Digitized by Google

7
4

7
7 E
31

M

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

62.3.24 62 62
E D
24 22

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ADMODVM REVEREN-DO IN CHRISTO PATRI, DOMINO ANTONIO DE MVRIS, Archimandritæ meritiss. sacræ Lerinensis Eremi, venerabilibusque Patrib. totóque conuentui Lerinensi.

VINCENTIVS BARRALIS SALERNA, alumnus. S. P. D.

OMnia flumina (ait Sapiens) è mari exeunt & in mare reuertuntur (dignissime Præsul venerandique Patres) & mare non redundat, ortúsque suos cuncta repetunt, matrémque requirunt, quibus sanè elogiis cuilibet datur intelligi omnia, vt debitus seruetur ordo, debere reuerti ad illud à quo sumpsere principium, vnde omnis creatura niti debet ad suum remeare creatorem, vt annulus, non imperfectus, sed completus sit, quo perfectio designatur, vt & iustitiæ virtus locum habeat, quæ præcipit vnicuique ius suum esse reddendum, dicente domino: reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. *Quibus præceptionibus ego alumnus vester satis adhærens, non diù mihi cogitandum fuit, quorum potissimùm auspiciis, sanctorum virorum Lerinensium gesta in Lucem ederentur, cùm ad vos iure hæreditario hæreditas Patrum vestrorum spectet, ne iusta vobis detur occasio trenicè decantare cum propheta:* hæreditas nostra versa est ad alienos. *Accipite igitur (Reuerende Præsul venerabilésque commilitones) prompta manu hilarique fronte, hanc Chronologiam Sanctorum aliorúmque illustrium virorum præ-*

ã 2

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

cessorum vestrorum, licet paruulam, sed tamen fidelem, fructum gracilis propaginis, magnæ vineæ vestræ Lerinensis prodeuntis & insulsa fabulosaque deliria, quæ à multis nec dum nimis auidè asseruantur, & leguntur, ad quæstum composita & excogitata perpetuo exilio à finibus vestris relegate. Hæc quantis laboribus & sudoribus, & expensis perquisita sint, non est qui facilè exprimat, immotum siquidem nullum non reliqui lapidem inuestigando. Tu potissimùm, dignißimè Abbas, enitere, vt spes omnium de te concepta, opere accrescat, vt secundùm nomen tuum, ita sit & laus tua: prodiisti enim ex illa nobili familia de Muris, ex Brixia Allobrogum, vt sis nunc domui diui Honorati contra cuncta aduersa insurgentia, pro muro & antemurali, ipsam deffendens, nutriens, & fouens, cumque egregius sis & habearis œconomus, ipsam œconomiam vigilanti studio exerce. Vale iterúmque vale, Archimandrita religiosissime, in annos plurimos saluus & incolumis.

PIO

PIO CANDIDO'QVE LECTORI.

VINCENT. SALERN.

POtissima omnium quæ me diutius ad hanc Lerinensis Cœnobij necdum traxit, immò & abstraxit, in scribendam Chronologiam causa extitit, quòd cùm frequenti sermone perciperem à summæ viris virtutis ex variis spatiosi orbis partibus illuc aduentantibus magnalia ineffabiliaque prædicari & inquiri illius sancti Heremi marini Lerinici præconia, illaque diuino incendio inflammata, Archiflaminis verba sancti Cæsarij Arelatensis aliquando perlegerem, dicentia; *O fælix & beata Insula Lerinensis quæ licet parua & plana esse videaris in terris, tamen magnos montes constat misisse ad cælos*; Et alia huiusmodi apud Sidonium Apollinarem reliquosque; & tamen aliquod dignum monimentum, ad ardentem exploratorum explendam sitim simul compactam non extaret, anxiè angore angebar nimio, & quomodo huic mederi morbo valerem meditabar, ita quod sensim ab ineunte ætate, in calenti corde exarsit flagrans cupido meo, inquirendi inscribendique; sed diutiùs à tam grandi ausu, etsi iusto & pio, contradicente imperitia mea (mihi enim benè conscius eram) abstinui. At inualescente morbo auidæ huius cupidinis precibusque multorum, quibus non obedire iniquum erat, victus & illa sententia, qua dicitur in arduis incœpisse sat est, animatus opus aggressus sum, nullis parcens laboribus, vel ære ab vnico germano subministrato, nullumque non moui lapidem, nam plusquam viginti diœceses Gallicanas, tum varia monasteria, ac eorum carthophilacia, priscaque manuscripta, vbi me aliquid adinuenire sperabam inquisiui, & quæ Christo duce ad notitiam meam peruenere hæc scripta hic in vnum congerere curaui, vt vel aliqualiter indagatoribus satisfactum foret. Versatur itaque hæc Lerinensis Chronologia, in trifaria differentia, nam primariè Diuos ordine mensium dispositos complectitur: inde Archimandritas Lerinenses, eorumque aliqua acta, serie temporum digestos retinet: supremò varia miscellanea inter quæ opera cuncta docta simul & deuota patris Dionysij Fau-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

cherij institutionis Lerinensis monachi continet: & hæc est totius nostri summa instituti: in quo promptum affectum animi mei non maleuolorum pumilionum vipereo viro æstuantium, cor infectum attendas oro, qui plus sæpèsæpius summo hiatu, magnalia se præstare rectiusque valere minantur, quorum guttur sepulchrum patens ore tabifico verbis venenatis benè operantes insequuntur, qui vnquam nec minima quidem præstarunt in omnibus Mome similes: attamen si (vt se iactant) magna possunt, ne me despiciant parua potentem, nam prodesse potest, obesse nequit nostra bona voluntas, quæ nihil antiquius habuit, quam cunctis pro suo esse prodesse, nec curo ab obscuro dictum, mea me nihil cudere minerua cùm probè sciam nihil dictum quod non sit dictum prius, & sat mihi sit in hoc opere, antiquitatem cum sancto Cœlestino Papa, & Vincentio Lerinensi sequi, prophanasque nouatorum voces declinare, quæ nisi lethalem pestem in Rempublicam Christianam inducunt. Animaduerte tandem, lector, aliqua inesse in hoc tractatu propriorum nominum vocabula, quæ variè ponuntur & inscribuntur & potissimum illa vox, *Lerinum*, quæ nunc in prima syllaba per litteram, E, nunc per, I, Latinum, modo per, Y, Græcum à priscis scriptoribus effertur, quos & nos indifferenter secuti sumus, cum nullum generent discrimen. Insunt insuper aliqui hymni in gratiam solum sanctæ Antiquitatis appositi, quàm redolent cætera quæ monitu variis in locis digna videntur, annotationes interiectæ te docebunt. Tandem te plurimùm oratum velim, vt si aliquid inconcinnè, malè, inuersè dictum vel positum occurrat, boni æquique consulas: nam aliquando tam inuersa turbidaque erat membranarum lectio, vt diuinare fuerit necessitas, itaque vt dixi affectum, non siquid sit malè positum inspicias. De his verò, quæ appositè, rectè & ordinatè, summo factori vniuersi immensas mecum gratias agas oro, qui linguas infantium disertas, oraque muta dignè fari facit, qui nos pariter ad sua permansura præmia perducat. Bene vale, candide Lector.

DESCRI

Digitized by Google

DESCRIPTIO SITVS ET POSITIONIS SACRÆ INSVLÆ LIRINENSIS, EIVSdémque deuoti Cœnobij in patria Prouinciæ Galliæ Narbonensis.

VINCENT. SALERN.

ANtequam insignium Heroum, procerũ, æthereûmq; montium, id est, sanctorũ sacrati ac fœcundi Alueary Insulæ Lerinensis tractatum seu narrationem inchoare exordiamur, non abs re iudicatum erit, imò consonum ac per necessarium situm, positionem, aliquasq; proprietates ipsius Insulæ Cœnobiiq; in ipsa consistentis vel aliquatenus insinuare, quo clarius (veluti præmicanti apposita face) dicendorum notionem in suæ cupidæ mentis arcana vigilax beneuolusq; transfundat lector, & ne fortè situs illius Insulæ ignari aliis in oris eam sitam esse existiment: non enim defuerunt in Gallia aliqui religiosi viri, qui in vetustis cœnobiorum ipsorum bibliothecis admiranda de fælicissima Insula Lerinensi perlegentes, esse in Aegypto nec dum sibi ipsis persuaserint, imò & aliis enunciarint. Est igitur sciendum quod in ipso ingressu patriæ Prouinciæ Narbonensis animosæ Galliæ, quæ alias Gallia bracchata vocatur, initiúmque habet à Varo flumine propè Niceam Prouinciæ olim Cimelam orientem versus in Apenninorum calce, & ibi inter ciuitates antiquissimas Antipolim & Foroiulium inest sinus circunfusi Maris Mediterranei Gallici à binis tractibus terræ seu capitibus cinctus, quorum vnum caput rubeum, alterum verò caput Gallupe à neptunicolis nautis vocitatum, à se inuicem intercapidine segreges per milliaria circiter viginti, in cuius sinus peripheria in modum ampli Amphiteatri, insunt oppida secus mare posita Neapola olim Auinionetum contermina Foroiulij, fluuius Siagne vorax, amnigeris piscibus abundans. Canoæ alias castrum Marcellinum & Francum denominatum. In vertice collis Muginum antiquitus Villa vetus. Valis-aurea in confinio Antipolitano cuncta iuris Cœnobij Lerinensis, in cuius sinus ipsius maris gallici centro binæ grandiores extant Insulæ, quatuor aut quinque passuum millibus à continente distantes, quæ à Caio Plinio libro tertio, cap. quinto suæ historiæ naturalis. Lero & Lerina nuncupantur, & ab Antonio Augusto in suo prouinciarum Itinerario sic referuntur ab Antipoli Lero & Lerinus Insulæ. M. P. X I. à Lero & Lerino Foroiulij portus M. P. X X V I I I. & à Strabone in quarto libro suæ Geographiæ sic enunciantur post Sthecadas Insulas est

Digitized by Google

cherij institutionis Lerinensis monachi continet: & hæc est totius nostri summa instituti: in quo promptum affectum animi mei non maleuolorum pumilionum vipereo viro æstuantium, cor infectum attendas oro, qui plus sæpè sæpius summo hiatu, magnalia se præstare rectiusque valere minantur, quorum guttur sepulchrum patens ore tabifico verbis venenatis benè operantes insequuntur, qui vnquam nec minima quidem præstarunt in omnibus Mome similes: attamen si (vt se iactant) magna possunt, ne me despiciant parua potentem, nam prodesse potest, obesse nequit nostra bona voluntas, quæ nihil antiquius habuit, quam cunctis pro suo esse prodesse, nec curo ab obscuro dictum, mea me nihil cudere minerua cùm probè sciam nihil dictum quod non sit dictum prius, & sat mihi sit in hoc opere, antiquitatem cum sancto Cœlestino Papa, & Vincentio Lerinensi sequi, prophanasque nouatorum voces declinare, quæ nisi lethalem pestem in Rempublicam Christianam inducunt. Animaduerte tandem, lector, aliqua inesse in hoc tractatu propriorum nominum vocabula, quæ variè ponuntur & inscribuntur & potissimum illa vox, *Lerinum*, quæ nunc in prima syllaba per litteram, E, nunc per, I, Latinum, modo per, Y, Græcum à priscis scriptoribus effertur, quos & nos indifferenter secuti sumus, cum nullum generent discrimen. Insunt insuper aliqui hymni in gratiam solum sanctæ Antiquitatis appositi, quàm redolent cætera quæ monitu variis in locis digna videntur, annotationes interiectæ te docebunt. Tandem te plurimùm oratum velim, vt si aliquid inconcinnè, malè, inuersè dictum vel positum occurrat, boni æquique consulas: nam aliquando tam inuersa turbidaque erat membranarum lectio, vt diuinare fuerit necessitas, itaque vt dixi affectum, non siquid sit malè positum inspicias. De his verò, quæ appositè, rectè & ordinatè, summo factori vniuersi immensas mecum gratias agas oro, qui linguas infantium disertas, oraque muta dignè fari facit, qui nos pariter ad sua permansura præmia perducat. Bene vale, candide Lector.

DESCRI

DESCRIPTIO SITVS ET POSITIONIS SACRÆ INSVLÆ LIRINENSIS, EIVSdémque deuoti Cœnobij in patria Prouinciæ Galliæ Narbonensis.

VINCENT. SALERN.

ANtequam insignium Heroum, procerũ, æthereúmq; montium, id est, sanctorũ sacrati ac fœcundi Alnearij Insulæ Lerinensis tractatum seu narrationem inchoare exordiamur, non abs re indicatum erit, imò consonum ac per necessarium situm, positionem, aliquasq; proprietates ipsius Insulæ Cœnobijq; in ipsa consistentis vel aliquatenus insinuare, quo clariùs (veluti præmicanti apposita face) dicendorum notionem in suæ cupidæ mentis arcana vigilax beneuolusq; transfundat lector, & ne fortè situs illius Insulæ ignari aliis in oris eam sitam esse existiment: non enim defuerunt in Gallia aliqui religiosi viri, qui in vetustis cœnobiorum ipsorum bibliothecis admiranda de fœlicissima Insula Lerinensi perlegentes, esse in Aegypto nec dum sibi ipsis persuaserint, imò & aliis enunciarint. Est igitur sciendum quod in ipso ingressu patriæ Prouinciæ Narbonensis animosæ Galliæ, quæ aliàs Gallia bracchata vocatur, initiúmque habet à Varo flumine propè Niceam Prouinciæ olim Cimelam orientem versus in Apenninorum calce, & ibi inter ciuitates antiquissimas Antipolim & Foroiulium inest sinus circunfusi Maris Mediterranei Gallici à binis tractibus terræ seu capitibus cinctus, quorum vnum caput rubeum, alterum verò caput Gallupe à neptunicolis nautis vocitatum, à se inuicem intercapidine segreges per milliaria circiter viginti, in cuius sinus peripheria in modum ampli Amphiteatri, insunt oppida secus mare posita Neapola olim Auinionetum contermina Foroiulij, fluuius Siagne vorax, amnigeris piscibus abundans. Canoæ aliàs castrum Marcellinum & Francum denominatum. In vertice collis Muginum antiquitus Villa vetus. Valis-aurea in confinio Antipolitano cuncta iuris Cœnobij Lerinensis, in cuius sinus ipsius maris gallici centro binæ grandiores extant Insulæ, quatuor aut quinque passuum millibus à continente distantes, quæ à Caio Plinio libro tertio, cap. quinto suæ historiæ naturalis. Lero & Lerina nuncupantur, & ab Antonio Augusto in suo prouinciarum Itinerario sic referuntur ab Antipoli Lero & Lerinus Insulæ. M.P. X I. à Lero & Lerino Foroiulij portus M. P. X X V I I I. & à Strabone in quarto libro suæ Geographiæ sic enunciantur post Sthecadas Insulas est

Digitized by Google

Planasia & Leron in quibus sunt pagi Lerone, quæ est Antipoli obiecta etiam sacellum est Leronis; Insunt & aliæ duæ paruulæ saxosæ Insulæ memoratu non dignæ his supra nominatis quasi pedissequæ adhærentes, quarum vna Trãstero nunc corrupto vocabulo terra de Lhiera, *& altera sancti Ferreoli Insula cognominatur: illa autem quæ videtur maior olim vocata Lero nunc dicitur Insula sanctæ Margaritæ à sacro sacello priscis sæculis inibi in honorem dictæ virginis & martyris excitato, erátque velut recessus vastæ heremi patrum Lerinensium, in qua & egisse aliquando sanctum Eucherium monachum Lerinensem & Episcopum Lugdunensem sanctus Hilarius Episcopus Arelatensis commemorat in sermone funebri de vita sancti Archipræsulis Arelatensis Honorati, in qua etiam Romani Augusti cùm penè vniuersum vrbem suo tenerent potenti subactum imperio aulenta domicilia validásque munitiones construxerunt (vt adhuc monstrant antiqũa vestigia) pro regifico apparatu veliuolarum classium dirigendarum in Galliarum partes occiduas: quæ Insula inter se & continentem, à quo distat per bimilliarium arcticum versus stelliferum polum non spernendum fluctiuagis nauterijs suo, apertum amœnúmque sinu, constituit portum, duplicia patentia habentem ora, ab ortu & occasu scilicet. Est ipsa Insula oblonga, parum sublimata in petrosæ rupis portus plaga: Ibi torpens stagnum in quo olim albidum sal coagulabatur ad vsus mortalium, nunc omnia dirupta & solo æquata: tum fertilis rei frumentariæ, pauidos nutrit cuniculos, erátque antiquitùs quasi per dimidiam partem muris lapideis circumcincta ad diuersigenas animalium species includendas more garenarum: habet putealem versùs portum fonticulam aquæ dulcis: eius circuitus est circiter quatuor milliaria. Distat à Lerina traiectu sexcentorum passuum & hæc sat sint de Lerone Insula. Iuxta quam, vt dictum est, meridiem versus adiacet sacrata Lerina Insula suo adhuc contenta prisco vocabulo, Alpino haud longè iugo subdita, ob reuerentiam tamen sui primi Incolæ à Christicolis sacra Insula sancti Honorati adnominatur: Nam cum antea inanis esset & vacua ob nimietatem squalloris & inaccessa venenatorum animaliũ metu securus & intrepidus, hanc circa annos nostræ salutiferæ redemptionis septuaginta quinque supra trecentos, tertio iam completo sæculo & quarto per tertiam partem iam elapso (vti antiqua ipsius monasterij monumenta edocent) expetiit vir per cuncta laudabilis & nomine & re honorandus Honoratus noster, Pater Insularum, & post Rector Ecclesiarum, purificauit, ac mundauit à contactu cultúque nefando impuri delubri Leronis, & fulgida astra castáque illic Dei collocauit & habitaculis apta monachorum claustra silentia consurgere, latices proflué in patenti puteo ab ipso eruderato in Insulæ medio, in mediáque obstrepentis Maris amaritudine dulces ac potabiles emanare fecit: vnde vndique*

Anno domini 375. fundatur monasterium Lerinense.

dique innumeri turbarum greges ex diuersis terrarum oris, etsi linguis dissoni charitate tamen consoni ad ipsum patrem Honoratum illic certatim confluebant, vt melioris frugem vitæ adipsci valerent, & non fuit natio quæ ibi non haberet monachum.

Est igitur nostra fœlix Lerinensis Insula parua (à Strabone Planasia dicta) sed plano schemate formoso delectabiliq́ ac si penicillo quodam solertis industria magistri efformata foret, figura ouali oblongaq́ angulos habens acutos ad orientis & occidentis plagas positos, duo verò latera septentrionem & meridiem respicientia, huius circuitus ad duo millia passuum ascendit numerum, circunfuso aëre aperto & salubri, dulci gratóque aspectu, per girum continentis portuū, ciuitatum, castrorum, montium, vastiq́ maris gaudet: æquoreis flunialibusq́ squamosis piscibus abundans, ramosisq́ arboribus ac arbustis & omni ferè plantarum sponte nascentium & satarum genere fertilis & fœcunda altis hirsutisq́ pinis tremulis triumphalibusq́ palmis pinguibus paciferísque oleis, victricibus laureis, quam solam non percutit fulmen, cyparissis mœstis, paphia, myrtho redolente infinitísque penè aliis lætis arbusculis lentisco, genista, brucho, cade, & herbis diues fulget humus semper vario vestita colore, & grato florum ingiter odore spirans. Sed dum ista leuiora gratioraq́ sensibus humanis ad procliuia suaptè natura tendentibus scribere cursu feror volatili, grauiora immò sanctiora silentio videor tegere Pythagoreo, & quibus prima dandæ erant in nouissimis recumbere coguntur, non hoc certè ex animi ingrati deliberatione aut pigra aliqua obliuione factum velim quis existimet, verùm dedita opera quia hymnisona omnis laus in fine canitur & quæ in supremo eloquuntur halitu tenacius in mortalium mente retinentur.

Habet ergo nostra marina Lerinensis Heremus nec dum antiquissima, verùm etiam venerabilia cuncto orbi ac votiua sacella & monachorum claustra silentia, inq́ in ipsius Insulæ medio Ecclesia sancta Dei genitrici virgini perpetuæ Mariæ solēniter dedicata, tum Ecclesia maior S. Archiflamini & primo suo fundatori Honorato deuotissimè cōsecrata quæ celebri titulo sacrosancta videlicet à summis Pontificibus in suis diplomatibus & à laicis in suis oblationibus insigniri meruerunt, his annexa manet capella sancti Patriarchæ nostri Benedicti, iuxta quas claustrum & vetus refectorium omnia ex dolatis lapidibus: circa girum Insulæ viæ stratæ ad peregrinorum solamen visitantium oratoria sanctissimæ & indiuiduæ Trinitatis sanctorum martyrum, Cypriani & Iustinæ, beatissimi Archangeli Michaëlis, sanctissimæ Transfigurationis domini nostri saluatoris Iesu Christi: sancti Caprasij confessoris, sancti Apostolorū principis Petri Apostoli Lerinensium incolarum protectoris; sancti Porchary Abbatis & quingentorum & eò ampliùs monachorum martyrum, qui hanc Insulam proprio ef-

fuso cruore consecrarunt, quæ numerum decennarium perfectè complet: In vno verò latere ipsius Insulæ ad meridiei prospectum intra æquoreas scabrásque rupes spumásque vndas adest, & ipsa ex alto inuitans refugam terrificúmque Maurum cæterósque crudeles Piratas aërea solidáque Turris, intra cuius ambitum apta altáque consistunt cœnobitarum habitacula cum decenti capella victorisissimæ ac viuificæ Cruci in perpetuum consecrata, in qua augustissimum ac sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum asseruatur, tum theca sacrarum reliquiarum, spinæ coronæ domini nostri Iesu Christi, ligni vitalis sanctæ Crucis, corporis sancti Honorati Archiepiscopi Arelatensis, sancti Aygulphi & sociorum martyrum & aliorum plurimorum sanctorum ibi chorus psallentium die noctúque laudes altissimo factoria. Insunt, & ibi cellulæ, deambulatoria, dormitoria & aliæ officinæ cœnobio religiosorum necessariæ, vt non iam turrim sed amplum theatrum putes. Meritò igitur his suprà narratis attentis hæc sacrosancta Lerinensis Insula à sanctis patribus, qui acta sanctorum illius referunt, nempè Hilario & Cæsario Arelatensibus, Sidonio Aruernensi, Ennodio Ticinensi, Honorato Massiliensi, Fausto Regiensi Episcopis, aliísque præclaris viris, his potissimùm effertur præconiis, vt dicatur & sit. (Sitientibus vitam æternam) acies instructa præliis Admirabilis consuetudo. Alucarium mellis. Ara sacrificij. Beata Insula. Benedicta terra. Consacrata habitatio. Commendata congregatio. Comprobata institutio. Caminus humiliationis & agonis. Castra Dei. Cellulani monachi. Celebranda tellus. Cohors sanctorum. Desertum Lerinense. Dulcis locis. Dulce solamen. Domus Dei, decorata, dedicata. Eremum Lerinense, marinum, Insulanum, Exercitus sanctorum. Fons gratiarũ, fœcunda, fælix, fælicior, fælicissima mansio. Fines gallicani. Gloriosa ciuitas. Habitatio iam venenatorum animalium vacans, inaccessa, horridáque, nunc Hierusalem superna. Horreum vitæ. Insula Lerinensis marina, sacra, sacrata, plana, parua, lætans, pollens, illustris, locuples, vtilis. Ignotum exilium, interior vmbra & domus, inimica aduersario, latebra sanctorum, latibulum illuminatum, mensa Christi, mons Lerinensis, mansio in Christo viuentium, nutrix sanctorum, nauis Lerinensis, ouile dominicum, porta cæli, palestra Eremitidis congregationis, Paradisus terrestris, quies piorum, religionis exemplar, secretum opportunum, schola Christi, sacer locus Deo dicatus, stadium Insulanum, solitudo, sedes remota, speculum sanctimoniæ, sinus tranquillissimus, templum sanctum, mirabile Insulanum, sacrum monasterium, Vmbraculum monachorum similem mari, quod viuos retinet & mortuos foras reiicit, fundatum ab illo patre præmemorato Honorato primo Insularum postea Rectore Ecclesiarum. Lætentur igitur summoperè

Preconia Lerinensis Insulæ per Epilogum.

Digitized by Google

moperè qui inibi habitant, memores iugiter sanctimoniæ loci illius intelligentes, quod locatum loco & è contra ad amussim responde-re debeat, laudésque immensas summo referant creatori pro tanto eis indulto munere in illo tam securo Asylo Lerinensi, & orent pro me indigno peccatore eiusdem Alumno.

* * *

DOMINI ISIDORI CREMENSIS Monachi Caſſinenſis Carmen in laudem Inſulæ Lerinenſis.

INſula laudanda eſt: latum quia proſpicit æquor,
In qua planicies, tempus in omne viret.
Sunt hîc perpetui flores, hîc bruma tepeſcit,
Temperat hîc rabidum lenior aura canem.
Cœli temperies hominum magis apta ſaluti:
Et nuſquam nunquam hîc it ſine ſole dies
Lentiſci Myrthus, laurus lentaq́, Geniſta
Arbuta ver faciunt herbaque ſemper olent.
Gaudet ab obſcuris exere cuniculus antris
Diſcolor: hic paſcit, currit hic, ille ſalit
Ludit per campos timidúſque fugaxq́, virentes,
Atque inſpectori pulchra theatra facit.
Mellifluo volucres permulcent aëra cantu,
Flebilis & dulces dat philomela modos.
Fons dulcis media maris in ſalcedine manat.
E ſaxo Moſis redditus inſtar aquæ,
Pulchrior in toto non eſt locus orbe Lerina.
Diſpeream, hîc ſi non viuere ſemper amem.
Parua licet, magnos miſiſſe ad ſydera montes
Noſcitur, & germen ſparſit in orbe ſuum.
Martyribus pluſquam quingentis Inſula diues,
Diues Honorato concelebrata viget.

ECCE SCHEMA.

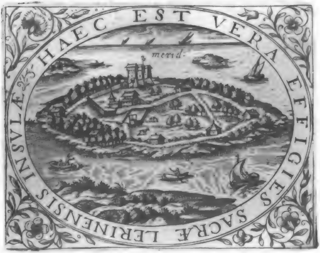

Digitized by Google

APPROBATIONES DOCTORVM.

VTile sanè opus, & quod dum in gratiam non tantùm eorum, qui sub Regula D. Benedicti militant (quamquam illorum maximè) sed quorumlibet etiam aliorum monasticæ vitæ professorum, scriptum esse videtur, non in paruum quoque Doctorum virorum quos Patrum lectio delectat, commodum in lucem prodire potest. Nihil porrò Orthodoxæ fidei aduersum habet. Ita sentio. Lugduni vltima die Iunij 1612.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT
EPISCOPVS DAMASCENVS.

IOANNES CLAVDIVS DE VILLIVS, *in sacra Theologia Magister, in sancti Pauli Lugdunensis Canonicus, & diuini verbi Prædicator. Fidem facimus, nos hunc librum, cui inscriptio est*, Chronologia Sanctorum & aliorum virorum illustrium, ac Abbatum Monasterij sacræ Insulæ Lerinensis, *euoluisse, nec quod fidei orthodoxæ, aut probis moribus aduersetur, inuenisse. Lugduni apud sanctum Paulum, prid. Calend. Julias.* M. DC. XII.

C. DEVILLE.

Digitized by Google

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, *Canonicus, Cantor & Comes Ecclesiæ Lugdunensis, Vicarius generalis in spiritualibus & temporalibus, Reuerendissimi Domini Petri Saulnier miseratione diuina Episcopi Eduens. regimen & administrationem sedis Archiepiscopalis Lugdunensis, ipsa sede vacante iure regali habentis,* Chronologiam hanc Sanctorum & aliorum virorum illustrium, ac Abbatum Monasterij sacræ Insulæ Lerinensis, *à domino Vincentio Barrali Salerna, Monacho Lerinensi, in vnum compilatam prodeuntem typis mandari atque diuulgari concedimus: Quia nobis præstantium suprascriptorum sacræ Theologiæ Doctorum attestatione constat nihil apud eam reperiri quod candori fidei orthodoxæ bonisue moribus repugnet. Econtra verò ipsam esse rerum priscarum varia cognitione refertam, omnibúsque Ecclesiasticis potissimùm & literarum professoribus proficuam.*

Datum Lugduni, quinto Idus Julij, anno Domini millesimo sexcentesimo duodecimo.

MESCHATIN LA FAYE.

Per reuerendum dominum nostrum Vicarium generalem Præfatum. LIVET.

PETRVS SEVE, Consiliarius Regius, & Prætor in Seneschallia Lugdunensi, typis mandari concedimus librum omnibus vtilem atque in gratiam meritissimi authoris Petro Rigaud Bibliopolæ Lugdunensi, vt cudat & diuendat permittimus.

Actum Lugduni 11. Iulij 1612.

SEVE.

Digitized by Google

AVCTORES A QVIBVS GESTA *Sanctorum Lirinensium deprompta sunt.*

Sanctus Hilarius Arelatensis Episcopus.
Sanctus Sidonius Aruernensis Episcopus.
Sanctus Isidorus Spalensis Episcopus.
Sanctus Ado Viennensis Episcopus.
Sanctus Gregorius Papa I.
Sanctus Gregorius Turonensis Episcopus.
Sanctus venerabilis Beda.
Sanctus Ennodius Ticinensis Episcopus.
Frater Laurentius Surius Carth.
Vincentius Bellouacensis.
Petrus Æquilinensis Episcopus.
Illustrissimus Cæsar Baronius Cardinalis.
Gregorius Corthesius Cardinalis.
Dionysius Faucherius Monachus.
Gennadius Presbyter Massiliensis.
Honorius Presbyter Augustudonensis.
Ioannes Thritemius. Carolus Sigonius.
Mattheus Lauretus Abbas sancti Saluatoris.
Arnoldus Vuion Belga monachus.
Aymonius monachus Parisiensis.
Cyprianus Episcopus discipulus sancti Cæsarij.
Sigibertus Gemblacensis.
Faustus Episcopus Rhegiensis.
Molanus in Martyrologio.
Dinamius Patricius Arelatensis.
Marcellinus in Chronica.
Iacobus Seuertius in Chronologia.
Vsuardus in Martyrologio.
Galesinus in Martyrologio.
Petrus Suffredus. Paulus Diaconus.
Ioannes Sauaro Claromontanus.
Manuscripta Lerinensia.
Manuscripta Ecclesiæ Venciensis.
Manuscripta Ecclesiæ Carpentoratensis.
Manuscripta Ecclesiæ Valentiæ.
Manuscripta Ecclesiæ Arelatensis.
Manuscripta Ecclesiæ Auenionensis.

CHRO

Digitized by Google

Digitized by Google

CHRONOLOGIA SANCTORVM ET ALIORVM VIRORVM ILLVSTRIVM, AC Abbatum Monasterij sacræ Insulæ Lerinensis.

Sermo Luculentus sancti Hilarij Archiepiscopi Arelatensis de vita sancti Honorati eius præcessoris, & primi fundatoris sacri Monasterij Lerinensis ex M M. S S. Lerinensibus, præfuit Arelatensi Ecclesiæ temporibus Theodosij iunioris, & Valentiniani III. Imperatoris, cùm Romanam Ecclesiam regeret Cœlestinus & post eum Sixtus anno Dominici Natalis 426. & sequentibus. 16. Ianuarij, fundato antea cœnobio Lerinensi circa annum Domini 375.

AGNOSCITIS, dilectissimi, diem publicis fidelium mœroribus consecratum, qui mihi quandiu hos caducos vitæ huius dies Dominus indulserit, semper quidem acerbitatibus grauis, plenus tamen consolatoria laude adueniet. Hodie enim ille sanctæ recordationis Ecclesiæ huius Antistes virtute, sacerdotio, & nomine Honoratus, corpore exutus, quicquid ad clausulam eloquutionis adiecero, absurdum poterit iudicari. Si enim dixero ad astra migrauit, ille etiam, dum in terris moraretur, inter splēdissima illa regni Dei astra numeratus est. Addā Christo adstat? Quando autem ei in vita sua ille non adstitit, cuius omnis vita illam Heliæ vocem 3. Reg. 18.
habuit: Viuit Dominus, cui adsto hodie? Dicam terrena deseruit? cuius, vt Apostolus ait, conuersatio semper in cœlis fuit? Similiter itaque quantum certè Philip. 3.
animus meus habet, quidquid de tali viro dicendum occurrerit, ipsa sua magnitudine congruo exitu caret. Compugnant mœroribus gaudia. Talem reminisci dulce est, tali carere supplicium. Duplex itaque materia me prouocat, illinc me laudum suarum gratia ad sermonem trahit, hinc ad singultus retrahunt damna communia. Ignoscite itaque, si diripientibus his affectibus mentem meam oris mei officium tanquam duobus Dominis famulatum congruum negat. Quicquid recordatio in laudis partibus suggerit, totum hoc sibi inter damna numerans dolor vendicat. Quanquam etsi adesset mihi serenitas mentis, & famulatu idoneo menti lingua seruiret, num abundantiùs laus eius proferri sermonibus meis poterat, quàm in vestris sensibus manet? Nemo est (vt puto) cui non illius viri gratia maior occurat, quam possit opulen-

Digitized by Google

Prouerb.10. tissima cuiuslibet proferre facundia. Quia ergo, vt scriptura loquitur, memoria iustorum cum laudibus semper est, nec potest quisquam meritorum illustrium viros non cum laude memorare, proferam, vt facultas datur, aliqua ex his, quæ de illo dilectionis vestræ corda meditentur. Adiuuabunt vtique sensus vestri conatus meos, & quod sermone meo expediri difficile est, vestra sibi pectora propriis cogitationibus eloquentur. Scriptura quodam loco continet: Sapientia in exitu canitur, hoc est dicere: sapientis conuersatio in conuersationis fine laudatur. *Eccl.11.* Vnde & in alio loco: Ne laudes, inquit, hominem in vita sua & iterum: Ante mortem ne laudaueris quenquam, tanquam si diceret: lauda post mortem. In viuentis enim laudibus & laudato locus vanę exultationis offertur, & laudatori vel maximè nota assentationis affigitur. Multis *Laudare defunctos vtile.* autem modis vtile est laudare defunctum, primùm, quia dum abest, cui gratificari laudatione possimus, necesse est vt ad largitorem gratiæ Deum laus tota referatur, deinde quia sola virtutis admiratio residet, vbi suspicio assentationis aufertur. Defuncti itaque laus in sancta fidelium congregatione prolata plena est ædificationis, vacua iactantiæ, merita quoque eius in hoc qui laudatur accrescunt, quòd plures sua laude proficiunt. Nec verebor ne nimis forsitan fauorabiliter de meo loqui credar, quia præter quàm quod nihil non inferius dici suis virtutibus potest, nemo est, qui non illum suum senserit, suúmque crediderit. Non tamen ego ingenij fiducia, neque fretus eloquio, ad attingendam tanti viri vitam manum mitto: quam si quis priscæ eloquentiæ auctor attingeret, non solum facundia non ornaret, sed victus materiæ mole succumberet. Vester me amor prouocat, vester affectus de illo aliquid loquēdi fiduciā subministrat. Animabitur ipsius (vt credimus) meritò sermo quamuis tepentis ingenij, & quod iacet verbis eleuabitur rebus, & effusa in illum charitate vestrorum pectorum condietur. Et illud notum est omnibus oratoriæ disciplinæ, quorum laudandam receperint vitam, patriam priùs & originem prædicare, vt quod in propriis virtutibus deest, in patrum gloria præcessisse videatur. Nos autem in Christo vnum sumus, & fastigium est nobilitatis inter Dei filios computari. *Summa nobilitas in filijs Dei numerari.* Nec addere nobis quicquam ad dignitatem terrenę originis decus, nisi cōtemptu suo potest. Nemo est in cœlestibus gloriosior, quàm qui repudiato patrum stemmate sola elegit Christi paternitate censeri. Prætermitto itaque commemorare auita illius sæcularium honorum insignia, &, quod concupiscibile ac penè summum mundus habuit, vsque ad consulatum prouectam familiæ suæ nobilitatem maiore generositate pectoris fastiditā, nec placuisse illum sibi de superuacuis suorū honoribus, qui pro amore veritatis iā suos non optabat. Ad illud potius meus sermo festinat, qua fide baptismū in adolescentiæ annis proprio cōcupierit arbitratu, quā maturo consilio sanus mortem expauerit, qualiter ante Baptismum vita cariturum se esse perspexerit, qua siti vitam suam desiderauerit vitali fonte renouari. *Expetit baptismum adolescens.* Quàm dulcis ei infantia, quàm modesta pueritia, quàm grauis adolescentia fuerit, quàm omnes etiam ætatum gradus gratia semper & virtute transcenderit, maiórque se semper inuentus sit, vt prorsus diuino quodam pædagogio educatum putes. Eruditur sine aliqua suorum instantia, seruat iuuante Deo baptismum præter vllam hominum solicitudinem, & quod his maius est, recenti adhuc & illibato nitore ad fontes sine admonitore conuertitur. Sine admonitore dixi: Et vbi illud est, quòd patria obstabat? quòd obluctabatur pater? quòd propinquitas tota renitebatur? Intrauerat enim gratia sua omnium sensus, & cum eum sibi Christus assumeret, certatim in suis

Digitized by Google

suis omnibus mundus tenebat. Alios dulcedo ipsius obligauerat, alios collegij blandimenta deuinxerant, alios in variis iuuenum exercitiis admiratio sæcularium virtutum tenebat. Quot illi vitę prioris gratiæ fuerant, tot à conuersione vinculis retrahebatur. Commune quoddam familiæ decus præripi sibi omnes timebant. Et verè quis vnquam illum habitus non quasi proprius accepit? quos aliquando amictus non ornauit? Itaque velut splendidissimam gemmam & commune omnium decus eripi sibi simul patria, simul familiares, simul parentes putabant. Neque immutanda hæc omnia, & reformanda in melius, vt vidimus, sed quasi moritura esse credebant. Et inde illud erat, quod (quia ad omnia quæ adorsus erat, strenuè eum pater agere perspexerat) à baptismate, quandiu potuit, auertit, timens ne totus simul, sicut consecutum est, religionis amore raperetur. Inualuit tamen desiderium & amor Christi, & baptismum discussis patris dissuasionibus pueritia fidelis inuasit. Ita enim adhuc se cathecumenus inter prima fidei rudimenta formauerat, lasciuiam pro reuerentia accipiendi quandoque baptismatis respuens, clericos vt patres honorans, & puerili interdum censu pauperem iuuans, quicquid habere adhuc illa ætas, & plus vtique pro nouitate habendi amare poterat, miseratione prodigus offerebat, iam tunc in paruo præmeditans cuncta contemnere, & sua simul vniuersa largiri. His itaque & talibus exercitiis ad baptismum se cathecumeni fides robusta proripuit. Hinc iam prouidus pater & teneræ pietatis suspicione solicitus variis eum oblectationibus prouocare, studiis iuuentutis illicere, diuersis mundi voluptatibus irretire, & quasi in Collegium cum filio adolescente iuuenescere, venatibus ludorumque varietatibus occupari, & tota ad subiugandam illam ætatem sæculi huius dulcedine armari. Nec immeritò cum sæcularis pater sibi à Christo præripi timebat quem inter reliquos ornatissimos iuuenes velut vnicum complectebatur. Verùm maior illi inter hæc erat custodiendi baptismatis cura. Fastidiebat adolescens, quo grandæuus oblectabatur pater, tali se semper adhortatione compellans: delectat hæc vita, sed decipit. Alia in ecclesiis præcepta recitantur, alia ibi in auribus meis mandata sonuerunt. Illic modestia, & continentia, & quies, & pudor traditur; hic effrenata luxuria nutritur. Ibi pietas viget, hic exercitatio corporalis. Illic ad æternum regnum Christus inuitat, hic diabolus ad temporale sollicitat. Omne quod in mundo est, vanitas est, & concupiscentia oculorum: & mundus transit, & cõcupiscentia eius: qui autem fecerit volũtatem Dei, manet in æternum, sicut & ipse manet in æternum. Festinemus ergo erui ab his laqueis, dum adhuc minus tenemur. Difficile diu illigata soluuntur. Facilius est tenera euellere, quàm robusta succidere. In mõte saluam fac animam tuam, ne fortè apprehẽdant te mala conuersationis istius. Cito serpit voluptatis venenum, seruanda est Christo per Christi gratiam sumpta libertas. Alij aurum, argentúmque mirentur: dominantur, vt video metalla dominantibus. Alij prædia atque mancipia non sine animi sui captiuitate possideant, alij honoribus gaudeant, & honorem diuinæ in se imaginis premant. Mihi satis est, mancipium non esse vitiorum, mihi salus gaudium, mihi coniux sapientia, mihi in virtutibus voluptas, mihi Christus thesaurus sit, qui pensabit mihi gaudia caduca melioribus, dabit & in hac vita studiis disciplinæ me & oblectari & ornari, & inter hæc dignum fieri cœlestibus regnis. Nec longas talis meditatio moras pertulit, sed ilico in flammam conuersationis nutrita huiusmodi fomentis scintilla prorupit. Iugum

Cathecumenus adhuc piè viuit.

Pater nititur eum auertere à baptismo.

1. Ioan. 2.

Alludit ad id quod est Gen. 19.

dominicæ seruitutis subdita ceruice suscipiens, iugum libertatis excussit, intelligens summum esse captiuitatis genus licentiam iuuentutis. Rediguntur ad breues capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis vestium splendor, ceruicis lacteæ decus palliis rigentibus occupatur, transit lætitia in seueritatem, membrorum vigor animi vigore mutatur, virtus corporis in virtutem spiritus migrat, pallescit ieiunio speciosa facies, & priùs succi plena fit plena grauitatis. Et quid plura? Ita repente totus ex alio alius ostenditur, vt non aliter genitor ipsius quàm orbatus filio pater lamentaretur. Et verè plena mortificatio corporis, sed vita illic spiritus erat. Tota hinc parẽtum persequutio suscitatur, tunc solum & primum patri contumax fuit, cum Dei patris filius esse contendit, ordinata iam tunc in Deo, sicut Salomon præcepit, charitate. Ita enim propheta memoratus sub Dei voce pronuntiat: Ordinate in me charitatem. Ordinauit planè eam ille, & sub charitatis dispositione perspexit primò Deum, tum proximum diligendum. Condemnari itaque se senectus patris ætatis illius conuersatione credebat. Occurrit, renititur, nec tamen vllo horum pueritia Deo freta concutitur. Adsistit tyroni suo dominus consolator, nec distulit vnum ei ex germanis suis in collegium suscitare, qui exemplo ipsius ad conuersationem vocatus, & senior iuniorem sequutus, in ipso breui quo vixit tẽpore sicut collegio illum, ita etiam virtute comitatus. Hinc iam inter illos certamina grata propositi, cuius mens ad pietatem mollior, cuius esset cibus durior, cuius sermo blandior, cuius amictus asperior, quis loqui rariùs, quis orare crebriùs posset: quem minùs detineret lectus, quem magis lectio, quem minùs moueret iniuria, quem magis misericordia, quis daret promptiùs quod sibi detraxisset, quis libentiùs hospiti stratum cilicij & ceruical illud consueti lapidis offerret, quis peregrinum promptiùs ante eleemosynæ dispensationem lachrymis foueret, & affectu priùs Christum quàm aduenam conuiuio pasceret. Cui in ore rarior mundus, cui frequentior Christus: quis in illa sublimitate virtutum sibimet ipsi minor videretur, & quo magis merito ascenderet, eo magis compunctione descenderet. Priuatus quidam iam tunc in conuersatione eorum episcopatus gerebatur. Mentior, nisi plurimi episcoporum didicere ab illis dum excipiuntur, excipere. Nam si qui rigorem illum propositi nõ expauerunt, plus illinc humanitatis animo, quàm refectionis corpore secum tulerunt. Ornabãt itaque omnem simul patriam: & quantum apud animos multorum manet, custodiebantur, aliorum ab illis corpora, aliorum spiritus, prout quisque indigens erat, aut vestimentis, aut doctrina, aut sumptibus vestiebantur, instruebantur, alebantur. Nullus illuc peregrinationis labore defessus non tanquam ad patriam & patrimonij sui iura peruenit, nullus illinc ad vlteriora discedens non tanquam iterum à domo sua pedem mouit, & iterum sibi relinquere ciues suos visus est, iterum propinquos. Interea amor in illos omnium crescebat, multiplicabatur, & fama in vlteriora quæque ferebatur, totáq; erga illos patria obsequiis & amore certabat. Peruenire illis ad ignobilitatem & paupertatem non licebat. Quanto magis eorum vita abscondebatur, tanto magis fama emicabat: & alter alterum laudi obiicere, & gloriæ exponere, & ad vnum communem virtutum apicem referre. Sed dum vnusquisque se sub vmbra alterius obscurare volebat, tanquam repercussa claritas vtrinque radiabat. Iam quæ illorũ grauitas, quàm senilis maturitas, quàm rara fœminarum visitatio etiam proximarum: & quę inter tot virtutes vanitatis fuga, quàm blanda consolatio, & quàm solicita custodia erga eorum salutem,

Summum seruitutis genus licentia iuuentutis.

Cant. 2.

Frater S. Honorati eius exemplo conuertitur.

Sanctus Venantius maior ætate Sancto Honorato.

Sancta Contentio.

Cathalogus virtutum Honorati & Venantij.

Lapis illi pro ceruicali.

Crescit fama eorum dum latere cupiũt.

Digitized by Google

salutem, qui se eorum doctrinæ mancipauerant. Angelica ab illis vita in terris ducebatur, in multa patientia, in vigilis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Pauebant interea illi gloriam suam, & odorem bonæ conuersationis longè latéque diffusum (licet ad Dei laudem referrent) sibi tamen vanitatis periculum inferre metuebant: percepisse se in vita sua mercedem reputabant: humanam conuersationem & gratiam fastidientes heremi amore flagrabāt. Inito itaque consilio, & quodam modo passi honoris sui persequutionem ad peregrina contendunt. Iterum patria consurgit, iterum propinqui reluctantur, spoliari sese hoc simul lumine metuūt omnes. Quod illic, Iesu bone, certamen fidei atque amoris fuit: qui tunc consiliorum qui precum, qui lachrymarum ambitus: Quis non illic sibi officium propinqui vendicauit: Aut cuius lachrymæ non cum lachrymis patris certauerunt: Amittere se omnis patria iuuenibus illis patres sentiebat. Et verè erat in illis senectus non annis cana, sed gratiis: non cariosa artubus, sed moribus vetusta. O quanta, Domine, dispensatio procurationis tuæ, qui lampades tuas fidei igne fulgentes non loco fixas stare pateris, sed præfers eas illuminationi diuersorum locorum inspirans migrandi voluntatem & fugiendi gloriam, quæ vtique multiplicanda erat, ipso per susceptam peregrinationem virtutis augmento. Diripitur itaque dudum vario misericordiarum opere vexata, adhuc tamen larga substantia, & æqualiter ad patrimonium propinquus atque extraneus auctionator admittitur. Ita nullus in lucris duntaxat, parentum respectus est, ac si rem non suam vendant. Possessio, quæ pauperibus ex quo ab ipsis fuerat possessa, seruierat, pauperibus nunc distribuenda distrahitur. Excepit patria effusam misericordiam, & fletibus effusis repensat. Exeuntes de terra, & de domo, & de cognatione sua, exemplo pares verè Abrahæ filij demonstrantur. Ne quid tamen iuuenili ausu temerè ab ipsis inceptum putaretur, assumunt senem perfectæ consummatæque grauitatis, quem semper in Christo patrem computantes patrem nominarunt sanctum Caprasium, angelica adhuc in insulis conuersatione degentem. Cuius quamquam dilectio vestra nomen hactenus ignorauerit, & adhuc nesciat viam, amicis eum suis Christus annumerat. Hunc tanquam ordinatorem in domino atque custodem suæ ætatis assumunt, quos iam custodes sibi plurima iuuentus elegerat. Quæritur ergo peregrinationis latebra, fugitur fama virtutis: at vbicunque itur, ibi alia velint nolint fama pariebatur. Fœlices terræ, & portus beati, quos cœlestem patriam sitiens peregrinus illustrat. Alij ad orientis oras, & quæcunque alia plena sanctis loca accipiendi exempli gratia accedunt, hi quicquid adeunt, exemplis bonis suscitant. Spargitur vbique substantia, & in omni accessu eorum bonus Christi odor fragrat. Expetunt littora, quibus barbara esset etiam illa, quæ plurima in ipsis erat Romana eloquentia. Longum est percurrere quem ab illis profectum vnusquisque locus traxerit, quam salubritatem ecclesiis sine vllo clericatus actu inuexerint, quod magistris magistri in silentio fuerint. Illud commemorasse sufficiat, intrepidè ab illis pro Christi desiderio maris rheuma toleratum, squalorem ac sterilitatem Achaici littoris expetitam, & tam delicatè, tam molliter educatos contra tantas aquarum & aurarum varietates decertasse. Quod quàm graue, quàm intolerabile illi teneritudini fuerit, excessus illic germani sui beatissimi in Christo viri Venantij, & infirmitates suæ suorumque protestabantur. Iam quid in illo funere Methona aut extulisse se, aut percepisse crediderit, multiplicibus

Dolent se ab aliis laudari.

Distrahunt facultates suas pauperibus.

Caprasium sibi patrem adsciscunt.

Venantius frater S. Honorati Methone decedit

Digitized by Google

psallentium indicauit agminibus. Hinc Hebræus, hinc Latinus exultant. Iudeus ipse Christum respuens fidelem Christi seruum admiratur, astra ipsa feruentes chori pulsant, & vt credimus, cum humanis vocibus angelici chori concinunt. Fideli famulo suo Christus occurrit, Euge Venanti serue bone & fidelis, & dum audis, intra in gaudium Domini tui, memento nostri, quos adhuc sæculi gaudia impugnant, Accipiunt finem carnis animæque certamina, sumit principium vita perennis in gloria.

Matt. 25.

Sanctus honorat. regreditur.

Hinc iam vobis Honoratum vestrum Christus reduxit, & occulta manu salubritatem regressus sui temperat. Nam quicquid præterfluens tangit, illuminat. Huius Italia benedici gaudet introitu, hunc. Thuscia veneratur, amplectitur, & blandissimas per sacerdotes suos moras nectit. Porro Dei prouidentia vobis prospiciens cuncta dirupit: & quem è patria eremi desideria prouocauerant, hunc in eremum huic vrbi propinquam Christus inuitat. Vacantem itaq; insulã ob nimietatem squaloris & inaccessam venatorum animalium metu, alpino haud longè iugo subditam petit, præter secreti opportunitatem ac beatissimi in Christo viri Leontij Episcopi oblectatus vicinia & charitate constrictus, plurimis à tam nouo ausu retrahere illum conantibus. Nam circuniecti accolæ terribilem istam vastitatem ferebant, & suis illum finibus occupare fidei ambitione certabant. Verùm ille humanæ conuersationis impatiens, & circuncidi à mundo vel obiectu freti concupiscens, illud corde ore & gestabat, nunc sibi, nunc suis proferens: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, & in euangeliis Christi ad discipulos suos factam promissionem: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & Scorpiones. Ingreditur itaque impauidus, & pauorem suorum securitate sua discutit. Fugit horror solitudinis, cedit turba serpentium, At quæ non tenebræ illud lumen refugerunt? quæ non illi medicamento venena cesserunt? Inauditum verè illud, & planè inter miracula ac merita illius mirandum reor; quod tam frequens, vt vidimus, in illis ariditatibus serpentum occursus, marinis præsertim æstibus excitatus, nulli vnquam non solum periculo, sed nec pauori fuit. Quid longiùs morer? Cooperante, vt ita dicam, Christo, omni ea quę priùs deterruerat, aduersitate superata, Honoratus vester castra illic quædam Dei collocat: & qui locus dudum homines à sua commoratione repulerat, angelicis illustratur officiis. Illuminabitur latibulum, dum tibi lumen occulitur: cedit ignoti priùs exilij obscuritas volontarij exulis claritati. Quis ergo mendacio illud conferat? Quocunque Honoratus accesserit, adesse illic etiam honorem necesse est. Hic primùm illigatur diu euitans clericatus officio: hic refugam suum sacerdotalis infula innectit: & qui venire ad dignitatem detractauerat, ad ipsum dignitas venit. Apparuit illic presbiter non duplici tantum, sed multiplici honore dignissimus, coram quo nullam sacerdotij distantiam, nullum nominis priuilegium episcopatus agnosceret. Nemo vnquam episcopum sibi tantùm vsurpauit, vt se presbyteri illius collegam computaret. Verùm ille tam integram in sacerdotio monachi humilitatem conseruabat, quàm plenè monachus sacerdotis merita possederat. Industria illic sua sufficiens electis Dei ecclesiæ templum excitatur, apta monachorum habitaculis tecta consurgunt, negatæ sæculis aquæ largiter fluunt, in vno ortu suo duo veteris testamenti miracula præferentes: nam cùm è saxo erumperent, in media amaritudine dulces profluebant. Certatim se iam illuc omnis regio quærens Deum dirigebat: Honoratum expetiit, quisquis Christum

Leõtius Episcopus For.

Psal. 90.

Luc. 10.

Sanctus honoratus ingreditur Lerinẽsem insulam.

Insigne miraculum.

Initiatur sacerdotio.

Construitur Lerinense Monasteriũ.

Duo veteris testamenti miracula.

Digitized by Google

Christum desiderauit;& planè Christum,quisquis Honoratum expetiit, inuenit. Ille enim illic totus vigebat, pectus eius quasi præcelsam arcem & splendissimum templum insederat. Illic castitas, fides, sapientia & virtus habitauit, ibi iustitia fulsit & veritas. Itaque velut vlnis effusis protentisque brachiis in amplexum suum omnes, hoc est, in amorem Christi inuitabat: omnes vndique ad illum certatim confluebant. Etenim quæ adhuc terra, quæ natio, in monasterio illius ciues suos non habet? Quam ille barbariem nõ mitigauit? Quoties de immanissimis belluis quàm mites fecit columbas? Quàm amaros interdum mores Christi dulcedine aspersit: & quorum prauitas sibimetipsis priùs pœnalis fuerat, eorum postmodum gratia oblectamento omnibus erat, degustata deinde suauitate non poterant non magis odisse quod fuerant. Nam velut educti in nouam lucem antiquum illum diu insidentium errorum cernerem detestabantur. Pulsa est per exhortationem ipsius varia pestis animorum amaritudo, asperitas & rabies locum dabant libertati, quam Christus obtulerat,& delectabat requies post longam & grauem Pharaonicam seruitutem. Stupenda & admirabilis permutatio. Non Circæo (vt aiunt) poculo ex hominibus feras, sed ex feris homines Christi verbum tanquam dulcissimum poculum Honoreto ministrante faciebat. Quid enim non extenderet illa instantia cum alacritate coniuncta: aut qui lapides nõ in Abrahæ filios verterentur, vbi tanta erat in expoliandis mentibus officina virtutum: Quòd si minùs hominem ad salutem suam viuidis exhortationibus permoueret, Deum oratione constringeret. Omnium enim ille passiones suas credidit,& tanquam suas fleuit, profectus laboresque omnium suos computauit, sciens gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: simul & vitia virtutes omnium in meriti sui cumulum tranferebat. Sicut enim virtutem excitat, ita miseratio miseris impensa fructificat. Metet enim singulis plusquam sibi singula, singulorum enim salus vnam illi gloriam instruit. Impiger, festinus, infatigabilis perseuerat, prout cuiusque naturam moresque perspexerat, hunc secreto, illum palam: hunc seuerus, illum blandus aggreditur, & ad castigandi immutationẽ ipsam plerumque faciem castigationis immutat. Inde illud erat, quod non facilè quenquam tantum vel amari vidimus vel timeri. Ita enim duos hos affectus sui in vno quoque suorum collocarat, vt amor sui delicti metum, & timor disciplinæ amorem introduceret. Incredibile est quantæ illi curæ fuerit, ne quem tristitia affligeret, ne cogitatio secularis vrgeret, quàm facilè perspexerit, quid quemque vexaret, tanquam singulorum mentes gestaret. Quanta præterea pietatis dispensatione prouiderit, ne quem nimiis laboribus grauaret, ne quis nimia quietate torpesceret. Ipsos (si dici potest) singulorum somnos pio pensauit affectu, valentes corpore à desidia semper excutiens, feruentes spiritu cogebat ad requiem. Omnium vires, omnium animos, omnium stomachos, instinctu quodam Dei nouerat verè seruus omnium factus per Christum Iesum. Mirandum est, quomodo vnus tot simul officia compleuerit, tam varia præsertim infirmitate vexatus. Fortissimos quosque recenti & adhuc conuersatione præualidos in ieiuniis vigiliisque impar viribus pari lege comitatus est. Infirmos ipse infirmior visitauit, refrigeria animarum simul prouidit & corporum: & ne quid cuique minus fuisset impensum, animo semper recurrebat: hic alget, hic ægrotat, illi hic labor grauis est, huic hæc esca non conuenit, ille ab alio lęsus est, graue quod hic intulit, nec minùs graue quòd hic sensit iniurias. Grandi instantia opus est, vt of-

Monachos præclarè instituit.

Insignis eius moderatio.

fensi gratiam hic consequatur, & hic sibi illatam contumeliam aut leuem aut nullam computet, hic autem grauissimam intulisse suspiret. Hæc illius iugis opera, iugis intentio erat, leuigare omnibus iugum Christi, & quicquid diabolus iniecisset auertere, discusso culparum nubilo gratiarum serena reuocare, amorem Christi & proximorum amando inserere, & mentes omnium tanquam suum pectus excolere, inuocare gaudia, & ad Christi semper desiderium tanquã primo conuersionis die inardescere. Hinc illud erat, quod omnis congregatio illa diuinæ cupida seruitutis ad nomen ipsius ex diuersis terrarum partibus collecta, tam moribus quàm linguis dissona, in amorem illius conspirabat. Omnes Dominum, omnes patrem vocabant, in illo sibi patriam, propinquos, & omnia simul reddita computantes. Didicerant omnes ipso sibi compatiente, dolores illius suos computare: vt non immeritò egregius & in Christo beatissimus Saluianus presbyter charorum suorum vnus in scriptis suis dixerit: quòd sicut cœli faciem pro sua sol aut obscuritate aut serenitate mutaret, ita congregatio illa cœlum sitiens & cœlestibus studiis mãcipata ab ipso vel nubila vel serenitatem mẽtium quasi à peculiari in Christo sole susciperet, ipso quoque & afflicto affligeretur, & respirante reualesceret. Hinc illa erat, & adhuc orationibus eius permanet diffusa in Monasterio ipsius sancti Spiritus gratia tanti doctoris & exemplo & admonitione firmata in variis charismatum donis, in humilitate & mansuetudine, in charitate non ficta, & vna capitis gloria in diuersitate membrorum. Magna illi inter hæc erga aduenas & hospites cura. Quis enim aliquando illum præteriret? Quis non quamlibet prosperam nauigationem & quantumlibet secundos ventos mox pro tanti viri desiderio commodi sui contemptor abrupit? aut si insulam tenere non licuit, violentum secũdæ nauigationis obsequium acerbissimam tempestatem computauit? Nemo illuc non festinus accessit, nemo illic moras suas sensit, nemo illinc non securissimus soluit, prosequente ipso amore sua vota. Et tunc primum agnitis tanquam dudum suis enitentes in squalore eremi delitias conspectu suo ministrabat, cum tanto omnes gaudio & alacritate suscipiens, tanquam expectasset. Aderat præterea munificenti animo par substantia, pari fide ministrata. Nam qui libenter audierat, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni, sequere me, huic libentissimè vnusquisque si quid munificenti animo deuouerat, dispensandum ingerebat securus, illi sua committens, cuius in relinquendis omnibus sequutus fuerat exemplum. Hinc ad eum frequens ille ex diuersarum regionum vastitate concursus. Et verè is ille erat, qui non vt parcus dispensator aut timidus respectu sibi creditæ & crescentis quotidie congregationis aliqua tribueret, plura seruaret. Sed quid quotidie in alieno non faceret, quod in suo semel fecerat? hoc est, nihil sibi, nihil suis præter præsentium dierum victum & vestitum reseruaret. Exhausta est aliquando dispensationis substantia, fides nunquam. Quadam enim vice cùm vnum iam ex multis millibus aureum nummum prona ad munificentiam arca retineret, hunc etiam ipsum in multarum rerum defectu constantissimè pauperi prætereunti dedit, & mihi atque aliis adstantibus dixit: Certum est, iam appropinquare qui deferat, si iam non habet munificentia nostra quod proferat. Vix trium aut quatuor horarum spatium die fluente transierat, & continuò qui verbis suis fidem faceret, occurrit. O fœlix munificẽtia, cui fides ministrauit! ô fœlix fides, cui munificentia nunquam moram fecit. Et verè quantum fides suppetebat, dispensare sua tantùm manu non occurit. Plurimos multis in locis probatissimos viros habuit,

Quæ illius cura perpetua.

Monachi eius eum mirè amant.

Saluiani præclarum de eo testimonium.

Magnum eius erga perigrinos studium.

Matth. 19.

Eximia liberalitas.

buit, quorum semper manibus quod sibi deferebatur, expenderet. Sic vnius dispensatoris gratia dispensatores multos habebat, & fide sua quasi communis quidam fons & dantibus & accipientibus plurimis profluebat. Nullius penè angustiæ ad ipsum præuenerunt, quæ vltra ipsum protenderentur, aut non in ipso metā reperirent. Hinc iam certatim ad illum, vt putabat, aut certè vt optabat, latētem vndique litterarum officia perlata sunt, quibus ille quàm nouis affectibus variata reddebat, quàm grauia, quàm blanda, quàm dulcia! Vnde pulcherrimè splendidus mundo, splendidior Christo, æmulus virtutis eius beatus Eucherius, cùm ab eremo in tabulis (vt assolet) cera illitis in proxima ab ipso degens insula literas eius suscepisset, Mel (inquit) suum ceris reddidisti. Quis itaque non beatum se, beata scrinia sua credidit, in paruo ex ore ipsius munere magna benedictione ditatus? Et sane tantum in scriptis illius salis, tantum dulcedinis erat, vt non scriniis aut armariis, sed arca pectoris condi mererentur. Inde est, quòd plurimi ea inscripta sensibus ferunt, & libentissimè ad testimonium amoris illius proferunt. Denique quis vnquam tantos sibi amicos præsentibus alligauit officiis, quantos ille qui se diligerent, & auidissimè desiderarent, habuit ignotos? Interea ego dum multimodam Honorati vestri gratiam memoro, in me infinitam curam prætermitto, cùm ipsius vtique mihi cura non minùs in Christo salutis attulerit, quàm amor inter vos ornamenti & honoris reliquit. Mei enim gratia (quod ad meritum eius & iudicium meum pertinet) patriam, quam fastidierat, non dedignatur accedere, nec refugit laborem tanti itineris suis præcipuè multis iam dudum infirmitatibus grauem. Venit, méque in illis iam annis nimis amicum sæculo & contumacem Deo, vt seductor & verax ad amorem Christi blanda manu tentat. Longum est intromittere illam exhortationibus ingenij sui violentiam, quibus cum iam ante propositum acerrimos sibimet ipsi ad conuersionem stimulos admouere potuisset, haustis diu sapientiæ fontibus multipliciter diffundebatur. Sed cùm parum in aures meas pietatis illius verba descenderent, ad solita orationis præsidia conuertitur, & affectus sui clamor repulsus duritia mea piissimas Dei vsque ad misericordiam pulsauit & penetrauit aures. Et verè obluctanti mihi & per sęcularem illam nimis periculosam consuetudinem obstinationem interdum meam sacramento obstringenti prophetico (vt ita dicam) spiritu ante iam præmiserat, Hoc, inquiens, quod mihi tu non præstas, Deus præstabit. Et ô quamdiu mollire duritiam meam nisus est imbre lachrymarum! Quàm piis mecum osculis amplexibúsque pro salute mea certauit! Ad præsens tamen (vt ille ait) vici pessimam victoriam. Exagitandum me illinc & edomandum dextera Dei suscipit, illi enim me oratione tradiderat. Qui tunc in corde meo fluctus, quæ tempestates diuersarum & inter se compugnantium voluntatem excitatæ sunt? Quoties sibi in animo meo velle & nolle successit? Et quid plura? Absente illo partes in me suas Christus exequitur, & post biduum orationibus illius per miserationem Dei mea contumacia subiugatur. Fugauerat enim somnum cōgitatio, & inuitante me pio Domino totus eminus cum voluptatibus suis mundus adstabat. Quid expetendum, quid relinquendum, suaderet animus mecum meus tanquam collatis apud amicum tractatibus ventilabat. Gratias tibi, Iesu bone, gratias tibi, qui dirupisti vincula mea famuli tui Honorati supplicatione permotus, & iniecisti mihi vincula amoris tui, quibus si tenear, numquam peccati vincula reualescent. Occurro itaque subditus, qui superbus abscesseram, & omni contradictione deposita nouus precator accedo. Sic sic sancti oratio fugitiuos

Is Eucherius fuit Episcopus Lugdunensis.

Hilarij lucradi gratia quæ fecerit.

Digitized by Google

suos reducit, sic contumaces subiugat, sic expugnat rebelles. Iam quibus ille tunc lachrymis ariditatem meam irrorauit, quam pio fletu me quoque traxit in lachrymas? Tali enim humilitate & blandimento, tanquam si ipse à me exciperetur, excepit. Ablata est illico causa remorandi. Tunc primùm illam patriam, quam fugiendam dudum crediderat, agnouit. Educit me secum suam prædam, gaudet, triumphat, exultat. Eremo me iam tamen exemplo suo secreti sui cupidum festinat includere. Alit primum lacte, & postmodum cibo, potat me profluo illo qui in se erat, cœlestis fonte sapientiæ. Atque vtinam tantum angustia spiritus mei recepisset, quantum ille studebat infundere. Præparasset me profecto vobis, & desiderio vestro dignum dedisset, & successorem sibi idoneum nesciens erudisset. Iam verò illam sui in omnes profluam charitatem (quod sine inuidia dixerim) quantum in me adiecerat, & lene illud Christi iugum quantum mihi lenius blandimentis suis fecerat, quoties mentem meam, quoties animum, quoties linguam nominabat: quam impatiens absentiæ, quam semper indignissimi conspectus mei cupidus erat. Quid de his omnibus dicam, nisi illud propheticum, Dominus ei retribuat pro me. Interea ego dilectissimi strictim contingens potiùs cuncta, quàm referens, de solertissimo pastore vestro ea quæ aliis potiùs quàm vobis erant nota refricaui. Sacerdotium quippe illius in Ecclesia hac nomine & actu vidimus, sanctimonia verò & actibus iam prius summum. Sed vnde illud, quæso, quod tam è longinquo tam ignotus expetitur? Quis illam absentis nec prius visi gratiam vestris pectoribus affixit? Quis illud desideriũ suscitauit, vt orbatus his quibus à Domino apud eremum indultus erat vobis, nasceretur? Ille vtique qui cuncta dispensat, ille qui eum & patriæ suæ quandiu congruum videbat, indulsit, & per maria & terras ad vtilitatem videntium hanc tantam cultoris sui gratiam circumegit. In summa verò ex illo breui quo vobis indultus est tempore facilè metiri datur, quid plus de illo, quid minus dixero. Vidistis enim dilectissimi illam sollicitudinis vigilantiam, illud disciplinæ studium, illas pietatis lachrymas, illam ingem ac perpetuam mentis serenitatem, cuius testimonium vultus immutabilis erat. Audistis quoque os illud congruens vitæ, in quo erat consentanea puritati pectoris sermonis luculentia. Vidistis illam latitudinem charitatis, quæ tanta in illo fuit, vt non immerito de illo sanctus idem cuius proximam sententiam proposui, dixerit: quod si arbitrio suo charitas ipsa hominum vultu exprimenda esset, Honorati potissimum pingi debere vultu videretur. Quis itaque illum vnquam sufficienter vidisse sibi visus est, cui non loco omnium affectuum fuit? Quis ita blandimentum cum seueritate coniunxit? Quis ita mixtam lætitiæ disciplinam propinauit? Quem non cum ipsius gaudio qui corrigebatur, correxit? Quando lætitia eius quicquam lasciuiæ redolens? quando tristitia non salubris? Quando gemitus nisi de peccati alieni mœrore descendens? Quis eum non auctiorem inuenit quàm prius viderat. Semper in summitate virtutum positus, Semper quo crescere posset, inuenit. Iam verò sub exhortatione ipsius, quis anxius non dolorem suum spreuit? Quis feris moribus non insaniam suam execratus est? Quis arrogans non plus quam omnes superbiam ipse suam abominatus est? Quis lasciuus luxuriam non detestatus est? Et quid plura? Omnibus omnia (vt Apostolus ait) factus communis omnium medicina erat. Nullam plenè gratiam non in se tam plenam habuit, vt ipsam specialiter excolere & possidere tanquam vnicam putaretur. In nullo vitæ ordine non ita viguit, vt ipsi specialiter aptus videretur, Deni

Expetunt Arelatenses Honoratum Episcopum.

Digitized by Google

tur. Denique vt primum sanctæ huius Arelatensis Ecclesiæ regimen accepit, prima ei cura concordiæ fuit, & præcipuus labor fraternitatem colentibus adhuc de assumēdo Episcopatu studiis dissidentes mutuo amore connectere, tanquam probatus Israëlis agitator, probè nouerat non facilè quicquam discordantibus imperari. Studebat præterea amore potiùs regere quam terrore dominari, vt voluntaria magis quam coacta correctio hunc quoque subditis adiiceret ornatum, ne ad officium suum compulsi putarentur. Confestim itaque exclusa discordia illi quæ est virtutum omnium mater charitati locum præbuit. Floruit igitur sub illo Christi Ecclesia, sicut Monasterium ante floruerat: creuit gratiis, decreuit metallis, ingressa videlicet disciplina domum suam mammona iniquitatis exclusit, & quæ otiosè diu congesta fuerant, dignis tandem vsibus deputantur. Dudum defunctis thesauros suos misit. Itaque qui obtulerant oblationum suarum refrigeria senserunt. Hoc solum, quod ministerio sufficiens erat, reseruauit: sed si exegisset vsus, nec ministerio (vt reor) pepercisset. Alieni temporis vota dispensationem suam fecit. Operari etiam inter extrema non destitit, multos in lectulo suo verbi dispensatione ditauit, sed quandiu illum lectulus, tenuit, cui superare etiam vicinas morti lassitudines in consuetudinem venerat: Vltimum doloribus iam reluctantibus Epiphaniorum die in Ecclesia sermonem habuit, nesciens vnquam colluctante cum infirmitatibus fide dolori magis corporis quàm spiritus feruori acquiescere. Seruiuit desideriis vestris supra suas vires. Non illum siquidem aliqua extrinsecus superueniens ægritudo, non subitus febrium æstus absorbuit, sed diu dilata infirmitas nimio dudum propositi rigore contracta, & adhuc remissioni parum acquiescendo ingrauescens, octauo cum vel nono die à solemnitate prædicta paulatim extenuando confecit. Vix quatriduo tamen nobis suam in officiis charitatis deditis præsentiam denegauit, timens vtique ne suos vicinia transitus sui contristaret. Nulli vnquam grauis inter grauissimas ægritudines fuit: nulli, vt assolet, vllum infirmitates eius horrorem intulerunt. Et quidem hoc ordine illud sancti spiritus receptaculum conquieuit. Etenim impollutæ illius mentis vigorem incredibile est, quam integrum vsque in extrema seruauerit. At primùm suos vberrimè consolatus est, ac nihil magis timuit, quàm ne diutina nos desperatione conficeret, intelligens penè facilius ferri extrema quàm dubia. Abstersit semper sermone condito circumstantium lachrymas, quas tamen quo magis abstergit, irritat. Inde grauiorem suo dolorem nostrum computabat. Non facilè quisquam tam forti pectore inter quælibet aspera & diu tolerata, nec optauit aliquando mortem, nec expauit. Nam is quem viuere inter quælibet grauia in Christi seruitute non piguit, ad nouam vitam per communem illam nouæ vitæ ianuam transire non timuit. Præmeditata enim illi vltima hominum necessitas, non repentina aduenerat. Itaque sub ipso iam finis aspectu tanquam emigraret, tanquam vale diceret, ne quid imperfectum derelinqueret, ne quid minùs plenè quàm proposuerat, ordinaret: interrogare singulos nostrum, & ad suggerendum, si quid memoriam suam subterfugisset, hortari. Omnia interim subscriptione firmare & parcentes nos fatigationis suæ ad omnia quæ agenda erant, cogere: cogere autem blando illo, sicut semper, imperio. Quadam autem vice cùm comprimere lachrymarum mearum tempestatem & abrumpere riuos fletuum laboratem, Quid (inquit) fles ineuitabilem humani generis necessitatem: Imparatum ergo te inuenire meus

Studium concordiæ.

Liberaliter distribuit pecunias congestas ab aliis.

Insignis feruor.

Mentis eius vigor.

transitus debuit, cum me non inuenerit imparatum: Cúmque ego impedita singultibus vtcunque poteram verbis ipsius verba subnecterem, quod iam non destitutionem eius dolerem, quippe qui mihi orationum suarum patrocinia nunquam defutura considerem, quin & post transitum suum validiora præsumerem, vno me dolorum suorum vulnere & difficilium inter extrema luctaminum grauiter affligi. Ecquid ego (inquit) minimus omnium fero ad ea quæ sanctorum plurimi in supremis suis acerbissima pertulerunt: Et commemoratis aliquot adiecit: Magni (inquit) viri multa patiuntur, & vt alios pati doceant, nati sunt in exemplum. Confluentibus autem ad se potestatibus præfecto & prætoriis viris quàm feruentia sub mortali iam frigore mandata deprompsit ab ipso exitu suo sumens acerrimum exhortationis exordium. Et dignum planè erat, vt qui vitæ semper exempla præbuerat, etiam mortem suàm in exemplum aduocaret. Videtis (inquit) quàm fragilè habitamus hospitium? Quantumlicet viuendo ascenderimus, illinc morte detrahemur. Ab hac necessitate neminem honores, neminem diuitiæ liberant. Hæc iustis & iniustis, hæc potentibus humilibúsque communis est. Magnas Christo debemus gratias, qui morte & resurrectione propria mortem nostram spe resurrectionis animauit, æternam vitam offerens discusso æternæ mortis horrore. Sic ergo vitam agite, ne vitæ extrema timeatis, & hoc quod mortem appellamus, quasi commigrationem expectetis. Mors pœna non est, si non ad supplicia deducit. Dura quidem est carnis animæque diuulsio, sed multò duriùs in gehennæ flammis erit carnis animæque consortium, nisi in omni vita generositatem suam spiritus recognoscens bellum corpori & corporalibus vitiis certamen indixerit, & fœlici discretus à carnali colluuione diuortio æternæ paci impollutam seruet vtramque substantiam illic fœliciter copulandam, vbi exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus, hoc est, in corporibus tanquam in receptaculis suis, cum ea quæ iustitiæ dedicauerant membra socialia, tanquam consueta hospitia recognoscent. Hoc itaque agite, hanc vobis Honoratus vester hæreditatem relinquit, supremo halitu suo ad hereditatem vos regni cœlestis inuitat. Nullus nimium mundi huius amore teneatur, optimum est, vt voluntate fastidias, quo te vides necessitate cariturum. Nemo opibus defluat, nullus pecuniæ deseruiat, neminem vana diuitiarum pompa corrumpat. Scelus est pretium salutis in materiam perditionis assumere, & illo capi quenquam quo redimi potest. Plus interea vultu, plus oculis, plus emicante in cœlum sensu monebat. Impar est quidem ignito sermoni eius sermo referentis, sed non minus imparia spiritui suo verba erant monentis. Tali itaque exhortatione & insolito quodam motu oratione profusa inusitatum quoddam munus benedictionis impendit. Deficiente membrorum ministerio noua semper mentis gratia pullulabat. Ordinatis itaque omnibus (neque enim multa in actibus suis minus plena restabant) cum omnes charos suos mente percurreret, quantos nominatim proferre lassitudo non vetuit missa per eos qui astabant salutatione ditauit. Mihi verò in aurem exclusa, inquit, sunt. Sic sancto illi fieri non potuisse quod voluit, cognoui. Magna & admiranda solertia inter graues illas mortis angustias prouidisse ne cuius tristitiam non quantum in se erat abstergeret, ne quid certè nexcusatum relinqueret. Quid illud quæso quod cum omnes suos quos ad hanc vrbem amor suus traxerat, vtique inter peregrina desereret, nullum vlli reditum, nullam societatem commendauit, non loca viuendi certa distribuit, tanquam verè præscius nullam suorum

Magni viri multa patiuntur.

Oratio eius ad Præfectum vrbis.

Preclara sententia.

dispersio

Digitized by Google

disperſionem futuram,niſi eorum qui iam,& ſe ſuperſtite animi diffinitione migraſſent.Et verè non facilè quenquam à ſocietate noſtra abeſſe nouimus, niſi quem abſuturum ipſe præmonuit, qui aut chariorem conſpectu ſuo patriam, aut grauiorem ſenſerat diſciplinam.Interea grauior illum ſomnus vrgebat, quem cum interdum pauidi interpellaremus, miror, inquit, in tam graui mea laſſitudine, poſt tam longa inſomnia quæ præceſſerunt, grauem vobis meum ſomnum videri.Et cum ſupectis omnibus ſedere eum in vltimo diutiùs prohiberemus, ioculari (vt erat ſolitus) blandimento & conſuetudinaria conſueta mentis ſerenitate reſpondit; quod moleſtos nos in hac ſolicitudinis parte pateretur, ita penè antè vita eius quàm dulcedo conſumpta eſt. Somno deinde vltimo exceptus in mortis quiete dormiens tranſiit ſine vllo,vt ſeſe habent extrema,luctamine, Nullas difficiles obitus moras ſenſit, Angelicis choris anima illa ſancta, generoſa, ſincera, & ab omni contactu mundi incontaminata ſuſcipitur.Multorum interea variis viſionibus ſomnus incutitur, quod tamen vna omnium facies erat, quod ſcilicet ſancto illi occurrerent officia ſanctorum. Et verè illicò in eodem mediæ noctis puncto eccleſiam in occurſum ſancti corporis conuentus impleuit, vt non niſi Angelicis nuntiis ſuſcitatus putaretur. Relinquitur vegetatum ſemper ſpiritu plenum gratiæ, corpus exanime, integrum, ſiquidem vultus decorem facies omnibus grata ſeruabat. Probe vos iſta noſtis, & multò pleniùs vos vobis quam ſermo ſufficitis, qui animorum meditatione deſcribitis. Neque vllus non magno ſibi damno affici viſus eſt, ſi conſpectu corporis eius caruit,ſi non vt quemque aut reuerẽtia aut amor ſuaſerat, oſculum authori, aut quibuſcumque membris ipſius impreſſit, aut feretro in quo ſanctum illud corpus magna fidei ambitione veſtitum maiore poſtmodum ſepulchro admouetur penè nudatum.Nec enim pepercit ſanctificatis amictu illius palliis fides, quæ pretioſiſſimi muneris loco habuit, aliquam de velaminibus illius fimbriam decerpſiſſe.Certauit in exequiis illius veſter affectus: refeciſtis in funere ſuo latentem adhuc inter vos peregrinationem meam: pauiſtis me tam effuſa in ipſum animi charitate. Quem enim illo die ſua recta tenuerunt?aut quem non tanquam peculiari luctu obrutum baſilicæ huic mœnia vrbis huius dederunt: Pro magno munere habitum eſt, lecticæ manum admouiſſe, aut ceruicem ſubieciſſe. Vidiſtis non ſine veſtra gloria gloriam eius, nam & illa exequiarum religio fidei deuotio erat, & tam lætum erat habuiſſe talem, quàm graue talem amiſiſſe.Nec parum fiduciæ dat ſepulchri ſui gratia:nam cuius hic oſſa condidimus,in cœlo vtique patrocinia præmiſimus. Prælata tunc ante feretrum ipſius aromata & incenſum vidimus, ſed maiora de veſtris mentibus Deus in tanto erga tantum paſtorem affectu veſtro odoramenta ſuſcepit. Reſultauit in gloria illius Dei gloria, & in diſſonis diuerſarum linguarum choris amor conſonus. Pius dominus, qui ſtimulando animos veſtros ad electionem paruitatis meæ dedit ne à ſepulchro illius longius abeſſem; illud etiam vobis orantibus dabit, ne à viis illius longè recedam, ſed vt quicquid illum egiſſe cognouero, id ſine exploratione aut diſceptatione factorum agere feſtinem. Vobis enim me (vt video) iam tunc per illum Deus genuit: vobis licet indignum præparauit: vobis ille me neſciens tanto labore quæſiuit: vobis tam propenſa ſolicitudine & cura vtcumque erudiuit, quærens in me fidei ſicut ſanguinis ſui venam; vobis me tanto labore per litteras, tanto per excurſum ſuum ambitu ab inſula, cui me derelictis Epiſcopatus ſui principiis ſecreti amore

Sub mortem graui ſomno premitur.

Suauiter & fœliciter obdormit in Domino.

Auidiſſimè decerpuntur fimbria velaminum eius.

Exequiarum eius mira religio.

In eius locum ſubſtitutus Hilarius.

reddideram, non audeo dicere nesciens fortasse, præscius amouere satagebat, vt mihi iuxta sepulchri sui sedem in amore vestro patriam collocaret. Sed quid agimus, quod immaturum me maturo excessu tradidit? Non est nostrum secretum æterni regis in vllo vel leuiter culpare iudicio. Non facilè sentiretis quantum amisistis boni, si redintegratum vobis bonum vestrum fuisset. O magna & inclyta Honorate tua gloria, non indiguit meritum tuum signis probari. Ipsa enim conuersatio tua plena virtutibus & admirationis nouitate præcelsa perpetuum quoddam signum ministrauit. Multa quidem tibi diuinitus signorum specie indulta nouimus, quicunque propiùs adsistebamus, sed in his tu minimam tuam partem reputabas, maiúsque tibi gaudium erat, quod merita & virtutes tuas Christus scriberet, quàm quod signa homines notarent. Et tamen quod maius signum virtutis esse poterat, quàm signa fugere & occultare virtutes? Et verè tam familiaris quodammodo oratio tua Christi auribus erat, vt efficacissimis precibus impetratum putem, ne virtutem tuam signa clamarent. Habet & pax martyres suos. Christi enim tu quandiu in corpore moratus ei testis fuisti. Illud enim stupendũ quondam adolescentiæ tuæ robur perpetuo abstinentiæ rigore tenuatum, & in illam quam vidimus (aspectus licet decore seruato) exilitatem redactum, crux vtique quotidiana consumpsit. Quam tamen sine vlla semper notabili superstitione seruasti, omnes semper nimietates & cognatum nimietatibus gloriæ fugiens appetitum. Numquam in tuo ore nisi pax, nisi castitas, nisi pietas, nisi charitas, nunquam in corde, nisi horum omnium fons Christus habitauit. Qui tibi & per te plurimis charitatis gaudij, longanimitatis, bonitatis, benignitatis, fidei modestiæ, continentiæ fructus ministrauit exuberantes in multiplicem copiam & multorum salutem & gaudia, vt non immerito illi cantaueris. Qui timent te, videbunt me & lætabuntur. Cui semper omne conuersationis tuæ bonum adscripsisti, illud assiduè tibi ac tuis ingerens: quid enim habes, quod non accepisti? aut si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Sed hoc magis tuum erat vitæ tuæ bonum, quo magis tuum negabas. In te commune omnium Deum desiderantium solamen fuit. Quidam gloriantur in huius vitæ prosperis, tu è contra in Deo exultare suadebas, resonante affectum tuum voce blandæ modulationis immurmurans. Lætetur cor quærentium Dominum. Nulla tibi maior quàm in orationibus & psalmis volũtas, tuis in tantum medullis Christus insederat, vt interdum (quod expertus loquor) membris tuis placido sopore deuinctis illum etiam in somnis officio solito tua lingua resonaret. Sæpe dormiens sanissimæ exhortationis, sæpe orationis affectu officiosissimo verba fudisti. Agebatur quippe in lectulo corporis quies, mentis in Christo. Et quidem hæc prout quique affuimus, experti sumus: tu verò vnica semper omnium requies, quàm alacer, quàm sæpe referebas somnia non aliquid præsagientia, neque aliqua in futurum anxietate solicita, sed in quietis animæ desideriis excitata, martyriũ scilicet quod semper meditatione gestabas, credo interdũ alludente & prouocante cupiditatem tuam Domino tanquam excitata in fidem tuam persecutione peragebas. Et vere puto neminem diffiteri, tibi ad martyrum tempus non animum defuisse. Quotidianus siquidem in sincerissimis tractatibus confessionis patris ac filij, & Spiritus sancti testis fuisti, nec facilè tam exertè, tam lucidè quisquam de diuinitatis trinitate disseruit, cùm eam in personis distingueres, & gloriæ æternitate ac maiestate sociares. Memento itaque, amice Dei, memento iugiter nostri, Deo incoinquinatus adsistis canens illud canticum nouum, & sequens agnum quocum

Vita eius sanctissima perpetui instar miraculi.

Fuit Martyr Christi perpetuus.

Psal. 118.

1. Cor. 3.

Psal. 104.

Etiam dormiẽs sæpe exhortationis & orationis verba fudit.

Quàm fuerit martyrij cupidus?

Apoc. 14.

Digitized by Google

quocumque vadit. Tu illi pedissequus, tu pro nobis patronus orationum nostrarum interpres acceptabilis & fortis assertor, profusas ad sepulchrũ tuum alumni gregis preces præfer: impetra vt conspiratione communi omnes simul sacerdos & populus quæ iussisti, quæ docuisti, aliquatenus obtinere mereamur. Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui te in gloriam suam assumpsit, atque cum patre suo & cum spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

DE SANCTO HONORATO, EPISCOPO ARELATENSI AGVNT DECIMOSEPTIMO CALENdas Februarij Martyrologium Romanum cum Baronio, Beda, Esuardus ac cæteri; tum Ado Viennensis in suo Martyrologio quod habemus in Bibliotheca Lerinensi M. S. ait apud Arelat. S. Honorati Episcopi cuius vita, doctrina & miraculis illustris refulsit, quam scribit Beatus Hilarius præcipuus Doctor qui eidem successit in vrbe, scilicet Arelatensi.

Vincentius Beluacensis, qui floruit anno Domini 1245. vt refert Genebrardus in sua Chronologia, hæc habet de functo Honorato Arelatensi Archiepiscopo & eius primordiis, lib. 20. cap. 21. Speculi historialis.

HIlarius. Hic Honoratus in adolescẽtia baptismum arbitratu proprio concupiuit: & maturo concilio sanus mortẽ expauit. Itaque adhuc cathecumenus lasciuiã respuerat: clericos vt patres honorãs: & puerili interdũ sensu pauperem iuuãs. Hunc iam baptisatũ pater eius terrenæ pietatis suspicione sollicitus, timens sibi à Christo præripi, conatur eum studiis iuuentutis illicere: venatibus & ludiis, variisque mundi voluptatibus irretire: demum fastitiebat adolescens, quo grandeuus oblectabatur pater, tali se semper adhortatione compellens. Delectat hæc vita, sed decipit. Itaque conuersus iugo Dominicæ seruitutis se subdidit, intelligẽs summũ esse capriuitatis genus licentiam iuuentutis. Tonsis igitur capillis, & veste mutata sic repente totus, ex alio alius ostenditur, vt non aliter pater eius quàm se orbatum filio lamentaretur. Occurrit, renititur, cõminatur: nec tamen vllo horum puerilia Deo freta concutitur. Tironi suo Dominus consolator astitit, eique vnum ex germanis suis in Collegium suscitauit: qui eius exemplo conuersus senior iuniorem cõsecutus est. Cumque multis virtutibus emicarent & omnem simul patriam adornarent. Cœpit alter alterum laudi obiicere & gloriæ exponere. Sed dum vnusquisque sub vmbra alterius obscurari volebat tanquam repercussa claritas vtrũque radiabat. Gloriam itaque suam pauentes in hac vita mercedem se percepisse putabant, & humanam conuersationem & gratiã fastidiẽtes heremi amore flagrabant: omnibus igitur erogatis de terra sua exeunt, & ne quis iuuenili ausu temerè ab eis inceptum pararetur: senem perfectæ grauitatis sanctum Caprasium ætatis suæ custodem assumunt. Queritur ergo latebra peregrinationis, fugitur fama virtutis, & vbicunque itur ibi alia vellent nollent fama pariebatur,

De vita eius Monastica & Episcopatu eiusdem. Cap. 22.

DEnique germano suo in Christo viro Venantio deffuncto sanctus Honoratus ad heremum vrbi Arelatensi propinquam peruenit. Vacantemque Insulam ob nimietatem squaloris & inaccessam veneratorũ animalium metu petiit propter secreti opportunitatem. Ingrediente eo fugit horror solitudinis, cedit turba serpentium ibique multis ad eum confluentibus, factus est pater multorum monachorum, multisque admirandis virtutibus fulgens: de aduenis quoque & peregrinis recipiendis magnopere sollicitus erat, & pauperibus largiter erogans, nihil sibi suisque præter victũ præsentiũ dierum ac vestitum reseruabat. Exhausta est aliquando dispensationis substãtia: fides numquam. Vnde quadam vice cum vnam iam ex multis millibus aureum arca proflua, ac munifica retineret, hunc ipsum etiam in multarum rerum defectu constantissimè pauperi dedit, & mihi atque aliis astantibus ait, *certum iam est appropinquare qui deferat.* Vix trium aut quatuor horarum spatium transierat, & mox qui verbis suis fidẽ faceret occurrit. Mei quoque gratia patriam quam fastidierat accessit: méque durum & indomitum, vix tandem suis piissimis exhortationibus simúlque lachrymis ac precibus ad Deum conuertit: secúmque ad heremum produxit. Et primùm quidem lacte, postea cibo sapientiæ nutriuit. Tandem in hac Ecclesia dum regnum accepisset sub illo floruit Christi Ecclesia, sicut Monasterium ante floruerat, somno tandem vltimo excipitur: multorum interea variis visionibus somnus concutitur: quorũ facies erat, quod scilicet illi sancto occurrerent officia sanctorum. Et verè ille in eodem mediæ noctis puncto. Ecclesiam in occursum sancti corporis conuentus impleuit: at non nisi angelicis nuntiis suscitatus putaretur. Sicque cum honore sepulturæ traditur. *Hac vicentius in speculo Historiali.*

Petrus de natalibus Venetus Episcopus Equilinen. in cathalogo sanctorum lib. 2. cap. 86. hac breuiter tangit de sancto Honorato Archiepiscopo Arelatensi.

Ianuarij 16. HOnoratus Episcopus Arelatensis, nobili prosapia eiusdem vrbis oriundus fuit: vt scribit Hilarius qui ei in pontificatu successit, qui gentilibus parentibus progenitus in adolescentia sua motu proprio Baptismum petiit: & licet patre reluctante, paternam domum deserens Venantium eius fratrem seniorem ad Christum conuertit, qui ambo ad Caprasium heremitam accedẽtes, ab eo de religione vitę edocti fiunt: defuncto autem germano suo Venantio, Honoratus heremum vrbi Arelatensi proximum petiit: ibique dudum in omni vitæ sanctitate permansit. Exemplo quoque conuersionis suæ Gennadium quendam virum effrænem & indomitum ad pœnitentiam prouocauit. Demum vrbis Arelatensis Episcopus factus in sancta religione Deo seruiens, & salutifera prædicatione dominicum gregem pascens quieuit in pace XVII. Calend. Februarij.

Annotatio Vincentij Saler.

Honoratum nostrum non fuisse oriundum Arelatensis vrbis, vt sic prodit Auctor, annotatio de patria Honorati post excerpta ab Annalista Baronio hic infrà posita te docebit: quod autem idem refert Honoratum Gennadium quendam virum effrænem & indomitum ad pœnitentiam prouocasse, non Gennadium, sed Hilarium legendum esse, ex ipsiusmet Hilarij testimonio videtur, qui vt hic suprà refert Vinc. Belluacens. ait, méque durum & indomitum vix tandem suis piissimis exhortationibus, simulque lachrymis ac precibus ad Deum conuertit.

CAR

CARMEN SAPHICVM REVEREND. PATRIS DOMINI GREGORII CORSESII MVTINENSIS MOnachi Casinensis (cùm in monasterio sancti Honorati sacræ Insulæ Lerinensis iuuenis degeret, qui inde factus est Cardinalis amplissimus ex Abbate S. Benedicti Mantuani.) De vita sancti Honorati postea Archiepiscopi Arelatensis patroni, & fundatoris eiusdem sacri Monasterij in Prouincia Prouinciæ.

VNde resplendet iubar hoc corusca
Luce; cur mollis zephirus repentè
Dispulit sauas hyemis procellas
Flamine leni?
Nempe quod festi rediere soles,
Quis Honoratus niueis quadrigis
Incidens cælum merita decorus
Fronde petiuit.
Quid prius dicam faciles ne mores?
An decus forma, generis vetusti
Stemmata, an circùm redimita castis
Tempora vittis?
Vendicat primum sibi iure carmen
Indoles celsa generosa mentis:
Quippe non assis faciens Caduci
Culmina regni.
Spreuerat virgas trabeam curules,
Et leues plausus popularis auræ,
Atque consertos opibus penates,
Te duce Iesu.
Cui puer casti niueum dicarat
Corporis florem, teneræq; fructus
Mentis, aucturus stabilem beato
Fœnore censum.
Quem nec annosi lachrymis parentes,
Nec propinquorum vetuere fletus,
Quin crucem nudus tulerit latenti
Concitus igne.
Credidit semet Pelago, requirens
Dulcius quiddam patria & propinquis:
Donec audaci tetigit carina
Littus Achæum.
Hic velut languens amarantus ictu
Falcis excisus, moreris Venanti,
Inter amplexus lachrymasq; fratris,
Luce relicta.
Qui licet mærens tamen obsequente
Legibus fixis animo sepulchri
Iusta persoluit, precibus piaq;
Mente parentans.
Dehinc iter flectens ad inhospitalem
Insulam, sæuos precibus dracones
Expulit, inges precibus dederunt
Marmora lymphas.
Fregit antiqui statuas Leronis
Dona nautarum, veterisq; phani
Impia exurens adita, & tepentes
Sanguine lucos.
Hæc Honorati domus, hic iuuentam
Egit, anfractus fugiens dolosi
Orbis, & solus latitans opaco
Abditus antro.
Gaudia & lusus iuuenis fuere
Sancta Iessei modulata regis
Carmina, & dulci comitata fletu
Vota precesq;.
Impetus blanda domuere carnis
Algor atque æstus, vigilata somni
Tempora, & humens cana dextra potum
Semper ab amne.
Vt micat tectus, reparatq; lucem
Clarior vultu rutilante Titan.
Sic nequit cæcis tenebris latere
Abdita virtus.
Fama mox vulgat periisse echinas
Huius ingressu, fluuijs scatere
Dulcibus littus, subitáque lucum
Fronde virere.
Cuncta festinat manus, omnis illinc
Æger accepta remeat salute,
Nesciens Christum redit expiatus
Fonte salubri.
Insulis demum redimitus, illud
Robur occlusumq; animi vigorem
Protulit, nulla Satan irruentis
Territus arte.
Post famem, frigus, gladios, flagella,
Orbe calcato superauit hostem,

Digitized by Google

Atque virtutis monumenta magna
Magna reliquit.

Illius iussu nimium procaces
Æolus frendens reuocauit austros,
Illius iussu pelagi tumentis
Vnda resedit.

Sola vox morbos, variásque pestes,
Sola vox mirum, lemures fugabat,
Sola fatales Lachesim coegit
Voluere fusos.

Quin & implexos adamante nexus
Mortis exoluit, stygiáque sæuus
Portitor cymbæ remeans silentes
Retulit vmbras.

Nunc penes trini solium tonantis
Nuper optatum genus & nepotes
Protegit, gratam sobolem & feraci
Germine lætam.

Hanc honorato aerij Casini
Legifer dono dedit, hanc edaci
Tempore absumptas reparare leges
Sacráque iussit.

Hinc opi innixus pater atque princeps
Ille virtutum specimen Monaci,
Arce ab excelsa veniens labantes
Erigit ædes.

Erigit Pessum penitus ruentem
Cœnobi cultum, reparatq; scita,
Pro pudor luxu vitiata inerti &
Senta veterno.

Igne fœlici velut arsit ingens
Illion mutans Thyberim Scamandro
Pergamis nunquam peritura celsæ
Mœnia Romæ.

Sic rigor priscus perij seueræ
Ædis, vt casto renouata cultu
Sanctior lex imbueret salubri
Dogmate mentes.

FINIS.

DE LAVDIBVS LERINÆ INSVLÆ, EIVSDEM GREGORII MATINENSIS Monachi & Cardinalis.

CARMEN.

PArua sed fœlix meritis Lerina,
Quam Paracleto genito patrique
Rite quingenti roseo dicarunt
Sanguine testes.

Quæ tot ardentes pietate diuos
Totque inexhausti monachos rigoris
Protulit, quod non radiant sereno
Sydera cœlo.

Hæc Honoratum gremio recepit.
Orbis inuisos fugientem honores,
Quem ducem demum duce destituto
Reddidit orbi.

Struxit hic lectas acies amandus,
Qui diu pugnans numerosa fudit
Agmina, insignem referens fugato
Dite triumphum.

Maximum post hos superante idipsum
Nomen, an blandum eloquium diserti
Cæsari dicam? an rigidum canora
Polemiúmve?

Singulis obstat numerus, sed inter
Cæteros splendet duplicata laurus
Hilari, hunc dulce eloquium & renidens
Musa coronat.

O satis nunquam celebrata tellus,
Dulce solamen requiésque cordis,
Cœlitum sedes procul á prophani
Turbine vulgi.

Tu procellosos aquilonis ictus
Spernis, & sæui fremitum tridentis,
Atque inobstantes scopulos furentem
Nerea frænas.

Inter vndarum vitreos recessus
Ludit, exultat pecus omne Prothei,
Emicat stringens agili rotatu
Littora Delphin.

Arce

Digitized by Google

Arce sublimi minitaris alto
Imminens ponto, Iouis vt satelles
Rupe de celsa timidis minatur.
Vngue columbis.
Fertilis citri, tibi bruma ridet
Læta lauretis Paphiáque myrto,
Et tepet grato redolens december
Germine florum.
Vere gemmatos nemus omnis crines
Explicat, spirans Arabum liquores
Et vagam Chori sequitur referto
Copia cornu.
Mulcet æstatem placidus fauoni
Spiritus, mulcent, agitata sensim
Æquora, exceptat nemus vndecúmque
Frigus opacum.
Quid, quod insanos animi tumultus
Ipsa ridentis facies serenat
Aeris, nudas fugiúntque Cautes
Liuor & ira.
Ergo curarum stimuli valete,
Qui diu tortos laniante flagro
Caditis gnari cupidos latenti
Plectere pœna.

FINIS.

EGLOGA DE LAVDIBVS LERINÆ INSVLÆ
Dionysij Faucherij Monast. Lerinensis, & ciuis Arelatensis.

Candidus & Faustus Interlocutores.

CANDIDVS.

TAurinos tandem liquisti, Faustule, campos
Ruricolûm in quibus assuetus discernere lites
Pastorumq́ graues prudens sedare querelas;
Dic rogo, quis ventus te nostris appullit oris?

FAVSTVS.

Noster amor, quia scire cupis, me mutuus oras
Appulit ad vestras, quid amore potentius? aut quis
Fortior est ventus? Decies iam Cynthia pleno
Enituit cornu, cùm iam mihi lustra videntur
Præteriisse decem, vel sæcula multa, quibus te
Non vidi dum tu, mi Candide, lentus in vmbra
Otia sectando curis post terga reiectis
Dimittis teneras linquens in vallibus agnas,
Nec chari tibi cura gregis, pro cuius amore
Sollicitum duros olim te ferre labores
Nouimus, audacterq́ subire pericula vitæ.
Quæ noua tam subito vertit sententia mentem,
Vt Rhodani ripis mutaris littera? nunquid
Forte alias hic pascis oues, facilemq́ laborem
Dum fugis incautus, te ipsum grauioribus vltro
Inicis? heu quantum tua te sententia fallit,
Si sine sollicitis vitam traducere curis
Posse putas, erras & toto, Candide, cœlo:
Nam Deus instituit nobis sudore parandum
Victum. Sors igitur, quæ est cunctis indita solus
Scilicet hanc renues gallinæ filius albæ?

CANDIDVS.

Nascimur ad curas miseri, assiduosq́ labores,

Digitized by Google

Quis neget? inde suam gemitu testata queruntur
Corda humana vicem, tua sed, mi faustule, tandem
Ista rogo, quorsum tam longa oratio tendit?

FAVSTVS.

Scilicet vt veterem socium charumq́ sodalem
In patriam reuocem. patria quid dulcius? aut quid
Hac procul amotis optatius? an tua fortè
Sollicitudo laborq́ ingens è mente recessit?
Nun vis in cassum tantum sudasse? vel agnas
Non recolis tua dudum dulcia pignora? nunquid
Ista velis forsan præponere ouilia? nunquid
Pascua Lerinæ tibi commodiora videntur,
Littorea & mirtus, laurus, lentiscus & ilex
Vtilior pecori, quàm prata virentia, quàm quæ
Sint Rhodani salices tam pabula grata capellis?

CANDIDVS.

Quid lentas salices narras, olidasq́ capellas?
Illarum quasi cura mihi mandata sit, aut non
Hæc satis agnarum fuerit grauis atque molesta.
Si quis enim cupit infœlix experśq́ quietis
Degere, & insomnes longas traducere noctes
Anxius, atque diem sibimet celerare supremum,
Has curet miser & dura hæc prouincia quam sit
Sentiet atque alto ducens suspiria corde,
Sæpius ingratam tardè causabitur horam
Mortis, & assiduis vexatus pectora curis
Nunc ouium sub pelle lupos vulpesq́ latentes,
Et risus metuet blandos blandasq́ loquellas,
Insidias, quibus incautis laqueosq́ dolosis
Artibus, instructi scitè prætendere norunt:
Blandiùs appellant mulcentes mollibus aures
Vocibus & pulchra accumulant his nomina captis
Auribus, vt ducant has in sua vota modisq́
Infandis miserè certant illudere captis.
Quis dolor anxietasq́ animi est pastoribus ipsas
Si cernunt propria discrimen sponte subire,
Morsibus & rabidis vltro se offerre luporum?
Si prohibere velis voces audire malignas,
Nituntur, magis in vetitum cupiuntq́ negata
Vsq́ adeò sexus mollis ceruice proterua,
Et dura cessisse nequit, renuitq́ domari:
Nam si fortè putres libuit gustare lacunas,
Sermonesq́ audire leues vocesq́ procaces
Incipiunt odisse boni pastoris amicam
Vocem, & contemnunt nitidi fugiuntq́ salubres
Fontis aquas, auidis vltro quas faucibus olim
Expertisse solent, iam nec sua gramina carpunt.
Sola aliena placent, vox, pocula, pascua sola
Deteriora petunt, sola & nocitura sequuntur

Digitized by Google

Vt solet ægrotos stomacho languente salubres
Fastidire cibos, tantum placitura palato
Expetit, ipsa licet sint perniciosa saluti.
Heu quoties timui furtiua susurria noctis,
Noctis enim quàm sint accomoda tempora furtis
Quis nescit? quicunque etenim patrare nefanda
Siue pudenda cupit, latitat, lucémque perosus
Exoptat tenebras furti scelerisque ministras.
Hinc mea corda grauis vexabat cura, grauisque
Nocte diéque metus (nam res est plena timoris
Solliciti pietas & amor) vigilatáque somni
Tempora cogebat traducere, nempe latrones
Sæpius extimui ne fortè in ouilia furtim
Admotis muro scalis variisque repertis
Artibus, ad summum possent euadere, & ipsas
Sternere oues possent, & sternere turpiter agnas.
Ergo mihi vlla quies vnquam secura daretur?

FAVSTVS.

Candide sic loqueris, tanquam tibi viuere curis
Sepositis liceat, mollésque in vtramlibet aurem
Carpere nunc somnos, sed si vis vera fateri,
In grauiora ruis, dum te leuiora sequutum
Credis, & optatam nondum reperisse quietem
Sæpe gemis. Quid te ergo graues voluisse labores
Detrectare iuuat, si illos vitare coactus
Non valeas? Scyllam cupiens vitare Charibdin
Incidis imprudens, nec enim minor esse videtur
Iste labor, quàm nuper erat dum patria rura
Incoleres teneras pascens in vallibus agnas

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CANDIDVS.

Faustule cernis oues inter myrtheta vagantes
Carpere odoratas campis redolentibus herbas:
Has ego nominibus propriis agnosco, vicissim
Illæ me, vocémque meam si fortè vocatæ
Audierint, videas certatim currere nostris
Optatis cupidæ obsequium præstare paratas.
Pabula nostra auidè carpunt & pocula sacris
Fontibus hausta bibunt, Agnis pabula sanctus
Mons Synai atque Syon alij quoque multa ministrant,
Quos vetus & noua lex memorat: quin Insula nostris
Vsibus (vt cernis) profert Lerina virentes
Herbas, & liquidos fontes quos ille peritus
Artis Honoratus pastor defoderat olim.
Maximus hic etiam post hunc, illúmque sequuti
Innumeros pauere greges, campósque salubri
Semine sparserunt, quo fœlix pascua tellus
Vltrò producit. Sed iam pecus omne sub vmbra
Ruminat, & facili renocata salubria dente
Pabula trita iterum stomacho mandata recondit.

Digitized by Google

Sic pecori prosunt præmensa cibaria, non quæ
Inuitis ingesta foras, queis cura molesta,
Et labor ingratus fidi pastoris amórque.
Vnde quid est vigili custodi optatius vsquam,
Quam gregis vt studio impensas benè collocet horas?
Vt mœsto positis valeat de pectore curis,
Nunc suaues viridi somnos captare sub vmbra,
Nunc curuo leues legisse in littore conchas,
Siue hamo captos traxisse è gurgite pisces,
Aut tacito tenerum meditari gutture carmen,
Et laudes cantare Deo, qui cuncta ministrat
Vsibus humanis, vt sunt elementa vel ipsa
Quæ ex his consistunt? cernis mare quàm tibi pulchrum
Spectaculum exhibeat, vel dum reuolutus ab imo
Fluctus inobstantes scopulos cautésque minaci
Insultu fertur spumas resilitque repulsus:
Siue etiam lenis Spiritus æquora sensim
Crispat, & impulsu nulli sua littora lambit.
Fauste precor varia hic stellantia lumina florum
Cerne, quid ad cœli speciem magis esse videtur
Expressum rutilant dum sydera nocte serena?
Aut mage quod referat Paradisi exemplar amœna?
En audi vt mixtis volucres concentibus æthram
Demulcent, & odore bono redolentia florum
Germina num sentis? quæ res magis exprimit ergo
Illam quam pastor Dauid cecinisse refertur
Viuorum terram, domini quæ tota bonisque
Diuitiisque fluens pascit satiátque beatos?
Ergo ne fumosas vrbes conferre quis ausit
Littoribus nostris, Rhodani aut componere ripas?
Quin Laureta tuis olim celebrata camœnis
Et vitreus tenuit serpens cum murmure riuus
Illimi de fonte fluens his, Fauste, necesse est
Vt cedant, nisi fortè tuos prastrinxit ocellos
Laiana vna alias inter pulcherrima nymphas
Quæ dum prata oculis lustrat, gradiénsque serenam
Sustullit frontem solito plus reddit amœna
Rura tibi, placide inde magis tibi cuncta renident
Prata, nemus, virides, horti, floresque fragrantes,
Et ramos pandens Daphne Phœbea virentes.
Vt solet è croceo surgens aurora cubili
Dum rutilos terris euoluit mane capillos
Floribus, amissos reparare decora colores
Atque sua mundum fronte illustrare serena.
O te ergo Faustum ter & amplius, ô tibi rectè
Appositum nomen, quis te est fœlicior alter
Huic teneros primæ sacrasti ætatis amores,
Hæc sola & animo solita est tibi pellere curas
Et muliere suis mœrentia pectora dictis

Quā

Quæ dempta nolim reputes tua prædia nostris
Æquiparanda locis, quamquam tibi Tessala Tempe
Blanda soli facies repræsentare videtur.

FAVSTVS.

Candide, vera mihi quamquam dixisse videris,
Atque vtcunque tibi præstet Lerina quietem:
Nostra tamen, si rura tibi vidisse liceret,
Non tibi fortè minus grata & Iucunda putares.
Sed sua quique placent, auibus quóque nonne videtur
Esse quibúsque suus nidus pulcherrimus? ad rem
Sed redeo, vt magno debentur magna labori
Præmia, sic paruo soluentur parua, quid ergo
Te ingenti mercede velis priuaré scienter?
Ignoras quid Paulus ait, sua quique rependi
Præmia Iusta secundùm quem feret ipse laborem?

CANDIDVS.

Vera refers, nec enim inficior, verum ille videtur
Imprudens nimium, propriis qui viribus impar
Sumit onus, sub quo sit Sucubuisse necesse,
Et tibi si retines, dixi grauiora fuisse
Pondera quam nostra quæ possent tollere vires,
Vnde meum robur pendens animique vigorem
Malo minora mihi reddantur præmia, quàm si
Dum maiora sequor, caream fortassis vtrisque.
Audisti num fortè cani quid contigit olim?
Ore canis frustum portabat carnis in vndis
Séque videns carnis delusus imagine falsa
Vmbram dum sequitur grandem cupidúsque veráxque
Vtrámque amisit, fluuióque excessit inanis.
Quo exemplo admonitus disco meliora putare,
Non maiora quidem, sed quæ sunt æqua tenellis
Viribus, & nostris humeris æquanda videntur
Quin ratio reddenda Deo, si fortè cruenti
Dente lupi periisse aliquam contingat & illas,
Difficile est seruare magis, si sponte ferarum.
Morsibus occurrunt, & amare pericula suetæ
Nil metuunt, monitúsque pij pastoris amicos
Et vocem miseræ renuunt audire vocantis.
Ergo has quis regeret dum spe frustratus inani,
Sollicitis frustra torquet sua pectora curis?
Dúmque bonas operam ludens malè collocat horas
Anxius amissum gemit irreuocabile tempus.

FAVSTVS.

Difficile esse greges credo, quibus omnia prorsus
Ex animo pastoris eant, nec inesse proteruas
Queis aliæ turbentur oues, quas pastor iniquè &
Inuitus ferat vsque adeo nihil esse beatum
Omni ex parte potest, tibi nec tam prospera cuncta
Cedunt, nulla vt ouis morbo scabieve laboret.

Quare te quocúmque velis conuertere vbique
Tristis materiam inuenies, causámque gemendi.
Cur ergo patria fastidis Candide, quæ te
Expetit? aduenies mihi crede optatus amicis
Atque aliis, tibi qui infensi quandóque solebant
Esse, quibus iusta est tandem tua cognita causa:
Quando agnas studuisti olim reuocare vagantes,
Et cultum renouare Dei, lapsámque ruinam
Relligionis amore pio instaurare parabas.
Quin causaris onus grauius, quàm viribus istis
Ferre queas, modica hæc ne corda virilia molles
Terreat, ecce tuo solatia magna labori,
Accessere duæ custodes omnia per te
Doctæ olim, possunt istam quæ attingere curam.
Ipsæ etenim grauibus norunt reuocare petulcas
Vocibus, atque pedo interdum cohibere rebelles,
Et norunt sermone pio inuitare quietas
Ad solitas epulas, & pabula sacra scienter
Distribuuntur, vt lacte alias, aliásque cupitis
Graminibus pascant, vigiles quóque mente sagaci
Olfaciunt Technas, hinc sedulo ouilia duris
Clausa seris seruant, ne qua patuisse latroni
Parte queant aditus, vulpésque lupósque rapaces,
Vel procul inde abigunt agnísque licentia nulla est,
Ad caulas auidè lotos perpendere ritus
Vnde aliquas si fortè vident petulantius illuc
Currere, vel duris castigant vocibus aut si
Non parere velint, has emendare salubri
Verbere sunt solitæ vsque adeo timuisse videntur
Risus & nutus blandos, mollésque loquellas.
Vnde cauenda tibi non sunt ea pondera, tanquam
Tollere quæ nequeas, cùm sint leuiora futura
Quam fuerint olim dum tanta incommoda solus
Perferres, & tot discrimina mortis obires.

CANDIDVS.

Commoda magna refers, dubito tamen omnia sint ne
Vera, sed en solem iam longior vmbra cadentes
Indicat, & sonitum de turribus æra dedere.
Hinc pecus ad caulas, vt cernis, currere gaudet
Verum ad nostra veni magalia faustule nobis,
Cocleæ & euulsa è nudis conchilia saxis
Sunt & pisciculi, quos hamo cepimus, atque
Agrestes fœtus, quos passim hæc Insula profert,
Delitiæ & ruris lac, caseus, atque polenta.
Quam speciosa via est, hinc & fragrantibus inde
Floribus, immeritò non tam laudatur ab illis
Patribus hæc tellus, qui illam coluere, recentis
Ardor adhuc fidei dum pectora casta foueret
Christigenum & dum Relligio pietásque vigeret

Sed

Digitized by Google

FAVSTVS.

Sed mihi dum gradimur recita, mi Candide, patres
Qui hic fuerint olim pascendi & in arte magistros.
Sæpe etenim magna audiui & miranda referri,
Quæ mihi tu melius multo narrabis, vt is qui
Hæc propius noris, nempe illa tenacius hærent
Menti, quæ primis fuerint audita sub annis.
Insuper huc Italos dicunt venisse peritos
Pascendi, antiquas artes qui & prisca nouarunt
Hic studia & veteres ritus, quos tu bene notos
Mente tenes, idcirco domi dum cœna paratur,
Hos mihi commemora, ne tempus inane teramus.

CANDIDVS.

Faustule magna petis, quis enim rutilantia cœlo,
Sydera dinumeret, nec tu minus esse putato
Difficile ore esse pios quos nostra hæc Insula patres
Fortunata tulit, memorare: tamen tibi gratum
Vt faciam, paucos de multis dicere pergam.
Nomen Honorati audisti, his qui prima locauit
Fundamenta locis, & ouilia struxit, ouésque
Hic pauit, dehinc vrbs Arelas antiqua coactum
Hinc traxit, dignúmque suo præfecit ouili.
Doctrina hinc Hilari atq; industria cognita cunctis
Maximus inde sua superans virtute superbum
Nomen, & Eucharius, Veranus, Polemiúsque
Cæsarius, Faustus, Concordius, atq; cruenta
Morte obtruncatus pastor Porcarius, atque
Quingentæ pecudes, roseóque sanguine fuso
Hanc Christo terram pretiosa morte dicarunt.
Sed magnum ingredior campum, me tempus & hora
Dicere plura vetant, nisi quod tibi pauca retexam
De patribus Italis, qui instaurauere ruinas
Pascendiq; gregis ritus docuere salubres:
Quos ex Italia adscitos huc traxerat ille
Virtutum specimen exisa qui ex arce Monaci
Venerat Antistes, leges vt ritè vetustas R. dom. August. Grimaldus an. 1515.
Cœnobij & cultum inciperent reparare ruentem.
Languerant etenim longo vitiata veterno
Pastorum studia hic, dum se se pascere tantùm
Nossent hinc pecudes passim sine lege vagantes,
Noxia non norant discernere gramina ab illis
Commoda quæ pecori esse solent, hinc ægra trahebant
Corpora vix, lassúmque caput ceruice remissa
Erigere haud poterant, terram sed pastor amœnam
Hanc Hieronimus incoluit, qui à monte virenti
Ferrato veniens docuit quæ pabula sacris
Apta forent gregibus. Misit Mutina inde peritum
Doctrina excellente virum, quem maximus ille
Pastorum pater antistes Romanus ad altum

Prouexit nunc iure gradum, roseúmque galerum
Próque pedo lytuum dedit, insigniq́; thyara
Frontem exornauit, sacrásque in montibus altis
Pascendas commisit oues. Sed Faustule tempus
Nos vocat ad cœnam finem faciamus & istos
Sit memorasse satis, reliquos qui sydera cœli
Dinumerare potest poterit numerare beatos.

FINIS.

DE LAVDIBVS LERINÆ INSVLÆ, idem Dionysius Monachus.

Qui cupit insanas mundi vitare procellas,
Et Sathanæ astutos non timuisse dolos,
Quique rebellantis blandos superare tumultus
Carnis & ætatem ducere castus amat,
Lerinæ portus adeat sedesq́; remotas
Non est in toto tutior orbe locus.
Otia securus pulsa formidine magni
Patris Honorati robore fultus aget.
Pulchráque martyribus pro Christo funera passis
Sanguine purpureo terra dicata Deo est.
Inde pio maduit tellus vbi sacra cruore;
Iam mala nulla deo preside tuta timet.
Maximus hic tanta virtutum luce refulsit
Moribus vt vincat nomina clara probis.
Sunt etiam innumeri memorare vocabula, quorum
Si tentem frustra tempus inane teram.
Non etenim claro rutilant tot sydera cælo
Quot tulit inuictos Insula parua duces:
Quorum præsidÿs Christo adiutore resistit
Hostibus, & longe prælia pulsa fugat.
Non ergo timeas turcam maurúmque fugacem.
Has acies fidei gens inimica pauet.
Et metuens arcem obiecta de rupe minantem,
In celerem solita est vertere terga fugam,
Sacra igitur Lerina quies optata piorum
Ipsa bonos refouet, terret & ipsa malos,
Spernit & insanos fremitus, dirúmque tridentis
Imperium, sæuas ridet & illa minas.
Aeolus infrendens incassum voce minaci
Suscitat irati flatibus ima maris.

Digitized by Google

Iam decimos videas fluitus aquilonis & austri
Surgere iamq́; Thetym scandere ad astra putes:
Horrifer & Boreas Eurus, Libicúsque furentes
Insiliunt, credas omnia vulsa rui.
Nec tamen illa truces metuit curatus procellas,
Et frustra in scopulos vnda citata furit.
Sed neque candentes illam texisse pruinæ
Sunt solitæ, assiduo flore renidet ager.
Huic semper placidi patet indulgentia veris
Gemmatisq́; nidet crinibus omne nemus.
Diues fulget humus vario vestita decore
Et flori grato semper odore fragrat.
Non alibi rabiem canis & momenta Leonis
Blandius aspirans mitigat aura magis.
Frigora opaca iuuat suaui captare sub vmbra
Frondea dum Zephiri flamine tecta sonant.
Vt placet hic etiam Dauidis promere dulces
Cantus, dum viridi fronde queruntur aues.
Queis licet instantes animo depellere curas,
Vt valeas agili scandere mente polum.
Demittunt siquidem tristes pia pectora curæ
Quæ placido lenis carmine musa leuat.
Quid! quod continuo dum gaudent omnia vere
Insula cælestis splendet imago domus.
Hanc igitur summum qui vult conscendere Olympum
Quærat & angelicis qui optat adesse choris.
Quam Deus arcano solitus descendere lapsu
Visitat & secum corda beata rapit.
Ergo cœlestes quisquis penetrare meatus
Concupis, Ecce tibi ianua aperta patet.

FINIS.

HYMNI IN HONOREM SANCTI HONOrati Archiepiscopi Arelatensis ex manuscripto breuiarij sancti Monasterij sacræ Insulæ Lerinensis, hic in deuoti amatoris gratiam antiquitatis appositi.

Ad Vesperas.

PRæsul insignis alme Honorate
Hodie lætus cœlicis à Christo:
Regnis assumptus, memor huius semper,
Agminis esto.

Sicut præsentem dominus dicauit
Insulam per se, sic tuis à cunctis:
Incolas eius protegas aduersis
Precibus almis.

Digitized by Google

Diuina quidem gratia preuentus
Sedulò Christi verus imitator:
Nomine, factis simul decorari
Promeruisti.
Flamine sacro plenius edocens
Corde sincero domino seruire,
Lumen virtutum nimirum fuisti
Sæculo clarum.
Inclitus pastor primo Lerinensis
Speculum vitæ monasticæ dignum:
Post gloriosus præsul extitisti
Arelatensis.
Subdutos sacris instruens doctrinis
Noxiisque quæ resistere cunctis
Atque diuinis parere preceptis
Pectore puro.
Nunc tibi festum solemne colentes
Corde deuoto tuere benignus:
Sui optentu possimus aduersa
Vincere cuncta.
Præsulis huius meritis, ô Christe,
Nobis reatus indulgeas omnes,
Nos tibi semper faciens seruire
Mente fideli.
Sit Deo patri gloria perennis
Natóque simul cum spiritu sancto,
Qui sine fine gloriatur Deus
Trinus & vnus. Amen.

Ad Noctvr.

PAngat chorus Lerinensis, resultet terra gaudijs
Arelatensis canticis, festiuet festum Præsidis.
Hos instruxit, hos cibauit: dum frumenta cumulauit
Egens, diues abundauit, à mali cursu tempore.
Hic eripiens à Demone, regis natam & premium:
Atleta Christi Carolum postulauit de carcere
Anolinus erigitur, ab Honorato nititur
Hic caput infra subdere, virtute cœpit noscere:
Post passus est supplicium videns fratrem occumbere,
Gloriosum Venantium intuitus est in aere.
Superstes cruce signauit Lirum Rinum viscerauit,
Limpha de petra manauit trino vocato nomine.
Patri detur potentia, filioq; prudentia
Spiritui clementia, in sempiterna secula. Amen.

Ad Lavdes.

IGnis lucens Andronicus, polum attingens filius:
Vterque parens anxius occultans visum spiritus.
Ceruus occurrit cœtui, istum admonens cursui:
Vt congruebat statui, senis adduxit manui.
Ceruus ille prosiliens, mox est factus obediens
Quot annis pascis inquiens antiquo, dixit, nesciens
Negat pastum addiciens omne quod cœlum capiens:
Seruis suis obediens facit Iesus omnipotens.
Hic comitatus gratia Cerui sequens vestigia:
Herentis sua cornua equum cœpit ad vincula.
Patri detur potentia.

PRO

Digitized by Google

PROSA IN BEATI HONORATI LAVDEM & aliorum sanctorum sacræ Insulæ Lerinensis, ex manuscriptis Lerinensibus.

Letus chorus Lerinensis
Agat laudibus immensis
Festa cum tripudio,
Martyrum & Confessorum
Quos assumpsit rex cœlorum
De Lerini gremio.
Primus fuit Honoratus,
Sanctitate decoratus
Horum pater omnium.
Qui Lerinum illustrauit,
Dum Lerinense fundauit
Sacrum Monasterium.
Caprasius ducens vitam
Terrenam semper oblitam
Sanctus esse meruit.
Maximus præsul Regensis
Abbas primò Lerinensis
Miris signis claruit.
Hilarius vir præclarus
Cæsarius Christo charus
Arelati Præsules.
In omnibus Deo grati
Fuerunt viri beati
Carnis actu exules.
Abbas fuit Monachorum
Sanctus Amandus multorum
Simul Lerinensium.
Eudo pius vir beatus
Est à Christo sublimatus
Ad cœleste gaudium.
Ioannes mente pura
De relicta prælatura
Hæsit Lerinensibus.
Eucherius collaudauit
Et Lerinum commendauit
In suis tractatibus.
Vincentius Sanctonensis
Lupusq; Trecensis
Atque Iustus Lugdunensis
Fuerunt Antistites.
Insignem Valerium
Christi seruum proprium,
Et signis eximium
Collaudant superstites.
Vir Siffredus Vendacensis,
Et Lambertus Vencienfis
Præsules quidem immensis
Fulsere miraculis.
Vir Germanus seruus Christi
Mundo liberatus tristi,
Cum palma meruit sisti
Christo sine maculis.
Porcarius & quingenti
Fratres palma cum ingenti
Martyres Dei fulgenti
Perfruuntur gloria.
Augustus eius consortes
Passione viri fortes.
Facti pœnæ sunt exortes
In cœlesti curia.
Martyres & Confessores
Quondam Lerini cultores
Precemur vt protectores
Nostri sint per omnia. Amen.

ORATIO.

DEus qui præsentem Insulam Lerinensem, Martyribus, Pontificibus, Confessoribus, atque Innocentibus, vt eorum patefecit vita gloriosa multitudine copiosa decorasti; concede nobis eorum auxilium deuotè petentibus, ad superni regni consortium peruenire, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Digitized by Google

ITEM DE SANCTISSIMO CONFESSORE Patre nostro Honorato Archiepiscopo Arelatensi vetus codex manusc. in quo vita ipsius & aliorum sanctorum Lerinensium habetur fideliter exarata.

HIc decus Abbatum, lex patrum, flos monachorum,
Ecclesiæ gemma, claustri iubar, atque lucernam,
Nomine Honoratus, sed re magis est reuerendus,
Religionis amor, virtutum maximus auctor.
Iste Dei monitis Pastor gregis omnipotentis
Castus consimile Castum, seruauit Ouile
Virginitatis honor, diuini & honoris amator
Semper in exemplum se præbuit antesequendum:
Et modo prærutilans magis omni sole coruscans.
Resplendet niueis comptus super astra coronis.
Lætificat celebres cæli sua gloria ciues
Et nos de meritis lætamur, déque triumphis.
Si mirabilia miracula gesta stupenda,
Carmina describam: non penna quiescere vnúmque
Res manifesta docet, & fama retexere posset
Inclita prodigia nunquam sine laude ferenda
Præbuit auditum surdis, sine lumine visum
Sanauitq; ægros, de morte resurgere multos
Iussit: & amissum gradiendi reddidit vnum
Transit & æquoreas absque omni naue per vndas.
Ille etiam honorificos serpentes tollit & hydros
Sacratámque in humum, pelagus tulit ipse profundum
Totumq; eduxit virus: terrámque poliuit.
Atque istic sacræ compleuit tempora vitæ
Cætera etiam mille miracula sunt vbicumque
Acta per hunc sanctum dignissima carmine laudum.
Reddatur domino laus, virtus gloria trino
Magna sacerdoti, qui præmia contulit isti,
Ille etiam diuus cum laudibus est celebrandus
Noster Honoratus, & nostros ille reatus
Abluat: & humiles perducat ad astra sequaces. Amen.

DE

Digitized by Google

DE SANCTO HONORATO ARCHIEPISCOPO, ex manuscriptis Lerinensibus, Hymni.

Aula cœlestis patet, ad Beatæ
Sedis ascensus faciles vocamur,
Nos Honoratus renitens venusto
Excitat ore.
Iam pius gressus dubius sequentem
Rexit, ostendens iter expetendum
Deuius ne quem stygios in amnes
Flecteret error.
Tunc enim vanos docuit tumores
Has opes fluxas, opus impudicæ
Carnis, & turpes Genij vigentis
Temnere luxus.
Maximis clarus titulis, auiti
Sanguinis longum renuens honorem
Solius Christi cupiit salubre,
Nomen habere.
Floridam vixit locuples Iuuentam
Angelos grato referens decore,
Non ab hoc sensit tamen vlla casti
Damna pudoris.
Mens vigil nec non oculus cubile
Saxeum, vestes rigidæ, flagella
Et fames iugis repulere fœdi
Dæmonis ictus.
Hospites, ægros, inopes vbique
Fouit, ac illis obiens ministri
Munus effudit, quod ei supellex
Prompserat ampla.
Omnibus tandem pietate sparsis
Consulis fasces, patriam & penates
Liquit interna loca mox quieti
Apta requirens.
Porrigat cunctis tua dextra præsul.
Alme virtutum, fugiant vt arcti
Callis anfractus, iuga transeuntes
Ardua quæque.
Prolis æternæ genitor perennis,
Quiue connectit Paracletus ambos
Det tuo tecum, tibi gratulemur
Semper honore.

Carmen Asclepiadeum.

Prosér irriguo vt concita cespite
Arbor poma suo dulcia tempore,
Et fessis requiem præparat artibus
Æstum frondibus amouens.
Sic virtutum halitus germine rosido
Heros egregius Insulæ nobilis
Cunctis exhibuit gratior in dies
Fructus munera floridi.
Huius colloquiis anxia pectora
Exultant lachryma abstergitur & dolor
Cedit, consiliis illius hostium
Vitatur dolor & furor.
Quem langore graui lectulus pariter
Tortum detinuit, mox precibus patris
Solui conspiciens vincula proxima
Mortis ferrea possedit.
Quin & corporibus reddere mortuis
Eius praualuit dextera spiritum,
Et solo lemures numine pessimos
Amnes trusit ad inferos.
Quicquid mortiferi criminis intulit,
Dæmon pestiferis artibus, inclite
Pastor, dimoueas quæsumus & pij
Votum perfice pectoris.
In nobis genitor robur olympicum,
Solers ingenium filius afferat,
Affectum tribuat spiritus Igneum
Ad vitæ bona cœlibis. Amen.

Carmen aliud.

Lætare fœlix Insula,
Iubar nouum nunc oritur
Quod te suo præfulgida
Nitore reddat omnibus.
Sinus apricos exere,
Honore dignus maximo:
Heros honori nominis
Insigne perferens adest.
Quicquid nocet, sæuit, furit
Cedens propinquo syderi
Relinquat huic tam nobili
Sedas amœnas hospiti.
Cœlestis optat incola
Secum ferens ducere
Huius dies vitæ breuis
Mensam requirens pauperem.
Herbas olentes suggerat.
Ager tuus semper virens
Dulci ministrent poculum
Ponti liquore marmora.
Sat talis illi parcitas
Erit tenellos sustinens

Artus, graue vt queant pati.
Onus laboris asperi.
Omnis boni mox copia
Crescet tibi cum calibis
Deget cohors hic agminis
Eius sequens vestigia.
Nobis beata Trinitas
Prastet benigno munere,
Vt vota trini fœderis
Seruemus illæsa fide. Amen.

Aliud carmen.

CVstos Lerinæ peruigil,
Præstans tua nobis Preces
Virtutis altum tramitem
Sequi velut mores docent.
Mandata patris exequens
Caprasij, monens sui
Ne quis tenax arbitrij
Seni subesse respuat.
Exile corpus atterens
Ieiunio & laboribus,
Nos instruis motus malos
Domare carnis subdolæ.
Mundi fugam tunc consulis
Egere cùm sponte eligis,
Spretas opes vt centuplo
Augi videre fœnore.
Amen.

DE LAVDIBVS LERINENSIS INSVLÆ, ex manusc. vetustissimo cod. membrano eiusdem Monasterij.

INsula parua viris fœlicibus Lerinus.
Prompsisti pridem quantis ad sydera callem:
Quos regina fides, spes, & dilectio cælebs
Vexit ad æthereas parta pro laude coronas.
Cùm quis lætatur Abrahæ veneranda senectus
Primus Honoratus, te sincellita beatus.
Corpore sacrauit fugiens retinacula mundi
Rexit Arelatem, Archi qui postea flamen.
Hic leo factus ouis spreta feritate quiescit.
Hic pardus varias gaudens deponere tecnas
Expetit à Christo nitido vestirier ostro.
Hic placidus placido lupus oscula porrigit agno,
Qui prius astutum gestabat pectore vulpem
Detegit ipse suis sunt quæque nociua ministris.
Ad vitæ fontes Christus quos dirigit omnes
Insula Lerinnus quidam paradisus haberis
Attenedósque Rhodos, Saphus, Mitilenéque Lesbos,
Non Salaminia, Chios, Cyprus, virosáque Queroleos;
Non sic ricta fuit Domino seu nostra Lerinnus
Quàm Deus exultet semper tueatur & ornet. Amen.

De sancti Honorati ordinatione in Ecclesia Arelatensi Annalista Baronius tomo quinto, anno Christi. 426. Celestini Papæ III. Theodosij & Valentiniani Imperatorum temporibus.

HIs ipsis Consulibus, scilicet Theodosio Augusto duodecies, & Valentiniano Cæsare eius Consobrino secundo, (inquit Prosper in Chroniquo) Patroclus Arelatensis Episcopus à Tribuno quodam barbaro vulneribus

Digitized by Google

ribus laniatus occiditur, quod facinus ad occultam iussionem fœlicis Magistri militum referebatur, cuius impulsu traditur etiam Titus Diaconus vir sanctus Romæ pecunias distribuens, interfectus. Hæc ipse. Cæterum longè dispar vtriúsque conditio & causa necis. Etenim Titus vir sanctus (vt ait) Inter sanctos adscriptus est martyres. Patroclus autem suorum scelerum vltore numine pœnas dedit, quippe qui (vt suo loco dictum est) pulso Herote viro digno alienam sedem violentus inuasit, & vicinorum Episcoporum, (vt patet ex epistola Bonifacij Romani Pontificis) iura turbauit. Successit autem Patroclo sanctus Honoratus Abbas Lerinensis Cœnobij, quem sanctus Eucherius primum Insularum, inde vero magistrum Ecclesiarum appellat: cum ad Salonium scribit. Laudat eum etiam Sidonius Apollinaris in carmine ad Faustum. Porrò res ab eo gestæ scriptis commendatæ sunt ab eius successore Hilario, sed planè perierunt, quæ enim extant tribus conscripta libris alterius potius quàm Hilarij esse in notis diximus. Sed de Hilario inferius pluribus.

Martyrolog. Rom. die 15. August.

S. Honoratus Episcopus ordinatur.

Idem Annalista tomo sexto, anno Christi 444. Leonis Papæ V I.

Cæterùm quod ad sancti Honorati genus atque patriam pertinet ex senatoria illustri familia, eadémque Consulatus dignitate aucta, ortum idem tradit Hilarius, fuisséque patria Arelatensem idem non obscurè significat, dum ait ipsum duce sancto Caprasio sene conuersum in Monachum germanúmque nactum comitem Venantium nomine, vitandæ gratia humanæ laudis iter arripuisse orientem versus, nauigióque peruenisse in Achaiam: vbi defuncto eodem ipso fratre Venantio ipsum Honoratum cum suis, haud leuiter ægrotantem iniisse consilium patriam repetendi. Et licet quænam patria fuerit expresè non nominet: tamen Arelatum significat, dum author ipse Hilarius pro concione alloquens suos Arelatenses illic planè verbis insinuat, vbi ait, *hinc iam vobis Honoratum vestrum Christus reduxit, & occulta manu salubritatem regressus sui temperat, &c.* Quem ergo ad suos Arelatenses reductum atque regressum tradit, sane inde recessisse significat, redeuntem verò primum omniũ consilio Leontij Foroiuliensis proximè degentis Episcopi incoluisse Insulam Lerinensem à serpentibus obsessam, illicque sedentibus illis Ecclesiam & Monasterium erexisse excepisséque à sæculo profugos ad vitam Monasticam excolendam, docet. Sed & Arelatum cum rediisset se conuersum à vita sæculari ac eodem Honorato idem qui ea scribit affirmat Hilarius. Nam ait tunc primum illam patriam quam fugiendam dudum crediderat, agnouit: Et ducit me secum suam prædam, gaudet, triumphat, exultat, &c. Recenset eius in Episcopum Arelatensem assumptionem ac tandem ægritudinem obitum atque funus. Ad postremum verò eiusmodi precibus more maiorum eundem in cœlo regnantem Honoratum interpellat, quod certò sciret Dei amicos defunctos licet, humana curare, aitque: *Memento itaque amice Dei, memento iugiter nostri, Deo incoinquinatus assistis, canens illud canticum nouum & sequens agnũ quoquò vadit: tu illi pedissequus, tu pro nobis patronus, orationum nostrarum Interpres acceptabilis & fortis assertor profusas ad sepulchrum tuum alumni gregis preces perfer: Impetra & conspiratione communi omnes simul sacerdos & populus quæ Iussisti, quæ docuisti, obtinere mereamur.* Hæc Hilarius, qui sicut in Episcopatu, successor illius fuit, ita in præfectura cœnobij Lerinensis post eundem sanctum Honoratum Maximus Abbas fuit electus, vt sanctus Eucherius in libello de laudibus Eremi declarat. At vero ipsum Hilarium sub Imperatoribus Valentiniano, & Martiano diem clausisse

Preces Hilarij ad S. Honoratum.

Digitized by Google

extremum Gennadius author est, quem tamen corrigas, ex his quæ dicentur inferius, anno quadringentesimo quadragesimo nono, ad quem annum sanctus Hilarius peruenisse demonstratur, decessisséque sub consulatu Asterij, & Protogenis sub Theodosio, & Valentiniano Imperatoribus. Hæc Annalista.

Annotatio Vincent. Saler.

Quæ supra adducitur à viro illustrissimo Baronio de sancti Honorati patria, opinio, summè placeret, haberemus enim certa pro incertis, si ex eiusdem sancti Hilarij verbis in eadem oratione funebri à se citata pluribus in locis non ei reclamaretur. Atqui fieri potest vt si Honoratus & ipse Hilarius eius consanguineus, & conciuis, qui hæc declamat fuissent ciues Arelatenses? Ipse, inquam, Hilarius non aperiret aliquo modo seu circumlocutione aliqua, qui toties in dicto sermone hanc vocem (patriam) affert non adderet, hanc, vel istam, aut quid simile: vel conciuibus loquens non æqualiter se conciuem vel vnico verbo demonstraret. Sed quia prima fronte maximè vera apparet opinio viri ne suspicione vel temeritate aliqua videamur ei refragari, bona illius venia, attentius repetendum: hic reor omnes sententias diui Hilarij, ex quibus apertè constat non fuisse ciuem Arelatensem Honoratum, reassumens itaque primo illationem quam facit idem Annalista, ex illis verbis: *Hinc iam vobis Honoratum vestrum Christus reduxit, & occulta manu salubritatem regressus sui temperat.* Hæc Hilarius, Baronius verò: *Quem ergo ad suos Arelatenses reductum atque regressum tradit, sanè inde recessisse significat.* Primo illud pronomen, vestrum, affectu non actu intelligitur, & quia eis præsul extitit. Illa autem verba, *reductum, & regressum* dico non ita strictè, punctuatim, vt idem facit Annalista ab Hilario sumi, sed largo modo nempe regressum & reductum esse in partes occiduas, vnde recesserat orientem versus mare magnum, Achaiam & Methonam, vulgò *(Moudon)* vt habetur ex dicto sermone sancti Hilarij, ordinatè prosequens conuersionem, ipsamque peregrinationem tum Abbatialem administrationem in Lerinno & Episcopatus regimen & obitum beatissimi Honorati, primóque dum de distributione bonorum proflua largitione eleemosinarum in patria agit, inquit: *Nullus illuc peregrinationis labore defessus non tanquam ad patrimonij sui rura peruenit, nullus illinc ad vlteriora discedens non tanquam iterum à domo sua pedem mouit.* Quare, quæso, si conciues Arelatenses alloquebatur (inibi certe habita est oratio illa funebris) aliam patriam & locum insinuabat aduerbiis illis illuc, & illinc: certè quia sciebat non ciuem Arelatensem sequitur. Cum de discessu é patria & peregrinatione suscepta agit: *Quod illic Iesu bone, certamen fidei atque amoris fuit? quis non illic sibi officium propinqui vendicauit.* Esse semper alium locum & patriam honorati ab ipsa Arelate diuersam significat, & subdit: *Ne quid tamen iuuenili ausu temerè ab ipsis inceptum putaretur, assumunt senem perfectæ, consummatæq; grauitatis, quem semper in Christo patrem computantes patrem nominarunt sanctum Caprasium, angelica adhuc in Insulis conuersatione degentem.* In manuscriptis Lerinensibus perantiquis reperitur quod degebat cum sociis vitam heremiticam in Miroduna Insula maris Cræti, quod autem non egerit in insulis maris Galliæ Narbonensis clarum est, non in Lerone nec Lerina: quia primus inhabitator fuit Honoratus, cum antea essent inaccessæ metu venenatorum animalium, vt testatur idem Hilarius, nec videtur dicendum cum aliis sanctis egisse in insulis Sthecadibus ad quos septem collationes sanctorum patrum dicat Cassianus, vt habetur in præfatione

ne vndecimæ collationis, de patribus in Thebaida Aegypti consistentibus ad Honoratum & Eucherium Episcopos, ait enim in fine. *Si verò sanctam studij vestri sitim etiam exsatiare non quiuerim septem aliæ collationes, quæ ad sanctos qui in Sthecadibus consistunt Insulis emittendæ sunt, fratres desiderium, vt arbitror, vestri ardoris explebunt.* Hæc ille incolebantur autem a populis Græcis dicti Phocenses qui primi fundamenta Massiliæ locarunt: Et si in illis pater Caprasius moratus esset Insulis non ignotus poterat esse Arelatensibus, vti erat teste Hilario: *Cuius* (videlicet Caprasij.) *quanquam dilectio vestra nomen hactenus ignorauit vt adhuc nesciat vitam, amicis eum suis Christus annumerat.* Peruento autem honorato & sociis vsque ad sterilitatem Achaici littoris defunctóque Methona germano suo viro in Christo beatissimo Venantio, regredi versus occidentis plagas stabiliunt: Italiam visitantes, vnde infert Hilarius. *Huius Italia benedici gaudet introitu, hunc Thuscia veneratur: tum & quem à patria Eremi desideria prouocauerant hunc in Eremum* (*Lerinensem scilicet*) *huic vrbi propinquum Christus inuitat.* Vbi nota quia non dixit, reducit, sed inuitat vtque manifestius ex illis partibus non esse oriundum ostendat, ipsum exulem vocitat cum subdit: (*cedit ignoti prius exilij obscuritas, voluntarii exulis claritate.*) Ex quibus etsi iam pateat sanctum Honoratum non esse ciuem Arelatensem neque ex prouincia Narbonensi, tamen adhuc ab authore Hilario duo efficaciora subduntur testimonia, ait enim dum de electione Honorati in Pontificem Ecclesiæ Arelatensis agit eosdem alloquens Arelatenses: *Sed vnde illud quæso, quod tam è longinquo, tam ignotus expetitur? quis illam absentis nec prius visi gratiam vestris pectoribus affixit.* Quis non dicat modò non esse ciuem Arelatensem Honoratum, cum ignotum est non prius visum ipsis Arelatēsibus affirmet Hilarius, qui etiam dum transitum ab hac luce declamat, ait: *Quid illud quæso quod cum omnes suos quos ad hanc vrbem amor suus traxerat, vtique inter peregrina desereret nullum vlli reditum, nullam societatem commendauit, non loca viuendi certa distribuit.* Et certè vnus ex his quos amor sancti Honorati ad Arelatem traxerat, erat hic noster Hilarius, qui hæc perorat propinquus & conciuis Honorati qui cum se & reliquos ab ipso Honorato inter peregrinam testetur esse derelictum, claro clarius patet Arelatensem ciuem non esse Honoratum, neque ex aliqua vrbe prouinciæ Narbonensis, ex qua si oriundus extitisset non poterat peregrinus, exul, inuisus & ignotus haberi, cum esset stemmate præclarissimus, vt idem testatum reliquit his verbis Hilarius: *Prætermitto itaque commemorare illius auita secularium honorum insignia, vt quod concupiscibile ac penè summum mundus habuit vsque ad consulatum prouectam familiæ suæ nobilitatem maiore generositate pectoris fastiditam.* Ex supra adductis ergo verè & breuiter concluditur non esse ciuem Arelatensem Honoratum vt male, qui supra vt Petrus in cathalogo produnt. Verum si in dubiis coniectura agere licet quænam fuerit patria sancti Honorati (si ex Nicomediæ partibus eum esse inficiamur) aliquibus rationibus auctoritatibúsque adductus dicerem esse natione Gallum & ex prouinciis vel Campaniæ aut Burgundiæ Lotharingiæ seu adiacentium vel ex Tullo patria sancti Lupi Episcopi Trecensis & monachi Lerinensis discipuli eiusdem sancti Honorati tunc Abbatis vel ex Diuione, aut Mathiscone, Cabillone vrbibus seu aliis circumiacentibus: rationum quæ me in hanc ferunt opinionem prima præcipuáque est, quod sanctus Lupus nobilis spectabilisq; genere ex ciuitate Tullo oriundus, accepit in vxorem illustris memoriæ puellam sancti Hilarij postea Episcopi Arelatensis sororem nomine Pimeniolam, vti expressè in vita

Digitized by Google

sancti Lupi habetur. Secunda earum est quod ad habitum sumendum Lerinæ desiderio visendi Honoratum sanctus Lupus fuit abstractus atque illectus cum mutuis adhortationibus cum vxore ad conuersionem religionis se consulere proposuissent, vnde in actis eius legitur: *Lupus Euangelicæ perfectionis, feruens desiderio eximiæ claritudinis & virtutis virum beatum Honoratum alacri animo statuit inuisere, & vbi ad eum peruenit eius institutioni ceruicem vltrò subdit.* Certè dicendum videtur Lupum antea cognouisse Honoratum cum tali eum visendi flagraret desiderio & propinquam sui sanguinis haberet in vxorem tantique itineris non refugerit laborem, distat enim illa officina sanctorum Lerinensis à patria Lupi plusquam trecentis triginta milliaribus Italicis, sequitur in actis eius: *cúmque annum vnum illic* (*Lerini videlicet*) *egisset magno fidei calore regressus est ad vrbem Matisconensem vt ea quæ ipsi remanserant pauperibus elargiretur.* Quibus sanè rationibus cum aliunde nihil certius habeatur, potest autumari ex his prouinciis Honoratum nostrum fuisse oriundũ salua semper veritate & probabiliori opinione. Sed his omissis libet antequam præsenti de beatissimo patre nostro Honorato primo fundatore monasterij Insulæ Lerinensis imponatur finis sermoni aliquos, hic ne depereant subnectere versus, anno Iubilæi, millesimo sexcentesimo dum officium pœnitentiariæ ageremus in vrbe nostra solicitudine compositos & marmore incisos in parietéque affixos prope puteum in medio Insulæ à beato Honorato olim precibus eruderatum duo præcipuè veteris testamenti miranda præferentem, qui versus tales sunt.

Isacidum ductor lymphas medicauit amaras,
Et virga fontes extudit è silice.
Aspice, vt hic rigido surgant è marmore riui
Et salso dulcis gurgite vena fluat.
Pulsat Honoratus rupem, laticésque redundant
Et sudis ad Virga Mosis adæquat opus.

Mara Exod. 15. *Sin. Num. 20.* De quibus perpetratis per Honoratum mirabilibus fidem indubiam faciunt Hilarius Arelatensis Episcopus in sermone funebri de sancto Honorato inquiens. Negatæ sæculis aquæ largiter fluunt in vno ortu suo duo veteris testamenti miracula præferentes: nam cum è saxo erumperent in media maris amaritudine dulces profluebant, & Eucherius Lugdunensis Episcopus ad ipsum Hilarium in eleganti libello de laudibus eiusdem Eremi Lerinensis dum amœnitatem ipsius describit, & infert his verbis, aquis scatens, herbis virens, floribus renitens, vlibus odoribúsque iucunda paradisum possidentibus se exhibet. Procurauimus etiam anno Domini 1594. perpulchrum mare marmoreum seu vt dicitur, fons aquæ lustralis, fieri pro Ecclesiæ maioris eiusdem sancti Honorati decore & honore & omnium sanctorum qui inibi venerantur, vt hæc omnia absque alterius vllo omninò ære vel onere.

Non inconueniens hic reor in gratiam antiquitatis subnectere aliquas præfationes, cani solitas in vigilia & festiuitate almi patris nostri Honorati à priscis Lerinensibus patribus, vt ex antiquissimo Missali in quo tantum orationes & præfationes sunt in Theca reliquiarum asseruari solito cooperto laminis argenteis inauratis cum figuris & lapidibus cristallinis ornato cognoscitur: habet enim huiusmodi Missale deforis in prima facie quatuor effigies argenteas eleuatas nempe sancti Honorati, sancti Maximi, sancti Hilarij, sancti Caprasij cum sequentibus versibus circumcirca inscriptis.

Lerinici fratres hic vestros cernite patres.

Isti

Digitized by Google

Isti bis bini sunt flos,& gemma Lerini
Res est pulchra satis: quod eos venerando collatis,
Quos Dominus verè secum dignatur habere.

In secunda verò facie, sicut in prima alij quatuor sancti collocantur, scilicet sancta Maria, Sanctus Ioannes, sanctus Cæsarius, sanctus Porcharius versus in circuitu insculpti sunt isti.

Liber Honorati sine fine sit iste beati,
Seruus sit nequam sibi qui subtraxerit vnquam:
Sed socius texti sit semper tempore festi,
Hoc dico ornatur quod in isto missa canatur,

Præfationes verò tales sunt,& primum in vigilia sancti Honorati. Aeternæ Deus,& venientem natalem beati Honorati confessoris atque pontificis debita seruitute præuenire suppliciter obsecrantes, vt ipsum apud tuam clementiam sentiamus nos habere patronum,quem tua gratia largiente meruimus æternæ salutis suscipere ministrum per Christum, &c. In die verò festiuitatis æternę Deus omnipotentiam tuam iugiter implorates, vt quibus annua celebritatis huius vota multiplicas plena diuini cultus gratia largiaris,& per beati Honorati confessoris tui temporale ,quod colimus, festum profectum clementer tribuas animarum,quoad immutabile bonum per mutabilia dona veniamus, temporalémque lætitiam gaudia sempiterna succedant per Christum Dominum nostrum. *Amen.*

De situ specus diui Honorati propè Lerinam Vinc. Saler.

NE quantum in nobis est,& paruitas ingenioli nostri fert, aliquid quod expediat ad laudem & gloriam Insulæ Lerinensis patroniq; nostri sancti Honorati Episcopi intactum relinquatur, apponenda videntur quæ ipsi vidimus de specu seu antro in quo prope Insulam Lerinensem egisse aliquando ipse Honoratus traditur,qui à nostratibus vulgariter dicitur.La sancta Baulma de sancta Honorat.Est igitur quidam mons in mari gallico Narbonensi in ingressu patriæ Prouinciæ ad occiduum venientibus ab Italia qui vulgo Caporosse nūcupatur inter Insulam Lerinensem & ciuitatem Foroiuliensem interpositus: qui ferè per tria milliaria & eò amplius in altum se extollens rupibus vallatus inuius & nemoribus obsitus cuius orientis & meridiei plagam mare alluit,in qua præ cęteris portus habetur Agathon nomine qui vulgo Agay,dicitur in cuius etiam latere prope verticē inter Aquilonem & occasum adest quoddam antrum per sex milliaria distans à prædicta, ciuitate Foroiuliensi in modum oratorij in quo sanctus Honoratus primus Abbas & fundator sacri monasterij Lerinensis postque Archiepiscopus Arelatensis aliquandiu Eremicultor mansit, quo in loco (certè mirum) tam inuio & inaquoso in vertice aridæ rupis prope portam antri visitur saxum veluti in forma putei concauum ad altitudinem trium palmorum ferè iugiter limpidas continere aquas,quæ continuæ hominibus illic deuotionis gratia concurrentibus cedit vsui & maximè Foroiuliensibus, qui cum ariditatibus, sterilitate, imbribus aliisque pressuris vrgentur ad placandam iram altissimi Dei illuc processionali pompa quàm deuotè tota ipsorum concurrit ciuitas. Adest etiam subtus oratorium quædam paruula speluncula in quam nisi reptando ingreditur tantæ angustiæ & exilitatis vt vix hominem curuum & in se contractum recipiat,habens foramen cœlum versus, quæ patri nostro Honorato cessit pro regali cubili deligenti secundum Apostolum habitare in cauernis & speluncis terræ & in fissuris petrarum vt amplas cœli mansio-

Digitized by Google

nes mereretur lucrifacere, habetur mentio de ista solitudine in vita sancti Honorati, quæ circũfertur tribus libris libro primo capite decimonono, vbi etiam aliud antrum videtur innuere ad radices montis iuxta mare valde diuersum à superiori à nobis descripto. In quo etiam his annis elapsis Reuerendus Dominus Dionisius Faucherius monachus Lerinensis & ciuis Arelatensis sequentes animi deuoti ergo apposuit versus, videlicet.

Ad specum diui Honorati Archiepiscopi Arelatensis.

IN patre Honorato potes hinc aduertere lector
Egregia virtutis opus, mirarier ampla
Dona Dei, visunt alij loca sancta, sibiq;
Deesse vident alibi praclara exempla sequentes
Huius fama viri nedum præsentia semper
Quicquid adit sacrum facit, en vix peruia quondam
Ista feris fuerat sedes, modò nomine clara
Præsulis, innumeras ad se trahit vndiq; gentes.

Ad saxeum cubile.

Prabe tuos vultus Antistes inclite cœlo
Conspicuos tua quærenti vestigia terris. Amen.

De Marino Abbate Lerinensi, quo tempore floruerit patebit infrà:

Annotatio Vinc. Saler.

CAlendis ipsis Ianuarij primus omnium patrum sacri promptuarij Lerinici nobis se se obuiam offerebat, ille magnus heros Marinus Abbas Lerinensis: sed ob reuerentiam & primatum diui Honorati hic post ipsum statim duximus collocandum cum tribus sequentibus, nempè sancto Odilone Abbate & Bernario Eligióque monachis, cuius Marini acta præclara nusquam reperire, etsi permultos manuscriptos peruetustos bibliotheca Lerinensis alibique euoluerimus codices, nobis concessum fuit. Insuper nec in nouo catalogo neque in antiquioribus sanctorum aliorúmque virorum illustrium ac Abbatum Lerinensium habetur tabulis: ex quo nec miramur, cum tot variationes rerúmque permutationes ac funditus emersiones pertulerit dictum monasterium Lerinense: pro rato tamen habemus ipsum Marinum egisse Abbatiam in præfato monasterio Lerinensi ex actis sancti Eugendi Abbatis monasterij Iurentium in territorio Lugdunensium ab eius discipulo Anomino sincerè descriptis quæ recitantur à fratre Laur. Sur. Carthus. Primo tomo: hac die vbi author in fine sic inquit. [Is interim fidei seniorisque vestri sitim, ô sanctissimum, exsatiatis tantisper desideriis reficite fratres. At si animos vestros spreta dudum philosophia rusticana quoque garrulitas ex satiare non quiuerat, instituta quæ de informatione monasterij Agaunẽsis cœnobij sancto Marino presbitero Insulæ Lerinẽsis Abbate compellente digessimus desideria vestra, tam pro institutionis insigniis, quàm pro iubẽtis authoritate Christo opitulante luculenter explebunt.] Hæc ille cuius serie liquidò constat sanctum Marinum ex illa sanctorum officina Lerinensi extitisse, floreréque cepisse non longè post tempora Chilperici Francorum Regis Clotharij filij cum imperaret Iustinus, ac post eum Tiberius nempè circa annos nostræ redemptionis quingentesimum septuagesimum nonum, cuius temporibus florebat sanctus Eugendus Abbas Iurensis, cuius vitam sincerè scripsit eius discipulus (vt dictum est) vna cùm institutis monasterij Agaunensis

Digitized by Google

uensis hortatu sancti Marini tunc Abbatis Lerinensis Insulæ. Hæc de tempore prædicti Marini cuius egregia præclaráque acta sicut aliorum etiam quàm plurimorum de perdita ægrè ferimus. Admonendus venit hic lector, quia sicut plena istius gesta viri præclari, sic nec diem eius placidæ resolutionis proprium adinuenire potuimus, at ne suo fraudaretur honore idipsum hac die collocauimus, in qua gesta prædicti sancti Eugendi Abbatis Iurensis in quibus istius memoria cum laude habetur, ab Ecclesia recitantur: paríque modò in reliquis in toto isto opere obseruabitur, proprio certóque demigrationis carentibus.

De sancto Odilone Abbate Cluniacensi & Lerinensi Annotatio Vinc. Saler.

IPsis itidem calendis brumalis Ianuarij, sacra recensentur festiua sollemnia admirandi viri Beati Odilonis Abbatis Cluniacensis, dispuli ac successoris sancti Maioli Abbatis cui (vt habet Chronicum manuscriptum Cluniacense teste Iacobo Seuertio in sua Chronologia [a] historica Antistitum Lugdunensium nu. 20. ex diplomate Bonifacij Papæ VIII. directo ad Abbatem S. Honorati) Benedictus Papa VII. qui sedẽ Romã conscẽdit anno nostrę redẽptionis nongẽtesimo septuagesimo quinto, & vsque ad octuagesimũ supra nongẽtesimum fœliciter annos vixit, nouem tenuit, donauit, inquam, idem Pontifex, sancto Maiolo tunc Archimiandritæ Cluniacensi suísque successoribus monachorum. Insulæ Lerinensis regendum: sed an aliquando accesserit Lerinum morasue nexuerit, ipse Abbas Maiolus, non certo constat veteri documento, verum expresè compertam habemus eius amantissimum discipulum successorémque sedis sanctum Odilonem, post è cuius discessu chari magistri qui contigit anno nostræ salutis nongentesimo nonagesimo tertio in eius locum suffectum fuisse Abbatem Cluniacensem, & inde non post multorum annorum circulos gubernacula sacri Monasterij Lerinensis sua præsentiali assistentia moderasse, & maximè temporibus Guillermi I. prouinciæ comitis, filij Bessoni, cum sceptrum regni Gallorum regeret Robertus filius Hugonis Capeti circa annos Dominici aduentus nongentesimum nonagesimum septimum. Et ne forsam quis sacrum aluearium Lerinense, furtiuo melle alienísque innubis apibus nos velle implere suspicetur, & hæc esse ficta, astuta, cõmenta somniet, nósque aliorum Diuos vsurpare dicat, audiat antiqua obsignata documenta ex scriniis Lerinensis deprompta, quibus luce meridiana, clarior comprobatur veritas, tum congruentia temporis, personarum non ignobilium, rerumque gestarum, ac ista expressione nominum, & titulorum Abbatiarum Lerinensis & Cluniacensis: ita vt nulli sit ambigendum sanctum Odilonem Abbatem Cluniacẽsem præfuisse Abbatiæ sacri promptuarij Eremi insulani Lerinensis post aliqua temporis interstitia, & forsitan tunc Monasterio proprio destituto pastore, vel aliqua informatione tunc nouè Cluniacensi vnito, indigente ex quo tantus vir in tam Segregi regione consistens per se Lerinum accedere ibique manere non refugit: quòd verò multa sibi subdita habuerit cœnobia non in conueniens videtur, cum & Illustrissimus Baronius in notis Martirologij Romani quarto nonas Nouẽbris hæc nõ obscurè signet: dum enim de commemorationis omnium fideliũ defunctorum institutione agit, ait: *quod enim ille (Illustrissimus S. Odilo) in suis Monasterijs faciendum curauit, &c.* ex quibus plura ab vno rectore moderata fuisse cœnobia claret, pro rato itaque tenemus quæ in priscis oblationibus Monaste-

1. Ianuarij.

a Vide infrà in S. Eucherio 16. Nouemb.

S. Odilo ordinatur Abbas ann. 993.

sterij Lerinensi factis habentur, quæ hic summatim in testem nostræ assertionis tibi subijcimus.

Inspiratio Deo, & Domino nostro Iesu Christo, sacrosanctæ Dei Ecclesiæ sanctæ Mariæ, nec nó sancti Honorati Insulæ Lerinensis Cœnobij, vbi & venerabilis Odilo Abbas Cluniacensis præesse videtur: nos quidem in Dei nomine, videlicet Truanus & vxor mea Amalsendis, ac filij mei Guido & Aldebertus, atque filiæ, Ailbruga, è Guidburga & dilecta, Deo propitio sana mente, integróque consilio, metuentes humanæ fragilitatis casum, ne nobis repentina mors obueniat, & pœna absorbeat perpetua, placet nostris animis, & placuit placebítque Deo volente, vt aliquid de rebus propriis Domino offerre deberemus, & prædicti loci Abbati & monachis ibidem Deo dignè famulantibus, sicut & facimus. Dum enim priscarum legum sanxit authoritas, vt quicunque suam rem inquemlibet modum donare, transfundere, tradeŕeque voluerit, hoc per scripturarum paginam laudabiliter plenius debeat corroborare: quapropter nos iam dicti Truannus, vxor mea Amalsenda filij filiæque nostræ, ad præfectum locum sanctorum, Dei genitricis Mariæ & Beati confessoris Honorati, Domino Odiloni Abbati atque Monachis ibidem Deo militantibus tam præsentibus quam futuris, quorum nomina hæc sunt, Aldebranus prior, Arnaldus Amadricus, &c. pro remedio animarum nostrarum, res nostras proprias tradimus atque donamus quas in pago Foroiuliensi, &c. & infra sciant verò cuncti viuentes quia per licentiam Domini Guigliolini comitis & matris Adhelaidij & vxoris eius Emone & filiorum eius, de quorum potestate hæc donatio procedit firmiter damus pro nostris animabus supra dictũ locũ Abbati & Monachis. Et hæc vt firma permanerent varijs cominationibus & pœnis, subscriptionéque propriæ manus roborarunt.

Sequitur modo & alterius affectionis eiusdem penè formæ compendiosa descriptio, nostrum instituti votum stabiliens, quæ sic se habet.

DOMINO Creatore ac saluatore nostro Iesu Christo prædicante atque docente & sitientibus æternam vitam dicente: *facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula,* & iterum, *Thesaurisate vobis thesauros in cælo, &c.* audiui ego Constantinus Christianus, licet indignus cùm in Euangelio hæc verba & his similia legerentur, cõsideránsque futuros casus, & perpedens sollicitè, quæ parata sunt impijs tormenta, quæve fidelibus æterna præmia. Nos quidẽ in Dei nomine iam dictus Constantinus, & vxor mea Isingardis, filiíq; nostri Rupertus Dodo, Lambertus, Põtius, Hugo, & Abillonius, inspirante Deo sanè mente integróque consilio, metuentes humanæ fragilitatis casus, ne nobis repentina ac perpetua mors obueniat placuit animabus nostris, vt aliquid de rebus propriis, Deo & sanctis eius, videlicet perpetuæ Virgini ipsiúsque genitrici Mariæ, nec non & beatissimo Honorato, & insulę Lerinẽsis Cœnobio, vbi preesse videtur Dominus Abbas Odilo Cluniacensis Pater, deberemus offerre sicut & facimus, &c. Et hæc firmata suis propriis manibus offerentium & testium cum valdè grauibus comminationibus: quibus sanè certis oblationum documentis liquidò constat sanctum Odilonem in sacro Lerinensis Insulæ Monasterio Abbatialis Cathedræ retinacula moderasse, optimóque iure in aceruo ac Cathalogo sanctorum heroum Lerinensium à nobis redigi, ac inter Atletas Lerinensis palæstræ numerari: cuius acta R. D. Petrus Damianus S. R. E. Cardinalis. Hostiensis sincerè descripsit. Fuit autem idem S. Odilo infula ornatus Abbatiali

tiali anno nostræ redemptionis, 993. migrauit è corpore sub Clemente II. Romano Pontifice. Imperante Henrico II. anno à Christo Domino 1048. Ordinationis suæ quinquagesimo quinto: ætatis verò octuagesimo septimo.

Historia vitæ & Miraculorum Sancti Odilonis Abbatis Cluniacensis, Authore Petro Damiano S.R.E.Cardinali Ostiensi, tempus quo claruit patebit infrà.

PEtrus Damianus sanctis Ecclesiis, quæ sunt in occidentalibus Galliarum partibus constitutæ, salutem quæ est in Christo Iesu. Hugo Cluniacensis Monasterij rector, & spiritualis militiæ dux ac præcipuus informator, hoc mihi laboris iniunxit, vt vitam beati Odilonis decessoris videlicet sui proprio stylo, succinctè perstringerē, & ex his quæ in anterioribus paginis latiùs reperiebantur esse diffusa, vtiliora quæque, magísque necessaria breui compendio deflorarem. Cuius ego compulsus imperio, non venustatem luculenti aucupabor eloquij: sed sicut ex oblatis apicibus deprehendere potero, cum Dei omnipotentis auxilio meræ veritati deseruire tentabo. Superfluum quippe est, lucernam manibus adhibere, dum micantium stellarum conaris signa distinguere: ego quoque dum actus mirabilis viri, tanquam sereni cuiusdam atque perlucidi cœli stellas ostendo, facetiis vrbanæ facundiæ non indigeo. Ipsa quippe per se sanctorum vita fideliter enarrata, sic rutilat vt splendorem acurati sermonis, ad illustranda fidelium corda non requirat. Huc accedit, quia rusticitas sermonis inculti, suspicionem purgare consueuit mendacij. Nam qui vix sufficit, vt elimatum saltem depromat eloquium, quomodo nouerit fabricare commentū? Et certè maioris tibi honoris est, vt Rex in ferro, quam seruus arti tuleris in auro: & habilior est aqua perspicua in vase fictili, quam lutulenta vel lurida, quam non sapor proprius, sed exteriora commendant ornamenta gemmarum, sic & melior est veritas in simplicibus verbis, quam sit mendacium in elucubrati venustate sermonis. Sed iam res ipsa producatur in medium & illius summæ veritatis auxilium imploremus, quæ abbreuiatum verbum per Prophetam promittitur: quatenus in huius scriptionis articulo & competenti breuitate succinctos, & à nota mendacij nos exhibeat alienos.

Is Hugo fuit V. Abbas Cluniacen. Odilo IIII.

Esa. 10.

Vita Sancti Odilonis.

BEatus igitur Odilo Auerniæ oriundus, ex equestri quidem ordine genus duxit, sed terrenæ prosapiæ lineam cœlestis vitæ nobilitate transcendit. Hic dum adhuc puerili teneretur infantia, tanto repentè est omnium ferè membrorum langore constrictus, vt incedendi quique prorsus amitteret facultatem. Accidit autem aliquandò, vt nutrix eum ante ianuam cuiusdam basilicæ, quæ in honorem beatæ Dei genitricis erat dedicata, relinqueret, & ipsa suis intenta compendiis, per diuersa procul abiret: puer itaque se conspiciens sine custode relictum, ac nutriciæ sedulitatis ministerio destitutum, diuino quodam prouocatus instinctu, tentare cœpit, se valuas Ecclesiæ quolibet nisu posset attingere. Fluctuabat igitur innocens reus Dei, & sub diuino verbere constitutus, quid ageret, nesciebat, Innocens, inquam, vt putà qui non peccauerat: reus autem Dei, quia cœlesti verbere vapulabat, tandem repens & quasi quodam se manuum pedúmque remigio fulciens, vix peruenit ad ianuam, paulatim progressus intrauit. Iámque spe concepta valentior, pallam Altaris arripuit & sic se erigere quibus poterat conatibus cœpit. Sed dum intempestiuè conatur, nec dum solutis langoris adhuc nodositate restringitur. Quid plura? tandem diuinæ virtutis auxilium sensit: & omni langore deposi-

1. Ianuarij.

Odilonis patria & genus.

Curatur diuinitùs.

Digitized by Google

to factus incolumis, ad referendum Deo gratias intuentium animos prouocauit. Et quia tunc alius deerat, qui pro se intercederet, sanctus ipse (vt ita loquar) in se signum virtutis exhibuit, ipse pro se interuenit: & de se ipso miraculum faciens, medicinam diuinæ curationis obtinuit. Hoc est enim egregium & insigne miraculum, cum homo non per alium, sed ipse sibi consciscit diuinæ virtutis auxilium.

Fit Clericus. Qui præterea dum ad grandiusculæ iam ætatis adolesceret, incrementum prius apud sanctum Iulianum martyrem factus est clericus: deinde beati Maioli confessoris egregij se magisterio tradidit, & in Cluniacensi Monasterio habitum sanctæ Religionis accepit. *Fit Monach'* Vbi dum quietus & simplex humiliter in sancta Religione persisteret, & in ipso rudis ac nouitiæ conuersationis exordio, quædam iam in eo perfectionis insignia prælucerent, vix euolutis quatuor annis, beatus Maiolus obdormiuit in Domino: sed antequam humanitatis debitū solueret, proximus tamen beatæ dormitionis articulis immineret, beatum Odilonem sibimet in pastoralis officij cura substituit, suúmque super Dominici gregis custodiam vicarium dereliquit. *Maiolus enim sibi Abbatem constituit.* In quem protinus omnium fratrum vota concurrunt, omnes se ad obedientiam ei vnanimi deuotione substernunt: quique se catenis orbatos remanere defleuerant, decessionis paternæ iacturam, Suppari Vicarij reformatione compensant. Iam verò in commissi regiminis solicitudine constitutus, plurimis sanctæ Religionis cœpit florere virtutibus: Nimirum vt psalmodiæ studiis vigilāter insisteret, dura corpus inedia maceraret, atque à sacris altaribus non recedens, quotidianum ferè omnipotenti Deo sacrificium laudis offerret. *Virtutes Odilonis.* Inter quas profectò piæ deuotionis excubias, vberrimis plerúmque lachrymarum compunctionibus affluebat. Porrò autem Adraldus Abbas Bremensis Monasterij, vir videlicet Religiosus, ac sanctæ conuersationis honestate conspicuus, qui discipulus eius exriterat, nobis aliquando retulit, quia vir Dei dū in eo, quo postmodum defunctus est, langore decumberet, illi præcepit, vt ex calcularis Abaci supputatione colligeret, quæ posset esse summa missarum, quas celebrauit per spatium quinquaginta sex annorum, quibus Monasterium rexit. In quo facto liquidò deprehenditur, quam diuturna, quam indeficiens diuini amoris flamma beati viri pectus excoxit, quod nimirum ab offerendis quotidie salutaribus hostiis cohibere tot curarum, tot ingruentium negociorum solicitudo non potuit. *Abbas fuit annis 56.*

Largitas eleemosinarum. In erogandis præterea eleemosynis ita largus erat, vt nonnulli dum eum omnia dispergentem sine cunctatione conspicerent, non dispensatorem, sed prodigum iudicarent: præsertim quodam tempore, dum fames valida Aquitaniæ fines vehemēter affligeret, ac plurimas Galliarum prouincias pestilenter arctaret, exhaustis iam in pauperum vsus ærariis, & horreis quorumcunque prouentuum non mediocriter profligatis, mox etiam plurima sacrarij vasa confregit, insignia Ecclesiæ ornamenta distraxit, coronæ quoque, quam sibi Imperator Henricus ob sui memoriā destinauerat, non pepercit. Vt igitur tam acerbæ famis, in quibus valuit, temperaret inopiam, quicquid hinc inde corradere potuit facultatum, in substentationes & alimenta contradidit egenorum.

Quodam sanè die dum per publicum pius equitator incedit, duos in itinere pueros fame peremptos reperit. Mox equo desiliens, laneam, qua inductus erat ad carnem, subduxit sibi interulam: eáque prout velaminis quantitas permittebat, vtrumque cadauer obuoluens, exhibet mortuis sepulturam. Nam

&

Digitized by Google

& vespillones mercede conduxit, & funereis vsque ad tumulum prosequutus exequiis defunctis fratribus debitum humanæ pietatis exoluit. In eadem quoque gestorum eius reperitur historia, quia corpus suum non modo duris consueuerat attenuare ieiuniis, asperrimis edomare ciliciis, sed & quibusdam ferreis nexibus coarctabat. In percipiendis autem ita se moderabatur edulis, vt apposita quæque contingens, ac naturali duntaxat necessitati dispensatiuè subseruiens:& vanitatem superstitionis effugeret, & sobrietatis cōtinentiam reseruaret. In promulgandis porrò iudiciis ac modis pœnitentiæ præfigendis, tam pius erat, & tanta mœrentibus humanitate compatiens, vt nequaquam districtum patris imperium, sed maternum potius exhiberet affectum. Vnde se reprehendentibus, huiusmodi verbis solebat eleganter alludere; *Etiam si damnandus sim* inquit, *malo tamen de misericordia, quam ex duritia vel crudelitate damnari.* Inter cæteros autem sanctos circa beatam Dei genitricem tam ardentissima deuotione flagrabat, vt constitutus in choro psallentium, cum ad illum veniretur ex modulantium alternatione versiculum; *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti virginis vterum*, in terram se prosterneret, sicque per corpus ostenderet, quibus desiderij cœlestis in mente facibus æstuaret. *Seueritas erga se ipsum.* *Humanitas erga alios.*

Vir igitur sanctus cum in bonis moribus per quotidiana piæ conuersationis incrementa succresceret, seséque quotidie melior ad perfectionis culmen feruentius anhelaret: cœpit nonnullis coruscare miraculis, vt qui clarus erat in probitate morum, clarescerer etiam in ostensione signorum: & qui in obtutibus omnipotentis Dei erat lucerna ardens, fieret etiam coram hominibus lucens, vnde diuino disponente iudicio factum est, vt quia de illis erat, quibus dictum est; *vos estis lux mundi*, primùm de luce miraculū exhiberet aliquando, siquidem dum esset in quadam sui iuris villa, quæ Bersoniarum dicitur, videt puerum venustum quidem forma, sed cœcum à natiuitate, super quo consulens, didicit, quia filius esset villici, & quia visum penitus nunquam habuisset. Qui mox pia benignitate compatiens, & apud se tacitis precibus latenter insistens, vt putà qui talia nondum expertus, aduocat tandem paruulum, signum illi salutiferæ crucis in fronte depingit, & confestim visum, quem natura negauerat, puer accepit. *Miracula eius.* *Matth. 5.* *Cœco puero oculos aperit.*

Alio quoque tempore dum esset vir Dei apud suum quoddam Monasterium, quod Vallis aurea vocatur, quarta videlicet feria primæ quadragesimalis hebdomadæ, quæ caput ieiunii dicitur, surgentibus à mensa fratribus, ille pugillum cineris latenter impleuit, & apposito pane discubuit. Cumque cinerem tanquam panem mādu caret, vt potum quoque iuxta prophetam, cum fletu temperaret, innuit fratri, vt clàm sibi aquam nullo teste deferret, ille quod erat iussus impleuit: aquam attulit, quæ dum labiis adhibetur, austeritatem vini redolere sentitur. Reprimit ergo manum, abigit poculum atque vt sibi aquam minister afferat, signis euidentibus imperat. Ad quod minister obstupuit:& vinum se à mensa referre, qui aquam propinauerat, admiratus expauit, geminat tamen officium, vinum proiicit, conuasat aquam, denuo porrigit discumbenti. Sed ecce dum aqua potanda repetitur vinum rursus in poculo reperitur. Iam itaque vir sanctus diuinæ erga se pietatis beneficium recognoscens, quod Deum sibi misericorditer indulgere considerat, cum gratiarum actione percipere non recusat. Præterea, cum vir Dei cum Henrico Rege, qui postmodum factus est imperator, in Tirinensi simul vrbe consisteret & Dominicæ natiuitatis gloriam celebraret, contingit vt velamen mensæ *Aqua bis mutatur in vinum.* *Psalm. 101.*

Digitized by Google

Fur rem ablatam S. Odiloni distrahere non potest.

eius, artificiosa textrini laboris operatione conspicuum, sacrilega fuisset fraude sublatum. Postquam autem vir Dei cum Rege discessit, fur qui rapuerat, iam securus, proposuit velamen in foro venalium, sed dum illi dispositio cœlestis obsistit, sancta distrahi præda non potuit. Ter igitur quod subduxerat, inter nundinarum merces exposuit, tertio subtiliter attentauit: sed cum emptoribus & precio penitus conuenire non potuit, nec inter distrahentem & coëmentem pacisci valuit venale commercium: quia diuina dispositio conatibus hominum negauit effectum. Interea sceleris huius autorē vltio diuina corripuit, & manus, quæ sacrilegiū perpetrauerāt, ac pedes quibus raptor aufugerat, arefaciens, intolerabili dolore constrinxit. Mox itaque compulsus dolore, ad Ecclesiam beati Maioli manibus alienis aduehitur, mantile sublatum ad reatus indicium coram cunctis appenditur, & diuina clementia ab omni populo, qui percitus huius famæ rumore confluxerat, imploratur, sic itaque beati Maioli meritis ac præcibus factum sibi seruientium, sanus & incolumis factus, velamen reddidit alienum, & recepit semetipsum, probauit ergo quo præmio dignus esset, qui beatum offenderet Odilonem.

Idem alteri accidit.

Alius quoque fur, cum vir Dei in eadem vrbe consisteret, stabulum eius nocturnus irripit, & equum cui specialiter ipse incidere consueuerat, cautè subduxit: sed quia illis in partibus deprehendi fur sacrilegus timuit, concitus ad oppidum Paudense profugit, securus itaque recognoscentium, proponit equum, emptores inuitat, vehiculum laudat commercium flagitat: sed sic hominem diuina dispositio præpediuit, vt nec cum quolibet emptore componere, nec animal potuisset pecunia permutare. Postremo autem reuersus ad se, & pœnitentia ductus, bestiam ad locum sui criminis conscium reuocat, & quid sibi contigerit, ad sui confusionem, & omnipotentis Dei gloriam, non occultat.

Transit flumen illæsus cum suis.

Vir idem venerabilis dum esset in itinere constitutus, quia causa dictabat, Tirinum festinanter ac sine mora transire cupiebat: sed intumescentibus aquis, etiam nauigium deerat. Protinus ergo confisus in Deum, vnum è famulis vocat, séque in nomine Christi præcedere per alueum fluminis imperat, obedit ilico famulus: spumantes profluentium vndarum cumulos ingredi nō moratur. Deinde vir sanctus cum omni commeantium turba subsequitur: & sic omnes in vlteriorem aluei crepidinem absque vllo prorsus incommoditatis offendiculo transponuntur, quod dum nonnulli qui aderant, mirarentur, velut æmuli præcedentium, cœperunt attentare meatum. Sed mox vt adorsi sunt extremos citerioris ripæ fluctus attingere, nisi equos sub celeritate pressissent, profluentis aquæ submersi voragine, proculdubio naufragium pertulissent, vnus autem ex his, qui tunc aderant, vt tam insigne miraculum vidit, obstupuit, hominémque Dei, vt suæ domus subire dignaretur hospitium, fusis humiliter præcibus impetrauit. Intempestæ vero noctis silentio vis venti vehementior irruit, & lucernam, quæ in dormientium cubiculo dependebat, extinxit. Expergefactus autem cubicularius, cum lumen agnouisset extinctum, ad abigendam noctis tenebrosæ caliginem, diuini luminis infulgere postulat claritatem: *Deus, inquit, omnipotēs, qui lumē es verum, pro amore serui tui Odilonis, ab hac domo tenebras dimoue eamque gratia tua luce perfunde.* Confestim de cœlo coruscæ lucis splendor emicuit, & totam domum superni sideris claritas illustrauit, si ergo hoc agebat Odilo tunc sopore depressus, quis putas nunc apud Deum potest, carnalis sarcinæ corruptione solutus.

Domus cœlitus illuminatur.

Paulò antè natiuitatem Domini, per hyemalium inclementiam imbrium sanctus

sanctus senex ad beati Marcelli martyris Monasterium festinabat: venerunt autem ad quoddam flumen, quod ita fluctibus exundantibus inhorruerat, vt prorsus intransmeabile videretur. Confisus autem in Domino, dirigit præuium, qui vada prætentet: & ipse mox cum comitibus subsequens, pertransiuit illæsus. Sed in hoc vadantiũ transitu illud mirabiles fuit, quia cum cæteris aqua pertingeret vsque ad femora, viro Dei nec corrigia quidẽ pedis aqũarũ est inũdatione perfusa in illo scilicet solo madoris sui perdidit vnda vires: in reliquis autẽ naturalem ingenitæ viris exhibuit facultatem. Istum aqua tãgere potuit, humidare non nouit, illos autem quod natura dictauerat, vndique madefecit: præterea, dum vir Domini apud Monasterium beati Martini, quod ad publicam stratam dicitur, receptus esset hospitio, sicut moris erat vt vbicunque maneret, quocunque se verteret, Monachorum ilico frequentia non deesset: non paruus ei cœtus fratrum affluxit, quos ille cùm alacritate suscipiens, & prius eis ineffabilis eloquij familiaritate communicat, & postmodum, vt sibi pro charitate conuescantur, inuitat. Sed dum in longum sermo protrahitur, semotim quosdam ex familia seruos accipit: vtrum sit vnde refici fratres valeant inuitati, solerter inquit, qui de cæteris quidem alimentis constare vtique perhibent quantitatẽ: de piscibus autem penè nihil esse, quod ad tantam hominum perueniat multitudinem ad quos ille: in nomine, inquit, illius qui nouit quinque millia hominum ex panè modico & gemino pisce reficere, non quasi nihil, vt dicitis, sed vberrimam nobis & hospitibus nostris piscium capiam ministrate. Cum igitur mensæ discumbẽtium pauci, qui adetant, pisces à dapiferis inferuntur, cœpit esca in manibus discumbentium crescere: & quo magis à conuescentium turba consumitur, exuberantius abundare: adeò vt satiatis omnibus, plurima superessent, quæ non modo seruitoribus cunctis, sed & aliis, si superuenirent, oblata sufficerent. Cui protinùs famuli, ecce pater, inquiunt, quod pusillanimitas nostra non credidit, vestræ fidei meritum diuinitus impetrauit iam non dubitare didicimus, si promissionem vestram in articulo cuiuslibet difficulatis audimus, at ille, vt semper erat mitis & humilis, non suæ fidei, quod diuinitus factum erat, ascripsit, sed illorum potius obedientiæ, & sanctorum hospitum meritis imputauit.

Aliud flumen transit.

Viris videtur vsurpasse progenitiuo à vis viris.

Math. 14.

Pisces multiplicantur.

Huic etiam illud non dissimile est, quia cum Dei famulus in Romana vrbe consisteret & hospitium in monte Auentino apud monasterium beatæ Dei genitricis haberet contingit vt, sicut illius vrbis est familiare, omninò tale vinum deesset, quod sancto viro saporis habilitate cõgrueret, inquirit ergo Abbatem loci, vtrum melius habeat, qui se confestim & profitetur habere & quantum ipse præceperit, libenter afferre. Vir autem domini modicum, quod ante se erat vasculum, dedit, vt sibi plenũ deferretur, expetiit allatum. Ergo ante se posuit, & ipse potissimum more pincernæ sibi duntaxat & Abbati, qui iuxta se discumbebat, expendit. Cúmque iam à mensa surgendum refectio completa dictaret, & paululum adhuc vini in vasculo superesset, pater sanctus blande subridens: non inquit, fratres mei, plenæ circa vos officium charitatis exhibui, qui vinum, quod mihi sapuit, vobiscum participare neglexi: arripiens ergo cyathum, infudit merum, & singulis singulum pro benedictione largitur. Res mira: cùm fratres essent ferè duodecim, & eis bibentibus potus copia non defecit, & eorum completo numero, nil omnino superfuit. Illis itaque quod factum fuerat admirantibus, vir veræ humilitatis custos, vt in alium diuinæ gratiæ munus impelleret, & ipse fauoris humani

Vinum exiguum multis sufficit.

Digitized by Google

gloriam declinaret, charitati duntaxat illius qui vinum dedit, miraculum supernæ benedictionis applicuit, dehinc dum egressus Roma, reuerteretur ad propria, quidam intra Taurinensem vrbem nimium febris patiebatur ardorem: hic furtiuè per ministros aquam qua vir domini manus abluebat, accepit, fideliter bibit: & sic absque mora, deposita prorsus omni febricitatione conualuit.

Febrem pellit aqua, qua se vir sanctus abluit.

Iámque Iouini montis prærupta conscendens, obuios habuit pauperes, præ difficilis viæ lassitudine potum æstuante desiderio flagitantes. Pius itaque pater sui negligens, aliis in necessitate compatiens, iussit vt quicquid vini propriis haberetur in vasculis, absque vlla reseruationis industria vel potius diffidentia præberetur egenis, paulò post necessitate naturæ cogente, discumbunt omnes, vt capiant cibum, & ecce vtres, qui studio fuerant piæ compassionis exhausti, vino reperiuntur, deo scilicet debitum persoluente, repleti. Nam iuxta scripturam: *qui dat pauperi, domino fœneratur:* in hoc ergo fœlici commercio, vbi dominus debitor, famulus fuerat fœnerator quod à seruo fideliter est depositum, à bono debitore non segniter est solutum.

Vtres vacui inueniuntur pleni.
Prouerb. 10.

Aliquando Imperator Henricus dum apposita mensa discumberet, vas illi Solonitreum valde pretiosum & Alexandrini operis arte compositum, cum tritis est pigmentis allatum. Mox aduocat duos aulæ regiæ capellanos, Albericum videlicet & Landulphum quorum alter Cumanæ, alter Taurinensis Ecclesiæ postmodum Episcopi facti sunt. His itaque vasculum tradidit, & per eos beato viro Odiloni odoriferi nectaris xenium destinauit: quod profectò vasculum capellani sancto viro, prout decebat, humiliter offerunt, ac pro eo postmodum redituri, ad regis interim conuiuium reuertuntur; paulo verò post, sicut humanæ curiositatis mos est, vt noua quælibet & insueta inhiāter aspiciat: cœperunt Monachi præfatum vas sub admirationis intuitu contrectare, & de manu in manum solerter inspiciendo transponere: cum ecce de manibus incautè se tenentium labitur & vt fragilis est naturæ continuo frangitur, quod mox vt vir sanctus accidisse cognouit grauiter tulit, & præsertim clericis qui reliquerant, paterna pietate condoluit: ne videlicet Augustum innocentes offenderent, & non modo iacturam gratiæ, sed & regij motus periculum sustinerent. Mox ergo cum fratribus ecclesiam pius pater ingreditur, & ne hi qui erant immunes à culpa motum regiæ indignationis incurrant, orationibus & psalmis incumbens, clementiam diuinitatis implorat. Iam igitur oratione completa vir Dei fractum sibi vas iubet offerri, manibus contrectat, oculis vndique subtiliter inspicit: & ecce nulla prorsus in eo fracturæ vestigia deprehendit: tunc indignatus in fratres eos cum austeritate redarguit, cur vas conquererētur confractum, quod omnino permanserat illibatum, illi verò vehementer attoniti, tam euidentis ostensione miraculi, & austeritatem corripientis libenter accipiunt & ad referendas omnipotenti Deo gratias feruentiùs accenduntur.

Vas magni pretij confractum suis precibus redintegrat.

Præterea religiosus quidam vir, oriundus de pago Rotinensi reuertebatur ab Hierosolymis, qui dum mare transiret, quod à Silicia versus Thessalonicam per plurima fluctuum periculosa loca protenditur, cúmque cum multis aliis furentium ventorum horror impelleret: applicuerunt ad insulam quandam siue rupem, vbi sanctus quidam seruus Dei manebat inclusus. Rotenensis itaque vir illic aliquandiu commorans & tranquillitatem secundi maris expectans, delectabatur cum seruo Dei frequenter habere colloquium. Sed dum hinc nonnulla dicuntur, illinc plurima referuntur, perquisitus hospes à viro,

Digitized by Google

viro, vnde genus duceret originaliter, Aquitanum se esse respondit. Requisitus insuper, vtrum cœnobium illud, quod dicitur Cluniacum, & Odilonem eiusdem loci nosset Abbatem optimè, quod quærebat, se nosse perhibuit. Sciscitatur homo, cur hoc Dei seruus ab eo requirat, ad quem ille, sunt, inquit, vicina nobis loca, ex quibus grauissima flammarum furentium euomuntur incendia: in quibus etiam locis animæ reproborum diuersa luunt pro meritorum qualitate tormenta, ad quorum semper exageranda supplicia innumera biles sunt dæmones deputati, qui intolerabiles eorum pœnas quotidie renouant & eos ad rediuiua supplicia indesinenter instaurant, quos tamen ego frequenter audiui querulis lamentationibus eiulantes, & lachrymabili vociferatione deflentes, quod orationibus, & eleemosinis quorundam aduersus eos infœderabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eriperentur animæ damnatorum. Inter cætera de Cluniacensium cœtu permaximam & eorum Abbate querimoniam faciunt, quia quam sæpe per eos sui iuris vernaculos perdunt. Quamobrem perterribile nomen Dei obtestor, vt sanctis fratribus illic hæc quæ tibi dixi, fideliter referas, & ex nostra quoque illis parte denoncies, vt eleemosynis & orationibus magis ac magis insistant: ac præsertim huius intuitu, vt de manibus dæmonum eos, qui ab illis cruciantur, educant quatenus de quotidianis eorum rapinis & luctus inferatur generis humani inimico, & gaudium multipliciter in cœlo, aliquanto post homo regressus in patriam, quicquid ex viri Dei relatione didicerat, beato patri, & sanctæ congregationi fideliter narrat, tunc venerabilis pater Odilo per omnia Monasteria sua constituit generale decretum, vt sicut primo die mensis Nouembris, iuxta vniuersalis Ecclesiæ regulam, omnium sanctorum solemnitas agitur: ita sequenti die in Psalmis & eleemosynis, & præcipuè missarum solemnis omnium in Christo quiescentium memoria celebretur.

Loca pœnarum in Sicilia.

Dies omnium animarum.

Si quis autem non generalitate contentus, quis specialiter per beatum Odilonem de pœnis vltricibus sit ereptus, inquirit, quid de reliquis sentiat, in Papa Benedicto euidenter addiscat: vt in Romanorum Pontifice, qui omnium Christianorum caput est, valeat liquidò coniici, quid de cæteris meritò debeat æstimari. Apostolicus igitur iste, quem diximus, dum adhuc viueret, beatum virum affectuosè dilexit, reuerenter excoluit, & Apostolorum limina frequentanti, necessarij sumptus opima sæpe subsidia ministrauit. Huic planè mox, vt obiit, germanus eius Ioannes in Apostolica dignitate successit. Iam verò postquam humanis rebus exemptus est, non parui temporis euoluto curriculo, iam dictus Papa Ioanni Portuensi Episcopo & aliis duobus, quorum nomina nobis nota non sunt, per speciem nocturnæ visionis apparuit, eisque quia pœnalibus esset constitutus in tenebris, indicauit Hoc insuper addens qualiter beati Odilonis venerabilibus meritis eum superna censura liberare decreuerit à tormētis. Obsecrat itaque per eos & humiliter flagitat, vt frater eius ad præfatum vnicæ pietatis virum, agilem quantocyus veredarium dirigat, eúmque suppliciter obsecrans pro se orare deposcat. Protinus idem Ioannes Portuensis Episcopus, authoritatis Apostolicæ fultus epistolis, concito gradu Papiam vsque peruenit, vbi longo & immoderatè fortassis accelerato fractus itinere, per monachos cœnobij beati Maioli, Apostolicæ legationis apochas dirigit, omnémque per eos sancto viro seriem à se conspectæ visionis exponit: enimuerò diuino factum esse constat iudicio, vt eum apud Cluniacense Monasterium Apostolicæ legationis baiulus inueniret: præcepit itaque venerabilis pater pro illo psalmodias & orationes ab

Loquitur de Benedicto VIII. Pontifice 151. apud Platinam.

omnibus priuatim ac publicè fieri, eleemosinas indigentibus erogari, sacrificium Deo mysterij salutaris offerri, nec in illo duntaxat loco id statuere contentus fuit, sed & per omnia sui regiminis Monasteria eiusdem sanctionis edicta mandauit. Cúmque hoc fratres intensissima deuotione satagerent, & ex ara sanctorum pectorum fraternæ charitatis flamma prosiliens, diuinæ clementiæ sacrariũ penetraret, iam præfixi temporis terminus propinquabat: & ecce quidam Sanctæ conuersationis Monachus, Heldebertus nomine, qui videlicet hoc obedientiæ fungebatur officio, vt inopes aleret, indigentibus subsidia ministraret, hæc itaque per saporem vidit, quod quidam pulcher ac serenus aspectu, ac solemni quodam nitore conspicuus, claustrum Monasterij magno candidatorum agmine constipatus ingrederetur, in capitulum deinde, vbi Pater Odilo cum fratribus residebat intrauit, ad eius genua caput humiliter flexit, eique, sicut in gestu corporis videbatur gratias egit. Cúmque frater ille, qui hoc in visione contemplabatur, inquireret quisnam esset ille tam decorus, ac fulgidus, qui sancto viro salutationis officium exhiberet: responsum est ei, quia ille esset Benedictus summæ sedis Episcopus, qui nimirum idcirco viro Dei gratias ageret, quia piis eius sanctorúmque fratrum precibus, & tartarei cruciatus euasisset interitum, & cum beatis ciuibus quieturus, supernæ Hierusalem meruisset ingressum in hoc valet liquidò deprehendi, quæ de meritis beati Odilonis opinio iure possit haberi: cum is nimirum, qui iuxta priuilegium Apostolicæ dignitatis claues ecclesiæ præ cunctis mortalibus tenuit, qui ligandi atque soluendi vires præminenti quodam iure possedit, in illo iam inuisibili examine constitutus, non aliter quam precibus istius vel à peccatis solui, vel de pœnali potuit supplicio liberari.

Authoritas præcipua summi Pontificis.

Porrò autem dum aliquando in Monasterio moraretur, quod Paterniacum dicitur, erat ibi quidam puerulus Monachus nomine Rodulphus, quem struma quædam gutturis intumescens deturpauerat vsque adeò, vt & claritatem vocis auferret & insuper quodammodo minaretur quod sibi etiam aliquando auditum interciperet, quem ad se vir Dei verè misericors aduocat, palpãte manu locum tumoris attrectat: deinde signum crucis plagæ gutturis imprimit, & diuina quædam verba dicens, mox abire permittit, deinde mirum in modum sicut in aliis morbus ille postquam semel oboritur, in dies solet excrescere totúmque guttur miserabiliter occupare: sic in isto versa vice cœpit ex tunc sensim quotidie detumescere, donec pestis illa funditus euanesceret, & guttur pueri ad naturalem se speciem per omnia reformaret.

Alio quoque tempore de Monasterio, quod est in Iurensi territorio constitutum vir sanctus exierat, & ad Gebenensem vrbẽ cœpto itenire contendebat: Cùm autem ad quemdam concauæ profunditatis fluuium deuenisset, accidit vt mulus, qui hominis Dei suppellectilem, libros scilicet ac lectulum deferebat à publico vado procul aberrans in profundiorẽ alueí voraginem caderet: sicque raptatus à gurgite, nullo membrorum, nisi solo capite, fluctibus emineret, qui tandem è naufragio protractus educitur: ad perscrutandum, vtrum res & maximè libri perierint, desaginatur. Miro itaque supernæ dispensationis ordine, libri simul cum lectulo ita à fluctibus reperiuntur intacti, vt ne tenui quidem aquæ stilla videantur aspersi: mantilia verò simul & manutergia prorsus vndique reperta sunt madida vbi notandum, quam peruigil fuerit erga seruum suum diuina protectio, vt ea videlicet, quæ ablui

Libri & lectulus ab aquis nihil læduntur.

ablui frequentius indigent, madere permitteret: quæ verò madefieri, sine dãno non possunt, à contactu fluctuum immunia custodiret.

In eodem quoque Iurensi Monasterio vir Domini Odilo aliquando constitutus reperit puerum nomine Gerardum, terribili caducæ passionis langore detentum, qui sæpissimè quasi lunaticus corruebat, & sic eum occidui langoris impetus obruere consueuerat, vt in eo neque vox, neque memoria, nec prorsus aliqua membrorum officia remanerent, ac ferè à mortuo nihil distaret. Huic homo Dei misericorditer condescendens, fratribus vt pro eo Dei clementiam deprecentur, iniungit: ipse verò ad sacrosanctum altare missam celebraturus accedit: æger etiã vt interesset, admonuit. Cui mox Eucharistiæ salutaris munus tradidit, deinde, sicut sibi moris erat sanctificatam aquam cum beati Maioli Calice propinauit, nec mora, protinùs à puero langor omnis abscessit, salus optata succedit: & sic per merita beati viri restituti sibi vigoris incolumitas permansit. *Sanat morbum caducũ.*

Aliquando vir Domini per prærupta Iurensium Alpium iter habebat & repentè Sagmarius, nõnullis oneratus sarcinis, per montis deuexa collabitur atque per aspera rupium scopulorumque præcipitia vsque ad vallis infimæ profunda raptatur: ministri protinus in illud lubricæ ruinæ præcipitium descendentes, nonnulla quidem de sarcinulis, quæ passim dispersa fuerant, illæsa reperiunt, librum tamen sacramentorum, aureis litteris exaratum, cum vitreis quibusdam vasculis anaglypsa fusilitate cælatis, deesse perpendunt, quibus interim recedentes omissis hospitium subeunt, corpora fessa reficiunt, & nocturno soporati silentio quieuerunt: manè autem facto, maturè surgentes, ad locum illum celeriter redeunt: & curiosius quæque diuerticula perlustrantes omnia periisse suspicabantur, inueniunt: vasa nimirum vitrea reperiuntur illęsa. Deauratus etiam liber, cum tẽpus scilicet imbriferũ inhorresceret, à nulla prorsus est pluuiarum inundatione contactus: sic itaque beati viri meritis, & vitrum frangere præceps ruina non potuit, & perfundere codicem inundantium imbrium densitas ignorauit.

Nobilis quidam vir dum iaceret sub arbore, particula corticis in eius oculum cecidit: Cui non modo lumen omninò turbauit, sed & aliarum calamitatum multiplex pondus inuexit. Nam cum id, quod oculo semel inciderat, nullo modo potuisset expelli, fugit somnus ab oculis: & non modo iam homo non dormire, sed nec ciborum quidem valebat alimenta capere, quem seorsum vir sanctus adducens, signum sibi crucis impressit, ac mox insuflans super locum doloris halauit: deinde promittens se salutares pro eo victimas oblaturum, abiit. Abscendente itaque viro Dei, protinùs homo suauiter obdormiuit. Euigilans autem, particulam corticis ab oculo non sine lanugine quadam proiecit: & è vestigio factus incolumis: nullam de cætero doloris huius molestiam sensit. Cuidam Turonensis Ecclesiæ clerico lethale vulnus in brachio pestilenter excreuerat, vt sibi iã non langoris ægritudinẽ, sed ipsam potius interminaretur & mortem. Cúmque vir Dei Lucensi teneretur hospitio, accedit clericus, & periculum tam pestiferæ calamitatis ostendit, quod ille quasi videre dissimulant, latenter brachium apprehendit viuificæ crucis signaculum imprimit, eumque dimittens, vt sibi cautè prouideat, præcipit qui paulo post dum locum vlceris curiosiùs attendere studuit, nulla prorsus vestigia deleta langoris inuenit. Stupefactus igitur nouitate miraculi ad hominem Dei præstò regreditur: quis sibi contigerit, non tam relatione verbi, quam ostensione sui brachij: euidentissimè confitetur; *Curat oculum hominis grauiter læsum.*

G

Digitized by Google

quod ille satis molestè tulit, eumque à suo conspectu cum indignatione exturbauit: enim tanquam venena serpentium, sic rumores hominum fugiebat, asserebat enim qui quantulibet sublimè sancti operis ædificium, per vanæ gloriæ subito corripuit appetitum.

Nota S. viri humilitatem.

Præterea miles quidam tam mentis inops erat effectus, vt postposita penitus omni cura priuata vel publica, per deuia soliuagus & nudus erraret, inconditas voces emitteret, & tanquam Dæmoniacum se per inordinati gestus insaniam exhiberet. Cui vir Domini, paterna pietate compatiens, simul cum fratribus ante Altare sancti Petri prosternitur, diuinam clementiam cum psalmis & litaniis implorat, vt perire creaturam suam, sub huius furoris insania non permittat. Hinc ab oratione consurgens, ad eum qui pateibatur, accedit: aqua sanctificationis aspergit, atque vt ea bibat suadendo compellit. Qui non multo post Ad Cluniacum sanus & incolumis venit, xenia piscium detulit, & quia sibi plenissimè redditus esset, gratias referens iudicauit.

Curatur amens.

Alius quoque miles efficaciam edendi sermonis amiserit: hic per visionem admonitus est, vt si aquam, qua manus beati Odilonis abluebantur hauriret: hac sibi loquendi vires & amissæ linguæ officium procul dubio reformaret, aqua igitur per ministros fideli furto subripitur: altera etiam aqua à viro Dei benedicta, de calice sancti Maioli, muto transmittitur, quas ille cum nimia deuotione suscipiens, mutatis vestibus ingressus Ecclesiam, quia lingua non poterat, ore cordis orauit: & sic poculo benedictionis accepto, reparatum sibi locutionis officium recognouit, mox etiam expeditè loquens mirum de se spectaculum cernentibus dedit, & quid beatus Odilo apud Deum posset, euidenter innotuit.

Mutus sanatur.

Præterea cum vir venerabilis apud quandam Ecclesiam Monasterij quod dicitur vallis aurea, cibum caperet, sed locum magna vini laborare penuria didicisset, ne grauaret fratrem, qui eum cum alacritate susceperat, hoc in commune præfixit, vt quisque discumbentium vno tantum cypho contentus esset. Solis autem Monachis pincerna poculum geminaret, mensura tamen excedirur, & largus ad bibendum potus cunctis epulantibus exhibetur: enimuerò cum vas illud vinarium & vnum duntaxat esset, & medicum, non modò tot indiscretè bibentibus non defecit, sed & illis recedentibus, absque vlla diminutione repertum est plenum, vt per hoc euidentibus clarescat indiciis, quia vir Domini non tantum id apud Deum potuit impetrare, quod petiit: sed & nonnulla per eum virtutum signa diuinitus ostensa sunt, quæ nesciuit, & de signis quidem atque virtutibus, quas vir sanctus adhuc in corpore constitutus ostendit, ista sufficiunt: nunc ad explicandum fœlicem eius obitum, auxiliante domino, propinquemus.

Enimuerò quamquam homo Dei sublimiter se in spiritalibus studiis & diuina contemplatione suspenderit, in corpore tamen vtilitatis industria non mediocriter laborauit; Monasteria scilicet nonnulla à fundamentis erexit: alia vel iam semirupta, vel ruinam fortè minantia reparauit, dilatauit illis prædia, nonnullis etiam insignia contulit ornamenta. Quæ verò Monasteria noua condiderit, quibus parietina tantum & sarta tecta collatis sumptibus instaurauerit, enumerare per ordinem idcircò postponimus ne prolixitate styli lacinias contexere videamur: præsertim cum in ipsis viuis operibus gestorum fidem multo clarius experiantur oculi, quam vllo sermone valeant narrari dispensationis quoque geminæ moderator insignis, & in spirftali studio coram diuinis obtutibus fulsit, & in terreni laboris industria non mediocriter floruit.

Diuersa ab ipso cõstituuntur monasteria.

Porrò

Digitized by Google

Porrò cùm vir domini iam in extremis angeret, per quinqueniũ ferè compulsus est grauissimi Langoris molestia cruciari. Mox itaque beatorum Apostolorum limina festinat inuisere, vt quasi sub eorum pedibus, si sibi daretur, quod semper in votis habuerat, posset ex hoc mundo transire: veruntamen quia non est in homine via eius, aliter sibi contigit quàm sperauit per quatuor planè menses illic ægritudine, detentus elanguet: deinceps contra spem aliquantulum conualescens, ad propria remeauit. Cluniacum itaque deueniens, per annum ferè totus in oratione permansit, seséque, quantum ægritudo permisit ieiuniis ac vigiliis vehementer afflixit, decreuit autem vt antequam debitum conditionis humanæ persolueret, quæque Monasteria sua circuiens, sanctæ admonitionis studio visitaret expeditione igitur sanctæ huius ædificationis incepta, Syluiniacum deuenit ibique se circa festiuitatem dominicæ circumcisionis ex sæculo hoc migraturum manifestè dixit: Porrò autem cum iam in agonis esset augustia constitutus diabolum adstare conspexit, cumque per nomen tremédi iudicis, vt abscederet, terribiliter increpauit. Anno itaque dominicæ incarnationis 1048. ætatis autem suæ 87. ordinationis etiam 56 ea nocte quæ dominicæ circuncisionis solemnia præcedebat salutaris, Eucharistiæ sacramenta percepit: sicque beatum deo spiritum reddidit paulo autem post, eadem scilicet nocte, cùm beati viri corpus in ecclesiam iam fuisset delatum, frater quidam Gregorius nomine Iuueneta* natione, naturæ simplicis & innocentis vitæ, exequiarum funebrium lassitudine prægrauatus, in eadem cella in qua sanctus obierat, proprium stratum petit, in quo se proiiciens, dormire tentauit: sed nec dum planè resolutus in somnum, beatum Odilonem sibi videt adstantem ad quem mox voce promptissima: *quid, inquit, agis Domine Pater?* & ille: *benè, frater & optimè, Dominus enim meus Iesus seruo suo per semetipsum dignatus est adesse & sui præsentiam misericorditer exhibere. Sed in ipsa meæ decessionis hora, in illo scilicet angulo (ostendebat enim quasi digito locum) vidi figuram quandam trucem minis atque terribilem, quæ mihi teterrima suæ visionis horrorem atque formidinem tentauit incutere, sed Christi confortante virtute, nulla me potuit infestatione nocere.*

Limina Apostolorum inuisit.

Prædixit obitum suum.

Moritur sanctus Odilo. 1048.

* *For. Venetæ.*

Apparet cuidã post mortem.

Proxima quoque quadragesima succedente, sanctæ ac venerandæ memoriæ Laurentius Amalfitanæ sedis Archiepiscopus, qui potens in literis ac biglossus: græcè nouerat, & latinè, & quod longè præstãtius est, laudabilis vitę claritate pollebat. Hic itaque tunc Romę cõstitutus, obdormiuit in Domino. Cúmque cadauer eius fuisset in Ecclesiã illatum, honestus quidam clericus, Albero nomine, in eiusdem Ecclesiæ angulo lassabunda dedit membra sopori: Cúmque subitò adhuc petit vigilanti vir beatus apparuit, ei mox clericus intulit, *Domine mi, quando huc & cur aduenisti? ad charissimi* (inquit) *olim amici mei, domini Laurentij Pontificis, exequias veni: quibus expletis, antequam te viderem recedere nolui*: & his dictis, species loquentis euanuit. Vir itaque domini, quia rectè vixit, fœliciter obiit: & quia vitam mirabilem duxit, iure miraculis coruscauit. Vita quippe beati huius viri velut aurea tabula est: cui quasi margaritas quasdam ac gemmas infigimus, dum gestis eius interlucentia virtutum miracula permiscemus, apud cuius venerabilem tumulum nihilominùs adhuc rutilant noua signa virtutum: quæ nimirum nos his inferre superfluum ducimus, cum per alios iam apicibus exarata cernamus. Legentium igitur tædio consulentes, his cõtenti sumus, quæ succincta breuitate perstrinximus ad honorem & gloriam redemptoris nostri Iesu Christi, qui cum deo Patre & Spiritu sancto viuit & gloriatur in sæcula sæculorum. *Amen.*

Digitized by Google

De Illustrissimo viro Bernario Monacho Lerinensi.
Annotatio Vin. Saler.

Anno Christi 822. 2. Ianuarij.

QVatto nonas Ianuarij in vita S. Adelhardi Abbatis, Corbeiæ in Gallia, quæ habetur à Surio Tim. primo. fol. 82. ante medium, ex ea quam Paschalius Ratbertus, Sextus ei in Gallica Corbeia successor scriptam reliquit. Fit mentio de quoddam illustriori Monacho Lerinensi, nomine Bernarius, sub his verbis. *Inde igitur est mi Pater omnipotēs, quod Bernarius noster Lerinum remittitur, Vuala verò tuus in Corbeia (vt dixi) Tiro recipitur.* Hæc ibi: Iste sanctus Adelhardus Abbas Corbeiæ in Gallia habuit duos fratres etiam monachos, nempè Vualam Monachum Corbeiæ, & Bernarium Lerinensem, duas ibidem sorores etiam Sanctimoniales, nempè Gundradam, & Cheodradam, fueruntque hæc quinque specula mundissima, progenita ab inclito Bernardo fratre magni Regis Pepini ex vna vxore, floruerúntque circa annum Domini
822. octingentesimum secundum. Meminit etiam sancti Adelhardi Abbatis Aimoinius de gestis Francorum lib. 4. cap. 119. Dum agit de Ludouico Imperatore, dicens. *Adelhardum quoque de Aquitania vbi exulabat euocatum Corbeiæ Monasterij, vt prius fuerat, Abbatē ac Rectorem esse iussit (Ludouicus scilicet.) Cum quo & Bernardum fratrem eius reconciliatum, eidē Monasterio reddidit.* Hæc ille.

De adolescente Eligio Monacho Lerinen.
Annotatio Vincen. Salerna.

Anno Christi 542. 15. Ianuarij.

DEcimo octauo Kal. februarij in vita S. Maurici Abbatis quæ habetur à Sur. Tomo 1. fol. 348. paulò ante medium, exponitur quoddam miraculum in personam cuiusdam nobilis adolescentuli à Beato Mauro patratū, in hac verborum forma videlicet. Vocabatur autem (quem penè extinctum sanauerat Beatus Maurus) adolescens Eligius, qui postea (vt nobis relatum fuit) in Monasterio Lerinensi Monachus est effectus. Hæc ibi: Patrata sunt autem hæc in territorio Lugdunensi in locis Iurensibus, seu locis virentibus pro vt legūt Beda, Vsuardus & Ado, alij locis Lorēsibus, vsitatior tamē ea reperitur Iurensibus, vt supra primo huius de abbate Marino Lerinensi in vita sancti Hugendi, & Baronius pridie Kal: Martij. Cæterum nulli venit ambigendum magni meriti fuisse iste noster Eligius, qui sanctissimi Mauri præcibus, præmium sospitatis, & vitæ pariter obtinere meruit, & in illam cohortis sanctorum Lerinensium congregationem asciri. Quo autem tempore hæc euenerint, clarū est, nēpè cum S. Maurus Abbas, & discipulus sanctissimi patris Benedicti Gallias tenderet, scilicet anno Christi quingentesimo
542. quadragesimo secundo, iuxta Arnoldi computum in tertio libro ligni vitæ, vitæ, die quo supra videas vitam ipsius sancti Mauri apud Sur.

De Fausto Episcopo Regiensi, ex Abbate Lerinensi, cuius dies festiuus colitur à Regiensibus. Annotatio Vincen. Saler.

Anno Christi 490. 16. Ianuarij.

APpositè, decimo septimo kal. Februarij idipso, nempé die honorabili quo natalis sanctissimi sacerdotis Honorati Archipræsulis Arelatensis solemni Pōpa honoratur, se ingerit excessus è viuis Fausti Episcopi Regiensis ciuitatis Galliæ Narbonensis ex Monacho & Abbate Lerinensi, veluti alter Saül inter Prophetas, quare vt rectà incedatur admonendum hic dum de eo agitur censeo lectorem, ne miretur aut nobis succenseat si hic idipsum insigni titulo sanctitatis (vt apud quosdam) nudatum legat (scimus enim in præfata prouincia Phocensi & potissimum in sua ciuitate Regiensi antiqui

antiquitus sanctum coli, & diuina offerri suo nomini sacrificia) quia id, non nostra facimus audacia, nec quasi libera vtentes ex libito voluntate, cum nostri sit instituti intentio, nec addere vel minuere minimum quid, sed vt ab auctoribus produntur, sic fideliter à nobis sic exarare, quicquid ad priscæ agnitionem laudis, sacri & Marini heremi Lerinensis adinuenire valemus: sed hæc idcirco præstamus quia (è merito Annalista Baronius ex aduerso pugnat) etsi in appendice pedem aliquanto retraxit, & causam Fausti iterum in iudicium reduxit, & salua sibi vult esse suæ sanctitatis iura, vt hic infrà videre potes ex his, quæ ex eius annaliū libris hausimus ad totam Fausti tragediam agnoscendam. Tum adest tam seuera, quam vera contra Faustum dimicans in Bibliotheca Margarini de la Bigne, sacri magistri palatii Apostolici censura vbi expresse præcipit & mandat vt vbicunque inuenitur nomen sancti seu Diui, præpositum Fausto Regiensi Episcopo expungatur omnino & obliteretur, quod eo prorsus indignus extiterit. Tum admonet cautè & cum iudicio legenda scripta Fausti, nam nemo non nouit Faustum Regiensem Episcopum Pelagiana fuligine tinctum, à S. R. E. Auctoribus sanctis Gelasio. I. & Hormisda Romanis Pontificibus fuisse damnata. His igitur breuiter præmonitum necesse ducimus esse lectorem Catholicum ne incautè in petram scandali & lapidem offensionis impingat, diffusius tamen ea quæ ex annalistæ & aliorum auctorum scriptis attulimus, vt dixi te docebunt. Accipe interim per antiqua quæ à S. Calosolio Sidonio Apollinari Aruarnensi Episcopo in suis Epistolis è carmine Eucharistico ad Faustum monimenta, ad Insulæ sublimia Lerinensis præconia declaranda apponuntur. Scimus & alios hac die de Fausto agere presertim Petrus Aquilinus in cathalogo libro 2. cap. 91. quos causis iam dictis consulto omittimus.

Sidonius Domino Papæ Fausto salutem Epist. 3. Lib. 9.

SEruat consuetudinem suam tam facundia vestra, quàm pietas atque ob hoc granditer quòd sic disertè in scriptis eloquium suscepimus, quòd libenter affectum. Cæterùm ad præsens petita venia priùs impetratáque, cautissimum reor ac saluberrimum per has maximè ciuitates [a] quæ multum sitis segreges agunt, dum sunt gentium motibus itinera suspecta, stylo frequentiori renunciare: dilatáq; tantisper mutui sedulitate sermonis, curam potius assumere conticescendi, quod inter obstinctas affectu mediante personas asperrimum quamquam atque acerbissimum est, non tamen causis efficitur qualibuscunque, sed plurimis certis & necessariis: quæque diuersis proficiscuntur ex originibus: quarum ista calculo primore numerabitur, quod custodias aggerum publicorum [b] nequaquam Tabellarius transit irrequisitus, qui etsi periculi nihil, vt potè crimine vacans, plurimum sanè perpeti solet difficultatis, dum secretum omne gerulorum peruigil explorator indagat: quorum si fortè responsio quantulumcúmque ad interrogata trepidauerit, quæ non inueniuntur scripta, mandata creduntur: ac per hoc sustinet iniuriam, plerumque qui mittitur, qui mittit inuidiam: plúsque in hoc tempore, quo æmulantum inuicem sese pridem fœdera, statuta regnorum denuò per conditiones discordiosas ancipitia redduntur præter hoc ipsa mens nostra domesticis hinc inde dispēdiis saucia iacet. Nam per officij imaginē [c] vel (quòd est verius) necessitatem, solo patrio exactus, hîc relegor variis quaqua versum fragoribus, quia patior hîc incōmoda peregrini, illic damna proscripti, quocirca soluere modò literas paulò politiores aut intempestiuè petor aut impudenter aggredior, quas vel ioco lepidas, vel stylo cultas alternare fœli-

a *Regium siue Reium & Burdegalam.*

b *Stratarum & viarum publicarum.*

c *Nam Aruerna Gotis dedita Burdegalam sub spe cie legationis missus est Sidonius.*

Digitized by Google

cium est. Porrò autē quidam barbarismus est morum sermo iucundus, & animus afflictus: quin potius animam malè sibi consciam, & per horas ad recordata pœnalis vitæ debita contremiscentem, frequentissimis tuis, illis & valentissimis orationum munerare suffragiis, precum peritus insulanarum, [d] quas de palestra congregationis eremitidis, & de senatu Lerinensium cellulanorum, in vrbem [e] quoque (cuius Ecclesiæ sacra super inspicis (transtulisti, nihil ab Abbate mutatus per sacerdotem: quippe cùm nouæ dignitatis obtentu, rigorem veteris disciplinæ non relaxaueris. Iis igitur, vt suprà dixi, precatibus efficacissimis obtine, vt portio nostra sit dominus: [f] atque vt ascripti turmis contribulium Leuitarum [g] non remaneamus terreni, quibus terra non remanet, incoëmúsque, vt à sæculi lucris: sic quoque à culpis peregrinari. Tertia est causa vel maxima exinde, scribere tibi cur supersederim: quod immanè suspicio dictandi istud in vobis tropologicum genus ac figuratum, limatisque plurifariam verbis eminentissimum, quòd vestra quàm sumsimus epistola ostendit: licet enim prædicationes tuas, nunc repentinas, nunc cùm ratio poposcisset elucubratas raucus plosor audierim, tam præcipue, cùm in lugdunensis Ecclesiæ dedicatæ festis heddomadalibus collegarum sacro sanctorum rogatu exorareris, vt perorares. Ibi te inter spiritales regula vel forenses medioximum [h] quiddam concionantem, (quippe vtrarúmque doctissimum disciplinarum (pariter erectis sensibus auribúsque curuatis ambiebamus: hinc parum factitantem desiderio nostro, quia iudicio satisfeceras. Hisce de causis temperaui stylo, temperabóque, breuiter locutus vt paream: longum taciturus, vt discam, sunt de cætero tuæ partes, domine Papa, doctrinæ salutaris, singularisque, victuris operibus incumbere satis. Neque enim quisquis auscultat docentem te, disputantémque, plus loqui discit, quàm facere laudanda, nunc verò, quòd restat, donate venia paginam rusticantem, vobis obsecundantem: cui me quoque auctore si vestris literis comparetur, stylus infantissimus inest. Sed ista quorsum stolidus allegas, nam nimis deprecari ineptias est ineptissimum, in quibus tu metuis arbiter, si rem ex asse discingas, ridebis plurima, plura culpabis. Sed& illud amplector, si pro charitate, qua polles, non fueris vsquequaque censendi continentissimus, id est, si sententia tua quippiam super his apicibus antiquet, tunc enim certius, te probasse reliqua gaudebo, si liturasse aliqua cognouero, memor nostri esse dignare Domine Papa.

[d] *Vide infra not.*
[e] *Regium.*
[f] *Psal. 15.*
[g] *Leuit. c. 25. Num. 18. 23. Deut. 10. 18.*
[h] *i. medium.*
Prouerbium.

Annotatio Vinc. Saler.

In hac Epistola excusat se Sidonius apud Faustum Episcopum Regiensem tripliciter quare non scribat frequenter. Primò propter distantiam Regiensis Ciuitatis & Burdigalæ metropolis in qua degebat Sidonius cùm sint tumultibus gentium suspecta itinera & tabellarius non transeat irrequisitus à custodibus aggerum. Secundò quia mens eius domesticis dispēdiis saucia iaceat perferens incommoda peregrini, & damna proscripti. Tertiò quia valdè suspicit dictandi genus eminentissimum ipsius Fausti munificè eum laudans de sermone habito in Ecclesia Lugdunēsi in collegio Episcoporū rogatu patientis lugdunensis tunc Episcopi, summis laudibus hic efferens Sidonius illud stadium insulanum Lerinense alloquens Faustum illis verbis. Precum peritus insulanarum, quibus scilicet precibus in Insula Lerinensi institutus fuerat Faustus Regiensis quam frasim loquendi insequuti sunt. Cæsarius Arelatensis in homel. 25. Insulanæ preces, & ipse Faustus in homel. 25. de natali S. Maximi, inquiēs, quàm magnificè insulano illo studio perfectionis vias cucurrit

currit

Digitized by Google

currit. Eucherius ad Solonium lib. 1. cùm te illic beatiſſimi Hilarij Inſulam tyronis, ſed iam nunc ſummi Pontificis doctrina formaret, ſequitur Sidonius, quas de palæſtra congregationis eremitidis, & de ſenatu Lerinenſium cellulanorum, id eſt eremi Lerinẽſis. Eucherius de laudibus eremi, id eſt Lerinę idẽ ait ad Solonium, *(qui vix dum decem natus annos eremum ingreſſus & Fauſtus de S. Maximo ambiebant illum diuerſa patria, ſed vel maximè proxima eremi ciuitas.)* intelligo Forumiulium propter id quod ſequentur inibi in hæc verba, *(ambiebat illum proxima eremo ciuitas quæ inter locũ hunc (ſcilicet Regium Gallis Narbonenſis) & Inſulam (vt noſtis) interiacet. In hac autem palæſtra exercebantur vt teſtatur Hilarius in vita S. Honorati,* vt hæc *eſſent inter illos certamina grata propoſiti, cuius mens ad pietatem mollior, cuius eſſet cibus durior, cuius ſermo blandior, cuius amictus aſperior, quis loqui rarius, quis orare crebrius poſſet: cui in ore rarior mũdus cui frequentior Chriſtus.* Vnde merito Sidonius, de paleſtra congregationis eremitidis, vt benè Hilarius vbi ſuprà. *(Hinc illud erat quod omnis congregatio illa dominici cupita ſeruitutis ad nomen ipſius ex diuerſis terrarũ partibus collecta, tam moribus quàm linguis diſſona in amore illius conſpirabat.* Vocat autem cellulanos à cellis quibus ſe concludebant & in Epiſtola. 17. lib. 7. data ad Voluſianum fratrem dicit: *Secundum ſtatuta Lyrinenſium patrum:* Eucherius de eremo Lerinenſi: *Hæc nunc habet ſanctos ſenes illos, qui diuiſis cellulis Ægiptios patres Gallis noſtris intulerunt, quibus ſanè claret quantum olim florebat, & quam excelſis montes enitebat, ille caminus probationis Lerinenſis, ex quibus vnus hic noſter Fauſtus tam à S. Sidonio laudatus,* plura ſi quis auet ad pleniorem intellectum huius ſequentis & Epiſtolæ videat commentarium Ioannis Sauaro claromontani clariſſimi viri in Sidonium, cuius & hic aliam elegantem inſerimus epiſtolam in qua miræ, vitæ integerrimæ, & doctrinæ Fauſti decantantur laudes, cui ſoli datum eſt loqui melius quam didicerit, & viuere melius quàm loqueretur. In calce cuius notat Sidonius Fauſtum centeſimum vitæ attigiſſe annum, cum dicit, quandoquidem tuos annos iam dextera numerauit.

Fauſtus creatus eſt Epiſcopus an. Dom. 472.

Sidonius Domino Papæ Fauſto ſalutem Epiſt. 9. Libr. 9.

LOngũ tacere, vir ſacratiſſimè, nos in cõmune dequeſtus es cognoſco veſtræ partis hinc ſtudium, noſtræ reatũ non cognoſco. Namque iam pridẽ iuſſus garrire, non ſilui, literis iſtas antecurrentibus: quibus etiam recenſendis cùm Reios [a] aduenerant, qui tunc aptè fuiſtis, aptiſſimè defuiſtis: idque votiuum mihi granditer fuit, ac peroptatum, vt epiſtola iniuncta nec negaretur ſcripta amicitiæ, nec ſubderetur lecta cenſuræ. Iſta omittamus. Mitti paginam copioſam denuo iubes. Parere properanti vota adſunt, cauſæ abſunt. Nam ſalutationi ſi negotium aliquod actiua non deportet materia, ſuccincta eſt, quam qui porrigit verbis non neceſſariis, à regula Salluſtiani tramitis detortus exorbitat, qui Catilinam culpat habuiſſe ſatis eloquentiæ parum ſapientiæ. Vnde aue dicto, mox vale dicimus, orate pro nobis. Sed benè eſt quia chartulam iamiámque complicaturo res fortis [b] accurrit, de qua ex probanda, ſi ditiùs vel lætitia ſeſe mea, vel ira cohibuerit, ipſe me accepta dignum contumelia iudicabo: veniſti magiſter in manus meas, nec exulto tantum, verùm inſulto veniſti: & quidem talis, qualem abhinc longo iamdiu tempore deſideria noſtra præſtolabantur. Dubito ſanè vtrum & inuitus, at certe ſimilis inuito, quippe quo prouidente, vel (ſi tamen hoc nimis abnuis) acquieſcente, ſim ſuis libris inſalutatus, iiſque (quod multo eſt iniurioſius) territorium Aruernum cùm præterirent, non ſolùm mœnia mea [c] verùm etiam latera radentibus. An verebare ne tuis inuideremus, ſed Dei indultu vi-

[a] *Alias Regium ciuitas Viennenſis. 3. not. prouin.*

[b] *Id eſt fors tulit, & res fortuita & ſubita.*

[c] *i. Ciuitatis Aruernæ.*

Digitized by Google

tio nulli minùs addicimur: cui si ita vt cæteris à mea parte subiaceretur, si quoque auferret congrediendi æmulationem desperatio consequendi. An supercilium tanquam difficilis ac rigidi plosoris extimescebas: &, quænam est cuiquam peritiæ ceruix tanta, quive hydrops, vt etiam tepida vestra, non feruentissimis laudibus persequatur? An ideò me fastidiẽdum, negligendúmque curasti, quia contemneres iuniorem? quod parum Credo: An quia indoctum? quod magis fero: ita tamen vt qui dicere ignorem, non & audire: quia & qui Circensibus ludis adfuerunt, sententiam de curribus non ferunt. An aliquo casu diffidebamus, vt putaremus his quos libellis edidisceris derogaturi? atqui præsule Deo tenues nobis esse amicitias, nec inimici fingere queũt. Ista quorsum: inquis. Ecce iam pando vel quid indagassem me gaudeam, vel quid te celasse succenseam. Legi volumina tua quæ Riochatus Antistes ac monachus, atque istius mundi bis peregrinus tuis Britannis pro te reportat, illo iam in præsentiarum Fausto potiùs qui non senescit, quique viuentibus non defuturus, post sepulturam fiet per ipsa quæ scripsit sibi superstes. Hîc igitur ipse venerabilis [d] apud oppidum nostrum [e] cùm moneretur, donec gentium concitatarum procella defremeret (cuius imaginis hinc & hinc turbo tunc inhorruerat) sic reliqua vestra dona detexit, vt perurbanè quæ præstantiora, portabat, operuerit spinas meas, illustrare dissimulãs tuis floribus, sed post duos, aut ijs ampliùs menses, sic quoque à nobis citò profectum, cum quippiam prodidissent deuiatoribus, mysticæ gazæ [f] clausis inuolucris clàm ferre thesauros, pernicibus equis insequutus abeuntem, qui facilè possint itineris pridiani spatia præuertere, osculo in fauces occupati latronis insilui, humano ioco, gestu ferino, veluti si excussura quemcunque, catulorum Parthi collo raptoris pede volatico tigris orbata superemicet. Quid multa? capti hospitis genua complector, iumenta sisto, fræna ligo, sarcinas soluo, quæsitum volumen inuenio, produco, lectito, excerpo, maxima ex magnis capita defrustans [g]: Tribuit & quoddam dictare celeranti scribarum sequacitas saltuosa, compendium, qui comprehendebant signis [h] quod literis non tenebant. Quibus lachrymis sanè maduerimus, mutuo vicissim fletu rigati tunc, cùm ab amplexu sæpè repetito separemur: longum est dixisse, nec refert, quod triumphali sufficit gaudio, spoliis onustum charitatis, & spiritualis compotem prædæ me domum retuli. Quæris nunc quid de manibus meis iudicem, nollem adhuc prodere, quo diuturnius expectatione penderes plus me enim vlcisserer, si quod sensi tacerem. Sed iam nec ipse frustra superbis, vt pote intelligens tibi inesse virtutem sic perorandi, vt lectori tuo seu reluctanti, seu voluntario vis voluptatis excudat præconij necessitatem. Proinde accipe quid super scriptis tuis; & iniuriam passi censeamus. Legimus opus operosissimum [i] multiplex, acre, sublime, digestum titulis, exemplísque congestum, bipartitum sub dialogi schemate, sub causarum themate quadripartitum, scripseras autem plurima ardenter, plura pomposè: simpliciter ista nec argutè illa nec callidè: grauia maturè, profunda sollicitè, dubia constanter, argumentosa disputatoriè, quædã sæuerè quæpiam blandè, cuncta moraliter, rectè, potenter, eloquentissimè. Itaque pertanta se genera narrandi toto latissimæ dictationis campo sequutus, nihil infacundia cæterorum, nil in ingeniis facilè perspexi iuxta politum: quæ me vera sentire satis approbas, cũ nec offensus aliter iudico. Denique absentis oratio (quãtum opinamur) plus nequit crescere, nisi forsitan aliquid ijs addat coram loquentis auctoris vox, manus, motus, pudor, artifex. Igitur his animi literarúmque dotibus præditus, mulierem pulchram, sed

Sidonius amicis amicissimus fuit.

d *Riochatus Antistes & Monachus.*

e *i. Auernam*

f *Gaza Peregrinum nomẽ Medorũ quo thesaurus significatur, lingua etiã Persarum.*

g *Frustatim excepere per frusta.*

h *Signa sunt illa compendia, & puncta quibus notæ scribebantur.*

i *i. libros de gratia Dei. Gennad. c. 85 infra.*

De istis libris vide infra notat Barony.

Digitized by Google

ſed illam Deuteronomio ſtipulante, nubentem, Domine Papa, tibi iugaſti: *Deut. c. 21.* quam tu adhuc iuuenis inter hoſtiles conſpicatus cateruas, atque illic in acie contrariæ partis adamatam, nihil per obſtantes repulſus præliatores, deſiderij brachio vincente rapuiſti, Philoſophiam ſcilicet, quæ violenter è numero ſacrilegarum artium exempta, raſo capillo ſuperfluæ Religionis, ac ſupercilio ſcientiæ ſæcularis, amputatiſque peruetuſtarum veſtium rugis, id eſt, triſtis Dialeticæ flexibus falſa morum, & illicita velantibus, miſtico amplexu iam defæcata tecum membra coniunxit. Hæc ab annis veſtra iam dudum pediſſequa primoribus, hęc tuo latori comes inſeparabilis, ſiue in palęſtris exercereris vrbanis, ſiue in abſtractis macerarere ſolicitudinibus [k]. Hæc Athænei cōfers, hæc Monaſterij, tecum mundanas abdicat, tecum ſupernas prædicat diſciplinas. Huic copulatum ſe matrimonio qui laceſſiuerit, ſentiet Eccleſiæ Chriſti Platonis Academiam militare, téque nobilius philoſophari: primum ineffabilem Dei Patris aſſerere cum ſancti ſpiritus æternitate ſapientiam [l]: Tu præterea, non cæſariem paſcere, neque pallio, aut clauo velut ſophiſticis inſignibus gloriari, aut affectare de veſtium diſcretione ſuperbiam, nitore pompam, ſqualore iactantiam, neque te ſatis hoc æmulari, quòd per gymnaſia pingantur Areopagitica, vel Prytaneum, Zeuſippus ceruice curua, Aratus panda, Zenon fronte contracta, Epicurus cute diſtenta, Diogenes barba comante, ſocrates coma candente, Ariſtoteles brachio exerto, Xenocrates crure collecta, Heraclius fletu occulis clauſis, Demonitus riſu labris apertis, Chryſippus digitis propter numerorum indicia conſtrictis, Euclides propter menſurarum ſpacia laxatis, Cleanthes propter vtrumque corroſis, quin potiùs experietur quiſque conflixerit, Stoicos, Cynicos, peripateticos, Hæreſiarchas propriis armis, propriis quoque concuti machinamentis. Nam ſectatores eorum Chriſtiano dogmati, ac ſenſui ſi repugnauerint, mox te magiſtro ligati, vernaculis implicaturis in retia ſua præcipites implagabantur, ſyllogiſmis tuę propoſitionis vncatis volubilem tergiuerſantum linguam inhamantibus [m]. Dum ſpiris Cathegoricis, lubricas queſtiones tu potius innodas, acrium more medicorum, qui remediū contra venena cum ratio compellit, & de ſerpente conficiunt: ſed hoc temporibus iſtis, ſub tuæ tantum vel contemplatione conſcientiæ, vel virtute doctrinæ: Nam quis æquali veſtigia tua greſſu ſequatur? cui datum eſt ſoli loqui melius, quā didiceris, viuere meliùs quàm loquaris: quocirca meritò te beatiſſimum boni omnes, idque ſuper omnes tua tempeſtate concelebrabunt, cuius ita dictis vita factiſque dupliciter inclaruit, vt quandoquidem tuos annos iam dextera numerauerit, [n] ſæculo prædicatus tuo, deſiderandus alieno, vtraque laudabili actione decedas, te relicturus externis: tua proximis. Memor noſtri eſſe dignare, Domine Papa.

k i. Lerinensis heremi secretis.

l Ipse Faustus in libello adversus Arrianos & macedonios.

Antitheta.

m Hamata hæreticorum verba sunt.

n Dextera manus digitis centesimus numerus indicatur Beda tractatu de computo.

ITEM EIVSDEM SANCTI APOLLINARIS Epiſcopi Aruernenſis Euchariſticum ad Fauſtum Reienſem Epiſcopum.

CARMEN. XVI.

PHœbum & terternas [o]. decima cum Pallade muſas,
Orphæaq́; & laticem ſimulatum fontis equini, [p].
Ogygiamq́; chelym, quæ ſaxa ſ.. .. acia flectens

o Arnobius lib. 3.

p Imitatio virgiliana.

Digitized by Google

Cantibus, auritos erexit carmine muros.
Sperne fidis, magis ille veni nunc spiritus oro
Pontificem dicture tuum, qui pectora priscæ
q Soreris Aaron n. 1. c. 12. Deuter. c. 24. Exod. c. 15. *Intrasti Mariæ,*[q] *rapiens cum tympana siccus*
Israël appensi per concaua gurgitis iret.
Aggeribus vallatus aquæ, mediasq; per vndas
Pulverulenta tuum clamare turba triumphum.
r Iudith. c. 13. *Quiq; manum Iudith* [r] *ferientem colla Holofernis.*
Iuuisti, exciso iacuit cùm gutture truncus,
Et fragilis grauido latuit bene sexus in ictu.
s Iudicium. c. 6. *Expresso vel qui complens* [s] *de vulnere pellem,*
Inficiensq; dehinc non tacto vellere terram
Firmasti Gedeona, tubis in serte canoris
t Ibidem c. 7. *Spiritus, & solo venit victoria cantu* [t].
u Reg. 1. cap. 5. & 6. *Quiq; etiam adsumptum pecorosi de grege Iesse*
Afflasti regem, [u] *plaustro cùm fœderis arcam*
Imponens hostis, nullo moderante bubullo.
Proderet obscænam turgenti podice morbum.
x Daniel. c. 3. *Quiq; trium quondam puerorum* [x] *in fauce sonasti,*
Quos in Chaldæi positos fornace tyranni,
Roscida combusto madefecit flamma camino,
y Ionas. ca. 2. *Quiq; volubilibus spaciantem tractibus alui*
Complesti Ionam, [y] *resonant dum viscera monstri*
Introrsum psallente cibo, vel pondera ventris
Ieiuni, pleniq; tamen vate intemerato.
Ructat cruda fames, quem singultantibus extis
Esuriens vomuit suspenso bellua morsu.
z 3. Reg. c. 21. & 4. c. 1. 2. *Quiq; duplex quondam venisti in pectus Elisei,* [z]
Thesbiten cum fortè senem iam flammeus axis
Tolleret, & scissam linquens pro munere pellem
Hispidus ardentes auriga intraret habenas.
Quiq; etiam Heliam terris missure secundum,
a Luce. c. 1. *Zachariæ iussi linguam placate ligasti,* [a]
Dum faceret serum rugosa puerpera Patrem
Edita significans iusso reticere Propheta,
Gratia cum fulsit nosset se vt lex tacituram
Quiq; etiam nascens ex virgine semine nullo,
Ante vllum tempus Deus, atq; in tempore Christus,
Ad corpus quantum spectat tute ipse creasti.
b Matthæi c. 9. 11. & 15. *Qui visum cæcis* [b] *gressum quoque reddere claudis,*
Auditum surdis, mutis laxare loquelam

Suetus,

Digitized by Google

Suetus, ad hoc etiam venisti vt mortua membra
Lecto, sandapila[n] tumulo[o] consurgere possint. c Luca. c. 9. d Ioan. c. 11.
Quiq; etiam poenas suscepta in carne tulisti,
Sustentans alapas, lubria, verbera, vepres,
Sortem, vincla, crucem, clauos, fel, missile, acetum,
Postremò mortem, sed surrecturus adisti,
Eripiens quidquid veteris migrauerat hostis
In ius per nostrum facinus, cum fœmina prima
Præceptum soluens culpa nos perpete vincit:
Qui cùm te interitu petiit, nec reperit in te
Quod posset proprium conuincere, perdidit omne
Quod lapsu dedit Eua suo[e] Chirographon illud e Genes. cap. 3. Ad coloss. 2.
Quo persuasus homo est, hæc compensatio rupit.
Expers peccati, pro peccatoribus amplum
Fis precium, veteremq; nouus vice fœnoris Adam
Dum moreris de morte rapis, sic mortua mors est,
Sic sese insidijs, quas fecerat ipsa fefellit.
Nam dum indiscretè petit insontésque, reosq;,
Egit vt absolui possent, & crimine nexi.
Quiq; etiam iussos ad tempus surgere tecum
Iussisti cineres, cùm tectis tempore longo
Irrupit festina salus, infusaq; raptim,
Excussit tumulis solidatas vita fauillas:
Da faustum laudare tuum, da soluere grates
Quas & post debere iuuat. Te magne Sacerdos,
Barbitus hic noster, plectro licet impare cantat.
Hæc igitur prima est vel causa, vel actio laudum f Secundi de quo idem ep. 12. lib. 3.
Quod mihi Germani[f] dum lubrica voluitur ætas,
Seruatus tecum Domini per dona probatur,
Nec fama titubante pudor, te respicit istud
Quantumcunq; bonum, merces debebitur illi.
Ille tibi, sit laus (si labi noluit) eius:
Nam quod nec potuit, totum ad te iure redundat.
Præterea quod me pridem Reios[g] venientem g Idem Regiũ ciuitatẽ Galliæ Narbonen.
Cùm procium fureret[h] cum solis torridus ignis h Id est diebus canicularibus.
Flexilibus rimis sitientes scriberet agros,
Hospite te nostros excepit protinus æstus.
Pax, domus, vmbra, latex, benedictio, mensa, cubile:
Omnibus attamen ijs sat præstat, quod voluisti
Vt similis matris sanctum quoque limen adirem.
Dirigui fateor, mihi conscius, atque repentè
Pinxit adorantem pauido reuerentia vultum:

Nec secus intremui, quàm si me fortè Rebeccæ[t]
Israël, aut Samuel crinitus duceret Annæ.[u]
Quapropter vel te votis sine fine colentes,
Affectum magnum per carmina parua fatemur,
Seu te flammatæ syrtes, & inhospita tesqua,
Seu Cœno viridante palus, seu nigra recessu
Incultum mage saxa tenent, vbi sole remoto
Concaua longæuas asseruant antra tenebras.
Seu te præruptis porrectæ in ruptibus Alpis,[x]
Succinctos[y] *gelido libantem cespite somnos,*
Anachoreta tremit quæ quanquam frigora portet,
Conceptum Christi nunquam domat illa colorem,
Quam tunc Elias,[z] *nunc iubet te ire Ioannes,*[a]
Nunc duo machary,[b] *nunc est Paphnutius heros,*[c]
Nunc Or,[d] *nunc Ammon,*[e] *nunc Sarmata,*[f] *nunc Hilaricon,*[g]
Nunc vocat in tunica nudus te Antonius illa
Quam fecit palmæ folijs manus arma magistri.[h]
Seu te Lerinus[i] *priscum complexa parentem est,*
Qua tu iam fractus pro magna sæpe quiete.
Discipulis seruire venis, vixq; otia somni,
Vix coctos captare cibos, abstemius æuum
Ducis, & insertis pingis ieiunia palmis,
Fratribus insinuans, quantos illa Insula plana
Miserit in Cœlum montes, quæ sancta Caprasij
Vita senis, iuuenisq; lupi: quæ gratia Patrem
Mansit Honoratum; fuerit quis maximus ille,
Vrbem tu cuius Monachusq;, antistes, & Abbas
Bis successor agis, celebrans quoque laudibus illis
Euchery venientis iter, redeuntis Hilary.
Seu te commissus populus tenet, & minor audet
Te medio humidos maiorum temnere mores,
Seu tu solicitus curas, qua languidus esca,
Quáve Peregrinus viuat, quid pascat, & illum
Lubrica Crura cui tenuat sub compede carcer.
Seu mage funeribus mentem distractus humandis
Liuida defuncti: si pauperis ossa virescant,
Infastiditum fers ipse ad busta[k] *cadauer.*
Seu te conspicuis gradibus venerabilis aræ
Concionaturum plebs sedula circunsistit,
Expositæ legis bibat auribus vt medicinam
Quicquid agis, quocunque loci es, semper mihi Faustus,
Semper Honoratus, semper quoque Maximus esto.

t Vxoris Isaac Genes. cap. 22 mater Iacob.
u Matris Samuelis. 1. Reg. cap. 1. & 2.
x Videas notationem sequentem.
y Idem breues somnos.
z Heremita de quo Cassian. Collat. cap. 9.
a Anachoreta magni Theodosij Constantinus.
b Vnus Alexandrinus & alter Ægiptius.
c Cassian. cap. 1. collat. 3. 18. cap. 15.
d Abbas de quo Pallad. c. 8. & aly Or. id & Mons.
e Pallad. c. 44
f De Hieron. Chron. An. 361.
g Cuius vitã scripsit idem Hieronim.
h Id est Paulus Heremita.
i Vide notationem sequẽtem.
k Sid. ep. 12. l. 3. de Cremãdis corporibus defunctorum vnde dicũtur Bustuales fauillæ.

Annotatio

Annotatio in præcedenti carmine Eucharistico ad Faustum, Vinc. Soler.

In hoc insigni carmine Sidonius summas, amabilésque cupiens Fausti Pontificis Regensis in Gallia Narbonensi prosequi laudes afflatum, & virtutem sibi adesse spiritus sancti obnixè orat, enumerando aliqua præclara, miranda & magnifica opera, tam in veteris quàm nouæ legis testamento spiramine ductu ipsius spiritus sancti. Patrata exordium laudum, actionumque gratiarũ sumens ab eo quod frater germanus eius sub ipso Fausto Regij adolescentiæ omnes sine vlla pudicitiæ labe transegit, & quod tam benignè hospitio fuerit collectus, ab aliisque causis inibi contentis: Sanctis Patribus heroicisque viris antiquis, vitæ austeritate, morum grauitate, scientiæ sublimitate conferens, ipsum, Lerinámque nostram nutricem summis laudum præconiis efferens vt ex sequentibus quæ ex Ioannis Sauoro Claromontensis commentario partim defrustauimus apparet. Maximè ex illis verbis: *seu te præruptis porrecta in rupibus Alpis.* Idem ferè Hilarius Arelatensis in vita sancti Honorati. Vacantem itaque Insulam, ob nimietatem squaloris, & inaccessam venenatorum animalium metu, Alpino haud longè iugo subditam petit, & post: *Seu te Sirenus priscum complexa parentem est.* Hæc idcircò quia Faustus Regensis prius fuit Lerinensis monachus, & postea Abbas: *discipulis seruire venis*, id est Lerinensibus Monachis qui tui discipuli fuerunt, cum Abbas cœnobij Lerinensis esses, ad quos Faustus licet Episcopus sæpe redibat, conquerens enim in instructione ad Monachos, ait, Et quid grauius quando subitò tanquam aliquis repentinus eradicarius de loco ad quem te Dominus tuus vocauerat, in quo te primum post mala sæculi quasi in portum de tempestate induxerat obliuisci subito fraternæ societatis & consolationis, obliuisci loci illius in quo primũ dulcissimum immutationis habitũ & nomen sæcularis exueris? Sequitur: *vix ocia somni.* Erat enim institutum Lerinensium vt parcè dormirent, vt testatur Hilarius in vita sancti Honorati, quem minus detineret lectus, quem magis lectio: *vix coctos captare cibos*, quia Monachi scilicet illi austeri radicibus & herbis victitabant, & aliquid coctum ederę luxuria erat, iuxta diui Hieronimi dictum sequitur: *quantos illa insula plana miserit in cœlum montes*, Huius Sidonianæ locutionis imitator seu veriùs scriptor, & Ennodius in vita Sancti Epiphanij, ait enim: *Inde tamen regrediens singula sanctorum habitationum loca visitauit, Medianas Insulas Cycladas, Lerum, ipsámque nutricem summorum montium planam Lerinum adiit.* Et Cæsar. Arelat. Sidonij versus prosario Stylo expressit Homel 25. inquiẽs: *Beata, inquam, & fœlix insula Lerinensis, quæ cum paruula & plana esse videatur, innumerabiles tamen montes ad cœlum misisse cognoscitur.* montes, id est, Episcopos & sacerdotes, erat enim Lerinensis Insula seminarium Episcoporum vt idem testatur Cæsarius. *Hæc est quæ eximios nutrit Monachos, & præstantissimos per omnes prouincias erogat sacerdotes: ac quos accipit filios, reddit patres, & quos nutrit paruulos, reddit magnos, quæ sancta Caprasij vita senis.* Hilarius in vita sancti Honorati. Assumunt senem perfectæ, consummatæque grauitatis, quem semper in Christo patrem computantes, patrem nominarunt sanctum Caprasium, & Eucherius de laudibus Eremi, hæc nunc possidet venerabilem grauitate Caprasium veteribus sanctis parem, iuuenisque Lupi Episcopi scilicet Tricassini qui iuuenis Lerinensis militiæ tirocinium auspicatus est æuo senis Caprasij, non enim æuo Lupi Lerinensis vt male Baronius 7. Calend. Octobris in Mart. Rom. & in annalib. anno 463. dum agit de sancto Cæsario Arelatensi ex isto loco, & ex verbis eiusdem Si-

Per antiqua, laudabilis consuetudo mutandi nomen in ingressu religionis.

Digitized by Google

donij Epistolæ 14. libr. 8. datæ ad Principium Episcopum Suessionensem sancti Remigij Remensis Episcopi fratrem collegit,ex illis verbis, *Luporum, maximorúmque concellita,vt bene notat(& dicitur suo loco)Ioannes Sauaro in notis dicta epistola 25. Septembris, sequitur. Quæ gratia patrem mansit Honoratum.* Cuius vitam libello eleganti contexuit Hilarius Arelatensis. Fuit enim Honoratus fundator & Abbas Cœnobij Lerinensis,postea Archiepiscopus Arelatensis. Eucherius de laudibus Eremi Lerini scilicet,digna quæ Honorato auctore fundata sit, quæ tantis institutis tantum nata sit patrem, Apostolici spiritus vigore, & vultus honore radiantem. Idem in Epistola ad Salonium. sub Honorato patre illo inquam primũ Insularum, postea Ecclesiarum magistro. *Fuerit quis maximus ille.* Honorati successor in Abbatia Lerinensi, tum Regiensis Episcopi, Eucherius de Eremo hæc nunc successorem eius tenet Maximum nomine clarum, quia post ipsum meruit asciri. Beda V. Calend. Decembris sancti Maximi Episcopi qui primæua ætate virtutum omnium gratia præditus,primum Lerinensis Cœnobij pater, deinde Regiensis Ecclesiæ Episcopus,cuius vitam ipse Faustus eleganti descripsit Homelia,quam habes infra 27. Nouembris,sequitur *vrbem tu cuius monachusque Antistes & Abbas, bis successor agis.* Quia scilicet Faustus fuit successor maximi in Abbatia Lerinensi,& in Episcopatu Regiensi,quarę mendacio & impostura arguuntur ea quæ adducuntur in capite nono secundi libri vitæ S. Honorati tribus libris digestæ,nempe quod loco beati Maximi tunc in Episcopum Regiensis ciuitatis assumpti, sanctus Honoratus præfecerit fratribus Lerinensibus Nazarium virum religiosum. Et vtinam inibi sola,sed hęc multa alia insunt,quę castigatione ne dicam proscriptione perpetua digna habentur: nam qui fieri potest vt hæc vera sint?cura enim annum Domini 426. vt ait Prosper in Chron. & ex ipso Baron.in Annal.Tom.V.Patrocl. inuasor sedis Arelat.occiditur,& S.Honor.Abbas Lerinẽsis suffecto sibi maximo in Abbate Lerinensi & Arelatensi subrogatur in sede in qua non diu vixit, vt affirmat Hilarius in vita sancti Honorati alloquens Arelatenses inquiens: *In summa verò ex illo breui,quo vobis indultus est tempore facilè Metini datur quid plus de illo,quid minus dixero.* Honorato verò defuncto successit Hilarius circa annum Domini 430. & potiùs antea. Maximus autem ex Abbate Lerinensi decedente è cuius sancto prospero, Regiẽsis ciuitatis creatur Episcopus anno Domini 466. Hilarii Papæ anno sexto, quomodo ergo vera sunt quæ ibi dicuntur vt scilicet illi Maximus sit creatus Episcopus superstite Honorato,cum per ingenita sex ferè annos antea diem suum obierit?Hęc insinuasse sufficiat,sequitur Sidonius, *Eucherij venientis iter.* is etiam fuit monachus Lerinensis vt ipse testatur in libello de laudibus Eremi. Præcipuè tamen Lerinam meam honore complector, quæ procellosi naufragiis mundi, effusos piissimis vlnis receperat venientes:*redeuntis Hilarij.* non quod Hilarius abdicauerat se Episcopatu & Rauennio cesserit,sicq; ad Lerinum redierit,vt Baron. existimat in Martyr. Romano prima editione, tertio Non. Maii, quod postea retractauit tom. 6. Annal. & in dicto Mart. in tertia editione ad Lerinum, rediit priusquam Arelatensis Episcopus crearetur, quem cum iuuenem ad Lerinum duxisset Honoratus illum è Lerino ad Arelatem secum duxit, quando suscepit Episcopatum Honoratus:ex Arelate autem Hilarius ad Lerinum rediit, viuo & superstite Arelatensi Episcopo Honorato. Idem Hilarius in sermone funebri de S. Honorato Arelati habito. Vobis me tanto labore per literas, tanto per excursum suum ambitu ad Insulam, cui me derelictis Episcopatus sui principiis secreti amore

Vide infra in annotatione Translationis S. Honorati. 2. Ianuar.

amore reddideram, non audeo dicere nesciēs fortasse præscius amouere satagebat. Eucherius verò ad Hilariū de Eremo. Magno tu quidē animo egressus dudum de domo tua, & de cognatione tua, vsque ad mare magnū recedentia, Eremi secreta penetraueras, maiore tamē virtute repetita est à te Eremo, quā petita. Siquidem cùm hanc prius hospes ingressus es habuisti ducem, & velut itineris tui præuium, quem deinde militiæ cœlestis magistrum, cúmque tunc sequutus & parentes relinquens, parentem tamen sequebaris: nunc verò cum eundem adscisum ad pontificatus, fastigium prosequendum putaris familiare secretum eremi te amor retulit, ergo nunc es mobilior, & maior exemplo, prius enim cum desertum peteres comitatus fratrem videbaris, nunc cùm desertum repetieris, etiam patrem reliquisti * est in fine, horum tu mi charissime Hilari, redditus incertúsque consentio plurimum tibi, plurimum etiam illis contulisti, qui nunc pro reditu tuo alacri exultatione lætantur: ex quibus certè manifestè apparet Hilarium ad Lerinensen eremum relicto Honorato Arelatēsi Episcopo rediisse, sequitur. Sidonius, (contionatarum plebs sedula circumsistit.) Ex isto loco, & Epistolis suprà adductis habetur Faustum multas declamasse homelias & conciones dispersas miscelis homeliis, quæ Eusebij Emisseni nomine Ferunti, & aliorum tandem cùm summa laude concludit Sidonius alludens ad nomen ipsius Fausti, Honorati, & maximi Episcoporum qui verè Fausti Honorati, & maximi fuêre sacerdotes & Pontifices.

*Scilicet sanctum Honoratum.

Gennadius de Illust. Eccles. script. Cap. 85. hæc de Fausto Episcopo Regiensi.

FAustus ex Abbate Lerinensis Monasterij Episcopus apud Rhegium Galliæ factus, vir in diuinis scripturis satis intentus ex traditione symboli occasione accepta, composuit librum de Spiritu sancto, in quo ostendit eum iuxta fidem Patrum & consubstantialem, & coëternum esse Patri, & Filio, ac plenitudinem Trinitatis obtinentem. Edidit quoque opus egregium de gratia Dei qua saluamur. In quo opere docet gratiam Dei semper & inuitare, præcedere, & adiuuare voluntatem nostram, & quicquid ipsa libertas arbitrij de labore pię mercedis acquisierit, non esse propriū meritum, sed esse gratię donū. Legi eius & aduersus Arrianos, & Macedonianos paruum libellum in quo coëssentialem prædicat Trinitatem; & alium aduersus eos, qui dicunt esse in creaturis aliquid incorporeum, in quo & diuinis testimoniis, & Patrum confirmat sententiis, nihil credendum incorporeum præter Deum. Est & eius Epistola in modum libelli ad Diaconum quendam Gratium, (alias Græcum) nomine edita, qui à fide Catholica discedens, ad Nestorianam abiit impietatem: In qua Epistola admonet eum credere sanctam Mariam virginem non hominem purum genuisse, qui postea diuinitatem susceperit, sed Deum verum in homine verò: sunt verò eius & alia scripta, quę quia needum legi, nominare nolui, viua tamē verè egregius doctor & creditur & probatur: scripsit postea ad Felicem præfectum prætorij, & patritiæ dignitatis virum, filium magni consulis, iam religiosum, Epistolam ad timorem domini hortatoriam conuenientem personis pleno animo pœnitentiam agere disponentium.

Annotatio Vinc. Saler.

Vt omninò omnis erroris & offendiculi quantum in nobis est è medio tollatur occasio, hic post vitam Fausti ex Gennadio desumptam censuras ad scripta Fausti in Bibliotheca Margarini appositas à Magistro sacri palatij

Digitized by Google

appositas à Magistro sacri Palatij Apostolici in indice librorum expurgandorum describemus, inter alia ait, In inscriptione operis Fausti cum dicitur, *Fausti Episcopi de gratia Dei, & humana mentis libero arbitrio, opus insigne : Dele opus insigne & adiunge : Gennadius* (quem constat, cùm hæc scriberet fauisse plurimum semipelagianis, eosque in suo illo libro de vir. Illust. plerúmque laudibus extulisse) opus Fausti de gratia, & libero arbitrio appellat egregium quod etiam mirum in modum laudasse reperitur. S. Sidonius Apollinaris lib. 9. Epist. 9. Sed viro sancto atque sincero nondum compertæ fuisse videbantur technæ & imposturæ Fausti. Certissimùm enim est Faustum fuisse semipelagianorum antesignanum, & eius scripta fuisse multis pelagianorum erroribus refecta: quod diserte annotarunt sanctus Isidorus, & sanctus Ado Viennensis Episcopus, quos habes hic infrà, scripserunt aduersus hoc Fausti opus, de gratia Dei, ex professo sanctus Cæsarius Arelatensis Episcopus, sanctus Fulgentius Ruspensis Episcopus, sancti Alcimus Auitus Viennensis Episcopus, Petrus Diaconus : & ex hæreticis Ioannes Maxentius qui errores Fausti pelagianos in vnum colligit in responsione ad Epistolam Hormisdæ Papæ ad possessorē. Agnoscit etiam Gennadius librum de creaturis, genuinū Fausti esse fœtū, dum ait: *& eum (scilicet legi librum) aduersus eos qui dicunt esse in creaturis aliquid incorporeum :* In quo fuit in hoc manifesto errore Faustus, vt Angelos & animas hominum esse corporeas existimauerit, aduersus quem tres luculentos libros composuit Claudianus Mamertus Viennensis præsbiter sancti Mamerti Viennensis Episcopi frater germanus, eximiè laudatus à sancto Apollinari Sidonio lib. 4. Epistola. 3. ex his plenè perspectum habes quam cautè scripta Fausta sint perlegenda: notissimum enim est à sancta Romana Ecclesia iam antea omnia damnata repudiari : hæc nunc satis, infrà abundè Baronius, adducamus verba sancti Isidori & aliorum.

Sanctus Isidorus de script. Ecclesiast. Cap. 14. De Fausto Regiensi Episcopo.

SCripsit fulgentius Rupensis Episcopis multa ex quibus legimus de gratia Dei & libero arbitrio libros responsionum septem, in quibus Fausto Galliæ Rhegiensis vrbis Episcopo prauitati pelagianæ consentienti respondens, obnititur eius profundam destruere caliditatem hæc ille, qui eadémque reperit, *lib. de viris Illust. Cap. 25.*

Sanctus Ado Viennensis Episcopus in chronicis ætatis sextæ, Anni 492. De Fausto Rhegiensi.

FAustus ex Abbate Lerinensis Monasterij apud Regium Galliæ Episcopus factus, Pelagianū dogma destruere conatus, in errorem labitur: vnde eius sensus in hac parte Catholicos prædicant, sicut Gennadius de Illust. viris scribens omninò errāt. Ita enim liberum arbitrium tam Augustinus quàm cæteri Catholici in Ecclesia Dei docent, vt illuminatio virtus & salus illi à Christo & Christum & cum Christo sit : Faustus verò iste, ita liberum Christianum arbitrium docere conatur, vt illuminatio eius virtus & salus non à Christo, sed natura sit. Contra hunc scribit lucidissima fide beatissimus Auitus Viennensis Episcopus, eius redarguens errorem: similiter & Ioannes vir Eruditus Antiochenus præsbiter.

Annotatio Vinc. Saler.

Iste Auitus Episcopus Viennensis est frater germanus sancti Apollinaris Episcopi Valentiensis monachi Lerinensis, vt testatur idem S. Ado in chronicis anni 492. ætatis sextæ, vide infrà in S. Apolinari. 5. Octobris.

Honorius

Digitized by Google

Honorius Augustudonensis de illustribus Eccles. luminaribus, de Fausto Episcopo Regiensis an. Domini. 490.

FAustus ex Abbate Lerinẽsis Monasterij, apud Regium Galliæ Episcopus factus, vir in diuinis scripturis satis intentus composuit librum de spiritu sancto, & egregium opus de gratia Dei qua saluamur: & alia, hæc Honorius.

Ioannes Trithemius de scriptor. Ecclesiast. De Fausto Episcopo Regiensi.

FAustus ex Abbate Lerinensis Monasterij, Episcopus Regiensis in Gallia vir quidem doctus, & eloquens, sed Pelagiano errore fœdatus, vnde & opuscula eius inter Apocripha computãtur, sicut patet quintadecima distinctione sancta Romana. Tandem à Beato Fulgentio Ruspensi Episcopo correptus, & emendatus, errorem deseruit, & ad veritatem Catholicæ fidei reuersus est, in cuius rei argumentum egregium volumen edidit contra pristinos errores, quod de gratia Dei prænotauit. De cuius opusculis feruntur. Idem volumen.

De gratia Dei. lib. 1. Aduersus Arrianos lib. 1. contra Antropomorphitas lib. 1.

De spiritu sancto lib. 1. fides Catholica in vni.

Ad Gratum Diaconum contra Nestor. lib. 1.

Ad Felicem præfectum lib. 1. Homiliæ plures ad populum. Claruit sub Anastasio Imperatore, an. domini. CCCCXC. *Anno domini 490.*

De Fausto Episcopo Regiense, & erroribus eius damnatis ex Baronio in Annalibus Ecclesiast. Anno Christi 490. Felicis Papæ. VIII. Zenonis Imperatoris, & Odoacri Regis temporibus.

QVo tempore (nempè Zenonis Imperatoris anno vltimo) in occidente S. Cæsarius Arelatensis Episcopus, doctrina celeber, sanctitate conspicuus, ad Felicem Romanum Pontificem de gratia, & libero arbitrio librum scripsit, quem agnitum ipse Felix non solùm probauit, sed & scripta de eo Epistola confirmauit, vulgandúmque vbique curauit: non extat ille quidem sed quantus fuerit, ex Romani Pontificis addita illi Epistola (quod de aliis hactenus non meminimus factum possumus opinari. De eo enim apud Gennadium hæc leguntur:[a] *Cæsarius Arelatensis vrbis Episcopus, cui sanctitate & virtute celeber, scripsit egregia & grata valdè & monachis necessaria opuscula. De gratia quoque, & libero arbitrio edidit testimonia, diuinarum scripturarum, & sanctorum Patrum iudiciis munita: vbi docet, nihil hominem de proprio agere aliquid boni posse, nisi eum diuina gratia praeuenerit, quod opus etiam Papa Felix per suam Epistolam roborauit, & in latius promulgauit.*

[a] *Gennad. de script. Eccle-siast. cap. 86.*

Sed accuratiùs disquirendum, quid est quo commentarium illum à Cæsario scriptum de gratia & libero arbitrio Felix Papa per suam Epistolam roborauit, & quod (vt ait Gennadius) in latius promulgauit? Hæc vt percipias, lector, illa est tibi horum temporum rerum gestarum historia repræsentanda de rebus gestis in eadem Gallia Narbonensi & Aquitania. Idem enim Gennadius ante quàm de Cæsario agat, capite quod præcedit recensens scripta Fausti ex Abbate Lerinensi Episcopi Regiensis in Aquitania inter alia hæc habet:[b] (*Edidit quoque opus egregium de gratia Dei, qua saluamur: In quo opere docet, gratiam Dei semper & inuitare, & præcedere, & adiuuare voluntatem, & quicquid ipsa libertas arbitrij de labore pia mercedis acquisierit, non esse proprium meritum, sed esse gratiæ donum.*)

Fausti scripta de gratia & libero arbitrio.

[b] *Gennad. de scripto. Eccl. cap. 85.*

Hæc Gennadius. Quisnam, rogo, sub tam pulchro titulo, adeò fidei

I

orthodoxæ concinnæ, existimare posset inesse librum in quo lateret hæresis, seu anguis in herba sub prominentibus floribus? qui quidem haud rudes tantùm, sed & disertos potuit decepisse.

Quot enim quantisque præconiis lucubratio ista Fausti accepta fuerit (vt ex hoc magis periculum imminens innotescat, & quantum præstiterit Catholicæ Ecclesiæ Cæsarius suis scriptis, atque quam opportuna illis accesserit comprobatio facta à fœlice Romano Pontifice per Epistolam, magis intelligas) necesse est, vt quæ Sidonius Apollinaris in sacris dogmatibus olim adhuc Tiro iamdiu ante de eisdem libris ad Faustum ipsum auctorem conscripsit patienter audias. Res sanè agitur (vt intelligis) magni momenti, vt pote quæ ne in Gallis tantum atque in Italia, sed & Constantinopoli atque in Africana Ecclesia (vt videbis) exagitata, cui ipso sui exordio opus fuerit dignissimorum Romanorum Pontificum intercedere auctoritatem, Felicis, atque Gelasij successoris, illa probando scripta, quæ eo argumento à S. Cæsario edita essent; ista autem reprobando, atque reiiciendo inter Apocryphorum quisquilias, quæ eodem argumento essent ab ipso Fausto conscriptæ.

Sidonius igitur ad eundem Faustum data epistola, quomodo duo libri ab eo editi, à se verò diutiùs expetit in manus suas deuenerint, docet, atque primum verbis istis ipsum ita compellat auctorem: [a] Venisti, magister in manus meas: nec exulto tantos, verum insulto: Venisti & quidem talis, qualem abhinc longo iamdiu tempore desideria mea præstolabant. Dubito sanè, vtrum & inuitus, aut certè similis inuito: quippe quo prouidente,* vel (si tamen hoc nimis abnuis) acquiescente, sim tuis libris insalutatus: iisque (quod multo est iniuriosius) territorium Aruernum eum præterirent, non solum mœnia mea, verum etiam latera radentibus. An verebare, ne tuis dictis inuideremus? Sed Dei indultu, vitio nulli minus addicimur: Cui si ita vt cæteris à mea parte subiiceretur, sic quoque auferret congrediendi æmulationem desperatio * consequendi. An Supercilium tanquam difficilis ac rigidi plosoris extimescebas? Et quænam est cuiusque* peritia, ceruix tanta, qui ve hydrops, vt etiam lepida vestra non feruentissimis laudibus prosequatur? An ideò me fastidiendum, negligendúmque curasti, quia contemneres iuniorem? quod parum credo. An quia indoctum? quod magis fero: ita tamen, vt qui dicere ignorem, non & audere: quia & qui Circensibus ludis adfuerunt, sententiam de cursibus non ferunt. An aliquo casu diffidebamus, vt putaremur, iis quos edidissetis, libellis derogatiui? atqui Pretule Deo tenues nobis esse amicitias, nec inimici fingere queunt.) Hæc cum scribat Sidonius & conqueratur ad se missos non fuisse libros: satis intelligi posse videtur, Faustum illos non omnibus communicasse, vtique ex mala conscientia timētem, ne qui meis essent laquei sub herbis latentes, ab aliquo acuti ingenij viro & dogmatum callentissimo delecti, penitùs dissiparentur. Sidonius autem etsi vir pius & doctus, penetralia tamen rerum Ecclesiasticarum adhuc iunior haud fuerat perscrutatus. Sed pergit ipse.

Sidonius vi arripuit Fausti scripta.

Ista quorsum? inquis. Ecce iam pando, vel quid indagasse me gaudeam, vel quid te celasse succenseam. Legi volumina tua, quæ Riocatus Antistes, ac Monachus atque istiusmodi bis peregrinus tuis Britannis pro te reportat: illo iam in præstantiarum Fausto potiùs qui non senescit, quique viuentibus non defuturus post sepulturam, fiet per ipsa quæ scripsit sibi superstes. Hic igitur ipse venerabilis, apud oppidum nostrū cùm moraretur, donec gentium concitatarū procella deferueret* (cuius imaginis hinc & hinc sine turbo tunc inhorruerat

a Sidon. lib. 9. Episc. 9. celebrat Sidonius Fausti scripta valde.

** Prohibente.*

** Disputatio.*

** Cuiquam.*

** Defremeret.*

Digitized by Google

horruerat) sic reliqua dona vestra detexit, vt perurbanè quæ præstantiora portabat operuerit, spinas meas illustrare dissimulans tuis floribus. Sed post duos aut iis amplius menses sic quoque à nobis citò profectum, cum quippiam prodidissent deniatoribus mysticè casæ clausit inuolucris clàm ferre thesauros: pernicibus equis insecutus abeuntem, qui facilè possint itineris pridiani spatia præuertere, osculo in fauces occupati latronis insilui humano loco, * gestu ferino, veluti si excussura quæcumque catulorum parthi colla raptoris pede volatico tigris orbata superemicet: quid multa? capti hostis genua complector iumenta, sisto fræna ligo, sarcinas soluo, quæsitum volumen inuenio, produco, lectito, excerpo, maxima ex magnis capita defructans. Tribuit & quoddam dictare celebranti scribarum sequacitas saltuosa compendium, qui comprehendebant signis, quod litteris non tenebant. Quibus lachrimis sanè maduerimus, mutuo vicissim fletu rigati tunc, cum ab amplexu sæpè repetito separaremur longum est dixisse, nec refert: quod triumphali sufficit gaudio, spoliis onustum charitatis, & spiritualis compotem prædę me domum retuli. Vidisti, lector, quanta auiditate Fausti libri illi fuerint expetiti, quantáve tandem inuenti fuerint rapacitate sublati: qui in Britanniam mittebãtur, vbi diu inquit (vt dictum est dogma pelagij) vt non mireris si à Cæsario paratum antidotum voluerit Felix Papa suis litteris vbique vulgari, ne conditum dulce venenum (quod à viris haud imperitis ipso primo gustũ tam suaue, támque gratum apparuit) incautè legentibus necem inferret, cùm laudati viri, laudibus adeo immensis prædicaretur. Fuisset hic integra ipsa reddenda Sidodij ad Faustum epistola, nisi nimiæ prolixitatis argui veritus essem: tu ipsam otiosus consulas. Et ne dubites de alio aliquo à Fausto edito scripto potius intelligere voluisse, quàm de opere de quo agitur, perpende accuratè ipsius Sidonij verba illa, quibus ait: *Legimus opus operosissimum, multiplex, acre, sublime, digestum titulis, exemplisq́; congestum, bipartitum sub dialogi schemate, sub causarũ themate quadripartitum.* Ita planè: apparet enim commentarium illum in duos libros esse distinctum, per capita titulósque diuisum, dialogismi figuram concinnè referentem sub causarum themate quadripartitum. Nam priori libro tum aduersus Pelagium omnia libero arbitrio hominis tribuentem, tum aduersus eos qui cuncta diuinæ gratiæ tantummodo accepta ferenda esse iactarẽt, disputat: posteriori verò de præscientia & prædestinatione cumulatissimè disserit, vt idem in præfatione operis ad Leontiũ (quæ inscribitur Fausti professio fidei) apertissimè profitetur: vt nemo iure inficias ire possit, alium aliquem à Sidonio Fausti exprimi commentarium, quam qui duobus libris partitus de gratia Dei, & humanę mentis arbitrio inscriptus habetur. Sed Lectorem monitum velim posteriorem Fausti librum haud integrum reperiri, sed desiderari in eo illa de quibus ad Leontium idem Faustus in fine ista præfatur: in quo quidem opusculo post Arelatensis Concilij subscriptionem nouis erroribus deprehensis, adiici aliqua, synodus Lugdunensis exegit: hæc ibi. At quæ nam ista subscriptio Arelatensis Concilij? nunquid Episcoporum Concilium Fausti commentarium illum subscriptione firmauit: minimè gentium? verum subscripsit synodus Fausti illi tantum epistolæ, quàm dedit ad Lucidum presbyterum, vt hominem in errores lapsum reuocaret ad Catholicam fidem. Sed cur, dices, illa subscriptio Arelatensis Concilij non in fine Fausti operis amplius, sed in fronte ipsius ante præfationem posita legitur, quam illis (vt ait) adiici, synodus Lugdunensis exegit? nunquid hoc casu factum? nequaquam. Sed accipe Fausti Vafrum Concilium: hic ipse quidem

* loco.

De quibus Fausti libris Sidonius intellexit.

ad finem sui commentarij ista apposuit, quibus videri posset edita scripta ab ipso iam à duabus synodis esse recepta: sed scias prudéter iuréque inde postea esse sublata, & ante illud Fausti opus collocata, vt sua quæque tempora & auctoribus redderentur, ne Fausti fraus simpliciores decipere posset. Acturi nos verò de his quam accuratissimè, in primis in memoriam reuocandum putamus, post sancti Augustini obitum prodiisse quosdam, qui ex eius scriptis male perceptis complures inuexerunt errores, quos sancti Augustini nomine & auctoritate defendere conabantur: sed eos pro defensione ipsius S. Augustini agens, sanctus Prosper validè confutauit. Dicebantur isti (vt Sigebertus[a] adnotauit) hæresis prædestinatorum sectatores: qui idcircò eo nomine vocabantur, quia de prædestinatione & diuina gratia disputantes assererent, nec piè viuentibus prodesse bonorum operum laborem, si à Deo ad dãnationem præsciti essent: nec impiis obesse, etiam si improbè viuerent, si à Deo prædestinati fuissent ad vitam: qua assertione boni à bonis auocarentur operibus, & mali stabilirentur in malis: quæ quidem (vt diximus) ex scriptis sancti Augustini malè perceptis, qui huiusmodi erant, se accepisse iactabant. His autem detentus erroribus fuit Lucidus quidam magni nominis presbyter, ad quem Faustus epistolam illam scripsit, quàm vt verè Catholicam ab Episcopis Concilij Arelatensis probatam, & subscriptione munitam diximus: cuius etiam auctoritate libros illos duos, de quibus est sermo, Faustus probare voluit. Vt igitur cuncta quam exactissimè in re magni momenti explorata reddantur, hic tibi primum ipsam ad Lucidum Fausti epistolam reddendam putauimus, vt de reliquis Fausti scriptis pretiosum à vili secernas, sic enim se habet.

De hæresi prædestinatorũ.

a Sigeber. chron. anno Dom. 415.

Domino deuinctissimo & mihi speciali affectu venerando ac suspiciendo fratri Lucido presbytero Faustus.

Epist. Fausti ad Lucidum.

GRandis charitas est, parùm cauti fratris errorem per Dei adiutorium & gratiam magis velle curare, quam, sicut summi Antistites meditantur, à bonitate suspendere. Quid possum de hoc sensu, sicut vis, cum vnanimitate tua per litteras loqui, cum te præsens multa & blanda & humili allocutione nunquam potuerim ad vim veritatis attrahere? Loquẽtes ergo de gratia Dei & obedientia hominis, id omnimodo statuere debemus, vt neque proni in sinistram, neque importuni in dexteram regiam magis gradiamur viam. Illud autem venerationem tuam dixisse miratus sum, quod nullus vnquam sub religiosa professione contra Catholicam fidem vel scripserit, vel prædicauerit, cum plurimi multiplices & profanos auctores suos etiam scriptorum monumentis crediderint inserendis, qui tamen Christiano nomine gloriabantur. Breuiter ergo dicam quantum cum absente loqui possum, quid sentire cum Catholica Ecclesia debeas, id est: vt eum gratia Domini operationem baptisati famuli semper adiungas, & eum cum prædestinationem, excluso labore hominis, asserit, cùm Pelagij dogmate detesteris.

Anathematismi Fausti Regiẽsis Episcopi.

Anathema ergo illi, qui inter reliquas Pelagij impietates, hominem sine peccato nasci, & per solum laborem posse saluari, damnanda præsumptione contenderit, & qui eum sine gratia Dei, liberari posse crediderit.

Item Anathema illi, qui hominem cum fideli confessione solemniter baptisatum, & asserentem Catholicam fidem, & postmodum per diuersa huiusmodi oblectamenta, prolapsum, in Adam, & originale peccatum periisse asseruerit.

Itẽ Anathema illi, qui per Dei pręsciẽtiã in mortẽ deprimi hominẽ dixerit.

Item

Digitized by Google

Itē Anathema illi, qui dixerit, illū qui periit, nō accepisse vt saluus esse posset, id est, de baptizato, vel de illius ætatis pagano, qui credere potuit, & noluit.

Item Anathema illi, qui dixerit, quod vas contumeliæ non possit assurgere, vt sit in honorem.

Item Anathema illi, qui dixerit, quod Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines saluos esse velit.

Hactenùs Fausti Anathematismi, qui mox ista subiungit: Cum autem ad nos in Christi nomine veneris, aut cùm à sanctis Sacerdotibus euocatus fueris: tunc opportunè (si dominus iusserit) locis suis testimonia proferemus: quibus & quæ Catholica sunt, manifestantur, & quæ Catholicis sunt contraria, destruantur. Hæc Faustus, qui & mox subdit quæ de iis ipse sentiat, verbis istis: Nos autem per illuminationē Christi veraciter & confidenter asserimus, & eum qui periit per culpam, saluum esse potuisse per gratiā, si gratiæ ipsius famulatui, laboris obedientiam non negasset: & eum qui per gratiam ad bonæ confirmationis metas, seruitio obsequente, peruenit, cadere per desidiam, & perire potuisse per culpam. Nos ergo per mediū, Christo duce, gradientes, post gratiā, sine qua nihil sumus, laborem laboriosè seruitutis asserimus: sed omni modo arrogantiā, & præsumptionē laboris excludimus, vt totis viribus desudantes, ne gratia in nobis euacuetur, quicquid de manu domini suscepimus, donum pronunciemus esse non pretium: scientes laboris ipsius fructum officij rem esse, non meriti: cum Euangelista dicentes: [a] *Serui inutiles sumus:* quod debuimus facere facimus, Hęc quæ strictim pro epistolæ breuitate memorata sunt, aut recipere se, aut respuere, vnanimitas tua, recurrente sermone, respondeat. Cæterum qui hanc veritas mensuram, gratia præcedente, & conati assurgente, non sequitur dignus erit qui à sacris liminibus arceatur. Ego autē indiuiduā mihi bonitatē tuam toto sinceræ benignitatis amplexu in via retinēs: in matris Ecclesiæ gremio permanere, repudiato hoc errore desidero: qui si citò respuatur, ignorantię fuisse videbitur, blasphemia verò reputabitur, si pertinaciter defendatur. Grauē namq; in auctorē retorquemus inuidiā, si dicamus, quod ei possibilitatē capessendæ salutis noluerit dare qui periit, ei duntaxat, qui capere iā possit arbitrij libertatē: Cùm minimè negare possimus, quod mandati præuaricatorē in iudicij sui examinatione dānabit: qui enim nō est obnoxius de suscepto, nescio quomodo reus esse possit de perdito. Ac sic peccantes in Deū, cuius in primis incautius asseruimus gratiā, in postremis eius videbimur impugnare iustitiā. Huius autē epistolæ exemplar mecū retineo, in conuentu sanctorū Antistitum, si ita necesse fuerit, proferendum, quam si suscipiendam putauerit fraternitas tua: aut subscriptum manu propria mox remitat, aut sequentibus scriptis omninò se improbasse respōdeat, quod si eā subscriptā (vt dixi) trāsmittere nolueris, apertè adhuc te in errore persistere, ipso silētio comprobabis: ac proinde iam necessitatē mihi facies ad personā tuam publicis Conuentibus exponendā. Et ideo secundū hæc quæ à me sunt directa, rescribe, vtrū ea remotis circuitionibus, aut cognoscas, aut respuas. Hactenùs ad Lucidum Fausti epist. Protulit verò idē postea eandem epistolā, exposuitq; cognoscendam Patribus in concilio congregatis: qua Catholica cognita, vndecim Episcopi qui interfuerunt eidem subscripserunt, in hunc modum.

Fausti professio.

a *Luca* 1.

Synodus probat Fausti epistolam.

Auxanius in Christi nomine Episcopus relegi, & subscripsi.

Faustus exemplar epistolæ meæ relegi, & subcripsi.

Paulus Episcopus in Christi nomine relegi, & subcripsi.

Digitized by Google

Eutropius in Christi nomine Episcopus relegi & subscripsi.
Pragmatius in Christi nomine Episcopus relegi & subscripsi.
Patiens in Christo Episcopus relegi & subscripsi.
Euphronius relegi, & admiratus sum plenitudinem sanctam.
Megetius Episcopus relegi, & subscripsi.
Claudius in nomine Christi Episcopus relegi & subscripsi.
Leucadius in nomine Christi Episcopus relegi & subscripsi.
Iulianus in nomine Christi Episcopus subscripsi.
Lucidus Presbiter relegi, & subscripsi.

Quod autẽ huic epistolæ ipse Lucidus Presbiter subscriptus legatus, accidisse videtur, vt qui per litteras Palidoniam recantarat, etiam in synodo coram Episcopis ad ipsum voluerit præstitisse.

VOluimus hic Episcoporum recensuisse nomina quod omnes fermè magnæ famæ Antistites fuerint, quorum apud Sidonium mentio habeatur: nã Auxanius primo loco positus, in Lucidi Epistolæ, inscriptione Auxianus legitur, quem illum puto huius temporis Episcopum, apud Sidonium mendosè habet Aulianum nominatum antiqua lectione, qua mendosius recens habet Iulianum. Est mentio Auxanij, qui & Auxanius scriptus reperitur in epistola Hilarij Papæ ad Leontium, & alios Episcopos de controuersia inter eum atque ingenuum Ebredunensem Episcopum. Nominatur & Faustus ad quem extat Sidonij epistola.[a] Pragmatius item, qui habetur ordine quintus, idémque sanctus,[b] ad quem extant litterę Sidonij,[c] fuit iste Episcopus Augustudonensis, idémque notus in concilio Epaunensi. Patiens qui sequitur ordine sextus, & ipse inter sanctos relatus, fuit Episcopus Lugdunẽsis de quo sæpè idem qui supra Sidonius[d] meminit. Euphronij pariter qui numeratur septimus memoria apud Sidonium[e] viget, quem sanctum nominat: sicut & Megetij, ad quem eiusdem Sidonij extat epistola.[f] Claudius qui ordine sequitur nonus, Episcopus fuit Bisantinus, idémque inter sanctos memoria[g] celebris, qui item subscriptus legitur concilio Epaunensi. De Leucadio nihil inuenimus. Iulianum verò qui vltimo loco ponitur, illum putamus fuisse, qui Carpentoractensem nexit Ecclesiam, Epaunensique subscripsit concilio.

a Sidon lib. 6. epist. 6.
b. Mart. Rom. die 22. Nouemb.
c Sidon. lib. 6. epist. 2.
d Sidon. lib. 6. epist. 12.
e Sidon. lib. 5. epist. 25.
f Sidon. lib. 7. epist. 3.
g Mar. Rom. 6. Iunij.

At subiiciamus hic eiusdem Lucidi epistolam (vt Clarius Fausti historici habeatur quam ad alium Episcoporum conuentum in detestationem eorundem errorum his verbis conscripsit.

Episcopi Sinodi Lugdunensis.

Dominis Beatissimis in Christo reuerẽdis Patribus Leontio, Euphronio, Fonteio, Viuentio, Mamerco, Patienti, Viriano, Auxiano, Fausto, Megetio, Paulo, Græco, Eutropio, Basilio, Leõtio, Claudio, Leucadio, Pragmatio, Marcello, Pretextato, Iulian. Amicali, Ioan. Opilioni, Licinio, Viuẽtio, Theophlasto, Episcopus Lucidus. Correctio vestra, salus publica, & sentẽtia vestra, medicina est. Vnde & ego summum remedium duco, vt præteritos errores accusando excusem, & salutifera confessione mea diluam.

Lucidi plena Confessio.

Proinde iuxta prędicaudi recentia statuta concilij, damno vobiscum illum qui dicit, humanæ obedientiæ nomine laborem gratiæ non esse iungendum.

Qui dicit, post primi hominis lapsum ex toto arbitriũ voluntatis extinctũ.

Qui dicit, quod Episcopus & saluator noster mortem non pro omnium salute susceperit.

Qui

Qui dicit, quod præscientia Dei hominem violenter compellat ad mortem, vel quod cum Dei pereant voluntate qui pereunt. Qui dicit quod post acceptum legitimè baptismum in Adam moriatur quicunque deliquerit ad mortem, alios ad vitam prædestinatos.

Qui dicit ab Adam vsque ad Christum, nullum ex gentibus per primam Dei gratiam, id est per legem naturæ in Aduentum Christi fuisse saluatos, eo quod liberum arbitrium in primo parente perdiderint.

Qui dicit Patriarchas, ac Prophetas, vel summos quosque sanctorum, etiam ante Redemptionis tempora, intra paradisum deguisse: hæc omnia qui dicit alios deputatos quasi impia & sacrilegijs repleta condemno.

Ita autem assero gratiam Dei, vt annisum hominis & conatum gratiæ semper adiungam & libertatem voluntatis humanæ non extinctam, sed attenuatam & infirmatam esse pronunciem, & periclitari eum qui saluus est, & eum qui perit potuisse saluari. Christum etiam dominum & saluatorem nostrum, quantum pertinet ad diuitias diuinitatis suæ, pretium mortis pro omnibus obtulisse: & quia nullum perire velit, qui est saluator omnium maximè fidelium, diues, in omnibus qui inuocant illum.

Altero etiam per rationem & ordinem sæculorum alios lege gratiæ. alios lege Moysi, alios lege naturæ, quam Deus in omnium cordibus scripsit, in spe aduentus Christi fuisse saluatos, tamen ex initio mundi ab originali nexu nisi intercessione sacri sanguinis non absolutos.

Profiteor etiam æternos ignes & infernales flammas factis capitalibus præparatas: quia perseuerãtes summas culpas meritò sequitur diuina sententia, quam iustè incurrunt, qui hæc non toto corde crediderint. Orate pro me Domini, sancti, & Apostolici patres. Hactenus professio lucidi secundum ea quæ à nominatis Episcopis in Synodo definita fuissent, in hac incumbentibus Patribus, vt errores exploderent illorum potissimum, qui ex doctrina S. Augustini malè ab ipsis percepta, siue in prauum sensum calumniosè detorta, prauas deduxissent conclusiones, quasi ex necessitate prædestinationis factum introduxisset, siue alios errores, quos omnes ante hanc Synodum S. Prosper (vt dictum est) confutauit cum aduersus calumniatores doctrinæ eiusdem sancti Augustini Responsionum quatuor libros conscripsit. Ex cuius sententia iidem nominati nuper Episcopi eiusmodi emergentes condemnarunt errores, nulla prorsus de sancto Augustino habita mentione, ex quo fonte improbè illi, atque falsò assererent esse deductos: cum reuera non ex sancto Augustino ista proferre, sed prauis eorum sensibus conuicti sint.

Bene quidem hucusque res gesta: sed qui inter eos consedit Faustus sancti Prosperi successor Episcopus Regiensis & æmulus instar cauponis, [a] qui miscens aquam vino, non iustificatus à peccatis, primum summam fidem apud patres inuenit, quod successor esset acerrimi defensoris Catholicæ fidei, & lucidum magni nominis virum ad pœnitentiam perduxisset, meruissétque laudem apud sacros Synodales Conuentus, quibus interfuerunt (vt vidimus) viri sanctissimi atque doctissimi: nam præter recentissimos illos qui Fausti Epistola subscripsere, inter eos etiam, ad quos suæ pœnitentiæ lucidus præsbiter libellum direxit, magnus ille adnumeratus Mamercus Viennensis Episcopus, cuius præconia Sidonius Apollinaris posteris satis copiosè testata reliquit: & alij quorum apud eundem auctorem celebris fama est, vt Leontius Episcopus Foroiuliensis, ad quem etiam Faustus libros illos suos inscripsit, & Sidonij extat epistola[b]: Theophrastus, ad quem item ipsius Sido-

a *Eccles. 46. Faustus conatur.*

b *Sidon. lib. 6. epist. 3.*

Digitized by Google

e Sidon. lib. 6. epist. 5. & lib. 5. epist. 4.
d Idem libr. 6. epistol. 6.
e Sidon. lib. 6. epist. 8.
f Idem libr. 5. epist. 25.
g Idem lib. 7. epist. 6.

nii data reperitur epistola [e], sicut & ad Eutropium [d], nec non ad Græcum [e], quem plurimùm laudat: item Ioannes cuius est mentio apud eundem Sidonium in epistola ad Domnulum [f] nec non Basilius ad quem extant ipsius litteræ [g].

Quod igitur duorum ista Conciliorum extarent monumenta à Fausto suis libris affixa, quibus visus esset à se editum commentarium illum duobus libris distinctum confirmare voluisse: Cæsarius quod videret venenum ea arte esse paratum, vt decipere etiam prudentem hominem posset, eodem argumento (vt diximus) Catholicos edidit libros, quos epistola sancti Felicis Romani Pontificis confirmauit cum è contra Gelasij Papæ censura scripta Fausti inter reiecta sint adnumerata. At non vnus tantũ præstitit, hoc Cæsarius, vt scriptis suis Catholicam fidem firmans, Fausti refutaret errores: sed & sanctus Auitus Viennensis Episcopus eodem fermè tempore istud tempus exhibuit; de quo habet ista eiusdem Ecclesiæ Episcopus Ado [h], cum de Fausto agit his verbis: Faustus ex Abbate Lerinensis Monasterij apud Regium Galliæ Episcopus factus, Pelagianum dogma destruere conatus, in errorem labitur; vnde qui eius sensus in hac parte Catholicos prædicant (sicut Gennadius de Illustribus viris scribens) omninò errant. Ita enim liberum arbitrium tam Augustinus, quàm cæteri Catholici in Ecclesia Dei docent, vt illuminatio, virtus, & salus illi à Christo & per Christum, & cum Christo sit: Faustus verò iste, ita liberum Christianum Arbitrium docere conatur, vt illuminatio eius, virtus & salus non à Christo, sed à natura sit, *Contra hunc scribit lucidissima fide Auitus Viennensis Episcopus, eius redarguens errorem: similiter & Ioannes vir eruditus Antiochenus presbyter.* Hæc Ado.

h Ado in Chron. an. d. 492.
i Errores Fausti.

Non est quidem, vt pro Fausto aliqua possit in eius defensionem, vel excusationem Apologia elaborari, quem constat in vniuerso orbe Catholico impugnatum: etenim in Occidente Cæsarius & Auitus Doctissimi atque sanctissimi in Galliis Episcopi aduersariis eum scriptis exagitarunt, eundemque in Affrica sanctus Fulgentius Ruspensis Episcopus septem libris vehementissimè oppugnauit, de quibus Isidorus [k]: legimus de gratia Dei & libero Arbitrio Fulgentij libros Responsionum septem Fausto Galliæ Regiensis vrbis Episcopo Pelagianæ prauitati consentienti respondentis obnititur eius profundam destruere calliditatem. Hæc ipse: sed qui præstant his omnibus Felix atque Gelasius Romani Pontifices eadem Fausti scripta reiecerunt: vt plenè vniuersum occidentalem orbem in eosdem Fausti libros insurrexisse, eosdémque oppugnasse, atque hæresis condemnasse, manifestum sit.

k Isid. de viris illustribus cap. 14.

In Oriente verò non vnus duntaxat (quem refert Ado) Ioannes presbyter Antiochenus eos Fausti libros refellit, sed Orthodoxi fermè omnes, obnitẽtibus contra, & turbas mouentibus Constantinopoli Scythiæ Monachis, qui de his libellum obtulerunt Legatis Hormisdæ Papę Constantinopoli agentibus: quem cum illi recipere noluissent, ipsi Romam profecti eundem Pontificem conuenere.

Sed ad Possessorem Episcopum ea de re ipsum Pontificem litteris itidem consulentem de Fausti libris ista rescripsit Hormisda: Hi verò quos de Fausti cuiusdam Galli Antistitis dictis contulisse, litteris indicastis: id sibi responsum habeant: Neque illum, neque quemquam, quos in Auctoritate Patrum non recepit examen Catholicæ fidei, aut Ecclesiasticæ disciplinæ ambiguitatem posse gignere, aut religionis præiudicium comparare. Fixa sunt à Patribus, quæ fideles sectari debeant instituta. Et post nonnulla: De libero tamen

arbitrio,

arbitrio & gratia Dei quomodo Romana, hoc est, Catholica sequatur & seruet Ecclesia, licèt in variis libris beati Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum possit agnosci, tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur, quæ si tibi desunt, & necessaria creditis, destinabimus. [Hæc & alij Hormisda Papa ad Possessorem Episcopum Africanum quibus valeas intelligere libris illis Fausti ab omnibus contradictum, & à sede Apostolica Catholicâque Ecclesia eosdem esse reiectos, quinam autem colligantur ex Fausti duobus libris illis errores scriptis S. Augustini & sententiæ Catholicæ Ecclesiæ aduersantes, tu vide illos collectos à Maxentio in Responsione ad Hormisdam Romanum Pontificem, [a] vbi in pluribus Faustus declaratur hæreticus.

a *Extat ipsa Tom. 4. bibl. sanctorũ patrum secunda editionis.*

Videre namque est, eundem Faustum in conuentibus sanctorum Patrum, vt Saül inter Prophetas: Propheram & ipsum apparuisse, eadem cum ipsis sententiam: Sed priuatis postea scriptis dolosa arte totam de iustificatione hominis destruxisse sententiam, dum captiosè videri volens pugnare contra Pelagium, Pelagio fauisse compertus est. Eiusmodi planè erant Pelagianorum, immò & Pelagij ipsius fallaces artes, dum videri volentes eam hæresim confutare, eandem firmius stabilirent. Cùm igitur Fausti sententiæ vbique ab Ecclesia Catholica fuerit contradictum: videant quanto periculo quidam ex recentioribus, dum in Nouatores insurgunt, vt eos confutent, à S. Augustini sententia de prædestinatione recedunt: cum alioqui arma non desint, quibus aduersarij profligentur.

Fausti latebra deteguntur.

At non his contentus nouus dogmatista, nouas in Ecclesia astruere conatus est sententias, cum illud insulsum edito scripto importunus inuexit vt assereret animas esse corporeas. Extat hactenus ipsius ea de re elucubratio in opusculo quod inscripsit de Creaturis, in quo quidem miram quandam detexiınus hominis in erroribus astruendis calliditatem ne, an dicam nequitiam? cùm, vt lectorem decipiat, abutens sancti Hieronimi nomine, eam ex eodem auctore sententiam citat qua ille [b] Origenistas impugnat. Audi, rogo Fausti verba: *Sicut in quodam S. Hieronimi tractatu legimus: Globos (inquit) siderum comparatos esse spiritus arbitrantur.* At quam procul ab hac sententia sanctus Hieronimus fuit, qui Origenistas ex philosophorum scholis deducentes ista figmenta ad corpora glorificata deridet? verùm eiusdem mendaciorum latebras & captiosas fallacias detexit & confutauit Claudianus Mamerci * Episcopi Viennensis germanus, tribus disertissimis libris ad Sidonium Apollinarem conscriptis, quos idem Sidonius luculenta laudauit Epistola [c]: Sed cùm eximia illa præconia in ignominiam Fausti vertantur, aduersus quem Claudianus disputauit: planè intelligere potes eius erga Faustum priores affectus friguisse immò & in contrarium esse conuersos.

b *Hieronimi Epistola. 17. & contra Ioa. Hierosol.*

Claudianus Faustum confutat.

* *Mamerti.*

c *Sidon. lib. 4. Epist. 3. & in præfat. Claud. oper.*

Porrò Faustus ipse, cum eius fallaciæ detectæ essent, quibus conatus est reuellere Pelagianas scrobes in lapsum simplicium, abalienauit à se animos Episcoporum atque decessit inglorius: quem miramur ab aliquibus imprudenter sanè inscribi sanctum. Ista quidẽ priori editione ex adductis diuersorum scriptis affirmare, non indecens quidem fuit. At verò ex postea cognitis & adductis, rursus ad iudicium ipsum reuocandum, haud existimamus indignum, cum tamen de eius scriptis immoræ maneant sentẽtiæ patrum. Quod enim vsque ad hæc tempora nostra eundem Faustum continuit inter sanctos Martyrologium Gallicanum, à quo ipsum Molanus primum expunxit: quod etiam vt accepimus Ecclesia Regiensis in Gallia, vbi ipse sedit Antistes,

De Fausto errores.

Digitized by Google

ſemper eum vt ſanctum coluerit,celebrans eiuſdem natalem decima ſeptima Ianuarij : ibique in eius memoriam antiquitus erecta baſilica eius nominis titulo inſignita hactenus eius cultu à fidelibus frequentetur : quódque tot ſæculis,Chriſtiano orbe ſpectante,Eccleſia Romana tacente,nemine penitus (quod ſciatur)contradicẽte iſta eidem Fauſto exibhita intelligantur : opinari non prohibemur, de eodem Fauſto accidere potuiſſe (quod de multis viris ſanctis aſſeritur)quod delinquens errauerit, cum quæſtio illa fuerit auctoritate ſedis Apoſtolicæ definita,& eius opinio Patrum ſententia condemnata, ipſe ſuum errorem fuerit ſcriptis contrariis deteſtatus,quæ potuerint, vt alia quam plurima periiſſe,vel ipſum ante ſuorum ſcriptorum factam ab Eccleſia damnationem diem obiiſſe (incertus eſt enim eius obitus annuus)habentem in animo in his ſequi,quod ſequendum doceret Eccleſia. Ita quidem ipſum compoſitum animo fuiſſe, aliiſque innotuiſſe, inde facile poteſt intelligi, quod ſemper (vt indicant Acta conciliorum Arelatenſis & Lugdunenſis ſuperius recitata) communicationem habuit cum ſanctiſſimis orthodoxis Galliarum Epiſcopis.Maneant igitur Fauſto integra iura ſua, nec ex noſtris ſcriptis ſentiat præiudicium:neque priuato iudicio nouitati liceat conuellere antiquitatem:Sed de eodem multo magis obſtupeſcimus eundem ab aliis redigi in claſſem Monachorum ordinis ſancti Benedicti : cum antequam idem ſanctus auſpicaretur vitam monaſticam, iam Fauſtus ſenex ex hac vita deceſſiſſet,iam longè antequam idem Benedictus naſceretur creatus Epiſcopus. Hæc igitur de his ſatis, quæ diuerſis temporibus actitata, hic in vnum oportuit collegiſſe, vt perdificilis quæſtionis cauſa facilius percipi poſſet.

De Fauſti tempore Epiſcopatus agit Baronius in Annall.Eccleſ. Tom.6.anno Chriſti 472 ſimplicij Papæ V.Leonis & Olibrij Imperatorum temporibus dum agit de Sidonio Apollinari Epiſcopo Aruernenſi: in hac verba.

a Sidon.lib.9. Epiſtola.3.

AD Fauſtum quoque nuper creatũ(vt ipſe ait) Epiſcopũ Regienſem ſcribens[a],vbi ipſum valdè laudauit,quòd per ſacerdotium nihil immutarit vitæ monaſticæ ſeueritatem, eiuſdem exigens preces hæc inter alia habet, bene compoſitum animum indicantia iis igitur(vt ſuprà dixi)precatibus obtine,vt portio noſtra ſit dominus atque vt adſcripti turmæ leuitarum, nec remaneamus terreni, quibus terra non manet, inchoëmúſque ſicut à ſæculi lucris,ſic quoque à culpis peregrinari,&c. Hæc & alia huiuſcemodi, quibus & demonſtrat eadem circa tempora ſcilicet annum quadringenteſimum, ſeptuageſimum ſecundum Fauſtum ex Abbate Lerinenſi creatum fuiſſe Epiſcopum Regienſem,hæc ille.

Fauſti Epiſcopatus tempus.

De Fauſti Regienſis libris conſultatio poſſeſſoris Epiſcopi ad Hormiſdam Papam an. Chriſti 520.Hormiſide 7.Tom.7.annal.

EX more de quæſtionibus ad Catholicam fidem ſpectantibus, non alium quemquam,niſi quem præſidere ſciret in Eccleſia Catholica magiſtrum poſſeſſor Conſulendum putauit, qui & ipſe ſuis litteris profitetur : quarum ita ſe habet inſcriptio. [b] Domino beatiſſimo & ineffabiliter mirabili & in Chriſti gratia præferendo Papæ Hormiſdæ Poſſeſſor Epiſcopus in domino æternam ſalutem.

b Extat inter Epiſtolas Hormiſdæ Tom.1. Epiſtol. Rom. Pont.

Decet & expedit ad capitis recurrere medicamentum, quoties agitur de ſanitate membrorum, & infrà. Vnde cùm quorundam fratrum animus de

Digitized by Google

de codice Fausti cuiusdam natione Galli Reginæ Ciuitatis Episcopi, qui de diuersis rebus, & Frequentiùs de Gratia Dei disertè visus est disputare in scandalum moueretur, aliis (vt se habent humana studia) in contrarium renitentibus, me crediderunt de hoc ambiguo consulendum. Dixi quidem, ea quæ à tractatoribus pro captu proprij ingenij disputantur, non vt canonica recipi, aut ad synodalium vicem pro lege seruari: sed habere nos certa scilicet, quæ veteri lege vel noua conscripta, & generalibus Patrum sunt decreta iudiciis ad fundamentum fidei, ac religionis integram firmitatem: hæc autem quæ Antistites diuersi conscripserunt, pro qualitate sui, sine præiudicio fidei solere censeri. Sed cum hæc (quantum in eorum frequenti postulatione persensimus) magis eis excusatio videretur: vel pro eorum prece, vel pro obsequij occasione reddendi Apostolatui vestro per Iustinum diaconum meum præsumpti apices paruitatis meæ ingerere, quibus principaliter orationum vestrarum munimen exposcens, quæso, vt consulentes quid de præfati auctoris dictis videatur, auctoritate Apostolicæ responsionis agnoscant. Hęc de oborta de libris Fausti quæstione Possessor. Has accipiens à possessore Episcopo litteras per Iustinum diaconum Hormisda Papa, quod nouæ quæstionis occasione videret alterius scissionis in Oriente imminere periculum, respondere minimè prætermisit Idibus Augusti rescribens ad possessorem Episcopum epistolam, quæ sic se habet. *Extat inter scripta Ioannis Maxentij.*

Hormisda Possessori Episcopo.

SIcut rationi congruit, vt consulant ambigentes, ita par est, respondere cōsultos, quia ipse impellit in errorem qui non instruit ignorantem: & infrà. Hi verò quos vos de Fausti cuiusdam Galli Antistitis dictis consuluisse, litteris indicastis: id sibi responsum habeant: neque illum recipi, neque quēquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Ecclesiasticæ disciplinæ ambiguitatem posse gignere, aut religiosis præiudicium comparare: fixa sunt à Patribus, quæ fideles sectari debeant instituta: siue interpretatio, siue prædicatio, seu verbum populi edificatione compositum, si cum fide recta & doctrina sana concordat, admittitur, si discordat, aboletur. Et infrà. De arbitrio tamen libero, & gratia Dei, quod Romana (hoc est Catholica) sequatur & asseueret Ecclesia, licet in variis libris beati Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum possit cognosci: tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula cōtinentur, &c. Plura alia quibus inculcat hæc magna inergia Hormisda, alludens ipse quidem ad Censuram Gelasij Papę atque Romanæ synodi, quorum decreto scripta ipsius Fausti reiecta sunt inter apocrypha. Data est hæc epistola Idibus Augusti, Anno Christi quingentesimo vigesimo: Hormisdæ Papæ anno septimo, Iustini Imperatoris tertio, Theodorici regis vigesimooctauo. Hæc Zarenius tomo septimo Annal. Ecclesiast. anno dicto. *De libris Fausti sententia Hormisdæ Papæ.* *520.*

Porrò apponimus hic Instructionem Fausti ad Monachos inter farragines scripturarum Lerini repertam: reliqua opera Fausti, habentur in Bibliotheca Margarini, Tomo tertio & quarto quibus adhibe censuram librorum expurgandorum.

Digitized by Google

INSTRVCTIO AD MONACHOS FAVSTI EPISCOPI REGIENSIS & Mon. Lerin.

INSTRVIT nos atque hortatur sermo diuinus, qualiter nos accingere debeamus ad inquirenda promissa sua, & obtinenda illa bona, quæ nec visu capi, nec auditu percipi, nec cogitatu comprehendi possunt. *Petite (inquit) & dabitur vobis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.* Id est, vt petamus orando, quæramus laborando, pulsemus perseuerando, & in spem cœlestium tanto incitemur studio, tanto inardescamus affectu, vt cum præmiorum dignitate desideriorum magnitudo concordet. Non vult enim Deus noster bona sua nimia inueniendi facilitate vilescere. Pretiosa & concupiscibilis merx cupidum amatorem atque auidum negotiatorem requirit. Ergo ille tantorum munerum repromissor non vult in opere suo tepidum, despicit fastidiosum, recusat coactum & ingratum, respuit indeuotum. Lentum enim & parum gratum quærere gratiam diuini muneris, maxima est iniuria remuneratoris. Ergo totis licet animæ & corporis laboribus desudemus, totis licet obedientiæ viribus exerceamur, nihil tamen condignum quod meritò pro cœlestibus bonis pensare & offerre valeamus. Non valent vitæ temporalis obsequia æternæ vitæ gaudia. Lassescant licèt membra vigiliis, pallescant ora ieiuniis, non erunt tamen condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Pulsemus ergo, inquam possumus, quia non possumus, inquantum debemus. Futura beatitudo acquiri potest, æstimari non potest. Nisi enim cum auiditate, nisi cum bona voluntate Dei opera & cum lætitia egerimus, Deo nos perire nouerimus. Putamus carissimi, quod dignè quærat illa anima, & ita pulset, vt ei aperiatur, quæ ad leue præceptum senioris respondere præsumit & dicere: Numquid serui vestri sumus: Iam feci vicem meam, & ille faciat suam. Quo modo hoc dicit, cui præceptum est *Nolite quærere quæ vestra sunt, & iterum: non quæ sua sunt singuli desiderantes,* à quo non hoc expetitur, *vt mercedem suam impleat, sed vt alienas inuadat, præoccupet, rapiat?* Putamus quod ita petat, vt accipiat: ita quærat, vt inueniat: pulset, vt ei aperiatur, qui pro aliqua negligentia correptus, & pro disciplinæ ordine castigatus, non se ad emendationem, non ad satisfactionem confert, sed magis ad illam proteruiam, vt dicat: desero atque discedo: hoc ego ferre non patior: ingenuus homo sum. Iam primùm qui ante præpositum vel Abbatem ingenuum se esse iactat, puto quòd adhuc emptum esse se nesciat. Qui Christianæ militiæ mancipatus dicere se præsumit ingenuum, penè est, vt se neget Christi sanguine comparatum. Quid est hoc aliud, quàm ipsi Domino clamare, liber sum, nihil tibi debeo? De talibus dicebat Apostolus: *Cum enim serui essetis inobediẽtiæ, liberi fuistis iustitiæ.* Non benè ingenuus appellatur, qui misera vitiorum seruitute deprimitur. Clamat autem in contumelia disciplinæ, in peccato animæ suæ: *Malo discedere, quàm emendari, quàm satisfacere, quàm implere quod præcipis.* Quid est hoc aliud quàm iugum Christi rebellè ceruice discutere? Isti tales nesciunt, quid vouerunt, obliti sunt propter quid huc venerunt. Isti tales non benè petũt, si malè vitiis appetũtur: nõ fide pulsant, sed infidelitate pulsantur. Quid prodest quod discedis, qui vndiq; astrict⁹ es vinculis passionũ? quę hinc atque inde circũuallant vitia sua? Dignè aliquis discederet, si illò ire posset vbi illum

illũ diabolus inuenire nõ posset. Nemo se fallat, nõ fugiat aduersariũ de loco ad locũ, sed de vitio ad virtuté, de passione ad emendationé. Si eum fugias, sequitur, emenda te, & fugiet à te, sicut ait Apostolus: *Resistite Diabolo, & fugiet à vobis.* Non obedire autem & velle discedere, hoc est dupliciter facere diaboli voluntatem, hoc est voluntariè sibiipsi etiam in præsenti damnationem inferre peccati. Illis ipsis qui grauiter apud nos delinquunt, nullam tristiorem, nullam acerbiorem possumus inuenire sententiam, quam vt à corpore congregationis abscissi sine pace discedant. Et numquid non amentiæ genus est, vt hoc quisquam pro remedio expetat, quòd etiam à præposito nisi summo crimine possit inferri? Intelligamus ergo istas indignationes & condictiones inimico cooperante & disponente prouenire. Ille enim qui non potest aliquem absolute de loco salutis excutere, immittit primum occasiones & causas, immittit in obedientiæ passionem, quàm semper infidelitas comitatur, quæ dum captiuam illáque auerit mentem, statim intoleranda atque impossibilia facit etiam quæ illa parua sunt. Et sanè dubium non est, quòd vires inobedientibus diuinitùs subtrahuntur: & sicut ille qui non habet necessariam fidei deuotionem, & quod habebat, auferetur ab eo; ita & inobedientia obdurat animum, qué semel cœperit, vt ad suscipienda præcepta nec auctorite nec ratione flectatur. Sed, quod pessimum est, sibi soli credat & pro omni ratione intétiones suas sequatur, & hoc solum præceptum putet, quod obturato corde concepit, similis ei effectus de quo diuinus sermo pronuntiat: Itinera insipientium recta in conspectu eorum, & iterum: Sunt viæ, quæ videntur rectæ esse hominibus, nouissima autem eorum venient in profundũ inferi. Postremò veniet huiusmodi animabus, quod domui quę super arenã ædificata est, hæc enim parabola maximè ad inobediétes respicit. Sic enim legimus: *Omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similabitur viro stulto, qui ædificauit domũ suã super arenã, & reliqua.* Id est, cùm influxerint stillicidia passionũ, cùm aduenerint flumina & torrétes atq; impetus tribulationé ex multitudine negligentiarũ, cùm flauerint véti illi vtiq; qui per istum aëré volitant, parati ad Christi areã ventilandã sicubi inueniãt paleas, quas ad ludibriũ suũ rapiant, atq; dispergant, tunc irruent in domum illã, quę sine obedientiæ fundaméto inuenta est, & fiet ruina illius magna, sed forsitã dicat aliquis, Nunquid statim de hoc loco discedere ruina dicéda est? Dico carissime, nõ grãdis spes est, si nauis in fluctibus constituta, licet ipsa non pereat, tamen iacturam maximam de honore ac mercibus suis faciat, & ad portum vacua perueniat. Sic non grande gaudiũ est, si aliquis ad sæculi fluctus reuertens nomé atque habitum professionis suæ custodire videatur, anima verò eius negligétiis tabescat ac defluat. Et quid grauius quando subitò tanquam aliquis repentinus eradicarius de loco ad qué te dominus tuus vocauerat, in quo te primùm post mala sæculi quasi in portum de tépestate induxerat, obliuisci subitò fraternæ societatis & cõsolationis, obliuisci loci illius in quo primum dulcissimũ immutationis habitũ & nomé secularis exueris? Aues ipsæ diligunt nidos suos, amant feræ loca, in quibus nutritæ sunt, amãt cubilia & pascua sua, & quãlibet naturali libertate paribus rapiantur, sæpius tamen ad cara sibi loca quodam desiderio reuertũtur: & tu intellectu præditus, ratione munitus ita interdum sensu alienus efficeris, vt præferas Dei beneficiis voluntates vel intentiones tuas, & diaboli insinuationes sequeris. Quæ quãlibet ad duros labores, quãlibet ad salutis naufragia atque animæ detriméta te rapiant, totũ hoc præ nimia cordis indignitate non sentis. Tépore enim discessionis multa promittit

Digitized by Google

inimicus, se illic quo tendit, maiorem profectum, multam gratiam, atque omnium rerum abundantiam reperturum, ac se tanquam angelum suscipiendum, & post hæc quando anxietate repletus & pace nudatus, profectus sui studium & sacrum ouile reliquerit, tunc animaduertit, & quasi sedata temporis tempestate tunc inde quid de se malè egerit, tunc recognoscit quid periculi incurrerit, cum de loco ad quem cum gaudio venerat, sine pace cum scandalo discessit. Tunc sera penitentia super ruinas suas pœnitet, ac deflet sicut quædam aues quæ præ dolore super eos quos occiderint flere dicuntur, hæc omnia animæ detrimenta ex inobedientię malo eueniunt. Obedientes autem & humiles animæ multas tribulationes atque omnes labores prosternunt, atque incompendium mittunt. Sciendum est enim quòd quanto humiliores & obedientiores fuerimus præpositis & patribus nostris, in tantum obediet dominus orationibus nostris. Videamus quàm acceptabilia sunt Domino vel opera, vel ieiunia eorum qui suis potiùs quàm seniorum voluntatibus obsequuntur. Clamant illi, *quia ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti*, & ille respondens, *Ideò quia in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.* Videmus ergo per inobedientiam animorum opera non respici, ieiunia non audiri, vota non suscipi. Vnde nos amplius illius mãdata sectemur, qui ad nos è cœlo descẽdit, non solùm vt nos redimeret mortis pretio, sed etiã vitæ ædificaret exẽmplo: & cùm illo dicamus: Ego nõ veni facere voluntatẽ meam: sed voluntatem illius, qui misit me patris. Ire autẽ post voluntates proprias tã perniciosum est, vt hoc Deus iã postmodũ iratus pro dãnatione peccati inobedientibus irroget dicẽs: Et dimisi illos secundum desideria cordis eorũ. Quamobrem qui vult opera sua esse recta in conspectu Dei, nihil obediẽtiæ, nihil præceptis præponat, siue ille iunior, siue senior est, tanto plus debet studere ædificationi & perfectioni. Nullũ sibi finem faciat proficiendi, nullum terminũ constituat acquirendi, cùm sibi dici audiat, *para in exitu opera tua:* & iterum, *non vertris vsque ad mortem iustificari, & iterum, sapientia in exitu canitur.* Quanto ergo plus proficimus, tanto plus humiliemur: quia quanto plus humiliati fuerimus, tanto amplius proficimus. Nullus illi senior tam indoctus appareat, vt putet, quòd eum non deceat obedientię, quæ Deum decuit. Humiliatus enim atque obedientia in iuniores adhuc necessitas, in seniores iã dignitas est. Ille bene proficit, ille bene cõsummat, qui quotidie sic agit, quasi semper incipiat. Quamobrẽ augmenta meritorum incitamenta esse perfectorũ scriptura pronunciat. De his verò qui dum primas negligentias prætermittũt, in alias atque alias semper incurrunt, ita ait: *Peccator adiicit ad peccandũ:* de perfecto verò dicitur: *& sanctus adhuc sanctificetur.* Videamus primùm quid est peccator, adiicit ad peccandũ. Verbi gratia, cuiuslibet, vt puta obtrectationis, si passio impugnare me cœperit, si nõ statim me pœnitudo huius vitij cœperit, cras tanta mihi huius vitij facilitas veniet, & quędã (vt sic dixerim) suauitas, vt reuocare me ab illo & cõtinere nõ possim. Ita enim euenit, vt qui primo tẽpore emendare se nolit, incipiat in sequenti nec velle nec posse. Verbi gratia, superbè acquiescere cœpi, regulam violaui seniorẽ lęsi, iuniorem destruxi: si non statim me pœnituit grauiter me fuisse præuentum, iam de in diem libentissimè me rapiet ipsa violentia consuetudinis & impetus passionis, vt iam nec delinquere me intelligam, nec peccare me sentiã. Obscurat enim atque obruit intellectum delicti, assiduitas delinquẽdi. Etenim ita cor negligẽtis obduratur, vt hoc ipso si nõ se humiliet, si nõ satisfaciat, præposito suo nocere se credat, insuper & insultet & dicat. Quam

constanter

Digitized by Google

constanter illi restiti, quàm bene non acquieui, quanta auctoritate respondi, putabat quod me semper illi humiliare deberem. Quod qui facit, diabolo se tradidisse constat, qui de hominum vitiis & passionibus & perditione lætatur,& eiusmodi animæ eueniet illa sententia:*peccator adijcit ad peccandũ*. Quã nos refugientes,illam potiùs teneamus quæ dicit, & sanctus adhuc sanctificetur,vt quotidie addamus merita, nec de nobis aliquid præsumamus, quia DEI est omne quod sumus. Simus itaque in opere Dei indificientes propter æternam retributionem,& quotidie ad meliora tendamus. Ipsa enim apprehendendi auiditas,ipsa consuetudo proficiendi semper nos ad maiora prouocet,& vbi viderit Deus deuotionem animæ,ardẽtiorem insinuabit affectum: & quanto nos arserimus ad studium, tanto ille apponet adiutorium: quanto nos apposuerimus ad diligentiam, tanto ille addet ad gloriam. *Qui habet, dabitur illi,& superabundabit*,& alio loco dicit:*posui adiutorium super potentem*. Gratia ergo de gratia nascitur,& profectus profectibus seruiunt, lucra lucris & merita meritis locum faciunt:vt quanto plus quis acquirere cœperit, tanto plus conetur inquirere:& quanto auidiùs de sapientiæ bonis hauserit,tanto plus haurire desideret,sicut ipsa de se loquitur sapientia: *Qui edunt me, adhuc esurient*. Vrgeamus cursum nostrum, vt crescat in nouissimo vita nostra. Quæramus vsque in finem,vnde sine fine gaudere mereamur. Sed esto, non possumus exercere corporis labores, conferamus nos ad spiritualium bonorum desiderium,ad compunctionis & charitatis augmentum. Si quotidie in cordibus nostris disponamus ascẽsus:nulla infirmitate, nulla ætate lassari possunt mentes, vt spiritualibus quibusdam gradibus ascendere mereamur ad promissa Domini nostri Iesu Christi:Cui est honor,virtus & gloria,potentia & claritas, & magnificentia & imperium & nunc & semper & in cuncta sæcula sæculorum. Amen.

Historia translationis corporis sancti Honorati Archiepiscopi Arelatensis à dicta ciuitate ad suum Monasterium Lerinense ex manuscriptis vetusti codicis eiusdem Monasterij excerpta,& à barbarismis & mundis es quibus passim scatebat à nobis vindicata:contigit autem an. Humanæ salutis.1391. Romano Pontifice Bonifacio IX. Rege verò Francorum Carolo VI.

POst longum temporis lapsum ab obitu sanctissimi Patris nostri Honorati,qui fuit circa annũ Domini quadringentesimum trigesimum, cupientes clerus & populus Arelatensis ciuitatis, ipsum quem dum superas ageret auras, summa benignitate sanctitate omnigenáque doctrina refertum deuotè coluerant,etiam vita functum,venerabiliter ab ipsis venerari,inito concilio,Ecclesiam ad laudem Dei ac Deiparæ Virginis Mariæ,beatissimique confessoris Honorati, iuxta sepulchrum eius quod erat in cimiterio Elisij campi, quod vulgò nunc dicitur *Aliscamps*, sub eorundem titulo fundare statuunt: quam honorifica satis lapidum congerie perfecerunt, quæ postmodum ruinã passam, restaurata fuit tempore Kauilani Episcopi Arelatensis, vt constat ex eiusdẽ epistola, ad Episcopos & Christi fideles data, pro refectione eiusdem Ecclesiæ, in qua sic habetur inter alia, Notum ergo omnibus facimus quod extra muros vrbis Arelatensis in campis qui vulgariter dicuntur Elisij, Ecclesia fundata est, quæ sancti, Honorati censetur, quam prædecessores nostri viris Religiosis sancti victoris Massiliensis contulerunt, vt sancta sanctis obuenirent. Ibi beati Honorati corpus locelo suo repositum est. Ibi viri disertissimi Hilarij prædictæ ciuitatis Episcopi reliquiæ sepultæ fouentur. Ibi Beatorum

10. Ianuarij.

430.

Pontificum Aurelij, Concordij, Eonij, Virgilij, Rothlandi, & aliorum pontificum beatissima membra loca prædicta sanctificant, vt beati Genesij martyris, vt Dorotheæ Virginis, & martyris & multorum aliorum æquè sanctissimorum corpora illic collocata sunt. Cui Ecclesiæ post aliis præfuit quidam honestæ vitæ Religiosus vir, monachus & prior Monasterij Garegobiæ qui cum penè omnem prouinciam bellicis turbinibus conspiceret agitari & hostili impetu, repentinis insultibus, ciuitates, oppida, locáque Deo dicata prophanæ cupidæque prædæ exponi, anxius ne bellicus furor inualesceret, & repentinè à prædonibus martialibúsque viris quibus nulla fides pietásque manet, Ecclesia ipsa profaneretur & corpus beati Honorati furtiuis raptibus tolleretur, perpendens iniquum esse sanctum dare canibus, & Margaritas mittere ante porcos, assumptis cum Dei timore venerabilis corporis Lipsanis, ad suum præfatum Monasterium Garegobiæ conseruandis deuotè transportauit, quo in loco aliquibus annorum curriculis asseruata fuêre. Disponente autem clementia diuina, vt sacra insula Lerinensis suum aliquando benignũ in gremio foueret patronum & fundatorem, accidit quod cum idem prior fœdere consanguinitatis foret sacristæ Lerinensi coniunctus eiusdémque laris, disposuit illum inuisere, & custodiam dicti corporis beati Honorati penes se esse reserare: qui gressus suos Lerinam versus dirigens, sacristæ propinquo suo, secretum aperuit promittens si in congregationem monachorum Lerinensium ascriberetur ipsum corpus beati Honorati conuentui assignaret Lerinensi custodiendum: quo per ipsum sacristam Domino Abbati Lerinensi Ioanni scilicet Turnaforti, ex monacho & Abbate sancti Pontij de Nicea, ac monachis delato, lubenti animo se eius petitioni assentire, & in monachum recipere, si dicta factis compensaret, promiserunt. Spopondit ille, associatóque sibi consanguineo suo sacrista, & quodam alio honesto monacho de conuentu Lerinensi, arrepto itinere, Monasterio prædito Garegobiæ applicuerũt, perpaucísque ibidem diebus demoratis, vna Sabbatorum diluculo exurgentes, assumpto corpore beati Honorati, viæ in nomine domini se commiserunt, suósque iuges, & festinos Lerinensium Insulam versus direxerunt gressus. Cúmque vna iter agerent, & ille monachus Lerinensis in suæ secreto ambigeret fluctuarétque mentis, an verè corpus beati Honorati existeret quod efferebant, minúsque credulus cœpit in via subter podij Moishoni castrum membrorum, maximè crurium doloribus, & arctuum contractione miserè vexari: vnde tam aduerso & repentino casu conturbati comites, pro aliquo impendendo auxilio ægroto ad prædictum castrum mittere parãt: sed interim languidus suæ incredulitatem mentis pandit, & facti pœnitens suffragium beati implorat Honorati dicens: *O alme Confessor Honorate sanctissime cuius vita virtutibus ornata refulsit, & vitali in præsenti æuo fruens spiritu, semper Christo adhæsisti, à quo tuis sanctissimis precibus languidis & variis infirmitatibus detentis incolumitatem impetrasti: obnixè obsecro, vt si hæc ossa quæ gerimus tui existunt beatissimi corporis pro me indigno famulo tuo apud eum qui te tantis meritis dotare dignatus est intercedere digneris, vt ab hac infirmitate liberari merear, vt per conualescentiam sospitatis hæc tui verè existere ossa corporis agnoscere & veram translationem pandere, in Ecclesiáque Dei laudum præconia promere valeam.* Perfectáque oratione incolumis effectus Deo qui meritis sui Confessoris Honorati ipsum sanauerat gratias referens, reliquum itineris cum sociis perfecit. Peruentis autem ad Canoarum castri portum instructo remige perbreui freto enauigato sacræ insulæ Lerinensis litora carpunt, tunc Abbas cum omni

Vulgo Gargobiæ propè Druentiam fluet, forquarquerium.

simul

simul congregatione cum solemni pompa & canticis laudum eis obuiam venerabiliter processerunt, susceptísque ipsius corporis beati Honorati artubus in iubilo & voce exultationis, pro tanto accepto munere immensas Deo gratias persoluunt. Aperientésque loculum in quo beata ossa includebantur, Albaranum verbis sequentibus inscriptum inueniunt, scilicet, reliquiæ & Corpus beatissimi Honorati Arelatensis Archiepiscopi. Tum pro maiori veritatis certitudine, partem ossis cruris quam antea in præfacto monasterio habebant reliquæ parti à qua assumpta fuerat aptantes, ita statim perfectè coniuncta est vt nulla prorsus apareret fractura, ac si nunquam diuulsa fuisset, ex quo verè reliquias, & ossa gloriosi confessoris Honorati esse manifestum fuit, quæ quidem cum quanta maiori potuerunt reuerentia in Cænobium, & intra arcem turris in capella sanctæ crucis, honorificè collocarunt. Anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo primo, tertio decimo cal. februarij. Ad laudem & gloriam domini nostri Iesu Christi qui viuit & regnat in sæcula sæculorum. *Amen.*

Annotatio Vincen. Salern.

Patres Lerin. tanto munere dites facti, corpore scilicet gloriosi cõfessoris Honorati sui primi fundatoris & rectoris beneficia deleret obliuio, in aditu ipsius facelli sanctæ Crucis in hæc verba marmoreum apposuere monumentũ. *Hæc est capella sancta Crucis, quæ appellatur sancta sanctorum propter recõditas imbi reliquias sanctorum, videlicet Honorati, Caprasij Venantij, Aygulphi martyris, Antonij, & plurimorum aliorum sanctorum.* Contigit autem præfata translatio circa annum domini millesimum trecentesimum nonagesimum primum, 1391. tertio decimo cal. februarij, licet dicti patres alio tempore recolant nempè idibus Maij, qui fuit ab obitu sanctissimi patris nostri Honorati paulò plus minúsue, annus nongentesimus sexagesimus primus: quia per breuis fuit sedes Episcopalis sancti Honorati, vnde Hilarius in sermone funebri eiusdem Honorati ait: *In summa verò ex illa breui quo vobis, indultus est tempore facilè metiri datur, quid plus de illo, quid minus dixero.* Nam Honoratus Episcopus anno domini 426. qui erat Cælestini Papæ an. 3. & Hilarius successor eius accessit Romam cum sancto Prospero Aquitano an. 431. qui erant celestini an. 8. vt nogatoribus contra doctrinam sancti Augustini insurgentibus ora obstruerent, & verisimile est iam tunc Hilarium fuisse creatum Episcopum Arelatensem, quia Episcopatus sancti Honorati non excessit, immò nec attigit lustrum, vt videre est ex vitæ historia sancti Hilarij eius successoris infrà quinta Maij. Ab huiusmodi verò translatione vno effluxo integro sæculo Reuerendissimus dominus Ioannes Andreas Grimaldus tunc Abbas Lerinensis, Zelo deuotionis permotus, fecit fieri ad cõdenda ossa præfata archã argenteã figuris eleuatis, lapillis præciosis, & encaustico opere variè ornatam, cum sequenti circumcirca inscriptione. *Hanc capsam Reuerendus in Christo pater dominus Ioannes Andreas de Grimaldis Põtificij ciuilisq́; iuris doctor, Episcopus Grassensis sanctissimi domini nostri Papæ referendarius, & Auenionis, & terrarum adiacentium Vicelegatus, & gubernator, & huius sacri Monasterij commendatarius, pro recundendis almi patris sancti Honorati ossibus, ob religionem suo are dicauit anno Christi millessimo quadringentesimo nonagesimo primo.* Quidam etiam monachus à ciuitate Nicea prouinciæ oriundus nobilis genere, sed nobilior deuotione, caput argenteum à pectore eleuatum cum mitra Pontificali auro & lapidibus præciosis redimita fecit artificiosè elaborare in quo ossa cranij, ceu capitis beatissimi Honorati reposuit cùm hac inscriptione litteris aureis

Digitized by Google

in plano encaustico: *Hoc caput beati Honorati Ioannes Laugerij de Nicea prior*
1399. *vallis aureæ fieri fecit, circa annum domini millesimum tricentesimum nonagesimum nonum existente Abbate Rostagno quinto huius nominis, cuius Laugerij insignia gentilicia sunt, ibi insculpta, scilicet axis aurea in campo rubeo:* Postmodum vt multiplicatus honor magnificaret lætitiam, venerandi patres Lerinenses duo brachia argentea seriosè incisa inaurataque fieri procurarunt, dextrum, scili-
1485. cet anno domini 1485. die. 10. Maij. sinistrum verò anno domini. 1521. in
1521. quibus ossa vtriusque brachij sanctissimi confessoris Honorati, recunderunt quæ omnia vsque hodie extant ad laudem, & gloriam sanctissimæ Trinitatis virginisque matris & patris nostri sancti Honorati omniúmque sanctorum Lerinensium: quorum festiua solemnitas agebatur antiquitus in hoc sacro monasterio Lerinensi, à præcessoribus nostris sub vna die celebritate, ipso nempè die quo translationis corporis sancti patris Honorati festum agunt nempè Idibus Maij, vt non obscurè apparet, ex sequentis sermonis seriè, habiti Lerinæ ad Monachos: quàm sanctam laudabilémque priscam institutionem, vt iis nostris temporibus reuiuiscat obnixè totis præcordiis precamur, patres Lerinenses, quorum flagrans non defuturum studium certo confidimus, ne tantorum sanctorum præcedentium patrum nostrorum, in præsentibus necessitatibus, laboriferísque periculis, salutari validóque corum fraudemur suffragio, & videamur extranei, & aduersantes piis eorundem institutis.

Sermo in corporis festo translationis sancti Honorati Archipresulis Arelatensis, & celebritate omnium sanctorum discipulorum eius ac successorum miras Lerinensis stadij efferens laudes ex perantiquo breuiario M.S.

Sacri Monasterij Lerinensis.

GLoriosam beatissimi patris nostri Honorati Trāslationis diem celebrātes, qua videlicet, post multa ab eius fœlici obitu annorum curricula, sacrum eius corpus in hoc suum monasterium Lerinense translatum est: operepretium arbitramur, aliqua de eius meritis pro nostra edificatione ad memoriam reuocare: & præcipue duximus audientium mentibus inculcare quanta illi cura fuit, quantáue solicitudo, circa huius sacræ insulæ, & inhabitantium in ea, regimine & profectu: vt amplior erga illum deuotio nostra ferueat, & in eius patrocinio nobis spes, & fiducia maior acrescat. Vnde beatus Hilarius Ecclesiæ Arelatensis antistes, eius dilectus discipulus, & in eadem Ecclesia sibi successor immediatus, præcipuus doctor, testatur ita dicens, Vacantem insulam ob nimietatem caloris, & in accessam venenatorum animalium metu, ingreditur Honoratus propter secreti opportunitatem sancti ac beatissimi in Christo viri Leoncij Episcopi obletactus vicinio, & charitate constrictus, fugit horror solitudinis, cedit turba serpentium: cooperante vt ita dicam Christo, omni quæ primum deterruerat aduersitate superata Honoratus noster castra illic quædam Dei collocat, & qui locus dudum homines à sua conuersatione repulerat angelicis illustratur officiis. Illuminatur latibulum, dum ibi lumen occulitur, cedit ignoti prius exilij obscuritas voluntarij exulis claritati: vt quocumque Honoratus accesserit adesse illic etiam honorem necesse sit. Industria illic sua sufficiens electis Dei Ecclesiæ templum excitatur, apta Monachorum habitacula tecta consurgunt: Negatæ seculis aquæ largiter fluunt, in vno ortu suo duo veteris testamenti miracula preferentes: nam cum è saxo erumperent

in

Digitized by Google

in media maris amaritudine dulces profluebant:certatim se illuc iam omnis regio quærens Dominũ dirigebat, Honoratũ expetiit quisquis Christũ desiderauit,& planè quisquis Honoratum expetiit Christum inuenit,ille enim illic totus vigebat, pectus suum quasi præexcelsam arcem & splendidissimum templum Christus insederat, illic castitas fides, sapientia, & virtus habitauit: ibi iustitia fulsit,& veritas.Itaque velut venis effusis,protentísque brachiis in amplexum suum omnes,hoc est,in amorem Christi inuitabat:& denique quæ adhuc terra, quæ natio in Monasterio illius ciues suos non habet, hæc illius iugis opera, iugis intentio erat leuigare omnibus iugum Christi, & quicquid diabolus mieshilet aduertere discusso culparũ nubilo gratiarum,serena reuocare. Amorem Christi & proximorum cordibus inserere,& mentes omnium tanquam suum pectus excollere.Hinc illud erat quod congregatio illa diuinæ cupida seruitutis ad nomen ipsius ex diuersa terrarum parte collecta,tam moribus quam linguis dissona in amore illius conspirabat: omnes Dominum, omnes patrem vocabant, In illo sibi patriam, ac propinquos,& omnia simul reddita computantes, dicicerant omnes, ipso sibi compatiente dolores illius suos computare,vt non immeritò egregius & in Christo beatissimus Saluianus presbyter charorum suorum vnus in scriptis suis dixerit, quod sicut cœli faciem, pro sua sol aut obscuritate, aut serenitate mutaret, ita congregatio illa cœlum sitiens, & cœlestibus studiis mancipata, ab ipso, vel nubila serenitatẽ mentium quasi à peculiari in Christo sole susciperet,ipso quoque& afflicto afflictaretur, & respirante reualesceret. Hinc illa erat, & adhuc orationibus eius permanet diffusa in Monasterio, ipsius sancti spiritus gratia tanti doctoris & exemplo & admonitione firmata in variis charismatum donis, in humilitate,& mansuetudine,in charitate non ficta, & vna capitis gloria in diuersitate membrorum & beatus Maximus eius in regimine Monasterij successor postmodum Regiensis Episcopus dæmonibus sibi insidiantibus ita dixit. *Decipere, non potestis milites Christi nequitia deceptoris,quoniam ita præsentem Insulam beatissimi Honorati muniuit oratio,cum ex ea draco est inhabitator eiectus, vt hinc vlterius nocendi aditum non possit habere diabolus.* Sed quia virtus discipuli laus est & gloria magistri, cum illustrius prestantes viri, discipulorum certaminibus quam suis vincãt:congruum existimamus beatissimi Honorati festiuæ celebritati,discipulorum eius ac sanctorum successorum suorum omnium veneranda adiungere solemnia, quorum penè numerus infinitus, & illi soli qui numerat multitudinem stellarum cognitus,hanc Insulam suis orationibus sanctificarunt, ac proprij sanguinis pro Christo effusione consecrarũt. Vnde beatus Cæsarius in quodam suo sermone de eisdem meminit dicens: Benedicimus Dominum Deum nostrum qui sanctam institutionẽ & admirabilem consuetudinem habitantium in Insula Lerinensi iugiter crescere, & maiori dignatur gloriæ cumulo sublimare. Quæ iam penè ita virtutũ meritis profecit, vt altius sublimari non posset:ô fœlix & beata habitatio Insulæ Lerinensis vbi tam sanctis & tam spiritualibus lucris gloria Domini saluatoris augetur,& tantis damnis diaboli nequitia minoratur. Beata inquam & fœlix Insula Lerinensis,quæ cum paruula & plana esse videatur in terris innumerabiles tamen montes ad cœlum misisse cognoscitur. Hæc est quæ eximios nutrit Monachos & præstantissimos per omnes Ecclesias erogat sacerdotes & quos accipit filios redit patres, & quos nutuit paruulos redit magnos, quos velut tyrannos excipit Reges facit: Nam omnes quoscunque fœlix & beata habitatio illa susceperit charitatis pennis ad excelsa virtutũ culmina Christo

Digitized by Google

sublimare consueuit. Et paulo post idem beatissimus Cæsarius præcipua humilitate conspicuus & incolarum Lerinensiū virtutum ac meritorum excellentiam penitùs admiratus, ipsos taliter alloquitur dicens: Cum enim paruitatem meā hæc sancta Insula velut præclara mater & vnica ac singularis bonorum omnium nutrix brachiis quondam pietatis exceperit, & non paruo spatio edocere vel nutrire contenderit, licèt reliquos ad virtutū culmina euexerit: à me tamen quia cordis mei duritia contradixit, omnes negligentias auferre non potuit. Et ideò cum omni humilitate supplico, & tota cordis cōtritione deposco vt quod negatur meritis meis, vestris orationibus suppleatur. Et ego peculiaris alumnus vester sic precum vestrarum suffragiis merear adiuuari, vt hoc ipsum quod in isto sancto loco nutritus sum non mihi iudiciū pariat, sed profectum. Ego verò fratres charissimi dum precibus sancti patris vestri contradicere non præsumo, non paruam temeritatem excipio: cunque considero quis, quibus loqui audeam, vel qualis quantos docere præsumam, sub grauis pudoris pondere humilitatis meæ conscientia contremiscit. Quid ergo dicturus sum sanctis, cum ipse multis negligentiis sim obligatus? splendidis quid loquar obscurus? feruentibus tepidus, in porta constitutis quid doceam in medio pelagi mundi huius nimiis fluctibus fatigatus? præcipuè & iugiter delitiis saginatis, ego famelicus vbi inueniam quod dignè offerre præualeam? ac tamen sanctis orationibus vestris, credo me iam inuenisse quid faciam: Ecce preparo exceptorium cordis mei influenti per vos aquæ viuæ, vos enim in veritate cognosco de quib⁹ Dominus dixisse legitur: qui credit in me flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Quia ergo de vobis tamque de spiritualibus fontibus aquas viuas manare, & credimus & gaudemus: irrigate aridum, & satiate famelicum, reficite lassum, abluite multis negligentiis inquinatum: hoc quia quod nos verbis tantummodo prædicamus, vos operibus implere gaudemus, & obtinete vt quia sumus vestri peculiares & amatores operum vestrorum vel ex aliquo mereamur esse participes; & quia de vestra conuersatione non solum homines in mundo, sed etiam angeli gratulantur in cœlo, sanctis precibus laborare contendite, vt cum vobis ante æternum iudicem gloria tribuetur, nobis vel peccatorum venia concedatur: pensate fratres, & de tota cordis intentione perpendite quanta sint merita ipsius sanctitatis; quorum hodie solemnia sub vna celebritate, veneramur, quibus talis & tantus doctor tam humiliter loquitur, quos etiam tam sublimiter extollit. Attendite, & videte quales in eorum conspectu nosmetipsos oporteat exhibere, qui talium & tantorum sanctorum locum tenemus, & successores sumus. Eia ergo fratres charissimi Domino nostro Iesu Christo verū amorē semper impendite, & perfectā charitatis obedientiam ipsi iugiter exhibete: amorem sæculi à cordis vestri penetratibus auferte, auaritiam fugite, inuidiam abiicite, & Deo omnipotenti casto corpore, & mundo corde seruire audete. Nolite esse participes eorum qui terrena sapiunt, sed in hac peregrinatione solo corpore constituti cogitatione & auiditate in illa æterna patria discite conuersari, vt cum beato Apostolo dicere possitis; *nostra conuersatio in cœlis est : & non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus.* Vt sicut vos in Domino gaudetis de sanctorum Patrum, & prædecessorum vestrorum meritis ita & illi gratulentur semper de profectibus vestris; quos idem ipse Cæsarius beatissimus adhuc alloquens, eorum virtutes describit ita dicens. *Pro vestra obedientia immaculata opera vestra vniuersus mundus admiratur &* diligit : *ab Oriente enim vsque ad occidentem omnibus penè locis*

in

in quibus Christiana religio colitur, vestra gloriosissima conuersatio ad Christi gloriam prædicatur. Cùm ergo vos vnusquisque velut Angelos in terris positos expetere & videre meruerit, & per totum mundum fœliciter annunciauerit: considerate & videte quanta ex vobis gloria Christi augeatur, & per vniuersum mundum, quàm desiderabilis & sancta vniuersis Ecclesiis lætitia teneatur. Ad Laudem & gloriam diuinæ bonitatis & sanctorum Lerinensium incolarum, quorum festa celebramus, reuerentiam & honorem de eorum vita, & conuersatione aliud testimonium in mediū proferamus, vt quisque patēter intelligat, quanta fuerint merita quorum cōuersatio tot sanctorū testimoniis meruit comprobari. Sanctus nempè Eucherius Episcopus Lugdunensis & alumnus Lerinensis in fine epistolæ suæ de laude Heremi ad sanctum Hilarium Arelatensem Episcopum transmissæ, ita dicit. Et quidem cunctis Heremi locis quæ piorum illuminantur secessu, reuerentiam debeo: præcipuè tamen Insulam meam Lerinensem honore complector, quæ procellosi mundi naufragiis, effusis piissimis vlnis receptat venientes, ab illo sæculi flagrantes æstu blandè introduxit sub vmbras suas, vt illic spiritum sub illa interiore domini vmbra anheli resumant: Aquis scaturiens, herbis virens, floribus renitens, visibus odoribus iucunda, Paradisum possidentibus se exhibet, quem possidet, digna quæ cœlestibus disciplinis Honorato auctore fundata sit, quæ tantis institutis, tantum nacta sit patrem, Apostolici spiritus vigore, & vultus honore radiantem, digna quæ illum suscipiens, ita emitteret, dignáque præstantissimos alat Monachos, & ambiendos vtrique proferat sacerdotes. Hæc nunc successorem eius sanctum tenet Maximum nomine clarum, quę post ipsum meruit asciri: hęc habuit reuerendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Beniamin Lupum retulit, hæc habuit Germanum eius Vincentium, interno gemmam splendore perspicuam: hæc nunc possidet venerabilē grauitate Caprasium veteribus sanctis parē. Hęc nunc habet sanctos senes illos, qui diuisis cellulis ægyptios patres Gallis nostris intulerunt. Et subsequenter idem sanctissimus Eucherius, virtutes sanctorum Lerinensium, contemplando & admirando prosequitur dicens, quos ego illic, ô Iesu bone, sanctorum cœtus, cōuentúsque vidi! præciosa in his suaui vnguine alabastra flagrabant, Spirabat passim odor vitæ, interioris hominis faciem, exterioris habitu præferebant: Constricti charitate, humilitate deiecti, mollissimi pietate, firmissimi in spe, in incessu modesti, obedietia citi occursu taciti, vultu sereni, prorsus ipsa sua contemplatione, Angelicæ quietis agmen ostendunt, nihil concupiscunt, nihil desiderant, nisi eum tantum, quem solum desiderant concupiscunt: dum beatam quærunt vitam, beatam agunt, cumq; ic dum adhuc ambiunt iam consecuntur: itaque optant à peccatoribus segregari, iam segregati sunt. Castam possidere vitam volunt, & possident: omne in Dei laudibus habere tempus ambiunt, & habent, desiderant sanctorum gaudere cœtibus, atque similiter gaudent, Christo frui cupiunt, fruuntur spiritu: vitam Heremi adipisci gestiunt, corde adipiscuntur. Itaque per largissimam gratiam Christi, multa quæ ex his quæ in futurum exoptant, in præsenti merentur, rem porrò ipsam cupiunt, dum spem sequuntur. Habent etiam in labore ipso, non paruum precium laboris: quia penè iam in opere est, quod merces erit. Horum mi charissime Hilari, reditus insertúsque consortio plurimum tibi, plurimum etiam illis contulisti: qui nunc pro reditu tuo alacri exultatione

Digitized by Google

lætantur. Ecce ergo fratres dilectiſſimi teſtimonia credibilia nimis, de eximia, & omni laude dignisſima conuerſatione ſanctorum Patrum, & Predeceſſorum noſtrorum, qui ſobriè & piè,& iuſtè viuendo coluerunt, & collendo ſanctificauerunt hoc ſacrum Lerinenſe Cœnobium : quod vt alibi ſequitur olim, ſic effloruit in omni genere virtutum, vt habitatores haberet in Dei laudem, ex omni genere linguarum. Sanctorum igitur Martyrum Epiſcoporum Abbatum & Confeſſorum,omniúmque electorum Lerinenſium qui à primæua huius ſolemnitate, & lætitia memoriam recolentes: ſtudeamus, & toto mentis conamine laboremus, vt quidquid in ſingulorum feſtiuitatibus per anni circulum, aut ex negligentia vel fragilitate humana, minus plenè geſsimus hic in præſenti eorum celebratione communi inſtitutione Monaſterij æternæ vitæ meruerunt eſſe participes, & qui eorum exempla ſequuti ad eandem vitam perennem Chriſto duce peruenerunt: ac quorum corpora, vel reliquiæ in præſenti Monaſterio requieſcunt, ſub vna diei celebritate, deuota diligentia, in humilitate ſpiritus, & animi puritate reſtauremus. Et quia ipſorum omnium propter innumerabilem nobis multitudinem, feſta ſigillatim celebrare non poſſumus, in hac ſaltem generali eorum feſtiuitate, debita laudum præconia omnipotenti Deo qui omnium eſt ſanctorum corona pro eorum meritis impendamus, vt ipſe eorum aſsiduis precibus exoratus, deſideratam nobis ſuæ propitiationis abundantiam multiplicatis interceſſoribus largiatur, & eorum pia interceſsione cócedat,vt in hoc ſuo ſanctiſsimo Monaſterio diebus noſtris, & merito, & numero, populus ſibi ſeruiens augeatur. Creſcat ibi regularis obſeruantiæ feruor, contemplationis vigor, ibique efficacater vigeat bonorum operum exercitium fructuoſum : In tanta, igitur & tam præclara feſtiuitate, omnium Chriſti fidelium, vota, corda, & labra hymnos perſoluant lætitiæ ſalutaris.Pſallat fides,ſpes tripudiet, exultet charititas, deuotio plaudat, iubilet chorus, puritas iucundetur: ſinguli alacri animo pronáque voluntate conueniant, ſuáque pia, & deuota ſtudia laudabiliter exequatur, tot ſanctorum feſtiua ſolemnia celebrantes: quorum ſanctitate cœlum exultat, quorum patrociniis terra lætatur, quorum triumphis Eccleſia ſancta coronatur, quorum ſalutaria documenta exempláque prælucida Catholicam illuſtrant Eccleſiam: decorant virtutibus, & moribus infirmant, per ipſos nempè quaſi luminoſas, ardentéſque lucernas ſuper candelabrum in domo domini poſitas hæc præſens Inſula Lerinenſis, imo & totius corpus Eccleſiæ tanquam Sidus irradiat matutinum. Nos ergo fratres cariſsimi, tantorum patrocinia interceſſorum, de quibus locuti ſumus, tota mentis intentione queramus, vt per temporalia feſta quæ gerimus eorum meritis intercedentibus, ad æterna peruenire valeamus. Tranſeunt cuncta quæ temporaliter feſtiuæ celebrantur. Curate qui his ſolemnitatibus intereſtis, ne ab æterna ſolemnitate ſeparemini, quid prodeſt intereſſe feſtis hominum ſi deeſſe contingat feſtis Angelorum? Nolite ergo penſare in vobis tranſitoria quæ poſsidetis, ſed conſiderate quid eſtis: Ecce mundus qui diligitur, fugit: ſancti iſti quorum hodie mentionem facimus, florentem mundum, mentis deſpectu calcauerunt.Tunc enim erat vita longa, ſalus continua, opulentia in rebus, fœcunditas in propagine,tranquillitas in diuturna pace:etenim cum in ſeipſo floreret, iam in eorum cordibus mundus aruerat:ecce iam in ſeipſo mundus

Digitized by Google

dus aruit,& adhuc in nostris cordibus horrescit. Vbique mors, vbique luctus, vbique desolatio, vndique percutimur, vndique amaritudinibus replemur, & tamen cæca mente carnali concupiscentia, ipse eius amaritudines amamus: fugientem sequimur, labenti inhæremus: & quia labentem retinere non possumus, cum ipso labimur, quem cadentem retinebamus, aliquando nos mundus retraxit à Deo: nunc verò tantis plagis plenus est, vt ipse nos iam mundus inuitet ad Deum: perpendisse ergo quia nulla sunt quæ temporaliter currunt: Finis enim temporalium ostendit, quia nihil sit, quod transire potest. Casus rerum indicat, quia res transiens, & tunc propè nihil fuit cum stare videretur. Hæc igitur nobiscum agite: hæc in mente sedula cogitatione versate & si adhuc hic tenemur infirmitate corporis, tamen ad eos de quibus loquimur, toto corde tendamus, vt tecum ipsis postmodum in æterna sæcula gaudere mereamur. Præstante domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto, viuit, & gloriatur Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

INCIPIT VITA BEATI VIRGILII *Archiepiscopi Arelatensis & Monachi Lerinensis desumpta ex Membrano perantiquo manuscripto & nobis benignè exhibito A Reuerendo Domino Francisco Claretto I.V.D. Archidiacono sanctæ Arelatensis Ecclesiæ. Tempus quo floruit patebit infra.*

IGITVR Beatissimi Virgilij Arelatensis vrbis Antistitis hodie dies sanctæ solemnitatis excolitur, cuius nos gesta pandere deuotio fidelis admonet, & mos priscus constringit quia nisi euidens comperta relatio tenacibus litteris custodita seruetur, variatur actio *Mart. 5.* veteris per nouos sæpius relatores: Nam vt de eius mysticæ actionis insignia nihil sit dubium, nihilque faciat vulgaris assertio fabulosum, quæ ab ipso facta sunt, & probata, vero dico sunt sermone narranda: vnde tamen ne audientibus faceret prolixitas inepta fastidium, studuimus silere plurima, pauca differere: hic igitur in vico proprio qui vocabulum est *Samon*, qui est in partibus Aquitaniæ, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, factus illicò Christianus, qui ab ipsis infantiæ rudimentis erecta semper humilitate crescebat, ita teneros ætatis annos morum maturitate castigans, vt proprietatem sui nominis impleret gratia sanctitatis: Postquam verò adolescentiæ ritu corporeo cœpit rubore pubescere, blandimenta luxuriæ animo incidente castrabat, vt pollicitæ Virginitatis palmam pro incorrupta integritate perciperet, & in regnis cœlestibus triumpharet. Fuit itaque bonorum omnium præditus ornamẽtis, & dignis suffragiis præferendus, speciosus vultu, blandus aspectu, ore placidus, mente serenus, patientia fortis, magnanimitate laudabilis, amicus pacis, largus inimicis, puluereum fastidiens solum, ascensus in amore cœlorum de temporalibus ęterna comparans, contemnens temporalia pro æternis: qui vt interius diuinæ legis præcepta agnosceret ita naturaliter capax acumine litterarum est studiis eruditus, vt pastum animæ legendi auiditate colligeret, & more apum æternæ dulcedinis nectar hauriret: sed quam

S. Virgil. fuit Aquitanicus.

Eius narrantur virtutes

Digitized by Google

libet cuncta à se vitiorum carnalium incrementa succidens omni in parte digna meritorum conuersatione fulgeret, virtutem tamen sui corporis abstinentiæ assiduitate frangebat in se & natura delicti antequam nasceretur vlciscens: cui tantum percussor dignoscitur defuisse martyrio, nam ipse se proculdubio Martyrem & cruciatu fecit & merito, cunctam quin etiam facultatem suarum copiam derelinquens Monasterium sacræ insulæ Lerinensis expetiit vbi æternas iustus diuitias inueniret. Euangelica in omnibus miles Christi præcepta sequutus, quod nisi cunctis operibus redderetur extraneus non posset esse perfectus, nec aliter regni cœlestis præmia compararet, nisi vniuersa contemneret: In qua congregatione dum cunctos charitate perfecta diligeret, diligebatur à cunctis, quatenus raptim noui amoris studio antiquam est regulam consecutus, vel mystica apparuit conuersatione præcipuus, vt sancto Honorato præcessori suo summis virtutibus præferendo, qui in eodem loco Abbatis nomen dignè gesserat, & honorificè succederet, & meritis coæquaret, vbi dum commissum gregem custodiret solertia pastorali, & solus ex more singulis noctibus eum genus humanum deposita soporis imago comprimeret, monasterij septa lustrari ab insolito contigit, vt illum quidam sollicitudine monachus inanis, puerilibus constitutus è vestigio sequeretur, tunc beatissimi viri conspectibus forma ingenti atque terribili diabolus insidiator apparuit, sed sicut Christi ad lectum spiritualibus armis indutum non voluit terrere, ita inopinantem monachum ictu formidinis sauciauit, qui ad cellulam illicò vix gressu trepidante confugiens igneis est febribus violenter accensus, Rursus tamen pertinax ille deceptor existimans se posse sanctum Dei Virgilium vel in aliquo perturbare, igneo se dracone formatum ostendit, sed raptim territus crucis armis euanuit, quoniam inuictus athleta hostem quem sæpius vicerat non timebat; qui cum totius Insulæ ambitum peragrasset, concitus ad stratum monachi rediit ægrotantis, vbi dum orationum preces intra arcana pectoris sui claustra diffunderet, mox & pristinæ incolumitati redditur languidus, & præda caruit latro deceptus: ac proinde obtinuit geminam virtus inuita victoriam: Quoniam dum vires ægroto reddidit aduersarium superauit. Deflet inimicus quod perdidit, gaudet monachus quod recepit dum singulis similiter noctibus pastor egregius ne aliquid aduersi contingeret ouile dominicum circuiret, ad littus æquoris quod vocatur (Molis) accessit, vbi insidiator ille quasi nauem oneratam aduenisse fallaciæ speciem imaginis ante oculos ausus est confingere, sacerdotis ostendens nautas solito ritu feruere, vel nauis instrumenta colligere, à quibus duo ad ipsius sancti latera peruenere, dicentes, in his quidem partibus negotiandi nos causa perduxit, quibus te ingens compendium rei euentus exhibuit, Virgilium tè esse nouimus non minus sanctitate quam nomine, quem vniuersitas in transmarinis partibus tanta auiditate videre desiderat, vt si hoc obtinere possit, nihil pretiosiùs esse censeret. Nullum nobis ergo vtile lucrum quocunque labore præstabitur, nisi vt te Hierosolymam impositum naui ducamus, quem successit Prospero inopinantem inuenimus, quod & tibi procul dubio ad culmen immodicum pertinebit, si fœlici cursu ibidem aduecheris, quo votis omniũ expectaris. Vir itaque Dei insidias inimici cognoscens sanctæ crucis armatus auxilio præsidia superna inuocans spirituali hac auctoritate respondit. Decipere non potest Christi milites nequitia deceptoris, nec fraudibus valletis illudere quos aduersa Deus admonet præuidere: quoniam ita præsentem Insulam Beatissimi Honorati muniuit oratio, per quem

Fit Monachus Lerinensis.

Fit Abbas Lerinensis.

Diabolus ei insidiatur.

Oratione sanat morbidũ monachum.

Apparet ei nauis commẽtitia, sicut & S. Maximo.

Digitized by Google

quem ex ea Draco est habitator eiectus, vt nullum huic vlterius nocendi aditũ possit habere diabolus, euanuit inter hæc nauis fictilis, ab oculis pernoctantis. Vir autem sanctus protinùs festinans ad oratorum remeauit, & vt ad vigilias surgerent admonuit, vbi cum omni sancta congregatione ipsi celeberrimas studuit reddere laudes, per quem illi suggesserat victoria triumphalis, quem dum tantis virtutum mysteriis esse præcipuum per vniuersum orbem velox fama vulgaret, ad Pontificium Arelatensis vrbis amore omnium sacerdotum vel ciuium non minus raptus quàm electus adducitur, & reluctans protinus consecratur. Qui licet iam Virgilius vbi amplius cresceret non haberet, attamen nihil de nominis sui proprietate minorans dum vigil permansit in opere, claruit in honore. Inter cætera igitur quæ in eodem fulgebant bonorum actuum ornamenta, monstrabat illum patientia fortem, beneuolentia patientem, libertas alacrem, liberalitas abundantem, magnanimitas liberalem, pietas mitem, sedulitas diligentem, charitas dulcem, largitas generalem, doctrina laudabilem, æquitas singularem, humilitas pauperem, dignitas affluentem? Qui cum esset omnibus virtutibus adornatus scripturis quoque diuinis nulli priorum infimus Basilicam in honore sancti Stephani protomartyris Christi intra vrbem Arelatensem fideli qua poterat deuotione construxit. Sed nec hoc ad confortanda corda Arelatensium esse censuimus omittendum, quod dum Beatissimus Antistes ad ipsius Basilicæ Templum, quod cum magna deuotione construxerat cum cæteris Episcopis, qui ad dedicationem templi conuenerant, psallendo sacras cum honore maximo reliquias Beati Stephani vel aliorum sanctorum aduc heret, in ipsius vrbis porta improuisè versus iste ex ordine sic venit, *hæc porta domini iusti intrabunt per eam:* Quod procul dubio intelligendum est vrbis memoratæ portam sic eius orationibus munitum, vt sicut hactenus per longinqua spatia temporum propitiante deo numquam esse comprobatur inrupta, ita nec in posterum posse irrumpi diuinitate propitia censeatur quoniam facillimè Pastor ille præcipuus quem viuentem monstrant gesta post transitum apud dominum obtinere potuit, vt gloriosam eius meritis vrbem hanc in qua Pontificium emeruit perpetuis temporibus deffensaret, A foris per virtutem sui corporis & infrà per templum sacratissimum quod construxit vndique per beneficia indulta quæ meruit. Omnes ergo diuinitate propitia nouerunt sicut psallentium turba prædixit vrbem Arelatensem per deffensorem Virgilium in omnibus esse munitum, nec permitti potest vt locum illum hostiles cunei valeant irrumpere, vbi ille Christo dignoscitur militasse, vnde nec reliqui Antistites præcessoris illius qui in omnibus eius æquantur meritis censendi esse minores, ium in basilica igitur ipsa quam ad effectum perduxerat instantia pastorali Virgilius celebraret, & inter reliqua ex hoc deo gratias ageret, quia suum desiderium adimplesset, quod miraculum dignoscitur contigisse, non putamus silentio præterire. Aurelianus itaque quidam Arelatensis diaconus fratris filium, quem Paulum parentum transitus dereliquerat nutriendum excipiens, plusquam filium diligebat, qui dum per murum eiusdem vrbis cum reliquis infantibus vespere sabbathi luderet, interueniente casu lapsus corruit, & spiritum ceruicibus fractis amisit: A quo nuncio Diaconus ille perculsus nimio dolore percurrens corpus exanime vestimentis suis coopertum rapuit, & ad sacrum Pontificem vbi celebrabat vigilias secretiùs deportauit, tractans qualiter

Creatur Pontifex Arelatensis.

Ecclesiam sancti Stephani intra Arelatem construit.

Protector perpetuus ciuitatis Arelatensis.

Digitized by Google

eum publicè pedibus ipsius prosterneret, & vt ipsi vitam deberet reddere supplicaret. Sed quia probatissimus Christi miles omninò iactantiam fugere nouerat, ad cubiculum ipsius eum studuit deportare, vel in lectulo prostratum eiusdem lectaribus operire, sciens & tota mente confidens quod illum viuificare poterat spiritalis medicus, qui consueuerat suscitare deffunctos vnde cum multo mœrore (spem tamen de confidentia capiens) ad vigilias remeauit, & in loco vbi stare consueuerat * indubitanter accessit, quo viso clementissimus Pontifex silentium psallentibus quæ gesta fuerant replicaturus indicauit cum consueto deuotionis studio orationem implesset Diaconum illum ex hoc quod fecerat fortiter increpauit, quem non solum remouere nequiuit territum: sed etiam amplius studuit incitare compunctum, tunc ad ipsius prostratus pedes clamare cœpit, quod nisi vitam deffuncto redderet eius vestigia non lassaret, addens etiam quia facillimè illum poterat suscitare, de quo meruerat quæ fuerant acta nuncio nullo indicante cognoscere: Qua improbitate compulsus & ratione constrictus ipso tamen comitante qui precabatur ad lectulum suum secretius decreuit accedere, sed turbam populi nec vitare quiuit, quin ad ipsius rei miraculum conueniret, ad quod corpusculum cum fuisset ingressus auxilia diuina tota mentis auiditate deposcens, manum eius qui functus fuerat fiducialiter apprehẽdit, & pristinæ sanitati restituit. Tunc omnis constipatio populi circumsepta clamat gloria tibi Deus, nec nulla tenus remoueri poterant singuli, quin viderent motum & audirent eloquium suscitati, de qua seditione vix ad vigilias clericorum suorum auxilio ereptus reuocari poterat: quem concursus fidelium obsidebat in hoc miraculo paulo minor apparuit confidentis Diaconi fides quam virtus sancta Pontificis. Interea de plurimis pauca videamur vt dinumerare, ad superiora quæ pretermisimus stillo scribendi redeamus. Quadam itaque die dum vir beatissimus Basilicam extra muros vrbis miro opere conderet visum est, vt columnæ marmoreæ, quæ ibidem nunc videntur assistere in altum deductæ erigi deberentur, contigit autem vt vir domini absens omnes nimio labore fatigarentur & mole lapidum mouere non posse, sed in nullo grauabatur tanti onus ponderis quod eius præcedebant auxilia sanctitatis, dum ille tamen ad templi illius septa operarios indesinenter insisteret, ita eodem absente diabolicæ artis obuiante nequitia vniuersam multitudinem virorum occulta prægrauauit obiectio. Cúmque nullis rebus accedere potuissent alios quamplures iuuencos etiam adiunxerunt, quibus vis maior esse poterat & robur validius imminebat, sed nihil profitere poterant, quibus spiritalis aduersitas resistebat, & tamquam si totam vrbem illam quod impossibile esse dignoscitur trahere mitterentur, ita pondus mobile fraus inimica resistens fecerat non posse moueri: cuius rei gestum Beatissimo Antistiti anhelans illicò nuncius perturbatus exhibuit, ille verò ad locum indubitanter accessit, nec terrore trepidus nec mœrore confusus, cuius tantum aspectibus insidiator ille latere non potuit, qui populo vniuerso latebat, tunc clamosa voce dicere cœpit, frustra per ignorantiam laboratis dum videre inimici hostis obstacula non potestis, nam ego conspicio æthiopem paruulum in quo diabolicæ virtutis consistit immanitas, iuuenculis certantibus obuian

**Dubitanter.*

Suscitat mortuum.

Digitized by Google

obuiantē. Tūc genu flexo deuotus adorās, vt insidiatoris aduersitatē vinceret, auxilia diuina poposcit, & conuersus ad funebrem dixit; *ô omnis dolor, & inimice humani generis, quomodo ausus es opus Dei insidiari?* ad hanc vocem territus aduersarius illico (quia amplius sub præsentia sacri Pontificis nocere non licuit) cum nimio fœtore discessit, & remotis columnis quæ ab eius insidiis prægrauatæ fuerant ad dispositum locum vbi videbantur opponi absque vlla difficultate erectæ sunt, quoniam nihil illi insidiator aduersari poterat, cui Dei arbitrio dæmonia subiecta esse videbātur.

Detegit fraudes insidiatoris.

Dedicauit autem idem beatus Antistes basilicam quam construxit in honore saluatoris Domini nostri Iesu Christi & Beati honorati confessoris, atque ibidem ordinem constituit Monachorum seruientium Deo.

Dedicat Ecclesiam in honorem Saluatoris & Sancti Honorati.

Cúmque à beato Pontifice sacra Missarum solemnia celebrarentur, contigit vt cuiusdam viduæ vnica filia in annis adolescentiæ constituta à maligno spiritu raperetur, quam cum pissima genitrix infœlici casu decepta, non minus miseranda quàm misera ex vsu gestanda pheretro collocauerit ad sacrum trepida concurrit Antistitem, cum lachrymis potius quam verbis, causam improbi doloris assignans, vt supra corpus exanime orationem funderet supplicauit: quod vir Dei pietate victus nec differre potuit, nec negare, sed ad pheretrum cōfidenter accessit, ibique pronus adorans vel in sublime geminas manuum suarum palmas attollens, precibus beatis obtinuit, vt mortuam suscitaret.

Puellam suscitat mortuā.

Quæ raptim tanquam post nimiam soporem euigilās oculos rediuiua pergrauatos aperuit, & auocata surrexit. Longum itaque est gaudia materna differere, & stuporem admirantis populi replicare: postque tamen miracula à cuius mortis iura virtus meritis armata resoluerat, dum iactantiam Pontifex ille fugeret concitus remeauit: sed deuotio populi quæ suffragia in diuinis laudibus intonabat, tanta eum auiditate præcinxerat vt maximam partem indumenti sui in reliquarum patrocinia ciuili violentia rapuisset, vnde pro eius virtutibus declarandis, quod vix circa scapulas remanere potuit hodierna deuotio reseruauit. Erat itaque in eadem vrbe, immanissimus serpens, qui multos è populo laniauerat, dum quidam adolescens morsu eius suffocatus, fuisset extinctus, turbam populi quam præsentem contigerat supplicantem obtinuit, vt ad locum quo iacebat corpus examine perueniret, ille verò sacratissimus pastor ancipiti reddebatur cogitatione suspensus, dum huic fletibus quæ poscebant negare non poterat, inde ne iactantiam incurreret, metuebat, ast tamen pietate victus & multorum obsequiis vt ad locum accederet, vota populi supplicantis impleuit, vbi manus suas ad cœlum eleuauit, pariterque oculos lachrymis distillantibus, deffuncto salutem pristinam reddidit: quem teste populo suscitauit.

Ad vitam reuocat deffunctum.

Sed ita eum parentes proprij pugnis pectora concisa tundentes, hululatibus & fletibus obsidebant, vt consurgere non valeret, quamlibet salutem pristinam recepisset, vnam tamen manum ad genitorem, aliam ad genitricem attollens, membris inter vtrúmque titubantibus eleuatur, & populo Deo gratias acclamante ad hospitium reuertitur proprium, cui iam cœperant parare sepulchrum, vnde pissimi genitores arbitrandum est quale gaudium potuerunt habere post luctum, dum huic exultabant, de præsentia rediuiuæ sobolis: inde quod ad integrum viueret vix credebant. Perrexit itaque sacratissimus Pontifex ad locum vbi latebat ille sæuissimus coluber, qui multos iam ex populo perimerat & viso eo animi indignatione commotus, proiecto baculo quem in manu gerebat erectis sursum manibus cœlestem actorem inuocans extinctum calor vitæ deseruit, atque per medium crepuit congregata deni-

Interimit serpentem infectum Arelaten.

que copiosa lignorum strue ignem supponi iussit, nec mirum est qualiter spiritalis athleta dum gregem humani generis deffenderet hostem eius ictu lætifero perculisset, qui quod expedire gaudio manus armata consueuerat flatu operante supplebat & forsitan ferientis ictum fallere potuit, qui obtutu Pontificis non fefellit. Inflicta vero vulnera, ita orationis medicamento, & crucis sanauit auxilio, vt subitò pariter & liuorem abstergeret, & dolorem. Nec quidem quod dirus serpens rabidis dentibus & auiditate insana corruperat, apparebat. Alia vero die bos, quemdam petulcus cornu ferienti iugulauerat, vel extrinsecus intranea eius expulerat, quem dum illico ad eundem medicum famulatu deuotio deduxisset & licet in omnibus virtutibus incurrere se iactantiam formidaret, clementer tamen vulneratum excepit, cuius manus diligenter attractans fomentis salutiferis oblectauit: & per vulnus intromisit quod ipse superposita spongia leniter alligans, ne aliquis soluere præter illum auderet, instanter admonuit. Quod cum die septima lassasset ita in integrum fuisse sanatum apparuit, vt vix ibidem vel cicatricis vestigium remansisset; Cuius vero semper artus teneros cilicij edomabat asperitas, vnde interiorem tunicam induebatur, quam de corpore suo crucis studio numquam abstulit: sed etiam cum eadē sepeliri præcepit, nec vnquam vti voluit lauacris, ne forte animorum suorum constantia, quam calcatis carnalibus vitiis monstrabat sustinere etiam martyrio mollior redderetur. Quidam igitur cœcus dum per quindecim annos naturali lumine captus, vel sospita cœcitate damnatus iugi tenebrarum colligere teneretur obnoxius, sanctissimum indesinenter precabatur antistitem, vt ipsi lumen amissum suis intercessionibus redderet, & videndi aciem restauraret. Qui dum hoc arroganti vitando differret Fulgentium quendam subdiaconem, qui ei obsequi consueuerat studuit deprecari, vt quando nocturnis horis beatissimus Pontifex solus Basilicas circuibat eum pro mercede sua secretiùs traheret, & ad templi vestibulum quo egredi consueuerat deportaret. Quod quadam nocte dum mane mysticum altare sancti Stephani ex more vir Dei psallendo sacras excubias celebraret, præfatus subdiaconus implere non distulit, vbi dum cœcus ille solo prostratus expectans sacerdotis aduētum quiesceret, medicus quem desiderabat aduenit, in quo dum improuiso molliter gradiendo pedem impulisset, veneranda eius vestigia supplex amplectitur, & vt visum illi redderet deprecatur. Qui orationem confidenter factam signaculum crucis super eius oculos imposuit, & diu clausa lumina subito reserauit, quem osculans contestatus est ei, vt nulli panderet quod ipsi per illum Deus visum restituisset. Et licet hoc spoponderit pro magnitudine gaudij non potuit occultare. Sed quamlibet operatio secreta fuisset, opus tamen supplicum nequit esse secretum, & qui visum per tot annorum curricula non habuerat, non laterre potuit quod videbat, sed etiam fugata tenebrarum caligine splendebat actor redditor luminis, & gratia fulgebat actoris. Et licet diuina largitas in amorem sanctorum audientium vota semper amplificet, non tamen ad integrum cuncta rerum miracula expleri possunt, quamlibet in longum protenta lectio perducatur, aut quando inter tanta operum sanctorum insignia inuenienda est finis eius operis, in quo cœlestis gratia præfulxit actoris, & cui facillimè constitit illuminare cœcos, sanare claudos, suscitare defunctos. Quicquid amplius dicitur, inuenitur. Quid plura? Inconstanter omnia implere poterat. In quo spiritus sanctus præfulgebat: Cœpit verò quandoquidem inter hæc immensa myste-

Semper vsus cilicio.

Cœcum illuminat.

ria

gitized by Google

ria diem sui obitus esse vicinam sacratissima reuelatione cognoscere. Tūc pa-lām omnibus humilitate sanctissima studuit indicare quod de hac luce mi-graturus esset, vnde licèt omnes subitò mœrore turbati in hoc quod, se iā mi-graturum esse prædixerat, intuitu proprio quid ageret præstolati fuerunt. Tunc cum in stratu proprio tanquam soporem capiens recubasset, diuinum impleret Officium & hymnos vel cantica psalleret, amittens spiritum ad cœ-lestia migrauit anno centesimo vigesimo septimo ætatis suæ. In quo loco ea-dem hora tam suauissimus odor flagrauit veluti si vniuersos verni temporis flores in vnum diuina prouisio congregasset. Vnde quid aliud censendum est nisi amœnitatem Paradisi ad cultum ipsius funeris respirasse? nec mirum transitus sui nuncium, non solùm ad priuata mœnia velox fama prouexit, sed & per vniuersum sæculi ambitum diuulgauit. Occurrunt vndique per di-uersos viarum accessus fideles cuncti populorū, optantes singuli vel vehiculi velamenta contingere pro munimine salutari. Tunc quædam adolescentula in vico qui vocatur *Gallica* funus naturæ reddiderat, cuius corpusculum af-ferens dilectio propinquorum deportauit ad tumulum, quem iam in ipsius sepulturæ arca deposita necdu tamen vt tumulādi mos est tegmine coopertā subitò illis psallentium turba insonuit, à quibus sacrum corpus efferebatur, sub quo monumento amatores ipsius puellæ quæ ad sepeliēdum euecta fue-rāt amnē Rhodani fluuij transmeantes à clero vel populo fusis precibus vel lachrymis poposcerunt, vt deponentes pheretrū quod gestabant subtus puel-læ corpus examine traherent. Cūctis igitur fidei ardor inhæsit ac de effectu non dubij tā sanctæ petitioni nihilominùs denegauerant, & submittētes def-functæ corpus proiecerunt colloquentes adinuicē quod vir ille apostolicus cui numquid diuina defuerat gratia quālibet naturæ debitum reddidisset vir-tutibus tamen ac meritis viueret. Illico igitur vniuersus populus deuotione fidelissima sese in diutina oratione prosternit, atque consurgens dū vnanimi-ter *Kirie eleison* septies proclamassent mortua puella surrexit. Omne subitò terror inuasit, & amentiæ more gaudiū cum stupore miscentes, vno mora-bātur aspectu. Iam quidē luctū exultatio aborta compresserat. Cuncti tamen insuper tā ingenti mysterio obstupescebant. Quid plura? Ad integrū tunc, & qui puellæ detulerant conuenerūt ipsaque cultum funebrē congratulatione re-spuens vitalibus est rursus indumentis induta, & præcedentibus sequētibusq; populis velox adiungitur de se in sancti præconium testimonio salutē publi-catione proclamās. O sanctissima merita sacerdotia, ô beatū meritum, vitáq; pontificis, qui vt se remuneratione diuina in æternā viuentē ostenderat, post mortē mortuā suscitauit. Quas tamē terras vix amor populi Arelatensis exu-berans arces ad Ecclesiā S. Saluatoris detulerunt habentes de funere luctum, gaudiu de virtute: Tunc in ipsa basilica supra nominata, quā ipse construxe-rat tumulū cum solēnitate præcepit, vbi auxiliante Christo quicquid confi-denter petitur, inuenitur: vbi non proculdubio fides sit dubia, nō virtus per-manet in infinita. Non post longa igitur spatia temporis dū in huius comme-moratione Pastoris multa narrarentur à multis, Subdiaconus quidā nomine Aristarchus cōuersatione sanctissimus circonstantibus palàm rei gestæ teno-rē exposuit, dicens. *Nullus nostrū dubitet Beatissimū Virgilium, de cuius tantis vir-tutibus velut ipsa veritas suggerit replicatis, dum in huius sæculi mansit spatiis non minus cum Angelis quàm cum hominibus habitasse, quem nobiscū humana conditio tenebat assiduum, cum sanctis dignitas meritorum.* Contigit autem quadam nocte vt in hac vrbe, vbi illi Pontificium prouisio superna cōmiserat sancti Stepha-

Sanctus [illegible] ciat [illegible]

Moritur S. Virgil. anno 126. ætatis suæ.

Creditur esse hic in insula transfretandū quæ vulgo nunc dicitur Galleque.

Ad feretrum eius puella mortua reuixit.

Sepulturæ mādatur In Ecclesia à se cōstructa S. Saluatoris & Honorati.

Digitized by Google

ni celeberrima inuentio, quæ est tertio nouas Augusti immineret, quo ad celebrandas excubias admonitor fuerat deputatus. *Deest hic finis.*

Annotatio Vinc. Saler.

In hanc lucẽ editus fuit hic noster Virgil. anno salutiferæ Redẽptionis no-
513. strę quingentesimo tertio decimo, creatur verò Episcopus Arelatẽsis post de-
sudatam Lerinensis eremi palestram an. salutis quingentesimo nonagesimo
591. primo, ætatis verò suæ iam labente septuagesimo octauo, vixitque in Episco-
patu annos quadraginta nouem, moritur anno operatę salutis sexcentesimo
quadragesimo, ętatis verò suę cẽtesimo vigesimo septimo, sedẽte in Romana
640. sede S. Theodoro I. natione Greco, imperante constantino III. & in Gallia
Dagoberto I. fœliciter regãnte. Cuius festa solemnia celebrantur ab Ecclesia
7. Idus. Octob. Arelatensi septimo octobris, & à Lerinensibus tertio nonas Martij.

De sancto Virgilio Episcopo Arelatensi, & Monasterio Lerinensi.
Annotatio altera Vinc. Saler.

DE sancto Virgilio Episcopo Arelatẽsi, cuius dies natalis recolitur tertio nonas Martij à Lerinẽsibus, & septimo Idus Octobris ab Ecclesia Arelatensi. Ea quæ ab Alnardo Vion afferuntur in secundo libro ligni vitæ, hic notanda duximus vbi sic habet. S. Virgilius Gallus Monachus Lerinensis, & Abbas Augustodunensis in locũ Licerij Archiepiscopi Arelat. creatur anno
691. quingentesimo nonagesimo primo: qui videtur peruenisse vsque ad annum
sexcentesimum quadragesimum, ad eum scripsit S. Gregorius Papa. Obijt die
quinta mensis Martij. de quo Gregorius Turonensis libro nono cap. vigesi-
640. mo tertio de gestis Francorũ. Et in suo Martyrologio monastico, seu lib. 3. li-
Gregorius Turonensis lib. 9. cap. 23. gni vitæ, ait tertio nonas Martij: Arelati in Gallia S. Virgilij eiusdem ciuitatis Episc. & Confessoris, pietate & doctrina clari. In annontationibus, verò fuit (inquit) primum Monasterij Lerinensis Monachus, & deinde Arelat. Archiepisc. ad modũ S. Gregorio familiaris, cuius plures ad eũ extant epist. ex quibus vnam in gratiã lectoris, & vt aliquatenùs aliqua ex eius pręclaris dotibus clarescant, & quanti eum fecerint idẽ sanctissimus Papa Gregorius I. cognomento magnus, Childebertusq; tunc Rex Francorum, omnibus sit notum, sic inseremus: quæ desumpta est ex Registri lib. quarto diui Gregorij magni mẽ-Augusto, in dictione tertia decima, cap. nonagesimo quinto, estque epistola 51. data anno quarto ordinationis eius, Christi verò an. 594. quæ talis est.

Gregorius, Virgilio Arelatensi, Epistola 51.

O Quam bona est charitas, quæ absentia per imaginẽ, præsentia sibimetipsis exhibet, per morem diuisa vnit, confusa ordinat, inæqualia sociat, imperfecta consumat, quam rectè prædicatur egregius vinculum perfectionis vocat, qui virtutes quidem cæteræ perfectionem generant: sed tamẽ charitas etiam ligat, vt ab amantis mente dissolui iam nequeant. Hæc itaque virtute, frater charissime, plenum te esse reperio, sicut mihi de te, & hi qui ex gallicanis partibus veniunt, & epistolæ tuæ ad me directè verba testantur, quod verò in eis iuxta antiquum morem, vsum Pallij ac vices sedis Apostolicæ postulasti: absit, ne aut transitoriæ potestatis culmen, aut exterioris cultus ornamentum in vicibus nostris ac pallio quæsisse te suspicer. Sed quia cunctis liquet, vnde in Galliarum regionibus fides sancta prodierit, cum priscam consuetudinem sedis Apostolicæ fraternitas

nitas vestra repetit, quid aliud quam bona soboles ad sinum matris Ecclesiæ
recurrit? libenti ergo animo postulata concedimus, ne aut vobis quicquam de
debito honore subtrahere, aut præcellentissimi filij nostri Childeberti regis
petitionem contempsisse videamus. Sed iam nunc studio maiori res indiget:
vt cum honor crescit etiam solicitudo proficiat, & erga cæterorum custo-
diam vigilantia excrescat: vitæ quoque merita subiectis in exemplum ve-
niant & nunquam sua per suscepti honoris gratiam, sed lucra cœlestis patriæ
vestra fraternitas acquirat. Nostis enim quid beatus Apostolus gemens dicat:
Omnes enim quæ sua sunt, quærunt, non quæ sunt Christi Iesu. Quibusdam nam- *Phil. 2.*
que narrantibus agnoui, quod in Galliarum, vel Germaniæ partibus, nullus
ad sacrum ordinem sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens
dico, gemens denuncio: quia cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quo-
que diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio quid redemptor no- *Mat. 21.*
ster per semetipsum fecerit: quia ingressus in templum cathedras vendentium
columbas, euertit. Columbas enim vendere, est de Spiritu sancto, quem Deus
omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus
tribuit, commodum tēporale percipere. Ex quo, vt prædixi, malo iam innui-
tur quid sequatur: quia qui in templo Dei columbas vendere præsumpse-
runt, eorum Deo iudice cathedræ ceciderunt, qui videlicet error in subditis
cum augmento propagatur. Nam ipse quoque qui pretio ad sacrum ordinem
perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus paratior est aliis venun-
dare, quod emit, vbi est quod scriptum est: *Gratis accepistis, gratis date?* Et cum *Matt. 10.*
primum Simoniaca hæresis sit contra sanctam Ecclesiam exorta: cur non per-
penditur: cur non videtur, quia eum quem quis cum pretio ordinat, pro-
uehendo agit vt hæreticus fiat? alia quoque nobis res est valdè detestabilis
nunciata: quod quidam ex Laico habitu per appetitum gloriæ temporalis de-
functis Episcopis tonsurantur & fiunt subito sacerdotes, qua in re iam no-
tum est qualis ad sacerdotium venerit, qui repente de laico habitu ad sacrum
transit ducatum. Et qui miles nunquam extitit, dux religiosorum fieri non
pertimescit, quam iste suam prædicationem habiturus est, qui fortasse nun-
quam audiuit alienam? Aut quando aliena mala corrigat, qui necdum sua fle- *Part. 1. distin.*
uit? Et cum ad sacros ordines Paulus Apostolus Neophilum venire prohibe- *48.*
bat: sciendum nobis est, quia sicut Neophilus tunc vocabatur, qui adhuc no- *sicut.*
uiter erat plantatus in fide: ita nunc iter Neophilos deputamus, qui adhuc
nouus est in sancta conuersatione. Scimus autem, quod ædificati parietes
non prius lignorum pondus accipiunt, nisi à nouitatis suæ humore siccentur:
ne si ante pondera quàm solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad
terram deponant. Et cum ad ædificium arbusta succidimus, vt prius viridita-
tis humor exsiccari debeat, expectamus: ne si eis adhuc recentibus fabricæ
pondus imponitur, ex ipsa nouitate curuentur, & confracta citius corruant,
quæ immaturè in altum leuata videbantur. Cur ergo hoc non subtiliter in
hominibus custoditur, quod in lignis quoque ac lapidibus tanta considera-
tione perpenditur? qua de re necesse est, vt vestra fraternitas præcellentissi-
mum filium nostrum Childebertum regem admonere studeat, vt huius pec-
cati maculam à regno suo funditus repellat: quatenus omnipotens Deus tan-
to illi apud se maiora retribuat, quanto eum conspicit, & amare quod ipse
diligit, & euitare quod odit. Itaque fraternitati vestræ vices nostras in Eccle- *Part. 1. distin.*
siis, quæ sub regno sunt præcellentissimi filij nostri Childeberti, iuxta anti- *100. pallium.*
quum morem Deo auctore committimus. Singulis siquidem metropolitis

Digitized by Google

secundum priscam consuetudinem proprio honore seruato; pallium quoque transmisimus, quo fraternitas tua intra Ecclesiam ad sola Missarum solemnia vtatur. Sicubi autem longius Episcoporum quisquam pergere fortè voluerit sine tuæ sanctitatis auctoritate, ei ad loca alia transire non liceat. Si qua verò inquisitio de fide, vel fortasse aliarum rerum inter Episcopos causa emerserit quæ discerni difficilius possit, collectis duodecim Episcopis ventiletur atque decidatur. Si autem decidi nequiuerit, discussa veritate ad nostrum iudicium referatur: Omnipotens autem Deus sua nos protectione custodiat, honoremque perceptum nos in moribus seruare concedat.

Annotatio Vinc. Saler.

Hac prænotata epistola Gregoriana data quarto anno sui Pontificatus & in sequentibus notantur certò certius habetur quo tempore floruerit in Episcopatu Arelatensi Diuus Virgilius ex monacho Lerinensi nempe sancti Gregorij magni summi pontificis, & præcellentissimi Childeberti Regis Francorum anno Domini 594.

Intelligimus etiam quantos, qualésque monachos enutriebat tunc temporis illa officina sanctorum Lerinensis Insula, cum talis ac tantus summus Pontifex, tot prærogatiuis, gratiis, priuilegiis & præconiis beatum ornet nostrum Virgilium: appellat enim eum non solum habentem vinculum omnium virtutum, scilicet charitatem: sed plenum charitate, quod longè præstat afficítque eum titulo sanctitatis. Adornat eum pallij vsu in Ecclesia ad petitionem potentissimi Regis Childeberti, cui ob integritatem vitæ maximè charus erat, quem commissione Apostolica monet vt vendentes sacros ordines, & Simoniacos hæreticos de regno suo studeat eliminare: perficitque in toto regno Galliæ metropolitanus, vt vices Apostolicæ sedis agat, subiiciens ei omnes Episcopos, & ne quis eorum longius proficiscatur eo consulto denique vt in caussis fidei seu aliis emergentibus conuocet ad determinationem conuentum Episcoporum & ab omnibus ei pareatur, vt patet etiam ex sequenti epistola præfati libri quarti quæ est quinquagesima secunda data ad omnes Galliæ Episcopos in qua eos admonet quod opportunum perspexit in Ecclesiis, quæ sub regno præcellentissimi filij regis Childeberti sunt Virgilio Arelatensis ciuitatis Episcopo vices suas tribuere, vt si quid iurgij exortum sit discretè compescat, & si opus fuerit Episcopos conuocet, cui omnes pareant, & nullus longius proficiscatur ipso inscio, & summatim de omnibus quæ in prænotata epistola Virgilio Episcopo data habentur eos reddit certiores plurimum ipsum commendans. Item idem ait S. Gregorius respondens Childeberto Regi Francorum ait in epistola quæ est quinquagesima tertia eiusdem libri quarti; *Gratanter quæ scripsistis accepimus: & quæ voluistis animo volenti concessimus: atque ideò fratri nostro Virgilio Arelatensis ciuitatis Episcopo vices nostras iuxta antiquum morem, & excellentiæ vestræ desiderium, Deo fauente commisimus: cui etiam & pallij vsum sicut prisca habuit consuetudo concessimus.* Ipsum regem insuper admonet de multis corrigendis in regno suo scilicet de Laicis qui præcipiti saltu obeuntibus Episcopis ad Episcopatum conscendunt, & quod sacri ordines accepto pretio per simoniacam hæresim conferantur: subnectítque in calce epistolæ. *Salutantes itaque excellentiam vestram paternæ charitatis affectu petimus, vt cuncta quæ suprascripto fratri & Coepiscopo nostro fieri seruarique mandauimus, fauoris vestri præsidio compleantur.* Sunt & aliæ eiusdem epistolæ ad ipsum Virgilium & alios Episcopos videlicet quadragesima quinta libri primi, Registri indictione nona ordinationis suæ

anno

an, primo Christi verò an. 591. in qua commonet iudeos non vi debere Baptisari. Item quinquagesima tertia libri quinti indictione quarta decima ordinationis suæ an. quinto, domini verò. 595. vbi Augustinum Episcopum proficiscentem in Angliam & candidum presbyterum virgilio commendat: tum centesima decima Epistola libri septimi indictione secunda, quæ & ordinationis eius anno octauo domini autem 598. in qua ipsum Virgilium & alios Episcopos monet de simoniaca hæresi euellenda, & quod Neophitus non ordinetur, nec Episcopi cum mulieribus maneant, sequitur in eodem libro, centesima decima quinta Epistola data Virgilio, de priuilegio Apostolico monasterij Arelatensis à gloriosæ memoriæ Childeberto Francorum rege fundati agens. Item libro nono, indictione quarta, ordinationis verò suæ, decimo domini autem an. 600. Epistola. 49. in qua præcipit Virgilio vt simoniacas ordinationes funditùs eradicet. Postremo eodem libro, & indictione Epistola. 63. iterum Augustinum Britanniam tendentem obnixè commendat, & anno sequenti scilicet 601. (vt testatur Baronius annal Tomo. 8.) Augustinus ad Virgilium Arelatensem Antistitem à Britannia venit, vt ab eo secundùm sancti Gregorij iussionem ordinaretur Episcopus. Ex quibus omnibus valdè testatam habemus summam charitatem, vitæ integritatem simul & puritatem atque sanam doctrinam beatissimi viri Virgilij Monachi Lerinensis & postea Episcopi ciuitatis Arelatensis. 601.

Vita S. Attala abbatis Monachi Lerinensis, edita ab Iona Scoto Abbate eiusque discipulo. Claruit an. 626.

CVm venerabilis Pater Columbanus de hac luce migrasset omni religione laudabilis, Attala in locum eius suffectus est cuius post magistrum virtutes clarè fulserunt. Qui Burgundiorum ortus genere, nobilis natione, sed nobilior sanctitate, perfectè magistri vestigia secutus est, huius autem Beati viri rudimenta qualiter inter ipsa primordia vberem à Domino profectum inuenerint prætermittendum non est. Igitur dum à Patre nobili liberalibus literis imbutus fuisset, Arigio quondam Pontifici ab ipso genitore commendatus est. Sed bonæ indolis puer, nihil ibi vtilitatis agi cernens, cœpit mente ac spiritu ad potiora tendere, & ad altiora anhelare, dedit ergo operam vt postpositis mundi phaleramentis, Monachorum iungeretur cohorti. Clàm itaque à sodalibus progressus, duobus pueris contentus ad Lerinense Cœnobium venit. Quo in loco diu degens cum cerneret Monachos eiusdem cœnobij nequaquam regularis disciplina habenis colla submittere, cœpit anxio animo trutinare, qua potioris cõsilij aditus viam panderet. Progressus ergo inde ad beatum Colũbanum. *Luxouium venit*. Quàm vir Sanctus cum ingenij sagacis solertẽ esse cerneret, suo monasterio iunxit, atque omnibus diuinis monitis erudire tentauit. Cumque Beatus Attala egregiè ac strenuè post magistrũ patremque suum Columbanum supradictum cœnobium regeret, & in omni disciplina regularis tenoris fratres erudiret, cœpit contra eum antiqui hostis versutia lætiferum discordiæ virus noxiis ictibus laxare, excitãs, instigans aduersus eum aliquorum corda subditorũ fratrum, qui mussitando, ac sacræ religioni derogando, dicebant se nimij feruoris authoritatem ferre non posse, & arduæ disciplinæ pondera portare non valere. At ille sagaci vt erat animo, pia fomenta præbere & salutariis antidoti, quo sanies putrefacta amputaretur, potum dare studens, tumentia corda mollire nitebatur. Sed cum diu castigatos secum retinere non posset, mœrore animi tur-

Marty. 10. *Genus S. Attala.* *Litteris instituitur.* *Petit Lerinense cœnobium.* *It Luxouium* *Succedit S. Columbano.*

Digitized by Google

batus, multis precibus cum pietatis officio prosequebatur eos, orans vt se non relinquerēt, sed ardui itineris callem fortiter tenerēt, reminiscentes quia sancti Patres per mortificationem carnis & contemptum præsentis vitæ, regna cœlorum possiderent. Tandem cum nihil se proficere cerneret, nec alio nitentes animos suæ societatis habenis continere posset, sinit eos pertinaces abire. Postquam ergo segregati sunt ab eo, alij eorum marinis finibus recepti sunt, alij locum heremi ob libertatem habendam petierunt: sed temeritatis & arrogantiæ suæ inibi positi mox damna senserunt. Nam cum in eisdem locis morarentur, & virum Dei suis detractionibus laniarent, vnus eorum qui Roccolenus dicebatur, qui & iurgiorum, vt credebatur, incrementa ministrauerat, subitò ictu febrium igneo accensus, inter pœnarum incendia clamare cœpit, se si valuisset, ad Beatum Attalam venire velle, & admissa, criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere

Pœna grauis murmuratoris.

licuit, statimque obmutuit, ac extremum halitum dimisit. Ast hi qui aderant, videntes viri Dei iniurias diuina vltione vindicari, plurimi eorum ad virum Dei remeant, suásque noxas confitentur, se in omnibus, si recipiantur, emendaturos pollicentur. Quos vir sanctus miro gaudio, ac si è luporum ore liberatas oues recepit & suis in locis singulos eorum restituit. At verò alij qui verecundia præueniente, vel temeritate ac arrogantiæ vitio maculati redire noluerunt, & datum pœnitentiæ locum contempserunt, diuersis mortibus sunt direpti: vt manifestè daretur intelligi, socios eos fuisse eius ad excitanda contumaciæ incrementa, quem vltio diuina percusserit, ac pro-

Pœna item aliorum rebelliū Monachorum.

pterea cùm cæteris veniam non meruisse. Nam vnus eorum, Theodomundus nomine, securi percussus interiit: alius dum parui fluminis alueum transmearet irretitis poplitibus, per paruula fluuij vnda necatus est. Tertius verò, qui Theodarius dicebatur, cum se carinæ credidisset, in mari demersus est. Videntes hæc qui adhuc supererant, Verecundia sublata, ad beatum Patrem Attalam repedant, à quo, vt alij suprà memorati, benignè suscepti ac saluati sunt.

Plura post hæc ab eo patrata miracula, omnium in supradicto Monasterio fratrum testimonio approbantur. Inter quos ego positus & beati viri ministerio deputatus tenebar. De quibus etiam nūc aliqua disserere tentabo. Quodam tempore fluuiolus Bobius nomine, turbinis aquarum molibus ac rapaci cursu violenter defluens, vt solentes torrentes ex alpium cacuminibus delapsi & imbrium effusionibus aucti, saxorum rupes, & arborum congeries, nimia vi tumescens, coacetuabat, molendinúmque Monasterij impetu valido suffodere, & totam iam officinam quatiens, demergere nitebatur. Quo fragore audito, custos molendini, nomine Agibodus, ad molendinum velociter cucurrit, vt videret, si tanti fragoris moles inibi dispendiis damna generaret. Quo, cum venisset, vidit, nisi celeri auxilio subueniret, cuncta direptum iri, festinus igitur Patri Attalæ nunciandum credidit vt adiutores prębeat, qui opportuna necessitati ex aquarum fluctibus liberarent. Ad quem vir Dei ait: *Voca mihi Sinoaldum Diaconum: tu verò stratu tuo receptus, somnum*
49. *cape, nec metu aliquo detentus sis, aut mœrori mentem subiicias.* Erat enim manè priusquam aurora funderet grata lumina terris, vocatus ergo Sinoaldus, venit ad virum Dei. Cui Beatus Pater Attala ait: *Apprehenso bacculo quo sustentor, vade ad Bobium, imperantisq; voce dicito ei signo Dominicæ crucis prælato, vt istas desinat perfodere ripas, nec præsumptæ audaciæ modum suppleat: sed ad alia cedens littora, ista sinat illæsa, imperijsq; Domini se agnoscat cessurum.* Tunc Sinoaldus

Signo crucis reiicitur rapidus fluuius in litus aduersum.

Digitized by Google

noaldus diaconus, imperio patris obediens, cum fidei adminiculo pergit: impositóque ripæ baculo, imperat fluuio ex viri Dei præceptis, annuente diuina potentia, ab illo loco citius promoueri, aliáque collis latera violento conatu petere. Mox obediens fluuius relicto alueo, collis ad latera cedens fluendo per ardua velut strictis ripis latices sustentabat, quoúsque concaua aluei paterent, quo sustinente, liquido fluerent: iamque prorumpens sol, mundo vt lumen panderet, surgebat, cœpítque Sinoaldus intra semetipsum cogitans dicere: *vadam & videbo, si viro Dei violenti fluctus obediant*: venitque ad ripam aluei, vbi stetit prius pleno tunc fluctu, & cernens iam subito vacuum litus, aspectabat qualiter ad alterius collis latera ex imperio patris cederet, vt sibi alueum quo fluere posset, aperiret. Festinúsque ad virum Dei venit, partæque victoriæ trophæum nunciauit. Cui vir Dei, nullatenus, inquit, me in hoc sæculo viuente vlli dicere præsumas, proculdubio ne fauor adulatorum corda plena virtutibus macularet. Quod vitium quamuis sint diuersis virtutibus ditati, ab omnibus tamen sanctis est studiosè vitandum atque fugiendum. Nam hoc callidus hostis malitiosè studet, vt dum in maioribus ac certis culpis sanctos Dei maculare non valet, saltem vel in occultis quæ minora videntur polluat.

Deinde cum in aliquo tempore vnus monachorum, Fraimerus nomine, ad frumenta suscipienda vomere tellurem excolleret, subito stiuæ firmitatem duræ glebæ asperitas confregit quam cum prædictus frater componere conaretur, inopinato ictu ferramenti pollicem de læua amputauit, solóque conditum superposita gleba velut funus sepulturæ tradidit: relictóque vomere ad monasterium pergit, patríque per confessionem humi prostratus prodit. Quod videns vir Dei, vbi est, inquit, pars abscissi pollicis? At ille fatetur eam esse terræ conditam, sulcóque sepultam. Malè, ille ait, fecisti. Cur eam ad me non detulisti? concito ergo gradu, nulli causam indicans, perge, sumptámque eandem pollicis partem huc deporta. Egressus, ille, pergit ad locum, effossámque portionem pollicis detulit ad virum Dei: Erat autem iter quasi vnius milliaris, tum propter ardui montis tum interfluentis fluminis flexuosos circuitus. Porrò vir Dei suscipiens frusta pollicis, suísque saliuis liniens, simul coniunxit: statímque pollex carnis glutino compactus, velut ante fuerat sanè sibi adhæsit. Tunc Pater sanctissimus, imperato silentio, ne alicui hoc proderet, vt abiret, opúsque inceptum perficeret iussit. O mira virtus omnipotentis Dei, quæ sic suos in terris glorificat vt frigida abscisáque membra eorum interuentu pristinæ sanitati atque decori reddat. *Pollicem præcisum restituit in locum suum.*

Idem etiam sanctissimus vir cum quodam tempore Mediolanum venisset quidam ibi puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, vitæ tantum expectabat exitum. Cuius parentes audito beati Attalæ aduentu, festino ad eum properant cursu, eúmque precantur vt illi subueniat. Quod vir Domini cum dissimulare voluisset, illi eum fletibus & terribilibus sacramentis compellebant, vt ante accedat ad puerum, quam cum noxius ardor vitalibus priuet auris. Anxius ergo & popularis fauoris rumores fugiēs, ite, inquit, ego vt potuero, vos persequar. Pergens ergo basilicas ac sanctorum loca circuit, & pro infirmo puero precatur, vt protinus sospitati reddatur. Deinde vt promissæ fidei impleret effectum, ad infirmum festinus venit: sed ne quis largitori salutis, præco existeret laudis, latenter domum ingressus, infirmum attingit, móxque virtus diuina, sanctis fauens precibus, sanitati prestinæ ægrum reddidit. Grates simul conditori parentes referunt, qui sic ad suo- *Vide quā vir sanctus declinauerat omnem ostentationem.*

Digitized by Google

rum petitiones famulorum pietatis suæ aures accommodat. Erat nimirum Beatus Pater Attala vir gratus omnibus singularis cuiusdam seruoris, singularis alacritatis, singularis charitatis erga pauperes & peregrinos nouerat & superbis resistere, & humilibus subditus esse, sapientibus condigna rependere, simplicibus mystica aperire in soluendis ac componendis quæstionibus sagax, aduersus hæreticorum procellas vigens ac solidus, fortis in aduersis, sobrius in prosperis, temperatus in omnibus, discretus in cunctis, redundans amore, & timore in subditos. Redolebat eius doctrina in discipulis nullus iuxta eum vel mœrore deiiciebatur, vel nimia lætitia extollebatur.

Virtutes S. Attala.

Obitus suus viro Dei reuelatur.

Cúmque iam seruum suum ab ærumnis sæculi rerum conditor liberare vellet, monstrare ei per visionem voluit, vt de mundo egressurus paratum in omnibus iter haberet, quinquaginta dierum spatio suspenso, quo pararet iter venturum verum animus viri Dei non cognouit apertè, an istud esset exitus vitæ huius, an ad alium locum esset progressurus præparat autem sese ad vtrúmque densat septa Monasterij, tegmenta renouat, omnia roborat, vt si abeundum sit nihil imbecille dimittat. Vehicula ad iter agendum componit, libros ligaminibus firmat, supellectilia ablui dissuta, consui, corrupta renouari, calceamenta præpari iubet, vt ad manus præsto sint omnia. Ipse verò corpus suum ieiuniis, vigiliis & precibus afficit, ita vt nunquam intentius antea in orationem visus sit incubuisse. Et ne cuiquam incredibile videatur, quod refero, apertè narro, quid in me idem sanctissimus Pater peregerit. Cùm iam nouem annorum per circulum in Monasterio conuersatus fuissem, & sæpe parentes mei postulassent, vt ipsos eius permissu visitarem, nec impetrare valuissent: quadam postea die, nullo inde mentionem faciente, ait: vade fili festinus, & matrem fratrémque visita, & nulla mora præpediente quantocius reuertere. Cùm autem ego differrem, & temporis opportunitatem euenire in proximo dicerem (erat enim tempus nimij frigoris, tempus videlicet februarij mensis) ille respondit: *Accelera iter quod dixi. Nam ignoras, vtrum in posterum liceat illud agere tibi.* Datis ergo comitibus Blidulpho Presbytero, & Hermenoaldo diacono, iuris religiosis ad destinatum peruenimus locum, à Monasterio distantem centum & quadraginta millibus. Quo cum venimus gratuita pietate à genitrice post tantorum interuallum annorum susceptus sum: sed non diu genitrix optato fruitur dono. Nam eadem nocte febre correptus, inter incēdia clamare cœpi, ne viri Dei precibus torquerer, ne inibi contra interdictum aliquātisper morā facerem: & si non me submouens, quocūq; possem conanime ad Monasteriū repedarē, me citò morte præueniendū. Mater ad hæc, præstat me ibi sanum te scire, inquit quam hic mortuum plangere. Fateor, longum fuit diei expectare aduentum. Vix erumpente aura, ad Monasterium repedare studuimus. Nequaquā ego cibi per triduum cepi, donec ad medij penè itineris loca pertingeremus. Festinantibus ergo & iter vrgentibus nobis sospitatem rursum recepi: venientésq; ad Monasterium, Patrem nostrū Attalem iam febribus detentum reperimus, ac morti proximū. Ipse verò visis nobis gratulatus est sicque apertè cognouimus viri Dei in hoc præualuisse preces, vt me vis febrium vrgeret citò ad Monasteriū ante eius exitū redire. Qui cum supremas vitæ præsentis horas duceret, & adhuc vigens halitus superesset, iussit se extra cellam perduci. Surgénsque è strato quo valebat conamine sustentantibus vndique fratribus, extra cellulam est progressus ibique aspiciens crucem, quam ipse in eodem loco poni preceperat vt ingrediens, eggrediensque cellulam, eius tactu frontem suum muniret, cœpit

Non sinitur Ionas apud Matrem hærere contra Iussum S. Attala.

mœstus

Digitized by Google

mœstus lachrymas fundere, ac crucis tropheum commemorare. *Aue, inquit, alma crux quæ mundi pretium portasti, quæ vexilla fers æterna: tu nostrorum vulnerum medicinam attulisti, tu cruore eius illita es qui vt humanum genus saluaret, de cœlo in hanc lachrymarum vallem descendit: qui in te primi Adæ rugam extendit dudum, iam iamque secundus Adam, lauacro maculam abluens.*

Nota hæc de crucis imagine.

Cùm hæc oraret Sanctus Attala, precatus omnes, vt abeant, seséque cellulam reddant, sibique paulisper locum quietum præbeant. Abeuntibus ergo omnibus, vnus tantum frater nomine Blidemundus, post tergum viri Dei tacito anhelitu stetit, cogitans si viri Dei poplites labefactari vidisset, ad suscipiendum eum paratum fore. Cùm ergo nullum superesse Sanctus Pater putaret, cœpit conditoris clemētiam cum lachrymarum vbertate flagitare, vt largitatis suæ sibi, & si indigno dona largiretur & veteres maculas delens, omnia saluti redintegraret, ac antiquam misericordiam exercens se à cœlesti munere non abdicaret. Inter hæc mœsta suspiria & fluentes lachrymas cœlos intuens vidit sibi eos apertos: quos multarum horarum spatio affectuosè inspiciens vberes cordis rugitus promebat. Gratias deinde referens Omnipotenti Deo qui sibi ianuas cœli apertas demonstraret, quas post paululùm exuta anima corporis membris penetratura esset, facto signo, vt fratres aduenirent, præcepit, vt eum cellulæ redderent. Hæc nobis supradictus frater eadem die retulit. Hanc quippe consolationem famulo suo Christus ostendit, vt in extremum halitum, securus de futura venia, imo gloria, ouans dimitteret. Quod vir Dei libenter occultare voluisset, si supradictus Blidemundus abditè post eius dorsum non remansisset. Altera die valefaciens omnibus fratribus vir domini sanctus Attala, exhortabatur eos vt cœptum iter non relinquerint, sed vt melioribus actibus roborati, quotidie perseuerando firmarent. Consolatis ergo cunctis, vitæ præsentis nexibus absolutus, animam cœlo fœliciter reddidit. Merito itaque rerum conditor, & humani generis reparator sanctos suos virtutum copia adornat, sicut scriptum est: Spiritus eius ornauit cœlos: quia illi ad cœlestem vitam anhelantes, eius præceptis parere student, vt de labore obedientiæ fructus recipiant vitæ æternæ. Amen.

Oratio S. viri dominum.

Videt Cœlos apertos.

Hortantur fratres ad suscepti propositi constantiam.

Item de sancto Attala Abbate, Vincentius Bellouanensis Libro 23. cap. 20. speculi Historialis, sic ait.

PORRÒ S. Attalus Beato Columbano de hac luce migranti succedens: Cùm egregiè Luxouiense Cœnobium regeret: Diabolus contra eum aliquorum subditorum corda suscitauit: qui se dicebant tanti feruoris austeritatem, & arduæ disciplinæ pondera ferre non posse. At ille sagaciter pia fomenta præbebat: & mollire corda tumentia nitebatur; suadens reminisci patres per mortificationem, & contemptum præsentis vitæ regna cœlestia possidere. Cúmque se nihil proficere iam cerneret, pertinaces ire permisit: qui postquam ab eo segregati sunt, cùm mirum Dei suis detractionibus laniarent vnus eorum subitò igne febrium accensus, inter pœnas incendij clamare cœpit, se si posset ad beatum Attalum venire velle & admissi criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Vix hoc ei dicere licuit, obmutuit & extremum halitum finaliter dimisit. At illi qui aderant videntes injuriam viri Dei à Deo vindicari: quidam ad eum cum pœnitentia redeunt: quos ille miro gaudio recepit,

Digitized by Google

suisque locis suas agnoscentes culpas restituit. Alij verò qui datum pœnitentiæ locum non redeundo contempserunt, diuersis mortibus directi sunt, nam vnus eorum securi percussus interiit: Alius dum parui fluminis alueum transmearet irretitis poplitibus paruula vnda necatus est: Tertius cum se in mari Latinæ tradidisset dimersus est. Quodã tempore cum Bobius fluuiolus turgidis aquarum molibus violenter, & rapaciter defluens mollinum Monasterij suffodere ac totam officinam ocyus demergere videretur, vir Dei hoc audiens Synoaldum Diaconen ad se accerseri fecit: cui dixit, apprehensso baculo quo sustentabatur, vade ad Bobium fluuium imperantisque voce dicito, signum dominicæ crucis prælato, vt istas ripas perfodere designat, ne præsumpta audacia modos suppleat, sed aliò incedens latera ista sinat esse illæsa, imperiis se cognoscat domini recessurum. Cúmque ille viri Dei imperio obedisset, mox quoque fluuius obediens, relicto alueo, collis latera cedens fluenta per ardua collis latera, velut animalis strictos latices sustentabat qui ad vsque concaua aluci paterent, quo sustentante liquido fluenti vnus Monachorum dum in agro laboraret inopinato ictu ferramenti pollicem sibi ex læua proscidit, & superposita gleba quasi funus sepeliuit, pergénsque ad Monasterium rem patri prodidit. Cúmque vir Dei partem abscisi policis terræ conditam sulcóque sepultam sibi afferri iussisset, sputo suo illitam manui iunxit, coniunctúsque pollex carnis glutino, vt antea fuit, adhęsit tacitóq; silentio vt abiret imperauit. Cùm autem in supremis vitæ præsentis hora fungeretur, inter mœsta suspiria, & fluentes lachrymas cœlos intuens vidit sibi subitò eosdem apertos, quo per multarum horarum spacia, cordis rugitus premebat, deinde gratiarum agens, & fratres exhortando confortans animam cœlo reddidit.

Item de sancto Attalo Abbate Petrus in catalogo, lib. 3. cap. 190.

ATtalus Abbas Monastrij Luxouiensis successor fuit sancti Columbani Abbatis, qui dum egregiè Monasterium regeret, quidam ex suis fratribus austeritatem vitæ non volentes sustinere contra eius præceptũ apostatarunt, quorum vnus subita febre correptus, cum ad sanctũ Attalum venire se posse peroptaret post modicum extinctus est. Cuius exemplo plurimi ad Monasterium redierũt, quidam verò obstinati in apostasi permanserũt, quorum vnus securi percussus interiit: alter in paruissimo flumine necatus: Tertius de naui in mare concidens submergitur. Cùm autem Bobius fluuius inundans molendinum Monasterij, & officinas inuaderet mandauit sanctus per Sinoardum Diaconem suum fluuio vt se retrahere deberet: statimque fluuius alueo naturali relicto per alios meatus adeo à loco illo discessit, vt etiam alueus sicaretur. Et cum quidam ex Monachis laborando in nemore casu sibi pollicem præcidisset & sepelisset sanctus digitum defossum manu applicans sputóque liniens ad locum suum sanatum reduxit: quieuit in Domino 5. Idus Martij, hæc Petrus.

Tritemius libro 3. cap. 71.

Attalus monachus & discipulus sancti Columbani, Bobiensis cœnobij Abbas ab eo constitutus cum monachos egregiè regeret & hoc nonnulli pati se sustinere reclamarent atque ab eo recedentes, ei detraherent, omnes miserabiliter in breui perierunt. Fuit enim vir sanctissimæ conuersationis, ob quam

quam causam omnipotens Deus iniurias tam seuerè vindicauit. Claruit autem anno Domini 610. Cuius vitam idem Ionas monachus beati Columbani descripsit eius festum. 6. Idus Martij colitur. hæc Tritemius.

Annotatio Vinc. Saler.

Meminit huius sancti Abbatis Attalæ Baronius in suis Annal. Eccles. sub anno Christi 615. Papæ Deus dedit annalium primo Heraclij Imp. sexto, quo 615.
scilicet anno beatus Columbanus in monasterio Bobiense, vita beata functus animam membris solutam cœlo redidit, cui præfato anno subrogatus est dilectus Attalus Abbas eius discipulus, ex monacho antea eremitici stadij Lerinensis Insulæ, ex quo discedens Luxouium ad beatum Columbanum se contulerat, & exinde Bobium, fuítque sui magistri sanctitate non impar. Memoratur item idem Annalista, huius sancti Abbatis sub anno
Christi. 626. Honorij Papæ 1. Heraclij imperatoris 17. quo anno non obscurè signat sanctum Attalam carnis corruptione solutum, ad sempiternam perpetuæ incorruptionis gloriam fœliciter migrasse cum ipsomet anno de eius successore Bertholo Abbate agat. Ex quo colligitur vndecim annis Monasterij Bobiensis sanctum Attalam disciplinæ habenas moderasse. 626.

Eximij Doctoris sancti Hilarij Arelatensis & Monachi Lerinensis inclita vita ex Membrano perantiquo M.S. Monasterij Lerinensis, auctore Anonymo: quem tamen putamus esse sancti Honorati Episcopi Massiliensis, vel teste Gennadio, qui de illustr. Ecclesiæ scriptoribus, cap. 99. ait ipsum scripsisse sanctorum Patrum vitas, præcipuéque meritoris sui sancti Hilarii Arelatensis Archiepiscopi: nam auctor huius historiæ se præsentem fuisse venerandis exequiis S. Hilarii fatetur, tum Episcopatum egisse in Ecclesia non obscurè in calce historiæ signat, moritur anno Christi 449. Leonis Papæ X. Theodosio, & Valentiniano regnantibus. Obiit an. [illegible]

BEatissimi Hilarij, peculiaris Patris, monachi singularis, Antistitis summi, Doctoris eximij, pij institutoris: vitam sermone perpaucula sensu tenui cupiens demonstrare, dignum duco, nequaquam more rhetorico patriam parentésque memorare: quia etiam ipse laudibus venerandi propinqui præcelsum stemma natalium maluit nobilitare, dum respuit commendare dum præterit, dilatare dum spernit. Ego vt sic dixerim, huius rei non immeritò arbitror faciendam esse iacturam, vbi præconium sublimium redundat vbertas more artificum qui composituri diadema pre- 5. Maij.
ciosum sic elegit veras gemmas vt aliquas tamen præterire noscantur industria. Ita & ego vbi virtutum exuberant margaritæ nonnullas necessariò prætermittam, vt vitæ illius pretiosissimum monile, non humanis gemmis ornatum, sed supernis virtutibus splendidum, sine artificis manu pretiositate propria commendetur. Proinde infantiæ eiusdem rudimenta, indolem pueritiæ, iam tunc quæ subsecuta sunt niuei nitorem vultus fulgentium luminum facies, modestis gradientis incessum, ignem flagrantis ingenij, inexaustum facundiæ fontem, philophicorum dogmatum anteriorem, veramque doctrinam, præclara posteris tradita eius eloquio monumenta testantur, breui trado compendio. In illis definiens, hæc requirenda personis in quibus tanta insignia nequeunt fructificare virtutum. Ego autem qui in humilitate gratiam in mundi contemptu sapientiam, in actoris amore iustitiam, in carnis mortificatione prudentiam, in perennium præmiorum comparatione fortitudi-

Digitized by Google

nem prædico, illa omninò necessaria dissimulatione prætereo, illud rectè æstimans narrationis exordium quod ipse indicauit conuersationis suæ dignum esse principium. Quemadmodum portum veræ salutis, vitæ istius naufragio superato, prælibare tentabo.

vita historia. Hunc igitur dum beatæ memoriæ Honoratus pater, in nouæ vitæ immortalitatem cuperet pietatis regenerare visceribus congregationem per se Domino acquisitá pauxillum dereliquit, ad patriam ex qua cum amor cœlestis expulerat, tanti filij reuocauit affectus, corpore infirmus, mente validus & robustus sobolem nouam spirituali adhortatione concipiens, instructione formans, orationibus procreans, in corde præclari cespitis sanctum semen aratro fidei percolendum iacebat peritus agricola, quod orationum perennibus donis, & lachrymarum fluentibus riuis iugiter irrigabat. Sed anima generosa quæ falsam atque fallentem sæculi fœlicitatem in numero doctrinarum labore conceperat cum ad cœlestis regni militiam vocaretur non leuem habuit, facilémque tractauit quandoquidem se subtiliter ingerebat dulcedo præsentium, vt veram frugem & gloriam abstraheret futurorum. Sed pius pater his adhortationibus a mundi prosperitate constrictum soluere gestiebat. Ego fili superna inspiratione flammatus, vt perennis vitæ gloriam consequaris ad eadem loca redire compellor, vnde iam diu fugiendum esse salubri vt cernis definitione constitui. Non tibi terrena sed cœlestia non caduca cum mundo, sed æterna cum Christo eodem sponsore quo largitore muneris in perpetuum prouisurus. Ista quæ sequeris & quæ animo concepisti, mors potest intercipere omni criminis ætati, quæ autem suadeo, non deserentes parat diuitias, sed mansuras: nec temporalia commoda sed æterna, nec titulos vanescentium honorum, sed perennium gloriam tribuunt Angelorum. In sæculi conuersatione volatili quam scriptura prophetica vmbræ apparenti, & illico vanescenti credidit comparandam, dicens: *Dies mei sicut vmbra pretereunt.* Rectè quicquid aspicitur deceptorium indicatur. Et ideò seu corporum vires, seu patrimoniorum facultates, seu fœlicitatis argumenta, vel diuersarum prosperitatum insignia, pene est vt ante transeant quam producta lætitia leuiter quolibet vsu auctorem incipiant oblectare. Quæ tamen plus metu amissionis excruciant amatorem quam suæ prosperitatis ambitu lætificent possidentem. Iugiter suspecta, nec tamen manentia, more subdoli hostis ingerentis paruam prædam, vt possit animam perpetuo tenere captiuam. Et ideò accensus non humano affectu, sed diuino nutu, quia non fallit ille qui dixit interius magna & supra quam credi possunt de te mihi in altero promitto. Illa tibi & in præsenti prouisurus quæ non æstimas & in futuro quæ non possunt hactenus cogitari. Sed cum beatus Hilarius exercitatione præcipua quæ pollebat acrimonia qua cæteros superabat eloquentiæ quo ipsi suis instituentibus plus fluebat ista destrueret, non facile suscipiendum credens quod summum esse meritis videbat intuitu, beatus Honoratus ad Dominum tota se virtute animi conuertit. Quo facto non solum fastidientis ascensum, verum etiam humilem & subiectum Christo actore lachrymis gemitibusque promeruit, quem blanda adhortatione non flexerat, violenta supplicatione superauit prostratus in conspectu domini, vt eundem celsius exaltaret, producens flumina lachrymarum, vt a lachrymis eximeret futurorum. Illicò in eius pectore nouæ cogitationis fluctus exæstuat, suscitantur alterantium diuersa inter se concilia voluntatum & cui inuitantis domini ingerebantur præmia

Adhortatio S. Honorati ad Hilarium.

Eloquentia S. Hilarij.

Oratione S. Honorati conuertitur Hilarius.

Mutatio dextera excelsi in cogitationibus B. Hilarij.

Digitized by Google

præmia ipſius nihilominus mundi apponuntur obſtacula! In ſuſcipienda igitur cœleſtis militiæ tyrocinia excitatus talia ſecum ipſe deliberat. *Exhortatio ad ſe ipſum.* In ſtudiis ſæculi conſtituti numquam ſuadendi deliberatione ſuſcepta, iuſta ab iniuſtis, vtilia ab inutilibus perpenſa ſalubriter examinatione diſcreuimus: nonunquam humanis auribus blandientis ſpeciē iuſtitiæ oratoriæ arctius venuſtate celauimus: Hic quid agendū eſt vbi cauſa vertitur ſalutis æternæ, vbi niſi ſtatus animæ, & infinitos cœlorum eſt penſanda ſecuritas, grandi maturitate tractanda ſunt in quibus ad portum pœnitendi nec ratio ſupereſt nec recurſus, æquitatis lance cuncta pēſanda ſunt, quæ vtilitatis pōdere menſurā ſuppleant in libra iuſtitię. Cunctaq; à mortalibus expetunt licet incomparabiliter, velut precioſa deſiderentur, ipſa continuo adeptione vileſcunt. Natura humana vitiorum noxia inſolens appetitu, non contenta quod voluit, non ſatiata quod concupiuit, in nouas cupiditatum faces flammarum more detrimentis ſuis creſcens pabuli aſſumptione deſſiciens, nec intelligens quod nonnunquam in ipſis conatibus morte immatura mortem cogitur ſubire perpetuam: & idcircò, quid iuſtitia, prudentia, fortitudo, temperantia demonſtrare ſoleant, vt dignum eſt cogitemus. *Iuſtitia.* Iuſtitia perſuadet nihil auctori, redemptorique præponendum, quia propterea diuinitas ad nos humiliata deſcendit, vt ad cœleſtia regna nos faceret peruenire. Rectè deputatur eidem vita qui dedit, redemptori debetur obſequium. *Deuotio.* Amplectenda deuotio quæ gloriam parit dignitatis angelicæ prudentia ſimiliter docet illos exempla debere ſectari qui domino placuerunt: eligamus ergo quis noſtrum firmet ambiguum. *Prudentia.* Abraham primus incurrit qui egredi compulſus a patria, præceptum conuertit in præmium, aſtra viſus aſpicere, credidit quod contra naturam promittebat æternitas, promiſſum vertit in debitum. Iſtum decet imitari innumera ſtellarum comparatione fœcundum, qui extitit regni perennis conuiua glorioſus, cuius ſinus rectè dicitur paradiſus animarum. *Fortitudo.* Fortitudo cordis animæ generoſæ, nihil humile, nihil abiectūm permitit incipere: celſa ſectari, ardua conſcendere facit, aduerſa ſuperare, deſperationem fortibus probationem nullatenus exhibere permitēs. *Temperantia* Temperantia regi cœlorum templum prouocat preparandum fugatis tenebris replere lumine ſplendidiſſimo puritatis, abiectis voluptatum fœtoribus caſtitatis flagrare timiamatè, proinde quia iuſtitia conditori nos tradere, prudentia maiorum ſectari exempla: fortitudo contrarias proſternere poteſtates: temperantia templum actori parare debere iuſtæ definitionis deliberatione ſuaſerunt. Cōtemptum priſtinum ſpontaneo emendemus occurſu, quia non hunc ſed illum à quo miſſus eſt offendemus, ſi cauſam ſalutis diſſimulatione aliqua, vel occupatione mundana crediderimus eſſe lætandum. & quia laborem ipſius ſuperna potentia inuitauit, vt ſpolia diaboli victor ipſe ſuſcipiat. *Finit exhortatio.* Aſtructioni noſtræ ipſe Beatus Hilarius teſtimonium præbet, ita dicens. *Teſtimonium B. Hilarij de ſua conuerſatione.* Heſitantiæ meæ inuitante pio domino, totus cùm voluptatibus ſuis mundus aſtabat: quid relinquendum, quid appetendum videretur, animus meus tanquam collatis apud amicum tractatibus ventilabat: quotiens in animo meo velle & nolle ſucceſſit: & quid plura? abſente illo partes ſuas in me Chriſtus exequitur, tali diffinitione firmatus, occurrit aſpectu ſereno, animo ſecuro, ſummiſſo colloquio, quemadmodum humanum arbitrium diuina precedens gratia commutaret in melius, digna conuerſatione: ſermone, mente habitúque demonſtrans, manum continuo in Euangelij miſſurus aratro, ne retro vel cogitatione reſpiceret, ob id à taxatione omnium prædiorum totius ſubſtantiæ acceptas à

Digitized by Google

germano pecunias vel vsibus pauperum, vel refrigeriis deputat monachorum. Nequeo vt dignum est vel æstimare vel dicere, quemadmodum sæculi voluptas quæ ætates lubrico, & illecebroso humanæ fragilitatis solet escario praua delectatione decipere, ex animo huius Beati abiecta fuerit repuendo, salubri damnata concilio, rationabili euitata perfugio, desiderabili heremi glorificata secreto, illum Euangelium percuntatorem meritis superans, virtute vicens, perfecta consumatione transcendens. Ille vendere noluit, hic vniuersa distraxit, Ille tristis abscessit, hic lætificatus sæculi paradisum festinanter intrauit: astructioni nostræ dignum beatus Eucherius testimonium præbet, ita dicens: & tu licet omnem sensum in Christi pauperes diues effuderis, tu licet preferas annis iuuenem, moribus senem, tamen plus est quod eremum concupisti. Ruptis ergo occupationum catenis, & auctori facultatibus traditis, tanto duce terrestrem ingreditur Lerinensis Insulæ paradisum vnde non more primi Adæ, vt in huius vitæ mitteretur exilium, sed eundem iure victoris ad cœlestia postmodum regna raperetur. Hinc iam omnibus nota illa mentis acrimonia ardens profectus alacri inspectione peruaserit: perseuerantiam hauxerit, vigilias vicerit, abstinētiam rapuerit, humilitatis mansuetudinem transcenderit, orationis instantiam superauerit lacrymarum flumina meruerit, gratias omnium sibimet vendicauerit, compunctionum virtutes attraxerit, & vim intulerit regni cœlorum. Pontificalis gloria, mundo nota satis supérque monstrauit, siquidem quantum compunctionis tunc acquisierit, hinc apertè cognoscitur, qui postmodum in media ciuitate heremitica fecit iustitia feruere. Amorem autem secreti ita medulitus hauxit insertum, vt cum illum ducem suum patrémque profectuum in sacerdotali fastigio collocatum, sub ordinationis principium crediderit comitandum: statim definierit relinquendum: quantus amor heremi fuit apud quem Beati Honorati dilectio non potuit studio charitatis imminui, sed ardentissima compunctionis flamma. Nequeo tuum sauciato intuitu videre fulgorē, quid tantopere fugis? quid deseris? quasi alibi possis lumen præstare quam vbi auctor elegerit? licet velis proprio gaudere secreto, licet consuetudine heremi rapiaris affectu, patrem deserens, pater effectus postmodum reuerteris. Relationi huic scripta Beati Eucherij præbent attestationem quæ ad eum directa testantur. Magno animo egressus dudum de domo tua & de cognatione tua vsque in mare magnum recedentia heremi secreta penetraueras, maiore tamen virtute, reperita est à te heremus, quam petita: siquidem hospes ingressus habuisti ducem, & veluti itineris tui preuium, quem deinde etiam militiæ cœlestis magistrum: cumque in Pontificali fastigio persequendum putasses, ad familiare heremi secretum te amor retulit, & quia non multorum necesse est astructionibus narrationem suscepti operis confirmare, quisque plenius ista scire voluerit opus illud [a] vbi hæc dignè sunt digesta percurrat. Emenso biennio cum ad meriti proprij percipiendum ex merito præmium vitæ istius cursu Beatus Pontifex vocaretur Honoratus, missis Epistolis vt extremis suis interesse deberet amonuit. Ita iussionem eius festinauit implere ac si reuocaretur ad heremum. Cúmq; ad tantū virum crebra sublimium virorum agmina benedictionis accipiendæ gratia aduentaret, cœperūt de successore Beati Honorati flagitare responsum, excitati desuper animi de electione Pontificis ad iudicium perrecturi testimonium postulabant, supremo alitu summum meritis singularibus digito demostrauit Antistitem. Impēsis ergo supremis obsequiis, iterū S. Hilarius ad heremi secreta festinat.

Testimonium B. Eucherij.

S. Hilarius commitatur S. Honoratū.

Audiant qui nihil magis ambiūt quam extra Lerinam vagare.

a Eucher. de laud. Heremi ad S. Hilarium.

Post bienniū sua ordinationis moritur S. Honoratus.

S. Honoratus ostendit S. Hilarium successerem.

Sed

Digitized by Google

Sed illa diuinitatis potentia, quæ modis occultis ſuam per humana myſteria peragit voluntatem, illuſtris viri Caſſij qui tunc præerat militibus animum repentè ſuccendit, vt ignotum, vt longè poſitum, vt denique ad heremum properantem ardenter expeteret, fortiter retineret, violenter attraheret.

Inuitus trahitur ad Pōtificatum.

Electum ciuium numerum cum non parua manu dirigit militantum, fœliciter peruenitur, ſpiritualis præda adſtat ante oculos inquirentium, & nihilominus ignoratur, quorundam tamen indiciis declarata capitur, & (ò ſupernæ gratiæ diſpenſatio inaudita) vbi officia paſtoris oues egerunt: nec immeritò poſtmodum abegit ex mente lupum vbi oues primitùs paſtoris officium peregerunt. Cúmque ſollicito gregis agmine ſeruaretur, animus eius plus de diuini iudicij demóſtratione ſollicitus, quam extaret de ſuſcipiédi officij onere occupatus, diurnis nocturníſque fletibus voluntatem ſibi Domini declarari flagitabat obnixè. Cúmque poſitũ in itinere ſollicita expectatione pauor iudicij fatigaret, etiam clara voce quæ intrinſecus voluebantur omnibus patefecit. Igitur Beatus Hilarius cogentibus ſe ad Pontificatus officium tale fertur dediſſe reſponſum: licet (inquit) fortiter charitatis illigatum me vinculo teneatis, & violenta cuſtodú catena cingat aſtrictum, niſi Dominus voluntatis ſuæ mihi dederit ſignum, nequaquam ſacerdotij ſum ſuſcepturus officium.

Caſtrũ Alamannicum.

Itaque cum tali affectu cunctorum vota atque animos vulneraſſet, ac mœſto ducentium agmine vallaretur, Alamannicum deſcendens caſtellum, niueæ columbæ deſuper aduenientis & reſidentis in capite diuino confirmatus attactu, omne amputauit ambiguum, quæ nec ab illis ciuium militúmque frequentibus turbis atque cuſtodiis, vel abigi potuit, vel territa fugari, quin beato vertici ſuperpoſita Domini voluntatem, dum ſecura reſidet apertiſſimè demonſtraret.

Columba in vertice S. Hilary.

Nullo dubitationis veſtigio deinceps derelicto, vbi colúbæ ſpecies quæ iam tunc comparata ſpiritui ſancto ſuper caput Ieſu eius venit in Baptiſmo, Pontificis quoque futuri deſignauerit nutu diuino ſpecialem dignitatem, ſcilicet quæ ſupernam benedictionem pernicibus pennis, ſtridenti volatu tectis velocius deportaſſet, vt priuſquam vocibus humanis, fauore ſuperno dignus Pontifex clamaretur. In tam præclari cultu, nouóque miraculo exigebat materiæ magnitudo diutius immorari niſi narrationis ordo cœpta compelleret explicare. Domini ergo voluntate omnes alacres tam de cõfirmato inuicem voto, quam de oſtento ſummi Pontificis merito, lætiores ad Arelatem perueniunt ciuitatem. Occurritur, feſtinatur, primas delicias vultus ſui ſplendore aduenientibus præbens, merita interioris hominis, exterioris pulchritudinem demóſtrabat. Eminentiſſimam ſacerdotij dignitatem & nouum priuilegiú ſanctitatis angelico præferens vultu, agnoſcitur, & agnoſcit, in quo agnitus eſt magnus extitit, in quo agnouit, maior apparuit, ſicut ſacerdotij gradu ſummus, ita humilitatis deſcéſu faſtigium cœleſtis ſublimitatis indeptus: ò verè perfectus Chriſti diſcipulus, qui vias magiſtri ſequutus, exercuit docendo quod didicit, conſecratur in ſacerdotio iam diu virtutum meritis conſecratus: amplectendum conſecrationis miniſterium, quod auxit merita conſecrátum: effectus nomine ſacerdos qui iampridem virtutum erat decoratus inſignibus: quod ita ardéter & ſtrenue cœpit ac perfectiſſime conſummauit, vt in illius téporis incerto tumultu quam pax longa munierat congregationem ſubitò inſtitueret, ſecreti cupidam continentiæ virtute creſcentem, quam ſuo non minus penæ imbuit exemplo, quam formauit eloquio: hinc affectu animi promptum, ſed effectu ſermonis imparem me eſſe profiteor, vt incipere audeã qua pietate ſubſtinuerit infirmos, quibus doctrinis imbuerit imperitos, quidquid

Auctor huius hiſtoriæ videtur obſcurè prodire ſe ſucceſſorem ſancti Hilary qui fuit Rauennius anno Domini 449. ſed potiùs auctor eſt Honoratus Maſſilienſis.

Digitized by Google

in ciuitate summũ, in celsitudine arduũ, in mortificatione corporis asperum, in sæculi contemptu vilissimũ, æquitate iustitiæ præciosum, correctione prouidum, sapientiæ cósideratione præcipuũ, cœlesti desiderio sempiternũ, exercuit, impleuit, ostendit. Adeptus ipse cœlestem gloriã exemplo suo fecit alios adipisci: ad Philosophiæ supernæ dogmata expeditus incessit, & vt alij quoq; incederent inflamauit. Vsum vitæ téporariæ minimis immo nullis exegit impendiis, & ita docuit singulis dierum curriculis transigendũ ad obtinenda futura præmia. Innouato studio semper exarsit, & vt alij inardescerent oratione & adhortatione coëgit. Cùm primum speculatoris suscepit officiũ, in se ipso primũ móstrauit quemadmodum congregatio mundũ contemneret, corpus despiceret, & vitia superaret. Fatigaretur laboribus manuum quoque operibus continuis vesceretur, sanctis paginis inhereret, ieiuniis, vigiliis, studium commodaret, vnius tegmine tunicę æstatis ardorem, & hyemis rigorem contenta tolleraret, iter pedibus conficeret, talia sibi suisque ingerens documẽta. Manducandi necessitas incumbit, semina iaciamus, vini perceptio præsuméda est, vineas excolamus. Impleuit illud Apostolicũ nequem fortè grauaret ociosus, victus proprij habita ratione siquid operi superfuerat, deputabat expensis pauperum in meditatione iugiter permanere, verbi ministerio indesinẽter insistere, multiplicibus cœlestis sapiétię mysteriis saginari, Dominũ proximumque diligere, sacerdotes Domini non solum verbis, sed factis accendere, Zeli superni emulatione flagrare, instituere Monasteria, ædificare templa digna sacerdotio, consecrare propriis non solum manibus, sed nec periculis temperare, suscipere orphanos, confirmare monachos, accersire seculares, institutione sua Pótifices ordinare: Ita quotidianam sui actus discutere rationé, vt superno iudici tanquam multiplicatum dispensationis suæ talẽtum niteretur ingerere. Ita viscera eius misericordia quatiebat & pietas ac si solus ad redimendum paginis cœlestibus vrgeretur. Tractauit, secũ deliberauit & fecit, vt sacra mysteria captiuis solatia potiùs quã præstarent Ecclesiis ornamenta. Quid dicam cupidus? quid obmitã nescius, ab his qui maiora sciunt negligens vindicãdus? quicquid argenti omnes basilicæ habuerunt captiuorum redemptioni protinus deputauit. Cúmque omnia cognouisset expensa, exultans atque congratulans, quia vita fideliũ, dispensatione sua videbat cœli in sede promissa. Nunquid nam poterit exstimari quantum visceribus eius insederit pietas qui vsque eo credidit omnia distrahenda, quousque ad patenas vel calices vitreos veniretur. Accendit studia offerentum, dispensatione laudabili, nec vt fatigaret reiecit, sed vt iterato offerrent vberius excitauit. Offerentum deuotio gratam optauit, vt oblatio sua prima sacris altaribus postmodum membrorum Christi redemptionibus militaret. Quemadmodum etiam serui Dei debeantur honorari documentis spiritualibus salubriter imitandum posteris non negauit. Nam cum sanctum Caprasium sicut ipse dicere solitus erat, Angelica in Insulis conuersatione degentem infirmitate fatigari corporea, certis nuntiis comperisset, ad eius occursum celeri se festinatione proripuit ad cuius pedes residens, vt sui meminisset humilitate submissa, & virtute inclita flagitabat. Iustè dum tanto heremi incolæ impendit obsequium, & singularem præbet humilitatis affectum, sacerdotij dignitate quo magis extolleret solerter inuenit. In eodem loco tunc temporis sanctum Faustum presbyterum pariter & Abbatem, ita futurorum prescius honorauit, vt inter se & sanctos sacerdotes Theodorum & Maximum medium compelleret residere. Constat ergo humilitatis culmina, proprio eum comparasse despectu, & celsum perinde virtutum

Studia S. Hilarij.

Pro captiuis redimẽtis Ecclesia tradidit.

S. Hilarius visitat S. Caprasium ęgrotantem.

Faustus Abbas Lerinensis.

Digitized by Google

virtutum meruisse fastigium. Sed fortè hæc tanta & tam multiplicia verę humilitatis exempla aliquod superbiæ periculum generarunt, & non potiùs sublimibus humilitatis compararunt celsa præconia. Extitit rigidus, sed superbis, extitit terribilis sæculi iniquitate turgētibus, Xenodochiæ vanitate tumētibus: cæterum congregationi sanctæ & consumatis viris, nō solum cor atque animum, sed & corpus quoque promptissimè prosternebat. Quantum igitur districtionis habuerit causa iustitiæ, apertissimè declarauit, ita vt ne dignitati quidem pepercerit præfecturæ. Nam cùm sæpius præfectum temporis illius secretè monuisset, vt ab iniustis iudiciis se tēperaret, & consuetudinario lapsu illo ferretur in præceps, accidit vt dum in Basilica Constantia sacra solemnia celebrātur, productis fontibus cœlestiū doctrinarū fideliū corda rigaret, subitò ingrederetur cū suo officio præfectura: quā dum ibidē cerneret immorantē à prædicatione cessauit dicēs. Nō esse condignū, vt qui eius pro salute propria contempserat monita, spiritualis cibi perciperet alimenta. At vbi ille digna confusione perfusus egressus est conuiuium quod inuocat spiritualium deliciarum profusissimè cibum rursus, innouato studio cœpit præbere agminibus populorum. Præmisit, & reliquit exemplum qualiter constantiæ virtute mundanæ contemptu debeatur potestates, temporalis verò eius prædicatio, quantum flumen eloquentiæ habuerit, quas sententiarum gemmas sculpserit, aurum supernorum sensuum reperit, argentum splendentis eloquij abundauerit. descriptionum varias picturas, & rhetoricos colores expresserit, ferrum spiritualis gladij, acumen in truncandis Hereticorum venenatis erroribus exercuerit, nō dicam discere, sed ne cogitare me posse protestor, sedilibus præparatis in ieiunio ab hora diei septima, vsque in eius decimam epulis plebe spiritualibus saginabat: pascendo esurire cogebat, esurientes nequaquam pascere desistebat. Nescio vtrum satietas, plus famē fidelium prouocaret, in edendo plebē magis coēgerit esurire, implens illud sapientiæ dictum, qui edunt me adhuc esurient, & qui biberint me adhuc sitient. Si peritorum turba defuisset, simplici sermone rusticorum corda nutriebat, at vbi instructos superuenisse vidisset, sermone, vultu, pariter in quadam gratia insolita excitabatur, seipso celsior apparebat, vt eiusdē Prælati doctores temporis, qui suis scriptis meriti summi claruere, Siluius, Eusebius, Dōnolas, admiratione succensi in hæc verba proruperint: Non doctrinam, non eloquētiam, sed nescio quid super homines consecutum, quid plura dicam? nisi dicēdi Pansa desuper eidem aduenisset, sermonem finire non potuit, tanta gratia exundante, & miraculo, & stupore crescente, vt peritissimis disperationem, tunc auctoribus sæculi eius inferret oratio, in tantum, vt huius temporis Liuius Poeta & Auctor insignis publicè proclamaret: si Augustinus post Hilarium fuisset iudicaretur inferior: Et licet gratia eius ex his operibus quæ eodem dicendi impetu concepit genuit, ornauit, protulit, possit absque hæsitatione dignosci vita scilicet Antistitis Honorati, Homiliæ in totius anni festiuitatibus expeditæ, symboli expositio ambienda: epistolarū verò tantus numerus: Versus etiam fontis ardentis. Sed ne quis me existimet falsa forsassis asserere testimonium Beati Eucherij Episcopi Lugdunensis iustum credidi adhibendum, qui eius volumine prosa, versúque percepto, ita respondit. Et tu licet sis clarus eloquio, clarus ingenio, tu licet præferas annis iuuenū, moribus senē, & auxiliaris auctor Romanæ facundiæ dictu difficile est quanti mihi precij fuerunt litteræ sanctitatis tuæ, in quibus ita expressam facundiam recognoui sicut tenes in aliis modestiæ morumque operibus prin-

S. Hilarius ob iurgat [illegible] ce præfectum Arelatensem.

Numeratur hora more gallico.

Liuius poeta.

S. Hilarius composuit vitam S. Honorati & varias homelias declamauit.

liturum, *quo inquit, vadam?* & sanctus aduertens quantum Dei gratia suo ministerio effecisset lætus exclamat, Maximum purgationis initium, est nescire quo recedas. Populos etiam egredientes, post euangelicã lectionem tali clamore reuocauit: *exite, inquit, exite, quid hoc vobis de gehenna facere non licebit.* Tunc specialis Zeli emulatio singularis, vltionem pœnæ terribilem ob eorũ exegit iniuriam. Nam cum facilis ad eum tunc inaniter excitata populorum turba, & inconsueta deceptáque venisset, eiúsque animum cõcitasset: Ciuitas pars maxima, misso desuper terribili conflagrauit incendio, quod ij si quoq; quid non mediocribus sunt dispendiis fatigati, propria voce, ob eius vindictam venisse, cognoscentes, clamauerunt, flebiliter postea eius genibus prouoluti misericordiam postulabant. Ille autem lectioni intẽtus, vigiliis deditus, orationi, ac ieiuniis iugiter mancipatus, Cilicij asperitate extimatem tenuati corporis macerabat. Nec hyemis quidem rigore quo solent torrẽtia flumina glaciali algore constringi, pedes indumento adiecto texit. Nunquam sinum lanamine concedens. Psalmorum ministeriis suaui modulatione cantatis, fletus vberes adiungebat. Orationem gemitibus inenarrabilibus duplicabat: ab opere nec in noctis obscura desistens, manus nota rapiebantur velocitate nectendi, mens recolendi exercebatur industria. Semel euigilatus, nec oculis pepercit, nec membra posuit ad quietem, nihil aliud agens, nisi vt cum spirituales hostium cateruæ inuenirent occupatum, pariter & armatum. In his profectibus constitutum subditus ardor accendit, vt Heliodori matrem hæresis Arrianæ vinculis colligatam expeteret, illuminaret, attraheret, & in æternum oblaturus in præsentia consecraret. Pietatis autem suæ insignia in his quos ad cœli regna premisit, ita intimis inuicem visceribus demonstrauit vt nullus valeat imitari: Minimi cuiusque lectoris transitu, eiusdem animus taliter vulnerabatur interius, vt singultibus quateretur, & profunderet fletus vberrimos non aliter ac si vnici pignoris solatio caruisset: casus quoque infirmitatésque suorum vulnera propria reputabat, quod sancti Cirilli tunc Leuitæ manifestè patuit documento, qui basilicis præpositus construendis dum marmorum crustas, & theatri proscenia celsa deponeret fideli opere nudans loca luxuriæ, quod sanctum parabat ornatibus, subito molarum funibus ruptis, impetus desuper marmoris venientis, stantis pedem cum extrema digitorum parte occupatum collideret atque minueret: pro cuius gemitu, & dolore, non minus vulneris vir beatus excepit in corde, quam collisus sustinebat in corpore: Cumque ministri vulnus immensum, iuges & indefessos sacerdoti gemitus extorqueret, quia eiusdem cellæ erat eius cella coniuncta remedia, vir sanctus more solito supplicationibus flagitabat. Paululum sopore depressus videt terrentem eminus altare personam, quæ mœstitudinum causas sollicite perquirebat. Ille collisum Leuitæ pedem, non solum mœrorem sibi iustitiæ sed & vulnus animi indicat inflixisse: percuntatus; *Vis, inquit, vt dolor omnis abscedat? Optare se omni auiditate respondit: produc, ait, pedem Vicario succidendum, & omnis protinus ministri dolor aufugiet*: pedem sine hæsitatione protendit, ictum ferientis libenter excepit, tantúsque dolor accessit, vt refectionis dulcedinem doloris excluderet magnitudo. Euigilans non dubitauit implendum quod fecerat promissum: ad præfati cellulam dirigit inquirere, vt qualiter se Leuita sentiret, illico nunciaret. Mandat ille omnem recessisse dolorem, quietem desuper esse concessam, merito eius pietate sanatus creditur, cuius inquisitione quietissimus reperitur, qui in releuatione proximi, membrorum propriorum

Reuocat egredientes ab Ecclesia.

Eius exercitationes generatim describuntur.

Conuertit matrem Heliodori hæreticam.

Cirillus leuita ruit ab alto & sanatur à S. Hilario.

iacturam credidit faciendam; impleuit diuinum præceptum quinimo fœliciter & excessit, dicente domino, *diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Ecce inuenitur hic beatus dilexisse proximum supra seipsum, qui quantum definitio mentis habuit membra tradidit amputanda propria, vt sanaret aliena. In excursibus autem quis vt dignum est explicabit, quantum eius præsentia profectum contulerit ciuitatibus Gallicanis? sanctum Germanum sæpius expectando, cum quo sacerdotum ministrorúmque vitam, nec non profectus, excessúsque tractabat. Vbi eius aduentus innotuit, flammata ad vtrosque nobilium & mediocrium studia conuolarunt, astruentes cœli domum internuptam suo adhibuisse consortio, quod Apostolicæ sedis auctoritas, & canonum prohibent statuta: simul ingerentes sæculi administratione præfecto capitali aliquos condemnasse sententia. Tantæ rei nouitate permoti, testes impetrant præparari: conueniunt ex aliis locis probatissimi sacerdotes, res omni ratione prudentiáque discutitur, accusatio testimoniis confirmatur. Adhibetur vera, simplexque definitio, vt quem scripturarum regulæ remouebant, voluntate propria se remoueri deberet. Ille vrbem credidit expetendam ibique se iniusto rigore astruit condemnatum. Quod vbi comperit vir beatus, quanto studij ardore, quantóque zelo superno fuerit inflammatus, vt non hyemis asperitatem, non Alpium stridores, attéderet, vel frigora non vitrea glacialis crustæ spicula protinus resoluenda, desuper gladij hic tui similes expauerit aculeos dependentes, in frigoris terrore mortiferi gelu concreto, velut vibratam dextram imitantes, verùm ille inconcussa fidei radice constanter animatus, præsertim qui ad tantam voluntariè venerat paupertatem, vt pedibus iter aggrediens & conficere non timeret, intrepidus vrbem Romam sine equo, sine saginario, vel sago, omni difficultate superata festinus intrauit: Apostolorum Martyrúmque occursu peracto, beato Leoni Papæ illico se præsentat, cum reuerentia, impendens obsequium, & cum humilitate deposcens vt Ecclesiarum statum, more solito ordinaret. Astruens aliquos apud Gallias publicam meritò excepisse sententiam, & in vrbe sacris altaribus interesse. Rogat atque constringit, vt si suggestionem suam libenter excepit secretè iubeat emendare, & ad officia, non ad causam venisse protestandi ordine, non accusandi, quæ sunt acta suggerere: porro autem si aliud velit, se non futurum esse molestum. Et quia tantorum virorum præsertim iam ad supernam gratiam vocatorũ, nec in narratione audeo iudicia ventilare, hoc breuiter tetigisse sufficiet: quod solus tantos sustinuit, quod nequaquam minantes expauit, quod inquirentes edocuit, quod altercantes vicit, quod potentibus non cessit, quod in discrimine vitæ positus communioni eius, quem cum tantis viris damnauerat coniúgi nulla tenus acquieuit, quod custodibus appositis, hyemis rigore sæuiente, quos ratione non flexerat credidit relinquendos in ciuitatis recessu, licet corporali infirmitate fractus, tamen perfectione sanctus, & pietate sanctissimus, totum se ad placandum tunc animum sancti Leonis inclinata humilitate conuertit, misso primitus sancto Rauennio tunc presbytero postmodum proprio successore: Deinde sanctum Nectarium, sanctúmque Constantium præcipuos sacerdotes: & quia quantum in hac causa dictauerit, huic operi nulla possum ratione connectere. Auxiliaris tunc præfecti quæ fuerit sententia credidit inserendam, cuius hæc verba sunt sanctos Nectarium & Constantium sacerdotes, cum beatitudinis tuæ parte venientes digna admiratione suscepi. Cum his sæpius sum loquutus de virtute animi, atque constantia, contemptúque rerum humanarum, qui inter fragilitates

S. Germanus Altisiodorensis Episcopus.

S. Hilarius pedester tendit Romam.

Recedit ab vrbe Roma.

Mittit legatos ad S. Leonem summũ Pontificem.

Digitized by Google

fragilitates nostras semper beatus es. Nam quid potest in hac corporea vita esse secundum, quæ cum sit misera, tamen non potest esse perpetua? Locutus sum etiam cum sancto Papa Leone. Hoc loco credo aliquantum animo perhorrescis, sed cum propositi tui tenax sis, & semper æqualis nulloque commotionis felle rapiaris, sicut nullis extolleris illecebris gaudiorum, ego nimimi nec cõtagione fuscari, sed impatiẽter ferunt homines, si sic loquamur quomodo nobis cõscij sumus, aures præterea quadam Romanorum teneritudine plus trahuntur quibus si se sanctitas tua subinde dimittat, plurimum tu nihil perditurus acquiris. Da mihi hoc, & exiguas nubes paruæ mutationis serenitate compesce. Talia percipiens totum se orationi, prædicationi, operationi vel, vt insipiens mancipauit rigore distinctus, miseratione propensus, largitione promptissimus. Non contentus quæ inueniebantur ingerere, nisi solatia consolationum riuis fletuum cumulasset, vnde sanctus Edecius ita prosequitur dicens poeticæ. Vidi ego præuentam fletus magno vbere fletus, magno vbere fletu. Nam quod creuit numis cupiebat crescere notis, quam prærupta viget miseratio, quam cita donis gratia, nec solum fueras ad munera largus, maiores comitantur opes pietate ministra. Abstinendo victu operi insistendo itinera pedibus conficiendo, ita se tenuauit fatigauit, exhausit, vt vix quadragesimi octaui anni circulum adimpleret. Non enim virtutum celsa illa perfectio quæ non solum locum, sed & condignam in cœlis parauerat mansionem, moras diutius est passas terrenas, sed fidelis seruus implens præceptum, desiderans promissum, corpus suum diuersis ægritudinibus mancipauit vt supernæ monetæ verum obryzum* ægritudinũ calculo exortum thesaurus recõderetur æternus Ergo infirmitate crescẽte, non virtus mentis, sed ipsa est corporis cõscripta materies, quo studio alacri omnis exhortatione releuare, in proposito permanere, facunda & necessaria persuasione coegerit, nequeo. Igitur in vltimo ambiguo cõstitutus accepit manifestæ reuelationis non mediocre solatium, mens eius ad hoc in sopore laxata est, vt ei singularis præmij magnitudo patefacta virtutum suarũ depingeret ornamẽta: videt se sacris interesse mysteriis, intuetur tunicę Aaron quondã Pontificis tegmine decoratũ quod diuina, per Moysem, iussione mira fuerat artis varietate contextũ. Duodecim gẽmarum multiplici, ac diuerso splendore pectus ornari, eiusdémq; niueo humeros fulgore vestiri, stola quoque dispari varietate micante membra circundari quã bisso, croco, yacinto, radio corruscãte, colore dissono, metallo precioso, spiritualium manus docta decorauit artificum: preciosiora pulchritudinum quam diximus ornamenta, quæ Deo sunt auctore formata atque constructa, tinniola etiam commota gressibus incedentis, & intrinsecus malo, granatis illisa ictibus clarum personabant extrinsecus salutiferúmque tinnitum. Cúmque ita meritorum perennium, donis, præmiis, atque muneribus se cerneret adornatum, humano affectu adiici sibi desuper vestimenta omnimodè flagitabat: quod vbi didicit abnegari. videt filium suum sanctum Rauennium applicari ad diuina ministeria consecranda, & intellexit se esse migrandum, quam beatus igitur, quamque inclitus pater, qui adhuc in sęculo constitutus illius viri sacerdotis quem in multiplici colorum varietate non figura, sed meritorum veritas propriè decorabat est, præmium consecutus. Cur non ei monstraretur in tunicæ illius tegmine, quod in omni virtutum diuersitate possederat? cur non ei reuelaretur in vestimenti illius pulchritudine, quod erat ei in stola perpetua compensandum? quem enim decorauerat continentia mentis illesæ, & in quo immaculatæ conscientiæ lucebat aucto-

Iterum versus ad eum.

Quadragesimo œtatis anno excessit è viuis.

**. i. Aurum.*

Visio sancti Hilary.

Expositio visionis.

Digitized by Google

ritas,merito lamina auri fulgentis speculum verecundæ frontis eius obtexerat,quem virtutũ semper exaltarat principatus, dignè preciosorum lapidum textus ornabat. Cur non bisso circundaretur, quem zeli castitatis zona construxerat,nam vt verius loquar, principalis eius lamina auctoritate fidei, & ignea flamma rutilauit, gemmæ quoque omnium virtutum splendore sydereo micuerunt, rationale emicuit pectoris, fulsit elogium pietatis, iustitiæ byssinum,continentiæ cingulum,prædicationis tinniolum,mala granata bonæ spei opere & sermone iugiter sonuerunt. Cùm ergo tanta ac tali esset consolatione reuelatus,atque perfusus congregationi ad solatium pariter, & exemplum alacri sermone disseruit,ista omnis allocutionis voce compellans.

S. Hilarius alloquitur fideles iam in extremis positus.

Vitæ curricula hucusque peregimus, iam ad illud tremendum supernæ maiestatis euocamur examẽ: viam carnis huius,& incertam vitam sæculi præsentis ingressi,iussionibus paruimus creatoris,ac seruitutis propriȩ peractis officiis, ad veram perennémq; patriam prelata cõsolatione migrabimus,militauimus huc vsque spirituali militia,infidelis corporis aculeos,cilicij asperitate cõtundimus,abstinentiæ rigore,ac vigiliarum lassitudine vniuersa vitiorum certamina auxilio superauimus implorato, cogitationum laqueos sancta meditatione disrumpimus, occupatis studiis doctrinæ cœlestis, talentum perennitatis multitudini fidelium non cessauimus errogare,nauigauimus per vitæ istius pelagus,& diuersa iuuante domino virtutum mercimonia, cum fœnore vsuræ salutiferæ talenta Deo referẽda percepimus: Ad portum quietis domino gubernante cœpimus propinquare,cum istius mundi principibus(cùm quibus vt Apostolus describit bellum iuge esse)confliximus, quod nulli deerit quicumque ad beatitudinem, cœlesti gratia præcedente, & industria subsequente voluerit peruenire. Absolutum me & liberatum ad domini mei intuitum credo eodem propiciante venturum: ad ea obtinenda, perseueranti cursu vobis sunt peragenda certamina, ille vtique qui se liuore proprio perdidit,qui procul adoratur bellum, & ad vocem tubæ quasi cuncti esse in sua debeãt potestate,diutina antiquitate callidus,subtilitate dolosus, decipiendi assiduitate,atque arte peritus,qui electis pascitur escis,& perfectorum perditione saginatur pœnam propriam salutem reputat,alienum non mediocre æstimans solatium si ad superna tendentes laqueis capiat peccatorum, & funibus perditionis,quos etiam Propheta suspirans dicebat: *funes peccatorum circumplexi sunt me.* Hic salutis humanæ inimicus cauendus est, huic omnimodis oppugnandum est, & resistendum: quomodo enim poterit incedere iam ligatus, vel audebit repugnare captiuus? habebit proculdubio infernali pœna participem,quem tenuerit in sæculi voluptate consortem: huius fortitudinem dominus Beato Iob mõstrans ita dicit. Aurum reputat velut lutum;

Iob cap. 41.

quid nisi sanctorum vitam velut lutum se æstimat calcaturum? proclamante Propheta, *Erue de luto fecis pedes meos:* Iordanis autem fluentia quæ sunt nisi baptismi sacramenta, quæ sua credidit impugnatione deuoranda? lutea compago, antiquitatem potentiámque eius non potest sine Dei gratia superare:tamen iugi certamine & indesinẽti conflictu eius sunt insidiæ tolerandæ spectator certaminis humani,quotidiani exercitij, palæstram placidus intuetur,videt ignita iacula dirigi,sed lacrhymarũ facit fõre restingui:cernit laqueos preparari,sed orantes eruit& plorantes vt cum vera exultatione decantent:*Oculi mei semper ad Dominum,quia ipse euellet de laqueo pedes meos.* Vt liberi, ad annunciandam pacem incipiant esse preciosi.Et ideò quicquid in presenti potest ab auctoris amore separare æstimandũ est inimicum,siue humana non

Psal. 39.

Psal. 24.

fallit

fallit illusio, grãdis tẽpestas huic imminet ciuitati,nõ mediocris,sed satis grauis incumbit afflictio,ad omnia,contraria aduersa quæ nos iugiter præparate fidem Trinitatis immobiliter retinere scripturarum interiora penetrare, vt abyssum inuocantes in voce cataractarum,id est, credentium iras, dono superno irrigare omnimodo non cessetis. Sit vestitus asperior, panis grossior, cibus durior, in nihilominus conficiatur pedibus expeditis, necessitas subita perniciem noui laboris inferat delicatis, quia vt exercitatio robustum, sic desidia regit ignauum. Hac igitur adhortatione completa, iubet congregationem mœstam sacrificium vespertinæ laudationis offerre, & cibum consuetudinaria refectione percipere dicens. Hora Dei vndecima anima mea de corporis domicilio liberata, ad supernum iudicem festinabit. Cúmque modulatione psalmorum solita officia auctoris in laudibus offerri alacer percepisse iam tediens atque commigrans voces,inquit,sanctæ voces quæ ad aures peruenitis auctoris me quoque Domino commendate, fratrum deinceps refectione completa, manu oculos atque os crucis Dominicæ signo communiens, & in oratione persistens securus innumeris sanctorum sacris choris occurrentibus lætus gaudénsque proficiscitur ad supernam patriam. Hinc iam quemadmodum sit vniuersa ciuitas congregata qualiter vnusquisque non patrem, aut matrem vel vnicum,sed omnium religiosorum atque orphanorum singularem fleuerit genitorem,quis vt dignum est explicabit? Nullus à fletu, nullus cessauit à gemitu: parem cunctis luctum dilectio vniuersalis induxerat, eráque velut seminarum lachrymarum, generalis dolor omnium diligentium. Vbi basilicæ beati ac primi martyris Stephani venerabile corpus illatum est, totius populi cum fletu vox vna procedit:Hæc inquit dies querelas iniustæ imputationis perpetuo resecauit, vt amplius quam in prædicatione sufficit non dicamus, fidei populus nimio ardore succensus mẽbra sancta dum vult contingere penè discerpsit, studio congregationis effectum est, vt columnis ardentibus cereorum hinc & inde populos abigerent irruentes. Noctis vigiliis expeditis cum mœstis solis claritas reputaretur obscura ad exequias venerandas non solùm fidelium, sed etiam Iudeorum concurrunt agmina copiosa omnium lachrymæ se superare certabant, deficiente voce, gemitus increscebant:Hæbream concinentium linguam in exequiis honorandis audisse me recolo. Nam nostros ita mœror obsederat, vt ab officio solito impatiens doloris inhibuerit magnitudo. Demum antequam Beati Genesij basilicæ sanctum corpus inferrent, vtriusque sexus tantus cum lachrymis datus est clamor, vt astra ipsa percussa vicarium de cœlo redidérint insolitum, & tonitruis comparandum fragore cum sono reboatum. Hic iterum noua dilectio grauior in fletu corda succendit, dum singuli cupiunt fimbriam decerpere corpúsque contingere, sancti Basilij tum præsbiteri nunc Pontificis summi inuenit industria, vt maximam partem coopertorij vtraque manu discerptam qua corpus eius legebatur arriperet & longius recedens, diuidendo populis errogaret, dum parciendi studio lærificat eos tanto munere paululum retrahuntur à sepulchro, & sic corpus illud venerabile atque decorum, ne iterum deuotis redderetur obsequiis, clàm est depositum in sepulchrum. Quod vbi populi intellexerunt esse tumulatum, tantum subitò omnes clamorem cum gemitu proprio reddiderunt, vt recta ipsius Basilicæ discussa corruere & populos obruere putaretur, vita illius in morte fit apud animos omnium preciosa & desiderium tam singularis antistitis in laudem renascitur. Eodem tumulato, cum plausu cœpit doctrinæ il-

Prædixit tempestatẽ Arelatis.

Prædicit sibi horã mortis.

è viuis excedit S. Hilarus

Auctor huius vitæ præsentem se fuisse exequiis sancti Hilary fatetur.

lius recenseri memoria, cum gloria prædicari, mundi contemptus, compunctionis affectus, lachrymarum fluuius, temporalitatis impetus, pietatis thesaurus, iustitiæ culmē, temperantiæ moderamen, omnibus in exemptum trahuntur. Quid plura? Ciuitas vniuersa quicquid sacramento confirmare voluisset nomen eiusdem proferebat: astruens similem postmodum non futurum, sed summum est quod orante ipso amor verus vtcumque potuit habere mādarium: Nam non solam in successoribus, sed adhuc in multorum pontificium renasci non cessat augmentis, cum quibus dum laborem hic participat temporariis fructibus sine dubio æternorum comparatur gaudiorum, sicut arbor paradisi, fœcunda, & quid in præsenti offerat, & quid postmodum gignendo relinquat, singulari prosperitatis fertilitate procreare non desinit quanticunque seu per ipsum nutu cœlesti, seu post ipsum Dei prouidentia, ordinati sunt sacerdotes, eius intercessioni respondere eruditioni, doctrinæ, ac crescentibus meritis, gratia iuuante contendit, fœlix qui non tantum propriæ ciuitati * ex sua institutione prouidit, verum etiam diuisa loca illuminare accensis fidei calore innumeris lampadibus, & super candelabrum ponere procurauit, ac si in singulis eius gratia concalens quotidianis profectibus generata renascitur, quia quicquid ex eius institutione producitur, eiusdem meritis computatur, capitis vtique lucris adscribitur, quicquid membrorū vbertimo cultu percipitur. Pro omnibus sollicitus in certamine vitæ istius constitutus orationum solatia impendit, præsentia visitationis attribuit sanctæ castigationis vel increpationis innumera ac reuerenda præcepta seminauit spiritualis ac peritus agricola nunc minitans & dolens, exultans & tristis, lætus & anxius, turbulentus & patiens, serenus atque terribilis, durus & placidus, remissus atque districtus, nunc suspirio gemēs, sed cum gaudio vberes lachrymas fundens, de cuius pectoris exundanti fluuio, & fonte charitatis irriguo sic hausit vnusquisque quod voluit, ac potuit, vt nullum damnum largitas sancta sentiret, sed errogando cumulum potiùs fœnerator thesauri cœlestis acceperit, quia hæc est natura munerum cœlestium, vt profusioni sudore in se iugiter crescat, & cum defecisse putetur, quasi semper incipiat, atque in munitionis paupertatem descendens, augmentum quoddam detrimento dispensator diuinus semper obtineat. O magna præcelsa ac singularis caterua gratiarū quā veneranda recordatione obtutibus præsentaris, & beneficiis sentiris, profectibus nostris adhuc militare cognosceris: tot annorum spatiis euolutis, in tuorum filiorum renasci non cessas honoribus atque repararis iustè perpetuis laudum titulis honoraris, qui interpellaris & audis, pro supplicantibus intercedens, conueneris & reddis, constringeris & vt postulata impetrentur exequeris. Rogaris & Deo præstante obtinere non desinis: Ecce laudis preciosum titulum post emeritæ sanctitatis excessum: Ecce caput laureis virentibus & crucis stemmate coronatum, & fructu virtutum folióque contextū quod non fluit in æternum: ecce præconium post obitum triūphalibus meritis præponendum, iacet in sepulchro eius corpus conditum, cuius precibus reserantur regna cœlorū, in diuersa virtutū culmina innouari tuorū non desistūt insignia meritorū. Cur anima tua non maiora præstet paradisi beatitudine posita, quàm in sæculi certamine constituta, cuius virtutē ne signa proderēt oratio impetrauit, vnicum pignus & decus sacerdotij totius cœlestis scientia thesauri iugiter ex tuo corde manarūt, lucerna tua fidei lumine splēdens, etiā cæteros super Ecclesiæ cādelabrum positos lucere conscessit, vocatus ab auctore ad laboris fructum, & perenno refrigerium fœliciter peruenisti in illa beatissima

Arelatenses soliti iurare per S. Hilariū.

** Propriam ciuitatē vocat quia ibi Archiepiscopis non oriūdus extitit.*

Præconium eius virtutū.

beatissima Patriarcharum societate receptus, animæ tuæ singularia respicis ornamenta, quæ ita creuerunt diuinæ gratiæ adiumento, vt preciosis virtutum manibus perenniter conspicua decorentur, qui continentiæ puritate omnium scripturarum Thimiamate templum tui cordis ac corporis flagrare fecisti,& vt in eo auctor requiesceret perennis industriæ vigilantia præparasti: qui feceti amore animum quoque, affectúmque pauisti, qui cum psalmorum modulatione vincisti flumina lachrymarum, qui in decacordo præceptorum moribus pariter, & vocibus persulcasti vitæ institutione prædicasti, vias duras custodiendo, qui spiritualis organi cœlestis, armoniæ suaui sono cantu varia modulationis dulcedine concrepasti, qui sacrificio ieiunij exteriorem hominem continens, vigiliarum assiduitate, interiorem cur su strenuo oblectare non destitisti. Illud autem non prætereundum esse non credidit, quia vt ante resurrectionis diem dum campi lapidei spatia peragrasti, pastores singulos vnda baptismi regenerando baptisas,& baptisatos rectè viuere docuisti. Fac ergo quæsumus vt qui te ad Christum fœliciter venisse, & sine fine te regnare cum illo gloriamur, tum continuis precibus muniamur, interuentu protegamur,& qua frueris cum Christo gloria perfruamur. Cùm ergo tanti talisque viri testimonium, merita eius perhibuerint, dignéque facta laudauerint, quia possibilitatis immemor, impulsu amoris incautus ad tantum præconium prosiliui, veniam sperare præsumsi, vt nullo meritorum suorum præclaro fastigio constitutus, etiam pro me interpellare non cesset, illisq; venerabilibus Patriarcharū cœtibus aggregatus, ad præsidium nostrum turbam piæ soliditatis asciscat, obtinens vt non actu meo, non ignauia contristetur, quocirca me eius suffragium muniat, sed suis patrociniis meritum sacerdotis in illa examinatione tremenda faciat inueniri. Regnante domino nostro Iesu Christo, cui est honor,& gloria in sæcula sæculorum. Amē.

S. Hilarius Sabbatis singulis baptizat pastores in campo lapideo.

Oratio Auctoris ad S. Hilarium.

Conclusio cū excusatione.

Innuit auctor se esse Prelatum.

Explicuit vitam sancti Hilarij Episcopi Arelatens. ex vetusto.
Annotatio Vinc. Saler.

CODice manuscripto Lerinensi. Migrauit autem sanctus hic Pontifex ex hac vita in cœlum, Anno decimo Pontificatus magni Leonis Papæ, salutis verò humani generis quadringentesimo quadragesimo nono. Asterio 449
& Protogene Consul. Postque obitum illatum est sanctissimum eius corpus, ante Altare sancti Martyris Genesij, deinde sepulturę traditum in Elisiis cāpis in tēplo, quod nūc dicitur S. Honorati: in quo varia extāt sepulchra marmorea sub tugurio absidis,& maioris Altaris, interque illud S huius nostri Hilarij cū hac insculta scelte inscriptione. Sacrosanctę legis Antistes Hilarius hic quiescit. In tabula vero marmorea parieti infixa sequens legitur Epitaphium.

Epitaphium S. Hilarij Episcopi.

Antistes Domini, qui paupertatis amorem
Præponens auro rapuit Cælestia regna,
Hilarius cui palma obitus, & viuere Christus
Contemnens fragilem terreni corporis vsum.
Hic carnis spolium liquit ad astra volans
Spernit opes dum quærit opes, mortalia vitans
Perpetuus cœlum donis terrestribus emit
Gemma sacerdotum plebisque, orbisque magister.
Rustica quinetiam pro Christo munia sumens
Seruite obsequium, non dedignatus adire
Officio vixit minimus, sed culmine summus.

Digitized by Google

Nec mirum, si post meruit tua lumina Christo
Angelicasq; domos intrauit aurea regna.
Diuitias paradise tuas fragrantia semper
Gramina & halantes diuinis floribus hortos
Subiectásque videt nubes, & sydera cœli.

De eodem sancto Hilario Archiepiscopo Arelatensi & Monacho Lerinensi Gennadius de illustribus Ecclesiæ scriptoribus cap. 69.

Hilarius Arelatensis Episcopus vir in sanctis scripturis doctus paupertatis amator, & erga inopum prouisionem non solum mentis pietate, sed & corporis sui sollicitus labore fuit, nam pro reficiendis pauperibus etiam rusticationem contra vires suas homo genere clarus & longè aliter educatus exercuit: sed nec in spiritualibus neglexit: nam & in docendo gratiam habuit & absque personarum exceptione omnibus castigatum opus prædicationis iniecit: ingenio verò immortali aliqua & parua edidit quæ eruditæ animæ & fidelis linguæ iudicio sunt, in quibus præcipuè & ad multorum vtilitatem necessario opere vitam sancti Honorati prædecessoris sui composuit. Moritur Valentiniano & Martiano regnantibus. Hæc ille. Idem refert Vincentius in speculo historiali lib. 20. cap. 20.

De eodem Hilario Thritemius lib. de scriptor. Eccles.

Hilarius Episcopus Arelatensis, ad quem heremi deserta petētem Eucherius Lugd. Antistes librū edidit de laude eremi, vir doctus in scripturis diuinis & satis diserto eloquio, cuius merita sanctitatis catholica personat Ecclesia. Tantæ pietatis extitit in pauperes, vt omnibus suis in eorum vsus hilariter dispersis pater pauperum deinceps vocaretur & esset, scripsit inter cætera satis præclaro eloquio prædecessoris sui vitam sancti Honorati Episcopi, liber vnus, homelias penè infinitas, & quædam alia claruit sub Theodosio principe iuniore anno domini 440. moritur autem sub Valentiniano & Martiano principibus.

Annotatio Vinc. Saler.

Habuit etiam sermonem de miraculo sancti Genesij Martyris Arelatensis quem habet Surius tomo 4. die 25. Augusti.

Ads verò in cronicis anni. 458. ætatis sexta, hæc subinfert de sancto Hilario Arelatensi.

Hilarius Arelatensis Ecclesiæ Episcopus, vir in sanctis scripturis doctus pauperta tis amator, & ergo inopum prouisionem, non solùm mentis pietate, sed & corporis sui labore sollicitus emicuit.

Isidorus Spalensis Episcopus lib. de script. Eccles cap. 16. hæc de S. Hilario.

Hilarius Arelatensis Episcopus scripsit vitam parentis & prædecessoris sanctissimi ac venerabilis Honorati Episcopi suaui ac præclaro præditam eloquio.

Honorius Præsbiter Augustudonensis de lumin. Eccles. cap. 69.

Hilarius Arelatensis Episcopus in sanctis scripturis doctus absque personarum accesstione omnibus castigatum opus prædicationis iniecit, sub Valentiniano floruit.

Petus Æqulinen. in cathalogo lib 4. cap. 121. recapitulans ea quæ à Gennadio referuntur sic ait.

Hilarius Arelatensis Episcopus vir in sanctis scripturis doctus, & doctor inclitus

Digitized by Google

inclitus fuit, qui paupertatis amator erga inopum prouisionem pietate mentis & corporis labore sollicitus grandi & solerti cura pauperes aluit, & in docendo gratissimus extitit, multos sermones splendidos ad populum fudit, & plurima eruditionum opuscula compilauit, volumen grande de fide duodecim libris explicitum sermone splendido exarauit. Beati quoque Honorati prædecessoris sui vitam cum multorum vtilitate composuit, finem vitæ dedit Valentiniani & Martiani temporibus 3. nonas Maij.

Carolus Sigonius Mutinensis in libro historiarum de Occidentali imperio sub anno 445. Sic inquit de sancto Hilario Episcopo Arelatensi.

VAlentinianus lætus Romam ad vicennalia sua peragenda concessit quam occasionem nactus Leo Pontifex quod audiuisset Hilarium Arelatensem Archiepiscopum injussu suo in Gallia Episcopos ordinare mirè offensus ipsum, vt de ea re ad Aetium scriberet impulit, earum litterarum adhuc extat exemplum. Aetio viro illustri magistro vtriusque militiæ Valentinianus Augustus. Hilarius Arelatensis Episcopus sicut venerabilis viri Leonis Romani Papæ, fideli narratione comperimus contumacia ausu illicita quædam præsumenda tentauit. Nam Ecclesiæ Romanæ vrbis inconsulto Pontifice in debitas sibi ordinationes Episcoporum sola temeritate vsurpās inuasit. Huic neque aliis in posterum tale aliquid liceat apostolicè & à nostra auctoritate prouisum est, octauo Idus Iunias. Valentiniano Augusto, Sex. Consul.

Annotatio Vinc. Saler.

Corrigendi veniunt hic Gennadius, Trithemius & alij qui supra ponunt sanctum Hilarium supremum clausisse diem sub Valentiniano & Martiano principibus ex his quæ affert Annalista Baronius tomo sexto annalium anno Christi 449. Leonis Papæ X. temporibus Theodosij & Valentiniani, quo anno assumptus est ad Episcopatum Arelatensem Rauennius vt constat ex epistola sancti Leonis Papæ ab comprouinciales Episcopos data, in qua sic legitur. Quod ergo in Arelatensi ciuitate defuncto sanctæ memoriæ Hilario, virum etiam nobis probatum fratrem Rauennium secundum desideria cleri Honoratorum, & plebis vnanimiter consecrastis bonum fraternitatis vestræ opus nostro iudicio roboramus, &c. Datum 11. Calend. sept. Asterio, & Protogene Consul. habemus ergo ex tempore promotionis Rauennij etiam certum tempus quo sanctus Hilarius prædecessor migrauit, nempe anno decimo Pontificatus sancti Leonis, Christi verò 449. Asterio & Protogene Consulibus.

De sancto Hilario Episcopo Arelatensi, & monacho Lerinensi. Illustrissimus Baronius in Annalibus Eccles. Tom. 5. Dum agit de defensione operum sancti Augustini anno Christi 426. Cælestini Papæ anno 3. Theodosij & Valentiniani Imperatorum temporibus.

QVænam autem importunè adeò in his occupatum offenderint Augustinum vt eum ab illis scilicet libris nobilissimi commentarij euocarint iam dicamus. Prosper Aquitanus, & Hilarius Arelatensis, ambo sancti Augustini studiosissimi, hoc eodem tempore scripserunt ad ipsum à Galliis singuli singulas litteras, eadémque prolixiores de quibusdam quæstionibus ab aduersariis ipsius Augustini in medium adductis. Ad has ergo dubitationes soluendas eidem Augustino diuertere opus fuit. Et paulo post. Qui igitur

Prosper Aquitanus & Hilarius laborant pro Augustino.

Digitized by Google

ad Augustinum ea scripserunt Prosper, & Hilarius nondum erant Episcopi: ideò eos Augustinus filios non autem fratres appellat sicut & Celestinus Papa cum de iisdem scripsit ad Episcopos Galliarum [a]: quando autem contigerit creari Episcopos suo loco dicetur. Errare ergo scias authorem qui in præfatione ad dictas ipsorum epistolas affixa eosdem Episcopos nominat: additumque id esse superfluo in epistola Prosperi ad Augustinum. Quænam autem fuerint turbæ istæ contra sancti Augustini scripta in Galliis concitatę, ex iisdem vtrisque litteris aliorúmque scriptis perfacile intelligi potest, nimirum accidisse, vt cum peruenissent in Gallias scripta sancti Augustini aduersus Pelagianos, nonnulli qui pelagio studuissent, inter quos annumerabatur Ioannes Cassianus presbyter Ecclesiæ Massiliensis cognamento Collator ea carpere, acritérque insectari cœperint. Insurrexerunt verò pro eisdem scriptis præcipui defensores viri eruditissimi (quos diximus) Prosper, & Hilarius quorum prior commercio litterarum tantum Augustino notus erat. Hilarius autem se vsum esse Augustino magistro testatur. De se enim ita Prosper in dicta epistola ad Augustinum. Ignotus quidem facie, sed iam aliquatenus (si reminisceris) animo, & sermone compertus: Nam per sanctum fratrem meum Leontium diaconum, misi epistolas & recepi, &c.] qui & inferius de Hilario ista habent vnum eorum præcipuæ auctoritatis, & spiritualium studiorum sanctum Hilarium Arelatensem sciat beatitudo tua admiratorem sectatorémque in aliis omnibus tuæ esse doctrinæ. De se verò ipse Hilarius Augustini discipulus, ita in suis litteris. Nolo autem sanctitas tua sic me arbitretur scribere quasi de his quæ nunc edidisti, arbitretur hæc scribere, quasi de his dubitem, sufficiat mihi pœna mea, quod à præsentiæ tuæ deliciis exulatus, vbi salubribus tuis vberibus nutriebar, non solum absentia tua crucior, verum etiam petuicacia quorundam, qui non tantùm manifesta respuunt, sed etiam non intellecta reprehendunt, &c. Hæc Hilarius, & paulo inferius idem Baronius.

a Cœlest. ep. 8.

S. Hil. S. Aug. discipulus.

Sed & hic obiter attingenda quæ Hilarius Arelatensis inter alia sancto Augustino voluit innotescere adiecta ad epistolam eiusmodi appendice sciat sanctitas tua fratrem meum, cuius maximè causa hinc discessimus. Cum matrona sua, ex consensu perfectam Deo continentiam deuouisse. Vnde rogamus sanctitatem tuam, vt orare digneris, quo hoc ipsum in eis Dominus confirmare, & custodire dignetur. Hæc Hilarius: At quisnam fuerit iste germanus eius adhuc me latet: De sorore verò ipsius Pimeniola nomine [b] nupta Lupo viro illustri, eadem dedicata ab eis Deo ex consensu castitate narratur historia: cum contigit eosdem pios coniuges post septennium amore perfectionis vitæ se inuicem separasse, sanctúmque coniugem Lupum sub Honorato Abbate Cœnobij Lerinensis vitam monasticam excoluisse, inde verò à Trecensibus ad Episcopatum assumptum mira sanctitate claruisse. Hic namque ille Lupus collega sancti Germani in legatione Britannica aduersus Pelagianos suscepta, de qua suo loco inferius pluribus dicturi sumus. Hic ille Lupus quem tot tantisque præconiis celebrat Sidonius Apollinaris, cum ipse creatus Episcopus ad eum scribit in Episcopatu nouem iam lustra perfunctum cuius monitis haud parum Sidonius ipse profecerat. At quantus hic (quod est admiratione dignum) euaserit ex homine coniugato sacerdos, hæc modo obiter ex ipsius Sidonij epistolæ exordio accipe, [c] Benedictus spiritus sanctus, & pater Dei omnipotentis, quod tu Pater patrum & Episcopus Episcoporum, & alter sæculi tui Iacobus, de quadam specula charitatis, nec de inferiore

Frater S. Hilarij Episcopi Arelatensis Anonymus.

b Acta S. Lupi apud Sur. die 29. Iuly.

Mira laudes S. Lupi.

S. Lupus agebat in Episcopatu anno. 45.

c Sid. l. 6. ep. 6.

Digitized by Google

inferiore Hierusalem tota Ecclesiæ Dei nostri membra super inspicis.] & inferius post desudatas militiæ Lerinensis excubias, & in Apostolica sede nouem iam decursa quinquennia, vtrinsque sanctorum ordinis te conclamatissimum primipilarem spiritualia castra venerentur, &c.] Hæc de ipso quem quidem mirifica sanctitate conspicuum omnium Galliarum Episcopi intuebantur, & venerabantur, cum eum omnes (vt idem ait) scirent esse normam morum, columnam virtutum. Sed de Lupo hæc modo satis, occasione eius coniugis S. Pimeniolæ sororis Hilarij: libuit namque ex fructibus postea editis, arboris plantationem laudibus istis à maioribus dictis prosequi. Quòd verò ad Hilarium de quo agitur, pertinet: commendat ipsum inter alia vna cum S. Petronio Bononiensi S. Eucherij [a] illud elogium. Hilarius nuper, & de Italia nunc Antistes Petronius, ambo ab illa plenissima (vt aiunt) mundanę potestatis sede vnus in religionis, alius in sacerdotij nomen ascendit.) Hæc Eucherius, cùm creatus est Petronius Episcopus Bononiensis perseuerante Hilario in vita Monasteria. Et infrà Vincentius quidam (seductus erat iste hæresi Pelagiana) rem priuatim agens sexdecim in eosdē (scilicet libros S. Augustin.) proposuit obiectiones: Insuper & Camillus, & Theodorus presbyteri Genuenses decem dubia obiecere. Adhuc etiam, & Cassianus presbiter Massiliensis de quo superius dictum est aduersus eiusdem Augustini doctrinam egit, aduersúsque eam aliqua intulit. Porrò contra hos omnes steterunt Hilarius Arelatensis & Prosper Aquitanus. Quid Hilarius in aduersarios scripserit non apparet. Prosperi autem adhuc super sunt arma quibus pro Augustino in hostes indefesso studio dimicauit: aduersus siquidem Gallos liber extat responsionum volumen etiam contra Vincentianos tertius contra Genuates illos præsbiteros: quartus contra collatorem nempè ipsum Ioannem Cassianum. Cęterum iidem Hilarius atque Prosper sequenti anno Romam se contulerunt ad Celestinum Rom. Pont. qui ambo apud eundem studiosè egerunt vt eiusmodi nugatoribus ora (quod par erat) obstrueret quod & præstitit Celestinus missa Epistola ad Episcopos Gallicanos.

a S. Eucherius ad Valerianum Epist.

Hilarius Prosper Romam accedunt.

De S. Hilario Episcopo Arelatensi adhuc idem Baronius in Anna. Ecclesiast. Tomo. 6. anno Christi 445. Leonis Papæ sexto Theodosij & Valentiniani Imperatorum temporibus, dum recenset aliquo rescripta Imperatoris Valentiniani.

SEd & memoria quidem perpetua dignum est eiusdem Imperatoris, scilicet Valentiniani, illud rescriptum, sancto Leone Romano Pontifice expetente, ad Aetium agentem in Gallia magistrum militiæ hoc anno datum in causa Hilarij Episcopi Arelatensis, quod quidem nobilissimam rei gestæ huius temporis historiam continet: describemus ipsum, ac subinde reliqua ad eandem causam spectantia in medium adducemus, sic enim se habet.[b]

Certum est nobis & imperio nostro vnicum esse præsidium in supernæ diuinitatis fauore: ad quem promerendum præcipuè Christiana fides & veneranda nobis religio suffiagatur. Cùm igitur sedis Apostolicæ primatum, sancti Petri meritum, qui Princeps est Episcopalis coronæ & Romanæ dignitas ciuitatis, sacræ etiam Synodi firmauit auctoritas, ne quid præter auctoritatem sedis istius in licitum præsumptio attentare nitatur: tunc enim demùm Ecclesiarum pax vbique seruabitur, si rectorem suum agnoscat vniuersitas. Hæc cum hactenus inuiolabiliter fuerint custodita: Hilarius Arelatensis sicut venerabilis viri Leonis Romani Papæ fideli relatione comperi-

b Nouel. Valentin. inter Nouel. Theod. post eod. Theod. titul. 24. de Episc. ordinat.

Rescriptum aduersus Hilarium Arelaten. Episcopum.

Digitized by Google

mus) contumaci ausu inlicita quædam præsumenda tentauit: & ideò Transalpinas Ecclesias abominabilis tumultus inuasit, quod recens maximè testatur exemplum. Hilarius enim qui Episcopus Arelatensis vocatur, Ecclesiæ Romanæ vrbis inconsulto Pontifice, indebitas sibi ordinationes Episcoporum sola temeritate vsurpans, inuasit: nam alios incompetenter remouens, indecenter alios, inuitis & repugnantibus ciuibus, ordinauit: qui quidem, quoniã non facile ab his qui non elegerant, recipiebantur, manum sibi contrahebat armatam, & claustra murorum in hostilem morem vel obsidione cingebat, vel aggressione reserabat: & ad sedem quietis, pacem prędicaturus* per bella ducebat. His talibus contra imperij maiestatem, & contra reuerentiam Apostolicæ sedis admissis per ordinem religiosi viri vrbis Papæ cognitione discussis, certa in eum ex his quos malè ordinauerat, lata sententia est. Et erat ipsa quidẽ sententia per Gallias etiam sine Imperiali sanctione valitura. Quid enim tanti Pontificis auctoritate in Ecclesias non liceret? Sed nostram quoque præceptionem hæc ratio prouocauit, ne vlterius vel Hilario, quem adhuc Episcopum nuncupari, sola mansueti Præsulis permitit humanitas, nec cuiquam alteri Ecclesiasticis rebus arma miscere, aut præceptis Romani Pontificis liceat obuiare. Ausibus enim talibus fides, & reuerentia nostri violatur Imperij. Nec hoc solùm, quod est maximi criminis, submouemus: verùm ne leui saltem inter Ecclesias turba nascatur, vel in aliquo minui religionis disciplina videatur: hoc perenni sanctione decernimus, ne quid tã Episcopus Gallicanis, quam aliarum Prouinciarum, contra consuetudinem veterem liceat sine viri Papæ vrbis æternæ auctoritate tentare: sed illis, omnibúsque pro lege sit, quicquid sanxit, vel sanxerit Apostolicæ sedis auctoritas: ita vt quisquis Episcoporum ad iudicium Romani Antistitis euocatus venire neglexerit, per moderatorem eiusdem Prouinciæ adesse cogatur: per omnia seruatis quæ diui parentes nostri Romanæ Ecclesię detulerunt, Æti pater carissime Augusti. Vnde illustris & præclara magnificentia tua præsentis edictalis legis auctoritate faciet quæ sunt superius statuta seruari, decem librarũ multa protinùs exigẽda ab vnoquoque iudice, qui passus fuerit præcepta nostra violari, & manu diuina. Diuinitas te seruet per multos annos parens carissime. Dat. VIII. id. Iunij, Romæ, Valentiniano Aug. VI. Cons. Hactenùs Valentiniani constitutio: qua facilè peruides Romani Pontificis in omnes Ecclesias auctoritatem, & ad hoc illi Imperatores inseruire, vt eius auctoritas aduersus omnes refractarios sarta tecta custodiatur.

** Pradicaturum.*

Cęterùm quod ad propositam causam Episcopi Arelatensis spectat, vt exactè cuncta noscantur, est ipsa altius repetenda: primumque illud non ignorandum antiquam quęstionem agitatam fuisse inter Episcopum Arelatensem & Viennensem, quod ille prætenderet ius ordinandi Episcopos prouinciæ Viennensis spectare ad Episcopum Arelatẽsem. Iam enim à tempore Concilij Taurinensis inter Episcopos eiusmodi de primatu controuersia agitata est, hæcque definitio in illa synodi sancita fuit [a]: illud deinde inter Episcopos vrbium Arelatensis & Viennensis, qui de primatus apud nos honore certabant à sancta Synodo definitum est, vt qui ex eis comprobauerit ciuitatem suam esse Metropolim, is totius prouinciæ honorem primatus obtineat, & ipse iuxta præcepta canonum ordinationum habeat potestatem. Certè ad pacis vinculum conseruandum, hoc concilio vtiliori decretum est, vt si placet memoratatarum vrbium Episcopis, vnaquæque de his viciniores sibi inter prouincias vendicet ciuitates, atque eas Ecclesias visitet, quas oppidis

Vetus controuersia inter Viennensem & Arelatẽsem Ecclesiam.

a Concil. Tau. cap. 1.

Digitized by Google

oppidis suis proximas magis esse cõstiterit: ita vt memores vnanimitatis atq; concordiæ, non alter alteram sibi longius vsurpando, quod est alij propius inquietet.] Hæc est definitio sanctæ synodi Taurinensis.

At verò haud his contentus voluit esse limitibus Arelatẽsis Episcopus, qui & super Prouinciam viennensem primatum sibi vendicare præsumebat: Clarissima enim vrbium Gallicanarum Arelatensis ciuitas enitere videbatur, quam Ausonius Romam Gallulam nominat [a]: aucta eadem imperatorũ priuilegiis, sed & Ecclesiasticis legibus illud olim consecuta fuerat dignitatis [b], vt ad Arelatensis Ecclesiæ Episcopum pertineret, synodum in Prouincia congregare. Quamobrem Arelatenses Episcopi haud acquiescere visi sunt decreto Concilij Taurinensis, sed ordinare Episcopos, reclamantibus populis in Viennensi & Narbonensi Prouinciis sæpè tentarunt. His accessit, quod eiecto Herote Arelatensi Episcopo, & factione Constantij tunc magistri militum in locum eius intruso Patroclo, eidem in odium & inuidiam comprouincialium Episcoporum & Metropolitanorum contradicentium datum est ius ordinandi Episcopos non in Narbonensi tantum Gallia, sed & Viennensi. Cùm verò idem sibi id vsurparet Patroclus Episcopus, aduersus eum cõquesti sunt populi apud Bonifacium Romanũ Pontificem [c], de illicita ordinatione præsumpta, aduersus quem ipse Bonifacius Papa rescripsit ad Hilarium Episcopũ Narbonensem, vt ex præscripto Nicæni Concilij singuli Metropolitani singulis præsint Prouinciis: prohibuítque ne Arelatensis Antistes suæ prouinciæ fines excederet. In quam quoque sententiã postea Cœlestinus [d], Papa rescripsit ad Episcopos earundem Prouinciarum Viennensis & Narbonensis Galliarum, nimirum vt quisque Metropolitanus sua prouincia deberet esse contentus. Postea autem hoc tempore Sancti Leonis Papæ eadem fermè quærela ad sedem Apostolicam perlata est aduersus eundem Hilarium, nimirum quod in Prouincia Viennensi ordinatum præscripsisset Episcopum deponere Cœlidoniũ, rursúmque & alium in locum Episcopi proiecti nomine nõdum mortui substituere. Cùm verò Romam idem Hilarius ad dicendam causam spontè se contulisset: de his omnibus conuictus, haud expectata sententia, vel obtenta licentia, ab vrbe recedens, rediit Arelatũ: aduersus quem hoc ipso anno (vt ex rescripto Valentiniani colligi potest) sanctus Leo ad Episcopos Galliæ Viennẽsis prouinciæ Epistolam dedit, cuius est exordium [e]: *Diuinæ cultum religionis, &c.* Habet autem ipsius præfatione hæc de primatu Romanæ Ecclesiæ: Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro, Apostolorum omniũ summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi quodã capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet: vt exortem se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicẽdo [f], *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* vt æterni ædificatio templi, mirabili munere gratiæ Dei, in Petri soliditate consisteret, hac Ecclesiam suam firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ contra illam inferni præualerent. Verum hanc petræ istius firmitatem sacratissimam, Deo (vt diximus) ædificante, constructam, nimij impia vult præsumptione violare quisquis eius potestaté tentat infringere, &c.] Pergit post hæc de præsumptione Hilarij in excedendis suæ ipsius prouinciæ terminis, & de Cœlidonio Episcopo eiusque causa agitata ipso præsente Hilario Romæ in Episcoporum concilio subdit & de causa proiecti Episcopi, cui ægrotanti Hi-

Hilarius Romam venit acturus causam suam.

Romana Ecclesiæ prærogatiua.

a *Auson. de clar. vrb. Episc.*
b *Concil. Arelat. 2. c. 18. Tom. 1. conc.*
c *Bonif. epistola ad Hilar. Episc. Narbon. Tom. 1. conc.*
d *Cœlest. Epist. 2. c. 4. Tom. 1. conc.*
e *Leo epistola. 89.*
f *Matth. 16.*

Digitized by Google

larius subrogauerat successorem. Cùm etiam si mortuus esset ad Viennensem id specteret Episcopum, cuius in prouincia proiectus erat Antistes. Ad postremũ verò redditis his ab Hilario iniustè præsumptis, & de creandis nouis Episcopis præscripta regula, hæc in ipsum Hilarium sanctus Leo: Suis vna quæque prouincia sit contenta conciliis: nec vltra Hilarius audeat conuentus indicere synodales, & sacerdotum Domini iudicia sẽ interserendo turbare: qui non tantum nouerit se ab alieno iure depulsum, sed etiam Viennensis prouinciç, quam male vsurpauerat, potestate priuatum. Dignum est enim, fratres, antiquitatis statuta reparari: cùm is qui sibi ordinationem prouinciæ indebitè vendicabat, talis in præsenti etiam prolatus fuerit, vt cum ipse frequẽtius temerariis & insolentibus verbis sententiam damnationis expeteret, suæ tantũ ciuitatis illi sacerdotium pro sedis Apostolicæ pietate præceptio nostra seruauerit. Non ergo sit illi ordinatio, qui meriti sui cõscius, cum quæreretur ad accusandum, turpi fuga se crediderit subtrahendum, exors Apostolicæ cõmunionis, cuius particeps esse non meruit: Deo (vt credimus) hoc agente, qui illũ inopinãtibus nobis, & ad iudicia nostra pertraxit & inter examinationes habitas, ne cõmunionis nostræ consors fieret, vt abscederet latenter, efficit.] Addit his admonitionem ad eosdem Episcopos Viennensis prouinciæ, ne pro leui causa sententiam inferant excõmunicationis in aliquem: præficitque Leõtium Episcopum, vt eius consensu futuræ synodi in ea prouincia celebrentur. Erat Leontius iste Foroiulij in Gallia Narbonensi, celebris fama vir. At planè ab hoc diuersus ille fuit Leontius qui postea eiusdem Arelatensis Ecclesiæ Episcopatum rexit, de quo suo loco dicendum, ad quem extat sidonij Apollinaris Epistola [a], qua ipsum his laudibus ornat. Nostram ediocritas ætate vitæ, tempore dignitatis, priuilegio loci, laude scientiæ, dono cõscientiæ vestræ facilè vincatur, &c.] Hæc ad Leõtium Sidonius, cum iam esset Episcopus Aruernensis. Eiusdem quoque meminit in Epistola ad Basilium [b]. Habito igitur (vt idem testatur S. Leo) Romæ in hac causa Concilio litéque Viennensibus adiudicata, data ab ipso ad eosdem Epistola: ne maiores tumultus ea de re ab Hilario concitarentur, placuit eidem Romano Pontifici aduersus eundẽ Hilarium interpellare Imperatoris officium per Aetium Magistrũ militiæ exhibendum, hactenus Hilarij causa. Sed corrigendum nobis est quod aliquando opinati sumus, ipsum Hilarium abdicantem se Episcopatu, Lerinum ad pristinam vitam monasticam rediisse id quidem existimãdi aperuit nobis iram Sidonius [c] Apollinaris, dum in carmine Eucharistico ad faustum, recensens nobilissimos eiusdem Insulæ incolas, vitæ monasticæ professores, hæc de Hilario. Iter redeuntis Hilarij.] Ex quo putauimus ipsum reuersum Episcopatui nuncio remisso. Verum vbi tandem peruenit ad nos ab eadem Hilario scripta S. Honorati vita, necnon S. Eucherij libellus ad eundem Hilarium datus de laudibus Eremi: planè comperimus reditum ipsius Lerinum contigisse, cum adhuc viueret Honoratus, immo ipso exordio eiusdem Honorati Episcopatus. Secutus enim Hilarius fuerat Arelatum ipsum sanctum Honoratum creatum Episcopum: sed eo deinde relicto, amatam repetiit solitudinem id quidẽ ipse in primis Hilarius tradit, vbi de S. Honorato agit his verbis alloquẽs suos Arelatenses, vobis me tanto labore per litteras, tanto per excursum suum ambitu ab Insula, cui me, derelictis Episcopatus sui principiis, secreti amore reddideram, non audeo dicere, nesciens, fortasè præscius amouere satagebat.] Hæc ipse. Sed & Eucherius ad ipsum de laude Eremi scribens, exorditur his verbis. Magno tu quidem animo egressus dudum de domo tua & de cognatione

De quibus redargutus Hilarius condẽnetur.

Leontius Episcopus foroiulien. præficitur toti prouinciæ.

a *Sidon. lib. 6. Epistola 3.*

b *Sidonius li. 7. Epist. 6.*

Interpellatur imperator cõtra Hilarium

c *Sid. Epistola 90.*

De reditu S. Hilarij, ad Eremũ Lerini.

Digitized by Google

tione tua,vsq; ad mare magnũ, recẽtia Eremi secreta penetraueras:maiore tamẽ virtute repetita est à te Eremus,quã petita,siquidẽ cũ hanc pri⁹ hospes ingressus es,habuisti ducẽ, & veluti itineris tui præuiũ,quẽ deinde militiæ cœlestis magistrũ:cũq; tũc secut⁹,& parẽtes relinquẽs parentẽ tamẽ sequebaris: nunc verò cum eundem adscitum ad Pontificatus fastigium prosequendum putaris, ad familiare secretũ Eremi te amor retulit. Ergo nunc es nobilior, & maior exemplo. Prius enim cum desertum peteres, comitatus patrem videbaris:nunc cum desertũ repetieris,etiam patrem reliquisti:nempè ipsum sanctum Honoratum. Hæc alia de his sanctus Eucherius,cum ea occasione præclaram illam ad ipsum de laude Eremi lucubrationem dedit. Cæterum quod ad ipsum Hilarium spectat;rursum Arelatum litteris Honorati accersitus,interfuit(vt ipse docet)cũ idẽ sanctus ex hac vita migrauit, quẽ & per egregia funebri oratione laudauit,qua eius vitã contexuit iam Arelatẽsis factus Episcopus.At licet creatus Antistes,iura suæ Ecclesiæ vendicaturus,plus ęquo visus sit esse prolapsus:tamen cedens, eo tandem peruenit culminis sanctitatis vt ore omnium meminerit commendari. Et vt omittamus ea repetere quas de ipso dicta sunt superius de laboribus aduersus Pelegianam hæresim exantlatis,de eius erga pauperes munificẽtia Gennadius ita scribit.[a] Hilarius Arelatẽsis Episcopos, vir in sanctis scripturis doctus,paupertatis amator,& erga inopum prouisionẽ non solum mentis pietate,sed & corporis sui labore solicitus fuit: nam pro reficiendis pauperibus etiam rusticationem contra vires suas homo genere clarus exercuit:sed nec in spiritualibus neglexit: nam & in docendo gratiam habuit, & absque personarum acceptione omnibus castigatum opus prædicationis ingessit. Hæc Gennadius. Porrò haud his paucis circunscribi & conscribi valuerunt egregiè eius virtutes & spectatissima morum sanctitudo:etenim(vt idem auctor est Gennadius[b])Honoratus, non Arelatensis,sed Episcopus Massilie n sis eiusdem Hilarij res gestas perpetuæ memoriæ consecrauit: Laudatum etiam à S. Prospero diximus: egregio quoque eum præconio prosecutus est post Eucherium Constantius in vita sancti Germani Episcopi. Et ad postremum illud satis ad coronam Hilarij, quod licet pro mendis, (vt sibi videbatur iustè) iuribus Arelatensis Ecclesiæ offensam meruerit tanti Pontificis, tamen quod sanctitate non vulgari claruerit,in publicis Ecclesiæ etiam Romanæ [c] monumentis titulo meruit sanctitis adscribi,anniuersariáq, memoria eiusdem vbique locorum dies natalis coli.Cui sic ad breue temporis spatium contigit ob Ecclesiasticas controuersias resilire, vt maiori postea impetu ardentiorique animo, & acriori studio ferretur in hostes.

Hilarius Arelatensis Episcopus virtutibus clarus.

a *Gennadius de scripturis Eccles.ca.69.*

b *Gennad. de script.Eccles. cap.99.*

c *Rom. mar. die 5.Maij.*

Hilarius sanctitate clarus

Certè quidem haud mediocre specimen edidit Christianæ modestiæ,tum ita exagitatus tam à Põtifice quam ab Imperatore(sicut[d]enim fremitus Leonis ita & ira Regis) tamen omninò conquieuit neque contrariis editis apologiis suã causam defendit, cum aloquiũ id præstandi,& vis eloquentiæ ipsi suppeteret,& iura à prædecessorib⁹ prætẽta suffragarẽtur.Quod verò ad eiusdẽ Hilarij lucubratione pertinet,nulla pręterea nobis ingenij eius monumẽta supersunt,nisi data ad S.Augustinum epistola aduersus Pelagianos:eius enim fuisse discipulum,superius dictum est.Vitam quoque S. Honorati primi cultoris Insulæ Lerinens.ac deinde Episcopi Arelatensis, sui ipsius prædecessoris conscripsit:quod testatur Gennadius [e] & alij post eum;est enim funebris oratio, qua res ab eo gestas est prosecutus: sed eam quidem in bibliotheca Lerinensi manuscriptam obseruatam,haud pridem in lucem Parisiis solertia

d *Prouerb.19*

e *Gennad.69. Vitam S. Honorati ab Hilario scripta.*

Digitized by Google

& cura patrum dictæ sacræ Insulæ Lerinẽs. edidit vir doctissimus Genebrardus, quibus benè precamur, quòd ex ea refellantur fabulæ, ceu potius sunt dicenda deliria incerti auctoris operis tribus libris distincti de vita S. Honorati, quo in primis fingitur idem S. Honoratus Nicomediæ Regis filius, & alia id genus, quæ non sine nausea legi possunt, nisi ab eo cuius sit stomachus ferreus, & ignorantiæ vndique obductus rubigine.

Vincentius Salernus.

Porrò omnia ferè monumenta sancti viri huius Hilarij periere: supersunt solum oratio funebris de sancto Honorato suo præcessore, quam habes hic supra, & hæc breuis epistola data S. Eucherio Lugd. & alia data S. Augustino habetur Tom. 7. operum S. Augustini.

Domino Beatissimo merito Suscipiendo, & in Christo deuinctissimo Papæ Eucherio Hilarius.

CVm me libellos tuos mecum relaturum præcedentibus litteris indicassem, instante exactione pueri quem miseras, lectitare nullatenus potui. Emisi itaque florulenta beatitudinis tuæ opera, non parum anxius ne necdum scripta tam iugiter, tam grauiter ruentibus imbribus labefactarentur. Percurri ea semel tantum vniuersa miratus. Concedat Dominus, vt speciosa hæc in Christo instructionum nostrarum gloriæ tuæ opera te in paginis tuis duce aliquando persentiam. Hoc vnum precor, ne me diu his institutionibus fraudari feras, sed vnũ me de iuuenibus tuis quos hac eruditione ornasti habens, eo instantius habere me velis, quo me magis iuuentutis retia premunt. Memorem te mei Dominus ad profectum Ecclesiæ suæ diu seruet, beatissime Papa.

Annotatio Vincen. Salern. de sancto Leontio Episcopo Foroiuliensi. an. 465.

LIbet hic occasione epistolæ sancti Leonis Papæ, datæ ad Episcopos Galliæ Viennensis, ea quæ de sancto Leontio Episcopo Foroiuliensi reperi adducere, præficitur enim iste Leontius toti prouinciæ, à sancto Leone Papa, vt hic supra habes in sancti Hilarij Arelatensis Episcopi notationibus occasione sui clandestini discessus ab Vrbe Roma. De quo Leontio Annalista Tomo 6. anno Christi 465. Hilari Papæ V. agens de Synodo habita Romæ, in qua (inquit.) Fuerunt Episcopi numero quadraginta octo, inter quos qui Synodo interfuerunt, primo loco ponitur Maximus Episcopus Taurinensis post Romanum pontificem, & post Maximum, Ingenuus Ebredunensis Episcopus, idémque conquestus est apud ipsum Hilarium Romanum Pontificem de vsurpatis quibusdam suæ Dioceseos viribus. Extat de his epistola eiusdem Hilarij Papæ ad Leontium, Veranum, & Victorium Episcopos quibus delegat causæ cognitionem, & instaurationem iurium Ebredunensis Episcopi Metropolitani Alpium maritimarum. Aduersus autem eos qui insana cupiditate non nisi in hoc laborant, vt suæ Diœcesis fines dilatent, est eiusdem Hilari Papæ in eadem epistola aurea illa sententia: *expectatio fructus nostri mysterij, non in latitudine regionum, sed in acquisitione ponitur animarum.* Hæc & alia ibi Hilarius digna Pontifice tantæ sedis. Porro Leontius primo loco positus inter Episcopos quibus causa committitur, etsi cuius Eccle-

Digitized by Google

fiæ Antistes fuerit, nulla fit mentio: scias tamen istum ipsum laudatū ab Hilario Arelatensi in funebri oratione de sancto Honorato Episcopo prædecessore: quem Foroiuliensem Episcopum, eundem opinor esse, ad quem extant Sidonij Apollinaris litteræ.

Veranum autem illum putamus esse venciensem ex monacho Lerinensis Cœnobij, filium sancti Eucherij Lugdunensis, & fratrem Salonij Episcopi qui Arauticanæ Synodo interfuit, & subscriptus reperitur. Hæc ille. At cum nobis nec apicem quidem, siue quid aliud, quod non aliqua auctoritate, seu ex manuscriptis antiquitate simul fulciatur in his recolligendis Lerinensium gestis inserere, & si quid dubietatis aut contradictionis habuerint, certis rationibus & authoritatibus non iactantia disputationis, sed amore veritatis potius significare quam altercationibus inseruire propositum sit. Hinc fit vt etiam inuiti cogamur scriptis aliquando alienis nostras qualescumque, ne lectorem in errorem inducamus, supponere notatiunculis, facilius certè foret errores aut corrigendo delere, aut missa facere: sed nostrum hoc non est, qui vt diximus, de aliorum scriptis nec iota quidem patimur immutari nisi coacti aliquando in manuscriptis deprauatis salua semper veritate historiæ. Et cum in hac Chronologia nostrum sit scopum, cuncta ad gloriam Lerinensis Insulæ spectantia in vnum colligere, hic dum occasione sancti Hilarij Arelatensis Episcopi, agitur de sancto Leontio Foroiuliensi Episcopo, exaranda foret illa epistola tertia libri sexti epistolarum Sidonij Apollinaris ad Leontium Episcopum, quod & præstitum esset decepti auctoritate Annalistæ Baronij, qui vt hic habes non semel affirmat datam ad dictum Leontium Episcopum Foroiuliensem, quod postea correxit in appendice: sed & dominus Ioannes Sauaro Senator Claromontanus qui melius omnium potuit, & commentauit ipsum Sidonium oculo suo Lincæo hæc animaduertit in commentario dictæ epistolæ tertiæ libr. 6. his verbis: vir doctus Baronius ann. 445. & 490. Annal. Tomo sexto, penè mihi persuaserat (istum ad quem scribit Sidonium Leontium Foroiuliensem esse Episcopum, quæ persuasio erronea est: Leontius quidem fuit Foroiuliensis Episcopus, sed alius ab isto, & ante istum Episcopum Burdegalensem de quo ni fallor, Fortunatus libro primo poëmatum cap. 9. & libro 4. Epitaphium Leontij Episcopi anterioris Burdegalensis ciuitatis.) De Leontio Foroiuliensi meminit Hilarius Arelatensis in vita sancti Honorati dicens. Vacantem itaque Insulam ob nimietatem caloris, & inaccessam venenatorum animalium metu, Alpino haud longè iugo subditam petit præter secreti oportunitatem sancti ac beatissimi in Christo viri Leontii Episcopi oblectatus vicinia & charitate constrictus, plurimis à tam nouo ausu retrahere illum conantibus. Hæc ille & Leo Papa epistola 66. in fine. Ioannes Heremita qui & Cassianus dicitur vocat Leontium Foroiuliensem, Papam in præfatione primæ collationis inquiens. Nunc autem derelinquens nos Pontifex Castorius migrauit ad Christum, has interim decem collationes summorum patrum, id est anacoretarum qui in heremo Scythiæ morabantur, vobis potissimum, ô beatissime Papa Leonti & sancte frater Helladi credidi consecrandas eodem honoris titulo exornat in præfatione nonæ collationis. An verò iste Leontius Episcopus foroiuliensis fuerit comes peregrinationis sancti Honorati cum sancto Maguntio, & sene Caprasio in partes Orientales, vt habetur in illa vitæ historia eiusdem Honorati, quæ circumfertur tribus libris, non discutio modo: videtur tamen Hilarius aliquam familiaritatem antea contractam insinuare cum ait, Leontij Episcopi oblecta-

Digitized by Google

tus vicinia &charitate constrictus, Honoratum petiisse Lerinensem insulam. Porro Ecclesia foroiuliensis quotannis solemni ritu Calendis Decembris eiusdem sancti Leontij festum pompa recolit triumphali, & vt martyrem eum veneratur: eius res gestas, tum Lerini, tum Foroiulii vigilanti inquisitione perquisitas, nullatenus adinuenire potuimus. Hymnos verò sequentes ex vetustis breuiariis ad vsum foroiuliensis Ecclesiæ cathedralis olim impressis excepimus, cum nulla eius alia extent monumenta.

DE S. LEONTIO EPISCOPO ET MARTYRE
Hymnus ad Vesperas.

EXulta Foroiulium, in Athleta praconio,
Tu magis plebs fidelium, eius tuta suffragio.
Adest patris solemnitas, in hac exultent filij,
Cordium sit amœnitas, laus & honor Leontii.
Prouectus ex discipulo, princeps factus Ecclesia,
Duplato iam manipulo, corona fulget gloria.
Addit secundo tertium, cum refulget Martyrio.
Meta claudens exilium, throno sublimis regio.
Laus Christo regi gloria, qui certantes corroborat,
Dono collato gloria, triumphantes remunerat. Amen.

Ad Laudes Hymnus.

CHristo regi pro milite, soluamus laudum cantica
Corde, voce, concinite, vox resonet armonica.
Gaudet mater in filio, patrem collaudat filia
Cum martyri Leontio, nunc iubilat Ecclesia.
Eius triumphus nobilis, sit nobis in auxilium,
Preces fundat pro filiis, Deo patri per filium
Pacis concedat fœdera, hostium pellat rabiem
Terram Pontum & athera, placet & regis faciem
Laus Christo regi, &c.

Oratio.

Misericordiam tuam quæsumus Domine interueniente beato Leontio martyre tuo atque Pontifice nobis clementer impende, & ipsius propitiare suffragiis. Per &c.

Siste gradum precor (amice lector) & contemplare nobilitatem seu potius incertitudinem aliquando historiarum: cum hæc iam prælo pararentur subiici, nobis exhibita fuit operum sancti Sidonii Apollinaris cum suo commentatore Sauarone secunda editio, in qua ipse dominus Sauaro contra suam primam, quam putauerat erroneam opinionem sentit & ingenuè claréque non semel fatetur præfatam epistolam tertiam libri sexti datam esse Leontio Foroiuliensi episcopo, ideoque eam hic tibi subiicimus, & sic immota manet & vera prima opinio Polystoris Baronii.

Sidonius Domino Papa Leontio, epistol. 3. lib. 6.

ETsi nullis hortatibus primordia nostræ professionis animatis, neque sitim ignorantiæ hactenus sæcularis, vllo supernæ rigatis imbre doctrinæ, non ego tamen tantum mei meminens non sum, vt à meis præsumã partibus æquali

æquali officiorum lance certandum. Nam cum nostra mediocritas ætate vitæ, tempore dignitatis, priuilegio loci, laude scientiæ, dono conscientiæ vestrę facilè vincatur, nullum meremur, si par expetamus alloquium. Igitur non incusantes silentium vestrum, sed loquacitatem nostram potius excusare intentes commendamus Apicum portitorem: cuius si peregrinationem prompto fauore foueatis grandis actionibus illius portus securitatis aperitur. Negotium huic testamentarium est, latent eum propriarum merita chartarum, togatorum illic perorantum peritiam consulere perrexit, pro victoria compútaturus si se intellexerit iure superari, modo ne sibi suisque desidiæ vitio perperam cauisse culpetur, hunc eatenùs commendare præsumo, vt si eum instruere dignanter aduocatio consulta fastidit, authoritas coronæ tuæ dissimulantibus studeat excudere responsi celeritatem. Memor nostri esse dignare Domine Papa, vale.

Translatio Sancti Honorati Archiepiscopi Arelatensis & Fundatoris Cœnobij Lerinensis.

PAtres Lerinenses Idibus Maij celebrant nunc festum translationis corporis sancti Honorati ad suum Monasterium, licet alio tempore contigerit, vt supra est notatum die vigesima Ianuarij, quibus autem de causis non liquidè aliquo vetustò apparet monumento, nisi forsan gratia Indulgentiarum & remissionum & maximo concursu diuersorum, populorum tunc temporis illò aduentantium. *Maij. 15.*

Translatio Sancti Aygulphi Abbatis Lerinensis & sociorum Monachorum Martyrum.

DEcimo septimo cal. Iunij. Antiquitus deuoti Patres Lerinenses celebrabant festum translationis sanctorum Aygulphi Abbatis præfati Monasterij & sociorum Martyrum, quando scilicet ab Insula Amarutuma inter Corsicam & Sardiniam positam ad suum monasterium Lerinense sunt euecta sacra lipsana, vt videre est in breuiariis mēbranis Antiquis manu scriptis & Calendariis, quam laudabilem piámque consuetudinem prompto æquóque animo Patres Lerinenses hic nostris temporibus in nouando amplexuros spero. Habetur pleniùs eorum passionis & translationis historia infra tertio nonas septembris. *Maij. 16.*

De Sancto Hospitio Recluso ex Gregorij Turonen: Histor. Francorum lib. 6. cap. 6. Anno Domini. 570.

FVit autem apud vrbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus magnæ abstinentiæ, qui constrictus catenis ad purum corpus ferreis, indutus desuper cilicio, nihil aliud, quam purum patrem sumebat cum paucis dactylis in diebus autem quadragesimę de radicibus herbarum Ægyptiarum, quibus Eremitæ vtuntur, exhibentibus sibi illas negociatoribus, alebatur. Et primùm quidem ius, inquo coctæ erant, hauriens ipsas sumebat in posterum. Magnas autem per eum Dominus virtutes dignatus est operari. Nam quodam tempore, reuelante sibi spiritu sancto, aduentum Longobardorum in Gallias hoc modo prædixit: Veniét, inquit, Longobardi in Gallias, & deuastabunt ciuitates septem. eo quòd increuerit malitia Gallorum in conspectu Domini quia nullus est intelligēs, nullus est qui faciat bonum, vt ira Dei placetur. Est enim omnis populus infidelis, periuriis deditus, furtis obnoxius, in homicidiis pŏptus, à quibus nullus iustitiæ fructus vllatenus glissit. Non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hospitio recepitur, aut cibo sufficiente satiatur: ideò hæc plaga superueniet. Nunc autem dico vobis:

Maij. 21.

Vide raram abstinentiam Hospitij.

Longobardorum in Gallias aduentus ab eo prædicitur.

R

cógerite omnem substantiam vestram intra murorum septa, ne à Longobardis diripiatur, & vosipsos firmissimis communite in locis. Hęc eo loquente; omnes obstupefacti,& vale dicentes, cum magna admiratione ad propria sunt regressi. Monachis quoque dixit: Abscedite & vos à loco, auferentes vobiscum, quæ habetis. Ecce enim appropinquat genus, quod predixi. Dicentibus autem illis: non relinquens te, sanctissime Pater ait: *Nolite timere pro me, futurum est enim, vt inferant mihi iniurias, sed non nocebunt vsque ad mortem.*

Discedentibus autem Monachis, venit gens illa: & dum cuncta, quæ reperit, vastat, peruenit ad locum, vbi sanctus Dei reclusus erat. At ille per fenestrá turris ostendit se eis, illi verò circumeuntes turris aditum, per qué ingrederentur ad eum, inuenire non poterant. Tunc duo ascendentes, detexerunt tectum, & videntes eum cinctum catenis indutúmque cilicio dicunt, hic malefactor est, & homicidium fecit: ideò his ligaminibus vinctus tenetur: vocatóque interprete, sciscitantur ab eo quid mali fecerit vt tali supplicio arctaretur. At ille fatetur se homicidam esse, omnísque criminis reum. Tunc vnus extracto gladio vt in caput eius libraret, dextera in ipso ictu suspensa diriguit, nec eam ad se potuit reuocare. Tunc gladium laxans, terræ deiecit. Hæc videntes socij eius, clamorem in cœlum dederunt, flagitantes à sancto, vt quid agi oporteret clementer insinuaret. Ipse verò imposito salutis signo, brachium sanitati restituit, ille autem in eodem loco conuersus, tonsurato capite fidelissimus monachus nunc habetur. Duo verò duces qui eum audierunt incolumes patriæ redditi sunt: qui verò contempserunt præceptum eius, miserabiliter in ipsa prouincia sunt defuncti: multi autem ex ipsis à dæmoniis correpti clamabát, *Cur nos sancte & beatissime sic crucias & incendis?* Sed imposita eis manu, mundabat eos. Post hæc homo erat Andegauensis incola, qui per nimiam febré eloquium pariter & auditum perdiderat. Et cum de febre conualuisset, surdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus ex prouincia illa Romam directus est, vt beatorum Apostolorum pignora vel reliquorum sanctorum qui vrbem illam muniunt, exhiberet. Qui cùm ad parentes infirmi illius peruenisset, rogant vt eum sibi comitem itineris sumere dignaretur, confisi quod si beatissimorum Apostolorum adiret sepulchra, protinus posset assequi medicinam. Euntibus autem illis, venerunt ad locum vbi Beatus Hospitius habitabat. Quo salutato ac deosculato, causas itineris Diaconus pãdit ac proficisci se Romam indicat, seseq; his qui sancto viro de Naucleris amici essent commendari deposcit. Cúmque ibi adhuc moraretur, sensit vir beatus per spiritum domini adesse virtutem. & ait Diacono, *Infirmum qui comes tui nunc est itineris, rogo vt meis conspectibus represenntes.* At ille nihil moratus, velociter ad metatum vadit inuenítque infirmum febre plenum, qui per nutum aures suas dare tinnitum indicabat: apprehensúmque ducit ad sanctum Dei. At ille apprehensa manu cæsarie, attrhaxit caput illius in fenestram, assumptóque oleo benedictione sanctificato, tenens manu sinistra linguam eius, ori, verticique capitis infudit dicés, *In nomine Domini mei Iesu Christi aperiantur aures tuæ, reserétque os tuum, virtus illa quæ quondam ab homine surdo, & muto noxium eiecit dæmonium.* Et hæc dicens interrogat nomen, ille verò clara voce ait, *sic dicor.* Cùm hæc vidisset Diaconus, ait, *gratias tibi immensas refero, Christe, qui talia per seruum tuum dignaris ostendere. Quærebam Petrum, quærebam Paulum, Laurentiúmque, vel reliquos qui Romam proprio cruore illustrant: hìc omnes reperi, hìc cunctos inueni.* Hæc eò cum maximo fletu, & admiratione dicente, Vir Dei omni intentione vanam

vitans

Digitized by Google

vitans gloriam,ait, *Sile,sile,dilectissime frater, non hæc ego facio, sed ille qui mundum ex nihilo Condidit,qui pro nobis hominem suscipiens,cæcis visum, surdis auditum, mutis præstat eloquium,qui leprosis cutem pristinam,mortuis vitam, & omnibus infirmis affluentem medicinam indulget.* Tunc Diaconus gaudens,& valedicens abscessit cum comitibus suis, quibus discedentibus homo quidam Dominicus (sic enim erat viro nomen) à natiuitate cæcus aduenit ad istius miraculi virtutem probandam. Qui dum in monasterio duobus,aut tribus mensibus resideret,orationi,ac ieiuniis vacans,tandem vocat eum ad se vir Dei, & ait *Vis recipere visum?* cui ille ait, *Voluntas, inquit, mea erat, ignota cognoscere. Nam quæ sit lux ignoro, vnum tantum scio,quod ab omnibus collaudatur. Ego autem ab initio ætatis meæ vsque nunc videre non merui.* Tunc cum oleo benedicto super oculos eius crucem sanctam faciens, ait, *In nomine Iesu Christi redemptoris nostri aperiantur oculi tui.* Et statim aperti sunt oculi eius: & erat admirans, cernénsque magnalia Dei quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quædam, quæ vt ipsa reclamabat, tria habens dæmonia,ad eum adducta est,quam cum tactu sacro benedixisset,atque ex oleo sancto crucem fronti eius imposuisset eiectis dæmonibus purgata discessit. Sed & aliam puellam ab spiritu immundo vexatam, benedictione sanauit. Cum autem iam dies obitus eius appropinquaret,vocauit ad se præpositum Monasterij dicens, *Exhibe ferramentum & irrumpe parietem & mitte nuncios ad Episcopum ciuitatis, vt veniat ad me sepeliendum, die enim tertia ab hoc egredior mundo, & vado in requiem destinatam, quam mihi dominus repromisit.* Hæc eo dicente, misit præpositus ad Episcopum ciuitatis Nicensis,qui ei hæc nunciarent. Post hæc Crescens quidam venit ad fenestram, & videns eum catenis vinctum vermibus plenum ait: *O Domine mi,qualiter tam valida tormenta tolerare tam fortiter potes?* cui ille ait, *confortat me ille pro cuius nomine hæc patior: Dico autem tibi,quia iam absoluor ab his vinculis, & vado in requiem meam.* Adueniente autem die tertia, deposuit catenas quibus vinctus erat, prostrauit se in orationem: & cũ diutissimè cum lachrymis orasset,collocans se super scamnum, extensis pedibus, eleuatísque ad cœlum manibus,gratias agens Deo tradidit spiritum. Et statim omnes vermes illi qui sanctos artus perforabant,euanuerunt,adueniens autem Austadius Episcopus beatum corpus studiosissimè sepulturæ mandauit. Hæc omnia, ab ipsius ore cognoui,quem superius mutum & surdum, ab eo sanatum exposui qui multa mihi,& alia de eius virtutibus narrauit,sed perhibuit me res illa loqui,quia audiui vitam ipsius à multis fuisse conscriptam.

Miraculum cuiusdam euntis Lerinum reliquias sancti Hospitij secum deferentis, ex Gregorio Turon. de gloria Confessorum cap. 97.

FVit in regione Nicensi Hospitius magnus Dei famulus, qui multis virtutibus præditus,ab hoc mundo migrauit,cúmque sepeliretur quidam iuxta ipsum sepulchrum,manum ponens parumper pulueris eleuauit. Quod in linteo inuoluens rudi,secum sustulit. Progressúsque postridie, nauem quæ Massiliam ire parabat,offendit in littore: sed hic Lerinense Monasterium expetere cupiebat. Viri igitur quorum erat nauis, Iudaica erant à stirpe progeniti, qua existente causa, noluit vir indicare naucleris quæ ferebat. Deinde postquam progressi contra Lerinense monasterium deuenerunt, nauis in medio pelagi restitit, flantibúsque ventis nulla mouetur in parte: stupentibus verò Iudæis,quid hoc esset,homo ille veritatem aperuit dicens: *Reliquias beati Hospitii mecum habeo: & nunc Lerinum adire desidero: quod vobis indicare metui. Nunc*

Digitized by Google

autem scio, quia eius virtute retinetur nauis vestra, nec hinc moueri prorsus poterit nisi consensum illuc prębeatis. Quo ego ire disposui: quod audientes viri stupore permoti, mutatis velis flante vento secundo, iam viro in insula Lerinensi depositi, quò voluerunt liberè abierunt. Ecce quales quantásque suis congregat diuitias mundi paupertas, vt eis non solum quæ voluerint, redemptor, qui cuncta ex nihilo condidit, tribuat, verum etiam ipsa eis elementa, iubeat famulari.

Petrus de Natalibus libr. 5. cap. 27. sic de Hospitio incluso.

HOspitius confessor vir Domini apud Nicæam inclusus, ferro ad carnem accinctus communi tempore modico pane, & dactilis vescebatur in quadragesima verò solis radicibus herbarum vtebatur: vt de eo scripsit Paulus Longobardorum historiographus libr. 3. Hic spiritu prophetico dotatus aduentum Longobardorum longè ante prædixit, quos cum adesse cognosceret: omnes fratres suos emittens solus remansit: Longobardi vero ferocissimi ad locum venientes: & vt intrarent aditum querentes, sed minimè inuenire valentes, ascenso tecto descenderunt ad virum Dei, quem vt ferro vinctum reperiunt: existimauerunt eum esse reum aliquem, ibidem ex culpa reclusum. Sed cum ipsum vnus eorum gladio ferire vellet: brachium sibi arefactum est, qui mox vt veniam petiit, sanctus eum illico sanauit, & conuersum ad Christum monachum fecit, qui etiam verbum Domini Longobardis prædicans: plures ex eisdem domino acquisiuit. Quieuit in pace 10. Calend. Iunij. Hæc Retius in cathologo.

Idem de sancto Hospitio Aimonius de gestis Francorum libro tertio, capite trigesimo octauo.

Anno 560. FVit illo tempore scilicet circa annum domini 560. reclusus quidam Dei seruus, Hospitius nomine, apud nicensem vrbem, qui catenis super nudum corpus constrictus ferreis, desuper cilicio tegebatur. Cæteris quidem diebus purum panem & paucos dactylos edebat: in quadragesima verò radicibus earum, quas heremus ferebat, herbarum alebatur, per quem in terris solo adhuc corpore conuersantem, virtutes multas ad laudem & gloriam nominis sui dominus ostendere est dignatus. hæc ille.

Annotatio Vinc. Saler.

Hic dum occasione sancti Hospitij Confessoris Niciensis de miraculo cuiusdam euntis Lerinum agimus rogatus à venerabilibus patribus antiqui & deuoti Monasterij sancti Pontij propè, & extra ciuitatem Niciæ prouinciæ positi sequentia gesta sanctorum (etsi ab instituto nostro aliena esse videantur) hic apponimus, præcipuéque cum nunquam prælo supposita extiterint.

Vita sancti Siacrij Episcopi Niciensis ex manuscriptis antiquis Cœnobij sancti Pontij eiusdem ciuitatis, à variis solœcissimis vindicata, tempus quo floruit infra patet.

Maij 23. BEatus Siacrius Episcopus primus vrbis Niciensis natione, & genere Caroli magni imperatoris Pepini filij fuit: Qui Carolus diuina inspiratione ad partes prouinciæ prouinciarum disponente peruenit, vt paganos, & infideles ex dictis locis expelleret, & ipsam gentem ad fidem Catholicam reduceret, qui cum venisset ad fines Cimellienses, & Nicienses regem Chimeriensem, Cimeliēsem, & Niciensem ope diuina destruxit & effugauit: duxerat enim

enim idem Carolus ſecum dilectum honeſtúmque iuuenem Beatum Siacriũ nepotẽ ſuũ Comitẽ Brienſem,qui inueniens in diſtrictu Cimellę Eccleſiam in qua ſancti Pontij martyris corpus venerabatur, monaſticã regulam ſectare geſtiens à Patruo Carolo magno,vt inibi ſibi Monaſterium ædificaretur inſtantiſſimis precibus obtinuit: In quo poſtmodum Beatus Siacrius veluti clarum iubar, virtutibus ac miraculis plurimis effulſit, ipſúmque Monaſterium multiplici virtutum genere decorauit: ad cuius piam petitionem idem Imperator comitatum Cimellienſem ſibi & Monachi præſentibus & futuris in perpetuum in præfato cœnobio Deo militantibus, ad quotidiana onera ſuportando benignè ceſſit ac largitus eſt. Moderante verò ſummo Apoſtolicæ ſedis clauo Adriano Papa I.anno eius quinto, qui erat domini ſeptingẽteſimus ſeptuageſimus ſeptimus,Beatus Siacrius à Monaſterio extractus, primus Epiſcopus ciuitatis Nicienſis ordinatus fuit, in 777 quo per decem annos laudabiter vixit, virtutibus eximiis corruſcauit, ac demùm eius animam decimo cal. Iunij carne ſoluta æthereas regiones cum Chriſto perenniter regnatura fœliciter conſcendit, corpus verò eius ſepulturæ mandatum eſt in baſilica prædicti Monaſterij ſancti Pontij in quo primus Monachorum paſtor extiterat. Porrò ſanctus hic Siacrius in adoleſcentia & in omni vita ſua, largitione diuina, meruit infirmos curare, Demones fugare, virtutes plurimas exercere, in quo tantæ lux cœleſtis gratiæ, mirum in modum radiabat, vt rebellium, dominus, corda non minus miraculis quam predicationibus per ipſum, obtineret. Tanta denique & profunda erat præditus humilitate, vt etſi magna & ineffabilia dominus per ipſum populo vidente & audiente ederet mirabilia, vnquam tamen vitio ſubiacuit vanæ gloriæ; Aliquando quidam puer laxis loris curſu volatili equitãs incautéq; ab equo deſiliens extinctus eſt:tunc clamor populi extollitur, peruenitque ad aures ſancti Siacrij, qui ſtatim accurrit, & facta oratione ſignóque ſalutiferæ crucis impoſito puer reuixit, & ſanum credidit patri ſuo populo plangente ac dicente, *Benedictus qui venit in nomine Domini*,ô Beate vir Siacri, ô paſtor egregiè te ſuppliciter deprecamur vt pro nobis depreceris dominum,qui te ſecum regnaturum dat per omne ſęculum. Amen.Obiit circa annos domini.787.

Vita ſanctæ Deiuotæ Virginis & Martyris,ex manuſcripto veſtutóque codice Cœnobij ſancti Pontij Nicienſis.

TEmporibus Diocletiani & Maximiani Imperatorũ puella quædã nomine Deiuota ab infantia Chriſtiana fuit, in Inſula quæ vocatur Corſica.Audiẽs autẽ quod Barbarus Præſes ibidẽ eſſet vẽturus ad perſequendos Chriſtianos ſurgens occultè venit ad domum cuiuſdam Senatoris nomine Euticum propter metum & ſacrilegia Paganorum: vt ſua defenſione eam liceret lege viuere Chriſtiana. Beata verò ancilla Chriſti cũ eſſet bonis moribus inſtituta, & ſcripturis ſpiritualibus erudita die noctúque Deo pſallebat hymnos & pſalmos,hac lectionibus vacabat tota mentis intentione, & corpus ſuum Ieiuniis macerabat,euangelicis intenta præceptis: ſciens quod dominus ait. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* Igitur cum ſe abſtinẽtiis iugiter affligeret nullus ei potuit ſuadere vt vel vnius diei ſpatium à ieiuniis relaxaret quæ niſi ſolùm reſurrectionis die aliquantulum cibos acciperet.Pallebat ergo mundo cãdore facies eius,& diuino ſplẽdore radiata fulgebat.Audiens hæc Euticius quod Virgo Chriſti Deiuota ita

Digitized by Google

animam suam ieiuniis cruciaret vocauit eam ad se dicens. *Quid puella temetipsam tantis ieiuniis affligis & animam tuā excrucias abstinendo?* Cui venerabilis Deiuota respondit. *Ego animā meam non crucior, sed diuersis parco delitiis, quia est Deus in cœlo qui me quotidie bonorum suorum satiat donis.* Ad hęc Euticius timore concussus nihil ei vltra dicere ausus est, sed nec claritatem vultus eius intendere poterat: non post multum verò tēporis, Barbarus præses cū classe nauali in eandē Insulam veniens ad sacrificandum Diis accedit, cúmq; omnes Primates loci illius ibidem conuenissent Euticius Senator cum eis ceperunt illic Diis suis immolare & thura offerre. S. Deiuota hęc audiens propter illorū errorem eximio pectoris alta suspiria protrahebat. Et cū essent in vnū & ibidē crapulis vacarent, & Barbarus Præses de persequutione Christianorū tractaret, hoc est à satellitibus suis ei nūciatū quod cum Euticio Senatore domi esset puella quæ Deos eorū irrideret & sacrificare differret. Tūc alloquitur Præses Euticium, dicens, *audio tecum esse domi puellam quæ Deos nostros deserit, & nescio quē Christum, qui à Iudeis crucifixus est colit.* Ad hæc Euticio respondit. *Puellam quam dicis nullatenus potui Diis nostris vel caput facere flectere.* Dixit ad eum Præses, *da illā mihi, ego eam faciā Diis nostris vota persoluere.* Et ad hæc Euticius respondit, *si mihi omnē substantiam tuā dares nō posset ad bonum eius meritū comparari.* Erat quidem Euticius Senator honorabilis, sed & etiam præses, ideoq; manifestè ei iniuriam facere non audens, Euticiū occultè veniens interficere iussit, & mittens ad domum eius inde iussit vt puellā præcipitem traherēt & adducerent ante præsidem. Ipsa verò dum duceretur psallebat dicens. *Deus in adiutorium meū intēde, Domine ad adiuuandū me festina.* Cúmq; ante conspectū præsidis eam præsentassent dixit ad eam Præses, *sacrifica Diis*, virgo Christi Deiuota respōdit. *Ego quotidie Deo vero pura mēte deseruio, Deos verò cereos, Deos æreos & lapideos respuo, qui sunt effigies hominis absque visu audituq;*: tūc Barbarus Præses motus iracundia Iussit os eius lapide cōtundi dicēs, *Deos & Deas blasphemare noli.* Iterū iussit eā sæuissimus præses ligatis manibus & pedibus perpetratim acutissimum trahi vt omnia mēbra eius disiungerētur. Ipsa autē dicebat: *Domine Deus gratias ago nomini tuo qui dignaris me cū corona martyrij suscipere*, & adiiciens voce magna exclamauit, dicēs. *Deus virtutum qui es scrutās corda & renes, qui dixisti, & facta sunt omnia, mādasti, & creata sunt, exaudi orationē ancillæ tuæ, & annumera famulum tuū Euticium cum electis tuis, quia propter me maleficiis à Præside Barbaro nequissimo & omniū dæmoniorum cultore occisus est.* Audiēs Barbarus indignè ferēs iniurias illius, eā sic ligatis manibus eculeo suspendi iussit. Quæ dum suspēderetur clamauit dicens, *Domine Iesu Christe suscipe spiritum meū qui propter nomen tuū hæc patior*, & audita est vox de cœlo dicēs, *famula mea exaudita est oratio tua, quia quicquid petisti, aut petieris obtinebis.* Et statim colūba de ore eius egressa rapido alta petiit, & ad astra volauit. Ibiq; Martyriū suū consummauit in pace. Cūque hoc sæuissimus Præses audisset, quod iām migrasset ad cœlos, concilio accepto cū suis satellitibus iussit in crastinum corpus eius igne cremari. Ipso tēpore propter persecutionem paganorum latitabat in speluncis & cauernis Benenatus Presbiter Saubaudus & Apollenarius Diaconus qui moniti sunt per visum vt deberent inde corpus Beatæ Virginis deponere. Tunc accepto concilio vna cū Gratiano Nauclero cum multitudine virginum nocte obtulerunt corpus eius & posuerunt in naui ibique condiderunt aromatibus & dum cœpissent nauigagare cœperunt pergere ad Africam. Flante autem vento australi cœperunt pelagus contra partem septentrionalem. Ipsa autem nauicula quia fuerat destituta

deſtituta & ſicca in littore faciebat multam aquam in ſentina ſua, tota autem nocte laborantes nihil proficiebant diluculo verò irruit ſopor ſuper Gratianum Nauclerum & dixit Sanctiſſimo Benenato Presbitero. *Surge Domine & guberna modicum donec ego paululum requieſcam*, qui dum requieuiſſet viſum eſt Gratiano Nauclero quod Beata virgo Deiuota pulſaſſet latera eius & dixiſſet illi : *Surge Gratiane naucleri quia tempeſtate ſemota mox habebis quietum mare & nauiculam tuam non occupabit amplius aqua, nec fluctibus quatietur: tu verò cum Sāctiſſimo Presbytero diligentius intuemini, & dum videritis columbam egredientem de ore meo ſequimini eam vſque dum veniatis ad locum qui grecè dicitur* Monachon, *latinè autem* Singulare *& ibidem ſepelite corpus meum.* At illi diligenter intuentes viderunt columbam egredientem de ore eius quæ præcedebat eos & ſequuti ſunt eam vſque ad prædictum locum, & ipſa columba veniens in locum Monachum in vallem quę volgò dicitur *Gaumates*, recedit ante ipſam Eccleſiam, quæ eſt ſita in valle ſupradicta in honorē Sancti Georgij ibique ſepelierunt corpus Beatæ Deiuotæ virginis & martyris Chriſti, ſub die ſexto Cal. Februarij regnāte Domino noſtro Ieſu Chriſto cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

De ſancto Baſſo Epiſcopo & Martyre ex manuſcriptis perantiquis Monaſterij S. Pontij Nicienſis.

BAſſus Epiſcopus Niciæ Prouinciæ dum Chriſtum prædicaret à Perinio Præſide detentus & ad deorum ſacrificia inuitatus, cum Idolis immolere contemneret. Primò in Equuleo ſuſpenſus ac diutiùs tortus eſt: deinde laminis ardentibus circa latera appoſitis excruciatus Ieſum Chriſtū Dominum maiori conſtantiæ profitebatur, quapropter in Equulo leuatus fuſtibus : & ſcorpionibus Præſidis iuſſu diutiſſimè cæſus eſt. Poſt hoc depoſitus ad ſtatuas de eorum ligna pro ſacrificio portare compellitur data ſententia : Vt & non ſacrificaret eodē igni conſummaretur: qui dum ſacrificare contemneret in ignem miſſus. Sed in eo dudum manens illæſus educitur: ſicque à Præſide ad inuicem Niciæ prouinciæ deſtinatur cum literis ſibi mandantibus, vt Baſſum aut ſacrificare compelleret: aut excogitatos ſuppliciis perimeret, ſed dum à Iudice ſuaſus ſacrificare nollet: fabricatis duobus clauis ad menſuram longitudinis corporis eius : eiſque à plantis pedum per medium corporis vſque ad verticem cōfoſſus in Chriſti confeſſione emiſit ſpiritum, Nonas Decembris tempore Decij & Valentiniani. Cuius corpus à Chriſtianis in Nicea Ciuitate ſepultum eſt.

De ſancto Anſelmo Epiſcopo ex antiquis membranis Monaſterij S. Pontij Nicienſis.

ANſelmus Epiſcopus ex confinio Lombardiæ, & Burgundiæ ortus, puerilibus annis literis à parentibus traditus, breui ſpacio multa ſapientia pollens ante annum decimumquintum de ſalute animæ cogitare cœpit : & cogitatum ad effectum perduxit. Egreſſus ergo patriam : dum ex tranſcenſu montis nimium fatigatus eſſet. Nec quicquam ad edendum haberet, Miniſter eius ex inſperato panem candidiſſimum diuinitùs in ſacculo reperit: ex quo vterque ad ſocietatem comedit. Exactis autem tribus annis partim in Francia; partim in Burgundia in Hormeniam deuenit, & ſub magiſterio Lanfrancij Prioris Recoenſis doctoris Illuſtriſſimi ſe contulit : ac deinde in eodem Monaſterio habitum Religioſum aſſumpſit, Lanfranco autem in Abbatem Monaſterij Cudonenſis aſſumpto, vt infra in eius hiſtoria quinto Nonas Iulij Anſelmus ei in præfato Prioratu ſucceſſit : ſanctitatéque & ſapientiæ ad-

Digitized by Google

habitantem Christ o virtute fugauit, ibique cum fratribus Deo seruire cœpit, & oleum semina seminauit, deficientibus verò eis cibis Angelus Squirio Præsidi per noctem apparuit: & ei diuinam vltionem cõminatur nisi sanctis viris subueniat pereuntibus fame. Ille verò territus amicos consulit: sed quò sancti Dei abessent, penitus inuenire non valuit. Post dies tres nocte iterum Angelo eidem apparente plagis percussus est. Qui amicis iterum consultis septuaginta Camelos cibis Monachorum onerat à Deo Frontonis eos commendat, qui duce Domino ad Eremum sancti Vcij recto itinere peruenerũt, sanctus autem Episcopus onerum medietatem deposuit: & cum reliquo Camelos remisit. Qui eadem via qua venerant reuersi sunt ad dominum suum. Quod cernens Præses in Christo credidit & Frõtonem inuestigatum abiit: atque Gregorius ab eo vocatus sacrum baptisma suscepit eique in Eremo de cætero ministrauit: sanctus autem vir post multos labores in pace quieuit, septimo Kalendas Nouẽbris: sepultus Petrogoricæ, virtutibus clarens. Quod autem fuerit translatus constat tantùm traditione ex antiquis.

De sanctis Philippo & Philippo Imperatoribus & Martyribus, ex membranis S. Pontij Niciæ.

PHilippus Imperator & Philippus Cæsar eius filius ambo martyres, anno Domini ducentesimo trigesimonono, ab vrbe verò condita anno 997. Gordiano Augusto in Imperium successerunt. Cùm enim Gordianus Imperator obtenta victoria in bello Parthico, rediens circa fluuium Euphratem fraude suorum fuisset interfectus, Philippus ibidem Imperator Romana militia creatus Philippum filium suum consortem regni fecit: exercitumque ex Istria incolumen ad Italiam reduxit, imperauitque annis septem. Hic primus Imperator omnium Christianus fuit: quem beatus Pontius Episcopus & martyr vna cum filio ad fidem Christi conuertit, in Nicea Ciuitate Prouinciæ baptizauit: vt dictũ est in Passione Pontij Episcopi & martyris pridie Idus Maij. Post tertiũ verò eius Imperij annum, millesimus à conditione Romæ annus expletus est, vt Augustissimus omnium præteritorũ, hic natalis annus Christi potiùs quàm Idolis ædificaretur. Qui quidem annus fuit à Romanis cum ingenti ludorum & spectaculorum apparatu celebratus: nec dubium est quia Philippus Imperator Christianus huius tantæ deuotionis gloriam, & honorem ad Christum, & Ecclesiam reportaret: quam ipsum vel ascensum in capitolium immolatasque ex more hostias nullas auctor ostendit. Eodem autem tempore Philippus Imperator Decium Militarem virum, in rebus bellicis strenuum, Cæsarem fecit. Cuius præceptor dum corpora Apostolorum Petri & Pauli de Catacumbis à Cornelio Papa transferre deberet: totius Senatus Consultus concessum est Romano Põtifici cæterisque Christianis liberè ad sepulturas Apostolorum fiendas insuaderet, ad id faciendum data sunt eis de fisco Reipublicæ adiutoria. Hoc autem Decius cum esset Paganus simulatè fecit vt Dominis suis Christianis cõplaceret. Et sic ab eis magis honoratus occasionem mortis confidentiùs pertractaret. Cùm autem Imperatores Deciũ ad Gallias subiugandas, quæ nuper rebellauerant misissent. Isque prosperè cuncta gessisset: & ad libitum potius victoriam Romam rediret, Imperator Philippus eum honorare cupiens eidem à Roma vsque Veronam obuius fuit. Decius autem iam cum quibusdam ex principalioribus militiæ suæ de morte Imperatorum conspirauerat, & ne proditor dominorum suorum notaretur, occasionem Christianitatis assumpserat, suadens, quod non esset decens sub Romanam militiam imperare homines, qui

Digitized by Google

Deorum cultum deseruissent, & à Romanis antiquis legibus discedentes noui ignoti & reprobati Dei cultui adhæsissent, sicque de consensu illorum Imperatorem in statu suo quiescenté & Christū confitenté latenter occidit, & cū exercitu muneribus & precibus subducto Romā venit, ac Senatui cur Dominum suū occidisset exposuit, sed dum necem Philippi maioris Senatus ratā habuisset, Philippus iunior Romæ degens hoc audiens timuit, thesaurosq; paternos ac suos beato Sixto II. tunc Romæ Pontifici Ecclesiæ, & pauperibus dispensandū tribuit, & se à facie Decij occultauit. Decius autem ad proditionem suam palliandam Christianos cœpit crudelissimè persequi: mandans illos sine vlla misericordia trucidari. In qua persecutione multa millia martyrum pressi sunt. Inter quos & Philippus imperator iunior ab eo detentus in Christi confessione iugulatus est, sicque ambo ipsi pater, scilicet & filius martyres Christo consecrati sunt. Iste Philippus senior adeò in fide Christi profecerat: vt promptè peccata sua confitens in festo Paschæ à beato Sixto Papa coram omni multitudine communionem Eucharistiæ sumeret, Philippus verò iunior non tantùm seueri animi fuit, vt nullius cuiusque commento ad risum solui potuerit, Patrémque ludis sæcularibus aliquando concinantem vultu annotauerit auersato.

In præfato Monasterio sancti Pontij propè & extra Ciuitatem Nicię Prouinciæ requiescunt corpora sancti Pontij martyr.
Sancti Siacri primi Episcopi Niciensis.
Sancti Frontonij Episcopi & confessoris.
Sanctæ Simpliciæ virginis & martyris.
Et caput sancti Anselmi Episcopi, variæque aliæ sanctorum reliquiæ.

De sancto Vincentio monacho & presbytero Lerinensi Gennadius de Illustribus Ecclesiæ Scriptoribus. Cap. 64. qui anno Domini 430. floruit.

Maij 24. VIncentius natione Gallus apud Monasteriū Lerinensis Insulæ presbyter, vir in Scripturis sanctis doctus & notitia Ecclesiasticorum dogmatum sufficienter instructus, composuit ad euitanda hæreticorum collegia nitido satis & aperto sermone vallidissimam disputationem, quam absconso nomine suo titulauit Peregrini aduersus hæreticos: cuius operis quia secundi libri maximam in schedulis partem à quibusdam furatam perdidit recapitulato eius paucis sermonibus sensu pristino compegit & vno in libro edidit: moritur Theodosio & Valentiniano regnantibus.

Honorius presbyter Augustudonensis de Ecclesiæ luminaribus, Idem refert his verbis.

VIncentius natione Gallus apud Monasterium Lerinensis Insulæ presbyter, vir in Scripturis sanctis doctus scripsit vallidissimam disputationem, quam absconso nomine suo attitulauit Peregrini aduersum hæreticos: sub Theodosio claruit.

Thrithemius de scriptoribus Ecclesiasticis.

VIncentius monachus & presbyter Monasterij Lerinensis Insulæ, natione Gallus vir, in diuinis Scripturis eruditissimus & seculariū litterarum non ignarus, vita & moribus clarus. Extat eius insigne opus quod sub Peregrini nomine composuit à veteribus doctoribus percelebre laudatum de erroribus

roribus & collegiis hæreticorum fugiendis contra omnes hæreticos lib. 2. Alia quoque nonnulla scripsisse legitur, quæ ad notitiam meam non venerunt. Claruit Theodosio & Valentiniano regnantibus.ann.Dom.430.

Ado in Chronicis anni 425. ætatis sextæ.

VIncentius quoque natione Gallus apud Lerinensem Insulam presbyter satis in diuinis Scripturis eruditus moritur.

Petrus Æquilinensis in Cathologo sanctorum.

VIncentius gente Gallus Lerinensis Insulæ præsbyter temporibus Theodosij & Valentiniani Augustorũ claruit. Hic vir sanctitate admirandus, in diuinis Scripturis eruditus ad vitãda hæreticorum colloquia validissimam edidit disputationem, quam celato nomine suo peregrini aduersus hæreticos intitulauit: cuius operis partem, quia in schedulis positam furto perdiderat, recapitulando paucis sermonibus sensum in vno libro compegit, quieuit Romæ in Christo, Calend. Iunij.

Annotatio Vincen. Salern.

His quæ hic supra à Reuerendo Petro in Cathalogo adducuntur refragatur Martyrologium Romanum, nono Calend. Iunij, inquiens, *in Monasterio Lerinensi sancti Vincentij presbyteri doctrina & sanctitate conspicui.* Et ibi Baronius, quibus de loco dormitionis in suo monasterio Lerinensi & die. 24. Maij magis astipulandum reor, colitur nostra solicitudine eius festum sub duplici officio in præfato Monasterio abhinc tredecim annos, cum nulla memoria antea ageretur.

Annalista Baronius tom. 5. Annalium, anno Christi 400. Anastasij Papæ ann. 3. Arcadij & Honorij Imperatorum ann. 6.

GErebat hoc anno sub eodem Stilicone consule Vincentius prætorij præfecturam in Galliis, vt rescriptum Honorij Imperatoris [a] eundem datum significat. Huius summa cum laude Seuerus [b] meminit, de eius cum sancto Martino adhuc superstite necessitudine ita scribens meminit Vincentium præfectum virum egregium & quo nullus sit inter Gallias omni virtutum genere præstantior dum Turonos præterisset à Martino sæpius poposcisse vt ei conuiuium in suo monasterio daret. In quo quidem exemplum beati Ambrosij Episcopi præferebat qui eo tempore consules, & præfectos subinde pascere ferebatur. Sed virum altioris ingenij ne qua ex hoc vanitas, atque inflatio obreperet noluisse, ita Seuerus.

a *Vtrum vi Cod. Theod.*

b *Seuer. Dialog. lib. 1.*

c *Quid Vinc. cum S. Martino.*

Idem Baronius Tom. 5. anno Christi 431. dum agit de Celestino summo Pontifice, hæc dixit.

AGit Insuper, laudátque dictam Cœlestini Epistolam etiam Vincentius Lerinensis vbi ait [d]: sed & Papa Cælestinus pari modo eadémque sententia: ait enim &c. Post recensita verò eius dicta aduersus nouatores addit, ergo hæc fuit beati Cælestini beata sententia, non vt vetustas cessaret obruere, nouitatem, sed potius nouitas desineret incessere vetustatem, quibus Apostolicis Catholicisque decretis quisquis refragatur. Insultet primum omnium necesse est memoriæ sancti Cælestini, qui statuit vt desineret incessere nouitas vetustatem. Hæc Vincentius de dicta Epistola Cælestini, quam tanti ponderis esse docet vt satis sit ad omnes hæreses euertendas nouas sen-

d *Vinc. Liri. aduer. Hæret. cap. vlt.*

Digitized by Google

tentias in Ecclesia inducentes: quo potissimum argumento tum Pelagianorum, tum aliorum omnium Hæreticorum fundamenta, idem auctor conuellit opere illo contra hæreses scripto, certè aureo: ex quo intelligas longè diuersum esse Vincẽtium hunc Lerinensem ab illo Vincentio homine Pelagiano, cuius sunt Vincentianæ obiectiones, quas sanctus Prosper egregiè confutauit. Hic namque Monachus Lerinensis monasterij fuit, ille verò vnus & præsbiteris illis Gallicanis, qui vnà cum cum collegiis inuidiosè sancti Augustini scripta carpebat de quo Gennadius[a] meminit eius lucubrationes recensens eumque ab hoc ostendit esse diuersum, quem Lerinensem presbyterum nominat[b] cuius etiam mentionem facit sanctus Eucherius in præfatione libri instructionum, at Salonium quem vnà cum Saluiano eloquentia & sapientia celebrem fuisse commendat.

Vincentij Gallicani duo longè inter se diuersi.

a *Gennad. de script. Eccles. c.80.*
b *idem capit. 64.*

Idem Annalista anno Christi 434. eodem tomo.

HOc ipso anno qui numeratur tertius à consilio Ephesino Vincentius Lerinensis cum aduersùs omnes hæreticos tum præcipuè ad sepeliendas penitus recens emersas Pelagij Cœlestij atque Nestorij hæreses disertissimum elucubrauit commentarium, signat ipse quidem præsens tempus dum ait[c] de Ephesino consilio: ante triennium fermè in Asia apud Ephesum celebratum est viris clarissimis (Basso, Antiochóque Consulibus) de cuius quidem opere hæc habet Gennadius: *Vincentius natione Gallus apud monasterium Lerinensis Insulæ presbyter, vir in scriptutis sanctis doctus & notitia Ecclesiasticorum dogmatum sufficienter instructus, composuit ad euitanda hæreticorum collegia nitido satis & aperto sermone validissimam disputationem, quam absconso nomine suo titulauit:* Peregrini aduersus Hæreticos, *cuius operis quia secundi libri maximam in schedulis partem à quibusdam furatam perdidit recapitulato eius paucis sermonibus sensu pristino compegit & vno in libro edidit.*) Hæc Gennadius, sed quisnam fuerit iste Vincentius ex iis quæ ipso initio præfatur operis, vnde inquiramus ipse suppeditat argumentum, vbi ait:[d] *Cum aliquandiu variis, at tristibus sæcularis militiæ turbinibus volueremur, tandem nos in portum religionis cunctis semper fidissimum Christo aspirante condidimus: vt ibi depositis vanitatibus ac superbiæ flatibus Christianæ humilitatis sacrificio placantes, demum non solùm præsentis vitæ naufragia, sed etiam futuri sæculi incendia vitare possemus*, hæc ipse. Quamobrem in eam adducor sententiam, vt hic ille sit Vincentius Galliarum aliquando viuente sancto Martino præfectura nobilitatus, quem Seuerus[e] mirificè laudat nosque de eo superiùs egimus: florebat planè his temporibus illud Cœnobium illustris sanctorum domus Insulæ Lerinensis de quo pluribus suo loco agendum erit inferius: hæc excepit in tumultibus Galliarum tanquam portus (vt ipse ait) & procellis liberum Vincentium ipsum; cuius quidem quam mira fuerit eruditio libellus ipsius ostendit: vt vix sit reperire qui paucioribus chartis maiora & fœliciori tractatu concluserit, licet commentariolus idem sit (vt ipse testatur in fine) ex duobus à se scriptis commonitoriis epitome, his temporibus admodum accommodatus & in Ecclesia catholica semper posteris profuturus, cum nunquam de futuri sint nouatores hæretici ad quos penitus explodendos, idem auctor summa industria laborauit, quem libellum ne depereat sic tibi subiicimus.

c *Vinc. Lerin. contra Hær.*
d *Vinc. Lerin. præfat.*
e *Seuero in dialog. 1. cap. 12.*

VIN

Digitized by Google

VINCENTII LERINENSIS NATIONE *Galli pro Catholicæ fidei antiquitate & vniuersitate, aduersus prophanas omnium hæreseon nouationes.*

PRÆFATIO.

DIcente scriptura & monente, *Interroga Patres tuos, & dicent tibi: seniores tuos, & adnunciabunt tibi.* Et iterũ: Verbis sapientium ad commoda aurem tuam. Et item. *Fili mi, hos sermones ne obliuiscaris, mea autem verba custodiat cor tuum.* Videtur mihi minimo omnium seruorum Dei Peregrino, quòd res non minimæ vtilitatis domino adiuuante futura sit, si ea quæ fideliter à sanctis Patribus accepi, litteris comprehendam, infirmitati certè propriæ pernecessaria: quippè cum adsit in prõptu, vnde imbecillitas memoriæ meæ assidua lectione reparetur. Ad quod me negotium non solum fructus operis, sed etiam consideratio temporis, & opportunitas loci adhortatur. Tempus, propterea, quod cum humana omnia ab eo rapiantur, & nos ex eo aliquid in inuicem rapere debemus, quod in vitam proficiet æternam: prȩsertim cum & appropinquantis diuini iudicij terribilis quȩdam expectatio augeri efflagitet studia religionis, & nouorũ hȩreticorum fraudulentia multum curæ & attentionis indigeat. Locus autem, quòd vrbium frequentias, turbasq; vitãtes, remotioris villulȩ, & in eo secretum Monasterij incolamus, habitaculum, vbi absque magna distractione fieri possit illud, quod canitur in Psalmo: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Sed & propositi nostri ratio in id conuenit, quippè qui cùm aliquandiu variis ac tristibus sæcularis militiæ turbinibus volueremur, tandem nos in portum religionis, cũctis semper fidissimum, Christo adspirante condidimus: vt ibi depositis vanitatis ac superbiæ flatibus, Christianæ humilitatis sacrificio placantes Deum non solum præsentis vitæ naufragia, sed etiã futuri sæculi incendia vitare possemus. Sed iã in nomine Domini, quod instat, aggrediar: vt scilicet à maioribus tradita, & apud nos deposita scribã, relatoris fide potius, quàm auctoris præsumptione: hac tamen scribendi lege seruata, vt nequaquam omnia, sed tantùm necessaria quæque perstringam: neque id ornato & exacto, sed facili, cõmuniq́ue sermone, vt pleraque significata potiùs, quam explicata videantur. Scribãt ij lautè & accuratè, qui ad hoc munus, vel ingenij fiducia, vel ratione ducuntur: me verò subleuandæ recordationis, vel potiùs obliuionis meæ gratia, communitorium mihimet parasse suffecerit, quod tamen paulatim recolendo quæ didici, emendare & implere quotidie, Domino præstãte conabor. At qui hoc ipsum idcirco præmonui, vt si fortè elapsum nobis in manus* sanctorum deuenerit, nihil in eo temerè reprehendant, quod adhuc videant promissa emendatione limandum.

Deut. 32. *Prouerb. 3.* *Prouerb. 22.* *Vincentius Monachus fuit.* *Psal. 45.* *Vicentius primùm miles.* *Cõmonitoriũ.* ** fortè censorum.*

Authoritati sacræ scripturæ Ecclesiasticæ intelligentiæ addendam esse authoritatem, vt Catholicæ fidei veritas ad hæreticæ prauitatis falsitate discernatur.

CAPVT I.

SÆpè igitur magno studio, & summa attentione perquirens à quamplurimis sanctitate & doctrina præstantibus viris, quónam modo pos-

sim certa quadam, & quasi generali ac regulari via, catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ prauitatis falsitate discernere, huiusmodi semper responsum ab omnibus ferè retuli. Quòd siue ego, siue quis alius vellet exurgẽtium hæreticorum fraudes deprehendere, laqueósque vitare, & in fide sana sanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem suam, Domino adiuuante deberet. Primo scilicet, diuinæ legis authoritate: tum deinde Ecclesiæ Catholicæ traditione.

Capvt II.

Ratio vitandi hæreticorũ fucos.

HIc forsitan requirat aliquis: Cùm sit perfectus scripturarum canon, sibique ad omnia satis supérque sufficiat, quid opus est, vt ei ecclesiasticę intelligentiæ iungatur authoritas? Quia videlicet scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non vno, eodémque sensu vniuersi accipiunt, sed eiusdem eloquia aliter atque aliter, alius atque alius interpretatur: vt penè quod homines sunt, tot illic sententiæ erui posse videantur. Aliter namque illam Nouatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priscilianus, aliter Iouinianus, Pelagius, Celestius, aliter postremo Nestorius. Atque idcirco multum necesse est, propter tantos tam varij erroris anfractus, vt Propheticæ & Apostolicæ interpretationis linea secundum ecclesiastici & catholici sensus normam dirigatur.

Magnopere curandum esse, vt id teneamus, quod vbique, quod semper, quod ab ominibus creditum est.

Capvt III.

Catholica fides cõstat vniuersitate, cõsensione.

IN ipsa item Catholica Ecclesia magnoperè curandum est, vt id teneamus quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, hoc est etenim verè propriéque catholicum (quod ipsa vis nominis ratióque declarat, quæ omnia verè vniuersaliter comprehendit) sed hoc ita demum fit: si sequamur Vniuersitatem, antiquitatem, consentionem. Sequemur autem Vniuersitatem hoc modo, si hanc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per vrbem terrarum confitetur Ecclesia: Antiquitatem verò ita, si ab hìs nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos Maiores ac Patres nostros celebrasse manifestum est: Consensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate, omnium, vel certè penè omnium Sacerdotum pariter & Magistrorum definitiones sententiásque sectemur.

Capvt IIII.

Obiectiones variæ.

QVid igitur faciet Christianus Catholicus, si se aliqua Ecclesiæ particula ab vniuersalis fidei communione præciderit? Quid vtique, nisi vt pestifero corruptóque membro, sanitatem vniuersi corporis anteponat? Quid si nouella aliqua contagio non iam portiunculam tantum, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conetur? Tunc item prouidebit, vt antiquitati inhæreat, quæ prorsus iam non potest ab vlla nouitatis fraude seduci? Quid si in ipsa vetustate, duorum aut trium hominũ, vel certè ciuitatis vnius aut etiam prouinciæ alicuius error deprehendatur? Tunc omninò curabit, vt paucorum temeritati vel inscitiæ, si qua sunt, vniuersaliter antiquitùs vniuersalis Ecclesię decreta præponat. Quid si tale aliquid emergat, vbi nihil huiusmodi reperiatur. Tũc operam dabit, vt collatas inter se Maiorũ consulat interrogetque sententias: eorum duntaxat, qui diuersis licet temporibus & locis in vnius tamẽ Ecclesiæ catholicæ communione & fide permanentes

nentes, magistri probabiles exstiterunt: & quidquid non vnus aut duo tantum, sed omnes pariter vno eodémque consensu, apertè, frequenter, perseueranter, tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoq; intelligat absque vlla dubitatione credendum. Sed vt planiora fiant quæ dicimus, exemplis singulatim illustranda sunt, & paulò vberiùs exaggeranda, ne immodicæ breuitatis studio rerum pondera orationis celeritate rapiantur.

CAPVT V.

TEmpore Donati, à quo Donatistæ, cum sese multa pars Aphricæ in erroris sui furias præcipitaret, cúmque immemor nominis, religionis, vnius homini sacrilegam temeritatem Ecclesiæ Christi præponeret, tunc quicunque per Aphricam constituti, prophano schismate detestato, vniuersis mundi Ecclesiis adsociati sunt, soli ex illis omnibus intra sacraria catholicæ fidei salui esse potuerunt: egregiam profectò relinquentes posteris formam, quem admodum scilicet & deinceps bono more, vnius aut certè paucorum vesaniæ vniuersorum sanitas anteferretur. *Donatistæ.*

Nouelli dogmatis inductione quantum inuehatur calamitatis, Arrianæ perfidiæ exemplo monstratur.

CAPVT VI.

ITem, quando Arrianorum venenum, non iam portiunculam quandam, sed penè orbem totum contaminauerat, adeò vt propè cunctis Latini sermonis Episcopis, partim vi, partim fraude deceptis, caligo quædam mentibus offunderetur, quidnam potissimum in tanta rerum confusione sequendum foret, tunc quisquis verus Christi amator & cultor exstitit, antiquam fidem nouellæ perfidiæ præferendo, nulla contagij ipsius peste maculatus est. Cuius quid m temporis periculo satis supérque monstratum est, quantum inuehatur calamitatis, nouelli dogmatis inductione. Tunc siquidem non solũ prauæ res, sed etiã maximæ labefactatæ sunt. Nec enim tantũ affinitates, cognationes, amicitiç, domus, verum etiam Vrbes, populi, Prouinciç, nationes, vniuersum postremò Romanũ imperium funditùs concussum & emotum est. Namque cùm prophana ipsa Arrianorum nouitas, velut quædam Bellona aut Furia, capto prius omnium Imperatore, cuncta deinde palatij culmina legibus nouis subiugasset, nequaquam deinceps destitit vniuersa miscere atque vexare, priuata ac publica sacra, prophanáque omnia, nullum boni & veri gerere discrimen, sed quoscunque collibuisset, tanquam de loco superiore percutere. Tunc temeratæ coniuges, depopulatæ viduæ, prophanatæ virgines, monasteria demolita, disturbati Clerici, verberati Leuitæ, acti in exilium sacerdotes, oppleta Sanctis ergastula, carceres, metalla: quorum pars maxima interdictis vrbibus protrusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras, saxa nuditate, fame, siti affecti * contriti, & tabefacti sunt. Atqui hæc omnia nunquid vllam aliam ob causam, nisi vtique dum pro cœlesti dogmate humanæ superstitiones introducuntur, dum bene fundata antiquitas scelesta nouitate subruitur, dum superiorum instituta violantur, dum rescinduntur scita Patrum, dum conuelluntur definita maiorum, dum sese intra sacratæ atque incorruptæ vetustatis castissimos limites prophanæ ac nouellæ curiositas libido non continet?

Arriani.

Arrianæ perfidia quantum malorum inuexerit.

** Attriti.*

Quòd fidem Confessorum & Martyrum denegare non possumus, quorum victorias prædicamus: & à quibus non partis, sed vniuersitatis suscepta est defensio.

CAPVT VII.

nibus contrairet. Exemplis talibus plena sunt omnia. Sed ne longũ fiat, vnum aliquod, & hoc ab Apostolica potissimũ sede sumemus: vt omnes luce clarius videant, beatorum Apostolorũ beata successio quanta vi semper, quanto studio, quanta contentione defenderit susceptæ semel religionis integritatem. Quondam igitur venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginẽsis Episcopus primus omnium mortalium contra diuinum canonem, contra vniuersalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra morem ac instituta maiorum rebaptizandum esse censebat. Quæ præsumptio tantum mali inuexit, vt non solùm hæreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiam quibusdam catholicis occasionem præbuerit erroris. Cum ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaqua versum sacerdotes pro suo quisque studio reniterentur, tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apostolicæ sedis Antistes, cum cæteris quidem collegis suis, sed tamen præ cæteris restitit: dignum, vt opinor, existimans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci authoritate superabat. Denique in Epistola, quæ tunc ad Aphricam missa est, idem his verbis sanxit, nihil nouandum, nisi quod traditum est. Intelligebat etenim vir sanctus, & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia, qua fide à Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur: nosque religionem, non qua vellemus ducere, sed potiùs qua illa duceret, sequi oportere: idque esse proprium Christianæ modestiæ & grauitatis non sua posteris tradere, sed à Maioribus accepta seruare. Quis ergo tunc vniuersi negotij exitus? quis vtique, nisi vsitatus & solitus? Retenta est scilicet Antiquitas, explorata Nouitas.

Agrippinus Carthaginensis Episcopus, iterandi baptismi author.

Stephanus Papa.

Apud Cypr. li. 2. epist. 7.

Pulchrè dictum.

Capvt X.

Sed fortè tunc ipsi nouitiæ adinuentioni patrocinia defuerunt. Imò verò tanta vis ingenij adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus assertorum numerus, tanta verisimilitudo, tanta diuinæ legis oracula, sed planè nouo ac malo more intellecta, vt mihi omnis ista conspiratio nullo modo destrui potuisse videatur, nisi solam tanti moliminis causam ipsa illa suscepta, ipsa defensa, ipsa laudata nouitatis professio destituisset. Postremò ipsius Africani Concilij siue decreti quæ vires? donante Deo, nullæ, sed vniuersa, tanquam somnia, tanquam fabulæ, tanquam superflua, abolita, antiqua, calcata sunt.

Hæretici, vt filij Cham, libenter erratum sancti viri produnt, & veteris cuiuspiam viri scripta paulò inuolutius edita pro se citant.

Capvt XI.

Et ô rerum mira conuersio. Authores eiusdem opinionis, catholici: consectatores verò hæretici iudicantur. Absoluuntur magistri, condemnantur discipuli, conscriptores librorum filij regni erunt, assertores verò gehenna suscipiet. Nam quis illud sanctorum omnium, & Episcoporum, & Martyrum lumen, beatissimum Cyprianum, cum cæteris Collegis suis in æternum dubitet regnaturum esse cum Christo? Aut quis contrà iam sacrilegus, qui Donatistas & cæteras pestes, quæ illius authoritate concilij rebaptizare se iactitant, in sempiternum neget arsuros esse cum diabolo? Quod quidem mihi diuinitus videtur promulgatum esse iudicium, propter eorum maximè fraudulentiam, qui cum sub alieno nomine hæresim concinnare machinentur, captant plerunque veteris cuiuspiam viri scripta paulò inuolutiùs edita, quæ pro ipsa sui obscuritate dogmati suo quasi congruant: vt illud nescio quid

Cyprianus.

Hæreticorum vafricies.

Digitized by Google

quodcunq; proferunt, neque primi neque soli sentire videantur. Quorũ ego nequitiam duplici odio dignã iudico: vel eò quòd hæreseos venenum propinare aliis non pertimescunt: vel eò etiam quòd sancti cuiusq, viri memoriam tanquam sopitos iam cineres prophana manu ventilant, & quæ silentio sepeliri oportebat, rediuiua opinione diffamant: sequentes omninò vestigia authoris sui Cham, qui nuditatem venerandi Noë, non modò operire neglexit, verùm quoque irridendam cæteris enuntiauit. Vnde tantam læsæ pietatis meruit offensam, vt etiam posteri ipsius, peccati sui maledictis obligarentur: beatis illis fratribus, longéque dissimilibus, qui nuditatem ipsam reuerendi patris neque suis temerare oculis, neque alienis patere voluerunt, sed auersi, vt scribitur, texerunt eum: quod est, erratum sancti viri nec adprobasse, nec prodidisse: atque idcirco beata in posteros benedictione donati sunt. Sed ad propositum redeamus.

Qui sint hodie filij Chã.

Genes. 9.

Exponitur locus Pauli: Licet nos, *aut angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.*

Capvt XII.

MAgno igitur metu nobis immutatæ fidei, ac temeratæ religionis piaculum pertimescendum est, à quo nos non solum constitutionis Ecclesiasticæ disciplina, sed etiam censura Apostolicę deterret authoritatis. Scitum etenim cunctis est, quàm grauiter, quàm seuerè, quàm vehementer inuehatur in quosdam beatus Apostolus Paulus, qui mira lenitate nimium citò translati, fuerant ab eo, qui eos vocauerat in gratiam Christi, in aliud Euangelium, quod non est aliud: qui coaceruarant sibi magistros ad sua desideria, à veritate quidem auditum auertentes, conuersi verò ad fabulas, habentes damnationem, quòd primam fidem irritam fecissent. Quos deceperant ij, de quibus ad Romanos fratres scribit idem Apostolus? *Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissentiones & offendicula præter doctrinam quam ipsi didicistis faciunt, & declinate ab illis: huiusmodi enim Christo domino non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Qui intrant per domos & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis: semper discentes, & ad scientiam veritatis nunquam peruenientes. Vaniloqui & seductores, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Homines corrupti mente, reprobi circa fidem: superbi, & nihil scientes: sed languentes circa quæstiones & pugnas verborum, qui veritate priuati sunt existimantes quæstum esse pietatem: simul autem & ociosi discunt circumire domos, non solum autem ociosi, sed & verbosi, & curiosi, loquentes quæ non oportet. Qui bonam conscientiam repellentes, circa fidem naufragauerunt. Quorum prophana vaniloquia multum proficiunt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit.* Benè autem, quod de iis item scribitur: Sed vltrà non proficiunt: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Cùm ergo tales quidam circumeuntes prouincias & ciuitates, atque errores venalicios circumferendo etiam ad Galatas deuenissent: cúmque his auditis Galatæ nausea quadam veritatis adfecti, Apostolicæ catholicæque doctrinæ manna reuomentes, hæreticæ nouitatis sordibus oblectarentur, ita sese Apostolicæ potestatis exercuit authoritas, vt summa cum seueritate decerneret: *Sed licet aut nos inquit, aut angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus: anathema sit.* Quid est quod ait, Sed licèt nos? Cur non potiùs, sed licet ego? Hoc est, etiamsi Petrus, etiamsi Andreas, etiamsi Ioannes, etiamsi postremò omnis

Galat. 1. *1. Tim. 4.* *1. Tim. 5.* *Roman. 16.* *2. Tim. 3.* *Tit. 1.* *1. Tim. 3.* *1. Tim. 6.* *1. Tim. 5.* *1. Tim. 1.* *1. Tim. 2.* *2. Tim. 3.* *Venalicij errores.* *Galat. 1.*

Digitized by Google

omnis Apostolorum chorus euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus anathemata sit. Tremenda districtio: propter adserendam primæ fidei tenacitatem, nec sibi, nec cæteris coapostolis pepercisse. Parum est, etiamsi Angelus, inquit, de cœlo Euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus: anathemata sit. Non suffecerat ad custodiam traditæ semel fidei, humanæ conditionis commemorasse naturam, nisi angelicam quoque excellentiam comprehendisset. Licet nos, inquit, aut Angelus de cœlo. Non quia sancti cœlestésque Angeli peccare iam possint, sed hoc est quod dicit: Si etiam, inquit, fiat quod non potest fieri, quisquis ille traditam semel fidem mutare tentauerit: anathema sit.

CAPVT XIII.

SEd hæc forsitan perfunctoriè prælocutus est, & humano potius effudit impetu quam diuina ratione decreuit. Absit, sequitur enim & hoc ipsum ingenti molimine iteratæ insinuationis inculcat: sicut prædiximus, inquit, & nunc iterum dico: Si quis vobis Euangelizauerit præterquam quod accepistis Anathema sit. Non dixit. Si quis vobis adnunciauerit: præterquam quod accepistis: benedictus sit, laudetur, recipiatur: sed anathema sit, inquit, id est, separatatus, segregatus, exclusus, ne vnius ouis dirum contagium, innoxium gregem Christi venerata permixtione contaminet. Sed forsitan Galatis ista tantum præcepta sunt, quæ in eiusdem Epistolæ sequentibus commemorantur: qualia sunt hæc: Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Et reliqua: Quod si absurdum est, & omnibus ex æquo imperata sunt, stat, vt sicut hæc morum mandata etiam illa, quæ de fide cauta sunt, omnes pari modo comprehendant.

Anathema aliquem fieri quid sit. Galat. 5.

CAPVT XIIII.

ET, sicuti nemini licet inuicem prouocare, aut inuidere inuicem, ita nemini liceat præter id quod Ecclesia Catholica vsquequaque euangelizat accipere. Aut forsitan tunc iubebatur, si quis adnunciasset præterquam quod annunciatum fuerat, anathemari: nunc verò iam non iubetur. Ergo & illud quod item ibi ait: Dico autem, spiritu ambulare, & desiderium carnis non perficietis, tunc tantùm iubebatur, modò verò iam non iubetur. Quod si impium pariter & perniciosum est ita credere, necessariò sequitur, vt sicut hæc cunctis ætatibus obseruanda sunt, ita illa quoque quæ de non mutanda fide sancita sunt, cunctis ætatibus imperata sint. Adnunciare ergo aliquid Christianis Catholicis, præter id quod acceperunt, nunquam licuit, nusquam licet nunquam licebit, & anathemare eos qui adnuncient aliquid, præterquam quod semel acceptum est, nunquam non oportuit, nusquam non oportet, nunquam non oportebit. Quæ cum ita sint, estne aliquis vel tantæ audaciæ, qui præter id quod apud Ecclesiam adnunciatum est, adnunciet: vel tantæ leuitatis, qui præter id quod ab Ecclesia accepit, accipiat? Clamet & repetendo clamet, & omnibus, & semper & vbique per litteras suas clamet ille, ille vas electionis, ille magister gentium, ille Apostolus tuba, ille terrarum præco, ille cœlorum conscius, vt si quis nouum dogma annunciauerit, anathematizetur. Et contra reclamant ranæ quædam & cyniphes, & muscæ morituræ, quales sunt Pelagiani, & hoc Catholicis: Nobis, inquiunt, authoribus, nobis principibus, nobis expositoribus damnate quæ tenebatis, tenete quæ

Digitized by Google

damnabitis, reiicite antiquam fidem, paterna instituta, Maiorum deposita & recipite quænam illa tandem? Horreo dicere: sunt enim tam superba, vt mihi non modo affirmari, sed ne refelli quidem sine aliquo piaculo posse videātur.

Ex Deut. 13. cap. Docet cur persæpe diuinitus sinantur magni viri rerum nouarum in Ecclesia fieri auctores.

CAPVT XV.

SEd dicet aliquis. Cur ergo persæpè diuinitus sinuntur excellentes quædam personæ in Ecclesia constitutæ res nouas Catholicis adnunciare? Recta interrogatio, & digna quæ diligentius atque vberius pertractetur: cui tamen non ingenio proprio, sed diuinæ legis auctoritate, ecclesiastici magistri documento satisfaciendum est. Audiamus ergo sanctum Mosen, & ipse nos doceat, cur docti viri, & qui propter scientiæ gratiam ab Apostolo etiam Prophetæ nuncupātur, proferre interdum permittantur noua dogmata, quæ vetus testamentum allegorico sermone Deos alienos appellare consueuit, eò quod scilicet ita ab hæreticis ipsorum opiniones, sicut à Gentilibus dij sui obseruentur. Scribit ergo in Deuteronomio beatus Moses. Si surrexit, inquit in medio tui propheta, aut qui somnium se vidisse dicat: id est, Magister in Ecclesia constitutus, quem discipuli vel auditores sui ex aliqua reuelatione docere arbitrentur. Quid deinde? Et prædixerit, inquit, signum atque portentum, & euenerit quod locutus est. Magnus profecto, nescio quis significatur Magister, & tantæ scientiæ, qui sectatoribus propriis non solum quæ humana sunt nosse, verumetiam quæ supra hominē sunt prænoscere posse videatur, quales fere discipuli sui iactitant fuisse Valentinum, Donatum, Photinum Apollinarem, cæterosque huiusmodi. Quid postea? Et dixerit, inquit, tibi, eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis. Qui sunt Dij alieni, nisi errores extranei, quos ignorabas, id est, noui & inauditi? Et seruiamus eis, id est credamus eis, sequamur eos. Qui ad extremum? Non audies inquit, verba Prophetæ illius, aut somniatoris. Et quare oro te, à Deo non prohibetur doceri, quod à Deo prohibetur audiri? Quia, inquit, tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrum diligatis eum an non in toto corde, & in tota anima vestra. Luce clarius aperta causa est, cur interdum diuina prouidentia quosdam Ecclesiarum magistros, noua quædam dogmata prædicare patiatur: Vt tentet vos, inquit, Dominus Deus vester. Et profecto magna tentatio est, cum ille quem tu Prophetam, quem Prophetarum discipulum, quem doctorem & adsertorem veritatis putes, quem summa veneratione & amore complexus sis, is subitò latenter noxios subindicat errores, quos nec cito reprehendere valeas, dum antiqui magisterij duceris præiudicio: nec facile damnare fas ducis, dum magistri veteris impediris affectu.

Dy alieni noua dogmata Deut. 13.

Hæreses quare Deus oriri patiatur.

Tentatio maxima.

Illud Moysi: Tentat vos dominus si diligatis eum, declarat exemplis Nestorij Photini & Apollinaris, qui non parua tentationi Catholicis exstiterunt.

CAPVT XVI.

HIc forsitan efflagitet aliquis, vt ea quæ sancti Moysi verbis adserta sunt, ecclesiasticis aliquibus demonstretur exemplis. Ac qua expostulatio, nec diu differenda. Nam vt à proximis & manifestis incipiam, qualem fuisse nuper tentationem putamus, cùm infœlix ille Nestorius subito ex oue conuersus in lupum, gregem Christi lacerare cœpisset? Cùm eum hi ipsi qui rodebantur ex magna adhuc parte ouem crederent, idcóque morsibus eius magis paterent. Nam quis eum facile errare arbitraretur, quem tanto imperij iudicio

iudicio electum, tanto sacerdotum studio prosecutum videret? qui cum magno sanctorum amore, summo populi fauore celebraretur quotidie, palam diuina tractabat eloquia, & noxios quoque Iudæorum & gentilium confutabat errores. Quo tandem isto modo non cuiuis fidē faceret, si recta docere, recta prædicare, recta sentire? Qui vt vni hæresi suæ aditum patefaceret, cunctarum hæreseon blasphemias insectabatur. Sed hoc erat illud quod Moyses ait: Tentat vos Dominus Deus vester, si diligatis eum, an non. Et vt Nestorium prætereamus, in quo plus semper admirationis, quàm vtilitatis, plus famæ, quàm experientiæ fuit: quē opinione vulgi aliquandiu magnum humana magis fecerat gratia, quam diuina: eos potiùs commemoremus, qui multis profectibus multáque industria præditi, non prauæ tentationi catholicis hominibus exstiterunt: velut apud Pannonias maiorū memoria Photinus Ecclesiam Sirmitanam tentasse memoratur. Vbi cum magno omnium fauore in sacerdotium fuisset ascitus, & aliquandiu tāquam Catholicus administraret, subitò sicut malus ille Propheta, aut somniator, quem Moses significat, creditam sibi plebem Dei persuadere cœpit, vt sequeretur deos alienos, id est, errores extraneos quos antea nesciebat. Sed hoc visitatū: illud verò perniciosum, quod ad tantum nefas non mediocribus adminiculis vtebatur. Nam erat & ingenij viribus valens, & doctrinæ opibus excellens, & eloquio præpotens: quippè, qui vtroque sermone copiosè & grauiter disputaret & scriberet: quod monumentis librorum suorum manifestatur, quos idem partim Græco, partim Latino sermone composuit. Sed benè, quod commissę ipsi oues Christi, multum pro Catholica fide vigilantes: & cautæ, cito ad pręmonentis Moysi eloquia respexerunt, & Prophetæ atque pastoris sui licet admirarentur eloquentiā, tentationem tamen non ignorarunt. Nam quem anteà quasi arietem gregis sequebantur, eundem deinceps veluti lupum fugere cœperunt. Neque solum Photini, sed etiam Apollinaris exemplo istius ecclesiasticæ tentationis periculum discimus, & simul ad obseruandæ diligentiùs fidei custodiā commonemur. Etenim ipse auditoribus suis magnos* actus, & magnas generauit angustias: quippè cum eos huc Ecclesiæ traheret authoritas, huc magistri retraheret consuetudo: sic inter vtraq; nutabundi & fluctuātes, quid potiùs sibi seligendum foret, non expendunt. Sed forsitan eiusmodi ille vir erat, qui dignus esset facilè contemni. Imò verò tantus ac talis, cui nimium citò in plurimis crederetur. Nam quid illo præstantius acumine, exercitatione, doctrina? quàm multas ille hæreses multis voluminibus oppresserit, quot inimicos fidei confutauerit errores, indicio est opus illud, triginta non minus librorum nobilissimum ac maximum, quo insanas Porphirij calumnias magna probationum mole confudit. Longū est vniuersa ipsius opera commemorare, quibus profectò summis ædificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset: nisi prophana illa hæreticę curiositatis libidine, nouum nescio quid inuenisset, quo & cūctos labores suos velut cuiusdam lepræ admixtione fœdaret, & doctrina eius non tam ædificatio, quàm tentatio potiùs ecclesiastica diceretur. Hic à me forsitan deposcatur, vt horum quos suprà commemoraui hæreses exponā: Nestorij scilicet, Apollinaris, & Photini. Hoc quidem ad rē de qua nunc agimus, non attinet: propositum etenim nobis est, non singulorum errores persequi, sed paucorum exempla proferre, quibus euidenter ac perspicuè demonstretur illud quod Moyses ait: Quia scilicet, si quando ecclesiasticus aliquis magister, & ipse interpretandis Prophetarum mysterijs Propheta noui quiddam in ecclesiam Dei tentet inducere, ad tentationem id

Photinus.
Photini doct.
Apollinar.
**fortè æstus.*
Apollinaris præstantia.

nostram fieri prouidentia diuina patiatur.

Quid sentiant memorati hæretici Nestorius, Photinus, & Apollinaris.

CAPVT XVII.

Photini secta. Vtile igitur fuerit in excursu, quid supra memorati hæretici sentiant, breuiter exponere, id est, Photinus Apollinaris, Nestorius. Photini ergo secta hæc est: Dicit Deũ singulum esse & solitarium, & more Iudaico confitendum: Trinitatis plenitudinem negat, neque vllam Dei verbi, aut vllã spiritus sancti putat esse personam: Christum verò, hominem tantummodò solitarium asserit, cui principium adscribit ex Maria: & hoc omnibus modis dogmatizat, solam nos personam Dei patris, & solùm Christum hominem colere debere. Hęc ergo Photinus. *Apollinaris secta.* Apollinaris verò in vnitatẽ quidem Trinitatis quasi consentire se iactat, & hoc ipsum plena fidei sanitate: sed in Domini incarnatione aperta professione blasphemat. Dicit enim in ipsa saluatoris nostri carne, aut animam humanam penitùs non fuisse, aut certè talem fuisse, cui mens & ratio non esset. Sed & ipsam Domini carnem, non de sanctæ virginis Mariæ carne susceptam, sed de cœlo in virginem descendisse dicebat: eamque mutabundus semper & dubius, modò coæternam Deo verbo, modò de verbi diuinitate factam prædicabat. Nolebat enim in Christo esse duas substantias, vnam diuinam, alteram humanam: vnam ex patre, alteram ex matre: sed ipsam verbi naturam putabat esse discissam, quasi aliud eius permaneret in Deo, aliud verò versum fuisset in carnẽ: vt cùm veritas dicat ex duabus substantiis vnum esse Christũ, ille contrarius veritati, ex vna Christi diuinitate duas asserat esse substantias. Hæc itaque Apollinaris. *Nestorij error.* Nestorius autem contrario Apollinari morbo, dum se duas in Christo substantias distinguere simulat, duas introducit repentè personas: & inaudito scelere duos vult esse filios Dei, duos Christos: vnum Deum, alterum hominem: vnum qui ex patre, alterum qui sit generatus ex matre. Atque ideo asserit sanctam Mariam non theotocon, sed Christotocon esse dicendam: quia scilicet ex ea non ille Christus qui Deus, sed ille qui erat homo, sit natus. Quod si quis eum putat in litteris suis vnum Christum dicere, & vnam Christi prædicare, personam, non temerè credat. Aut enim istud fallendi arte machinatus est, vt per bona facilius facilius suaderet & mala: sicut ait Apost. *Per bonum mihi operatus est mortem.* *Rom. 7.* Aut ergo, vt diximus, fraudulentiæ causa quibusdam in locis scriptorum suorum vnum Christum, & vnam Christi personam credere se iactitat: aut certè post partum iam virginis, ita in vnum Christum duas perhibet conuenisse personas, vt tamen conceptus seu partus virginei tempore, & aliquanto postea, duos Christos fuisse contendat. Et cùm scilicet Christus homo communis primum & solitarius natus sit, & necdum Dei verbi personæ vnitate sociatus, postea in eum adsumentis verbi persona descenderit: & licet nunc in Dei gloria maneat adsumptus aliquandiu, tamen nihil inter illum & cæteros homines interfuisse videatur.

Quid contra prædictas hæreses de Deo & Saluatore nostro Catholica sentiat Ecclesia.

CAPVT XVIII.

HAec ergo Nestorius, Apollinaris, Photinus aduersus catholicam fidem rabidi canes latrant: Photinus, Trinitatem non confitendo: Apollinaris, conuertibilem verbi dicendi naturam, & duas in Christo substantias non confitendo, & totam Christi animam, aut certè mentem atque rationem in anima denegando, & adserendo pro sensu mentis fuisse Dei verbum. Nestorius duos Christos, aut semper esse, aut aliquandiu fuisse adseuerando.

Ecclesia

Digitized by Google

Ecclesia verò catholica, & de Deo, & de saluatore nostro recta sentiens, nec in Trinitatis mysterium, nec in Christi incarnationem blasphemat: nam & vnam diuinitatem in Trinitatis plenitudine, & Trinitatis æqualitatem in vna atque eadem maiestate veneratur, & vnum Christum Iesum, non duos eundemque Deum pariter atque hominem confitetur. Vnam quidem in eo personam, sed duas substantias: duas substantias, sed vnam credit esse personam: duas substantias, quia mutabile non est verbum Dei, vt ipsum verteretur in carnem: vnam personam, ne duos profitendo filios, quaternitatem videatur colere, non Trinitatem.

Duæ substantiæ in Christo.

CAPVT XIX.

SEd operæ precium est, vt idipsum etiã atque etiam distinctiùs, & expressiùs enucleemus. In Deo vna substantia, sed tres personæ: in Christo duæ substantiæ, sed vna persona: in trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius. Quomodo in trinitate alius, atque alius, non aliud atque aliud. Quia scilicet alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti, sed tamen patris, & filij, & spiritus sancti non alia & alia, sed vna eademque natura. Quomodo in Saluatore aliud atq; aliud, non alius atque alius. Quia videlicet altera substantia diuinitatis, altera humanitatis: sed tamen deitas & humanitas non alter & alter, sed vnus idemque Christus, vnus idemque filius Dei, & vnius eiusdemque Christi & filij Dei, vna eademque persona. Sicut in homine aliud caro, & aliud anima: sed vnus idemque homo anima & caro. In Petro & Paulo aliud anima, aliud caro: nec tamen duo Petri caro & anima, aut alter Paulus anima, & alter caro: sed vnus idemque Petrus, vnus idemque Paulus, ex duplici diuersaque subsistens animi corporisque natura. Ita igitur in vno eodemque Christo duæ substantiæ sunt: sed vna diuina, altera humana: vna ex patre Deo, altera ex matre virgine: vna coæterna & æqualis patri, altera consubstantialis matri, vnus tamen idemq; Christus in vtraque substantia. Non ergo alter Christus Deus, alter homo, non alter increatus alter creatus: non alter impassibilis, alter passibilis: non alter æqualis patri, alter minor patre: non alter ex patre, alter ex matre, sed vnus idemque Christus Deus & homo: idem nõ creatus, & creatus: idem incommutabilis & impassibilis: idem cõmutatus & passus: idem Patri & æqualis, & minor: idem ex patre ante sæcula genitus, idem in sæculo ex matre generatur: perfectus Deus, perfectus homo: in Deo summa diuinitas, in homine plena humanitas: Plena, inquam, humanitas quippè quæ animam simul habeat & carnem: sed carnem veram, nostram, maternam: animam verò intellectu præditam, mente ac ratione pollentem. Est ergo in Christo verbum, anima, caro: sed hoc totum vnus est Christus, vnus filius Dei, & vnus Saluator ac redemptor noster. Vnus autem, non corruptibili nescio, qua diuinitatis & humanitatis confusione, sed integra & singulari quadam vnitate personæ. Neque enim illa coniunctio alterũ in alterum conuertit atque mutauit (qui est error proprius Arrianorum) sed ita in vnum potiùs vtrumque compegit, vt manẽte semper in Christo singularitate vnius eiusdemque personæ, in æternum quoque permaneat proprietas vniuscuiusque naturæ: quo scilicet nec vnquam Deus corpus esse incipiat, nec aliquando corpus esse desistat: quod etiam humanę conditionis demonstratur exemplo: neque enim in præsenti tantùm, sed in futuro quoque vnusquisque hominum constabit ex corpore, & anima: nec tamẽ vnquam aut corpus in ani-

Aliud. Aliud.

Arriani confundunt naturas.

Digitized by Google

mam, aut anima vertetur in corpus: sed vnoquoque hominum sine fine victuro, in vnoquoque hominum sine fine necessariò vtriusque substantiæ differentia permanebit. Ita in Christo quoque vtriusque substantiæ sua cuique in æternum proprietas, salua tamen personæ vnitate, retinenda est.

CAPVT XX.

SEd cùm personam sæpiùs nominamus, & dicimus, quòd Deus persona homo factus sit, vehementer verẽdum est, ne hoc dicere videamur, quod Deus verbũ sola imitatione actionis quæ sunt nostra susceperit, & quidquid illud est conuersationis humanæ, quasi adumbratus, non quasi verus homo fecerit: sicut in theatris fieri solet, vbi vnus plures effingit repentè personas, quarum ipse nulla est. Quotiescunque etenim aliqua suscipitur imitatio actionis alienæ, ita aliorum officia aut opera patrantur, vt tamen hi qui agũt, non sint ipsi quos agunt. Neque enim, vt verbi gratia sæcularium & Manichæorum vtamur exemplis, cum actor tragicus sacerdotem effingit aut regẽ, sacerdos aut rex est: nam desinente actu, simul & ea quæ susceperat persona desistunt. Absit hoc à nobis nefarium sceleratumque ludibrium. Manichæorum sit ista dementia, qui phantasiæ prædicatores, aiunt filium Dei Deum, personam hominis non substantiuè exstitisse, sed actu putatiuo, quodam, & conuersatione simulâsse. Catholica verò fides ita verbum Dei hominem factum esse dicit, vt quæ nostra sunt, non fallaciter & adumbratè, sed verè expresseque susciperet: & quæ erant humana non aliena imitaretur, sed potiùs vt sua gereret: & prorsus quod agebat, hoc etiam esset. Sicut ipsi nos quoque in eo quod loquimur, sapimus, viuimus, subsistimus, non imitamur homines, sed sumus. Neque enim Petrus & Ioannes, vt eos potissimum nominem, imitando erant homines, sed subsistendo. Neque item Paulus simulabat Apostolum, aut fingebat Paulum, sed erat Apostolus, & subsistebat Paulus: Ita etiam Deus verbum, adsumendo & habendo carnem, loquendo, faciendo, patiendo per carnem, sine vlla tamen suæ corruptione naturæ, hoc omninò præstare dignatus est, vt hominem perfectum non imitaretur aut fingeret, sed exhiberet: vt homo verus non videretur aut putaretur, sed esset atq; subsisteret. Igitur sicut anima connexa carni, nec in carnem tamen versa non imitatur hominem, sed est homo, & homo non per simulationem, sed per substantiam: ita etiam verbum Deus, absque vlla sui conuersione vnione se homini non confundendo, non imitando, factus est homo, sed subsistendo. Abiiciatur ergo tota penitus personæ illius intelligentia, quæ fingendo imitatione suscipitur: vbi semper aliud est, & aliud simulatur: vbi ille qui agit, nunquam is est, quem agit. Absit etenim, vt hoc fallaci modo Deus verbum hominis personam suscepisse credatur: sed ita potius, vt incommutabili sua manente substãtia, & in se perfecti hominis suscipiendo naturam, ipse caro, ipse homo, ipse persona hominis existeret: non simulatoria, sed vera: nõ imitatiua, sed substantiua: nõ denique quæ cum actione desisteret, sed quæ prorsus in substantia permaneret. Hæc igitur in Christo personæ vnitas, nequaquam post virginis partum, sed in ipso virginis vtero compacta atque perfecta est.

Manichæi.

CAPVT XXI.

VEhementer enim præcauere debemus, vt Christum non modò vnum: sed semper vnum confiteamur: quia intollerãda blasphemia est, vt etiã si nunc eum vnum esse concedas: aliquando tamen non vnum, sed duos fuisse contendas: vnum scilicet post tempus baptismatis, duos verò sub tempore natiuita-

Intoleranda blasphemia.

Digitized by Google

natiuitatis. Quod immensum sacrilegiū non aliter profectò vitare poterimus nisi vnitum hominem Deo in vnitate personę, non ascensu, vel resurrectione vel baptismo, sed iam in matre, iam in vtero, iā denique in ipsa virginali conceptione fateamur: propter quam personę vnitatē, indifferenter ei atque promiscuè, & quæ Dei sunt propria, tribuūtur homini, & quæ carnis propria adscribūtur Deo. Inde est enim quod diuinitus scriptum est: Et filium hominis descendisse de cœlo, & Dominum maiestatis crucifixum in terra: inde etiam est, vt carne Domini facta, carne Domini creata, ipsum verbum Dei factum, ipsa sapientia Dei impleta, scientia creata dicatur: sicut in præscientia, manus ipsius & pedes fossi esse referuntur. Per hanc, inquam, personæ vnitatem illud quoq; similis mysterij ratione profectū est, vt carne verbi ex integra matre nascente ipse Deus verbum natus ex virgine catholicissimè credatur, impiissimè denegetur. Quæ cum ita sint, absit vt quisquā sanctā Mariam diuinę gratiæ priuilegiis, vt speciali gloria fraudare conetur: Est enim singulari quodam Domini ac Dei nostri, filij autem sui munere verissimè ac beatissimè *theotocos* confitenda. Sed non eodem modo *theotocos*, quo impia quædam hæresis suspicatur, quæ adserit eam Dei matrem sola appellatione dicendam, quæ cum scilicet pepererit hominem, qui posteà factus est Deus; sicut dicimus presbyteri matrem, aut Episcopi matrē, non iam presbyterum aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem, qui posteà presbyter vel Episcopus factus est. Non ita, inquam, sancta Maria *theotocos*: sed ideò potiùs quoniam vt suprà dictum est, iam in eius sacrato vtero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quādam atque vnicam personæ vnitatem, sicut verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.

Psalm. 21.

Maria. θεότοκος.

Recapitulatio prædictorum à capite XVII.

CAPVT XXI.

SEd iam ad ea quæ supra de memoratis hæresibus, vel de Catholica fide breuiter dicta sunt, renouandæ causa memoriæ breuiùs strictiúsque repetamus: quo scilicet & intelligantur iterata plenius, & firmius inculcata teneantur. Anathema igitur Photino, non recipienti plenitudinem Trinitatis, & Christum hominem tantummodo solitarium prædicāti. Anathema Apollinari, adserenti in Christo conuersæ diuinitatis corruptionem, & auferenti perfectæ humanitatis proprietatem. Anathema Nestorio, neganti ex virgine Deum natum, adserenti duos Christos, & explosa Trinitatis fide, quaternitatem nobis introducenti. Beata verò Catholica Ecclesia, quæ vnum Deum in Trinitatis plenitudine, & item Trinitatis ęqualitatem in vna diuinitate veneratur: vt neque singularitas substantiæ personarum confundat proprietatem, neque item Trinitatis distinctio vnitatem separet Deitatis. Beata, inquam, Ecclesia, quæ in Christo duas veras perfectásque substantias, sed vnam Christi credit esse personam, vt neque naturarum distinctio vnitatem personæ diuidat, neque item personæ vnitas differentiam confundat substantiarum. Beata, inquam, Ecclesia, quę, vt vnum semper Christum & esse, & fuisse fateatur, vnitum hominem Deo non post partū, sed iam in ipso matris vtero confitetur. Beata, inquam, Ecclesia, quæ Deum factum hominem, non conuersione naturæ, sed personæ ratione intelligit: Personæ autem non simulatoriæ, & transeuntis, sed substantiuæ ac permanentis. Beata, inquam, Ecclesia, quæ hanc personæ vnitatem tantam vim habere prædicat, vt propter eam miro ineffabilique mysterio & diuina homini & Deo adscribat humana: Nam

Digitized by Google

propter eam& hominem de cœlo secundum Deum descendisse, non abnegat &Deum secundum hominem credidit in terra factum, passum & crucifixum. Propter eam denique & hominem Dei filium, & Deum filium virginis confitetur. Beata igitur ac veneranda, benedicta & sacrosancta, & omninò supernæ illi Angelorum laudationi comparanda confessio, quæ vnum Dominum Deum trina sanctificatione glorificat. Idcirco etenim vel maximè vnitatem Christi prædicat, ne mysterium Trinitatis excedat. Hæc in excursu dicta sint, alias (si deo placuerit) vberiùs tractanda & explicanda. Nunc ad propositum redeamus.

Quod error Origenis magna fuerit in Dei Ecclesia populi tentatio.

CAPVT XXIII.

DIcebamus ergo in superioribus, quòd in Ecclesia Dei tentatio esset populi, error magistri: & tanto maior tentatio, quanto ipse esset doctior, qui erraret. Quod primùm scripturæ authoritate, deinde Ecclesiasticis docebamus exemplis: eorum scilicet commemoratione, qui cùm aliquandiu sanæ fidei forent habiti, ad extremum tamen, aut in alienam decidissent sectam, aut ipsi suam hæresim condidissent. Magna profectò res & ad discendum vtilis, & ad recolendum necessaria, quam etiam atque etiam exemplorum molibus illustrare atque inculcare debemus: vt omnes ferè Catholici nouerint, se cum Ecclesia doctores recipere, non cum Doctoribus Ecclesiæ fidem deserere debere. Sed ego ita arbitror, quod cum multos in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo penè sit, qui Origenis tentationi valeat comparari: in quo plura adeò præclara, adeò singularia, adeò mira exstiterunt, vt inter initia habendam cunctis adsertionibus eius fidem, quiuis facilè iudicaret. Nam si vita facit authoritatem, magna illi industria, magna pudicitia, patientia, tolerantia: si genus vel eruditio, quid eo nobilius, qui primum in ea domo natus est, quæ est illustrata martyrio? Deinde pro Christo non solum patre, sed omni quoque facultate priuatus, tantum inter sanctæ paupertatis profecit angustias, vt pro nomine dominicæ confessionis sæpius, vt ferunt, adfligeretur. Neque verò hæc in illo sola erant, quæ cuncta posteà tentationi forent, sed tanta etiam vis ingenij, tam profundi, tam acris, tam elegantis, vt omnes penè multum longéque superauit: tanta doctrinæ ac totius eruditionis magnificentia, vt pauca forent diuinæ, penè fortasse nulla humanæ philosophiæ, quæ non penitus adsequeretur. * Cuius scientiæ cum Græci non crederent, Hebræa quoque elaborata sunt. Eloquētiam verò quid memorem? cuius fuit tam amœna, tam læta, tàm dulcis oratio, vt mihi ex ore ipsius non tam verba, quàm mella quædam fluxisse videantur. Quæ non ille persuasu difficilia disputādi viribus elimpidauit? quę factu ardua non vt facillima viderentur effecit: Sed forsitan argumentorum tantummodo nexibus adsertiones suas texuit. Imo planè nemo vnquā Magistrorū fuit, qui pluribus diuinæ legis vteretur exemplis. Sed credo pauca cōscripsit: Nemo mortalium plura: vt mihi sua omnia non solum non perlegi, sed ne inueniri quidem posse videantur. Cui ne quidquam ac scientiæ instrumenta deesset, etiam plenitudo exabundauit ętatis. Sed forsitā discipulis parum fœlix, Quis vnquā fœlicior? Nēpè innumeri ex sinu suo doctores, innumeri sacerdotes, cōfessores, & Martyres exstiterunt. Iam vero quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quāta gratia fuerit, quis exequi valeat: Quis nō ad eum paulo religiosior, ex vltimis mundi partibus aduolauit: Quis Christianorum non pene vt Prophetam, quis Philosophorum non vt magistrum veneratus est; Quam autem

Nota.

Origenes.

Origenis genus & eruditio.

**fortè Cuius scientia cum Græca cederent, Melle dulcior Origenis oratio.*

Digitized by Google

tem non solum priuatæ conditioni, sed ipsi quoque fuerit reuerendus Imperio, declarant historiæ, quę eum à matre Alexandri Imperatoris accitum ferūt cœlestis vtique sapientiæ merito, cuius & ille gratia & amore flagrabat. Sed & eiusdem epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum imperatorem, qui primus Romanorum principum Christianus fuit, Christiani magisterij authoritate conscripsit. De cuius incredibili quadam scientia, si quis referentibus nobis Christianum non accepit testimonium, saltem testificantibus Philosophis gentilem recipiat confessionem. Ait namque impius ille Porphyrius, excitum se fama ipsius Alexandriam ferè puerum perrexisse, ibique eum vidisse iam senem, sed plane talem tantumque qui arcem totius scientiæ * condidisset. Dies me citiùs defecerit, quam ea quæ in illo viro præclara extiterunt, vel ex minima saltem parte perstringam: quæ tamen non solum ad religionis gloriam, sed etiam ad tentationis magnitudinem pertinebant. Quotus enim quisque tanti ingenij, tantæ doctrinæ, tantæ gratiæ virum à se facile deponeret, ac non potius illa vteretur sententia, se cum Origene errare malle, quam cum aliis vera sentire. Et quid plura: Eo res decidit, vt tantæ personæ, tanti doctoris, tanti Prophetæ, non humana aliqua, sed vt exitus docuit, nimium periculosa tentatio plurimos à fidei integritate deduceret. Quamobrem hic Origenes tantus ac talis dum gratia Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibíque satis credit, cum parui pendit antiquam Christianæ Religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum Ecclesiasticas traditiones & veterum magisteria contemnens quædam scripturarum capitula nouo more interpretatur, meruit vt de se quoq; Ecclesia Dei diceretur: Si surrexerit in medio tui Propheta. Et paulò post: non audies, inquit, verba Prophetæ illius. Et item: quia tentat vos, inquit Dominus Deus vester, vtrum diligatis eum, an non. Verè non solum tentatio, sed etiam magna tentatio, deditam sibi, atque in se pendentem Ecclesiam admiratione ingenij, scientiæ, eloquentiæ, conuersationis & gratiæ nihil de se suspicantem, nihil se verentem, subito à veteri religione in nouam prophanitatem sensim paulatimque traducere. Sed dicet aliquis corruptos esse Origenis libros. Non resisto, quin potius & malo. Nam id a quibusdam & traditum, & scriptum est, non Catholicis tantum sed etiam hæreticis. Sed illud quod nunc debemus aduertere, etsi non ipsum, libros tamen sub nomine suo editos, magnæ esse tentationi, qui multis blasphemiarum vulneribus scatentes, non vt alieni, sed quasi sui & leguntur, & amantur vt etsi in errore concipiendo Origenis non fuit sensus, ad errorem tamen persuadendum Origenis auctoritas valere videatur.

Eusebius hac de re Ecclesiast. hist. lib. 6.

Porphyrij de Origene testimonium.

**fortè conscendisset.*

Sententia hæc fuit Ciceronis de Platone lib. 1. Tusc. quæst. Origenes Dei donis insolentius abusus.

Origenis libri ab aliis corrupti.

Quod & Tertullianus mutata sententia magna fuerat in Ecclesia tentatio.

CAPVT XXIIII.

Sed & Tertulliani quoque eadem ratio est, nam sicut ille apud Græcos, ita hic apud Latinos nostrorum omnium facile princeps iudicandus est. Quid enim hoc viro doctius: quid in diuinis atque humanis rebus exercitatius: Nempè omnem Philosophiam, & cunctas Philosophorum sectas, auctores, adsertoresque sectarum, omnesque eorum disciplinas, omnem historiarum, ac studiorum varietatem, mira quadam mentis capacitate complexus est, ingenio verò nonne tam graui ac vehementi excelluit, vt nihil sibi pene ad expugnandum proposuerit, quod non aut acumine irruperit, aut pondere eliserit: Iam porro orationis suæ laudes quis exequi valeat: Quæ tanta nescio qua rationum * necessitate conserta est, vt ad consensum sui, quos suadere

Tertulliani eruditio.

**forte densitate.*

non potuerit, impellat: cuius quot pene verba, tot sententiæ sunt: quot sensus, tot victoriæ. Sciunt hoc Marciones, Apelles, Praxeæ, Hermogenes, Iudæi, Gentiles, Gnostici, cæterique quorum ille blasphemias multis ac magnis voluminum suorum molibus, velut quibusdam fulminibus euertit. Et tamen hic quoque post hæc omnia, hic, inquam, Tertullianus, Catholici dogmatis, id est vniuersalis ac vetustæ fidei parum tenax, ac disertior multo, quam fœlicior, mutata deinceps sententia fecit ad extremum, quod de eo beatus confessor Hilarius quodam loco scribit: sequenti, inquit, errore detraxit scriptis probabilibus auctoritatem. Et fuit ipse quoque in Ecclesia magna tentatio, sed de hoc nolo plura dicere. Hoc tantum commemorabo, quod contra Mosi præceptum exurgentes in Ecclesia nouellas Montani furias, & insana illa insanarum mulierum, nouitij dogmatis somnia, veras prophetias adseuerando, meruit vt de se quoque & scripturis suis diceretur: si surrexerit in medio tui Propheta. Et mox: non audies verba Prophetæ illius. Quare: Quia, inquit, tentat vos dominus Deus vester, vtrum diligatis eum, an non. His igitur tot, ac tantis, cæterisque eiusmodi Ecclesiasticorum exemplorum molibus euidenter aduertere, & secundum Deuteronomij leges luce clarius intelligere debemus, quod si quando aliquis Ecclesiasticus Magister à fide aberrauerit ad tentationem id nostram fieri prouidentia diuina patiatur: vtrum diligamus Deum, an non in toto corde & in tota anima nostra.

In commentariis in Matt. cap. 5.

Tertullianus Montani somnium probat.

Quis sit verus Catholicus, & quod ebulliente hæretica nouitate statim cernatur frumentorum grauitas, & leuitas palearum.

CAPVT XXV.

Germanus Catholicus quis.

QVæ cum ita sint, ille est verus, & Germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui diuinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, & stabilis permanens, quicquid vniuersaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum credendumque decernit: quicquid verò ab aliquo deinceps vno, præter omnes, vel contra omnes Sanctos nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere. Tum præcipue beati Apostoli Pauli eruditus eloquiis: hoc est enim quod in prima ad Corinth. scribit: *Oportet, inquit, & hæreses esse, vt probati manifesti fiant in vobis.* Ac si diceret: Ob hoc hæreseon non statim diuinitus eradicantur auctores, vt probati manifesti fiant, id est, vnusquisque, quam tenax & fidelis, & fixus Catholicæ fidei sit amator, appareat. Et reuerà cum quæque nouitas ebullit, statim cernitur frumentorum grauitas, & leuitas palearum: tunc sine magno molimine excutitur ab area, quod nullo pondere intra aream tenebatur. Namque alij illicò prorsus auolant, alij verò tantummodo excussi, & perire metuunt, & redire erubescunt, saucij, semineces, semiuiui: quippe qui tantam veneni hauserint quantitatem, quæ nec occidat, nec digeratur, nec mori cogat, nec viuere sinat. Heu miseranda conditio, quantis illi curarum æstibus, quantis turbinibus exagitantur: Nunc etenim qua ventus impulerit, incitato errore rapiuntur: nunc in semetipsos reuersi tanquam contrarij fluctus relidunt ur: nunc temeraria præsumptione ea quæ incerta videntur approbant: nunc irrationali metu etiam, quæ certa sunt expauescunt: incerti quà eant, quà redeant: quid appetant, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem dubij & malè penduli cordis afflictio, diuinæ erga se miserationis est medicina,

1. Cor. 11.

Frumentum palea.

Digitized by Google

medicina, si sapiant. Idcirco etenim extra tutissimum catholicæ fidei portum diuersis cogitationum quatiuntur, verberantur, ac penè necantur procellis, vt excussa in altum elatæ mentis vela deponant, quæ malè nouitatum ventis expanderant, seséque intra fidissimam stationem placidæ ac bonæ matris reducant & teneant, atque amaros illos turbulentósq; errorum fluctus primitus reuomant, & possint deinceps viuæ & salientis aquæ fluenta potare. Discant benè, quod didicerunt non benè: & ex toto Ecclesiæ dogmate quod intellectu capi potest, capiant: quod non potest, credant. *Ecclesia Christi fidissima statio.*

Explicat illud Pauli, ô Timothee, depositum custodi deuitans prophanas vocum nouitates.

Capvt XXVI.

QVæ cùm ita sint, iterum atque iterum eadem mecum reuoluens & reputans, mirari satis nequeo tantam quorundam hominum væsaniam, tantam excæcatæ mentis impietatem, tantam postremò errandi libidinem, vt contenti non sint tradita semel accepta & antiquitùs credendi regula, sed noua ac noua in diem quærant, sempérque aliquid gestiant religioni addere, mutare, detrahere: Quasi non cœleste dogma sit, quod semel reuelatum esse suscitat, sed terrena institutio, quæ aliter perfici nisi assidua emēdatione, imò potiùs reprehensione non posset: cùm diuina clamant oracula: *Ne transferas terminos quos posuerũt patres tui. Et: Super iudicantē ne iudices. Et: Scindentē sepē, mordebit eũ serpens.* Et illud Apostolicũ, quo omnes omniũ hæreseon sceleratæ nouitates, velut quodã spirituali gladio sępè trũcatę sépérq; truncandę sunt. *O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientia, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* Et post hæc inueniuntur aliqui tanta inueteratæ frontis duritia, tanta impudentię incude, tam adamantinæ pertinaciæ, qui tantis eloquiorum cœlestium molibus non succũbant? tantis põderibus non fatiscant: tantis malleis non cõquassentur: tantis postremo fulminibus non conterantur: Deuita, inquit, prophanas vocum nouitates: Non dixit antiquitates: nõ dixit vetustates imò planè quid è contrariò sequeretur, ostendit. Nam si vitanda est nouitas, tenenda est antiquitas: & si prophana est nouitas, sacrata est vetustas. Et oppositiones, inquit, falsi nominis sciētiæ. Verè falsum nomē apud doctrinas hæreticorũ, vt ignorãtia scientię, & caligo serenitatis, & tenebrę luminis appellatione fucentur. Quam quidam, inquit, promittētes circa fidē exciderũt. Quid promittentes exciderunt? nisi nouam, nescio quam, ignoratámque doctrinam. Audias etenim quosdam ipsorum dicere, Venite, ô insipientes & miseri, qui vulgo Catholici vocitamini, & discite fidem veram, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis antè seculis latuit, nuper verò reuelata & ostensa est: sed discite furtim atque secretim, delectabit enim vos. Et item: Cùm didiceritis, latenter docete, ne mundus audiat, nec Ecclesia sciat: paucis namque cõcessum est tanti mysterij capere secretum. Nonne hæc verba sunt illius meretricis, quæ apud Salomonis Prouerbia vocat ad se prætereuntes viam, qui dirigunt iter suũ: Quid est, inquit, vestrũ insipientissimus, diuertat ad me. Inopes autē sensu exhortatur, dicēs: Panes occultos libēter attingite, & aquã dulcem furtim bibite. Quid deinde: At ille, inquit, nescit quomodo terrigenæ apud eam pereant. Qui sunt isti terrigenæ: Exponat Apost. Qui circa fidem, inquit, exciderunt.

Prouerb. 22. Ecclesiastes 8. Eccles. 10. 1. Tim. 6. Prouerb. 9.

Capvt XXVII.

SEd operæ præcium est, totum ipsum Apost. capitulum diligentius per_

tractare. O Timothee, inquit, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates, O exclamatio ista, & præsciētię est pariter & charitatis: prçuidebat

Timotheus. enim futuros, quos etiam prædolebat, errores. Quis est hodie Timotheus: nisi vel vniuersa Ecclesia, vel specialiter totum corpus Præpositorum, qui integram diuini cultus scientiam vel habere ipsi debent, vel aliis infundere. Quid est deposit\u0303 custodi? Custodi, inquit, propter fures, propter inimicos: ne dormiētibus hominibus superseminent zizania super illud tritici bonum se-

Depositum. semen, quod seminauerat filius hominis in agro suo. Depositum, inquit, custodi. Quid est depositum? id est, quod tibi creditum est, non quod à te inuentum: quod accepisti, non quod excogitasti, rem non ingenij, sed doctrinæ: nō vsurpationis priuatæ, sed publicæ traditionis: rem ad te perductam, non à te prolatam: in qua non auctor debes esse, sed custos, non institutor, sed secta-

Talentū catholicæ traditum custodiendū. tor: non ducens, sed sequens. Depositum, inquit, custodi: Catholicæ fidei talentum inuiolatum, illibatúmque conserua. Quod tibi creditum est, hoc penes te maneat, hoc à te tradatur. Aurum accepisti, aurum redde: nolo mihi pro aliis alia subiicias: nolo pro auro aut impudenter plumbum aut fraudulenter æramenta supponas: nolo auri speciem, sed naturam planè. O Thimothee, ô Sacerdos, ô Tractator, ô Doctor, si te diuinum munus idoneum fece-

Allusio ad ea quæ habemus Exod. 36. rit, ingenio, exercitatione, doctrina esto spiritualis tabernaculi Beseleel, pretiosas diuini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adiice splendorem, gratiam, vetustatem. Intelligatur te exponente illustriùs, quod anteà obscuriùs credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur,

Nouè, nō noua dicenda. quod anteà vetustas non intellectum venerabatur: eadem tamen quæ didicisti ita doce, vt cùm dicas nouè, non dicas noua.

Quomodo in Ecclesia, quæ depositum custodit, profectus habeatur religionis.

Capvt XXVIII.

Sed forsitan dicit aliquis: Nullus ergo in Ecclesia Christi profectus habebitur religionis? Habeatur planè, & maximus. Nam quis ille est tam in-

Profectus. inuidus hominibus, exosus Deo, qui istud prohibere conetur? Sed ita tamen,

Permutatio. vt verè profectus sit ille fidei, non permutatio. Siquidem ad profectum pertinet, vt in semetipsa vnaquæque res amplificetur: ad permutationem verò, vt aliquid ex alio in aliud transuertatur. Crescat igitur oportet, & multum vehementerque proficiat, tam singulorum, quàm omnium, tam vnius hominis, quàm totius Ecclesiæ ætatum ac seculorum gradibus intelligentia, scientia, sapientia: sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eadémque sententia.

Capvt XXIX.

IMitetur animarum religio rationem corporū, quæ licet annorum processu numeros suos euoluant, & explicent, eadem tamen quæ erant, permanent. Multum interest inter pueritiæ florem, & senectutis maturitatem: sed iidem tamen ipsi fiunt senes, qui fuerant adolescentes: vt quamuis vnius eiusdémq; hominis status habitusque mutetur, vna tamē nihilominus eadémq; natura, vna eadémq; persona sit. Parua lactentiū membra, magna iuuenum: eadē ipsa sunt tamen. Quod paruulorū artus, tot virorum: & si qua illa sunt, quæ æui maturioris ætate pariuntur, iam in seminis ratione proserta: vt nihil nouum postea proferatur in senibus, quod non in pueris iam antea latitauerit. Vnde non dubium est, hanc esse legitimam & rectam proficiendi regulam, hunc ratum atque pulcherrimum crescendi ordinem; si eas semper in grādioribus

Partes

Digitized by Google

partes ac formas numerus detexat ætatis, quas in paruulis creaturis sapientia præformauerat. Quòd si humana species in aliquam deinceps non sui generis vertatur effigiem, aut certè addatur quippiam membrorum numero, vel detrahatur, necesse est vt totum corpus vel intercidat, vel prodigiosum fiat, vel certè debilitetur. Ita etiam Christianæ religionis dogma, sequatur has decet profectuum leges: vt annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate: incorruptum tamen, illibatumque permaneat, & vniuersis partium suarum mensuris, cunctisque quasi membris ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit: quòd nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam sustineat definitionis varietatem.

CAPVT XXX.

EXempli gratia: Seuerunt Maiores nostri antiquitùs in hac Ecclesiastica segete triticeæ fidei semina: iniquū valdè & incongruum est, vt nos eorum posteri pro Germana veritate frumenti, subdititium zizaniæ eligamus errorem. Quin potiùs hoc rectum & consequens est, vt primis atque extremis sibimet non discrepantibus, de incremētis triticeæ institutionis, triticei quoque dogmatis frugem demetamus: vt cum aliquid ex illis seminum primordiis accessu temporis euoluatur, & nunc lætetur & excolatur: nihil tamen de germinis proprietate mutetur: addatur licet forma, species, distinctio: eadem tamen cuiusque generis natura permaneat: Absit etenim, vt rosea illa Catholici sensus plantaria, in carduos spinasque vertantur. Absit, inquam, vt in isto spirituali paradyso, de cynnamomi & balsami surculis, lolium repentè atque aconita proueniant. Quodcunque igitur in hac Ecclesia, Dei agricultura, fide patrum satum est: hoc idem filiorū industria decet excolatur, & obseruetur: hoc idem floreat & maturescat: hoc idem proficiat & perficiatur. Fas est etenim, vt prisca illa cœlestis philosophiæ dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur: Sed nefas est vt commutentur, nefas vt detruncentur, vt mutilentur. Accipiant licet euidentiam, lucem, distinctionem: sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem.

Semen triticea fide.

Rosea Catholici sensus plantaria.

Abdicata qualibet parte Catholici dogmatis quantum abolendæ religionis periculum consequatur.

CAPVT XXXI.

NAm si semel admissa fuerit hæc impiè fraudis licentia, horreo dicere, quantum exscindendæ atque abolēdæ religionis periculum consequatur. Abdicata etenim qualibet parte Catholici dogmatis, alia quoque, atque item alia, ac deinceps alia & alia iam quasi ex more & licito abdicabuntur. Porrò autem singulatim partibus repudiatis, quid aliud ad extremum sequetur, nisi vt totum pariter repudietur? Sed & econtrà, si nouitia veteribus, extranea domesticis, & prophana sacratis admisceri cœperint, proserpat hic mos in vniuersum necesse est, vt nihil posthac apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum, sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar, vbi erat antè castæ & incorruptæ sacrarium veritatis. Sed auertat hoc à suorum mentibus nefas diuina pietas, sitque hic potiùs impiorum furor.

Locus notatu dignus.

Turpiū errorum lupanar.

Christi Ecclesia, sedula depositorum apud se dogmatam custos, quod conciliorum suorum decretis enitatur.

CAPVT XXXII.

CHristi verò Ecclesia, sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in iis vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit: non am-

Ecclesiæ officium.

Digitized by Google

putat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non vsurpat aliena: sed omni industria hoc vnum studet, vt vetera fideliter sapienterque tractando, si qua sunt illa antiquitùs informata & inchoata, accuret & poliat: si qua iam expressa & enucleata, consolidet, firmet: si qua iam confirmata & definita, custodiat. *Concilia.* Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi vt quòd anteà simpliciter credebatur, hoc idem posteà diligentiùs crederetur? quod anteà lentiùs prædicabatur, hoc idem postea instantiùs prędicaretur? quod anteà securiùs colebatur, hoc idem posteà sollicitiùs excoleretur? Hoc, inquam, semper, neque quicquam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata. Conciliorum suorum decretis catholica perfecit Ecclesia, nisi vt quod priùs à maioribus* sola traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per scripturæ Chirographum consignaret: magnam rerum summam paucis literis comprehendo, & plerunque propter intelligentiæ lucem, non nouum fidei sensum, nouæ appellationis proprietate signando.

* *Fortè sua.*

Redit ad Apostoli verba, Deuitans prophanas vocum nouitates.

CAPVT XXXIII.

1. Cor. 5. 2. Ioan. 1.

SEd ad Apostolum redeamus: *O Timothee, inquit, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates: deuita, inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum: ne te non solùm tactu, sed etiam visu afflatuq; percutiant.* Quid est deuitare? Cùm huiusmodi nec cibum sumere. Quid est deuita? Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert. Quam doctrinam? nisi Catholicam, & vniuersalem, & vnam eandemque per singulas ætatum successiones incorrupta veritatis traditione manentem, & vsque in sæcula, sine fine mansuram? Quid tum? Nolite, inquit, recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malignis. Prophanas, inquit, vocum nouitates. Quid est prophanas? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. *Prophana nouitates.* Prophanas, inquit, vocum nouitates: Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates: quæ sunt vetustati, quæ antiquitati contrariæ. *Doctrina hoc tempore diligenter attendenda.* Quæ si recipiantur, necesse est vt fides beatorum Patrum, aut tota, aut certè magna ex parte violetur: necesse est vt omnes omnium ætatum fideles: omnes sancti, omnes casti, continentes, Virgines, omnes clerici, Leuitę & Sacerdotes, tanta Confessorum millia, tanti Martyrum exercitus, tanta vrbium, tanta popolorum celeritas & multitudo, tot insulæ, Prouinciæ, Reges, Gentes, Regna, Nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis, per Catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet: pronuncietur.

CAPVT XXXIIII.

PRophanas, inquit, vocum nouitates deuita, quas recipere atque sectari nunquã Catholicorũ, semper verò hæreticorũ fuit: Et reuera, quæ vnquã hæresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tẽpore ebulliuit? Quis vnquã hæreses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiæ Catholicæ vniuersitatis & antiquitatis consensione discreuerit? *Hæretici seipsos ab Ecclesia Catholica segregant.* Quod ita esse, luce clariùs exempla demonstrant. Quis enim vnquam antè prophanum illum Pelagium, tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrij, vt ad hoc in bonis rebus per actus singulos adiuuandum, necessariam Dei gratiam non putaret? *Pelagius.* Quis ante prodigiosum discipulum eius Cœlestium reatu præuaricationis Adæ omne genus humanum negauit astrictum? *Cœlestius.* Quis ante sacrilegũ Arrium, Trinitatis vnitatem *Arrius.*

tem descindere, quis ante sceleratum Sabellium, vnitatis Trinitatem confundere ausus est? Quis ante crudelissimum Nouatianum, crudelem Deum dixit, eò quòd nollet mortem morientis, quàm vt reuertatur & viuat? Quis autem Magum Simonem, Apostolica districtione percussum, à quo vetus ille turpitudinum gurges vsque in nouissimum Priscillianum continua & occulta successione manauit, authorem malorum, id est scelerum, impietatum, flagitiorúmque nostrorum, ausus est dicere creatorem Deum? Quippè quem adserit talem hominum manibus ipsum suis creare naturam, quæ proprio quodam motu & necessariæ cuiusdam voluntatis impulsu, nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi peccare: eò quod furiis omnium vitiorum exagitata & inflammata, in omnia turpitudinum barathra inexhausta cupiditate rapiatur. Innumera sunt talia, quæ breuitatis studio prætermittimus: quibus tamen cunctis satis euidenter perspicuéque monstratur, hoc apud omnes ferè hæreses quasi solenne esse ac legitimum, vt semper prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, & per oppositiones falsi nominis scientiæ à fide naufragent. Contrà verò, Catholicorum hoc ferè proprium deposita sanctorum Patrum & commissa seruare, damnare prophanas nouitates: & sicut dixit, & iterum dixit Apostolus: Si quis annunciauerit, præterquam quod acceptum est, anathemate.

Sabellius. Nouatianus. Simon Magus Priscillianus.

Hæretici nouarum rerum semper cupidi antiqua fastidiunt.

Quo pacto hæretici diuinæ scripturæ testimoniis vtantur.

CAPVT XXXV.

HIc fortasse aliquis interroget, an & hæretici diuinæ scripturæ testimoniis vtantur. Vtuntur planè, & vehementer quidem, nam videas eos volare per singula quæque sanctæ legis volumina: per Mosi, per Regum libros, per Psalmos, per Apostolos, per Euangelia, per Prophetas. Siue enim apud suos, siue alienos: siue priuatim, siue publicè, siue in sermonibus, siue in conuiuiis, siue in plateis: nihil vnquam penè de suo proferunt, quod non etiam scripturæ verbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samozateni opuscula, Priscilliani, Eunomij Iouiniani, reliquarúmque pestium: cernas infinitam exemplorum congeriem, propè nullam omitti paginam, quæ non noui aut veteris testamenti sententiis fucata & colorata sit. Sed tanto magis cauendi & pertimescendi sunt, quanto occultiùs sub diuinæ legis vmbraculis latitant. Sciunt enim fœtores suos nulli ferè cito esse placituros, si nudi & simplices exhalentur: atque idcirco eos cœlestis eloquij velut quodam aromate aspergunt, vt ille qui humanum facilè despiceret errorem, diuina non facilé contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi solent, qui paruulis austera quædam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt: vt incauta ætas cùm dulcedinem præsenserit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam iis curæ est, qui mala gramina, & noxios succos, medicaminum vocabulis præcolorant: vt nemo feré vbi suprascriptum legerit remedium, suspicetur venenum.

Sub diuinæ legis vmbraculis hæretici errores suos tegunt.

Pulcherrima similitudines.

Allegatur contra hæreses initium 7. capitis Matthæi.

CAPVT XXXVI.

IDem denique & Saluator clamabat. *Attendite vobis à Pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium, ab intus autem sunt lupi rapaces.* Quid est vestitus ouium? nisi prophetarum & Apostolorum proloquia: quæ iidem ouili quadam synceritate agno illi immaculato, qui tollit peccatum mundi, tanquam vellera quædam texuerunt: Qui sunt lupi rapaces? nisi sensus hæreticorum feri, & rapidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi

Matth. 7. Vestitus ouiũ quid.

Qui sint lupi rapaces.

Digitized by Google

quaqua possunt dilacerant? Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam speciem,& sese diuinæ legis sententiis,velut quibusdam velleribus obuoluunt:vt cùm quisque lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoscetis eos.Id est, cùm cœperint illas voces non iam proferre tantùm, sed etiam exponere: nec adhuc iactare solùm, sed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas,tunc rabies intelligitur, tunc nouitium virus * exhalabitur, tunc prophanæ nouitates aperiuntur, tunc primum scindi sepem videas, tunc transferri patrum terminos, tunc Catholicam fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari.

Fructus hæreticorum.

** exhalatur.*

Ex 1. Cor. 11. capite, quod Pseudoapostoli sint operarij subdoli, transfigurantes se in angelos lucis. Item, quod sint discipuli diaboli tentantis Christum.

Caput XXXVII.

1. Cor. 11.

TAles erant ij quos percutit Apostolus Paulus in secunda ad Corinthios, dicens: *Nam eiusmodi, inquit, Pseudo Apostoli, sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi:* Quid est transfigurantes se in Apostolos Christi? Proferebant Apostoli diuinæ legis exempla,proferebant & illi: Proferebant Apostoli Psalmorum authoritates,proferebant & illi. Proferebant Apostoli sententias Prophetarum,& illi nihilominus proferebant. Sed cum ea, quæ similiter protulerant, interpretari non similiter cœpissent, tunc simplices à subdolis,tunc infucati à fucatis,tunc recti à peruersis, tunc postremò veri Apostoli à falsis Apostolis discernebantur. Et non mirum, inquit: Ipse enim sathanas transfigurat se in angelum lucis:non est ergo magnum, si ministri eius transfigurantur sicut ministri iustitiæ. Ergo secundum Apostoli Pauli magisterium,quotiescunque vel Pseudo Apostoli,vel pseudoprophetæ, vel Pseudodoctores,diuinæ legis sententias proferunt,quibus malè interpretatis errores suos astruere conentur,non dubium est, quin authoris sui callida machinamenta sectentur: quæ ille nunquam profectò comminisceretur nisi sciret omninò nullam esse ad fallendum faciliorem viam, quàm vt vbi nefarij erroris subinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætendatur authoritas.Sed Dicet aliquis:Vndè probatur quòd sacrę legis exemplis diabolus vti soleat? Legat Euangelia,in quibus scribitur: *Tunc assumpsit eum diabolus,id est,Dominum Saluatorem:& statuit illum suprà pinnam templi,& dixit ei,si filius Dei es,mitte te deorsum,scriptum est enim, quòd angelis suis mandauit de te,vt custodiant te in omnibus viis tuis: in manibus tollent te,ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Quid hic faciet misellis hominibus, qui ipsum Dominum maiestatis,scripturarum testimoniis appetiuit?Si inquit,filius Dei es,mitte te deorsum. Quare? Scriptum est, enim, inquit. Magnoperè nobis doctrina loci istius attendenda atque retinenda est, vt tanto Euangelicæ authoritatis exemplo, quando aliquos Apostolica, seu prophetica verba proferre contra Catholicam fidem viderimus, diabolum per eos loqui minimè dubitemus. Nam sicut tunc caput capiti,ita nunc quoque membra membris loquuntur: membra scilicet diaboli, membris Christi, perfidi fidelibus, sacrilegi religiosis, hæretici postremò Catholicis. Sed quid tandem dicit?Si,inquit,filius Dei es,mitte te deorsum. Hoc est,filius esse vis Dei,& hæreditatem regni cælestis accipere, mitte te deorsum, id est, ex istius te sublimis Ecclesiæ vertice,quæ etiam templum Dei putatur,doctrina & traditione demitte.

Transfigurare se in Apostolos Christi quid.

Fallendi via facillima.

Matth. 4.

Nota.

Mittere se deorsū quid.

Digitized by Google

demitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuadentem: vnde probas, vnde doces quod Ecclesiæ Catholicæ vniuersalem & antiquam fidem dimittere debeam: Statim ille. Scriptum est enim. Et continuò mille testimonia, mille exempla, mille auctoritates parat, de Lege, de Psalmis, de Apostolis, de Prophetis, quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce Catholica, in hæreseos barathrum infœlix anima præcipitetur. Iam verò illis quæ sequuntur promissionibus miro modo incautos homines hæretici decipere consueuerunt. Audent etenim polliceri, & docere, quod in Ecclesia sua, id est, in communionis suæ conuenticulo, magna & specialis, ac planè personalis quædam sit Dei gratia, adeò vt sine vllo labore, sine vllo studio, sine vlla industria, etiamsi nec quærant, nec petant, nec pulsent, quicunque illi ad numerum suum pertinent, tamen ita diuinitus dispensentur, vt Angelicis euecti manibus, id est angelica protectione seruati, nunquam possint offendere ad lapidem pedem suum, id est nunquam scandalizari.

Ex Catholica arte in hæreseos barath.ũ. præcipitari.

Offendere pedem ad lapidem.

Nota.

Qui resistendum sit fallaciis diaboli & discipulorum eius, dum scripturas allegant.

Capvt. XXXVIII.

SEd dicet aliquis: Si diuinis eloquiis, sententiis, promissionibus, & diabolus, & discipuli eius vtuntur, quorum alij sunt Pseudo Apostoli, & pseudo Prophetæ, & pseudo magistri, & omnes ex toto hæretici, quid facient Catholici homines, & matris Ecclesiæ filij: quonam modo in scripturis sanctis veritatem à falsitate discernent: Hoc scilicet facere magnoperè curabunt, quod in principio Commonitorij istius sanctos & doctos viros nobis tradidisse scripsimus: vt diuinum canonem secundum vniuersalis Ecclesiæ traditiones, & iuxta Catholici dogmatis regulas interpretentur. In qua item Catholicæ Apostolicæque Ecclesiæ sequantur necesse est Vniuersitatem, Antiquitatem, Consensionem. Et si quando pars contra vniuersitatem, nouitas contra vetustatem, vnius vel paucorum errantium dissentio contra omnium vel certè multo plurium Catholicorum consensionem rebellauerit, præferant patris corruptioni, Vniuersitatis integritatem: in qua eadem vniuersitate nouitatis prophanitati antiquitatis religionem, itemque in ipsa vetustate, vnius siue paucissimorum temeritati primum omnium generalia, si qua sunt vniuersalis concilij decreta præponant. Tunc deinde, si id minus est, sequantur quod proximum est, multorum, atque magnorum consentientes sibi sententias Magistrorum: quibus adiuuante Domino fideliter, sobriè, sollicitè obseruatis, non magna difficultate noxios quosque exurgentium hæreticorum deprehendemus errores.

Elegans oppositio.

Quonam modo hæreses prolatis veterum magistrorum sententiis concordantibus deprehendantur & condemnentur.

Capvt. XXXIX.

HIc iã consequẽs esse video vt exemplis demonstrẽ quonam modo prophanæ hæreticorum nouitates, prolatis atque collatis veterum magistrorum concordantibus sibimet sententiis, & deprehendantur & condemnentur. Quæ tamen antiqua sanctorum Patrum consensio, non in omnibus diuinæ legis quæstiunculis, sed solum certè, præcipuè in fidei regula magno nobis studio & inuestiganda est, & sequenda. Sed neque semper, neque omnes hæreses hoc modo impugnandæ sunt, sed nouitiæ recentésque tantummodo; cum primum scilicet exoriuntur, antequam infalsarint vetustæ fidei regulas ipsius temporis vtentur angustiis, ac priusquam manante

In quibus inter se consentiant partes orthodoxi.

Digitized by Google

latius veneno Maiorum volumina vitiare conentur. Cæterum dilatatæ & inueteratæ hæreses nequaquam hac via aggrediẽdæ sunt, eo quod prolixo temporum tractu longa iis furandæ veritatis patuerit occasio. Atque ideo quascunque illas antiquiores, vel scismatum, vel hæreseon prophanitates, nullo modo nos oportet, nisi aut sola, si opus est Scripturarum auctoritate conuincere, aut certè iam antiquitus vniuersalibus Sacerdotum Catholicorum Conciliis conuictas damnatásque vitare. Itaque cum primum mali cuiusque erroris putredo erumpere cœperit, & ad defensionem sui quædam sacræ legis verba furari, eáque fallaciter & fraudulenter exponere: statim interpretando canoni Maiorum sententiæ congregandæ sunt, quibus illud quodcumque exurget nouitium, ideóque Prophanum, & absque vlla ambage prodatur, & sine vlla retractione damnetur. Sed eorum duntaxat Patrum sententiæ conferendæ sunt, qui in fide & communione catholica, sanctè, sapienter, constanter viuentes, docentes, & permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo fœliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum est, vt quicquid vel omnes, vel plures, vno eodémque sensu manifestè, frequenter, perseueranter, velut quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratóque habeatur: Quicquid verò, quamuis ille sanctus & doctus, quamuis Episcopus, quamuis Confessor & Martyr, præter omnes, aut etiam cõtra omnes senserit id inter proprias & occultas, & priuatas opiniunculas à communis, publicæ, ac generalis sententiæ auctoritate secretum sit, nec cum summo æternæ salutis periculo, iuxta sacrilegam hæreticorum, & scismaticorum consuetudinem, vniuersalis dogmatis veritate demissa, vnius hominis nouitium sectemur errorem.

Quorum Patrum sententias sequi oporteat.

Patrum consentientes sententiæ, quantæ sint auctoritatis.

CAPVT XL.

QVorum beatorum Patrum sanctum Catholicumq; consensum, ne quis sibi temerè fortè contẽnendum arbitretur, ait in prima ad Corint. Apostolus: Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, quorum ipse vnus erat: secundo Prophetas, qualem in actibus Apostolorum legimus Agabum: tertio doctores, qui tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiam Prophetas interdum nuncupat, eò quod per eos Prophetarum mysteria populis aperiantur. Hos ergo in Ecclesia Dei diuinitus per tempora & loca dispensatos, quisquis in sensu Catholici dogmatis vnum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum: à quorum veridica vnitate ne quis discrepet, impensius obtestatur idem Apostolus, dicens: *Obsecro autẽ vos fratres, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Quod si quis ab eorum sententiæ communione desciuerit, audiet illud eiusdem Apostoli: *Non est Deus dissentionis, vel pacis:* id est non eius qui à consentienti vnitate defecerit, sed eorũ qui in consentiendi pace permanserint, sicut in omnibus, inquit, Ecclesiis sanctorum doceo, id est Catholicorum: quæ ideò sanctæ sunt, quia in fidei cõmunione persistũt. Et ne quis forsitan prætermissis ceteris se solũ audiri, sibi soli credi arrogaret, paulo post ait: an à vobis inquit verbũ Dei processit: aut in vos solos deuenit: Et, ne hoc quasi perfũctoriè acciperetur, adiecit: si quis inquit videtur Propheta esse aut spiritalis, id est, spiritalium rerũ Magister, summo studio æqualitatis & vnitatis cultor existat vt scilicet neque opiniones suas cæteris præferat, & ab vniuersorum sensibus non

1.Cor.12.

Act.12. *Tractatores Prophetas.*

1.Cor.1.

1.Cor.14.

Digitized by Google

non recedat. Cuius rei mandata qui ignorat, inquit, id est, qui aut nescita non discit, aut scita contẽnit, ignorabitur: hoc est, indignus habebitur, qui inter vnitos fide, & exequatos humilitate diuinitùs respiciatur: quo malo nescio, an quidquam acerbiùs cogitari queat. Quod tamen iuxta Apostolicam comminationem pelagiano illi prouenisse cernimus Iuliano, qui se Collegarum sensui, aut incorporare neglexit, aut excorporare præsumpsit. Sed iam tempus est, vt collicitum proferamus exemplum, vbi & quomodo sanctorum Patrum sententiæ congregatæ sint, vt secundum eas ex decreto atque authoritate Concilij Ecclesiasticæ fidei regula figeretur. Quod quò commodiùs fiat, hic sit iam huius commonitorij modus: vt cætera quæ sequuntur, ab alio sumamus exordio. Secundum commonitorium interlapsum est, neque ex eo ampliùs quidquam, quàm postrema particula remansit, id est, sola recapitulatio, quæ: & subiecta est.

Iulianus. Pelagianus.

Secunda par. penè tota intercidit.

Recapitulatio eorum, quæ præcedenti libro sunt dicta.

CAPVT XLI.

QVæ cum ita sint, iam tempus est, vt ea quæ duobus his commonitoriis dicta sunt, in huius secundi fine recapitulemus. Diximus in superioribus hãc fuisse semper & esse hodiéque Catholicorum consuetudinem, vt fidem veram duobus his modis approbent. Primum diuini Canonis authoritate, deinde Ecclesiæ catholicæ traditione: non quia Canon solus non sibi ad vniuersa sufficiat, sed quia verba diuina pro suo plerique arbitratu interpretantes, varias opiniones erroresque concipiant. Atque ideo necesse sit, vt ad vanam Ecclesiastici sensus regulam scripturæ cœlestis intelligentia dirigatur: in iis dũtaxat præcipuè quæstionibus, quibus totius Catholici dogmatis fundamenta nituntur. Item diximus, in ipsa rursus Ecclesia Vniuersitatis pariter & antiquitatis consensionem spectari oportere, ne aut ab vnitatis integritate in partem schismatis abrumpamur, aut è vetustatis religione in hæreseon nouitates præcipitemur. Itẽ diximus, in ipsa Ecclesiæ vetustate duo quædam vehementer studioséque obseruanda, quibus penitùs inhærere deberent, quicunque hæretici esse nolint: Primum si quid esset antiquitùs ab omnibus Ecclesiæ Catholicæ sacerdotibus vniuersalis concilij authoritate decretum; Deinde si qua noua exurgeret quæstio, vbi id minimè reperiretur, recurrendum ad sanctorum patrum sententias, eorum duntaxat, qui suis quique temporibus, & locis in vnitate communionis & fidei permanentes, Magistri probabiles extitissent. Et quidquid vno sensu atque consensu tenuisse inuenirentur, id Ecclesiæ verum & Catholicum absque vllo scrupulo iudicaretur.

Duobus modis vera fides approbatur.

Breuiter recapitulat ex secundo commonitorio, quod intercidit: quomodo in Conc. Ephesino sanctorum patrum sententiæ congregatæ sint, vt secundum eas authoritati Concilij Ecclesiasticæ fidei regula figeretur.

CAPVT XLII.

QVod ne præsumptione magis nostra, quam authoritate Ecclesiastica promere videremur, exemplum adhibuimus sancti Concilij, quòd antè triennium fermè in Asia apud Ephesum celebratũ est viris clarissimis, Basso Antiochoque Consulibus. Vbi cùm de sanciandis fidei regulis disceptaretur, nequa illic forsitan prophàna nouitas in modũ perfidiæ Ariminensis obreperet, vniuersis Sacerdotibus, qui illo ducẽti ferè numero conuenerãt, hoc catholicissimum, fœlicissimũ atque optimum factu visum est, vt in medium sanctorum Patrum sententiæ proferrentur, quorum alios martyres, alios

Concilium Ephesinum.

Confessores, omnes verò Catholicos sacerdotes fuisse, & permansisse constaret: vt scilicet ritè atque solemniter ex eorum cõsensu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur, & prophanæ nouitatis blasphemia condẽnaretur. Quod cùm ita factũ foret, iure meritóq; ille Nestorius, Catholicę vetustati contrarius, beatus verò Cyrillus sacrosanctę antiquitati consentaneus iudicatus est. Et vt ad fidem rerum nihil deesset, etiam nomina & numerũ (licèt ordinem fuissemus obliti) edidimus eorum patrum iuxta quorum ordinẽ ibidem cõcinentem sibi concordémque sententiam, & legis sacræ proloquia exposita sunt, & diuini dogmatis regula constabilita. Quos ad confirmandã memoriam hic quoque recensere nequaquam superfluum est. Sunt ergo hi viri, quorum in illo Concilio, vel tanquam iudicum, vel tanquam testiũ scripta recitata sunt. Sanctus Petrus Alexandrinus Episcopus, doctor præstantissimus, & Martyr beatissimus: Sanctus Athanasius eiusdem ciuitatis antistes, Magister fidelissimus, & Confessor eminẽtissimus: Sanctus Theophilus eiusdem, item vrbis Episcopus, vir fide, vita, scientia satis clarus: cui successit venerandus Cyrillus, qui nunc illustrat Alexandrinam Ecclesiam. Et ne forsitam vnius ciuitatis ac prouinciæ doctrina putaretur, adhibita sunt etiam illa Cappadociæ lumina, sanctus Gregorius Episcopus & confessor de Nazianzo: Sanctus Basilius Cæsareæ Cappadociæ Episcopus & confessor. Sanctus item alter Gregorius Nicenus Episcopus, fidei conuersationis, integritatis & sapientiæ merito, fratre Basilio dignissimus. Sed ne sola Græcia aut Oriens tantùm, verùmetiam Occidentalis & Latinus orbis ita semper sensisse approbaretur: lectæ sunt quoque ibi quædã ad quasdã Epistolæ sancti Fœlicis Martyris, & S. Iulij, vrbis Romæ Episcoporum. Et vt non solùm caput vrbis, verumetiam latera, illi iudicio testimoniũ perhiberent; adhibitus est à meridie beatissimus Cyprianus, Episcopus Carthaginensis, & martyr; à septentrione sanctus Ambrosius, Mediolanensis Episc. Hi sunt igitur omnes apud Ephesum sacrato Decalogi numero Magistri, Conciliarij, Testes, Iudicésq; producti: quorum beata illa Synodus doctrinã tenens, consiliũ sequens, credens testimonio, obediẽs iudicio, absq; *tædio, præsumptione, & gratia, de fidei regulis pronũciauit. Quanquã multò amplior maiorum numerus adhiberi potuerit, sed necesse non fuit: quia neque multitudine testiũ negotij tẽpora occupari oportebat, & decem illos non aliud ferè sensisse, quàm cæteros omnes collegas suos nemo dubitat. Post quæ omnia adiecimus etiam beati Cyrilli sententiam, quæ gestis ipsi ipsis Ecclesiasticis continetur. Namque cùm lecta esset S. Capreoli Episcopi Carthaginensis epistola, qui nihil aliud intẽdebat, & precabatur, nisi vt expugnata nouitate antiquitas defenderetur, ita Episcopus Cyrill° proloquutus est & definiuit: quod hic quoque interponere nõ abs re videtur: ait enim in fine gestorum: Et hæc, inquit, quæ lecta est epistola, venerandi & multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inseretur, cuius aperta sententia est: vult enim antiquæ fidei dogmata cõfirmari, nouitia verò & superfluè adinuẽta, & impiè promulgata reprobari atque damnari. Omnes Episcopi acclamauerũt: Hæc omnium voces sunt, hæc omnes dicimus, hoc omnium votum est. Quæ tandem omnium voces, atque omnium vota, nisi, vt quod erat antiquitùs traditũ, teneretur? quod adinuentũ nuper, exploderetur? Post quæ admirati sumus & prædicauimus, quanta Concilij illius fuerit humilitas & sanctitas, quot numero sacerdotes, penè ex maiori parte Metropolitani, tantæ eruditionis, tãtæque doctrinæ vt propè omnes possint de dogmatibus disputare: Quibus quũ ipsa in vnũ cõgregatio audendi

Patres prædicti Concilij Ephesini.

** odio.*

Cyrillus.

Capreolus Episcopus.

Digitized by Google

audendi à se aliquid & statuendi addere videretur fiduciam, nihil tamen donarent, nihil præsumerent, nihil sibi penitus arrogarẽt: sed omnimodis prę-cauerent, ne aliquid posteris traderent, quod ipsi à Patribus non accepissent: & non solum in præsenti rem benè disponerent, verumetiam pòst futuris exempla præberent, vt & ipsi scilicet sacratæ Vetustatis dogmata colerent, prophanæ verò Nouitatis adinuenta damnarent. Inuecti etiam sumus in Nestorij sceleratam præsumptionem, quòd sacram scripturam se primum & solum intelligere, & omnes eos ignorasse iactaret, quicunque ante se Magistrij munere præditi, diuina eloquia tractauissent: vniuersos scilicet Sacerdotes vniuersos Confessores & Martyres, quorum alij explanassent Dei legem: alij verò explanantibus consensissent, vel credidissent: totã postremo etiam, nunc errare & semper errasse adseueraret Ecclesiam, quæ, vt ipsi videbatur, ignaros, erroneosque doctores & sequuta esset & sequeretur.

Execranda Nestorij arrogantia.

Hæc nostra quoque tempestate hæretici impiè docere conantur.

Geminam adijcit Apostolicæ sedis authoritatem ad prophanas quasque nouitates extinguendas.

Capvt XLIII.

QVæ omnia licet cumulatè abundeque sufficerent ad prophanas quasque nouitates obruendas & extinguendas, tamen ne quid deesse tantæ plenitudini videretur, ad postremum adiecimus geminam Apostolicæ sedis authoritatem: vnam scilicet sancti Papæ Xysti, qui nunc Romanam Ecclesiam venerandus illustrat: alteram præcessoris sui beatæ memoriæ Papæ Cœlestini, quam hic quoque interponere necessariam iudicauimus. Ait itaque Papa Xystus in epistola, quam de causa Nestorij Antiocheno misit episcopo: Ergo inquit, quia sicut ait Apostolus, fides vna est, quæ euidenter obtinuit dicenda, credamus, & tenenda credamus. Tãdem illa tenenda & credenda prosequitur, & ait: Nihil vltrà, inquit, liceat Nouitati, quia nihil addi conuenit Vetustati: Perspicua maiorũ fides & credulitas, nulla cœni permixtione turbetur. Omnino Apostolicæ: vt Maiorũ credulitatem perspicuitatis lumine ornaret, nouitias verò prophanitates cœni permixtione describeret. Sed & Papa Cœlestinus pari modo eademque sententia: Ait enim in epistola, quam Gallorum sacerdotibus misit, arguens eorum conniuentiam, quòd antiquam fidem silentio destituentes, prophanas nouitates exurgere paterentur: Meritò inquit, causa nos respicit, si silentio foueamus errorem. Ergo corripiantur huiusmodi, non sit ijs liberum, habere pro voluntate sermonem. Hic aliquis fortasse addubitet, quinam sint illi, quos habere prohibeat liberum pro voluntate sermonem: Vetustatis prædicatores, an Nouitatis ad inuentores. Ipse dicat, & dubitationem legentium ipse dissoluat. Sequitur enim: Desinat, inquit, si ita res est, id est, si ita est, vt apud me quidam vrbes & prouincias vestras criminantur, quòd eas quibusdam nouitatibus consentire noxia dissimulatione faciatis: desinat itaque, inquit, si ita res est, incessere nouitas vetustatem. Ergo hæc fuit beati Cœlestini beata sententia, non vt vestutas cessaret obruere nouitatem: sed potiùs nouitas desineret incessere vetustatẽ. Quibus Apostolicis Catholicisque decretis quisquis refragatur, insultet primùm omnium necesse est memoriæ sancti Cœlestini, qui statuit vt desineret incessere nouitas vetustatem: deinde irrideat definita sancti Xysti qui censuit, ne vltra quidquam liceat Nouitati, quia nihil addi conuenit Vetustati: Sed & beati Cyrilli statuta cõtemnat, qui venerandi Capreoli zelum magna prædicatione laudauit, quòd antiquæ fidei dogmata confirmari cuperet, nouitia verò adinuenta damnari. Ephesinam quoque Synodum, id est, totius penè

Xystus Papa.

Non extat.

Cœlestinus Papa.

Digitized by Google

Orientis sanctorum episcoporum iudicata proculcet: quibus diuinitùs, placuit, nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quòd sacrata sibique in Christo consentiens sanctorum Patrum tenuisset antiquitas, quique etiã vociferantes & acclamantes, vno ore testificati sunt, has esse omnium voces, hoc omnes optare, hoc omnes censere: vt sicut vniuersi ferè ante Nestorium hæretici, contementes vetustatem, & asserentes nouitatem, damnati forẽt, ita ipse quoque Nestorius author nouitatis, & impugnator vetustatis condemnaretur. Quorum sacrosancto & cœlestis gratiæ munere inspirata consensio cui displicet, quid aliud sequitur, nisi vt prophanitatem Nestorij adserat non iure damnatam? Ad extremum quoque vniuersam Christi Ecclesiam & Magistros eius Apostolos & Prophetas præcipuæque tamen Apostolum Paulum velut quædam purgamenta contemnat: illam, quòd à religione colendæ & excolendæ semel sibi traditæ fidei nunquam recesserit: illum verò quia scripserit: O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates. Et item: Si quis vobis annunciauerit præterquam quod accepistis anathema sit. Quod si neque apostolica definita, neque Ecclesiastica decreta temeranda sunt, quibus secundum sacrosanctam vniuersitatis & antiquitatis consensionem cuncti semper hæretici, & ad extremum Pelagius, Cœlestius, Nestorius, iure meritoque damnati sunt, necesse est profectò omnibus deinceps Catholicis, qui sese Ecclesiæ matris legitimos filios probare student, vt sanctæ sanctorum patrum fidei inhæreant, adglutinent, immoriantur: prophanas verò prophanorum nouitates detestentur, horrescant, insectentur, persequantur. Hæc sunt ferè quæ duobus Commonitoriis latiùs dilata, aliquanto nunc breuiùs recapitulandi lege constricta sunt: vt memoria mea cui adminiculandæ ista confecimus & commonendi assiduitate reparetur, & prolixitatis fastidio non obruatur.

FINIS.

IOANNES COSTERIVS ad Lectorem.

QVoniam hunc D. Vincentij librum, doctißimi cuiusque iudicio longè optimum, eiusq; lectionem non tantùm vtilem, sed & necessariam quoque hac tempestate omnibus esse constat: non solum Theologiæ canditatis, sed Iurisperitis quoque & Medicis, omni denique & conditioni & ætati: visum est hic commentariolum quoddam adiungere, in eorum præsertim gratiam, qui in diuinorum librum lectione minus exercitati sunt: vt in promptu habeant, quo nodos omnes si qui inter legendum sese offerant dissoluere poßint. Vale.

IN

Digitized by Google

IN D. VINCENTII DE CATHOLICAE fidei veritate librum, breuia quædam scholia. Authore Ioanne Costerio Louaniensi, Priore Regularium Louanij ad sanctum Martinum.

TVnc item prouidebit, vt antiquitati inhæreat.) Tertullian. lib. de præscriptionibus contra hæreticos: Constat omnem doctrinam, quæ cum Ecclesiis Apostolicis, matricibus & originalib. fidei conspiret veritati deputandam: id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit. Hæc ille ibi. Qui liber quum vtilissimus sit, & hac tempestate lectu perquam necessarius, necessum vt à sacrarum literarum studiosis diligentissimè euoluatur. Nam præterquam quòd multa tradit, quæ ad veræ atque orthodoxæ fidei cùm patrocinium tum conseruationem faciunt, mirificè quoque hæreticorum mores vitamque depingit. *In cap. 4.*

Tempore Donati.) Is capitis sui somnium sequutus, solùm Christi Ecclesiam in Aphrica esse dicebat: neque vsquam alibi nisi istic verum esse baptismum. Cuius vesaniæ multi adhærentes, magnam calamitatem Affricanis Ecclesiis attulerunt: quum impij ac crudeles homines non minus ferro quam impiis vocibus circumquaque inobsistentes desænirent: vt quos ratione non poterant, terrore ac pœnis in suam sententiam pertraherent. Cùm hoc pernicioso ac pertinaci malo quum atrox & longa D. Aurelio Augustino pugna fuisset, tandem profligauit, excidit, extinxit. *In cap. 5.*

Item quando Arrianorum venenum.) Arriana factio ab Arrio quodam Alexandrinæ Ecclesiæ præsbytero initium sumpsit. Is Philosophicæ scientiæ Typho inflatus, nouum ac nefarium dogma orbi Christiano moliebatur obtrudere: Christum Dei filium Patri non esse homusion, hoc est, non eiusdem cum Patre essentiæ, sed creaturam messe, atque ideo patre longè inferiorem. Huius verò impietatis tam incredibilis fuit successus, vt omnes fere Romani imperij Ecclesias hæc lues peruaserit, magna nimirum facilitate ac plausu id cunctis sequentibus quod imperatoribus, quod episcopis fere omnibus probari videbat. Scribit enim D. Hilarius lib. contra Constan. Augustum, centum & quinque Episcopos fuisse, qui Arrij perfidiam sequebantur. Inter cæteros verò orthodoxos Patres, qui sese huic errori infracta animi constantia opponebant, præcipue D. Athanasij Episcopi Alexandrini claruit fides, & virtus prorsus adamantina, quem hæreticorum vis terra mariq, insectata, nusquam quietum desidere patiebatur. Hac de re, qui plura scire volet, hunc ad Eusebium Cæsariensem Ecclesiasticæ historiæ scriptorem remittimus: nos enim breuitati operam dantes, omnia referre non possumus. *In cap. 6.*

Velut quędam Bellona aut Furia.) Has cæca vetustas deas fecit, quarum alteram bellorum præsulem, alteram furoris matrem esse voluit. Hanc Græci Erynnin in vocant, ἀπὸ τοῦ ἐρέειν τὸν νοῦν, quod humanam mentem corrumpat. De vtráque Seneca in Tragediis: Sequitur tristis.

Sanguinolenta Bellona manu.

Quæque superbos, vrit Erinnys.

Tres porrò furias Poëtæ esse finxerunt, quas Cic. lib. de nat. Deor. specula-

latrices ac vindices facinorum ac scelerum esse scribit.

Capto prius omnium Imperatore.) Aut de Constantio, Constantini Cæsaris filio,qui post mortẽ patris cum vtroque fratre,Cõstantino ac Constante imperium tenuit,aut de Valẽte loquitur:quorum alter Orientalẽ,alter Occidentalẽ Ecclesiã ob Arrianæ perfidiæ defensionẽ nefãda crudelitate vexabat. De Constantij Cæsaris impietate,fraude ac tyrannide multa sunt in eo libro,quem sanctus Confessor Hilarius Pictauiensis antistes, vnicum id temporis ac prẹclarum Gallicanæ Ecclesiæ lumen,magna cum libertate aduersus hunc ipsum conscripsit hominem (vt par erat) suis coloribus perpulchrè depingens.Grauissimam enim calamitatem Ecclesiæ Christi inflixit, & fortasse neutiquam minorẽ,quam aut Nero,aut Decius:qui nihil aliud ageret, quàm vt orbem terrarum (vt Hilarij verbis dicam)pro quo Christus passus est, diabolo condonaret.Porrò,Valens in morem Adæ,vxoris blandiciis flexus, quæ iam pridem Arrij venenum imbiberat,Arrianæ sese factioni adiũxit:ad quod etiam maximas faces dabat Eudoxius, qui ea tempestate Constantinopolitanam Ecclesiam,non tam regebat,quam peruertebat. Valentem enim, dum ab eo baptizaretur,iureiurãdo obstrinxerat, vt Arriani dogmatis se defensorem,atque eorum:qui huic obsisterẽt,hostem exhiberet.Quod ille sanè, haud segniter effecit.Nam præter alia ludibria,contumelias,terrores,minas ac supplicia quæ Christianæ fidei cultoribus inferebat, tam atrocibus furiis in monachos inuectus est,vt horũ tria millia, qui in vasta illa Aegypti solitudine, maximè verò apud Nitriam diuinis rebus dediti erant, profecturus ad Persicum bellum per tribunos ac præfectos nequitiæ suæ satellites ad militiam euocari,nolẽtes fustibus ad internecionem mactari iussit: aliquot etiam millia Barbaris trucidãda obiectãs,in eo prẹlio,quo aduersus Gotthos conflixit.

Cuncta deinde palatij culmina.) De aulicis proceribus dicit, qui omnes Arrianam pestem confouebant.Denique & Iustina Valẽtiniani maioris vxor post viri mortem,Arrij virus,quod longo tempore ob viri metum quem Catholicæ fidei admodũ tenacem sciebat, alta mente repostum gestarat, Valentiniano filio etiamnum adolescenti infundere conabatur.Hẹc Mediolani aliquandiu agẽs,incredibilem molestiam Christi sacerdotibus adferebat, atque in primis valissimũ Ecclesiẹ murũ(D.Ambrosiũ dico)minis,terroribus, atq; omni armorũ genere arietare ac perfringere moliebatur: quãuis ille interim ob Iesabelis illius insaniam ne latũ quidẽ vnguẽ à sua constãtia dimoueretur.

Oppleta sanctis ergastula,carceres,metalla.) Ergastula loca erant in agris, vbi deteriora mancipia vincta operabantur: dicta vox à verbo ἐργάζεσθαι quod est operor. Eò quoque protrudebantur homines obærati, qui addicti & nexi apud veteres iurisconsultos dicebantur,quos lege duodecim tabularũ ob æs alienum creditoribus in temporariam seruitutem addictos fuisse constat. Huiusmodi quoque seruitutẽ apud Hebræos fuisse, declarat quarti Regum voluminis caput quartum : vbi dicitur : Ecce creditor venit,vt tollat filios meos ad seruiendum sibi.De ergastulo memini me legisse in vita D.Clemẽtis,quem III.post D.Petrum Rom.Ecclesiæ præfuisse ferunt. Cùm peruenisset(inquit ille,quisquis fuit, qui eam historiam conscripsit) B. Clemens ad locum exilij,erant illic in ergastulis ad secãda marmora,Christianorum plusquam duo millia.Tertulianus item in libro de habitu muliebri : Apud Barbaros quosdam,quia vernaculum est aurum & copiosum, auro vinctos in ergastulis habent.Præterea Columella lib. de re rustica. 1. Mancipia vincta quæ sunt ergastuli, per nomina quotidie villicus citare debebit, atque explorare

vt sint compedibus diligenter innexa,&c.

Metalla.)De fodinis agit,in quibus effodiebatur vel aurum, vel argentum æs,vel plumbum,ferrum.Omnia enim quæ sub terram fodiendo reperiuntur Alciatus vir nostra ætate doctissimus, metalli nomine comprehensa scribit sic dictum,quia ἄλλον μετ᾽ ἄλλον, id est,aliud post aliud inueniatur. Qui huic operi destinati erant,grauissimam seruitutem sentiebant: quum in subterraneis specubus tanquam à communi luce reiecti seu viui sepulti iacerent:Tum etiam præterquam quod intollerandis laboribus premebantur, nunquam libertatem,semper verò mortem expectabant. Proximi enim erant his de quibus extremum supplicium sumebatur: quod ex Pauli Iurisconsulti verbis liquet. Summa supplicia,inquit,sunt crux, crematio, decollatio: mediocrium, autem delictorum pœnæ sunt,metallum,ludus,deportatio: minimæ, relegatio,exilium,opus publicum,vincula.Destomachatur Anneus Seneca quodam in loco in hominum inexplebilem auaritiam, qui seruos in metalla defoderent,nec contenti essent in rebus, quas palam atque in propatulo habemus, sed venas terrarum,lapidúmque rimarentur, atque in tenebris malè obtrusa quærerent.Auream enim arenam,hoc est, auri ramenta effodiebant, quæ aurificum studio repurgata,atque conflata,cudendæ monetæ apta fiebant.In id verò operis, damnabantur præfracti ac refractarij serui,tum verò potissimum atrociores fures, quos Græci λωποδύτας vocant quod noctu viatores palliis vestibúsque spoliarent: In eam ergo latomiam ab impiis Imperatoribus ij, qui Christum libera voce confessi erant, relegabantur, quemadmodum cum ex aliis,tum verò euidentius ex D. Cypriani scriptis doceri potest. Igitur in epistola cuius initium,Gloria quidem vestra:Denique exemplum inquit, vestrum secuta multiplex plebis portio confessa est, vobiscum pariter, & pariter confortata est,connexa vobis vinculo fortissimæ charitatis, & à præpositis suis nec carcere,nec metallis separata.Et paulo post:qui triumphus in pectore vnumquemque vestrum stare ad promissum dei præmium, de iudicij die esse securum: ambulare in metallo, corpore quidem captiuo, sed corde regnante: Præterea in quatuor coronatorum vita sic legitur: dum Dioclecianus omnes metallicos hoc est,eos,qui in metallo laborarent congregaret, inuenit Claudium,Castorium,Symphorianum & Nicostratum, mirificos in arte quadrataria.

Librum signatum illum propheticum, non seniores, &c.) Locus est in Apocalypsi,capite quinto,Et vidi,inquit,in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus & foris,signatum sigillis septem,Et vidi angelum fortem & prędicantem voce magna:Qui est dignus aperire librum & soluere signacula eius: Et nemo poterat,neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum. Et ego flebam multum quoniam nemo dignus inuentus est aperire illum,neque videre eum. Et vnus de senioribus dicit mihi:Ne fleueris:ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid aperire librum,& soluere septem signacula eius. *In cap.7.*

Librum sacerdotalem quis nostrum resignare audeat, signatum à Confessoribus, & multorum iam martyrio consecratum: Perpulchra sententia & Ambrosiano illo pectore digna.Porrò sacerdotalem librum diuinam appellat scripturam.Ea enim ipsis, vt conseruent vtque expromant cum tempus exposcit peculiariter est commissa:quemadmodum Prophęta docet: Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem ex ore eius requirent, qui Angelus domini est.Et alibi:interroga sacerdotes legem.Hunc verò signatum librum,

quem supra eleganter hæreditaria signacula vocat, nemo temerè resignate, hoc est, violare ac corrumpere debet, quem multorum Martyrum sanguine obsignatum & consecratum esse constat. Sanctorum enim patrum sanguis, quem, vt hunc fidei suæ commissum librum integrum atque illæsum seruarent, effuderunt, veluti sigillum aut signaculum quoddam est huic libro appensum, quo contestati sunt, vera, sincera, rectáque esse, quæ in hoc sunt libro conscripta. Non absimilem huic sententiam habet Tertullianus libr. 4. aduersus Marcionem? Videamus inquit, quid etiam Romani de proximo sonent, quibus Euangelium & Petrus & Paulus sanguine suo signatum reliquerunt.

Qui violare ausi non sunt Confessores & Martyres exstiterunt) Longe aliud veteribus quam nunc vulgò significabat Confessor: quum iam diuis ferè omnibus id nominis tribuant, quod olim non nisi iis datum fuit, qui ob Christo testimonium publicitus datum, publica aliqua calamitate vel pœna, non tamen morte erant affecti. Qualis in primis fuit D. Hilarius Pictauiensis Antistes, qui ob Catholicæ fidei patrocinium, durissima quæque ab Arriana factione perpessus, tandem per Saturninum Arelatensem Episcopum, hominem crudelem & sanguinarium, apud Phrygas tunc sæuitia & barbarie nobiles relegatus est: vbi præclaros illos & nunquam intermorituros de Trinitate libros, magno tum ingenio tum eloquentia conscripsit. De hoc D. Hieronymus in Epistola ad Magnum oratorem: Hilarius meorum Confessor temporum, & Episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo est imitatus & numero, Et in epistola quadam ad Marcellam: Tantum, inquit, virum (agit autem de Hilario) & temporibus suis disertissimum reprehēdere non audeo qui & confessionis suæ merito, & vitæ industria, & eloquentiæ claritate, vbicumque Romanum est nomen prædicatur. Huius quoque nominis elogium magnus ille Paphnutius, de cuius sanctitate multa sunt apud Eusebium in Ecclesiastica Historia, promeruit: quem Maximinus Cæsar effosso dextro oculo, & sinistro poplite inciso, ad metalla damnauit. Multa sunt apud diuum Cyprianum, quæ ad eius rei, de qua nunc agimus, plenionem cognitionem faciunt. Libro de simplicitate prælatorum: Confessio, ait, exordium gloriæ est non meritum coronæ: non perficit laudem, sed initiat dignitatem. Et statim post confessionem maius periculum est, quia plus aduersarius prouocatus est. Denique in sermone de Lapsis quinto: Religiosa vox Christum locuta est, in quem se semel credidisse confessa est, &c.

In cap. 8. Qui in modum septemplicis candelabri,) Alludit ad candelabrum illud, de quo multa in Exod. c. 25. quod sex calamis ex hastili eius productis, magna arte atque ambitione fabrefactum erat. Cæterum candelabri nomine, quod totum aureum erat, doctores Christum, per lucernas verò septem, Spiritus gratiam septiformem intelligunt.

In cap. 9. Quondam igitur venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginensis Episcopus.) Nequicquam hactenus vt de hoc viro apud veteres aliquid inuenirem, tentaui: præterquam quod diuus Cyprianus libro de hæreticis baptizandis obiter huius mentionē facit. Verba ipsius adtexam: apud nos, inquit, non noua aut repentina res est, vt baptizandos censeamus eos, qui ab hereticis ad Ecclesiā perueniunt, cum multi iā anni sint, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro, cōuenientes in vnū episcopi plurimi hoc statuerūt, &c.

Horum sententia ab Ecclesia Romana reiecta est, quam & diuus Augustinus in opere contra Donatistas refellit: potissimum libro tertio, sexto & septimo.

Nihil

Nihil nouandū esse,nisi quod traditum est.) Traditum porro erat à Romana Ecclesia, hæreticos cùm ad Ecclesiam redire vellent, sola manus impositione non retinctione debere purgari. Cæterum ea epistola, quam à Stephano Papa ad Aphricam hic missam dicit,inter D.Cypriani opera est,lib.epistolarum secundo,numero septimo:cuius initium: Quanquā bene sibi conscius animus,&c. Epistola est lectu digna : nimirum & erudita,& antiquam illam Romanę Ecclesiæ grauitatem spirans.In ea verò(vt & illud hic quoq; in studiosorum gratiam adiiciam) sententia est quædam fœdè admodum deprauata, cui nulla euulgatio hactenus remedium attulit. Nam postrema editio, quam Colonienses anno 44.nobis dederūt,in qua vir vtraque lingua doctissimus D.Henricus Grauius multa vulnera persanauit,locum corruptum quidem esse ostendit interpositis duobus asteriscis interim tamen nihil adferens quod eam tabem sanare queat. Sententia verò hæc est : Absit enim ab Ecclesia Romana,vigorem suum tam prophana facilitate dimittere,& nisi vos seueritatis,euersa fidei maiestate dissoluere,&c.Igitur quum Clemens medicinæ doctor,natione Anglus,vir ornatissimus, ac Græcarum literarum peritissimus,mecum subinde pro sua humanitate de litteris conferret,atque harum occasione multa de præclarissimi viri Thomæ Mori, quo familiariter dum viueret,vsus erat,humanitate,pietate, prudentia ac eruditione diceret, meminit quoque sub inde Margaretæ Mori filiæ: cuius ingenium atque doctrinam mirificè prædicabat. Vt autem cognoscas,inquit,vera esse quæ dico, adferam tibi ex Cypriano locum deprauatū admodum, quem illa citra exemplaris subsidium,sola ingenij sui fœlicitate restituit.Erat autem ea sententia, quam suprà posui. Nam pro eo,quod ibi legimus,nisi vos seueritatis,neruos, seueritatis reponendum esse dicebat.Error scribarum inscitia obrepsit.Suspicandum,scriptū fuisse in antiquo codice hoc modo,n̄nuos, apiculo supra n. literam scripto:verùm quia & hæc dictiuncula, nisi, hac ratione contractiùs pingi solet, scriba vnum vocabulum in duas voces dissecuit. *In cap.10.*

Vt etiam posteri ipsius, peccati sui maledictis obligarentur.) Chanaam enim filius Cham,qui fuit pop.Chananæus,huius maledictionis populus tulit:reiectus nimirum à Deo, & idolotū cultui deditus,atque Israeliticæ genti acerrimus atque infestissimus hostis. Quare non semel eam gentem Dominus exscindi imperat.Sic enim legis:De his autem ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes viuere, sed interficies in ore gladij : Hæthæum videlicet & Amorrhæum,& Chananeum,Pherezæum & Iebusæum, ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis.Huc pertinet,quod Abraham summo studio cauit,ne Isaac filius eius de filiabus Chananæorum acciperet vxoré. Inde quoque est illa prophetica exprobratio Pater tu* Amorrhæus & mater Cethæa. Porrò Amorrhæus, filius est Chanaan.Daniel item ad illos flagitiosos senes: Semen Chanaan, inquit, & non Iuda. Pulcherrima verò atque accommodatissima allegoria hic vsus est auctor,qua significat neminem oportere petulātiùs insectari, si quid leniter à sanctis Patribus erratum sit,sed tegere verecundè , quod vtique est candidi animi : ne dum nostro ingenio plus quàm æquum est indulgemus, horū authoritas(quæ vt sarta tecta sit, multū interest)grauiter labefactetur. *In cap.11.*

In aliud Euangelium, quod non est aliud.) Hoc modo legisse videtur D. Hieronymus,quodè commentariis,quos in hanc epistolam conscripsit, doceri potest : Translati(inquit)estis in aliud Euangelium, quod non est aliud. Quanquā Erasmus in annotationibus suspicatur Hieronymū legisse,in aliud *In cap.12.*

Euangelium quod nõ eſt,nec addidiſſe aliud. Si enim ait: Quia omne quod falſum eſt non ſubſiſtit:& quod contrarium eſt,non eſt. Vt eſt illud: Ne tradas Domine ſceptrum tuum his,qui non ſunt.Et alibi:Ea quæ non erant,vocauit Deus. Certè Tertullianus quoque Vincentianæ lectioni adſtipulatur. Sic enim ſcribit lib.4.contra Marcionem:Miror vos tam citò transferri ab eo qui vos vocauit in gratiam,in aliud Euangelium.Et ſtatim:Nam & adiiciens quòd aliud Euangelium omninò non eſſet, creatoris confirmat id, quod eſſe defendit. Græca tamen exemplaria ſecùs legunt etiam illud quod Robertus Stephanus nobis nunc poſtremum dedit.Sic enim habet.

θαυμάζω ὅτι ὅτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τȣ̃ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χριςȣ̃ εἰς ἕτερον ἐυαγγέλιον, ὃ ὀυκ ἔςιν ἄλλο εἰ μή τίνες εἰσὶν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς.

Atque errores venalitios circumferendo.) Alluſio eſt ad circum foraneos iſtos mercatores, qui quaquauerſum merces ſuas vendendas circumferunt: quorum iſti falſorum dogmatum nundinatores perſimiles ſunt, qui vrbes, pagos,vicos ac domos viduarum(vt Apoſtolus dicit)penetrantes,adulterinã doctrinam ſuam ceu vendendam exponunt.

Catholicæque doctrinæ manna reuomentes.) Ad hunc modum legendum eſſe cenſemus, quum omnes excuſi libri,quos hactenus vidi,legant, remouentes. Tacitè enim alludit ad Iſraeliticum populum, qui cùm ex Aegyptiaca ſeruitute in vaſtam ſolitudinem illam imperio Dei eſſet edoctus cœleſtis cibi,qui iis quotidie dabatur,nauſea adfectus,ad ollas carnium quas in Aegypto reliquerant,ſuſpirabant.

In cap. 14. Cùm infœlix ille Neſtorius.) Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus fuit: vir quantumuis natura eloquens,in ſcripturis tamen & veterum lectione,quos præ ſe fortiter cõtemnebat, minùs exercitatus.Pelagianam hæreſim ſequutus eſt.Hic verò in id ſummo ſtudio laborauit, vt Chriſtum Dei filium ex virgine Maria natum,hominem duntaxat, non etiam Deum eſſe doceret: atque ideo Mariam χριςοτόκον, non autem θεοτόκον eſſe dicendam: poſtea verò ſanctæ inculpatæ vitæ merito Chriſtum obtinuiſſe: vt dignus haberetur, cui ſe diuinitas iungeret.Huius igitur nefandi erroris veluti rediuiuos excitans cineres, & ex antiquis fauillis nouum volens mouere incendium, iure ab Eccleſia reiectus eſt: perſtrenuum contra hanc ſuam audaciam habens antagoniſtam D.Cyrillum Alexandrinum antiſtitem,qui hâc peſtem multis ſudoribus profligauit, extingit: Multa paſſim apud Zozomenum in Eccleſiaſtica hiſtoria de huius Neſtorij pertinacia, arrogantia, ac tyrannide leguntur:vbi inter cætera quoque refertur,linguam ipſius, qua multas ac intolerandas in Chriſtum blaſphemias euomuerat, primùm poſt mortem eius à vermibus fuiſſe depaſtam.

Velut apud Pannonios maiorum memoria Photinus.) Hic Galata natione, Epiſcopus verò Sirmitanæ Eccleſiæ fuit: vir Græca & Latina lingua diſertus. Sabellij verò ac Pauli Samozateni perfidiã fouens, qui Chriſtum nudum duntaxat hominem non etiam Deum eſſe blaterabant, humanæque ſcientiæ præſidio fretus, creditum ſibi Chriſti gregem in ſuam ſcientiam pertrahere & diuerſis atque occultis cuniculis in Catholicam domum irrepere tentabat.De hoc Photino eſt antiquorum Patrum ſententia,quòd multa continentiæ & ingenij bona vno ſuperbiæ malo perdiderit.

Sed etiam Apollinaris exemplo.) Syrus hic fuit, ſua ætate omnium faciliè doctiſſimus atque eloquentiſſimus.Porphyrij veſaniæ,qua in Chriſtianos

incredibili petulantia debacchabatur, triginta voluminibus respondit, denique cùm Iulianus Cæsar, fidei Christianæ desertor, interdixisset Christianis disciplina Græcorum, ne nihil ageret, Hebræorum historias vsque ad Saulis Regis tempora heroïco carmine conscripsit, in viginti quatuor tomos, iuxta literarum Græcarum numerum, opus illud (vti ferunt) partitus. Cæterum posteà ingenij ac eloquentiæ fiducia fretus, nouum ac perniciosum dogma in Ecclesiam inducere voluit: quod quale fuerit, Vincentius noster obiter hic breuiterque perstringit.

Fuit & alius Apollinaris (ne quis fallatur.) Hierapolitanus antistes, quem D. Hieronymus cōtra Cataphrygarum insanas nænias scripsisse, & M. Antonino, sub quo floruit, pro fide Christianorū insigne volumē obtulisse refert.

Magna pudicitia.) Tradunt Origenem dum Alexandriæ adolescens catechistam ageret, castitatis amore se ipsum exsecuisse, quo liberè citraque pudicitiæ periculum Euangelicam philosophiam doceret. Quam rem tanquam Christianæ doctrinæ contrariam pòst illi obiecit Demetrius, tunc Alexandrinę Ecclesię Episcopus, quē fœlices Origenis successus clāculo mordebāt. *In cap. 1.*

Qui primū in ea domo natus est, quæ est illustrata martyrio?) Filius enim fuit Leonidis martyris, qui sub Seuero principe omnifaria crudelitate in Christianos sæuiente, deciso capite, martyrij lauream est adeptus. Denique & ipsum quoque etiamnum puerum, tanto martyrij amore arsisse ferunt, vt vltrò quoque ad iudicis tribunalia, vbi martyres torquebantur: fuisset consolaturus, ni à matre fuisset detentus. Cùm verò ad principis fiscum patris bona essent relata, tanta rerum familiarium premebatur inopia, vt lucubrationes suas interdum diuendere sit coactus, quò haberet, vnde vel tenuiter viuere posset. Cæterum quòd Vincentius frequentius hunc ob dominicæ confessionis nomen adflictum fuisse scribit, eius rei meminit Eusebius Ecclesiasticæ historiæ libro sexto: dicens eum in Deciana persequutione post toleratas contumelias, minas, carceres, vincula, catenas, præclarū constantiæ ac fidei suæ testimonium præbuisse. Proinde quid de Origenico ingenio vel doctrina sentiendū sit, vel vnicum D. Hieronymi testimonium, quod hic adscribam, abundè docebit. Igitur in epistola ad Pammachium & Oceanum, cuius principium, Schædulas quas misistis: Volt, inquit, aliquis laudare Origenem? Laudet, vt laudo, Magnus vir ab infantia, & verè martyris filius Alexandriæ Ecclesiasticam scholam tenuit, succedens eruditissimo viro Clemēti presbytero. Voluptates in tantum fugit, vt zelo Dei, sed non secundùm scientiam, ferro truncaret genitalia. Calcauit auaritiam, scripturas memoriter tenuit, & in studio explanationis earū diebus desudauit ac noctibus Mille & eo amplius tractatus, quos in Ecclesia locutus est, edidit: Innumerabiles prætera commentarios, quos ipse appellauit Tomos: & quos nunc prætereo, ne videar operum eius indicem texere. Quis nostrum potest tanta legere, quanta ille conscripsit? Hactenus ille.

Cuius scientiæ cùm Gręci non crederent, Hebræa quoque elaborata sunt.) Mihi hæc lectio non vsquequaque arridet. Quid si legamus. Cuius scientiæ cum Græcia cederet. Hebræa quoque elaborata sunt. Id quippe autor dicere videtur, quòd cùm Origenes ingenij sui magnitudine & indefatigatis studij laboribus ad Græcarū disciplinarū fastigiū pertigisset, Hebraicas quoque literas discere voluerit. Tantū, ait Hieronymus, in scripturis diuinis habuit studij, vt etiā Hebræam linguā cōtra ætatis gentisq; suæ naturā edisceret. Cęterū si hac nostra diuinatione huius rei scopū non attigimus, (quis enim vulnera

omnia citra exēplaris subsidium sanare posset?) adferat aliquis meliora,& lucrū computabimus: vt si quid hic supputationis hæreat, persanetur omnino.

Nemo mortalium plura.)Si exstaret ea epistola, quam D. Hieronymus ad Paulam Eustochij matrem conscripsit, in qua quicquid ab Origenico ingenio elaboratum est, diligenter contexuit,conferens eum M. Varroni, homini vt omnium doctissimo, ita polygrapho quoque, non esset cur hac de re turpiter contendere deberemus,vt plerique faciunt,qui de iis rebus differere volunt,quas nesciunt.

Sed dicet aliquis corruptos esse Origenis libros.)Hac de re D.Hieronymi libet hic proferre sententiam. Sic enim ille in Epistola ad Pammachium & Oceanum scribit: Illud verò quòd asserunt à quibusdam hæreticis & maleuolis hominibus libros esse violatos, quàm ineptum sit,hinc probari potest. Quis prudentior,doctior,eloquentior Eusebio,& Didymo,assertoribus Origenis,inueniri potest? Quorum alter sex voluminibus apologiarum,ita eum vt se sensisse confirmatn:alter si eius errores nititur excusare, vt tamen illius esse fateatur: non scriptum negans, sed sensum scribentis edisserens. Aliud est,si quæ ab hæreticis addita sunt,Didymus quasi benè dicta defendat.Solus inuentus est,Origenes,cuius scripta in toto orbe falsarentur:& quasi Ad Mithridatis literas omnis veritas vno die de voluminib' illius raderetur.Si vnus violatus est liber, nū vniuersa eius opera, quæ diuersis locis & temporibus edidit, simul corrumpi potuerunt?Ipse Origenes in Epistola quam scribit ad Fabianum Romanæ vrbis episcopum, pœnitentiam agit, cur talia scripserit, & causas temeritatis in Ambrosium refert, quod secretò edita, in publicum protulerit. Hæc ille. Verum nequis fallatur,Ambrosius de quo hic agit,Alexandrinus erat, vir vt nobilis, ita admodum diues. Hic quoniam Oreginis industria à Marcionis errore ad Catholicam fidem reuocatus erat, ingenti studio(vt par erat)ipsum complectebatur. Commentanti enim membranas, notarios,ac ea quæ huic rei necessaria erant abundè suppeditabat: nihil non faciens, quo fœlix illud ingenium ad scribendum prouocaret. Hunc ergo quum haberet.Ergo dioctin, hoc est, operis pensum exigentem omne quod ad se scribebatur, ceu proprium is sibi vendicans, amicis passim citra delectum legendum offerebat.Et hoc est quod Origenes suprà conqueritur.

In ep.24. Sed & Tertulliani eadem ratio est.) Tertullianū scribit Hieronymus presbyterum fuisse prouinciæ Africanæ,ciuem vero Carthaginensem. De cuius omnifaria eruditione & ingenij acumine multa sunt in veterum monumentis.D.Cyprianus tanti hunc fecit,tamque habuit charum vt ne diem quidem sine eius lectione traduceret,solitus notario dicere,Da magistrum,Tertullianum signans.Neque verò minoris hunc D. Hieronymus fecit, qui passim data occasione,eius laudes eloquitur. In epistola ad Magnum oratorem:Tertulliano,inquit quid acutius? quid eruditius? Denique in Apologetico libro, quem aduersus Gentes conscripsit, cunctā sæculi disciplinam cōtineri dixit. Quòd proculdubio verum est:quum vir acris & ardentis ingenij, non ferens Gentilium insolentiam atque sæuitiam, qua in Christianos ferebantur, omnes ingenij sui neruos in horum defensionem intendit: incomparabiles interim eruditionis ac eloquentiæ suæ opes isthic ostentans. Verùm(quod dolendum)hoc tam præclarum doctrinæ lumen, quum multos ex errorum tenebris ad veram lucem reuocasset, ipse postea, nescio quo malo ingenio afflatus,in fœdos ac pudendos errores prolapsus est:secutus imprimis Montani impostoris vecordiam qui se Paracletum à patre missum esse fingebat, de-

niquc

nique & Millenariorum, quos Græci Chiliastas vocant, fauit errori, quibus persuasum erat, facta communi resurrectione, nos in hac terra veluti in campis Elysiis suauiter & lautè annos mille victuros. Proinde castitatis tantus erat amator, vt Cathaphrygarum secutus insaniam, secũdas nuptias damnaret. Id quod subinde alias, tum verò ex professo in opere suo de Monogamia facit.

Gnostici) Tam superbo titulo hæc hæretica lues populo se venditabat: ab exacta nimirum rerum omnium (vt ipsi volebant) scientia, quam se habere iactabãt. Gnostici enim, cognoscentes sunt, παρὰ γνῶτις. Horum alij Basilidem, alij Valentinianum principem fuisse volunt. Sunt qui à Gnosticis Ophitarum sectam confictam esse dicant: quorum hæc erat opinio, vt serpentem illum, cuius impostura primi parentes decepti sunt Christum fuisse dicerent, tanquam sciẽtiæ boni & mali auctorem. Epiphanius horum tam spurca & abominanda opera fuisse scribit, vt castis auribus nefas sit ea ingerere.

Et insania illa insanarũ mulierum nouitij dogmatis somnia.) De Priscilla & Maxilla dicit: quæ Montani ludibria secutæ, quum essent opulentæ ac nobiles fœminæ, & propheticum spiritum se habere mentirẽtur, multas Ecclesias primùm auro, deinde nefandis dogmatibus corruperunt. Quòd autẽ insanas dicit, alludit ad vates phanaticos & lymphatos: Scribunt veteres has mulieres cum præceptore suo Montano suspendio interisse.

Vt probati manifestentur.) Sic Tertullianus: Hæc sunt ingenia de spiritalibus nequitiæ, meritò contemplandæ fidei necessaria: vt electi manifestentur, vt reprobi detegantur, denique initio libri de præscriptionibus auersus hæreticos. Conditio præsentium temporum fratres, inquit, etiam hanc admonitionem prouocat nostram, non oportere nos mirari super hæreses istas: siue quia sunt, futuræ enim prænunciabantur: siue quia fidem quorundam subuertunt: ad hoc enim sunt, vt fides habendo tentationem, haberet etiam probationem. Cyprianus item libro 3. de simplicitate Prælatorum: Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant. Sic probãtur fideles, sic perfidi deteguntur, sic & ante iudicij diem hic quoque iam iustorum atque iniustorum animæ deteguntur, & à frumento paleæ separantur: vt dum corda & mentes nostras veritatis discrimen examinat, probatorum fides integra, manifesta luce clarescat. *In cap. 25.*

Statim cernitur frumentorum grauitas, & leuitas palearum.) Allusio est ad Euangelicam sententiam, quæ est Matth. cap. 3. Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam &c. Frumenti nomine constantes in fide Christi: palearum verò, leuiculos & qui omni vento doctrinæ mouentur, signans. Non absimili phrasi vsus est Tertul. libr. de fuga in persecutione, Quis est, inquiens, exitus persecutionis, quis effectus alius, nisi probatio & reprobatio fidei, qua suos vtique dominus examinauit? Hoc nomen iudicium est persecutio, per quam quis aut probatus aut reprobatus iudicatur. Porrò iudicium soli Deo competit. Hæc palea illa, quæ & nunc dominicam aream purgat, Ecclesiam scilicet, confusum aceruum fidelium euentitans, & discernens frumentum martyrum, & paleas nugatorum. Cyprianus quoque libro de singularitate clericorũ: Nemo æstimet bonos de Ecclesia posse discedere. Triticum non rapit ventus nec arborem solida radice fundatam procella subruit. Inanes paleæ tempestate iactãtur, inualidæ arbores turbinis incursione euertuntur. Tum alibi: Plantationẽ non plantatam à Deo patre videmus non frumẽti stabilitate solidari: sed tanquã paleas dissipãtis inimici spiritu ventilari.

Digitized by Google

In cap. 26. Qui est vestrum insipientissimus, diuertat ad me.)Versionem septuaginta interpretum sequitur. Sic enim illi habēt. ὅς ἐςιν ὑμῶν ἀφρονέςατος ἐκκλινάτε πρὸς με. Vulgata autem editio : Quis est paruulus? declinet ad me. Et mox Inopes autem sensu exhortatur, dicens. LXX. κὴ τοῖς ἐνδέσι φρονῶν, Nos, Et vecordi locuta est. Deinde, aquam dulcem furtim bibite, Hoc modo & D. Ambrosius legit, lib. de Cain & Abel. 1. c. 4. LXX. καὶ ὕδατος κλοπῆς γλυκεροῦ πίετε. Vulgaris lectio, aquæ furtiuæ dulciores sunt. At ille, inquit, nescit, quomodo terrigenæ apud eam pereant. L X X. ὁδὲ οὐκ ὅτι οἶδεν γηγενεῖς παρὰ αὐτῷ ὄλλυνται. Nos, & ignorauit, quòd ibi sint gigantes.

In cap. 27. Esto spiritalis tabernaculi Beseleel)Alludit ad vetus Iudaicę gentis tabernaculum, quod Beseleel diuina sapientia præditus summo artificio exstruxit. Locus ex Exodi 31. c. Ecce vocaui, inquit, ex nomine Beseleel, filium Vri, filium Hur, de tribu Iuda, & impleui eum spiritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia, in omni opere, ad excogitādum quicquid fabrefieri potest ex auro, argento, & ære, & marmore & gemmis, & diuersitate lignorum. Cæterum spiritalis tabernaculi nomenclatura Ecclesiam Christi, cuius illud typus fuit, significat, quam quisquis doctoris, aut pastoris munere fungitur, in more illius Beseleelis, omni venustate atque elegātia spiritali expolire debet.

In cap. 30. Iniquū est, vt pro germana veritate frumenti, subdititiū zizaniæ eligamus errorem.)Tacitè alludit ad Euangelicam parabolam vbi Christus zizaniā inter triticum à diabolo satā esse dicit. Perquàm eleganter autem veram atque Germanā fidem, tritiam vocat: tum quòd ea sterilis non sit, sed fructus vberrimos ex se producat, spem nimirum ac charitatem: tum etiam, quod gustu suauis, mirum in modum animam pascat: quod hæreticorum lolium, lappæ, ac tribuli præstare non possunt. Neque enim (vt Christi verbis vtar) de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant vuam.

Et nunc lætetur & excolatur.)Lætare, pro fimum adhibere dicit, quod stercorare vocāt hi, qui de re rustica scribūt. Vsus est ea voce Palladius. li. 1. In lętandis, inquit, arboribus crates faciemus. Inde est lętamen, fimus qui per agrū spargitur. Dictum verò sic volunt, quod segetes lętas, hoc est pingues efficiat.

Quodcunque igitur in hac Ecclesia, Dei agricultura.) Hoc modo Paulus populum ad fidem vocatum appellat in priori ad Corinth. epist. cap. 3. Dei, inquiens, agricultura estis: Inde est quod alibi legimus. Omnis plātatio quam non plantauit pater meus cœlestis eradicabitur. Deus enim pater, quemadmodum Christus apud Ioannem dicit, agricola est. Populum enim suum tanquam agrum colit, irrigans misericordiæ imbre, & peccatorum ac malarum affectionum spinas euellens, aperiens cor nostrum tanquam aratro diuini sermonis, plantans semina præceptorum, & fructum pietatis exspectans.

Ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitùs extraneas.) Dictum enim prophanum volunt tanquam à porrò & phano, hoc est, longè à phano: Quod euidenter poeta expressit.

Procul ô procul este prophani,
Conclamat vates, totóque absistite luco.

Denique & D. Cyprianus in epistolis, Quisquis, inquit, Ecclesiæ, non tenet vnitatem, prophanus est, alienus est foris est. Cæterum quod hic per cainophonias, id est, nouitates vocum, sententias ac dogmata noua significari scribit, hoc ipsum & D. Basilius ait: vocum nouitates, nouas quasdam & nuper inuentas doctrinas atque à vero alienas, appellans.

In cap. 34. Quis ante crudelissimum Nouatianum.)Crudelem hunc ideo dicit, quòd in

in peccatum prolapsis, & ad Ecclesiam lachrymis, gemitu, & dolore pulsantibus (vt D. Cypriani verbis vtar) diuinæ pietatis, & lenitatis paternæ solatia & subsidia claudit: nec ad soluenda vulnera admittit vulneratos, sed sine spe pacis & communicationis relictos, ad luporum rapinam, & diaboli prædam proiiciat. Denique in ea epistola, quam contra huius insanos errores conscripsit, ecce obortus est, ait, alius hostis, & ipsius paternæ pietatis aduersarius, hæreticus Nouatianus, qui non tantum (vt in euangelico significatum est) sicut Sacerdos vel Leuites iacentem vulneratum præteriret, sed ingeniosa & noua crudelitate sauciatum potius occideret. Aduersus hunc item Nouitianum pulcherrimos illos ac longè vtilissimos de pœnitentia libros scripsit D. Antistes Ambrosius in quibus tyrannicum ac prorsus sanguinarium huius dogma scripturarum auctoritate grauiter premit. Nam cum eos libros ad antiquorum exemplarium collationem recognosceremus, codicem & emendatum venerandæ antiquitatis nacti sumus, qui hunc titulum præferret Ambrosij libri de pœnitentia contra Nouatianos. Quod idcircò scribendum hic duximus, quia excusi libri secus habeant. Hos verò libros propediem, aspirante numine, dabimus tibi, lector à multis & crassis erroribus vindicatos, postquam id quod iamdudum parturimus ad vmbilicum perduxerimus.

Quicquid verò quamuis ille sanctus & doctus, quamuis Episcopus, quamuis Confessor & martyr &c. Eadem fere Tertull. lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos. Quid ergo, inquit, si Episcopus, si Diaconus, si vidua, si virgo, si doctor, si etiam Martyr lapsus à regula fuerit, ideò hæreses veritatem videbuntur obtinere: Ex personis probamus fidem, an ex fide personas? *In cap. 39.*

Furandę veritatis patuerit occasio: Tacitè alludere videtur ad id quod Dominus ait apud Ioannem. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Et eodem loco: Quotquot venerunt fures sunt & latrones. Furantur enim hæretici veritatem, & scripturæ diuinæ ostium violenter effringunt, dum ad suam sententiam commodúmque verba sacræ legis detorquent, & veluti in ius suum transcribunt. Sic paulo post quoque ad defensionem sui sacræ legis verba furari.

Tertiò doctores, qui nunc tractatores appellantur. Indiscriminatim ponit doctores, tractatores, Magistros, Prophetas, Horum enim munus erat diuinas litteras populo enarrare. Nam quod Prophetæ in nouo testamento appellentur non solum ij qui futura vaticinantur, sed etiam qui sacram scripturam interpretantur. Paulus non semel docet. Ephesiis enim scribens: Et ipse inquit dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas alios autem Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in ædificationem corporis Christi. Hic Prophetarum nomine veteres scriptores eos intelligi debere dicunt, qui antiquorum Prophetarum ænigmata, & ea, quæ obscurius ab iis dicta sunt, in lucem proferunt. Idipsum quoque Paulus ostendit in priore ad Corinthios epist. capit. 12. Alibi quoque euidentiùs: spiritus Prophetarum Prophetis subiectus est. Et in Apostolicis Actis: Erant in Ecclesia Prophetæ, & doctores. Cæterum quos Apostolus ad Ephesios scribens quinto loco ponit doctores, hoc Vincentius toto hoc opere suo magistros vocat, quemadmodum & diuus Hieronymus in commentariis huius epistolæ, hunc locum enarrans. Græcè est, τοὺς διδασκάλους. *In cap. 40.*

F I N I S.

Digitized by Google

Vigiliis verò ieiuniis & orationibus assiduis insistendo, ad supernam promissionem anhelabat. Vir igitur prudentissimus erat, quia transitoria fugere nouerat, & quæ beatum faciunt possidentis omnimodis appetebat, Refrenando etiam ea quæ nomine possent delectari temperantiã obtinebat. Fortis erat quia nunquam aduersis potuit frangi, nec aliquando prosperis eleuari Iustus quoque erat, quia nulli vnquam quod suum erat abnegauit, & Creatoris obsequio se perpetua & constanti voluntate vt dignum est mancipauit. Cúmque de virtute in virtutem infatigabiliter ascendere conaretur fama sanctitatis illius circumquaque crebescente oportuno in tempore diuina predestinatione Venciẽsis Ecclesiæ ordinatur Episcopus. Eãdem igitur quadraginta annis fideliter rexit Ecclesiam: subiectámque sibi plebem non minus exemplis quam verborum predicatione instruxit, humilitatis quoque non immemor dum plus sublimaretur, non quasi dominationem in Clero haberet se extollebat, sed erat inter eos quasi vnus ex ipsis. Audientes autem multi diuersis ægritudinibus alligati tantæ sanctitatis famam, concurrebant ad eum, eius auxiliũ per orationem, vel per manus impositionem flagitantes, qui continuò pristina sanitate recepta ad propria cum gaudio reuertebãtur. Etiam Epilenticis diuinæ pietatis beneficio restituit sanitatẽ. Per triginta verò omnes ante terminum vitæ ipsius psalterium ex integro antequam comederet stando perlegere singulis diebus solitus erat, Licet verò statura esset procerus, speciosus forma, vultúque decorus, ieiuniorum tamen & orationum ac vigiliarum assiduitate corpus edomitum in seruitutem spiritus redigebat, & omni mentis intentione vbi thesaurum suum reconditum habebat in cœlestibus conuersabatur. Quanquam & tam speciali dignitate quam & sanctitatis fama magnus inter homines haberetur, permissum tamen se existimando paruis semper erat contentus. Transgressoribus autem normam iustitiæ opponebat quosdam etiam plus perferendo quam persequendo ab impietate reuocabat, mitibus atque piis mitissimus existebat. Quodam igitur tempore quadragesimali abstinentia peracta in die sancto parasceue dum ad vesperum clericis potus deferretur, ipse sibi aquã præcepit afferri, quæ ab eo more solito signata ilicò in vinum conuersa est. Quo dum gustasset, vinumque cõperisset, minatus est ministrum, quòd sibi vinum detulisset. Iterumque ipso precipiente aqua delata est. Ipsoque benedicente signatæ, statimque vinum est effecta. Quo gustato atque comperto cunctis qui aderant admirantibus increpauit ministrum non credens quod aqua esset, id quod sibi detulerat. Iterumque prǽcepit aquam sibi in peluim afferri & se vidente in scyphum infundi, quam iterum sub nomine Trinitatis signauit & continuò vinum effecta est. Quod cùm vir beatissimus comperisset, & opus diuinæ fuisse pietatis intellexit, & cum gratiarum actione ex eo bibit, & clericis qui cum eo erant ad bibendum porrexit, quorum quidam qui biberunt superstites existunt, & certum testimoniũ proferunt. Appropinquãte verò resolutionis eius tempore, artubus ægritudine fatigatis à lecto surgere non valebat, sed mentem ac spiritum ab intentione orationis non relaxabat. Concurrebant ergo ad eum ex vicinis ciuitatibus & castellis innumerabiles viuorum ac mulierum cateruæ visitationis gratia, quia ab omnibus circumquaque nimio affectu diligebatur. Cuidam autem mulieri longius manenti, quæ per quinquenium cœca extiterat, visum est per somniũ se ante sanctum virum Lambertum assistere, & per illius manus tactum visum recipere? Cuius visionis non immemor quantocius potuit ad locum vbi erat perrexit. Quæ ingressa

Creatur Epi. Venciensis. Rexit an. 40.

Ieiuniis totũ psalteriũ recitabat.

Aquam in vinum ter conuertit.

Digitized by Google

interius obnixius deprecabatur, vt eam benediceret: Dumq; eleuata manu eã benedixisset, apprehẽsã manũ illius mulier deosculata est, & tetigit inde oculos suos, & statim visũ recepit, cũctisq; qui aderãt admirãtibus pro sua illuminatione Deum benedicere cœpit. Cúmq; vir beatissimus exitui propinquaret audiuit cæmẽtarios in Ecclesia tundentes lapidem, & sarchophagũ illius aptantes interrogauit quid ageretur, & dictum est ei à circunstantibus quod sepulchrũ illius in quo ponendũ esset corpus illius pararetur. Rogauitq; eos vt se adiuuarẽt, & ad videndũ illud ducerẽt. Quod cũ factũ esset, benedixit illud & eleuata manu signauit. Et sic reuersus ad lectũ aliquantulũ quieuit. Et circunstãte bonæ memoriæ Petro Antipolitano Episcopo, & Arnaudo Niciensi Episcopo, cũ cleri ac plebis numerosa multitudine de his quæ ad eũ pertinebãt q ageretur memoriter ordinauit. Episcopo verò agẽte in extremis interrogatus quomodo se haberet. Quibus respõdisse fertur. *Benè me habeo, & bona domini in terra viuentium me visurũ credo.* Et hæc illius vltima verba fuerũt. Et sic bonis operibus agitatum spiritum reddidit, sepultusq; est honorificè in sepulchro lapideo à iam dictis Episcopis in eadem Venciensi Ecclesia, cui Deo auctore pręsul extiterat 7. Calend. Iunij. vbi ad eius memoriã viuentes multa beneficia diuina miseratione percipiunt. Venerunt quoque die septimo ex vicinis oppidis clerici multi Missarum solẽnia celebraturi, pauperes etiã Eleemosinarum beneficiũ recepturi, inter quos quidam qui lõgo tempore fuerat cœcus adueniens ante B. viri sepulchrum orauit, statimq; visum recepit. Videntes autẽ illum qui cum pluribus annis cœcũ agnouerant, nunc videntem, valde admirati sunt, & diuinæ pietati laudẽ attribuunt. Mulier quædam filiũ habens cæcũ, audiẽsq; tot ac tanta de B. Lamberto, narrari miraculorũ insignia, adduxit filiũ suum ad sepulchrũ illius, & excubiis celebratis oratione statim oculi eius illuminati sunt. Procedente verò tempore in pascali solẽnitate dum deceret omnem Christianum sanctitati, & honestati operã dare vásque suũ in sanctitate & honore possidere, puer quidã rixando & conuiciando cũ altero, subito insanire cœpit, & à dæmonio vexari, Apprehendẽtes autem eum qui circunstabãt, tenuerunt eũ & ligauerunt. Cúmq; diutius vexaretur, & malè se haberet, fuit conciliũ eorum vt ad sepulchrum B. Lãberti eũ adducerent, ibique dimitterent. Quod cum factũ fuisset aliquantulũ quieuit, statimque quasi à sumno expergefactus pristinæ sanitati restitutus est. Quidã homo Fulco nomine Venciẽs. Ecclesię parochianus qui longo tẽpore surdus extiterat, venit ad Eccles. & ante sepulchrum sanctissimi viri cum lumine suo noctẽ duxit insomnem. Cúmque circa auroram orationi insisteret, quod fideliter petijt impetrauit. Nam dũ ad instar pellis excicatę dũ impetuosè rũpitur auris illius fecisse crepitũ dũ aperiretur, & si optatũ recepit auditum. Quidã iuuenis & corpore ægrotabat, & mẽte alienabatur à Deo vt amici eius de salute illius dubitarent, & fecerunt ergo imaginẽ ceream, ipsumque ægrum ad sepulchrũ B. Lamberti adduxerunt & imaginẽ detulerunt. Cúmq; in excubiis pernoctassent, æger diuino beneficio sensit leuamẽ, & sic de illius salute gaudentes ad propria sunt reuersi. Redunte autem tẽpore cum ad celebrandũ annuale obsequiũ Cleri ac plebis multitudo maxima conuenirer: Quoddã insigne, omnibúsque admirãdũ, cunctis qui aderant cernentibus apparuit. Nã vas in quo Corpus illi⁹ quiescebat manãtibus limpidissimis aquis cœpit superfundi, quasi imbribus validis de super irrigaretur. Miles quidam famosissimus intererat, qui lumen dudum vnius oculi penitùs amiserat, & aqua illa oculum cœcum tetigit, & continuò lumen quo caruerat recepit.

Illuminat cæcã mulierem ex ciuitate Nicea.

Diem claudit extremum. 26. Maij.

Cœcus ad sepulchrũ eius lumẽ recepit.

Paruulus etiã illuminatur.

Puer obsessus à dæmone liberatur.

Surdus audi- recepit.

Insano sanitati redditur.

Ex sepulchro eius aqua scaturit.

Monoculus sanatur.

Puer

ed by Google

Puer quidam Ioan. nomine qui semper mutus extiterat ibidē adductus, ante sepulchrum viri loqui simul & Deum benedicere cœpit. Mulier verò quædam Susana nomine, de aqua illa quæ de sepulchro illius manauerat, in vase vitreo recepit, & secum detulit, multisque qui variis ægritudinibus detenti erant ad bibendum porrexit, qui illico pristinæ sanitati restituti sunt. Mulier quædam quæ & longo tempore muta extiterat, & brachium simul ac manuum paraliticam habebat, eodem die & sanitatē recepit, & loquelam. Duæ mulieres, quorum altera erat cæca, altera surda, sub vnius diei spatio desideratam sospitatem se recepisse gauisæ sunt. Homo quidam cœcus, & mulier cœca de diuersis locis venientes ante sepulchrum illius orantes diuinæ pietatis beneficio vna die simul illuminati sint. Quatuor mulieres in diuersis locis habitantes, audito rumore tot, ac tantorum miraculorum ad sepulchrum Beatissimi viri venerunt misericordiam vnanimiter deprecantes, quarum duæ longo tempore cæcitate laborauerāt, tertia per quinquennium muta fuerat: Quarta quindecim annis paralitica extiterat: Quæ per triduū orando sustinuerunt, & in die tertia optatam quam petierunt salutem impetrare meruerunt. Mulier quædam sciatica quæ nullo tempore valebat incedere, ad memoriā prætaxati Episcopi delata est, & ante sepulchrum illius posita, quæ vsque in crastinum perseuerauit orans, & circa manè ossibus illius crepitantibus, ita vt audiri possent à circunstantibus erecta est, & sanitati restituta. Mulier quædam habens filium paraliticum ad memoriam Beatissimi Lamberti adduxit, & ante sepulchrum illius pernoctantes noctem duxerunt insomnem circa mane autem cum firmitate membrorum optatam adeptus est sospitatem: & sic cum eadem matre sua cum gaudio ad propria veuersus est.

Mutus loquitur aliaq; variæ ægritudines sanātur.

Præfactus verò Episcopus per quadraginta annos Vencienſem rexit Ecclesiam (vt dictum est.) Et Anno Incarnationis nostri saluatoris Millesimo, Centesimo, quinquagesimo quarto, suum suo reddidit spiritum creatori.

Anno Domini. 1154.

Extractum & collationatum cum suo proprio originali existente in Archiuis Ecclesiæ cathedralis Venciensis in prouincia prouincia per nos Antonium Isnardum Canonicum Theologalem & Vicariū generalem Vencien. pro Reuerendissimo in Christo patre & Domino, Domino Guilielmo Blanco Episcopo Vencien. & Grassen. & Dominicum lauream Præcentorem dictæ Ecclesiæ, & Mauricium Vianum beneficiatum & curatum eiusdem Ecclesiæ, & Magistrum Petrum de Guigonis notarium regium & secretarium capitali prædictæ Vencien. Ecclesiæ. Et in fidem & testimonium premissorum nos subscripsimus. Anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo sexto & die decima quarta mensis Ianuarij Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Clementis Papæ Octaui, Anno quarto indictione nona. A Isnardus Vicarius generalis, Dominicus laurea præcentor Vencien. Mauricius Vianus curatus. Et ego Petrus de Guigonis notarius regius & secretarius prædicti capituli Vencien. in fidem omnium subdıtus P. de Guigonis noster & secretarius sic signatis.

Versus insculpti ante altare siue sepulchrum siue lapidem Beati Lamberti Episcopi Vencien. 1154.

DIscat, qui nescit, quod Episcopus hic requiescit,
Nomine Lambertus multa bonitate refertus.

Digitized by Google

Quique quaterdenis huic sedi præfuit annis,
Non hunc erexit res blanda, nec aspera flexit.
Parcat peccatis, illius fons pietatis,
Et lucescat ei, lux perpetua requiei.

De sancto Germano Episcopo Pariensi & monacho Lerinen. Gregorius Turonen. Histor. Franc. lib. 4. cap. 51.

28. Maij. Sygibertus verò obtentis ciuitatibus illis quæ citra Parisios sunt positæ, vsque Rothomagensem vrbem accessit, volens easdem vrbes hostibus cedere, quod ne faceret à suis prohibitus est, regressus inde Parisios est ingressus: ibique ad eum Brunichildis cum filiis venit. Tūc Franci qui quondam ad Childebertum aspexerant seniorem, ad Sygibertum legationem mittunt, vt ad eos veniens, derelicto Chilperico, super seipsum Regem stabilirent. Ille verò hæc audiens misit, qui fratrem suum in supra memorata ciuitate obsiderent ipse illuc properare deliberans. Cui S. Germanus Episcopus dixit, si abieris & fratrem tuum interficere nolueris, cuius & victor redibis: sin autē aliud cogitaueris, morieris: sic enim Dominus per Salomonem dixit: *Foueam quam fratri tuo parabis, in eam corrues.* Quod ille peccatis facientibus audire neglexit. Veniēte autē illo ad villam cui nomen est Victoriacum, ab exercitu Rex statuitur duoque pueri à Fredegunda regina destinati vtraque ei latera feriunt, sicque vociferans emisit spiritum.

Idem Gregorius Turonen. Hist. Franc. lib. 5. cap. 8.

Moritur anno Domini 578. EO anno (primo scilicet Childeberti regis filij Sygiberti) erat enim annus nostrę salutis quingentesimus septuagesimus octauus & Beatus Germanus Parisiorū Episcopus transiit: in cuius exequiis, multis virtutibus quas in corpore gesserat, hoc miraculum confirmationem fecit. Nam carcerariis acclamantibus, corpus in platea adgrauatum est, solutisque eisdem rursum sine labore leuatur: ipsi quoque qui soluti fuerant in obsequium funeris vsque ad basilicam in qua sepultus est, liberi peruenerunt. Ad sepulchrum autē eius multas virtutes Domino tribuente, credentes experiuntur: ita vt quisque si iusta petierit, velociter exoptata reportet. Si quis tamen strenuus virtutes illius quas in corpore fecit sollicitè vult inquirere librum vitæ illius, qui à Fortunato præsbytero compositus est, legens cuncta reperiet.

Idem Gregorius, Hist. Franc. lib. 8. cap. 33. de miraculis post mortem sancti Germani Episcopi.

TVnc diruente igne super vinctos carceris adparuit eis Beatus Germanus & cōminuens trabem absque cathenas quibus vincti tenebantur reserato carceris ostio, vinctos abire permisit incolumes, illi verò egressi se ad basilicam S. Vincentij in qua sepulchrum habetur beati Antistitis contulerūt.

Idem Gregorius de gloria confessorum. Cap. 90. de sepulchro eiusdem S. Germani Episcopi.

INgrediente autem Chilperico Rege in vrbē Parisiacam, postridie qua Rex ingressus est ciuitatem, paraliticus qui in porticu basilicæ S. Vincentij, in qua Beatus Germanus requiescit in corpore, residebat, dirigitur; manè autem facto expectante populo gratias beato antistiti referebat. Nam sepè ibi, &

gressus

Digitized by Google

gressus paralyticorum, & cœtum visus virtute sancti restituuntur: & raro aduenit eius solemnitas quin ibi eius virtus ostendatur.

In cap. verò. 92. eiusdem libri, subinfert idem Gregorius Turonen.

IN Dolensi autem Biturigi termini vico Beatus Lusor Leucadi quõdam senatoris syluis requiescit, q fertur in Albis migrasse à sæculo: in cripta verò positus super pauimentum, sepulchrum habens ex marmore pario mirabiliter excultum. Factum est autem vt quadam vice S. Germanus Parisiacæ vrbis Episcopus ad hunc tumulum vigilias celebraret, haud procul formulam habens in qua genua cum necessitas cogeret, deflectebat. Factum est autem in vna vigiliarum nocte, dum psalmos lectionis Dauidicæ decantarent, stationis labore lassi clerici quasi pro aliquo releuamine, se super sepulchrum sancti defixis vlnarum cõpagibus sustentarent. Contremuit illico, beati tumulus confessoris, & sibi iniuriam irrogari præsenti vibratione fatetur. At Germanus Pontifex terrore perterritus, amoueri de super præcepit somnolentes, dicens: *Absistite, ô segnes, procul à tumulo ne sancto Dei molestia inferatur:* quibus amotis tremorem illum deinceps non senserunt. Hæc Gregorius Turonensis.

Ado verò Viennen. in Chronic. ætate sexta anno 564. hæc habet de sancto Germano Episcopo Paris.

FRanci qui sub ditione Chilperici erant ad Sygibertum transeunt, sicque Sygibertus Tornacum vbi Chilpericus residebat obsedit. Eo tempore sanctus Germanus Parisiorum Episcopus Sygiberto Regi mandauit, vt contra fratrem suum nullo modo abiret, neque de interfectione illius cogitaret, quod ille audire contempsit: sed Francis consentiens, more gentis impositus clypeo Rex constitutus est, ad regnum fratris sui Chilperici adeptus, qui non longè fraude Fredegundis à duobus iuuenibus interfectus est. Sicque prophetia sancti viri Germani vera fuit. Hæc Ado.

De sancto Germano Episcopo Parisiensi. Petrus in Cathalogo lib. S. capite 59.

GErmanus Episcopus Parisiensis, territorij Augustudonensis indigena, patre Eleutherio, matre Eusebia natus est, qui à iuuentute Deo seruiens à sancto Nectario Episcopo, Abbas sancti Symphoriani constitutus in sanctitate maxima, & operibus virtutũ pollebat & signorum miraculis refulgebat. Cùm enim incendium in monasterio accidisset & iam officinas flammæ circumquaque vallarent, Germanus ascenso tecto sumptáque cacuma plena aqua *Alleluia* concinens, & paululũ aquas super ignem effundens flãmas extinxit. Cùm quidã Radulphus quasdã cœnobij res inuasisset, vrsus adueniens per tres dies continuos equos ipsius deuorãs damnũ ablatorũ triplicauit, nec destitit donec ille resipuit, & res ablatas restituit. Annæ vxori Ebronij Regis missam celebrãs facie fulgidus admodũ apparuit. Per annos quatuor antequã Episcopus fieret cũ per visum claues portæ Parisiẽs. à sene sibi fuissent traditę conseruandæ, prædixit se ipsius futurum Pontificem ciuitatis; quod & post quadriennium factum est, qui in Episcopatu doctrina, clarus miraculis effulsit. Iuuenem enim à Iudæis in carcere tentum & compeditum eum inuocantem, ruptis vinculis per noctem absoluit. Ianuam Ecclesiæ sanctorum Geruasij & prothasij sibi clauibus obseratam basilicam intrare cupiens, cuius solo signaculo reserauit: multos à dęmoniis absessos liberauit: & ægros pluri-

Digitized by Google

mos à variis languoribus sanos effecit. In victu suo parcissimus: necessitati pauperum liberalissimus fuit, obitum suum præsciens ad caput lecti notarium suum scribere fecit, quinto calendas Iunij & nihil vltra. Quod dum nemo, quid sibi hoc vellet, intelligere posset, dum quinto calendas Iunij à corpore migrauit: quod propter hoc talem scripturam sanctus fecisset vnusquisque cognouit. Sic ergo die quo sanctus annorum ferè octuaginta obdormiuit in domino: sepultus in Ecclesia Parisiensi. Hæc Petrus in Cathal.

Migrat. 28. Maij.

De Bono siue Chonono Abbate sacri Monasterij Lerinensis Annotatio Vinc. Saler.

29. Maij.

QVarto Calendas Iunij proponitur nobis nobilis religione Lerinensis Abbas vita & nomine Bonus & Cultor eximius sacræ obseruationis Monasticæ disciplinæ, cuius rerum gestarum post multos labores & vigilias in euoluendis manuscriptis bibliothecæ Lerinẽsis & aliorum authorum impensos nullatenùs aliquid certi adinuenimus præter Epistolam sancti Gregorij magni ad ipsum Abbatem datam & ex ea Baronius in annalibus, quæ omnia hic subiicio. Porrò miramur vnde euenerit ipsius tam multiplex nominis variatio, nam in tertio libro vitæ sancti Honorati Archipræsulis Arelatensis capite 26. Chononus nomiantur & in quodam peruetusto codice membrano, præfati cænobij adest Catalogus sanctorum & procerum qui olim floruerunt in Insula Lerinensi inter quos, & iste anumeratur sub iis verbis sanctus Chononus siue Chononius seu Chonon vigesimo nono maij floruit anno 600. quem refert Arnoldus Vion author ligni vitæ in sui Martyrologij Monastici libro tertio die quo suprà; inquiens, *Lerini depositio sancti Chononis Abbatis admirandæ sanctitatis & humilitatis viri.* Et in notis: de quo prædictæ tabulæ Lerinenses hac die, quæ quamuis tempus quo floruerit reticeant, putamus tamen eum esse ad quem sanctus Gregorius Papa scribit, laudans eum de cauta Monasterij prouisione & diligenti gubernatione, insuper illustrissimus dominus Gregorius Corthesius Mutinensis Cardinalis amplissimus nostri ordinis in carmine de laudibus Lerinæ recensens aliquos sanctorum Lerinensium Chonona eum vocitat dicens.

Maximum post hos superante idipsum
Nomen, anblandum eloquium diserti
Cæsari dicam, an rigidum Chonona
Polemiumve.

Denique beatissimus Papa Gregorius in registro Epistolarum, libro nono, in dictione quarta ordinationis suæ, anno duodecimo inchoato, Christi verò 601. secundum aualistam Baronium in Epistola octaua Bononem seu Bonum eum appellat, quam in gratiam lectoris hic integram referimus, quæ talis est.

Gregorius Bononi Abbati Monasterij Lerinensis.

PRæpositorum solicitudo subiectorũ est cautela quam qui super rem creditem vigilat, hostis insidias declinat, quam autem solers hic in regendis fratribus quantóque studio in eorum sis custodia vigilans, Reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Menna referente cognouimus. Et sicut nos audita decessoris tui incauta remissio sæpius contristata est, ita prouisionis tuæ solicitudo lætificat, quia studij tui cautelam & tibi ad renumerationem

& aliis

Digitized by Google

& aliis ad vtilitatis exemplum prodesse non dubium est. Sed quia quantum se aduersarius noster ex omni parte præcaueri cognoscit, tanto per occulta quærit irrumpere:& repugnantem sibi callida arte nititur decipere, dilectionis tuæ vigilantia ardentiori se semper cura succendat,& ita cuncta Deo iuuante præmuniat, vt lupus sæuiens huc illúcque discurrens in oues dominicas ingrediendi locum non habeat. Eos ergo, qui tibi commissi sunt à gula, à superbia, ab auaritia, à maliloquio & ab omni immundicia redemptoris nostri suffragante gratia prohibere ac studij tui sit per omnia custodire: vt tanto tibi maior de commissa gubernatione merces accrescat, quanto subiecti tui contra aduersarij nequitias te fuerint vigilante victores. Itaque boni te dulcem praui sentiant correctorem, in qua videlicet correctione hunc esse ordinem noueris obseruandum vt personas diligas & vitia persequaris, ne si aliter agere fortasse volueris transeat in crudelitatem correctio & perdas quos emendare desideras, sic enim vulnus debes abscindere vt non possis vlcerare quod sanum est, ne plusquam res exigit ferrum impresseris, noceas cui prodesse festinas. Ipsa enim in te dulcedo cauta non remissa sit, correctio verò diligens sit, non seuera. Sed sic alterum condiatur ex altero vt & boni valeant amando quod caueant & praui metuendo quod diligant. Hæc dilectissime fili sollicitè attende, studiose custodi, vt dum tali moderatione Deo nostro incolumes quos suscepisti reddideris in die æternæ retributionis eo dicente audire sis meritus: euge serue bone & fidelis quia in pauca fidelis, Christi supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui, filium præterea nostrum Columbum presbyterum qui charitati tuæ suis est meritis commendatur: in tua dilatione proficere optamus & ex nostra commendatione.

Illustrissimus Baronius in annalibus tomo 8. anno. Christi 601. Gregorij magni duodecimo inchoato, Mauricij Imperatoris quinto decimo hæc habet de Bono Abbate Lerinensi.

SIcut verò aduersus impios atque atque sceleštos homines sanctissimi viri Gregorij zelus exarsit, ita è contra eos quos munus suum nouit religiosè explere fouit,& suis penè visceribus clausit: Videas hæc ex ipsius literis ad Bonum Abbatem cœnobij Lerinensis antiquitus fœcunditate sanctorum conspicui iste namque relessatam à prædecessore monasticam obseruantiam fibulis disciplinæ restrinxit, quem ipse Gregorius de perseuerantiæ bono sollicitus vt perseueret admonens salutaria monita impertitur. Hæc ille.

De sancto Venantio Confessore Fratre sancti Honorati Episcopi Arelatensis ex manuscriptis Lerinensibus moritur circa annos Domini 374.

CVm mira sanctorum opera recitantur illius quippe gloria prædicatur, per cuius fidem atque potentiam ipsi, vt ait Apostolus: *Vicerunt regna operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.* Natura quippe humana cuius sensus & cogitatio prona sunt ad malum ab adolescentia per semetipsam labitur ad vitia, sed ad salutaria virtutum merita nullatenus assurgit nisi potentis manus Dei fuerit auxilio subleuata. Vnde Apostolus: *Non inquit, volentis & currentis sed miserantis est Domini.* Ad laudem igitur & gloriam diuinæ bonitatis aliqua de eius operibus quæ per beatum confessorem suum Venantium dignata est operari, prout in diuersis descripta voluminibus reperimus. Huic inserere lectioni decreuimus, vt in natali eius festo quod hodie excolitur, habeat sancta deuotio vestra vnde ad virtutum exempla prouocetur. Gloriosus itaque Christi Confessor Venantius illustri prosapia ortus sicut

Maij 30.

Digitized by Google

clarus genere,clarus apparuit & morũ honestate.Ipsam nãq;summę nobilitatis originẽ probis nobilitauit moribus,sanctis operibus adornauit.Fuit enim Germanus frater illius eximij confessoris Christi Honorati, qui primus Monasterij Lerinensis fundator & pater, postea Arelatensis Episcopus exstitit. Nam cum idem probatus Christi Athleta vita & nomine Honoratus in annis adhuc puerilibus constitutus diuina vocatione ad Catholicæ fidei notitiam fuisset adductus: Eius carnalis pater obuiantia parare cœpit molimina blanditiísque mollibus ac oblectamenta sæculi huius pueritiam illicere nititur innocentem.Et quia per se hoc explere non poterat hunc adolescentem fratrem,qui tunc Germanus nomine nominatus ludicris gestis aptus erat,adiunxit.Iungitur ergo illi frater adolescentior,melius senior, deditus ad transibilia gestáque puerilia: Qui sanctum puerum Honoratum de suscepto virtutis culmine aliquantum quiret flectere,sed omnipotente Deo huius iniqua dissipare consilia longè aliter quam sperabat res euenit. Nam cum ad mundi huius illecebras frater fratrem allicere conaretur, diuina illicò circũfulgẽte claritate,hic qui ad subuertendum venerat mutatione dextræ excelsi subitò apparuit conuersus,qui accepta conuersionis gratia ministrante sancto sene Caprasio ad sacramentum baptismi suscipiendum proripuit. Qui Venantius appellatus in tantam virtutum eminentiam excreuit vt sancti Honorati eius Germani fratris adiutor existeret & eum non minus virtute quam consortio comitaretur. Et toto quo postea vixit tempore comes eius indiuiduus fieret. Erant autem inter illos certamina grata propositi:Cuius scilicet mens ad pietatem mollior, cuius esset cibus durior,cuius vestis asperior, cuius sermo blandior.Quis eorum loqueretur rariùs,quis crebrius oraret. Quem minus detineret lectus,quem magis lectio occuparet, quem minus moueret iniuria,quis facilius misericordia moueretur.Fuit itaque pius Christi Confessor Venantius elegantis formæ decorus, fuit & venustus aspectu,sermone blandus,misericordia leuis,morum honestate compositus,ętate iuuenis,sed mente canus. Et quanto magis sublimitate virtutum crescebat, tanto humilitate ac compunctione descendebat. Cibo & somno parcissimus, asperrimo Cilicio pro stratu,& duro lapide pro ceruicali vtebatur. Erat etiam tantæ benignitatis dulcedine perfusus,vt homnib.charus,omnibus redderetur amabilis: Renitebat in iuuene morum grauitas, senilis maturitas, rara ei erat fœminarum visitatio,etiam propinquarum. Angelica ab eo vita in terris ducebatur in multa patientia, in vigiliis,in Ieiuniis,in castitate,in sanctimonia, in longanimitate,in spiritu sancto,in Charitate non ficta,in verbo veritatis, in virtute Dei & inter tot virtutes quod satis est difficile totius vanitatis fuga. Interea quia præcipuus Christi famulus Venantius inter cognatos & notos ad paupertatem & ignobilitatẽ,vt optabat,deuenire non poterat ad longinquas & exteras nationes transire disposuit, pauebat ipse quoque gloriam suam & odorem suæ sanctæ conuersationis iam longè latéque diffusum, licet ad Dei laudem referret, sibi tamen vanitatis periculum inferre metuebat.Inito itaque consilio relicto regalium vestium splendore, omnibúsque sæcularis Pompæ spretis insigniis beatus Venantius vna cum sanctissimo Honorato eius fratre ad mare properat, nauem ascendit, patriam propriam fugit, propinquos pro Christo deserit, ac parentes sub sancti senioris Caprasij perfectæ, consummatæque grauitatis viri magisterio vitam suam instituere, moréspue componere salubriter elegit. Longum est percurrere quem ab illis profectum vnusquisque locus ab eis expetitus traxit

Grata certamina virtutum.

Decoratus virtutibus Venant.

Fugit patriã.

Senex Caprasius magister venantij.

Digitized by Google

traxir, quam salubrem Ecclesiis doctrinam inuexerint, quot magistris, & Pontificibus fuerint in silentio magistri, Venantius verò iuuenis & delicatus contra suæ teneritudinem naturæ:maris rheuma caloremque ac sterilitatem Achaici littoris apprehensi incredibili patientia ac virtute tolerabat, pro nō exiguo reor computandum miraculo iuuenem delicatè tam molliter educatum contra tantas aquarum & aurarū varietates,tanta valuisse animi cōstantia decertare. Quod quàm graue,quàm intolerabile illi teneritudini fuerit ipsius beati Venantij incurabilis ægritudo patefecit. Nam ex tunc eo breui quo vixit tempore debilis quidem corpore extitit: sed fortis &robustus animi deuotione. Sed quia beati Venantij merita enarrare per singula difficile cernimus ad fœlicem eius transitum nostræ mentis oculos & stilum dirigamus.Venantius itaque igne feruens diuini amoris suum tenerum corpusculum vigiliis multis ac variis abstinentiis indesinenter maccrabat,diuinæ etiā contemplationi editus contemptis transitoriis sola cœlestia cogitabat, cúmque misericors Deus sui fidelis famuli laboribus finem imponere,eique pro legitimo certamine repositam coronam iustitiæ reddere decreuisset, ipso permittente inuasit eum solito acerbior corporis valetudo inualescente. Itaque langore ad extrema perductus est: vultus tamen eius angelicus mansuetudine & hilaritate iucundus nusquam apparuit mutatus: assistentibus ibidem sanctis Dei Caprasio & Honorato vna cū non exiguo sanctorum virorum cœtu anima illa generosa sancta & incontaminata carnis est vinculis absoluta, in Methona Achayæ Prouinciæ Asiæ. Cuius excessui occurrit Dominus Iesus Christus cum multitudine Angelorum eique dicit, *Euge Venanti serue bone & fidelis intra in Gaudium Domini tui.* Et sic cum illis concinentibus Angelorum choris ipsa sancta anima cœlorum culmina penetrauit.¦ Beati namque viri opinionis fama in tantum excreuerat vt Hebræi, Græci, paritérque Latini eius gloria congauderent pro eius excellentibus meritis exultarent. Iudæi quoque qui Christum respuunt fidelem Christi seruum admirabantur, eiusque vitam laudibus attollentes, dignis præconiis commendabant. Illius ergo suffragio, fratres Charissimi,toto cordis annisu eius nos precibus commēdemus,qui sancti Patris nostri Honorati frater fuit carne, sed religione germanior:eius vitam atque mores sequi studeamus,vt intercedentibus eius meritis in æternum cum illo viuere valeamus præstante domino nostro Iesu Christo,qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum.Amen.

Moritur Venantius in Methona Achaya.

Annotatio Vinc. Saler.

Sanctissimi ac Deo acceptissimi Confessoris, iuuenis Venantij, sacrata busta, in Monasterio Insulæ Lerinensis infra turrim, & in capella sanctæ crucis prisca religio docet asseruari, vt ex lapidis incisione præ foribus existentis eiusdem basilicæ colligitur, vbi hæc leguntur. Hæc est capella sanctæ crucis quæ appellatur sancta sanctorum propter reconditas inibi reliquias sanctorum videlicet Honorati,Caprasij, Venantij, &c. Quomodo autem, quo tempore, à quibusve personis, veneranda eius ossa fuerint in præfatam sacram Insulam deportata, non certo aliquo antiquo Monimento aut scripto docemur: non inconueniens tamen arbitramur à Beatissimo patre nostro Honorato eius vnico germano,tum à moderatore eiusdem sancto sene Caprasio cum aliis reliquiis (vt traditur in primi libri capitulo decimo septimo vitæ S. Honorati, illius inquam quæ circunfertur tribus libris, etiam beatas exuuias sancti Venantij à Methona Achayæ Lerinam

Digitized by Google

nostram delatas esse, cum primum inibi signifer Honoratus castra Dei (Monasterium scilicet) locaret à noto Domino iam quarti fine labente seculi. Anno 375. vt notatur in quodam membrano codice per antiquo Lerinen. M.S. tantæ enim fraternitatis excellentiæ humanitati, & inuiolabilis fidei, perpetuique vinculi compagini valdè alienum videbatur, si frater vnicum germanum, magister tam charum discipulum, quorum erat mens sicut & fides vna in Christo, infines tam longa intercapedine segreges linquerent: immo magis consonum, vt quos vna in lucem protulerat mater, vna regenerauerat vnda baptismatis, vnaque inter huius vitæ peregrinationis cursum inseparabilis circumduxerat fides eadem ad vnum ambos germanos reduceret Monasterium, vt quos Deus coniunxerat homo non separaret: Porrò in vetusto M. S. psalterio sacri Monasterij Lerinensis à Reuerendo patre Domino Ioanne de Nicæa Monacho eiusdem Cœnobij & priore sancti Stephani de Bargiamono, ac deinceps Camerario Lerinensi exarato ab hinc ducentos quadraginta quinque annos, & nempè currente Redemptionis nostræ millesimo tricentesimo sexagesimo quarto, habetur hymnus in natali sanctorum Caprasij & Venantij, ad vesperas, & Laudes tunc decantari solitus, cuius serie non obscurè proditur corpora sanctorum Venantij & Caprasij in Lerinensi Insula haberi: cum dicitur: *Hi sunt quos inclita hæc tenet Insula*, quem in antiquitatis gratiam hic subnectimus..

Sanctorum merita pangamus socij,
Caprasij Venantij, quorum vestigia
Sequamur humili corde & opere
Laudantes dignè Dominum.
Primus pastor fuit docens discipulum
De stirpe regia natum,
Sed gratia qua fiunt omnia fonte baptismatis
Renatum plenè reddidit.
Hi sunt quos inclita hæc tenet Insula,
Quos multi Martyres, sed plus Confessores,
Hanc plures Præsules sese sequuti sunt,
Ad regna iustè cœlestia.
Atleta iuuenis obfer obsequia
Pro tuis famulis per tua merita
Duc nos ad brauia quibus inhabitas
Per tuas sanctas semitas.
Te trina Deitas vnaq; poscimus,
Vt tu nos visites horum precantibus,
Nos quoque colloces tuis agminibus
Finitis vitæ cursibus. Amen.

Decantantur insuper eius insignes virtutes à sancto Hilario Arelatensi Episcopo in illo sermone quem habuit ad populum & clerum Arelatensem in funere Sancti Honorati sui Predecessoris, quem habes supra sextodecimo Ianuarij: supponitur & huic hymno, oratio ad sanctum Venantium ex breuiario M. S. ad vsum sacri Monasterij Lerinensis, quæ satis est.

ORATIO

Digitized by Google

O R A T I O.

DEus,ſub cuius nutibus vitæ noſtræ momenta decurrunt,& cui nulla inſtantia præterita,præſentia,& futura non pereunt,ſed præſentialiter aſſiſtunt:præſta nobis ſupplicibus tuis,vt qui beatum Venantium confeſſorem tuum,ad tuorum ſanctorum & electorum elegiſti conſortium, ipſo intercedente eſto nobis huius vitæ caducæ firmum præſidium & futuræ gloriæ perpetuum fulcimentum.Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,&c. Amen.

Vita ſancti Capraſij Abbatis Monaſterij Lerinenſis, excepta ex annoſo codice eiuſdem Cœnobij,& à nobis fideliter exarata. Moritur circa anni Domini 430.

VIdemus quamplurimos homines gentilium libro ſtudioſè perlegere *Iuny 1.* fabulas poëtarum , comœdiaſque & carmina perſcrutari : Alios cernimus Ethnicorum geſta,quibus iuxta huius mundi ſtultitiam aliquid ſtrenuè geſſiſſe cernuntur,curioſè perquirere, tenacique memoria retinere : Quoſdá etiam perpendimus talium perditorum hominum libentiùs hiſtorias allegare:quam ſanctorum doctrinas:virtutes,& exempla referre : Cùm tamen ſanctorum vitam,& merita recitando,quam maxima cunctis immineat vtilitas. *Sāctorum vitas quantum afferant legētibus vtilitatu.* Nam in hoc (vt propheta admonet) Dominum laudamus in ſanctis eius, qui in illis ſemper mirabilis apparet.Inſuper eius propitiationis gratiam,ſanctorum interuentione promerentur, & eorum conſideratione virtutum nobis incitamenta præparamus. Emiſſis igitur ſtultorum hominum ſtudiis. Glorioſi Patris noſtri Capraſij,cuius hodie feſtum colimus , virtutes , ac merita,ad memoriam reuocemus.

Fuit itaque beatus Capraſius ingenuus , ac ſpectabilis genere , ſed quod laudabilius eſt, virtute mentis excelſus : à primæuo iuuentutis flore Philoſophiæ artibus imbutus , miroque claruit ingenio : ſed tandem diuina præ- *1.Cor.3.& 8.* uentus gratia prudenter attendens,quia iuxta Apoſtoli dictum:*Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum* ,& quia ſcientia inflat , charitas autem ædificat:elegit potiùs ſtultus ab omnibus reputari,vt apud Deum ſapiens mereretur haberi, *Matth.11. Luc.10.* illa ſecreta ſapientiæ diuinæ adipiſci cupiens , quæ Pater cœleſtis abſcondit à ſapientibus,& prudentibus,ſed mira dignatione paruulis, id eſt, & humilibus recelauit : nec ſuo & deſiderio fraudatus , nam pius & miſericors Deus,qui tam ſalubre propoſitum cordi eius inſpirauit , gerendi gratiam,& perficiendi virtutem miniſtrauit.

Beatus igitur Capraſius verus Chriſti diſcipulus , mundanam illam relinquens Philoſophiam, Euangelicam aggreſſus eſt diſciplinam. *Sanctus Capraſius ſubſtātiam ſuā pauperibus diſtribuit.* In primis, poſſeſſiones , & quæcumque in hoc ſeculo habere poterat , amore Chriſti comtemnere, pauperibuſque diſtribuere diſpoſuit. Euangelicam ergo illis expeditus aggreditur paupertatem , onúſque mundanæ ſolicitudinis deponit, & iuncta Apoſtoli doctrinam,quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea quæ anteriora ſunt , ſe extendit. Omnia huius ſæculi concupiſcibilia arbitratus eſt, vt ſtercora,vt Chriſtum lucrificaret , & vt ſoli Deo liberiùs vacaret, non ſolùm corde,ſed etiam corpore ab hominum aſpectibus , & ſæculi cōuerſatione receſſit, & in quadam arcta aridaque ſolitudine monaſticam vitam ducere , ſolitariamque inſtitutionem aggredi deliberauit. In qua nimirum eremi ſolitudine, ad tantum virtutum apicem prouectus eſt , vt non ſolùm ſibi ipſi proficiſceret , ſed etiā quāplurimorū Deo mihi tantū monachorum Pater,& Dux efficeretur,qui eius exempla ſectantes pariter,& doctrinam , latā viam,& ſpatioſam,quæ ducit ad mortem, deſerentes , arctam, quæ ducit ad *Multos ſuo exēplo ad vita melioris inſtitutum attrahuit. Matth.7.*

Digitized by Google

vitam æternam, Christo authore, ingredi contendebant.

Vide vitã S. Honorat. 16. Ianuarij. Tom. 1.

B. Venantius S. Honorat. frater.

Interea eius magisterio se subdidit ille Christi præsul, virtute, sacerdotio, & nomine Honoratus, Lerinensis Monasterij Pater, qui postmodum Arelatensi Ecclesiæ præfuit Episcopus: cui etiam adhæsit preciosissima illa gemma, interno splendore perspicua, Beatus videlicet Venantius, eiusdẽ S. Honorati pater, qui ambo præfatum sanctum senem Caprasium pro suæ vitæ merito, vt eximiæ sanctitatis prærogatiua (domino sic ordinante) tanquam Patrem, & ordinatorem in domino atque Custodem suæ adhuc teneræ ætatis elegerunt, qui videns prædictos egregiósque duos iuuenes Christum sitientes. Honoratum videlicet, aque Venantiũ patriam, ac parentes pro Christo velle relinquere, rerum approbans propositum, per terras, mariaque eos assiduè comitatus est, licet iam esset ætatis grauitate confectus. Transcursis igitur è Nicomedia, immensis terræ marisque spatiis vir domini Caprasius, cum duobus regalibus gemmis, Honorato scilicet, & Venantio, Cisalpinam ingressus prouinciam talidus lapidibus fidei igne fulgẽtibus, sanctam Insulam Lerinensem illustrauit, in quorum aduentu illa sacra Lerinensis insula diuino more est cultui mãcipata, summæ religionis priuilegio decorata.

Sanctus Caprasius Cisalpinam ingreditur Insulã Lerinensem.

O fœlix virtutum magister, qui tantos ac tales meruit habere discipulos, ô laudabilis Pastor animarum, qui talium gloriatur in Christo spiritualium propagine filiorum. Quanti putamus fuisse meriti, quantæ virtutis virum hunc, qui, vt ita dicam, Magistrorum voluit esse magister? quam fœlix, & beata habitatio illius sanctæ Lerinensis insulæ, quæ tam præclaris est munita patronis, per Dei prouidentiam ad multorum vtilitatem de tam longinquis ignotisque regionibus abductis.

Attẽde quãtis virtutum gemmis fuerit decoratus S. Caprasius.

Vir ergo domini Caprasius feruidus erat charitate, humanitate deiectus, mitissimus pietate, in spe firmissimus, modestus in incessu, obedientia promptus, abstinentia singularis, aspectu serenus, contemplatione sublimis, longanimitate fortis, orationis instantia continuus, nihil in hoc sæculo consolationis quærens, nihil desiderans nisi Christum, quem solum desiderando assequebatur, beatam quærendo vitam, beatam agebat. Optabat à peccatoribus seggregari: etiam non solum à peccatoribus, sed etiam à peccatis suggregatus erat. Omne in Dei laudibus tempus habere volebat, & toto tempore Deo vacabat. Appetebat sanctorum congaudere cœtibus: atque etiam in præsenti adhuc vita positus similiter gaudebat. Christo frui cupiebat: mente & spiritu fruebatur. Vir iste beatus pro virtutum magnitudine tantæ fuit opinionis, & famæ, vt multi sanctorum doctorum suæ tempestatis, eius dignæ conuersationis testimonium perhiberent, ac de ipso in suis tractatibus memoriam facerent.

Quanta fuerit sãctitatis Caprasius doctorum scripta testantur.

Vnde præcipuus ille Lugdunensis Ecclesiæ Antistes Eucherius, in fine libri quem de Heremi laude conscripsit, cum de sanctis Lerinensis insulæ incolis loqueretur, hunc virum Dei inter reliquos præcipuè nominauit, ita dicens: *Hæc videlicet Lerinensis sancta Insula, nunc possidet venerabilem grauitate Caprasium, veteribus sanctis parem. Hæc nunc habet sanctos senes illos, qui diuersis cellulis Aegyptios patres nostris Gallicis intulerunt.* Et beatus Hilarius, in sermone, quem funebrem in sancti Honorati laudem habuit, beatum Caprasium perfectæ consummatæque grauitatis fuisse, angelica in Insulis conuersatione degisse, & inter Christi amicos connumeratum describit.

Michael Archangelus apparet ei ante mortem.

Cùm ergo beatus Caprasius annosus plurimum, grandæuusque esset, atque decrepitus & tempus suæ resolutionis instaret (vt legitur) apparuit ei sanctus

Michael

Digitized by Google

Michael Archangelus, atque suum fœlicem exitum post biduum imminere, diuino nutu reuelauit. Nec incongruè quidem vt angelico viro migraturo ex hac vita, Angelica legatio occurreret, quæ sanctam illam animam, & ab hostili improbitate defenderet, & cœlestium ciuium gloria sublimaret. In eius igitur extremis conuenerunt gloriosæ, & inclytæ memoriæ sacerdotes, Faustus scilicet, Theodorus, Maximus, & Hilarius, cuius mentionem iamdudum fecimus. Qui beati viri Caprasij conscius meritorum, suæ Pontificalis dignitatis oblitus, ad eius pedes residens ipsius se orationibus commendabat, atque vt sui memor esset grandi eum humilitate efflagitabat, non indignum reputans tantum Eremi incolæ obsequium impendere, ipsiúsque eximię sanctitati dignitaté sacerdotij substernere. Quid igitur officij nos peccatores indigni huic beato viro iam cum Christo regnãti poterimus exhibere, cum audimus tantum Pontificé eius adhuc in terris positũ suffragia tanta cum humilitate deposcere. Eius ergo intercessionis opem ardenter imploremus, auxilij eius beneficia poscamus, illius vitam atque mores pro nostræ modulo virtutis imitemur. Transiit autem ex hac vita vir Dei Caprasius ad optata gaudia supernorum, die calendarum Iuniarum in sacra Lerinensi Insula circa annos humanæ redemptionis triginta supra quadringentos inibique sepultus, regnante domino nostro Iesu Christo in sæcula sæculorum. *Amen.*

Intersũt eius obitui multi sacerdotes eius suffragia expostulantes.

Petrus in Catalogo libro vndecimo cap. 162.

CAprasius, albas Monasterij Lerinensis quieuit in Christo Calendis Iunij.

Ioannes Trithemius de viris illustribus ordinis sancti Benedicti libro tertio capite 279.

CAprasius Abbas Lerinẽsis Monasterij vir maximus humilitatis & mansuetudinis, regularis disciplinæ Zelosus obseruator, magna sanctitatis suæ monimenta reliquit. Eius gesta habentur, cuius festum agitur Calendis Iunij.

Annotatio Vinc. Saler.

Vide, quæso, qua ratione illum sibi assumat in ordinem diui Benedicti cum Caprasius sanctus diuum Benedictum præcesserit spatio cẽtum ferè annorum, vt etiam dictum est in sancto Cæsario Episcopo Arelatensi & monacho Lerinensi infrà vigesimo septimo Augusti, porrò agunt de sancto sene Abbate Caprasio Martyrologium Romanum cum Baronio, Beda, Vsuardo, Adone, & aliis. Meminit eiusdem Sidonius Apollinaris in carmine Eucharistico ad Faustum vbi dum relegit Insulæ Lerinẽsis sanctos hæc de Caprasio.

——— Quantos illa Insula plana
Miserit ad cœlum montes, qua sancta Caprasij
Vita senis, &c.

De eo item in vita sancti Honorati digesta tribus libris libro primo, capite quinto, & sexto vixit temporibus Theodosij & Honorij Imperatorum.

Translatio sancti Florentij Abbatis Lerinensis.

ARnoldus Vion, belga Monachus Cassinensis in suo Martyrologio Monastico quinto Calendas Iulij hæc refert, Hoia Insula & Monasterio translatio beati Florẽtij Abbatis confessoris: Subdit ipse hanc notationem de ea Molanus in additione ad Vsuardum, hac item die, natalis verò eius habetur die vigesima secunda septembris, vide infrà. *Iunij. 27.*

Digitized by Google

Vita sancti Arnulphi Metensis Episcopi, à quodam eius familiari amico conscripta: Puto autem eam esse cuius meminit Paulus Diaconus de gestis Longobardorum lib. 6. cap. 5. moritur an. domini 642.

PREFATIVNCVLA AVCTORIS.

Iulij. 18.

IN omnipotentis Dei nomine, & Christi Iesu Domini nostri filij eius, vitam & actus sanctissimi antistitis Arnulphi adiuuante nos spiritu sancto qui in eo requieuit, scribere aggrediar, eius opere fretus qui ait: *Aperi os tuum & ego implebo illud.* Neque enim reticenda sunt quæ diuulgata, aliis bonæ actionis exemplum præbent, eorumque sectationibus id proculdubio conferunt vt sint cum sanctis ciues patriæ cœlestis.

Vita.

BEatus igitur Arnulphus Episcopus, Francorum prosapia ortus, altus sanè & nobilis parentibus atque rebus sæculi opulentissimus fuit: sed nobilior postea & sublimior in Christi fide permansit. Huius ergo res memorabiles, & laude dignas, nonnullas ab eius familiaribus didici, plerásque per memetipsum cognoui. Et quidem operæ pretium mihi videtur, ab ipsius natali die scribendi initium sumere: erat peregrinus quidam seruus Dei, Stephanus noster, qui ab Italiæ partibus veniens in loco vicino morabatur, ei cum reuelata fuissent natiuitatis eius exordia aliquantisper apud se reticens, tandẽ tanquã cœleste editurus oraculũ pręsaga voce ait. *Scitote omnes, & attendite quod puer iste iã natus summis honorib⁹ perfuncturus, & apud Deũ & apud homines magnus erit.* Quòd ita postmodum certus rerũ probauit euentus. Deinde cũ esset præclara indole, & plenus gratia Dei oportuno tẽpore literarum studiis imbuendus traditus est preceptori. Apud quem inter cæteros contubernales suos, sagaci ingenio & memoria capaci gratiosus & amabilis extitit: Christoque in ipso habitante, cunctis quidem fuit subditus, sed fide & charitate omnes antecessit: Cúmque iam bene edoctus ad robustam peruenisset ætatem Gundolpho sub regulo, siue palatij rectori vel magistro regióque consiliario in bonis actibus exercitandus oblatus est. Quem ille per multa deinceps experimenta probatum Theodoberti Regis Ministeriis applicauit. Ecquis verò illius in armis, & bellicis rebus strenuitatem satis enarrare queat, quando ille sæpè aduersarum gentium phalanges suo ferro abegit? Itaque Christo præsule, demum effectus est omnium summus, qui dudum penè omnium infimus videbatur: ita vt sex prouinciæ, quas nunc totidem curant regis domestici, sub illius administratione, eius solius arbitrio regerentur. Fuit autem sedulus in oratione, in ieiuniis, in misericordia pauperibus exhibenda, & sicut scriptum est, reddebat Deo & quæ Dei sunt & quæ sunt Cæsaris Cæsari. Porrò amicis & parẽtibus ipsum cogẽtibus vix cedens, ex inclyta nobilissima gente Deo sic volente duxit vxorem puellam pręclaris moribus ornatã. Pręstititque illi Deus speciale munus seu duarum gemmarum splendidum decus, vt ex eadem egregia fœmina duorum filiorũ gaudia susciperet. Inter hæc diuersis in palatio honoribus, & Ministerio primus floruit: sed iugis eius meditatio circa Monasteria & loca sancta Versabatur.

Peregrinus vaticinatur de puero Arnulpho.

Per id tẽpus erat in Regis Ministerio Romaricus vir egregius qui eius cognito desiderio sancto & familiari ei affectu iungebatur. Itaque comunicato inter se consilio iuxta præceptum domini dicentis, *vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo,* relictis omnibus ad Lerinense Monasterium propter Christum peregrè proficisci

ficisci statuunt, sed hac in re vtriusque desiderio altissimi voluntas obsistit, neque enim fas esse censuit omnipotens Deus vt hi duo viri, qui postmodum seu lampades duæ fulserunt in sæculo sub modio occultarentur dicente scriptura: Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Cum ergo his quæ diximus bonis studiis tanquam auriga potens & strenuus inuigilaret fortè euenit, vt vrbs Metensis præsule careret. Tum vna vox populorum Arnulphum, regis domesticum & Consiliarium dignum Episcopatu acclamat. Ille cernens Deo sic visum esse compulsus cum lachrymis eam vrbem gubernandam suscepit. Ita Pontificalem ferens Infulam vt quamuis nolens cogeretur etiam curam & solicitudinem qua tenentur Regis domestici, itemque palatij primatum, siue Magisterium retinere. *Fit Episcopus Metensis.*

Mox autem tanta illi accessit profusa in pauperes munificentia vt fama perferente etiam de lõginquis regionibus & ciuitatibus innumera pauperum multitudo ad sanctum Arnulphum antistitem refocillanda festinaret. Erat ille iugiter sollicitus, & bonis operibus præsertim monachis suscipiendis, & peregrinis deuotissimè intentus: ita vt quos hospitio recepisset, eorum suis manibus ablueret pedes illosque vestitos, & cibo potuque refertos deducens mox alios refocillandos reciperet. Porrò abstinentiæ eius modum explicare quis possit, iam præsertim ille interdum post triduana vel prolixiora ieiunia pane hordeaceo & aquæ potu victitaret: indutus quoque licet clam cilicio eius perpetuo vsu exesis & manicatis membris, geminum addebat vigiliarum & inediæ cruciatum.

Multa eius miracula extant, sed ego non nisi pauca commemorabo. In locis verò propinquis est prædium sancti Stephani, in eo cum esset vir sanctus, quædam mulier Bertila nomine, nequiter à Dæmone arrepta, cum vitæ suæ discrimine sæpe fortiter quatiebatur. Accidit tum, vt coram sancto præsule baccharetur: at ille ductus pietate, quę erat semper in eo eximia, Heu miserum, inquit, humanum genus quid adeo prçualuit inimicus, vt vbi Christus debuit habitare ibi infœlix ille suum habeat domicilium? Nocte proxima iubet mulierem esse in vigiliis, cúmque pro ea Dominum oraret mox dæmonium abcessit clamans & eiulans lætantur omnes, Episcopus fœminam iubet abire incolumem & hilarem quò paulò ante inimicus diuexerat.

Eo tempore quo triduanum ieiunium Ecclesia vniuersalis celebrare consueuit vir sanctus extra ciuitatem cum crucibus atque promiscua plebe orandi gratia iuxta morem processit, & ecce media hominum frequentia fœmina à dæmone arrepta clamare incipit. Eam vt vidit Episcopus crucis vexillo iniecto quamprimum eam ab hoste liberauit.

Alio tempore intra vrbem precandi studio ad basilicam sanctæ crucis accessit, ibique puellã miserè à dæmone exagitatã inuenit. Motus ergo misericordia ait Archidiacono suo, Hac nocte frater, pro hac misera orationum vigilias celebremus & cras diluculo huc pariter reuertamur. Postridie reuersi puellam à dæmone liberatam conspiciunt. Ita factum est vt eius sanctitas etiam absentes, & procul positos curaret. *Liberatus à dæmonio.*

Temporibus Dagoberti Regis, cum in eius palatio esset vir sanctus quidam leprosus clamauit ad eum, victum & vestitum ab illo petens, ille mox iubet eum adduci in hospitium vbi cum suo more humaniter tractaret, sciscitabatur ex eo, erat autem barbarus, num sacra baptismatis vnda ablutus esset. Ille confestim respondet. Nequaquam, domine mi, quis enim mihi in-

fœlici & à populis excluso, & abiecto baptismi gratiam conferret: Ait ad eum vir Dei, ne timeas frater, fieri enim potest, modo tu credas in Christum, vt & corporis & animi fruaris sospitate. Postquam ergo à sancto viro percepit baptismi sacramentum, celeriter ab eius corpore lepra discessit, fuitque deinceps vtroque horror sanúsque prius in vtroque fuerat contaminatus.

Conuertit & sanat leprosum.

Profectus quandoque cum eodem rege in Turingiam incidit in nobilem quendam, Noddilonem quendam puerum & parentes eius, ipsi valde clarum supremis lachrimis prosequentem, erat enim & sanguine & amicitia ei admodum coniunctus. Rege autem ocyus ex illo pago abire properante, nihil aliud afflicto homine concilij aderat, nisi vt more gentilium languentis persecto capite cadauer flammis exureret, sed vt credimus omnipotentis Dei nutu & voluntate factum est, vt sanctus Arnulphus Episcopus à mansionibus necdum esset egressus. Eo comperto Noddilo celeri gradu ad eum abiit & infœlicitatem suam singultibus potius quam verbis ei exponit. Itaque vir egregius protinus venit ad ęgrotantis lectulum, & illic humi prostratus orat diutissimè, inde semiuiuum hominem suo more ita alloquitur: *Pœniteat te, inquit, fili siquid fortè fecisti mali, vt duplicem accipias medicinam.* Ille hominem Dei venisse exultans vir verbis exprimit quod animo voluebat, quippequi iam supremum pene spiritum traheret. Quid plura, calida affertur aqua & propriis manibus vir sanctus ægroti faciem manus, & pedes ingenti studio abluit & oleo benedicto corpus eius perungit, & ecce eodem die tanquam nullam perpessus infirmitatem cum cæteris lætus & incolumis è villa profectus est. Alio quoque tempore ab eo patratum miraculum silentio præmendum non est. Noddo quidam homo scelestus, cibo bene fartus, & vino æstuãs cum complicibus suis non verebatur obtrectare sancto Episcopo, dicẽs illum non Dei esse cultorem, sed hominem potiùs voluptati addictum ad cuius lectum non solum Rex, sed etiam Regina tanquam consilium captantes nocturnis horis properarent. Cum ergo cubitum iuisset cum socio detractore, iubente Domino omnia illorum vestimenta flamma corripuit. Itaque exiliens magnis vocibus aquam expetit, sed aqua iniecta flammam diuinitus immissam, non extinxit, ardebant acriter circa nates & verenda interulæ illorum nec poterant ardentes vestes exuere. Quid multa? cum non possent aliud foras exiliunt, & instar porcorũ sese in luto vociferantes volutans: sed magis, magisque in eorum membra genitalia ignis sæuit, impletum est in illis vt reor, quod in Psalmo habetur, *Detrahentem occultè proximo suo hunc persequebar.* Iusto igitur Dei iudicio illis in locis pœnas luerunt, de quibus illi sanctum virum sua obtrectatione infamare voluere. Nec diu post Noddo ille in eiusmodi flagitiis deprehensus est, vt regia animaduersione iure illi vita adepta sit, & ne solus moreretur filius eius mox eadem sententia punitus est.

Erigit se in mortuum.

Vltro prosequitur detractores eius.

Per id tempus cum iam penè thesauros omnes in pauperum vsus erogasset, adhuc ei supererat discus argenteus librarum duarum. Cum Hugo quidam, primus inter Proceres datis alimoniis & iis quæ pauperibus essent necessaria, comparauit, sed non est passus omnipotens Deus, vt homo Laicus eo frueretur qui beati protomartyrij honor omnia olim consecratus esset. Illo enim Hugone repentina morte sublato discus ad Clotarium Regem allatus est, qui cum conspexisset, cum à sancto Arnulpho Episcopo alendorum pauperum causa venundatum fuisse, mox admirabili

Ingens eius munificentia in pauperes.

Digitized by Google

bili instinctu seu diuinitùs impulsus iubet eum adiunctis centum aureis celeriter ad S. Pontificem Metini referri: Ita factum est vt matricularij, & cæteri pauperes Christi haberent alimenta & res sanctorum, qui quibus semel data fuerat absque vllo dispendio restitueretur.

Cum autem id genus permultæ virtutes per eum in populo crebescerent remotura à vulgi strepitu & fragoribus loca expetiit, quibus crebro seu ergastulo inclusus soli Deo sacris offerendis precibus studiosissimè vacaret conuenienter illi diuinæ admonitioni, *Vacate & videte quoniam ego sum Deus.* Ita sæpè in villa Dodimiaca quæ est apud Vosagum: interdum Calciaci non longè ab vrbe in cellulam reclusus cœlum diuinis nocturnisque precibus putabat. Sed cum in his Athleta Christi contra diabolum sanctissimè, & fortissimè dimicaret, conscientiæ religione promotus ne plebs ipsi à domino credita, illo sic remoto æternæ vitæ pabula minus acciperet intentius cœpit. Principem flagitare vt præsulem successorem ipsi daret, miténsque epistolas per internuncios se eo munere indignum, se peccatorem asseuerabat, orans vt talem eligeret Pontificem qui verbo prædicationis in populo seminando esset magis aptus & idoneus. Iis litteris relictis, Clotarius Rex non modicis correptus angoribus, & omni se consilio destitutum queritans, si sanctus Episcopus à palatij frequentia abesset inter cętera sic illi rescribit: Quod scribis domine & pater vt tuo loco alium eligamus Episcopum, id quidem nos nulla ratione facere hausi sumus: & rursus, quantum deuotione tua quem ex admonitione diuina esse confidimus gauisi sumus, dum scribis te à domino admonitum: tantum rursus doloris sensimus quod præter spem tuo conspectu carere debeamus. Immò verò domine & pater si qualibet impellente deuotione ob exercenda bona opera: aliò te conferre deliberasti, petimus vt nos sine pace & communione tua pro Dei amore nequaquam relinquas.

Rogat Clotarium Regem vt ei successorem subr[o]get.

Epist. Clotarij.

Multa sanè Clotarius Rex virum sanctum fide & amore prosequebatur adeò vt etiam tum, cum iam Dagobertum filium suum ad principatus culmen euexisset illi & regnum gubernandum & ipsum Dagobertum erudiendum tradiderit: Quem ille acceptum tam præclarè & sapienter instituit vt in gente Sicabrorum nullus ei rex similis fuisse feratur. Sed cum insuperabili desiderio vir beatus ad Eremum aspiraret Rex, Dagobertus vt erat prudens suspicatus se eum minis absterriturum, ne illius consiliis & solatiis destitueretur, ait ad eum. *Charissimi filij tui ob admissum facinus caput amputabo, si nobiscum nolis permanere.* At vir sanctus ei respondet: *filij mei vita in manu Dei est. Tu verò compos vitæ non eris si insontium vitam perdere volueris.* Tum iratus rex ensem manu corripit. At beatus Episcopus Regis morituri iram parui pendens constanter ait. *Quid facis miserrimè? ita ne mala pro bonis vis reddere? En habes me paratum, exerce arma tua in sanguinem meum quantum collibitum est animo tuo. Ego pro illius mandatis mori non dubito, qui & vitam mihi dedit, & pro me mortuus est.* Tum verò vnus ex proceribus dixit: *Noli, bone Rex, contra te ipsum impiè agere, an non vides sanctum virum obeundi martyrium cupidum esse? Cur non pertimescis Christi seruum iniuria afficere?* His verbis iubente Deo Regis ira nonnihil repressa est: Interea Regina adest & ambo agnoscentes culpam suam simul ad pedes sancti Præsulis corruunt orántque cum lachrymis vt ipsorum misereatur, aiuntque ad illum. Abi domine ad Eremum per arbitratu tuo, tantummodo te placitum habeamus quem iniuria affecimus.

Digitized by Google

Itaq; vir ſanctus,data illis venia à Palatio eggreditur, & ecce præ foribus conſpexit claudorum,cœcorum, omnis generis pauperum, viduarum, & orphanorum innumeram prope multitudinem lamentabili voce dicentium; *Cur nos miſeros,ſancte paſtor, derelinquis? quiſnam deinceps noſtri miſerebitur? quis nobis victũ & veſtitum præbebit? Te amoto omnes moriemur fame & nuditate conſumpti: obſecramus per Chriſtum ne nos derelinquas.* Tum ille lachrymans blanda voce ait ad eos, *Deus vobis paſtorem dabit, qui vos paſcat in multa miſericodia, faciẽ verò meã non diu viſuri eſtis. Vos autẽ quærite primũ regnũ Dei, ſicut Chriſtus docet, & iuſtitiam eius & hæc omnia adiicientur vobis, ſitis inuicem humani, benigni, miſericordes, vt poſt huius paupertatis & miſeriæ anguſtias, in futura vita cum Chriſto fœlices regnare mereamini. Lazarus mendicus in ſinu Abrahæ Angelis portatus eſt. Et vos ergo quærite dominum, & ſic in æternum viuet anima noſtra.* His dictis ſtatim ad orationum pergit certamina. Poſtea non multo interiecto tempore viro iuſto iugi intentione id expetenti ſanctus Goericus cognomento Abbo ſucceſſor eligitur, Domino id agente vt ſancto ſanctus ſubſtitueretur, id vbi præcepit vir egregius Romaricus à patribus vagari egreſſus ad beatum Arnulphum venit & vtroque in id conſentiente in vaſta Eremo aptum illi locum preparauit.

Sed quid proxima ab eius aduentu nocte à beato Antiſtite miraculi intra vrbem perpetratum ſit, ſilere non debeo. Caſu accidit vt Regis promptuarium vorax ignis vexaret & inde erumpens excelſiſſima flamma domos vndique vicinas minaciter lamberet, repentè exiſtit eiulatus, & clamor totius Ciuitatis ad tam preſens exitium. Quod nos audientes celeri greſſu imus ad domum beati viri pro ſuo more perpetuo pſalmodiæ melos promentis illico apprehenſa manu eius, Romaricus ait: *Egredere domine, en adſunt præ foribus equi noſtri, ne quod abſit,te in hac vrbe ignis abſumat.* Reſpondit vir ſanctus: *Nequaquam chariſſime, imo verò producite me illuc vt videamus immane hoc, quod graſſatur incendium, me verò ponatis iuxta illud, ſi vult Deus vt ardeam habet me in manu ſua.* Tum verò apprehenſis eius ſanctis manibus ad Larem venimus, & mox illo iubente in orationem proſtrati, capitulo dicto ſurreximus omnes, ille verò manum eleuans contra ingentes flammas ſignum crucis expreſſit. Confeſtim miro modo tanquam cœlitus percuſſus nihil alibi nocens intra parietes in ſemetipſum totus contortus ignis interiit: noſque iam deinceps ſecuri pro depulſo periculo gratias agentes Deo, dictis matutinis, ad lectulos noſtros remeauimus, vbi tum vni ex fratribus talis apparuit viſio, intuens cœlum, vidit inſtar flammæ ignis, crucis ſignum depictum, factaque eſt vox de cœlo à crucis latere, ita dicens: *Cernis hoc ſignum, Hac nocte Arnulphus Epiſcopus per illud totam hanc Ciuitatem ab incendio liberauit,* Mirantibus nobis omnibus virtutem quam vidimus in igne proſtrato, frater ille viſionem hanc enarrauit.

Extinguit voraces flammas.

Poſtea verò beatus Arnulphus relictis cunctis ſæculi rebus,& bene atque integrè in pauperes erogatis, ſecurus iam de theſauro in cœlis abſcondito cùm pauci fluxiſſent dies, pauper quidem in ſæculo propter Chriſtum effectus,ſed diues Domini virtute, ſeu nouus Elias ad eremum properans, inter beſtias & feras ſylueſtres, exiguis conſtructis domiciliis quotidiana meditatione laudes Deo deprompſit. Aſcitis enim nonnullis monachis atque etiam leproſis,ſuis manibus fidiſſimam operam,& ſeruitutem eis iugiter impendebat, calciamenta à pedibus detrahens eaque detergens capita & pedes illorũ

crebro

Digitized by Google

crebro abluens,lectos illorum quotidie ſtudioſiſſimè componens,à coquinę etiam ſeruitio non abhorrens, idem & Epiſcopus & cocus ſæpè ipſe eſuriēs, ſuos contubernales paſcebat, lectus verò eius, vilis in oculis hominum elegantiſſimus in obtutibus Angelorum, ſpretis mollibus & pretioſis operimentis,ciliciis ornabatur.

In his igitur & aliis bonis innumeris vitam Angelicam agens,Deo volente athletam ſuum ad deſtinatum vocare brauium, ad extremum cœpit vrgere diem.Quo comperto,prę ſto illi fuit vir Religioſiſſimus, Romaricus cum cæteris monachis fœlicem eius è corpore egreſſum præſtolaturus. Eum igitur electus Dei & ſacratiſſimus Antiſtes alloquens: *Bone vir, inquit, & Deo amabilis, ora Chriſtum pro me.Iam enim adeſt dies in quo iudici meo præſentabor. Quid faciam? nihil equidem geſſi in hoc ſaculo,omnibus ſceleribus & peccatis vallatus coarctor, quorum vt veniam merear quæſo Dominum pro me depreceris.* Dixit hoc vir ſanctus conuenienter illi ſententiæ ſcripturæ diuinæ: *Iuſtus in primordio ſermonis accuſator eſt ſui.* Iam aderat hora vt illa ſancta anima manibus ſanctorum Angelorum ad Chriſtum deferretur. Ea igitur è corpore abeunte, fit proculdubio gaudium magnum ſupernis virtutibus in cœlo, & ingens naſcitur luctus pauperibus Chriſti & Monachis in terris.Adeſt iuxta morem ſacroſanctum Euangelium quod lector inter pſallentium luctus & cantus recitet.Porrò vir egregius Romaricus eius ſanctiſſimum corpus quo potuit honore in caſtello ſepulturæ mandauit. Inde anni fermè exactis ſpatiis, vir lectiſſimus ſucceſſor eius Goericus Epiſcopus, communicato cum aliis conſilio collecta cleri & populi multa frequentia,auitis quoque duobus Epiſcopis,abiit in eremum, atque illic reuerenter excubias pariter agentes, ſancta membra in feretro reponunt,cum gaudio ea ad vrbem transferunt,ſuaui interim odore è ſacris illis membris emergente & omnium illorum nares implente.

Obitus ſ. viri.

Transfertur corpus Sancti.

In illo itinere quæ facta ſint miracula vt potero iam exponam, cum ventum eſſet ad quendam riuum cuius ripæ ſcis à tellure, euntibus lubricum prebebant tranſitum,poſteriores feretri portitores caſu corruunt,ſed vt reor Angeli ſtatim eum caſum excipiunt. Priores enim ſine vllo gradiendi impedimento feretro in aëre ſublato pergunt liberè & expeditè.Surgentéſque illi qui lapſi fuerant,cū ea loca humiliora euaſiſſent ad collegas ſe ſe adiungunt.

Miracula in tranſlatione.

Huic miraculo mox aliud acceſſit. Homo quidam in pago Caluomontenſi,Cunica nomine inceſtus erat.Eum vir ſanctus ſæpè monuerat,ſed cum ad pœnitentiæ emendationem producere non poſſet priùs exceſſit è vita quā ille ſe corrigeret. In eius villa oratorium erat: itaque oportunum illis iter agentibus videbatur vt manſio illic pararetur,vel eo præcipuè nomine,quod ſanctum corpus oporteret in Eccleſia vigiliis honorari. Vt ergo ventum eſt ad fines telluris hominis inceſti, de repente figuntur greſſus feretrum portantium, ita vt nulla illis facultas ſuppeteret ſacra membra vlteriuſ transferendi.Anguntur animis ſacerdotes & populus omnis quod neſcirēt ad quam manſionem diuerterent præſertim die iam ad veſperam declinante. Tum verò Noddo dux qui cum aliis exierat ait, *Cernitis virum ſanctum nolle in inceſti huius terrā ingredi?eſt autem licet procul villa mea ad quam peruenire non poterimus ante ſolis occaſum. Deeſt ibi quoque potus & res alia quibus tantam multitudinem poſſim reficere. In vno tantum vt audio vaſculo parum ceruiſiæ habetur.* His auditis vniuerſus populus iter eò intendit,tantaque omnes celeritate feruntur vt ij qui feretrum geſtabant,portari ſe potiùs,quam portare ſibi viderentur,

Digitized by Google

& adhuc luce diei manente, ad destinatum peruenirent locum. Ait autem Noddo ad illos: *Nunc hac nocte pascat vos beatus Arnulphus, quod enim deest nobis illo intercedente potest suppetere:* Et ecce quamprimum exiguus ille potus in tantam copiam excrescit, vt abundè satiatis omnibus, etiam altera luce superesset.

Inde iam cum multa prosperitate & lætitia ad vrbem perueniunt, mox ciuitas omnis cum crucibus & cereis ingentique gaudio & admiratione obuiam, procedit Pastorémque suum quem pridem seu fugitiuum amiserat, in cœlo iam regnantem recipit, & sacrum corpus illius in basilica sanctorum Apostolorum cum reuerentia & ingenti exultatione sepulturæ tradunt. Ab ipsa autem sepultura quid apud Christum in eremo sibi comparasset, suis ciuibus per miracula illicò declarauit. Nam illico mulier quædam Iulia nomine, luminibus olim orbata ad sepulchrum eius accessit illicque cum fide prostrata orans absque mora lumen multis annis optatum recuperauit cernénsque iam viam quam sine aliena manu ingredi antea non poterat absque duce rediit ad diuersorium. Aliud miraculum nuper ex viro religioso Aringisilo Abbate cognoui. Mulier quædam Ceruerella nomine in suburbano Mediomatricum degens, ausa fuit die dominico operari, itaque celeriter diuinitùs castigata vtraque manu contracta est. Illa in magnas coniecta angustias, ad Aringisilum Abbatem venit: eoque iubente ad sepulchrum beati Antistitis, cum fide properè abit, seu cum ostia obserata inuenisset ante valuas sanctæ Basilicæ se prosternit orans cum lachrymis sanctum Episcopum vt eam sanaret. Mox digiti palmis fortiter affixi, laxato rigore ad pristinũ reuocantur statum abitque ad propria mulier læta & incolumis quæ tristis & contracta aduenerat.

Per idem tempus Ciaro homunculus pedibus contractus gemino suffultus Scipione vir pedetentim idque cum ingenti iniuria ingrediebatur. Is ad monumentum sancti viri cum se in preces prostrauisset, laxatis neruis surrexit sanus, & hilaris, & ad domicilium suum firmo gradu reuersus est, qui eò baculis sustentatus accesserat. Nec nos pauca è plurimis huius beati viri miraculis & operibus bonis pro nostra facultate in scriptura retulimus. Quod si verò bona omnia quæ ille gessit, stylo exarare vellemus, vastum opus & ingens lectori exiberemus. Voluimus autem è multis saltem aliqua narrare, ne lectori & auditori fastidium pareremus, Freti auxilio omnipotentis Dei & redemptoris nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula. Amen.

Item de eodem beato Episcopo Arnulpho ex gestis Metensium Pontificum, antiquus M. S. codex non habet nomen authoris, sed non dubito esse Paulum diaconum qui eo loco quem supra annotauimus se testatur de Episcopis Metensibus scripsisse.

POst Pappolum Episcopum ad regimen Ecclesiæ Metensis, beatissimus Arnulphus vicesimusnonus ascitus est, vir inter omnia lumine sãctitatis, & splendore generis clarus, qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ita Dei Ecclesiæ profuit, vt pallatij moderator existeret. Hic denique & in corpore permanens simul & post vitæ exitum multa admiranda patrauit. Quæ si quis nosse desiderat libellum qui de eius specialiter actibus conscriptus est legat. Vnum tamen eius admirabile factum referam quod satis miratus sum quo ordine prætererit is, qui eius contexuerit vitam. Hic denique cùm pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret,

agerer, contingit vt per Mosellæ fluminis pontum transiret, cúmque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ spe fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditate proiecit, tunc, inquiens me putabo culparum nexibus absolutum quando istum, quem proiicio recepero annulum. *Proiicit annulum in Mosellã fluuium.*

Post aliquot verò annos, cum ad Episcopatus ascendisset officium, ei die quadã piscator quidã piscem attulit:quẽ ille sibi quia carnibus abstinebat ad refectionem vespertinam iussit præparari. Cúmque eius minister officij more solito eum exenterasset, eundem annulum intra ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens beato Arnulpho detulit. Quem illis vt vidit statim recognouit ac Deo omnipotenti iam de remissione peccatorum fidus gratias retulit, ac deinceps non remissiùs vitam duxit, sed maiori se potiùs abstinentia coarctauit. Nec dissimiliter pater hic venerabilis, quam olim eidem illo signum domino poposcit. Ille etenim indicium qui vellus in aera positum capere voluit, vtrum in bello victoriam de inimicis habere potuisset: iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem proiiciens experiri cupit, vtrum de inimicis iam victoriam cœpisset. Fortes quidem quos ille deuicerat, sed hi quos iste superauerat fortiores. Hæc ego nõ à qualibet mediocri persona didici, sed ab ipso totius veritatis assertori præcelso Rege Carolo cognoui, qui de eiusdem beati Arnulphi descendens prosapia & in generationis linea trinepos extabat.

Nam venerandus iste vir, vt ad superiora redeam iuuentutis suæ tempore ex legitimi matrimonij copula tres filios procreauit, id est Anchisum, Vualachisum, & Clodulphum. Cuius Anchisi nomen ab Anchise patre Aeneæ qui à Troia in Italiã olim venerat, creditur esse deductum. Nam gens Francorum sicut à veteribus est traditum à Troiana prosapia trahit exordium? Cùm igitur hostes de quibus præmisimus venerabilis Arnulphus filios haberet, quoniã erat misericors & ad pietatis opera semper intẽtus predictis filiis suis cœpit suadere, vt ei assensum preberent quatenùs omnes suas facultates ad vsus pauperum dispertiret. Tunc vnus filius, id est Clodulphus se hoc posse facere, id est portionem sibi debitam, patri largiretur, omnimodis denegauit. At verò alter filius, id est Anchisus, fidens de Christi pietate sibi plura condonari ad omnia quæ pater vellet se libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & prędicit ei plura ipsum, quam reliquerat habiturum, in super benedixit eum cunctámque progeniem nascituram in posterum. Factum est ita. Nam & plures Anchiso quã reliquerat diuitiæ accesserunt, & ita in eo paterna est constabilita benedictio, vt de eius progenie tam strenui fortésque viri nascerentur, quod non immeritò ad eius prosapiam Francorum sit regnum translatum. Et vt agnoscere hoc possis paucis adnimauertere docebo. Anchisus genuit Pipinum, quo nihil vnquam potuit esse audacius. Pipinum genuit Carolum, viris omninò fortissimis conferendum, qui inter cætera & magna bella quæ fecit. ita præcipuè Saracenos detriuit vt vsque hodie gens illa truculenta & perfida Francorum arma formidet. Hic porrò genuit Pipinum sapientia nihilominùs & fortitudine satis clarum: qui inter reliqua quæ patrauit, Vascones iam dudum Francorum ditioni rebelles cum Vnacfario suo principe fœlicitate mira debellauit & subdidit. Huius item filius magnus rex Carolus extitit, qui Francorum regnum sicut nunquam antea fuit, dilatauit. Denique inter plura & mirãda quæ gessit Longobardorum gentem, bis iam à patre deuictam altero eorum rege, cui Desiderius no-

CC

Google

men erat capto, alteróque qui dicebatur Adalgisus & cum genitore regnabat suo, Constantinopolin pulso vniuersam sine graui prælio suæ subdidit ditioni, & quod raro fieri assolet, clementi moderamine victoriam temperauit. Romanos præterea ipsámque vrbem Romuleam, iam pridem eius præsentiam desiderantem quæ aliquando mundi totius domina fuerat, & tunc à Lõgobardis depressa gemebat, duris augustiis eximens suis addidit sceptris cunctáque nihilominùs Italia miti dominatione potitus est, de quo viro nescias, virtutem in eo bellicam, an sapientiæ claritatem omniúmque liberalium artium magis admireris peritiam.

Hic ex Hildegarde coniuge quattuor filios & quinque filias procreauit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himimiltruda nobili puella filium nomine Pipinũ, Natorũ sanè eius quos eis Hildegardis peperit ista nomina Primùs dictus est Carolus scilicet patris ac proaui vocabulo nuncupatus. Secundus item Pipinus fratri atque auo Equiuocus. Tertius Ludouicus, qui cum Clotario qui biennis occubuit vno partu est genitus. Ex quibus iam Deo fauente minor Pipinus regnum Italiæ, Ludouicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegarde, Rex excellenté. Carolus Fastradã duxit vxorem. Porrò Hildegardis apud vrbem Metensem in beati Arnulphi oratorio requiescit. Pro eo denique quod à beato Arnulpho iam dicti Reges originem ducerent, suorum ibi charorum defuncta corpora posuere. Nam ibi humatæ sunt duæ Regis Pipini filiæ quarum vna Rothaidis, altera Adelhaidis appellata est. Ibi quoque vt iunioris Regis Caroli duæ nihilominùs natæ sunt tumulatæ, scilicet Adelhaidis, & Hildegardis, quæ Hildegardis materno nuncupato nomine, matrem morientem citius subsecuta est.

De sancto Arnulpho Episcopo Metensi & Monacho Lerinensi Petrus in Cathalogo lib. 7. cap. 68.

Die. 18. Iulij. ARnulphus Episcopus Metensis, vt ait Petrus Damiani, Pater Pipini fuit: & auus Caroli magni Imperatoris, qui Lotharingiæ ducatum tenens: vxore, & filiis, ac sæculo derelictis eremum petiit, & solitariam vitam elegit. Veniens autem ad pontem fluminis Mosellæ: annulum suum in aqua demersit, tali conditione: vt quicumque ipsum reciperet: se à domino intelligeret peccatis omnibus absolutum, indeque in eremo mundo mortuus deo vixit. Defuncto autem Metensi Episcopo in Pontificem electus est, dumque piscis eidem ad edendum fuisset oblatus exenterato pisce annulus eius in ventre repertus est: cum tamen per duas dietas à loco vbi annulum deiecerat, piscis captus esset. Intelligens autem sanctus peccata sua sibi dimissa, nihilominùs pœnitentiæ operibus arctiùs insudauit: pauperibus largè ministrauit: & multis miraculis claruit. Nam in diebus Rogationum ad processionem tendens, dæmoniacum liberauit, leprosum quendam barbarum in domo susceptum ad Christum conuertit, quem baptizans spiritu pariter, & carne mundauit. Ciuitatem suam incendio penè totam flagrantem, dum omnes aufugerent: ipse se igni obiiciens signo crucis edito flammas compescuit, & vlterius procedere non permisit, quo die per visum quidam longè constitutus crucem igneam in aëre conspexit, audita voce quod tali signo Metensis ciuitas per Arnulphum ab incendio liberata. Tandem vir domini famam populi fugiens, eremum repetiit: cum aliquibus Monachis deo seruiuit: successore sibi Goerico ordinato, vbi, & post tempus

Digitized by Google

post tempus modicum in pace quieuit decimo septimo Calend. Septembr. *Die 16. Aug.*
Successor autem eius obitu ipsius cognito cum clero & populo locum adiit, & sanctum corpus ad suam ciuitatem transferens in Ecclesia Apostolorum condidit, vbi & quiescit signis effulgens. Hæc Petrus in Cathalog.

Annotatio Vincen. Salern.

De S. Arnulpho. De acceptissimi Deo Episcopi Arnulphi Metensis basilica Gregorius Turonensis in appendice histor. Franc. siue libro vndecimo capite centesimo secundo, facit mentionem sub his verbis. *Post hæc Drocus filius Pepini a valida febre correptus mortuus est & sepultus in basilica beati Arnulphi Confessoris in Metis vrbe* agitque de eo Baronius in ann. Eccles. tom. octauo, & Arnauldus Vionbelga in ligni vitæ libro tertio, decimo octauo Iulij inquiens, de sancto Arnulpho martyrologium Romanum, cum Baronio, Beda Molanus in addit. Vsuardum & Galesinius, hac die vitam eius composuisse fertur Beda, quæ reperitur in tertio operum eius toto, incerti tamen esse auctoris, cum ex Baronio in notis huius diei, tum aliis, & maximè auctoris ipsius verbis colligimus, in fine enim fatetur se præsentem fuisse cum aliis monachis, & fratribus, morti sancti Arnulphi quæ contigit anno sexcentesimo quadragesimo secundum Baronium vel 641. vt vult Franciscus de Rosieres: sed eo tempore *640.* Bedam nondum natum fuisse ex historiis manifestum est, obiit enim vt volunt anno 734. falso igitur attribuitur Bedæ hæc vita. Agunt præterea de eo Vincentius in speculo libr. 23. cap. 72. 73. 74. 75. 76. & 77. Franciscus de Rosieres fusè tom. 3. Stemmatum Lotharingiæ historiæ capitulo 48. Fuit dux Autrasiæ quintus, cuius administrationem accepit anno 601. in qua per annos viginti, & amplius permansit, & tandem seruata charitate ab vxore separatus, Ducatui vale dicens omnibus relictis ad monasterium Lerinense accessit anno 622. Ex quo vacante sede Metensi, Dei voluntate, ac omnium vocatione eam Ecclesiam gubernandam suscipere coactus est anno 623. altero ab eius conuersione: quam cum annis quindecim sanctissimè rexisset, vitæ Eremiticæ desiderio inflammatus, posthabitis rursus omnibus ad solitudinem *Anno integro* se recipiens anno 638. ibique Angelicam vitam ducens, ad destinatum *manet Lerini* peruenit præmium anno Domini 641. cuius corpus per eius successorem sanctum Goericum in ciuitatem Metensem translatum honorificè reconditum est. Sur. tom. 4. die 15. Augusti qui est translationis ipsius vitam eius à Paulo Diacono monacho Cassinensi conscriptam habes hic supra: quo die etiam celebratur festum alterius sancti Arnulphi Episcopi Suessionensis qui migrauit ex hac vita anno Domini 1087. quadringentesimo scilicet, & quadragesimo sexto anno post transitum sanctissimi nostri Arnulphi Episcopi Metensis & incolæ Lerinensis.

De sancto Valerio Episcopo Niciensi & monacho Lerinensi Arnauldus in suo martyrologio monastico.

NOno Calend. Augusti Nicæ in prouincia depositio sancti valerij Episcopi & Confessoris qui ex Monacho Lerinensi ad Episcopatum assumptus boni pastoris officium implere studuit & in Gaudium Domini sui introductus audire meruit. Euge serue bone, &c. *Die 24. Iulij.*

Annotatio Vinc. Saler.

De quo tabulæ Lerinenses hac die. Res eius gestæ hactenus me latent,

Digitized by Google

cum quod quando floruerit tabulæ illæ non referant, tum etiam quod Cathologum Episcoporum illius ciuitatis nondum videre contigerit. Hæc ille.

De translatione sancti Germani Episcopi Parisiensis. Petrus in Cathal. libro sexto capit, 138.

TRanslatio corporis sancti Germani Episcopi Parisiensis ab incolis eiusdem ciuitatis octauo Calend. Augusti celebratur, cuius reliquiis Dominus tantam gratiam contulit, vt in eius translatione corporis, earum contactu, cœcis visum, surdis auditum, claudis gressum præberet, multósque langoribus variis detentos, sanos efficeret, & obsessos ab immundis spirititibus liberaret. Hæc petrus.

Vita sancti Lupi Trecensis Episcopi & monachi Lerinensis grauiter conscripta, vt habetur in Antiquis M.S. Codicibus. Creatur Episcopus ann. 417. Moritur autem anno. 479.

Die 29. Iulij.

BEatissimi & Apostolici viri, Antistitis Lupi vitam vel breuiter commorare operæ pretium est. In eius enim præclaris operibus multiplex sese dicendi materia offert. Ortus est in Leucorum oppido nobili in primis familia, patre Epirochio, quo ex hac luce substracto traditus est Alistichio patruo suo, multa generis nobilitate æquè conspicuo, eius opera scholis adhibitus, Rhetorum studiis imbutus. Deinde verò iam apprimè eruditum florentis eloquij fama per regiones diuulgauit. Iuncta autem ei est matrimonio Pimeniola sancti Hilarij Episcopi Arelatensis socer illustris memoriæ, quæ in ipsa iuuentute sensus maturitate pollens pudicitiæ semper amore flagrabat. Cum iam septimus coniugij annus volueretur, instigante Domino, se ad conuersionem mutuis adhortationibus contulerunt. Itaque superni spiritus vigore incitatus Lupus, ad animi cultum transferens vestium splendorem, relicta paterna domo, cunctisque mundanæ cupiditatis vinculis dissipatis, Euangelicæ perfectionis feruens desiderio eximiæ claritudinis, & virtutis virum Beatum Honoratum alacri animo statuit inuisere. Erat is Abbas primæ habitationis Lerinensis monasterij.

Patria & pater sancti Lupi. à Tullo videlicet.
Traditur literis.
Ducit vxorem.
Postea continenter viuunt.
Beatus Honoratus Abbas.

Vbi ad eum peruenit eius institutioni ceruicem vltrò subdens, dominicæ seruitutis suaue iugum mansuetissimis humeris accepit, omnigenis vigiliis & ieiuniis sese afficiens. Cúmque annum vnum illic egisset magno fidei calore regressus est ad vrbem Matisconensem, vt ea quæ ipsi remanserant pauperibus elargiretur. Et ecce de improuiso ad vrbis Trecensis Episcopatum rapitur: fuere autem hæc eius permotionis primordia, vt ciuibus suis viam salutis semper concionibus sacris explicaret, vt imperitos populi sensus diuina lectione institueret. Porrò clerum quoque suum gratia præeunte, habenis iustitiæ strenuè moderabatur.

S. Lupus suscipit habitum Monasterium Lerini à S. Honorato.
Fit Episcopus sanctus Lupus.

Exacto verò bienni spatio cum esset pollens ingenio, clarus eloquio, sanctitate præcipuus: Cum sancto Germano, totius perfectionis & gratiæ spiritalis pleno, cōtra hæresim Pelagianam, quæ sanā oppugnabat fidem, in Britaniam profectus est, qui vno spiritu iuncti, & pari voluntate concordes, terribiles oceani fluctus, temporibus hybernis in explorato mari se committentes orationū gubernaculis mitigarūt. Inter ipsius autē vndarū minas, cū ad tutam stationem appulissent, crebris virtutum signi aduentus sui nuncios præmittebant. Ad vrbis enim cuiusdam mœnia, vt propinquarunt, omnes se illis obuiam

It in Britanniam contra Pelagianos cum S. Germano.

uiam effudere,quibus ipsi admirandis signis admirationi fuerunt. Erant verò sine intermissione intenti ad capiendos homines:eâque causa ægris curationes adhibebant,spiritus immundos palàm ex obsessis eiiciebant.Denique omnes ad sanæ fidei confessionem ab errore reuocarunt,cum iam totam ferè Britanniam Pelagiana pestis occupasset. *Faciunt multa signa.*

Non longè post tempora Hunni erumpentes,& per omnem Galliam diffusi,partim simulatæ pacis ante tentabant vrbes,partim vi expugnabant, vbi ad Trecensem infesto agmine venêre ciuitatem,patentibus campis sitam, & nec armis munitam,nec muris,solicitus pius Antistes, ad vsitata se recipiens præsidia, solis ad Deum fusis precibus, supernæ opis auxilio eam defendit. At immanis ille,& ferus Attila, fidem tanti viri altiori sensu suspiciens, pro sua exercitûsque sui salute,&incolumitate,secum eum vult proficisci ad Rhenum vsque, pollicens, vbi eo ventum sit, se ipsum dimissurum: Mox copia offertur ab eo loco reuertendi, non negatur reditus, iter quoque indicatur: orat Tyrannus obnixè sanctum virum,vt velit pro ipso dominum deprecari, interprete vsus Hunigasio. Reuersus autem vir Dei, vt vidit se desperatione suorum turbatum ad montis perfugium Catisconem cæteris solertior festinauit,vt eò transferret plebem,quam orationum suarum suffragiis discrimini subiacentem inter excidia publica, & hostilia arma defenderat. Illud perfugium distat ab vrbe milliaribus quinque,& quadraginta.Manens illic bienni spatio, offensus raritate suorum eò venientium Matisconem sibi censuit expetendam. Illuc eunti quædam mulier iuxta Basilicam Alisiam corpore prostrata in aggere publico,se paralyticam magna voce significauit. Orauit pro ea vir sanctus,& mox sanitati se restitutam sensit. *Hunni vastant Galliam.* *S. Lupus precibus suam tuetur vrbem.* *Sanat Paraliticam.*

Cùm autem in Matisconensi prædio degeret, circa horam sextam oblata est ei puella, ex dæmonis infestatione linguæ officio destituta. Confestim signum crucis illi imprimens, & media nocte pro more surgens, psalmodia absoluta, inuocato nomine sacrosanctæ Trinitatis, loquendi facultatem ei impetrauit. Etsi verò ex plurimis gestis eius pauca iam perstrinximus, at operæ precium tamen videtur vitæ eius historiam breuiter pertexere. Annis plus minus viginti, lectuli quietem nesciens in tabula cubauit, vestis eius perpetuo cilicium fuit. Præter illud, vnius tunicæ vsu semper contentus, in orationibus alternis noctibus peruigil perdurabat. triduanis ieiuniis defatigato corpusculo,libidinis incentiua prosternens, fletibus ora, semper in futura intentus, indefessè rigabat.iugi etiam districtione, & seueritate Sabbatum omne nõ nisi panis hordeacei esu transmittebat.Nec sacræ immemor legis,census suos pauperibus,captiuisque se redimendis humanissimè impendebat, sciens eleemosinis cœlorum nos posse regna mercari. Per multos, quos nouerat desperatione teneri, celeri visitatione refouebat, atque in iis clarissimum virum Claudium, filium spectabilis Germaniani, quem iam deficiente membrorum vigore, detinebat vicinæ mortis pallor, halitúsque frigidi indicabant robur extinctum, eum ferè exanimem intra corpusculi hospitium oratione retinebat, iamque morientem reuocabat ad vitam,in viscera refuso, qui iam abscesserat, calore vitali, languentibúsque venis suos motus recuperantibus, & spem viuendi ipso etiam vultu promittente. *Item mutam.* *Eius cubile vestis,vigilia ieiunia.* *Eleemosinæ.* *Bene mortuũ restituit.*

Nec minoris miraculi res est, vno eodémque tempore,& alibi ostendisse

Digitized by Google

Sidonius Domino Papæ Lupo S. Epistola.1.lib.6.

BEnedictus spirit[9] sanctus,& Pater Dei omnipotētis,quòd tu pater Patrū, & Episcopus Episcoporum,& alter sæculi tui Iacobus, de quadam specula charitatis,nec de inferiore Hierûsalem,tota Ecclesiæ Dei nostri membra super inspicis,dignus qui omnes cōsoleris infirmos,quique meritò consularis ab omnibus. Et quid nunc ego dignum dignationi huic patris & fœtida reatu terra respondeam? Colloquij salutaris tui & indigentiam patiens, & timorem,recordatione vitæ plectibilis adducor, vt clamem tibi quod dixit Domino tuus ille collega?exi à me,quia homo peccator sum, Domine[a]. Sed si iste timor non temperetur affectu, vereor ne Gerasenorum[b] destituar exemplo, & discedas à finibus meis. Quin potius illud quod mihi conducibilius est colleprosi mei te proposita cōditione constringam, vt aiam tibi, *si vis potes me mundare*[c]. Qua ille sententia non plus de Christo quid peteret prodidit, quam quid crederet publicauit. Ergo ne cum sis procul ambiguo primus omnium toto,quà pater,orbe Pontificum, cùm prærogatiuæ subiiciatur,cùm censuræ tuæ attremat etiam turba[d]. Collegij, cùm in grauitatis vestræ comparationem.ipsa etiam grandæuorum corda puerascant,cùm post dusudatas militiæ Lerinensis excubias[e], & in Apostolica sede nouem iam decursa quinquennia, vtriusque sanctorum ordinis quendam se cōclamatissimū[f] primipilarē spiritalia castra venerentur, tu nihilominus hastatorū antesignariorūq;[g] paulisper cōtubernio sequestratus, vltimos calones[h] tuos, lixasque[i] non despicis,&ad extimos trahariorum,[k] qui per insipientiam suā adhuc ad carnis sarcinas sedent, crucis diu portatæ vexilla circumfers, ac manum linguæ porrigis,in conscientia vulneratis.Nosti (vt apparet) ex aduersa acie sauciatos,Dux veterane,colligere,&peritissimus tubicen ad Christum à peccatis receptui canere,& Euangelici pastoris exemplo non amplius lætaris,si permaneant sani,quam si non remaneant desperati.Te ergo norma morum,te columna virtutum,te si blandiri reis licet, vera, quia sancta dulcedo,despicatissimi vermis vlcera,digitis exhortationis contrectare nō pinguit sibi auaritiæ non fuit pascere monitis animam fragilitate ieiunam, & de apotheca dilectionis altissimæ sectādæ nobis humilitatis propinare mensuram. Sed ora vt quandoque resipiscam, quantum meas deprimat oneris impositi massa ceruices. Facinorum continuatione miser eò necessitatis accessi,vt is pro peccato populi nunc orare compellar, pro quo populus innocentum vix debet impetrare,si supplicet. Nam quis bene medelam æger impartiat?Quis febriens arroganti tactu, pulsum distinguat incolumem? quis deserto scientiam militaris rei iure laudauerit? quis esculentus abstemium competenter arguerit?Indignissimus mortalium, necesse habeo dicere,quod facere detracto:& ad mea ipse verba damnabilis, cum imperem quæ nō impleo,idem in me quotidiè cogor dictare sententiam. Sed si tu inter me & illum,cui cōcrucifigeris Iesum Christum Dominum nostrum pro scelerum meorum populo[l] iunior magis quàm minor Moses,intercessor assistas:non vlterius descendemus in infernum viuentes,nec per carnalium vitiorum incentiua flammati ad altare Domini ignem diutiùs accendemus alienum:[m] quia quamquam nos, vtpote reos, gloriæ libra non respicit, satis tamen superque gaudebimus, si precatu suo leuarē valeamus interioris hominis nostri,& si non integrum ad remunerationem, certè vel cicatricatum pectus ad veniam.Memor nostri esse dignare domine Papa. Vale.

a *Luc. cap.* 5.
b *Idem c.8. Marc. c.* 5. *Matth.8.*
c *Ibidem*
d *i. Episcoporum.*
e *Vide infra notationem*
f *i. Ducem.*
g *Qui primi in acie hastis pugnabant.*
h *Serui militum.*
i *Qui ad aquam vehēdam milites sustentant vel lixa dicitur miles deterrimus.*
k *Qui sarcinas & militaria vehunt impedimēta.*
l *i. multitudine peccatorum.*
m *Exod.c.30 Leuit.c.19.*

Digitized by Google

Annotatio Vincent. Saler.

Ne quis tanquam temporibus istis inusitatum miretur nomen Papæ tribui Episcopis, pauca hic inserenda ex commentario Claromontani in Sidonio decerpam: ait enim super his verbis, Papæ Lupo, id est, Lupo Episcopo Tricassino sanctitatis, & eruditionis viro præstantissimo: nam in ea significatione veteribus vsitatissimum erat Episcopos insigniri titulo Papæ, & præter authores quos alij notarunt, sanctus Paulinus ad Faustum Regiensem Episcopũ Domino Patri & patrono Fausto Papæ Paulinus Dinamius Patricius cõscriptor vitæ sancti Maximi Regiensis ad Vrbicum successorem Fausti. Vrbico Papę salutem, & ibidem in fine: Domine vere sanctè & beatissimè Papa. Ennodius in vita Epiphanij Ticinensis Episcopi, facio ergo, venerande Papa quæ poscis. Aurelius etiam Carthaginensis Episcopus, Papa dictus est. Balsamo, in præfatione Carthaginensis synodi, & multi alij quos nimis longum esset referre. Sed neque soli Episcopi Papæ vocabantur, sed etiã omnes clerici, Vulfridus strabo de rebus Eccles. cap. 7. Papa transiit in dignitatis nomen, vt clerici venerandi eodem nomine appellarentur, vnde Episcopi Protopapæ dicebantur, & protomystæ, id est, primi sacerdotes, clerici verò minoris ordinis, Pisenni, diminutiuè, id est, Papæ Minimissimi: quando autem Romani Pontifices id nomen præcipui tituli, & merito, sibi vendicarunt, obseruat Baronius in Martyrologio ex M. S. bibliothecæ Vaticanæ. Quidam deducunt huius nominis notationem quasi Pater Patrum, ab his notis Pa. Pa. Remisius Antisiodorensis de celebratione Missæ. Papa autem secundùm quosdam dicitur, admirabilis, vel coronatus: sed melius est Pater Patrum, id est, Episcoporum: vnde bene à Sidonio Lupus vocatur in hac Epistola Pater Patrum, & Episcopus Episcoporum, quo titulo Iacobus frater domini nostri à S. Clemente Papa honoratur epist. 1. *Clemens Iacobo domino Episcopo Episcoporum regenti Hebræorum Ecclesiam sanctam Hierosolimis*. Et Sidonius alibi passim de Lupo, Princeps Pontificum Gallicanorum non tamen ordinis aut potestatis, sed sanctitatis, ætatis, & eruditionis priuilegio. Sequitur in Epistola. *Cum post desudatas militia Lerinensis excubias*: hæc ideo, quia certe seminarium Episcoporum struit Lerinis insula, in qua Lupus miles excubauit, vt idem affirmat in epist. 14. lib. 8. data ad sanctum Principium Episcopum Suessionensem, fratrem sancti Remigij, dicens. *Satis in illo quodam Cœnobio Lerinensi spectabile caput, Luporum concellita, Maximorumq;*: & idem in Eucharistico ad Faustum,

Quæ sancta Caprasij.
Vita senis, iuuenisque Lupi.

Sequitur Sidonius, *& in Apostolica sede nouem iam decursa quinquennia.* Et in Epistola 11. libri noni. *Iam per quinquennia decem*, ex quibus patet, Lupum Tricassinam Cathedram sedisse decem lustris, & eò amplius vt Beda, Vsuardus, & Ado quarto cal. Augusti. S. Lupi qui quinquaginta duobus annis sacerdotio functus est: quare è viuis migrauit biennio post ad eum datam à Sidonio sequentem Epistolam quam libenter hic subiicio quia nimirum in ea maximè facundia beati viri extollitur, vt merito etiam Constantius in vita sancti Germani Altisiodorensis Episcopi lib. 1. cap. 19. & 20. Lupus facundo ore hæreticos ad sanam fidem reduxit, item, deinde antistites venerandi torrentes eloquij sui, cum Apostolicis & Euangelicis tonitruis profuderunt.

Sidonius

Digitized by Google

Sidonius domino Papæ Lupo S. Epistola XI. lib. IX.

PRopter libellum, quem non ad vos magis quàm per vos missum putastis, Epistolam vestram non ad me magis quàm in me scriptam recepi. Ad exprobrata respondeo pro æquitate causæ, non pro æqualitate facundiæ: quam quis nunc ego, aut quantus qui agere præsumam vobis imputantibus innocentem? quocirca delicto huic (quantulumcunque est) inter principia cõfestim supplico ignosci, diffidẽtiæ tantùm & non superbiæ fastus errorem. Nam cum mihi rigor censuræ tuæ in literis æquè vt moribus sit ambifariam contremiscendus, fateor tamen in voluminis ipsius operisque reseratu illam mihi fuisse plus oneri, quàm prætenditis charitatem: Nec citra iustum ista coniicio, quandoquidem mortalium mentibus vis hæc naturalitus inest, vt si quid perperam fiat, minus indulgeant plus amici. Scripseram librum sicut pronuntiatis, plenum onustúmque vario causarum, temporum, personarúmque congestu: facturus rem videbar imprudentissimam, si tantum mihi cuncta placuissent, vt nulla tibi displicitura considerem: huc item quisquis iudicij euentus foret, vidi partibus meis nequaquam pietatis ex solido constare rationem, si non saltem vobis esset anterius allatum volumen, & si non videretur oblatum, sub hoc scilicet temperamento; vt si forte placuissem, non vos arrogantia prætenisse: si secus, non vos improbitas expetisse iudicaretur. Nam sanè multo labore me credidi deprecaturum vitatas causas erubescendi: pariter illud nosse vos noueram, quod auctores in operibus edendis pudor potius quam constantia decet: quódque tetricis puncta* censoribus, tardus procacitas recitatoris, quàm trepidatio excudit. Alioqui si quis est ille, qui cum fiduciç prerogatiua, thematis antè mandati operam peruulgat: incipit expectationi publicæ, quamuis soluerit multa, plura redhibere. Præterea quicquid super huiusce scripti tenore censueris, malui factum confiteri simpliciter, quàm trebaciter [a] diffiteri. Dixisset alius, neminem tibi prætuli, nullas ad vllum peculiares literas dedi: quem prælatum suspicabare, vnius Epistolæ forma contentus abscessit, atque ea quidem nihil super præsenti negotio deferente. Tu qui te quæreris omissum, tribus loquacissimis paginis [b], fatigatus, potiùs in nauseam concitatis, dum frequenter insulsæ lectionis verbis inanibus immoratus. Adde quia etiam in hoc quod forsitan non notasti, reuerentiæ tuæ meritorúmque ratio seruata est: quòd sicut tu antistitum cæterorum Cathedris, prior est tuus in libro titulus, illius nomen vix semel tantum & sibi ascripta pagina sonat: tuo præter tibi deputatas [c] frequenter illustrantur alienæ [d]: Illud his iunge, quod si quid ibi vel casualiter placet, tu per consilium meum lectitas: ille quandoque per beneficium tuum, qui munusculi mei in cassum pressus inuidia, necdum ad facultatem legendi (vt suspicor) venit, cum iamdiu ipse perueneris ad copiam transferendi: Aio, tanquam non sit authographas membranas arbitraturus, si tamen quod ante percurras, vel exemplar acceperit, neque enim in iis quæ tractaueris vlla culpabitur, aut distinctionum raritas, aut frequentia barbaris morum. Nempè ad extremum palàm videtur etiam tibi transmissa proprietas, cui vsus absque temporis fixi præscriptione transmissus est, qui supradicto tandiu potes vti libello. vt eum non amplius zothecula tua [f] quàm memoriæ includat, hæc & his plura fors aliquis. Ego verò cuncta prætereo, & malo precari veniam, quàm reatum, si hoc [g] esse creditur, deprecari: præsentum quoque negligentiam literarum nunc nec excuso: primùm, quid & si cupiam, parum cultius scribere queo: dehin quòd

* *Puncta i. id est suffragia.*

a *Forsan tribaciter. i. triste. & non semel sed iterum atque iterum diffiteri.*

b *Id est Epistolis.*

c *Scilicet 17. Epist. 1. & 9. lib. 9. & ista.*

d *Epist. scilicet 17. lib. 4. Epist. 13. & 15. lib. 7. Epi. 14. & 15. l. 8.*

f *Armariolũ.*

g *Forte & forsitam.*

Digitized by Google

libellari opere confecto, animus tandem feriaturus, iámque propalare dissimulat, excolere detractat. Attamē cum satis tibi, & quidem merito (quidnam enim simile?) in omnibus cedā (quippe in alio genere virtutum, iam per quinquenia decem [a], non æquæuis sacerdotibus tantum, verùm & antiquis, quoties collatur antelatúsque sis) noueris volo: quamuis quæstibus quatias astra, atque maiorum cineres, fauillásque in testimonium læsæ charitatis implores pedem me [b] conflictui tuo, si mutuo super amore certandum est, non retractaturum: quia cum in cæteris rebus, tum fœdissimum perquàm est in dilectione superari: quæ velis nobis certa professio conuitiis tuis, illis cuncta blandimentorum mella vincentibus non præter æquum reponderatur. Ecce habes literas tam garrulas fermè, quàm requirebas: quanquam sunt omnes (si quæ vspiam tamen sunt) loquacissimę. Námque in audentiam sermocinandi quem non ipse compellas? qui omnium (de me enim taceo) literatorum, licet oculi affectent, sic ingenia producis, vt solet aquam terræ in visceribus absconditam per atomos bibulos radius extrahere solaris. Cuius Lucis aculeo non solo penetratur aut arena subtilis, aut humus fossilis: sed si saxei mōtis oppressu fontium conditorum vena celetur, aperit arcanum liquentis elementi secretorum cœlestium natura violentior: Ita si quos, vir sacrosanctæ, studiosorum senseris, aut quietos [c], aut verecūdos, aut in obscuro iacentis famæ recessu delitescentes, hos ęloquij tui claritas, artificè confabulatu, dum compellat, & publicat. Sed quorsum quàm moris est? Redeamus ad causam, super cuius abundante blateratu, quia pareo, precor vt errata confessum veniæ clementis indultu placatus impartias, licet quæ lætitia tua sancta quæque communio, copiosiùs hilarere, si meæ culpæ defensio potiùs tibi scripta ferretur, quam satisfactio. Memor nostri esse dignare, domine Papa.

a Diuturnus Episcopatus S. Lupi.

b Adagium.

Similitudo.

c De se loquitur Sidonius quia vir natura quietissimus erat.

De Legatione sancti Lupi Episcopi Trecensis & sancti Germani Altissiodorensis in Britanniam venerabilis Beda libro primò Ecclesiastica historia gentis Anglorum, cap. 17.

ANte paucos sanè aduentus Anglorum in Britanniam annos hæresis pelagiana per Agricolam illata Seueriani Episcopi Pelagiani filium fidem Britannorum fœda peste, commaculauerat, verum Britanni cum neque suscipere dogma peruersum gratiā Christi blasphemando nullatenùs vellent, neq; versutiam nefarię persuasionis refutare verbis certando sufficerent, inueniunt salubre cōsilium vt à Gallicanis antistibus Auxilium belli spiritalis inquirāt, quam ob causam collecta magna Synodo quærebatur in cōmune qui illic ad succurrendū fidei mitti deberēt: atq, omniū eligebātur apostolici sacerdotes Germanus Altissiodorensis & Lupus Trecassinæ ciuitatis Episcopi qui ad confirmandam fidem gratiæ cœlestis in Britanniam venirent, qui cum prompta deuotione preces & iussa sanctæ Ecclesiæ suscepissent, intrant oceanum & vsque ad medium itineris quo à Gallico sinu in Britanniam vsque tenditur secundis flatibus nauis tuta volabat. Tum subito occurrit per gentibus inimica vis dæmonum qui tantos, talésque viros ad recuperandam tendere populis salutem inuiderent: concitant procellas cœlum diemque nubium nocte subducunt, ventorum furores vela non sustinent, cedebant ministeria victa nautarum ferebatur nauigium oratione non viribus & casu dux ipse vel Pontifex, fractus corpore lassitudinę ac soporè resolutus est. Tunc verò quasi repugnatore cessante tempestas excitata conualuit, & iam nauigium superinfusis fluctibus mergebatur. Tunc beatus Lupus, omnesque turbati excitant seniorem elementis furentibus opponendum, qui periculi immanitate constantior

Procella à dæmonibus excitatur.

Oratione sedatur tempestas.

Digitized by Google

stantior Christum inuocat & assumpto in nomine sanctæ trinitatis, leui aquę aspergio fluctus sæuientes opprimit, collegam commonet, hortatur vniuersos oratio vno ore & clamor profunditur, Adest Diuinitas, fugantur inimici, tranquillitas serena subsequitur, venti è contrario ad itineris ministeria reuertuntur, decursisque breui spatiis pelagi optati littoris quiete potiuntur. Ibi conueniens ex diuersis partibus multitudo, excepit sacerdotes quos venturos etiam vaticinatio auersa prædixerat, nunciabant enim sinistri spiritus quod timebant qui imperio sacerdotum dum ab obsessis corporibus detrudantur & tempestatis ordinem & pericula quæ intulerant fatebantur, victósque se eorum meritis & imperio non negabant. Interim Britanniarum Insulam Apostolici sacerdotes raptim opinione, prædicatione, virtutibus impleuerunt Diuinúsque per eos sermo quotidie non solum in Ecclesiis, verum etiam per triuia & per rura prædicabatur, ita vt passim & fideles Catholici firmarentur & deprauati viam correctionis agnoscerent, erat illis Apostolorum instar & gloria & auctoritas per conscientiam, doctrina per litteras, virtutes ex meritis. Itaque Regionis vniuersitas in eorum sententiam prompta transierat, latebát abditi persuasionis sinistrę auctores & more maligni spiritus gemebant perire sibi populos euadentes: ad extremum diuturna meditatione concepta pręsumunt inire conflictum, procedunt conspicui diuitiis, veste fulgentes circundati assentatione multorum discriménque certaminis subire maluerunt, quem subuerterant pudorem taciturnitatis incurrere ne viderentur seipsi silentio damnauisse. Illic planè immensa multitudo etiam cum coniugibus & liberis excitata cōuenerat, aderat populus & spectator futurus & iudex, astabant partes dispari conditione dissimiles, hinc diuina fides, inde humana præsumptio, hinc pietas, inde superbia, Inde Pelagius auctor, hinc Christus primo in loco beatissimi sacerdotes Germanus atque Lupus præbuerunt aduersariis copiam disputandi, quæ sola nuditate verborum diu inaniter & aures occupauit & tempora deinde vti Antistites venerandi torrentes eloquij sui cum Apostolicis & Euangelicis imbribus profuderunt, miscebatur sermo proprius cum diuino & assertiones molestissimas lectionum testimonia sequebantur, conuincitur vanitas, perfidia confutatur, ita vt ad singulas verborum obiectiones errare se dum respondere nequit fateretur: populus arbiter vix manus continet, iudicium tamen clamore testatur.

Arripuit portum & tutum.

Prædicationi insistunt.

Iniuit disputationem cum Pelagianis.

Confunditur vanitas Hæreticorum.

Gregorius Turonensis libro de Gloria Confessorum, Capite 67. & 68.

LVpum Antistitem apud Tricassinorum Campaniæ vrbem sepultum nulli habetur incognitum: ad cuius Basilicam Maurus cuiusdam seruus negligentia amissa confugit: frendens verò Dominus eius de vestigio prosecutus ingressus Basilicam nec oratione prostratus blasphemias in sanctum euomere cœpit, ac dicere, en tu Lupe seruum meum auferes & propter te non licebit mihi in eum vltionē debitam exercere: & iniecta manu seruum trahere cœpit dicens, *non mittet hodie hic Lupus manum suam de sepulchro & emat te de manibus meis.* Hæc dicente misero ex templo lingua quæ in sanctum blasphemias effudit diuinitus obligatur, atque mutatus homo debacchare cœpit per totam ædem, dans mugitum vt pecus, sermonem vt homo non proferens, cumque hæc suis nunciata fuissent apprehensum duxerunt ad domum suam, vxor verò eius multa munera in basilicam posuit: sed hic tertia die cum graui cruciatu finiuit vitam. Quo defuncto mulier quæ dederat recepit, seruus tamen permansit ingenuus. Capit. 68.

Huic Antistiti famulabatur Auentinus quidam religiosus, ad quem post *Cap. 68.*

Digitized by Google

huius obitum captiui fecere confugium, quorum Domino Auentinus pretium obtulit, sed ille obligans se sacramento ait, nunquam hæc nisi in Pago meo sum accepturus, deditque suam dexteram quod si illuc pecuniam transmitteret iste confestim captiuos à vinculo seruitutis absolueret. Transmisso itaque pretio oblitus dominus fidei suæ dum captiuos absoluere dissimulat, ipse ligatur. Nam statim summitas digiti de manu quæ fidem fecerat dolere grauiter cœpit. Deinde paulatim dolor accrescens per manum brachiumque totum extenditur: quid plura? Truncatum ad ipsam iuncturam cubiti brachium concecidit & hic spiritum exhalauit. Vxor vero eius post hæc voluit eos iterum ad seruitium reuocare, sed capitis dolore percussa, virum secuta est & sic hi in ingenuitate perpetua absque vllius scripturæ munitione māserūt.

Ado Viennensis Chronicorum libro ætate sexta anno 452. Hæc infert de S. Lupo.

Hæresis Pelagiana Britannorum turbat fidem quæ à Gallicanis Episcopis auxilia quærentes Germanum Altisiodorensis Ecclesiæ Episcopum ad Lupum Trecassinum æque Apostolica gratia Antistites fidei defensores accipiunt. Confirmant Antistites fidē verbo veritatis simul & miraculorū signis.

Vincentius Belluacensis speculo historiali libro 20. cap. 16.

Porro sanctus Lupus Leucorum familiæ primus fuit: cui gloriosæ familiæ Pimeniola sancti Hilarij Episcopi Arelatensis Germana coniux fuit septimo anno coniugij se ad conuersionem hortatu mutuo contulerunt. Tunc ille relictis omnibus sanctum Honoratum Abbatem Lerinensem expetiit, cuius institutione ceruice subdita omnium vigiliarum abstinentiarúmque dogmatibus institutus est. Post annum verò regrediens: vt quæ sibi remanserant pauperibus eroganda detraheret ad vrbis Tricassinæ illicò pontificatum raptus est, vbi populum viam salutis docens clerúmque strenuè gubernans post biennium cum sancto Germano in Britanniam perrexit, in quo itinere signorum mirabilibus cunctis admiratione fuere: nec longé post cum per Gallias vbique diffusus premeret Hunorum exercitus Tricassinam vrbem patentibus campis expositam nec armis munitam nec muris, vir sanctus recurrens ad nota præsidia sola ad Deum intercessione & prece interposita superno auxilio defendit. Multis quoque aliis miraculis claruit: nam & mulierem paraliticam sanauit: puellam impulsu Dæmonis mutam ligno crucis imposito liberauit & alios plures ægros sanauit, annis ferme viginti quinque expers lectuli iacendi laborem superpositus tabulæ sustinuit. Cui indumentum non nisi cilitij consuetudo fuit, vnus tunicę semper vsu contentus in orationibus peruigil ac alternis noctibus perdurabat biduanis ieiuniis defatigato corpusculo iuuentutis incentiua prosternens: fletibus ora futuris intentus indefessè rigabat: cæterum quæ fuerint eius facta ex scholis eiusdem discipulorum virtutis exempla docuerunt. Nam in sancto Policiano Medunensi Episcopo curationum gratia perlucebat: sanctum Beuerum Treueris ordinatum Germaniæ gentibus prædicantem Apostolorum non ambigimus societate permixtum. Sanctus Lupus quinquaginta duobus annis Sacerdotio functus spiritum emisit. Hæc vincentius.

Sigibertus in Chronicis anno Domini. 425.

Germanus Antissiodorensis Lupus Trecassinus. Eucherius Lugdunensis Hilarius Arelatensis Episcopi in Galliis florent. Idem anno 436. Tempore hoc Germanus Antissiodorensis & Lupus Trecassinus potentibus Britannis in Britannium Diriguntur vt hæ[illegible] pelagianam quæ ibi ante aliquot annos pullularat confutarēt & rectam fidem Apostolica authoritate sosolidarent

Digitized by Google

lidarent, atque vt Christianitatem quæ ibi per societatem pagnorum corrupta fuerat restaurarent.

Petrus in Cathologo sanctorum libro sexto cap. 156.

LVpus Episcopus Treçensis Leucorum familię primus, qui vxorem quandam nomine Pimeniolam S. Germani Arelatensis Episcopi Germanam in sæculo habuit. Anno verò septimo coniugij sui, ambo communi voto ad Deum conuersi monachalé vitam elegerunt: vnde & Lupus sæculo relicto ad S. Honoratum Abbatem Lerinensem adiit & factus monachus biennio secum mansit. Deinde cũ S. Germano cognato suo in Britaniam perrexit, post annum regrediens vt quæ sibi remanserant pauperibus dispensaret, diuino nutu Trecassimæ ciuitatis Pontifex factus est. Hic ciuitatem suam, sua oratione ab Hunnorum exercitu omnes Galliarum vrbes deuastante seruauit. Cum enim Attillæ flagello Deo Hunnorum principi accurrisset & pro patria intercederet & princeps ferox ciuitatem omnino delere proponeret diuina virtute tam ipse quam omnis exercitus cæcitate percussi transierunt per ciuitatem à porta vsque ad portam neminem videntes aut lædentes, sicque patria saluata est. Hic mulierem paraliticã sanauit, puella quę dæmonis oppressione muta affecta fuerat, nec dum à Dæmonio liberauit, sed etiam ei loquellam restituit, aliaque plurima miracula perfecit, & anno 25. Episcopatus sui sanctitate pollens ad dominum migrauit, quarto cal. August. sepultus in Ecclesia sua.

Annotatio Vinc. Saler.

Etsi publica manifestáque errata non tam indigeant admonitione (cum de facili deprehendantur) quam animaduersione vt veritas repulsu falsitate maneat illibata, libet menda illapsa in epilogo vitæ S. Lupi recensito à Petro in cathologo, licet iudicem non postulet ne simpliciores deludant admonẽdo propulsare: primum itaq; mendum est vbi dicit S. Lupum duxisse vxorem Pimeniolam sororem S. Germani Arelatens. Episc. & ne casu æstimetur positum Germanum pro Hilario confirmat errorem, cum subdit profectum esse cum S. Germano cognato suo in Britãniam, erat enim Pimeniola soror S. Hilarij Archiepisc. Arelatens. non Germani Antissiodorensis, secũdùm confundit tempus quo mansit cum S. Honorato Lerini nempè vno anno & postea regressus est dispensare pauperibus quæ sibi remanserant & tunc creatus est Episc. Tracassimus, confundit inquam cum biennio quo stetit à creatione in Episcopatu ante profectionem in Britãniam, tertium cùm asserit 25. anno Episcopatus sui migrasse ad dominum cum constet vixisse in Episcopatu annis quinquaginta duobus, sed facilis error in chifris & litteris numerabilibus cum 52. si ponantur inuersæ faciant. 25. Sed veram habeas & certam historiam sancti Lupi ab aliis authoribus hic adductis nõ amplius immorabimur.

Illustrissimus Cardinalis Baronius in annal. Eccles. anno Christi 429. Celestini Papæ. 6. Theodosi & Valentiniani temporibus.

CErtè quidem clades ipsa illata Britannorum Ecclesiæ ab ipsorum gente Pelagio ac eius discipulis in illa Insula in primis, ex qua Pelagi[9] author impietatis oriundus erat, opus fuit è vicinis Gallis, imo è longè posita romana Eccles. aduersus ingruentia mala auxilium implorare, sed non vnus Germanus Episc. Antissiodorensis tãtum suscepit onus subeundum. Verum additus est illi Collega vir sanctissimus Lupus Episc. Trecensis, amboq; sicut Paulus & Barnabas in Euangelium segregati, sed iam rem ipsam à Constantio descriptam referre aggrediamur, eodem, inquit tempore ex Britannis directa

Constantius lib. 1. cap. 19. Apud Sur. tom. 4.

legatio Gallicanis Episc. nunciauit Pelagianã peruersitatem in locis suis latè populus occupasse & quamprimũ fidei catholicæ debere succurri, ob quam causam Synodus numerosa collecta est, omniumq; iudicio duo præclara religionis lumina vniuersorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus Apostolici sacerdotes terram corporibus, cœlum mentibus possidentes, & quanto necessitas laboriosior apparebat, tanto eam promptiùs Heroës deuotissimi susceperunt, celebritatem negotij fidei stimulis maturantes, hæc ille. Si mira quæ ipsi sanctissimi Antistites sequentibus signis in dicta Insula egerunt scire cupis ipsum consule Constantiam.

Maximus Pontificem.

Idem Annalista Baronius in annal. Eccles. tom. 6. anno Christi. 451 Leonis Papæ XII. Valentiniani & Martiani Imperatorum temporibus.

Res gestæ Lupi Trecensis cum Attila.

Sed quæ translata sunt inter Attilã & Lupum Trecensem Episc. sanctitate clarum ex vita ipsius fidelissimè scripta hic enarremus: non longa, inquit author, post tempora Hunni erumpentes & per totam Galliam diffusi partim simulatæ pacis arte tenebant vrbes, partim vi expugnabant. Vbi ad Trecensem infesto agmine venere ciuitaté patentibus campis sitam nec armis munitam nec muris: sollicitus pius Antistes ad vsitata se recipiens præsidia solus ad Deum fusis precibus supernæ opis auxilio eam defendit. At immanis ille & ferus Attila fidem S. viri altiori sensu suspiciens pro sua exercitúsque sui salute & incolumitate secum eum vult proficisci ad Rhenum vsque, pollicens ei vbi eò ventum sit seipsum dimissurum, mox copia offertur ab eo loco reuertendi: non negatur redditus, iter quoque iudicatur, orat Tyrannus obnixè S. virum vt velit pro ipso dominum deprecari, interprete vsus Hunnigario. Reuersus autem vir Dei vt vidit se desperatione suorum turbatum ad montis perfugium Latisconem cæteris solertior festinauit, vt eò transferret plebẽ quam orationum suarum suffragiis discrimini subiacentem inter excidia publica & arma defenderat, illud perfugium distat ab vrbe milliaribus quinque & quadraginta. Manens verò illic biennij spatio offensus raritate suorum, eò venientium Matisconem sibi sensit expetendam. Subdit miracucula ab eo tunc edita fidelissimus suorum temporum rerum scriptor, licet multa nimia breuitate transilierit: nisi fortè mutilata habeantur, quæ extant eius acta. Hæc enim aliis superaddunt [a] cum S. Lupus Attilæ flagello Dei Hunnorũ principi occurrisset & pro patria intercederet & princeps ferox delere omninò ciuitatem proponeret: diuina virtute, tum ipse tum exercitus neminem videntes transierunt per ciuitatem à porta vsque ad portam veluti cæcitate percussi, sicque patria saluata est. Sed de his authorem aliquẽ veterem non inuenimus, qui autem fusiùs res Attilæ sunt prosecuti ista adiiciũt [b]: Lupus indutus Pontificali cum multitudine cleri Attilæ aduenienti fit obuius: his facta salutatione interrogat Attilam quisnam esset qui tot regibus deuictis nationibus, populisque prostratis, vrbibus euersis cuncta sibi subderet? Cui Attila ego inquit, sum Rex Hunnorum Attila flagellum Dei. Ad hæc Lupus & quis est mortaliũ qui Dei flagello resistet? veni igitur Dei mei flagellum illóque vtere vt Deus concedit. Ad hæc verba barbarus emollitus Trecensem vrbem illæsam transiit. Hæc ipsi cæterùm Trecensium rerum sub Attila adhuc alia desiderarij videntur, nimirum acta Martyrij sancti Nemorij eius Ecclesiæ Archidiaconi & sociorum quos iustos ab Attila occidi referunt acta publica Ecclesiarum, in quibus septimo idus Septembris relati, iidem inter martyres habentur. Lupum verò ipsum ad plures adhuc annos vitam propagasse Sidonij epistola ad eum scripta, cum iam

a Petrus Catal. li. 6. cap. 156. & alij.

b Nicol. Ola. in Attila. cap. 9.

Sidon. lib. 6. cap. 1.

iam nouem vt ait quinquennia haberet in episcopatu demonstrat. Sed quantæ hic esset æstimationis ex eiusdem Sidonij epistolæ exordio accipe, vbi ait: *Benedictus spiritus sanctus & parte Dei omnipotētis quod tu Pater patrū & Episcopus Episcorum & alter sæculi tui Iacobus de quadā specula charitatis nec de inferiore Hierusalem tota Ecclesiæ Dei membra superinspicis, dignus qui omnes consoleris infirmos, &c.* Hæc quidem ipse ob eminentem egregiamque vitæ illius sanctitudinem qua cæteris Episcopis emineret licet aliis Galliarum Episcopis pluribus ditione inferior esset.

Sequitur Baronius in annal. Eccl. Tom. 6. anno Christi. 472. Simplicij Papæ V. Leonis & Olibrij Imperatorum temporibus.

EXtat quidem Sidonij Apollinaris Epistola [a] scripta ad sanctum Lupum Trecensem Episcopum data, cum ipse Sidonius creatus esset Episcopus qua sanctissimi viri preces implorat, vt regiminis quod tunc susceperat onus illæsa conscientia ferre posset: Nam quæritur dicens facinorum continuatione miser eò necessitatis accessi vt his pro peccato populi nunc orare compellar, pro quo populus innocentum vix debet impetrare si supplicet: quando autem ea scripta fuerat epistola vt pariter Sidonij promotio possit haberi comperta hoc inuestigandum, si quo modo consequi liceat quæ optamus, considerandum est igitur, quod idem ait, eo tēpore quo illa scribebat, Ipsum Lupum iam in sede episcopali exegisse annos quadraginta quinque: sunt enim hæc eius verba: *Cum primo post desudatas militiæ Lerinensis excubias, & in Apostolica sede, nouem iam decursa quinquennia, vtriusq; sanctorum ordinis quendam te conclamatissimum primipilarem spiritualia castra venerentur, &c.* Cùm ergo iam sit creatus Episcopus Auernensis Sidonius, cum sanctus Lupus nouem iam exegisset in sede quinquennia: modo peruestigandum est tempus sedis sancti Lupi Trecensis, vt ex eo notus pariter fiat annus, quo Sidonius ad Episcopatum prouectus est: extāt res gestæ [b] sancti Lupi licet breui compendio, omni tamen fide antiquitus ab homine eius tempore scriptis traditæ, ex quibus potest intelligi quo potissimum anno ipse fuerit creatus Episcopus. Dum enim ait ipsum Lupum adiunctum esse collegam sancto Germano Episcopo Altissiodorensi in legatione in Britanniam aduersus Pelagianos suscepta, cum idem Lupus iam annum secundum ageret in Episcopatu ex hoc colligi necesse est, ipsum esse creatum Tricensem Episcopum anno Domini quadringentesimo vigesimo septimo cum iam constet ex his quæ superiori Tomo quinto annalium dicta sunt sancti Prosperi authoritate cōtigisse eam obire sanctos Episcopos legationem anno redemptionis quadringentesimo vigesimo nono. Adde igitur nouem quinquennia exacta, post annum Domini quadringentesimū, vigesimum septimum, quo sanctū Lupum creatum Episcopū dicimus vtique peruenies ad præsentem annum Domini quadringentesimum septuagesimum secundum. Cùm igitur constet anno quo ipse sanctus Lupus iam trāsegerat nouem in Episcopatu quinquennia Sidonium creatum esse Episcopum Auernensem, vtique dicendum est ipsum creatum Episcopum hoc ipso anno Domini quadringentesimo septuagesimo secundo cum esset annorum circiter quadraginta. Hæc obiter de sancti Lupi tempore Baronius.

[a] Sid. lib. 6. Epist. 1.

Ætas sancti Lupi in epist.

[b] Sur. Tom. 4. Die 29. Iulij.

427.

472.

De Sancti Lupi obitu idem Baronius in annal. Eccl. Tom. 6. anno Christi 479. Simplicij Papæ XII. Zenonis Imperatoris & Odoachri Regis temporibus.

HOc eadem anno scilicet quadringētesimo septuagesimo nono magnus ille Lupus Trecēsis Episcopus Gallicanę Ecclesiæ decus, cuius immensa

Sancti Lupi Episcopi obitus.

Digitized by Google

præconia superius ex Sidonio Apollinari retulimus: ex hoc mundo migrauit in cælum æternæ vitæ præmia à Deo consecuturus cum iam annis quinquaginta duobus Episcopali præfectura suam Ecclesiam sanctissimè administrasset. Porrò eius hoc anno obitus temporis ratio inde certa deducitur quod cum fidelissimus author qui res ab eo gestas posteris tradidit, testetur ipsum esse creatum Episcopum biennio ante functionem legationis cum sancto Germano in Britanniam nępè anno Domini quadringentesimo vigesimo septimo, his si addas eius sedis annos quinquaginta duos, planè inuenies ipsum hoc anno quadringẽtesimo septuagesimo nono mortuũ esse, sed quid de ei⁹ discipulis viris laudatissimis, de quo eiusdẽ Lupi obitũ idẽ auctor scribat, ipsius hic verbis reddamus multos autem habuit vir beatissimus prę clara virtute discipulos insigni miraculorum gloria illustret. In sancto Polychronio Virdunensis Ecclesiæ Episcopo gratia curationum præfulsit, ita vt religatis post tergum manibus dæmonibus imperaret, priusque sensum reciperent obsessi quam corporum suorum collisionem, sanctum Seuerum Creuerensis Ecclesiæ ordinatum Episcopũ primæ Germaniæ gentibus prædicentem non ambigimus inter Apostolos suum habere consortiũ. Sanctum quoque Albinum Catalaunẽsem Antistitem diuturno sanctitatis prærogatiua eminentem non debemus taciti omittere quam ille crebrò permultis locis dæmones ab hominibus profligarit: nec immeritò dum tantorum virorũ celebramus præconia eximij magistri laudes depromere videri debemus, successit autem ei dignus illo honore Sacerdos Camelianus eius morum imitator: iam annis quinquaginta & duobus sanctus Lupus gloriosæ memoriæ Antistes sacerdotio functus erat cum vitæ præsentis debitum persoluens spiritum misit ad superos dignis in terra laudibus celebrandus. Inde ergo nunc nobis quo sublimis euectus est, præsidium impendat. Hactenus & Lupo cuius diem natalẽ Ecclesia Catholica religioso cultu annis singulis quarto calendas Augusti celebrãdum suscepit. At ne putes in tam longęuæ sedis Lupi numerum errorem vt assolet, irrepsisse atque ex Sidonio veritatem: extat eius epistola ad ipsum data, cum ageret in sede annum quinquagesimum, sunt hęc enim Sidonij verba: iam per quinquennia decem non æquęuis sacerdotibus tantum verum & antiquis, quoties collatus antelatusque sis, &c. Hæc ipse de Lupo in cuius loco; vt dictum est, subrogatus est Camelianus ab authore laudatus sicque subscriptus reperitur concilio Aurelianensi primo, hæc Baronius de Lupo.

Discipuli sancti Lupi sanctissimi.

Sid. li. 9. epist. 11.

De sancto Lupo Monacho Lerinensi & Trecorum Episcopo, Dionysius Faucherius Monachus Lerinensis.

Caularum Domini gregisq; sacri
Custos sedulus, impiger vigilq;
Arcebat Lupus, impiam furentis
Lupi tartarei voracitatem
Arcebátque Attilæ ferocis ausus
Ne inclusis ouibus flagella dira
Sæuus incuteret metúne victas
Diuersas ageret, bonúsque pastor
Seruatis gregibus salubriora
Sacra pabula legis ingerebat,
Et puris adaquans frequenter vndis
Nascentem scabiem impetiginémque
Fœdam sedulus abluebat omnem,
Ne damnosa sui beatus vlla
Detrimenta gregis notaret vnquam:
Hunc Lerina Lupum sacrata tellus
Purgata requies amica mentis
A sanctisq; viris cupita dudum
Sedes protulit ô greges beatos
Et Faustos ter & amplius Lupo isti.

Tam

Tam miti placido atque mansueto
Pastores similes habere tandem.
Si possint misera videsne acerba
Vt languent pecudes fame atque morbis.
O fatum lachrymabile & dolendum!
O luctu gemituque prosequendum
Damnum viribus esse destituta,
Fixa humo nequeant leuare membra
Ægra, en corpora vix trahunt beati
Essent ergo greges Lupo beato,
Pastores similes habere tandem
Si possint placida, qui oues piaque
Errantes reuocare voce norint
Languentésque humeris suis referre
Ad caulas propriósque singularum
Morbos sollicita piaque cura
Norint pellere ducere & nitentes,
Ad Iordanis aquas, vbi agnus illum
Ille agnus sine labe qui vetustam
Detersit maculam parente primò
Contractam pecus omne sordidantem
Mersatus vitreis dedisse limphis:
Hanc vim fertur vt his repentè lotæ
Immutentur oues cutémque non tam
Quam mentem sibi sentiant nouatam.
Hinc brutos igitur rudésque sensus
Exutæ rationis & capaces
Effectæ fugerent graues lacunas
Olentes malè dicerent salubres
Herbas capere dicerent voraces
Vitare ingluuiem Lupi fideli,
Si Lupo similes habere possent
Pastores veteris nouæque legis
Qui illas à sacra ducerent vireta
Ad sancta sinai iuga alta montis
Ad montem domini Sion amœnum,
Amœnum quoque Golgothæ cacumen
Bonus pastor vbi gregi salubrem,
Fuso sanguine proprio, medellam
Confecit, pietas amorque tantus
Illius fuit in greges. Proinde
Si possunt ouium subire curam
Et possunt merito boni atque veri
Pastoris sibi vendicare nomen
Qui nec parcere nouerint laboris
Imo parcere nesciunt cruori
Pro salute gregis mori parati.
Qui antiquæ pariter nouæq; legis
Sciant pascua optima limpidósque
Fontes queis pecudes Lupus fidelis,
Caularum domini gregisque dudum
Custos officii artis & locorum
Gnarus pascere diligenter atque
Illarum est solitus lauare sordes
Exemploque boni & pij magistri
Emori pro ouibus fuit paratus.

Eiusdem Dionisij Faucherij de sancto Lupo, hymnus.

Conditor mūdi Deus alme sanctum,
Qui Lupū claris meritis micantem
Hoste deuicto socias polorum
Cœtibus almus.
Da pater dignis celebrare sacram
Laudibus lucem, redituque læto
Fulgeat læti, vt resonemus imo
Pectore carmen.
Hic iuuentutis renuens decorem
Liquit vxorem facie venustam,
Sed fide longè speciosiorem
Te duce Iesu.
Ambo concensu parili flagrantes
Igne diuino genialis vsum
Respuunt lecti renuuntque vani
Gaudia mundi.
Hinc Honoratum Lupus expetiuit,
Et gregi sancto sociatus illi
Audiens sacra pia disciplinæ
Colla subegit.
Moribus sanctus radians pudicis
Pastor est votis populi creatus,
Vt sacræ gnarus gregibus minister
Pabula legis.
Corporum morbos variásque pestes,
Mentis & laruas precibus fugauit
Orbe & exploso docuit perennem
Quærere vitam.
Attilam dirum domini flagellum,
Innocens non extimuit, sed vrbis
Iussit occlusus reserare moto
Obice valuas.
Ille pertransit gregibúsque saluis
Exiens nulli nocuit, fidelis
Pastor ô quantis meritis refulsit
Munere Christi.
Post famen frigus, simul & labores,
Quos tulit constans patiénsque blandè

Digitized by Google

Tout soudain il est suiuy
Du peuple qui tout rauy
Auec inuincibles ioyes
Le nomme Euesque de Troyes.
Le falot n'est allumé
Pour estre au muid enfermé.
Pelagius l'heretique
Contre la foy Catholique,
Infectoit le peuple Anglois
Mais deux Euesques François
S. Loup & celuy d'Auxerre
Firent voile en Aagleterre.
Le mal qui va trop croissant
A besoin d'vn bras puissant.
La mer leur donne passage,
Leurs veux accoisent l'orage,
L'Angleterre les reçoit
Et dans son ame conçoit
L'espoir que par leur venuë
La vraye foy sera cognuë;
Le prix n'est pas entendu
D'vn bien qu'il ne soit perdu.
S. Loup comme vn fort Hercule
Au combat point ne recule,
Mais d'vn courage indompté
Surmonte cest effronté
Par ses signalez miracles
Et par ses diuins oracles;
Vn iour en fin quoy que tard
Le mensonge perd son fard.
Soudain nouuelles alarmes
Font prendre au peuple les armes,
A l'extremité reduict.
Mais par ces prelats conduict
Les fiers Saxons en leur suitte
Estonnez prennent la fuitte,
Dieu sçait bien sans coup frapper
Ses ennemis attraper.
Estant de retour en France.
Voyant la grande souffrance
Que faisoit en ce temps la
Le fleau de Dieu Attila,
Qui tasche par toutes voyes
Prendre la ville de Troies,
Les traicts de Dieu sont laschez.
Dessus nous par nos pechez.
Qu'on iette à bas le trophee,
Qu'on donne à vn feint Orphee
D'auoir par ses doux accords.
Amoly le Roy des morts.
Il faut ores que la fable
Cede au conte veritable,
La force de l'Oraison
Se monstre en temps & saison.
Si courtois fut son langage
Qu'il peut adoucir la rage
Du dessein de ce Tyran.
Qui deuers le Rhein tirant.
Et pour au peuple ne nuire.
Le pria de le conduire,
On recognoit au besoin
Celuy qui des siens a soin.
Il fait que son corps endure
D'estre couché sur la dure,
Ieusne presque incessamment,
Porte vn pauure vestement,
Et par dessous le Cilice
Pour le preseruer de vie,
Le corps qu'on veut trop nourrir
Fait souuent l'ame mourir.
Sa vie estoit admirable,
Son parler doux & affable,
De charité tout bruslant
Sur son parc tousiours veillant,
Sachant qu'il faut que sa vie
Soit pour la brebis rauie:
Où est cil qui met sa peau
Pour deliurer son troupeau?
Mais mon Luth, il te faut taire,
Tu serois trop temeraire,
De ces vertus raconter
Tu pourrois plustost conter
Les fruicts que l'Esté nous donne,
Et les raisins de l'Automne,
Aussi bien va-on disant
Que tu n'es pas suffisant.
Di pour acheuer ta course.
Qu'il est de vertu la source
Que c'est vn œuure accompli,
Que Dieu de dons la remply,
Mais n'oublie pas de dire
Que ie le prie & aspire
De les pouuoir imiter
Auant que les reciter.

Quatrains A L'honneur de sainct Loup.

CE pasteur des Troiens de soy-mesme vainqueur,
Conduit iadis son peuple en son doux pasturage,
Qu'ores d'vn souuenir graué dedans son cœur
Il cherit Dieu en luy, & luy en son image.

Autre.

Si l'on pouuoit peindre au vif la vertu
Par le pinceau, iamais plus bel ouurage
Ne se verroit, car le vice abbatu
Seroit aux pieds de ceste belle image.

Autre.

Tu vois l'exterieur en ce diuin portraict
Le geste & le maintien, mais sans aucuns obstacles.
Pour voir l'interieur, ses dicts & ses miracles,
De sa vie en tes mains prend le petit extraict,

Martyrium egregium beatissimorum Porcarij Abbatis & Quingentorum monachorum passum in sacra Insula Lerinensi circa annos triginta supra septingentos ex fidelissimis perantiquis manuscriptis cœnobij Lerinensis deprompium.

Ann. 730. Aug. 17.

TEmpore Caroli qui vt in Chronicis reperitur ob victorias quas fecerat Martellus vocabatur: cum exigentibus peccatorum spurcissiis, disponeret dominus affligi genus humanum per sæuitiam paganorum quatenus alios saltem perterritos pœnæ timore alios horrore à suis erroribus reuocaret, nefandæ gentis exercitus Aggaronorum loca suæ habitationis, tanquam de viuariis egrediens in partes Galliarum venit. Quæ videlicet gens crudelissima, omni humanitate postposita, vbique terrarum grassatur, maritima quæque vltra, citráque peragrando demolliens tandem prouinciam Narbonensem venit, Vbi deuastans omnia suo imperio Christi abolito nomine intendebat eam subiugare Christiani verò quia mari & Alpibus cingebantur exterriti derelictis ciuitatibus & oppidis suis, miserabile visu, ad montana confugiebant & barbarorum manus possent effugere, cumque gens barbara longè, latéque suæ sedis crudelitatem extenderet, ita in solitudinem redegit pene totam regionem vt in heremi vastitatem loca prius desiderabilia conuersa videretur, vrbes etiam nobilissimas terræ & solo coæquans, castella depopulans oppida subruens, ouiliáque Domini euertens non minimas Christianorum strages dedit. Nam volentes illorum ferocitati resistere Christiani duces extremi armisque potentes nobilissimi viri omnes sub gladio sarraceno occubuerunt. Et cum iam nullius pene locus superesset in terris, nec in mari quem nefandorum hominum rabies non deuastasset, sanctam Lerinensem insulā inuadere festinant, erat enim in eadem Insula à longis retrò tēporibus domus Religionis quæ retinens maximum examen monachorum, præter cæteras longè lateq; diffusas omni sanctitate, famaq; celeberrima circūquaq; rutilabat, eo quippe tēpore cœnobio Lerinēsi præerat vir per cūcta laudabilis

S. Porcarius Abbas Lerinensis.

sanctus

Digitized by Google

sanctus Porcarius Abbas qui sanctam congregationem illam in diuino opere instruebat verbis & informabat exemplis, quæ congregatio in tantum sub beati viri disciplinam sanctitate profecit: vt omnes prouinciæ Galliarum clerici Episcopum monachi sibi poscerent Abbatem in Insula Lerinensi. Igitur cum gens Aggareno furiens omnem depopulasset prouinciam, plurimisque pro Christi nomine trucidatis, Angelus domini per dies decem præueniens apparuit in somnis sancto Porcario dicens, *Surge velociter & occulta venerandas reliquias quas in hac sacra Insula decreuit dominus per multa tempora obseruandas. Futurum est enim vt hic locus à feris barbaris violetur & sanguine Monachorum consecretur, qui ipsum sanctificarunt suis orationibus, vigiliis, abstinētiis, & sacrosancto sacrificio salutari. Cōforta igitur & cōfirma fratres tuos ne exterriti deficiant à fide & amittant vitam æternam quæ præparata est vsque ad mortem legitimè certantibus pro sui nominis confessione.* Euigilans verò beatus Porcarius vidit præclaram, perlucidamque flammam ignis ad cœlum vsque conscendere, ex quo perpendens veram esse quam viderat visionem gaudio repletus prosternens se ante Altare Beati Petri Apostoli Lerinensium incolarum protectoris precibus & lachrymis eius patrocinium implorabat, quatenùs suo collegio succurrere dignaretur, & ne suo fiduciali patrocinio & promisso fraudaretur. Et hoc dicto in terram corruit. Videntes itaque Monachi virum Dei in amaritudine & fletu positum prostratum erigunt, causamque tanti doloris sciscitantur. Sanctus verò Porcarius missa de spiritu sancto deuotissimè celebrata conuocatis in capitulo fratribus ait. *Annūcio vobis, amantissimi, gaudium sempiternum, hanc enim Insulam elegit Deus in peculium speciale quam sanctificauit & electa propagine propagauit, coluit & protexit & ex vera vita ibidem radicata per orbem vberes palmites ampliauit, multiplicatisq́, eius tentoriis, fecit suos funiculos præ cæteris monasticis longiores. Nunc verò tanquam pius Paterfamilias suam vineam visitans, quam mirificè plantauit, Colonos aduocat vt stolas suas abluant in sanguine suo, præcinctus ad ministrandum vt faciat illos discumbere ad nuptias agni sponsi.* His ab prolatis mox nubes lucida apparuit super omnes qui aderant & audierunt de nube singuli vocem claram dicentem. *Venite benedicti percipite regnum vobis ab initio præparatum.* Astantibus itaque fratribus dixit eis beatus Porcarius, *Viri fratres & patres benedicti mansuetus dominus Iesus Christus qui propter suam misericordiam dignatus est pro nobis pati gratis suscipiens seruitutem, munditiam & confessionem quam sibi diuturnis temporibus abstulistis: vt vos triplici munere benedicat immaculatiq́, libere sequamini agnum sine macula pro nostris criminibus immolatum ad suam immarcessibilem gloriam per martyrij palmam vos inuitat. Ne paueatis igitur quin potiùs confortentur corda vestra in domino ad suscipiendum martyrium, vt ad æternam beatitudinem peruenire possitis sine fine mansuri. Post dies enim decē circundabūt nos inimici fidei Christianæ qui vt audistis quamplurimos hinc inde innocentes trucidarunt. Ideò excutite à cordibus vestris sordes carnis, vt immaculatos vos offeratis domino Iesu Christo.* Tunc verò singuli cœperunt præ gaudio lachrymari feruentissimè ad martyrium aspirantes, quibus dicit sanctus Porcarius, *occultemus venerabiles reliquias, ne à sacrilegis contingantur*, quod cū factum esset, iterum dixit eis, *sunt inter nos vt nō ignoratis sexdecim pueri & triginta sex adolescētes qui si ducti fuerint à prophanis dubito ne blanditiis siue terroribus seducantur, quos consulo mittamus ad Italiā, vt cessante hac furētis calamitate redeant & reædificēt hoc sacrū Monasterium Lerin. & reuerenter colant occultatas reliquias.* Quod cum ab omnibus approbaretur iterum exhortans dixit eis. *Examinate vos sedulò & si quēquam ex vobis cognoueri-*

Angelus apparet S. Porcario.

Orat S. Porcarius pro suo collegio.

Annunciat martyrium fratribus.

Vox de cœlo super monachos.

Occultantur reliquiæ.

Mittunt sexdecim iuuenes & 36. adolescentes monachos ad Italiam.

Digitized by Google

tis formidare martyrium cedat cum pueris ne deficiat in extremis, grandis enim est carnis animaq; distinctio. Cúmque se scrutassent, biduo diligenter reperti sunt quingenti & quinque, qui solido animo ad suscipiendum Martyrium pro Christi nomine sunt accincti. Qui se crebris orationibus præparantes feruenti animo ad martyrium anhelabant. Dum autem sacramentis Ecclesiasticis se munirent cognouerunt duos ex ipsis iuuenes plurimum formidare, quorum vnus Columbus & alter Eleutherius vocabatur, qui discedentes à cæteris in quodam antro propè littus Insulæ latuerunt. Carpens itaque gens prophana Littora Insulæ Lerinen. frendet & murmurat rugiens contra sanctos. Interim Ecclesiæ destruuntur, cruces confringuntur, altaria & sacra omnia prophanantur improbè rapientes monachos innocentes. Quibus etiam immecerunt plurima tormenta vt manifestarent quæque absconderant preciosa. Cumque à sanctis nihil præter viles vestes quibus se contexerant reperissent: Disgregarunt à senioribus iuuenes plurima eis promittentes si eorum ritibus consentirent, & si renuerent eos diuersis cruciatibus interficerent. Tunc mœror fuit senioribus & pauor qui piis inuocationibus & suspiriis Domium cui seruiebant precabantur: vt iunioribus constantiæ spiritũ & animi fortitudinem ne deficerent largiri dignaretur: barbari autem in seniores acerbissimis tormẽtis velut rabidi canes debacchãtes adhortabantur iuuenes ne simili pœna occumbere paterentur: sed mundi gloria secum potirentur, quos etiam quorum senioribus cum post blanda & aspera argumenta constantes agnouissent variis suppliciis simul occiderunt. Seruantes autem ex illa sancta caterua sacrilegi hostes quatuor iuuenes robustos corpore & facie venustos ducis eorum nauigio recluserunt, reliquos omnes opprobriis insultantes, plagis afficientes, lanceis pungentes, gladiis laniantes, postremo geminatis vulneribus confoderunt. Columbus verò & Eleutherius qui vt supra diximus in scopulosa cauerna se absconderant videntes per foramen obliquum sociorum animas in aëre sicut stellas fulgentes cum Angelis gloriãtes & se se inuicem prestolantes, dixit Eleutherio Columbus, *nonne vides cum quanta gloria fratres nostri qui modo passi sunt nos expectantes ascendunt ad cœlum? eamus ergo & nos vt cum eisdem laureati conscendamus ad Dominum.* Eleutherio exire reluctante prosiluit ab antro Columbus qui illicò martyrium cateruæ associandus detruncatus est. Cumque trucidasset gens prophana monachos viros innocentes & eorum furor adhuc feruerет ad malum, Ecclesias omniáque sacra ædificia Lerinensis Insulæ funditus euerterunt soloque æquarunt, lapides & columnas sanctuarij miro modo fabricatas comminuentes in ignominiam Christi fidei & catholicæ in mare proiecerũt, qui postquam rabies eorũ delictis omnibus quieuisset nauigantes inde peruenerunt ad locum cui nomen Agathon, vbi captiui quatuor illi monachi obtinuerunt vt naturæ satisfacerent è nauigio in terram descendere, qui nemoris condensi latebras intrantes per vmbrosa conuallia non sine diuino nutu aufugerunt, totáque nocte per secreta nemora ambulantes ad locũ qui Aralucis dicitur peruenerũt. Quo in loco paruum nauigium prope littus maris reperientes & ascendentes sacram Lerinensem Insulam circa auroram intrauerunt. Cernentes autem tantorum patrum venerabilia corpora, tot tantisque vulneribus confossa, & valde lacerata, qui se narrare valeat, quos gemitus, quas lachrymas, quæ suspiria ab imis visceribus emittebant? Mœrebant enim cordibus, cui vita simul cum illis beatissimis coronari gloria martyrij nõ meruissent, vnde

Caduntur sancti.

Videtur animæ eorum cælos penetrantes.

Excidium monastery Lerinensis.

vnde lugubres voces amarosq; gemitus alter ad alterum emittere & iterum reuocare non finebant. Eleutherius verò percipiens mœrentium voces ab antro prosiliit cognitisque fratribus iterum lachrymæ, iterū gemitus, incredibile dictu, super occisorum monachorum crudelem mortem renouantur, pœnitebat enim se ad gloriæ palmam cum illis sicut potuerat cum columbo non peruenisse. Sed prouidentia diuina eum superstitem seruari voluit vt eo superstite & sciente posterisque reuelante celebranda semper sicut dignum est passio sanctorum & festiua in æuum coleretur. Cum verò lux oriente sole terris reddita esset, ecce bauinarum, id est, auium maritimarum innumerabilis multitudo in aëre super Insulam expansis alis obumbrās volitabat, quæ voces quasi flebiles emittendo in tantorum patrum occisione persistebat, veluti si exequias agere voluissent, donec sanctorum corpora fuere tumulata. *Aues marinæ iusta persoluunt.* Superstites miseri monachi vna cum viro Dei Eleutherio post lachrymas & gemitus persoluēntes exequias modo & honore quo poterant parētantes, super tam pio flebilique exitio fratrum suorū sacrata eorū corpora, tumulis in Insula condiderunt deinde sacram Insulam custodē venerabilium talētorum solitariam non sine lachrymis, vt credi potest, relinquentes Italiam ad socios requirendos petierunt: vbi Romæ summo Pontifici significarunt sanctorum monachorum necem & cœnobij Lerinensis ruinam. Passi sunt autem sancti isti martyres circa annos Domini triginta supra septingentos pridie nonas Augusti: Euolutis autem post hoc exitium aliquibus annorum curriculis & per potētiam Francorum expulsis à prouincia barbaris vir Domini Eleutherius euersum Lerinense Monasteriū cum cæteris monachis ab Italia venientibus procurarūt restaurari & in pristinum statum redigi. Veneremur ergo & nos hodie dilectissimi, hos martyres patres nostros qui ad hanc gloriā ieiuniis, vigiliis & orationibus sacrificioque salutari sacrā Insulam extulerunt & sanctificarunt vt de ea dici possit, ô quā gloriosa dicta sum de te ciuitas Dei & sanctis operibus sequendo Dominum celebrem per totum mundum vbi Christiana religio colitur, reddiderunt, celebremus hunc diem puro corde in hymnis & vocibus iucunditatis deprecando Dominum vt suffragantibus nobis meritis ipsorum præmia æterna in eorum societate fœliciter consequamur, per Dominum nostrum Iesum Christum qui viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Epitome certaminis beatorum Martyrum Porcarij Abbatis, & sociorum Monachorum, enarrans in antiquissimo codice cœnobij Lerinensis reperta, quæ quia perbreuis & elegans vt est, hic subiicimus.

CVm in partibus Galliarū exigentibus causis disponeret Dominus affligi genus humanum per sæuitiam paganorum nefandæ gentis sarracenorum exercitus, vaginam suæ habitationis egrediēs ac maritima quoque vltra citraque peragrans, peragrando demoliens in prouinciam venit, nominis Christiani impugnandi gratia è suo eam dominio subiugandi, cuius incolas occulto Deus iudicio eius mucrone tradidit feriendos. Quæ gens longè lateque suæ cædis extendens crudelitatem ita in solitudinem penè totam regionem redegit, vt in heremi vastitatē loca prius desiderabilia conuersa viderentur. Vrbes enim nobilissimas terræ coæquans villasque depopulans, castella subruens ouilia Domini euertens non minimas Christianorum strages dedit, vnde inter cætera facinora sua Lerinensem Insulam religione pollentem depopulans rebus omnibus inhabitabilem reddidit, seruos qui inibi inter re-

liquos vel præ cæteris sanctitatis & vigiliarum primas tenebant, millies seipsos immolantes gladio trucidans ferè quingentos aut eò ampliùs. Fertur enim quod minimè reor prætermittendum, quod antequam classis Sarracenorum illo aduentaret Angelus Domini sancto Porcario Abbati per visum apparens, euidenter prædixerit tempus & diem & horam, certumque omnibus eminere exitiũ die ab hinc septima illucescẽte, qua de re maturato consilio commonet vt vnum de duobus eligant aut fugæ consulant aut palmam martyrij incunctanter capiant in eorum arbitrio & potestate possuisse Dominũ hoc donũ tam bonum, tam optimum, tamque præcipuum, vtrũ velint aut nolint breui sanguinis commercio immortale acquirere compendium. Voluntas tantum ad hoc prona, verum necessitas nulla. Facto itaque manè beatus Porcarius conuocatis fratribus cunctaque viderat quæque audierat refert. Ex quibus quidam pauentes, quidam non credentes, vniuersi tamen re inopinata ancipiti sunt turbati periculo, hoc accepto oraculo, alios ad Insulas tutiores velle secedere, alios locum ipsum nolle relinquere. His ita inter se variè dissidentibus expectata dies aduenerat, noctis tantum inter capedine diuisa, iamque instante vigilia matutina clara luce è speculis in longum dirigentes obtutus viderunt hostile agmen aduentare, appensisque velis æquata fronte in obliquum deductis cornibus totumque allabi classibus æquor, ex templo turbati animis disiectique à proposito cumque cuperent malè euadere nec pateret vsquam locus effugij: iam enim & hoc per spiritum prænoscens beatus Porcarius naues omnes à portu clam longius abduxerat interdicens nautis ne intra præfinitum sibi tempus vllo modo redirent. Ergo cum vidisset Athletas Dei immenso certaminis pondere fatigari ingemuit tam triste nefas fortissimus heros, dextro socios decedere cornu, inuitamque manum quondam sine cæde perire. Tum vexillum sanctæ crucis quod in agmine primo dux bonus præferre consueuerat defixo cuspide ponens, instaurat animos dictis mordacibus. *O inquit fortissimi milites, ô instructissimi diuini prælij bellatores, quo ruitis, cui colla datis?*

Quis furor insanas, agitat caligine mentes?

state precor, state ne velitis manu stiuam tenentes retrò respicere. Proh pudor viximus hucusq; segnes, neque nostra potentia perfert vim solitam? quin potiùs omnium delectæ iuuentus hortor & moneo resides attollentes animos ne nos tanquam imparatos præoccupent olim deuoti vltro properantes subdamus pretiosissimæ passioni. Experimento iam cognoscetis quantus illis ex nostra constantia timor, quanta nobis proueniat gloria. Talia senior perorabat nomine quemque vocans simulque acrimoniã quam gestabat corde frontis præferens dignitate. Quibus verbis, incaluit virtus paulatimque timore depulso maduerunt corda tepentia, repentino spiritus sancti rore perfusa, suda redit facies, veluti si videas cœli purpuream clarescere lucem sine nube diei. Agmina sancta super vultum censere tonantis gaudentque hilares Christum suis victoribus arcem, ætheris ac patrium famulis aperire profundum. Dat signum fœlix concordia, damna præcedentia lucris succedentibus recompensans. Itaque alacres & de victoria iam securi procedunt castris portis patẽtibus omnes ornati, omnes albis vestibus induti tanquã agni immaculati & incontaminati Iesu Christi præcogniti ante constitutionem mundi. O quali gaudio tunc ille tripudiauit angelicus cætus tantis beatorum martyrum occurrens agminibus. Nulli dubium omnem cœlestem Hierusalem tunc exultasse inæffabili lætitia, tum iucũdatam esse inestimabili charitate: Tuncque cum omni gratulatione obuiam processisse eosque ingenti-

Digitized by Google

genti lumine circunfulsisse & vsque ad thronum olim sibi etiam ante constitutionem mundi paratum cum laudibus & canticis spiritalibus perduxisse. *Amen.*

Annotatio Vincent. Saler.

Amice lector, videas si placet ea quæ ex annalium Baronj libris decerpimus, in sancto Cæsario Archiepiscopo Arelatensi die 27. Augusti, & quæ ibi dicuntur de tempore martyrij sancti Porcharij Abbatis & sociorum Martyrum: tum de direptione & ruina Monasterij Lerinensis, quam tunc temporis (videlicet) Cæsarij factam ipse annalista non approbat, non tamen it inficias euenisse huiusmodi exitium cœnobio Lerinensi, quando cum suis passus est Porcharius, vt habetur ex præfata passionis historia à variis exemplaribus manuscriptis Lerinensibus desumpta. Longe enim post Cæsarij tempora, isti sancti martyres passi dicuntur, scilicet circa an. domini septingentos, triginta *730. vel* vel triginta octo. Ipse verò Cęsarius floruit cir. an. domini 524. & moritur an. *738.* domini 554. Ita quòd ab obitu sancti Cæsarij vsque ad martyriũ sancti Porcharij intersunt anni circiter centũ septuaginta sex. Non enim videtur dicendum, sanctum Porcharium tam longam superuixisse ætatem, vnde merito in dubio relinquitur, an duo fuerint Porcharij ambo Abbates Lerinenses, nēpè vnus qui S. Cæsarium monasticis instituerit disciplinis & alter, qui post annos centum septuaginta sex, Martyrium vna cum sociis in illa officina sanctorum in persecutione Sarracenica, passus sit & solo æquatum Monasterium Lerinense, eo tempore quo, & vastatæ sunt Galliæ vt apertè describunt Aymonius Monachus sancti Germani Pratensis, & Annalista Baronius, quorum dicta hic subiicimus ad ampliorem rei propositæ confirmationem.

Aymonius lib. 4. de Gestis Francorum cap. LV. sub Carolo Martello, de vastatione Galliarum per Vuandalos.

EO tempore (scilicet circa an. domini 715. 730.) Gens impia Vuandalorum Galliam deuastare cœpit: quo tempore destructæ sunt Ecclesiæ, subuersa Monasteria, captæ vrbes, desolatæ domus, diruta castra, strages hominum innumeræ factæ, & multus vbique humani generis sanguis effusus est. Cùm itaque grauissimæ per totam Galliam persecutiones detonarent Vuandalis omnia flammis, & ferro proterentibus: ipsi Vuandali peruenientes ad ciuitatem Senonensem cœperunt eam iaculis, & machinis omni arte infestare, quod cernens præsul eiusdem vrbis Ebbo nomine exiēs de ciuitate cum suis fretus diuina virtute, exterminauit illos ab vrbis obsidione, fugientibúsque illis prosecutus est eos vsque dum egrederentur de finibus suis.

Et infrà cap. LVII.

DEnuò rebellante gente validissima Ismaëlitarum (quos modo Sarracenos corrupto vocabulo vocant) irrumpentésque Rhodanum fluuium insidiantibus infidelibus hominibus, sub dolo & fraude cum Mauranto quodam & sociis eius Auenionem vrbem munitissimam ac montuosam, ipsi Sarraceni, collecto hostili agmine ingrediuntur, omni regione depopulata. At contra vir egregius Carolus Martellus maxima vi recuperauit, & hostes subegit, & victor remeauit ad propria. Hæc ille.

Annalista Baronius tomo 9. Anno Christi 725. Gregorij Papæ secundi 12. Leonij Isaurici Imp. 10.

HOc item anno (vt habet vetus Chronicon à Pithoco editum, cui libenter assentior) Eudo Aquitaniæ dux in odium Caroli Martelli vocat in Gallias Sarracenos ex Hispaniis, leguntur enim hæc ibi: anno septingentesimo vigesimo quinto Sarraceni ab Eudone in auxilium suum vocati cum Rege suo Abdirama, Garunnam, Burdegalámque perueniunt, cunctis locis vastatis, & Ecclesiis igne crematis, Basilicam quoque sancti Hilarij Pictauis incendunt.) Hæc ibi eadem apud Gregorium Turonensem in appendice, & alios veteres res Francorum scriptis prosecutos, qui addunt: cum Sarraceni irent, vt basilicam sancti Martini Turonensis incenderent, Carolum Martellũ occurrisse cum exercitu, à quo iidem victi fuerint Sarraceni, exercitúque deleto, Rex eorum Abdimara occisus fuerit. Verum hæc de victoria à Carolo aduersus Sarracenos obtenta sequenti anno contigisse, in eodem Chronico ponitur. Paulus [a] Diaconus his addit, necata fuisse trecenta quinquaginta millia Sarracenorum à Carolo Francorum vero mille tantum & quingentos esse desideratos. Additque Eudonem quoque Aquitaniæ ducem qui eos vocauerat, super eorum castra irruisse, plurimosque ex eisdem occidisse, ea puto ex causa quod contra pacta conuenta illi loca sancta flammis absumpsissent. Habet eadem de numero occisorum Anastasius bibliothecarius in Gregorio II. Romano Pontifice immo aliquid amplius, nempe trecenta septuaginta quinque millia Sarracenorum fuisse trucidata, idque testificatione, vt ait epistolæ eiusdem Eudonis Ducis Aquitaniæ missæ ad Gregorium Papam. Habet eadem quoque Marianus Scotus & alij recentiores, qui prosecuti sunt res Francorum.

a Lib. 6. 14. vet. edit. & in noua 46.

Carolus Martellus Sarracenos vincit.

Et infra idem Annalista anno Christi 729.

729. HOc eodem anno præcessisse signa cœlestia de imminenti clade Sarracenorum in Gallia testatur Beda, qui vidit atque descripsit his verbis: [b] anno dominicæ incarnationis septingentesimo vigesimo nono, apparuerunt cometæ duo circa solem multũ intuentibus terrorem incutientes, vnus quippe solem præcedebat mane orientem alter vespere sequebatur solem occidentem, quasi orienti simul & occidenti diræ cladis præsagi: vel certe vnus diei, alter noctis præcurrebat exortum, vt vtroque tempore mala mortalibus imminere signaret. Portabant autem facem ignis contra aquilonem quasi ad accendendum acclivem, apparebántque mense Ianuario, & duabus fermè septimanis permanebant, quo tempore grauissima Sarracenorum lues Gallias misera cede vastabat, & ipsi non multo post in eadem prouincia dignas suæ perfidiæ pœnas luebant.) Huc vsque Beda. Qui enim ante annos quatuor à Carolo Martello in Aquitania fuerant dira cede Sarraceni confecti) vt suo loco superius dictum est) reparantes vires, nouos cogentes exercitus, maiori impetu, sicut vehementiore furore inuasere primum Galliam Narbonensem. Inde in reliquas Galliarum prouincias processuri: potiti sunt ea munitionibus expugnatis. Quas strages in miseros Christianos, in sacra templa direptiones, incendia, & sacrilegia, in sacerdotes cædes, in sacratas Deo virgines stupra nefariè perpetrarint, nemo puto mortalium scriptione, locutionéve dignè satis expresserit, quæ vt visum est Bedæ, duabus hisce linguis igneis è cœlo clamantibus prænunciari meruerunt, vide in S. Cæsario de effractione eius sepulchri anno 731.

b Hist. Angl. lib. 5. c. 24.

Et infra

Digitized by Google

Et infrà idem Baronius anno Christi 738.

BEnè quidem cessit rebus Hispanicis, vt Sarraceni maximè suoipsorum damno Gallias bello tentarint, vbi ad internecionem sæpe deleti à fortissimo duce Carolo cognomento Martello, qui hoc ipso anno eosdem Sarracenos prouinciam regionem occupantes vincens: in fugam adegit, eamque sibi vindicans Francorum regni coronæ coniunxit &c. hæc ille.

Ex his igitur adductis, & quæ habentur infrà in S. Cæsario Archiepiscopo Arelatensi: 27. Augusti, ex Baronio de effractione restaurationéque sepulchri eiusdem per improbos trucésque Sarracenos, non inconueniens erit affirmare, intra horum temporum spatia scilicet ab anno domini septingentesimo vigesimo nono vel trigesimo, aut ad summum septingentesimo trigesimo 729.
octauo, victrici martyrij palma sanctum Porcarium Abbatem Lerinensem 730.
sociósque quingentos, donatos fuisse, solóque æquatum Monasterium Lerinense, vna quando vniuersa Gallia Narbonēsis nefandæ gentis Ismaëlitarum 738.
flammæ ferróque succubuit & furori. Non autem Vuandalicæ gentis, Genserici Regis temporibus, longè ante præferendum, vt habetur in tertio vitæ libro sancti Honorati Archiepiscopi Arelatensis capitulo 24. & aliquibus actis in M.S. à nonnullis nostratibus, etsi mendosis, circunferri solitis. Nam vt ratione temporum propositum probetur, ipse Dux Gensericus suum extremum clausit diem in Africa anno domini quadringentesimo septuage- 476.
simo sexto, Simplicij Papæ nono, vt refert Baronius Annal. Tomo sexto, quo potissimùm tempore adhuc recenter florebat Lerinense Cœnobium sub regulari disciplina nouarum plantationum discipulorum, scilicet Beatissimi patris Honorati primi fundatoris nullúmque patriæ tunc prouinciæ auditum fuit euenisse excidium, & si aliquod accidisset, sancti Cæsarij Archiepiscopi Arelatensis discipuli Beati Porcarij, scriptorísque eximij, qui postmodum floruit notitiam omninò non potuisset effugere: sicque ad anteriora tempora 750.
referenda non est, sicut nec postponenda eorum passio ad annos septingen- 756.
tos quinquaginta, vel quinquaginta sex, vt iam dicta acta parum sibi constantia proferunt, quia ex quo per inuicti Caroli Martelli potentiam Sarraceni à Galliarum finibus potissimùm Narbonensis sunt fugati, non leguntur vltra prouincia Phocensi esse potitos maximè iam sub ipsius Caroli & coronæ regni Francorum reducta gubernatio, tum ipsorū martyrij sincera historia prǽfata ex selectioribus in M. S. desumpta passos asseri, tēpore quo regnabat inclitus prædictus Princeps Carolus Martellus, qui certè vt habent Chronologi. & Annalista [a] vita functus est cum iam pacem multis sudoribus partam, a Baron. Tom.
stabilem posteris reliquisset, anno redemptionis humanæ septingentesimo 9. annal.
quadragesimo primo XI. Kal Nouembris sepultúsque in Monasterio Dioni- 741.
siano prope Parisios: quibus propensis, stabilita, manere videtur & firma de sancti Porcarij Abbatis Lerinensis & sociorum Martyrum tempore passionis sententia, infrà scilicet annorum intercapedinem 730 & 738. quibus temporibus vt visum est Gallia Narbonensis patuit ruinæ magnæ: habentur & in iisdem circunductis actis, alij non minimi errores, sed qui nullo conamine ex prælibatis refellantur, vti est ille quo horum martyrium vt suprà iam vidimus longè ante sub Vuandalorum Duce Genserico asseritur contigisse, & geminum inducendo errorem addunt, & post mortem Caroli magni quæ indubitanter anno domini, octingentesi- 814.
mo quarto decimo euenit: cùm itaque si duo Principes synchronimi minimè extiterint, manifesta arguitur dictorum actorum falsitas, in-

Digitized by Google

Annotatio Vinc. Saler.

Hanc Ilduiui clarissimi viri idcircò post certamen beati Porcarij Abbatis Lerinensis martyris & sociorum notam ad sequelam ponimus, vt ex his intelligas post excidium ruinamque præfati monasterij non diu permiserit prouincia diuina inhabitalem sacram Lerinam permanere, iam hac tempestate Ilduiui iterum florebat Cœnobium Lerinense vt ex præfatis vides. De egregio verò nostro Ilduiuo accipe quem nouiter vir doctissimus Iacobus Seuercius in sua historia Chronologica Antistitum Lugdunensium hac die numero quinquagesimo refert. Ilduinus ex Adone Viennensi. Eldoinus Cōpegio, Eldonius, Sarrazino, & Heldonius Paradino. De cuius sede Lugdunēsi à recentioribus cōfirmata ipse Ado, vt supra per omonimiam ferè locutus videtur, qui textus Adonis reponitur sub anno salutis septingētesimo nonagesimo sexto vt potè quod ea solari reuolutione floruerit Ilduinus quinquennio antequam Carolus magnus Pipini maior natu esset Augustus Romanorum Imperator declaratus, de Lerinensis verò Insulæ situ & regione vide in Eucherio sexto decimo Nouembris. *Seuert. in Chron. l.*

VITA SANCTI CAESARII EPISCOPI ARELATensis, & Monachi Lerinensis à Cypriano eius discipulo & Messiano Presbitero & Stephano Diacono conscripta duobus libris. Tempus quo floruit patebit infra, moritur autem circa annos domini. 554.

Præfatio Auctoris ad Cæsariam Abbatissam, & sororem Sancti Cæsarij.

27. Augusti.

QVia reuerenda nobis Virgo Cæsaria cum choro sodalium monacharum tibi commisso petis à nobis, vt vitam & conuersationem beatæ memoriæ sancti Cæsarij institutoris vestri, ab exordio repetentes, literis comprehendamus: per quam illius vita præmio fruitur, cuius beatitudo sermone mortalium non potest explicari. Etsi autem tam olim, ipso adhuc in terris degente, toto orbe eius vita honorificè fuit diuulgata, nefas tamen esse credimus tam sancto desiderio non parere: præsertim eum id monasterio vestro, vel eius potius, illum absentem quodammodo possit repræsentare, nosque dum de illo loquimur, eum nos propemodum videre gratulemur. Deo igitur nos iuuante aggredimur implere, quod postulastis: & multa quidem ipsius domini Cæsarij nobis relatione comperta, multa à nobis ipsius visa nonnulla etiam venerabilium Presbyterorum, & Diaconorum eius discipulorum sermone didicimus, præcipuè verò Messiani presbyteri, & Stephani Diaconi, virorum fidelissimorum, qui ab adolescentia illi seruierunt. Commemorabimus autem ea duntaxat, quæ minus onerent, & sint à prolixitate aliena. Sed vnum hoc in præsentis opusculi deuotione, à lectoribus petimus, vt si casu aliqua simplicitas eloquij nostri ad eruditorum aures, & censuram, adducatur, non arguant, quod stilus noster videtur pōpa verborū, & artis grāmaticæ leges negligere. Nobis enim, actus verba & merita tāti viri, bona fide narrātibus lux sufficit operum eius, & ornamenta virtutum. Namq; etiam ipse dominus Cæsarius, quem habemus in manibus, dicere solebat, plerosq; rusticitatem sermonis vitare, sed à vita & morum vitiis non abhorrere. Meretur verò hoc etiā Virginum Christi pura sinceritas, vt nihil fucatū, nihil mundana arte compositum, vel oculis eorum offeratur vel auribus: de fonte simplicis veritatis manantia, purissimè relationis verba suscipiant. Atque eam ob rem noster hic *Plerią; sermonis rusticitatem vitant, sed non vitia & morum vitia.*

Digitized by Google

que in aliam dominicam contentus. Atque hæc in ipsis monasticæ vitæ exordiis meritorum eius bona fulsere, quæ deinceps per omnem vitam multiplicibus sunt aucta virtutibus, corporis enim detriuit robur, vt virtutem spiritus spei & fidei soliditate firmaret, & vt ait Apostolus de se-ipso sibi triumphans, coronam adipisci mereretur: interioriq; homini exteriorem subdens. Præstantis animi imperiis rebellia corporis incitamenta domaret, sed interim tamen stomacho fatiscente in quartanam febrem incidit: Cumque sanctus Abbas eius incommoda valetudine admodum doleret, & inter magistrum, & discipulum quædam esset morti partitio, illo animo, hoc verò corpore laborante: cerneret autem sanctus pater in cœnobio nullũ ei posse remedium adhiberi: vbi etiam si medicus adesset, tamen feruẽs adolescentis ad spiritalia exercitia cõsuetudo, nihil sibi pateretur de abstinentiæ frenis, & vigiliarum rigore laxari, iubet eum immò etiam compellit Arelatem se transferre valetudinis curandæ caussa. Erat tum in ea vrbe Firminus vir illustris, & timens Deum, eiusque propinqua Gregoria clarissima materfamilias: quorum studio, cura & benignitate erga clerum, & Monachos, erga ciues, & pauperes, vrbs ille illustrior reddebatur. Vterque enim proprias opes non in mundi huius luxum conferebat, sed in paradisum pauperum manibus transmittebat: illi verò sanctum Cæsarium misericordiæ studio ad se receperũt. Erat autem illis admodum familiaris Pomerius quidam professione Rhetor, Afer genere, quem ipsis singulariter charum grammaticæ artis doctrina reddebat. Concipiunt igitur animo generosi homines, vt B. Cæsarius, tãta Dei gratia refertus, & tam insigni memoria ex Christi beneficio instructus, ei instituendus tradatur vti sæcularis scientiæ disciplinis monastica eius simplicitas ornaretur. Sed eruditionis humanæ figmenta non recepit, quem per se instituendũ diuina sibi gratia seruauerat. Itaque codicem quem ei magister ille legendum obtulerat, casu vigiliis defatigatus, in lectulo sub scapula reponet: Cumque ita obdormisset, mox diuinitùs terribili visione percellitur videt scapulam, & brachium, quo innitebatur codici dracone colligante arrodi. Mox expergefactus, & ipso visu territus, terribiliùs sese pro suo facto obiurgat, quod lumen salutaris regulæ, stultæ mundi huius sapientiæ voluerit copulare. Ociùs igitur illa contemnit, sciens non deesse perfectæ locutionis ornatum, in quibus spiritalis intelligentia emineret.

Firminus & Gregoria Arelatenses valde benigni in pauperes.

Visio sancti Cæsarij.

Post aliquot autem dies illi homines illustres, quos diximus, sancto Eonio ciuitatis eius Episcopo, indicarunt esse quemdam apud ipsos venerabilem Monachum, & omni laude dignissimum, cuius ipse personam familiari, & priuato colloquio deberet cognoscere. Iubet igitur eũ ad se perduci, ex oblato sibi accuratè suscitatur, cuius loci ciuis, & quibus sit parentibus procreatus illo & patriã, & parentes indicãte, sancta alacritate illi gratulãs sanctus Episcopus, ait: *Meus ciuis es, fili, pariter, & propinquus. Namq; & parentes tuos ego optime noui, & propter sanguinis coniunctionem paterno affectu complector.* Cœpit ergo iuuenẽ, non iam vt peregrinũ vel extraneum, sed attentiori obiectu intimis cordis oculis contemplari: Moxque ab Abbate Porchario illum expetiit, & licet ab inuito, etiã impetrauit, illicò primum Diaconus, deinde præsbyter ordinatur, nec vnquam tamẽ canonicam monachi modulationẽ, nunquam Lerinensium fratrum instituta reliquit. Ordine, & officio clericus, humilitate, charitate, obedientia, cruce monachus permanet in Ecclesiam matutinis, aliisque conuentibus primus ingreditur, vltimus inde discedit. Non

Eonius Episcopus Arelatensis.

Sanctus Cæsarius ordinatur Diaconus & Præsbyter.

Digitized by Google

oculi, non aures, eius animum à cœlestium bonorum contemplatione vocant, ita vt in eius vultu nescio quid cœleste semper elucere videretur.

Fit Abbas. Defuncto autem in suburbana ciuitatis Insula Abbate, ab Episcopo Eonio eò Cæsarius mittitur, vt Monasterium Rectore destitutum, ipse in eadem reuerentiæ authoritate succedens, monastica disciplina informaret. Itaque in suburbano Monasterio libens eam complectitur vitæ rationem, quem etiam intra vrbem quotidianis semper studiis coluisset, & perpetuis optasset votis, ipsum verò Monasterium ita quotidiana instantia, & diuinis informauit officiis, vt hodie quę Deo propitio, illic videre licet. Cùm auté in ea Insula vltrà triennium Abbatis officio fungeretur. *Beatus Eonius petit sibi substitui S. Cæsarium in Episcopatu.* Sanctus Eonius Episcopus Clerum, & ciues aliquot alloquitur, ipsosque rerum Dominos per internuntios appellat, vt posteaquam ipse Domino volente decesserit nullum alium quam Cæsarium, sibi substituant, vt Ecclesiasticum vigorem, quem quærebatur se aduersa impeditum valetudine, in multis esse lauatum, per Christi seruum Cæsarium in suum locum, & statum fraternitas reuocatum gratuletur, sitque successoris labor, aliquod decessoris emolumentum, & tali post se relicto Episcopo, in sanctissimi viri electione æternæ hæreditatis percipiat incrementum, nec desit etiam post obitum electionis socius voto suo, qui esset eius suo decreto auctor. Itaque his omnibus diuina prouidentia fideliter constitutis securus de successore, Beatus Eonius migrauit ad Dominum.

Cùm autem peruenisset ad notitiam patris nostri, de quo agimus, quod esset ordinâdus Episcopus, intra quædam sepulchra sese abscondit. *Vide honoris contemptum.* Sed latere non potuit, quem detexit non culpa, sed gratia. Trahitur igitur è quodam sepulchro viuus quem non mortuum, sed celatum, vitæ claritas ostendebat: cogitur Episcopatus sarcinam suscipere, & ille quidem, seu mansuetum *Fit Episcopus Arelatensis.* Christi iumentum, impositum sibi onus fert temperamento: porrò de cunctorum profectibus, solicitus, & prouidus pastor, more instituit, vt quotidie tertiæ, & sextæ & Nonæ officium in S. Stephani basilica clerici cum hymnis persoluerent, vt si quis fortè sęcularium, vel pœnitentium, sanctum opus exercere cuperet absque excusatione aliqua quotidiano posset officio interesse ipse verò reiecta omni cura, & solicitudine terrestri, instar Apostolorum, culturæ solertiam dispensationi diaconorum, & eorum quibus ea demandata essent, cum diuini nominis obtestatione commissam voluit, seque *Act. 6.* toto verbo Dei, & lectioni, atque sacris concionibus addixit. Reuera spiritalis Medicus, qui vt vitiorum morbus curaret, quicquid oculis videre potuisset, pro audientium ædificatione, quadam à simili adhibita consolatione, *Vacat Deo & sacris ad populum concionibus.* proponere nauauerat. Ita sacrorum voluminũ seriem citabat, vt cum semper noua congereret, nihil omiteret de antiquis: similis têplo Dei, quod & nouos quotidie hospites excipit & fouet veteres: Atque ita semper aduentantium augeretur accessu, vt nũquam superiorum recessu minueretur. Adeò, inquam quantumuis multa, si res posceret è diuinis voluminibus exempla, & sententias adferebat, vt non tam è memoriæ thesauris olim lecta depromere, quam ex libro propositio ea recitare videretur, vt posset de illo quoque dici, quod *Matth. 13.* in Euangelio Dominus ait de homine proferente de thesauro suo noua, & vetera. Aduentantes ad ipsum Episcopos, presbyteros, quoscumque diuini *Prudentia & moderatio eius in exhortâdo.* ordinis ministros, ciues, & extraneos, post salutationem & preces, paulisper de communi vel priuata suorum salute, & statu interrogare solebat: mox armis

mis spiritalibus correptis disserebat de vmbris,& vanitate præsentium,deque vitæ cælestis sempiterna beatitudine: atque alias blandis inuitabat sermonibus,alias acrioribus perterrebat.Has minis,& seueritate,illos comitate corrigebat,& à vitiis reuocabat. Alios generali quadam adhortatione prouocans, alios asperiùs nec sine diuini nominis obtestatione castigans, & vt salutaribus sese consiliis accommodarent, cum lachrymis supplicia minabatur, pro vt singulorum,aut virtutes,aut vitia pascere viderentur,denique in suis concionibus ea moderatione vtebatur,vt & bonos inuitaret ad gloriam, & malos à pœnis gehennæ retraheret: atque instar periti medici diuersis vulneribus diuersas admouebat curationes,non tam ea proferens, quæ singulos delectarent, quam quæ remedium adferrent: nec tam attendens, quid vellent morbidi,quam quid eorum salus reposcere videretur. Ipsos quoque sanctos Episcopos,& ceteros Ecclesiarum præfectos grauiter, & acriter admonebat, plebi commissæ spiritalem alimoniā indesinenter suppeditarent,ita dicens ad singulos: obtines, frater in Christi nomine primi ordinis in spiritali militia locum. Considera ea, quæ pastorem decet, solertia diuinitus accepta Talenta, & da operam, vt fœneratori ea duplicata restituas. Audi prophetam: *væ mihi quia tacui.* Audi Apostolum,non sine metu dicentem: *væ mihi erit, si non Euangelizauero.* Vide,ne,dum tu occupas cathedram,alius excludatur,qui te magis sit idoneus:dicatúrque illud ex Euangelio etiam de te:Tulerunt clauem scientiæ, & nec ipsi intrant,nec alios sinunt intrare, qui fortassis maiori cum fructu cathedram tenuissent.

Esa. 6.
1. Cor. 9.
Luc 11.

Habuit peculiare vir sanctus, deo id in illo agente,vt dum suas quibusque admonitiones proponeret, singulis ipsorum vitam omnem ob oculos statueret:vt qui eum audirent, non solùm cordium scrutatorem,sed etiam suæ quodammodo conscientiæ testem confiterentur: sicut autem erat erga sese seuerissimus, ita etiam circa alios corrigendos rigidus videbatur. Voluit verò, atque etiam compulit laicos, & populares homines psalmos,& hymnos promere, altáque, & modulata voce instar Clericorum alios Græcè, alios latinè prosas, & antiphonas decantare, ne illis spatium suppeteret ad fabulas in Ecclesia effutiendas. Conciones pijssimas,& ad animos compungendos aptissimas, tempori, & festis diebus congruentes introduxit, & instituit.

Non sunt in Ecclesia effutiendæ fabulæ

Ægrotis verò mirè consuluit,amplissimis eis assignatis ædibus, in quibus finem sine vllo strepitu diuina officia, quæ in basilica peragebātur,auscultare possent,lectos quoque,& lecticas sumptus,& homines,qui seruire,& mederi eis possent, illis comparauit,locum,& copiam,siquid vellent, suggerendi captiuis,& pauperibus non negauit,immo verò ministro suo semper dicere solebat: vide,num qui pauperes sint præ foribus, ne pro nostra fortassis quiete, trepida,& verecunda paupertas,non sine culpa nostra expectans,incuria efficiatur, trahénsque prolixa ab imo pectore suspiria, dicebat: Reuera Christus factus est Medicus, & garrulus, & surdus: & tamen rogat omnes, hortatur, admonet, contestatur. Addebat etiam: Nostris proculdubio cumulantes profectibus in hoc sæculo pauperes donati sunt, vt iis Christo fideiussore commendemus in terris, quæ postea nobis restituantur in cœlis.

Aegrotorum saluti vt consuluerit.
Humanitas erga pauperes.
Nota quid nobis conferant pauperes.

Accidit autem,vt sancti viri tranquillum animum post aliquot dies liuida Satanæ malignitas infestaret:& cui non posset vlla corporis obiicere vitia,ei

Digitized by Google

fœdam proditionis notam inurere conaretur. Nam Licumannus beati viri notarius: homo nequam, & perditus non dubitauit talem se gerere erga virum Apostolicum, qualem olim Iudas aduersus Saluatorem. Armatur improbus ille sæuè delationis veneno: suggerit Alarico Regi, per eos, qui illi erant à secretis, beatissimum Cæsarium, è Galliis genus ducentem, totis in id viribus incumbere, vt ditionem, & vrbem Arelatensem Burgundionibus prodat: cum ille pastor præstantissimus, flexis genibus pacem gentium, vrbium tranquillitatem diebus, ac noctibus à domino precaretur. Quare magis etiam credendum est, diabolo instigante, in sancti viri exilium barbaram ferocitatem incitatam esse. Non enim gratus, aut charus est hosti, qui id orat, quod cum eius factis, & conatibus pugnet. Itaque iis, qui tum aderant instigantibus, nec innocentiæ fides attenditur, nec accusationis veritas inquiritur

Mittitur in exilium. sed vana, & iniqua delatione dānatus, ab Arelate extractus, cogitur apud Burdegalēses exulare. Sed ne obscura esset in illo gratia Dei, casu accidit, vt nocte quadam ea ciuitas voracibus vastaretur flammis. Tum verò ciues ociùs accurrunt ad hominem Dei, sancte Cæsari, clamitāt, precibus tuis extinguas ignem sæuientem. Audiens id vir Dei, dolore pariter & pietate commotus, venienti flammæ procedit obuiam, humi ad preces prosternitur, mox igneos præmit abigitque globos: concurrunt eò omnes, & diuinæ virtutis consonis vocibus

Suis precibus incendium compescit. laudes celebrantur, deinceps verò in tanta apud omnes admiratione fuit, vt in ea vrbe non solùm, vt Pontifex, verum etiam instar Apostoli haberetur, & persecutionis author diabolus pudefieret, cernens eum, quem proditionis reum peragere nisus esset, diuini operis miraculis clarere. Id verò ità gestum esse, vt diximus, fideli relatione comperimus. Cùm autem illic degeret, vti

Matth. 22. Rom. 13. semper, & vbique consueuerat, Ecclesiam docuit reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei deo: obedire iuxta Apostolum, Regibus, & potestatibus, quando iuxta præcipiunt: sed in Arriano principe cōtemnere dogmatis prauitatem. Atque ita quemadmodum testatur veritas, non potuit lucerna

Matt. 5. abscondi supra candelabrum domini posita: sed quocumque, accessit, omnes illuminauit. Postea verò quam beati viri innocentiam comperit nefarius

Delatorem suum seruat à morte. Princeps, orauit, vt ad suam reuerteretur sedem, seque, & ciuibus, & Clero exhiberet: porrò delatorem eius iussit lapidibus opprimi, populo igitur ad lapides concurrente, subito ad aures viri Dei iussio Regis perfertur, properat illicò, & sua intercessione maluit accusatorem suum seruare agendæ pœnitentiæ quam iuxta animaduersione puniri: vt animam eius per pœnitentiam curaret, quam ipse iniqua delatione diabolo captiuam reddiderat, & hosti domestico clementer ignoscens, antiquum aduersarium in vna re conscientia pura bis vinceret.

Solebat vero sanctus [illegible] accuratè obseruare, vt nemo ex illis, qui ipsi parebant, siue serui illi essent, [illegible] ingenui, si pro culpa sua flagellandi essent, amplius triginta nouē ictibus ferirentur, si quis verò in graui culpa deprehensus esset, permittebat quidem; vt post dies paucos iterum vapularet, sed paucis, contestabatur Ecclesiæ præfectos, si quis iuberet quempiam diutiùs flagellari, & ea verbera illi mortem afferrent, vt is homicidij reum se sciret, vbi autem

Reuertitur ab exilio & honorificè excipitur. percrebuit apud Arelatenses hominem Dei reuerti: iamq; eum vrbi appropinquare, omnes vtriusque sexus, cum crucibus & cereis ei processere obuiam, psallentes, & ingressum eius opperientes. Cum soleat autem Christus seruos suos illustrare virtutibus, & perfidos aperta mirabilium operum luce

confun

Digitized by Google

confundere, ad aduentum sancti viri Dominus terram longissima siccitate arentem, largissimo perfudit imbre, vt cum reuertente gratissimo dispensatori fructuum quoque vbertas sequeretur.

Cùm die quodam esset ad altare; animaduertit quosdam lecto Euangelio ex Ecclesia egredi, quod sancti viri conciones auscultare initio detrectarent, mox igitur aduolat, appellat his vocibus populum: Quid facitis filij? quid ita foras abscessitis? mala persuasione subuerti state pro animabus vestris ad accipienda verba adhortationis nostræ, eaque auscultate soliciti. Non licebit id vobis iam illo tremendi iudicij die. Moneo & clamo, atque contestor. Ne sitis, obsecro, vel surdi, vel profugi. Auditis oris mei buccinam: perinde etsi animas vestras suo mucrone Satan iugularit. Non ego taciturnitatis arguar. Hac de causa sæpissimè ostia lectis Euangeliis occludi iussit, donec propitio Deo, ipsi gratularentur ea coërtione se professisse qui solebant esse fugitiui.

Populum vt in concione retinuerit.

Constituit autem homo Dei, Domino id illi inspirante, vt non solum magna clericorum frequentia, sed etiam virginum choris, Arelatensis ornaretur Ecclesia, & ciuitas muniretur, vt sic plenam segetem non deses, & infructuosus agricola in cœlestibus horreis viuens conderet, & defunctus sui exempli imitatione docere, etiam aliàs id facere, sed hac in re conatus eius nonnihil retardauit inuidus serpens, & hostis antiquus. Francis enim & Burgundionibus vrbem obsidentibus, Alarico Rege à fortissimo Clodoueo Rege in conflictu perempto, Theodoricus Italiæ Rex, missis ducibus suis, in eam prouinciã ingressus erat. In hac ergo obsidione, monasteriũ, quod sorori eius, & cæteris virginibus construebatur, magna ex parte destructum est, tabulis & cœnaculis barbarorum ferocitate direptis, & euersis. Cum autem vir Dei laborem quem ipse accelerare iussisset, suáque manu, & sudore promouisset, subrui videret, gemino quodam dolore conceptus est. Tum enim clericus quidam ciuis, & cognatus eius, se captum iri metuens iuuenili leuitate permotus, malo dæmone beati viri odio eum incitante periculo sese noctu à muro submisit, & proxima luce vltrò se dedit hostibus, vrbem obsidione prementibus. Quod vbi Gotthi, qui erant intra oppidum, compererunt, incurrunt in sanctum virum: populus & in primis Iudæi impotenter insultant, motáque seditione, vociferantur Antistitem vrbis prodendæ causa conciuem suum ad hostes noctu ablegasse. Nullus hic fidei, nullus probationi, nullus denique puræ conscientiæ relinquitur locus, Iudæis præsertim & hæreticis procaciter & sine intermissione clamantibus. Itaque ex Ecclesiæ domo extrahitur Antistes, atque in palatio arctissimæ custodiæ traditur, vt noctu in Rhodanum demergatur, aut certè in castro vger[illegible] detineatur, donec exilio mulctatus, prolixiores det pœnas. Domus i[illegible]esiæ, & cubiculum Antistitis ab Arrianorum turbis occupatur: [illegible]n Gotthus quidam cæteris contradicentibus, in eius lectulo recu[illegible]itus percutitur, & altera die [illegible]edit à viuis nequisquam deincep[illegible] locum polluta conscientia violare auderet.

Clodoueus occidit Alaricum Regem.

S. Cæsarius traditur in custodiam.

Sed cum ex vtraque ripa, Drumonem qui hostium obsidione iniectus fuerat, Gotthi Dei nutu erigere non valerent, nocte sanctum virum in palatium reuocarunt, sed vsque adeò eius celantes personam, vt vtrum adhuc esset in viuis, nullus Catholicorum scire posset. Dum ergo Diabolo exultante, & Iudæis plaudentibus hæc geruntur, Iudæis etiam in nostros vbique, nulla cuius-

Digitized by Google

quam habita ratione perfidiæ probra iactantibus nocte quadam vnus ex illis ex eo loco, quem ad agendas in muro excubias sortibus acceperat, ligatam saxo Epistolam, tanquam in hostes illud vibrans, in castra illorum coniicere conatus est, in qua nomen suum religionémque exprimens, hortabatur, vt noctu eo loco, quo ipsi excubarent, scalas admouerent, vrbem ingressuri ea conditione, vt pro tanto beneficio id redderent Iudæis, ne quisquam eorum aut caperetur, aut rerum suarum iacturam faceret. Manè verò digressis nonnihil à muro hostibus quidã è propugnaculo egressi, epistolam illam conspiciunt, tollunt secum, intra vrbem asportabant, cunctísque in foro publicitus ostendunt. Mox auctor epistolæ producitur conuictúsque punitur: sæua iudæorum immanitas Deo & hominibus inuisa, tandem euidentissimè confunditur. Daniel noster, id est, sanctus Cæsarius è lacu leonum educitur, Satraparum accusatio publicatur, completur in eorum auctore illud propheticum lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Porrò Arelatem Gotthis cum innumera captiuorum turba reuertentibus replentur sacræ basilicæ, repletur Ecclesiæ domus infidelium multitudine, & cum multa inopia laborarent, quæ ad victum, vestitúmque pertinerent, affatim eis præbuit vir beatus, donec omnes ab ipso essent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius antecessor eius Ecclesiæ, mensæ reliquerat, obseruans illud, quod Dominus in paropside intinxit panem, non in vase argenteo discipulísque præcepit ne possiderent aurum, vel argentum. Hoc autem sanctum opus ita persecutus est, vt etiam ab illis, quæ ad diuini ministerij dispensationem pertinent, non abstineret, thuribulis, calicibus, pateris pro eorum redemptione datis, excussísque à cancellorum columnis ornamentis argenteis. Dicebat enim, ne homo rationalis Christi sanguine redemptus, amissa libertate & dura pressus seruitute, aut Arrianus efficiatur aut Iudæus, aut ex ingenuo seruus, aut ex seruo liber, Ornauit igitur & defendit, non deformauit Ecclesiam, patere noluit filius viscera matris, non præcludi: hoc sæpissimè dicens velim respondeant mihi plerique Domini sacerdotes & reliqui è clero qui nescio quo superfluitatis amore nolunt dare insensibile argentum, & aurum, ex Christi denariis pro mancipiis Christi, velim, inquam, dicant mihi si quo casu ipsi in eam calamitatem inciderent, vellent ne eiusmodi insensibilibus denariis in libertatem vindicari, aut potius sacrilegis loco haberent, si quis eis ex diuinis munusculis subueniret? Equidem non puto id ingratum esse Deo, de suo ministerio redemptionem parari: qui seipsum pro hominibus redimendis dedit: sic ille. Nos verò videmus quosdam laudare in sancto viro, quod ita fecerit, nec tamen vllo pacto velle imitari: An non in vitro habetur sanguis Christi: An [illegible] ligno suspensum fuit eius sacratissimum corpus nostræ salutis caus[illegible]em credimus, & confidimus in Domino misericordia, fide & pr[illegible]rij id effectũ esse vt ipsius temporib. obsessa sit ab hostibus ciuitas [illegible]é nec capi potuerit, nec prædæ patere, atq; sic deinde à Visigotthis [illegible]rogotthorum ditionem peruenit, hodieque in Christi nomine pare[illegible]arissimo Regi [illegible]ildeber[illegible]: vt possit de ea quoque dici: Transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, & non permisit Deus sub illo hominem nocere Arelatensibus suis.

Iudæi dum insultant Christianis pudefiunt.

Psal. 7.

Ecclesiæ opibus & sacris votis multos captiuos redemit S. Cæsar.

Eius vt creditur meritis conseruata est ciuitas Arelatensis.

Clodouei filio.

Condit Monasterium fœminarum.

Inter hæc autem præcipuum illud Monasterium, quod sorori suæ condere cœperat, instar prioris instaurauit, & quasi alter quidem nostri temporis Noë propter tempestates, & procellas in latere Ecclesiæ fœminarum extruxit

cœno

zed by Google

cœnobium, tanquam aream: euocatáque è Massiliensi cœnobio venerabili sorore sua Cęsaria, quam idcirco eò miserat, vt disceret, quod doceret, & priùs esset discipula quam magistra, in præparata domicilia, cum duabus, aut tribus sodalibus, eam introduxit. Confluxerunt autem ad illam multæ virginum cateruæ, rebus suis, & facultatibus, atque ipsis etiam dulcissimis parentibus renunciantes, & rerum labentium flores tum fallaces, tum caducos respuentes. Cæsarij patris, & Cæsariæ matris expetebant gremium vt cum eis accensis lampadibus, ad cœlestis regni expectarent ianuam, & in eam ingressæ, Christi perpetuis mererentur amplexibus inhętere. Erant autem illo loco adeò inclusæ vt vsque ad supremum vitæ diem nulli casum fas esset extra Monasterij ostium progredi. *Matth. 25.*

Sed hoc quoque nomine in beatum virum inuidiæ facibus inflammatus Satan, denuò in eum accusatione conflicta id effecit, vt Rauennam vsque sub custodia pertraheretur vt impleretur etiam in illo, quod habet scriptura diuina tanquam aurum in fornace probauit electos dominus, venit ergo in palatium ad Theodoricum Regem, eumque intrepidè salutat. Cernens Rex eum nihil formidantem, & aspectu venerabilem, reuerenter ei adsurgit, eumque depositis capitis ornamentis clementer resalutat. Deinde placidè siscitatur ab eo de labore itineris, de Gotthis suis, & Arelatensibus. Postea eggresso sancto Pontifice, Rex ad suos ait: Non parcat illis Deus, qui tantæ sanctitatis, & innocentiæ virum frustra compulerunt tam prolixum iter conficere. Quantus enim ille sit, vel hinc licet animaduerti, quod eum ad salutandum me ingrederetur, totus cōtremui, vidique in eo Angelicum vultum, vidi virum Apostolicum, prorsusque nefas puto de tam venerabili viro quicquam durius statuere, aut male de eo sentire. Deinde beato viro in hospitiū ingresso, misit idē Rex magni pretij discū argenteum, librarū plus minus sexaginta, & cum eo solidos trecentos, iussitque illi sic dici: Accipe sancte Episcope, rogatque te filius tuus Rex, vt vasculum istud pro munere tua beatitudo dignetur suis vsibus pro ipsius memoria reseruare. At vir sanctus qui præter cochlearia, nihil vnquam argenti ad suum mensæ vsum adhiberi passus erat, tertio inde die per ministros suos discū priùs æstimatū iussit publicè vendi, eiusque precio multos redemit captiuos, illicò Regis satellites ad eum referunt se vidisse, regium munus palam prostrare eoque destracto sanctum Episcopum multos è captiuis liberasse. Tam enim ad eius hospitium ingens confluebat pauperum multitudo, vt præ miserorum suas ei calamitates exponentium densitate vix ad salutādum eum patebat accessus. Vidimus verò etiam per plateas miserorum immensos greges cursitare, euntium ad virum Dei atque reuertentium.

Ad Theodoricum Regem.

Sap. 3.

Theod. reg. erga Deum reuerentiam.

Multos captiuos redemit.

Benignitas eius erga pauperes.

Postquam autem rem ab eo gestam com[illegible]odoricus Rex, tanta eum laude, & admiratione prosecutus est, vt [illegible]io seruientes senatores ac proceres, certatim offerent beato viro [illegible] quæ eius manibus dispensarentur, magno Dei beneficio id sibi pr[illegible] affirmantes, quod talem Antistem digni fuissent conspicere, qui ipsorum temporibus dictis, & factis germanum se Apostolorum successorem & verè Apostolicum declararet. Et quia nihil fama velocius est, cum in eiusmodi sanctissimo opere frequens esset vir sanctus, Romæ celebris eius extitit opinio: tantóque eius visendi desiderio arsere omnes Pontifex, Clerus, Senatus, proceres, & populus, & prius eum iam animo complecterentur, quam oculis conspe-

Plurimi eum facit Theodoricus Rex, & eius proceres.

Digitized by Google

**Duriam.*

xissent. Interea captiuos omnes vltra Durentiam* maximéque Arausicenses, qui omnes capti erant, quorum etiam plerosque Arelate liberauerat in Italia viuentes vinctos, vt potuit redemit: & vt pleniori gauderent libertate, exhaustos, curauit iumentis, & plaustris impositos non sine suorum solatio ad propria reduci.

Iumentus.

Erat tum Rauennæ vidua quædam, quę filium habuit pręfecto ministrantem & suis stipendiis ipsius inopiam sustentantem. Is subitò correptus morbo, iacebat exanimis. Cúmque nulla spes ab humana cura, vel affulgeret arte, mater eius, illo relicto, properat ad curiam Dei, coram illo humi prosternitur, manant ab oculis lachrymarum imbres, dat voces lugubres, & sola in ea vigente fide, complexa sancti Episcopi genua, exclamat, Credo diuina benignitate huc te adductum, sancte Pater, vt filium reddas matri. Recusat paulisper vir pius: sed tamẽ durus existimãs talibus lachrymis non moueri, solita miseratione permotus, vult quidem debitum charitatis affectum afflictæ mulieri impendere, sed ita tamen in Dei nomine exercere virtutem, vt prorsus effugiat vanitatem. Itaque ad eius tugurium ocultè accedit, atque illic fusa prece vbi suo more prostratus, diuinam virtutem suæ vocationi per spiritum sanctum sensit adesse, abscedit: relictóque illic Messiano, tunc eius notario, nunc venerabili presbytero, id dat negotij, vt cum adolescens ad se redierit, quamprimum id ipsi renunciet. Messiano igitur ad adolescentis lectulum excubante, intra vnius horæ spatium ille à mortis tenebris ad lucem reuocatur móxque oculorum explicatis orbibus, matrem ita compellat: Curre mater ad seruum Dei, cuius orationibus & tibi, & vitæ sum redditus: eique gratias age, quod meritis & virtutibus eius Deus affectum largitus est. Abit mater celerrimè, gratias agit non tam verbis, quàm lachrymis, & vocibus, ab animi exultatione expressis: simúlque orat vt quem Deus ipsius precibus reuocauit ad vitam, in Gallias proficiscens, non sinat à suo discedere famulatu. At vir beatus altiori ingenio respondit, eam illi potius debere gratias agere cuius virtus, & clementia mœstis, & calamitosis addesse consueuit. Hoc tam illustre miraculum non modò illam ciuitatem, sed prouinciam omnem fidelium deuota relatione peruagatum est.

S. in optandis miraculis sentiunt sibi diuinam adesse virtutem. Excitat mortuum S. Cæsarius.

Vlpidius Diaconus, & Medicus, Regiæ potestati sedulis officiis cumprimis familiaris, & intimus, diabolica infestatione non solum diuersis vexabatur insidiis, sed saxorum quoque imbre, crebro in suis ædibus appetitus est. Fac igitur sanctum Cæsarium, vt suis precibus eas mali dæmonis iniurias à se auertat. Venit ad eius domum vir beatus, eamque sanctificaturus, benedicta aqu[illegible]spergit: moxque adeò omnis illa vexatio profligata est, vt deinceps [illegible]modi acciderit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Post hæc Roma[illegible] beato Simmacho Pontifici ac deinde Senatoribus exhibetur. [illegible]nnes gratias Deo, vt Regi quod licuerit ipsis corporis oculis i[illegible]tueri, quem iamdudum animi obtutibus conspexissent: virumque Apostolicum non iam de fama, sed præsentia comprobantes, certatim diligere, vt venerari student. Atque ipse etiam Pontifex Simmachus præclara eius meritorum dignitate permotus, non solum eum verissimè metropolitani honore præditum voluit, sed etiam speciali quodã priuilegio pallij vsum ei permisit, & diaconos eius perinde, vt Romanæ Ecclesiæ diaconos, dalmaticis vti voluit. His ita gestis sanctus vir Arelatem reuersus

Venit ad Simmachũ Papã.

Vsus pallij antiquissimus

Digitized by Google

uersus,excipitur eum psalmodiis,& canticis,& qui in Italiam exulatum ierat confecta captiuorum redemptione, octo solidorum millia ab Italia secum reportauit. Qua autem die Arelatem ingressus est, daturus benedictionem, sub vesperam in Ecclesiam se recepit.Ibi tum fœmina quædam tremore correpta, spumans, eiulans, & clamitans, cunctis in Ecclesia obstupescentibus, proripit sese:moxque apprehensa, ad aram beato antistiti offertur:orant pro ea omnes, vt morbo pulso, reddatur incolumis. Tum suo more sanctus vir pro eius salute deprecaturus, humile abiecit:deinde capiti eius imponit manum,sensus omnes,& vultum sacro oleo perúgit,fugit morbus,nec ausus est in Christi nomine abscedere iussus denuo molestus esse mulieri inter alia vel maximè ei studio, & curæ fuit redemptio, captiuorum cui sanè tá præclaram, & illustrem nauauit operam, vt nullius id possit oratione explicari. Cùm enim quodam tempore deesset sanctis manibus aurum, & argentum, rogareturq; stipem à paupere quid tibi vis, inquit, faciam misello. Equidem quod habeo, hoc tibi do, sicque ingressus in cubiculum suum,casulam, qua in processionibus vtebatur, & albam Paschalem inde profert, datus egeno, iubetque vt vendat vni ex clero, & earum precio redimat captiuum suum. Nec illi soli redempti sunt,qui ab illo id expetierunt:sed ipsemet,Carcassonā proficiscēs captiuis liberauit:nec raro per loca diuersa Abbates, Diaconos & clericos misit, qui miseros è captiuitate extraherēt.Tot autem in illo vno diuinæ gratiæ,virtutes emicuere,quot vix per multis Dei seruis conspiciantur: & tamen adeò ille vnam aliquam virtutem excolere semper studuit, ac si illa sola præditus esset,& tádiu præcedens virtus in eo formosissima,& gratissima videbatur, donec à sequentibus vinceretur.Quis eius patientiam, quis puritatem,quis charitatem,feruorem,spiritus discretionem,siue moderationem, benignitatem,cœlum sanctum, iugem die ac nocte in lege Domini meditationem enarrabit. Fuit ille egregius assertor fidei,forma Sacerdotum, Ecclesiarum decus, gratiæ prædicator, iurgiorum profligator, charitatis seminarium, disciplinæ norma, morum castigator,& censor, consilij libramentum, defensor pupillorum,captiuorum redemptio. Nunquam ab ore illius obtrectatio,nunquam mendacium,nunquam maledictum in quemcunque hominem processit, nec modo nemini ipse detraxit:sed nec detractionem patienter tulit. Siquis ex eius familia subitò irasset, aut forsan cuiquam malè dixisset, pro ratione personæ non permisit inultum abire. Sic ipse fortassis in aliquem commotus esset hæc eius pro maledicto erat benedictio: oblitteret Deus peccatum tuum, aboleat Deus peccata tua:castiget Dominus culpam ne in posterum vltio te maneat,hic Dominus corrigat errorem tuum.

Sanat [illegible] nam [illegible]

Magnum [illegible] diū erga [illegible] piuos [illegible] dos.

Catalogus virtutū eius.

Detestatur omne mendaciū & detrectationes.

Eius hominem interiorem prodebat exterior,nam vultu semper erat placido,& Angelico,ita vt conuenienter diuinæ se[illegible], corde luctante, vultus floreret: vt autem nunquam in visu plus [illegible] remissior ita nunquam mœrore nimio appressus fuit, nisi fortè alien[illegible]ta lugeret. Nunquam aliquem odio habuit, ne pro amicis duntaxat, [illegible] etiam pro inimicis toto pectoris studio precabatur.Nec docuit verbis quam factis & exemplis non præstaret. Nullam diei horam absque diuinorum eloquiorum meditatione abire passus est,immo ne dormiens quidem sæpè enim,& dormiens meditari visus est. Cúmque à psalmorum meditatione,aut prædicatione cessare putaretur,lector,aut notarius coram illo legere non cessabat, ita vt posset illud ex psalmo verissimè dicere: *Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.* Cùm aliquando circa Alpes iter ageret vir venerabilis sanctus Eucherius Lugdu-

Prouerb. 2-.

Psal. 18.

Eucherius Lugdun. Episcopus.

mus, sed ea omnia commemorare longum est, vnus & nobis, qui hæc scripsimus, benedictum ab eo oleum petiit, ampullam plenam accepit, diligenter secum asportauit domum, & haud secus atque præclaras reliquias asseruauit. Non diu post tertianæ febris ardoribus afflictus, ampullam illam cum multa veneratione, magni præsidis loco, ad caput suum iussit suspendi. Erat autem mundissimo inuoluta linteo, sed vt arbitror, famulorum negligentia fracta est, interim nihilominus oleo adeò intra illam sese continente, vt ne in ipsum quidem linteum quicquam inde distillaret. Vbi animaduersum est fractam esse summa celeritate in alium vasculū oleum transfusum est: mox ampulla illa dissiliit: ab eo autem qui hæc veracissimè commemorat, domino adiuuante febris quam primum abscessit. *Insigne miraculum.*

In disserendis scripturis diuinis, & obscuritatibus elucidādis quanto in illo gratia enituerit, quis explicet? erat illi summæ voluptati, si quis eum inuitaret ad obscura loca interpetranda: sed etiam ipse sæpissime inuitabat nos, dicens nobis: scio vos non intelligere omnia. Cur igitur non interrogatis, vt possitis cognoscere? Non semper vaccæ ad vitulos, sed plerunq; vituli ad vaccas properant, vt de maternis vberibus possint famem explere suam. Quod quidem etiam vos omnino facere debetis, vt sciscitando etiam nos exerceatis, dum ea ratione cōpellimur perquerere vobis spiritualia milla promamus. Cernere in beato viro licebat virtutes omnes virginitatem cum sinceritate coniunctam, modestiam cum verecundia, prudentiam cum simplicitate, seueritatem cum mansuetudine, eruditionem siue scientiam cum humilitate: denique vitam immaculatam, vitam nulli reprehensioni obnoxiā, vitam sui semper similem. Væ mihi misero Cypriano, qui ad dicendū tam tepidus fui, vt modo, & agnoscam, & dolcā, me de tanti fontis vbertate non tantum haussisse quantum mea postulabat auiditas. Siquis vero charitatis eius eximiæ, qua mortales omnes complectebatur, ardorem imitari queat? Erat illi hoc vel maxime in ore, & in pectere, vt inimicos diligeremus, quo etiā nos tum sermonibus suauissimis, tum exēplis suis prouocabat, denique biennio, antequā è vita excederet, merces pro rectè factis eius in cœlis reposita, in Spiritu ei ostensa est, dictúmque est illi: *lætare in domino: Ecce enim quæ tibi parata sint pro labore tuo.* Multa eius adhuc supersunt, & præclara, quæ prolixitatis declinandi caussa omittimus. *Hic author prodit nomen suum.*

P I O L E C T O R I

VINC. SALER. S.

H*Vcusque doctissimus frater Laurentius Surius vir vndique laudandus & vt religione Christiana benè meritus tomo quarto vitarū sanctorum hanc S.Cæsarij Archiepiscopi Arelatensis historiā tradit. Ista autem quæ hic sequuntur partim euitandi prolixitatis fastidium causa (Ipso teste) omisit, tum quia in exemplaribus vsus est non extabant, vt apertè ipsemet fatetur his verbis.* Hoc loco desunt nonnulla in duobus manuscriptis codicibus quæ sola habuimus. ***Nos verò qui & pleniorem historiæ seriem summè cupimus & codicem manuscriptū nacti sumus vberiorē ea hic libenter apponimus: sunt enim digna æterna hominū memoria & ad eximij præsulis Cæsarij præsbyteris & Diaconibus exarata. Benè vale amice lector.***

IN ipso namque (nempè sancto Cæsario) resplenduerunt singulæ quæque virtutes, virginitas cum sinceritate, modestia cum verecundia, sapientia cum simplicitate, seueritas cum mansuetudine, doctrina cum

Digitized by Google

humilitate, vita denique immaculata, irreprehensibilis, vita sibimet semper æqualis, charitatis autem eius ardorem qua omnes homines dilexit quis poterit imitari, ille hoc maximè & corde & ore gestabat, & vt inimicos diligere deberemus hortatu blandissimo, sermone & exemplo laudabiliter instruebat. Vix aliquis illo affectu pro charis, quo ille pro inimicis orabat: & licet non essent causæ quibus illi quisquam inimicus existeret nisi fortè pro inuidia aut disciplina aliqui æmuli esse viderentur. Ille tamen eos non solum paterno, sed etiam materno diligebat affectu hoc sæpius nobis insinuans quia cum dilectio vsque ad inimicos extenditur, fieri non potest vt proximus non ametur. Docuit præterea memoriter quandiu potuit altáque voce semper in Ecclesia prædicauit, in quo opere tam pia atque salubris eius prouisio fuit, vt cum ipse pro infirmitate iam non posset ad ipsum officiũ peragendũ accedere præsbyteros & Diaconos imbueret atque statueret in Ecclesia prædicare quo facilius nullus Episcoporum se ab hac necessaria cunctis exhortatione cuiuscunque impossibilitatis excusatione suspenderet, hæc dicens, si verba domini & prophetarum siue Apostolorum à præsbiteris & Diaconis recitantur Ambrosij Augustini seu paruitatis meæ aut quorumcunque doctorum catholicorum à Presbyteris & Diaconis, quare non recitentur? non est seruus maior domino suo, quibus data est authoritas Euangelium legendi, credo & licitum esse homilias seruorum Dei seu expositiones canonicarum scripturarum in Ecclesia recitare. Ego me exuo hoc instituendo sancti sacerdotes qui hoc implere contempserint causas se inde in die iudicij nouerint esse dicturos, non quidem credo quod quisquam tam obduratum sensum habeat, vt cui Deus dixit. *Clama ne cesses*, nec ipse clamet nec alios clamare permittat. Timeat illud væ tacentibus quoniam loquaces muti sunt: & illud Apostoli: *canes multi non valentes latrare*. Etenim quantæ oues tacente sacerdote oberrauerint de tantorum animabus redditurus est rationem prædicationes quoque congruas festiuitatibus & locis. Sed & contra iracundiam atque superbiam contra sacrilegos & Aruspices, contráque calendarum paganissimos ritus & contra Augures lignicolas, fonticolas, diuersorúmque errorum vitia fecit, easque, ita parauit, vt si quis Aueniensium peteret non solùm non abnuerit impartiri sed & si minimè suggesserit, vt deberet accipere offerret ei tamen & impertiret ipséque legeret. Longè verò positis in Francia, in Galliis atque in Italia, in Hispania diuersisque prouinciis constitutis transmisit per sacerdotes: Quid in Ecclesiis suis prædicari facerent vt projectis rebus friuolis & caducis iuxta Apostolum bonorum operum fierent sectatores. Bonus ergo Christi odor per ipsum longè latéque diffusus est, flagrauit vbique profectibus quò non est conspectibus præsentatus, tetigit pectora quorum membra non contigit. Adiecit etiam hoc vt nunquam in Ecclesia, sua diaconem ordinaret ante trigesimum ætatis eius annum. Verum etiam hoc addidit vt nec in qualibet maiore ætate vnquam ordinaretur, nisi quatuor vicibus in ordine libros veteris testamenti legerit & quatuor noui sanctæ consciẽtiæ suæ testis sum ego peccator Cyprianus, quia quicquid aut aliis præcepit aut ipse fecit omnia propter dominum semper impleuit: quicquid autem prohibuit aut ipse vitauit, omnia in zelo Dei nihil carnaliter aut egit aut sapuit: Et quia nunquam otiosus ab operæ Dei esse voluit disposuit fabricare triplicem in vna conclusione basilicam, cuius membrum medium in honorem sanctæ Mariæ virginis cultu eminentiori confluxit, ex vnq latere domini Ioannis ex alio S. Martini subiecit. Et vt aufferret sacris virginibus quas

Commendat prædicationẽ verbi Dei.

Prohibet ordinari Diaconem ante 30. annum.

Aedificat tripartitam Ecclesiam cum sepulturis pro monialibus.

quas congregauerat curam necessariæ sepulturæ, mobiles arcas corporibus humandis aptissimas de saxis ingentibus nouiter fecit incidi, quas per omne pauimentum basilicæ constipatas sterni fecit ordine, vt quæcunque congregationis illius de hac luce migrasset, locum sepulturæ paratissimum & sanctissimum reperiret. Non multum igitur post ipsum monasterij matrem germanam suam Cæsariam sanctam ad præmia Christi migrantem inter has quas præmiserat inibi ad medium throni iuxta eam quam sibi parauerat condiderunt sepulturam, succedenti eidem quæ nunc superest Cæsariæ matri. Cuius opus cum sodalibus tam præcipuum viget & inter psalmos atque ieiunia, vigilias quoque & lectiones libros diuinos scripsissent virgines Christi ipsam matrem magistram habentes. Insistebat itaque vt solitus erat orationi, lectioni & eleemosinis beatus homo prædicationibus incessanter omni dominica, omnibúsq; diebus festis, freqnéter etiam matutinis ad lucernariũ propter aduenientes, homeliæ recitabuntur vt nullus esset qui se de ignorantia excusaret, obedientes inuitabat, solicitos instruebat, renitentes verò acriter contestabatur, quia sicut fidelibus in die iudicij digna esset retributio conferenda, ita & hos dignè indignationis vltio sequeretur. Statuit etiam regulariter vt nubentes ob reuerentiam benedictionis ante triduum coniunctionis eorum eis in basilica benedictio daretur tanta denique bona in se largiente diuina gratia habuit vt de audientium profectibus & de discipulorum sequacitate, & de virginum consecratione, vt non vno tantum sit meritò coronatus: sed inter tantas ac multiplices coronas decorus cantibus meritis suis cingetur, vt totus in corona gloriæ demutetur: multi quidem æmuli surrexerunt qui eius resisterent doctrinæ de gratia prædicandi: sed ô fœlicitas æmulanda, etenim, susurris & mala interpretatione quorundam oboritur in Galliarum partibus contra prædicationem Dei hominis frustra sinistra suspicio. Ob hoc antistites Christi vltra Isaram consistentes charitatis amore collecti in Valentina ciuitate conueniunt, vbi etiam beatus Cæsarius infirmitatis causa solicitans, sicut disposuerat properare non potuit: Misit tamen præstantissimos viros de Episcopis cum presbyteris & diaconis, inter quos etiam Cyprianus Tholonensis Episcopus Antistes magnus & clarus enituit, omnia quæ dicebat de diuinis vtique scripturis firmans, & de antiquissimis patrum institutionibus probans, nihil per se in diuinis profectibus quemquam arripere posse, nisi fuerit primitus Dei gratia præueniente vocatus. Sed dum suam iustitiam quærebant statuere iustitiæ non erant subiecti, non reminiscentes dominum dixisse, *Sine me nihil potestis facere*, & *Ego vos elegi, non vos me*, & *Nemo habet quicquam nisi datum illi fuerit de sursum*, & Apostolum, *Gratia Dei sum id quod sum*, Et alium, *Omne datum optimum de sursum est*: & Prophetam, *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. Et quod tunc verè liberum homo resumat arbitrium, Cum fuerit Christi liberatione redemptus sub qua etiam absolutione valeat consequi perfectionis effectum, quorum intensionibus vir Dei Cęsarius dedit veram & euidentem ex traditione Apostolica rationem. Nam beatæ memoriæ Bonifacius Romanæ Ecclesiæ Papa eandem colluctatione comperta calcata intensione iurgantium prosecutionem sancti Cæsarij Apostolica authoritate firmauit donante Christo paulatim Ecclesiarum Antistites præceperunt, quod optauerat diabolus repentina animositate cessare. Hoc itaque iure definito pręstolátibus fratribus summus Pontifex quibuscunque prędicabat dicens: *Si amas Dei verbum impectoratum vtique retines quod inieci, amore namque diuino congruebat decalogi summa perfe-*

Synodus congregata Valentiæ.

Summus Pontifex concionatur.

lio, vt in te sibi charitas Christi deuinxerit. Reddas etiã ipse cũ homine participata largitate commune: sed ne parentum, amicorum, siue clientium, de hoc alloquio nostro tantummodo credas animas esse pascendas. Testor te coram Deo eiusq; Angelis sanctis, reus eris salute mancipiorum suorum quorumlibet infirmorum, si non æquè illis vt amicis, vel parentibus cum reuersus fueris quod prædicauimus inieceris. Conditionẽ namque tibi corpoream in præsenti subditum noueris esse mancipium non perennitatis vinculo mancipatum. Iterum quod ad eos quos fuerat allocutus dicebat. *Quid diximus, fratres? quid disseruimus? filioli. Quæso vos, qui fuerunt nostri hactenus in collatione sermones? Si quid diligitis, retinetis, si retinetis, procul dubio nostra dicta cordibus conclusistis. Taliter prouocando etiam inuitis studium retinendi extorquebat.* Ad prandium verò & ad cœnam mensæ suæ sine cessatione quotidie legebatur vt vterque interior, exteriorque homo satiatus refectione duplici lætaretur. In hac ergo arcta constrictáque conclusione audientes cum sudore fateor & verecundia grandi multi ante eum mox obliuiosi sunt agniti. Dum pauci quod peius est commissam narratiunculam potuerant saltuosis compendiis replicare. In domo vero quidem Ecclesiæ suæ sicut illo præsente, ita absente conuiuium semper præparatum est clericis siue quibuscumque aduenientibus nullus illo superstite tanquam ad extraneam ciuitatem, sed tanquam ad propriam domum Arelatæ venit. Cum grandi zelo & feruore spiritus solicitudinem gerens de Ecclesiis, de monasteriis, de peregrinis, de viduis, de infirmantibus, de quorum causis ne aliquis contra vestigia opprimeretur precabatur vniuersos viros occurrentes sibi tantæ charitatis affectu excepit, cum tam sancto & dulci alloquio affatus est, vt partem se æternæ benedictionis percipere crederet quicumque eius expetiit præsentiam. Mulieres tamen intra domum Ecclesiæ non ad salutandum, non qualibet causa nec religiosæ nec propinquæ ancillæ nulla omninò fœminarum introeundi habuit licentiam. Et verè sancta, cauta & perfecta consuetudo vt abscidatur omnis occasio maligna, siue sinistra suspicio. Et quia de innumerabilibus eius bonis hæc pauca præsumpsimus attingere, sufficiant manifesta etiam si celamus occulta. Rogamus vos tamen sancti fratres Messiane Presbyter & Stephane diacone quibus de illo multa comperta sunt pro eo quod ab adolescentia in obsequio ipsius fuistis, vt huic opusculo vestram quoque collationem iungatis. Explicit liber primus.

Lectio semper ad mensam eius.

Omnes abigit à se mulieres.

Incipit liber secundus vitæ sancti Cæsarij Episcopi Arelatensis.

MEssianus presbyter & Stephanus Diaconus dixerunt, de sancti beatissimique patris & sacerdotis ac magistri nostri domini scilicet Cæsarij conuersatione atque virtutibus, denique illa dicturi sumus, quæ vel simul vel sigillatim de eo cognouimus, vel cum sanctissimis Coepiscopis eius, id est Domino Cypriano, & Domino Firmino atque sancto Viuentio pariter vidimus, quia quæ de ipso superius scripta sunt ab initio referentes vsque ad finem articuli concluserunt & nobis permittere ac iubere dignati sunt, vt vnusquisque nostrum, quæ sibi de gestis eius essent benè cognita, fideliter enarraret. Non indigemus, vel si nobis suppeteret eloquentia sæcularis quæ omnem facundiæ mundanæ transcendit ornatum sanctarum veritas actionum. Ad quam plenissimè demonstrandam illa nobis puritas, simplicitásque sufficiat, quam ipse quoque beatissimus pater miracula quoque à nobis sunt referenda perfecit. Maximè cùm frequenter hoc & ipse Dominus communi suo habuerit in sermone quicquid eruditè dicitur intelligentiam doctis tantummodo ministraret, quod verò simpliciter & doctos simul & simplices competen

Pulchra sententia sancti Cæsarij.

competenter instrueret. Ergo ea quæ veraciter ab eo facta dictáve cognouimus aggrediemur Deo propitio verbis infucatis & integris pro parte qua possumus fidelibus auditoribus intimare, vt ex ipsis & infirmis compunctio, & perfectis gaudium, & ad perfectionem tendẽtibus ministretur exemplum. Incipiemus igitur quemadmodum recidamus breuiter opera eius sancta Deo iuuante retexere. Petri diaconi huius Ecclesiæ filia, in qua omnis vtilitas domus ipsius consistere videbatur, langore graui fatigante triduo iam muta iacebat. Pro qua re quondam die pedibus se beatissimi viri prostrauit, dicens: *Misere serue Christi senectuti mea: venit hora, pro filia mea, quia confido tibi à Domino nihil esse negandum, pone manum super eam, & salua erit: Iam enim per triduum muta oculis clausis tacet, horisque & momentis singulis exitum eius expecto.* Quo audito motus & compulsus lachrymis eius ad domum ipsius perrexit: vbi cum ingressus fuisset & omnes in ipsa domo cum patre fortiter flentes videret in oratione prostratos, vbi velut alter Elisæus ad caput eius inter angustias archæ & lecti se attraxit. Post orationem quam cum lachrymis fudit statim reuerti ad domum Ecclesiæ cœpit: Erat enim consuetudinis eius, vt cum Spiritu sancto sibi insinuante preces suas exaudiri pro infirmis agnosceret, statim cum celeritate exinde discederet, ne si illo præsente fieret, quod ipse à Domino impetrasset aliqua arrogantiæ nasceretur occasio, quia & reuera frequenter & dulciter quasi in figura vt nemo intelligeret dicebat. *Cui animarum cura credita est fortiter debet timere curam corporum exercere.* Denique simplicibus magis quam doctis istud gratia diuina concessit. Vtinam in his quæ nobis misericors dominus dedit discretionem nobis sibi placitam cõcedat: Istud tamen à nobis indignis minimè est præsumendum. Discedẽte ergo eo cœpit iterum atque iterum clamare pater, posteuntem: *noui quia si dominum tuum precaris redditur mihi filia mea.* Tunc ille vnum de cubiculariis suis reliquit, dicens. *Vade obserua ibi, & post paulum veni & dic mihi quid agit puella.* Nec dum hora completa est & ecce illum nunciare: *Domine, inquit, reuersa est ad se puella, supra quam orasti, quæ hoc dicit, dominus Episcopus hic fuit cuius orationibus reddita sum & sana facta.* Pro qua re venit pater gratias agens & sibi iam per orationes Episcopi reuocatam à morte filiam protestatus. Nam domino hodie denique annuente viuens huius rei ipsa per se testis existit. Sed licet vt mos seruorum Dei est, semper virtutes faciendas excusent. Is præcipuè seruus Christi, & quando ad præsens sibi præstari insinuante domino confidebat, nec tunc temerè arripere, sed cautè subterfugere volebat. Verùm siue stetisset siue fugisset nunquam postulanti defuit Deus quem ille in corde suo non solum in oratione & in obsecratione, sed etiam in conuiuio in itinere, in collocutione, in concessu, in prosperis, in aduersis etiam in somno secum semper habuit, denique nos ipsi vel conseruaui nostri qui in cella ipsius manserunt, sciunt quæ diximus, illum inter pausas somni quas iam ætas non solum exigebat, sed etiam pro infirmitate aliquotiens premebat, spiritu semper vigilante diceret, tanquam admonens, qui psalmum diceret *age*, nulli dubium est quod aut spiritualiter cum sanctis psallebat, aut certè illud impleuerit propheticam, *Ego dormio & cor meum vigilat*, frequenter etiã in sopore positus de futuro iudicio vel de æterno præmio prædicabat. Interea non est meorum meritorum vt indignus præclara de famulo Dei referam, cùm igitur in cella ipsius Diaconus in seruitio illius ad iudicium delectus essem curam me inter reliqua etiam de nocturnis horis iussit habere. Itaq; cùm de cella inferiore vbi manebam foras egres-

Aurea sententia.

S. Cæsarius sanat ægrotam

S. Cæsarius semper cum Deo.

In sopore suo psallebat.

Curã psallendi matutini iniungit Messiano.

Digitized by Google

sus fuissem, quia omnibus rebus sanctus vir semper modū voluit custodire, præcipuè ad nocturnos vigilantissimè obseruabat vt absque eo quod sibi peculiariter Deo solo teste dicebat, nullus suorum qui secum manerent excitaretur ante horam legitimam, tunc per somnolenta clamabat voce, *duo sunt, nihil esse medium*. Duo sunt aut in cœlum ascenditur, aut in infernum descenditur. De foris cella ego reuertens ille vigilabat, ait ad me, *quid iam, inquit, hora est ad nocturnos, ego dixi, non est hora, adhuc tempus est. Et ille verè hora est, & reuera sic erat, tunc impleuimus nocturnos, & dixit mihi: Cuidam per somnium cum grandi intensione clamabam, duo sunt, duo sunt, non est quicquid medium aut in infernum aut in cœlum itur. Ego respondi consuetudinem tuam facis incessanter clamare.* Tunc ego peccator arbitratus sum quod semper ille de Deo & cum Deo loquebatur: hic enim vt suprà dictum est sic omnium virtutum amator fuit vt nullum bonum fuerit quod vel per se non cum alacritate exercuerit, vel cum feruore spiritus alios haberet & voluerit & docuerit. Inter omnia igitur bona, quæ generaliter & vt fierent docebat & mala quæ nulla omninò fieri pronunciabat præcipuè quod benigna & sincera conscientia vestra nouit, infidelitatis, mendacij, superbiæ, luxuriæ vitia est ebrietatis impatiētissimè omnimòdò abhorrebat. Iesu bone! quibus gemitibus, quibúsve suspiriis, quo fletu pro peccatoribus supplicabat, vt, si videres hominem Dei tanquā in præsenti conspicere, miserum peccatorem ad gehennæ supplicia destinari. Denique secundum Apostolum nunquam sibi soli vixit, nunquam pro se solo orauit.

Duo sunt aut infernus aut cælum.

Odit vitia & orat pro peccatoribus.

Pascit pauperes captiuos.

Quodam igitur tempore cum velut ad cumulum meritorum suorum vndique captiui Arelato redimendi non frustra exhiberentur, magna multitudo redemptorum ingenuorum & multorum nobilium venit, quia ab ipso viro sancto quotidie pascebantur. Tunc accessit ordinatos domus ipsius & cœpit ipsum contestari & dicere. Captiui isti vadant domine per plateas & petāt vnde comedant quia si hodie consuetudinariè ab Ecclesia pasti fuerint, crastino ad mensam tuā vnde panes fiant non habebis. Tunc ille fiducialiter cellam ingrediens ad orationis consuetudinaria subsidia confugiens, vbi nunquam testem hominem habere voluit, experiit à domino substantiam miseris dari. Nam si quis fortè vbi ille solo stratus orabat casu superuenisset fortiter abhorrebat. Itaq; tā profusè fleuit & vt statim impetraret quod postulauerat. Tunc ergo inde exiens cum alacritate & fiducia quodammodo infidelitatem ordinatoris obiurgans, Messiano presbitero tum temporis Notario dixit; Vade inquit, ad horreum & ita verre vt nec vnum granū fieri potest hic remaneat & fiant panes secundum consuetudinem, & omnes simul manducemus & si crastino panis defuerit omnes ieiunemus dummodo hodie bene nati homines seu reliqui captiui nobis edentibus & bibentibus non eant per plateas mendicare. Vocans tamen vnum è nobis in aure & dixit, cras dabit Deus, quia qui dat pauperibus nunquā egebit. etenim ipsis captiuis adhuc nō licebat ad propria remeare, quid multa? Impletur quod iussit, murmuratur ab omnibus Ecclesiæ conuiuātibus vnde essent alia die comesturi. Sed qui Eliæ prouiderat mulierem viduam ad quam veniendo pauxillum sustentaretur, & isti proculdubio cum oraret sine ambiguitate insinuauerat, omnia captiuis & peregrinis erogando, nihilq; omninò sibi reseruādo, vt semper vberius ditaretur. Denique alia die, quam pallentes lucescere metuebant hi, qui ope Ecclesię sustentabantur, & cū minimis suspiriis expectarent quid ageretur Gundobaldus & Sigismundus Rex Burgundionum scientes quam alacer seruus Dei ad opera misericordiæ festinaret, antequam ipsa lux diei claresceret tres naues

Pro panibus captiuis erogatis tres naues tritico onustas recepit.

naues quas Latenas vocant maiores plenas tritico direxerunt. Et omnes qui pridie incredulitatem famis periculum metuebant, videntes quod dominus seruo suo nunquam deesset, gratias cum gaudio Deo in necessitate subueniēti maximas referebant. Quodam igitur tempore patritius liberius insidiantibus Gotthis, quos visigotthos dicūt, lanceæ vulnere in ventre vsque ad vitalia perfossus est, & quia trās Durenciam periculum ipsum gestum fuerat, turbatis omnibus concurrentibusque post ipsum percussorem, ille solus remansit periculo vulneris ipsius perterritus & spe suæ vitæ desperatus quantum potest homo, donec fiat exanguis propè non minus quingentos aut eo amplius passus in aliam ripam propriis pedibus transfugit. Sed cum ad locum Arnaginem vbi homines ipsius vici occurrere potuerunt, peruenit, omninò sine vlla spe vel respiratione animæ cadens iacuit. Hæc enim omnis pene ciuitas nouit, tamen quæ diximus magnificentissimo viro ipso referente cum lachrymis & grandi admiratione virtutes viri sancti cognouimus. Tunc (inquit) vir ille referebat nobis, nihil nisi in supremum meum halitum aliud in memoriam venerat, nisi cum lachrymis proclamarem: omnia remedia cessauerunt, dominum meum Cæsarium rogate, vt mihi subueniat, quod nos ex eius, qui missus fuerat velocitate verum esse cognouimus: nam dum in agro sancti Monasterij sui aliquantulum & quiescere & ordinare aliqua voluisset ibidem cœperat paulum remorari, & ecce subitò qui missus fuerat anhelans venit suppliciter deposcens, citò propera, inquit domine, filius tuus, vt ante obitum suum illum videas, rogat: & cum nullum sine medicamento pœnitentiæ vir Dei de hoc mundo voluisset recedere, illum præcipuè sine hoc remedio nolebat abire: statim enim ad vicum Arnaginensem peruenimus. Ergo sicut supra dixi, ea, quæ vir ipse mihi ex plurimis retulit, indicabo. Nam cum exanimis iaceret vt non solùm omnes reliquos suos, sed etiam ne coniugem vel filiam vnicam agnosceret, tunc ipse cùm sacramento dicebat, sibi fuisse visum humanam vocem audisse quæ illi in aëra lentè loquens dixerit. Ecce, sanctus Episcopus venit: statim ad ipsam vocem oculos aperuit, & ipsum famulum Christi venientem cognouit: sed vbi ad me accessit manus illius quantum necesse erat mihi, qui spem vitæ amiseram, osculari fortiter institui. Tunc ego vt credidi Deo mihi peccatori inspirante birrum ipsius Domini mei apprehēdi & vulneri meo imposui: sed cum ibidem paululum partem ipsius vestimēti tenuissem in eadem hora sanguis, qui penitùs non desistebat fluere ita deinceps cessauit vt non solùm sanitas, sed etiam virtus maxima mihi redderetur, & si permissus fuisset equo insistens ad ciuitatem nitebar properare, quod etiam apud nos qui præsentes fuimus verissimum esse constat. *Sanat lethaliter vulneratum.* Igitur illustrissima fœminarum Agressia matrona eiusdem viri cùm mulieris illius, quæ extremam fimbriam vestimenti Domini tetigit, infirmitate laboraret, non dissimilis fide & deuotione liberata est, cùm ad occursum eius venissem illa familiariter dignabatur meam paruitatem infirmitatem suam cum verecundia matronali prodens, cœpit sub obtestatione Domini multis precibus exposcere à me vt vnum pannum de tessellis illius, quem nudo corpore habuisset, sibi ferrem. *Sanat fluxū sanguinis in muliere.* Cumque ego in cella beati viri essem, & facilè potuissem facere quod sperabat, timere tamen cœpit, ne vnde illa sibi remediū petebat, ego peccatum ex furto incurrerem. Tunc cubiculario, ad quem vestimenta sancta pertinebant, id indicauit: quod aliquis pro fide tessellum sibi deportari postulasset, quare vnum vetustum mihi dare, non distulit. Domine Iesu Christe qui gloriosus es in sanctis tuis

& quis tibi similis, tu promisisti quod signis in te crederet opera, quæ facis, & ipse faceret. Nam cum apud me iam seruaretur pannus ille deportandus, cùm esset serò, ea consuetudo erat ei vt antequam quiesceret, tesselli adhiberentur calefacti ad ignem & aliis detractis apponerentur. Exhibiti sunt, prout opus æstimauit, qui seruiebat. Cui ille, non istos, inquit, illum talem atque talem volo, exhibiti sunt alij veteres. Non est hic, inquit, quem quæro. Exquirens, quod non consueuerat: vt innotesceret quod spiritu præuidebat: tum nutibus ego & ille, qui mihi dederat cœpimus recognoscere, quod seruum Dei furtum nostrum non potuisset latere, vt perspicuum & euidens esset, quod famulus tuus, Domine, nobis indignis de donis illis, quæ ipsi tribueras, potuisset dicere, tetigit me aliquis. Tunc ego velut pro illa, quam tu Domine Iesu per orationem serui tui sanasti, ego timens & tremens, quod factum fuerat, cœpi seruo tuo fateri, dicens. Indulge Domine, egomet pannum quem quæris, habeo: filia tua (vsque hic me loqui permisit) ille autem cum sibillo silentij, tace, inquit. Et vt erat pius apprehendit etiam alium tessellum, & dedit mihi dicens, vade, porta ambos ad basilicam Domini Stephani & mitte illos sub altare, & ibi maneant & vnum horum porta mane ad eam quæ te rogauit, aliumque mihi reuoca. Sicut mihi iussit, feci, & tamen deinceps nullum vnquam à me requisiuit, eumque illa fœmina exactrix esse nō desisteret, vt quod petierat deportarem vidensque me eminus veniētem porrectis procul manibus antequam darem, iamque raptura, quod exhibebam impetu obuiat, vt mihi & priusquam de sub casula velarem pannum, quem fidei alacritate poposcerat, rapere satagebat. Ego verò præferens dedi ei, illaque super vestimenta sua circa se posuit: priùs tamen oculis admouit, & cum deuotione deosculans vt dignum erat honorabat. Nec mora statim affuit Domino tribuente fidelis petitionis suæ effectus, & iam vestimenta serui Dei habuerunt, quod & post transitum eius habere noscuntur. Denique vt solebat ipsa fateri cum ipsum pannum ad pectus suum posuisset, statim velut ij qui solent aqua frigida respergi, ita omnia membra vel venæ eius etiam paruo dolore in obrepilationem suspensa sunt, vt corpus eius aliquantum horrore simul & tremore quateretur. Sed illicò Dei misericordia affuit & fluxus qui erat, discessit. Et nunquam amplius ad illam rediit: impletumque est in ea. *Vade filia, secūdum fidem tuam fiat tibi.* Factum est vt quidam tempore quatuor aut quinque Episcopi ad occursum eius venissent: cum quibus ad lucernarium in basilica sancti Stephani descenderit. Cumque expleto lucernario benedictionem populo dedisset, egrediētibus illis mulier quædam in salutatorio occurrit quæ tam horribilem infirmitatem incurrerat, & die nocteque incessanter manus eius ita inter se colliderentur quasi aliquid voluentes quæ lachrymabiliter clamauit. *Domine Cæsari miserere infœlici: ora pro me, vt mihi manus meæ reddātur,* illius vt erat consuetudo, in oratione cū aliis Episcopis prosternitur cūq; vterque surrexisset, inclinato capite vni de sanctis Episcopis dixit. Rogo frater signa manus mulieris huius qui obedientissimè paruit, sed nihilominus præfatæ manus mulieris solito voluebantur, illa vehementius clamans dixit Domine Cæsari, ad te clamo, te rogo, tu signa: iterum in orationē procumbit erigensque se crucem super manus infirmas fecit, quæ statim steterunt. Mulier verò gratias agens sana rediit: nam cum ad benedicendū oleum annis singulis competētibus diebus in baptisterio venisset & ingrediens cocinnulam ad consignandos infantes sederet paruuli illic pueri vel puellæ à parentibus missi certatim currebant exhibentes vascula cum aqua, alij cum oleo,

Sanatur mulier eius amictu.

Sanat tremulā mulierem.

oleo, vt eis benediceret, eumque ij qui deferebant contra se Vrceolos & ampullas pro multitudine populi complodèrent, sonus audiebatur percutientium & videbatur: & tamen vitrum in quo benedictio serui Christi effusa fuerat nullum fractum est. Quodam tempore dum Dioceses visitatet, ad castellum quod *Luco* dicitur venimus, erat ibi matrona quędam Eutyria nomine quæ ancillam suam offerens ante pedes eius prostrauit, pro qua & domino supplicaret, orabat, ille autem, vt erat vir deo plenus, & in omnibus humilimus quid infirmitatis haberet, interrogauit. Dixerunt, dæmonium quod Rusticidianam vocant, quæ sic affligitur, vt penè omnibus noctibus assiduè cædatur, & sæpè in Ecclesiam ducitur inter duos viros vt maneat & sic à flagris diabolicis occultè atteritur, vt vox continua eius rogans audiatur, & eis qui sibi adhærent respondere penitùs non possit. Tunc omnibus qui serno Christi aderant, poscentibus vt rei veritas appareret, videre petierunt: permittente igitur ipso domino sanctus Lucius præsbiter & Didimus Diaconus qui eo tempore cum ipso per parrochias ambulabant: ad eam secretius videndam properarent, in quorum etiam & ego obsequio perrexi. Si mihi fideles credunt coram Deo dico oculis meis vidi plagas quas ante aliquot dies in dorso & in scapulis acceperat, ad sanitatem venire. Pridianas autem & ipsa nocte impressas accedentes inter illas intextas. Tunc iterum exhibita ante illum ita toruis luminibus oculorum confusa est auersa ab eo facie apparuit, vt omnibus innotesceret, in faciem serui Dei minimè eam posse respicere. Sed ille capiti eius manum imponens benedixit ei, deinde oleo benedicto nocturnis horis perungi iussit, statimque ita sanata est, vt inde tentatio dæmonis ad illam non reuerteretur. *Oleo benedicto curat energumenam.* Alio vero tẽpore cum in Diocœsi venissemus, infans annorum circiter octo clericali habitu ad altare venit, vbi post prædicationem, quam non solùm in ciuitate, sed etiam in omnibus parrochiis cum potuit per se memoriter facere minimè distulit. Cùm de cancello ad altare reuocasset missam iam cœperat celebrare: infans verò ipse grauiter à spiritu nequissimo cœpit vexari. Nam tremore & spumis horribiliter quatiebatur. Tunc nos omnes terror non modicus inuasit, ille verò oculos in cœlum eleuans preces ad dominum pro curatione eius direxit, & cœpit iterum omisso illo ad missas faciendas se conuertere. Tunc quidam præsbiter Cathonocensis Ecclesiæ Vrsus nomine, infantulum ipsum ante pedes eius proiecit quod ille egressus suspiciens ait, parcat tibi deus Benedicte istud aliorum opus est, non meum. *Sanat puerũ dæmoniacum* Et licet propter humanam arrogantiam denegaret: non tamen seruo suo defuit virtus diuina: statim autem vt ante pedes eius puer proiectus est, sanè surrexit nec vnquam ad eum spiritus nequitiæ rediit, quem etiam subdiaconum in ipsa Ecclesia vidi: nam cum ad Citaristanam parrochiam venisset visitandam cuiusdam Nouati nominis filia tam nefandum & noui generis dæmonium videbatur incurrisse: vt si quando pedem extra ostium domus suæ misisset statim multitudo coruorum in faciem ipsius lacerantes irruebant & illa tremore quassata vel cum spumis volutante omne illius nudum quod reperissent corpus, hoc est faciem, ceruicẽ vel quicquid aliud inuenissent deturparent, quæ dum sancto viro exhibita est vsque ad basilicam quam ingressa est, vbi vir Dei erat superueniẽtes coruos nos vidimus eminus volitantes circa eam. Nec tamen ausi iam importuni irruere: nam cum ante ipsum venisset videns faciem ipsius deformiter laceratam nobis secretius dixit. Nunquam isto genere diabolum insidiatum alicui vel legi vel vidi. Tunc ante sanctum altare super caput eius manus imponẽs oleum benedixit eiusq; *Fugat dæmonem malignum.*

Digitized by Google

oculos& aures inunxit,quo facto cunctis videntibus per plateam ad domum suam reuersa est sana.Per biduum quo ibi fuimus ad Ecclesiam processit, incursúsque ille malus deinceps nunquam ad eam rediit.Deuoluto itaque tempore venit ad agrum Ecclesiæ nostræ vbi Diocœses sunt qui Succentriones vocantur : balnearia ibidem grandibus fastigiis constructa sunt , vbi singulis momentis si quis casu transiret statim nomine proprio cum clamore vocabatur,& illicò sibi ingentia saxa ante pedes aut post se cadētia cum metu aspiciebat,cauentibus vniuersis ne illac vnquam præterirent : vnde etiam monebantur omnes nescientes ne in illud periculum inciderent : inde prætergredi non debere. Cùm ecce vir Dei Cæsarius per eadē loca ad aliam pergeret Ecclesiam clericus cui cura erat baculum illius portare (quod notariorum officium erat)oblitus est,in quo ministerio inutilis ego seruiebam dumque incolæ loci illius cum eum inuenissent gaudentes dicebant,sibi à domino præstitam vt aliquid illius reperissent mirantes & agunt Deo gratias , Virgamque ipsam de pariete illo suspendunt deferētes ad locum vbi dæmonum incursus audiebantur.Statímque fugatæ sunt insidiæ diaboli, & vltrà nulli in loco illo nocere aduersarius ipse præsumpsit. Accidit etiam quodam tempore vt vnus ex Gallis *Benenatus* nomine non opere , veniret quique se deplorabat cum nepotellis suis captiuum esse. Hic habebat puellam paruulam quam virili habitu induens ad ipsum demonstrans dicebat. Hic nepos meus est , & mecum cum sorore sua quæ post nos huc properat captiui detinentur. Tunc vir Dei dolēs de captiuitate eorum pro affectu , quem ei dominus ab infantia inspirauerat illum qui puellam ipsam exhibuerat & ipsam,velut puerum credens,vtrumque blande resalutans obsculatur. Igitur accepta vterque redemptione vnde ibi applicuerāt reuertuntur, post biduum iterum puellam ipsam in habitu proprio vt amplius solido acciperet,reuocat. Hæc verò agebantur per suggestionē sancti viri Iacobi præsbyteri,qui sancta simplicitate sua omnia illum in veritate quæri insinuabat , túncque idem huius Benenatus puellæ redemptionem iterum accepit , nam quorum tunc solicitudinis fuit cognouerunt,quod ipsam postea exhibuerat , quam prius virili habitu demonstrauerat quod cum indignatione sancta Dei non solus, ego, sed etiam supradictus præsbytet simul & cum verecundia suggerebat .Tunc ille vt erat circa peregrinos semper mitissimus & benignus Pręsbitero dixit,noli tu frater irasci, tu bene fecisti peregrinum commendare , pro bona voluntate tua reddet tibi Deus mercedem,& tibi Misello parcat Deus peccatum hoc , qui me fecit puellam deosculari, & hoc præmium puella ipsa recipiat vt quia etsi indignū sacerdotē osculari præsumpsit talem sanctimonialem faciat vt alium virum nunquā osculetur, sed quia futurorum arbiter Deus sciuit illam sine dubio in virginitate perdurare nō posse, ne serui Dei oratio irrita fieret alia die de hoc mundo discessit. Hæ Arelatæ in basilica Apostolorum vbi ipse meatum habuerat celebre acta noscuntur. Alio quoque tempore matrona quędam in vrbe massiliensi casu pedem sibi luxauit ita vt per tempora multa pedem ipsum in terra ponere non posset,sed manibus sustenta seruorum suorum vix ad Ecclesiam duci poterat validissimū sustinens dolorem, sed quia multæ sunt miserationes domini , cum voluit causas efficit , vt vir Dei ad ciuitatem illam ambularet, audito mulier aduentu ipsius fecit se ad eum salutandum adduci, quæ accepta ab eo oratione & benedictione nihil illi de causa sua pręsumpsit suggerere , sed regressa ab eo ad cellam ipsius appropinquare se permitti rogauit,quæ de superscellio quo cella tegebatur locū,debilitatē fideliter tangēs statim

Baculo suo fugantur spiritus maligni.

Benè precatur illudenti se.

Venit Massiliam & sanat mulierem.

Digitized by Google

statim pristinã sanitatẽ recipiẽs tanquã nihil mali fuisset perpessa pedibus suis nullo sustentante incolumis reuersa est, domino vsque in præsens gratias agens. Quodam igitur die, quod multi nouerunt, hac in ciuitate cuiusdam Ioannis domus succendi cœpit, vicina monasterio, appropinquare igitur ignis cœpit ita vt nulli dubium esset, omnia ibidem concremanda. Turbatæ igitur ancillæ Dei, quibus foras exire non licebat, libros & res, cellas & seipsas per cisternas iactabant. Vbi Deo dispensante aqua deerat, ne illas desperatio conturbaret, currentes præpositi monasterij nunciarunt patri ipsarum quod iam ignis propè esset cellæ suæ, ille festinanter egressus media nocte per murum ad locum veniens vbi flamma vehementius incumbebat, oratione prosternens, se ipsisque mandans & de muro clamans, non timeatis benedictæ: mox flamma sæuiens virtutis suæ amisit incendium. Nec hoc silebo quod etiam quodam tempore in Alpinis locis factum celeberrimum prædicatur, dum cuiusdam fines nobilissimi viri tempestas assidua perniciosa infusione contereret cunctosque fructus loci illius vis grandinis deuoraret, ita vt annis singulis nulla ibidem spes subsidij remaneret, euenit iterum vt baculus eius casu ibidem remaneret, de quo possessor ipse crucem fieri iussit quem eminentiori loco fide armatus infixit vt venienti lapidi contrairet & virga discipulo & crux magistri tantam ibi Deus ob honorem serui sui dignatus est operari virtutem, vt ibi postmodum maximam vbertatem daret, vnde repulerat tempestatem. Item quadam die domum Vincentij cuiusdam comprehendit, cuius solarium ex ligno factum flamma cedebat. Ille videns se nihil valere posse, quanta potuit velocitate ad beatum Cæsarium perrexit & genibus eius pronolutus rogat, vt oraret, qui annuens ei, egressúsque foras crucem contra flammam fecit, quæ ex continuo regrediens ita sopita est, vt nec signum apparuisset in solarij tabulis. Retulit etiam nobis quidam præsbiter quod ante aliquos annos, dum adhuc Laicus esset filia sua à dæmonio vexabatur, qui mœrens & lugens, vni ex amicis suis dixit: quid faciam infœlix, quod filia mea à dæmonio vexatur. Melius mihi fuerat, non nata aut mortua fuisset. Cui ille respondit, noli flere, sed vade, adduc eam ad Dominum Cæsarium & offer eam illi secretè, & curabit eam. Ille verò nihil dubitans venit Arelatum & vadens occurrit, & prostrauit se ad pedes eius cum lachrymis dicens, domine miserere mihi misero cura filiam meam, qui sollicitè interrogans quid haberet, respondit. Dæmonium dixit ei tace, & reuertere in domum tuam manè cum matutinæ dicentur reuertere & adduc tecum puellam ipsam & matrem eius, & obserua dictis matutinis in atrio sancti Stephani, & cum secretum videris veni ad cellam & appella: ille verò fecit sicut iusserat. Ipse autem secretè egrediens & genua in terram figens cum patre & matre puellæ orauit, erigénsque se signauit eam & dimisit sanam. Iterum ambulans per plateam ciuitatis vidit contra in foro hominem, qui à dæmonio agebatur, in quem cum attendisset, habens manum sub casula vt à suis non videretur, crucem contra eum fecit, qui statim à tentatione inimici absolutus est. Nam illud quam sanctum & dulce erat, cum per diem incessabiliter opportunè, importunè volentibus nolentibúsque verbum Dei ingereret, cùm iam serò quiescere venisset vt vel vnius horæ momento de scripturis & de instructione sancta non vacaret, aiebat ad nos, Dicite mihi quid cœnauimus hodie qualia fercula habuimus? Nos tamen tacentes suspirabamus, quia illuc intellectus noster ducebatur, quò ille solitus erat nos prouocare quod de cibo spirituali loqui volebat, & ideò nos interrogaret, dicebat iterum scio quod

Ab incendio liberat Cænobium monialium.

Baculo suo fugat tempestates.

Iterum sanat dæmoniacam & multos alios

Casula est habitus monachalis qui dicitur cucullasiue scapulare seu floccus.

Digitized by Google

si sollicitus fuero quid cœnauerimus etiam & quod prandistis retinetis. Si autem interrogauerimus quid, ad mensam lectum sit, non recordamur, vnde datis intelligi, quia illud nobis quod retinemus, dulciter sapuit: illud verò quod non retinemus non solum saporem cordi nostro nullum præstitit, sed etiam forsan fecit, & ingemiscens dicebat, ô infœlix obliuio bonorum, quia nihil infœlicius, & insipiens ab initio, quod lectum fuerat, vel expositum repetebat, nobisq; misellis voce prophetica cum gemitu dicebat, colligite colligite triticũ Domini, quia verè dico vobis, non diu erit vt colligatis videte quę dico, colligite, quia quæsituri estis, istud tempus. Verè verè quæsituri estis dies istos & valdè desideraturi, quod etsi tunc abusiuè desiderium nostrum suscipiebat, iam tamen nunc venisse probamus, quod dixit. Illud propheticum in nobis completum est: *Mittam vobis famem in terram.* Famem inquit, non panis & aquæ, sed audiendi verbum Dei, licet prædicationes, quas instituit recitentur, tamen cessauit illa ineffabilis vox, quæ implebat illud propheticum. *Clama ne cesses:* Hoc sæpius dicens, palutus cuiuscunque cùm verbum Dei fastidit anima eius febricitat, cum ad sanitatem venerit tunc esurit, & sitit, quod dum infirmatur repudiat & negligit. Nam illud dulcissimum & sanctissimum recticinium quis verbis vnquam valebit explicare: sed dicebat nobis seruus Christi. Cœnam expediuimus vt potuimus, ab astantibus verò vel à cubiculariis suggerebatur propter lassitudinem suam quia respirare vix fatigatus valebat vt quiesceret ille respondebat bene dicitis: sed spectate modicum, tunc cubicularij inquiunt. Domine quid tu dicis? quibus ille, expectate, inquit ad mensam multum dicendo lassastis & huc vsque non tacuistis, iam paululum reficite, & adiecit, bene dicitis, sed quia cœnam expediuimus nullum reticinium facturi sumus incognitorum conscius nouit, quod dico, quia spiritus sanctus cum cœpisset per ipsum eructari omnium vitia ita replicabat, vt omnes nos agnosceremus & flagellis suæ eruditionis cædebat, & medicamentis diuinis leniens ad sanitatem sine vlla mora reuocabat tanquam spiritualis & sanctus Organarius corda tangebat singulorum, ita vt exeuntes ab ipso nobismet ipsis de hoc quod dictum fuerat aliquantulum resonaremus, dicentes, vnusquisque ex nobis: Domine gratias tibi, quia iam nunc taceo malefactum, nec fuerit animus meus contra vllum fratrem meum, quia vtique vera sunt quæ seruus tuus prædicat, malo iniuriam pati quam in die iudicij mihi iste sanctus in testimonio exhibeatur. Ille alius de superbia eadem dicebat, alius de inuidia, aliusque de quolibet vitio laborauerat, similiter dicebamus, omnesque sani animo & releuati ad cubilia nostra, Domino gratias agentes reuertebamur. Nam qualem vultum, Deus bone, psalmator sancte, qualem faciem, qualem personam, quis potest vnquam exponere? Nos verò desideramus in te sancte pater, doctrinam, formam, vultum, personam, scientiam, dulcedinem, quæ specialiter à domino inter cæteros homines habuisti, quam sancta fuit vita tua, quam purus & dulcis affectus, Domine Iesu, quãta & qualia: Quis potest vel excogitare non dicam verbis exponere: nam cum ad benedicendos fontes procederet si ij qui viderunt ea quæ de eo audiunt testes ipsi idonei sunt, quia sibi credunt. Quis enim vnquam terrenum hominem esse in illa processione credidit. Domine Deus cœli fiducialiter & veraciter dico, quia per istos quadraginta annos, quibus administrauit, quicumque eum viderunt die illa procedentem tanquam si nunquam ante vidissent, sic semper in oculis omnium nouus apparuit

Post cibum repetebat quæ lecta erant in mensa.

Memoranda sententia.

S. Cæsarius multas composuit homilias.

Virtutes S. Cæsary.

Quadraginta annos rexit Episcopatum.

Digitized by Google

apparuit, resplédebat cũ anima vultus, quia & reuera vita eius profectibus cõtinuis succrescebat vt semper seipso fieret melior, vt non immeritò extrinsecus appareret quod intrinsecus gerebatur. Huic verò visitationes non solum quorumque sanctorum multotiens ostensæ verum etiam, quod est super omnia, dominus Iesus cum discipulis suis se in visione ei reuelauit, quod non passim ille iactauit aut spiritu exaltatus est: sed vni tantùm satis fideli personæ hoc confessus est, quæ coram Deo factum asserit. Verum etiam & ante biennium transitus sui cuncta præparatio, quam percepturus erat pro omnibus operibus suis in cœlis in spiritu ostensa est, & dictum est ei, *lætare in domino, quia quæ præcipies ecce pro seruitio tuo:* Et quia adhuc multa sunt, satis & magna, quæ propter prolixitatem præterimus: plerique, & ij qui nobiscum illa nouerunt, dolebunt nos proculdubio prætermisisse plurima quæ vtique nobiscum sciunt, quos vt ignoscant rogo, quia indecorum est, & onorosum aut barbarum eruditis auribus diutiùs loqui præsumere: aut mutum cum loqui non possit, velle amplius musitare. Det Deus vt prius finem habeamus quam de amore, de nutrimentis, de charitate, de prædicatione, de omnino sancta eius recordatione Domini nostri sanctique patris nostri Cæsarij finẽ in animis nostris faciamus. Tamen quæ etiam antequam ista scribentur post transitum ipsius de reliquiis eius acta sunt pauca referam. Cartarius publicus nomine Desiderius cum multo tempore quartanis febribus fortiter ita vrgeretur, vt etiam prǫualida iuuentute careret aquam vnde corpus illud sanctum lotum est paululum hausit, atque statim ita sanatus est non solum febris ipsa iuuenem non repeteret, sed etiam virtus & robur pristinum in ipso (domino annuente) rediret. Filius verò illustris viri Salui cum tertianis febribus satis grauiter vrgeretur, & est studium talis viri crebris potionibus huic infirmitati competentibus illum studeret mederi nihil prorsus iuuari potuit. Tunc & Christianus, curre (inquit fili) & quære vt aquam vnde dominus Episcopus lotus est, aut certè de vestimento suo reliquias laua, & bibe, & dominus dabit sanitatem. Statim vt factum est, omnis febris & quicquid incommodum fuit ab eo discessit. Filius etiam illustris viri quondam Martiniani grauiter febribus incommodis sic angebatur vt etiam à Medicis desperaretur, ille verò Deus promptius quibus vult mederi inspirat, fide & alacritate cœpit petere, vt aliquid quod de vestibus famuli domini erat, ipsi lauatum bibendum daretur. Tunc ad me vel ad reliquos absentes, qui inde sibi aliquid reseruarant curritur apud quempiam quæsitum inuentam datúmque est de vestimento quod exhibitum est, aquam ipsam sumpsit, sanusque affectus est, huiusq; miraculi testis per seipsum existit. Alius verò eunte me per plateam Francus quidam iam totus frigore quartanæ febris incurrunt atq; tremebũdus ante ambulabat. Et cum velociter ire disponerem, quo cœperam, post me cœpit clamare, Benedicite, si habes, da mihi de pãnis S. Cęsarij propter frigora, quia multis iuuant, volo bibere. Ego qui velociter properare volebam quo cœperam, dixi, sine, specta, crastino dabo tibi, quod quæris, ille ait. Ego hodie febrim patior & iam totus tremo, quando te expectare debeo? tunc ego non otiosè mihi illum in platea totiens ante positum cogitans dixi ad eum veni iuuenis. Ego tibi do, quod quæris, statim regressi sumus & cũ in cellam meam ingressi manus vterq; lauassemus protuli linteum ex quo sanctum corpus dulcis domni tersum fuerat. Tuli ego paruulam partem vt darem ei, & ille Francus cum grandi furore ait ad me. Tolle homo quid mentiris? Ego audiui quod ille benedictus non linteum, sed pannos in vsum habuerit quod ego

In visione videt præmia futura

Miracula post mortem.

Aqua qua lotum est sacrũ eius corpus sanantur ægri.

S. Cæsarius nunquã vsus lineis.

lauari volo & de aqua desidero bibere. Tunc ego cum lachrymis dixi, bene dicis, verum audisti. Sed hoc linteo corpus ipsius sanctum quando transiuit detersum est. Et ille. Ergo (inquit) das si sanus sim, accepto itaque statim in eadem hora à domino sanitatem sensit. Sed quia beneficia orationum serui domini quæ corporibus & animabus Christus per illum præstitit omnino nulla valet lingua vt dignum est expedire. Licet rusticitas meæ eloquentiæ quasi fatua resonet, quia nec peritus sermone existo, tamen cum sapientibus sermo est, pauca & vera testimonia magna sunt rerum emolumenta, sensus suos pro testimonio habent: qui fideli mente vera dicta suscipiunt: illud tamen non prætereant quod nuper in cella ipsius cessit vbi corpusculum quieuit, ex qua ad superna migrauit, dicentibus sanctis fratribus inibi præstantibus capitulum ipsis præsentibus vnus de cubiculariis quos in obsequio habuerat dũ Cicindilem concinnaret de manibus super lapides lapsa est, quæ nec versa est nec fracta nec extincta. Dum ergo hic velut ex officio, vt legimus eximium summúmque verbi opus oportunè importunè agit. Dúmque sacrum implet officium, adest Dei nutu, non tradente ipso, vt criminabantur Arriani: sed tamen iugiter exorant pro omnibus cum tranquillitate & quiete in Arelatensium ciuitate gloriosissimi Childeberti catholicum in Christi nomine regnum cum virtute mansuetum, cum seueritate commune, cum humilitate conspicuũ sacerdotes domini non terrore concutiens, sed veneratione constringẽs. In Galliis eminentius omnib^9 in Ecclesiis cunctis æquale priuilegium celsitudini ciuitate humanitus recognoscens. De hoc ergo homo Dei refectus pariter & lætus dispexit Arriomãcidas minas & crebras accusationes, falsiloquia, simulationes confictas. Inde ergo & lætatus est, appositúsq; ad patres suos in senectute bona in Christi nomine plenus dierũ. Cúm ergo eum semianimen ipsum redderet conspectibus nostris infirmitas. Et inter hæc septuagesimũ tertium gereret totius vitę tramitis annũ è quibus quadragesimũ in pontificatu verteret circulus girũ, animaduerteret per spiritum imminere sibi transitus diem & inter non modicos quos patiebatur dolores sciscitatus est, quam proximo esset beatissimi August. depositionis dies, & cum imminere commemorationem eius didicisset, confido (ait) in domino, quod meum transitum non longè diuisurus est ab ipsius patris Augustini natali, quia vt ipsi scitis quãtum dilexi eius catholicissimum sensum tantum me etsi discrepantem meritis minimè tamen reor distantia longiore depositionis meæ diem ab eius obitus tempore sequestrari. Interea crescit aditúsque exitus Israël de terra Ægypti, id est animæ sanctæ de hoc mundo corporalis vitæ migratio. Iubet ergo se in Monasterio Virginum quod ipse fundauerat cella famulantum manu gestari quasi consolaturus anxias, quibus suspitio transitus sui abstulerat somnum & cibum obliuio. Psalmorum quoque sono lachrymis interclusо mugitum pro cantico & gemitum pro alleluya reddebant. Consolatis igitur compellatisque filiabus non alacritatem contulit, sed mœrorem accumulauit. Etenim in promptu erat agnoscere iam migraturum pium patrem. Alloquitur itaque primam quasi more & dulcedine suæ ducentarum puellarum venerabilem Cæsariam matrem & consolatur, atque ad palmam tendere supernæ vocationis hortatur & vt teneant regulam, quam ipse ante aliquot annos instituerat, monet seque etiam taliter easdem testamento suo, succedentibus etiam sibi Episcopis & reliquo præfecturæ clero vel comitibus seu ciuibus per epistolas suas

S. Cæsarius moritur anno 73. ætatis suæ.

Præuidit obitum suum.

Ante obitum visitat moniales.

suas commendat, quatenus minimè ferrent in posterum futurum laborem. Erant constitutionis Monasterij ipsius eo tempore anni pleni triginta. Dat ergo eis orationem & benedictionem vale vltimum dicens, illis valdè gementibus, ad Ecclesiam reuertitur, tertianaque die post sancti Genesij festū id est, sexto calendarum septembrium ante diem depositionis sancti Augustini & post diem dedicationis Monasterij sui cum iam vale dixisset pridie cunctis, imminente hora prima inter manus qui aderant pontificum, & presbyterorum ac Diaconorum beatam animam lætus emisit ad Christum, sancti etiam corporis vestimenta ita à diuersis lamentantibus vel fidelibus populis pia violētia deripiebantur, vt assistentibus nobis presbyteris ministrisque vix potuerit vel à suscipiendorum reliquorum patientia reuocari. De quibus iugiter Deo præstante sicut superiùs dixi, infirmorum curationes creberrimè celebrantur, admirabile quidem gaudium fuit in cœlis, in terris verò intolerabilem luctum reliquit quem luctum non solum boni, sed & signi mali aderant simul participati sunt. Nam si quis in exequijs illis cum suis vel extraneis propter lachrimas psalmum cecinit, ammixti in turbam maliue iusti & iniusti, Christiani & Iudæi antecedentes cum sequentibus voces dabāt. Væ, væ, & quotidie ampliúsve quia non fuit dignus mundus talem habere præconem & intercessorem. Sepultus est itaque in basilica sanctæ Mariæ semper virginis quam ipse condiderat, vbi sacra virginum corpora de Monasterio suo conduntur. Nos quoque fideli deuotione & sedulitate debita veneremur in terris, cuius animam confidimus, gaudemus & gloriamur quod præfulgeat in cœlis. Ad laudem & honorem Iesu Christi Domini nostri qui cum æterno patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

In manus Pōtificū reddit spiritum S. Cæsarius.

Sepelitur in Ecclesia S. Mariæ à se ædificata.

Explicit vita Beati Cæsarij Arelatensis Archiepiscopi & monachi Lerinensis prima pars edita à Cypriano eius discipulo, secunda vero à Messiano presbitero & Stephano Diacono.

Gennadius de Illust. Eccl. script. cap. 86.

CÆsarius Arelatēsis vrbis Episcopus, vir sanctitate & virtute celeber scripsit egregia, & grata valdè & monachis necessaria opuscula: de gratia quoque & libero arbitrio edidit testimonia, diuinarū scripturarum, & sanctorum patrū iudiciis munita, vbi docet nihil hominē de proprio aliquid agere boni posse, nisi eum diuina gratia præuenerit: quod opus etiam Papa Fœlix per suam epistolam roborauit, & in latius promulgauit: floruit hic eo tempore quo & Faustus, Anastasio rempublicam gubernante.

Annotatio Petri Suffridi in Gennadium quam tamen Baronius tanquam à vero alienas confutat in notis Martyrologij Romani.

HIc scriptor in vulgatis vt & in quibusdam M.S. Cod. non habetur quē & medicamenti gratia Gennadio infartum esse supra dictum est in censura: certo autem certius est hunc scriptorem ad cathalogum Gennadij non pertinere, cum eum constet à stipulante etiam Trithemio, præsedisse in Synodo Arelatensi, floruisse etiam potissimum circa anno Domini. 670. Cum Gennadius non peruenerit vltra annum 490. ex quo etiam falsum esse deprehenditur quod in textu dicitur eum eodem tempore floruisse quo Faustus: nec obstat quod eum referat Honorius, nam & Honorij ætate codices deprauati erant.

Digitized by Google

Honorius Augustudonens. de Illust. Eccles. script.

CAesarius Arelatensis vrbis Episcopus, vir sanctitate & virtutibus celebris scripsit egregia & grata & monachis valdè necessaria opuscula: de gratia quoque & libero arbitrio. Floruit sub Anastasio.

Sigibertus Gemblacen. de Illust. Eccl. script.

CÆsarius Abbas Lerinensis scripsit & declamauit homilias vitæ monachorum congruentes.

Trithemius de script. Ecclesiast.

CÆsarius ex monacho Lerinensis Cœnobij, Episcopus Arelatensis, vir in diuinis scripturis, valde eruditus, ingenio placidus, eloquio dulcis, & ornatus, & mira sententiarum breuitate decorus, vita & conuersatione sanctissimus, quipe qui ab adolescentia sua monasticis disciplinis institutus. Abbas Lerinensis multo tempore fuit, scripsit non spernendæ lectionis quędam præclara opuscula, quæ Monasteriis & religiosis Deoque dicatis personis valde necessaria & vtilia sunt. De quibus extant. De gratia & libero arbitrio, liber primus. Sermonũ ad monachos, liber primus. Decretũ triũ Conciliorum Arelatensium, liber tertius. De cæteris nihil reperi. In tertio sermone, qui est de pugna monachi contra vitia, & se & eos quibus loquitur professores & monachos ordinis & regulæ sanctissimi patris nostri Benedicti confitetur. Claruit temporibus Constantini Imperatoris filij Heraclij & filiorum eius. Anno Domini 670. sub quibus Synodo Arelatensi gloriæ præcedit.

Idem Trithemius lib. 2. de viris Illust. Ordinis sancti Benedicti, cap. 16.

CAesarius monachus & Abbas Lerinensis cœnobij & postea Episcopus Arelatẽsis, vir doctus & sanctus & egregius prædicator, ingenio promptus, eloquio suauis & dulcis, & pulchra varietate distinctus, ad persuadendum satis idoneus: scripsit ad institutionem monachorum palęstras vtilesque sermones de quibus nos viginti & duos duntaxat legimus. In quorum tertio se Beati patris nostri Benedicti imitatorem profitetur & discipulum, dicens. Hæc itaque fratres charissimi cogitantes, & in hoc agone desudantes gloriosi & præclari patris nostri Benedicti nos discipulos nouerimus esse & filios. Cætera quæ scripsit non vidi. Claruit anno Domini sexcentesimo nonagesimo.

Idem Trithemius lib. 3. cap. 84.

CAesarius monachus Lerinensis cœnobij, Arelatensis (vt ferunt) postea Episcopus, vir sanctus & Deo dilectus qui multis claruit virtutibus, monachorum studiis apprimè eruditus, pulchros ad vtilitatem eorum cõscripsit sermones, quemadmodum in secundo sibi expressimus. De tempore quo claruit diuersa opinio est, quia chronographi sibi mutuo non consentiunt, aliqui enim dicunt, quod tempore sancti Benedicti, alij quod anno Domini 610. quod autem nostri ordinis fuerit, ipse in tertio sermone ad monachos fatetur, vt supra diximus. Vincentius autem dicit quod claruit anno Domini septingentesimo, & hoc mihi verius esse videtur.

Annotatio Vinc. Saler.

QVomodo autem hæc quæ supra à Trithemio aliisve dicantur de discipulatu, & tempore S. Cæsarij subsistant vide annotationes Barronij in mar

Digitized by Google

Martyrologio Romano die 27. Augusti, & ea quæ hic infra habes ex annalibus, quibus addimus ad illud allegatum ex tertio sermone sancti Cæsarij, videlicet: Hæc itaque fratres charissimi cogitantes, & in hoc agone desudantes gloriosi & præclari patris nostri Benedicti discipulos nos nouerimus esse & filios, quod in sermonibus seu homiliis diui Cæsarij, iam abhinc centum annis, magna cura & diligentia tipis mandatis, neque in nouè editis, neq; quod maius est in antiquissimis manuscriptis bibliothecæ sacri Monasterij Lerinensis nil tale reperitur, nempè quod dicat se discipulum Diui Benedicti, sed bene simpliciter ait, *Gloriosi & præclari patris nostri discipulos nos meminerimus esse, & filios*, nihil aliud addendo de patre nostro sanctissimo Honorato Patre & fundatore & institutore illius sacri Monasterij Lerinensis, in quo ipse Cæsarius alitus, instructus, & educatus fuit Monasticis disciplinis, ante tempora Diui Benedicti: vnde merito hæc damnantur à præfato annalista & aliis tanquam veritati aduersantia.

Vincentius Beluacensis specul. histor. lib. 23. cap. 41.

CÆsarius Arelatensis, quem ex suprà dictis (scilicet dum agit de sancto Aegidio) hoc tempore fuisse perspicuum est, decem homilias morales, & vtiles ad Monachos edidisse reperitur, de quibus sententias notabiles alibi excepi.

Petrus in Cathalogo lib. 7. cap. 125.

CAesarius Episcopus Arelatensis floruit tempore Anastasij imperatoris secundi, qui sanctæ & continentissimæ vitæ vir beatus homilias plurimas morales & vtiles ad monachos edidisse reperitur, & post felicem Ecclesiæ suæ gubernationem sanctitate & doctrina insignis, migrauit ad Christum sexto cal. septembris.

Carolus Sigonius Mutinensis, historiarum de occidentali imperio libris.

SVb hoc tempus (annum scilicet quingentesimum quartum) in Gallia Li- 504.
cumannus Cæsarij Episcopi Arelatensis notarius, Cæsarium ad Alaricum Regem vrbis dominum detulit, id moliri, vt vrbem Burgundionibus proderet quod etsi à vero prorsus abhorruit, tamen in dicta causa à Rege damnatus Burdegalam est delegatus. Ibi cum nocte quadam ingens fortè conflatum incendium esset, præclarum sanctitatis suæ specimen dedit, quod precibus ciuium fatigatus, ignem tum cum maximè sæuiebat precatione ad Deum facta restinxit: ex quo ingentibus ab omnibus cumulatus est laudibus. Cùm autem interim ciues admoneret, vt potestati Regis obedirent, perfidiam verò cauerent, quod erat Arrianus insisteret, Alaricus sancti sacerdotis innocentia cognita eum domum reuocauit. Reditus eius ab vniuersa ciuitate totóque clero cum crucibus, & cereis obuiam effuso concelebratus, illud prętera boni ciuibus attulit, quod terram diutina siccitate arentem, excussus sub ingressum eius cœlo imber largissimus irrigauit.

S. Cæsarius accusatur à suo notario.

Et infrà sub annum quingentesimum octauum.

IN ea obsidione propinquus Cæsarij Episcopi vrbi & sibi timens noctis si- 508.
lentio, rectè se de muris demisit, atque ad hostes transfugit, qua re cognita, populus & Iudæi, consilio id Cæsarij factum insimularunt, quod vrbem hostibus prodere statuisset, atque exceptum in custodiam tradiderunt inque

eius contumeliam Episcopum immissa Arrianorum turba fœdarunt. Sequēti nocte Iudęus quidam Epistolam saxo alligatam in castra hostium iecit, monens vt vrbem ab ea parte inuaderent, in qua ipsi excubias agerent: nam sine controuersia potituros, proinde Iudæorum populo parcerent: manè verò digressis fortè à muro hostibus, ciuis quidam egressus, Epistolam deprehendit, eamque in vrbem delatam in concione recitauit. Ita Iudæo eius scriptore correpto, Cæsarius probata innocentia sua, è custodia mittitur: reuersi inde in vrbem Gotthi Francos quos cœperant, in Episcopum coniecerunt, quibus inopia laborantibus Cæsarius victum subministrauit, ornamentis etiam Ecclesiæ in id pietatis genus exhaustis, ne illi Iudæis aut Arrianis se addicere cogerentur.

Et infrà sub annum quingentesimum decimum Boetio Philosopho consule.

510. PEr eosdem dies Cæsarius Episcopus Arelatensis, apud Theodoricum Italiæ Regem, accusatus quod Monasterium à se sorori & sacris aliis virginibus conditum, ac deinde in obsidione vrbis euersorum instaurare cœpisset, Rauennam sub custodia missus est. Cùm autem ad Regem in palatium accessisset interrito illum animo salutauit, cui Theodoricus venerabundus aperto capite assurrexit: ac de labore itineris, de Gotthis, & Arelatensibus percunctatus est, dimisso inde illo, conuersus ad suos dixit, malum eis qui tam sancto viro, hanc itineris molestiam præbuerunt. Nam quantus hic sit, ex eo conieci, quod ad primum eius ingressum prope totus cohorrui & Angelicum in eo vultum notaui. Quamobrem nefas esse arbitror, durius aliquid in tam venerabilem virum consulere, misitque ad eum in hospitium loco muneris discum argenteum magni pretij. Cæsarius autem eo vendito, & redacta pecunia, captiuos omnes Gallicos superiore bello factos redemit: erant autem ferè ex his qui vltra Durentiam incolebant, atque Arausicenses quos liberare omnes Arelate nequiuerat. Cæterùm cum tanta ad eum pauperum conflueret multitudo, vt vix pateret accessus, senatores ac nobiles, certatim ad eum dispensandas pecunias contulerunt. Eò factum est vt Symmachus Pontifex, ac clerus Romanus vniuersus miro tanti visendi Antistitis flagrare desiderio cœperit. Itaque Romam accitum benignè cuncti exceperunt, gratias Deo agentes quod sanctum virum suis demùm occulis subiecisset, de quo sæpissimè ante auribus accepissent: præcipuè verò Symmachus, qui eum non solùm, metrapolitani honore, sed etiam pallij dignitate [a] ornauit. Itaque Arelate regressus, qui in exilium in Italiam venerat captiuos redemptos reduxit, & dignitate auctus, octo solidorum millia reportauit, quibus Carcassonem profectus, reliquum captiuorum recepit.

a *Vide hic infra excerpta ab annalista de hac materia.*

Annalista Tomo 6. Anno Christi 490. Fœlicis Papæ VIII. Zenonis Imperatoris & Odoacri Regis temp. De Sancto Cæsario Archiepiscopo Arelatensi.

QVo etiã tẽpore occidẽte S. Cęsarius Arelatẽsis Episcopus doctrina celebris sanctitate cõspicuus, ad Felicẽ Romanũ Pontificẽ de gratia & libero arbitrio librum scripsit, quem agnitum ipse fœlix non solum probauit, sed & scripta de eo epistola confirmauit, vulgandúmque vbique curauit: non extat ille quidem, sed quantus fuerit ex Romani Pontificis addita illi epistola (quod de aliis hactenus non meminimus factum possumus opinari, de eo enim

Digitized by Google

enim apud Gennadium hæc leguntur : [a] Cæsarius Arelatensis vrbis Episcopus, vir sanctitate, & virtute celeber, scripsit egregia & grata valde & monachis necessaria opuscula. De gratia quoque & libero arbitrio edidit Testimonia diuinarum scripturarum & sanctorum patrum iudiciis munita, vbi docet, nihil hominem de proprio agere aliquid boni posse, nisi eum diuina gratia præuenerit, quod opus etiam Papa Felix per suam Epistolam roborauit, & in latius promulgauit. *Gennad. de scriptis Eccl.*

De sancto Cæsario anno Christi 506. quingentesimo sexto, Symmachi Papæ VIII. Anastasij Imperatoris & Theodorici Regis temporibus, sequitur idem Baronius.

HOc ipso anno celebratum est concilium Agathæ ciuitatis in Gallia Narbonensi, sub Alarico Vuisigotthorum rege, anno regni eius vigesimo secundo, quinto Calend. Septembris, cui præfuit S. Cæsarius Episcopus Arelatensis, vt eiusdem Concilij acta testantur in quibus licet primo loco nominatus Cæsarius, cuiusnam ciuitatis Episcopus fuerit non exprimatur prærogatiua tamen primatus, quem in subscribendo sibi vendicat, nullum alium præter Arelatensem licet existimare Pontificem quod quidem absque ambiguitate testati sunt patres qui interfuerunt Meldensi concilio. [b] Synodo huic venerandissimi Antistites numero triginta quinque interfuerunt, iidémque gloria confessionis illustres, inter quos enituerunt aliquot sanctitate celebres in Ecclesiasticis tabulis perpetua memoria consecrati, vt sanctus Cæsarius Arelatensis Episcopus sanctus Firminus Metensis Episcopus, quem natalitio die colit Ecclesia [c] quintodecimo Calendas Septembris, sanctus Euintianus Episcopus Rutenorum itidem sacris monumentis adscriptus [d], A quibus sanciti sunt Canones, vel restituti iam antiquati numero septuaginta & vnus quibus pene collapsam Ecclesiasticam disciplinam in vigorem pristinum illis in partibus restituere conati sunt. Porrò ex adhibitis remediis quibusnam morbis illæ laborarent Ecclesiæ potest intelligi: Et ne euagemur per singulas ibi à Patribus editas sanctiones hoc ipsum, Canon quadragesimus sextus ostendit, quo ista decreta fuere. Missas die dominica sæcularibus tenere*, speciali ordinatione præcipimus : ita vt ante bene dictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Qui si fecerint ab Episcopo publicè confundátur. At cur huic præsidens synodo Cæsarius stabiliendum proposuit, audi ex Cypriano res ab eo gestas omni fide prosecuto: cum inquit die quadam esset ad altare, animaduertit quosdam lecto Euangelio ex Ecclesia egredi, quod sancti viri conciones auscultare initio detrectarent. Mox igitur aduolat: appellat his vocibus populum: Quid facitis filij? Quid ita foras absceditis, mala persuasione subuersi? State pro animabus vestris ad accipienda verba adhortationis nostræ, eáque auscultate soliciti: Non licebit id vobis in illo tremendo iudicij die, moneo, clamo, atque contestor. Ne sitis obsecro, vel surdi, vel perfugi auditis oris mei buccinam perinde ac si animas vestras suo mucrone Satan iugularit. Non ego taciturnitatis arguar. Hac de causa sæpissimè ostia lectis Euangeliis, occludi iussit, donec propitio Deo ipsi gratularentur, ea coertione se præfecisse qui solebant esse fugitiui.] Hæc ipse. Extat etiam eo argumento ipsa eiusdem sancti Cæsarij dicta ad populum homilia, cuius est titulus huiusmodi : Admonitio per quam suadetur, vt omnis populus donec mysteria celebrantur in Ecclesia fideliter expectet. Estque eius exordium : [e] *Rogo vos, fratres charissimi & paterna pietate commoneo, vt quoties aut die dominico aut aliis*

Concil. Agathense.

b Conc. Meld. cap. 73.

c Mart. Rom. die 17. Aug.
d Mart. Rom. die 14. Iunij.

* *Audire.*

Cæsarius reuocat recedentes ab Ecclesia.

e Cæsar. hom. 12.

Digitized by Google

maioribus festiuitatibus Missæ fiunt, nullus de Ecclesia discedat: donec diuina mysteria expleantur,&c. Hæc nos occasione recitati canonis Concilij Agathensis Cæsarij rogatione in primis editi non oportuit prætermisisse. Habenti eiusdem sanctissimi viri, post aliorum eius scriptorum naufragia ad populum aliæ dictæ homiliæ omnes numero quadraginta, & quidem aureæ, quibus antiquæ Ecclesiæ Gallicanæ doctrina cum sacris traditionibus ac ritibus quam fidelissimè reseratur, vt inter alia de pœnis [a] purgatorij post animarum migrationem, & suffragiis pro eisdem subleuandis, atque aliis id genus à maioribus absque ambiguitate acceptis, creditis & populo insinuatis Catholicis dogmatibus inuiolabili obseruatione custodiendis.

a Cæsar. hom. 8.

Ex Cæsarij sententia statuti Canones

Porrò quod ad idem Agathense concilium de quo est nobis tractatio, pertinet: quis non videat ab eodem sancto Cæsario statuenda fuisse proposita, quæ ipse populum facere publicis concionibus persuaserat: nam (si licet in his immorari) eiusdem Concilij canon duodecimus ita se habet: Placet etiam vt omnes Ecclesiæ filij (exceptis diebus Dominicis) in quadragesima etiam die sabbato, sacerdotali admonitione, & distinctiori comminatione ieiunent. Hæc item, proposita à Cæsario fuisse, qui & de his Arelatensem populum docuerat, satis intelligi potest, cum ea de re præclaram habuerit homiliam, qua ipso ingressu verbis istis suos fideles interpellat: *Rogo vos, fratres Charissimi vt in isto legitimo, ac sacratissimo quadragesima tempore, exceptis dominicis diebus nullus prandere præsumat, nisi fortè ille quem ieiunare infirmitas non permittit. quia aliis diebus ieiunare, aut remedium aut præmium est: in quadragesima non ieiunare, peccatum est.* Quibus planè rectè cuique intuenti apparet & Cæsarium primum auctorem in Agathensi Concilio sanciendorum Canonum illorum fuisse, & vt puto, scriptorem: peculiares enim Cæsarij voces, quæ in illis reperiuntur canonibus id existimare suadent, vt altarium, & his similia. Ex quibus planè intelligas, non solum Cæsarium auctorem fuisse Patribus ea decernendi, sed ex iisdem discas citatas Homilias vere germanas esse Cæsarij, quæ adeò Concilio Agathensi, cui idem Cæsarius præfuit concinnè respondeant hactenus de Concilio Agathensi.

De quadragesimali obseruatione.

Cæsarius hom. 2.

Sub anno sequenti videlicet 507. hæc sequitur Baronius regnantibus, qui superiori anno, Tomo sexto.

AT quonam modo acciderit, vt qui externos longéque positos sanctos Episcopos coluit Alaricus Rex Gotthorum, eos verò quos domi haberet magni nominis æquè sanctos, vt Cæsarium Arelatensem, & Quintianum Rutenorum Episcopos fuerit insecutus iam dicendum: atque de sancto Cæsario quæ ab huius temporis fidelissimo auctore Cypriano scriptis sunt prodita ad eius sororem Cęsariam nominatam verbis ipsius hic describamus. Accidit autem inquit vt sancti viri tranquillum animum post aliquot dies liuida Satanæ malitia infestaret: & cui non posset vlla corporis obiicere vitia, ei fœdam proditionis notam inurere conaretur. Nam Licumanus beati viri Notarius homo nequam & perditus, non dubitauit talem se gerere aduersus virum Apostolicum, qualem olim Iudas aduersus Saluatorem. Armatur improbus ille sæuæ delationis veneno: suggerit Alarico Regi, per eos qui illi erant à secretis Beatissimum Cæsarium è Galliis genus ducentem totis in id viribus incumbere, vt ditionem faciat, & vrbem Arelatensem Burgundionibus prodat: cum ille pastor præstantissimus flexis genibus, pacem gentium, vrbium tranquilitatem diebus ac noctibus à Domino precare

Alaricus exulare cogit S. Cæsarium.

precaretur. Quare magis credendum est diabolo instigante, in sancti viri exilium barbarã ferocitatem incitatam esse: non enim gratus aut carus est hosti, qui id orat, quod cum eius factis, & ornatibus pugnet. Itaq; iis qui tum aderant instigantibus, nec innocentiæ fides attenditur, nec accusationis veritas inquiritur, sed vana, & iniqua delatione damnatur ab Arelate extractus cogitur apud Burdegalenses exulare. Quod autem exul miraculum ingens ediderit, audi.

Sed ne obscura esset in illo gratia Dei, casu accidit, vt nocte quadã ea ciuitas voracibus vastaretur flãmis, tũ verò ciues ocyus occurrunt ad hominẽ Dei: S. Cęsarii, clamant, precibus tuis extinguas ignem sæuientẽ. Audiens id vir Dei dolore pariter & pietate cõmmotus, venienti flãmę præcedit obuiam, humique ad preces prosternitur: mox igneos premit abigitq; globos. Concurrunt eò omnes, & diuinę virtutis consonis vocibus laudes celebrãt. Deinceps verò tãta apud omnes admiratione fuit, vt in ea vrbe non solũ vt Pontifex, verum etiam instar Apostoli haberetur, & persecutionis auctor diabolus pudefieret, cernẽs eum quẽ proditionis reũ peragere nisus esset, diuini operis miraculis clarere. Id vero ita gestũ esse, vt diximus, fideli relatione cõperimus, sed quomodo ab exilio liberatur, accusatorum damnatur, pergit idem auctor, hæc subdens. *Cæsarius miraculis claret*

Cùm autem illic degeret, vti semper & vbiq; consueuerat, Ecclesiã docuit reddere Cæsari [a] quæ sunt Cæsaris, & quæ Dei Deo: obedire iuxta Apostolũ [b] Regibus & potestatibus, quãdo iusta præcipiũt, sed in Arriano Principe contemnere dogmatis prauitatem: atq; ita (quemadmodum testatur veritas, [c]) nõ potuit lucerna abscondi supra candelabrũ domini posita, sed quocumq; accessit, omnes illuminauit. Posteà verò quam beati viri innocentiam cõperit nefarius Princeps, orauit vt ad suam reuerteretur sedem, seque & ciuibus & clero exhiberet. Porrò delatorem eius iussit lapidibus opprimi. Populo igitur ad lapides concurrẽte, subitò ad aures viri Dei iussio regis perfertur. Properat illicò & sua intercessione maluit accusatorẽ suum seruare pro agenda pœnitentia, quam iusta animaduersione puniri: vt animã eius per pœnitentiam curaret, quam ipse iniqua delatione diabolo captiuam reddiderat: & hosti domestico clementer ignoscens antiquum in vna re conscientia pura bis vinceret. Solebat verò sanctus vir accuratè obseruare, vt nemo ex illis qui ipsi parebant, siue serui illi essent, siue ingenui, si pro culpa sua flagellandi essent amplius triginta nouem ictibus ferirentur. Si quis verò in graui culpa deprehensus esset permittebat quidem vt post dies paucos iterum vapularet, sed paucis: constetabaturque Ecclesiæ Præfectos, si quis iuberet quempiam diutius flagellari, & ea verbera illi mortem afferrent, vt is homicidij reum se sciret. Ius quidẽ virgarum fuisse penes Episcopos, vt delinquentes illis subiicerent, satis hoc exemplo intelligere potest. Sed pergit, vbi autem percrebuit apud Arelatenses hominem Dei reuerti, iamque eum vrbi appropinquare: omnes vtriusque sexus cum crucibus, & cereis ei processere obuiam psallentes, & ingressum eius opperientes. Cùm soleat autem Christus seruos suos illustrare virtutibus, & perfidos mirabilium operum luce confundere: ad aduentum sancti viri dominus terram longissima siccitate arentem perfudit imbre, vt cum reuertente gratiosissimo dispensatore fructuum quoque vbertas sequeretur. Hucusque de exilio, & reditu Cæsarij Cyprianus Episcopus: quibus & expressam litteris vides religiosam pompam antiquitus obseruari

a Matth. 22. b Rom 13. c Matth. 5.

Cæsarius ab exilio liberatur.

De reditu S. Cæsarij Arelatem.

Digitized by Google

solitam, in hodiernum vsque retentam, crucibus fulgentem, atq; cereis emicantem, cum præuio clero, populo subsequente proceditur.

Infra verò anno scilicet Christi 508. Symmachi Papæ X. Imperante, & regnante qui sequitur Baronius de vita S. Cæsarij Episcopi Arelatensis.

His autem ad labefactatam historiæ veritatem vindicandam in medium adductis, qualia quantaq; in Arelatensi obsidione pati contigerit, S. Cęsariũ huius vrbi Episcopũ enarrare aggrediamur: præsertim verò dignã perpetuis monumẽtis in sũmis periculis ostensã sępè viri constantiã. Qui igitur spectator rerum interfuit Cyprianus ista omni fide signata posteris legenda tradidit: Francis (inquit) & Burgundionibus vrbem Arelatensem obsidentibus, Alarico Rege à fortissimo Clodouæo Rege in conflictu perempto: Theodoricus Italiæ Rex, missis ducibus suis in eam prouinciam ingressus erat in hac ergo obsidione, Monasterium quod sorori eius sanctæ Cæsariæ & cæteris virginibus construebatur, magna ex parte destructum est, tabulis & cœnaculis barbarorum ferocitate direptis & euersis. Cùm autem vir Dei laborem, quem ipse accelerari iussisset suáque manu & sudore promouisset, subrui videret, gemino quodam dolore correptus est, &c. Et post multa è vitæ historia enarrata Baronius idem subiungit. Hactenùs comes itineris Cyprianus. Dicit verò ipsum propensiori cura erga captiuorum redemptionem, ad eos perquirendos & redimendos, clericos atque etiam Abbates ad diuersa loca misisse. Certè quidem contulisse eidem ad hoc opus pecuniam ipsum Romanum Pontificem, cum Cæsarius esset Romæ, possumus intelligere ex eo, quod scimus, teste Anastasio [a] bibliothecani in his potissimùm Symmachi nituisse studium, de quo ait: Hic captiuos per Liguriam & Mediolanum & per diuersas prouincias pecuniis redemit & dona multiplicauit, & dimisit.

[a] *Anast. in Symmacho.*

Ne putes autem auctorem qui ista conscripsit de Sancto Cæsario Cyprianum amore magistri amplificatione vsum, veritatisque terminum supergressum: alium de his testem accipe, suorum quoque temporum scriptorem eximium, Ennodium dico Diaconum cuius extant litteræ ad ipsum sanctum Cæsarium datæ, cum quæ erga eum Rex Theodoricus exhibuisset officia, idem Cæsarius antea litteris significasset. Epistola autem Ennodij ad Cæsarium ita reddita se habet.

Epist. Ennodij ad S. Cæsar.

Epistola magni ac sanctissimi Ennodij Episcopi Ticinensis ad sanctum Cæsarium Arelatensem Episcopum de legatione qua functus est ad Regem Gothorum eximias Cæsarij virtutes commendans.

QVod spe cœperam litteris indicastis. Nam venerandi promulgatione colloquij, quid cœlestis Imperator dominum Regem circa vos facere compulisset, agnoui. Ergo cui postquam meritum vestrum patuit, nequaquam se fœlicitas actionis abscondit, quis hominum nobilissimo in Christi seruitute Pontifici, terrenas dominationes nesciat esse subiectas, & minacem Regis potentiam innocentiæ obiectione superari? Quando Principalis purpura, aut cilicia despexit, aut pallium? quando libertas illa potissima credidit sibi ante Christanam humilitatem licere, quod voluit, aut quando ei licuit velle quod lederet, & quod si inter hæc canæ ætatis exempla recolantur, & sæuitiam circa cultores Dei Tyrannicam reducas in mediũ scimus

scimus quia ab illis nostri dogmatis sectatores ne vnquam moreréntur, occisi sunt. Tunc militibus suis vitam & æternitatem, obsequente gladio, perpetuus ille dux contulit: illi inimicorum suorum ministerio perdiderunt originariam vilitatē. Te, mi Domine, in orbe iam Christiano diuina lex peperit, & Apostolici vberis lacte nutriuit. Tu cæteros velut solis magnitudo astris minoribus comparata transgrederis. Te qui interioris hominis oculis inspexit, instructus est, nam cum facie ipsa foueas puritatem delinquentes feriato ore castigas. Boni de conuersatione tua quocumque processeris imitanda inueniunt, malis fugienda demonstras. Beatus tu cui à Deo tributum est vt & monitis doceas, & exemplis, qui ad pij itineris directum semper existens preuius inuitasti. Quis non optet te loquente, vt sciat plura non legere, tu dum libris genium * relatione concilias, & magistros informas, tibi debet quicunque ille scriptorum maximus, quod cum dote elocutionis amplificas [a] in te lux conuenit sermonis, & operis, vnde hæc prærogatiua transalpinis? vnde parentibus meis inauspicata sublimitas? vt talem virum miserint? Sed cur inter terrena quæritur res cœlestis? Potuit ergo ante te quodlibet palatij supercilium non iacere? Potuit tibi capita subtrahere, quem mitiorem ouibus faciāt errata pugnacem? latiùs me & meritum vestrum vocat, & diligentia. Sed loquacitatem meam lex exemplaris includit quod superest benignæ seruitutis meæ munera accipite, & me Deo nostro orationum suffragiis intimate, frequenter de his quæ vobiscum aguntur vel acta sunt informantes, deprecor etiam vt quid apud vos promeruit rustici supplicatio qui (quantum audio) fornicationes suas nomine vestit vxorum, & vocabulo legis putat excusari posse reum criminis, mihi manifestes ministerio litterarum.) Hactenus Ennodius ad sanctum Cæsarium.

** Gentium.*

a Sanctū Augustinū videcet, quem aduersus Faustū eum impugnātem defendit.

De sancta Cæsaria sorore sancti Cæsarij Episcopi.

SEd minimè prætereundum fuisse S. Cæsario sororem haud imparis sanctitatis, sicut eiusdem nominis, Cæsariam nominatam, quā Deo dicatam sanctam virginem in Massiliensi Monasterio excoli voluit monasticis institutis, eamque postea Arelatensi à se constructo præfecit Monasterio virginū, vbi admiranda claruit sanctitate. Narrat hæc Cyprianus in vita quam scripsit sancti Cæsarij: sed & Cæsariæ meminit Venantius Fortunatus [b] cum canit præconia virginum his versibus.

b Venant. li. 8. carm. de virgi.

Has inter comites coniuncta Cæsaria fulget
Temporibus nostris Arelatense decus.
Cæsarij monitis luci sociata perenni,
Si non Martyrij, virginitatis ope.

Et inferius.

Dulce Deus, vbi sit veneranda Cæsaria præsens.
Præsule Cæsario non caritura tuo.

Scripsisse illi quidem regulas Monasticas obseruandas ipsum sanctum Cæsarium, idem Fortunatus sæpè declarat dum de eiusdem Cæsarij regula meminit, vt cum ait de sancta Radegunde eandem vitam Monasticam profitente. [c]

Regula Cæsarij linea nota tibi est.

Et alibi.

c Fortunati li. 8. carm. de nomine suo & lib. 5.

Concipiente fidem Christi Radegundis amore,
Cæsarij lambit regula quicquid habet.

Et ad Martinum Galliæ Episcopum.

Atque adscita sibi seruetur in vrbe Genesij
Regula Cæsarij præsulis alma pij,
Qui fuit antistes Arelas de sorte Lerini.)

Cùm verò adeò frequens mentio sit de Cæsarij regulis editis de vita Monastica, nec extent. Ille quidem: putamus eas in sancti Benedicti Monastica instituta receptas, non autem perijsse sicut enim ipsum Lerinense cœnobium cessit vsui monachorum S. Benedicti, ita & ipsas Cæsarij constitutiones monasticæ vitæ vt riuum in flumen deriuatas esse in Regulos sancti Benedicti mihi facile persuadeo. His verò de sancto Cæsario enarratis, veluti corollarium apponamus veneratione dignum antiquitatis monumentum, ab ipsa (vt in fine dicemus) Ecclesia Arelatensi petitum, nempè testamentum per Epistolam ab eo cōscriptum: quod tamen nonnihil mendosum, exesum puluere vestutas tandem exhibuit. Sic enim se habet: Pax Ecclesiæ Arelatensi. Cæsarius Episcopus Presbyteris & Diaconibus sanctæ ac venerabili Cæsariæ Abbatissę, quam Dominus per meam paruitatem in Monasterio nostro præposuit, ac vniuersæ congregationi, quam ibi Dominus sua gratia collocauerit, in Domino æternam salutem. Cùm Ecclesiastica pietas consuetudinis suæ rem faciat, ordinabiliter scilicet, quo peregrinis & destitutis opem largitionis impendat: quanto magis cum opportunitas, aut necessitas fuerit, vt sanctis quibusque & Deum timentibus aliqua largiatur, amplius debet pia misericordiæ suæ viscera dilatare? Et ideò iuxta hanc Epistolam quam manus nostræ subscriptione roborauimus, cuique diem & Consulem subtus adiecimus, Deo dispensante hoc testamentum meum condidi, vel manu propria subscripsi, atque iure prætorio, vel iure ciuili, & ad vicem illorum codicillo firmaui. Ego Cęsarius peccator dum debitum humanæ carnis reddidero, cunctum Monasterium Arelatense S. Ioannis quod ego condidi sub potestate Arelatensis Pontificis canonicè sit, hæredemque meum esse volo ac iubeo. Cæteri cæterǫue exhæredes sint. Totū quod cuique aut per hoc testamentum meum dedero, legauero dariue iussero, vt detur fiat. Cæterum autem Arelatensem Episcopum cohęredem meo Monasterio relinquo: quosque liberos, quasque liberas esse iussero, liberi liberæue sint omnes. Ego tamen cùm nihil de parentum bonis habuerim, hoc testamentum meum presumere erubui. Illa tamen me sententia compulit, vt plerosque * saluatoris formidanda, qua iniqui audituri sunt dicentem, ite in ignem æternum, pietatis affectu aliquid Ecclesiæ meæ contulisse. Et ne fortè post obitum meum aliqui de parentibus meis exceptis ijs rebus, quas illis pro elogiis donare, inquietare pręsumant, cui præsum Ecclesiam: ideò hanc volūtatem meam tractare amplius desideraui, qua de parentibus meis, ne apud ipsum Monasterium præfatum, vel Pontificem Arelatensis Ecclesiæ, præter id quod illis dedero ac dederim, præsumant requirere. Sancto & Domino meo Archiepiscopo qui mihi indigno dignè successerit, licet omnia in sua potestate sint, tamē si lubet, & dignū ducit, indumenta Paschalia, quæ mihi data sunt, omnia illi seruiant, simul cū casula villosa & tunica, vel galnape, quod melius dimisero. Reliqua verò vestimenta mea, excepto birro amiculari, mei tam clerici, quam laici, cum gratia vel ordinatione Domini Archiepiscopi, sibi ipso iubente imò donante, diuidant,

Honorati & S. regula S. Cæsarij deriuata in illam S. Benedicti in Monasterio Lerinensi.

S. Cæsarij testamentū per Epistolam.

** seu plerasq;*

uidant,Ea verò quæ Monasterio ante per donationem contuli,nunc affirmo: & si cui aliquid per Epistolam,aut per pitacium , aut verbo , pietatis intuitu, contuli,valere volo.Hoc etiam assuetè precor,quatenùs cellam, quam bonæ memoriæ Augustus subdiaconus in atrio sancti Stephani euntibus parte dextra habuit,prouisioribus Monasterij , propter custodiam illorum firmam D. Archiepiscopus, perpetuo dignetur iure concedere : ita vt eam sibi succedendam Monasterij prouisores habeant. Et hoc specialiter volo, & ita domine Archiepiscopis,precor,siue prouisorē ad Monasterium, siue præsbyterum ad Basilicam S. Mariæ nullum alium habeat congregatio sancta, nisi quem ipsa elegerit , vel ordinari petierit. Et licet de tua D. Archiepiscope , pietate præsumam,tamen ne contra Monasterium nostrum aliquorum suggestiones importunas habearis,adiuro vos per patrem,& filium , & spiritum,sanctum, & per tremendum diem iudicij , ne vnquam apud vos præualeat hostis antiquus,aut ancilas vestras contristari acquiescatis, aut aliquid illis auferri de iis quę possident, eis quę cōtulimus permittatis:quia Deo propitio non sine discretione vel iustitia quibuscúmque ſęcularibus iure directo res Ecclesię vendidimus,nisi hoc tantum,quod Ecclesiæ minus vtile,& infructuosum est. Et quod animabus sanctis,& deo vacantibus cum sanctorum fratrum consensu, vel subscriptione tribuimus perpetuo illis iure permaneat. Vos verò dominæ filiole,per sanctam Trinitatē inseparabilem,&per domini nostri Iesu Christi aduentum adiuro,vt Pontificem qui mihi indigno,ordinante deo,successerit dignè,omni affectu vt dominum rogetis,ac pura mente diligatis, ne eum per vestram contristemini inobedientiā. Confidimus enim de Dei misericordia, quod ita omnibus sacerdotibus quibus religionis collatio est , castum amorem impendat,vt nihil vobis , quod ad sustentandum corpusculum opus est, deesse permittant.Te iterum atque iterum Pontifex optime rogo gratia diuina præfati Monasterij , vt curam maximam habeas , & famam illarum cum cum grandi pietate satagas prouideri : quod si alicuius persona iniustum tibi dederit concilium cum auctoritate respondendum deprecor : quia hoc quod Episcopi agitur verbo non solùm auferri non debet, verùm etiam nec omninò potest.Tum præcipuè quia & hoc ipsa Sancti Papæ Vrbicani suasit auctoritas,vt hoc de sancto & domino meo Pontifice credam. Nunquam enim apud te præualebit tam iniqua suggestio , vt contra iustam voluntatem qualiscumque Antistitis pro meo studio substantia ad te multum profecerit , & prope duplicata sit. Additur ad hoc , quod Deus misericors per paruitatem meam,etiam immunitatē meam , etiam immunitatem tributorum tam iuxta vrbem & infra,quam etiam in suburbanis,&villis ex maxima parte concesserit.Agellum igitur Aucharianum , vnde paruam particulam Monasterio dedimus,multa seruamus:nam plus minus centum aripennes vincę& trecentorum modiorum campos reseruauimus , ita quod supradictum monasterium, tantum modiatas de terra,quam ego plantaui,habeat modiatas quadraginta, & de vetere vinea vix triginta aripennes contulimus : Agellum Gallicumanum Mercloanum,vel Agellum Gemellos cum stagnis& paludibus cum omni iure & termino suo, & pascuum in campo lapideo vel si qua alia sunt , vel campum in Trifinitio super viam inuitam,vel reliqua quæcūque sunt , Agellum ornedum & agellum Martinatis,& agellum Siluanum in quo est sita Ecclesia Sanctæ Mariæ de Ratis , & agellum Massiamanum cum omnibus sibi pertinentibus , pascuis paludibus , cum omni iure & termino suo sanctæ tuæ Ecclesiæ reseruauimus in stipendiis earum. Vnde te sancte poncifex , adiuro,

LL

vt si Deus omnipotens per manus se timentium sanctæ matri Ecclesiæ Monasterio sanctarum Virginum aliquod maius bonum dederit, tua sancta dilectio vnum ab altero non disiungat. Si verò (quod Deus non patiatur, congregatio ibi aut congregata non fuerit, aut fortè postea (quod absit) cum congregata fuerit, esse desierit, ad matrem Eclesiam reuertantur. Hæc quidem ego vt timori meo satisfacerem, scripsi: Nam absit vt de tua, piissime Pontifex, insciẽtia inculperis: quia (vt supra iam dixi) pietas diuina concessit, vt per meam humilitatem immunitas Ecclesiæ in tot capitibus daretur. Quod monasterio cum fratrum consensu dedimus per hanc voluntatem meam confirmo. Ancillæ nostræ Cæsariæ Abbatissæ quem ipsa fecit mantum maiorem, quem de cannabe fecit, dari volo. Domino meo Leoni præsbytero manutergium dari volo, domino meo Cypriano Episcopo, mantum, & cinctorum * meliorem dari volo. Quicquid seruo meo Briciano contuli nunc per hoc testamentum meum confirmo Agritia puella mea propria libentissimè Monasterio sanctæ Cæsariæ abbatissæ seruiat: & verè Gratiolas, quas illis vel parẽtibus eorũ dedi, confirmo. Omnes cubicularios meos tibi domine Episcope coram deo, & Angelis eius commendo.] Hactenus quæ reperiuntur testamenti sancti Cæsarij, quod etsi non in aliis, in die saltem, & Consule, & ipsius Cæsarij atque testium suscriptione esse decurtatum haud dubium esse potest: cuius exemplar petitum ex Archiuo Ecclesiæ Arelatensis, exscriptum per Claudium saxi Notarium, accepimus ab Archidiacono Arelatẽsis Ecclesiæ Francisco Clareto Romæ cum esset, à quo etiam nos accepturos complures eiusdem sancti Cæsarij Epistolas quę in eodem Archiuo asseruari dicũtur, spem magnã concepimus: quod si voti compotes facti erimus, eas quæ historię rerũ gestarum in seruire noscẽtur, secunda editio exhibebit. Quod autem ad idem testamentum spectat, audisti Monasterium monialiũ cui præerat sancta eius soror Cęsaria, illud ipsum munitum voluisse Cęsarium auctoritate Romani Pontificis non aliud quidem illis verbis significauit, vbi ait, *Et hoc ipsa sancti Papæ Vrbicani firmauit auctoritas.* Scias verò ad imitationem sancti Cæsarij qui Arelate erexit Monasterium monialium, paulò post Childebertum Francorum Regem quartum filium Clodouei ibidem Arelate struxisse Monasterium monachorum, quod absolutum à Vigilio Papa voluit Apostolica auctoritate firmari, extat de his Epistola sancti Gregorij Papæ ad Virgilium Arelatensem Episcopum[a]. Sed de huiusmodi peti solitis, & concedi ab Apostolica sede priuilegiis alias dicendum erit: Nunc in Cæsario versetur oratio, quoto autem suæ sedis anno diem obierit, quod æque fine careant quæ à Cypriano Episcopo eius discipulo sunt scripta, haud cõsequi licuit. Scripsit verò eius vitã idẽ Auctor rogatus ab illius sorore sancta Cæsaria, ad quam extat inscripta pręfatio.

** Cinctorium melius.*

a Gregor. lib. 7. Epist. 115.

Error exploditur de tempore Cæsarij.

Ad postremùm verò duo quæ inualuerũt de eodem sancto Cæsario mendacia cauenda memineris: quorum alterum superius deteximus atque confutauimus, dum non ad hæc tẽpora Symmachi, sed floruisse anno sexcẽtesimo septuagesimo, complures toto cœlo errãtes dixere, in quem errorem Gennadij scholiastes Suffridus, Trithemium incautè sequens impegit, dum nequaquam de eo esse scriptum à Gennadio, sed ad Gennadium eam narrationem de ipso suppositam existimauit: Alterum verò illud est, quod æquè mendaciter asseratur, Cæsarius vltimus Episcopus, primus verò Archiepiscopus Arelatensis, quod scilicet Ecclesia Arelatensis non nisi sub Cæsario à Romano Pontifice fuerit Archiepiscopatus munere insignita: cùm tamen quæ dicta sunt sæpè superius, id præter veritatem asseri, manifestent. Nonne Archiepiscopalis

Sedes Arelatensis Archiepiscopalis.

Digitized by Google

scopalis erat sedes, quæ sub se habuit sedes Episcopales? nonne dictum est suo loco superius, Saturninum Arelatensem Episcopum collegisse concilium subiectorum sibi Episcoporum? Nonne cum de dioceseos viribus altercatum esset inter duas sedes Archiepiscopales Viennensem & Arelatensem in concilio Taurinensi decretum fuit, vt fuit quisque ipsorum Archiepiscoporum vicinioribus præesset Episcopis? sunt & aliæ de his certæ probationes; sed in adeò claris minimè immorandum, fefellit puto simplices, quod qui precesserunt Cæsarium Antistites Arelatenses non Archiepiscopi nominati reperiuntur, sed Episcopi: verum sciant veterem nomenclaturam, qua etiam patriarcharum sedium, immò & ipsius Romanæ Ecclesiæ Præsules æquè dici solebant Episcopi. At de Cæsario satis quem inter cœlites receptum celebrat colitque Ecclesia Catholica anniuersaria repetita memoria die vigesima septima mensis Augusti.

Idem Annalista ex his quæ à Sexto reducta sunt ad septimum Tomum anno Christi 524.

SVb huius anni consulibus scilicet Iustini & Opilonis celebratum legitur Arelatense concilium, quod tertium ordine positum est in plura de Ecclesiastica seruanda disciplina in ordinandis Ecclesiæ ministris: sed & alia pleraque ab eodem concilio sancita apud diuersos authores leguntur, quæ in vnum collecta consulere poteris. Agemus nos de eo qui huic præfuit concilio, vtpote viro qui eximia claritudine, tum ex doctrina, tum ex vitæ sanctitate comparata, Gallus hoc tempore illustrauit breui narratione in primis sunt nobis eius percurrenda primordia atque vitæ progressus, vsque ad præsentis temporis statum: Eo enim splendoris sanctitatis effulsit, vt nobilissimæ totius Galliarum Ecclesiæ eligi mereretur Metropolitanus Antistes, hoc potissimum tempore quo eas regiones occupantibus barbaris, iisdémq; vel gentilibus, vel Arrianis, magno opus esset inter tot ingruentes vndique fluctus nauis gubernatore. Scriptæ sunt res gestæ sancti Cæsarij ab eius discipulo Cypriano ad sanctam Cæsariam illius sororem, id ipsa ab eo efflagitante: extant [a] ipsa quidem Dei benignitate, inter tot Galliarum busta seruatę, placuit, inquam diuinæ prouidentiæ, vt afflictæ prostratæque vndique Gallicanæ Ecclesiæ, hoc perditissimo tempore tam docto, tamque sancto illustrarentur Episcopo cuius sanctitas ipsi inhærens ab incunabulis, septennio ætatis fructus procaces emiserit, & in dies magis magisque fœcunda annorum augmento consurgeret: cum primò erogatis quæ sibi licuit in pauperes bonis, clarissimorum parentum, domo spreta ad sanctum Syluestrum meritis insignem Cabillonensem Episcopum conuolans, ab eo ex sacro præscripto rite, in clericum voluit attonderi, atque clericali institui disciplina, tanto dignus Antistite educatore atque doctore, qui mira sanctitate resplendens, in Cæsarium quem dilexit vt filium, transmisit opulentam virtutum hæreditatem. Est celebris eiusdem Syluestri memoria sacris tabulis annotata in Ecclesia semper vigens annis singulis rediuiua, nósque in notis de eo pluribus egimus. At Cæsarius vbi flores eius sanctitatis tanquam apis auidè suxit, ad Lerinense secretiùs aluearium conuolauit, ibique (vt idem auctor habet) sub Porcario Abbate diu monasticam conuersationem summa excoluit obseruantia: licet præ immenso animi ardore ipse sibi semper segnior videretur: vt apparet ex eius homilia quam postea habuit in eodem monasterio, vbi primum ista inter alia in-

[a] Apud Sur. die 27. Aug.

Cæsarij tyrocinium.

Marty. Rom. & alia die 20. Nouemb.

Cæsarius monachus Lerinensis.

Hom.10. terseruit de florentissimo statu huius temporis eiusdem Cænobij Lerinensis. Benedicimus Dominum nostrum, qui sanctam institutionem & admirabilem consuetudinem loci huius iugiter crescere & in maiori dignatur gloriæ cumulo sublimare:O fœlix & beata habitatio insulæ huius, vbi tam sanctis quotidie & tam spiritualibus lucris,gloria Domini augetur, & tantis damnis diaboli nequitia minoratur. Beata inquam & fœlix Insula Lerinensis quæ cum paruula & plana esse videatur innumerabiles tamen montes ad cœlum misisse cognoscitur. Hæc dicens Cæsarius, alludere ad ea videtur quæ superius recitauimus ex carmine Eucharistico quod ad Faustum scripsit haud pridem Sidonius Apollinaris, vbi ait, quantos illa Insula plana, miserit ad cœlum montes,&c.Per montes sanctos intelligens, cùm ipsa Insula vndique planitie lata,gaudens montibus careat.Hinc & Cæsarius ista subdit : Hæc est quæ eximios nutrit monachos,& præstantissimos per omnes prouincias erogat sacerdotes. Vix enim reperiri erat, qui his temporibus assumptus in regionibus illis,ad regimen Ecclesiarum,non delectus esset ex nobilissimo, & regularis institutionis obseruandissimo cænobio Lerinensi:ac sic (subdit ipse) quos accipit filios reddit patres: & quos nutrit paruulos, reddit magnos, quos velut tyrannos excipit, reges facit:nam omnes quoscunque fœlix & beata habitatio ista susceperit charitatis pennis ad excelsa virtutum culmina Christo sublimare consueuerit, quæ res cum penè in cunctis habitatoribus fuerit fœliciter cõsummata,tamen resistentibus meritis meis,in me non probatur impleta.Cùm enim paruitatem meam hæc sancta Insula velut præclara mater & vnica singularis omnium bonorum nutrix brachiis quondam pietatis exceperit:& non paruo spatio educare & enutrire contenderit : licet reliquos ad virtutum culmina erexerit, à me tamen quia cordis duritia contradicit,omnes negligentias auferre non potuit.Et ideò cum omni humilitate supplico, & tota cordis constrictione deposco, vt quod negatur meritis meis vestris orationibus suppleatur, &c.] Mira res vt sub tot barbararum gentium frequenter factis in Gallias grassationibus à Suenis,Vuandalis,Alanis,Gotthis,Burgundionibus,Hunnis & Francis, nihil ad hæc tempora passum fuerit detrimenti, idem monasterium Insulæ Lerinensis, factum ipsis etiam barbaris atque Arrianisvenerandum:vnde quod valde erubescant habent nostri sæculi nouatores qui in Galliis plusquam sexcenta monasteria combusserunt,vt taceam de cineribus innumerabilium Ecclesiarum, quanta insuper hoc tempore esset gloria eiusdem cænobij Lerinensis,præter illa quæ superius dicta sunt,ipsum rursum audi Cæsarium ad monachos concionantem: Abripiente(inquit)vsque ad occidentem,& omnibus pene locis in quibus Christiana religio colitur, religiosissima vestra conuersatio ad Christi gloriam prædicatur iure à vobis exigitur,vt quod de vobis creditur,hoc probetur.Agite ergo Deo auxiliante quod semper egistis &c. Sed quod sub Fausti nomine peruulgata legitur fabula de eodem Lerinensi Cænobio exciso à Sarracenis sub Porcario Abbate institutore sancti Cæsarij eam sic obiter refellere ex instituto onus incumbit.Primum verò scias non esse Fausti scriptionem illam,sed appendicem ad Fausti instructionem ad monachos vt apparet ex ea nuper edita diligentia viri doctissimi Genebrardi, nunc Aquensis Episcopus post funebrem orationem sancti Hilarij Episcopi Arelatensis, & alia illi coniuncta, vbi post absolutam Fausti illam tractationem, subiicitur narratio de excidio Monasterij Lerinensis, qua dicitur idem Monasterium à Sarra

Reuerentia barbarorum erga monasterium Lerinense.

Homil.10.

Digitized by Google

à Sarracenis diruptum, & sanctum Porcarium Abbatem, cum suis esse necatum. At quantæ fidei scriptum illud auctoris incerti? & vbi nam gentium Sarracenorum incursio his temporibus in occiduis oris innotuit! qui vix post trecentos annos auditi sunt mare mediterraneum infestasse? sed haud maioris nobis fidei quæ habentur in spuria vita sancti Honorati, vbi hæc facta dicuntur per Gensericum Vuandalorum in Africa Regem. Cum & additur idem Monasterium per Gensericum sub Abbate Porcario diruptum, numquam vsque ad Pipini Francorum Regis tempora esse restitutum. Si hæc vera sunt, quomodo post Gensericum iam defunctum adeò celebratur gloria eiusdem Monasterij Lerinensis, vt audiuimus à Cæsario? Quomodo de tanti Cœnobij clade nulla penitus habetur mentio in actis ipsius sancti Cæsarij, quæ sunt scripta (vt diximus) ab huius tẽporis scriptore Cypriano? vel quonam pacto dici potest, vsque ad Pipini tempora eius desolationem perdurasse, si sanctus Gregorius Papa eiusdem meminit [a] Monasterij, sub Bono (siue vt aliqui scribunt) Coneno siue Cudo Abbate (ad quem scribit) existentis? Hic igitur cum nec sub Sarracenis, nec sub Genserico ea accidisse funere Monasterio Lerinensi sub Abbate Porcario dici possint: necesse est affirmare, vel Porcarium, quem cum suis Martyrem dicimus, qui & Cæsarium à pueritia educauit longissimam vixisse ætatem, & ea quæ narrant, non à Genserico neque à Sarracenis, sed ab aliis passos esse successoribus Genserici, vel alterum dicere, eiusdem nominis post hæc in eadem Insula sub Sarracenis Porcarium floruisse, cuius Ecclesia ipsa cum suis celebrat martyrium pridie Idus Augusti. Sed ad Cæsarium redeamus, quem dicimus in eadem Insula in exercitatione Monastica sub eodem Abbate vixisse, quo iubente Arelatem postea se contulit, ibique excultus est Rhetoricis Facultatibus sub Pomerio Afra insigni eius temporis rhetore: hic ille namque Pomerius quem natione maurum fuisse tradit Gennadius [b] eumque ordinatum in Gallia præsbiterum: quem alij Iulianum nominatum dixere: quam autem decepti sint qui Iulianum Pomerium putauere fuisse Episcopum Toletanum, tu consule notationes nostras in Romanorum Martyrologium. [c] Porrò huius Pomerij quo vsus est preceptore Cæsarius lucubrationes Gennadius recenset, quem post Gelasij obitum sub Anastasio Imperatore adhuc fuisse superstitem docet Cæsarius autem egregiè doctrinis sacris potissimum institutus, dignus iudicatus & qui post Conium à populo & clero expeteretur in Episcopum Arelatensem: cui nec profuere latebræ sepulchrales quin inde traheretur ad regimen Episcopatus inuitus. Sed non prætermittimus dicere (quod & magnopere admiratus sum) Tritemium siue alios ad posteriora tempora eundem Cæsarium retulisse, sub professoribus regulæ sancti Benedicti, quem constat ante sancti Benedicti Monachatum his ipsis vixisse temporibus, interfuisséque pluribus conciliis, his item temporibus celebratis. Porrò idipsum eius vitæ acta perspicuè docent: Nam vixisse tunc dicunt, cum Alaricus regnaret in Gallia Narbonensi, & Theodoricus Rex potitus esset Italiam: sed & cum tradat eius vitæ auctor vsum ipsum esse præceptore Pomerio Afro atque probasse Felicem Papam vulgasséque eiusdem Cæsarij scripta, nulla penitùs de his vel leuiter dubitandi occasio potuit esse relicta: Cùm alioqui, & eius homiliæ ad ipsum facilè rectè

De clade Monasterij Lerinensis.

Tempora Porcarij Abbatis.

a *Gregor. lib. 9. epist. 8.*

Pomerius rhetor magister S. Cæsarij.

b *Gennad. de script. Eccles. cap. 48.*

c *Martir. Roman. die 8. mart.*

Cæsarius quo tempore vixit

intuenti demonstrent. Porrò (quod dolendum est) sanctissimi ac doctissimi viri exciderunt nobilissima monumenta vixque reliquæ sunt quadraginta sex humiliæ diuersis temporibus dictæ, ad quos prouoco Gallos illos, qui turpiter à fide refugæ ad Hereticos transfugæ defecere: Videant quæ de Catholicis dogmatibus quæ ipsi insectantur, senserit tantus doctor, miraculisque consignata reliquerit: hoc potissimùm sæculo, quo Franci in Galliis regnantes eandem fidem catholicam in qua & baptizati sunt acceperunt. Vt planè si quis eiusdem Cæsarij legerit homilias ex illis facilè intueatur, illorum qui à Catholica veritate desci-
Galat. 3. uerunt amentiam cogaturque præ stupore exclamare cum Paulo, *O insensati Gallate, quis vos fascinauit non obedire veritati?* multo magis verò, si peruiderit quæ alij nobiles huius temporis scriptores Ecclesiastici, itidem Galli gentiles sui, nempè Prosper Aquitanus, Hilarius Arelatensis, Saluianus Massiliensis, Eucherius Lugdunensis, Claudianus Mamercus Viennensis, Alcimus Auitus, itidem Viennensis, Sydonius Apollinaris Aruernus, & alij suis scriptis, vitæque sanctitate atque miraculorum virtute egregiè reliquere testata, in omnibus consentientia illis quæ Hilarius Pictauensis, Ireneus Lugdunensis, atque Dionisius Parisiensis omnes sanctissimi Episcopi olim iisdem tradiderunt, & nuperrimè Cæsarius docuit. At de Cæsario modo hactenùs.

Demum idem Annalista Baronius in appendice ad septimum Tom. an. Christi. 529. fœlicis Papæ IV. Iustiniani Imperat. III. Athalarici Regis IV. hæc addit corrigenda de tempore Sancti Cæsarij Episcopi Arelatensis.

BAsilij iunioris consulatu absque collega præsens annus domini quingentesimus, vnde trigesimus adnotatur in fastis Panuini pro arbitrio mutantis vel adentis nomina consulum. Cæterum Cassiodorus Decium tantum habet accidentalem consulem ponens, & Marcellinus orientalem, Iustinianum solum habet, sanè quidem hunc illum esse consulatum Decij iunioris quem habent acta consiliorum Arausicani, Epaunensis, & Carpentoralensis, plura sunt quæ demonstrent, quorum ignorantia factum est, vt conciliorum collector malè retulerit ea concilia ad
443 tempora Leonis Romani Pontificis, sicut & Panuinus, qui ante annos fermè centum nempè quadringentesimo quadragesimo tertio Christi anno eadem concilia posuere. Nec nos errorem vitare potuimus, licet lon-
463 gè postea, nimirum ad quadringentesimum sexagesimum tertium annum eadem Concilia retulerimus, quod hic licet serò corrigimus. Vt igitur hic imprimis collocandum esse dicamus concilium Arausicanum posterius (vt ante meminimus) admonent tempora Cæsarij Episcopi Arelatensis, qui eidem concilio præfuisse legitur. Porrò cum hoc, & non alio vixisse tempore, atque ei Ecclesiæ præfuisse, docent complures ad eum à
Obitus S. Cæsarij. diuersis scriptæ epistolæ, & suis in locis in annalibus recitatæ, quem & per-
554 uenisse vsque ad annum Christi quingentesimum quinquagesimum quartum, dicetur inferius. Insuper tempus ipsum patricij præfecti Galliarum, qui huic concilio subscripsisse reperitur, vt error cognoscatur, & corrigatur admonet, & infra post pauca. At quod ad ipsum Arausicanum concilium spectat, eius celebrandi auctor fuisse videtur Fœlix Romanus Pontifex, qui his temporibus

Digitized by Google

temporibus Romanæ præsidebat Ecclesiæ, per motus ipse ex scriptis eiusdem sancti Cæsarij Episcopi Arelatensis, quæ his diebus miserat ad eundem Felicem Papam, de quibus Gennadius verbis istis, [a] De gratia quoque & libero *a Genn. c.86.* arbitrio edidit testimonia diuinarum scripturarum & sanctorum patrum iudiciis munita, vbi docet, nihil hominem de proprio aliquid agere boni posse, nisi cum diuina gratia præuenerit, quod opus etiam Papa Felix per suam Epistolam roborauit & in latiùs promulgauit.) Hæc Gennadius. Scholiastes autem alucinatus secutus Trithemium errat vehementer putans Cæsarium vixisse circa annum Domini sexcentesimum septuagesimũ, cum autem Gen- *679.* nadius ait: quod opus etiam Papa Felix per suam epistolam roborauit, & in latiùs promulgauit:) alludere planè videtur ad capita illa, quæ à Romano Põtifice esse in Gallias missa ad Episcopos, testantur patres ipso exordio Actorum eiusdem concilij Arausicani, his verbis: secundum auctoritatem & admonitionem sedis Apostolicæ, iustum & rationabile visum est, vt pauca capitula ab Apostolica nobis sede transmissa, &c.) Hæc autem cum adeò euidentia pateant, vnde emanauit occasio, vt ad Leonis Papæ tempora idem Arausicanum concilium à collectore relatum fuerit, & ab aliis creditum? in primis (quod dictum est) id inde prouenit, quod ijsdem Cæsarij tempore haud adeò explorata fuere, quem ex Ennodij ad eum datis Epistolis, & Cy- *Eucherius iunior.* priano huius temporis auctore, qui res ab eo gestas ad Cæsariam Cæsarij sororem scripsit, & ex aliis quæ cum de Cæsario actum est dicta sunt, his vixisse temporibus exploratissimum redditur, atque ex ipso denique Gennadio qui ad hæc Felicis Papæ tempora Cæsarium vixisse docet, quod & asserta superius certitudo de tempore liberij præfecturæ confirmat. Quod in super eidem consilio Arausicano sicut & cæteris superius nominatis subscriptus reperitur Prosper, licet cuius Ecclesiæ Episcopus fuerit non scribatur, cum creditus sit hic idem Prosper cum illo qui sancti Leonis Papæ scitur vixisse tẽporibus: error exortus est, vt pariter existimatum fuerit, idem conciliũ Arausicanum celebratum esse tempore sancti Leonis Papæ: sed longè hic ab illo diuersus. Sed & quod Eucherius Lugdunensis Episcopus eidem cõcilio subscriptus habetur, sicut & priori Arausicano ad superiora tempora idem reuocandum putarunt, sed cõsulendus fuerat Cyprianus, qui alium ponit Eucherium iuniorem Lugdunensem Episcopum, qui eundem Cæsarium plurimum coluit vt planè ex his adeò notis duo sint Eucherij, senior de quo su- *Honor. de illus. script.* perius, atque iunior de quo modo agitur, statuendi: nec noua ista est asserio, *Eccl. cap.63.* siquidem & Honorius.[b] Augustodunẽsis inter scriptores Ecclesiasticos duos pariter Eucherios numerat Lugdunenses, alterum scilicet præsbiterum de quo Gennadius qui ponit eum vixisse sub Valentiniano & Martiano. Episco- *Gennad. ca.* pum alterum, ex quibus omnibus corrigi debent quæ à nobis his contraria *63.* dicta sunt anno Christi quadringentesimo quadragesimo primo in priori editione vbi non nisi vnam vnum Eucherium nouimus. Verum ambos fuisse Episcopos, cum plura alia, tum conciliorum acta significant, præsertim verò Arausicanorum, in quorum priore celebrato anno redemptoris qua- *441. in S. Eucherio.* drinẽgtesimo quadragesimo primo, legitur subscriptus Eucherius Episcopus nempè senior, & in posteriori Arausicano hoc vt vidimus anno celebrato, post nonaginta duos minus annos à priore, vicinior Eucherius reperitur ei- *88.* dem esse subscriptus, licet nec hic, nec vbi, cuius Ecclesiæ Episcopus fuerit asseratur cæterum priorem Eucherium fuisse Episcopum ex Claudiani testificatione satis superius est demõstratum, & posteriorem reuera Lugdu-

nensem Antistitem nominat Cyprianus, cum elegantem de ipso atque Cæsario hanc historiam narrat. Cùm aliquando circa Alpes iter ageret, vir venerabilis sanctus Eucherius cum illo erat, accidit tum vt in media via infœlix & morbida mulier eis occurreret, manibus & pedibus contractis per terram raptans, quam cum esset intuitus beatus Cæsarius, interrogauit sanctum Eucherium, quid hoc esset quod illa per terrã ita se traheret. Eucherius interrogat fœminam, illa respondet, se multis annis membris omnibus fuisse cõtractam. Beatus Cæsarius dicit sancto Eucherio: Descende & consigna eam. Illo quasi trepidante, & excusante sese, Cæsarius instat & vrget. Tandem Eucherius descendit & consignat eam, aitque: feci quod iussisti. Dicit ei Cæsarius: extenta manu apprehende manum illius & erige eam, ille respondit, quidquid aliud iusseris non recusabit Eucherius tuus: istud vt faciam adduci non potero. Tuum est hoc facere, cui præstitit Deus gratiam, & animas & corpora languentium curandi. Cæsarius ait: Tu interin facito quod dico. Illo planè renitente, & cum multa modestia & lachrymis sese excusante, diúque facere detrectante, Cæsarius dicit. Tu ne obedientiæ causa in ignem ingressurus es, qui nec misericordia adduci potes, vt facias quod charitas iubet? Mitte in nomine Domini manum tuam, & erige eam. Tum ille obediens porrigit fœminæ manum & subleuat eam. Illa verò mox integrè sanata abiit ad hospitiolum suum. Hactenus de S. Eucherio atque Cæsario Cypriano, sequitur Baronius de ipsa Synodo Auraucicana, cui S. Cæsarius præfuit & Eucherius subscripsit.

In vita S. Cæsar.

De sepulchri S. Cæsarij Archiepiscopi Arelatensis restauratione, eiusdemq́; Epitaphio, Annalista Baronius Tomo nono Anno Christi. 731. Gregorij Papæ III. ann. 10. Leonis Isaurici Imp. 16.

QVod ad res Francorũ pertinet hoc anno (vt veteres ipsorum annales habent) Sarraceni qui infesto agmine Galliam Narbonensem vt vidimus occuparant, à Carolo Martello vincuntur: ab occupatis munitionibus expelluntur, penitusque fugantur, reliquis omnibus cæsis: quæ hoc anno cœpta in sequentem sunt propagata, vt ex iisdem Francorum annalibus constat. Fauit Deus inuicto principi, dum zelo Christianæ religionis offensæ vindex exurgens in gentem perfidam quæque ardua, ac difficilia eius auxilio superauit. Dolendũ quod tãtę res prolixa vix historia cõplectendæ, summatim tantum indice tẽporis consignatę, intextæ annalibus inueniantur, de quibus & illud proditur Sarracenos illos qui fuga lapsi naues cõscenderunt, vt redirent iisdẽ quibus venerat nauibus in Hispaniam, vi tẽpestatis fuisse fluctibus mersos est etiam mentio de eorũ immenso naufragio in epitaphio sculpto in sepulchro sancti Cæsarij Archiepiscopi Arelatensis denuò restituto. Etenim inuadentibus sarracenis ciuitatem Arelatensem: ab ipsis etiam sanctorum monumenta fuere contricta, penitusque deleta, ipsis verò cæsis atque fugatis, parta pace cum securitate fidelibus quæ impij fuerant demoliti, pij continuò restaurare cœperunt, & inter alia eorum patroni sepulchrum S. Cæsarij, quod & eiusmodi versibus ornauere.

Pithæo editi.

An. Christi 729. vel 730. quo tempore vastatũ Monasteriũ Lerinense & passum Porcariũ creditur. 12. Augusti.

Cernitur hic pario renouatum marmore tegmen,
Patri Cæsario Pontificiq́; sacro:
Quod scelerata cohors rabie destruxit acerba,
Hanc virtute Dei sorbuit vnda maris.
Præsul & in stagno Arelatis sede locato.

Gemmi-

Gemminus id Paulus strenuè compsit opus.
Cui Christus tribuat cælestis præmia vitæ,
Cætibus Angelicis consocietur ouans.
Et nobis venerande Pater, miserere precando,
Diluat vt nostra crimina cuncta Deus.

Hactenus sepulchralis inscriptio Sarracenorum naufragij Index.

DIVI CÆSARII ARELATENSIS ARCHIEPISCOPI AD MONACHOS Lerinenses Sermo primus.

Dominis, sanctis, & in Christo desideratis fratribus in Monasterio Lerinensi constitutis, Cæsarius.

INter reliquas beatitudines quas in Euangelio Dominus ac Saluator noster enumerare dignatus est etiam hoc addidit, dicens. *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.* Matth. 5. Fœlices sunt quibus istam præclaram famem, & desiderabilem sitim, Deus donare dignatur. Quomodo autem esuritur iustitia? Frater iustitiam esuris: si verbum Dei patienter & libenter audire volueris. De tali enim cibo dictum est. *Qui edunt me: adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.* Eccl. 14. Quãuis enim sit melius facere, quam nosse: prius est tamen nosse, quam facere debet enim quisque discere: quod optat implere. Denique audi scripturam dicentem. *Omnis qui non didicerit iustitiam super terram: veritatem non faciet.* Eccl. 14. Et iterum. *Zelus apprehendet populum veridicum: & ignis aduersarios consumet.* Esaie. 12. Et in hoc loco ideò dicitur ignis aduersarius: quia non de parte Christi: sed de parte diaboli esse cognoscatur. Et iterum. *Iustitiam discite: qui habitatis terram.* Sap. 1. Manifestum est ergo quòd ipse esurit iustitiam: Prius ergo debemus discere: vt postea mereamur implere. Vt ergo ista beatitudo per Dei gratiam impleatur in vobis: si in veritate (vt credimus) & esuritis & sititis iustitiam quoties fuerit vobis verbum Dei prędicatum: nolite expectare vt vobis vltro illud debeamus ingerere, sed etiam vos ipsi quasi rem vobis iure debitam, fideliter à nobis ac sitienter exigite, Nam si nos vltrò semper velimus offerre & vos vel aliquoties tardantibus nobis volueritis exigere: possimus ab illis qui periculũ nostrũ nesciunt importuni forsitan iudicari. Sed qui benè nouit quam graue pondus nostrum sit, & immineat ceruicibus sacerdotũ: intelligit quod quamuis assiduè verbum Dei prædicemus, minus tamen reddimus quã debeamus. Testificatur enim sacerdotibus spiritus sanctus per Prophetam. *Clama ne cesses.* Esaie. 58. Non dicit clama post multos dies, sed clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam & annuncia populo meo peccata eorum. Et iterum. *Si non annunciaueris iniquo iniquitatem suam: sanguinem eius de manu tua requiram.* Ezechi. 3. Et Apostolus. *Memoriam mei retinete, quia per triennium non cessaui die ac nocte, cum lachrymis monens vnumquemque vestrum.* Actu. 20. Si Apostolus vt se apud Deum absolueret diu noctúq; verbum Dei prædicabat: quid nobis fiet qui vix vel post multos dies commisso nobis gregi spiritualia pascua prouidemus? Et præterea contestatur: ad Timotheum idem Apostolus. 2. Tim. *Testificor coram deo, & Iesu Christo qui iudicaturus est viuos & mortuos: & aduētum ipsius & regnum eius.* Et quasi interrogaretur quare

Digitized by Google

Ibidem. tam metuendam contestationem præmitteret, secutus adiungit. *Prædica verbum, insta oportunè importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Quid est oportunè importunè: nisi oportunè volentibus: importune, nolentibus? Volentibus audire, verbum Dei offerendum est: fastidientibus, ingerendum: ne fortè contra nos ante tribunal Christi stantes dicant se à nobis ammonitos non fuisse: & animarum illorum sanguis de manibus nostris requiratur. Vnde cum grandi timore pensare debemus: ne ad nos etiam illa terribilis sententia dirigatur quam seruus ille meruit audire: qui acceptum talentum duplicare noluit. *Serue (inquit) male & piger: quare non dedisti pecuniam numulariis ad mensam: & ego veniens cum vsuris exegissem illam?* Et quod post hæc sequitur; auertat deus hoc à nobis. *Inutilem (inquit) seruum proiicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.* Quare inquit non dedisti pecuniam meam numulariis? Pecunia, dilectissimi, non aliud intelligitur: nisi quod in Ecclesia prædicatur. Numularij qui pecuniam accipere debent: non sunt alij nisi populi Christiani. Sicut enim graue erit peccatum, ad mensam cordis nostri non dedisse pecuniam domini nostri, ita è contrario vnicuique vestrum non paruum periculum imminet, si id quod verbis accepit, bonis operibus duplicare noluerit. Quia ergo & nostrum & vestrum periculum agnouistis, quoties euenerit vt vobis tardius verbum Dei ministretur: sic hoc molestè accipite quomodo si corpori vestro quotidiani victus substantia subtrahatur. Non enim apud nos maior debet esse corporis fames, quam animæ. Nam quanto animam digniorem esse nouimus, tanto de eius victu maiorem solicitudinem habere debemus. Si enim caro singulis diebus reficitur, quare molestum & ineptum iudicet aliquis, si vel post septem dies, anima dei verbo pascatur? Quomodo enim caro reficitur cibo isto terreno: sic & anima pascitur Dei verbo. Et ideò quoties vobis tardius oblatum fuerit per sanctam importunitatem vestram excitate pigritiam nostram: & quod vobis iure debetur, exigite. Sacerdotes enim in Ecclesia similitudinem videntur habere vaccarum: Christiani verò populi typum præferũt vitulorum. Quomodo enim vaccæ per campos & prata discurrunt, vineta & olitueta circueunt, vnde pastis herbis & frondibus, cibum lactis præparent vitulis suis: ita Sacerdotes in diuersis sanctarum scripturarum montibus assiduè legendo verbum Dei debent flores decerpere, ex quibus spiritale lac valeant filiis ministrare: vt possint partem habere cum Apostolo qui dixit. *Lac vobis potum dedi: non escam.* Non incongruè fratres charissimi Sacerdotes vaccarum similitudinem habere videntur. Sicut enim vacca duo vbera habet, ex quibus nutriat vitulum suum: ita & Sacerdotes duobus vberibus veteris scilicet & noui testamenti debent pascere populum Christianum. Considerate tamen fratres & videte, quia carnales vaccæ, non solum ipsæ ad suos vitulos veniunt: sed etiam sui vituli eis obuiam currunt, & ita vbera matrum suarum capite frequenter percutiunt, vt aliquoties si maiores vituli sint, ipsarum matrum corpora de terra subleuare videantur, attamen iniuriam ipsam vaccæ libenter suscipiunt, dum vitulorum suorum cupiunt videre profectum. Hoc etiam boni Sacerdotes debent fideliter desiderare vel cupere: vt filij eorum pro salute animæ suæ assiduis eos interrogationibus inquietent, vt dum filiis pulsantibus gratia diuina tribuitur, sacerdotibus sanctarum scripturarum secreta reuelantibus, æternum præmium præparetur. Hoc ideò dico: vt & in vobis & nobis ista similitudo seruetur. Cupimus enim à vobis istam desiderabilem inquietudinem

Matth. 25.
Ibidem.
1. Corin. 3.

Digitized by Google

tudinem assiduè sustinere: dummodo animas vestras videre mereamur, in Christi amore proficere. Vnde sicut nobis expedit, collectis scripturarum floribus spiritalem cibum conficere: ita & vos oportet cum grandi auiditate requirere. Nam quomodo solent vituli matrum vbera grandi impetu inquietare, vt de interioribus earum necessarium sibi possint extrahere cibum: ita & populi Christiani sacerdotes suos velut sanctæ Ecclesiæ vbera, assidua debent interrogatione prouocare, vt cibum possint sibi salutis acquirere, & victum animæ suæ necessarium prouidere: ne fortè si & sacerdotes tardius voluerint offerre & populi nimiis impedimentis mundi istius occupati dedignentur inquirere: impleatur quod scriptum est. *Mittam iniquam famem in terram*, non famem panis, neque sitim aquæ: sed audiendi verbum Dei. Credimus tamen de Dei misericordia, quod ita & nobis studium legendi vel prædicandi, & vobis audiendi desiderium præstare dignabitur: vt ante tribunal æterni iudicis, & nos de prædicationibus nostris bonam possimus reddere rationem, & vos pro benigna obedientia, & bonorum operum perseuerantia, ad æterna præmia mereamur peruenire. Præstante domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula, Amen. *Amos 8.*

SERMO SECVNDVS.

SIcut à nobis Dominus pro suscepti officij necessitate, loquendi depoſcit officium: ita à vobis charissimi audiendi requirit affectum. Ita inquam, charitati vestræ expedit iis, quæ pro salute vestra dicimus, obedire: sicut nobis imminet non tacere. Nam si nos offensam metuimus de silentio: quanto magis eam debetis expauescere de contemptu? Si inquam nobis grande periculum est aliena peccata non arguere: quanto periculosius est propria nolle corrigere? Ait quodam in loco beatus Apostolus. *Videte vocationem vestram.* *1. Cor. 1.*
Quapropter dilectissimi: & nos videamus vocationem nostram. Non enim satis prodest, quod istum locum expetiuimus: si tales hic sumus quales in sæculo esse potuimus. Si enim bene perspicimus non solum ista solitudo nos ad perfectionis necessitatem, sed etiam ipsa congregationis multitudo constringit. Nam sicut pretiosum atque præcipuum est in medio multorum bene agere, & plurimos ad profectum exemplo boni operis incitare, ita perniciosum atque periculosum est negligentius agendo, multorum fidem frangere, multorũq; animas deprauare. Sicut, inquam, fructuosum est in multorum medio positum, probabiliter viuere, ita periculosum est aliquid destructionis egisse. Hoc autem (quare dico? quia, quod peius est) facilius inuenimus qui ea quæ sunt deteriora, quam qui meliora, sectentur. Pronior est enim ad imitationem mali, humana fragilitas. Quapropter non nobis sufficere credamus quod nos in hanc Insulam cernimus congregatos: quia vehementius in nobis negligentias nostras professa perfectio, quã nec assumpta condemnat. Secũdum enim scripturę fidem, quibus multum committitur: multum necesse est ab eis requiratur. O quantis proderit & quantis è contrario oberit loci huius oportunitas, & congruæ habitationis occasio: Non enim in hoc loco vixisse, sed perseuerando bene egisse: laudandum est. Rursum aspicite. Nunquid nobis habitationis huius secretum aliquid prodest: quando tyrannico dominatu malicia in nobis regnat? quando superbia vel ira semper inquietat: quando maiorem in nobis metum humanus oculus: quam diuinus timor inducit, quando laudabiles eremitæ, qui extra mundum nos,

esse credimus per diuersa passionum vitia, mundum intra nos inclusum tenemus, ita vt qui putamus nos precibus nostris sæculo ipsi succurrere penè necesse sit, vt videamur nos magis sæculi intercessionibus indigere. Dubium quippe non est quod illa anima quæ sæcularium concupiscentia voluptatum possessio efficitur mundanæ conuersationis : non possit effici regnum diuinitatis. Ideóque fratres videte vocationem vestram. Venire quidem ad eremum, summa perfectio est : sed non in eremo perfectè viuere, summa damnatio est. Quid prodest si locus quietus tantum corporaliter teneatur : & inquietudo in corde versetur : Quid inquam prodest si in habitatione silentium sit : & in habitatoribus vitiorum sit tumulus, & colluctatio passionum, si exteriora nostra, serenitas teneat : & interiora, tempestas : Non enim ideò ad istum conuenimus locum vt nobis mundus famularetur : vt rebus omnibus abundantes omni quiete perfrueremur. Non vtique ad requiem, nec ad securitatem : sed ad pugnam huc venimus, ad agonem huc processimus, ad exercendam cum vitiis bella properauimus, vt linguæ gladios rotundamus, vt non solum inuicem non inferamus iniurias, sed nec sentiamus illatas. Peculiarius autem istud ad professionem nostram pertinet : nihil in hac vita cōsolationis requirere, nihil quietis, nec recipere nec velle bona in vita sua, sed honores fugere, subiectione, atque abiectione gaudere, paupertatis studium quærere, & non solum facultates, sed etiam ipsas cupiditates de cordibus eradicare. Nihil enim habere, interdum est necessitatis: nihil verò per auaritiam cupere virtutis. Et ideò hunc ibi specialiter modum religiosus imponat, vt tantum habeat, quantum necessitas poscit: non tantum quantum cupiditas concupiscit. Habendi enim amor (nisi ad integrum resecetur) ardentior est in paruis: & plus torquet in minimis. Et nisi ex corde ac toto affectu pauper sis: paupertas ipsa non virtus, sed miseria iudicanda est. Noueritis itaque fratres nihil prodesse, si carnem nostram ieiuniis & vigiliis affligamus, & mentem nostram non emendemus, aut quæ interiora sunt non curemus. Quid enim prodest afflictio corporalis: si linguæ nequitiis & obtrectationibus polluamur : Nonne omnes labores nostri ad nihilum rediguntur: Nonne opus velut fumus atque vmbra vanescit: & velut stupæ fauilla in nihillum redigitur. O quanti, & quam diuturni labores nostri subito pereunt, & quanta bona frequenter iam acquisita ac reposita, de manu rapiuntur, dū id quod agere studuimus, aut augere, aut custodire negligimus. Quapropter nobis gratis de corporis cruce & pectoris afflictione blandimur : si exterior homo noster sanctis laboribus exercetur & passionibus non curatur interior. Sic est quomodo si aliquis statuam faciat afforis auream : vel quomodo si domus magnifica arte constructa, afforis pulcherrimis coloribus depicta videatur, & ab intus serpentibus & scorpionibus plena sit. Quid prodest, quid affligis corpus tuum : quando nihil proficit cor tuum : Valde dura & nimis dolenda conditio est omni intentione studium labori impendere & fructum non recipere post laborem. Ieiunare, vigilare, & mores non corrigere : sic est quomodo si aliquis extra vineam aut circa vineam extirpet aut excolat, ipsam verò vineam desertam atque incultam relinquat, vt spinas & tribulos germinet, quæ insistente cultore iucundissimos ex se fructus potuisset proferre. Agnoscite itaque charissimi quod ad salutem perpetuam conquirendam abstinentia corporalis sola non sufficit, nisi quoque & animæ

animæ ieiunium per abstinentiam vitiorum fuerit sociatum. Quid enim iuuat si sit quispiam corpore castus & mente pullutus? Quem malitia deprauat, quem furor iracundiæ facibus exagitat, quem superbia omni gratia Dei expoliat, quẽ mendaciis vel maledictis lingua commaculat: nonne ipse se fallit? Nonne ipse se deridet ac decipit, si credat se sine reliquis virtutibus, suis virtutibus, suis ieiuniis ac vigiliis sanctificandum? Et idcircò dilectissimi, ita corpus exerceamus ieiuniis, vt mentem purgemus à vitiis. Cogitemus illius iudicis incessanter aduentum: qui vtinam sic paratos inueniat quomodo nemo potest dubitare quin veniat. Quod si requiras quomodo veniet? in illo vtique corpore quod pro nostra salute susceptum, pro nostra absolutione dãnatum, & pro nostrorum vulnerum medicina, lancea clauisque confixum est. Prima enim erit in reos intoleranda sententia: reuerendarum præsentia cicatricum. Quid igitur illo tempore sumus facturi: quando contra illos domini crucifixi liuores, notę peccatorum nostrorum, & maculę libidinum proferẽtur? aut quo putas vultu, respiciet redemptio nostra perditionẽ nostram? Tãto grauiora erunt humana delicta: quãto maiora se ostenderint diuina beneficia. Verendũ est autem ne illam vocem resurrectionis dominicę, crucis preciosæ vestigia potestatem: etiam in iudicio suo ad vasa iniquitatis prolaturus sit. *Infer digitũ tuum huc: & vide manus meas, & affer manũ tuam & mitte in latus* Ioan. 20. *meũ & agnosce quæ pro te immo abs te impio, in forma humana pretulerim.* Illa itaq; clauorum signa bonis salutaria, malis terribilia: vsque ad diem iudicij non delebuntur. Et post hæc quid sequitur, nisi illud interpositum inter viuos ac mortuos expauescendum chaos, vastúmque discrimen, quo ab intima luce viuentium excludentur tenebræ exteriores. Dura quidem separatiọ est à dulci intuitu sanctorum, & à societate fœlicium, è contrario inter lachrymabiles gemitus planctusque lugentium: collegium triste miserorum, & ante beatam patriam: æternum teterrimæ noctis exilium. Quam lugubre erit homini Deum videre, & perdere & ante creatoris sui perire conspectum: Et ideò fratres charissimi, ista dum tempus est cogitantes, & beneficia nostri redemptoris recolentes: ita cum Dei adiutorio indefesso studio laboremus, vt quod nobis contulit iudicatus: integrum in nobis inueniat iudicaturus, Iesus Christus dominus noster, qui cum Deo patre in vnitate Spiritus sancti viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. *Amen.*

SERMO TERTIVS.

AD locum hunc, charissimi, non ad quietem, non ad securitatem, sed ad pugnam certaménque conuenimus: ad agonem huc processimus. ad exercenda cum vitiis bella consedimus. Vitia enim nostra, hostes nostri sunt: de quibus scriptura pronunciat, dicens. *Caue ne vnquam cum eis habeas fœdus.* Necessaria nobis est fratres: peruigil cura, indefessáque custodia, quia conflictus iste, sine fine: hostis iste sine pace est. Vinci potest: & recipi in amicitia non potest. Et ideò prælium istud satis durum, satisque periculosum est: quia intra hominem geritur, & nisi cum ipso homine non finitur. Ideò ergo nos ad hæc secreta tranquilla & spiritualia castra contulimus: vt quotidie contra passiones nostras infatigabili congressione certemus, vt quotidie senioribus nostris voluntates quasi famulas subiiciamus, & cordis nequitias circuncidamus, & linguæ gladium rotundamus, vt non solum inuicem non inferamus iniurias, sed nec ab aliis sen-

tiamus illatas. Peculiariter in ista ad professionem nostram pertinent: nihil in hac vita consolationis requirere, nihil honoris, præsentium rerum solatia refugere, ad promissa æternæ remunerationis animum præparare, subiectione atque abiectione gaudere, paupertatem studio quærere & non solùm facultates, sed & voluntates ipsas de cordibus eradicare. Nihil enim habere interdum necessitatis est: nihil autem cupere virtutis. Illud etiam scire debetis, quod inter vos vitam agere solitariam constituerunt: aut cum grandi fructu, aut cum grandi periculo, vel diligentes aut etiam negligentes sunt. Vnde fœlix est illa anima, quæ dum bene in congregatione versatur: multorum gaudium est & plurimi ex ea vel ædificantur, vel illuminatur. Bona enim eorum dum multis communicantur, augentur. Ad quod sapientissimi illius sententia respicit, quæ dicit. *Fili, si sapiens fueris, tibi proficies & proximis tuis.* Itaque si quis in congregatione positus, aut humilitati sese patientem prebuerit, quantum ex se bonum proximis commodat: tantum in se lucrum aliorum conuertit. Si verò è contrario per inobedientiam vel superbiam, quæres (quod peius est) facilius inueniri solet, ad malum exemplum suæ iniquitatis alios attraxerit: quantos destruxerit, de tantis periculum damnationi incurrit. Quantis detrimentum fuit: de tantis damna contraxit, & peccatum quod ab illo recessit semel ad eum multipliciter redundabit. Quamobrem sicut ille valdè admirandus atque laudandus est, cuius cursus bonus multorum profectus est, ita ille merito lugendus est, cuius vita mala multorum ruina est. Ideoque, fratres charissimi, quæ ad ædificationem pertinent, ea in medio positi agere studeamus: ne vitia nostra aliorum virtutibus noceant, ne aliorum feruorem tepor noster debilitet, & aliorum patientiam iracundia nostra violet, ne aliorum humilitatem superbia nostra deprauet, ne aliorum sanitatem infirmitas nostra corrumpat, ne aliorum pulchritudinem fœditas nostra contaminet, ne aliorum ardentes extinguamus lampadas, si nostras illuminare non possimus. Et quidem stultæ ille virgines, quæ licet quantunlibet stultæ essent: non tam alienas extinguere, quam suas illuminare cupiebant: & ideò ad istarum similitudinem, si cuiquam nostrum deest pinguissima gratia humilitatis, si fidei ignis, si flamma feruoris, si oleum charitatis, si lumen discretionis veniat ad eos quos magis abundare prospexerit, & gratiam in se proximi non auferendo, sed imitanda transfundat & bona possessionis alienæ non solum sine damno, sed etiam cum lucro possessoris inuadat. Nunquam tibi deficit, quicquid alter de te proficit. Nunquam enim sentit luminis sui damnum plurimis ignis accensus: nec minuit solis lucem, considerantium multitudo. Quanti ad eum prospexerint tantis munera sua commodat, & ipse tamen integer perseuerat. Benedicta à Deo illa anima, cuius humilitas alterius confundit superbiam, cuius patientia proximi extinguit iracundiam, cuius obedientia pigritiam alterius tacitè increpat, cuius feruor inertiam alieni teporis exsuscitat, quę proximi sui per iram turbatum oculum cordis, gratia consolationis, atque ædificationis illuminat. Melius est huic quam illi qui fratrem paululùm ab aliquo contristatum, non tam solatio suo porrecta manu nō subleuat, sed titubantem sicut parietem inclinatum, maleloquiorum impulsu adiuuat ad ruinam, & salubriter pro sui ratione correptum, per sinistra consilia sic incitat vt allidat, sic armat, vt perimat. Itaque

Prouerb. 9.

fratres

fratres cui mala propria non sufficiunt, ille sic agat: vt iudicium etiam alienæ perditionis non incurrat. Certi sumus, charissimi, quod nisi caueamus, nisi nostras quotidie resecemus & circũcidamus passiones deteriores multo nos effici quam fuimus, dum in sæculo viueremus, ita vt fiant extrema nostra peiora prioribus. *Luc. 11.* Et quidem charissimi quamdiu ad mundum pertinentibus illic actibus & negotiis militabamus in quibus nunc erubescimus: tunc nobis aduersarius non obstabat, immò etiam consentiebat, quia circa miserabilem ac perditam vitam nostram non inueniebat in quo exerceret inuidiam suam. Delectabant illum opera nostra: sufficiebant illi per se crimina, & peccata nostra. Quis enim suscipit bellum contra militem suum? quis velit impugnare subiectum suum? Sed supra omnem infœlicitatem erat vita illius: cui nocere non dignabatur inimicus. At vero nunc postquam voluptatibus illius renunciauimus: videt cultores suos ad auctoris sui pristinum redire famulatum, videt in nobis quodammodo idola sua in Dei templa mutari: frendens & tanquam leo rugiens omnes nocendi aditus peruigil insidiator explorat.

De quo leone Apostolus Petrus protestatur. *1. Petri. 5* *Vigilate itaque quia aduersarius vester diabolus: tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.* Beati quos hic leo inquirẽdos iudicat & sequendos vtique virtutum vestigiis & odore meritorum. Non enim ab illo inquiruntur nisi boni: quia ei vltro se ingerũt mali, post illos violenter currit, istos etiam negligẽter incurrit. Beati igitur quos hic leo cogitur inuidia querere, & malicia non permittitur inuenire. Terribiliter quidem sonat in auribus nostris: dum audimus tanquam leo rugiens. *Abac. 1.* Sed quia dictum est, *esca eius electi sunt, quod querit, electionis est, quod rugit, desperationis.* Sicut alio in loco legimus, *Psal. 111.* *dentibus suis fremet & tabescet:* ita hic loquitur sermo diuinus vt terrori iuncta sit cõsolatio. Cruciantis quidem est quod frendet: sed victi est quod tabescit. Et inter hæc quanta sint illa quæ à Deo præparata sunt homini: etiam liuor prodit inimici. Hęc itaque charissimi cogitantes, & in hoc agone desudántes gloriosi & præclari patris nostri sancti Benedicti nos & discipulos esse meminerim⁹ & filios. Rapiamus vnusquisq; quod possimus, de bono intestati parentis. Hic de hæreditate eius assumat fidei loricam gestorum varietate preciosam: ille mansuetudinis ac simplicatis occupet talentum, ille decus pectoris, beneuolentiæ & sapientiæ monile sibi vendicet: hic margaritam cõpunctionis, & thesaurum castitatis inuadat. Licet enim ille locupletissimus Dei amicus quicquid habuerit integrũ secum tulerit: nobis tamen si volumus totum reliquit. Ita ergo agamus bona illius sectantes: vt qui in æternam gloriam suscitandus sub fine sæculorum creditur, nũc in Ecclesia pro rediuiua in filiis merita, iam resurgat adiuuante Domino Iesu Christo qui viuit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO QVARTVS.

SCimus quidem spiritali militiæ cui nos mãcipauimus: magnam esse in futurum repositam remunerationem. Sed si bene perspexerimus in hoc ipso opere quod gerimus: quodammodo etiam in præsenti iam partem præmiorum possidemus. Et planè magnus vitæ fructus est, sæculum potuisse despicere, & Deo seruire cœpisse, euasisse vitiorum infœlicissimum dominatum & fugisse gulæ dominatum ac luxuriæ fœdissimam seruitutem.

Quid ergo? nonne iam magna pars præmij est nihil commune habere cum mundo, vanarum rerum cupiditatibus non excruciari, sceleribus non

admisceri, & cum innocentia diem transigere, beatæ castitati operam dare gloriosæ paupertatis sufficientiam cum timore Domini possidere? de qua lo-
Prouerbiorum 15. quitur sapientia. Melior est exigua portio cum timore Domini: quam thesauri magni sine timore eius. Intelligamus itaque quantum nobis Dominus pia vocatione contulerit: numeremus si possumus ex illo tempore ex quo hic conuersari incepimus, quanta peccata lucrifecerimus, de quantis fraudibus, de quantis adulteriis, rapinis, periuriis, ac sacrilegiis nos Deus liberauit, & tunc videbimus quantas etiam de præsentibus beneficiis gratias Domino referre debeamus. Si nunc in sæculo essemus: quid aliud ageremus, quam conuolueremur in malis nostris, & animas nostras quotidianis violaremur maculis, quotidianisque confoderemus vulneribus, ita vt nec sentire possemus? Habet enim hoc infœlix consuetudo peccandi, vt quanto amplius vnusquisque peccauerit: tanto minus peccata ipsa intelligat, & tanto eum plus peccare delectet. Etiam veniat illud quod Propheta peccatoribus clamat. *Nõ est Deus*
Psal. 9. *in conspectu eius: auferentur iudicia tua à facie eius.* Etenim quando subrepit delectatio peccandi: statim futuri iudicij diem abscondit obliuio. Econtrario autem, quanto quisque solicitior circa se fuerit: tanto plus metuit, sicut ait
Prouerb. 15. scriptura. *Sapiens timendo declinat à malo.* Sapiens ergo semper in compunctione, & semper in metu est. Et vt de præteritis suspirat malis: ita de futuris periculis peruigili solicitudine contremiscit, qui de præteritis anxius est, & secum cogitat ac reuoluit ne forte parum defleuerit præterita, ne forte nondum satisfecerit pro innumerabilibus debitis suis, ne fortè magis ad veteres iniquitates noua superposuerit vulnera, ne super antiquas conscientiæ maculas recentia adhuc crimina impresserit & conuersionis nomen ad hoc assumpserit, vt grauius sub sacra professione delinqueret. Aliquanti sufficere nobis putamus: quod secretum istud conscendimus, quod locum habitumque mutauimus, quod hic aliquantum temporis duximus, spem omnem in annorum numero collocantes, & si perniciosa nosmetipsos persuasione fallentes: putamus quod mala nostra spacio temporis euanuerint, & quia nos obliti sumus: credimus quod de memoria diuinæ seueritatis lapsa sint, sed non ita est. Omnia apud illum collecta, reposita, atque consignata sunt. Audiamus quid dicit ille: qui cum ipso diabolo manu ad manum singulari certamine dimicabat beatus Iob. *Signasti quasi in sacculo peccata mea.* Et iterum Dominus
Iob. 14. Deut. 32. ait. *Nonne hæc collecta sunt apud me: & signata in thesauris meis?* Non putemus tam facilè remitti posse inusta semel crimina: & profundo vulnere in animæ ipsius impressa visceribus. Multum opus est fletuum, multũ gemituum, multæ cõtrictionis cordis: ad sanandos graues ipsius cordis dolores. Tota virtutute incumbendum est spiritus compunctioni: vt vetusta mala tanquam sagittæ quædam de conscientiæ visceribus, euellantur. Nam non sufficit sum-
1. Reg. 15. mis dicere labiis, *peccaui, parce, & remitte.* Et Saül dicebat *peccaui:* sed non obtinuit illam veniam quam Dauid vna penitentiæ voce promeruit, & hoc
2. Reg. 12. quare? quia confessionem illam nudi magis quam veri gemitus exprimebãt, quia non compensabatur cum magnitudine criminis: lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est contritione: vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur, nec perfunctoria opus est satisfactione pro malis illis, propter quæ paratus est ignis æternus. Si volumus intelligere quam graues apud se faciat iudex noster, hominum culpas: respiciamus ad pœnas. Quantum enim nunc patiens est Deus noster in sustinendis delictis nostris.

Digitized by Google

nostris tantũ seuerus erit tunc in iudicãdis actibus nostris. Et sicut inestimabilẽ parauit improbis pœnam: ita inenarrabilẽ iustis collaturus est gloriam. Ergo suppliciorum acerbitatem, è contrario de præmiorum ipsorum magnitudine colligamus: quia qui nouit remunerare merita, nouit punire delicta. Saluberrima est ergo ac multum necessaria futuri recordatio iudicij & præteritorum commemoratio & deploratio delictorum. Quod si quis est, qui sibi de præteritis illesæ vitæ meritis blandiatur, & adhuc se innocentem transisse putet ad domini seruitutẽ, & ideò se credit securum: talis respiciat quam incerti, & quam lubrici sunt exitus vitæ, de qua dicitur. *Ne laudaueris hominẽ in vita sua.* Et cum perspexerit, etiam si de præterito putat se nõ habere quod lugeat: de futuro inueniet quod timeat. Nemo ergo de præteritis securus sit tanti etiam laquei obiecti sunt ante pedes animæ nostræ (quod valdè timendum est) tam innumeri hostes obseruant & custodiunt iter nostrum, tantæ foueæ, tanta prærupta, tantæ rerum difficultates interiacent inter nos & finem nostrum, via ipsa quæ per se arcta est & ardua tantis spiritualium latronum insidiis obsidetur, tantos nos scopulos, tantósque fluctus trãsire necesse est: quod & ignoramus quid eueniet antequam anchoram optato in littore collocemus, & putamus nos de præteritis debere esse securos, & sine quotidiana cura, & sine quotidiano timore & tremore diem nostrum transigere. Quasi quis transiens super alicuius profundi fluminis alueum per arctissimi pontis angustias etiam si maiorem partem inoffenso pede transierit, periculum iam euasisse se credat: cum in vltimi pontis spacio si paululum titubauerit, casum quem in medio timebat, incurrit. Sic nos etiam si magna pars vitæ istius prosperè videatur fuisse transacta: non ideò præsumamus fiduciam, cum adhuc periculum pars extrema minetur. Quis in acie positus ante finem certaminis, aut victoriæ securitatem: arma deponat? Nemo ergo securum debere esse se iudicet: antequam ad finem fœlici consumatione perueniat. Nec hoc nobis sufficere putemus ad plenam salutem: quod inter seruos Dei vel habitatione censemur, vel nomine computamur, quod in Insula viuere atque iter Monachos psallere videmur. Clamat enim nobis dominus noster. *Non omnis qui dicit mihi domine, intrabit in regnum cælorum.* Hoc quare? *Quia non auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur.* Vnde etiam si diu benè viximus, cursum nostrum in stabilitate & perseuerantia commendare debemus. In locum vocationis nostræ persistendo & perficiendo dirigimur. Verè dico etiam si hic viginti aut triginta annos domino impendissemus, cui vtique noscimus debere quod viuimus, & tamen si annum vnum ageremus in sæculo: inestimabile esset quantum nos de æternæ vitæ gaudiis fraudaremus: quia spes nostræ omnes, in consumatione atque in fine consistunt. Quid prodest, si mihi sata virentia in herbis spem messis ostendant: & me sub ipso falcis tempore, subita vel aëris intemperies, vel pluuiarum inundatio decipiat? Quid mihi proderit si vinea spem omnem in flore promittat: & vel ferarum incursio, vel vastitas grandinis spem omnem in consumatione subducat? Ideóque omnis prosperitas, omnisque laborum fœlicitas, in fine consistit. Cùm autem etiam illis dolendum sit, qui hinc post multorum laborum stipendia, post aliquantum annorum profectum, aliquibus desideriis abstrahuntur: quid de illis erit, qui hic quatuor vel quinque vixerunt annis, & omnem reliquum vitæ tractum, in vanitate consumũt sæculi? Cùm etiam vnus annus sæculi labores nostros in eremo acquisitos, ita possit assumere: quomodo si mare

Matth. 7.

Roma. 2.

N. N.

magnum minimum intra se riuulum accipiat, & absorbeat, atque ei nec nomen relinquat. Nescio enim ad quæ lucra velimus in hoc sæculo viuere. Nam cum hic grande putetur damnum non quotidie aliquid acquirere: illic grandis quæstus putandus est, vel acquisita non perdere. Hic inquam grande detrimentum creditur non proficere quotidie: illic verò summa virtus est, acquisita non perire. Ideóque si adhuc pauperes ac tenues sumus: hic aliquid consequi elaboremus. Si verò aliquid consecuti sumus: hic illud conseruare curemus. Hoc solùm impendium erit & gaudium, quod hic benè vixerimus, quia quandiu hic consistimus: in arbitrio nostro est, cum velimus ad sæculum declinare, cum vero declinauerimus: iam difficile ac pene impossibile erit ad locum ist velũ cogitatione omne respicere. Quod si aliquis ideò securum se putet de hoc loco aliquando posse discedere, quod hic bene cucurrerit, quod hic multum laborauerit: hic talis hoc agit, quomodo si aliquis oneratam mercibus nauem de portu soluat, & tempestatibus tradat, & ad scopulos atque saxa detorqueat. Quãto itaque plus laboramus: tanto cautiores esse debemus. Proficientibus enim insidiatur inimicus, & vbi videt aliquam esse spem, aut aliquam gratiá: ibi tanquã leo rugiens circuit & ad inuadendam prædá totus incumbit. Et ideò quia hic positis nocere non præualet: vult aliquos minus cautos per cogitationes ac per diuersas tentationes, ex hoc loco quodammodo quasi extra castra producere, & quasi de eminentissima arce deponere, & cum deposuerit, tunc velut de loco superiori confligere, vt etiam si nauim mergere non potuerit: saltem ex detrimentis & damnis quæ abundant in sæculo, iucundissimam prædam referat. Mittit primum intentiones, diuersas indignationes, & animositates: vt dum homo quod semel destinauerit aut in furore diffinierit, implere contendat, non cogitet damnum suum, non respiciat ad ruinam. Et cum illum deposuerit: tunc ei ad nihilum profutura penitudo succedit. Hic sumus, & toti non sumus, aut enim cogitationibus cordis variis & improbis atque inhonestis agitamur: aut venenatis linguæ gladiis vulneramur, pro minimis rebus scãdalizantes. Interdum etiam (quod Monachum non decet) in lites & iurgia prorumpentes: interdum professionem nostram regulæ transgressione violamus, dum dimissa obediẽtia nostras facimus voluntates furtum inferre præpositis immo animabus nostris sub Dei oculis non timentes. Quod ergo agere sub præsentia præpositorum veremur: sub Dei oculis committere non debemus. Non contenti sumus necessariis: sed rursum per cordis teporem, abundantiam quam in sæculo reliquimus, desideramus. Vnde non satis prodest, quod à nobis qualescunque facultates exclusimus: quando ipsæ in nobis resident cupiditates. Inde est quod interdum de rebus minimis excitamur: & pro vilium rerum appetitu grauissimas contentiones mouemus. Hoc quare? quia licet reliquimus in rebus exteriora bona: adhuc tamen in cordibus mala interiora retinemus. Et inter hæc quomodo exultat aduersarius noster, quando nos videt ad hoc maxima contempsisse: vt in minimis deformius vinceremur? Et ideò ea quæ foris posita erant, & in-
1. Timo. 6. tus animæ ipsius visceribus adhæserunt: radicitus euellantur. Vnde & Apostolus non dixit aurum vel argentum radix est omnium malorum: sed magis cupiditas diuitiarum, & non solum diuites, sed & qui volunt diuites fieri: incidunt in laqueum, & in tentationem diaboli. Ideò dicitur *abne-*
Luca. 9. Luca. 14. *get semetipsum. Item nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet: non potest*
1. Cori. 7. *meus esse discipulus.* Vitia enim possidemus: & nulla propria sunt. Rogat Apostolus

Apostolus non solum non habere: sed ipsam habendi persequitur volūtatem. Et ideò nihil proficit homo: quod extra se habet relinquendo, qui intra se vitia tenet. Itaque vt dixi fratres hic sumus, & toti non sumus. Si intra murum positi, vix resistimus: in sæculo positi quid faciemus? Qualiter poterit stare in conflictu, atque in ipso colluctantium tempestatum impetu: qui tam grauiter periclitatur in portu: ideóque in quantum possumus stabiles simus in hoc tranquillissimo sinu. Qualibet negligens, qualibet tepidus in vacuum non currit: qui ad palmam consumationis perseuerando peruenit, ipso adiuuante qui viuit & regnat Deus in sæcula. Amen.

SERMO QVINTVS.

FRatres charissimi, ad hoc in istum locum conuenimus: vt domino nostro vacare possimus: non iis rebus quibus noster delectatur inimicus. Certum est enim quòd quando ea quæ ad sæculum pertinent loquimur, aut iniquis murmurationibus nos mordemus: ille horas nostras Deo substrahit, & sibi gaudet acquiri. Quid prodest, quod nos pretiosis vigiliis laboribúsque conficimur, & ea quæ maximè Deus noster in nobis desiderat non habemus hoc est cor mundum & liberum ab istis minimis negligentiarum delictis, quas qui non obseruat paulatim defluit, & ad maiora prolabitur. Illud ergo in primis habere studeamus: quod in nobis dominus noster expectat, id est suauem benignúmque sermonem, mentem ab omni maledicto & ab omni malitia liberam, & deuitatis iis quibus Spiritus sanctus offenditur, humilitati quieti, charitati operam demus. Hæc sunt præcipua sacrificia, hæc pinguia holocausta: quæ in conspectu Domini in odorem suauitatis ascendunt. Hoc etiam maximè studeamus, vt illa quæ in honorem Domini nostri Iesu Christi agimus: cũ hilari agamus animo, cum fidei gaudio, & cum bonæ ac deuotæ voluntatis affectu. Quicquid verò inuiti atque compulsi facimus: nouerimus nos ex eo non solum non habere profectu: sed maximum detrimentum. Faciamus quemlibet alicui potenti viro obsequium persoluere, quod vtique iure superioris personæ à clientibus suis expectare consueuerat: nonne si viderit eum homo ille debitum sibi officium inuito, atque extorto animo, & etiam cum quodam fastidio exhibere, magis factam sibi iniuriam iudicabit & exhonorari se potius quam excoli renunciabit, & huiusmodi negligẽti atque indeuoto offensam potius credet esse referendam quam gratiam: Si ergo cultus hominis deuotionem, fidem, atque hilaritatem requirit, vbi vtique interdum melior est ille qui colit, quam qui colitur: ibi nullum fructum officiositas ipsa consequitur. Sed hoc solum profectus est, si mereatur susceptus vocari. Quanto magis nos in honore Domini nostri Iesu Christi obseruare debemus: ne ad obsequia eius indeuoti atque compulsi, ne tristes, ne ingrati, inuitique veniamus, & non respiciat Deus ad munera quæ negligenti ac vili animo offeruntur. Non enim homini, sed illi potius fides nostram seruitutem esse vel ipsam impendisse animam, parum debet videri: cuius obsequiis atque beneficiis etiam ipsi Angeli in paradiso confitentur, cui postremo cum totum debeatur, nihil tamen gratis soluatur. Pro hac ergo misera vita laboribus & doloribus plena, cuius inquietus vsus, & breuis est, & ipsa breuitas semper incerta est: quam vtique vitam etiam si auctori suo offerre dissimulet deuotio voluntatis, continuò à nobis est exactura lex mortis. Et quod datur ex voto: soluitur ex debito. Pro ista itaque vita dabit Dominus illam vitam, quæ nec oculis potest cerni, nec tacita mentis cogitatione per-

ſtringi. Quam vtique conſequi eſt facilius: quam enarrare. Cuius erit curſus ſine termino, vſus ſine faſtidio, refectio ſine cibo, adiutorium ſine defectu, requies ſine nocte, otioſitas ſine ſenio, indeficiens ſub vultu dei charitas, & ſub antiquis perpetuiſque gaudiis ſemper noua iucunditas, & ſine vllo periculo amittendi, fœlicitas. Huius ergo præſentis vitæ dulcedinem relinquentes: iam nunc de futuris illius ſæculi gaudiis cogitando etiam in hoc corpore prægustare conemur, excluſa de ſenſibus noſtris ſæcularium deſideriorum amaritudine: quendam beatitudinis illius odorem totis ad nos cordibus attrahamus, & diſcuſſa omni pigritia, omnique torpore, cuius mater eſt infidelitas: illa iam hilaritate, illa alacritate, domino & Deo noſtro, illóque gaudio ſeruiamus quo, ad beatitudinem illam quam fidelibus ſuis omnipotens ipſe promiſit, & ad munera ſua ipſo iuuante veniamus. Præſtante Deo qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

1.Cor.2.

SERMO SEXTVS.

VIdete vocationem veſtram, fratres chariſſimi, venire quidem ad eremum ſumma perfectio eſt: non perfectè in eremo viuere, ſumma damnatio eſt. Quid prodeſt ſi in loco quies teneatur, & inquietudo in corde verſetur? ſi in habitatione ſilentium ſit, & in habitatoribus ſit vitiorum tumultus, & colluctatio paſſionum ſi exteriora noſtra ſerenitas teneat & interiora tempeſtas. Solemus nos annos noſtros, & ſpatia temporum, quibus nunc viuimus ſupputare: non te fallat: (quicumque ille es) numerus dierũ quos hic corporaliter relicto ſæculo conſumpſiſti. Illum tantũ diem vixiſſe te computa, in quo voluntates proprias abnegaſti, in quo malis deſideriis reſtitiſti, quem ſine vlla regulæ tranſgreſſione duxiſti: Illum diem vixiſſe te computa, quem non malitia, non inuidia, non ſuperbia contaminauerit: quem non mendacij, non periurij culpa reſperſit, qui peccato non ceſſit, qui diabolo repugnauit. Illum diem te vixiſſe computa, qui puritatis ac ſanctæ meditationis habuit lucem, quam non conuerſatio tenebroſa mutauit in noctem. Illum, inquam, diem applica ad vitam tuam: cuius vſus peruenit ad animam tuam. Solemus etiam nobis de corporalium ieiuniorum ac noſtrarum vigiliarum aſſiduitate blandiri: qui poſt vigilias ac fortè de ipſis vigiliis ad obtrectationes, ad verboſitates, ad murmurationes egredimur.

1.Cor.1.

Nam qui de choro pſallentium it ad comeſſationes inhoneſtas, bibitionéſque furtiuas: non ſolum damnabili tranſgreſſione, ſed etiam admirabili vilitate ſe ſubducit. Multò eſſet leuius: ſi ſobrietate dominante dormiret. Et ille qui ieiunans oneratum & prægrauatum pectus iracundiæ vel indignationis diſtrictione circumfert, qui à vino abſtinet & in ſenſibus per virus amariſſimæ diſcordiæ ebrietate turbatur, qui, inquam exteriore ſalutifera poculorum parcitate ſe macerat, & interiora eius mortiferum virus odiorum viſcera eructant: nonne in ſe propheticas voces dirigi, iam præſenti vita prædamnatus intelligit: Non tale ieiunium eligi dixit Dominus vel illud. *Ex Vinea enim Sodomorum, vinea eorum: & vitis eorum ex Gomorrha, vua eorum, vua fellis: & botrus amaritudinis in ipſis.* Ita autem interdum diabolus cum aduertit animam fide vacuam, & Dei timore nudatam: ita diuerſis paſſionibus inebriat mentem, vt quando aut maledicimus, aut iraſcimur, aut obtrectamus, quando hæc agimus aliis nos nocere non nobis, credimus, ſed non ita eſt. Nam vniuſcuiuſque vitij malum in ſuum recurrit auctorem, ſicut dicit ſermo diuinus.

Eſaia 18.
Deut. 32.

Fili,

Digitized by Google

Fili, si malus fueris, solus hauries mala tua. Suam linguam malignus maculat: suum cor obtrectator exulcerat, suæ mentis lumen iracundus excœcat: suam inuidus animam, velut tinea corrumpit. Et sicut exulceratis parentibus nascuntur viperæ (sic inquam nasci viperei fœtus diruptis matrum visceribus asseruntur) ita humana præcordia ipsis primitus quas conceperunt *Prouerb. 15.* passionibus, dilacerantur. Illa inquam præcordia, de quibus vitiorum generatio serpentina profertur: ipsa primitus monstruosa partus fœcunditate violantur. De tali partu dicit sermo diuinus. *Ecce parturiuit iniustitiam: concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Conuertetur dolor eius in caput eius: &* *Psal. 7.* *in verticem ipsius iniquitas eius descendet.* Is itaque nostræ vt oportet circa nos feruens charitatis animus: pro aliquorũ negligentiis longe cruciatur doloribus. Præmisso ergo affectu, & ex aliquo onerati pectoris æstu præcipimus, ammonemus atque etiam nos pro vobis, si tamen affectum præcipientibus non denegetis, obsecramus vt de reliquo corrigamus mores, negligentias emendemus, ne huc postmodũ non cũ linguæ ac sermonis virga, sed cum iis verberibus quæ obdurata deposcunt corda, veniamus. Elaborate ergo, fratres charissimi, vt deinceps inter vos contentione laudabili, ac meliore tandem emulatione certetis: quis vestrum in opere Dei studeat esse promptior, quis in oratione feruentior, in lectione solicitior, in castitate sit purior, in sobrietate sit parcior, in lachrymarum largitate profusior, in corpore honestior, in corde sincerior, quis in ira mitior, in mãsuetudine moderatior, in compunctione feruentior, grauitate fundatior, in charitate iucundior, & ideò nosmetipsos castigemus quotidie: ipsi rationem nobiscum de quotidiana conuersatione faciamus. Alloquatur se in secreto cordis vnaquæque anima, & dicat. Videam, si hanc diem sine peccato, sine inuidia, sine obtrectatione aut murmuratione transegi: videam, si aliquid hodie ad profectum meum, quod ad ædificationem aliorum pertinet: operatus sim. Puto quod hodie illum insipientem destruxi, hodie seniori meo inobediens fui, mẽtitus sum, peieraui, ira vel gula euictus sum, plus hodie risi, plus cibo ac potui, plus ocio & somno quam decebat, indulsi, minus legi, minus oraui: quam debui. Quis enim reddat hunc diem: quem inanibus fabulis perdidit? & sic fratres de omnibus negligentiis nostris compungamur in cubilibus id est cordibus nostris. Si ita egeritis: nos quidem de profectu vestro lætificabimur, sed vos de acquisita salute gaudebitis. Nosque vobis pro salutis vestræ acquisitione subdetis. Donet autem illius qui potens est pietas & faciat: vt ita de sermone nostro proficiatis, vt nos vicissim meritis vestris adiuuetis, nobisque sitis in præsenti vita ornamentum in futura præsidium. Adiuuante domino nostro, &c.

SERMO SEPTIMVS.

Sanctus & venerabilis pater vester religiosa quidem humilitate, sed prope indiscreta sugestione postulat: ad sanctam charitatem vestram exhortatorium debeam proferre sermonem. Et dum vobis quod iam propè non indigetis, desiderat prouidere, nobis videtur verecundiam ingerere. Quid enim nos dicturi sumus: verbo, quod iam glorioso non adimpleatis exemplo? Nunquid debemus vobis dicere, nolite mundum diligere: quem vos cognouimus cum omnibus desideriis, tota fidei deuotione contemnere: Nunquid dicturi sumus vobis despicite ornamenta: quæ

aut de bono, aut de malo: quisque plenus esse cognoscitur. Et quomodo vas aliquid cum ventilatur, tunc quale sit quid est intus ostendit: sic & vnusquisque homo, cum aut per castigationem, aut per aliquam districtionē (vt solet fieri) ventilatus, statim ostendit vnde sit plenus, quare sicut dixi. Ex abundantia cordis, os loquitur. Nam humilitas quam prius promittebat: in ore tamen erat, in conscientia vero non erat. Cum autē propter iustitiam castigatus fuerit: tyrannico furore amarissima verba respondet. Superbia illa non tunc nascitur: sed tunc in veritate monstratur, quare non solum disciplina vel castigatio facta superbum facit: sed qualis diu essent, ostendit. Sicut è contrario anima humilis sancta, etiamsi aliquoties vt fieri solet iniustas, aut iustas increpatones audiat: amplius se Christo inspirante humiliat, & minus se audire quam mereatur Spiritu sancto cooperante proclamat, at sic & ille qui superbiam tegebat in corde: cum ventilatus fuerit, fœtorē teterrimum emittit, & ille qui est mitis & humilis: odorem suauissimum reddit. Humiles ergo simus fratres dilectissimi, non solum senioribus, sed & coæqualibus & minoribus nostris, ne superbis resistat, ne ve se exaltantes humiliet Deus, ne inflati per viam angustam transire non possimus. Quicquid vobis à senioribus fuerit imperatum: sic accipite, tanquam si de cœlo sit ore Dei prolatum. Nihil reprehendas, nihil discutias, in nullo penitus murmurare præsumas: quia in Monasterio seruire venisti, non imperare: obedire, potius quam iubere. Totum sanctum, totum iustum, totum vtile iudica: quicquid aut tibi, aut aliis videris imperari, & non solum linguam tuā stude à murmuratione mortifera prohibere: sed & murmurantem alium non libenter audire, sed magis quantum potes contende, tuo sancto & salubri consilio furorem illius mitigarē. Sunt enim, quod peius est, adiutores diaboli: qui statim vbi viderint aliquos nimia iracūdia commoueri venenosa consilia vt inde amplius irascantur, conatur ingerere. Isti enim de parte sinistra sunt: & in illa ruinosa ciuitate diaboli construuntur. Sunt vero & alij Christo propitiante, de quibus Apostolus ait Christi sumus adiutores. Sunt enim adiutores Dei, qui stati vbi viderit in corde cuiuscunque fratris venenum superbiæ serpere: omni celeritate illud medicamento veræ humilitatis conantur extinguere. Et sicut illi alij incēsores malorum, & sui proditores multiplicem pœnam mœrentur: ita isti humiles & benigni, duplicem gloriam consequentur. Illi enim per mala consilia sua non solum in suis, sed & in aliorum cordibus Christum occidere conantur. Sancti verò & humiles: & in se & in aliis, diabolum persequuntur. Et ideo fratres, sicut iam supra suggessi, de vera & non falsa humilitate debemus præsumere: & omnibus nos velut medicamentum & lumen splendidum, debemus ostendere vt impleatur in nobis id quod Dominus dixit. *Si luceat lux vestra coram hominibus: vt videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Nam si charitas, & humilitas vera non fuerint: de solo habitu religionis præsumere, vel confidere non debemus, ne simus vt sepulchra dealbata. Nemo se circunueniat fratres: quia nemo sibi soli viuit, & nemo sibi soli moritur. Quantis enim exemplum veræ humilitatis ac perfectæ charitatis ostenderis: cum tantis & pro tantis æterna præmia possidebis. Si vero (quod absit) superbiæ, iracundiæ, murmurationis, vel inobedientiæ formam, ad imitandum te aliis dederis: non solum pro te, sed etiam pro illis quos destruxeris gehennæ supplicia sustinebis. Sed dicis fortasse. Nimis dura sunt & inepta, quæ nobis à nostris senioribus imperantur. Non legisti, *Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras?* Non legisti, *quia arcta est & angusta,*

Matt. 12. 1. Cor. 3. Matt. 5.

Matt.7. *via qua ducit ad vitam?* Non legisti Apostolum dicentem, *Per multas tribulationes, oportet nos intrare in regnum cælorum?* Non prophetam legisti dicentem. *Virga & flagello castigaberis filia Syon: vt non discedat zelus meus à te?* Et illud. *Quos amo, arguo, & castigo?* Et alibi. *Flagellat Deus omnem filium quem recipit?* Et si ea quæ tibi præcipiuntur dura sunt: nunquid murmurando illa poteris facere molliora? Cum humilitate præbe obedientiam, si verò non præuales impossibilitati tuæ cum humilitate postula veniam. Dura tibi videntur præcepta senioris: quanto tibi duriora erunt consilia deceptoris? Aspera tibi videntur quæ à senioribus imperantur: quanto duriora sunt quę auaritia imperat cultoribus suis? quam laboriosa, & quam periculosa itinera: illos sustinere compellit? Et cum illud totum patienter excipiant, propter pecuniam temporalem: tu quare non æquanimiter prætuleris, propter vitam ęternam? Non legisti? *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta odientis oscula.* Et illud *Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris, non impinguet caput meum,* id est, adulatio assentatoris non mulceat mentem meam. Senior enim castigat, vt corrigat: diabolus autem blanditur vt perdat. *Consilium autem diaboli* sicut dicit propheta, *ad tempus impingat fauces:* postea felle amarius inuenitur. Ipse enim breuissimo tempore per viam latam, & spaciosam superbientes vel luxuriantes ducit ad mortem: sicut è contrario Christus Dominus Deus noster, per arctam & angustam viam, humiles & obediẽtes perducit ad vitam. Ambæ istæ viæ, & lata & angusta: habent finem, & breuissimæ sunt. Nec in angusta via diu laboratur: nec diu in lata gaudentur. At si quos lata & luxuriosa via delectat: post breue gaudium, habebunt sine fine supplicium. Econtrario illi qui Christum per arctam viam sequuntur: post breues angustias, ad æterna merebuntur præmia peruenire. Nam si homo in sæculo constitutus, superbiam habeat, peccatum est, monachus verò si habuerit: sacrilegiũ est. Taliter vos exhibere debetis fratres, tam sanctè, tam iustè, tam piè, vt merita vestra non solum vobis sufficere: sed etiam peccatoribus aliis, in hoc sæculo possint veniam impetrare. Nam si linguam non refrenamus: non est vera, sed falsa religio nostra, & melius fuerat non vouere quam post votũ, promissa non reddere. Et hęc fratres non ideo suggero, quod vos tales esse cognouerim. Timentis enim magis animo quã reprehendentis loqui præsumo: propter quod id Apostolus dixit. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini.* Non ideo dixi: quia illud facitis: sed ideò suggessi, ne fortè suggerente diabolo faciatis. Nos enim tale iudicium de vobis habemus vt magis nos credamus vestris orationibus adiuuari: vt iter procellas vel tẽpestates huius sæculi possimus ad portum peruenire fœlicitatis, supplicantibus vobis. Adiuuante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Margin notes: Actuum. 14. Hiere. 30. Apocal. 3. Hebr. 12. Prouerb. 27. Psal. 14. Prouerb. 5. Matt. 7. Iacobi. 1. Eccle. 5. Philip. 2.

SERMO OCTAVVS.

QVod supplicante & quodãmodo cũ charitate iubẽte sancto patre vestro fraternitati vestræ qualẽcumque sermonem, profero: facio hoc non ex aliqua præsumptione, sed ex vera & integra charitate. Et licet tam perfecti Deo propitio sitis, vt admonitione nostra minimè egeatis: tamen imperante charitate quæ nescit timere, etiam quid implere vos optimè nouimus, suggerere & admonere cum vera humilitate & perfecta charitate præsumimus. Non tamen sine verecundia: cum nos nec idoneos nouerimus esse discipulos, qui ad opus sanctum videamus excitare magistros cum simus tepidi: cogimur admonere feruentes, cum simus peccatores: arguimus iustos, cum simus impe

imperiti: doctos instruimus, cum simus in pelago huius mundi enim fluctibus fatigati: ad eos qui ad portum fœliciter peruenerunt prædicationis verba proferimus. Sed tamen, dilectissimi fratres, quia solent naues superatis & deuictis pelagi fluctibus, etiam in portu tutissimo laborare, & nisi grandis cautela fuerit, penè submergi: cum summa humilitate & ingenti reuerentia admonemus, vt quia vos Christus de omnibus capitalibus criminibus tanquam de periculosis fluctibus liberauit, in portu quietis & beatitudinis constituti, paruas negligentias & quasi minuta peccata, quæ sic in animam confluunt, quomodo per minutissimas nauis rimulas in sentinam guttæ concurrunt: cum omni vigilantia Christo adiuuãte exhaurire iugiter festinetis. Nam quomodo nauis postea quam pelagi fluctus euaserit si in portu sentinata (id est vacuata) nõ fuerit, de minutissimis guttis impletur & mergitur: sic & monachus deuictis & superatis sæculi tempestatibus & mundi huius criminibus quasi periculosis fluctibus, cum ad portum Monasterij venerit, si subrepentia minuta & quotidiana peccata de animæ suæ sentina exhaurire neglexerit, in ipso portu naufragij crimen incurrit. Sed dicit aliquis. Quomodo potest anima sentinari? Vtique orando, ieiunando, vigilando, veram charitatem, veramque humilitatem, & veram obedientiam exhibendo. Attendite fratres quæso vos, quomodo nauis sentinatur à situla: sic anima ab omnibus malis oratione dominica liberatur, si sic dicat aliquis vt verum dicat, *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui etiam omnibus in se peccantibus clementer indulserit: nullius peccati vestigium, in illius anima remanebit. Attendite fratres & diligenter considerate, quoniam dixi, qui in se peccanti indulserit. Non enim dixi quod qui in deum peccauerit, ipsi debeas indulgere: sed qui in te peccauerit, illi debeas veniam dare. Nos verò (quod peius est) aliquoties ei qui in nos peccauerit: aut tardè, aut difficilè veniã damus, qui in deum deliquerit: celeriter indulgemus, sed si volumus iustè agere: illi qui in dominum peccauerit, sine seueritissima districtione non debemus penitùs indulgere, ne dum illi per indiscretam pietatem remittitur, exemplum perditionis aliis præbeatur. In sua ergo iniuria vnusquisque ostẽdat se esse clemẽtem: quia dominus dixit. *Si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra.* Quando verò in deum peccatum quis præsumit admittere: districtionem debet monasterialem sustinere & hoc bono & pio debet animo fieri: vt per spiritalem castigationem ita corrigatur in hoc sæculo, vt non pereat in futuro, quoniam omne peccatũ quod in hoc sæculo non corrigitur: in futuro sæculo punietur. Sic enim de filio, vel de seruo scriptura commemorat. *Tu (inquit) virga eum cedes: & animam illius de inferno liberabis.* Et ideò sicut superius suggessi, non solum capitalia peccata caueamus: sed & paruas negligẽtias quotidie quasi venena diaboli respuamus. Sunt enim nonnulli qui post religionis professionem, quia videntur exisse de sæculo, nimia securitate soluuntur: & impletur in illis sententia domini, qua dicitur. *Vtinam calidus esses aut frigidus: nũc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Quid est, quod dixit vtinam calidus esses, aut frigidus? hoc est dicere. Melius tibi fuerat, aut in sæculo remansisse frigidum, aut in Monasterio feruentẽ esse quam tepidum. Nunc autem quare de sæculo recessisti, & tamen spiritualem feruorem per negligentiam apprehendere noluisti, tepidus effectus ex ore domini, vix iterum recipiendus, euomeris. Et ideò fratres charissimi cum Dei adiutorio sententiam diuinæ scripturæ diligenter attendite, qua dicitur. *Omni custodia serua cor tuum.* Sicut enim gaudendum est de Mona-

Matth. 6. *Matth. 6.* *Prouer. 3.* *Apoca. 3.* *Prouer. 4.*

Digitized by Google

nacho qui in Monasterium veniens,mansuetudinem,obedientiam,&patientiam voluerit mitis & humilis exhibere:ita è contrario lugendum de illo qui corpore tantum de sæculo exisse videtur, corde tamen in mundo aut remansisse in fideliter,aut infœliciter redisse cognoscitur,& pro humilitate profert superbiam,pro patientia iracundiã, & contemptum pro obedientia,pro charitatis medicamento malitiæ effundit venenum. Talibus conuenit illa beati
2. Petri. 2. Petri vera,& multum timenda sententia. *Melius(inquit) fuerat illis non cognoscere viam iustitiæ,quam post cognitionem retrorsum conuerti.* Et iterum. *Canis reuersus ad vomitum suum: & sus lota in volutabro luti.* (Prouerbi. 26.) Sed nec de talibus desperãdum est fratres:quia potens est Deus orationibus vestris scintillam compunctionis in eis accendere, & omnem sæculi voluptatẽ velut spinas & tribulos nequitiæ,salubri igne consumere.Illo vtique igne de quo ipse dominus dixit.
Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram: & quid velo, nisi vt accẽdatur?* Orate ergo fratres charissimi non solum vt vobis Deus in vobis perseuerãtiam dignetur tribuere:sed etiam illos qui negligentes sunt iubeat de tanta fouea subleuari, & de laqueis erui. Si enim nobis orantibus, & cum charitate consilium dantibus quicunque sunt tepidi & negligentes fuerint emendati:duplicatũ vobis præmium dominus, & de vestra salute, & de illorum correctione recompensare dignabitur. Nam nec illi qui boni sunt,se debent quasi de suis meritis extollere:nec illi qui negligentes sunt,de Dei misericordia desperare.Sed illi cum humilitate Dei dona custodiant:& isti cum grandi compunctione,celeriùs ad penitentiæ vel correctionis medicamenta confugiant.Quia qui bonus est: si superbire cœperit, cito humiliabitur, & qui superbus est,si se humiliat: per Dei misericordiam subleuabitur.Tantum est vt se non permittat amplius durissimo diaboli iugo præmi:nec nimia ac periculosa dissimulatione,in peccatis perseuerando diutius obdurare, sed tam citò confugiat ad voluntatem Dei, vt in se peccati vestigiũ non relinquat.Optimè calidis adhuc vulneribus malagma vel fibula apponitur:quia si velox fuerit ad cœlestẽ medicũ,intẽtio resurgẽdi,vestigium non poterit remanere collapsi, quia sub manu omnipotentis medici:& citò perit morbus,& velociter sanatur ægrotus. Iterum atq; iterum rogo & moneo vos fratres vt obedientiam,humilitatem,atque charitatẽ nõ solum senioribus & coæqualibus: sed & iunioribus exhibere iugiter, studeatis,quia quælibet bona seruus Dei habere contenderit:omnia infœliciter perdet,si in illo humilitas & charitas non fuerit. Nolite murmurare, quia
1. Cori. 10. scriptũ est quod murmurãtes à serpentibus perierũt. Nolite detrahere fratritribus:quare scriptum est,*qui detrahit fratri suo:eradicabitur.* Nolite iracũdiam
Prouerbi. 24. in corde seruare:quia scriptum est. *Ira viri,iustitiam Dei non operatur.* Nolite
Iacobi. 1. vos inuicem odio habere:propter id quod scriptum est. *Qui odit fratrem suum*
1. Ioan. 3. *homicida est.* Sed non opus est, vt nos diutius sanctitatem vestrã verbis doceamus,quæ quos ad Christi gloriam operibus implere & cognoscimus & gaudemus. Hoc solùm specialiter petimus, vt qui vos in quietis & tranquillitas loco collocare dignatus est: pro nobis quos sæculi istius tempestates & innumerabiles fluctus affligunt,abundãtiùs domino supplicetis, vt si nobis quam non meremur gloria non dabitur, saltem vobis orantibus peccatorum venia tribuatur. Præstante domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. *Amen.*

SERMO NONVS.

MIror fratres dilectissimi dominum meum,patrem vestrum,tanta se humilitate deiicere: vt à me imperitissimo,sanctis & eruditis auribus vestris

stris exhortationis velit:sermonē proferri. Per hāc etiā admirabilē humilitatē à me quasi ab arente riuulo, viui roris guttas, vobis in Christo viuis fontibus ministrari desiderat. Quid ergo nunc faciam pauper & dolens: vbi potero inuenire, quod vobis esurientibus iustitiam possim apponere: vbi inquam requiram: quod in mea facultate non habeo: beata prorsus tam senis patris vestri, quā vestra humilitas, quæ cum iam penè virtutū meritis altius sublimari non possit: hac humilitate, quo adhuc crescere possit, inuenit. Benedicimus Dominum & patrem nostrum, qui sanctam institutionem & admirabilem consuetudinem loci huius iugiter crescere, & ad maiorem dignatur gloriæ tumulum sublimare. O fœlix & beata habitatio insulæ huius: vbi tam sanctis quotidie, & tam spiritualibus lucris, gloria Domini saluatoris augetur, & tantis damnis diaboli nequitia minoratur. Beata, inquam & fœlix Insula Lerinensis quæ cum paruula & plana esse videatur in terra, innumerabiles tamen montes ad cœlum misisse cognoscitur. Hæc est quæ eximios nutrit monachos, & præstantissimos per omnes prouincias erogat sacerdotes: ac si quos accipit filios, reddit patres & quos nutrit paruulos, reddit magnos, quos velut tyrannos excipit, reges facit. Nam omnes quoscunque fœlix & beata habitatio ista susceperit: charitatis & humilitatis pennis, ad excelsa virtutum culmina Christo sublimare consueuit. Quæ res cum pene in cunctis habitatoribus loci istius fuerit consumata fœliciter: in me tamen resistentibus meis meritis non probatur impleta. Cum enim paruitatem meam hæc sancta insula velut præclara mater, & vnica ac singularis bonorum omnium nutrix brachiis quondam pietatis exceperit, & non paruo spatio educauerit, vel nutrire contenderit: licet reliquos ad virtutum culmen euexerit, à me tamen quia cordis mei duritia contradixit, omnes negligentias auferre non potuit. Et ideò cum omni humilitate supplico, & tota cordis contritione deposco: vt quod negatur meis meritis, vestris orationibus suppleatur. Et ego pecularis alumnus vester, sic precum vestrarum suffragiis merear adiuuari: vt hoc ipsum quod in isto sancto loco nutritus sum, non mihi iudicium pariat, sed profectum. Ego tamen fratres charissimi dum precibus sancti patris vestri contradicere non præsumo: non paruam notam temeritatis excipio, cumque considero quis, quibus loqui audeam: vel qualis, quantos docere præsumam: sub grandi pudoris pondere, humilitatis meæ conscientia contremiscit. Quid ergo dicturus sum sanctis: cum ipse multis negligentiis sim obligatus splendidis, quid loquar obscuros: tepidus quid dicam feruentibus: In portu fœlicissimo constitutos quid doceam: in medio pelagi mundi huius nimiis fluctibus fatigatus.

Præcipuis Christi deliciis iugiter saginatis: ego famelicus vbi inueniam, quod dignè offerre præualeam: Attamen sanctis orationibus vestris credo, iam me inuenisse, quod facere debeam. Quid enim nisi sacrificium contriti & humiliati cordis exhibeam, vt quod in me non potest implere bonorum operum facultas, ipsa saltem obtinere possit humilitas. Ecce præparo exceptorium cordis mei influenti per vos aquæ diuinæ. Vos enim in veritate cognosco, de quibus Dominus dixisse legitur, *Qui credit in me flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Quia ergo de vobis, tanquam de spiritualibus fontibus aquas viuas manare, & gaudemus & credimus: irrigate aridum, saturate famelicum, refocillate lapsum, reficite lassum, abluite multis negligentiis inquinatum, & quasi boni ac spirituales illius cœlestis medici discipuli, orationum suffragia ministrate: sublimium meritorum medicamenta porrigite, & quia *Ioan. 7.*

Digitized by Google

quod nos verbo tantum prædicamus, vos opere adimplere gaudemus: obtinete, vt (quia sumus vestri peculiares amatores) operum vestrorum vel ex aliquo mereamur esse participes,quia ergo de vestra conuersatione non solũ homines in mundo,sed etiam Angeli gratulantur in cœlo:sanctis precibus laborare contẽdite,vt cum vobis ante æternum iudicem meritorum gloria tribuetur,nobis vel peccatorum venia concedatur.Et ne sancti patris vestri precibus ad integrum videar contradictor existere:cum grandi humilitate & reuerentia etiam quæ vestra sunt vobis insinuare præsumo.Supplico enim,humilíque charitate commoneo,vt Domino meo patri vestro verum amorem semper impendere:subiectionem & perfectæ charitatis obedientiam, sanctitas vestra iugiter studeat exhibere, vt sicuti vos gaudetis in Domino de sancti patris vestri meritis?ita & ille gratuletur semper de profectibus vestris. Et quia per sanctam obediẽtiam vestram,& immaculata opera vestra vniuersus mundus vos admiratur & diligit,& totius humani generis vos debitores esse cognoscitis:oportet vt honorem & amorem quẽ ab hominibus excepistis assiduis orationibus & immaculatis actibus recompensetis.Ab oriente enim ad occidentem vsque,omnibus *pene* locis in quibus Christiana religio colitur gloriosissima vestræ conuersationis fama ad Christi gloriam prædicatur.Iure igitur à vobis exigitur:vt quod in vobis creditur,hoc etiam præbeatur. Agite ergo Deo auxiliante: quod semper egistis, & ita charitatem, humilitatem, mansuetudinem,vel obedientiã custodite,vt quod in vniuerso mundo de vobis creditur immaculatæ semper conuersationis operibus augeatur, vt quicumque vos videre meruerit,illam sententiã possit ex ore proferre,quã pro-
3. Reg. 10. tulit regina illa,quæ in typũ ecclesiæ Salomonem desiderauit videre, vt cum vos vnusquisq; quasi templa Christi viuentia,bonorum operũ margaritis ornata,orationũ holocaustis impleta, virtutum aromatibus odorifera meruerit contẽplari:continuò in exultationis vocem prorumpens,cum regina illa cla-
3. Reg. 10. met & dicat.*Verus est sermo,quem audiui de congregatione ista in terra mea*: ecce nunc in veritate probaui,quia nihil vix media pars fuerat nũciata,quia multo maiora oculis videre merui:quã auribus prius audiui.Cũ ergo vos vnusquisq; velut Angelos in terris positos,expetere,ac videre meruerit,& alia gaudẽs ex ore suo verba protulerit,& per totũ mundũ fœliciter nunciauerit, cõsiderate & videte quanta ex vobis gratia Christi augeatur & per vniuersum orbẽ quã desiderabilis & sancta vniuersis Ecclesiis lætitia,teneatur.Ante omnia fratres corde vigilãtissimo sẽper metuamus:ne animis nostris cogitatio illa subrepat vt credamus quod nobis ad beatã vitã sola laus humana sufficiat,& non consideremus quales ipsi sumus, sed quales aliis esse videamur: ne fortè neglectis virtutum meritis,de sola opinione sæculari curemus,sed solam illam magis sententiam sæcularẽ quidem,sed valdè vtilem cogitemus,vt vera laus ornat,ita falsa castigat.Et illud quod quidam de sapientibus dixit. Si veræ sunt sunt laudes tuæ,præconia sunt,si falsæ cõuicia.Sed vt hęc tam sancta & tã pręclara perfectio vestra impleri possit,non paruo animi labore opus est. Quis enim sine labore possit linguam suam à detrectationibus amouere: murmurationibus vel ociosis sermonibus finem imponere, cogitationum immunditias vigilantissimo corde repellere, à maledicto vel iuramento quasi à veneno mortifero abstinere,vanitati resistere,iracũdiam refrenare? Quis est qui sine cõpunctione cordis,ambitum honoris: vel desiderium clericatus veræ humilitatis amore repudiauit ac respuit? Quis vnquam sine labore potuit sanctæ obediẽtiæ pia colla submittere, nunquã senioris arbitriũ reprehẽdere

contra

contra nullum hominem odium in corde reseruare: non solum fratres, sed & omnes homines, & etiam persecutores pro Christi amore diligere, pro bonis orare vt semper sanctis in operibus augeantur, pro malis supplicare vt celerius corrigi mereãtur; Quis autẽ sine labore poterit orationi insistere, lectioni vacere? Quis, inquam hæc omnia sine gratia Dei, & grandi cogitatione cordis impleuerit? Sed hæc omnia fratres, donec in consuetudinem mittantur: laboriosa esse videntur, & vt verius dicam, tandiu impossibilia dicantur, quandiu humanis viribus impleri posse putẽtur, cùm verò obtineri à Deo, & & per Dei gratiam impleri posse creduntur: nec dura, nec laboriosa, sed leuia & suauia comprobantur, secundum illud quod dominus dixit. *Iugum enim meum suaue est: & onus meum leue*, quod iugum, quia iam à vobis fœliciter portatur, & suauiter sustinetur: orate vt id etiam paruitas nostra suscipere, & ad finem vsque mereatur humiliter baiulare, vt cum in illa æternæ beatitudine, vobis data fuerit gloria: nobis vel peccatorum venia concedatur. Præstante domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæculorum sæcula. A men. *Matth. 11.*

SERMO DECIMVS.

SAnctus ac venerabilis pater vester, dum se (vt venia sui dixerim) prope indiscreta humilitate submittit: mihi non paruam verecundiam facit. Nam pro admirabili charitate iniungere, immo extorquere contendit: vt ad sanctitatem vestram exhortatoriũ proferre debeam sermonem, sed ego considerans & meũ meritum, & propositũ vestrum simul attendens, & sanctimoniũ vestram, & conscientiam meam quid eligam nescio. Si enim tacuero: sanctæ charitati illius inobediens apparebo. Si verò aliquid præsumpsero: notam temeritatis incurro. Sed rogo vos fratres: quid ego verbis suggeram, cum à vobis omnia operibus implere congaudeam? qua fronte sanis præsumat prædicare egrotus? Quomodo sanctos admonere poterit, multis negligentiis obligatus: qua conscientia castiget ieiunantes, assidua ciborum abundantia crapulatus: vnde esurientibus iustitiam, panem verum possit ministrare mendicus: de quibus potero vos admonere fratres? dicturus sum vt debeatis mũdum contemnere: quem tota animi virtute cum suis voluptatibus respuistis: Dicturus sum vt debeatis mundi impedimenta abiicere: quos video omnes cupiditates eius ardentissima deuotione contemnere: Consiliũ vobis daturus sum, vt debeatis largas eleemosinas dare, quos nouimus pro Christi amore omnem mundi substãtiam respuisse, quos & video non solùm quæ sua sunt, sed seipsos Deo obtulisse: Fortè prædicare vobis potero, vt vicinis & proximis humiles sitis: qui vosipsos sub iugo Christi non solũ fœliciter, sed etiã libenter inclinastis. Fortè charitatem vobis commendare potero: cum vos videam non tantum amicos, sed etiam inimicos diligere. Aut admonendi estis ad obedientiam: qui nunquam vestram voluntatem, sed Dei & seniorum implere contẽditis iussionẽ. Aut de canendo iracũdię morbô, vos admonere potero: quos fundamentum patientiæ tenere congaudeo. Nunquid dicere audebo fabulis non occupetur sanctitas vestra: quos lectioni & orationi insistere, & in lege Dei diu noctuq; meditari cognosco: Hoc ergo solùm restat, fratres charissimi, vt quia in sancto Monasterio velut in portu quietis, & trãquillitatis, quasi in parte aliqua paradisi dominus colligere & recollocare dignatus est: assiduis studeatis obtinere orationibus, vt nos qui sæculi huius multis tempestatibus affligimur indesinenter & cum grandi periculo per

Digitized by Google

pelagus mundi huius, periculis fatigamur, deuictis omnibus vitiorum fluctibus orationum vestrarum suffragio ad portum beatæ vitæ Christo duce peruenire possimus, vbi cum ante æternum iudicem corona gloriæ vobis dabitur, nobis vel peccatorum venia concedatur. Tamē ne vsquequaque sancto patri vestro inobediens videar apparere, cum grandi humilitate & patientia præsumo suggerere: vt in opere sancto, quod auxiliāte Deo fideliter exercetis fœlici perseuerantia vos vsque ad finem teneatis, quia non qui cœperit: sed qui perseuerauit vsque in finē, saluus erit. Et ideo oportet vt sanctis moribus compositi, multis etiā virtutum pennis prædìti, quasi spirituales colombæ, & bonorum operum margaritis ornati, dicere cum Propheta possitis. *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ: & volabo, & requiescam?* Quā rem tunc animę sanctæ implere possunt: si humilitatē & obedientiam stabili firmitate custodiāt, quia quibuslibet reliquis bonis operib⁹ fuerit quispiā prædit⁹: si istas duas virtutū alas, id est humilitatē & obedientiā non habuerit: in altū euolare nō poterit. Omnis ergo anima sancta, quæ circūuolantes miluos & diabolicos accipitres, id est spirituales nequitias fugere vel vitare desiderat: istas duas (quas supra diximus) virtutū alas, in se Deo donante custodiat, quia nec virginitas, nec vigiliæ nec ieiunia, nec ipsa oratio vel lectio seruis Dei prodesse poterit: si in eis obedientia perfecta, & humilitas vera non fuerit. Nemini tamē videatur congruum? quod humilitatem & obedientiam specialiter commendaui, & charitatem quę est omnium mater, illis non adiūxi. Non ita est fratres charissimi. Cùm enim obedientia & humilitas fructus esse charitatis cōprobentur: quomodo sine ipsa esse possunt, quæ nisi ex illa nasci omnino possunt: Nunquā enim vera humilitas, & vera obedientia: sine charitate aut fuerunt, aut poterunt esse aliquando, quia sicut ignis sine splēdore, aut calore omnino non est: ita charitas sine humilitate vel obedientia esse non potest. Verā ergo charitatē & perfectam humilitatem vel obedientiā retinentes: nihil quasi de meritis nostris præsumamus. Nemo se de sua industria extollat: sed de gratia diuina confidat. Nemo sibi virginitatem, lectionem, orationem, vigilias, vel ieiunia sine charitate vel obedientia, prodesse credat: quia quomodo caro sine anima viuere non potest: sic reliquæ virtutes sine charitate figurā habere possunt, veritatem habere non possunt. Talia sunt enim sine charitate ieiunia: qualis sine oleo lucerna, fumare atq; fetorem vel putorē reddere potest, lucem veram habere non potest. Sed (sicut iam dixi) non est opus vt nos præsumamus verbis diutius admonere: quod vos rebus ipsis, & operibus nouimus Deo propiciāte perficere. Quid enim cogitare, & facere, & dicere debeatis, per assiduam lectionem, Deo insinuante cognoscitis. Et ideò si omnia quæ legistis, per Dei adiutorium implere contēditis, ac sanctum & venerabilem patrem vestrū toto corde diligentes in omnibus quæcunque Deo inspirante præcepit, piam & humilem obediētiam exhibetis: absq; vlla dubitatione cum ipso sancto patre vestro ad æternam beatitudinem fœliciter venietis. Et quia Deo propitiante de omnibus capitalibus criminibus securi estis, & liberi: de paruis & minutis peccatis sēper debetis esse soliciti. De illis peccatis suggero: vnde beatus Ioannes Euangelista nos admonet, dicens. *Si dixerimus quia peccatum non habemus: nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et iterum scriptum est. *Iustus in die septies cadit, & resurgit.* Nam sine criminibus Deo auxiliāte esse: & possumus & debemus, sine paruis, quibus tanquam circumuolātibus muscis assiduè inquietamur atque impugnamur: nullus vnquam iustorum aut fuit, aut esse poterit aliquando, secundum id quod supra

Matth. 10.
Psal. 54.
1 Ioan. 1.
Prou. 24.
Ibidem.

supra diximus. *Iustus in die septies cadit, & resurgit.* Aut enim per cogitationem, aut per voluntatem, aut per sermonem, aut per operationem, aut ex necessitate, aut per fragilitatem, aut per obliuionem: nobis plerumque peccata subrepunt. Nam qui sola capitalia crimina cogitat, & contra ipsa tantummodo pugnare contendit, & de paruis peccatis aut paruam aut nullam solicitudinem gerit: non minus periculum incurrit, quam si crimina maiora committeret. Non ergo despiciamus peccata nostra, quia minuta sunt: sed timeamus quia plura. Nam & pluuiarum guttæ, minutæ sunt: sed quia plures sunt, flumina implent, & domos subruunt, & aliquoties impetu suo etiam montes trahunt. De ipsis enim scriptum est. *Qui spernit modica, paulatim defluit.* Et iterum. *Delicta quis intelligit?* quis enim est: qui tanta vigilantia custodiat cor suum, vt nunquam ociosus sermo ex ore eius procedat? de quo tamen in die iudicij reddenda est ratio. Quis est qui non mentiatur, cum tamen scriptura dicat. *Os quod mentitur, occidit animam?* Quis est de cuius ore, vel aliquoties maledictiones non exeant: cum scriptum sit. *Neque maledicti regnum possidebunt?* Quis enim dinumerare præualeat, peccata quæ quasi paruula ac penè nulla à nobis reputantur: cum tamen scriptura diuina grauiter nos pro illis esse puniendos testatur, & ideò secundum sententiam Salomonis cum Dei adiutorio, omni custodia corda nostra seruemus, vt si minuta peccata ad integrum euadere vel vitare non possumus: vel tardius ab ipsis præueniamur, & quoties victi fuerimus: purgare illa, vel redimere suspiriis & gemitibus festinemus. Ipso adiuuante, &c.

Eccl. 19. *Psal. 18.* *Sapien. 1.* *1. Cor. 6.* *Prou. 4.*

SERMO VNDECIMVS.

Vereor venerabiles in Christo filij, ne dum vobis pro conseruanda quiete, rustico sermone aliquid præsumo suggerere: apud illos qui nesciunt quanta sit veræ charitatis virtus, notam videar præsumptionis incurrere. Sed hanc præsumptionem ipsa mihi charitas ingerit: quæ timere non nouit. Rogo venerabiles vt inquantum estis securi de præteritis: tantum sitis soliciti de futuris. Omnia enim crimina nostra, ad nos reuertuntur: si non quotidie bonis operibus expurgantur. Sunt enim, quod peius est, negligentes & tepidi: qui de solo Christianitatis vocabulo gloriantur, & putant quod illis sufficiat vestem mutasse, & religionis tantum habitũ suscepisse. Nescientes illud propheticum. *Fili accedens ad seruitutem Dei: sta in timore, & prepara animam tuam ad tentationem,* nec sententiam Psalmistæ considerantes. *Propter verba labiorũ tuorum ego custodiui vias duras.* Et id quid Apostolus ait. Per multas tribulationes: oportet nos intrare in regnum cœlorum. Vestes enim deponere sæculares, & regiosas assumere, vno die aut vnius horæ momento possumus, mores verò bonos iugiter tenere, vel contra male dulces voluptates sæculi huius quãdiu viuimus Christo adiutore laborare debemus, quia non qui cœpit, sed qui perseuerauerit vsque in finem: hic saluus erit. Imprimis ergo omnis anima quæ religionem seruare desiderat: gulam vincere, ebrietatem vitare tota se virtute contendat. Et statim paratũ conuiuium in mensa mediocri studeat: vt caro illius nec nimietate abstinentiæ debilitetur, nec per deliciarum abũdantiam ad luxuriam prouocetur. Deinde profunda humilitas iaciat fundamẽta, linguam refrenet, detractiones quasi venenum fugiat: verba ociosa nec ipse proferat: nec ab alio prolata auribus suis libenter admittat. Vestimentorum habitum nec nimis abiectum, notabiliter preciosum, aut periculose elegantem: habere consuescat. Lectionem autem ipse frequentius legat: aut legentis verba tota pectoris auiditate suscipiat. De diuinis scripturarum fon-

Eccl. 2. *Psal. 16.* *Actu. 14.*

Digitized by Google

Ioan. 12. tibus: iugiter aquam salutis hauriat, illam vtique de qua Dominus dixit. *Qui credit in me: flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* De paradisi floribus, hoc est scripturarum sanctarum sensibus: anima sancta se iugiter ornare contendat. Præstante Domino nostro Iesu Christo qui viuit, &c.

SERMO DVODECIMVS.

Licet multis rebus, fratres charissimi, nos Deo propitiante conuersatio vestra lætificet, & de vestris profectibus frequentius gaudeamus: tamen sunt aliqua de quibus charitas vestra debet admoneri, & ideò rogo, vt suggestionem nostram sicut consueuistis, libenter accipiatis. Gaudeo fratres dilectissimi, & Deo gratias ago: quia vos ad audiendas lectiones diuinas video ad conuentum fratrum, vel ad Ecclesiam fideliter accurrere, sed si & profectum vestrum, & gaudium nostrum ad plenum complere vultis: maturiùs conuenire debetis. Nam in tempore psalmodiæ, vel orationis seu diuinæ collationis: quos infirmitas non detinet, non sine aliquo reatu animæ suæ ad Ecclesiam tardius vadunt. Fabri vel reliqui artifices vigilant, vt possint corpori necessaria prouidere: nos cur non debemus temporius ad Ecclesiam surgere, vt possimus peccatorum indulgentiam obtinere? Si illi pro lucro pecuniæ: nos quare non vigilamus pro amore vitæ perpetuæ? Interdum aliqui ventis se tempestatibusque immittunt & nauigant ab oriente vsque ad occidentem, sustinentes pericula multa, interdum etiam famem ac sitim amarissimè tolerantes: & si hæc omnia patienter sufferunt propter substantiam perituram, nos pigebit vigilare propter vitam æternam? Et ideò rogo vos vt & maturius, & cum timore Dei surgatis: & cum surgitis magis orate vel psallite, quam ociosis vos vel sæcularibus studeatis cogitationibus occupare. Qui enim ad collectam vel Ecclesiam veniens, vana vel ociosa cogitare voluerit: melius fuerat illi non venisse, qui dum se infructuosis cogitationibus occupat: nec ipse benè psallit, nec diabolus ab eo per psalmodiam suam longè propellitur, nec lectioni diuinæ ipse auditum suum competenter accommodat, & sic cum sua & aliorum peccata psallendo & orando delere debuerat: non proficit eis. Ante omnia igitur fratres charissimi quoties orationi incumbimus: cum silentio, & quiete mentis & corporis supplicare debemus. Quicunque volunt cũ alta voce orare, omnibus iuxta se stantibus orationis fructum videntur auferre. Rugitus tamen & suspiria, vel gemitus si comprimi non possunt: audiantur, nam oratio nostra talis debet esse: qualis

1. Regum. 1. fuisse legitur beatæ Annæ matris Samuelis, sic enim de illa scriptum est, *quia flens orabat, & labia eius tantummodo mouebantur:* & vox penitus non audiebatur. Audiant hæc omnes, & imitentur: præcipuè illi qui ita alta garrulitate, sine vlla verecundia cum strepitu vocis orant, vt iuxta se orare & alios non permittant. Oremus ergo sicut dixi cum suspirio, rugitu, vel gemitu tantummodo: & illud si reprimere non possumus, sint tantũmodo in corde rugitus,

Psal. 37. gemitus, vel suspiria: secũdũ illud propheticũ. *Rugiebã à gemitu cordi mei.* Oremus, inquã non voce sonante: sed conscientia ad Dominũ clamãte. Orãtes autẽ fratres charissimi quantũ possumus adiuuãte Domino laboremus: vt nulla nobis extranea cogitatio subrepere possit, ne fortè aliud habeamus in corde, & aliud proferamus ex ore. Ne fortè dum lingua Dominũ rogat: cogitatio in rebus vanis occupata, ab orationis sensu discedat, & inde acquirat peccatum, vnde potuit habere remedium. Si enim apud aliquã personam potentem velles aliquam causam allegare necessariam, & subitò auersus ab illa media

Digitized by Google

interlocutione dirupta, aliquibus te velles scurrilitatibus occupare, qualem putas iniuriam illi personæ cum qua loquebaris inferres? aut quomodo contra te illius iniuriam commoueres? Si ergo cum homine loquentes, tota intẽtione animi laboramus, ne aliud cogitantes illi cum quo loquimur iniuriã facere videamur, cum deo autem in oratione loquentes, & ante tãtam maiestatem peccatorum nostrorum miserias allegãtes: non nos pudet, non erubescimus captis sensibus huc illucque discurrere, & infœlicem mentem multis occupationibus à conspectu diuinæ maiestatis abstrahere. Et ideò vnusquisq; antequam in oratione procũbat: omnes cogitationes superfluas animi sui intentione pura, Deo auxiliante repellat, vt anima Sancti spiritus feruore succensa, omne vitium compunctionis vel orationis igne consumat, & vagas & volaticas cogitationes longè dispergat, vt solæ virtutes & sanctæ meditationes in cordibus vestris locum semper inueniant. Omnis homo, fratres charissimi, quod tempore orationis attentius cogitat: hoc sibi pro deo constituit, & hoc quasi dominũ videre, & quasi dominũ adorare videtur, quę res, dilectissimi, nimium mihi aliquoties intolerabilem dolorem incuti & tremorem: cum in ipsa orationis intentione mens ad diuersas occupationes sæculi rapitur, vt cũ verbis videtur aliquid allegare, longe alibi agnoscitur cogitatione discedere, quasi sit aliquid quod plus cogitare debeamus quando cum deo loquimur: quam ex toto corde, & toto animo, & tota mente peccatorum indulgẽtiam & Dei gratiã debeamus expetere, verbi gratia cuique fortè in oratione subrepit vt forum cogitet: quicumque sit si forum cogitat, forum adorat. Subrepit illi vt domum quæ fabricatur aut reparatur ante oculos habeat: quod ante oculos habuerit, hoc adorat. Fortè vineas, hortũ, aut aliquid aliud cogitat: quod ante oculos cordis proposuerit, hoc in illa oratione pro deo habebit. Taceo de malis & fortè etiam de turpibus cogitationibus, & immundis. Cõsiderate, fratres charissimi, quæso vos, & videte quã sit dura ista captiuitas, vt lingua quasi cum deo loquatur, & tota animi intẽtio ad terrã, vel parietes, vel lapides dirigatur, & si ista quæ alio tempore licitè cogitare possumus, vel videre: nimis durũ est si in oratione nobis subrepãt, putas alia quę alio tempore illicitè cogitantur: quantũ mali erit, si ea in oratione positi cogitemus? Idẽ si cupiditatẽ, si odium, si iracũdiam, aut luxuriam, vel cætera his similia inclinati ad orationem ante cordis nostri oculos, proponamus? Vnde, fratres charissimi, totis medullis conscientiæ dominum deprecemur: vt nos ab ista ludificatione dæmonum liberare, & peccatorum nostrorum indulgentiam donare dignetur. Et ideò dilectissimi fratres iterum atque iterum rogo, si fieri non potest, vt istas captiuitates animæ ad integrum possimus euadere: vel quantum possimus auxiliãte deo laboremus, vt eis vel tardius occurrere videamur ne fortè per negligentiam dum orantes aliud cogitamus: inde apud dominum inueniamus offensam, vnde poteramus acquirere gloriam. Oremus ergo fratres, non solùm pro nobis: sed & pro omnibus, vbicũque sunt, Christianis. Nec solum pro amicis: sed etiam pro inimicis dei misericordiam deprecemur. Et quia beatus Apostolus dicit, quod oremus sicut oportet, nescimus: *Roma. 8.*
hoc semper pro nobis, & pro omnibus aliis supplicemus, vt Deus dignetur nobis hoc cõcedere, quod nouit animę nostræ conuenire: Ante omnia fratres orationem dominicam in oratione dicamus: quia libenter sine dubio orationem exaudit, quam ipse pro sua ineffabili benignitate cõstituit. Hæc ergo, fratres charissimi, si Deo inspirante, sicut cõsueuistis, libenter accipitis, & quantũ vires Deus dederit implere cõtenditis: & nobis facietis gaudiũ, & vobis præ-

Digitized by Google

parabitis regnum. Timendũ est enim valde quod scriptũ est. *Maledictus homo,* Hiere. 48. *qui opus Dei facit fraudulenter.* Sed & illud obseruandũ est omnino, quod Apo- Colos. 4. stolus dicit. *Instate orationi, vigilantes in ea.* Et iterum. *Sine intermissione orate, in* 1. Thess. 5. *omnibus gratias agite.* Et dominus inquit. *Vigiate, & orate: ne intretis in tentatio-* Matth. 26. *nem.* Et iterum. *Oportet semper orare, & non deficere.* Item beatus Petrus ait. *Estote* Luca. 18. *prudẽtes, & vigilate in orationibus.* Et ideò qui pro aliqua infirmitate, vel aliqua 1. Petri. 4. communi vtilitate detentus, hæc in conuentu adimplere non potest: vbi iacet vel laborat vt melius potest adimplere satagat, considerans publicanum Luca. 18. illum Dei misericordiam cõsecutum, qui ad cœlos pro humilitate oculos leuare non audebat, sed inclinato ad terram capite, pectus tundebat, & peccata intus clausa quasi iudex seuerissimus verberabat. Et ideò meruit, vt de eo dominus dignaretur dicere. Descendit hic publicanus iustificatus: magis quã ille Ibidem. phariseus, quia omnis qui se humiliat, exaltabitur: & omnis qui se exaltat, humiliabitur. Exemplum & ipsius pharisei considerandum est & timendum: qui Luca. 18. pro eo quod stans orauit, ideò non meruit exaudiri. Sed fortè sunt aliqui qui ideò nolunt genua flectere, vel assiduè orare: quia se credunt peccata grauia non habere. Auertat hoc deus à sensibus Christianis. Ipse periculosiùs peccat qui se grauiter peccare non putat, & tunc magnam expugnationem sustinet: quando se impugnari non sentit. Sed dicit aliquis. Quis est qui se peccatorem non credat? Sine dubio ille qui se peccatum graue non putat habere, qui prostratus aut incuruatus animæ suæ remedium non requirit. Sed forte timẽt aliqui ne vestimẽtis suis iniuriam fecerint ob sordes vel puluerem: magis autem timendum est, ne anima non orãtium sordida remaneat. Plus enim apud vos debet valere anima vestra quã tunica vestra Et valdè timendũ est ne dũ vestis nitida custoditur: multis peccatis, ac negligẽtiis anima sordidetur. Rem terrenã ab homine terreno requirẽtes, prope vsque ad terrã nos humiliter inclinamus: & à deo remissionẽ peccatorũ, & æternam requiem requirẽtes, num cum magna contritione cordis, corpus etiam humiliando vsque ad terram, debemus deo supplicare? Nam ita legitur de beato Elia & Eliseo, & aliis sanctis: 3. Reg. 18. quod frequẽter prostrati in terram ad dominũ cum omni cõtritione cordis, 4. Reg. 4. orauerunt. Et de ipso domino nostro in Euãgelio scriptũ est quod ita in ter- Luca. 22. ram procidẽs orauerit vt ab eo guttæ sanguinis stillarent. Quid enim indigebat Christus, vt taliter supplicaret? Non ille quicquam indigebat, sed nobis exẽplo suæ orationis remedia præparabat. Orat misericordia: & non orat miseria, orat charitas & non humiliatur iniquitas. Prostratus in terrã orat medicus: & non inclinatur ægrotus. Orat innocẽtia: & non orat nequitia. Orat qui peccatũ non fecit, nec in cuius ore dolus inuẽtus est: non se prosternit multis peccatis obnoxius. Orat iudex, & desiderat parcere: & non orat reus, vt indulgentiam mereatur accipere. Orat iudicaturus: & orare dissimulat iudicandus. Non ergo pigeat, si infirmitas non prohibet: vt se vnusquisque in terram prostratus humiliet. Rogo vos itaque fratres, & admoneo: vt venientes ad Ecclesiam hoc solum quod in Ecclesia cõpetit, agite, in aut orate aut orãdo psallite, vt orando veniã peccatorũ accipere, & psallendo ad spiritalẽ possitis lętitiam peruenire, Sicut enim fideliter psallentes, & humiliter deprecantes & pro se & pro aliis quibus exemplum vitæ præbuerint, vel pro quibus orauerit (accepturi sunt gloriam: ita è contrario qui non ædificationis, sed destructionis exemplum præbuerint, & pro se & pro aliis passuri sunt pœnam. Sicut enim timendum est illud Euangelicum. *Omne verbum ociosum, quod lo-* Matth. 12. *cuti fuerint homines: reddent de eo rationem in die iudicij:* ita verendum est de cogitationibus ociosis, vel illicitis, maximè in tempore psalmodiæ,

Digitized by Google

vel orationis subrepentibus. Accusant enim vel defendent nos cogitationes nostræ, ante tribunal Christi, bonæ videlicet defendent: malæ autem nos accusabunt, vt ait Apostolus inuicem accusantibus, & defendentibus nos cogitationibus nostris. Ecce fratres charissimi tunc diabolus maximè nos impugnare consueuit: quoniam nos contra se spiritualibus armis præparatos esse cognouit. Et quià nos non pôtest corporaliter de Ecclesiæ conuentu repellere: in ipsa Ecclesia infructuosis nos cogitationibus inuoluere studet & noxiis occupare vt nobis per inanes aut etiam sordidas cogitationes, vel noxias psalmodiæ vel orationis, vel diuinæ lectionis fructum possit auferre, vt corpore tantum videamur in Ecclesia stare, & corde vel cogitatione longè à conspectu diuinæ maiestatis abscedere. Et ideò quantum possumus cum Dei adiutorium contra illius insidias repugnemus: secundùm quod ait Apostolus Petrus. *Aduersarius vester Diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide.* Et illud quod scriptum est. *Subditi estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.* Quapropter fratres charissimi rogo vos vt contra istas durissimas captiuitates animæ, auxiliante Domino quantum possumus repugnemus & ociosas cogitationes quas etiam extra Ecclesiam noxias esse nouimus, præcipuè intra Ecclesiam quasi diaboli venena fugiamus vt orando, psallendo, legendo cum diuina reuerentia pro nobis & pro aliis pectora nostra à malis omnibus liberari, & benedictionem accipiendo bonis spiritualibus mereantur impleri. Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum Amen.

Rom. 2. *1 Petr. 5.* *Iac. 4.*

SERMO DECIMVS TERTIVS.

Diligenter attenditis dilectissimi ac venerabiles filij, & euidenter agnoscitis: quod nullus hominum sibi soli viuit, & nullus sibi soli moritur. Omnis enim homo quantiscunque exemplum sanctæ conuersationis præbuerit: cum tantis, & pro tantis ad præmia æterna perueniet, & è contra qui exemplum malæ vitæ & actionis peruersæ ostenderit: quantoscumque suis malis moribus ad iniqua opera prouocauerit, cum tantis & pro tantis perpetua supplicia sustinebit. Nos verò non solum malè viuendi exempla cæteris non debemus præbere: sed etiam sancta & salubri admonitione eos ad humilitatem ad charitatem vel obedientiam, debemus iugiter prouocare. Non simus de illis qui irascentibus: malis consiliis solent pabulum superbiæ ministrare. Non simus de illis qui per amarissimas linguas, non solum non volunt vulnera curare: sed etiam quæ sunt sana vulnerare contendunt: qui murmurando, detrahendo, inobediendo vel irascendo, non Christo seruire, sed diabolo militare consueuerunt. Astutus & crudelis hostis diabolus calliditate veteris artificij ac multiformis ingenij: animas quas semel persuasione nequissima desides ac tepidas vel negligêtes efficere potui, etiam in aliorum subuersione, eas sibi seruire compellit. De quibus scriptum est. *Vtinam calidus esses, aut frigidus: nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Tales enim animas ad inobedientiam vel superbiam præparatas: diabolus omni lumine veritatis priuatas excæcat: & quasi venator robustissimus, & auceps callidissimus velut indices sibi, ad decipiendas etiam sanctas animas si potest, aptat & præparat. Quomodo auceps facere solet, qui columbas quas prius cœperit, excæcat, & surdas facit, vt dum illic reliquæ columbæ conuenerint, præparatis retibus capiantur: ita etiam hostis antiquus de tepidis & negligentibus, vel desidiosis monachis, vti consueuit, & cum eis oculos patientiæ clauserit, ignemque compunctionis vel flammam veræ charitatis extinxerit

Apoc. 3.

Digitized by Google

& de solo religionis nomine vel habitu gloriari persuaserit, sicut dixi ad aliorum perditionem velut indices eos proponit & præparat in exemplum, vt dum illos simplices quique & minus soliciti imitantur, diuersis retibus vel laqueis capiantur. Isti tales non solum pro se, sed & pro aliis: quos per exemplum malæ conuersationis de bono humilitatis & conscientiæ reuocauerit, rationem sunt in die iudicij reddituri. Antiquus enim hostis, qui semper bonis inuidere consueuit: primum seruos Dei, quos tepidos & negligentes esse cognouerit, persuadet ociosis verbis & fabulis occupari, vel cogitationibus illicitis irretiri, murmurando vel detrahendo: ad contumaciam prouocare, & ad legendam vel audiendam lectionem tardissimos reddere, & cum in eorum cordibus velut callum & (vt ita dixerim) scoriam teporis induxerit: ad quælibet opera mala, sibi eos facit præparatos, & omnibus vitiis infœliciter seruire compellit. Secundum illud quod veritas dicit. *Qui facit peccatum: seruus*
Ioan.8. *est peccati, & à quo quis superatur: seruus eius efficitur.* Sicut enim sanctæ ac spirituales animæ feruore charitatis accensæ Spiritu sancto aguntur, & ad omne opus bonum præparantur. Secundum quod Apostolus ait, *Qui spiritu Dei*
Rom.8. *aguntur, hi filij sunt Dei: ita è contrario negligentes* & tepidi, ab illo contrario spiritu possidentur. De quo scriptum est. *Cum exierit spiritus immundus ab homine:*
Luc.11. *vadit per loca arida quærens requiem & non inuenit, postea reuertens: inuenit domum suam vacuam, & scopis mundatam, & adducit secum septem alios spiritus nequiores se, & erunt nouissima illius peiora prioribus.* Hæc enim sine dubio patiuntur: monachi superbi, inobedientes & tepidi. Cum enim in primordiis conuersationis suæ, relicta sæculi conuersatione ad militiam sanctæ religionis animo feruenti confugerint: per gratiam Dei vacuantur omnibus malis. Postea verò dum per negligentiam, ac desidiam non apponunt studium vt cum Dei adiutorio repleantur spiritualibus bonis: vitia quę discesserant, inuenientia eos vacuos cum multiplici remeantia turba, compellunt eos vacuos redi-
Prou.26. re ad vomitum, vt impleatur in illis quod scriptum est. Sicut canis reuersus,
2.Petr.2. ad vomitum suum odibilis fit: ita & peccator quando reuertitur ad peccatum suum. De istis talibus terribiliter clamat Apostolus Petrus. Si enim fugientes coinquinationes mundi, iis rursus impliciti superantur: facta sunt eorum posteriora peiora prioribus. Melius enim fuerat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post cognitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Contigit illis illud veri prouerbij. *Canis reuersus ad vomi-*
Ibidem. *tum suum: & sus lota in volutabro luti.* Hoc illud euenit iis qui quod post abstinentiam ad gulam post vigilias ad somnolentiam, post humilitatem ad superbiam, post obedientiam ad contumaciam, post patientiam ad iracundiam, velut canis ad vomitum suum, & velut sus, reuertuntur ad luxuriæ volutabrum & ideò qui se talem esse nouerit: dum corrigendi tempus est: cum rugitu & gemitu ad vulnus superbiæ, humilitatis medicamentum contendat apponere: Contra murmurationis vel iracundiæ venenum: Antidotum obedientiæ festinet accipere, & antequam anima sua multis peccatis obnoxia de hac luce discedat: remedium sibi in die necessitatis acquirat. Et lampadi suæ per su-
Matth.25. perbiam extinctæ humilitatis & charitatis oleum, dum colligendi tempus est, præparare contendat, vt inter sanctas virgines accensa virginitatis lampade, in vasculo animæ suæ oleum charitatis exuberet, quia penitus virginitas in corpore, nihil proderit: si charitas & humilitas, a corde discesserint. Et hæc quidem obseruant animæ sanctæ: & quæ illis similes esse volunt, facere non desistunt. Aliæ verò quæ non spiritualiter, sed carnaliter viuút: nó humilitati sed superbiæ infœlicia colla submittunt, nec velut apes spiritualia mella

Digitized by Google

colligunt,sed quasi vespæ crudelia venena diffundunt,quando senioribus inobedientes existunt,quando flammis iracundiæ succenduntur,quãdo odium in corde recondunt: quando murmurationibus suis & se & alios vento superbię de portu obedientię excussos,& de tranquillitate patientiæ perturbatos, faciunt naufragare & qui in primordiis conuersationi suæ relictis sæculi fluctibus,ad quietẽ Monasterij confugerunt: nunc nimio furore superbiæ in ipso portu,& procellis iracundiæ naufragare probãtur, istis talibus meliores sunt,illi qui sæculo seruire vidẽtur,quia multò melior est humilis cõiugalitas quã superba virginitas.Et plus laudabiles sũt,qui se in medio pelago Deo auxiliante custodiunt: quã illi qui in portu nimia securitate vel neglig ẽtia merguntur. Fœlices ergo sunt illæ animæ quæ ita cor suum diuersis virtutũ aromatibus Christo donãte replere contendũt: vt illorũ ore nunquã nisi charitas,& humilitas,nunquã nisi castitas,& mansuetudo,atque obedientia proferantur, vnde & sibi æterna præmia: & aliis præbeant sanctæ conuersationis exẽpla.Sicut ẽ contrario infœlices sunt illę animę,& miseræ,& omni lachrymarũ fonte lugendæ:quę ita malis moribus corrumpuntur,vt ex illarum ore, vel indigna conuersatione non Christi medicamẽta,sed diaboli venena procedant,quæ cũ foris religioso habitu quasi pellibus ouium conteguntur,velut lupi rapaces intrinsecus esse noscuntur,& serpentium vel viperarum more, tandiu fictam humilitatem habitu corporis demonstrare: quandiu nulla castigatione corripiũtur.At verò vbi vel leuis admonitio fuerit exhibita:tũc falsa humilitate remota,apparebit cellata superbia,& tũc in veritate cognoscetur,quia aliud proferebatur in ore, & aliud abscondebatur in corde. Falsa humilitas,fingebatur in corpore:& superbiæ virus,tegebatur in mente. Hæc omnia ergo timentes potiùs,quam de vobis sinistrũ aliquid sentientes: cum omni humilitate,& paterna solicitudine charitati vestrę suggessimus.Et ideò ante oculos tepidorũ negligentias proferre voluimus: vt & de bonis,quæ in vobis munere diuino collocata sunt,spiritualiter gaudẽtes,Deo gratias referatis,& pro me ac meis similibus, qui adhuc multis negligentiis præmitur: iugiter Dei misericordiã supplicetis, vt cum ante tribunal Christi vobis pro perseuerantia bonorũ operum corona tribuetur,nobis per intercessionũ vestram vel peccatorum indulgentia concedatur.Præstante domino nostro Iesu Christo,cui est honor & gloria in sæcula sæculorum.*Amen.* *Matt.*

SERMO DECIMVS QVARTVS.

INstruit nos,atque hortatur sermo diuinus, fratres charissimi, qualiter attingere debeamus ad inquirenda promissa sua, & obtinenda illa bona sua, quæ nec visu capi possunt, nec auditu percipi, nec cogitatu comprehendi *1.Corin.2.* possunt. *Petite, inquit, & dabitur vobis:*id est vt petamus orãdo,quæramus larando,pulsemus desiderando.Pulsemus ergo non solũ desiderando,sed etiam *Luce 11.* proficiendo atque perseuerando,& in spe cœlestium tanto incitemur studio, tantóq; in ardescamus affectu,vt cum præmiorũ dignitate desideriorum magnitudo concordet. Non vult Deus noster bona sua:in inueniendo vel quærendo,facilitate vilescere. Preciosa namq; & concupiscibilis merces: cupidũ amatorem,auidumque negotiatorem requirit.Ergo illo tantorum munerum repromissor: non vult in opere suo tepidum, despicit fastidiosum, recusat coactum, vitat ingratum, respuit indeuotum. Lentum enim & parum gratum quærere gratiam diuini amoris muneris, maxima est iniuria remunerantis. Ergo totis licet animæ, & corporis exerceamur laboribus, totis licet viribus obedire desudemus: nihil tamen est quod merito pro cœlestibus

Digitized by Google

bonis pẽsare & offerre Deo,valebimus.Non valẽt vitæ temporalis obsequia: quantum vitæ perpetuæ gaudia. Lassescant licet membra vigiliis, pallescant
Roma.8. licet ora ieiuniis: *non erunt tamen condignæ passiones huius temporis, ad futuram gratiam quæ reuelabitur in nobis*,vt ait Apost.Pulsemus ergo quantũ possumus fratres charissimi:quia non possumus,quantũ debemus.Futura beatitudo acquiri potest:æstimari nõ potest.Nisi enim cũ auiditate,nisi cũ bona volũtate cum lætitia Dei opera egerimus:Deo nos periisse nouerimus. Putamus charissimi quod dignè quęrat ista anima,& ita pulset vt ei aperiatur:quę ad præceptum senioris,ira superbiaque cõmota,inobediens perseuerat.Putamus inquam quod ita petat, vel ita quærat vt inueniat: qui pro aliqua negligentia correptus & disciplinæ ordine castigatus, non se ad emendationem, non ad satisfactionem confert,sed magis ad proteruiam & indignationem, vt dicat sibi iniusta vel non sufferenda prærogari,& desero atque discedo, & per superbiam dicit, hæc ego non patiar. Iam primum se ante Abbatem præpositúmve non obedire fatentur, vel corrigi non patitur: puto quod adhuc emptum se esse nesciat,qui Christianæ militiæ mancipatus dicere præsumit,non obedio, aut non patior, hæc penè est:vt neget se Christi sanguine comparatum. Quid enim aliud est hoc: quam ipsi domino clamare, liber sum, nihil
Roma.6. tibi debeo? de talibus dicebat Apostolus. *Cùm enim serui essetis inobedientiæ: liberi fuistis iustitiæ*.Non benè ingenuus approbatur:qui misera vitiorum seruitute deprimitur.Clamat autem in contumelia disciplinę,& in peccato animę suæ dicẽs,quia nolo obedire,dura sunt quę præcipis,non possum ea pati. Quid est hoc aliud, quam iugum Christi rebelli ceruice discutere? Isti tales nesciunt quod vouerunt: obliti sunt propter quod in Monasterij congregationem venerunt. Isti tales non bene petunt: sed ab infidelitate pulsantur. Quid prodest quod discedit iste talis vndique astrictus vinculis passionum: quem hinc atque inde circumuallant vitia sua? Dignè aliquis discederet de Monasterio:si illo ire posset,vbi eũ diabolus inuenire nõ posset.Nemo se fallat, non fugiat aduersarium de loco ad locum: sed de vitio ad virtutem, de passione ad emendationem.Si fugias eum:sequitur te.Emenda te: fugiet à te
Iacobi.4. sicut Apostolus Iacobus ait.*Resistite diabolo, & fugiet à vobis*.Non obedire autẽ vel velle discedere:quid aliud est nisi dupliciter facere diaboli volũtatẽ, & voluntate sibi etiam in præsenti sæculo damnationem inferre peccati? Illis ipsis qui grauius apud nos deliquunt: nullam tristiorem, nullamque acerbiorem possumus inuenire sententiam, quam à corpore congregationis abscisi,sine prece abscedant.Et nonne amentię genus est:vt hoc quisque pro remedio expectet, quod ei etiam à præposito nisi pro summo crimine non possit inferri:Intelligamus ergo istas indignitates, & contractiones inimico disponente & cooperante prouenire. Etenim si non potest aliquem absolutè de loco salutis excutere:primo occasiones, & causas varias immittit, & inobedientiæ passionẽ,quam semper socia infidelitas comitatur,quæ cum captiuã illaqueauerit mentẽ:statim intoleranda atque impossibilia facit,etiam illa quę parua sunt.Et sanè dubiũ non est,quod vires inobediẽtibus diuinitùs substrahuntur,& qui non habent necessariam fidei deuotionem: etiam id quod habent,aufertur ab eis.Ita ergo inobeditia indurat animum,quem semel cœperit:vt ad suscipienda pręcepta nec à veritate,nec ratione flectatur,sed quod pessimum est,sibi soli credat,& prę omnibus suas intẽtiones sequatur,& hoc solũ rectum putet,quod obdurato corde concepit,similis eis effectus:de qui-
Prou.12. bus diuinus sermo pronunciat. *Itinera insipientibus recta in conspectu eorum.*

E.

Et iterum. *Sunt viæ quæ videntur rectæ esse hominibus: nouissima autem eorum venient in profundum inferni.* Postremo eueniet huiusmodi animabus, sicut domui quæ super arenam ædificata est. Hæc enim parabola:ad inobediẽtes maximè respicit. Nam sicut ait Dominus. Qui audit verba hęc,& non faciat ea is assimilabitur viro stulto, qui ædificat domum super arenam & cum influxerint stillicidia passionum, cum aduenerint flumina & torrentes atque impetus tribulationum, & multitudo negligentiarum: cum flauerint venti illi vtique qui per istum aërem volitant, ad Christi aream ventilandam sicubi inueniant paleam, quam ad suum ludibrium rapiant atque dispergant: tunc irruunt in domum illam quæ sine obedientiæ fundamento ædificata est, & fit ruina illius magna. Sed fortè dicet aliquis. Nunquid statim de hoc loco discedere:ruina est dicenda? dico charissime. Non grandis spes est, si nauis in fluctibus constituta, licet ipsa non pereat, tamen iacturam maximam de onere vel mercibus suis faciat:& vacua ipsa ad portum perueniat. Sic non grande gaudium si aliquis à sæculi fluctibus nomen, atque habitum professionis suę custodire videatur:anima verò labescat negligentiis atque defluat. Et quid est crudelius, quidque lugubrius quam subitò non solùm tanquam aliquis repẽtini prædonis captiuus eradicari de loco ad quem te Deus tuus vocauit, quo te primum illuminauit, in quem te primum post mala sæculi quasi ad portũ de tempestate adduxit: sed etiam obliuisci subitò fraternæ societatis & consolationis, obliuisci loci illius in quo dulcis immutationis habitus te nomine sæcularis exuens? Aues ipsæ diligunt nidos suos:amant etiam loca in quibus multæ sunt, Amant cubilia & pascua sua. Qua libet naturæ libertate passim per diuersa rapiantur discursibus:sæpiùs tamen ad chara sibi loca, quodã desiderio reuertuntur, & tu intellectu præditus, ratione munitus ita interdũ sensibus alienus efficeris: vt Dei beneficiis præferas volũtates, & intentiones tuas, atque insinuationes Diabolicas. Et quãlibet ad duros labores, quamlibet ad nostræ salutis naufragia, atque ad nostræ animæ detrimenta discurramus: totum hoc minimè prænimia cordis indignatione sentimus. Hoc ait sermo diuinus. *Ibi sentimus, vbi non abundat amaritudo.* Tempore enim discessionis inimicus multa promittit:sequę illic quo tendit maiorem profectũ, multam gratiam, atque omnium rerum abundantiam fingit reperturũ, ad se tanquam angelum suscipiendum: & post hoc, quando anxietate repletus & pace nudatus, atque profectus sui studium, ac sacrum ouile dereliquerit, cũ animaduertet quasi sedatam sui temporis tempestatem: tunc videt quid mali secum egerit, tunc recognoscit quid periculi incurrit: quod de loco ad quem cum gaudio venerat cum scandalo, & sine pace discessit. Tunc sera pœnitentia super suam pœnitet ruinam, ac deflet: sicut quædam feræ quæ prę dolore super eos quos occiderint, flere dicuntur. Et hæc omnia animæ detrimenta: ex inobedientiæ malo eueniunt. Obedientes autem & humiles: omnes tribulationes cunctosque labores post tergum iaciunt, atque in compendio mittunt. Sciendum vero est quò quanto humiliores & obedientiores fuerimus patribus, & præpositis nostris: tantò super nos & leuius, & dulcius iugum Domini sentiemus. Et iterum quanto obedientiores maioribus & adinuicem fuerimus: in tantum obediet Deus orationibus nostris. Videamus tamen fratres charissimi, quam sint acceptabilia Domino vel opera vel ieiunia eorum qui suis potiùs quã seniorum voluntatibus obsequuntur. Clamant enim illi sicut Propheta testatur, & dicunt: *Quare ieiunauimus & nescisti: humiliauimus animas nostras, & non aspexisti?* Et idem sermo diuinus respondet. *Ideo quia in diebus*

Prou. 12. Luce 6. Ibidem. Psal. 80. Eccle. 24. Esaie. 58. Ibidem.

ieiuniorum vestrorum : inueniuntur voluntates vestræ , ac si diceret. Quia vestris voluntatibus abrenunciastis, & aliorum voluntatibus propter vitam æternam vos suppofuistis : nunc autem quia vos subtrahistis, non obediendo & murmurando, quiquid agitis non aspicio, immò vos & vestra opera reprobo. Vidimus ergo opera inobedientiæ animarum non respici ieiunia non videri, vota non suscipi. Vnde nos ergo amplius mãdata illius sectemur qui ad hoc ad nos descendit de cœlo, non solum vt nos de morte æterna redimeret propria sua morte diabolo pro nobis obiecta: sed etiam vitæ ædificaret exẽplo, & cum illo dicamus. Non veni vt facerem voluntatem meã, sed eius qui misit me patris. Ecce Dominus ac redemptor noster, fratres charissimi, cuius vtique voluntas nunquam nisi bona esse potest, & tamen dicit se non suam, sed patris facere volũtatem, id est non hominis assumpti, sed diuinitatis propriam consequi voluntatem, quæ & sua vtique est in hoc quod cum patre & Spiritu sancto vnus idemque Deus & fuit, & est, & erit: & nos miseri terra & cinis, nostram & non seniorum nostrorum cupimus vnquam sequi voluntatem. Ire autem post voluntates proprias tam perniciosum est: vt hoc nobis iam postmodum iratus pro damnatione peccati, inobedientibus irroget, dicens. *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum : ibunt in voluntatibus suis.* Quamobrē qui vult tuta esse opera sua, & recta in conspectu Dei: nihil obedientiæ præferat, nihil præceptis aliorum siue ille minor, siue senior sit anteponat: Quanto enim quisque senior: tanto plus studere ædificationi debet, & nullum sibi finem proficiendi faciat, nullum terminum acquirendi constituat cum sibi audiat dici. *Præpara in exitu opera tua.* Et rursum. *Non vites vsque ad mortem iustificari.* Et illud. *Sapientia, in exitu canitur. Et in fine ne corrumpas.* Quãto ergo proficimus: tanto plus humiliemur, quia quanto plus humiliati fuerimus: tanto plus proficiemus. Nullus ille senior tam doctus appareat: vt putet quod non eum obedientia deceat, quæ Deum decuit. Quis non confundatur de gloria sua? Humilitas enim atque obedientia in minoribus adhuc necessitas: in senioribus etiam dignitas est. Ille bene proficit, ille bene consumat: qui quotidie sic agit, quasi semper incipiat. Quamobrem augmenta meritorum: incitamenta esse profectuum scriptura commemorat, de iis qui primas negligentias prætermittunt, & in alias atque alias semper incurrunt, dicens. *Peccator adiicit ad peccandum.* De profectu vero dicitur: vt sanctus sanctificetur adhuc. Videamus primum quid est: peccator adiicit ad peccandũ, verbi gratia. Mali cuiuslibet aut obtrectationis passio me impugnare incipit: si non statim pœnitudo vitij huius mordet, cras facilitas tanta huius vitij veniet, & quædam (vt sic dixerim) suauitas, vt reuocare me ab illo, & continere non possim. Ita enim euenit, vt qui quo tempore potuit, emendari noluit: incipiat in sequenti nec velle, nec posse. Verbi gratia. Superbię acquiescere cœpi, regulam violaui, seniorem læsi, iuniorem destruxi, si non me statim pœnituit, tam grauiter fuisse præuentum: iam de die in diem me libentissimè rapiet ipsa violentia consuetudinis, & impetus passionis, vt nec delinquere intelligam nec peccare me sentiam: obscurat enim atque obruit animum assiduitas delinquendi. Etenim ita negligentis cor obdurabitur: vt hoc ipsum si se non humiliet, si non satisfaciat, præposito suo nocere non se credat. Insuper exultet, & dicat: quam constanter illi restiti, quam bene non acquieui, quanta auctoritate respondi, putabat quod semper me illi humiliare deberẽ, quod qui facit: diabolo se dare vltro captiuum cõstat, qui de hominum vitiis ac perditione letatur. Et ita eiusmodi animæ eueniet illa sententia, quam superius

Marginal notes: *Ioan. 6.* (beside "plo, & cum illo dicamus"); *Psal. 80.* (beside "iam postmodum iratus"); *Prou. 24.* / *Eccle. 18.* / *Prouer. 1.* (beside "nullum sibi finem ... mortem iustificari"); *Apoc. 22.* (beside "cens. Peccator adiicit").

Digitized by Google

perius diximus. Peccator adiicit ad peccandum. At nos refugientes hæc: illam *Ibidem.* sententiam potiùs teneamus quæ dixit. Sanctus sanctificetur adhuc vt quotidie addamus ad bene acta: & cum Dei adiutorio præterita vel subrepētia minuamus peccata, nec de nobis aliquid præsumamus: quia Dei est, omne quod sumus. Simus itaque indeficiētes, fratres charissimi, in opere dei: propter ęternam retributionem, vt quotidie ad meliora tēdamus. Ipsa enim apprehēdendi auiditas, ipsa consuetudo proficiendi: ad maiora nos semper prouocet. Etenim dominus vbi viderit deuotionem animæ: ardentiorem insinuabit affectum, & quanto nos ad studia bona addiderimus: tanto ille adiutorium parabit, quanto nos apposuerimus ad diligentiam: tanto ille addet ad gloriam. Qui enim habet: dabitur ei, & abundabit. Et alio loco dicitur. Posui adiutoriū *Luca. 12.* super potentem. Gratia ergo de gratia nascitur: & profectus profectibus ser- *Psal. 88.* uiunt, lucra lucris, & merita meritis locum faciunt, vt quanto quis acquirere plus cœperit: tāto plus conetur inquirere, & quāto auidiùs de sapientię bonis hauserit: tanto plus haurire desiderarit, sicut de se ipsa loquitur sapientia. Qui *Eccles. 24.* ederit me, adhuc esuriet: & qui biberit, adhuc sitiet. Vrgeamus cursum nostrū vt crescat in nouissimo vita nostra. Quæramus ergo dilectissimi vsque in finem: vnde sine fine mereamur gaudere. Sed esto quod non possimus exercere: offeramus tamen nos ad desiderium bonorum spiritualium, tunc verò nos offerimus ad desideriū spiritualium: si quotidie in cordibus nostris disponamus ascensus. Cum nulla infirmitate, nulla etate possint lassari mentes: oportet efficaciam interioris hominis exerceri. Extēdamus itaque nos ad humilitatis exercitium, ad sapientiæ & beneuolentiæ studium, ad compunctionis & charitatis augmentum: vt iis spiritualibus quibusdā gradibus ascendere mereamur ad præmia domini nostri Iesu Christi, cui est honor, & gloria in sæcula sæculorum, *Amen.*

SERMO DECIMVS QVINTVS.

Fidelium exhortatores animarū: ministri sunt cœlestium præceptorum, dicente domino. Qui vos audit me audit. Merito de cœlo expectat præmiū: *Luca. 10.* qui perficere studet cœleste mādatum. Nemo ergo existimet fratres charissimi quod sacerdoti præstet: si quis obediat sacerdoti. Erudientis sedulitas: obtemperantis vtilitas est, diuina quodam loco doctrina testatur. In auris aurea, *Prou. 25.* & margaritum fulgēs: qui loquitur verbum in aurem audientem & obedientem. Vides quia officium prædicantis: ad ornamentum pertinet audientis. Obedientia ergo operationis tempore refulget in margaritum: remunerationis vero tēpore dilabitur ad coronam. Qui vos (inquit) audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Obedientia ergo expectet gratiam: inobedientia vero expauescat offensam. Et ideo anima negligens quando audit verbum, & non exhibet fructum: similis est illi arbori ad quam explorandam dominus venit, & non inuenit in ea nisi folia tātum: & propterea quia benedictionem ferre noluit, sentētiam maledictionis excepit, ne ex ea fructus vlteriùs nasce- *Matth. 21.* retur. Et in alio loco dicit. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum exci- *Matth. 3.* detur, & in ignem mittetur. quę non facit (inquit) fructum bonum Vides quia parum est apud deum, si malum non feceris: nisi etiā in bonum solicita cogitatione profeceris. Sapiētiæ doctrina, terrenæ culturæ vitam negligentis hominis comparat, ita dicens. Tanquā ager, vir insipiens: & sicut vinea homo cui *Prou. 28.* deest prudētia. Si dereliqueris eū, incult9 erit: & spinis implebitur totus & erit desertus. De quo in alio loco dicitur. *Expectaui vt faceret vuas & fecit labruscas* *Esaie. 5.* Ita ergo anima si negligatur, si securitati ac desidię reliquatur: sterilis ab omni

Digitized by Google

fructu efficitur, ab omni spe deserta redditur & pro iucūdissimis frugibus, triste loliū & arentes tribulos germinabit. Scimus & vsu cognouimus quomodo possessionis alicuius dominus contristetur, vel quo dolore feriatur: si post tempus aduenieńs agrum suum rubis ac sentibus repletum atque obsitum videat, vel verbere grandinis cęsum, vel ferarum ac bestiarum incursione vastatum. Nonne ita affligitur quasi de parte corporis sui quicquam amiserit, ac de anima sua aliquid imminuerit? Quapropter, fratres charissimi, si damnum rerum taliter animū affligit, ac deiicit: quomodo affici, quomodo ingemiscere ac flere sapientem oportet, quando prospicit agrum cordis, suis vineam domini desertam fieri, ac diuersis vitiis tanquam impulsu grādinis verberari, & animæ detrimento ac defectibus cędi, & mortifero igne libidinis medullitus concremari? Quomodo inter hæc lugere se debeat negligēs ac tepidus Christianus, quomodo eum apud se de se cōtristari oporteat: interroget studiosos terræ colonos, quos tam grauiter insensibilium rerum, ac terrenarum damna contristant. Penè plus ista excruciant foris posita detrimēta, & ab homine separata: quam ea quæ de nobis intra nos pereūt, vt causa cupiditatis penè charior esse hominibus appareat, quam salutis. Vnde & nos inculto, & deserto agro similes sumus: si nihil fructuosum in operibus ostendamus, nihil cultum in moribus præferamus. Proinde, fratres charissimi, quia Dei agricultura sumus: eradicemus à nobis primitùs cum adiutorio ipsius tanquam spinas ac noxia germina, sæculares delectationes & concupiscentias corporis, quibus lætificatur ac reficitur inimicus, sicut diuina testātur eloquia. *Sic prastes, inquit concupiscentias animæ tuæ, facient te in gaudium inimicis.* Et ideò pugnantes contra confusibiles tentationes, totis cum Propheta visceribus proclamemus. *Nequando dicat inimicus meus prævalui aduersus eum*, recordemur lubricos primæ ætatis errores: quid nobis profuit per erubescenda opprobria, & dedecorosa ludibria viciorum, tantas carni & concupiscentiæ nostræ contumelias irrogasse. De quibus dicit Apostolus. *Quem inquit fructum habuistis tunc: in quibus nunc erubescitis? Quid nobis profuit in perditione nostra etiam laborasse?* Sicut propheta commemorat dicens. *Vt inique agerent, laborauerunt.* Quid profuit vsuras operum cum voluntate gessisse: & fragilem iuuentutis nauem per infœlicia annorum traxisse naufragia? Vbi fuit tunc tremendi illius iudicij metus? vbi terror ignis æterni, quando in nobis sacri baptismi dona vacuauimus quando in nobis niueos olosericæ nuptialis amictus concidimus. Quando in nobis diuinæ imaginis reuerentiam temerauimus? quando dilapidauimus delatas à summo parente diuitias quæ æternam beatitudinem, & cœli regnum valebant? Et nunc dies illos applicandos putamus vitæ, cum videamus in lucrum mortis transire quod viximus. Vbi sunt illi qui omnem ætatem in carnis lętitia consummantes, ex hoc iam sæculo transierunt? Nonne totum eis in obliuionem misit vltimus dies? hoc ipsum sacra scripta commemorante. *Malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ.* De qua & alibi dicit. *Desiderium peccatorum peribit.* Quando enim hominem concupiscentiæ suæ iam tardè cum spiritum deseruerint: concupiscentiæ inquam secum oblectamenta rapient, & sola nobis crimina relinquēt. Quando homini iam extra corpus suū posito aperiri ac reuelari cœperit sæculi illius noui, atq; in vtraq; parte mēsuræ cōditionis ęternitas: tunc mirabimur ac stupebit, quomodo tātis malis, quomodo tātis flagitiis acquiescere potuit, homo ad imaginem Dei factus, & ac cœlestem gloriam præparatus, tarda iam tunc secum pœnitudine reputabit, quare eum sic subditum, atque captiuum tenuerunt prauissimæ ac vilissimæ pas

1. Corin. 3.
Eccle. 13.
Psal. 12.
Roma. 6.
Hiere. 9.
Eccles. 11.
Psal. 111.

Digitized by Google

mæ passiones,cui cœli regna,cui præparantur Angelorum consortia.Tunc sibi intra se vnusquisque cum gemitu:sed iam tardè loquetur dicens. Vbi estis illecebræ? vbi estis concupiscentiæ? Ad hoc mihi momentaneas ac fugitiuas ingessistis delectationis species,vt æternas postmodũ angustias inferretis:ecce in locum breuium suauitatum : dolores perpetui successerunt. Ergo fratres charissimi,nunc quilibet ista cogitet:dum adhuc possunt cum remedio cogitari.Loquatur secum homo,ac seipsum confundat & dicat.Nõne ego sũ opere Dei psalmatus, propter quem speciosa mundi elementa formata sunt, cuius ministeriis subiecta sunt totius creaturæ officia:cur me ipse erubescendis obscenæ cupiditatis illecebris mei oblitus inuoluo : Cur preciosus actori meo,mihi apud me vilis sum: Ac si facilè indigna confutatur improbitas,dum confunditur vilitati seruire generositas.Nec præualebit in homine fœdæ impugnatur passionis dum pugnatio fortitudinem attributæ subministrat conscientię dignitatis.Consequens igitur erit,vt proficiente cum viribus,fide,remunerationis promissa indubitanter expectet:dum tanta in se recordatur beneficia creatoris ac redemptoris. Et cum spirituales nequitias & inuisibiles aduersarios humana conditio, Christo expugnauerit duce, nec impossibile putabitur,vt in Angelicas beatitudines transferri obtineat,qui in hoc sæculo Angelicas deuicerit potestates.Eodem præstãte Domino nostro Iesu Christo cui cum patre & spiritu sancto æqualis gloria & honor est in sæcula. Amen.

SERMO DECIMVS SEXTVS.

QVod verè vobis charitatis donum tam frequenter insinuamus : illa vel maximè res facit,quia præcipuum ac peculiare ipsius Domini mandatum est,& nihil est dulcius haberi si cum Dei adiutorio nitamur fœlicius implere.In animo enim nostro res agitur, in quo si aliquid mali non intromittit voluntas:locum inuenire nescit iniquitas.Et vbi radix omnium malorum cupiditas non fuerit:radix omnium bonorum charitas deesse non poterit.Prima & singularis diuinæ misericordiæ causa est,quod per spiritum sanctum ipsa charitas diffunditur in cordibus omnium Christianorum,vt eam si velint possint iugiter custodire, & dulcedine ipsius incessabiliter satiari. Et quia contraria solent sanare contraria, & nihil ita est aduersum vel contrarium charitati,quæ est fundamẽtum omnium bonorum,quam cupiditas quæ radix est omnium malorum,& istæ duæ simul esse non possunt, quia reuera dulcedini,nihil cum amaritudine:nec luci cum tenebris,nec vitę cum morte. Quicumque in se radicem cupiditatis dominari cognoscit: imploret Dei adiutorium vt possit extirpare cupiditatem, & plantare charitatem. Hoc enim qui fideliter fecerit:omnia Dei præcepta cum gaudio,& exultatione cõplebit quia quoties amaritudo aliqua sæculi,animum incurrere tentauerit:præualere etiam in illo charitatis dulcedo non permittet penitus.Et sic ei vera charitas insinuat,in dulcedine omnium bonorum cœlestium laborandum:vt eum faciat tolerare amaritudinem terrenorum.Secũda causa est,quia tam leuis est sarcina charitatis:vt non premere,sed subleuare consueuerit. Qui enim illam quomodo à Christo accepit,cũ ipsius adiutorio seruare voluerit: nec pedibus currendo,nec manibus operando fatigationem sentiet,nec in humero aliquã grauem sarcinam portando, poterit laborare. Quia & quandiu se aliquibus diuinis operibus,amor charitatis exercet:dulcedo amoris ipsius eum laborare non sinit. Quia quicquid non amanti graue est:amanti, suaue & leue est. Teneat ergo vnusquisque bonam voluntatem, & omnes homines vt seipsum diligat: & quod sibi ab aliis fieri optat, hoc aliis facere velit. Pro bonis

Margin notes: 1.Tim.5. — Mat.11. — Mat.7.

Digitized by Google

oret,vt à Domino custodiantur. Pro mediocribus:vt meliores fiant, pro malis:vt cito se corrigant.Et in omnibus peccatoribus vitia potius quam ipsos, odio habeat: & ad imitationem bonorum medicorum morbos oderit, non ægrotum.Nam in peccatoribus vel quibuscunque inimicis suis, magis ipsos quam vitia eorum odio habet,qui aut in præsenti eos desiderat puniri, aut in futuro æterno incendio concremari.Quæ res quam execrabilis sit,& abominabilis:sancta charitas vestra cognoscit. Boni verò Christiani omnes inimicos suos,magis corrigi:quam perire,desiderant.Et pro ineffabili bonitate student,nec illis,nec aliis maledicere:propter id quod scriptum est. *Vir multum*
Ecc.23. *iurans replebitur iniquitate:& non discedet de domo sua plaga.* Non discedere non de domo æterna,sed de anima eius intelligendum est, quæ templum Dei est.
Sap.1. Studeant etiam nunquam mentiri: quia scriptum est, *Os quod mentitur occidit*
Psal.5. *animam.* Et iterum, *Et perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Iustitiam tenere
Psal.105. contendunt:propter id quod scriptum est.*Beati qui custodiunt iudicium,& faciunt iustitiam in omni tempore.*Castitatem tenere toto corde festinant:quia castitas merebitur consortia Angelorum.Hæc ergo omnia quæ suggessi:& breuia sunt,vt possint memoriter retineri, & tam suauia, tam dulcia, vt debeant Deo auxiliante operibus impleri.Ecce in his omnibus veræ ac perfectæ charitatis operibus,sicut etiam dictum est:nihil aut manibus,aut pedibus agitur, vt se aliquis non per impossibilitatem aut infirmitatem excusare conetur. Cum enim charitas omni dulcedine dulcior sit,quare durum, & asperum iugum auaritiæ, cum tantis periculis ac laboribus homines portare volunt: & dulce onus Christi,& suaue iugum ipsius de ceruicibus suis excutiunt: Contra ista quæ charitati nostræ suggessi: nullus qualemcunque poterit excu-
Matt.11. sationem opponere, vt se dicat aliquis ea non posse perficere. Non enim indicitur ei ieiunare,plusquam potest: nec hoc ei imponitur, vt à vino vel carnibus abstineat, si hoc infirmitas corporis sui non tolerat: quis sine istis operibus quæ supra commemorata sunt, charitas sufficit, sibi illa verò bona opera sine charitate prodesse omnino non poterunt. Hoc totum iterum atque iterum dico,fratres charissimi,,vt plenius possitis agnoscere, quia nullus se poterit excusare, quod præcepta non possit implere. Quia quando vigilas,aut ieiunas plusquam præuales,similiter in omnibus illis in quibus laboras:excusationem habere potes: ab iis autem quæ in animæ virtute consistunt,& præcipuè à charitate in qua continentur omnia bona: nihil poteris excusare, quod eam non possis perficere Deo auxiliante. Et ideò qui veram charitatem voluerit retinere: non inueniet quod in veritate aliis, sed quod sibi tantum debeat imputare.Tenete,fratres charissimi,dulce ac salubre vinculum charitatis,sine qua diues pauper est, & cum qua pauper, diues est. Diues si charitatem non habeat:quid habet? Pauper si charitatem habeat: quid
1.Ioan.1. non habet? Et quia sicut dicit Ioannes Euangelista. *Deus charitas est.* Quid pauperi deesse poterit, si per charitatem Deum habere meruerit? Et è contra quid diuiti terrena fœlicitas proderit,si Deū habere non meruerit.Amate ergo & tenete charitatem,fratres charissimi:sine qua nullus vnquam Deū vide-
Iacob.2. bit.Nolite vobis sine charitate blandiri,etiam si reliqua opera bona feceritis, sed potius timete id quod scriptum est. *Qui vniuersam legem seruauerit: offen-*
Rom.13. *dat autem in vno:factus est omnium reus.* Quid est hoc vnum,nisi vera charitas
1.Cor.13. de qua Apostolus dicit. *Omnis lex: vno sermone completur. Diliges proximum tuum: sicut te ipsum.*Nam intantum reliqua bona opera sine charitate, nihil prosunt:vt libera voce clamat Apostolus.*Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,& si tradidero corpus meum vt ardeat charitatem autem non habeā*

Digitized by Google

nihil mihi prodest. Et ideò quia ipsa vera Charitas in dilectione consistit,qui se cognoscit vel vnum hominē odio habere: festinet amaritudinē fellis euomere, vt dulcedinem in se charitatis mereatur accipere, quia sine illa,nec ieiunia,nec vigiliæ,nec orationes,nec eleemosinæ,nec fides,nec virginitas:vllum poterit hominem adiuuare. Et quia cum de charitate nos Apostolus dicens. *In charitate radicati & fundati & radix omnium bonorum est charitas:* euidentissimè constat quod quomodo quælibet arbor pulchra & amena & fructibus plena,si in ea radix viua non fuerit,omnis eius pulchritudo marcescit: ita & quilibet Christianus si reliqua opera sua tanquam in ramis, se habere monstrauerit & de ipsis sine charitate præsumens, radicem ipsius charitatis habere noluerit:sine vllis fructibus sterilis remanebit, quia non habet viriditatem ramus boni operis : si non manserit in radice charitatis, vt ait Gregorius.Vera enim charitas in aduersitatib⁹ tolerat, in prosperitatibus tēperat,in duris passionibus est fortis : in bonis operibus hilaris in tentatione tutissima inter fratres veros dulcissima,inter falsos patientissima.In Abel per sacrificiū grata. In Noe per diluuiū secura. In Abraham in peregrinationibus fidelissima.In Dauid in tribulationibus patientissima, inter insidias, innocens : inter iniquitates,gemens,in veritate respirās.Casta in Susanna cum viro: in Anna, post virum:in Maria præter virum Humilis in Petro ad obediendū:libera in Paulo,ad arguendū:Humana in Christianis ad confitendū: diuina in Christo ad ignoscendum Vera enim charitas,dilectissimi,anima est omnium scripturarum,prophetiæ virtus,sciētiæque fundamentum,fidei fructus,diuitię pauperum,vita morientium. Hanc ergo fideliter retinete,hanc toto corde,& tota animi virtute diligite,huic ingiter adhærete.Suauis est enim Deus,& omni dulcedine dulcior.Societas ipsius,non habet amaritudinē:conuersatio ipsius nō habet dolum.Si illam volueritis ex integro corde tenere:& in hoc sæculo vos faciet cū gaudioDei pręcepta perficere,& in futuro ad pręmia ęterna peruenire,quod ipse pręstare dignetur dominus noster IesusChristus qui cū Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita sæculorū sæcula.*Amē.* Ephe.5.

SERMO DECIMVS SEPTIMVS.

ADmonet nos per prophetiam, Fratres charissimi,sermo diuinus dicens. *Vouete, & reddite domino Deo vestro.* Quisquis ergo quod potest voueat Psal.75. & reddat.Ne voueatis, & non reddatis : sed quisquis quod potest voueat & reddat.Non sitis pigri ad vouendum.Non enim in viribus vestris confidatis, vt impleatis. Deficietis enim: si de vobis præsumitis, si autem de illo cui vouetis : vouete,& securi reddetis.Vouete ergo & reddite dominoDeo vestro. Quid debemus vouere,& reddere Fratres? Credere in illum : sperare ab illo vitā æternam,bene viuere,secūdum communem modum, & est quidam modus communis omnibus.Non adulterari, non furtum facere, non amare violentiam,non superbire,non hominem occidere, non fratrē odire,non aduersus aliquem perniciem tenere,omnibus in communi, præcipiuntur, hæc omnia.Quicquid ergo ad fidem,ad iustitiam,ad castitatem,vel ad misericordiam pertinet, omnes vouere debemus & cū adiutorio ipsius cui vouemus, reddere.Vouit aliquis virginitatem,alius castitatem,alius hospitalitatē, magna vota sunt hæc. Alius relinquere omnia sua distributa pauperibus, & ire ad communem vitam in societate sanctorum : magnum votum vouit. Vouete, & reddite domino Deo vestro. Quisquis quod vouere voluerit, voueat,& illud attēdat,vt quod vouerit,reddat.Vnusquisque de eo quod vouit, si respicit retrorsum:malū est:Nescio quælibet sanctimonialis nubere voluit?

Digitized by Google

quid voluit?quod & virgo quęlibet,quid voluit?quod & mater ipsius aliquid mali voluit?Malũ planè.Quare?quia iam nupserat domino Deo suo.Quid dixit talibus Apost.Paulus.*Viduas adolescẽtes,nubere si vellẽt*,sed tamen ait quodã loco.*Beatior tamẽ erit:si sic permãserit,secundũ meum consiliũ.* Ostendit beatiorẽ si sic permanserit secundũ meũ consiliũ:non tamen damnandã,si nubere voluerit. Ait autẽ de quibusdã qui vouerunt,& non reddiderunt.*Habentes quidẽ damnationẽ,quod priorẽ fidem irritam fecerunt:vouerunt,& nõ rediderunt.* Nemo ergo in Monasterio posit⁹,Fratres charissimi dicat,recedo deMonasterio.Nõ enim soli qui in Monasterio sunt:peruenturi sunt ad regnũ cœlorum. Et nũquid illi qui ibi nõ sunt:ad Deũ non pertinebunt?Respõdetur eis.Illi non vouerunt:tu vouisti,tu retrò respexisti.De die iudicij cum Dominus minaretur, quid ait:*Memẽtote vxoris Loth:*omnibus dixit.Quid enim fecit vxor Loth:liberata erat de Sodomis:&in via posita,retrò respexit:vbi repexit ibi remãsit. Facta est autẽ statua salis, & illius contẽplatione,cõdiantur homines. Cor habẽt:nõ sint fatui,nõ retrospiciãt,ne malũ exemplũ dãtes:ipsi stulti remaneãt, & alios condiãt.Et modo diximus illud quibusdã fratribus nostris,quos fortè videmus veluti infirmari in proposito bono: & tales vultis esse, quales illi sunt.Obiicimus illis quosdã qui retro respexerunt & isti qui fatui sunt: illorũ exẽplum timentes qui in salẽ conuersi sunt,per ipsos aliquo modo condiũtur, & sapiẽtes efficiuntur, ne retro aspiciãt. Vouete ergo:& reddite Deo vestro, quia illa vxor Loth ad omnes pertinet.Hic quibus placet relicta omni spe sęculari,& omni actione terrena voueant,se cõferendo in societatẽ sanctorum & in communẽ illam vitã,vbi nõ dicitur aliquid propriũ, sed sunt omnia cõmunia,& est illis anima vna:& cor vnũ in Deũ. Quisquis verò voluerit inde recedere:nõ talis habetur qualis ille qui nõ intrauit. Ille enim nõdũ discessit: iste retro respexit.Quapropter,charissimi,quomodo quisquisvestrum potest, vouete & reddite, quomodo poterit quisq; :nemo retro respiciat.Nemo suis pristinis delectetur vitiis. Nemo auertatur ab eo quod ante est:ad id quod retro est,currat, donec perueniat, non pedibus:sed desiderio currimus. Nullus autem in hac vita: peruenisse se dicat. Quis enim potest tam perfectus esse, quam Paulus Apostolus & tamen ait. Fratres ego non arbitror me comprehẽdisse.Vnum autem qui retro sunt oblitus sum:in ea quæ ante sunt intentus secundũ intentionẽ sequor ad palmã supernę vocationis Dei in Christo Iesu. Vides Paulũ adhuc currere,& iã te existimas peruenisse.Quidã sunt enim qui festinãt,qui conuersi ad Dominũ cum hic non inueniunt requiẽ quam quærebãt & gaudia quę promittebantur,tanquã in itinere deficiẽtes,& longũ sibi quoddã,donec hoc sęculũ vel hęc vita finiatur,restare arbitrẽtes,& quęrentes aliã requiem quę si habeatur falsa est:respiciũt retro, & decidunt à proposito, nec attendũt,cum quanto terrore dictũ est.Mementote vxoris Loth.Vt quid enim statua salis affecta est:si homines nõ condit,vt sapiãt: Exemplũ ergo illius malũ,tibi sit bonũ vt caueas.Mementote vxoris Loth.Respexit enim retro,vnde liberata erat à Sodomis & remansit illic, vnde respexit ipsa in loco mãsura,& transeuntes alios cõditura.Liberati ergo à Sodomis pręteritę vitę: nõ respiciamus retrorsum.Nã hoc festinare est:non attendere, quod promisit Deus,quia longè est respicere ad id quod dimissum est:vnde liberatus est.De talibus quid dixit Apost.Petrus?Cõtingit illis res veri prouerbij. *Canis reuersus ad vomitũ suũ.*Premebat enim pectus suũ,consciẽtia peccatorũ:accepta indulgẽtia quasi vomuisti & reuelatũ est pect⁹ tuũ,id est facta est bona cõsciẽtia tua. Cur rursus reuerteris ad vomitũ tuũ?Si canis hęc faciẽs horret oculis neris

1.Timo. 5.
1.Corin.2.
1.Timo.5.
Luca.17.
Genes.19.
Actuum.4.
Philip.3.
Luca.17.
2.Petri.2.

Digitized by Google

tuis: tu quid eris in oculis Dei? Vnusquisq; autē, fratres charissimi, de loco itineris sui ad quē proficiēdo peruenit, & quē vouit Domino: inde respicit retro cùm ipsum dimiserit. Quapropter, fratres charissimi, epulæ sanctissimæ rogo & cum charitate admoneo, vt quicunque se nouit aliquid Deo vouisse vel ipso inspirante disponit, aut deliberat vouere: cum ipsius adiutorio vsque ad finem gloriosum, & salubrem consumationem se perseuerando fideliter conetur extendere, vt mereatur securus cum Apostolo dicere. *Certamen bonū certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de cætero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex*, non solùm autem mihi: sed & iis qui diligunt aduentum eius. Illud etiam cauere debemus, quod idem Apostolus pro nostra cautela, pro quadam commonitione protestatur dicens. *Solutus es ab vxore: noli quærere vxorem.* Et illud quo secundum consilium monere testatur dicens. *Bonum est nubere quibus licet: melius tamen est non nubere.* Et ideò non solum frequenter, sed multis vicibus deprecor: vt vnusquisque vestrum, vocationem suam consideret, & in quocunque statu vel gradu à Domino, vocatus est: in eo permaneat, si non vult in æternum perire, nisi fortè in melius proficiēdo, ad districtiorem vitam ascendere cupiat. Proinde, fratres charissimi in Dei nomine vnusquisque votum pro salute animæ suæ votum voueat, & cum ipsius adiutorio reddat. Et qui se iam vouisse cognoscit: si hoc ipsum Domino cooperante vsque in finem seruauerit, illibatumque ei reddiderit: & pro præuaricatione, damnationis sententiam euadet, & pro obedientia, præmia æterna Christo remunerante percipiet. Mihi autem, cui nulla suppetit confidētia meritorum, vel pro admonitione officij mei: sic orare dignemini, saltem veniam peccatorum Dominus donare dignabitur, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

2. Tim. 4.

1. Cor. 7.

Ibidem.

Ibidem.

SERMO DECIMVS OCTAVVS.

Ecce quam bonum, & quam iucundum: habitare fratres in vnum, id est, diuini amoris vno eodemque consensu, & sub eadem fide ac religione viuentes. Etenim nemo poterit hic gaudere cum sæculo: & illic regnare cum Christo. Si autem consideremus quæ, & quanta sunt præmia, quæ nobis promittuntur in cœlis: vilescunt omnia quæ habentur in terris. Nihil igitur transitoriū, nihil terrenum quærere debemus: quia pium patrem, & magnam hereditatem habemus in cœlis. Omninò nobis sufficere credamus: si propitium eum videre mereamur. Charitatem itaque teneamus: si ad eius promissa pertingere cupimus. *Charitas patiens est*: id est, malum pro malo non reddit, & discordantes ad concordiam reuocat, & cum omni homine pacem habet. *Benigna est*: id est semper bene volens, & bene faciens. *Charitas non emulatur*: id est nō habet inuidiam, quia qui alterius inuidet bono: ipse se damnat in anima, etenim per inuidiā diaboli: intrauit mors in orbē terrarū. *Charitas non agit perperā*: id est, nihil peruersum facit, vel facit propter decorē corporis, quia qui ornamentum corporis recipit: hic ornamentum animæ perdit. Purpura & serico indutus: Christum induere non potest. *Non inflatur*: id est, non extollitur super alios, nec in se est elata. *Non est ambitiosa*: id est qui habet charitatem, non est ambitiosus, id est, cupidus: id est, res terrenas non concupiscit, sed propria largitur, quia beatius est dare: quam accipere. *Non quærit quæ sua sunt*: id est, non quærit voluntatem corporis vel desideria carnis, sed voluntatem Dei, & salutem animæ suæ & aliorum, nec quærit quod sibi tantum, sit vtile: sed quod multis. *Nō irritatur*: id est, non suscitat iurgia, quia scriptū est. Seruū Dei non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes. *Non cogitat malum:*

Psal. 132.

1. Cor. 13.

Sapien. 2.

1. Cor. 13.

Digitized by Google

id est, non solum non facit malum, sed etiam non cogitat facere. *Non gaudet super iniquitate*, id est, cótristatur si quálibet inimicum aliquod malum vel fecisse, vel passum esse conspexerit. Vnde dicit Apostolus. *Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus*. Congaudet autem veritati. *Omnia suffert*: id est, iniurias illatas patienter sustinet, vel damna rerum temporalium, vel futura promissa quæ Deus promisit patienter expectat. *Omnia sperat*: id est quod promissum est recipere, quia veritas mentiri non potest. *Omnia sustinet*: id est, propter Deũ iniurias, vel illatas contumelias, quia sperat exinde futuram remunerationem. *Charitas nunquam excidit*, id est, vbi vera charitas fuerit, semper manet. *Qui enim natus est ex Deo: peccare non potest*. Charitas permanet in futuro: quia fides & spes transeunt, charitas permanet: hoc est quia creatura diligit creatorem. Sectamini igitur charitatem, dulce & salubre vinculum animarum: sine qua diues pauper est, & cum qua pauper diues est. Diligite ergo charitatem sanctè cogitantes: afferte fructus dignos iustitiæ. Et quicquid vberius quam dicere potui vos inueneritis in eius laudibus: appareat in vestris moribus. Ipso adiuuante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Roma. 12.

Ioan. 3.

Qui plura volet requirat bibliothecam Margarini. Tom. 2.

Vita S. Iusti Lugdunensis Archiepiscopi & monachi Lerinensis, vt habetur in antiquis M. S. exemplaribus, quibus vetustissima Martyrologia adstipulantur, fuit decimus tertius Episcopus Lugd. claruit autem anno Domini 381. sub Damaso Papa & gratiano Imperatore.

Die & Septemb.

VItam beati Iusti Lugdunẽsis Episcopi cogimur adiurati vel breuiter exponere: qui Lugdunensis quondã vrbis Sacerdos, nunc eius apud Christum patronus est. Cuius cùm mecum reputo inexpugnabilem in operibus fidem, præcipuum in victu rigorem & parcimoniam, diuturnã in solitudinem habitationem, eò sanè adducor, vt cunctanter affirmare non dubitem, eum licet pro Christo Martyrium non obierit, tamen complesse Martyrium. Non enim Martyrium perficit sola sanguinis effusio, nec solam confert fidei palmam illa exustio flammarum, aut funesta manus carnificum: nec occasu duntaxat & internecione, sed contemptu quoque corporis venitur ad Coronam: & quod citra vllam beatorum martyrum, qui inpersecutionibus sunt defuncti, iniuriam dictum volumus) carnem afflixisse, de mundo triũphasse, diabolum protriuisse martyrium est. Vt enim hæc ipsa rerum comparatione altrinsecus inter se conferamus, Martyr vincit subitum tortoris ignem: beatissimus Iustus edomuit flammas quotidianas. Martyr breuem suscipit cum persecutore conflictum: beatus Iustus longum habuit aduersus vitia carnis certamen. Martyr in strenua & virili colluctatione, Iustus in diabolica infestatione cõseruauit patientiam. Martyr pro Christo patitur, quia pati desiderat: voluit verò etiam beatus Iustus pati. Martyr abnegans idola verum Deum confitetur: Iustus vt præclarius Christum confiteretur, se ipsum abnegauit sibi. Postremò, martyris certamen omne mors illata consummat: beati verò Iusti auctum est certamen, dum mors negatur. Audi Apostolum dicentem: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*.

Martyrium obitur multis modis & præsertim teste Gregorio per patientiam.

Galat. 6.

At primùm quidem, vt de nomine beati antistitis pauca dicamus, vsitatũ est in sacris literis, vt ipsa nominum impositio siue enunciatio, quædam sit annunciatio futurorum. Ita ergo & Iusti nostri subsequentis vitæ gratiã iam inde ab incunabulis impositum nomẽ expressit, dum instinctu diuino præ se

fereno

ferens,id quod futurum erat,proprium accipit vocabulum à teſtimonio meritorum. Vndè etiam factum arbitror,vt ille ſanctus adoleſcens, tam virtutis, quàm itineris eius particeps futurus,nomen viatoris acciperet. Porrò Iuſtus, Viennenſis primùm Diaconus , poſteà verò Lugdunenſis Eccleſiæ antiſtes cõſecratus eſt. Quaſi ille Eccleſiam tanta puritate,integritate,modeſtia, pietate,patientia,per multos rexit annos,tanta quoque pauperum cura,tanta diuinorum mandatorum obſeruatione, vt etiam magnificos & præſtantes Domini Sacerdotes omni virtutum gratia anteiret.

Viator miniſter & diſcipulus S. Iuſti.

S. Iuſtus Epiſcopus Lugdunenſis.

Sed cùm ità intentus functioni ſuæ & plebis profectus, illi Eccleſiæ præſideret,ad eum expellendum frementis diaboli exarſit inuidia. Nam cùm in ea vrbe quidam ſubitò mentis furore correptus,in publicum ſe proripiens , obuios ignaróſque confodiſſet, ac pro atrocitate rei excitatio tumultu hinc atque inde premeretur abinfeſta multitudine eodem , quo in ſcelere vſus erat, telo ſe defendens, in Eccleſiam,non nihil iam ſibi reſtitutus,cõfugit:obſeratiſque ſacratarum ædium valuis, diu reuerentia loci inſanientis populi furorem à ſe amouit.Sed cùm ſeditio increſcens,iam etiam templo Domini ignes minaretur,beatus Iuſtus Epiſcopus,neceſſitate compulſus,accepta à quodam viro primario ſacramenti fide,quòd nihil homini illi periculi intentarent,ſed tantiſper duntaxat in cuſtodia aſſeruarent , donec populo eſſet ſatisfactum, reum extra Eccleſiæ clauſtra dimiſit. Eum verò turba , quæ in tumultu nihil alicuius penſi habet,pedibus colligatum trahens,vltimo mortis,ſupplicio affecit.Tum ille vir Dei,ſanctitate memorabilis,admiſſum facinus adſcribit ſibi,alienum crimẽ ſibi imputat,tam ſeuerus vltor culpæ,vt putabat,ſuæ,quàm pius diſſimulator alienæ.Cùm enim fraus ſæuientis diaboli,ſuo ſceleri populi furentis adminiſtram manum adhibuiſſet,totum illud facinus beatiſſimus antiſtes in ſe retorſit, omnes alios abſoluẽs,ſibi vni non ignoſcens. Sed quid mirum,ſi iuſtus in primordio ſermonis, accuſator eſt ſui ? O quam venerabilis eſt ſanctitatis & pietatis confeſſio. Cùm impudentia in alios ſoleat culpam conferre ſuam, hic vir beatus alienum crimen ſeu proprium confitetur. Peccauit incondita plebs,& quidem Satanæ inſtinctu peccauit: Iuſtus autem quid fecit ? Confidebat ille in domino , & dicebat animæ ſuæ , Tranſmigra in montem ſicut paſſer. Tetenderat antiquus ille peccator arcum nequitiæ ſuæ vt ſagittaret in occultis immaculatum arte calliditatis ſuæ : ſed manus quia Domini auxiliabatur ei,nihil profecit inimicus in eo.

Peccatũ alienum ſibi adſcribit.

Prou. 18.

Pſal. 10.

Nam Iuſtus ille, qui fuerat magnus ſacerdotio , factus eſt maior voluntario exilio, officio enim ſacerdotali ſe ſtatuit abdicare , & loca peregrina animo latitandi expetere. Reuerſus igitur ex quadam Italiæ , Synodo , ad quam fuerat euocatus , quod vix ſine lachrymis commemorari poteſt , non Lugdunum venit , ne totius plebis amore abſtrictus , liberam non haberet diſcedendi facultatem : Sed apud torrentem reſidens , ſi qui amici ad valè dicendum ipſi eò excurrere vellent, ſuſtinuit. Multis verò lachrymantium turbis eò accurrentibus , veritus nè multitudine oppreſſus retineretur , clàm ſolus & præter omnem expectationem receſſit: nec quiſquam ei ſe adiunxit comitem , præter vnum Viatorem , cuius ſupra mentio facta eſt, egregiè ſanè indolis puerum , qui tunc in Eccleſia lectoris munere fungebatur. Is ſolus , inquam , beatiſſimi ſenis latere cupientis veſtigiis inhæſit , etiam Arelate & Maſſiliæ agenti,nauemque conſcendere volenti non ſine admiratione ſe ei obtulit. Illo ergo in peregrinationis ſolatium recepto, eremum ſitiens, in Ægyptum nauigauit , ſoli ac vni illi adhærens , *qui eſt ſpes*

Vir ſanctus clàm deſerit Archiepiſcopatum,& fugit in Aegyptum.

Pſal. 54.

Digitized by Google

3. Reg. 19. *omnium finium terræ, & in mari longè*. Et cùm à facie furoris satanici instar Eliæ,
3. Reg. 17. Iezabelis minas fugientis, se subducere vellet, in deserta secessit, Aegyptiis illi alimoniam suppeditantibus: immò, vt planius dicam, coruis illi, vt Eliæ escas ministrantibus. Quoties enim per manus peccatorum sanctis victus affertur, toties suos Dominus coruorum opera pascit, quorum sanè atrum colorem iniqui non immeritò à suis vitiis induunt.

Postquàm autem Episcopus, & nomine & meritis Iustus, eò peruenit, inter sanctos illos eremitas degens, diu se celauit, vt tum nomine, tum dignitate suppressâ, summę humilitatis opus exercere posset, non iam clericis duntaxat, sed etiam Monachis & Laicis se inferiorem exhibens. Cúmq; non breui tempore ità lectus latuisset, accidit aliquandò, vt in præcipuo Monachorum sanctorum conuentu à quodam fratre, qui ex hac Prouincia eò tum peregrinus aduenerat, agnosceretur: isque ad eius genua prouolutus, cunctis stupentibus, & quid id rei esset sciscitantibus, sanctum Episcopum Iustum, illum esse confiteretur. Quod vbi cognitum est ab illis, omnes tantæ humilitatis virum admirantes, culpantésque ignorantiæ suæ temeritatem, quod Pontifici sese quamuis nescij præposuissent, superiorem erga illum negligentiam, recenti honoris exhibitione compensauerunt. Horum itaque vitæ particeps Iustus noster, noctes atque dies precibus & ieiuniis transigens, in conspectu Domini perpetuus erat pro suis Lugdunēsibus deprecator. Nam tametsi corpore ab illis aberat, at precibus aderat; neque illos reliquisse censendus est, ad quos suas preces referebat. Experierat Lachrymis opportuna loca, vt soli Deo vacans, quæ pro illis peteret, efficaciùs impetraret.

Agnoscitur à Monachis.

Precibus depascit relictas oues.

Eò autem tempore, quo sanctus Episcopus in eremo morabatur, sanctus Anthiocus, tunc presbyter Lugdunensis, pio incitatus officio ad visendū pręsulem suum peregrè proficisci deliberabat, vir sanè vitæ seueritate præcipuus & qui non immeritò posteà in ea sede beato Iusto successerit. Cùm igitur tāti præsulis desiderio terras ac maria transmitteret, beatus Iustus, aduentum eius adeò prænūciasse fertur, vt etiam, quibus diebus quæ loca adiret, exprimeret, ita dicens: Charissimus Antiochus noster hodie illic moratur immò verò illum ipsum diem, quo venturus esset ad eum, indicauit. Porrò cum annis aliquot in eremo Angelis proximam egisset vitam, & tātorum laborum dignus adesset finis, regna cœlorum scandenti, & in extremis agenti, flens & animo consternatus dixit Viator: cui me domine relinquis: Beatus Iustus respondit: nè turberis, fili, tanquam solatio destitutus non ita diu post tu me sequeris, quam eius prædictionem, à diuina reuelatione manantem, veram fuisse sanctissimi iuuenis obitus declarauit.

Antiochus Iusti successor

S. Iusti obitus. Itémque Viatoris.

Nota studiū Lugdunēsium erga eius sacrum Corpus.

Hoc sanè loco silentio premere nolim Lugdunensiū ciuium erga sanctissimum antistitem suum, studium & Amorem, vt qui ob asportandum sacrum eius corpusculum in Aegyptum vsque profecti sint, atque illic penè inaccessas prę ardoribus scrutati solitudines, ab ipso solis occasu in oriēti vicina loca profecti, totū ferè orbē pietatis suæ testē effecere: quātumq; se abdiderat atq; remouerat verecundissimi senis fuga tantùm se illorū pręclara studia intēderūt eius reducēdi causa. Nouerant illū eius fugæ cupidū fuisse, nec quòd ipsos deseruisset, ei imputare voluerūt, neq; enim discesserat ab eis aliquo illorum contemptu, sed cōpunctione animi, ob eam, quam suprà diximus, culpam susceptam. Et certè ostenderūt Lugdunēses se tam præclaro nō indignos Antistite, cum gratię eius magnitudinē officij gloria ęquipararūt: cū egregij sacerdotis & sācti senis ossa reuerēda fidelissima plebs à lōginquis regionibus cū multa alacritate

Transfertur eius corpus Lugdunum.

Digitized by Google

alacritate & religione reduxit, & cũ lachrymis præ gaudio fusis ea exceperũt: dederuntque operam, vt qui spiritu cum ipsis erat, esset & corpore in honorem Domini nostri Iesu Christi, cui est potestas & gloria cum patre & spiritu sancto in sæcula sæculorum Amen.

Ado Episcopus Viennensis in Chron. Anno Domini. 379. hæc inserit de S. Iusto.

SEd & Lugdunensis Episcopus Iustus miræ sanctitatis vir, qui postmodum relicta sede sui Episcopatus, inter sanctissimos patres auctoritas, mira humilitate latens moritur in Aegypto: cuius ossa pio amore sollicitι Lugdunenses ad vrbem suam reportant. Ossa quoque viatoris sanctissimi comministri ipsius. Constat autem hunc bene venerabilem Episcopum Iustum sub Pascasio Viennensi Episcopo nutritum Claudij eiusdem vrbis Episcopi Diaconum postmodum ad sanctam Lugdunensem Ecclesiam regendam translatum. Hæc ille. *Ann. D. 379.*

Petrus in cathalogo libr. 9. cap. 66.

IVstus Episcopus Lugdunensis insigni sanctitate refulsit qui Episcopatu relicto cum viatore Lectore eius Ministro ad Eremum Egypti se contulit: vbi multo tempore Angelicam vitam duxit: Ad hunc reuisendum Antiochus Episcopus, vir sanctus, eiúsque in Episcopatu successor ad Eremum accessit: & ab eo sanctitatis perspicuæ exempla reportauit, de quo dicetur infra in eius gestis, idibus Nouembris. Sanctus autem Iustus in pace quieuit pridie idus Octobris. Quem dum morientem minister eius defleret, eò quod se desereret, ille prophetico spiritu eundem hortans prædixit quod se citò secuturus esset. Quod rei per effectum probauit euentus: nam viator post dies septem ad patriam secutus est, videlicet duodecimo Kalend. Nouembris.

Iacobus Seuertius in Chronologia historica de successione Antistitum Lugdunensium numero, tertio decimo.

SAnctus Iustus vir summæ humilitatis ac miræ sanctitatis, floruit sub anno trecentesimo septuagesimo nono, ex Adone viennensi: & prophetico spiritu donatus, ex Beda in Martyrologio, quarto Nonas Septembris comparuit vocatus ad concilium Aquileiense: illicque dictus est, Gallorum legatus, velut agnitus excellens præ cæteris Episcopis, & primus Galliæ vniuersæ, aut ad minus Celticæ, anno quintodecimo Imperij Gratiani, quintodecimo Pontificatus Damasi, & trecentesimo octuagesimo primo nostræ salutis ex Demochare, Baronio, & aliis. Tandem in Aegypti Eremum secessit, & ibidem migrauit ad Dominum pridie idus octobris, ex iisdem auctoribus, & Surio, atque Haræo. Quo de transitu ad Heremi solitudinem Calendarium Lugdunense, eo die memoriam recolit, ipsiúsque recordatur Beda seorsum: Eiusdem verò sancti Confessoris natale habetur quarto Nonas septembris ex martyrologiis Bedæ & Vsuardi præter breuiarium Lugdunense Ad extremum cultus & officium translationis Reliquiarum verius quam aduentus seu reditus personæ viuentis aut obeuntis Lugduni celebratur pridiè Nonas Augusti, ex eodem Beda, & breuiario, tacente Vsuardo vel ipsis Nonis, Ex petro de Natalibus. De qua ossium aspersione alia idem Petrus de Natalibus libr. 9. capit. 66. Præter quam Ado. Et hæ quidem sacri corporis reliquiæ tum repositæ sunt in basilica septem Machabæorum, quarto Calendas Septembris, ex ipso Petro. Quæ Basilica postmodum dicata est sub vocabulo sancti Iusti, ex prædictis Beda & Petro. Dum nonnulli prælibatam Synodum Aquileiensem perrexisse notant sub anno trecentesimo

Sexta ætatis an. 379. *In catal. Concil tom. 2. ca. 32.* *Tom. 3. sub eodem anno.* *Lib. 7. c. 26.* *Apud. Baron.*

In Chron. lib. 3. 383. octuagesimo secundo, sanè Genebrardus eandem statuit sub anno sequenti trecentesimo octuagesimo tertio,& ipse vna cum tomo primo Conciliorum scribit hanc exstitisse prouincialem solum aduersus Bedam ac reliquos qui ipsam dicunt œcumenicam. In ea verò cum adessent triginta tres patres Diuus Ambrosius Mediolanensis Archiepiscopus illic sedit ordine secundus, & sanctus Iustus legatus Gallorum vigesimus secundus,ex ipso tomo & Demochare citatis. Cuius Iusti quanquam semel meminerit Martyrologium Baronianum,vsuardi,quarto Nonas Septembris, eius tamen ter recordatur Martyrologium Bedæ ex allegatis:* sanctus Antiochus qui antea presbyter **Ex. num. 16* Lugdunensis & post successor in sede, pio incitatus officio ad visendum sanctum Iustum eius Episcopum in Aegypti eremo morantem,nomine & actione verè iustum,peregré profectus est, ex Petro de Natalibus. Siue cum adhuc viuum reperit, idem Antiochus veluti subobscurè videntur innuere Surius, & Heræus, siue iam mortuum, vnde ipsius reliquias Lugdunum transtulerit, vt apertè affirmat Paradinus, vt dictum est supra. *Lib. 9. c. 68. Tom. 5. In vita sanctorum Episcop. Equilinens.*

Annotatio Vinc. Saler.

Hunc beatissimum Archipræsulem Lugdunensem Iustum aliquando monachismum, seu Eremiticam vitam in illa Insulæ Lerinensis sacrosancta palæstra, sub ipsius principiis sanctissimi patris nostri Honorati egisse, etsi ex actuum præfatorum serie liquidò non constet, tamen Lerinenses diuersorum Codicum antiquorum Manuscriptorum tabulæ adiunctis modernarum impressionibus constanter ipsum sanctum Iustum & monachum Lerinensem Lugdunensiumque Archiepiscopum prædicant: quibus adstipulatur, sequentia, seu prosa quæ habetur supra in sancti Honorati festo 16. Ianuarij, quæ incipit lætus chorus Lerinensis cani solita antiquitus in omnium sanctorum incolarum Lerinensium festiuitate,in qua sic habetur. *Genebr. in ep. vita S. Hono. Episc. Arel. edict. Paris.*

Vincentius sanctonensis,
Lupusq; Trecensis.
Atque Iustus Lugdunensis
Fuerunt Antistites.

Scilicet ex sacro alueario Lerinico adsumpti Adnotatur tamen in vetusti Calendario breuiarij Secundum vsum, sacri monasterij Lerinensis olim compositi quarto Nonas Septembris,sub nota trium lectionum, sicut & sanctus Eucherius Archiepiscopus Lugdunensis, & monachus Lerinensis, veluti etiam aliqui alij qui verè fuere alumni Lerinenses, & tamen ex gestis eorum omnino non liquet, vti de iam dicto sancto Eucherio Archiepiscopo, tum Saluiano Episcopo Massiliensi & monacho Lerinensi, & sancto Columbano Abbate Bobiensi, & de reliquis quorum hic gesta habentur; quos tamen ex præfactis antiquis monumentis,& tabulis, Lerinensis stadij cursum cucurrisse fateri tenemur, ne quadam animi inconstantia antiquitati detrahere videamur: sint hæc itaque satis, supra hæc quæ in eius vitæ historia habentur de monachismo sancti nostri Iusti Episcopi Lugdunensis, dicta donec clarior nobis elucescat dies,de ipso & reliquis sanctis eorum interuentu.

Digitized by Google

Vita & res gesta Sancti Agricoli Episcopi Auenionensis, & Monachi Lerinensis ex antiquissimo manuscripto Lerinensis & Auenionensis Ecclesiæ.

Quo tempore clarius infra patebit.

DIuus Agricolus circa annum Dominicæ incarnationis sexcentesimum supra trigesimum, Honorio summo Pontifice, & Clotario in Gallia regnante, ex illustri Albiensium familia Auenione natus est Patre beato Magno, qui huius ciuitatis Episcopatum postea sortitus est. Matre Gandaltruda, siue Austadiala, Auo verò Albino Magnate. Insignes illi quidem & ea quæ secundũ carnem est, inter reliquos Prouinciæ proceres, generis claritate, & nobilitate conspicui: sed ea quæ secundum Deum est vera gloria virtute, fide, ac pietate longè illustriores. Sub talium igitur parentum cura Agricolus educatus, tantæ virtutis specimen dabat, vt integritatis, ac innocentiæ splendor & maior quædam in illis teneris annis, ad virtutem indoles elucentes, significabant quantæ sanctitatis futura esset maturitas. Florebat tempestate celebre illud Lerinense Cœnobium sancti Honorati nuncupatum, in Insula maris Gallici prope Antipolim, in quod Adolescentes Nobiles tanquam ad celeberrimum quoddam litterarum & virtutis emporium confugiebant: vt ætas puerilis ad virtutem, honestatémque informati breui virtutibus digni essent adolescentes qui honoris & dignitatis nomen possent sustinere. Ibi Deo militauerunt Honoratus, & Cæsarius Arelatenses, Germanus Parisiensis, Eucherius, & Iustus Lugdunensis, & Siffredus Carpentoractensis Episcopi. Eò etiam se recipit beatus Adolescens, spretisque carnis illecebris, & labentis sæculi oblectamentis, decimum quartum annum agens se totum Patribus commisit, ac omnes animi motus, omnemque ingenij cogitationem in studiis sciẽtiæ, & virtutis locauit atque fixit. Vix Adolescentiam ingressus, iam ex virtutum omnium religiosæque vitæ fragrantia, Monasterium, Insulámque repleuerat, vt in omnium oculis esset in omnium ore versaretur, amaretur ab omnibus, cùm solus ipse sibi displiceret. Elucebat in eo Angelicus quidam nitor, effusa in omnes Charitas, singularis modestia, rerum omnium, suique contemplatio, atque inter omnia incredibilis in Deum amor, cuius Charitate succensus ardentiori in dies Christianæ perfectionis fluenta sitiebat. Annos sedecim in Monasterio Lerinensi summa morum integritate, vitæque sanctitate transegerat, proprij cordis agrum strenuus Agricola perpetuo excolens, cum diuinis iam atque humanis apprimè imbutus disciplinis, mandato superioris sacris ordinibus ritè, & gradatim non assumens sibi honorem, sed vocatus à Deo tanquam Aaron iussus est initiari. Paulatimque cùm esset Archidiaconatus officium obire coactus, nardus tantæ sanctitatis odorem dedit, vt iam vulgò haberetur, non qui oculus tantum esset Episcopi, sed qui Episcopatu ipso fungeretur. Beatus Magnus Agricoli secundum carnem Pater Auenionensem tunc excolebat Ecclesiam, magna laude, magnáque opinione sanctitatis. Is senio confectus, non se pascendo gregi dominico, iam imparem agnosceret, de successore (quod olim sanctus fecerat Augustinus) cœpit attentius cogitare. Aduocantur primores vrbis vna cum Clero, suum ipsius desiderium venerandus Præsul aperit, cupere se sarcinam humeris Angelicis formidabilem, effæto iam corpore, ætate languente, viribus delabentibus, flaccentibusq; deponere; eligant vna cum reliquo populo quemcumque aptiorem in domino indicauerint sibi successorem. Nec mora Agricolus, omniũ ore, omniũ votis expe-

Die 1. Septẽb.

Patria & parentes S. Agricoli.

Floret Monasterium Lerinense

S. Agricolus petit Lerinũ.

Claret virtutibus.

Suscipit ordines sacros.

Magnus agricoli pater Episcopus Auenionen.

Expetitur S. Agricolus Episcopus Auenionen.

Digitized by Google

titur. Dagobertus ipse qui Clotario patri in Regni administratione successe-
650. rat tan taviri fama increbrescentem,id habet acceptum.Itaque anno domini sexcentesimo quinquagesimo inchoante,defuncto interea Dagoberto,atque regnante Clodoueo secundo, sancto Patri, sanctus filius: Beato Magno, Beatus Agricolus in Episcopali sede successor communi omnium calculo declaratur. Vidit beatus Magnus suam sponsam filio desponsatam, vidit & suam viuam imaginem in sua sede collocatam, vidit gregem suum mutasse hominem, nec tamen mutasse pastorem: quicquid enim sanctus senex

S. Magnus omnia sua tradit Ecclesiæ.

in se optasset, hoc in Agricolo filio emicare videbat. Quare statuit eidem Ecclesiæ sua omnia elargiri, cui se filiumque deuouerat, prædia possessiones & fœuda, quæ illi superant in sæculo, templo beatissimæ virginis Deiparæ liberali donatione, testamento concepto consecrauit. Quibus peractis,non multo interiecto tempore, matura Deo, & mundo beata illa anima miseræ istius vitæ vinculis exoluta, relictisque Auenionensibus, tum

Moritur S. Magnus.

suarum virtutum, tum bonorum omnium, tum suæ sanctissimæ prolis hæredibus, ad cœlestæ præmium, decimo quarto calendas septembris euolauit. In Beatum igitur Agricolum Pastorali cura transmissa,mirum ac venturis sæculis imitandum exemplum, quo studio, qua vigilantia in id incubuerit verus Agricola, vt ex agro Dominico vepres vitiorum, atque errorum dumeta diuelleret: néue inimicus homo in tritico lolium adulterinum insereret. Ex quo breui factum est, vt agnoscente fidelium numero, vnica iam non posset omnes capere Basilica, quam ob rem pius Pontifex propriis

Construit Monasteriũ Auenioni & commendat Monachis Lerinensibus.

sumptibus, aliam intra muros iussit ædificari Ecclesiam paræcialem, quasi munitissimam turrim in medio vineæ,ad quam egregios operarios monachos non paucos, ex Cœnobio Lerinensi, vbi prima suæ perfectionis iecerat fundamenta curauit acciri,quod ex regulari ordine suauissimum quendã fructum voluptatis acciperet, quibus, & Abbatem præfecit, & prædia liberaliter assignauit. Insuper concesso quartarum priuilegio, vt nihil deesset seruis Dei necessarium, quod ex annuis redditibus ad illos facilè non per-
650. ueniret. Peracta sunt hæc Theodorici Regis tempore, Sergeo summo Pontifice, circa annum domini sexentesimum nonagesimum. Exegerat Beatus Agricolus duos circiter,& triginta annos in Episcopali cura, ætatis verò suæ duos & sexaginta,ingenti Christianæ plebis fructu, & incremento, cum in futurum præcauens sanctus Antistes de postrema die, patris Magni exem-

Commendat se orationib⁹ Monachorũ.

plo cœpit impensius cogitare. Ac primum rogauit Abbatem Monasterij, quod extruxerat, vt se in hac vita digressum, & viam patrum ingressum, orationum, sacrificiorum preciosissimi corporis, & sanguinis Domini, quæ Deo libantur quotidie participem faceret. Iussit præterea in sua Ecclesia Episcopali, datis in eum finem prouentibus annuis quotidie pro anima sua Augustissimum missæ sacrificium solemni ritu decantari. Atque & iam voluit horas canonicas, & diuina, officia mysteria deinceps in eadem Ecclesia, eodem modo quo solerent in monasteriis alternis videlicet cantibus recitari, nondum enim in his partibus inualuerat ille mos, quem aliquot ante annos Damasus Pontifex Maximus inuexerat, posteaque Pipinus Rex, in intimam Galliam, Roma transtulit, cum Auenione dudum viguisset. Nec verò mirùm Deum voluisse illa prærogatiua Ecclesiam Auenionensem decorare, quo donante, aliquot postea seculis exactis, Auenione à Ioanne primum Episcopo Auenionensi, tum summo Pontifice eius

nominis

Digitized by Google

nominis vigesimo secundo & fundatore nostræ Ecclesiæ, excogitatus & inuentus est salutaris vsus, Deiparam virginem, ter in die ad tintinabuli sonitum salutandi, quem postea morem vniuersa suscepit Ecclesia. Decennium circiter interea fluxit, quo nunquam destitit prudens Pastor, ad illam se horam comparare, in qua beati sunt serui illi quos Dominus inuenit sic facientes. Mori non timebat, quia bonum nouerat se habere Dominum nec viuere curabat, qui cum Christo esse totis visceribus concupiscebat. Itaque expectās horā in qua terrestris Domus habitationis huius dissolueretur, assiduè exercebat se iis operibus, quibus viam Domino nouerat præparari. Tandemq́ue cum extremum sibi diem instare sentiret, aduocato clero, coactoq́ue populo, de sua ex hoc ergastulo discessione, cum illis sermonem habuit, de vitæ huius periculis, de vanitate infelicissimi sæculi, de vitandis peccatis, de fœlicitate sanctorum, postremò de successore deligendo illos admonuit, cooptauitq́ue in suum locum sanctum Veredemum qui propè vrbem in heremo vitam Angelicam claramq́ue miraculis agitabat. Sciebat enim prudens Pastor, nihil esse morte certius, nihil incertius tempore ipso moriendi. Quare creber in oratione peruigilabat, corpus ieiuniis macerabat, totus in rerum cœlestiū contemplationem diffundebatur, atque animū diurnis variisq; curis distractū, nocturna meditatione collectū refouebat. O Præsulē omni veneratione dignissimum, qui vtramq́ue vitam ita complexus est, vt nunquam à diuinarum rerum contemplatione negotium, aut à negotiis contemplatio laderetur. Nam quanto magis honorificentia celebratur, tanto summissius de se existimabat, ac superbiæ patriæ accensus desiderio, magis cœlestis, quā terrenæ patriæ mansionem appetebat. Hæc sunt Charissimi omni veneratione percolanda, hæc toto animi affectu, non solum retinenda, verum etiam imitanda. Sanctorum, igitur operum plenus Diuus Agricolus, condito testamento sanctissimam virginem omnium bonorum suorum in sua æde reliquit hæredem. Seruos quibus de more vtebatur manumitti mandauit, plena libertate donari, atque eum maximè qui mēsæ Episcopali administrabat: nec multo post venerabilis senex sensit aduentantem Dominum in cuius beneplacito conquiescens, summa animi corporisq́ue quiete dormienti similis, & placido veluti somno soporatus, animam reddidit creatori, quæ carnis compage soluta, haud dubiè in æternæ claritatis abyssum absorta est, & sempiternæ beatitudinis gaudia penetrauit, quarto nonas Septembris, anno Domini septingentesimo, exeunte ætatis suæ septuagesimo, initi Pontificatus quadragesimo, Childeberto secundo Francorum Rege, Sergio summo Pontifice. Qui tunc sensus animorum, qui motus extiterint? qui populi aduentantis concursus? quæ lachrimæ? quæ suspiria? nouit qui piarum affectionū omnium auctor est, & parens Deus. O diem illum tibi Præsul sanctissime sanctissimum, sed non minus tristem, & acerbum tuis, quam lætum & iucundum tibi. Quantum detrimentum quarto nonas Septembris Auenio, quantam illo die iacturam ciuitas fecisti? Periit Auenicæ ciuitatis columen, periit qui periclitantibus salutem, calamitosis opem, laborantibus præbebat quietem. Quare parantur exequiæ deducitur sacrum pignus ad ædem Deiparæ virginis, effunditur ciuitas in Basilicam, omnis ætas, sexus omnis, flebili lamentatione parenti optimo duci, atque æternæ salutis auspici Agricolo nititur parentare, atque ei publicè supplicare. Tandē frequentissimo conuentu maxima cum pompa, & veneratione, corpus sanctissimum ad sepulchrum delatum fuit, & sicut ante migrationem è corpore obnixè petierat, in sacel-

Quotidie præparat se ad exitum vitæ.

In extremis conciona[tu]r clericis & Laicis.

Declarat successorem.

Condit testamentū hæredemq; constituit Ecclesiā.

Excedit è vita.

700.

Sepultura mādatur in Ecclesia S. Petri.

lo sancti Petri, eo in loco qui nunc capella Rosarij nuncupatur ad templum diuæ Mariæ de Dominis, vbi cratis ferrea quæ nunc inuisitur cum inscriptione eiusdem honorificè conditum est. Huius ergo Diui Agricoli cuius patrocinio res nostræ nituntur imitatores simus ac æmuli, huius sanctimoniam sectemur & quam pietatem sin minus imitatione consequi possumus, studio & labore certè ad eam proximè accedamus. Quare mirum non est quanta fuerit erga hunc Diuum Agricolum huius populi olim sanctimonia, cum tot tantaque in his partibus extarent eius nomini dicata sacella. Extat sacellum quoddã propè Rupem Mauram huic Diuo Agricolo dicatum, ad quod singulis diebus Sabbati confluit magna multitudo populi, qui ab omni morborum genere, atque ab insidentium dæmonum agitatione, precibus meritisque Sancti Agricoli liberentur, quæ quidem res quotidiano miraculo cõprobantur, & Reuerendissimi Archiepiscopi visitationis acta publica, autenticè testantur. Exinde factum est, summa populi pietate in Beatum, Agricolum sobolescente Ecclesia, quam intra vrbis mœnia, suis sumptibus exigendam curauerat, eius nomini consecraretur, & haberetur in posterum, prima insignis Parræcia, nomine sancti Agricoli tutelaris ornata. Cui Ioannes vigesimus secundus, summus Christi Vicarius, annuos prouentus assignauit, anno Domini, millesimo tricentesimo vigesimo primo. Neque tamen iacuit ibi obrutus Auenionensis Thesaurus, nec lapis qui operuit Agricolum, spem pauperum, præsidium inopum, perfugium miserorum, solatiumque contexit. Sed noua semper in dies ciuitas accipit incrementa, cum illius ope, & auxilio semper conseruetur. Norunt huius ciuitatis ciues quoties cum periclitarentur, & magnis vndique circumsepti essent calamitatibus erexerit, arcẽdo quidem hostes crudelissimos, atque potentissimos ab huius vrbis mœnibus. Norunt Ciues quoties Diuus Agricolus ab imminenti clade suos deffenderit. Norunt quoties tela intenta iugulis ciuitatis extorserit. Norunt quoties iam faces accensas ad huius vrbis incendium protulerit, comprehenderit, extinxerit. Sensere ciues eius auxilium, cum perniciosa quædam lues grassaretur, qua cum cædem ciuibus, interitum patriæ, insidias vrbi molirentur hostes, vt à quibus non poterat esse tuta ciuitas propter nimiam pestis grassationem, ignibus tuti esse cœpere ciues. Multa in posterum liberalitas pontificia huic loco contulit, ad maius obsequium, maioremque gloriam diuinæ Maiestatis. Atque ante omnia cum sacrosanctæ reliquiæ sancti Agricoli, eiusque gloriosissimi patris magni, in Cathedrali Deiparæ templo colerentur, facta Pontificis iussu solemnis lypsanorum permutatio est. Annoque eodem trãslata ab æde sancti Agricoli ad Cathedralem ossa Sanctorum Donati, maximi & Veredemi Episcopi Auenionensis vicissimque à Cathedrali, ad Diui Agricoli, corpora sanctorum magni parentis eiusque beatissimæ prolis deportata, & summa omnium ordinum veneratione recondita in arcula lignea inaurata, vbi aliquot annos honorificentissimè asseruata, tandem ad annum Christi millesimum quadringentesimum quinquagesimum octauum, Die septima mensis Septembris, per Pontium Episcopum Vasionensem Vicarium generalem, iussu Alæni Cardinalis vltimi Auenionensis Episcopi sub maiori altari decenter apposita, inibi maxima omnium ciuium religione, in dies frequentata, haud vulgaria identidem beneficia populo largiuntur, cum nunquam deprecantibus abfuerit, nec ritè petentibus aliquid, vnquam denegauerit. Nam illis calamitosis temporibus, sæpè sæpius cœlestis fax visa est, quæ circum vrbis mœnia errabat, vt sceleratos ciuitatis hostes, ab impugnanda

Auenionensis deuotio S. Agricoli.

Multa fiunt miracula in Sacello huic nomini dicato.

Corpora S. Magni & Agricoli transferuntur.

S. Agricolus liberat Patriam

gnanda patria,illis facibus deterreret. Quod quidem miraculum,licet de illo nulla monimenta fidem faciant,tamẽ huic Diuo Agricolo,tota Ciuitas adscripsit.Cui enim frugum,fructumque reliquorum perceptio, & conseruatio debetur. Cui gloriosam Caroli III. victoriam contra Albigensium impetum propulsandum,populus detulit?Cui salubritas ciuitatis, aëris moderatio adscribetur? nisi huic Diuo Agricolo, cui non solum omnia præclara facinora, mandare debemus, verum etiam summa cum gloria prædicare. Verum enimuerò quis non credet nos in cœlis habere intercessorem, quem in terris habuimus Patronum. Est experta sæpius Ciuitas eum viuere in cœlis quem vitæ & salutis æternæ olim moderatorem habebat, & venerabatur in terris. Huius auxilium senserunt, qui febri æstuque iactabantur, qui à dæmonibus vexabãtur:aliique quam plurimi,qui ab extremis mundi partibus,ad eius sepulchrum, tanquam ad portum tutissimum confugiebant.Quocirca hinc factum est, vt augescente in beatum Agricolũ populi pietate,basilica sit in eius honorem summo studio constructa,atque consecrata, Quare tanta cum animi propensione populus prosequutus est,vt eum in patronum optimum, & protectorem ciuitas elegerit. Tacebóne quoties cum terra esset aridissima, atque siccatissima. Cum in supplicatione solemni sanctissimum illius caput efferretur maximi imbres è cœlo demissi sunt, & redditæ sunt vberiores segetes.Tacebóne illud præclarè factum posteritati planè memorandum,quod actum fuit Anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo (vt illius rei monimenta multis testibus consignata testantur) Pontificatus verò sanctissimi in Christo patris Sixti,diuina prouidentia Papæ quarti,anno Decimo, lite mota & contestata inter capitulum insignis Ecclesiæ sancti Agricoli ex vna parte,ac Dominos consules eiusdem ciuitatis ex altera super quibusdam territoriis,prædiis ac possessionibus existentibus in territorio Auenionensi antiquitus dicto de Camino, nunc de Cassaneis, die octaua mensis Iulij, cum ad locum contentiosum venissent Vicarius vrbis,Consules, curia sancti Petri, Officiales, capitulum prædictum, atque alij quam plurimi viri spectatæ fidei, Ecce duas Ciconias, quæ territorium adiere, atque huc, illuc volitantes, locum vbi agrorum termini occludebantur rostro patefacere, mox reseratis defi. [illegible] inuenire. Quare acclamantibus omnibus eo prodigio, ciuitas intellexit, quo studio Diuus Agricolus animas sibi creditas è cœlo tueatur,qui de temporibus suæ Ecclesiæ bonis fuerit ita sollicitus, qui quod suum erat apertè declarasset.Ingruit aliquando tanta Ciconiarum tempestas, vt ciuitatem Auenionensem magnis incommodis opprimeret, vastabant agros Ciconiæ,vrbem pestiferis serpentibus quibus vescebantur inficiebant: quod cum serperet infinitum malum propter tantam Ciconiarum vastitatẽ, maneretque in dies latius attoniti cœperunt omnes ciues hærere atque quid consilij capiendum, esset ignorare, quod cum vidisset Diuus Agricolus, vt hanc ciuitatem cui maxima impendebant pericula liberaret, atque ab imminenti illarum auium clade vindicaret, anathemate Ciconiarum illud agmen infestissimũ expulit.Hinc factum est,vt in huius rei recordatione, Ciconiam pro insignibus huic diuo Agricolo populus detulerit.Vnde porrò factum arbitramini,cum vniuersa Gallia bellorum ciuilium incendio conflagrãte, hæreticisque impunè omni barbariæ immanitateque grassantibus, omnes penè Ciuitates Regni,vel hæretici Lue inficerentur,vel occuparentur à sacrilegis, templa Deo dicata euerterentur,violarentur sacra omnia, atque in miserandam redigerentur solitudinem, sola Ciuitas Auenionensis incolumis, & ab

Construitur Ecclesia eius nomini.

Varia miracula post mortem operatur.

Ciconiæ opprimentes ciuitatẽ Auenionen. profligantur.

Interuentus S. Agricoli, Auenio liberatur ab hæresibus.

Digitized by Google

omni contagione prauitatis hæreticæ, vna propemodum inter omnes intacta permanserit: sensit patrocinium sanctorum tutelarium afflictissima Ciuitas, sanctique imprimis Agricoli patroni sui neque enim aut silere debemus, aut obliuisci possumus quæ hoc calamitoso sæculo vidimus ipsi, & quæ vniuersa Gallia, vnius ferè vrbis fœlicitatem, integritatemque mirata conspexit. Siquidem anno salutis 1573. die dicima atque vndecima mensis Iulij) in insula comitatus venentessini, aliisque in locis quam plurimis, sanguineæ pluuiæ deciderunt, quæ nos cladium imminentium admonerent. Anno verò sequenti septuagesimo quarto, cum iam periculosissimas conspirationes ciuitas euasisset impunè: Iamque aliam atrocissimam omnium proditionem machinarentur hæretici, visa fuit fax splendidissima ad muros Auenionenses, quæ totam vrbem circuibat, militibus, ciuibusque primariis permultis, qui tum in vigilia versabantur videntibus, mirantibusque: & qui viderunt plerique viuunt adhuc. De quo prodigio, & si aliud certum non habemus nisi portendisse conspirationem quæ paulo post nouo miraculo inopinatorum imbrium, inusitata inundatione decidentium, detecta, & clausa fuit, cum iam plerique armati in domibus intra vrbem conspirati, alij extra muros comparati, ad portam penè vrbis adstarent, piè tamen arbitramur, eaque vox est omnium illa communis fuisse sanctorum tutelarium vrbis, sanctique potissimùm Agricoli opportunè iudicium, diuina clementia sui famuli precibus meritisque fidelium ciuium saluti & commodis inuigilante. Quæ nobis ergo spes esse debet, quæve fiducia dilectissimi fore vt sanctus Agricolus, hanc vrbem sibi creditam tueatur & defendat. O Auenio felicissima, ô vrbs fortunatissima, quæ talem præsidem, ac Protectorem habere meruisti, & quæ tantis seditionum scopulis illius ope, & auxilio sis conseruata. Agite nunc fratres, tanti Patris sectemur ad immortalem gloriam impressa vestigia: tunc enim nos germanos filios complectetur, cum virtutum suarum delineatam in nobis imaginem recognoscet, nunquam adfuit inuocatus, nunquam absurduit imploratus, vt impetremus eius orationis suffragium, ne deseramus conuersationis exemplum: nemo ipsum sequens aberrat, ipsum rogans non desperet, ipsum cogitans non formidet, ipso tenente non corruit, ipso protegente non metuit, ipso sequentes non succumbat. O Pastor huius gregis sanctissimè, qui iam in mõtibus Israël, in pascuis vberrimis pasceris, sis memor ouium tuarum, quæ errant in conuallibus vbi mundi tempestatibus & procellis iactãtur. Hic ille est dilectissimi fratrum amator, hic qui multũ orat pro populo suo, & vniuersa Ciuitate sua peculari sibi patrocinio commendata, qui nos in istius vitæ agone fideliter decertantes, secum in tremendo mortis articulo, deducet in cœlum triumphantes præstante Domino nostro Iesu Christo, à quo omne datum optimũ & omne donum perfectum, qui semper est gloriosus in sanctis suis, cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

Peroratio ad Auenionẽses.

Annotatio Vinc. Saler.

CORpora Sanctissimorũ Episcoporũ Auenionensium Magni & Agricoli Patris & Filij, in duobus Archis plumbeis inclusa vsque ad hæc tẽpora quatuor vicibus translata leguntur, crescente semper deuotione populi Auenionensis, quarum duæ primæ habentur supra in vitæ historia. Tertia verò facta fuit à Reuerendissimo Domino Carolo Contamissa Episcopo Cartorensi & Vicelegato Apostolico quarto Idus Augusti anno trigesimo nono supra millesimum quingentesimum, & collocata in Ecclesia suo nomine

mine dicata sub maiori altare in præfatis Archis plumbeis existentia. Præsenti verò anno duodecimo supra millesimum sexcentesimum cupiente capitulo Canonicorum præfatæ Ecclesiæ parrochialis ampliare Chorum & magnificare altare maius & in omnibus pro posse (maxima ad hæc pulsi deuotione) ornare Ecclesiam facta est translatio à Reuerend. Domino Stephano Dulci Archiepiscopo Auenionensi octauo Calendas maij, & in nouo altari quam honorifice collocata. At non his contenta sancta Auenionensium Religio præfatas archas plumbeas in quibus sacra pignora inclusa aceruantur in nouas Archas argenteas, sumptu maximo ac splendidissimè elaboratas includere laborat, vt ipsi vidimus & relatu Canonicorum, præcipuéque Reuerendi domini Iacobi Melani viri solertis & actiui percepimus. Quibus bene precamur. Porrò sanctus Agricolus nascitur Auenioni, anno Domini 630. Anno verò ætatis suæ quartodecimo, Domini verò 644. fit monachus in Insula Lerinensi, in quo permansit per sexdecim annos & assumptus est ad sedem Episcopalem Auenionensem anno ætatis suæ trigesimo, Domini verò 660. Rexit itaque Episcopatum annis quadraginta & moritur anno ætatis suæ septuagesimo, Domini verò 700.

VITA ET INCLYTA MARTYRII BELLA rubentis atlhetæ Christi, Aygulphi Archimandritæ Lerinensis, & sociorum eius Monachorum ex variis manuscriptis perantiquisque codicibus dicti cœnobij compilata triumpharunt anno salutis sexcentesimo sexagesimo.

PROOEMIVM.

SI deuotè & attentè animaduertimus, fratres charissimi, cùm fidelium gesta in Ecclesiis recitantur, perspicuum est, martyres dici, non solum qui pro Christi fide certauerunt, sed eos etiam qui pro constantia Iustitiæ & veritatis (quæ Deus est) sanguinem suum fuderunt sicut prophetas in veteri testamento fecisse didicimus qui (vt Apostolus inquit) Ludibria & verbera experti sunt: insuper, & vincula & carceres lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. *In nouo etiam quamplurimos legimus variis suppliciis affectos non tantum ob fidei confessionem quam amore iustitiæ & veritatis sicut de beatissimo Baptista Ioanne: quo inter natos mulierum nemo maior surrexit manifestum est quem propter iustitiam & veritatem ab Herode crudelissimo rege capite truncatum sacra Euangelij narrat historia:* Herodes enim metuebat Ioannem sciens eum virum sanctum & iustum custodiebat & audito eo multa faciebat: *Sed quia arguebat eum Ioannes propter fratris vxorem quam duxerat decolatus est, vnde etiam fideles suos* Dominus *alloquitur dicens, beati qui persecutionem patiuntur propter Iustitiam. Et ne Ecclesiæ suæ futuri pastores instante tempore persecutionis timerent eos sui exemplo admonet dicens:* Ego sum pastor bonus, & pastor bonus animam suam dat pro ouibus suis, *fecit quod docuit & formam apposuit cunctis pastoribus imitandam quam qui igne charitatis accensi sequuti sunt non timuerunt minas iniquorum hominum nec sæua lacerantium verbera carnificum, sed alacriter semetipsos pro grege suo & custodia mandatorum Dei hostiam viuam & Deo placentem offerentes sacrificium Domino in odorem suauitatis sunt effecti. Vnde meritò summis praconiis laudum religiosè ab Ecclesia venerantur: Inter quos numerandus est, & debita venerationis pietate colendus, Cœnobij Lerinensis Abbas & Martyr*

Sept. 3.

Ad Hebr. c. 11

Mar. cap. 6.

Matth. cap. 5.

Ioan. cap. 10.

Digitized by Google

Aygulphus, qui succensus charitatis ardore Iustitiæ & veritatis amore maluit subire mortem quam vitia perpeti, pro Christi enim Ecclesia animarum, videlicet salutem occubuit dum satageret eas de funesti Tartari faucibus liberaret, cuius memoriam plenam virtutibus & laude dignam prout in quibusdam gestis monasterij Lerinensis in quo præfuit reperimus pro stante Domino narrare incipiemus: permittentes autem quod scriptorum est Antiquorum prædicare genus & natale solum quomodo illuc aduenere, ac demum qualiter proprio effuso cruore inuictus ad palmam martyrij peruenire prosequemur.

VITÆ HISTORIA.

Cœpit regnare ann. Dom. 631. TEmpore igitur quo Gallorum populis Dei gratia regnabat Dagobertus, oppidum erat in Gallia Blesium nomine, cuiusdam montis Ligerisque fluminis vicinum, quod vbertatem non paruam sumptui regio ciuibúsque præstans amœnitate sua aerísque temperie ad commanendum Regem cum optimatibus attrahebat, cuius loci beati Aygulphi Abbatis & Martyris parentes exstitere, *Patria S. Aygulphi.* qui licet amplo bonorum sensu (quod in mundo pro summo familiæ decore habetur) non abundarent: moribus tamen & vitæ sanctitate excellebant carentes autem per aliqua tempora coniugij sui fructu Domini exorabant clementiam, quatenus eorum vota dignaretur exaudire & prolem concedere, non ad eorum senectæ subsidium tantum quam vt diuinis obsequiis manciparent. Quorum Deus pia vota suspiciens filium hunc elegantis formæ largitus est, qui postmodum vitam cœlibem ducentes hunc solum instruere satagebant, vt bonis apud Deum & homines polleret moribus apparentibus itaque in teneris annis imbuendus litteris, traditus breui tempore in Grammatica, Rhetorica, Dialectica, omniúmque scientiarum genere ita viguit quod ingenij sui perspicacitate parentes simul & patriam decoraret, qui dum adolescentiæ annos attigisset & membra eius luxuria titillaret, hanc mortiferam animæ pestem ieiuniorum medicamento fugabat. Ecclesiam Dei assiduè frequentabat diuinis intentus officiis, vt si quando perciperet quo instituto vitæ suæ cursum dirigeret: Illud tamen propheticum auribus eius insonuit, *Psal. 49.* *Sacrificium laudis honorificabit me & illic iter quo ostendam illi salutare Dei.* Hoc autem ad salutem suam perpendens esse prouinciatum heremum concupiuit, fecissétque satis ni parentes & tenera ætas obstitissent. Eo námque tempore erat beatæ memoriæ Leodebundus Abbas monasterij sancti Aniani, quod in ciuitate Aureliana vario est opere constructum. Idem venerabilis pater non immemor sanctitatis illius patris sanctissimi Mauri & bonorum vitæ morum quos in Gallia monachis successoribus hæreditario iure dereliquerat, diuino inflammatus ardore studebat, quantum poterat ordinem propagare monasticum, qui dum pro colligendis animabus idonea loca solicitè perquireret, vallem quandam admodum placidam, & lata planicie amœnam aquisque irriguam reperiens, ad regem Clodoueum Dagoberti Regis filium se contulit rogaturus: *Cœpit regnare an. Domin. 646.* Magnum, quem Floriacum vicini nuncupabant ad construendum monasterium largiri dignaretur. Cuius petitioni Rex satisfaciens multa etiam donaria ad monasterium construendum, quod Floriacense modo dicitur impertitus est. Completo itaque monasterio vndique ad virum Dei confluebant homines, vt illic Domino militarent, inter quos fuit eximiæ sanctitatis monachus quidam nomine Mummulus qui humilitate deiectus patientia sufferens mansuetudine præditus, omnibusque virtutibus pollens totius in

se congre

Digitized by Google

in se congregationis prouocabat affectum. Quem vir Dei Leodebundus præfati Monasterij ordinis Abbatem, qui cum causaretur tanti ponderis non posse ferre onus, eum beati Petri Apostoli consolabatur sermone dicentis, Charissimi, subditi estote senioribus vestris & iterum humili animi sub potenti manu Dei in vos exaltet in die visitationis, & item admonet vt virium nostrarum imbecillitatem in Deo ponamus, dicens. Proiicite omnem solicitudinem vestram in eum, ipsi enim cura es de vobis. Tali Ergo adhortatione munitus nouus pastor Mummulus gregem Monachorum sibi commissum in Dei & proximi charitatem conatur accendere & de die in diem religionis feruorem in eorum cordibus innouare. Quorum vitæ sanctitas adeò vigebat in Floriacensis Monasterij nomen flores fructusque boni odoris per totam Galliam spargere. Quod audiens beatus Aygulphus orbatus parentibus quo liberiùs euaderet (optabat enim sæculi nexibus absolutus pro Christo militare) omnia quæ possidebat in pauperum sustentationem largitus est, & sic nudus viam crucis ingreditur, & quod mente iam tractauerat opere impleuit, quem venerabilis pater suscipiens eiusque animi votum cognoscens intra Cœnobij claustra perduxit, talisque exordio affatus: Est tibi ô fili necessarium propriis abrenunciare desideriis ne valeas cum cæteris fratribus domini adimplere præceptum dicentis. *Qui vult venire post me abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me*, & illud *qui non renunciauerit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus*, in quibus præceptis & lege domini nouus Tyro meditabatur die ac nocte, ita vt in cœnobialis institutionis obseruatione nulli secundus haberetur. Cui etiam imbre tanta ieiuniorum austeritas, orationum vigiliarumque assiduitas, ne illius conuersatio cunctis miraculo foret. Cuius progressum de virtute in virtutem cernens beatus Mummulus immensas Deo laudes referebat, quod tam dignum in suo exordio fundationis Cœnobio Floriacensi virgultum præparasset. Transactis postmodum aliquot annis cum beati viri Aygulphi nomen & sanctitatis eius præconium passim diffunderetur ille popularis auræ impatiens hominum consortia euitabat, timebat enim ne Christus merita illius in hoc mundo ascriberet. Volens autem dominus lucernam non sub modio, sed super candelabrum poni dedit fidelem seruum super familiam suam, vt tribueret ei in tempore tritici mensuram. Nam Monachi sancti Aniani ciuitatis Aureliæ odore vitæ eius affecti ad eum peruenerunt, postulantes vt super eos pastoris officio per aliquot dies fungi dignaretur, quorum petitioni haud acquiescens victus tandem obedientia & charitate assensum præbuit. Qui suscepti agens curam regiminis, fratres suos ad promerenda æternæ vitæ gaudia monitis & disciplinis animabat regularibus. Tanta etiam in pauperes affluebat largitate quod cum tantam fermè illam prouinciam valida fames aggressa esset plurimique hac calamitate deperirent omnibus Ecclesiæ thesauros rebus quoque Monasterium in opere tam pio iam expensis, à quotidiana fratrum alimonia (licet per modica) vix abstinebat. Cuius munificentia cum ad regis Clodouei aures peruenisset ne ipse tantæ auxilium præstaret calamitati aurum & argentum, quibus rex Dagobertus pater eius Ecclesiam sancti Dionisij Martyris prope Parisios honorificè decorauerat ablatum vna cum muneribus regiis viro Dei largitus es dicens, accipe quæ tibi affero, pater sancte, ne indigentibus sicut melius noueris valeas subministrare. Multi

Mummullus Abbas Floriacensis.

Petri. 1. ca. 5.

S. Aygulphus fit monachus Floriacensis.

Matt. ca. 16.

Lucæ ca. 14.

S. Aygul. præficitur Monasterio sancti Aniani.

Aymoinius de gestis frãc. lib. 4. cap. 41.

quoque viri Curiales hoc pietatis exemplo permoti plurima impertiti sunt cum verò eius sanctitatis odor altiora progrederetur Monachi Lerinenses vitæ illius flagrantia & religionis obseruantia quæ tunc Galliis agebatur permoti cum communi totius Monasterij assensu ad beatum virum peruenerunt humillimis precibus rogitantes ne patris officio eis fungi dignaretur & errantes Monachos sine pastore doctrina sua congregaret: Nam etsi illud Lerinense Monasterium multa antiquitus floruit sanctitate. Ita vt eius magisterio permulta sint instituta cœnobia: attamen ea tempestate malo dæmone illic excitante discordiam res eius miserè vacillabant. Quos beatus Stygulphus placidè suscipiens cognitis vastationibus & eorum viuendi moribus, fratres (inquit) melius est quod vnum è vobis feruorem cuius imperio & auctoritati subiiciamini eligatis. Nam mens vestros mores conuenire perpendo. Erat tunc in Gallia sicut prædiximus omnis regularis disciplinæ custodia, quam Maurus beatissimus Christi famulus cœnobiis derelinquerat. Videntes igitur Lerinenses fratres beati viri animum ad sua vota non posse inclinare, iterum atque iterum repetentes obnixiùs instabant petitioni, ne absque eo ad sua tristes repedarent. Permotus tandem ille precibus & charitate, quin Deus est prius à rege præfato, cuius affectu plurimùm erat deuinctus (cuius senatus extitit sententia in hoc) abeundi voluntate permissa valè suis faciens curialibusque viris qui eum ob virtutum suarum merita diligebant ad cœnobij Lerinensis fratres instituendos iter aggreditur, quos perhumanè in Christi amore suscipiens priùs cœpit dirupta renouare habitacula & fratres qui aberant ad monasterium reuocare qui omnes ab eo benedici gaudebant, plurimi tunc illustres genere mundi huius illecebrosa conuersatione contempta ad eum confluebant, Castella, vicos simul & prædia sua largientes ne abruptis sæculi anexibus Christo securiùs deseruirent. Quibus ille tanquam sapiens medicus animarum refrigeria ministrabat & corpore studens non tantum præsentibus mederi langoribus, quantum etiam futuris obuiare incommodis. Priùs euulsis radicitus pristinorum malorum sentibus diuini amoris semina & proximi post Deum in eorum cordibus omni studio curabat inserere. Docebat eos præterea mundi huius odire falsam & temporariam dulcedinem iuxta quod beatus Apostolus Ioannes, inquit. *Nolite, Charissimi, diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt, si quis diligit mundum non est charitas patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo concupiscentia carnis est & concupiscentia oculorum & superbia vitæ.* Vnde paucis elapsis diebus congregatio angelicam ducens vitam in terris ita in cœlestibus disciplinis viguit sicut Monasterium ante floruerat. Cernens itaque pater gregem suum quæ retro sunt obliuisci & ad æterna totis nisibus anhelaret immensas Christo laudes persoluebat quorum sanctum conuersationem nobilium etiam virgines æmulari cupientes sanctum virum toto cordis affectu deprecaturæ conuenerunt vt eis Monasterium in quo Illibatam seruare quam celesti sponso deuouerant Virginitatem possent deputare, quorum deuotioni annuens beatus Aygulphus cœnobium in loco qui Arlucus dicitur construxit seu reparauit proposuitque eis sanctimonialem virginem nomine Angarismam Blesensem, quam cum aliis virginibus à Galliis venire iusserat. Videns autem humanum salutis inimicus domini gloriam ad animarum salutem

Suscipit regēdo monachos Lerinenses.

Ioan.1.cap.2.

Angarisma fit Abbatissa.

lutem in Insula Lerinési à qua erectus erat augeri & nequitię suę minui fraudes cótra virum Dei tanquam leo rugiés quosdam velut membra sua excitauit. Duo namq; monachi in collegio erant Columbus videlicet & Archadius qui vitæ arctioris quæ ducit ad vitam semitam semper odio habentes carnis illecebrosa per abrupta vitiorum præcipites sectabantur, quorum proteruam mentem diabolus magis magisque impellens ad malum eos meminisse cogebat præsentis vitæ deliciarum, necnon libertatis quibus antea fruebatur, immittebat etiam ante eorum mentium oculos strictiores vitæ disciplinam quæ amara valde illis erat lógas vigilias, silentium Inuiolabile quotidianum ieiunium claustrum perpetuum voluntatis propriæ abnegationem, alienę sequelam minisque cruciabantur prioris vitæ recordationem quam in spiritu libertatis commessationibus, ebrietatibus, cubilibus & impudicitiis egerant. Quæ omnia ipsis sub beati patris Aygulphi magisterio constitutis videntes omninò non licere, immò per arctam viam etiam inuite incedere oportere: Clanculùm à Monasterio vt praua quæque perpetrarét more quo ante beati viri aduentum solebant discesserunt. Quibus post aliquos dies ad claustrum reuersis sanctus Pater quem illorum facinora latere non poterant dixit: Nolite dilectissimi nolite sic institutis regularibus aduersari: nam vestra conuersatio hæc non spiritus sed carnis est ducens ad interitum testante Apostolo, *si secundum carnem vixeritis moriemini*, spiritu ergo ambulate & desideria carnis non perficietis. Quod si vultus allequi mundum fallacem quem pro dominose mel reliquistis abominari vos oportet cum oblectationibus suis quia omnium est sentina vitiorum. In mundo hostis ille pestifer dominatur impudentium libidinum qui vniuersum ferè mundum suis mancipauit legibus. Cauete vobis, fratres dilectissimi, & dignū in vobis spiritus sancti præparate habitaculum. *Nam si quis templum Dei*, ait Apostolus, *quod estis vos violauerit disperdet illum dominus*: Et Dauid *perdes inquit, omnes qui fornicantur abs te.* Illi autem operarij totiùs iniquitatis filij Beliar tam pij patris monitionem velut atri fellis amaritudinem percipientes rixarum fomenta in congregatione suscitabant vt à sancto proposito reuocarent, quos pater sanctus in Dei seruitio informabat qui peruersæ suæ voluntatis finem assequi cum valentes malorum suorum ficta pœnitentia & correctione tradere pastorem (Iudæ proditoris instar) nitebantur vt percusso pastore sicut scriptum est dispergerentur oues gregis. Interea Columbus non columbina sed coruina & viperea mente paucis secum aduinctis coniuratione facta, irruit cum Archadio tumultuosè in innocentes qui sancto pastori adhærebant, vt quem flectere non poterant saltem cordis & mentis vexationibus conturbarent. At Innocentes illi pauidi & tremebundi vt iniquorum manus effugerent ad beatissimi Baptistæ Ioannis oratorium cucurrerunt animas & corpora sua domino commendantes. Tunc beatus Aygulphus intrepidus & velut columna immobilis, & constans accessit, & quo malorum vota tenderent solerter animaduertés non tam præsentibus mederi langoribus vt prudens medicus quam futuris studuit animarum obuiare periculis, qui serena facie, hilarique vultu eorum pectoris cupiens sedare furorem, ne violaretur disciplina regularis, ait: O dulcissimi nimiumque amantissimi filij vnde hæc tam dira turbatio quę vestros tam insané agitat sensus? quænam nebula mentis vestræ serenitatem obnubilauit? quæ tam læthalis pestis vestros animos infecit? quid violatis fœdus quod in hac Insula nos ex diuersis mundi partibus adunauit? tuum, diabole, tuum est hoc malum qui pacis & charitatis Impa-

Duo Pseudomonachi insurunt in S. Aygulphum.

[illegible] Monachorum Lerinensium.

Viri de[illegible] fugiunt è Monasterio.

Galat. cap. 5.

Corin. cap. 3.
Psal. 1[illegible]2.

Zacha. c. 13.

Coniuratio contra Innocentes.

Digitized by Google

tiens quibus cœlestis illa patria exuberat discordiæ originem inuenisti, idcirco à solij tui culmine in profundum laci decidisti. Discite, charissimi effici quod dominus ait, *estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*, & iterum, *discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Virtutum omnium dilectissimi humilitas est maxima sine qua ad cœlestes triumphos nemo admittur, hæc pacem nutrit, patientiam generat, fugat rixas, dilectionem amplectitur & odit omne malum. Cúmque se violarem omnibus facit omnium in se prouocat affectum, hanc facite vobis amicam & curate tanquam vnicam possidere & inuenietis requiem animabus vestris. Quoniam ego desideriis vestris in hanc Insulam veni satisfacturus si rixarum atque discordiæ quæ intra vos sunt me arbitramini auctorem sicut à nautis Ionæ factum est, de me exigite sortes, mihi enim vtilius est à vobis longius abesse quam præsens vestris cruciari moribus, hæc beato viro loquente nequissimi illi facinora sua ad tempus corrigere simularunt, prostratíque solo veniam precabantur, quos pater sanctus (licet non falleret lingua dolosa) in Christi dilectione amplectens sanctorum collegio omni cum charitate studebat adunare, domini adimplens præceptum dicentis: *benefacite his qui oderunt vos & orate pro persequentibus & calumniatibus vos.* Sed illi æstuãtes pleno corde veneno ad innoxium effundendum sanguinem consuluerunt vt vnus eorum Archadius scilicet à cœnobio clandestinè discedens manu collecta pessimorum, quod iniquè apud se contra verum Dei tractauerant opere impiè complerẽt interea pseudomonachus Columbus insidiosè insistebat velut callidissimus draco peruigil, si posset aliquos à beati viri cõtubernio dimouere vt vir sanctus diuersimodè vndequaque agitatus, inter tot mala deperiret. At infœlix illæ suæ mentis deceptus malignitate Archadio mandauit in relictis satellitibus confestim ipse ad Insulam repedaret. Beatus autem Aygulphus futuræ præscius persequutionis à sanctis monitionibus & precibus ad Deum pro iniquis non desistebat, sed pro viribus eorum lenire furorem nixus est inquiẽs: fratres Deus est qui nos facit in domo sua vnanimes habitare, sed quonam pacto charitatis humanitatísque vinculo tenemur, si inimicitias & simultates in alterutrum diabolo instigante seruamus? scitis quia viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos quia abominabitur eos dominus: hæc dicente sancto pastore ecce Archadius ficta humilitate veniens & sceleribus commissis vultu tristitiam simulans ante eum quasi veniam rogaturus prouoluitur, quem beatus Aygulphus omni dolo diabolicáque pertinacia inebriatum cernens à monasterio veluti incurabile mẽbrum) iuxta beati patris benedicti præceptum) eliminauit. Fratres verò illius mentis perdita haud dignoscentes vecordiam pastorem sanctum obnixius rogitabant vt denuò in collegio reciperetur, quibus ille afflatu diuino sciens quid esset in homine, inquit: Leonem atrocissimum quem beatissimi patris Honorati fugauit oratio vlterus admittere cauendum est ne totum gregem inficiat. Sinite prauos dilectissimi, qui dissipant in hoc mundo viam salutis, quoniam repentinus eos inueniet interitus. At Infœlix ille Archadius ignominiam expulsionis æquè non ferens è suarum pessimarum adinuentionum (vt sperabat) assequi finem non valens sanctus tamen monitis adhuc minus acquieuit: sed mente vt erat proterua è Monasterio iterum discedens ad pestiferum quendam virum comitem Vricæ* Mummulum nomine se contulit nam illius contubernium antea plurimum deuinctus erat qui quæ sibi euénerant cuncta subdolè propalauit, dicens: O votorum meorum singulare refugium scito nos

Iona cap. 1. *Matth. cap. 5.* *Psal. 67.* *Psal. 54.* *Prouerb. cap. 29.*

* *Ciuitatis vulgo vsus est.*

Monasterij

Monasterij collapsa restaurare volentes hominem quendam Aygulphum nomine à Gallis venire fecimus, qui nostros viuendi mores pristinos volens immutare cuncta subuertens dissensiones ad iunicem & læthales excitauit rixas. Quin etiam vt iudicio suo liberè de Ecclesiæ thesauris disponat me aliósque qui fortè videbantur aduersari è Monasterio turpiter eiecit. Cui ille audito nomine thesaurorum(erat enim auaritæ facibus ardens)ego inquit ad Insulam maturè veniam,& quem dicis sacrilegum percontabor,quem postea veniẽtem beatus Aygulphus à longè prospectans obuiauit intrepidus exemplo Christi dicénsque eum ad Ecclesiam post breuem orationem lauto conuiuio reficere curauit,etsi ex Audœno Episcopo iam cognouerat insidias quę ipsi parabantur atque inter epulas annuæ salutis ad eum sermonem habuit factúque est vt quem velut ferocem lupũ susceperat ad se euenientẽ in ouem mansuetissimam Christi sermone redigeret: discumbẽte autem viro Dei cum comite & aliis conspirationis sociis, ecce Archardius malignorum præsidio instar Iudæ fultus,Monasterium cum clamosis,furibundisque vocibus ingreditur, cuius insidias per Eudonem Monachum Christi famulus deprehendens domini imitatus exemplum ad eum processit dicẽs. Scio,dulcissime filj, scio ad quid venisti,quiesce iam in perniciẽ animæ tuæ malignari, An nescis quoniam qui malignantur exterminabuntur? & deducet eos dominus in puteum interitus? quibus verbis pestifer ille commotus velut si fellis amaritudinem percepisset famulum Dei comprehendi,ligari cruciarique fustibus per omnia membra iussit. Atque in obscurissimo carcere arctari, quæ omnia vir Dei haud immemor dominicæ passionis lubentissimè sufferebat, dicens: *quid retribuam tibi domine Iesu Christe, qui pro me iis amariora pertulisti? Calicem salutaris accipiam & nomen tuum assiduè inuocabo.* Incluso viro Dei in ergastulo plagisque liuido nondum tamen est pessimorum satiata rabies, sed veneno adhuc vipereo pleni comprehenderunt eos qui sancto pastori adherebant & suppliciis affectos eodem carceri manciparunt quos videns athleta Christi Aygulphus gratias domino referebat, dicens: Quoniam in te speraui domine innocentes & recti adhæserunt mihi vt & ipsi quasi oues afflictæ me pastorem percussum comitentur ad mortem qua propter te afficimur toto die ne repellas seruos tuos in finem qui voluntariè nomini tuo sicut oues occisionis sacrificamur: Et consolans eos dicebat sustinete fratres & commilitones mei, dabit enim Deus his quoque finem, facietque nos in paucis dignos fierj cęlestibus regnis, vbi sunt gaudia sine fine mansura, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec mens vlla hominum penetrare potest. Ad ea ergo, dilectissimi, Christum ducem nostrum sequentes per opprobria contumeliásque festinemus quanquam non sint condignæ pasiones huius mundi ad futuram gloriam quæ legitimè certantibus promittitur: tamen speremus in eo qui ait *qui mihi ministrat me sequatur, & vbi sim ego illic sit & minister meus.* Roborati ergo sic diuinis eloquiis milites Christi cum inter noctis illius tenebras domini aduentum in hymnis & orationibus præstolarentur, ecce Michael Archangelus apparuit illis in ergastulo, dicens: Confortamini pusillus grex, & nolite timere, complacuit enim patri vestro dare vobis per martyrij palmam regnum Dei, quibus dictis disparuit. Tunc athletæ Christi & alloquutione Angelica & visione consolati, agonem suum domino lachrymantes præ gaudio in psalmis & orationibus commẽdabant. Quos audiẽs vnus eorũ qui super sanctos custodias obseruabat pietate motus, carceribus tectum patefecit,

Eudo Monachus insidias detegit.

Psal. 36.

S. Aygulphus capitur, verberatur, carceri traditur.

Psal. 115.

Carcerantur alij Monachi.

Psal. 24.

S. Aygulphus solatur concaptiuos.

Michael Archangelus apparet eis in ergastulo.

noctéque silenti eos inire fugam hortatus atque precatus est: at sancti gratias quidem egerunt eius humanitati, sed minimè parent consilio, dicētes? si viuimus domino viuimus atque si morimur domino morimur, siue viuimus ergo aut morimur semper domini sumus, claro autem die Archadius totius mali huius caput ad ergastulum venit vt blandis, sed fictis verbis mœstitiáque simulata sanctorum volens compati lāgoribus & lenire dolores, at vnus ex illis Trucarius nomine impudentiam eius non ferens iusto dolore commotus, quod suggerebat animus in faciem ei obiicit, dicens, Archadi frater doleo te imitatione filium esse Satanę qui cum in exitium omnes impellat etiam consolator vult videri. Doleo te, inquit, fratrem esse Iudę proditoris, qui instar illius pro ficto osculo sermones profers blanditiis quidem mellitos, sed succis venenatis refertos. Sed perfricta frons cum animi crudelitate coniuncta obiurgatione non retunditur. At miser Archadius nec quidem his confusus perstat in sententia & alia via se proditorem non esse nec effecisse quod fecerat ostendere nitebatur. Nam circa horam tertiam iterum veniens cibos detulit adhortatúrque sanctos vt membra & Ieiunio nimióque cruciato iam defessa reficerent, cui beatus Aygulphus etsi interno langore fatigatus: tranquilla tamen mente respondit nunquid num his diebus ieiunia ad horam nonam vsque protrahit regularis institutio? An ignoras regularem disciplinam debere occasione nulla violari? At ille iniquus videns suam animam charitatem nihil iuuare ad animi sui celandam vecordiam, quæ sanctis viris apposuerat, poçula amouit, & ad horam canonicam refectio dilata est, quæ cum aduenisset pariter orant pro Archadio & sic ab eo oblatum capiunt cibum. Porrò beatus pastor oues sibi creditas diuini verbi pabulo reficiebat dicens, commilitones mei optimi & charissimi orate pro calumniantibus & persequentibus vos, vt exaltet vos dominus in die visitationis. Nam si regi nostro Christo compatimur in hoc mundo cum eo simul in cœlo conregnabimus. Interea autem Vticæ ille comes quem dicimus simulans se illis quæ fiebant offensum à Monasterio iam recesserat, sed tertià die rediens cruenta auaritia totus incēsus cucurrit ad carcerem & à beato viro pecunias quas eum habere truculentus Archadius finxerat extorquere volens aiebat: profer thesauros quos apud te esse didicimus & à vinculis te tuósque concaptiuos liberè abire permittam. Cui beatus Aygulphus aurum & argētum cunctásq; opes necnon Monasterij prouentus tibi ostendā: & ambas manus expādens super concaptiuos socios: En (inquit) in his & aliis qui in Monasterio sunt & Christi pauperibus thesauri consistunt. Nam victum vestitúmque habentes contenti sumus, vnde noxias fallacésque opes mundi omnes detestamur. Ad quam vocem infremens ille tyrannus ad reliquos cœnobij fratres voce furibunda se conuertit. Exhibite mihi (proclamans) numnos quos vna cum pastore vestro detinetis alioquin acerbis doloribus horridisque tormentis vos simul cum eo perdam. At illi nos (inquiunt) sub beatissimi patris Benedicti norma & beati Aygulphi magisterio constitutos nihil proprium habere omninò decet: sed omnia omnibus sunt communia. Tunc sacrilegus ille cordis sui cæca cupiditate deceptus Monasterium omne cum satellitibus suis ac si barbarorum præda esset populatus est. Postquam autem discessit beatus Aygulphus & cæteri pro voluntate Archadij & Columbi custodiebantur in ergastulo, vbi ad decem dies eorum corpora conficiebantur: filij autem Satanæ Columbus videlicet & Archadius

Nolunt ieiunia regularia violare sancti.

Thesauros inquirit comes vticensis.

Timot. 1. c. 6.

Monasterium depradatur.

Archadius, timentes ne sua detestando facinora vbique innotescerent & ad aures regias peruenirent, inuito consilio seruos Dei noctu naui imponere cum satellitibus, & in remotioribus partibus trucidare decreuerunt. Tunc beatus Aygulphus Christi mox hostia futurus iniquorum vota prænoscens sociorum animos ne inter tormenta deficerent ad consequendam martyrij coronam hortabatur, dicens, erigite commilitones mei corda vestra ad cœlestes triumphos,& constantes estote,quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei sine fine mansurum. Nauigantes igitur inter noctis tenebras, iam Christi oues occisionis effecti ceperunt & hymnos laudes Domino cum lachrymis decantare: Gratias tibi Domine, quia transuexisti nos per aquam nimiam & mare rubrum,& deduxisti nos in gloriæ tuæ refrigerium. Mane verò facto viri religiosi qui in monasterio remanserant vestigiis beati Aygulphi adhærentes cum scelestos homines nusquam reperissent ad carcerem cucurrerunt, vbi Christi martyres minus inuenientes suspiriis gemitibúsque ad inuicem lamentabantur. At carnifices nefandi postquam in altum ratem deduxerunt tanta in eos naufraga inopináque tempestas exorta est,quod per quadraginta dies(dictu mirabile,non portus nec locum in quo Dei victimas trucidarent valuerunt apprehendere: Martyres verò Christi tantam aeris intemperiem marisque æstus cernentes omnipotentis hominum supplices offerebant laudes, dicentes: Deus qui glorificaris in consilio sanctorum tuorum & dominaris potestati maris motum fluctuum & elationes maris digneris comprimere, vt serui tui in lumine vultus tui ambulent, & in nomine tuo exultent toto die, quoniam gloria virtutis eorum tu es, audientes autem Sathanæ ministri seruos Dei sacras laudes persoluere, ira frementes & si ad terras euaderent sibi valere timentes, & sanctorum innocentiam & suam crudelitatem patefactum iri formidantes horum linguas iugulo tenus euelli mandant: At illi vehementiori voce cantúque sonoro iubilabant, Deo dicentes, *Domine labia mea aperies,& os meum annunciabit laudem tuam.* Miseri verò pseudocuculli, non hoc tanto viso miraculo conuersi,immò in deterius sunt aduersi sanctorum oculos iubent perfodi, ne quem laudare abcissa lingua valebant perfossis oculis cernerent,nihil efficis, nihil proficis,sæua crudelitas. Nam Deus omnipotens qui seruos suos elingues fecit eloqui, effossis etiam oculis visum præstitit: vnde clara voce Deum magnificabant dicentes: *Ad te Domine leuauimus oculos nostros qui habitas in cœlis.* Verum ne hoc quidem signo Arcadij & Columbi pessimorum rabies viperalis destitit,sed in Pharaonicam duritiem persistentes indumentis seruos Dei spoliari iubent, vt vel sic membrorum suorum nuditate qui atrocissimis tormentis vinci non poterant succumberent. At beatus Aygulphus quem diuina virtus stabilierat tranquilla mente ait, an ignoratis dilectissimi vt qui Christum induunt,eos posse deturpare nihil?cumque procellosis fluctibus vndique iam iam se obrui re viderentur. Columbus & Archadius pessimi in profundum peccatorum suorum venientes contemnebant. Sed beatus Aygulphus pro eorum salute ingemiscens & Domini volens implere præceptum, dicentis: *Orate prò persequentibus & calumniantibus vos,& gaudete cum male dixerint vobis homines, & exprobauerint, & persecuti vos fuerint.* Orauit ad Dominum: *Ne tradas, Domine Iesu Christe bestiis animas confitentes tibi quas pretioso sanguine redemisti,& pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem, vt pauper & inops timeant nomen tuum:* Cum sic autem permultos dies

Naui imponũtur sancti.

Act. cap. 14.

Diuinitus retardantur conatus impiorum.

Psal. 88.

Sanctorum lingua praeciduntur.

Psal. 50.

Oculis orbantur.

Psal. 122.

Nudantur sancti.

Luc. cap. 6.

Psal. 73.

Digitized by Google

iactati essent, beatus Aygulphus signum crucis furentibus vndis oppon ens cessauit tempestas, tandem appulerunt ad insulam quæ vocatur Capraria huius sinus retinebat maximum examen monachorum, ad quos diuertentes feria quinta ante Pascha quæ cœna Domini dicitur benignissimè atque humanissimè sunt excepti, vt sic dicam decet monachos à monachis: cognita enim prolixa eorum tribulatione qua longissimè & infœlicissimè vexati fuerant festinabant eos recreare quibus poterant modis. Illis ibidem morantibus sacratissimus aduenit Paschæ solemnitatis dies, in qua cum missarum officium celebraretur infœlicissimus & flagitiosissimus omnium hominum Columbus infulis diaconis aptis officio adopertus, tanquam diaconus ministrauit. Conspicuus humanis, sed perosus diuinis, insuper cum ad id loci ventum esset, quo corporis & sanguinis Christi sacramenta percepturi oscula sibi inuicem libant, ille infœlix & impurus non dubitauit à se sic crudeliter mulctatis oscula porrigere: non Columbina sed certè coruina aut prorsus canina. Beatus porrò vir Aygulphus cum sociis suis cum summa exultatione Deo gratias quas poterant referebant, non modo pro sua recreatione quantum pro immensa fratrum ad quos Christus eos adduxerat charitate: expleta autem paschali festiuitate Columbus Ephesum proficiscitur, vtpote homo sæculi sæcularibus negotiis seruiturus. Interim sanctum Aygulphum cum reliquis sanctis in eodem monasterio dimisit, præcipiens vt semel reuersurum ibi operirentur. Eo absente tantam beato Aygulpho Dominus verbi gratiam contulit vt auditores & expleret abundè, & tamen ad audiendum auidos & alacres dimitteret, qui enim gratiam ei dederat, vt sine lingua posset eloqui, etiam addidit gratiam, vt gratius audiretur. Reuersus autem Columbus ab Epheso sanctos viros à Monasterio abstractos rursus naui imponit, & cum sustulissent à portu & aliquid spatij processissent, conuenerunt nauem ab Africa venientem, in quam victimas futuras Christi imponunt, quibus beatus Aygulphus charitate feruidus pro salute animarum dicebat. Cogitate dilectissimi bonitatem & longanimitatem salutémque vestram operamini, & nolite secundum duritiem cordis vestri & cor impœnitens Iudæ proditoris exemplo thesaurisare vobis iram in die reuelationis iusti Iudicij Dei, sed renouamini spiritu mentis vestræ & cogitate vocationem vestram. Nam sicut Apostolatum ille proditor adeptus, ita & vos religionem. Ille enim omnium quæ mittebantur dispensationem, vos autem in sacris ministeriis famulatum sanctum. Cauete ergo charissimi, ne in vestram perniciem dicatur qui ministrat indignè æternum sibi parat interitum. Protrahente verò sic beato viro sermonem, illi filij gehennæ Columbus & Arcadius animæ salutem instar Cain & Iudæ desperantes dentibusque in sanctos frementes, iterum oculos linguásque tygride refricatis doloribus radicitus eradicarunt, Post longam autem nauigationem inter Corcycam & Sardiniam insulas ad quandam aliam ignobilem (sicut datum erat ei in mandatis) ad Amaritinam seu Amatunam nomine interiacentem applicuerunt, in illámque descendentes sacratum victimarum carnifices iniquorum finire vota parauerunt, quibus beatus Aygulphus, finite, rogo vos, finite nobis cœlum videre, vt spiritus ad Dominum qui creauit eum dirigatur, tendénsque ad sidera palmas ait: Omnipotens Deus qui Israëli populo prophetas dedisti, vt in spiritu fortitudinis præceptis tuis aduersantes arguerent, quos impij occiderunt

Appellunt insulam Caprariam.

Ecce osculum Iudaicum.

Applicant inter Corcycam & Sardiniam

Oratio S. Aygulphi.

runt per medium secando Esaiam in Iudæa sub Manasse Rege, & omnis populus Ægypto lapidibus obruendo Hieremiam & reliquos variis tormentorum generibus extinguendum, quibus te domine pro morte defluenti gloriam dedisti sempiternam, sic protector noster aspice Deus & suscipe nos holocaustum in odoré suauitatis. Hodie enim propter iustitiam& veritatem morte afficimur & sicut tuis fidelibus prædixisti trademini à parentibus & fratribus, ita & nunc certi quod capillus de capite nostro nō peribit: Sic ergo prolixiùs orantibus sanctis animásque domino commendantibus tandem à loco orationis surgunt & cum omni fiducia & alacritate inter verba orationis dominicæ laudis spiritum emisere de vasculis carnis sub die tertio nonarum septembris. Porrò vnus eorū Briconius nomine Scapham nactus vnde se subduxit, nec sine diuino nutu ne sanctorum scilicet passio occulta maneret à longéque stans sancti Abbatis vtraque brachia discerpi sociorúmque membra euaginatis ensibus dilaniari plorans prospexit, animásque eorum Angelicis choris comitantibus ingredi cœli gaudia: qui tantæ gloriæ consortem esse peroptans à cymba iterum descendere plurimùm conabatur, sed flante vento ex aduerso sine velis aut remige quod dictu mirum est ad Insulam Lerinensem peruenit, quod diuina voluntate gestum est ne corpora pro Christo neci oblata debito honore priuarentur, eius enim relatu & modus perpessionis in notitiam fidelium peruenit & corpora ad nostram consolationem reuelata sunt atque ad fines nostros reducta: fas autem est credere non priuari fraterna gloria quem non non timor à martyrio retraxit, sed Deus ob vtilitatem reseruauit: perueuto autem Briconio Insulæ portui Lerinensis occurrit ei venerandus vitæ beatus Rigomirus sancti Aygulpi successor, cum omnibus fratribus quibus sancti pastores Aygulphi & sociorum efferos cruciatus rubénsque martyrium referens magnus cœnobij fratribus inducitur luctus, & quanquam omnes atrocissimis sanctorum tormentis tristarentur cœtibus tamen candidatorum martyrium eos congaudere minimè diffidebant, post gemitus & tormenta beatus Rigomirus ad Abbatissam Angarisinam cuius supra habetur destinauit vt sanctimonialis fœmina eiúsque sorores beatissimi Aygulphi & sociorum agonem Briconio referente didiscerent, quæ audientes per tot acerba & inaudita tormenta ad cœlos migrasse spiritus sui amantissimi patris pias rigantésque effundebant lachrymas gemitibus & suspiriis nescientes imponere finem. Cui Briconius, nobis, inquit mater dolendū non est, immò gaudendum, quia ad cœlos vt vidi aduocatum coram Deo præmisimus. Post ergo lachrymas longósque gemitus illa cum suo comitatu sororum, vna cum Briconio ad Monasterium Lerinense nauigarunt, & vna cum beato Rigomiro de requirendis sanctorum martyrum corporibus consulunt. Exacto igitur rigido hyemis tempore ad locum sacrarum victimarum qui delegati fuerant apparatis nauibus Briconio cuncta sciente duce nauigarunt. Qui ad veneranda busta deuotè accedentes intacta penitus repererunt. Ac si tunc præsentis vitæ cursum expleuissent. Aderat inter eos Monachus qui cum Aygulphus ab impiis in Monasterio torqueretur brachij sanitate fuerat destitutus. Is sanctorum martyrum deuotè membra contingens illicò sanitatem recepit: tunc omnes præ gaudio lachrymantes concinebant, dicentes; Cognouimus domine misericordiam tuam & ei versus est in gaudium luctus noster. Colligē-

Pro obseruantia regulari occubuit S. Aygulphus.

Consulūt pro recuperandis reliquiis.

Monachus brachij sanitatem recepit.

Digitized by Google

tes tandem corpora sanctorum martyrum in sportellis honorificè vt pote rãt condiderunt: vnde tanta odoramentorum fragrantia secuta est, quod nauis aromatibus onusta vel rosis crederetur & floribus, nauigantes inde sexta decima maij luce Domino fauente ad Cœnobium Lerinense applicuerunt, prospiciens autem sanctimonialis fœmina puppes iam littoribus Lerinensibus propinquare (hoc enim præcognouit) non paucis comitata sororibus exire obuiam sanctorum reliquiis festinauit, quæ postquam venerabilium martyrum sacrata corpora donata est contingere, rosida oscula mista mœstis gemitibus sacris imprimere non cessabat artubus pro gloria tantorum patrum, grates referens altissimo aderat interea ibidem monialis quæ Glauconia dulce lumen amiserat oculorum quod deosculando sæpius brachium dextrum beati Aygulphi recepit. Cuius miraculi gratia pium certamen sanctáque emulatio excitata est: Nam sanctimonialis fœmina beati viri corpus sibi dari obnixè postulabat, cui Abbas à filiis, inquit, patrem separare non decet & illa benè mihi enim pater prius exstitit non me à cunabulis sancti monitis & disciplina plena informauit, neque sibi in Christo filiam semper habuit, cuius etiam sanctæ obedientiæ obsequens Galliam domesticósque penates reliqui ne ab eius patrocinio longius abessem, & Abbas à Galliis precibus nostris proficiscens ad nos deuenit ne ipse nos in filios nos verò ipsum in patrem haberemus. Cernens itaque Abbatissa suum non posse assequi desiderium date nobis, inquit, saltem vel brachium quo soror hæc sanata est concedit. Rigomirus quod illa tanto deuotionis affectu postulabat, quod postea grassante vastatione illarum partium ad Lerinense cœnobium relatum est. Interea languidorum & infirmantium mista multitudo littus Insulæ occupat quorum sanitates præstitas suffragio sanctorum martyrum si sigillatim enarrare volumus, non erit modus in pagina, è multis ergo pauca in medium afferre non erit inconueniens vt non credentibus aut fortè nescientibus sint manifesta. Vir quidam à materno partu tibiam læuam dextera breuiorem haberet. Ita vt adiunctis ad latera baculis vix incederet: ductus autem ad sanctorum corpora orationeque facta plantis æqualibus prosiliuit. Quædam etiam mulier elephantino morbo faciem habebat oppressam. Iamque oculos amissura fauebat quę ad Monasterium veniens precibus fusis deosculatisq; sanctorum artubus sanitate pristina eius facies decorata est. Quædam etiam matrona filium mutum peperit, qui per decenium ita permansit donec ad Monasterium ductus meritis sanctorum loquelam recipit cuius mater vehementi gaudio suffusa ad extrema vitę deducta est, super quam B. Aygulphi Melotem imponentes quasi è somno euigilans coram omnibus surrexit, oppressique à dæmonibus curabantur similiter à quacunque infirmitate detinerentur implorato sanctorum suffragio incolumes ad propria repedabant, vt verè probaretur quia mirabilis Deus in sanctis suis nec modo deuotis sibi & diuina per ipsum beneficia poscentibus pater beatus aderat, sed ipsi etiam persecutori suo opem tulit. Columbus enim concinator & auctor cædis eius, cum ea nocte quod diem martyrij eius sequitur in lectulo se quietis causa reposuisset, mox ei astitit vir Dei cur immeritum, sed tãtis offecisset malis & innoxiorum sanguinem fudisse cum obiurgatione inquisiuit. Atq; his dictis guttam fusi sanguinis tulit eáque in pectore & dorso eius circulum pinxit. Tum miser ille tremebundus corruit ad pedes eius rogauit

Translatio S. Aygulphi die 16. Maij.

Claudus sanatur.

Mulier à morbo elephãtino curatur.

mutus loquitur.

Visio terribilis Columbo affertur.

Digitized by Google

rogauitque inuictam & solitam mãsuetudinẽ & pietatem eius ne ipsum tanto sceleri obnoxium diuino iudicio reseruaret. Eius precibus flexus vir beatus alterum expunxit, circulum alterum abolere noluit, dicens, id fidei non posset donec apud Clodouęum regem & Ebroinum maiorem domus publicumque Francorum iudicium ei remedium afferetur. Quod etiam factum est. Nam iussu regis quæsitus & comprehensus in vnicula coniectus est lataque in eum sententia diris pœnis affectus, & tandem interfectus est. Possumus autem haud obscurè per sanguinem martyrum fusum intelligere, innocentiam vim passam iustam expetere vltionem effigiem circuli sanguine expressam ineuitabilem diuini iudicij animaduersionem: geminũ circulum pectoris & dorsi præsens & futurum supplicium: alterius circuli abolitionẽ æternæ pœnæ remissionẽ sancti viri precibus ei impetratã alteri⁹: permansione necem temporariam qua affectus est: etsi enim sancti impetrans persequutoribus suis ne in æternum puniantur: ac nolunt tamen prorsus impune abire quod vel in Deum vel in proximos sceleratè admiserè. Peccauit David sanctus Rex atque à propheta eo nomine reprehensus, peccaui, inquit, Domino: moxque audire meruit, Dominus trãstulit peccatum. Et tamen quot ille modis postea propter illud peccatum afflictus & vexatus sit, norunt qui sacras literas non ignorãt hoc eo facit vt nos quoque tametsi per sacerdotes simus à peccatis absoluti, haudquaquam pœnas nos euasuros sentiamus, nisi ita vt par est Deo & hominibus qui à nobis læsi sunt satisfaciamus: Deus enim ait de seruis suis: qui tangit vos tangit pupillam oculi mei. Immò verò etiam honore afficiamus eos in quibus per fidem & bonorum operum exercitia Christum habitare cognoscimus, vt quandoque audire mereamur illam dulcisonam vocẽ, *Venite benedicti Patris mei.* Celebrata tamẽ dierũ septem festiuitate hymnis & canticis spiritualibus condiderunt monachi venerabilium martyrum corpora cum odore nimio & honore in basilica almi patris Honorati vbi præstantur beneficia poscentibus animarum & corporum. Passus est autem beatus Aygulphus Abbas & Martyr cum triginta & eo amplius monachis sociis circa annum Domini sexcentesimum sexagesimum, tertio nonas Septembris sedente in sede Petri pontifice Vitaliano ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui viuit, & regnat Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Colũbus dat pœnas atrocitatis suæ.

Zach. 2.

HYMNI IN LAVDEM S. AYGVLPHI Abbatis & sociorum Martyrum Dionisij Faucherij Monachi Lerinensis. Ad vesperas & laudes

PAtris Aygulphi celebres canamus
Hac die lætis animis triumphos,
Orbe qua victor meruit subacto
Scandere cœlum
Legibus sacris monachos vagantes
Dum studet sanctus cohibere claustris
Demum his obstat studijs maligna
Arte repugnans.
Archadi mentem simul & Columbi
Vrget infandis odiis patrine,
Audiant eius monitus iniquo.
Corde ferentes.
Hinc bonos prauis satagunt loquelis
Ad suas sensim reuocare partes
Vt viam secum Phlegetontis amplam.
Ingrediantur.
Vnde corruptis aliquot superbi
Clarius Dirum retegunt venenum
Et virum sanctum sociosq; cæco.
Carcere claudunt.

Digitized by Google

Ad Nocturnum.

VT queant laxis miseros habenis
Liberè sanis cruciare pœnis
Aduocant ad se ex Vtica profectum
Vrbe tyrannum.
Auri & argenti hic cupidus flagranti,
Corde conceptos, furiatus ignes.
Euomit terrens, monachos reuelent
Aurea lucra.
Sanctus obscuris, tenebris retentus;
Gratias egit Domino sodoles,
Admonens forti tolerent paratas,
Pectore pœnas.
Carceris demum latebris reductos,
Nullus vt nosset scelus hoc nefandum,
Longius latum mare transfretantes,
Morte trucidant.
Sed priùs limbis penitus receptis
Atque perfossis oculis sacrata
Inde crudeles laniant cruento
Membra dolore.
His tamen nullis potuit satelles
A Dei sanctos cohibere laude
Vnde laudantes Dominum beata
Pace quierunt.
Dein iter flectunt monachi petentes
Insulam testes vbi sunt necati,
Atque Lerinam redeunt reperta
Ossa ferentes.
Te Deum patrem genitamq́ prolem,
Spiritum sanctum, pariter precamur,
Nostra vt illorum meritis queamus,
Soluere vota. Amen.

Alij Hymni in festiuitate sancti Aygulphi Abbatis & sociorum martyrum ex antiquato membrano breuiario Ecclesiæ Lerinensis M.S. desumpti in primis vesp.

PAnga Lerinensis Chori lætitia
Laudibus immensis martyrũ præmia
Qui fulti lætantur cœlica gloria.
Fideles quæ præmiantur.
Aygulphum stirps pia dudum progenuit
Castrum in Gallia Blesense meruit
Ipso progenito infernus horruit
Eius more precognito
Fit omnibus lenis iam plenus gratia
Succurrit egenis largiens propria
Virtutes eligit atque per omnia
Terrena cuncta negligit.
Prece præ nimia virtutibus ratis
Pro salutis via moribus probatis
Agregatur gregi Mumoli abbatis
Atque verè Christi legi.
Christi zelatorem ordinis lilium
Elegit pastorem Leri cœnobium
Mundana gaudia ferens in odium
Saluandi dat remedia.
Te summa Deitas supplices poscimus
Vera sit charitas qua se recolimus
Et duc per semitas tuas quo tendimus.
Vbi verè in habitas. Amen.

Ad Nocturnum Hymnus.

SIderi celso olimpi supremi
Incliti gesta martyrum triumphi
Modula voce menteq́ suaui
Concio prome.
Dogmate dudum sacro prepollentem
In Dei sanctum diros reformantem
Altera ruens pars gregis perperam
Extemplo sæuit.
Splendida cœli terebrato visu
Non minus vissu diuino tuitur
Semota lingua inclita virtutum
Merita pandit.
Vt cruciatu pari crucientur
Consortes sancti sanctos comitantur
Sanctos consortes vir sanctus hortatur
Ouanter pati.
Perfide gregis Columbe Lerini
Tu complex atrox infœlix Archadi
Quid ab improbis meruere probi
Tam dirè cedi.
Sit Deo patri decus victoria
Genita proli virtus & gloria
Consolatori simul per immensa
Perpetim sæcula. Amen.

Ad Laudes, Hymnus.

MArtyrum gemma præfulgens
Pullus Sathanæ fraudibus.
Da pius reis indulgens
Aygulphi frui laudibus.
Vera cum nititur lege
Reformari cœnobium.
Eius irruente grege

Iram

Iram incurrit vilium.
Vincti casi deo grati
Hic fauentesq́; torquentur
Linguis ac visu priuati
A suis morti traduntur.
Martyres Christi milites
Supplices cuncti precemur
Vt veræ vitis palmites
Effecti sursum lætemur.
Vni, trinóque Domino
Sit sempiterna gloria,
Qui vitam sine termino
Nobis donet in patria.
Amen.

In secundis vesperis Hymnus.

AYgulphi pangat sacrati, nitorem Ecclesia
Decore ritè vallati, res gestaq́; nimia
Eius vitæ regulati adsint Iusti lilia.
Sumpsit legis orthodoxæ decus laudis varium.
Eius ætas gloriosè prompsit ratum brauium
Lætè, mirè, curiosè aufer vanum gaudium.
Chorus martyrem Lerinus elegit Deo gratum
Necat error Columbinus conscius mira passum
Ignis obumbrans diuinus, assumit neci datum.
Eius cohors triumphantis gemens haurit certamen
Regis alti præpotentis egreditur velamen
Gregis vincit iubilantis, in æthere solamen.
Vnda lauat corpuscula sanguinis orbatorum.
Amputarunt nouacula, bis linguas afflictorum
Benignè sumunt oscula, à capite tortorum.
Sursum corda suspendentes, in cælum conspiciunt
Vitam dextram præstolantes, sinistram despiciunt
Spiritum tandem vomentes, iter vitæ rapiunt.
Trinitati sit gloria, firmæ iubilatio
Illi decus victoria, excelsa laudatio
Regnanti cuncta per sæcula, in superno solio. Amen.

Passio sanctorum Aygulphi Abbatis Lerinensis & sociorum martyrum monachorum à R.P. Domino Dionisio Faucherio monacho Lerinensi sincerè versibus conscripta.

MArtyris Aygulphi insignem cantare triumphum
Cogito, debilibus, sed nostris viribus impar
Est onus, ingenium grandi superante pusillum
Materia, ergo meis Aygulphe beate faueto
Nixibus, optatis vt nunc mea cymba feratur
Flatibus ad portum, grauius ne pondus ad ima
Obruat infirmam, fer opem, viréſque ministra,
Vt tua cum fuerint nostra referente camœna
Cognita gesta animi, atque tepentia corda inerti

A somno euigilent, ne in vestibus, atque cucullis
Relligionis opus summum consistere credant,
Sed tua condiscant vestigia sancta secuti
Per crucis opprobium & longos, variósque dolores
Quærere cælestem flagranti pectore vitam.
Paruula, sed meritis diues Lerina coruscans
Protulit innumeros homines pietate, probísque
Moribus insignes, qui religionis amore
Delitias carnis vaníque fugacia mundi
Gaudia spernentes patriæ melioris honori
Orbis opes, rerum vsus popularis & auræ
Plausus, affectúsque pios teneró sque parentum
Posthabuere suas sola in cælestia curas
Transferre assueti, & Christi iuga sancta subire.
Tempore sed labente furor gentilis iniqua
Bella mouens sacram longè, latéque vagando
Lerinam petit, & tam multa clade fatigat,
Sedibus vt propriis monachi cessisse coacti
Huc illúcque vagi errarent sine legibus vllis,
Hinc iam degeneres sensim vitæq; prioris
Obliti veteris normæ vix vlla tenebant.
Signa, sed Aygulphi celebris vulgata per orbem
Fama volans, certo hoc populos sermone replebat,
Hunc fore, qui egregia ornatus probitate salubris
Doctrinæ imbueret sincero dogmate mentes.
Qui à teneris armis vitæ cælestis amore
Concepto, mundi fugiens fallacis amicas
Delitias, Christum ore pio resonabat, & illum
Mente gerens alias pellebat pectore curas.
Huic vni intendens optata silentia claustri
Ingreditur, sancta & montis præcepta Casini
Seruat, & inde breui supremum tempore culmen
Vitæ cælestis studio prendisse frequenti
Fertur, & hinc lapsis rebus se adesse putarunt.
Hi queis mens melior fuit, & magis æqua voluntas,
Si talem, tantúmque virum sibi iungere possint,
Qui monachis præsit, sparsos & vbique requirat,
Cœnobij reparet cultum, lapsámque ruinam
Erigat, vt veteris normæ renouata recurset
Relligio antiquam referens speciémque, decúsque.
Conuenere igitur tali & sermone beatum

Digitized by Google

Affari cœpere virum: Pater optime nostræ
Cladis & indigni nostri miserere doloris.
Insula Lerina est, sanctorum habitatio dudum,
Nomine Honorati magnum celebrata per orbem,
Quæ tot feruentes pietate viros tulit, vt non
Sidera tot radient cœlo fulgente sereno,
Barbarus hostis in hanc infesta frequentius arma
Mouit, & illatis damnis & cladibus inde
Vexati toties, tandem cessisse coacti
Sunt monachi, extorrésque modo sine lege vagantur
Sollicito tanquam pecudes pastore carentes.
Et quia quæ mage sunt sibi noxia nostra requirit
Ad mala procliuis natura, & adire ruinam
Sponte solet sensim per lata & amœna viarum
Ingressi, immemorésque sui, vitæq; prioris
Tonsura & sterili monachos se nomine iactant.
Vnde pater petimus votis inflectere nostris
Afflictísque velis tandem succurrere rebus.
Hoc ratio poscit, iubet hoc tibi Christus, & ista
Relligio mentísque tuæ pia vota requirunt.
Quid decet ecce magis te, quam vt concessa talenta
Distribuens duplices, lucra & duplicata reportans
Vocem audire queas Christi inuitantis amicam:
Euge, age serue bone, æternæ intra gaudia vitæ?
Nec causeris onus tanquam graue, nam tibi Christus
Qui dedit eloquij & doctæ tibi munia linguæ,
Suggeret & vires, & suggeret omnia sancto
Apta ministerio, nec enim diffidere fas est,
Vt tibi non adsit, & quæ oportuna videntur,
Abnuat, & fautor non sit pius ipse labori.
Dixerat, at paucis responsum reddidit heros,
Viribus impar onus nostris imponitis, vnde
Vos precor eligite ex vobis, qui hanc sumere curam
Nouerit, illi instant, sanctúmque virum vsque fatigant,
Dum precibus flectant, atque in sua vota trahentes
Rege Dagoberto qui gallica regna tenebat,
Permittente cui magno coniunctus amore
Extiterat, secum abducunt. Magno inde fauore
Acceptus monachis collapsa habitacula primum
Erigit, hinc reliquos cœpit reuocare vagantes.
Queis hilari vultu redeuntibus obuiat vltrò,

Et blando amplexu fouet, affectúque paterno:
Ad meliora trahens verbis hortatur amicis,
Vt fugiant vani fallacia gaudia mundi,
Christi & sanctorum vestigia sancta sequentes,
Angustum per iter cælestia regna requirant.
Ergo pater monachos placido sic ore monendo
Influit in sensus casta & præcordia sensim,
Hinc terrena pio patriæ cælestis amore
Omnia contemnunt, totam in cælestia curam
Transmittunt. Quid opus verbis? iam clara per omnes
Fama volat populos, & iam iam prædia multi,
Iam multi castella ferunt, miti ore precantes
Illius exemplo institui, normamq́ doceri,
Qua blanda valeant superata carne beatam
Transigere hanc vitam, & demum conscendere cælum.
Virginei insuper hũc cœtus adiisse feruntur,
Vt quæ præclaris mundo natalibus ortæ
Extiterant, thalamos carnis tedasq́ iugales
Osæ, nobiliora istis connubia poscunt,
Assidua Christo se virginitate vouentes.
Exorant igitur patrem sibi claustra iuberet
Construi, vt inclusas diuina lege paterno
Affectu instrueret, sponsi & cælestis amore
Illecebras carnis & blandimenta doceret
Vincere, vt accensa noctúque diuq́ lucerna
Optatum Christi aduentum expectare liceret.
Cui desiderio pater annuit, indeq́ læto
Laudans corde Deum sanctam illis præficit vnam,
Quæ à teneris annis Christo sacrata pudorem
Virgineus seruans cælestem ducere vitam
In terris consueta pio ac feruente regebat
Has studio, vigili cura, exemplisq́ monendo.
Interea antiquus serpens liuore maligno
Percitus assuetas pridem conuersus ad artes
Non tulit hanc speciem, & secum sic impius insit:
Ergo ne me tandem cœptis desistere victum?
Hospes Honoratus illis me sedibus olim
Expulerat, sæuos superarat & arte dracones,
Angelicam instituens homines ibi ducere vitam,
Vt vt raperent cælos, quibus en ego pulsus ad ima
Decidi, & æternas cogor persoluere pœnas.

Hoc ego

Digitized by Google

Hoc ego iniquo animo tolerans agitante furore
Viribus intentis studui hanc turbare quietem,
Bella mouens illis quæ barbarico hoste ministro
Obiicerent mortem, fidei aut discrimen obirent.
Hinc deserta diu mansere loca inde fugatis
Christigenis, & senta situ squaloreq; turpi
Soricibus cessere & aranea pendula tignis
Omnia complerat latè, iam tunc ibi nulla
Vox humana Deum laudans audita sonabat
Garrula, sed summo strepitans in culmine cornix
Atque hulula & repetens feralia carmina bubo.
Nunc quidam Aygulphus veniens renouare vetusta
Cæpit, & inde procul iam iam reuocare fugatos
Instituit priscam & viuendi inducere formam.
Ergo ne tanta audent Galilæi, vt ab æthere pulsum
A terris etiam temerè me extrudere tentent?
Virgineas acies animis ardentibus in nos
Armauere etiam, Veneris ne dulcia blandæ
Præmia nosse velint, cedantq; cupidinis arcus,
Atque faces teneris sexu atque ætate puellis,
In cruce tanta illis iam iam fiducia creuit.
Sed saxq incepti pigeat, doleátque repertis
Consiliis, mentiq; sedet sententia fixa hæc.
Nempe alios inter duo sunt, qui nostra sequentes
Iussa, queant istum nobis præstare laborem.
His inimica piis discordia semper amica
Extitit, & leges vitæ integrioris iniquo
Vsque ferunt animo, carnis mundiq; caduci
Delicias adamant, per iterq; incendere latum
Assueti scelera intrepidi sectantur in istam
Non aliis melius possim committere curas.
Hæc ait & noctis genitam iubet ire Megeram,
Quæ Arcadij mentem stimulat, mentemq; Columbi.
Illa citò, tu prompta gradu impia iussa capescens
Auribus illorum intentis afsibilat hydris
Illi Gorgoneis infecto corde venenis
Stare loco nequeunt, velu ti cum percitus œstro
Bos fugit huc, illucq; furens si fortè latens hoc
Discursu valeat grauior mitescere pœna.
Sic illi inuidiæ cæto carpuntur ab igne, &
Impatiente animo patris pia iussa ferentes

Nec vigilare volunt, nec ieiunare, nec illis
Claustra placent, quibus est cordi effrenata voluptas.
Inde fugam arripiunt, vitiis carnisque petulcis
Sensibus indulgent, iubet vt male sana voluntas.
Vt solet immundus canis ad vomitum, atque lutum sus
Conuersi ad quam sunt soliti traducere vitam.
Sed quia non satis est illis sua sola ruina,
Claustra petunt rursus, quibus obuiat ille benignus.
Arguit, hortatur veterem hunc deponere morem.
Sed noua non poterat meditari mens vetus, vnde
Mentitum lachrimis ostendunt ore dolorem,
Hos quasi pœniteat scelerum, sed corde premebant
Atroces iras, quibus illum perdere certant.
Instabiles igitur furia stimulante malignis
Artibus intendunt animos, placidamq; quietem
Aggressi turbare alios nituntur iniquas
Ad partes traxisse suas. Iam tota furente est
Hoc monstro permixta domus, totámque pererrat.
Monstri huius furiale malum, monachósque fideles
Vt (quia non poterant sanctum flexisse rebelles)
Hoc insperato saltem terrore fatigent)
Arcadius paucis sibi iunctis atque Columbus
Inuadunt, subito sanctis terrore subactis
Occupat ossa tremor, trepidi hinc ad templa recurrunt
AChristo auxilium petituri, vt corpore tuti
Atque animo possint illi seruire quieto,
Cladibus auersis promissa & soluere vota.
Mente sed intrepida sanctus faciéque serena
Adueniens damnis præsentibus atque futuris
Prouisurus adest, tantum, & sedare furorem
Exoptans verbis illos affatur amicis:
Quæ rogo tanta (inquit) vestras turbatio mentes
Tam subitò inuasit charissima pignora pestis?
Quæ tam dira animos vestros infecit? & vnde
Tam densis nebulis nunc pectora vestra repente
Perturbata furunt? Quid fœdera sancta studetis
Rumpere, diuersis quæ nos è partibus vnum
In corpus iunxere, animus, concórsque voluntas
Vt foret in nobis Christi & iuga sancta ferentes
vnanimes viuamus ei, Sed hostis iniquus
Hanc (video) secuit glaciem, has exsuscitat iras.

Inuidiæ

Inuidiæ, atque odij zelo tabescit & illuc,
Vnde miser cecidit, nos posse euadere non fert.
Vos sed Apostolicis armis obsistite fulti,
Ne vos incautos secum in nigra tartara ducat.
Astutos serpens mites, humilésque modestos
Essemonet, grata vos simplicitate columba
Proposuit vobis isthæc exempla magister
Christus, & hæc ex se nobis imitanda reliquit.
Quæ vestris si sint fixa hæc documenta medullis,
Quo magis indignos, viles humilésque putatis,
Hoc mage vos puris extollent moribus, atque
Cœlestem dignos facient apprendere palmam.
Nam vilis de se fugitat reputatio rixas,
Et modicis contenta gradus primásque cathedras
Et quæcumque alij cupiunt prælustria vitat.
Hæc pacem nutrit patientia mitis alumna
Est huic & charitas, odit mala cuncta fugátque.
Hanc igitur retinere precor satagatis amicam,
Quæ est animis vestris placidam paritura quietem.
Si desideriis vestris placiturus ad ista
Accessi loca, rixarum si me esse putatis
Vestrarum auctorem, quid ego hic moror? Ecce libenter
Hinc cedam, melius multò est mihi longius inde
Viuere quam vestris cruciari moribus vltrò.
Talibus illo orante fero sub pectore bilem
Rodebant taciti, & vultu simulante dolorem
Mentitam veniam prostrati corde doloso
Poscebant, quos ille licet prætendere noscet
Insidias tamen vt Christo obsequeretur, amico
Hos animo amplexus, voce affectúque paterno
Hortatur, si fortè illos auertere cœptis
Possit, proque odiis illis benefacta rependens
Nititur insanum his studiis placare furorem.
Sed miseri sæuo interius grassante veneno
In peiora ruunt, nihil proficiente medela,
Vis morbi incutitur grauior, moti vnde malignum
Consilium captant insontem dedere morti.
Arcadio vt clam discedat prouincia cessit,
Vtq; satellitibus diris hinc inde coactis
Hoc redeunte queant facinus patrare nefandum,
Interea tanquam draco peruigil ipse Columbus

Instaret, si fortè alios diuertere sano
A grege præualeat patre & pastore relicto.
Quod quia non illi ex animo cessisse videtur,
Arcadius reuocat, missoq; satellite mandat
Aduolet. At sanctus pestisq; maliq; futuri
Præscius elicitis sacro de fonte loquelis.
Contendit si fortè animos mollire proteruos
Possit at Arcadius, sic illo orante repente
Improuisus adest, iterum simulator iniquus,
Vt veniam ficta deposcat voce, feroxq;
Mente nefas agitat, cuius fallacia pastor
Acta videns sanis non censuit amplius illum
Miscendum gregibus, scabiem ne fortè timendam
Affricet incolumi approprians malè sanus ouili,
Aut tanquam esuriens Lupus insidietur ouesq;
Dispergens rapiat, sumptos fundataq; labores.
Ergo licet obstent fratres quibus agnita non est
Mens eius mala, fixa manet sententia patris.
Infœlix tunc bile tumens in pectore virus.
Contectum manifestè aperit, mentísque feroces
Ausus. Ergo abiens illinc vtraque profectus
Adducit secum comitem, sæuúmque tyrannum,
Cui quondam nexu fuerat deuinctus amoris.
Plurima mentitus multis ficto ore querelis
Insimulat iustum, quasi imparitate nouarum
Rerum, pace domum rupta conturbet, ad aurum
Adiiciens animum socios & se ædibus ipsis
Expulit, vt facile rebus potiretur inultus.
Ille vbi facta fuit thesauri mentio, auarus
Mentem cuius amor semper sceleratus habendi
Auri & sacra fames stimulis cogebat ad omne
Ire nefas, cupidè velox iter arripit illuc.
Cui pater intrepidus venienti occurrit, & illum
Amplexu accipiens ad templum duxit, & inde
Prandia lauta loci pro captu iussa parantur.
Inter quæ sacra verba sonant, quibus imbuit aures
Attentas hominis, iam lex diuina ferocem
Patre loquente lupum vertisse videtur in agnum,
Tanta sacri vis est, ingénsque potentia verbi.
Interea Arcadium referente Eudone propinquum
Armatámque manum pastor bonus audiit, inde &
Christi

Digitized by Google

Christi exempla sequens illi obuius aduenit vltrò,
Insanúmque monens miti est sic ore locutus:
Fili, quid moliris? ait, quid præstruis, vnde est
Pernicies ventura tibi, iterúmque supremus.
Quo ruis infœlix? quo te mala sueta reuoluunt?
Quæ tanta infrænes animos dementia cœpit?
Nescis, ô nescis quantam tibi congeris iram,
Summa nempe die, quando manifesta patebunt
Corda, anceps gladius qui regis ab ore profectus
Obuia quæque metet, mundúsque horrore paucbit.
Impius ille pio patris sermone furorem
Concipit ingentem, veluti si sulphura flammis
Addas, hinc tumidum rabies abscondita pectus
Exagitat, famulúmque Dei iubet inde ligatum
Verberibus cædi grauiter laniante flagello,
Et cæsum deinceps obscuro carcere claudi.
His toto cæcis detentus corde tenebris
Exorat Dominum, mentisq́; in luce per vmbras
Versans ore refert & casto pectore grates,
Quod Christi calicem fuerit dignatus amarum
Sumere, iustitiæ & causa tolerare dolores.
Sed nondum rabies horum saciata quiescit,
Inuadunt socios, propius qui hærere solebant
Illi, vt eos similis damnatos pœna fatiget.
Carceris ergo eadem vinctos clausura coercent.
Quos pater vt vidit, tendens ad sydera palmas
Sit tibi Christe (inquit) laus, sit tibi gloria, honórque,
Qui insontes socias, nobis qui fœdere sancto
Semper adhæserunt, sacrísque audire parati
Legibus in cœlum sua iam transmittere dudum
Vota solent. Mea tu cum sis fiducia solus,
Hæc tua Christe mihi solamina gratia præstat,
Vt propter te me ad mortem comitentur euntem,
Accipe Christe igitur sacra quæ libamina læti
Offerimus, conserua animos, sit victima fluxu
Corpus, & obfirma caro dum cadit hostia mentes.
His dictis illos verbis solatur amicis,
Et ne tormentis cedant pia pectora firmat.
O mihi luce magis chari, optatíque sodales
Stare animo fortes, constantia nempe virilis
Est opus impendens nec vos præsentia mortis

Terreat hæc citò vos facient tormenta beatos,
Et tutam vobis parient sine fine quietem.
Nonne breui præstat pœna hac æterna mereri
Gaudia, quam mundi vitæq; fugacis amore
Quærere perpetuos vario sudore dolores?
Ergo si mortis breuia hæc compendia ducunt,
Cælestem ad vitam, quæ illi condigna putetur
Passio, quæ celerem cursu volucrémque sagittam
Vincit? At in cælum rectos attollite vultus,
Christus vbi secum dixit nos esse futuros,
Si illi constantes erimus fidiq; ministri.
Sic ait, ast illi inter densas carceris vmbras
Firmatis animis sacrum Pæana canentes
Aduentum Christi sitibundo corde manebant,
Cum subito cæli demissus ab arce Michaël
Angelus obscuras cælesti luce tenebras
Effugat, atque illis miti est sermone loquutus:
Nuntia læta fero, grex pone pusille timorem,
Complacuisse Deo noris tibi præmia regni
Æterni dare pro modici mercede doloris.
Dixerat, & radens alis fulgentibus auras
Per tenues clarum celsumq; petiuit Olympum.
Læti igitur visu Angelico affatúque beatam
Mortem expectantes hymnis precibusq; pudicis
Commendant Domino instantem constanter agonem.
Cúmque is cui data erat custodia carceris, illos
Audisset noctu veniens hortatur vt inde
Aufugiant affectu animi commotus, at illi,
Si morimur, Domino morimur, si viuimus, illi
Viuimus & vitam, mortémque sacrauimus illi.
Dein lucente die Arcadius simulanter ad artes
Consuetas rediens vultu referente dolorem
Illos alloquitur tanquam miseratus eorum
Sortem scilicet vt sceleris non esse putetur
Auctor verum ex his eadem quos vincla premebant
Vnus ait, frater, quid opus sermonibus istis? *Arcadius nomine.*
Nam quid ad exemplar Iudæ est expressius vsquam
Qui veræ pacis falsa sub imagine Christum
Tradidit iniustis iustum propriumq; magistrum
Ille suam fraudem cernat licet esse retectam,
Instat adhuc tamen, hanc isto velare colore,
Prandia
Digitized by Google

Prandia vt ipse ferat, propriis manibusq́; propinet,
Læua velut panem monstret, manus altera saxum
Occultet, feriátque canem male fida voracem.
Cui sanctus languens tranquilla mente: memento
Frater(ait) quod vox dum tertia tangitur vmbra
Linea, léxque iubet quam nos violare nefas est,
Prandia differri, & ieiunia ducere in horam
Nonam. Tum verò ille suas non posse latere
Prospiciens artes, secum abstulit impius escas,
Vt diuturna fames fessos vrgente dolore
Deficiente cibo sensim macerando necaret,
Hinc fidus pastor diuinæ pabula legis
Commissis ouibus hortando ritè ministrat,
Hostibus ex animo vt parcant, & mente benigna
Non mala pro opprobriis, imò benefacta rependant,
Proq́; illis Dominum contrito corde precantes
Pauca ferant alacres patriæ cœlestis amore,
Atque ducis Christi vestigia sancta sequentes
Participes eius fieri mereantur honoris.
Interea ex Vtica qui venerat vrbe tyrannus
Quem torquet stimulans auri insaciata cupido,
Hunc adit inquirens, vbi nam congesta lateret
Thesauri vis, quam Arcadius dicebat ab illo
Ablatam quam si monstraret, apta paterent
Limina & obscuris tenebris exire liceret.
Cum sociis: cui sanctus ait, nostra ecce supellex
Isthæc est (vinctos monstrans) prouentus, opesq́; in
Istis consistunt, aurum, argentum, atque caducas
Orbis diuitias contemnimus, vtq́; nocentes
Et quæ multorum sint nutrimenta malorum
Detestamur, vt id nobis satis esse putemus,
Si minimè victu & vili careamus amictu.
Sæuus ad hæc verba infremuit, reliquosq́; minaci
Voce petit monachos, & vbi ipsa pecunia quærit
Condita seructur, flagranti & corda furore
Incensus clamore domum & tota atria complet,
Intentatq́; minas turbata fronte feroces,
Ni manifestarent auri argentiq́; talenta,
Cum pastore gregem totum simul esse necandum.
Attoniti tremuere illi, nihil esse cuiquam
Dicentes proprium, fore sed communia cunctis

Omnia, pauperibus nec enim licet vlla latenter
Possedisse aiunt, prohibente hoc lege beatus
Quam pater Aygulphus Benedicto auctore frequenter
Nos docuit. Tunc is cupiens satiare voracem
Ingluuiem, cunctis eadem. quos vexat Erynnis,
Prædandique furor cupidos vesanus agebat,
Aggreditur spoliare domum, prædámque repertam
Qualemcunque ferens proprios petit inde penates.
Crudeles tunc Arcadius sociúsque Columbus
Dæmonis, vt veri furia stimulante ministri
Ne sua iam tandem scelera hæc manifesta patescant
Consilium tractant sanctos transferre, procúlque,
Vt lateat cædes, insontes dedere morti,
Cum terras igitur iam nox obscura teneret,
Et caperent primam mortalia membra quietem,
Illi nec somnos capiunt, nec corde quiescunt,
Immanes, sed enim versant sub pectore curas,
Aptáque cernentes data tempora nocte silenti
Carceris eductos claustris horrentibus ipsos
Imposuere rati sanctos secum atque cruentos
Carnifices horum cædem patrare patratos.
Et iam clara dies spargebat lumine mundum,
Cum monachi Aygulpho semper qui hærere solebant,
Aedes crudeli videre satellite nudas.
Tunc trepidi magno perculsi corda tremore
Squalentes adeunt obscuri carceris vmbras,
Quas vbi patres vident vinctis sociísque vacantes,
Attoniti gemitus mæsta & suspiria fundunt,
Nec lachrymis reperire queunt finémve, modúmve.
Interea Aygulphus fratres hortatur, vt alto
Contemnant animo tormenta breuésq; dolores,
Cælesti vt posthæc valeant gaudere triumpho,
Per modica, & penè compendia prendere cœli
Gaudia, fœlicem & vitam sine fine manentem.
Mens humana (inquit) latitans in mole caduca
Corporis, atque suo grauiter sub pondere sudans,
Non nisi per luctus grauia & tormenta tenaces
Has luteæ carnis feces eradere nouit,
Vt purgata poli æternos mereatur honores,
Ictibus & multis lapides tunduntur, vt ampla
Ex his consurgant constructa palatia regum.

Quare

Quare forti animo vobis constate benignus
Ipse Deus dabit his pœnis grauibus cito finem.
Composita ergo rate & vento inuitante secundo
Explicitis velis remis, quò ritè paratis
Nauigio celeri tenebrosa nocte per vndas
Arripiunt iter, at sancti pia vota pudicis
Testantes lachrymis elata voce pioq;
Corde Deo læti cantant præconia laudum.
Gloria laus & honor tibi sit Deus, atque potestas,
Qui per aquas nimias vectos variósque labores
Optata tandem æternáque quiete fouebis.
Postquam altum tenuere graui tum murmure Pontus
Misceri cœpit, Boreas bacchatur & Auster
Sæuit hiems, surgens fluctus, stridénsque procella
Impediunt cœptos cursus, terramq; vetabant
Prendere, qua Christo iam membra dicata trucident.
Insuper à fundo grauiter freta mota fremebant,
Et piceæ nubes æthræ conuexa repente
Obducunt, rutilant ignes crebri, omne remugit
Cœlum, iam sæuam minitantur & omnia mortem.
Christi autem testes mœsta formidine pulsa
Aeris obscuram faciem vndarúmque videntes
Horrendos motus tempestatémque furentem,
Consuetis sese Psalmis solantur & hymnis.
O rex quem cœlum, tellúsque subacta tremiscit,
Quique potestati Pelagi dominaris & vndis,
Insanos dignare pater componere fluctus,
Vt tibi cantemus referentes munia laudum,
In queis nostra omnis sita gloria honórque decúsque
Carnifices istis commoti vocibus iram
Concipiunt, (nam ferre nequit benefacta malorum
Mens mala, cui semper probitas inimica fuisse
Noscitur, hinc studio mentis sæuire malignæ,
Aggressi his linguas iugulo tenus ore reuellunt.
Sed nihil efficiunt, Christo reparante loquelam
Psallentes repetunt, aperi Deus ora tuorum
Seruorum, vt laudum præconia soluere digna
Possimus, mentísque piæ pia vota referre.
Talibus auditis tortores vocibus immò
Pectore conspirant Larua exagitante furorem,
Hisque oculos fodiunt, valeant ne cernere cœlum

Vt quorum nequeunt à laude Dei ora tenere,
Hos saltem prohibere queant ad sydera vultus
Ferre demum visu ne deficiente tueri
Possint, his quasi luminibus diuina potestas
Cernatur, tanta hos mentis vesania vexat.
Verum à quo illis est fandi concessa facultas
Præcisis linguis, ab eo est indulta videndi
Confessis oculis, quid enim non posse putetur.
Ille sator rerum verbo qui cuncta creauit?
Ergo ad eum cum voce manus atque ora leuantes
Cælestes iterant cantus: sustollimus, aiunt,
Ad te oculos nostros, nutu qui sydera torques
Astra super residens orbis machinámque gubernas.
Tunc sanctos statuunt nudos, hos posse pudore
Vinci credentes quos atrox pœna dolorq́;
Vincere non potuit, blando quos ore beatus
Exhortatus ait: num deturpare putatis
Qui Christum semel induerint? & mente reuoluens
Quæ perfecta suis dominus mandata dedisset,
Ad cœlum rursus oculis manibúsque leuatis
Ardenti pro illis animo bona verba precatur:
Atque manum crucis instar agens surgentibus vndis
Opposuit (mirum) subito & maris ira quieuit,
Tanquam si flammis iacias ardentibus vndas,
Tanta crucis virtus sacriq́; potentia signi est.
Insani tandem optata tellure potiti
Arcadius sceleri intentus pariterque Columbus
Patre hortante sibi caueant cœlestis & iram
Iudicis euadant, memori & sua vota frequenter
Mente reuoluentes statuant desistere cœptis
His moti grauiora iterant tormenta quousque
Impia carnifices ipsorum vota sequentes
Corpora sanctorum gladiis lanianda pararunt.
Insula nempe illis hanc ansam ignota ferebat,
Ne cedes cuiquam facile innotesceret. Inde
Hos rogat Aygulphus cœli vt conuexa tueri
Permittant, nec enim vultum velamine cingi
His opus est, quibus ad mortem mens vltrò parata est,
Scilicet vt cœlum aspiciens su per astra feratur
Spiritus hinc sitiens patriæ melioris honores
Hos patrem æternum exorans sermonibus infit:

Digitized by Google

O pater omnipotens celsi moderator Olympi,
Cui mare, cui tellus, sæui famulantur & æstus,
Quem metuit Pluton, prognatæ & noctæ sorores,
Tuerrantes populos transmissis vatibus olim
Dum reuocas tua iussa simul sanctosq́; Prophetas
Spernentes alios lapidum vi aliósque secantes,
Atque alios aliis diris cruciatibus atræ
Exposuere neci dura ceruice rebelles,
Digna, sed his breuibus pro pœnis præmia vitæ
Æternæ tribuis, sic nos pater aspice clemens,
Quos per aquas nimias longis erroribus actos
Crudeles ob iustitiam legésque paternas.
Hi commoti odiis simul & crudelibus ausis
Dedere nos morti conspirauere cruentæ.
Accipe sancte pater nostra hæc holocausta, caduca vt
Dum caro cæsa cadit, superas euectus ad auras
Spiritus ipse tuo aspectu sine fine fruatur.
Dixerat interea iunior Briconnius inde
Se abduxit mortem metuens lyntremq́; latenter
Ingressus, trepidante animo obseruabat iniquos.
Tortores sceleri accinctos, dum brachia versis
Expediunt manicis celeres, thecisq́; repostos
Educunt enses, patris obtruncántque lacertos
Primum, dein sociorum innoxia membra trucidant.
Corpora trunca iacent, fusóque cruore rubescunt
Littora, dum interea Briconius alta profundo
Indigna hæc cernens, suspiria pectore ducit,
In cœlumque oculos tollens gemebundus amaro
Hoc animo secum voluit, tum cernit aperto
Æthere fœlices animas se inserere cœlo,
Angelicisq́; choris illas comitantibus aulæ
Cœlestis penetrare sinus, auditáque toto est
Vocibus immixtis dulcis symphonia cœlo
Esse horum consors cupiens conatur adire
Littora, sed frustra nixus compellitur inde
Diuersus sine velo & remige flantibus Austris
Lerinæ inuitus portum sedémque redire.
Quod non absque Dei credendum est numine gestum,
Passio sanctorum ne alios celata lateret,
Et sine honore etiam ne membra inhumata iacerent.
Ergo vbi Lerinam Briconius appulit atque

Nec vigilare volunt, nec ieiunare, nec illis
Claustra placent, quibus est cordi effrenata voluptas.
Inde fugam arripiunt, vitiis carnisque petulcis
Sensibus indulgent, iubet vt male sana voluntas.
Vt solet immundus canis ad vomitum, atque lutum sus
Conuersi ad quam sunt soliti traducere vitam.
Sed quia non satis est illis sua sola ruina,
Claustra petunt rursus, quibus obuiat ille benignus.
Arguit, hortatur veterem hunc deponere morem.
Sed noua non poterat meditari mens vetus, vnde
Mentitum lachrimis ostendunt ore dolorem,
Hos quasi pœniteat scelerum, sed corde premebant
Atroces iras, quibus illum perdere certant.
Instabiles igitur furia stimulante malignis
Artibus intendunt animos, placidamq; quietem
Aggressi turbare alios nituntur iniquas
Ad partes traxisse suas. Iam tota furente est
Hoc monstro permixta domus, totámque pererrat.
Monstri huius furiale malum, monachósque fideles
Vt (quia non poterant sanctum flexisse rebelles)
Hoc insperato saltem terrore fatigent)
Arcadius paucis sibi iunctis atque Columbus
Inuadunt, subito sanctis terrore subactis
Occupat ossa tremor, trepidi hinc ad templa recurrunt
A Christo auxilium petituri, vt corpore tuti
Atque animo possint illi seruire quieto,
Cladibus auersis promissa & soluere vota.
Mente sed intrepida sanctus faciéque serena
Adueniens damnis præsentibus atque futuris
Prouisurus adest, tantum, & sedare furorem
Exoptans verbis illos affatur amicis:
Quæ rogo tanta (inquit) vestras turbatio mentes
Tam subitò inuasit charissima pignora pestis?
Quæ tam dira animos vestros infecit? & vnde
Tam densis nebulis nunc pectora vestra repente
Perturbata furunt? Quid fœdera sancta studetis
Rumpere, diuersis quæ nos è partibus vnum
In corpus iunxere, animus, concórsque voluntas
Vt foret in nobis Christi & iuga sancta ferentes
vnanimes viuamus ei, Sed hostis iniquus
Hanc (video) secuit glaciem, has exsuscitat iras.

Inuidiæ

Inuidiæ, atque odij zelo tabescit & illuc,
Vnde miser cecidit, nos posse euadere non fert.
Vos sed Apostolicis armis obsistite fulti,
Ne vos incautos secum in nigra tartara ducat.
Astutos serpens mites, humilésque modestos
Esse monet, grata vos simplicitate columbæ
Proposuit vobis isthæc exempla magister
Christus, & hæc ex se nobis imitanda reliquit.
Quæ vestris si sint fixa hæc documenta medullis,
Quo magis indignos, viles humilésque putatis,
Hoc mage vos puris extollent moribus, atque
Cælestem dignos facient apprendere palmam.
Nam vilis de se fugitat reputatio rixas,
Et modicis contenta gradus primásque cathedras
Et quæcumque alij cupiunt præclustria vitat.
Hæc pacem nutrit patientia mitis alumna
Est huic & charitas, odit mala cuncta fugátque.
Hanc igitur retinere precor satagatis amicam,
Quæ est animis vestris placidam paritura quietem.
Si desideriis vestris placiturus ad ista
Accessi loca, rixarum si me esse putatis
Vestrarum auctorem, quid ego hic moror? Ecce libenter
Hinc cedam, melius multò est mihi longius inde
Viuere quam vestris cruciari moribus vltrò.
Talibus illo orante fero sub pectore bilem
Rodebant taciti, & vultu simulante dolorem
Mentitam veniam prostrati corde doloso
Poscebant, quos ille licet prætendere noscet
Insidias tamen vt Christo obsequeretur, amico
Hos animo amplexus, voce affectúque paterno
Hortatur, si fortè illos auertere cœptis
Possit, proque odiis illis benefacta rependens
Nititur insanum his studiis placare furorem.
Sed miseri sæuo interius grassante veneno
In peiora ruunt, nihil proficiente medela,
Vis morbi incutitur grauior, moti vnde malignum
Consilium captant insontem dedere morti.
Arcadio vt clam discedat prouincia cessit,
Vtq; satellitibus diris hinc inde coactis
Hoc redeunte queant facinus patrare nefandum,
Interea tanquam draco peruigil ipse Columbus

Instaret, si fortè alios diuertere sano
A grege præualeat patre & pastore relicto.
Quod quia non illi ex animo cessisse videtur,
Arcadius reuocat, missoq; satellite mandat
Aduolet. At sanctus pestisq; maliq; futuri
Præscius elicitis sacro de fonte loquelis.
Contendit si fortè animos mollire proteruos
Possit at Arcadius, sic illo orante repente
Improuisus adest, iterum simulator iniquus,
Vt veniam ficta deposcat voce, feroxq;
Mente nefas agitat, cuius fallacia pastor
Acta videns sanis non censuit amplius illum
Miscendum gregibus, scabiem ne fortè timendam
Affricet incolumi approprians malè sanus ouili,
Aut tanquam esuriens Lupus insidietur ouesq;
Dispergens rapiat, sumptos fundatq; labores.
Ergo licet obstent fratres quibus agnita non est
Mens eius mala, fixa manet sententia patris.
Infœlix tunc bile tumens in pectore virus.
Contectum manifestè aperit, mentísque feroces
Ausus. Ergo abiens illinc vtraque profectus
Adducit secum comitem, sæuúmque tyrannum,
Cui quondam nexu fuerat deuinctus amoris.
Plurima mentitus multis ficto ore querelis
Insimulat iustum, quasi imparitate nouarum
Rerum, pace domum rupta conturbet, ad aurum
Adiiciens animum socios & se adibus ipsis
Expulit, vt facile rebus potiretur inultus.
Ille vbi facta fuit thesauri mentio, auarus
Mentem cuius amor semper sceleratus habendi
Auri & sacra fames stimulis cogebat ad omne
Ire nefas, cupidè velox iter arripit illuc.
Cui pater intrepidus venienti occurrit, & illum
Amplexu accipiens ad templum duxit, & inde
Prandia lauta loci pro captu iussa parantur.
Inter quæ sacra verba sonant, quibus imbuit aures
Attentas hominis, iam lex diuina ferocem
Patre loquente lupum vertisse videtur in agnum,
Tanta sacri vis est, ingénsque potentia verbi.
Interea Arcadium referente Eudone propinquum
Armatámque manum pastor bonus audiit, inde &
Christi:

Digitized by Google

Christi exempla sequens illi obuius aduenit vltrò,
Insanúmque monens miti est sic ore locuutus:
Fili, quid moliris? ait, quid præstruis, vnde est
Pernicies ventura tibi, iterúmque supremus.
Quo ruis infœlix? quo te mala sueta reuoluunt?
Quæ tanta infrænes animos dementia cœpit?
Nescis, ô nescis quantam tibi congeris iram,
Summa nempe die, quando manifesta patebunt
Corda, anceps gladius qui regis ab ore profectus
Obuia quæque metet, mundúsque horrore pauebit.
Impius ille pio patris sermone furorem
Concipit ingentem, veluti si sulphura flammis
Addas, hinc tumidum rabies abscondita pectus
Exagitat, famulúmque Dei iubet inde ligatum
Verberibus cædi grauiter laniante flagello,
Et cæsum deinceps obscuro carcere claudi.
His toto cæcis detentus corde tenebris
Exorat Dominum, mentisq́. in luce per vmbras
Versans ore refert & casto pectore grates,
Quod Christi calicem fuerit dignatus amarum
Sumere, iustitiæ & causa tolerare dolores.
Sed nondum rabies horum saciata quiescit,
Inuadunt socios, propius qui hærere solebant
Illi, vt eos similis damnatos pœna fatiget.
Carceris ergo eadem vinctos clausura coercent.
Quos pater vt vidit, tendens ad sydera palmas
Sit tibi Christe (inquit) laus, sit tibi gloria, honórque,
Qui insontes socias, nobis qui fœdere sancto
Semper adhæserunt, sacrísque audire parati
Legibus in cœlum sua iam transmittere dudum
Vota solent. Mea tu cum sis fiducia solus,
Hæc tua Christe mihi solamina gratia præstat,
Vt propter te me ad mortem comitentur euntem,
Accipe Christe igitur sacra quæ libamina læti
Offerimus, conserua animos, sit victima fluxu
Corpus, & obfirma caro dum cadit hostia mentes.
His dictis illos verbis solatur amicis,
Et ne tormentis cedant pia pectora firmat.
O mihi luce magis chari, optatíque sodales
Stare animo fortes, constantia nempe virilis
Est opus impendens nec vos præsentia mortis

Digitized by Google

Terreat hæc citò vos facient tormenta beatos,
Et tutam vobis parient sine fine quietem.
Nonne breui præstat pœna hac æterna mereri
Gaudia, quam mundi vitæq́; fugacis amore
Quærere perpetuos vario sudore dolores?
Ergo si mortis breuia hæc compendia ducunt,
Cœlestem ad vitam, quæ illi condigna putetur
Paßio, quæ celerem cursu volucrémque sagittam
Vincit? At in cœlum rectos attollite vultus,
Christus vbi secum dixit nos esse futuros,
Si illi constantes erimus fidiq́; ministri.
Sic ait, ast illi inter densas carceris vmbras
Firmatis animis sacrum Pæana canentes
Aduentum Christi sitibundo corde manebant,
Cum subito cæli demissus ab arce Michaël
Angelus obscuras cœlesti luce tenebras
Effugat, atque illis miti est sermone loquutus:
Nuntia læta fero, grex pone pusille timorem,
Complacuisse Deo noris tibi præmia regni
Æterni dare pro modici mercede doloris.
Dixerat, & radens alis fulgentibus auras
Per tenues clarum celsumq́; petiuit Olympum.
Læti igitur visu Angelico affatúque beatam
Mortem expectantes hymnis precibusq́; pudicis
Commendant Domino instantem constanter agonem.
Cúmque is cui data erat custodia carceris, illos
Audisset noctu veniens hortatur vt inde
Aufugiant affectu animi commotus, at illi,
Si morimur, Domino morimur, si viuimus, illi
Viuimus & vitam, mortémque sacrauimus illi.
Dein lucente die Arcadius simulanter ad artes
Consuetas rediens vultu referente dolorem
Illos alloquitur tanquam miseratus eorum
Sortem scilicet vt sceleris non esse putetur
Auctor verum ex his eadem quos vincla premebant
Vnus ait, frater, quid opus sermonibus istis? *Arcadius nomine.*
Nam quid ad exemplar Iudæ est expreßius vsquam
Qui veræ pacis falsa sub imagine Christum
Tradidit iniustis iustum propriumq́; magistrum
Ille suam fraudem cernat licet esse retectam,
Instat adhuc tamen, hanc isto velare colore,
Prandia
Digitized by Google

Prandia vt ipſe ferat, propriis manibuſq́; propinet,
Læua velut panem monſtret, manus altera ſaxum
Occultet, feriátque canem male fida voracem.
Cui ſanctus languens tranquilla mente: memento
Frater (ait) quod vox dum tertia tangitur vmbra
Linea, léxque iubet quam nos violare nefas eſt,
Prandia diferri, & ieiunia ducere in horam
Nonam. Tum verò ille ſuas non poſſe latere
Proſpiciens artes, ſecum abſtulit impius eſcas,
Vt diuturna fames feſſos vrgente dolore
Deficiente cibo ſenſim macerando necaret,
Hinc fidus paſtor diuinæ pabula legis
Commiſſis ouibus hortando ritè miniſtrat,
Hoſtibus ex animo vt parcant, & mente benigna
Non mala pro opprobriis, imò benefacta rependant,
Proq́; illis Dominum contrito corde precantes
Pauca ferant alacres patriæ cæleſtis amore,
Atque ducis Chriſti veſtigia ſancta ſequentes
Participes eius fieri mereantur honoris.
Interea ex Vtica qui venerat vrbe tyrannus
Quem torquet ſtimulans auri inſaciata cupido,
Hunc adit inquirens, vbi nam congeſta lateret
Theſauri vis, quam Arcadius dicebat ab illo
Ablatam quam ſi monſtraret, apta paterent
Limina & obſcuris tenebris exire liceret.
Cum ſociis: cui ſanctus ait, noſtra ecce ſupellex
Iſthæc eſt (vinctos monſtrans) prouentus, opeſq́; in
Iſtis conſiſtunt, aurum, argentum, atque caducas
Orbis diuitias contemnimus, vtq́; nocentes
Et quæ multorum ſint nutrimenta malorum
Deteſtamur, vt id nobis ſatis eſſe putemus,
Si minimè victu & vili careamus amictu.
Sæuus ad hæc verba infremuit, reliquoſq́; minaci
Voce petit monachos, & vbi ipſa pecunia quærit
Condita ſeruetur, flagranti & corda furore
Incenſus clamore domum & tota atria complet,
Intentatq́; minas turbata fronte feroces,
Ni manifeſtarent auri argentiq́; talenta,
Cum paſtore gregem totum ſimul eſſe necandum.
Attoniti tremuere illi, nihil eſſe cuiquam
Dicentes proprium, fore ſed communia cunctis

Omnia, pauperibus nec enim licet vlla latenter
Possedisse aiunt, prohibente hoc lege beatus
Quam pater Aygulphus Benedicto auctore frequenter
Nos docuit. Tunc is cupiens satiare voracem
Ingluuiem, iunctis eadem quos vexat Erynnis,
Prædandique furor cupidos vesanus agebat,
Aggreditur spoliare domum, prædámque repertam
Qualemcunque ferens proprios petit inde penates.
Crudeles tunc Arcadius sociúsque Columbus
Dæmonis, vt veri furia stimulante ministri
Ne sua iam tandem scelera hæc manifesta patescant
Consilium tractant sanctos transferre, procúlque,
Vt lateat cædes, insontes dedere morti,
Cum terras igitur iam nox obscura teneret,
Et caperent primam mortalia membra quietem,
Illi nec somnos capiunt, nec corde quiescunt,
Immanes, sed enim versant sub pectore curas,
Aptáque cernentes data tempora nocte silenti
Carceris eductos claustris horrentibus ipsos
Imposuere rati sanctos secum atque cruentos
Carnifices horum cædem patrare patratos.
Et iam clara dies spargebat lumine mundum,
Cum monachi Aygulpho semper qui hærere solebant,
Aedes crudeli videre satellite nudas.
Tunc trepidi magno perculsi corda tremore
Squalentes adeunt obscuri carceris vmbras,
Quas vbi patres vident vinctis sociisque vacantes,
Attoniti gemitus mœsta & suspiria fundunt,
Nec lachrymis reperire queunt finémve, modúmve.
Interea Aygulphus fratres hortatur, vt alto
Contemnant animo tormenta breuesq́; dolores,
Cœlesti vt posthæc valeant gaudere triumpho,
Per modica, & penè compendia prendere cœli
Gaudia, fœlicem & vitam sine fine manentem.
Mens humana (inquit) latitans in mole caduca
Corporis, atque suo grauiter sub pondere sudans,
Non nisi per luctus grauia & tormenta tenaces
Has luteæ carnis feces eradere nouit,
Vt purgata poli æternos mereatur honores,
Ictibus & multis lapides tunduntur, vt ampla
Ex his consurgant constructa palatia regum.

Quare

Quare forti animo vobis constate benignus
Ipse Deus dabit his pœnis grauibus cito finem.
Composita ergo rate & vento inuitante secundo
Explicitis velis remis, quò ritè paratis
Nauigio celeri tenebrosa nocte per vndas
Arripiunt iter, at sancti pia vota pudicis
Testantes lachrymis elata voce pioq;
Corde Deo læti cantant præconia laudum.
Gloria laus & honor tibi sit Deus, atque potestas,
Qui per aquas nimias vectos variósque labores
Optata tandem æternáque quiete fouebis.
Postquam altum tenuere graui tum murmure Pontus
Misceri cœpit, Boreas bacchatur & Auster
Sæuit hiems, surgens fluctus, stridénsque procella
Impediunt cœptos cursus, terramq; vetabant
Prendere, qua Christo iam membra dicata trucident.
Insuper à fundo grauiter freta mota fremebant,
Et piceæ nubes æthra conuexa repente
Obducunt, rutilant ignes crebri, omne remugit
Cælum, iam sæuam minitantur & omnia mortem.
Christi autem testes mœsta formidine pulsa
Aeris obscuram faciem vndarúmque videntes
Horrendos motus tempestatémque furentem,
Consuetis sese Psalmis solantur & hymnis.
O rex quem cælum, tellúsque subacta tremiscit,
Quique potestati Pelagi dominaris & vndis,
Insanos dignare pater componere fluctus,
Vt tibi cantemus referentes munia laudum,
In queis nostra omnis sita gloria honórque decúsque
Carnifices istis commoti vocibus iram
Concipiunt, (nam ferre nequit benefacta malorum
Mens mala, cui semper probitas inimica fuisse
Noscitur, hinc studio mentis sæuire malignæ,
Aggressi his linguas iugulo tenus ore reuellunt.
Sed nihil efficiunt, Christo reparante loquelam
Psallentes repetunt, aperi Deus ora tuorum
Seruorum, vt laudum præconia soluere digna
Possimus, mentísque piæ pia vota referre.
Talibus auditis tortores vocibus immò
Pectore conspirant Larua exagitante furorem,
Hisque oculos fodiunt, valeant ne cernere cælum

Digitized by Google

O pater omnipotens celsi moderator Olympi,
Cui mare, cui tellus, sæui famulantur & æstus,
Quem metuit Pluton, prognatæ & nocte sorores,
Tu errantes populos transmissis vatibus olim
Dum reuocas tua iussa simul sanctosq́; Prophetas
Spernentes alios lapidum vi aliósque secantes,
Atque alios aliis diris cruciatibus atræ
Exposuere neci dura ceruice rebelles,
Digna, sed his breuibus pro pœnis præmia vitæ
Æternæ tribuis, sic nos pater aspice clemens,
Quos per aquas nimias longis erroribus actos
Crudeles ob iustitiam legésque paternas.
Hi commoti odiis simul & crudelibus ausis
Dedere nos morti conspirauere cruentæ.
Accipe sancte pater nostra hæc holocausta, caduca vt
Dum caro cæsa cadit, superas euectus ad auras
Spiritus ipse tuo aspectu sine fine fruatur.
Dixerat interea iunior Briconnius inde
Se abduxit mortem metuens lyntremq́; latenter
Ingressus, trepidante animo obseruabat iniquos.
Tortores sceleri accinctos, dum brachia versis
Expediunt manicis celeres, thecisq́; repostos
Educunt enses, patris obtruncántque lacertos
Primum, dein sociorum innoxia membra trucidant.
Corpora trunca iacent, fusoque cruore rubescunt
Littora, dum interea Briconius alta profundo
Indigna hæc cernens, suspiria pectore ducit,
In cœlumque oculos tollens gemebundus amaro
Hoc animo secum voluit, tum cernit aperto
Æthere fœlices animas se inserere cœlo,
Angelicisq́; choris illas comitantibus aulæ
Cœlestis penetrare sinus, auditáque toto est
Vocibus immixtis dulcis symphonia cœlo
Esse horum consors cupiens conatur adire
Littora, sed frustra nixus compellitur inde
Diuersus sine velo & remige flantibus Austris
Lerinæ inuitus portum sedémque redire.
Quod non absque Dei credendum est numine gestum,
Passio sanctorum ne alios celata lateret,
Et sine honore etiam ne membra inhumata iacerent.
Ergo vbi Lerinam Briconius appulit atque

Sanctorum conspecta oculis tormenta referre
Cœpit, & insignes superato ex hoste triumphos,
Tum varios animi affectus vidisse liceret.
Ad lachrymas cogebat amor, qua triste carere
Supplicium sociis, sed & hoc gaudere iubebat
Certa fides gemitus luctusq; vetabat amaros,
Vtpote qui educti mortis de carcere vitam
Fœlicem nacti, potirentur luce perenni.
Cum mœrore igitur pugnabant gaudia, nec iam
Scire queas vtram ad partem victoria cessit.
Dein statuunt Briconio iter monstrante requiri
Corpora sanctorum, meritis & honoribus illa
Lerinam translata sacris seruare sepulchris

ANNOTATIO VINC. SALER.

Ne mireris, benignissime lector, veritatisque feruidus amator, si in supra adductis actis S. Aygulphi abbatis sacri aluearij Lerinensis, & sociorũ Martyrum translationem corporis sanctissimi Patriarchæ Benedicti Abbatis ac eiusdem sororis scholasticæ, olim à nonnullis auctoribus insertam ac interiectam, nunc in istis expunctam & eliminatam omnino cernas, id certè non aliqua animi mobilitate, sed rectis argumentis, & rationibus ab aliquibus in medium adductis præstitum est: nam vt aliquos prodamus, Leo Cardinalis Episcopus Ostiensis & monachus Cassinensis scriptorum annalium eiusdem monasterij, locupletissimis testimoniis, & obsignatis summorum Pontificum ac Imperatorum tabulis aliisque argumentis contra huiusmodi translationem disserit, planéque affirmat sanctissimi patris Benedicti corpus in monasterio Cassinensi reconditum indeque translatum nunquam fuisse, præcipuéque id docet libro 2. capite 45. Tum Annalista Baronius (vt ex his quæ hic subiecimus videre potes (validissimis rationibus à probabili coniectura deductis, corpus sancti benedicti nunquam à monachis Cassinatis custodia destitutum fuisse, nec alibi furtim translatum non obscurè innuit. Demum nouiter Reuerendus Matthæus Lauretus Ceruariensis Hispanus Abbas sancti Saluatoris de Castellis in suo libello quem edidit de vera existentia corporis sanctissimi Patris Benedicti in Cassinensi Ecclesia aperto marte expansisque in altum vexillis in arenam descendens, constanter probat, neque à beato Aygulpho, nec à quoquam alio corpora sancti Benedicti & sororis Scholasticæ vllo vnquam tempore è Cassino sublata fuisse, vt ex his quæ ex dicto libello hausimus hic infra posita cernere vales. Abeant ergo qui huiusmodi translationis imposturam actis sancti Aygulphi inconcinnè intermiscent, accipiántque & legant pro responso præfatum libellum, de vera existentia corporis sancti Benedicti in Cassinensi Ecclesia.

Baronius

Digitized by Google

De S. Aygulpho Abbate & martyre Cardinalis Baronius in Annal. Eccle. Tom. 8. Anno. Christi 664. Vitaliani Papæ X. Conſtantis Imperatoris 23. Hoc anno Clodoueus 2. Francorum Rex diem obiit.

SEd antequam de ſucceſſoribus Clodouei agamus, dicendum eſt de his quę vltimis eius regni temporibus contigerunt, præcipuè verò de martyrio Aygulphi Abbatis, quod & ſi neſcitur quo anno acciderit, tamen eo planè tempore, quo defuncto Erconualdo magiſtro domus Clodouei ſubrogatus eſt Ebroinus, ex antiquis ſcriptorum monumentis cõſtat ipſum Aygulphum Abbatem Lerinenſis cænobij vna cum ſociis regulæ Monaſteriæ obſeruantiſſimis occiſum eſſe dolo pſeudomonachi Columbi, in ipſum verò lege actum à Clodoueo & Ebroino Magiſtro domus, quæ hæc omnia quidẽ cum ad tertium Clodoueum referri non poſſint, cùm iam ante illius regnum Ebroinus probetur fuiſſe necatus, vtique ad ſecundum hunc Clodoueum referenda ſunt. De quibus antequam agamus, ſciẽdum eſt, quod Aygulphi acta docent, quibus & alij complures ſcriptores adſtipulantur, ipſum miſſum à Mummulo Abbate floriacẽſi Caſſinum ad auferendas inde ſacras reliquias ſancti Benedicti Abbatis: addunt alij[a] & ſcholaſticæ ſororis eius à Cenomanis vel Aurelianenſibus eſſe ſublatas. Id cum plerique tradant, haud conſentiunt tempore, cum alij ad Martini Papæ Pontificatum, alij ad Deodati tempora referant. At alij ſunt innumeri qui contradicunt, adeò vt etiam diplomata afferant Romanorum Pontificum, id teſtantia, cuius probationis genere nec careat pars aduerſa. Sed refugit animus, tandẽ coactus ſum cõtrouerſię huius ſpinetum adire, quod horret, vel è longè ſpectare: prætermiſſis igitur omnibus his, ac ſi non extarent, perplexitatum ambagibus, reuocata ad ſuum principium queſtione, modò tantum quid ſuadeant coniecturæ, velut è ſpecula attentiùs contemplemur, non vt quid verum ſit definiamus, ſed tantùm quid veriſimile cõſideremus. Certum eſt à Longobardis Caſſinẽſe cœnobium deuaſtatum: ſed rogo te, num Monachis illis Caſſinenſibus Romam migrantibus, quibus cura fuit menſuram quoque panis, & vini ſecum ferre, nulla fuit ratio ſacrorum oſsium ſanctiſsimi Benedicti, & ſi non ſecum aſportandi ſaltem occultandi, vel cuſtodiendi ea alicuius monachi anachoreticam vitam illic ducentis aſsiſtentia? ita planè ſenties: neque enim fas eſſe videtur exiſtimare tam ſacra pignora Benedicti atque ſcholaſticæ illic fuiſſe penitùs abſq; cultu aliquo derelicta à Monachis Caſsinenſibus Romæ degentibus: cùm videamus exẽplis, quoſuis etiam regularis diſciplinæ ſolutiſsimos Monachos, ſuiipſorum inſtitutoris memoriæ tenaciſsimos eſſe, vt pro ea cõſeruanda paratiſint vitam quoque profundere. Certè quidem quãdo Petronax Brixianus ad inſtaurandum locum perrexit, aliquos ibi reſidere inuenit, pro vt idem Paulus[b] Diaconus docet, vel ſi velimus nimia oſcitantia ſtertiſſe omnes, vt abſque cultu venetanda lypſana dereliquerint: quo modo transferre ea Romam ad Lateranenſe cœnobium in mentem potuit non veniſſe, tot preterlabentibus annis? quod cum eos non feciſſe conſtet, planè bene cultum tunc & cuſtoditum fuiſſe locum illum, aliquando reſtituendum, argumento eſt. Rurſum verò, ſi innotuit Gallis, & iis magnopere exultantibus corpus ſancti Benedicti, floriacum eſſe tranſlatum: cur non floriacum, ſed Caſsinum à Francorum principibus, & aliis innumeris vndique confluẽtibus. Poſt hæc frequentes fuerunt, pietatis ergo peregrinationes ſuſceptæ? quam autem frequens, & celeberrima ex toto pene orbe, ex tranſalpinis verò potiſsimùm, peregrinatio

S. Aygulphi martyrium.

a Paul. diac. lib. 6. cap. 2.

Efficaces rationes corpus S. Benedicti haud penitus destitutum.

b Paulus, diacon. lib. 6. cap. 40. nou. edit. plant.

Digitized by Google

ad Casinum montem fuerit, quæ suis locis inferius dicenda erunt, apertè docebunt, sunt hæc, quæ (vt diximus) coniectura opinari nos admonet. Scimus tamen antiquiorem omnium Paulum [a] Diaconum qui hoc sæculo vixit & Monachus in dicto Casinensi cœnobio diem extremum clausit, quæstionem ita dirimere, vt dicat translata ossa fuisse, remansisse verò, redactas in puluerem carnes: sicque idem intelligit quod ait inferius dum agens de restitutione Monasterij Cassinensis facta per Petronacem corpus ipsum sancti Benedicti illic esse absque dubitatione testatur: cuius auctoritas apud me plurimùm valet. Vtcumque sit venerari fideles piè sanctéque corpus integrum, vbi tenuis tantum puluisculus habeatur alicuius sancti, quod eiusdem sit virtutis cuius & integrum corpus, docet Gregorius Nazianzenus in Iulianum. Sed de his hæc satis, redeamus ad necem sanctorum Monachorum Aygulphi ac sociorum. Cùm enim ex Floriacensi Monasterio ad præfecturam Lerinensis Monasterij vocatus esse, in quo collapsa Monastica disciplina videretur, inuidiam incurrit, & odium pseudomonachorum illic degentium Columbi atque Archadij: qui ipsum cum eius sociis primum vinciendum curarunt, & in carcerem coniiciendum, inde verò ad eorum supplicium ignobilem Insulam delegerunt inter Corsicam atque Sardiniam constitutam, vbi post linguæ abscissionem, & erutionem oculorum capite truncati sunt. Sed eorum corpora comperto facinore, in Lerinensem Insulam relata, atque cum honore sepulta fuere, nefandus autem Columbus sceleris architectus à Rege Clodoueo post alia tormenta necari iussus est. Hæc summatim satis dixisse de Aygulpho eiusque sociis martyribus: sed ista pluribus eorundem acta martyrum. Relati sunt iidem inter sanctos Dei martyres tabulisque Ecclesiasticis[b] adnotati atque annua memoria nobilitati: Hæc Baron.

a Paul. diac. lib. 6. cap. 1. vel 2.

Martyrium S. Aygulphi & soc.

b Martyr. Roman. die. 3. septem.

Reuerendus Pater Matthæus Lauretus Ceruariensis Hispanus Abbas sancti Saluatoris de Castellis in suo libello de vera existentia corporis S. P. Benedicti in Casinensi Ecclesia, hæc habet de sancto Aygulpho Abbate & Martyre. cap. XIII. secunda partis vbi ex professo agit de translatione S. Benedicti.

Asserunt prætereà Adreualdus, & socij Beatum Martyrem Aygulphum, corpora sancti Benedicti, & Scolasticæ è Cassino in Galliam transtulisse: quod si falsum esse demonstrabimus, ruet profectò huius translationis commentitia narratio. Hoc autem ex ipsa temporum sic deducitur. Tabulæ Monasterij Lerinensis, cuius Abbas fuit Beatus Aygulphus, eius passionem consignatam habent tertio nonas septembris anni domini sexcentesimi sexagesimi: quibus assentitur Cardinalis Baronius in notis ad Martyrologium Romanum, ipso eodem die. Martyrologium verò Floriacēse testatur translationem Sancti Benedicti factam fuisse eodem ipso anno quinto idus Iulij. Hęc autem simus stare non posse, patet euidenter ex actis eiusdem sanctiAygulphi, in quibus asseritur, beatum Aygulphum multum ante Pascha, dolo & factione Archadij & Columbi captum fuisse, atque vsque ad diem obitus sui ita permansisse. Anno igitur sexcentesimo sexagesimo, non potuit sanctus Aygulphus corpus sancti Benedicti transferre. Imo si demus Beatum Aygulphum non fuisse passum eo anno, sed sequenti, vel biennio post, non potuit anno sexcentesimo sexagesimo venire Cassinum ad tollendum corpus sancti Benedicti. Testantur enim eius acta, & alij scriptores id ab eo factum, dum adhuc esset Monachus Floriacensis, post eam verò translationem magnum sibi apud Galliæ Regem, & aulicos sanctitatis opinionem comparasse: dein-

Anno 660.

Bosc. pag. 409

dè

de Lerinenses Monachos spirituali patre destitutos Regem conuenisse, Abbatem sibi ab eo dari postulantes, Regem verò habito cum proceribus de eligendo Abbate concilio sanctum Aygulphum Lerinensibus Monachis præfecisse. Vniuersa hęc non potuerunt fieri in instanti: Proficiscitur de hinc sanctus Aygulphus Lerinum, vbi peramanter à Monachis exceptus diutiùs quietè & pacificè, verbo & exemplo illustris, eidem cœnobio præfuit. Postea delecta in S. virorum Archadij & Columbi rabie & malitia, B. Aygulphus blandissima oratione peruersos illorum animos studuit emollire: cuius verbis se assensum præbuisse simulantes, per totum vnius anni spatium furorem suum compresserunt. Cumque conceptum in sanctum virum odium intra cordis latebras continere vlteriùs non valerent, in apertam persequutionem prorumpentes, B. Aygulphum, & quosdam alios, ei adhęrentes monachos, aggrediuntur, manusque sacrilegas in eos iniicientes, naui imposuerunt, marique se committentes, per multos dies marinis fluctibus huc illucque iactati tandem in die cœnæ domini ad Insulam Caprariam appullerunt: vbi vsque ad reditum Columbi ab Epheso, sub custodia permanserunt. Post cuius reditum iterum sancti viri naui imponuntur, atque ad Insulam Amathunam, in qua decolati sunt, deportantur. Ex his omnibus simul collectis, facilè apparet sanctum Aygulphum anno sexcentesimo sexagesimo nequiuisse reliquias Beati Benedicti è Cassino in Galliam transferre, vt vult Martyrologium Floriacense cum tunc temporis fuerit iam carceri mancipatus, vel saltem Abbas Lerinensis constitutus. Vidit argumentum hoc Adreualdus, cúmque illud dissoluere nequiret, conatus est subterfugere, scribens de Beato Aygulpho in libro de translatione sancti Benedicti cap. 3. ad finem, quæ sequuntur. *Námque cum bonis polleret moribus, & in Monasterio Lerinensi ob bonorum studiū operum peteretur aliquantisper, exempli gratia remorari: à contrariis religioni diuinæ insidias perpessus ad palmā vsque martyrij peruenit. Cuius etiā passio penes nos habetur.* Vides Adreualdi fraudem? Aliquantisper tantam exempli gratia Beatum Aygulphum apud Lerinum remoratum fuisse docet: cùm tamen ex illius actis constet, ipsum Abbatē Lerinensem creatū diutiùs ibidē permansisse? Profectò his verbis Adreualdus propositæ difficultati tacitè respondere ac si diceret. Non repugnat B. Aygulphum quinto Idus Iulij anni sexcentesimi sexagesimi, Diui Benedicti reliquias Floriaci detulisse & eodem anno tertio nonas septembris Martyrium subiisse, quia apud Lerinēse cœnobium aliquantisper tantùm, exempli gratia remoratus est, Suppressit ergo Adreualdus veritatem, at nullo modo est excusabilis, cùm acta B. Aygulphi legerit: hoc enim est, quod vbi supra dicit: cuius etiam passio penes nos habetur. Dicimus igitur sanctum Aygulphum eo anno, quo Floriacenses asserunt non potuisse corpus sancti Benedicti transferre, ac per consequens falsum esse, quod in eorum Martyrologio de tempore huius translationis legitur. *Bosc. pag. 3. 4.*

Capvt. XIIII.

Antequam hinc digrediamur, annotandum videtur in actis Beati Aygulphi, quod de sancti Benedicti translatione conscriptum reperitur. Ego quidem cum Ecclesia Catholica eundem Beatum martyrem veneror, colo & adoro, eiusque passionem credo, atque recipio verum quia noui in multorum gestis sanctorum, non pauca inuenire castigatione digna: ideo in his Beati Aygulphi actis, fiunt mihi valdè suspecta, quæ de translatione san-

cti Benedicti referuntur, tanquam sint ab eo quopiam superaddita & adiecta. Quod patet si legas sic. Denique omni varia virtutum gratia instructus videbatur, eiusque tuendæ & conseruandæ gratia, quod de Beato viro scribitur, meditabatur die, ac nocte in lege domini: In cui^9 sanè exercitationevsq; adeò profecit, vt non solùm eius prouinciæ hominibus, sed etiam exterius doctrina eius admirationi esset, hinc verò, licèt ille nihil tale curaret, magna apud Regem, & aulicos sanctitatis opinio beato Aygulpho comparata fuit. Cúmq; ea fama increbresceret, & dignus videretur qui super candelabrũ poneretur, monachi Lerinenses eò aduenìunt spiritalem patrem sibi dari postulantes, &c. Decurrit profectò huius orationis fluxus suauiter, nec aliquis apparet defectus, cum tamen ea, quæ de S. Benedicti translatione ibi dicuntur, penitùs ablata sint, ac expuncta. Certè non leue argumentũ est ad probandũ vel saltẽ dubitadũ ea, quę de translatione S. Benedicti in his actis habẽtur, nõ fuisse à primario eorũ auctore ibi descripta, sed ab alio postea super inducta: quòd Adreualdus, qui acta passionis B. Aygulphi legit, vt supra vidimus: non adducit in confirmationem huius translationis acta ista, quæ magnæ sunt auctoritatis: vt planè appareat, verba illa de translatione, tempore Adreualdi non fuisse adhuc apposita actis B. Aygulphi. Preterea narrata perbreuiter, in prædictis actis Diui Benedicti translatione, verba ista subnectuntur, extat hac de re libellus conscriptus, ad quem tanquam ad notum & cognitum remittit lectorem. Primus autem qui libellum de translatione S. Benedicti conscripsit creditur fuisse Adreualdus. Cuius tempore iam extabant Beati Aygulphi acta, vt idem ipse testatur. Probabile ergo fit valdè, totum illud de translatione sancti Benedicti adiectũ fuisse Beati Aygulphi actis ab aliquo Adreualdo recentiore, vel saltem non fuisse in actis, quæ Adreualdus vidit & legit: apparet etiam collusio quædam in acta Aygulphi & Adreualdi libellum, dum alter alterius mentionem facit, quibus omnibus attentis, verba illa de translatione sancti Benedicti actis Beati Aygulphi inserta redduntur de adiectione valdè suspecta. Neque ex hoc quod Ecclesia Catholica acta Beati Aygulphi (quod attinet ad eius martyrium) recipit, & approbat, infertur recipere, & approbare quæcunque in eis continentur: sicut enim Paulus quando dixit Athenis, in ipso viuimus, mouemur & sumus, sicut & quidam vestrorum Poëtarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus, quod ex Arato Poëta desumptum est, noluit approbare vniuersa Arati Poëmata, & alia exempla similia. Sic Ecclesia Catholica recipiens sanctorum Patrum libros non intelligitur approbare, si quæ in eis reperiuntur minùs rectè dicta. Acta ergo B. Aygulphi recipiuntur quidem ab Ecclesia quoad passionem & martyrium eius, non autem quo ad id, quod de Beati Benedicti referunt translatione.

Ex cap. 15. eiusdem.

ETsi quæ hactenus dicta sunt videntur sufficere, ad reiiciendam & connumerandam S. Benedicti translationem inter eas fabulas, quæ ementito nomine, in historias transiisse videntur: tamen si his addamus, quæ Adreualdus in lib. de translatione cap. 5. & 6. narrat, statim cuique sensato ac prudenti viro, fabulosa videbuntur ferè vniuersa. Asserit enim Aygulphum ossa, & cineres sanctorum Benedicti, & Scholasticæ vnius sportulæ sinu inclusisse: atque sic abscondita secum detulisse. Quod figmento simile esse, nemo non videt: ossa enim & cineres duorum cadauerum humanorum vnius sportulæ sinus non capit. De illis duabus visionibus, seu apparitionibus quas eodem

Bosc. pag. 6.

tempore

tempore factas refert alteram Papæ, Aygulpho alteram, quid dicam? De Longobardis à Pontifice in adiutorium vocatis ad insequendos eos, qui sacra illa pignora deferebant, quid addam? certè fabula de anima Traiani precibus B. Gregorij ab inferno liberata probabilior multò videtur iis, quæ de translatione sancti Benedicti ab Adreualdo sunt scripta, adducit author multas alias rationes, & infra, vlterius qui de hac translatione scribunt, adeò interse diuisi sunt atque dissecti, vt tot ferè sint modi referēdi, quot scriptores, nec leue est argumentum falsitatis: tam varia eiusdem rei narratio. Tandem concludit ca. 26. dicens, colligamus tandem vela, & vniuersis à nobis superius adductis, prudenter attentis, & consideratis, hanc conclusionem firmissimè teneamus, scilicet corpus sanctissimi patris Benedicti è cassino monte nunquam fuisse translatum. Hæc Matheus Lauretus.

Porrò pythagorico silentio non obuoluendū duco, hac nostra adhuc ętate venerabilia lipsana sancti & inuicti patris Aygulphi triginta que trium monachorum Lerinensium martyrum sociorum eius in sacro alueario Insulæ Lerinensis & infra solidam turrim in sacello sanctæ crucis venerabiliter cū reliquis sanctorum reliquiis asseruari in quadam capsa seu Archa lignea defuris depicta rubeo colore cum hac inscriptione: *Hæc sunt corpora sanctorum Aygulphi & sociorum eius.* Cranium verò & ossa sacra capitis Reuerendi præfati athletæ Aygulphi Abbatis, in statua eleuata è pectore sursum argentea magnificè elaborata & incisa in habitu pontificali cùm mitra variis lapilis ornata reconditum inibi custodiri, hac nota circum signatū: Hoc caput beati Aygulphi Raymondina Tombarella & Iacobus filius eius de Nicia monachus Lerinensis fecerunt fieri: & ego Ioannes Calio feci anno 1452. die 22. Maij. Hi non infimæ familiæ Niciensis ciuitatis extitere oriundi vti insignia opere encaustico apposita docent: extant enim bipartita & in vna parte pisscis aureus in campo vltramarino seu cœlesti, in altera arbor viridis in campo aureo continetur: qui certè pij deuotique pectoris indicium posteris relinquentes meritò orationum suffragiis adiuuari meruerunt, nam monachi Lerinenses tanti muneris non immemores pro ipsorum & parentū suorum animabus annua anniuersaria soluerunt, vti claret ex mortalogio perantiquo dicti cœnobij Lerinensis Insulæ.

Ad diuinum auxilium implorandum, vt opere impleamus quod in hac sacra Insula Lerinensi profitemur, hæc ego Dominus Vincentius Barolis, Salerna meditatus in sopore meo sū in sancto Aygulpho Abbate & martyre dum in obseruantia institutorum regularium nimis vrgeter die. 6. Ianuarij. anni. 1610. & exaudiuit me Dominus, consolatus sum.

Primò igitur dicatur psal. *Deus misereatur nostri*, cum *gloria &c.* deinde *℟. Apprehēdite disciplinā. ℟. nequando irascatur Dominus & pereatis de via iusta. ℣. mandasti mandata tua custodiri nimis. ℟. vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas. ℣. Memor esto congregationis tuæ. ℟. quam possedisti ab initio. ℣. Domine exaudi.*

Oremus.

DEus in te sperantium fortitudo qui Beatissimo famulo tuo Benedicto abstracto, a mundi huius turbinibus, spiritum gratiæ tuæ, ad cōdendam regularem vitæ monastice normam infudisti & tibi soli in ea militare iussisti, pro cuius regularis obseruantiæ zelo gloriosi martyres Aygulphus Abbas

Lerinensis sociique eius permiserunt sibi linguas radicitus abscidi, oculos erui,& capita truncari,eisque summa tua solita dementia indulsisti,verba vitæ sine lingua prædicare, ad cœlos oculos attollere, concede nobis quæsumus famulis tuis, vt mandata regularia quæ lingua nostra loquitur, bonis operibus conuersatio nostra exequatur, & per viam tibi placitæ obedientiæ per quam illi illæsi incessere, nos præclaris eorum meritis adiuti in offenso pede, per semitam disciplinæ regulans priscæ institutionis Lerinensis, incedere valeamus,vt tua adiuuante gratia aliquando sempiternis eorum gaudiis admisceri mereamur. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tibi obediens fuit vsque ad mortem, mortem autem crucis, cum quo & spiritu sancto viuis & regnas Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

De sancto Verano siue Veranio Episcopo Venciensi & Monacho Lerinensi, Annotatio Vinc. Saler. floruit circa annos domini.449.

Septemb. 10. DE sancto Verano Episcopo ciuitatis venciæ in Gallia Narbonensi propè Varum fluuium ex Monacho Lerinensis Insulæ, filio autem sancti Eucherij Episcopi Lugdunensis, & fratre Salonij Episcopi, penè nil reperi, cum eius acta non extent,nisi ea quæ hic infra habentur de Monasterio olim eius nomini dicato, tum quæ adducuntur in vita & notationibus sancti Eucherij patris ipsius,16, nouembris,& Salonij fratris eiusdem die. 28.septembris, quæ videas, & his adde quæ hic sequuntur, ex Ioannis Sauaro Claromontensis commentario Epistolę quintę decimæ lib. septimi Sidonij Apollinaris datæ ad Salonium Episcopum fratrem Verani: ait enim ad extremum

Martyrolog. Vencien. Ecclesiæ. Veranus Venciensi reddatur ciuitati,Martyrologium Venciensis Ecclesiæ: In Galliis ciuitate Venciensi depositio beati Verani Episcopi Venciensis qui fuit Monachus Insulæ Lerinensis, discipulus beati Hilarij Abbatis dictæ Insulæ,&postea Episcopi Arelatensis,qui beatus Veranus sepultus est in eadem Ecclesia Venciēsi in Sarcophago marmoreo in pariete defixo.qui multis virtutibus & miraculis claruit,ac de nobili prosapia ortus,in pace quieuit quarto idus septembris.Vetus codex cœnobij Lerinēsis in quo nomina sunt Episcoporum Abbatum, & Monachorum qui ex Lerini gremio in diuorum numerum sunt agregati sic habet: *Sanctus Veranus Venciensis Episcopus, sanctus Lambertus Venciensis Episcopus*, qui duo inter Lugdunenses Episcopos numerantur,& malè.Fuit autem iste Veranus illustris genere,& virtute, vt dictum est filius Eucherij Senatoris,& tria in ipso notatu digna,inueniuntur, nempè quod fuit filius Episcopi frater Episcopi,& ipse Episcopus,tum obseruandissimus sedis Apostolicæ, & tenacissimus deffensor iurium Ecclesiasticorum.

Tabula Lerinens.

Quo tempore autem clarueri,dicitur,ex actis sancti Eucherij patris eius, &
449. fratris Salonij, nempè, circa annos domini quadraginta nouem supra quadringentos. Venerāda eius lipsana honorificè asseruantur in Ecclesia Cathedrali Venciensi prouinciæ Narbonensis, vbi sacrum eius caput seu Cranium reconditum in statua è medio pectoris eleuata, ex argento fabricata & in aurata habetur,cum hac inscriptione.*Hoc est caput beati verani Episcopi Venciensis fabricatum per magistrum Laurentium de Pardis aurifabrum anno domini 1495. die. 10. octobris.* Et vt fama fert elaboratum fuit iussu Reueren. domini Raphaelis Hispani Episcopi Venciensis. Porrò præfactæ ciuitatis Venciensis clerus & populus quot annis celebritatis eius festa solemniter recolunt anniuersaria, quarto idus septembris cum maximo applausu & deuotione. Ali-

De Monasterio S. Verani. quid aliud certi vsque modo non habemus, cùm eius vitæ acta non extent.

Et quia (vt prætaxatum est) hucvsque nobis non est concessum, neque in excussis, nec in manuscriptis codicibus, acta sancti ac multùm venerandi Verani Episcopi ex Monacho Lerinense inuenire. Non dissonum ab instituto putamus nostro, si ea quæ de suo nomini olim dicato celebri cœnobio, dum alia à nobis inuestigarentur se præsentarunt hic promantur, quibus & præsens sua mortalitas, & futura non ignoret posteritas, qua sedula deuotione prisca præcessorum sedulitas erga cultum sanctorum fuerit propensa excitando eorum memorias, variæque donaria, ac munifica munera cōferendo, vt ex summariis aliquarum donationum hic tibi propositis intelliges. Nam vt antiqua cartularia dòcent Anno ab incarnato Dei verbo millesimo quinto, indictione tertia, currente septimo idus Decembris, præsidente in Aytensi ciuitate domino Stephano Episcopo, electus est in Venciensem Episcopum Dominus Durantus, Monasterij sancti Eusebij Abbas, qui Durantus, quia rudes & totius boni ac religionis ignaros homines terræ illius nouerat, quendam fratrem prædicti cœnobij Monachū nomine Pontiū comitē sibi adsciuit Qui venientes & flumen nome Lupum in transmeātes inuenerunt Ecclesiam Beatæ Mariæ Dei genitricis quā quondā magnus Carolus Rex ædificauerat, & magnis donis ditauerat quā etiam ipsa antiquitas Deauratā cognominauit, nūc vastā desertam, incultam & solo æquatam. Hunc itaque locum idem Pōtius monachus sibi elegit, quia iuxta mare erat, & omnia conueniētia, vtpotè habitabili loco cernebat, propè etiam Ecclesiam (nempè Venciensem) Domini Episcopi Duranti præscindens ergo Pontius immanē lignorum siluam, inuenit oratorium sancti petri iuxta Ecclesiam sanctæ mariæ, & beati Ioannis Baptistæ, atque beati confessoris verani. Accedensq; ad principes regionis illius expetiit ab eis, vt liber fieret locus ab omni cōditione clericorū ac laicorum Protinus Raimbaldus & Lambertus proceres terræ, accersentes dominum Episcopum Durantum omnibus modis hoc fieri decreuerunt, vnde sępè dictus Episcopus cognita procerem voluntate scripto suo confirmauit, vt quemadmodum quondam Rex Carolus liberam statuerat Ecclesiam hanc, tam ab omni Episcopali grauamine quam etiam clericali, ac laicali seruitio sic domino concedente perpetuo consisteret: & Dominus Constantinus nobili familia ortus Abbas primus eiusdem Monasterij est electus qui omnia collapsa reparauit & sanctè gubernauit, multósque monachos inibi congregauit, & varia donaria ab hominibus: nam anno domini millesimo duodecimo feria sexta idus Augusti. Nobilis petrus cum vxore sua Ermengarda cogitantes de animę suæ mercede, vt mererentur illam vocem benignam audire quam dominus dicturus erit, *venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi:* & aut gloriosissima genitrix Dei maria intercederet pro ipsis ad dominum nostrum Iesum Christum, vt cum hac vita migraturi essent suscipi mererentur inter angelos suos pro ipsius amore dederunt domino Deo beatæ Mariæ quæ vocatur Deaurata, & beato Verano, quæ fuere constructæ Ecclesiæ à piissimo Carolo imperatore Longobardorum, ceu patrocinio Romanorum in comitatu Venciensi, scilicet dederunt vineam quæ iacet iuxta flumen Cagnæ, & mare, cum ædificibus suis, & aliam vineam supra pontem iuxta Maluanū, aliamq; iuxta Ecclesiam, cum manso vno in vico qui vocatur Varo, cum suis depēdentiis dederunt (inquam) hæc Monasterio supradicto S. Verani, & Abbati suo Constantino successoribusque suis, cum imprecatione vt si quis, ipsi vel alia persona contra hanc donationem vllam calumniam intulerit, iram Dei omnipotentis incurrat, & cum Datan & Abiron, & Iuda sit

Marginalia: 1005. — *S. Maria Deaurata fit Monasterium sancti Verani.* — *Eximitur ab omni iurisdictione.* — 1012.

damnatus & sepultus inferno,&non sit Episcopus nec sacerdos qui illum possit absoluere,& hæc donatio firma & honorificata permaneat omni tempore vsque in sempiternum, quam oblationem ipse offerens cum vxore sua manu propria signarunt,& testes firmare rogarunt.Qui nobilis Petrus,& vxor eius Ermengarda post quatuor annos,nostræ scilicet redemptionis anno millesi-
1016. mo sexto decimo,misericordia qua semper affluebant,& piis visceribus, quæ erga præfatum Monasterium, sub tenore verborum præcedenti oblationis, eidem contulerunt aliam possessionem iacentem inter flumen Lupi, & Maluanam & flumen Cagnæ,& mare, & territorio de Circlo, & Canadello, vt Abbas constantinus, & Monachi præsentes & futuri perpetuis temporibus possiderent,horum deuotum animum & alios imitare non piguit, nam anno vigesimo nono supra millesimum feria quarta 8.Idus Aprilis,eadem ferè verborum forma egregius vir Saramannus, & vxor eius Bonafanta filiæque eorum cogitantes de animabus suis dederunt sanctæ Mariæ sanctóque Verano & Monachis eiusdem Monasterij,iuxta fluuium Lupi,septem modiatas terræ cultæ,in loco qui dicitur Puteus: tum vineam aliámque terram in loco nominato Herba:Cartámq; donationis ipsi firmarunt & testes firmare rogarũt.
1030. Anno verò trigesimo supra millesimum,supra nominatus Pontius Abbas antea Monachus sancti Eusebij defuncto Constantino precessore ordinatus est Abbas Monasterij sancti Verani nonis Augusti, qui Ecclesiam rexit, semota omni inquietudine sanctè in magna pace, cui secundo anno ordinationis suæ à proceribus loci facta est ei insignis oblatio,quam hic integram in amãtium antiquitatis gratiam referimus.

Sacrosanctæ Dei Ecclesiæ quæ est constructa in comitatu Venciense, & est consecrata in honore sanctæ Deigenitricis Mariæ, & sancti Ioannis Baptistæ, & sancti Petri Apostoli, & sancti Verani confessoris Monasterio quod situm est,iuxta mare prope fluuium Lupi ante Castrum Cassinæ, vbi & venerabilis Pontius Abbas præesse videtur.Nos quidem in Dei nomine Leotgerius & vxor mea Odila,& infantes nostri Raimbaldus scilicet & dominus Episcopus Petrus, nec non & Rostagnus iuuenis Deo propitio sana mente integróque consilio,metuentes casum humanæ fragilitatis, ne nobis repentina mors obueniat, placuit & placet animis nostris,vt aliquid de rebus propriis nostris Deo deberemus offerre,& prædicti Monasterij Abbati, vel Monachis ibid.Deo dignè famulãtibus donare,sicuti & facimus.Dum priscarum enim legũ sanxit auctoritas vt quicunque rem suã in quẽlibet cedere,donare, tradere,trãsfundereque voluerit,hoc per seriẽ scripturarũ auxiliante domino laudabiliter plenius debeat corroborare.Ideóque nos iam dicti Leotgerius & vxor mea Odila,& filij nostri Raimbaldus videlicet, dominus Petrus Episcopus,nec nõ & Rostagnus iuuenis,prędictis Eccles.sanctæ Deigenitricis Marię S.Ioannis Baptistæ,sancti Petri Apostoli,& sancti Verani confessoris, Pontio Abbati aut Monachis ibidem Deo seruientibus, tam præsentibus quam futuris,sub hac verò descriptione pro remedio animarum nostrarum, vel genitoris nostri, & genitricis quas dominus omnipotens per intercessionem omnium sanctorum,& orationes Monachorum absoluere dignetur peccata eorum.Res nostras cedimus,donamus,tradimus atque transfundimus quę sunt in comitatu Venciense, in territorio de Castro qui nominatur Cagna, quæ mihi Odilæ,ex Marchione Guillielmo,& Atalis Comitissa obuenit.Ecclesiis supra scriptis, & terra in circuitu eius, sic terminata est, ad exemplum visu hominis: in vineis, campis, hortis, occlatis, terris cultis, & incultis,pra

tis, pratis, filliis, & garriciis, arboribus pomiferis, & impomiferis, montibus, vallibus, aquis aquarumque decursibus, cum omnibus finibus earum. Est autem inter consortes de vno latere fluuius qui nominatur Lupus: de alio, riuus Maluanus: & de vno fronte, mare magnum, de alio frote mons qui est supra Ecclesias sicut demergit aqua in imo, vel si qui alij consortes sunt. Quantum ergo infra ipsas terminationes nos habemus, & quantum nobis obuenit, vel obuenire debet, totum & integrum donamus atque transfundimus, cum omnibus fundis possessionibus cœnobio supra scripto, & Abbati Pontio & successoribus suis, vt teneant vel possideant omnes habitantes in ipso cœnobio commemorato, cum omni stipulatione interposita, omni firmitate subnixa. Sanè si quis nos aut vllus homo, aut vllus de propinquis parentibus nostris, aut vlla supposita vel subrogata persona, qui contra donationem istam, ire aut inquietar, vel irrumpere voluerit, ira Dei incurrat super eum, & cum Iuda traditore participationem habeat, & Datan & Abiron, & cum illis qui dixerunt domino Deo, destruamus eum de terra viuentium. Et postea auri optimi libras duodecim componat, & ante omnes præsides firma stabilisque permaneat omni tēpore. Facta est ista donatio in mense Februario anno ab incarnatione domini millesimo trigesimo secundo in 1032.
dictione XV. Signarunt Leotgerius, & vxor sua Odila & infantes sui Raimbaldus & dominus Episcopus Petrus & Rostagnus qui donationem istam scribere fecerunt & testes firmare rogauerunt, manus illorum firmat, Pontius Morrosius F. Brocardus F. cū vxore & infantibus. Ricaldus F. Bouctus F. Odila F. Pontius Arbertus F. Isnardo teste. Guillielmo teste. Accelana vxor Raimbaldi F. Aycardus F. Alfantus F. Bermondus F. Andreas Episcopus F. scripta per manus Pontij monachi atque Abbatis.

Eodem anno qui supra, & secundo Cal. Decembris in natali S. Andreæ 1032.
Apostoli, nobis Guido & vxor eius Blismoda, & infantes, Obertus & Guillermus dederunt Ecclesiis monasterij supradicti, Pontióque Abbati, & Monachis, aliquas terras & vineas in comitatu Glandatensi, in villis quæ dicuntur Tudonum & Reuestum, vt admodo ab habitatoribus prefacti cœnobij sancti Verani in perpetuum tenerentur.

Sequenti vero anno millesimo trigesimo tertio in mense Maij, illustris 1033.
Lambertus & vxor eius Austrudis & filij sui Fulco & Guillielmus semper viscera pietatis gestantes, derelinquerunt præfacto cœnobio & Abbati Pontio quasdam possessiones cum domibus suis quas possidebant iuxta sæpè dictum Monasterium.

His donationibus non contenti idem verè ingenuus & pius Lambertus, & Amicus germani fratres. Tum Raimbaldus & Rostagnus simul fratres & vxores illorum principes & proceres regiones illius, vt per intercessionem seruorum Dei à pondere peccatorum liberarentur, & in cœlestibus cum sanctis societatem haberent, dederunt domino Pontio Abbati Monachis & successoribus suis, qui in Monasterio quod situm est in Comitatu Venciensi iusta Castrum nominatum Cogna, diuina futuris temporibus peregerint, ipsum locum cum Ecclesiis in eo constructis, videlicet Ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ dicebatur ab antiquis deautata, tempore piissimi Caroli Regis constructa, nec ne Ecclesiam sancti Ioannis Baptistæ & sancti Petri Apostoli, & sancti Verani Confessoris, & aliorum sanctorum honoribus sunt consecratæ, cum vineis, pratis, campis, decimis, aquis, &c. Prohibentes suo scripto, ne aliquis homo suæ præsumat subiicere dictioni, nullúsque

ZZ.

Digitized by Google

Rex, Princeps, Episcopus super Abbatem siue Monachos ibidem Deo famulantes, aliquam dominationem agere præsumat. Huiusmodi autem donationis cartam quinquaginta personæ propriis firmarunt manibus, in quos nobiliores extiterunt ipsi donatores & parentes eorum, tum dominus Petrus Episcopus Sistaricensis, Aldebertus Episcopus Antipolensis, Andreas Episcopus Niciensis, & ipse Pontius Abbas.

1036. Anno verò trigesimo sexto supra millesimum, idē nobilis qui supra Amicus nomine dedit præfato Abbati & Monasterio domum cum vineis, campis, terris &c. in villa quæ cognominatur Cagna in loco qui dicitur *Iscla veneris*. Aliis porrò & variis donariis auctum fuit Monasterium sancti Verani Episcopi præfati, sub magisterio venerabilis Pontij Abbatis, qui præuidens eidem cœnobio in futurum, ipsum cum omnibus quæ habebat, Monasterio sacræ Insulæ Lerinensis commendare atque venire curauit, vti ex sequenti Chirographo claret.

Donatio monasterij S. Verani, facta monasterio Lerinensi.

In nomine domini nostri Iesu Christi. Ego Pontius Abbas monasterij sancti Verani cum concilio omnium monachorum meorum, & cum concilio domini Duranti Episcopi Venciensis cunctorúmque Canonicorum suorum & cum concilio Raimbaldi atque Lamberti & Amici (hi enim erant fratres, & proceres vt supra vidisti.) Dono Deo & sanctæ Mariæ genitrici eius, sanctóque Honorato monasterij Lerinensis atque Abbati eiusdem loci Aldeberto (fuit iste primus huius nominis) cunctísque monachis tam præsentibus quam futuris ibidem assiduè Deo militantibus, monasterium sancti Verani in quo positus sum Abbas, quod situm est in Pago Venciensi cum omnibus appenditiis suis, prædicto monasterio Lerinensi pro inclita religione ipsius loci, trado & firmiter concedo, vt deinceps habeant, & perpetuò absque inquietudine aliqua, vel contradictione possideant, & hanc donationem religiosissimo Lerinensi monasterio facio, ne locus ipse sancti Verani post obitum meum, pristini nominis dignitatem valeat amittere, quam habuit hactenùs à Tempore Caroli magni regis Francorum, qui illud construxit & donis suis ditauit, sed permaneat in eo pristina dignitas iuuante Christo, & cum Lerinensi Monasterij adiutorio. Dominus Durantus Venciensis sanctæ sedis Episcopus voluit, & manu sua firmauit. Aldebertus Episcopus Antipolitanus firmauit. Andreas Nicensis Episc. firmauit. Raimbaldus, Lābertus Amicus Principes firmarunt. Brocardus F. Aycardus F. Lotgerius & Raimbaldus de sancto Laurentio firmauerunt. Lābertus F. Sanè quis hanc donationem aliqua occasione infringere vel voluerit, ac Monasterio Lerinensi auferre conatus fuerit, auctoritate Apostolorum Petri & Pauli, & nostra excommunicationi perpetuæ, (nisi resipuerit ab hac nequitia) submittimus.

1050. Facta est autem hæc carta, anno ab incarnato Dei verbo millesimo quinquagesimo Indictione secunda. At verò memoratus Pontius Abbas rexit præfactam Ecclesiam omni semota inquietudine in magna pace, confectúsque senio rogauit ad se venire dominum Aldebertum (primum scilicet) Abbatem Lerinensem, & præsente Domino duranto Episcopo Venciense, ac voluntati eius assentiente, se ipsum Ecclesiamque suam Lerinensi monasterio obtulit, Episcopi scripto manum dante ac confirmante hæc acta sunt in loco eiusdem Monasterij sanctæ Mariæ, & sancti Verani, octauo Kal. Augusti: indictione octaua, concurrente sexta, anno Dominicę incarnationis, mil-
1055. lesimo quinquagesimo quinto tempore & anno creditur deffunctum esse venerabilem Petrum Abbatem, & Monasterium Lerinēse possessionem sancti

cti Verani cœnobij adeptum esse quæ, vt memoriæ comendarentur in futuro, Guillielmus Truanus Lerinensis monachus iussu Domini Aldeberti primi, Abbatis, scriptis commendauit, postmodum verò anno scilicet sexagesimo secundo supra millesimum, ingenuus iam supra nominatus Raimbaldus princeps, pro redemptione animæ suæ & parentum suorum dedit sanctæ Mariæ sanctoque Honorato, Abbati ac cũctis monachis in Monasterio Deo militantibus præsentibus & futuris, Monasterium sancti Verani quod situm est in pago Venciensi cum omnibus pertinentiis suis totam illam, scilicet partem quam ibi videbatur habere: iam enim supra annũ 1050. ipsemet firmauerat donationem factam à Domino Pontio Abbate, Monasterio sacræ Insulæ Lerinensis. 1062.

De sancto Florentio Abbate Lerinensis Monasterij, cuius festum notatur die 22. Septembris.

QVamquam nullum non moueris lapidem, in huius Abbatis Florẽtij inuestigandis actis, tamen nihil reperi vsquam, neque in manuscriptis Lerinensibus, quicquid dicat Arnoldus in suo Martyrologio Monastico die 27. Iunij, in quo & diem translationis eius ponit, neque in typis excussis codicibus: Benè hac die agitur de alio sancto Florentio presbytero in Martyrologio Romano in hęc verba, in pago Pictauiensi sancti Florentij presbyteri: Baronius in notis. De quo hac die Vsuardus, pluribus de eo Petrus in cathalogo lib.8.cap.107. peruenit vsque ad tempora Theodosij senioris, hæc ille: sed nihil ad nostrum Florentium Abbatem Lerinensem, cuius acta sicut & plurimorum aliorum sanctorum Lerinensium deperdita, dolemus. Indices tamen perantiqui manuscripti cœnobij Lerinensis constanter habent. S. Florentius Abbas Lerinensis, quo tempore claruerit non liquet. *Septemb. 22.*

Vita Sancti Ioannis Reomaensis Abbatis, & monachi Lerinen. vt habetur in peruetusto M.S. Codice: floruit circa ann. Domini 530.

VIr per omnia prædicandus Ioannes, nulliique suo tempore secundus, ortus in territorio vrbis Lingonicę nobili genere, patre Hilario, matre verò Quieta: puer literis imbuẽdus traditur. Cùm autem fuisset annorũ viginti inuitis parentibus sæculo valedixit, ac in remoto loco villæ, propriis manibus cellam & oratorium construxit: vbi adiunctis secum duobus pueris, soli Deo vacabat. Inde verò ad perfectiora tendens, in deserto quod sub axe Lingonico iacet, cum dictis pueris se contulit, & primo ibi in paruo tugurio habitauit. Crescente autem numero discipulorum ad eum cõfluentium, timuit ne plębi dominando, periculum potiùs elationis incurreret, quàm vitæ meritum acquireret. Quocirca cum duobus prænominatis sociis nocte fugiens, perlustrauit Galliæ Monasteria: tandemque perueniens in Insulam marinam, Monasterium Lerinum petiit, ibique receptus, districtissimè vixit, ac sanctissimè inter cœnobitas illos conuersatus est.

Baron. & alij 28. Ian. *Patria & parentes.* *Vale dicit Mundo vitã solitariã eligens.* *Clàm fugit ne præficiatur multitudini.* *Fugiens peruenit Lerinũ.*

Hic igitur postquàm anno & mensibus sex delituisset, per vniuersam patriam quæsitus, à quodam, qui de Galliæ partibus aduenerat, vix agnitus propter habitus sui vilitatem, inuentus est. Cognito autem eo, monachi Lerinẽses, quem priùs fama celebrem reddebat, veniam suæ ignorantiæ humiliter petierunt, quod ei inter iuniores locum dedissent. Interim reuersus agnitor ille ineffabile gaudium de inuentione beati Ioannis reportauit. Quod cùm Gregorius piæ memoriæ Lingoniensis Episcopus intellexisset, duas conscri- *Eius humilitas.*

Digitized by Google

Reuocatur ad suos filios per D.Gregorium Lingonien. Episcopum qui desiit ab humanis ann. 541.

psit epistolas, vnam per duos Patres, Domino Abbati Letinensi träsmittens, qua virum Dei rogabat sibi restitui: alteram verò Abbati Ioanni, qua cum reuocauit ad suos: terrendo eundem quòd esset ante tribunal iusti iudicis Christi redditurus rationem, ob sui loci desolationem, ac fratrum dispertionem. Regressus igitur vir Dei, non tam illi patriæ, quàm suis filiis multum attulit gaudij, ac breui spatio reformauit Monasterij disciplinam.

Cùm ergo indicto deserto Iornodorensi præesset, fratres nimiam patiebãtur aquæ penuriam, cui incommodo quærentibus remedium, nunciatur, eodem loco antiquitus fuisse puteum multæ profunditatis, quem vulgaris iniuria, & temporum vetustas nimia lapidum obstruxerat congeries. Serpens verò basiliscus in eodẽ putei loco habitabat. Sanctus verò Dei plenus fide, prior ad locum accedens, rastro fodere cœpit, ac alij iuuantibus putei ostium aperuit, & serpentem oratione interemit: ex quo puteo copia aquę in præsens vsque hauritur.

Oratione occidit basiliscũ.

Mater sua eum visitat.

Per idem tempus Mater sua, magno eũ videndi tenebatur desiderio, quod cum per fratres ei esset significatum primò tenuit, sed posteà ne fidem Matris videretur velle contemnere, eam admisit, ac transiens ante eam cum reuerentia, parumper obtutibus eius seipsum exhibuit moxque discessit, rogans per ministros, ne in hac re ampliùs molestaretur, quia deinceps se eum nullatenus visuram in presenti vita, prædixit.

Alio quodam tempore cum fratres ligna tæderent in sylua casu admonasterium reuersi reliquerunt secutes suas incœpti operis loco, quas quidem superueniens inuentas furatus est. Posteà fratribus id suo patri referentibus, ille iussit eos lectioni vacare, & exiens ad prædictũ locum, ibidem intentissimè orauit. Fur igitur reuersus, ad pedes sancti viri corruit, secures restituit, & veniam cõmissi criminis humiliter expostulauit, asserens se ante restitutionem de nemore exire non potuisse.

Fur quidam diuinitus cogitur restituere ablatas secures.

Eidem sancto Dei mirabilis effugandorum dæmonum collata est potestas, quousque in viuis manebat. Vnde & filium clarissimi Nicasij obsessum, cùm propè transiret, & ille proclamare non posse diutiùs tolerare Ioannis Abbatis pręsentiam, ad Deum accessit, & oratione sanauit. Aliũ quoque mutum obsessum curauit, qui vsq; ad obitum in monasterio postea laudabiliter vixit & perseuerauit.

Demoniacus curatur.
Item alius.

Quodam tempore litteras suas ad Secundinum Patricium misit, quibus cuiusdam pauperculi causam egit. At ille, spreta eius commendatione, litteras in terram proiecit & pedibus conculcauit. Sed non defuit Dei vindicta. Nam toto corpore tanto tremore ac pauore subito concutitur, vt intelligeret, ob tanti viri contemptũ se ista mala perpeti. Mox igitur per internuncios humiliter veniam deprecatur, & tandem impetrata sibi per sanctum complens, sanatur.

Secundinus patritius diuinitus castigatur.

Curatur.

Plurimos quoque infirmos, missis eulogiis mortis faucibus eripuit. Quodam enim famis tempore, dum egentium caterua ad sanctum confluerct, & ipse omnibus misericorditer subueniret, minister eius superueniens, ei indicauit, tantum non superesse frumenti, quantum omnibus sufficeret. Mox pius pater vas iussit pauperibus impleri, capiens plus minus modios quinquies quinos, cætera quæ restabant, in vsus fratrum reseruari. Cùm ergo turba egenorum per aliquot tempus ex eo aletur, euenit vt quidam iuxta morem mendicaret. Sanctus autem consuetam mensuram dari iubet egenti. Minister verò respondit nihil in vase existere, sed totum pauperibus erogatum.

Mira eius benignitas in pauperes.

Quo

Digitized by Google

Quo audito, sanctus oculos in cœlum attollit, & genu flexo orauit dominum. Qui surgens ab oratione, iubet ministro, vt fideliter alimenta deferat ingenti pergens ergo minister, vas quod prius vacuum reliquerat, repletum reperit, & pauperi consuetam mensuram dedit. *Pro pauperibus sibi alimenta cœlitus administrantur.*

Vir quidam religiosus Sequanus nomine, audita fama sancti Ioan. Abbatis, more patrum, quadam nocte à partibus Magnimontenensis aduenit, & basilicam sancti Ioan. oraturus latenter intrauit. Quod vbi vir Dei diuina reuelatione intellexit, iubet ministro, vt dato signo sodales excitet, quia frater Sequanus absconditæ fores Ecclesiæ penetrans orat. Abeuntes ergo fratres ad Ecclesiæ fores, famulum Dei errantem inuenerunt, cui hospitalitatis officium deuotè persoluerunt. Obiit autem sanctus Ioannes Abbas anno ætatis suæ centesimo vigesimo: Cuius oculi non caligauerunt, nec dentes damna pertulerunt, nec eius memoria lapsa est. Sepultus quotidie nihilominùs viuit miraculis. *Fœlix obitus eius.*

Gregorius Turonen: de gloria confessorum cap. 87.

FVit in Tornodorensi pago in parochia Lingonicensi vir sanctitate præcipuus, Ioannes Abbas, iuxta sui nominis Ethimologiā diuina gratia ꝑuentus. Denique fertur quia cum monasterium ædificare vellet quod Reomaus nuncupatur: Et fratres nimiam aquæ pecuniam paterentur, reperit puteum immani profunditate altum, vbi pessimus serpens Basiliscus habitabat. Hic itaque diuina inuocatione perempto serpente, ac mundato puteo, puteum potabilem fratribus reddidit: de qua aqua & nos cum Lugdunum pergeremus à fratribus illius monasterij benignè suscepti, causa miraculi hausimus: cuius etiam haustu plurimi frigorici curantur. Fertur & prefato viro tale miraculum. Quidam fratricida pro enormitate criminis ferreis circulis alligatus, præceptum habuit vt septem annis loca sanctorum peragrando circuerit. Hic cùm Roma venisset reuelatione diuina comperit, non aliter se posse absolui nisi ad sancti corporis reliquias Ioannis Reomænsis Abbatis perueniret. Hic ergo passim lustrando loca, tandem deuenit ab Basilicam, vbi haud longè à Monasterio sacratissimum corpus eius locatum est. Ibique orationib⁹ & vigiliis incubans, vinculis omnibus absolut⁹ est: vixit vir hic iustus & vir religiosus, sicut legislator Moyses centum viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec dens motus est: fuit autem institutor viri memorabilis de quo in suo loco narrabimus. Hæc Greg. Turon.

De sancto Anatolio, seu Antiolio Episcopo & Monacho Lerinensi, multùm à Sidonio Apollinari celebrato, eiusque Sychrono, qui claruit anno Christi. 484. Annotatio Vinc. Saler.

HIc 7. Cal. Octobris adducti authoritate Illustrissimi Baronij quædam scripta, ex eiusdem Annal. libris deprompta, tanquam ad institutum nostrum spectantia exarare curauimus (agebat enim in 6. Tomo de sancto principio Episcopo Suessionensi, & filio Lupo eius successore asserens eos Monachos Lerinenses) quæ postmodum egregius vir Ioannes Sauaro Claromontanus Senator, vti erronea & absurda reiecit in cōmentario epistolæ quartæ decimæ libri octaui Sidonij Apollinaris, quæ omnia certè missa fecimus, cum nullatenùs ad nostram Lerinam attineant. Attamen epistolam ipsam cum aliquibus annotationibus præfati Claromontani, hic tibi subiicimus ne quis in posterū in eundem impinguat lapidem, & quia summas *Septemb. 25.*

Digitized by Google

sanctorum patrum Lerinensium prosequitur laudes & maximè Anatolij, siue Antiolij Episcopi, & Monachi Lerinensis, cuius nulla adhuc extabat in albo Lerinensis indicis memoria, tum quia dictis testimoniisque aliorum, aliena refelluntur menda, ne quis forsan nostrum extimasset commentum, non enim, vt iam diximus, aliena nostro damnamus facta iudicio.

Sidonius Domino Papæ Principio salutem. Epistola. 14. lib. 8.

IAm diu nobis Papa venerabilis, & si nec dum vester vultus aspectus, tamē actus inspectus est. Namque sanctorum diffusa laus meritorum stringi spatiis non est contenta finalibus. Hinc est quòd quia bonæ conscientiæ modus non ponitur, nec bonæ opinionis terminus inueniretur. Quæ loquor falsa censete, nisi professioni meæ competens astipulator accesserit, satis in illo quondam cœnobio Lerinēsi spectabile caput Luporum concellita, Maximorumque, & parcimoniæ saltibus consequi affectans Memphiticos, & Palæstinos archimandritas, is est Episcopus Antiolius: cuius relatu, qui pater vobis, quique qualésque vos fratres, qua morum prærogatiua pontificatu maximo ambo fungimini: cui patri quondam videlicet vos habenti, vix domus Aaron Pontificis antiqui meritò compareтur: quem licet primum in medio plebis eremitidis sanctificationis oleo legiferi fratris dextera perfuderit, filios eius in similis officij munia vocans, tamen ipsius super Ithamar, & Eleazaro fœlicitatem, Nadab, & Abiu fulminibus afflati decolauēre: quorum quamlibet interemptorum credamus absoluendas animas, punitas tamen scimus esse personas. Vos verò tractaturi paginam altaris nihil vt audio affertis ignis alieni, sed comitantibus victimis, charitatis castitatisque fragrantissimum incensum in thuribulis cordis adoletis.

Vide notata infra.
Id est, Abbates.
Remensi & Suessionensi.
Id est, inter Monachos Lerinenses.
Leuit. cap. 8.
Exod. c. 28. & 29.
Leuit. 8. & 10.
Num. 3. Paral. 14.
Exod. cap. 30.
Leuit. cap. 19

Ad hoc quoties iugum legis ceruicibus superbientium per vincula prædicationis astringitis, tunc Deo tauros spiritualiter immolatis, quotiens conscientiæ luxuriantis fœtore pollutos, ad suaueolentiam pudicitiæ, stimulis correctionis impellitis, hircorum vos obtulisse virulentiam Christus sibi cōputat, quotiens hortantibus vobis in quocunq; compuncto culpas suas anima lachrymabiliter recordata suspirat: quis vos ambigat paria Turturum, aut binos pullos columbarum, qui duplicem substantiam vtriusque hominis nostri tam numero quam gemitu assignant mystico litasse sacrificio? quotiens vestro monitu obesum quicunque corpus æstuantémque turgidi ventris aruinam crebro ieiuniorum decoquendus igne torruerit, nulli dubium est, vos tunc similam frictam in quadam continentiæ sartagine consecraturos, quotiens aliquem mentis perfidæ figmenta ponentem, sanam respondere doctrinam, fidem credere, viam tenere, vitam sperare, suadetis: quis vos dubitet in huius emendatione conuersi, qui iam sit liber ab hæresi, liber ab hypochrisi liber ab schismate, purgatissimum propositionis panem cum sinceritatis & veritatis azymis dedicaturos? postremò quis nesciat quidquid legis diebus figuraliter immolabatur in corporibus, quod totum id gratiæ tempore manifestè vos offeratis in moribus? Atque ideò grates vberes Deo refero, quod secundùm vestræ paginæ qualitatē, facilè agnosco Antistitem suprafactum de vobis cum magna dixerit, maiora tacuisse. Quapropter nemo dubitauerit, qui bonus es cum indicaris, & melior cum legeris, te esse optimum cum videris. Megetius clericus vestri gerulus eloquij, rebus ex sententia gestis, quia tuorum apicum detulit munera, meorum reportat obsequia: quem saltem inuisus voto, quia rem forsitan non valemus, per quem obsecro impensè, vt sitim nostram frequenter literis literatis, ambo ger

Leuit. cap. 1. 2. 3. 6. & 7.
Anatalium scilicet.

bo germani, tu frequentiùs, irrigetis. Sed si difficultas itineris intersiti resultat optatis, vel aliquoties pro supplicibus, supplicate. Maius est autem si nobis tribuere dignemini, ratis intercessionibus salutem, quam si crebris affatibus dignitatem. Vale Memor nostri esse dignare, domine Papa.

Annotatio Vinc. Saler.

Ecce vt præmisimus, notatiunculam in præfata Epistola ex verbis commentarij Claromontani, excerptam, præ oculis tibi quasi Lucernam, vt verum te cernere valeas hic proponimus, quæ sic se habet: Papæ Principio id est Episcopo Suessionensi, sancti Remigij germano qui concilio Arausicano secundo, & Carpentoratensi subscripsit, acta conciliorum, Sigebertus in chro. 486. clarent in Galliis, Remigius Remensis, & Principius frater eius Suessionēsis Episcopus. Vide Hinemarum, & ex eo Floardum in vita sancti Remigij, Patruus fuit Lupi Suessionēsis suiq; successoris. Hinemar. ibid. non pater nec Lupum illum secum in Lerinum duxit, vt ex hac Epistola non intellecta Baronius commentus est, anno dom. 463. Tom. 6. *Luporum concellita.* Concellitā vocat concellaneam Anatolium, id est cum Lupo & Maximo Lerinensium Cellularum cohabitatorem, à quibus Cellulani Lerinenses Monachi vocātur concellita autem lupi ex Maximi Anatolius intelligendus, non Principius, nam cum dicit Luporum, id est Lupi Tricassini: Maximorum, id est Maximi Regiensis Episcopi, pluralis numeri pro singulari, familiaris est enim huiusmodi formula loquendi Sidonio, vt Epistola. 8. lib. 3. non idcircò Brutos torquatósque non pariunt sæcula mea, & Epist. 14. lib. Cornelios oratores, & Ausonios poetas, lib. 7. in concione, Paulis, Antoniis, Hilarionibus, Epist. 8. li. 8. Quid Serranorum æmulus & Camillonum, & ne videatur in leges regularum commisisse de quibus Seruius in arte lib. 2. Illud scire debemus, quod si proprium est, quod vnius est, numerum tantum recepit singularem, neque enim potest res vnius in pluralem cadere idem tamen Tertul. in Apolog. Vnde qui armati palatium irrumpant omnibus Stephanis atque partheniis audaciores. Cassiod. lib. 8. Epist. 12. mittit & Liguria Tullios suos, quæ loquendi ratio Cæsarem Baronium virum magnum in maximum errorem induxit, qui ex hocce Sidonij loco collegit in Martyrologio Romano, septimo Cal. octobris, duos fuisse huius nominis Lerinenses anachoretas, vnum Tricassinum, alterum Lugdunēsem Episcopum, Lupi Tricassini in Lerino successorē, quæ res à vero longè aberrat, quod tamen vt adstruat Sidoniis verba in Eucharistico citat, quæ prima fronte errori patrocinari videntur.

Monachi Lerinensis dicti cellulani.

Vita senis iuuenisque Lupi.

Illa tamen benè atque integrè dispuncta expungent omnem errorem, & illud commentum explodent, vt absonum omninò & prorsus erroneum, sic.

——*Quæ sancta Caprasij*
Vita senis, iuuenisque Lupi.

Vbi loquitur de sene Caprasio, & Lupo iuuene, scilicet Tricassino, qui æuo senis Caprasij iuuenis erat, quodque tollit omnem dubitationem, Lupus Lugdunensis non numeratur in albo Episcoporum qui, ex Lerinensi eremo ad Episcopatus peruenerunt, longéque post Lupum Tricassinum fuit, quod ex eius historia, & Catalogo Lugdunensis Ecclesiæ Episcoporum liquet. Hæc Sauaro. Additur insuper quod idem Annalista in notis Martyrologij Romani 25. septembris ponit Lupum filium sancti Principij Episcopi Suessionensis, Episcopum Lugdunensem, & in Annalibus, Tomo. 6. anno Christi. 507. fol. 581. littera D. Collocat eundem Lupum Episcopū Suessionēsem successorem

Digitized by Google

patris: quæ res tres videtur constituere Lupos Episcopos in Galliis nempè Tricassinum Suessionem, & Lugdunensem, quem Lupum Lugdunensem idem Baronius etiam in secunda editione Martyrologij prætaxata die septembris putat fuisse Monachum Lerinensem, dum ait in notis de eodem Beda, Vsuardus, Ado, cæterique recentiores: cùm autem hic dicatur, ex anachoreta factus Episcopus Lugdunensis illum putamus qui in Insula Lerini, post Lupum Trecentem exercuit vitam Monasticam.

Lupus Lugdu. Monachus Lerinensis.

De Salonio Episcopo in Gallia & monacho Lerinensi, qui floruit circa annos Domini 485. Sidonius Salonio S. Epistola 15. lib. 7.

Septemb. 28.

QVoties Viénam venio, emptum maximo velim, vt te fratremque communem colonum, ciuitatis habitatio plus haberet, qui mihi non amore solùm, verum etiam professione sociamini: sed & ille imputationem meam prætextu frequentatæ suburbanitatis eludit per quam efficitur, vt nobis, nec præsens ipse, nec reus sit & tu habes, quo te miserim excuses, quia te diu possidet vix recepta possessio, quicquid illud est, iam venite, hac deinceps conditione discessum impetraturi, vt aut vicissim redeatis, aut serius. Nam quę licèt rari positi strenuos impleatis Agricolas, tunc verè propriam terram fœcundabitis, si Ecclesiam quam plurimum colitis, plus colatis. Vale.

Annotatio.

Vt quis fuerit iste Salonius ex his quæ repetire valui clarius euadat, notatiunculas ex Ioannis Sauaro comentario huius epistolæ inseram: ait enim in verbo tituli, Salonio.] Salonij meminit Gennadius cap. 63, in Eucherio, & in Saluiano ca. 83. vterque ad Salonium scripsit Eucherius in lib. 1. instructionũ ad Salonium, qui vix dum decem natus annos eremum ingressus, inter illas sanctorũ manus non solũ imbutus, verùm etiã enutritus sis ab Honorato patre, illo, inquam primum Insularum, postea etiam Ecclesiarum magistro: cùm te illic beatissimi Hilarij tunc insulani tyronis, sed iã nunc summi pontificis, doctrina formaret, per omnes spiritualium rerum disciplinas, ab hoc etiam te consummantibus sanctis Viris Saluiano atque Vincentio, eloquentia pariter sapientiaque præminentibus. Ex his sancti Eucherij facilè intelligis, quis iste Salonius fuerit, primùm Lerinensis monachus, postea Episcopus. Saluianus autem in prefatione ad Ecclesiam Catholicam ad Salonium Episcopum. Quæris à me, ô mi Saloni charitas mea, decus nostrũ atq; subsidium, item in fine habes, ô mi Saloni charitas mea, item. Vale decus nostrum atque subsidium, fuit Saluiani antea in Lerino discipulus. Viennam. (quidem ex his verbis, Salonium viennensem Episcopum crediderunt: Episcopum fuisse clarum est, Viennensem nõ fuisse claro clarius, nec ab Adone in albo Episcoporum numeratur, fratremque communem.) id est Veranium qui Salonij frater erat, Saluianus in Epistola ad Eucherium tam illum ornent à quo sunt geniti, vbi de Salonio & Veranio. Isidorus de viris illustribus cap. 16. de Eucherio ad Soloniũ & Veranium fratres Episcopos, & dialogus Salonij ad Veranium fratrem, is etiam vt dictum est decimo huius, Lerinensis monachus, iisdemque præcessoribus quibus frater institutus fuit postea Episcopus. Eucherij Lugdunensis filios, idẽ Eucherius, & Saluianus videntur inuehere cùm tamen Ado treuirensis Gallæ vxoris meminerit, consortiæ & Tulliæ tantum 16. Cal. Decembris. Vnde aliqui filios spirituales fuisse suspicantur. Professione sociamini.) Professionis nomen satis indicat Salonium & Veranium religiosos fuisse & postmodum Episcopos vt dictum est Gennadius in Eucherio disseri:

Videas in Eucherio die 16. Nouembris & Siluiano in sequenti.

Digitized by Google

differuit etiam ad personam filiorum Salonij & Veranij postea Episcoporum obscura quæque sanctarum capitula scripturarum erralle, qui Viennensem Episcopum prædicarunt Salonium super docui, non minus errare, qui Lugdunensem prædicant paucis docebo. Tabulæ Lugdunensis Ecclesiæ, Eucherij successorem, Salonium vocăt, non est quod his tabulis fidem adhibeas, multi enim irrepserunt in album, vt hic Salonius post Eucherium, nec non Veranus post Salonium, & post Veranum Desiderius, post eum Patiens, qui successor fuit Eucherii, reliqui ex hoc albo expungendi sunt, & suis Ecclesiis quibus præfuerunt reponendi. Desiderius Viennæ reddatur, vel adstipulante Beda in Martyrologio 10. Cal. Iunij. Salonius Genuæ reddatur, Vsuardus quarto Cal. octobris. Ciuitate ianuis sancti Saloni Episcopi, & confessoris, Ado. Genua ciuitate depositio Salonij Episcopi. Et si in Martyrologio Rom. Salomonis legatur, & Petrus Equilin. lib. vndecimo cap. 263. Salomon scribat, in Martyrologio Bedę Solonis, in M.S. Carthasię Salonis: tamen idē vbique est cum hoc nostro Sidoniano qui nec ineptè vocatur, Salomus & Salomo, qui in parabolas Salomonis & Ecclesiastem elegans opus conscripsit, hoc ipso nomine sui cognominis inuitatus in modum dialogi, interloquutores, ipse Salonius, & frater eius Veranius. Interfuit Sinodo Arausicanæ eidémque subscripsit, videas infra sexto decimo Nouembris de sancto Eucherio ex Baronio deprompta, & scias ipsi Salonio in hoc tractatu non apponi insigne Titulum sancti, vel Diui, hoc prohibente censura magistri sacri palatij Apostolici in Bibliotheca Margarini, vbi ait, in Salonio in titulo paginæ, & in inscriptionibus, & deinceps in toto opere, tolle nomen Diui quod Salonio præfigitur, nam etsi eruditione, & sanctitate magnus fuerit, nondum tamen Ecclesia titulum istum ei tribuit. Et post præfationem Margarini, hæc addēda mandat eadem censura, scilicet Salonium fuisse Episcopum certū est, at fuisse Viennensem Episcopum magnis argumentis in dubium reuocat Baronius Tom.6. Annal. Anno.441. cap. 12. Adde insuper quicquid dicant super citati à Sauarone, hunc Salonium valdè diuersum esse à Salomone Ianuensi qui vt fertur primus fuit Episcopus eiusdem ciuitatis vicinus temporibus Apostolorum. Salonius autem in Galliis Episcopus fuit, vt manifestat Epistola eius & collegarum ad sanctum Leonem. Baronius in notis Martyrologij putat hunc Salonium Episcopum Lugdunensem ordine vigesimum primum successorem sancti Eucherij de quo tabulæ Episcoporum Lugdunensium quas descripsit Demochares, accipe & appendicem adductam post Eucherium à doctissimo Iacobo Seuertio in sua historica Chronologia antistitum Lugdunensium: sic enim habet post Eucherium adsequitur Salonius identidem creditus à nonnullis Archiepiscopus Lugdunensis: qui dum Salonius appellatur apud Sarazinum, atque Campegium seorsum, dicitur Saloinus Demochari, & Salomus Paradino ex suis quibusque tabulis pro cuius assertione in Lugdunensi Ecclesia, magna est controuersia priore loco eum haud extitis se Ludunensem Archiflaminem inducitur primo ex commentariis sancti Eucherij Lugdunensis Archiepiscopi, qui multa passim dicauit, ad Salonium & Veranum fratres Episcopos (ait) Fuit ergo Salonius Episc. degēte Eucherio, adeóq; alibi quam Lugduni, quia duo in eadem ciuitate sub iisdem annis pręesse non potuerunt, veluti probè argumērātur Baronius in Annalibus Tom.6. an.441. Leonis Papæ anno 2. Hinc nonnulli addicunt eum Viennensi Ecclesiæ, quod ad ipsum Viennam scripserit Sidonius Apollinaris. At prætérquam quod

Infra in S. Eucher. 16. nouemb.

Iacobus seuertius in Chronologia.

6. 2. cap. 14.

Lib. 7. Epist. 15.

AAA

Digitized by Google

eundem Sidonius Epitheto Episcopi non insignat: huic insuper decreto aduersari videtur, & taciturnitas Democharis in Catalogo Archiepiscoporum Viennensium, & vetustissimum testimonium Gennadij de Saluiano Massiliensi præsbytero, qui deuouit ad Salonium librum vnum, (inquit) atque expositionis extremæ partis Ecclesiastis ad Claudianum Episcopum Viennensem, librum vnum qui quidem Claudianus ex Trithemio est idem quod Mammercus Viennensis Episcopus, & Claudiani poetæ ac presbyteri Viennensis frater. Cùm igitur ipsi Claudiano Viennensi fuerit Synchronus Salonius, iste simul Viennensis præsul dici non potuit, propterea Doctissimus Sauaro Sidonij Commentator, Salonium redit Genuæ, eóque refert Vsuardum, qui in Martyrologio scribit. Ciuitate Ianuis S. Salonij Episcopi? Attamen certè ex mutatione vrbis seu nomenclaturæ ac sæculi minimè indicati, licet inferrè & dicere, alio tendere historiam Vsuardi, etiamque per similem locum ac diem Martyrologij Bedæ, qui absque certo discrimine ponit, in Gallia Saloni Episcopi. Vt nimirum Salonius Genuensibus attribui ritè non possit cuius sententiæ potissima ratio est, quia Baronius in suo martyrologio eadem loca exponit sub variata voce. Salomonis Genuensis Episcopi & confessoris, ergo verius, Salomon, & non Salomus Genuæ sedit. Itaque, ad sunt ancipites valdè editiones verùm tandem dicam. Sistus Lenensis in Bibliotheca sacra eundem Salonium reponit Ecclesiæ Viennensi quem disertè inscribit Episcopum Viennæ, cum multis eius quæ ibi extant operibus editis ad an. 450 vbi præterea inseruntur libri tres Saluiani Massiliensis Episcopi sub anno 480. ex præfato Trithemió, vtique missi ad Salonium Episcopum Viennensem, cuius, nomen & Cathedram obiter renouat Genebrardus in Chronologia. Sed ad extremum recentior Baronius eam Viennensem Salonij sedem in dubium vocat planè, quod Ado Viennensis, dum recenset Viennenses Episcopos hunc ignorauerit, adeóque pars negans, demum redire censetur, etenim præterquam quod Ado eiusmodi suum antecessorem in Chronico pretermittit. Baronius quoque dicit Tomo 6. Leonis Papæ. 10. quidem tres insigniores Galliarum Episcopos nomine cæterorum scripsisse ad Leonem Pontificem maximum anno 449. nimirum Ceretium, Salonium atque Veranum: attamen vbinam fuere antistites non affirmat. Reuera certè de Salonio nihil habet breuiarium Lugdunense, posteriore autem loco Salonium aliquem è diametro potuisse Eucherio successisse, etiam non obstante Salonio Viennensi, duplex est probabilis coniectura; & pendet ex eo, quod imprimis à pari argumento legimus duos Synchronos Burchardos præfuisse iisdem Ecclesiis Lugdunensi ac Viennensi Archiepiscopos, necnon constitisse vna in concilio Ansano scilicet anno sal. 1025. veluti nos recens collegimus ex vetustissimis manuscriptis, qui inscribuntur. Tituli antiqui Ecclesiæ Matisconis. Deinde ratio altera inde fuit, quod credere fas sit Salonij translationem, ex priore sede ad Lugdunensem, euenisse post Eucherij decessum, sicuti apud Democharem legimus Ioannem 63. pictauensem Episcopum, postea effectum Lugdunensem Archiepiscopum & alios pariter, vt in vsu quotidiano est; maximè quia superius negans propositum pedem satis fixum alibi Salonio non statuit, & fortassis oculos mentis in alterutram hanc sententiam coniicit Baronius dum in suo Martyrologio ad partem aientem inclinat cum tabellis citatis præsertim si sanctus Eucherius obierit, non post annos 463. Sed ante mortem Valentiniani Imperatoris, seu an. 454. ex priscorum voluminibus. Quippe Leo Papa primus naturæ satisfecit an. 460. ad quē

Salonius

[Margin: Tom. 2. c. 29. Cap. 67. in Tom 1. Ieronimi.]

[Margin: 28. Septemb.]

[Margin: Die citato & Tom. 7 annal.]

[Margin: Super parabol. & Ecclesiastic. Salom. in Bibliothec. Margarini Tom. 6. Et octo alij libri in Biblio. Tom. 3.]

[Margin: Sub an. 485. fuitque Salonius primum Monachus Lerinensisq; doctus.]

[Margin: In 6. etate, ad an. 396. & 458.]

[Margin: Tom. 2. ca. 26.]

[Margin: 28. Septemb. sub Salomone Citatis supra in Eucherio.]

Google

Salonius literas exarare potuit, sedés Lugduni ab anteriore septennio vt minimum, quia tamen non etiam liquet apertè de ista posteriore sententia, eam ob causam nec expungimus omninò, nec in album, & ordinem extollimus Salonium. Sed interea meritò lectorem de ipsius historia certiorem factum voluimus in ista epitome maiorem verò post hac lucem, si tempora dederint, expectamus. Hęc Seuertius. Vide vt anceps remaneat sedes Salonij. *Opera Salonij require in bibliotheca Margarini Tomo primo, & vide censuram indicis librorum expurgandorum.*

De Saluiano Episcopo Massiliensi & Monacho Lerinensi: *Ado Viennen. Episcopus in breuiario Chronicorum ætate sexta an. domini 458. temporibus Clodouei Francorum & Burgundionum Regis.*

SAluianus presbyter apud Massiliam humana & diuina literatura instructus, inter alia quæ scripsit, ad Claudianum presbyterum Viennensem librum vnum expositionis extremæ partis in Ecclesiastem. Hæc ille

De eodem Saluiano Episcopo Massiliensi Trithemius de scriptoribus Ecclesiasticis.

SAluianus Massiliensis Ecclesiæ præsbyter vir in diuinis scripturis eruditissimus, & in sæcularibus literis sufficienter instructus, Episcoporum sui temporis magister, scripsit sermone scholastico, & aperto multa, & varia opuscula, de quibus subiecta feruntur. Ad Claudianum Episcopum Viennensem plures scripsit Epistolas sale sapientiæ conditas. Ad Marcellum pręsbyterum. De bono virginitatis lib. 3. De presenti iudicio lib. 5. Ad Claudium Viennensem Episcopum lib. 1. In extremam partem Ecclesiastes lib. 1. Homelias ad Episcopos factas lib. 1. Homilias plures ad populum lib 1. Aduersus Auaritiam lib. 4. Ad Salonium Episcopum lib. 1. Ad principium Genesis Hexameron lib. 1. Epistolarum ad diuersos lib. 1. De sacramentis quoque lib. 1. *Salonij scilicet & Verani in Insula Lerinensi.*

Alia quoque multa edidit quæ ad notitiam meam minimè venerunt. Claruit sub Zenone Imperatore anno domini quadringentesimo octuagesimo. Hæc Trithemius. *An. domini* 480.

Gennadius verò præsbyter Massiliensis, de illustribus Ecclesiæ scriptoribus cap. 67. de eodem Saluiano *Episcopo Massiliensi.*

SAluianus Massiliensis Ecclesiæ præsbyter, humana & diuina literatura instructus, & vt absque inuidia loquar, Episcoporum sanctorum Salonij & Veranij magister, scripsit scholastico & aperto sermone multa: ex quibus ista legi. De virginitatis bono ad Marcellum præsbyterum libros tres. Aduersum Auaritiam libros quatuor. De presenti iudicio libros quinque: & pro eorum merito satisfactionis ad Salonium Episcopum librum vnum, & expositionis extremæ partis libri Ecclesiastici ad Claudium Episcopum Viennensem librum vnum. Epistolarum librum vnum & in morem Græcorum à principio Genesis vsque ad conditionem hominis composuit versu quasi Hexameron lib. vnum. Homelias Episcopis factas multas. Sacramentorum verò, quantas nec recordor, viuit vsque hodie in senectute bona Hæc Gennadius.

Idem ferè refert Honorius Augustodunensis de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 67.

Digitized by Google

Vita sancti Apollinaris Episcopi Valentiæ in Gallia Narbonensi ex Monacho sacræ Insulæ Lerinensis ex manuscriptis & vetustis membranis desumpta. Floruit hic Pontifex beatissimus circa annos domini 494. Gelasij Papæ anno tertio Anastasij & Theodorici Imperatorum temporibus.

BEatus Apollinaris Valentiæ Vrbis Episcopus apud Viennam & natus & instructus est, qui nobili genere ortus, conspicuus natalium titulos mentis fastigio sublimauit, dum pastoris cura gregem sibi creditum paterna gubernatione foueret, multis eum constat emicuisse virtutibus. Itaque accidit vt quidem ex officio Sigismundi Regis nomine Stephanus qui supra omnem dominationem Fisci principatum gerebat, defuncta eius coniuge sororem vxoris suæ præmortuæ sibi illicitè coniugij consortio copularet qua de re sancti Apostolici viri Auitus & Apollinaris synodalem institutionum seruantes cum reliquis pontificibus insimul congregati ipsum Stephanum sacra communione priuari sanxerunt. Tunc Rex diræ insaniæ furore permotus beatissimos Pontifices acerrimè insidias prætendendo iniuriari non desinebat. Sed Apostolici viri minas terreni Regis minimè formidantes imperiis cœlestibus ornati ita se iustitiæ vinculo nexuerunt, vt quæque supplicia iisdem inferrentur ac sæua passionum tormenta tolerarent. Visum enim illis est, vt in oppido ciuitatis Lugdunensium quod nuncupatur Sardinia pariter tanquam exilio deputati auxiliante Deo comitarentur. Videns verò rex ille constantiam illorum esse incorruptibilem præcepit, vt Pontifices qui ibidem pariter residebant ad propria reuerterentur. Sed quia beatissimus Apollinaris in condemnatione Stephani perseuerans videbatur ipsum primum studuit obseruare in quo loco mansitaret. Dúmque vir Dei morarum spatia necessitatis causa sustineret, ab ardente æstu fluenta Rhodani sic tepefacta sunt, vt à sitientibus ex eo aqua potari non posset & quia nullus puteus nec fons vnde aqua hauriri posset ibidem reperiebatur, beatissimus vir Dei firmans se spiritu sancto confert se ad locum à Deo signatum & secretius præcepit suis sarculum exhibere, quo exhibito oratione impleta ait ad eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti hunc locum aperite. Hoc facto mox annuente illo, qui aquas seruare iubet in corde terræ fons exortus est: & quandiu beatissimus Pontifex ibidem moratus est beneficio omnipotentis Dei aquam sibi placitam semper habere promeruit. Post discessum verò eius fons exsiccatus est. Cumque Rex ille virum illum sanctum nec videre vellet, nec audire, sed magis insidias prætendere studens. Illicò contigit vt rex ipse vim febrium incurreret, ita vt potius funebris quam vitalis esse crederetur. Tunc Regina fidei radiis accensa alacri festinatione peruenit ad locum vbi beatissimus Pontifex residerat & feruida deuotione petebat, vt ipsius intercessione dominus suus Rex incolumitatis donum recipere mereretur. Sed vir Dei cundi famulatus omnimodis denegauit, tandem precibus fletibusque victus cucullam eius sibi concessit, quæ contribuente Deo super virum suum fiduciali constantia firmáque fide fuisset expansa statim effugata infestatione febrium sospitalis munus emeruit. Factum est autem & nauali itinere Arelatem descenderet, vt subitaneis celeris Rhodani fluctibus periclitaretur nauis quæ tamen fuit eo dormiente secura, cumque euigilasset quendam puerum Aliphium nomine à dæmone obsessum & quendam presbyterum similiter à maligno spiritu vexatum liberauit. In Arelatensi autem ciuitate à viro Dei Cæsario & ciuibus honorificè valdè receptus est. Inde verò

Obseb. 5. Patria sancti Apollinaris.

Excommunicant ficalem regis Sigismundi.

Oratione sua à deo obtinet fontem aquæ viuæ.

Cucullā habitus est monachalis quo semper vsi sunt Lerinenses.

Digitized by Google

exigentibus causis Massiliam adiit, expeditisque omnibus per quæ aduenerat tantum spatij remeandi à supradictis locis Valentiam consecutus est, in proprióque Episcopo mundum quem semper contempserat morte preciosa reliquit.

Ex antiquo manuscripto successionum Antistitum Valentientium à Reuerendissimo domino Petro Andrea de Leberon Episcopo Valentiæ nobis communicato. Vincent. Salern.

VRbs Valentiæ anno salutiferæ redemptionis quinto decimo supra quadringentesimum à Gothis capta fuit & exinde à vera fide aliena vsque
480. ad tempore beati Apollinaris miræ sanctitatis ac signiferæ virtutis viri primi huius vrbis Episcopi. Ordinatus enim fuit circa annos domini 480. cuius sedes pontificia fuit in Ecclesia sancti Ioan. Baptistæ & Euangelistæ quæ nunc sancti Stephani protomartyris titulo nuncupatus, in eius sanctitas cum per annos triginta quatuor Deo & hominibus illuxisset cœlos clarissimus & admirabilis petiit tẽpore Clodouei primi Francorũ Regis Christianissimi post cuius gloriosissimum exitum & beatæ eius animæ obsequiis angelorum in cœlum ascensum Ecclesiam Valentiensem Maximus sanctitate & virtutibus pollens rexit sepultúsque fuit beatus Apollinaris in Ecclesia sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in suburbio Valentiæ. Ex inde verò tempore Dam- *Prima translatio S. Apollinaris.* berti Episcopi Valentinẽsis (qui sextus fuit ab ipso Apollinari) crescente multitudine filium maxima cum deuotione quia Ecclesia S. Stephani protomartyris augustior & celebrior erat reliquiæ beati Apollinatis ab Ecclesiæ Apostolorum Petri & Pauli ad eandem basilicam beati Stephani summa cum veneratione, concursúque populorum translatæ sunt & ibi honorificè reconditæ. Non videtur hic silentio tegendum factum mirabile successum: nam circa annos domini sexagesimum vltra millesimum præsulante in præfata sede Valentiensi domino Reimegario periucundũ illud miraculum de puero muto à natiuitate Pastorello nomine nam cum in Ecclesia beati Stephani ab hebdomadario Vespertinæ laudes incoharentur, vt vsque ad canticum ange- *Mutus à natiuitate loquelam obtinet.* lorum exclusiuè, (*Alleluya scilicet*,) ventum esset mutus à natiuitate meritis beati Apollinaris primam vocem emittens cum toto choro *Alleluya* decantauit. Ex quo præfatus venerabilis Reimegarius tanti miraculi claritate excitatus, corpora sanctissimorum martyrum Fœlicis Fortunati & Achillei ab eorũ sepulchris summa veneratione in Ecclesiã beati Stephani trãstulit ac iuxta corpus beati Apollinaris honorificè reposuit. Anno verò millesimo nona- *Secunda trãslatio.* gesimo quarto corpus eiusdem sancti Apollinaris translatum est secundo ab Ecclesia sancti Stephani in Basilicam maiorem suo nomine insignitam, & in maiori altari collocatum vbi cum summo decore permansit & veneratione vsque ad hæc vicina tempora Caluinianæ hęresis quo & basilicæ solo æquatæ, & sacra lipsana sanctorum voracibus consumpta sunt flammis.

Petrus in Cathalogo cap. 272. lib. 11. die 5. Octobris.

APollinaris Episc. in Galliis ciuitate Valentia 3. nonas Octobris quieuit, cuius vita virtutibus insignis fuit, & mors nihilominùs signis & prodigiis decoratur, vt dicit Ado in suo Martyrologio, de quo cõstanter tabulę Lerinenses, sanctus Apollinaris Episcopus Valentiæ & monachus Lerinensis.

Ado Viennensis in chronicis ætate sexta anno 492.

AVitus quoque Viennẽsis Episcopus eloquentia & sanctitate præcipuus & eius frater Apollinaris Valentiæ Episcopus miraculis insignis Isicij Senatoris

senatoris primum viri postea viennensis Episcopi duo luminaria clarissimi filij.

Baronius in annalibus anno Christi 494. Gelasij Papæ. III. Anastasij & Theodorici Imperatorum temporibus.

APollinaris mater Audentia dicta est, vt de virginitatis laude ad sororem scribens auitus ipse testatur.

Idem annalista anno Christi 509. Simmachi Papæ XI.

AD Catholicam igitur Ecclesiam transiens Sigismundus Burgundionum Rex nihil antiquius habuit, quam vt ditionem sibi subiectam æquè ab Arrianorum pollutione purgare & alia cuius rei gratia celebrari voluit concilium Epaunense, cui præfuit sanctus Alcimus Auitus eiusque G ermanus interfuit Apollinaris Episcopus Valentinus æquè celebris sancti tate, siquidem inter sanctos abscriptus colitur annuatim tertio nonas Octobris.

Hymnus ad Vesperas.

EXulta cleri concio,
Gaude plebis deuotio
Apollinaris gratia
Fœlix plaude Valentia.
Hunc sancta generositas,
Generosaq; sanctitas
Dignum fecit splendescere
Pontificali sidere.
Honestæ vitæ merita
Mundo signis exhibita,
Declarauêre populis
Famam beati præsulis.
Regis vxor obtinuit,
Quod rex ipse non meruit:
Nam per vestis suffragia
Vis est ablata febrium.
In vno trino gloria,
Sit laus non transitoria,
Qui sublimauit inclytis
Apollinarem meritis. Amen.

Ad laudes Hymnus.

O Quam fœlix suffossio
Potum negante fluuio,
Qua donum Christi cernitur
Et vir sanctus reficitur.
Dum tumet vnda fluminis,
Vento furente turbinis,
Mox cuncta fiunt prospera
Tranquillitate libera.
Præsul passus iniuriam
Sua sponte dat veniam,
Exoluens pœna subditum
Malignum fugat spiritum.
Columnarum proceritas
Et cereorum claritas
Testantur vita præsulis
Coruscare miraculis.
In vna trino gloria,
Sit laus non transitoria,
Qui sublimauit inclytis.
Apollinarem meritis. Amen.

De sancto Eucherio Episcopo Lugdunensi & Monacho Lerinensi ex Martyrologio Adonis Archiepiscopi Treuirorum floruit circa anno Domini 441.

NAtale sancti Eucherij Episcopi Lugdunensis admirandæ fidei, vitæ & doctrinæ viri, qui ex nobilissimo senatorum ordine ad religiosam vitam habitumque conuersus diu in agro suo super fluuium Durentiam intra septa speluncæ sponte conclusus Christo seruiuit ieiuniis & orationibus vacans, defuncto autem Pontifice Lugdunensi cùm vniuersa Ecclesia iuxta morem à se antiquitus obseruatum triduanis ieiuniis & obsecrationibus qui gu- *Nouem. 16.* *S. Eucherius in spelunca degit.*

Digitized by Google

bernationem eiusdem Ecclesiæ suscipere deberet, sibi posceret à Domino reuelari cuidam puero apparens in visu angelus Domini : est, inquit, Senator quidam Eucherius nomine super fluuium Durentiam reclusus in specu qui relictis omnibus quæ possidebat secutus est Dominum, ad hunc deducẽdum pergite, & vobis pastorem illum cõstituite, quoniam à Deo est electus, quod cum puer senioribus diluculo retulisset, omnipotenti Deo cunctis fratribus congregatis gratias egerunt : missoque cùm clericis ad præfatum locum Archidiano qui tunc Ecclesiæ curam gerebat, inuenerunt eum sicut eis Dominus reuelauerat, cumque illi Archidiaconus rem propter quam venerat indicasset, cœpit cum iuramento dicere, se non voluntariè de specu egressurum, nec eum eo nisi ligatus duceretur, iturum. Cumque diu talia repeteret Archidiaconus effracto muro speluncæ educit eum, & iuxta quod ipse iurauerat vinctum perducit Lugdunum, quem pari animo vnoque consensu clerus & populus sibi eligens Sacerdotem in Pontificali cathedra solemniter collocauit. Huius vxor Galla in sancto habitu Deo speluncam eius ingressa omne illic vitæ suæ tempus in studio religionis exegit duæ ipsorum filiæ quarum vna consortia, altera Tullia vocabatur, virginitatis gratia & signorum gloria claruerunt.

Inuitus venit ad Episcopatum.

S. Isidorus Hispalensis de viris Illust. cap. 15.

EVcherius Episcopus elegans sententiis, ornatus in verbis edidit ad Hilarium Arelatensem Antistitem heremi deserta petentem vnum opusculum de laude eiusdem heremi luculentissimè & dulci sermone dictatum, in quo opere laudamus doctorem & si pauca pulchra tamen dicentem: breuitas enim (vt quidam ait) laus est, interdum in alia parte dicendi in vniuersa eloquentia laudem non habet.

Gennadius de Illustribus Ecclesiæ scriptoribus cap. 63.

EVcherius Lugdunensis Ecclesiæ Episcopus scripsit ad Valerianum propinquum suum, de contemptu mundi & sæcularis Philosophiæ Epistolam vnam scholastico sermone & rationabili: disseruit etiam ad personam filiorum Vrani & Saloni postea Episcoporum obscura quæque sanctarum capitula scripturarum: sed & Cassiani quædam opuscula lato tensa sermone angusto verbi resoluens tramite in vnum coëgit volumen, aliaque tam Ecclesiasticis quam monasticis studiis necessaria, moritur sub Valentiniano & Martiano principibus.

Annotatio Suffridi Petri Leonardiensis Frisij V.I.L.

AD Valentianum ita vulgatus codex manuscriptus, codex Martinianus habet ad Vranum quam lectionem hoc loco veriorem esse suspitio mouet, quod Vranus infra repetatur in filiis suis, sed cum hac suspicio tenuior sit nos nihil mutamus.

Ado verò in suis Chronicis, ætate sexta, anno 452.

EVcherius Lugdunensis Episcopus satis in diuinis scripturis eruditus moritur, hic etiam inter alia opera Cassiani quædam opuscula lato tẽsa eloquio angusto tramite in vnum coëgit volumen.

Ioannes Trithemius de scriptoribus Ecclesiasticis.

EVcherius Episcopus Lugdunensis in Gallia, vir doctus & monachorum disciplina à iuuentute imbutus, ingenio promptus, & sermone compositus.

Digitized by Google

tus vita & conuersatione Deo & hominibus gratus, quippe qui multos & verbo & exemplo ab iniquitate auertit,scripsit plura egregiè volumina: Sed ad noticiam meam adhuc pauca peruenerunt,reperi enim tantum ista. De contẽptu mundi lib. 1.Expositionis Diuinorum nominũ lib.1.Ad filios Salonium & Veranium lib. 1. Epistolas quasdam ad diuersos lib. 1. Formulas spirituales. Epitomes cassiani lib. 1. Ad Hilarium Episcopum de laude heremi lib. 1. Claruit sub Theodosio iuniore anno Domini 440.

Marcellinus comes in Chronico Ioanne & Varanno Consul.

EVcherius Lugdunensis Ecclesiæ Pontifex multa scripsit tam Ecclesiasticis,quàm monasticis studiis necessaria.

Honorius Augustudonensis in cathalogo de Ecclesiæ scriptoribus, cap. 63.anno.440.

EVcherius Lugdunensis Ecclesiæ Episcopus disseruit Soloni & Vranio Episcopus obscura quæque sanctarũ capitula scripturarum:sed & scripta Cassiani longo sermonè distẽta breuiter coarctauit,subValentiniano floruit.

Petrus Achillinensis in Cathalogo lib. 10.cap.67.

EVcherius Episcopus apud Lugdunum ciuitatem claruit tempore Valentiniani secundi imperatoris:hic nobili senatorum genere ortus habitu religionis assumpto sæculoque relicto,dudum in agro suo super flumẽ Durentiam in spelunca reclusus Christo Domino seruiebat.Defuncto vero Lugdunensi Episcopo,dum clerus & populus pro diuina voluntate requirenda, triduo ex more,ieiuniis &orationibus instarent reuelatur eis à puero Eucheriũ senatorem eligendum qui in tali degebat spelunca.Ad quem illi Archidiaconum & cleros miserũt vt eum adducerent,qui causa eorum aduentus cognita iurauit se spontè inde non egressurum:vnde effracta clausula antri, ipsum inuitum & renitentem eduxerunt, & ductum Lugdunum in Episcopum ordinauerunt:cuius vxor Galla cum duabus filiabus suis,scilicet Constantia & Iulia * ad speluncam sancti Eucherij accesserunt & ibidem inclusæ de cætero Deo seruierunt, ipse autem vir Domini postquam impleuit ministerium Christi ad Christum migrauit, decimo sexto calendas Decembris. Hic ad quendam Varianum suum propinquum de contemptu mundi & sæcularis Philosophiæ Epistolam scholastico sermone conscripsit, sanctarum etiam scripturarum obscura quæque capitula disseruit,vt dicit Gennadius.

* *Consortia & Tullia.*

Vincentius Beluacensis in speculo historiali lib.20.cap.20.

POrrò sanctus Eucherius Lugdunensis & Hilarius Arelatensis quos eodem tempore cum sancto Germano Altissiodorensi floruisse iam supra diximus:ambo viri nobilissimi fuerunt & eloquentissimi.Eucherius ex nobilissimo Senatorum genere inter speluncam inclusus reuelante angelo Pontifex factus est,cuius natalis est sexto decimo calendas Decembris. Hilarius multos sermones ad populum splendidissimos composuit, cuius natalis est tertio nonas Maij:Sancti verò Honorati decimo septimo calendas Februarij.

Illustrissimus Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, tomo quinto anno Christi 433.

Sixti Papæ secundo,Theodosij & Valentiniani temporibus.

SIquidem Prosperi admonitione illud in primis factum est,vt Cassiani scripta cautius legerentur & corrigerentur,potissimùm verò collationes ipsę, quæ cum valde proficuæ esse cognoscerentur vitam Christianam excultiorem sectantibus nec pro medela ipsos haurire ex eis venenum contingeret à nonnullis emendatę fuisse reperiuntur, primùm quidem omnium præstitit sanctus Eucherius Lugdunensis tunc Ecclesiæ Presbyter cum Cassiani opera compendiosè seligens, quæ vtilia viderentur in epitomen accuratè redigit

Digitized by Google

haud enim dubium à Catholico viro nō nisi Catholica selecta fuisse. Testatur id quidem Gennadius & ipse Massiliensis Presbyter, qui sanctitatis titulo suum Cassianum sic exornat his verbis. Sed & sancti Cassiani quædam opuscula lato tensa sermone idem Eucherius Angusto verbi resoluens tramite in vnum coëgit volumen. Hæc Gennadius eiusdem farinæ cum Cassiano qui ne diceret ætoribus confutatis Eucherium expurgando contraxisse opera Cassiani, latum sermonem circumordisse prætexuit.

Gennad. de ver. Ill. c. 63.

Idem Baronius Tomo sexto anno Christi 441. Leonis Papæ XII. Theodosij, & Valentiniani imperatorū tēporibꝰ dū agit de concilio Arausicano in Gallia Narbonēsi hac ait.

SVb Cyri consulatu celebratum legitur cōcilium Arausicanū, quod autem ad Synodi locum pertinet, erat Arausicana vbi collecta fuit ciuitas in Gallia Narbonensi. Nobilis quidem ista dicenda Synodus, clarissimorum antistitum illustrata corona, de quibus singulis proximè paucis dicturi sumus. Reperiuntur in hac Synodo vndetriginta sanciti canones ad Ecclesiasticā disciplinā, atq; iura spectātes, ab Episcopis Galliarū Narbonēsis, & Lugdun. quindecim numero ex eis Arausicanā ciuitatem ex more conuenientibus. Florebant quidem dictæ Galliarum Prouinciæ, si quæ aliæ Christiani orbis oræ, his temporibus, Episcopis æquè sanctissimis, atque doctissimis, quorum solerti vigilantia in suo permanebant robore leges Ecclesiasticæ. Qui enim primo loco huic Synodo subscriptus habetur Hilarius, ipse ille est celebris Arelatēsis Episcopus, qui antehac presbyter, (vt dictum est) vna cum sancto Prospero Aquitano Episcopo insectatus est Pelagianos, & aduersus Massilienses presbyteros atque alios impugnantes S. Augustini scripta strenūe insurrexit, de quo pluribus suo loco agendum erit. Atqui secundo loco subscriptus nominatur Claudius Episcopus, nescitur cuius fuerit ciuitatis antistes. Rursum verò qui huic itidem Synodo interfuisse reperitur Eucherius, ipse est qui fama celebris vixit eodem tempore Episcopus Lugdunensis, cuius meminit Claudianus in libro de statu animæ cum ait: haudquaquam tamen Eucherium præterierim mihimet, viuentem doctrina & præsentaneis coram disputationibus cognitum, non porrò nunciis, aut lectione compertum: qui scilicet viridis æui, maturi animi, terræ dispuens, cœli appetens, humilis spiritu arduus meritò, ac proinde ingenio subtilissimus, scientia plenus, eloquij profluus, magnorum sui sæculi Pontificium longè maximus, editis in rem fidei multiiugis variorum operum voluminibus, ad populum quoque his super statu animæ concionatus est, &c.) sed hic rogo, siste gradum, lector & considera, quod cum ipse Claudianus, (vt vides) de Eucherio agens, citet conciones ipsius ad populum habitas, quę non extant: in eam sententiam facilè mecum ibis, vt eiusdem Eucherij sint homeliæ illæ, quæ falso nomine inscribūtur Eusebij Emisseni cum alioqui haud dicendum sciamus, illas omnes esse Eucherij, cùm inueniantur aliquæ esse Hilarij Arelatēsis, Fausti vero Regiensis aliquæ: porrò alias à Lugdunensis planè Ecclesiæ concionatore, eas esse dictas, martyres Lugdunenses, de quibus agit, & alia plura demonstrant, nec non Eucherij ipsum dicendi genus: nam in persuadendo efficacem fuisse, Sydonius docet, dum singulorum ferme Patrum in scribendo proprietates notat in Epistola ad Claudianum. Sed & id suadent argumēta personæ accommodata: vt pote qui monasticā vitam exercuit, & Lugdun. Ecclesiā rexit, & ad monachos, & ad populū eum esse cōcionatū oportuit, cuiusmodi duplicis generis eædem homiliæ esse noscuntur. Cùm igitur ex concionibus habitis de martyribus Lugdunēsibus Lugdunēsis Ecclesiæ Antistitem se esse significet & homi

Conc. Arausican.

De Hilario claudio & Eucherio Episcopis.

De S. Eucherio Episcopo Lugdunensi. Claudianus de statu animæ lib. 2.

Homiliæ Eucherij falsò attributa Eusebio Emisseno.

Sidon lib. 4. Epist. 3.

& homiliæ ipsæ stylum referant S. Eucherij, & argumenta rerum ipsum itidem probè demonstrent, & tempora quo auctor vixit eundem annuncient: etenim in recens obortas hæreses Nestorij & Eutichetis idem inuehitur:cùm hæc inquam,tot in vnum concurrant Eucherij, quis de his dubitandi amplius locus reliquus est? Redditis ergo his quæ Maximi esse noscentur, seu aliorum (non hic de singulis nobis agendum) suis auctoribus, vindicentur egregiæ conciones ab iniusto & impio possessore Eusebio Emisseno cuius nomine citari consueuerũt, quid cũ auctore græco homiliæ, quæ latinæ noscuntur esse cõscriptæ?qui cum homine Arriano,quæ omni ex parte pietatem redolent conciones? Quid denique auctor Gallicanus cum Syro, & Lugdunenses martyres cum Emissenis?Sed vnde adeò portentosum putandum prodiisse commentum,& monstrosam adeò esse imposturã obortam?Potuit sanè fefellisse librariũ imprudentem,vt sub cuius auctoris titulo reperit initiũ codicis obsignatum, cætera omnia quæ in eo continerentur,eidem putaret tribuenda esse auctori: nemo est qui ignoret, qui antiquorum codicum habet vsum,sæpe sæpius solere contingere,vt non vnum,vel duos, sed & tres, quatuorve,& amplius habeat idem volumẽ diuersorũ auctorum tractatus,& aliquos ex illis inueniri sub nomine vnius auctoris exscriptos:vt nisi quis oculos Lynceos habeat sæpè accidat,vt inscripto auctori tribuatur,quiquid inferius eodem codice continetur. Cùm alioqui & facilè contigisse potuerit,vt in corroso consumptoque nimia vetustate codice, litteris labefactis, legerit librarius,Eusebius pro Eucherius. Non patiãtur amplius,rogo, mei Lugdunenses,tantum suum ipsorũ thesaurum theca latronis includi, sed iustissima vindicatione,suæ esse Ecclesiæ intelligentes,easdem rursum edẽtes,eiusmodi iustum ipsis affigant titulũ,ac veluti sigillo consignent:Homeliæ S.Eucherio Episcopo Lugdunensi & monacho Lerinensi restitutæ, falsò hactenus æditæ titulo Eusebij Emisseni. Essent his alia insuper addẽda, sed in his diutius immorari non patitur ratio instituti. Sed sicut indignãdum est,tam diu sanctissimi viri diuitias,sub titulo scelestissimi Arriani palàm expositas,ita dolẽdum eas omnes haud integras reperiri, qui enim tum monachus, tum Episcopus in eo dicendi genere annis plurimis versatus est, longè plures oportuit dixisse cum ad monachos tum ad populum conciones:excidisse quidẽ nonnullas, Claudianus certissimam fidem facit,dum quam ipse citat ex Eucherij homiliis,omninò desideretur. At(quod non prætermittendum est)ex eodem habes auctore in quo redarguas perperam factam Gẽnadij editionẽ Suffridi, apud quam legitur Eucherius presbyter Lugdunensis scriptor Ecclesiasticus, cùm dicendus sit Episcopus,vt habẽt aliæ Gennadij germanæ editiones. Porrò & hinc datam ex codicis errore Honorio occasionem errandi constat,cũ ponat duos Eucherios Lugdunẽses,alterũ præsbyterum,Episcopum alterũ,ambosque scriptores Ecclesiasticos,cũ tamẽ etsi duo Eucherij cognitio habeatur,vt suo loco dicendum est inferius, vtrũque tamen fuisse Episcopũ constat, præter hũc de quo est sermo .Scias & alium hoc sæculo vixisse Eucherium virum clarissimum,quem data ad eum Epistola plurimũ laudat Sidonius Apollinaris:sed teste Gregorio Turonensi occisum cum constat à Victorio duce tempore Euarici Gothorum Regis. Alium insuper fuisse scias Eucheriũ itidem Senatorẽ virũ insignẽ,sed bigamũ,haud idoneũ habitũ qui sacri ordinis militiæ nomen daret, cuius meminit idẽ Sidonius in cõcione habita in electione Simplicij Episcopi Bituricensis post plurimos annos cùm iam ipse Sidonius esset Episcopus,& Ecclesię Lugdu.nõ amplius Eucherius,sed Patiens

Restituendæ S. Eucherio suæ Homiliæ.

Vnus tantum & non duo Eucherij Lugdunenses.

Sidon.lib.3. Epistola.8. Grego.Turon. lib.2.cap.20.

Digitized by Google

præesset Antistes: vt intelligas procul abesse, vt ille fuerit postea factus Episcopus Lugdunensis, magisque congruere, eum iungere cum Eucherio illo ad quem extat, Sidonij epistola, quam vt dici possit eundem postea creatum fuisse Lugdunensem Antistitem. Cæterum ipsum S. Eucherium, de quo est sermo, fuisse coniugio obligatum, & ex eo genuisse viros sanctissimos, eosdémque postea Episcopos, quos primum monasticis voluit imbui disciplinis, tum ex Gennadio tum etiam ex eiusdem Eucherij scriptis possumus intelligere. Ipse enim Gennadius dum de Eucherio agit, hæc ait. Disseruit etiã ad personam filiorum, Verani* & Salonij postea Episcoporum obscura quæque sanctarum capitula scripturarum. Fuisse hos quidem Germanos fratres, eiusdem Eucherij, inscriptio Commentariorum in Genesim & in libros Regum demonstrat. Cognoscit Veranum suum filium, ipse sanctus Eucherius, dum ad eum scribit librum de spiritalibus formis: æquè & Salonium suum fatetur natum in præfatione ad posteriorem librum instructionum, & cum perorat: eius enim exordio hæc habet de bene instituta vita Salonij: dignum namque est (inquit) quacunque cura ingenium tuum reparari, qui vix dum decem annos natus heremum ingressus, inter illas sanctorum manus, non solum imbutus, verum etiam enutritus sis ab Honorato patre, illo, inquam primo Insularum, postea Ecclesiarum magistro: cum illic beatissimi Hilarij tum Insulani tyronis, sed iam nunc summi Pontificis doctrina formaret per omnes spiritualium rerum disciplinas: ad hoc etiam te postea consummantibus summis viris Saluiano atque Vincentio eloquentia pariter & sapientia prçeminẽtibus viris, &c. Sed & ipse etiã Saluianus ad Eucheriũ, ab eo ambos esse genitos tradit: cum tamen non ignoremus ab aliis eos creditos filios spirituales Eucherij, qui eum coniugatum nescierunt.

Eucherij filij. *Gennad. c. 63* ** Veranij. Verannij.* *Salonius ingreditur Lerinum.* *Saluianus & Vincentius magistri Salonij.*

Scimus & ipsum, de quo igitur sanctum Eucherium in eandem Lerinensem Insulam se contulisse, illicque & in alia proxima Insula monasticam vitam exercuisse testatur. Idem Sidonius in carmine Eucharisticô ad Faustum scripto, neč non Hilarius tradunt autem proximum aliam illam Insulam esse Leronem Lerinæ propinquam. Sed & eiusdem eremiticam vitam Ecclesia preconio celebrat, dum eius agens natalem diem hæc ait: Eucherius ex nobilissimo Senatorum ordine ad religiosam vitam habitúmque conuersus diu inter septa speluncæ sponte conclusus, in orationibus & ieiuniis Christo seruiuit. Et quæ sequuntur.

Eucherius ex Monacho Lerinensi Episc. Lug. *Hilarius in vita S. Honor.*

De Salonio Episcopo.

Qui huic itẽ Arausicanæ Synodo Salonius reperitur interfuisse Episcopus, eidemque esse subscriptus, cuiusnam Antistes fuerit, haud exprimitur. Scimus in Saluiani inscriptione ad suos libros de recto iudicio, quos ad eundem Salonium scripsit nominari Salonium Episcopum Viennensem. Verum Ado, eiusdem Ecclesiæ Præsul, cùm exactè recenset omnes Viennenses Episcopos, Salonium penitus ignorauit: à tempore enim Constantini magni in hanc diem hos enumerat Viennensis Ecclesiæ successores Episcopos, Paschasium, Claudium, Nectarium, Nicetium, atque Marmercum. Inficias tamen non iuerimus fuisse Salonium & eius fratrem Ecclesiæ Viennensis studiosissimus, vt Sidonij epistola ad Salonium data significat verbis illis ad finem positis: licèt ruri positi strenuos impleatis agricolos, tunc verò propriam terrã fœcũdabitis, si Ecclesiã quam plurimùm colitis, plus colatis. Scimus in tabulis duplicis indicis Episcoporum Lugdunens. à Demochare editis, post sanctum Eucherium poni Salonium, & post eum Veranum Episcopos Lugdunenses. Sed si Salonius Lugdunensis fuit Antistes, quomodo huic Synodo subscriptus

Sidon. lib. 7. epist. 16. vet. edit.

subscriptus habetur, cui etiam Eucherius eiusdem Ecclesiæ præsul interfuit? Nunquid duo vnius Ecclesiæ Episcopi? procul id abfuit ab Ecclesiasticis legibus ipso Nicæni Concilij decreto vitante: Sicut eadem ratione dixerimus, longius abesse, vt qui vltimo fermè loco Cæsarius subscriptus habetur: sit ille magni nominis Episcopus Arelatensis: nam eidem Ecclesiæ qui hoc tempore præerat Episcopus Hilarius, huic Synodo præfuit: imo nec statim post ipsum sedit Cæsarius, sed Rauennius, & post Rauennium Eonius & post eum Leontius, cui tandem est subrogatus Cęsarius. Scimus præterea eundem creditum Salonium cum eo qui dictus reperitur deprauatè Salamonius Episcopus Genuensis.

Interfuerunt etiam huic concilio, maximus Taurinensis Episcopus Constantinus Vapingensis Ecclesiæ Præsul, Augustalis quoque Episcopus & alij. Tot igitur clarissimi Antistites Synodum Arausicanam, licet paucorum Episcorum numero congregatam, reddidere in omnibus celebrem, & illustrem. Porrò vt tot insignes doctrina, & sanctitate viri in eisdem Prouinciis inuenirentur, id præstitisse videtur celeberrimum Lerinensis Insulæ proximè adiacentis terræ Cœnobium sanctissimorum Episcoporum seminarium de ipsa enim sanctis germinibus fertili Sidonius Apollinaris in carmine Eucharistico ad Faustum Episcopum Regiensem his meminit versibus. *De cœnobio Lerinensi.* *Sidon. car. 16.*

Fratribus insinuans, quantos illa Insula plana
Miserit in cœlum montes: quæ sancta Caprasij
Vita senis, iuuenisq́; Lupi: quæ gratia patrem
Mansit Honoratum: fuerit quis maximus ille,
Vrbem tu cuius Monachus, Antistes & Abbas.
Bis successor agis, celebrans quoque laudibus illis.

Eucherij venientis, iter redeuntis Hilarij.] De eisdem meminerunt S. Eucherius, & Cæsarius Episcopus Arelatensis cum eiusdem celebrat laudes cœnobij Lerinensis. Porrò non omnes constat enumerasse Sidonium, quem Salonium eiusdem Insulæ (vt modo vidimus) à puero accolam sancti Honorati Abbatis alumnum prætermisisse liquet: verum & certum est præteriisse Vincentium virum doctissimum, cognomine Lerinensem, cuius alij meminerunt. Sed accipe ex sancti Eucherij libro de eremi laude fragmentum, vbi agens de viris sanctissimis eiusdem Lerinensis Insulæ habitatoribus, hæc inter alia, postquam est prosecutus Insulæ laudes, ad finem habet: digna quæ Honorato auctore fundata sit, quæ tantis institutis tantum nacta sit patrem, Apostolici spiritus vigore & vultus honore radiantem, digna quæ illum suscipiens ita emitteret: digna quæ præstantissimos alat monachos, & ambiendos præferat sacerdotes. Hæc nunc successorem eius tenet Maximum, nomine Clarum, quia post ipsum meruit adsciri: hæc habuit reuerendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Beniamin Lupum retulit: hæc habuit Germanũ eius Vincentium interno gemmã splendore perspicuam: hæc nũc possidet venerabilem grauitate Caprasium veteribus sanctis parem: Hæc nunc habet sanctos senes illos, qui diuisis cellulis Ægyptios Patres Galliis nostris intulerunt. Hæc ex Eucherij cõmentariolo de laude Eremi ad Hilariũ scripto haud pridẽ Parisiis cuso solertia & opera Reuerẽdissimi Francisci de Boleriis Episc. Foroiul. & Abbatis commendatarij Lerinensis ad requisitionem & instantiã monachorum maximè verò Reuerẽdi admodum domini Hieron. de Panisio tunc Prælati sacræ Lerinæ. At de clarissimis viris, qui his temporibus in Narbonensi Gallia floruerunt, & huic concilio interfuerunt, deque ma- *Eucher. lib. de lau. erem.* *Cæsar. serm. ad monachos.* *S. Lupus Episcopus Tricassinus & Vincentius Lerinensis fratres extitere Germani.*

gistris,& alumnis Lernensium Monachorum hactenus,

De Salonio, Verano atque Ceretio.

Baronius in Annal. Eccles. Tom. 6. anno Christi 449. Leonis Papæ, anno X. Theodosij & Valentinia. Imperatorum temporibus, dum agit de epistola eiusdem S. Leonis Papæ data ad Flauianum Episcopum Constantinopolitanum, vt in plena Synodo Ephesino legeretur, multis eam efferens elegiis (agit enim de verbi incarnatione) & firmans testimoniis hæc quæ sequuntur de Salonio, Verano, Ceretioq; gallicanis Episcopis inserit.

SEd accipe eadem (epistola scilicet S. Leonis) illud admiratione dignissimum. Cùm eam describendam accepissent occidētales, & inter alios Episcopi Galliarum, ex illis tres insignioris nominis Antistites, Salonius, Veranus, atque Ceretius, cùm eam exscripsissent, ipsum ab eis exaratum exemplar. Romam ad eundem sanctum Leonem mittendum putarunt, ne quid minus à Prototypo in eo haberetur exscriptum. Post enim multa de eadem epistola ab ipsis effusa præconia, hæc habent: deprecamur, vt opus & præsentibus & futuris temporibus pro futurum, quod nos asseruandi studio foliis mandare curauimus, sanctitas vestra percurrere, & si quid librarij errore defuerit, emēdare dignetur: vel si salutarem lecturis omnibus paginam aliquo studij vestri accumulastis argumento, id ipsum addi libello huic, sollicita pietate iubeatis: vt non solum plures sancti Episcopi fratres nostri per Gallias, verum etiam multi ex Laicis filii vestri, qui epistolam istam magnopere pro veritatis manifestatione desiderant, remissam ad nos, & sancta manu vestra emendatam transcribere, legere, & tenere mereantur. Hæc tres nominati Episcopi. Consideraſtine in his, lector, candorem fidei Ecclesiæ Gallicanę, cum licet doctissimi essent Episcopi, eandem Encyclicā epistolam exscribentes, maximè timerent, ne vel in apice vno à fide scripta à Romano Pontifice discreparent? Tantus enim apud eos vigebat erga supremum Antistitem cultus, & obseruantia, vt ab ipsius decretis vel tenui linea declinare, ducerent esse sacrilegiū atque impium, ab omni prorsus hæreticorum labe illibata permansit omniū ore laudata Ecclesia Gallicana, cuius Antistes antiquæ gloriæ memores, tenacesque pristini comparati sibi ex Catholica fide splendoris, non vt insensati Galatæ, sed sapientissimi Galli antecessores Episcopi ad numeros omnes, lineas atque apices concordes, & obedientes veritati: inhærentésque Ecclesiæ Romanæ, retinentes quam à maioribus accepere Catholicam fidem, ne ab ea vel latum vnguem aberrarent, more maiorum, Prototypum consulunt in archiuio Romæ seruatum, Hæc ille.

Apud S. Leonem post epistolam 52.

Annotatio Vinc. Saler.

Magna cum laude huius Eucherii Episc. Lugdunensis & monachi Lerinēsis meminit Sidonius Apollinaris in epist. data ad Claudianū præsbyterum fratrem & coadiutorem S. Mamerci Episc, Viennensis, qui Claudianus composuit libros, de statu animæ quos Sidonio Episc. dicauit: vnde idē Sidonius in præfata epist. tertia libri quarti mirificis onerat & exornat ipsū artificiosū artificē Claudianum Laudibus, cui (inquit) moris est de singulis artibus cum singulis artificibus philosophari: quare cōparat antiquis pręcipuisq; philosophis & artiū auctoribus, tum sanctis patribus, & doctoribus, peculiarē vniuscuiusque gratiam & donum huic vni soli attribuens, videlicet SS. Hieronimi instructionem, Basilii magni correctionem & seueritatem, Augustini doctrinam, Eucherii sollicitudinem, inquiens (vt Eucherius sollicitat) scilicet Claudianus in volumine de statu animę, quibus verbis subnectit Sauaro Claromōtanus in cōmentario eiusdem epistolę: id est Eucherius Episcopus Lugdunen. qui omnes ad Insulæ Lerinen. Eremū inuitat, atque sollicitat ad sacras

scripturæ

scripturę lectionē,& genus vitę emēdatioris,manifestè patet ex operib⁹ suis, de quibus Gennad.de viris illustribus cap.63.præter libros quos ille numerat Sermones habuit ad populum, qui inter homilias quæ circumferuntur, nomine Emisseni Eusebij interspersi sunt,quæ non sunt Eusebij,nec omnes Eucherij, vt Baronius putauit, aliquando anno 441. Homelia enim quarta de pascha,Maximi Regiensis est, cuius titulus præcedentes tres maximo vindicare videtur,quarum tamen prima, & tertia inter Cæsarij homelias inuenitur,quinta autē in veteri M.S. S.Germani Parisiensis,cùm hoc titulo,Homelia sancti Isidori.Homeliam etiam ad Monachos 5.6.9. 10. & exhortationem ad plebem 1. Cæsario ad scribunt eius opera Homeliam de sancto Maximo Fausti esse Dinamius scribit in vita S.Maximi. Habuit & sermones de statu animæ,quos allegat Claudianus Mamercus lib.2.cap. 10. Illum commentarium in Genesim, & in libros Regum ad Salonium & Veranium fratres Episcopos scripsisse, Isidorus lib. de viris illustribus cap. 5. & Honorius cap. 15.tradidere,sed in eo falsi sunt:hæc enim non sapiunt Eucherij stylum, nec à Gennadio ponuntur inter opera Eucherij,& quod his argumentum validius est,Cassiodorum senatorem laudat in cap. 18. lib. 3. Regum . qui longè post Eucherium Episcopum Lugdunensem fuit, hic enim vixit Valentiniano & Marciano A A.Ille Iustiniano & Theodorico Rege Italiæ & Gothorum, nisi is presbyter Lugdunensis sit Honorius. Hæc ille, qui in præfato commentario varias citat Homelias sub Eucherij nomine, nempè Homil. 1. & 2. de Natiuitate.Homel.4. de Epiphania 4. ad Monachos,tum Homel, de lætaniis de quadragesima. Homel. 4. in natali Apostolorum & Homel. 5. de sancta Blandina, quæ consequenter etiam præcedentes Eucherio vendicare videntur.Libet interim ea quę nouè à per docto Iacobo Seuertio in sua Chronologia historica Antistitum Lugdunens. de sancto Eucherio produ͠tur hicreferre,ait enim num.20.sanctus Eucherius è nobilissimo ordine senatorio oriundus ex Vsuardo in Martyrologio, postquam cum Galla vxore castitatem vouisset,in eremum secessit:sed vacante solio,& celebratis Lugdunensium præcibus erga Deum ac diuinis subinde reuelationibus ex infantis ore fluentibus de ipso conquirendo,vi Lugdunum adductus est atque sacratus Antistes. *Iacob. Seuerteus in Chronologia.* Res creditur gesta anno ad minus quadringentesimo trigesimo quinto tum quia Sigibertus eum statuit sub annis 435.& 436.Tum etiam quia cum multa in Ecclesiæ commodum perdoctè scripserit post acceptum Pontificatum, *Anno domini 435.* Conradus Gesnerus in Anacephalæosi operum eiusdem dicit ipsum sanctum Eucherium claruisse Lugdunensem Episcopum anno quadringētesimo quadragesimo,itemque Paradinus multi scriptores ei attribuunt fabricam Basilicæ Apostolorum mox nuncupatam S.Nicetij. *Ordine Alphabeti. 440.* At certe vel primo ipsa censetur iam antea constructa consecratáque ex dictis supra sub sanctis Albino & Sicario Archiepiscopis, vel secundo horum præsulum corpora nondum illic *Lib.2.cap. 1.* tunc sepulturæ mandata fuerant quando ipsi obiere, sed verius eò translata credentur post sæculum Eucherij, si vera sit istius Archipræsulis fundatio.Is *Num. 14 & 19.* quoque habetur fundator reclusorum Lugduni ex Sarrazino. Inerea duo de eodem adnotamus.Vnum est quod eremus ad quem primum accessit Eucherius,vocatur Insulare Monasterium Lerinense, ex sententia Sidonij Apollinaris,atque Baronij ille autem situs est Abbatis sancti Honorati Insulæ Lerinensis Grassensis diæcesis,qualem legimus conscriptam tum apud authorem ligni vitæ,tum nuperrimè in Chronico manuscripto Cluniacensi, ex perlecto Diplomate Bonifacij Papæ octaui, directo ad Abbatem S. Honorati Le- *Fundationes S.Euchery.* *Lib. 8. Epist. 14.lib.9.Epi. 3.* *Sub an. 441.*

Digitized by Google

**Vide in fine huius historiæ Seuerty illam quam ad dimusnotam.* rinensis ad annum (inquit) millesimum trecentesimum * quod eidem cœnobium Benedictus Papa septimus donauit (addit locus) sancto Maiolo Abbati Cluniacensi, & successoribus suis ad annum millesimum decimum quintum. Verum profecto, cæteri passim authores eundem eremum ad Aquenses phocensis prouinciæ referunt. Nam reuera sic loquitur ipsius sancti historia in veteri breuiario cameræ: Ingressus Beatus Eucherius specum situm in territorio Aquensi in agro suo, quem montem Marcum appellabat super fluuio Durantiæ, &c. Sanè vix scio quonam pacto ad concordiam reuocanda sit duplex historia sic deprompta ex duobus locis disparibus pro vnico Eremi situ. Etenim nonnulli testes oculati, & accolæ, viri religiosi nobis aliquando affirmare non dubitarunt, idem Lerinense cænobium esse peninsulam ad mediterraneum mare positam sub diæcesi Grassensi, Archiepiscopatus Ebredunensis in extrema illa Phocensi prouincia: Sed distantem ab Aquensi Archiepiscopatu, etiamque à præfato fluuio Durantiæ, plusquam bimilliaribus circiter triginta versus ortum, veluti ex Topographicis etiam Planispheriis deprehendimus. Igitur credendum est vel solam posteriorem narrationem inniti veritate, vel Eucherium prius Monachū exercuisse in peninsula, deinde verò secessisse ad specum montis Marri: quippe mos fuit antiquorum vitam Monasticam profitentium, quod tandem è Monasterio ad eremum aliquem pedem referrent sicuti in Chronico Cluniacensi M. S. Sæpius factitatum legitur inter religiosos eius ordinis. Postquam autem Beatus Eucherius ad Lugdunenses profectus est, sancta Consortia ipsius filia, ante votum paternæ castitatis nata Ecclesiam super specu ædificauit, quo in loco obierat sepultáque fuerat Eucherij vxor. Tandem ergo, Paradinus malè assignat Lerinum in Insula Barbara propè Lugdunum ad Ararim. Alterum connotandum est, quòd Ecclesia quam idem B. Eucherius Lugduni cōstituit, multis quidem visa est dicata Apostolis Petro & Paulo determinatim: at reliqui eam putant dicatam Apostolis in genere, hoc est omnibus, & breuiarium cameræ Ecclesiæ Lugdunensi simul ac vetus Martyrologium Ecclesiæ sancti Petri Matisconensis addunt eam simul dicatam quadraginta octo martyribus. Nonnulli senes è clero dicunt ex traditione haustam inter plures sententiam, quod tempore istius Eucherij sedes Archiepiscopalis translata est ab ipsa Apostolorum Ecclesia ad ædem sancti Stephani quæ opinio ritè cohærebit si persuasum sit cuique Basilicam Apostolorum fundatam esse ante Eucherij sæculū, aut saltem ab Eucherio duntaxat restauratā, seu pristino splendori restitutam, post aliquod excidium. Alioqui statim à fundationis tempore translatio eiusmodi facta esset, quod sanè consilium aduersatur alteri firmæ opinioni: quæ est de sede aliquo notabili sæculo constituta in Ecclesia Apostolorum, ex accepta etiam traditione. Sanctus ipse Eucherius primo adiit duo concilia Arausicanæ ciuitatis: vnum quidem anno quadringentesimo quadragesimo primo, & Alterum anno quadringentesimo quadragesimo tertio, ex Viguerij bibliotheca: vel anno 444. ex tomis ac indicibus conciliorum, vtrumque verò sedēte Romæ Leone Papa primo. Deinde interfuit quoque conciliis Carpentoractensi anno citato 444. & Arelatensi tertio anno 453. ex præfatis Tomis ac Demochare. Pro exitu capiundo aduertendum quod Ado Viennensis ponit ipsum sanctum Eucherium mortuum sub annum quadringentesimum quinquagesimum secundum (saltem ante annum 458.) quem ita vniuersim citat Baronius in suo Martyrologio. Tum auctor Gennadius insertus operibus diui Hieronimi concludit eundem diuum Eucherium

Margin notes: *In vitaS Eucherij fol.299 sec.5.* — *Mommars.* — *Lerinens. Monasteriū quale & vbi.* — *Petrus de natal. locis cit.* — *Concilia ad quæ accessit S. Eucherius.* 441. 443. — *Tom.4. ca. 2.* — *An. 452.*

Eucherium obiisse Valentiniano &Martiano regnantibus:qui certè Valentinianus Imperator diem extremum confecit anno salutis 454. & Martianus Anno quadringentesimo quinquagesimo sexto, etiam ex præfati Baronij Annalibus,quo anno alius author Marcellinus in Martyrologio Baroniano meminit ipsius nostri Eucherij.Verum profectò,vt extremum addam : idem Baronius in consequente suorum annalium Chronico constituit alteram citatam Synodum,hoc est posterius Concilium Arausicanum,præcisè anno quadringentesimo sexagesimo tertio Pontificatus Hilarij , anno tertio Imperij Leonis primi anno septimo, & Childerico Francorum Rege an. quinto. Atque narrat apertè Baronius sanctum Eucherium vtrique Arausicano subscripsisse,effertque elogium Claudiani in laudem Eucherij : en Chronologiæ discrimina. De fundamentis Baronianæ supputationis dum minimè inquirimus hic sententiam non ferimus:sed nos suam cæteràsque retulisse sat est hac vice , donec certius aliquid coniectari possimus. Alius est Eucherius ille, qui eodem sæculo occisus legitur instantibus præliis Alarici Gotorum Regis , atque Honorij occidui Imperatoris, impulsatis vario seditionum motu Burgundionibus , & Gallis viginti aut triginta duntaxat annis antequam noster Eucherius suum Episcopatum iniisset : de qua re Nicephorus , Calixtus 1. Gregorius Turonensis & Genebrardus. Lugduni verò tunc non fuere duo Eucherij presbyteri , docente alibi eodem Baronio dum extiterit vnicus iste , dictus presbyter apud quosdam de more illius temporis. In breuiario Lugdunensi nuncupatur Eucherius in quo festum adnotatur 16. Cal. decembris , simulque in tribus supra citatis Martyrologiis. Hæc Seuertius.

456. 463. *Alius Eucherius.* 13. cap. 35. *Histor. Frãc.* cap. 38. *Chronol. an.* 406. 411. l. 3. *Tom. 6. & in Martyrolo. Notatio.*

Interea est notandum quod ea quæ supra adducuntur à viro perdocto Seuertio in sua Chronologia historica de subiectione sacri cœnobij Lerinensis Monasterio Cluniacensi , & sancto Maiolo Abbati facta donatione , per Papam Benedictum septimum , non possunt plusquam turris in arenario extructa omnino subsistere , vti paucis docebimus : repetamus ergo ea quæ , ex Chronico , & diplomate mannuscripto Cluniacensi afferuntur , ait enim. Quod equidem Cœnobium (scilicet Lerinense) Benedictus Papa septimus donauit (addit locus) sancto Maiolo Abbati Cluniacensi & successoribus suis ad annum millesimum decimum quintum. Discussiamus modo tempora & perpendamus an error sit in Data. Benedictus Papa septimus huius nominis , ex supputatione Baroniana eiecto Bonifacio inuasore sedis creatur Pontifex Romanus anno domini nongentesimo septuagesimo quinto , qui vbi sedisset annos nouem ex hac vita migrauit anno domini nongentesimo octuagesimo quarto die 10. Iulij non potuit ergo iam è viuis sublatus concessisse priuilegium & donasse sacrum monasterium Lerinense, Cluniacēsibus post annos triginta & vnum, vt habet Data diplomatis manuscripti,nempe ad annos millesimum quintum decimum , cum etiam iam sanctus Maiolus cui hæc donatio facta fuisse perhibetur , animam resoluta carne cœlo redidisse beatam , anno ante præfatam Datam vigesimo secundo elapso , nempe currente sæculo nono supra nongentesimo nonagesimo tertio, sed bene potuit ante hoc fieri nempe ab anno nongētesimo septuagesimo quinto vsq; ad annũ nongentesimum octuagesimum quartum quo tempore ipso Benedictus septimus sedis Apo-

Tom. 10. annal. an. 975. 984. 993.

CCC

stolicæ habenas gerebat, & S. Maiolus Monasterij Cluniacensis sedem Abbatialem gubernabat, fueruntque Synchroni. Vnde falsi arguitur Data Diplomatis, quibus prudens lector moneri debuit, nos interim non imus inficias olim sacrum Lerinense cœnobium fuisse congreg. Cluniacensis, vt fusiùs dicitur in S. Odilone Abbate Cluniacense & aliquanto tempore Lerin. administratore supra primo mensis Ianuarij, sed post S. Honoratum Archiepiscopum Arelatensem transposito.

Digitized by

EVCHERII
LVGDVNENSIS
ECCLESIÆ QVONDAM
ARCHIEPISCOPI, THEOLOGI
DISERTISSIMI.

Intelligentiæ spiritalis formulæ.
Instructionum libri duo.
Eiusdem epistola parænetica, ad Valerianum suum.

Digitized by Google

REVERENDO PATRI GVLIELMO Paruo, Trecensi Episcopo, & Regiæ confessionis auditori, Petrus Gerardus. S. D.

CVM sic literis consultum semper volueris, eximie præsul, vt abundè multi non in Philosophia modo, sed in omni disciplinarum genere authores restituti sint, aut potiùs renati: sic inquam cõsulueris, vt quantò quisque conducibilior esset liber, tantò impensiore cura inuigilaueris (dum bibliothecas Galliæ Italiæque perlustras) hunc à situ ac carie vindicare, illum incognitum adhuc librariorum officinis, ingenti plerumque sumptu redimere, deinde describendum mandare. Ego ingenij non fuero satis grati, nec pudentis, nisi Eucherij Lugdunensis Archiepiscopi opuscula, alioqui rara, quæ nuper tuo beneficio consecuti sumus, amplitudini tuæ ac nomini consecrauero. Ea sanè diuinorum scriptorum peritia qua præditus est Eucherius, hę perspicacis animi dotes, ea denique pastoris dignitas neminem magis exposcebat, quam T.R.D. Siquidem par est, Episcopũ Episcopi, doctum docti suscipere patrocinium aduersus istos qui affectu, iudicio non item, dicunt dulce amarum, & contra, amarum dulce: ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Accedit, quod in publicum mittitur industria excusus & informatus Claudij Cheuallonij hominis T.D. addictissimi, quique vehementer annixus est, vt quoad fieri posset, id exemplar, quod vnum tua liberalitate nactus erat, repurgaretur tot mendis quibus propemodum labefactatum erat: adhibitis etiam in hunc vsum vetustissimis LXX. interpretibus, & aliorum codicum, quibus illa ætas assueuerat, translationibus: quas nihil grauatè asciuit, vt hac ratione suam diligentiam tibi approbaret, & bonis studiis hæc quoque in parte prodesset. Nec interim minus gaudebat, quod apud Galliam nostram Theologum disertissimum, eundemque Lugdunensem (quę patria huic cum illo communis est) cerneret veritati assertum, ac luce donatum. Dominus te seruet diu nobis & rei literariæ incolumen. Parisiis xviij. Calend. Nouembr.

EPISTO

Digitized by Google

EPISTOLA EVCHERII Lugdunensis Archiepiscopi.

Evcherius Verano filio in Christo salutem dicit. Formulas spiritalis intelligentiæ componendas, tibiq; mittendas pro studio paternæ erga te sollicitudinis existimaui: quibus præceptis in omnia scripta diuina facilè se ad intellectum sequax sensus intenderet. Nam cum littera occidit, spiritus autem viuificat: necesse est ad illa spiritalium interiora sermonum spiritu viuificante penetrari. Vniuersam porrò scripturam tam veteris instrumenti, quam noui ad intellectum allegoricum esse sumendam, admonet nos, vel illud quod in veteri testamento legimus, Aperiam in parabolis os meum: loquar ænigmata antiqua. *Vel illud quod item in nouo testamento scribitur,* Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis. *Nec mirandum quod sermo diuinus, Prophetarum, Apostolorúmque ore prolatus, ab vsitato illo hominibus scribendi modo multùm recesserit: facilia in promptu habens: magna in interioribus suis continens: quia & reuera fuit congruum, vt sacra Dei dicta à cæteris scriptis sicut merito, ita & specie discernerentur: ne illa cœlestium arcanorum dignitas, passim atque indiscretè cunctis pateret sanctumq; canibus, & margaritas porcis exponeret. Vt verò ad illius columbæ deargentatæ modum, cuius posteriora specie auri splendentis irradiant: ita scripturæ diuinæ prima quaque argento fulgerent, auro occultiora rutilarent: rectè itaque procuratum est vt illa eloquiorum Dei castitas, à promiscuis cunctorum oculis, abdito suo, quasi quodam velamine pudicitiæ contegeretur. Ac diuina optimè dispensatione prouisum est vt scriptura ipsa tegeretur, cælestibus obumbrata mysteriis, sicut secreto suo ipsa diuinitas operiebatur. Igitur cum in libris sanctis oculus Domini, vterus Domini, pedes, arma etiam Domini scripta reperiantur, longéque absit à Catholica Ecclesiarum fide, Deum corpore determinari qui sit inuisibilis, incomprehensibilis, infinitus requirendum est, qualiter ista per spiritum sanctum figurali expositione referentur. Hic enim inueniuntur illa Dominici interiora templi, hic illa sancta sanctorum. Corpus ergo scripturæ diuinæ sicut traditur, littera est: anima in morali sensu, qui tropicus dicitur: spiritus in superiore intellectu, qui anagoge appellatur. Quam triplicem scripturarum regulam conuenienter obseruat confessio Trinitatis, sanctificans nos per omnia, vt integer spiritus & anima & corpus sine querela in aduentum Domini nostri Iesu* Christi, *iudiciúmque seruetur. Sapientia mundi huius philosophiam suam in tres partes diuisit, Physicam, Ethicam, Logicam, id est naturalem, moralem, rationalem. Sed naturalem illam perti-*

Digitized by Google

nentem ad causas naturæ: quæ vniuersa contineat. Moralem verò quæ respiciat ad mores. Rationalem autem quæ de sublimioribus disputans, Deum omnium patrem esse confirmet. Quam tripartitam doctrinæ distributionem non adeò abhorret illa nostrorum in disputatione distinctio: quia docti quique hanc cœlestem scripturam siue philosophiam secundùm historiam, secundùm tropologiam, secundùm anagogem differendam putant. Quapropter historia veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologia ad vitæ emendationem mysticos intellectus refert. Anagoge ad sacratiora cœlestium figurarum secreta perducit. Sunt etiam qui Allegoriam in hoc scientiæ genere quarto in loco adiiciendam putent: quam gestorum narratione futurorum vmbram prætulisse confirment. Hæc verò ipsa subiectis plenius manifestantur exemplis. Cælum est secundùm historiam hoc quod intuemur: secundùm tropologiam vita cœlestis: atque secundùm allegoriam baptismus: secundùm anagogem Angeli. Omnis autem disciplina nostræ religionis ex illo duplici scientiæ fonte manauit: cuius primam practicen, secundam theoreticen vocauerunt: id est actualẽ & contemplatiuam. Vnam quæ actualem vitam, morum emendatione consummet. Aliamq́; in contemplatione cœlestium & diuinarum scripturarum disputatione versetur: ergo actualis scientia in diuersa studia diffunditur. Contemplatiua autem in duas deriuata partes in historica disputatione, & spiritalis intelligentiæ interpretatione consistit. Sed his nunc remotis, formulas intelligentiæ spiritalis quas spopondimus præferamus: currentes per singulorum nominũ figuras, quibus ista in illo diuinæ lectionis inserta textu accipi solent. Oremus itaq́; Dominum vt reuelet condensa scripturarum suarum: vt proferamus quomodo de secretiore intellectu sentiendum sit.

DE IIS

Digitized by Google

DE IIS QVÆ APPELLANTVR MEMBRA DOMINI: VEL QVAE DE EO SIGNIFICANTUR.

De supernis creaturis.
De terrenis creaturis.
De animantibus.
De variis nominum appellationibus.
De interiore homine.
De iis quæ in vsu atq; in medio habetur.
De variis verborum atque nominum significationibus.
De Hierusalem, vel de aduersis eius.
De numeris.

ERgo ipsas iam nunc nominum atque verborum significantias secundùm quas vel maximè in allegoriam trahuntur: prout donum domini suggesserit: explicemus.

Oculi domini, intelliguntur in conspectu diuino. *In Psalm.* Oculi domini super iustos.

Aures domini, cum exaudire dignatur. *In Psalmis.* Et aures eius in preces eorum.

Os domini, sermo ad homines, *in Propheta.* Os domini locutum est hæc.

Verbum domini, filius. *In Psalmis.* Eructauit cor meum verbum bonum.

Brachium domini, filius, per quem omnia operatus est, *in Propheta.* Brachium domini cui reuelatum est?

Dextera domini, idem quod supra. *in Psalm.* Dextera domini fecit virtutem.

Vterus domini, secretum ex quo filium protulit. *in Psalm.* Ex vtero ante luciferum genui te.

Pedes domini, stabilitas æternitatis, *in Psalm.* Et caligo sub pedibus eius.

Vestigia domini, operum secretorum signa, *in Psalm.* Et vestigia tua non cognoscentur.

Gressus domini, aduentus vel visitatio domini, *in Psalm.* Visi sunt gressus tui Deus.

Arma domini, adiutoria eius in sanctos. *In Psalm.* Apprehende arma & scutum.

Scutum, protectio Dei, *in Psalm.* Domine vt scuto bonæ voluntatis coronasti nos.

Framea, vltio diuina in impios. *in Psalm.* Effunde frameam, & conclude.

Arcus, intentio comminationis diuinæ. *in Psalm.* Arcum suum tetendit, & parauit illum.

Sagittæ, præcepta diuina vel Apostoli. *in Psalm.* Misit sagitas suas, & dissipauit eos.

Gladius, vindicta vel sermo domini, *in Apostolo.* Viuus est enim sermo Dei, & penetrabilior omni gaudio ancipiti.

Romphea, idem quod suprà.

Tuba Dei, vox manifesta Domini, *in Apostolo.* In iussu & voce Archangeli, & in tuba Dei.

Currus Dei, sedes Dei, vel quadriformitas Euangeliorum. *in Psalm.* Currus Dei decem millibus multiplex.

Virga Dei, regni significatio: vel correptio disciplinæ, *in Psalm.* Virga æquiquitatis, virga regni tui.

Glacies,durities peccatorum,*in Salomone*. Et sicut in sereno glacies:ita soluentur peccata tua.

Venti , animæ sanctorum , *in psalm.* Ambulauit super pennas ventorum. Item in malam partem,*in Mattheo.*Flauerunt venti.

Aquilo,diabolus,vel homines infideles aut mali,*in Propheta.*Ab Aquilone exardescent mala super terram.

Dexter,idem quod supra , *in Salomone.* Aquilo est ventus. Nomine autem dextri præsumat,tanquam boni : siue quod occidente, id est peccatum respicientibus dexter fiat.

Auster,calor fidei,*in psalm.*Sicut torrens in austro.

Aër,inanitatis enunciatio, *in Apostolo.* Sic pugno non quasi aërem verberans,id est inania consectans.

Tempora,opportuna distributio voluntatis diuinæ , *in psalm.* Fecit lunam in tempora,

Ver,vitæ renouatio:vel per Baptismum: vel per resurrectionem , *in psalm.* Estatem & ver tu plasmasti ea.

Estas,venturæ iucunditatis præfiguratio,*in psalmis*,idem quod supra.

Hyems, persecutio vel tribulatio:*in Euangelio.*Vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.

Anni aliquando pro æternitate accipiuntur:vt ibi.Anni tui non deficient. Interdum pro breuitate vitæ. *in psalm.* Anni nostri sicut aranea meditabuntur.

Dies & nox,iusticia & iniquitas:fides & infidelitas:prospera & aduersa. *in psalm.*In die Mandauit dominus misericordiam suam:& nocte declarauit.

Lumen & tenebræ ita maximè accipiuntur vt dies & nox, *in epist. Ioannis.* Qui diligit fratrem suum,in lumine manet,qui autem odit fratrem suum, in tenebris est.

Vmbra,protectio diuina,*in psalm.*Sub vmbra alarum tuarum protege me.

Hora,quingenti(vt putant quidam)quando dies pro toto mundi istius sęculo accipitur,*in epist.Ioannis.*Filioli,nouissima hora est.

Oriens,saluator, *maximè in Luca.*Visitauit nos oriens ex alto.*Et in Zacharia.*Ecce vir:oriens nomen eius.

Occidens,vitæ melioris defectus,*in Propheta.*Occidit vobis sol meridie.

Mane , lux actuum bonorum vel baptismo vel resurrectione , *vt in psalm.* Manè astabo tibi,& videbo.

Meridies,planè doctrinarum factorúmque claritas, *inSalom.* Vbi cubas in meridie,*in psalterio.* A dæmonio Meridiano,id est manifesto.

Vespere, finis vitæ , vel sæculi pœna , *in psalm.* Ad vesperum demorabitur fletus:& ad matutinum lætitia.

Terra,homo ipse,*in Euang.* Aliud cecidit in terram bonam. Item in aliam partem de peccatore. Terram edes omnibus diebus vitæ tuæ.

Arida,infructuosi hominis caro,*in Salom.*Cooperire arida malitiam& dolositatem.

Puluis,peccatores,vel carnis vanitas.*in psal.*Sicut puluis quē proiicit vēt⁹.

Lutum,peccatorum glutinum, *in psalm.* Eripe me de luto , vt non infigar. Item in aliam partem ,*in Ioan.*Lutum fecit,& liniuit oculos meos.

Montes,Dominus,Ecclesia Apostoli siue sancti,à celsitudine virtutum, *in psalterio.*Qui descendit in monté Syon. Item in aliam partem Propheta. Nequando offendant pedes vestri ad montes caliginosos,id est hæreticos.

DDD

Digitized by Google

Colles, sancti, sed minoris meriti, *in psalm.* Montes & omnes colles. Item in aliam partem, *in* Euang. Omnis mons & collis humiliabitur.

Valles, contritio cordis humilis, *in psalm.* Et valles abundant frumento. Item in aliam partem, *in Propheta.* In valle filiorum Ennon.

Petra, Christus, à firmitate, *in Apost.* Petra autem erat Christus.

Lapis, interdum Christus aut sancti, *in psalm.* Lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Item in aliam partem. Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

Ager, hic mundus, *in* Euang. Ager est hic mundus.

Campi, sancti siue scripturæ diuinæ: eo quòd pastum animarum præbeant, *in psalm.* Campi tui replebuntur vbertate, item. In campo Thaneos.

Pascua, refectio spiritualis, *in psalm.* In loco pascuæ ibi me collocauit.

Agricultura, sancti qui excoluntur in Deum, *in Apostolo.* Dei agricultura estis.

Agricola, Deus, *in* Euang. Ego sum vitis vera, & pater meus agricola.

Sulci, corda sanctorum, *in spalm.* Sulcus eius inebrians.

Semen, diuina prędicatio, *in* Euang. Exiit qui seminat seminare semen suũ.

Messis, vbertas vel copia fidelium, *in* Euang. Leuate oculos vestros, & videte regiones: quia albæ sunt iam ad messem, & aliter. Et messis consummatio sæculi, sicut messores Angeli.

Manipuli, fructus iustitiæ, *in psalm.* Portantes manipulos suos.

Stipula, aridi ad fidem, vel inanes, *in Apost.* Ligna, fœnum, stipulam. *Et in Propheta.* Væ mihi: quia factus sum sicut qui colligit stipulas in messe, hoc est nullos boni operis fructus inueni.

Area, Ecclesia, *in* Euang. Permundauit aream suam.

Ventilabrum, examen iustitiæ Dei, *in* Euang. Cuius ventilabrum in manu sua.

Triticum, sancti vel electi Dei, *in Euang.* Congregauit triticum suum in horrea.

Hordeum, legis littera, *in* Euang. Est puer vnus hic qui habet quinque panes hordeaceos.

Paleę, peccatores *in* Euang. Paleas autem comburet igni in extinguibili, *& Hieremias.* Quid palleis ad triticum, dicit Dominus

Zizania, scandala, vel malè viuentes, *in* Euang. Venit inimicus eius, & superseminauit zizaniam in medio tritici.

Vinea, Ecclesia vel populus Israel, *in psal.* Vineam de Ægygto transtulisti. Item in aliam partem. Ex vinea Sodomorum vitis eorum.

Vitis, Christus, *in Euang.* Ego sum vitis vera. Item in aliam partem in cantico Deuteronomij, hoc quod supra.

Palmites, Apostoli vel sancti, *in Euang.* Ego vitis vera, & vos palmites. Et in malam partem, *in cantico Deuteronomij.* Et palmites eorum ex Gomorra.

Vuæ, fructus iustitiæ, *in* E*saia.* Expectabam vt faceret vuam. Item in aliam partem vt supra. Vua eorum, vua fellis.

Botrus, Ecclesia siue corpus Domini, *in Numeris.* Eo quod Botrum inde portassent filij Israel.

Vindemia, consummatio sæculi, vel vindicta in populos, *in psalm.* Vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam, *& Iohel.* Mittite falces: & vindemiate vineam terræ: quia maturæ sunt vuæ eius.

Torcular,

Digitized by Google

Torcular, altare, ab eo quod ibi oblationes tanquam fructus conferantur. *In Esaia*. Et torcular fodi in ea. Et aliter torcular, tribulationum pressura: in qua fideles probantur. *in titulo Psalm*. In finem pro torcularibus.

Fœnum, caro vel vana gloria. *in Esaia*. Omnis caro fœnum: & omnis gloria eius, vt flos fœni.

Herba, iucunditas quædam proficientis animæ. *in Genesi*, Producat terra herbam virentem. In malam partem. Mane sicut herba transeat.

Flos, Christus vel specimen iustitiæ. *in Psalm*. Iustus vt palma florebit.

Lilium, Christus vel angelus, à candore iustitiæ. *in Salomone*. Ego flos campi, & lilium conuallium.

Rosa, martyres, à rubore sanguinis, *in Salomone*. Sicut rosa germinat super humida fluenta.

Violæ, confessores, ob similitudinem liuidorum corporum. *in Cantico canticorum*. Flores in terra visi sunt.

Siluæ, gentiles. *in Psalm*. Inuenimus eam in cãpis siluæ. De his siluis egressi sunt duo vrsi, Vespasianus & Titus, reges romanorum, ad præceptum figurati Helisei, post quadraginta duos annos ascensionis eius ad cœlos: qui iudaicos pueros comederunt.

Condensa, opaca vel contecta scripturæ diuinæ. *vbi supra*. Et reuelabit condensa.

Ligna, peccatores igni deputandi, *in Eccl*. Qui accendit ligna, periclitabitur in eis. Item in bonam partem, *in Psal*. Erit tanquam lignum.

Radix, origo. *in apostolo*. Quasi radix sancta, & rami. Et in malam partem. *in Psal*. Et radicem tuam de terra viuentium.

Arbor, homo, à fructu operum. *in Euãgelio*, Facite arborem bonam, & fructum eius bonum. Et in malam partem. Aut facite arborem malã: & fructum eius malum. Quidam in hoc testimonio arborem hanc voluntatem magis hominis quam ipsum hominem accipiendum putant. Congruit veritati vt voluntas in hoc testimonio magis quam homo accipiatur.

Ramus, successio. *in apostolo*. Quasi radix sancta, & rami. Et in malam partem, *in Daniele*. Præcidite ramos eius.

Folium, sermo doctrinæ, *in Psalm*. Et folium eius non defluet. Et aliter folium, vestitus & decor cum protectione diuinæ gratiæ.

Poma, sanctorum in virtutibus fructus. *in Cantico canticorum*, Et manducet fructum pomorum suorum.

Palma, refectio vel victoria. *in Psal*. Iustus vt palma florebit.

Cedri, excelsioris potentiæ viri. *vbi supra*. Vt cedrus Libani multiplicabitur. Et in malam partem, *vbi supra*. Et confringet Dominus cedros Libani.

Olea, sanctus misericordiæ abundans fructibus. *in Psalm*. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei.

Oleaster, homo sine fructu, vel gentilis. *in apostolo*. Si autem ex naturali excisus es oleastro.

Ficus, synagoga interdum. *in Euangelio*. Et arefacta est ficulnea, *& in Abacuc*. Ficus non afferet fructum suum,

Malogranata, Ecclesia, quod de multis gentibus: siue quod diuersas gratias habet. *In canticis canticorum*. Emissiones tuæ paradisus malorum granatorum cum fructu pomorum.

Arundo, peccator, vel fragilis in fide. *in Euangelio*. Arundinem quassatam non confringet. Item arundo infirmum auxilium. *in Esaia*. Quid confidis in

Digitized by Google

baculo isto arundineo Egypto?cui si quis incubuerit,conquassabitur, & perforabit manum eius.

Rubus, vt quidam opinantur, Mariæ virginis præfiguratio:eo quod quasi de humani corporis rubo saluatorem tanquam rosam emiserit:aut quod vim diuini fulgoris sensuum assumptione pertulerit. *In Exodo.* Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi : & videbat quod rubus arderet, & non comburebatur.

Spinæ,interdum noxiæ diuitiarum curæ, animum suffocantes. *In Euangelio.* Aliud cecidit inter spinas.

Tribuli,aculei vitiorum vel tentationum.*in Genesi.*Spinas & tribulos germinabit tibi.

Fontes,baptismus.*in Psalm.*Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum.

Aqua,populi vel tentationes. *vbi supra.* Forsitan velut aqua absorbuissent nos.In bonam partem *in Hieremia.*Et dereliquerũt fontem aquæ viuæ.Aqua, doctrina,vt *in Esaia.*Qui sititis,venite ad aquam,id est ad doctrinam.

Torrens, persecutiones in Christianos. *in Psalm.* De torrente in via bibit. & in bonam partem. Torrentem voluptatis tuæ totum dabis eis.

Flumina, infidelium populi. *in Psalm.* Super flumina Babylonis. Item in bonam partem,Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, id est,gratiæ spiritus.

Lacus,infernus.*vbi supra.* Posuerunt me in lacu inferiori,id est, in loco in quo peccatores soli pœnali custodia detinentur.

Mare,sæculum siue populi.*in Psalm.*Hoc mare magnum & spatiosum.

Pisces, sancti inter peccatores. *in Euangelio.* Traxerunt plenum rete piscibus magnis.Item in malam partem.Malos autem foras miserunt.

Fluctus, tentationes. *in Psalm.* Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt.

Vnda,idem quod supra.*in Cantico Moysi.* Gelauerunt vndę in medio mari.

Insulæ,animæ vel Ecclesiæ Dei,quæ diuersis tentationum tunduntur fluctibus.*in Psalm.*Lętentur insulæ multæ.

Littus,finis sæculi.*in Euangelio.*Secus littus sedentes elegerunt bonos.

Arena,maris innumeræ,gentium multitudines. *in Genesi.* Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli:& sicut arenam,quæ est ad oram maris.

Aues,sancti,quod ad superiora corde euolent.*in Euangelio.* Et fecit ramos magnos:ita vt possint sub vmbra eius aues cœli habitare.

Volatus,sanctorum excessus in deo,vel in scripturis intellectus.*in Psal.* Et volabo & requiescam.

Alæ duæ,duo testamenta.*in Ezechiel.* Vnum quodque duabus alis velabat caput suum.

Pennæ,scripturæ.*in Psalm.*Pennæ columbæ deargentatę.

Nidus,Ecclesia,aut requies excelsa sanctis. *in Psalm.* Et turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos. Et aliter nidus bona conscientia : in qua bonarum cogitationum fœtus fouentur : atque in opera pariuntur : vt pro eo filij appellentur. *In Psalm.* Filij tui sicut nouuellæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ.

Pulli,sancti.*in Psal.*vt supra. Et in malã partem,*in Salomone.* Et pulli aquilarum deuorent eum.

Aquilæ,sancti.*in Euangelio,* Vbi fuerit corpus:illuc congregabuntur aquilæ.Et in malam partem.Pulli aquilarum deuorent eum.

Stru

Digitized by Google

Struthio, hæreticus vel philosophus, quod quasi cum pennis sapientiæ tamen non euolat. *in Esaia*. Et erit cubile draconum, & pascua strutionum.

Pelicanus, Dominus Christus in passione: aut vir sanctus solitudini deditus, *in psalm*. Similis factus sum pelicano solitudinis.

Coruus, nigredo peccatoris, vel dæmones. *in Salomone*. Effodiant eũ corui de conuallibus. Item in bonam partem *in Cantico canticorum* de sponso: Crines eius vt abies, nigri sicut corui.

Perdix, diabolus. *in Propheta*. Clamauit perdix, & congregauit quæ non peperit.

Columba, Spiritus sanctus: vel vir sanctus. *in Euangelio*. Et vidit spiritũ Dei descendentem sicut columbam. Item in aliam partem, *in Ozee*. Effraim columba sine sensu, non habens cor.

Turtur, Spiritus sanctus, aut vir sanctus, aut intelligentia spiritalis. *in Canticis canticorum*. Vox turturis in terra nostra audita est. Sed tunc columba spiritus sanctus dicitur, quando scripturæ sacræ manifesta dissertio est. Tunc vero turtur spiritus sanctus intelligitur, cum scripturæ altis atque obscuris mysteriis eleuantur.

Miluus significat (vt puto) rapacem vel elatum. *in psal.* secundum Hebræos. Milui abies domus est.

Accipiter, interdum sanctus, vt puto, rapiens regnum Dei. *in Iob*. Nunquid in sapientia tua plumescit accipiter?

Nycticorax, Christus vel vir sanctus infidelibus despicabilis. *in psal.* Factus sum sicut nycticorax in domicilio.

Passer, nonnunquam Dominus aut vir sanctus. *in psal.* Etenim passer inuenit sibi domum. Et aliter passer de quo dicitur ad sanctum: Transmigra in montem sicut passer.

Gallus, Dominus, vt puto, aut sanctus. *in Salomone*. Et gallus ambulans inter gallinas lætus, & *in Iob*. Quis dedit gallo intelligẽtiam? Et in alteram partem: Et asportari te faciam sicut asportatur gallus gallinaceus.

Gallina, sapientia siue Ecclesia siue anima. *in Euangelio*. Sicut gallina congregat pullos suos, sub alis suis.

Vespertiliones, idolorum monstra tenebris dedita. *in Propheta*, Vt adoraretis talpas & vespertiliones.

Scarabæus. *in Propheta*. Et scarabæus de ligno clamabit, vt putant quidam, de Domino.

Locustæ, populi. *in Euangelio*. Esca autem eius erat locusta & mel siluestre.

Apes, forma virginitatis siue sapientiæ. *in Salomone*, Vade ad apem, & disce quam operatrix sit. Et in malam partem *in Propheta*. Et api quæ est in Assur.

Musca, diabolus. *in Salomone*, Muscæ morituræ exterminant oleum suauitatis.

Bestiæ, Diabolus vel homines feri. *in psal.* Ne tradas bestiis animam confitentem tibi.

Leo, Dominus. Vicit leo de tribu Iuda. Item in malam partem, Nequando rapiat vt leo animam meam.

Pardus, Diabolus, vel peccator moribus varius. *in Propheta*, Si mutabit Ethiops pellem suam: & pardus varietates suas &c.

Elephas, peccator immanis. *in Reg*. Et adducebant ad Salomonem simias & Elephantes.

Digitized by Google

Vrsus, Diabolus aut duces sæui. *in Reg.* Et egressi sunt duo vrsi, & comederunt eos.

Ceruus, *Christus vel sancti.* Sicut Ceruus desiderat ad fontes aquarum

Lupus, Diabolus, vel hæretici. *in Euangelio.* Intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Item in bonam partem. Beniamin lupus rapax. Apostolum Paulum significans.

Aper, Diabolus. *in Psalm.* Exterminauit eam aper de sylua.

Tygris, fœminæ mobilitas & interdum arrogantia. *in libro Iob secundùm Hebræos.* Tygris periit eo quod non habuerit prædam.

Rhinoceros, fortis quisque vel in bonam vel in malam partem. *in libr. Iob secundùm Hebr.* Nunquid volet rhinoceros seruire tibi?

Monoceros, hoc est vnicornis. *in Psalm.* Et dilectus quemadmodum filius vnicornium, id est singularis potentiæ: vel sanctorum qui teneant vnicum Dei verbum. Et in aliam partem. Et à cornibus vnicornium humilitatem meam. Vnicornes hic superbos, vel vnum testamentum habentes.

Onager, eremita. *in Iob.* Quis dimittat onagrum liberum? Potest & populus ille Iudæorum, onager dici: quia sequitur in eodem libro. Et vincula eius quis soluet? Vincula vtique præceptorum.

Hinnulus, Christus aut sanctus propter gratiarum varietatem in Salomone. Similis esto tu fratruelis meus Damulæ hinnulóque ceruorum

Dama, idem quod supra.

Lepus, timens Deum. *in Psalm.* Petra refugium leporibus & herinaciis.

Herinacius, idem quod supra: vt Herinacij genus inualida, qui fecerunt in petris domos sibi.

Vulpes, hæreticus vel diabolus vel peccator callidus. *in Euangelio.* Ite dicite vulpi illi.

Animal, homo carnalis. *in Apost.* Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

Iumentum, intellectu & eloquio carens. *in Psalm.* Vt iumentum factus sum apud te.

Equus, vir sanctus *in Abacuc.* Qui ascendis super equos tuos. Et in malam partem. Fallax equus in salutem.

Mulus, irrationabilis quisque. *in Psalm.* Nolite fieri sicut equus & mulus.

Asinus, corpus vanum, vel populus gentilium. *in Euang.* Et adduxerunt ad Iesum asinam & pullum eius: & eum desuper sedere fecerunt.

Asina, caro vel plebs carens Dei notitia. *in Euang.* idem quod supra.

Camelus, diuites rebus sæculi onusti, vel moribus distorti. *in Euang.* Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum.

Tauri, principes populorum. *in Psalm.* Tauri pingues obsederunt me.

Boues, Apostoli, qui suscepto Christi iugo, vomere prædicationis mundum exarauerint. *in Psalm.* Offeram tibi boues cum hircis.

Vaccæ, carnalibus vitiis pleni. *in Psalm.* Inter vaccas populorum.

Vitulus, Christus siue sanctus. Tunc imponent super altare tuum vitulos. Et in aliam partem. Circundederunt me vituli multi, hoc est lasciui

Sues, peccatores immundi. *in epistola Petri.* Et sus lota in volutabro luti.

Arietes, Apost. vel Ecclesiarũ principes. *in Ps.* Afferte Domino filios arietũ.

Oues, populi fideles. *in Euang.* Oues meæ vocem meam audiunt.

Pecora, simpliciores quique minus præditi ratiocinãdi sublimitate, *in Salomone*

Digitized by Google

mone.Pasce animas pecorum tuorum.

Hirci peccatores siue gentiles.*in Daniele*.Ecce autem hircus caprarum veniebat ab occidente super faciem terræ.Item in bonam partem. Offeram tibi boues cum hircis.

Capræ,iusti interdum ex gentibus venientes. *in Salomone*. Capillatura tua sicut grex caprarum quæ reuelatæ sunt de Galaad.

Agni,Christus,vel Apostoli,aut sancti,*in Euang*.Pasce agnos meos.

Hœdi,peccatores.*in Euang*.Hœdos autem à sinistris.

Talpæ,idola vel hæretici,qui non vident veritatem.*in Esaia*. Vt adoraretis talpas,& vespertiliones.

Canis , Diabolus, vel Iudæus , vel gentilis. *in Ps*. Et de manu canis vnicam meam.Et in aliam partem,*in Eccles*.Melior est canis viuus leone mortuo. Hic leonem diabolum,canem verò gentilem vel hominem peccatorem accipiendum putant,quod ille ad fidem vel pœnitentiam possit venire , ille non veniat.

Ranæ , dæmones. *in Apoc*. Et vidi de ore draconis spiritus tres immundos in modum ranarum.Sunt autem spiritus dæmoniorum. Item ranæ hæretici qui in cœno vilissimorum sensuum commorantes,vana garrulitate blaterare non desinunt.

Formica,prouidus vel operarius.*in Salomone*.Vade ad formicam ô piger.

Vermis , Christus pro humilitate assumpti hominis. *in Ps*. Ego sum vermis,& non homo.Item in aliam partem.Vermis eorum non morietur , id est siue ipse vermis, siue eorum peccati conscientia.

Aranea,humana fragilitas.*in Psalm*.Et tabescere fecisti,sicut araneam animam eius.

Serpens,Diabolus vel maligni homines.*in Euang*.Serpentes, genimina viperarum.Item in aliam partem. *in Euangelio*. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto.

Draco, diabolus,vel apertus persecutor. *in Psalm*. Tu confregisti capita draconis:dedisti eum escam populo Ethiopum.

Scorpio,Diabolus vel ministri eius.*in Euang*.Dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones.

Vipera,idem quod supra.*in Euang*.Serpentes genimina viperarum.

Homo, aut homo totus, aut mens: *vt in Genesi*. Fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam. Et in malam partem *in Psalm*.Exurge Domine non confortetur homo.Hoc est,caro vel Diabolus.

Vir,spiritus,id est mens.*in Apostol*. caput mulieris vir.Item vir in malā partem. *in Genesi*. Bona facie valdè virgo. quam vir non cognouerat, id est diabolus qui plerumque mentem cogitatione corrumpit.

Mulier, anima siue caro humana.*in Apost*. Caput mulieris vir.

Virgo,Ecclesia vel sanctæ animæ.*in Apost*.Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo.

Rex,Dominus.*in Apost*.Rex regum,& Dominus dominantium.

Regina,ecclesia.in *Psalm*. Astitit regina à dextris tuis,Et item regina , anima imperans corpori.

Pater,Dominus.*in Prophet*. Et ero vobis in patrem,& vos eritis mihi in filios & filias:dicit Dominus omnipotens.

Mater, Ecclesia,vel Hierusalem cœlestis in Apostolo. Illa autem quæ sursum est Hierusalem,libera est,quæ est mater nostra.

Digitized by Google

Frater, Christus vel proximus. *in psal.* Narrabo nomen tuum fratribus meis

Soror, Ecclesia, Synagoga, vel Christi anima. *in Canticis canticorum.* Soror mea sponsa.

Vir & vxor, Christus & Ecclesia: intellectus spiritalis & historia scripturarum. *in Apostolo.* Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.

Sponsus, Christus, ideo quod à patre ab initio sit promissus. *in psalm.* Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.

Sponsa, Ecclesia, quæ vtique diuinis sponsionibus sit promissa. *in Canticis canticorum.* Veni à Libano sponsa, veni à Libano.

Filius, populus credentium. *in Apostolo.* Iam non est seruus, sed filius, quod si filius & hæres per deum.

Filia, anima fidelis siue Ecclesia. *in psal.* Audi filia & vide.

Proximi, fide propinqui. *in Salomone.* Venite, manducate, & inebriamini proximi.

Amici, concordes in Deum. *in Euangelio.* Vos amici mei estis.

Senex, consummatæ iustitiæ. *in Genesi.* Et mortuus est Abraham senex, & plenus dierum. Et *in Salomone.* Cani sunt hominis sensus, & ætas senectutis vita immaculata. Et *in alteram partem de Salomone.* Cumque iam senex esset, deprauatum est cor eius.

Iuuenes alacres, in Deum. *in epistola Ioannis.* Scribo vobis iuuenes: quia fortes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignum. Et in malam lam partem in Regum libro de Roboam. Derelicto consilio seniorum, locutus est secundum consilium iuuenum.

Paruulus, mente humilis & simplex. *in Euangelio.* Abscondisti hęc à sapientibus & prudentibus: & reuelasti ea paruulis. Item in alteram partem in Apostolo. Cum essem paruulus, loquebar vt paruulus.

Meretrix, anima peccatrix, quæ derelicto cœlesti viro suo, id est Christo, adulterinos de diabolo iniquitatis fructus concipit: *vt in Hieremia.* Facies melieris meretricis facta est tibi.

Operarij, Apostoli vel prædicatores Euangelij: *vt in Euangelio.* Messis quidem multa: operarij autem pauci.

Pastor, dominus. Ego sum pastor bonus. Item pastor Apostolus. *in Euangelio.* Pasce oues meas.

Mercenarij, seruientes domino non pro amore tantùm diuino: sed pro temporali retributione *in Euangelio.* Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus.

Piscatores, Apostoli vel doctores. *in Euang.* Faciam vos piscatores hominũ.

Medicus, Christus vel doctus *in Salomone.* Mansuetus vir, cordis est medicus, & item. Non egent sani medico: sed malè habentes.

Diues, fidelis abundans spiritalibus bonis. *in Apostolo.* Quia diuites facti estis in illo in omni scientia & in omni verbo. Et in malam partem in Euangelio. Væ vobis diuitibus.

Pauper, humilis *in Euangelio.* Et erat quidam Lazarus pauper. Et item. Beati pauperes spiritu. In malam partem. *in psal.* Quia pauperes facti sumus nimis.

Vestitus, habens baptismi vel fidei integritatem. *in Euangelio.* Et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

Nudus, carens baptismi vestimento, vel diuino adiutorio. *in Apocalypsi.*

Tu autem.

Digitized by Google

Tu autem es nudus & miser. Et in bonam partem, *in Euangelio*. Et reiecta, inquit Syndone, nudus profugit ab eis, id est nudus terrena facultate.

Viui, iusti. *in psal.* Placebo domino in regione viuorum. Et in alteram partem. Et laudaui magis mortuos, quam viuentes, *in Ecclesiaste*.

Mortui, peccatores vel infideles. *in Euangelio*. Sine mortuos sepelire mortuos suos. Et in bonam partem. Beati mortui qui in domino moriuntur. Item. Et mortui estis: & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

Cadauera, fidelium corpora, *in propheta*. Et impleam omnem vallem Iosaphat cadaueribus mortuorum. Item in aliam partem. Posuerunt caduera seruorum tuorum.

Sepulchrum, corpus peccatoris mortuam vitiis animam intrinsecus retinens: *vt in* Euangelio. Quia similes estis sepulchris dealbatis: quæ foris parent hominibus speciosa: intus verò plena sunt ossibus mortuorum.

Homo interior, anima rationalis, *vt in Apostolo*. In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris.

Caput Christus, *in Apostolo*. Caput viri Christus.

Vertex, summitas iustitiæ: *vt in Salomone*. Coronam enim gratiarum accipiet tuus vertex. Item in aliam partem. Verticem capilli perambulantium in delictis suis. id est summæ nequitiæ.

Capilli, ornatus iustitiæ vel sensus, *in* Euangelio. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

Oculi, intellectus fidelis simplex, *in Euangelio*. Vestri autem beati oculi qui vident. *Et in Euangelio in malam partem*: Si oculus tuus nequam fuerit.

Aures, obaudientia fidelis: *vt in* Euang. Et aures vestræ quia audiunt.

Nares, spiraculum fidei bonarúmque virtutum: *vt in Iob*: Et spiritus diuinus in naribus meis. Et in malam partem *in Iob*: De naribus eius procedit fumus, id est diaboli.

Fauces, iudicium intellectus: *vt in libro Iob*. Et fauces meæ nonne sapientiam meditantur? Et in malam partem. Raucæ factæ sunt fauces meæ.

Os, sermo ipse: *vt in psalm*. Os iusti meditabitur sapientiam.

Lingua, idem quod supra. *in psal*. Et lingua eius loquetur iudicium.

Manus, opus, *vt in psal*. Et laui inter innocentes manus meas.

Dextera, opera bona: *vt in Euangelio*. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.

Sinistra, opera non bona. *in Euangelio*. Idem quod supra.

Pectus, arcanum intelligentiæ: *vt in euangelio*. Discumbebat super pectus domini discipulus quem Iesus amabat plurimùm.

Venter, capacitas rationis. *in Abacuc*. Venter meus turbatus est intra me.

Renes, interiora sensus: *vt in psalm*. Insuper & vsque ad noctem erudierunt me renes mei.

Lumbi, fortitudo animi: *vt in Apostolo*. Accingite lumbos mentis vestræ.

Vmbilicus, appetitus concupiscentiæ, *in Iob*. Et virtus eius super vmbilicum ventris eius, Sic per vmbilicum, fœminæ genitalia significat: vt per lumbos, virorum.

Adeps, pinguedo gratiæ diuinæ, *vt in psal*. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Item in malam partem adeps crassitudo malitiæ: *vt in psalm*. Adipem suum concluserunt.

Ossa, firmitas animæ: *vt in psal*. Omnia ossa mea dicent Domine quis similis? Et in malam partem, *in libro Iob*. Ossa eius vt fistula aeris.

Digitized by Google

Viscera, affectus pietatis & misericordiæ. *in Apostolo.* Si qua viscera & miserationes. In alteram partem in Actibus Apostolorum de Iuda. Diffusa sunt viscera eius.

Pelles, signum mortalitatis, *vt in Genesi.* Et fecit eis pelliceas tunicas.
Sanguis, operatio carnalis, *vt in psal.* Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ: & item. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.

Caro, homo exterior, *in Apostolo.* Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem.

Genua, confessio humilitatis: *vt in Cãtico.* Et nunc flecto genua cordis mei. Aliquando virtus fidei: *vt in propheta*: Reliqui mihi septem millia virorum qui non curuauerunt genua ante Babel.

Pedes, cursus vitæ, vel stabilitas mentis vel fidei: *vt in psalmo.* Stantes erant pedes nostri. Et in malam partem in propheta. Cur claudicatis vtroque pede? &, Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Calcaneum, supplantatio vitiorum: *vt in Genesi.* Ipse tuum obseruabit caput: & tu illius calcaneum. Et in malam partẽ. Leuabit contra me calcaneũ.

Gressus, profectus operum: *vt in psalm.* Perfice gressus meos in semitis tuis.

Vestigia, signa virtutumt, *vt in psalm.* Vt non moueãtur vestigia mea. Et in alteram partem, *in Salamone.* Et transiit vita nostra (scilicet impiorum) tanquam vestigium nauis.

Stola, indumentũ baptismi vel fidei. *in Euang.* Citò proferte stolã primam.

Cilicium, pœnitentiæ testimonium, *in Euangelio.* Olim in cilicio pœnitentiam egisset.

Cingulum, spiritalis operis ad cunctos, *in psal.* Et præcinxisti me lætitia.

Calciamenta, præparatio pacis: *vt in Apostolo.* Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis.

Arma interioris homini, *in Apostolo.* Induti loricam iustitiæ, & scutum fidei, & galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum Dei.

Panis, Christus vel sermo domini: *vt in Euangelio.* Ego sum panis viuus.

Vinum, idem quod supra, *in Salomone.* Et bibite vinum quod miscui vobis.

Oleũ, misericordia vel sanctus spiritus, *vt in psal.* In oleo sancto meo liniui eum. Item in aliam partem. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, id est adulatio.

Porcina, peccata, *in psal.* Saturati sunt porcina.

Azymum, sine fermento malitiæ, *in Apostolo.* In azymis sinceritatis & veritatis.

Similago, puritas mentis, & fortitudo charitatis: *vt in Leuitico.* Si autem anima offeret munus sacrificium Deo; similago sit munus eius.

Subcinericium, humilitatis oblatio: *vt in Genesi.* Festinanter consperge tres mensuras similaginis, & fac subcinericia.

Lac, mentis sinceritas: *vt in Epistola Petri.* Rationales sine dolo lac concucupiscite. Item in aliam partem. Lac vobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis. Hic lac, exiguitas sensus.

Coagulatio, vitiis concretum: *vt in psal.* Coagulatũ est sicut lac cor eorum.

Sal, condimentum sapientiæ: *vt in Euangelio.* Vos estis sal terræ.

Mel, dulcedo præceptorum Dei: *vt in psalm.* Quam dulcia faucibus meis eloquia tua domine super mel ori meo. Item aliter in Salomone. Inueniens mel, manduca quod satis est: ne forte satiatus euomas, id est, altiora te ne quæsieris.

Fel,

Digitized by Google

Fel, amaritudo malitiæ: *vt in Psalm.* Dederunt in escam meam fel.

Acetum, asperitas corruptæ mentis, *vt in psalm.* Et in siti mea potauerunt me aceto.

Pix, inquinamentum & nigredo delictorum: *vt in Salomone.* Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea,

Sicera, confectio quædam nequitiæ. *in Euang.* Vinum & siceram non bibet.

Calix, Domini passio, *vt in psalm.* Calicem salutaris accipiam.

Merum, sinceritas iudicij aut veritatis, vel calor fidei, *vt in psalm.* Vini meri plenus mixto.

Fex, vltimum iudicium: *vt in psalm.* Veruntamen fex eius non est exinanita.

Cibus, sermo vel voluntas Domini: *vt in Euangelio.* Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui me misit patris.

Potus, idem quod supra: *vt in psalm.* Torrente voluptatis tuæ potabis eos, id est spiritu sancto. Item in aliam partem. Non est regnum Dei esca & potus.

Promptuaria, cordis receptacula: *vt in cantico Deuteronomij.* Et in promptuariis timor.

Pera, victus sollicitudo. *in* E*uang*. Non pera in via.

Sacculus, thesaurizatio in Deum. *in* E*uang*. Facite vobis sacculos qui non veterascant. Et in aliam partem. Sacculum communem possideamus, id est auaritiam.

Pecunia, verba diuina: *vt in* E*uang*. Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis.

Vellus, populus: *vt in psalm.* Et descendit tanquam pluuia in vellus.

Linum, spiritalis fortitudo vel candor: *vt in* E*xodo*: Porrò filiis Aaron tunicas lineas parabis.

Vtres, vasa humani corporis. *in* E*uang*. Vinum nouum in vtres nouos mitti.

Farina, opus bonum, vel scientia, *vt in* E*uang*. Abscondit mulier in farina sata tria.

Mola, vitæ conuersatio: *vt in* E*uang*. Duæ mollentes in mola. Possunt & duo testamenta, lapides molares significare, per quos molere discerent suum triticum veteris instrumenti, vt in farinam Euangelij conuertatur.

Hæc igitur nomina cum in textu sacræ lectionis occurrunt, ita vel maximè vt exprimimus, à peritioribus accipienda traduntur, licèt in diuersas plerumque significationes pro persona vel tempore, vel loco exeant, atque in figuras loci congruas pro ratione allegoricæ interpretationis erumpant. Nam & abyssus intelligitur, sicut supra diximus, profunditas scripturarum. Et item abyssus, aquæ immensitas. *in Genesi.* Et rupti sunt fontes abyssi magnæ. Item abyssus, ineffabilia Dei iudicia. Iudicia tua, abyssus multa. Item abyssus infernus. Aut quis descendit in abyssum? id est Christum de mortuis reuocare. Item abyssus corda hominum facinoribus tenebrosa. Abyssus dixit, non est mecum, scilicet sapientia.

Ignis sicut superius memorauimus, accipitur spiritus sanctus, & item ignis charitas. Circumsepta eius ignis flammæ eius. Ignis tribulatio. Igne nos examinasti sicut igne examinatur argentum. Ignis ira. Et consumam eos igne iræ meæ, dicit Dominus. Ignis voluptas. Omnes adulterantes sicut clibanus ignis corda eorum.

Vmbra, vt indicauimus, significatur protectio diuina: Item vmbra aliquan-

Digitized by Google

do peccata. Sedentes in tenebris & vmbra mortis. Vmbra aliquando pœna: *vt in Iob*: Vbi vmbra mortis & nullus ordo. Et quia vmbra non longè est à re cuius est vmbra, ita & mors non longè est à pœna quæ infert mortem: vmbra aliquando est delectatio peccatorum: vt in Iob de diabolo. Sub vmbra dormit in secreto calami & locis humentibus.

Et rursum vnam rem multa significant. Duo testamenta quod duo lapides illi molares possint significare, memorauimus. Et item duo testamenta, duo Cherubin in exodo. Duo animalia in Abacuc. Duæ tabulæ lapideæ in Exodo. Duo montes ænei in Zacharia: de quorum frutetis myrthinis & obscura opacitate egrediuntur quadrigæ cum equis ruffis, nigris, albis, & variis. Sed has tam multimodas significationes in singulis persequi nominibus: non solum laboris immensi. Verumetiam impossibile arbitrati sumus. Nunc ergo ad eum interpretationis modum atque ordinem quem paululum pro necessitate disputandi interrupimus, reuertamur.

Cophini, Apostoli. *in Euang.* Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. Item in aliam partem. Manus eius in cophino seruierunt, id est in seruitute vel tribulatione quam Egyptij intulerunt.

Cathedra, doctrina: *vt in Psalm.* In cathedra seniorum laudent eum. Item in aliam partem. Et in cathedra pestilentiæ non sedit, id est in doctrina hæreticorum.

Scabellum humiliatorum subiectio, *vt in Psalm.* Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Statera æquitas, vel diuinæ gubernationis potentia, *in Esaia.* Et librabit in pondere montes & colles in statera.

Cinis, humanæ fragilitatis inanitas: *vt in Eccles.* Quid superbit terra & cinis?

Olla, prosapia. *in Psalm.* Moab olla spei meæ, id est, qui de Ruth, moabitide Christi secundùm carnem prosapia descenderit. Item in aliam partem olla tribulationis excoctio descenderit: *vt in Propheta.* Et vidi ollam succensam & facies eius à facie Aquilonis.

Lampades, animæ iustitia fulgentes. *vt in Euang.* Et parauerunt Lampades suas.

Lucerna, Ecclesia vel anima, *vt in Euang.* Sint lumbi vestri accincti, & lucernæ ardentes. Aliquoties lucernæ opera bona. Sic luceat lumen vestrum: vt videant opera vestra bona.

Modius, corpus humanum, vel legis littera, vel populus Iudæorum. *vt in Euang.* Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio.

Candelabrum, Ecclesia, vel corpus Domini, aut sancta scriptura, *vt in Propheta.* Et vidi à dextris altaris candelabra duo ardentia.

Mensa, altare, vel refectio spiritalis: *vt in Psalm.* Parasti in conspectu meo mensam.

Claues, adapertio scientiæ spiritalis: *vt in Luca.* Væ vobis legisperitis: quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis: & eos qui introibant, prohibuistis: Item clauis iustitiæ misericordiæ, pietatisque virtutes, *vt in Euang.* Et tibi dabo claues regni cœlorum.

Seræ, regulæ aduersùm impios diuinorum præceptorum. *vt in Psal.* Quoniam confortauit seras portarum tuarum.

Ascia, persecutio prauorum, *vt in Psal.* In bipenne & ascia deiecerunt eam.

Bipennis, geminata afflictio, *vt in Psalm.* idem quod supra.

Digitized by Google

Nauis, Ecclesia, *in Euang.* Nauicula multis in medio mari iactabatur fluctibus. Solet & homo nauicula dici: vt nautæ, cogitationes hominem gubertes aduertantur.

Retia, prædicatio, *vt in Euang.* Emittere retia in capturam.

Trabs, peccatum grauius, *vt in Euangelio.* Eiice primum trabem de oculo tuo.

Festuca, peccatum leuius, *in Euang.* Et tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui.

Laqueus, Diabolus, *in psalm.* Laqueos parauerunt pedibus meis.

Funes, sors vel hæreditas, *in psalm.* Funes ceciderunt mihi in præclaris. Itē funes peccata. Vę qui trahitis peccata velut funem longum. Et, Funes peccatorum circumplexi sunt me.

Rota, orbis, aut vita humana, *vt in psalm.* Vox tonitrui tui in rota. Et item. Deus meus pone illos vt rotam, id est, volubiles vel instabiles effice eos in malitia sua.

Spongia, caua infidelitas Iudeorum, *vt in Euangelio.* Illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes obtulerunt ori eius.

Scala, sanctorum profectus, *in Genesi.* Viditque in somnis scalam stantem super terram: & cacumen illius tangens cœlum: angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam.

Scopæ, cura superstitionis per vanam gloriam. *in Euang.* Et veniens inuenit vacantem scopis mundatam & ornatam.

Margarita, doctrina Euangelica, vel spes regni cœlorum, *vt in Euangelio.* Inuenta autem vna pretiosa margarita: abiit & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

Annulus, signaculum fidei, *in Euangelio.* Et date annulum in manu eius. *Item de hoc in psalm.* Signatum est super nos lumen vultus tui domine.

Chlamys, laudis ornatus. *vt in Salomone.* Chlamydes fecit viro suo. id est vestimentum quod tanquam d. duobus testamentis confectum sit.

Aurum, interior scripturarum intellectus. *vt in psalm.* Et posteriora dorsi eius in speciem auri.

Argentum, eloquia diuina, siue intellectus litteræ vel historiæ. *in psal.* Eloquia domini, eloquia casta: argentum igne examinatum.

Lapides pretiosi, Apostoli vel sancti, siue ipsa opera virtutum. *vt in Apocalypsi.* Fundamenta muri ciuitatis omni lapide precioso ornata.

Aes, vanitas, vel inanitas fidei *in Apostolo.* Factus sum velut æs sonans. Item in aliam partem. Posuisti vt arcum æreum brachia mea. Hic æreum fortem vel firmum.

Ferrum, tribulatio, vel homo ipse, *vt in psalm.* Ferrum pertransiit animam eius.

Plumbum, pondera peccatorum. *in Propheta.* Et iniquitatem super talentum plumbi.

Fictile, fragilitas carnis. *in Apostolo.* Habemus thesaurum hunc in vasis fictilibus.

Aedificare, bona opera facere, vel bene docere. *vt in Apostolo.* Si quis autem ædificat supra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos.

Destruere, mala opera exercere, vel malę docere. *vt in Solomone.* Vnus ædificans, & vnus destruens.

Mundare, vitiis expurgare. *vt in Euang.* Tetigit eum dicens, Volo man-

Digitized by Google

date,& confestim mundata est lepra eius,

Stare,in fide consistere,*vt in Apostolo.*State in fide.

Ambulare,ad dominum contendere, *vt in psalm.* Et ambulandum in dilatatione.

Sedere,in Deum humiliter præsumere, *vt in Euangelio.* Vos autem sedere in ciuitate.

Iacere,aut vitiis aut tentationibus succumbere,*vt in Euang.*Et inuenit eam iacentem in lecto.

Currere,in operibus bonis properare, *in Apostolo.* Sic currite,vt comprehendatis.

Vigilare,custodiam cordis adhibere,vel in Deum surgere, *vt in psal.* A vigilia matutina vsque ad noctem.

Dormire,transire,& apud Christum requiescere, *vt in psalm.*Nunquid qui dormit, non adiiciet vt resurgat? Et aliter dormire, peccatorum sopore torpescere,*vt in Apostolo.*Surge qui dormis.

Ascensus,profectus in Deum,*vt in psal.* Ascensus in corde eius.

Descensus, defectus à Deo, *vt in Euang.* Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hierico.

Via,Christus, *in Euangelio.*Ego sum via & veritas & vita. Et aliter via hominis,*vt in psalm.*Vias meas enunciaui,& exaudisti me.

Spatiosa, vitiorum illecebris dilatata,*vt in Euang.* Lata porta, & spatiosa via quæ ducit ad perditionem.

Arcta,districta,vel tribulationibus pressa, *vt in Euangelio.* Quam augusta porta,& arcta via est,quæ ducit ad vitam.

Directa,præceptis Dei ordinata,*in Esaia.*Rectas facite semitas eius.

Praua,à Dei præceptis deuia, *in Esaia.* Erunt praua indirecta: & aspera in vias planas.

Plana,obedientia præceptorum exæquata,*in Esaia,*idem quod suprà.

Aspera,in obedientiæ asperitate horrida,*in Esaia,* idem quod suprà.

A dextris, à parte iustitiæ, *vt in Euangelio.* Statuet oues quidem à dextris suis:hœdos autem à sinistris.

A sinistris,à parte iustitiæ,*in Euang.*idem quod supra.

Fouea,dolus,vel lapsus in mortem.*vt in psalm.*Foderunt ante faciem meam foueam.

Puteus,Diabolus vel infernus, *vt in psalm.* Neque vrgeat super me puteus os suum.*Et in bonam partem in Genesi.*Ad puteum iuramenti,id est aquã fidei.

Sanitas,mentis integritas,*vt in psalm.*Clamaui ad te & sanasti me.

Languor,vitiorum morbus,*vt in psalm.* Qui sanat omnes languores tuos.

Lepra,peccatorum contaminatio, *vt in Euangelio.* Et confestim mandata est lepra eius.

Hierusalem, Ecclesia vel anima,*vt in psal.* Lauda Hierusalem dominum. Et notandum quod quæcumque ad Ecclesiam generaliter conueniunt: hæc & ad animam referri possunt.

Syon,idem quod supra,*vt in psalm.*Lauda Deum tuum Syon.

Filij Syon,filij Ecclesiæ,*vt in psalm.*Et filij Syon exultent super rege suo.

Filiæ Hierusalem,idem quod suprà.

Tabernaculum,corpus domini, vel Ecclesia: *vt in psalm.* In sole posuit tabernaculum suum.

Arca,caro dominica,vel corda sanctorũ Deo plena,*vt in psalm.*Tu & arca sanctificationis

sanctificationis tuæ. Item arca Ecclesia, vt intra quam saluandi clauduntur, *vt in Genesi.* Remansit autem solus Noe,& qui cum eo erant in arca.

Tabulæ duæ,vt puto, propter testaméta duo,vel propter duo præcepta dilectionis Dei & proximi, *vt in Exodo.* Et dixit Dominus ad Moysen. Excide tibi duas tabulas.

Lex,præcepta diuina,*vt in psal.*Lex Domini immaculata.

Chirographum,conscriptio hominis peccatoris cum diabolo per manum iniquitatis,*vt in Apostolo.*Chirographum peccati, quod erat contrarium nobis.

Pactum,confœderatio gratiæ diuinæ cum hominibus,*vt in psal.* Vidi non seruantes pactum tuum.

Testamentum,confirmatio voluntatis diuinæ,*vt in Propheta.*Et confirmamabo testamentum super domum Iuda.

Præputium, vita gentilis, *vt in Apostolo.* In præputio aliquis vocatus est? non circuncidatur,id est, etiam qui ex gentibus ad fidem Christi venit, corpore non circuncidatur.

Circuncisio,expoliatio vitiorum,*vt in Apostolo.* Circuncisi estis circuncisione non manufacta in expoliatione corporis carnis.

Cornu,fortitudo vel regnum,*vt in lib.Reg.* Et exaltabit cornu Christi sui.

Purpura, martyrii species per crucem,*vt in Exodo.*Omnis qui percipit corde,afferet initia Domino aurum,argentum, æramentum, hyacinthum, purpuram,coccum,netum,& byssum.

Coccus,idem quod supra,vel charitatis ardor,vel crucis mentio,*in Exodo,* sicut supra.

Hyacinthus,confessorum liuores.*in Exodo,*idem quid supra.

Byssus,castitatis vel continentiæ candor,*vt in Exodo*, idem quod supra.

Superhumerale,operum ab humeris significatio, *vt in Exodo.* Et fecerunt superhumerale de auro & hyacintho & purpura & cocco, neto & bysso retorta.

Rationale, doctrinæ vel rationis à pectore declaratio,*vt in Exodo.*Et fecerunt rationale opere textili secundùm opus superhumeralis.

Poderis,doctrina secretior atque perfectior,*vt in Exodo.* Et fecerunt vestimentum poderem,sub vmbone opus textile totum hyacinthinum.

Lamina aurea in fronte,crucis in fronte præfiguratio,*vt in Exodo.* Et fecerunt laminam auream, & infrà. Scripserunt (inquit) in ea litteras deformatas.

Item signaculum,sanctitas Domini.

Tettagrammaton,id est,nomen Domini.

Templum Domini, corpus Domini, vel sancti, *vt in Apostolo.* Vos estis templum Domini viui.

Altare,fidei altitudo.*in psal.*Tunc imponent super altare tuum vitulos.

Sacrificium,oblatio iustitiæ.*in psal.*Holocausta medullata offeram tibi

Hostia,Christus vel anima dicata Deo: *vt in Apostolo.* Oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis,

Myrrha,mortalitatis indicium.*in psal.*Myrrha & gutta & casia.

Vnguentum, diffusa nominis Christi gratia, *vt in Salomone.* Vnguentum effusum nomen tuum.

Sancta sanctorum,interiora quæque mysteria Dei,vel regna cœlorum, *vt in epistola ad Hebræos.* Non in manufactis sanctis Iesus introiit exemplaria

verorum, ſed in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.

Sabbatum, requies ſpiritalis, *vt in Geneſi.* Et requieuit Dominus ab omnibus operibus ſuis.

Quadrageſima, figura præſentis vitæ ac laboris, *vt in Euangelio.* Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

Paſcha, prænunciatio dominici tranſitus, *vt in Euangelio.* Ante diem feſtum paſchę ſciens Ieſus quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mūdo ad patrem.

Quinquageſima, manifeſtatio futuræ beatitudinis vel remiſſionis, *vt in Leuitico.* Numerabitis ergo ſeptem hebdomadas plenas vſque ad alteram diem Et infrà, id eſt, quinquaginta dies.

Iubileus, venturæ quietis ſignificatio, *vt in Leuitico.* Annus remiſſionis eſt: ſignum ſanctum erit vobis.

Ciuitas Dei, Eccleſia vel anima, *vt in pſal.* In ciuitate Dei noſtri.

Ciues, fideles, *vt in Apoſtolo.* Sed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei.

Muri, munimenta ſcripturæ diuinæ, vel prophetæ, aut ſancti, *vt in pſalm.* Ædificentur muri Hieruſalem. Item in aliam partem. In Deo meo tranſgrediar murum.

Turres, apoſtoli vel perfecti quique, *vt in pſ.* Et abundantia in turribus tuis.

Portæ, ſcripturæ ſanctæ, vel iuſtitiæ, vel apoſtoli, aut angeli. *in pſal.* Et eleuamini portæ æternales. Item in aliam partem. Quia lata porta, & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad mortem.

Plateæ, beatitudo dilata ſanctorum, *vt in Apocalypſi.* Et plateæ ciuitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum.

Fundamentum, Chriſtus vel fides. *in Apoſtolo.* Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere quam id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.

Maceria, lex, vel angelorum cuſtodia, *vt in Cantico Eſaia.* Et maceria circundedi: & calamos affixi, & plantaui vineam.

Domus, anima in qua Chriſtus habitat, vel Eccleſia, *vt in pſal.* In domum Domini ibimus.

Cœnaculum, altitudo meritorum vel ſcientiæ. *vt in Euangelio.* Et ipſe vobis oſtendet cœnaculum magnum.

Oſtia, adapertio fidei, *vt in Apoſtolo.* Oſtium enim mihi adapertum eſt magnum & euidens.

Columna, firmamentum, vel ſtabilitas ſpiritalis, *vt in Apoſtolo.* Iacobus & Ioannes & Cephas, qui videbantur columnæ eſſe.

Paries, interdum ſtructura bonorum operum, *vt in Cantico canticorum.* Ecce hic retro poſt parietem noſtrum proſpiciens per feneſtras.

Feneſtræ, viſus & auditus, vel cæteri ſenſus, vbi ſupra. Proſpiciens per feneſtras. Item in aliam partem. Mors introiuit per feneſtras veſtras.

Gradus, ſpiritalis aſcenſus, *vt in pſal. titulo.* Canticum graduum.

Pauimentum, humiliatio vel afflictio animæ, ſiue in terrena declinatio, *vt in pſal.* Adhæſit pauimento anima mea.

Pſalterium, opera bona, *vt in pſal.* Pſalterium iucundum cum cithara.

Cithara, pectus deuotum: in quo tanquam nerui ſunt virtutes: hoc eſt ſpiritalia bona: *vt in pſal.* Exurge pſalterium & cithara, id eſt, opera cum fide, vel de ipſo Domino, reſurrectio carnis cum diuina virtute.

Decachordum, præcepta decem, vel geminati quinque ſenſus hominis exterioris cū interiore, *vt in pſal.* In decachordo pſalterio cū cantico & cithara.

Organum, homo, vel ille qui eſt aſſumptus à Domino, *vt in pſalm.* Laudate

cum

eum in chordis & organo.

Tympanum,attenuatum corpus ieiunio,*vt in psalm.*Laudate eum in tympano & choro.

Chorus,concordia,*in psalm.*vt supra.

Tuba,vocis exaltatio in prædicatione diuina ,*vt in prophetis*. Exalta velut tuba vocem tuam.

Cymbala, labia Deum confitentia , vel dilectio Dei & proximi , *vt in psalm.* Laudate eum in cymbalis bene sonantibus.

Iubilatio,clamor spiritali feruore expressior,*vt in psalm.* Laudate eum in cymbalis iubilationis.

Ægyptus , mundus vel gentilium populus , *in psalm.* Venient legati ex Ægypto.

Aethiopia,Ecclesia,ex gentibus congregata,*vt in psalm.* Æthiopia præueniet manus eius. Item in aliam partem *in psalm.* Dedisti eum escam populo Aethiopum.

Babylon,aut mundus,aut Roma,*vt in Apocalypsi.*Et Babylon magna,venit in memoria ante Deum dare ei calicem vini indignationis iræ suæ.

Inimici,diabolus vel vitia , *vt in psalm.* Non confundetur cum loquitur inimicis suis in porta.

Fures , hæretici vel pseudoprophetæ , *in Euangelio.* Omnes quoquot ante me,fures fuerunt & latrones.

Gentes,vitia ,*in Pentatheuco.* Cùm introduxerit te dominus Deus tuus in terram quam possessurus ingredieris , & deleuerit gentes multas coram te &c.

Pugna , certamen aduersus nequitias spiritales : vel aduersum vitia conflictus:*vt in Apostolo.*Sic pugno non quasi aerem verberans.

Pax , carnis in bonum spiritúsque concordia , *vt in psalm.* Rogate quæ pacis sunt Hierusalem. Item pax Christus : *vt in Apostolo.* Ipse est pax nostra.

Victoriam, de diabolo vel de aduersis triumphus , *vt in Apostolo.* Deo autem gratias : qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum Iesum Christum.

Brauium , consummatorium præmiúmque meritorum : *vt in Apostolo.* Ad destinatum prosequor,ad brauium supernæ vocationis Dei.

Corona,æternæ gloriæ pro iustitia merces,*in Apostolo.* De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.

Quoniam spiritualium profectuum consummatio prouehit coronam,rectè horum quoque spiritalem nominum interpretationem corona consummat: quæ tamen nomina vniuersa complecti,arduum duximus : sicut etiam illud, vt depromerentur cuncta quæ in vtramque partem gemina significatione diffundunt.

SAne his nominibus absolutis, numeros quoque breuiter digeramus,quos mystica exemplorum ratio inter sacratos celebriores effecit.

1 Hic numerus ad vnitatem deitatis refertur , *in Pentatheuco.* Audi Israel: Dominus Deus tuus,Dominus vnus est.

2 Ad duo testamenta , *in Regum lib.* Et fecit in Dabir duo Cherubim decem cubitorum magnitudinem.

3 Ad Trinitatem,*in Ioannis Epistola.* Tria sunt quæ testimonium perhibent, aqua,sanguis,& spiritus.

Digitized by Google

4 Ad quattuor Euangelia, *in Ezechiele*. Et in medio eorum similitudo quatuor animalium.

5 Ad quinque libros moysi, *in Apostolo*. In Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui.

6 Ad diem sextum, quo dominus hominem cum vniuersis terræ animantibus fecit, *vt in Genesi*. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Item paulò post. Et factum est vespere & mane dies sextus.

7 Ad diem septimum, in quo perfectis omnibus dominus requieuit, *in Genesi*. Et requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat.

8 Ad diem dominicum resurrectionis, id est octauum, *vt in titulo psalm.* In finem pro octaua.

9 Ad sacramentum, quod hora nona dominus spiritum emiserit, *vt in Euangelio*. Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magna.

10 Ad decalogum, *in psalm.* In psalterio decachordo psallam tibi.

11 Ad apostolos, *vt in Euangelio*. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc, Simon Petrus, &c.

14 Ad sacramentum dominicæ generationis, *vt in Euangelio*. Ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim.

15 Ad quindecim gradus templi.

16 Ad numerum prophetarum.

22 Ad sacramentum diuinorum voluminum secundum literas Hebręorum.

24 Ad mysterium numeri seniorum, *vt in Apocalypsi*. Et super thronos viginti quatuor seniores sedentes.

30 Ad fructus fidelium coniugiorum, *vt in Euangelio*. Et dabunt fructum, aliud centesimum, & aliud trigesimum.

33 Ad mysterium ætatis qua dominus in carne versatus est, *in Apostolo* (sicut quibusdam ex hoc videtur) Donec occurremus in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

40 Ad quadragesimæ sacramentum, *vt in Euangelio*. Et agebatur spiritu in deserto diebus quadraginta.

42 Ad numerum in eremo mansionum, vel ad numerum generationum quę ab Abraham sunt vsque ad dominum Iesum.

50 Ad pentecosten, *vt in actibus Apostolorum*. Cum complerentur dies pentecostes.

60 Ad fructum viduis siue continentibus debitum, *vt in Euangelio*. Et dabunt fructum aliud sexagesimum.

62 Ad numerum presbyterorum Moysi, vel discipulorum quos dominus elegit, *in Euangelio*. Post hoc autem designauit dominus & alios septuaginta duos & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem.

100 Ad fructum martyrum siue virginum: *vt in Euangelio*. Et dabunt fructum aliud centesimum. Hos igitur certos sacratósque numeros exempli tantum causa protulimus. Sunt verò præter eos plurimi vel penè omnes sacrati: qui quomodo fiant, ipse diuinæ lectionis scrutator inuenies.

EXPLICIT.

Item

Digitized by Google

ITEM DE INSTRVCTIONIBVS LIBRI duo: de quæstionibus difficilioribus veteris & noui Testamenti.

LIBER PRIMVS.

De Pentatheuco Quæstiones,43.
De regum libris.6.
De prophetis.8.
De Paralipomenon.3.
De Salomone.5.
De Marci.2.
De Ioannis.10.
De Actibus Apostolorum.6.
De Apocalips.1.
De Iob.3.
De Psalterio.65.
De Euangelio Matthæi.12.
De Luca.9.
De Apostolo.26.
De epistolis Apostolorum.5.

Item liber secundus.

De nominibus Hebraicis.
De variis vocabulis.
De gentibus
De fluminibus vel aquis.
De solemnitatibus.
De vestibus.
De bestiis, vel repentibus.
De ponderibus.
De expositione diuersarum rerum.
De locis.
De mensibus.
De idolis.
De auibus vel volatilibus.
De mensuris.
De Græcis nominibus.

EVcherius Salonio in Christo salutem dicit. Sæpe à me requiris multarum rerum absolutionem quæ in diuinis voluminibus interpretem postulant. Colligam prout redierint in memoriam, quæ à te, mi Saloni, studio cognoscendi sedulè copiosèque prolata sunt: atque eis non ex meo ingenio, sed ex illustrium doctorum iudicio: neque ex propria temeritate, sed ex aliorum auctoritate respondebo: consectans, non tam eloquij exultantis ambitum, quam necessariæ breuitatis modum. Sic enim & innumeris satisfieri inquisitionibus tuis poterit, & mihi insuper liberum erit aliqua extrinsecus, quæ cognitioni tuæ vtilia arbitrabor, inserere, vt est illud, quod significet Alleluia, Diapsalma, Amen: quid sit cidaris, ephod, siclus, & cætera quæ vel in sacris libris frequentata, vel maximè in Ecclesiæ vsu posita, interpretationem requirunt. Hæc cum se legentibus, per totum scripturarum corpus crebrò offerant non abs re existimaui ea tibi cum significationibus suis in opere hoc quasi coaceruata ostendere. Dignum namque est quacumque cura mea ingenium tuum remunerari: qui vix dum decem natus annos, eremum ingressus, inter illas sanctorum manus, non solum imbutus, verumetiam enutritus es sub Honorato Patre: illo inquam primum insularum, postea etiam Ecclesiarum magistro: cum te illic beatissimi Hilarij tunc insulani tyronis, sed iam nunc summi Pontificis doctrina formaret, per omnes spiritalium rerum disciplinas: ad hoc etiam te postea consummantibus sanctis viris Saluiano atque Vincentio eloquētia pariter scientiáq; præeminentibus. His igitur tot ac talibus vsus magistris, ex me quoque minimo omnium audies quæ sciscitatus es in quibus iam nunc & interrogantem te, & me respondentem cognosce. Vale in Christo.

Digitized by Google

De quæstionibus difficilioribus veteris & noui testamenti: Et primo de Genesi.

QVibus scripturarum testimoniis Trinitas approbetur, multifariè & multis id quidem significationibus, per omnia ferè sacra volumina declaratum manifestatumque diffunditur: sed nos breuiter hoc in ipso statim diuinarum scripturarum demonstremus exordio.

1 *In principio (inquit) fecit Deus cœlum & terram*, cui & illud à patre dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Omnia enim per filium operatus est: *quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Ferebatur autem super aquas spiritus Dei, vtique sanctus. Ecce habes & Deum patrem, & filium, & spiritum sanctum. Item aliud: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Ecce Dominum, & verbum, & spiritum eius sanctum. Item in Euangelio. *Item baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti.* Sed pater ingenitus, filius genitus, Spiritus sanctus nec genitus, nec ingenitus: ne si ingenitum dixerimus, duos patres dicere videamur: si genitum duos filios: sed potius qui ex patre & filio procedat velut quædam patris, filiíque concordia. Neque verò apud nos potest sine Spiritu sancto iusta esse concordia. Ideo spiritus, & charitas Dei, & donum Dei dicitur. Idem & diuisor est gratiarum. Ergo pater ex quo omnia: filius, per quem omnia: spiritus in quo omnia: sicut & amplius dicit. *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum.* Amen.

2 Spiritus Dei quomodo ferebatur super aquas? Non per nauigationem, sed per potestatem, dum creaturæ suæ supereminet regentis imperio.

3 Aquas vbi legimus à Deo factas? Etsi factas eas in exordio creaturarum non euidenter diuinæ lectionis textus expressit: à Deo tum factæ sunt: nam & aliquanta alia quæ non scribuntur, quomodo intelligantur, de cæteris ostenditur: sicut & Apostoli baptizati intelligendi sunt, cum baptizatos eos non penitus manifestet apertior scripturæ significantia: licet quidam hoc intelligi illo velint testimonio quo saluator dicit, *Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet.* Et tamen de aquis à Deo factis, illud nos aliquatenus instruere testimoinium potest, quo dicitur. Separentur aquæ in congregationem vnam & appareat arida: quia scilicet non præciperet vt aquæ à terra quam fecerat, secernerentur: nisi & aquas ipse fecisset. Nec enim consequenter in creaturarum ordine postea distingui iuberet, quod ipse antea non creasset: & & hoc quidem ob id quod legimus, quia creationis eius manifestè Genesis non tulit mentionem. Manifestius autem creaturæ huius Deum designat auctorem psalmus ille qui dicit. *Quoniam ipsius est mare & ipse fecit illud.*

4 Quid est quod dicitur, *Et vidit Dominus, quia bona sunt valde.* Vidit, hoc est approbauit.

5 Quæ consequentia est nominis vt scribatur, *Hæc vocabitur mulier, quoniam ex viro sumpta est?* Etymologia quæ hic in latino non sonat, in Hæbræo sermone seruatur. Vir enim vocatur *is*, mulier *issa*, Quod enim adnectitur pulcherrimè recens custodit translatio, dicens. *Hæc vocabitur virago, quia ex viro sumpta est.*

6 In quo Dei similitudinem retinemus. In mente, id est in anima.

7 Paradisus vbi esse definitur. Diuersa super hac re sententia plurimorum est sen

Digitized by Google

est. Aliqui tamen hunc in terra definiunt: quod non potuerit nisi in terra habitare terrenus: quem tamen homini inaccessibilem effici diuina virtute confirmant.

8 Eden in Genesi quid accipimus? Sacratissimum ipsum ad orientem paradisi locum.

9 Quid intelligendum est de illa arbore scientiæ boni & mali? In primísne (vt quidam hæretici interpretantur) malorum ita vt bonorum putur ex hoc conditor Deus. In arbore quippe illa, quæcunque erat, præceptum Dei intelligendum est: scilicet in custodia præcepti, scientia erat boni: & in trangressione præcepti, scilicet erat mali. Ergo degustata arbore, id est præcepti lege transgressa, consequebatur & pœna.

10 Quomodo accipiendum est illud quod nobis scriptura deambulantem in paradiso Deum retulit? Dei in eodem loco præsentiam, hac deambulandi appellatione manifestat. Scripturæ enim mos est, quo facilè hominibus ad intelligentiam clareat: per humanas significationes, diuinos motus effectúsque ostendere: sicut cum Dei brachium dicit, potentiam eius virtutémque designat: cum auribus, eo quod cuncta indubitanter audiat: cum oculis, eo quod indiscretè vniuersa prospiciat: cum anima, eo quod perpetuum sempérque viuat: aut quod auctore ipso omnia viuificentur.

11 Cùm omnia Deus bona fecerit: nihilque non ab illo factum sit: vnde malum? De priuatione boni: dum id quod in bonum auctor bonus protulit: in malum, à malè vtentibus deprauatur. In ipsa autem creaturæ substantia, nihil est quod rectè appellari malum possit. Porrò ea quæ putantur mala, id est serpentum, & cætera bestiarum animantia, per inconuenientem naturæ modum efficiuntur vt noxia sint. Venenum quippe quod mortem infert homini: vita serpentis est. Hoc modo & alia in aquis viuunt, quæ terræ exposita moriuntur: atque è contrario viuunt alia in terra, quæ aquis immersa depereant.

12 Quia totius substantia creaturæ, Deo auctore processit: requiro quid de tenebris sentiendum sit? Quidam ex hoc ita disputant: Silentium dicitur vbi sonus nullus est, cùm tamen nullam silentij nouerimus esse substantiam: sic & quia lucis præsentia, nullæ sunt tenebræ: meritò tenebræ deputentur lucis absentia. Cui opinioni congruere putant alij testimonium illud quo scribitur: *Tuus est dies: & tua est nox.*

13 Cùm nulla esse ignorantia apud dominum possit: quomodo ipse in libri Geneseos exordiis dicit dominus ad Adam: *Vbi es?* Hoc est dicere, Adam, quo recessisti? Non ergo vox ista quasi per ambigui sciscitatione quærentis est: sed cum increpatione interrogantis. Et aliter sermo hic non Deum veri inscium: vel vbi esset Adam, ostendit ignarum: sed illud potiùs ostendit, quod omnis ille qui peccat, velut iam erroribus suis deuius, & per delictum recedens à conspectu Dei, notitia eius efficiatur indignus.

14 Quid est quod ait, *Maledicta terra in operibus tuis?* Hæc opera, non tam excolendi atque exercendi agri quam peccata intelligenda esse, quidam arbitrantur.

15 Quomodo intelligendum est quod dicit, *Et habitauit in terra Naid?* Naid, vel sicut in hebræo habet Nod, instabilis dicitur. Ergo non terræ nomen est: sed iuxta pœnam sententiámque diuinam, vagum Cain fuisse, profugúmque declarat.

Digitized by Google

16 Cùm superius virum & mulierem nominibus suis vtrunque signasset, quid quod in sequentibus dicit, *Virum & mulierem fecit eos: & benedixit eos: & vocauit nomen eorum Adam?* Adã interpretatur homo, hominis verò nomine, manifestum est tam virum appellari posse quam mulierem.

17 Quid est quod in annis Mathusale. xiiii. anni per diligentem supputationem vltra diluuium depræhenduntur: cum octo tamen animæ in arca fuisse referuntur? Error in numero est: quippe cum in Hebræorum libris ita legatur, vt intra diluuij tẽpus hic quatuordecim annorum numerus expleatur.

18 Cùm dominus dicat, Erunt dies eorũ.cxx.anni: quomodo postea Abrahæ aliorúmque multorum vita & tempora vltra hæc spatia tenduntur? Quia ibi hic annorum numerus, agendæ potiùs pœnitentiæ quam vitæ fuerat attributus humanæ: intra quem præscriptum numerum confessioni vacarent, vt diluuio non perirent. Aut si numerum illum ad humanam potiùs referri vitam placet: quia neque nunc amplius quam centum viginti annos viuere liceat: illud quod dictum est, E*runt dies eorum centum viginti anni*: non in eos qui tunc continuo tempore subsecuti sunt: sed imposteros promulgauit: quia non dixit, sint: sed erunt.

19 *Dilatet Deus Iaphet*: *& habitet in tabernaculis Sem.* Quid in hoc intelligendum est? De Iaphet: qui in lingua nostra latitudinem sonat: Gentium nascitur multitudo: de Sem. Hebræi. Hoc ergo significatum est, Dei scripturámque notitiam, eiecto Israel, à nostris vindicandam. Notandum verò est tres Noe filios, tres post diluuium terræ partes occupasse. Sem namque posteritas in Asiam vel orientem: Cham in Aphricam vel meridiem: Iaphet cum parte Asiæ in Europam seu occidentem perrexit.

20 Quid est quod dicitur in Genesi, *De terra illa exiit Assur: & ædificauit Niniuen & Rabooth ciuitatem?* Non duas significat ciuitates. Robooth namque plateas dicit. Est ergo sensus, Hic ædificauit Niniuen & plateas ciuitatis.

21 Quomodo occurrendum est arguentibus quod Abraham fratris sui Aran filiam sibi in matrimonium iunxerit? Respondebo quod quæ à domino adhuc tunc non fuerant lege interdicta, non putabantur illicita.

22 Quid fuit vt Iudæis (quod neque nos absque verecundia sciscitamur) signum in illa verecundiore corporis parte poneretur? Poscebat quidem, mi Saloni, tantarum profunditas quæstionum, ordinata ac spatiosa disputatione nos propositis satisfacere: & pro meritis reddere singulis velut quandam immorandi dignitatem. Sed quid agimus, quibus festinato opus est tam multa properantibus? Exhibenda prolatis à te rebus est nuda & circuncisa responsio. Itaque ad hoc quod nunc requiris, agnosce quod nihil turpe in ipsa creatione conditis hominibus videri potest: quippe cum omnium compagem membrorum, totumque hominem Deus finxerit: deinde nec incongruum fuerit vt generatio illa signum in parte membri genitalis acciperet: per quod generationis ipsius promebantur exordia. Cæterùm, secundùm interiorem intelligentiæ sensum, per hanc circuncisionem secretioris partis corporis, illud præfiguratum est, quod secretius.

23 Scribitur in Genesi, *Tentauit Deus Abraham*, quasi ignorabat dominus, an fidelis Deo Abraham foret, nisi eum manifestanda rei probatione tentasset? Non quia fidem eius Deus ignoraret, tentauit Abraham veri exploratione: sed idcircò tentatus est, vt tentatus iustificaretur.

24 Quomo

Digitized by Google

24. Quomodo Iacob dicit, *Vidi Deum facie ad faciem: & salua facta est anima mea*: cum in Euágelio legatur, *Deum nemo vidit vnquam?* Aut quomodo Moyses cum Deo facie ad faciem, tanquam cum amico locutus scribitur? & rursus idem dicit ad Dominum, *Ostende mihi gloriam tuam?* Quia Iacob vel Moyses, non in ipsa maiestatis suæ gloria Deum viderunt: sed per subiectam diuinæ potestati speciem visibilis creaturæ, quæ humanis poterat apparere conspectibus. In ea autem substantia maiestatis in qua est: quomodo Deus à mortali adhuc homine videretur: cum ipse ad Moysen dicat, *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet?* Hac ergo ratione, vtrumque testimonium verum est.

25 Quod est quod ait, *Ipse est ana, qui inuenit Iamim in deserto, cum pasceret asinos Sebeon patris sui?* Iamim latinè maria interpretatur, id est, aquarum congregatio: quod stagnum, rem in eremo haud dubiè difficilem, ipse repererit. Indicat Iamim & asinos qui de onagris, eius institutione nascuntur. Sunt qui existiment quod permixtione diuersorum inter se animalium, ipse primus, vt muli vel mulæ nascerentur, inuenerit.

26 Quæ sunt illa primogenita, quæ Esaü vendidit Iacob fratri suo? Prior & maior pars primogenitis debebatur vel in honore: vel in hæreditatis successione: vel in gratia paternæ benedictionis: sicut ipse Iacob, Ruben, inquit, primogenitus meus, prior in donis, maior in imperio. Et in lib. Deuteronimij de primogenito scribitur, *Dabitq́; ei, scilicet pater, de iis quæ habuerit, cuncta duplicia.* Iste est enim principium liberorum eius: & huic debent primogenita. Vnde & Isaac benedictionem suam ad Esaü putauerat primogeniti iure referendam.

27. Quid his respondendum est, qui ob vxores multas, incontinentiam patribus vel patriarchis nostris obiiciendam putant? Primum quod tunc nondum lege prohibitum quia consuetudo erat, crimen esse non poterat. Deinde quod illa tunc pro loco, vel pro tempore non improbabilia apud Deum fuerint. Pro loco, sicut & in vna domo in altero angulo aliquid fieri à quolibet Domino præcipitur: quod in alio nequaquam fieri permittitur. Pro tempore verò, quod rudi adhuc sæculo præceptum fuerat, *Crescite & multiplicamini,* nunc verò iubetur vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint: non quod iustitia varia sit: sed tempora mutabilia: quæ pariter ire non possint: & diuersis quibusque temporibus, vel diuersis locis diuersa congruant, necesse est. Postremò quod in his ex voluntate Domini sub specie gestorum præsentium fuerit quædam prænunciatio futurorum.

28 Quod est quod dicit, *Et ecce vitis in conspectu meo: & ecce in vite tres fundi?* Tria flagella vel tres propagines indicantur sub hac trium enunciatione fundorum.

29 Loquitur ad Abraham Deus, quod à quarta progenie de terra Ægypti reuersuri essent filij Israël, & quomodo postea Moyses scribit: Quinta autem progenie ascenderunt filij Israël de terra Ægypti? Si genealogiam secundùm Leui tribum requiras: quatuor progenies pro filiorum successione numerabis. Si tribus Iudæ ordo replicetur: quinque generationum successiones inuenies, quam quam in Hebræo, vt indicat Aquilæ studiosissimi translatoris editio, non habeat: quinta generatione ascenderunt, scilicet armati, ascenderunt filij Israël de terra Aegypti.

30 In scripturis frequenter legimus. Et dixit Dominus. Istud disce quomodo accipiendum est. Dicere Dominus vel loqui scribitur, siquádo ad sancto-

Digitized by Google

rum aures, expressorum (qui sæpè ab aliis non auditur) facit sonitum perueni-re verborum: aut cum aliquis admonitione siue reuelatione nocturnæ visionis instruitur: vel certè cum ea quæ agi vult Dominus, sanctorum cordibus, vt agantur, inspirat: secundùm illud, *Audiam quod loquitur in me Dominus Deus.*

31 Dicit Dominus ad Moysen: *Posteriora mea videbis.* Quid hic intelligen-gendum est? Quàm posteriora diuinorum operum in Christo, postremis manifestanda temporibus: vel in spiritu visurus esset in posteris suis.

32 Quæ referenda sunt inquirentibus quam ob causam Deus vni tantùm genti per Moysen legem dederit: atque hanc ipsam multa iam sæculi ætate transcursa? Quàm non Iudæis tantùm lex illa prolata sit, quæ omnibus gentibus constitutione naturalis legis inuascitur: Apostolo hoc etiam confirmante atque dicente: *Cum enim gentes quæ legem non habent: naturaliter quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, sibi ipsi sunt lex, quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Atque idcirco non sero Dominus legem innocentiæ in decem verba collegit: cuius iam insitam vim pectoribus humanis origo præcesserat, nec tardè eam saxeis tabulis rursus inscripsit, quam iam antea paginis cordis insculpserat. Etenim ante hanc Moysi legem habebat natura legem suam: & Deum, mundi vitæque auctorem agnoscere poterat: & per hoc diligere in promptu erat: & iustitiam erga proximum, dilectionemque seruare: in quibus mandatis duobus omnis lex pendet & prophetæ. Igitur & illud ante iam nouerat: *omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite eis, in quo est lex & Propheta.* Et vt hoc etiam exemplis probemus: ante hanc legem litteræ, per illam naturæ legem Abel iustus agnoscitur, Enoch rapitur, Noe eligitur, Abraham pater gentium nuncupatur. Quamobrem hanc Moysi legem non sero esse prolatam, præcedens efficit lex naturæ, per quam multi Deo probabiles extiterunt.

33 Quis est ille digitus Dei quo legis tabulæ leguntur inscriptæ? Digitus Dei hic accipiendus est spiritus Dei.

34 Quam ob causam in sacrificiis mel prohibetur offerri? Quia secundùm interiorem sensum resoluti blandimentis deliciarum, aut dulcedine voluptatum, non possunt mysterij Dei esse participes. Hinc est igitur quod etiam pascha Domini cum amaritudine comedi iubetur: quia fit semper austera destructio veritatis. Oportet ergo absque vllo adulationis ac voluptatis melle noxio, salutares nos Deo hostias semper offerre, & dicere, *Ergo inimicus vobis factus sum verum dicens vobis.* E contrario admisceri in omnibus sacrificiis sal iubetur: scilicet vt omnia quæ ad Christi honorem cultumque offerimus, salem rationis ac discretionis semper accipiant.

35 Quid propriè ad vsus pertinebat sacerdotum: quidve ad leuitarum? Ex iis quæ populus offerebat, primitiæ frugum cæterarumque rerum, sacerdotibus: decimæ verò Leuitis deputabantur: de quibus tamen decimis, decimę sacerdotibus debebantur.

36 Vniuersa quæ Dominus condidit, bona valdè sunt, & quomodo in lege quædam animalia vocantur immunda? Vt reliqua taceam quæ ex hoc dici possunt: immunda appellata sunt esui, non creatione. Horum enim in cibum vsus pro quibusdam figuris, diuina interdictus lege cognoscitur.

37 Cùm munda & immunda animalia diuina per Moysen lege discreta sint: quomodo etiam ante diluuium, de his quæ in arcam recipienda erant, immunda appellantur animalia? Moyses inspirāte spiritu sancto, Pentatheuci

scriptor

scriptor & conditor est. Et quia in Leuitico de mundis & immundis animalibus erat proferenda discretio: etiam, *in Genesi*: quia vtriusque libri idem auctor est: eadem animalia appellauit immunda.

38 Quæ de veteri testamento relinquere, vel quæ obseruare debemus? Debemus obseruare mandata quæ ad corrigendum vitam moresque pertinent: relinquere autem cerimonias ritusque sacrificiorum, qui figuras, atque vmbram futuris tunc rebus prætulerunt.

39 Quid respondebimus obiicietibus, quam ob causam Deus sacrificiis veteribus repudiatis, nouis delectatus sit? Nihil enim corrigi affirmāt, nisi quod non rectè factū putetur. Spatiosa quæstio: sed nos pro necessitate breuiter respōdebimus, quod non ideo Deus videri possit mutabilis: quia hęc pro temporum opportunitate mutata sint. Nam & non annius temporibus, & vitæ spatium variatur ætatibus. Nec idcirco quæ ista instituit diuinæ prouidentiæ ratio variatur: nec agricolæ si æstate aliud, hyeme aliud in exercendo agro iusserit agricultura, ratio mutatur: non quod is sui videatur esse dissimilis qui facit: sed tempus quo facit. Præcipit ergo Deus quæ apta sint suis quibúsque temporibus: sicut etiam hic de sacrificiis præcepit, non causa suæ delectationis, sed humanę (vt cętera) vtilitatis: & ideò verus est dominus: quia bonorum nostrorum non indiget. Sed & hæc ipsa sacramentorum commutatio, ne noua, & subitò putetur assumpta: prædicta iamdudum propheticis atque diuinis vocibus fuerat, quibus dicitur. *Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.* Postremò vt breuiter concludamus cur diuersa sibi sacrificia Deus voluerit offerri: quia aliis sacramentis Christum prænunciari oportuit cum venturus esset: aliis annunciari oportuit cum venisset.

40 Balaam ille gentilis quid est quod prophetasse secundùm fidem sacræ comprobatur historiæ? Vt multis innotesceret modis veritas: dum vsquecunque prolata, etiam per infideles annunciatur: & vt hoc ex gētibus prophetante, signum hoc esset gentibus credituris. Nam & Heliu in Iob libro de futuris haud dubiè multa prædixit. Et Caiphas de domino ac saluatore nostro in Euangelio prophetauit.

41 Cùm in Deuteromio septuaginta tātum animæ cum Iacob Aegyptum describantur ingressæ: quomodo postea in Actibus Apostolorum introisse Aegyptum quinque & septuaginta animæ referuntur? Constat quidem eo tempore quo Iacob ingressus est Aegyptum cum Ioseph filiisq́; eius Effraim & Manasse 70. animas tātum fuisse: ibi verò vbi 75. animarum numerus refertur, quasi per anticipationem, etiam nepotésque Effraim & Manasse numerādus putauit: quos postea in Aegypto natos, diuinæ relatio lectionis ostēdit.

42 Quid respondendum Iudæis obiicientibus testimonium illud, *Maledictus omnis qui pendet in ligno?* Maledictum esse hominem qui in ligno pendebat, scilicet noxium, non innocentem. Neq; enim innocentiæ potest esse maledictum, pœna peccati. Etenim si Mardochæus præparato ligno appensus, sententiam regiæ crudelitatis explesset: num quidem eum hi nunc dignum hac maledictione iudicarent: aut Machabei atque alij quos scriptura morte simili indignissimè testatur afflictos, nunquid apud eos pro maledictis haberentur? Quapropter saluator noster à morte redempturus hominem: ita crucem non refugit, vt mortem. Igitur in minoribus non calumnientur, cum pro patientia domini nos etiam in maioribus gloriamur. Nec mirum si dicatur patibulum subiisse, quem nos etiam ad inferna descendisse fatemur. Qui cum proprium ipse peccatum non habuerit: suscepit tamen mortem de peccati

maledictione venientē:atque idcircò pependit in ligno, vt nos delicto quod in ſigno fuerat perditionis admiſſum,ligno appenſus abſolueter.

1 In Iob qualiter accipiendum eſt quod ſcriptura commemorat aurum Ophir? Regio eſt Ophir in Indiam tendens, itaque aurum huius indicat regionis. Alij aurum Ophat valdè pretioſum eſſe confirmant: quod obryzon apud latinos appelletur.

2 Quid ſibi vult quod illic auctorum ſæcularium conſuetudine legimus Pleiadas,Orionas,& Arcturū? Non his apud hebræos nominibus cenſeantur: ſed vt apud nos horum ſyderum ſignificantia poſſet eſſe manifeſtior, ita hæc translator appellare voluit vt vſus gentilitatis inuenerat. Illud quoque generaliter obſeruandum eſt quod etiam Apoſtoli vel Apoſtolici viri in Epiſtolis ſuis ſcribentes ad populos, abutuntur interdum his teſtimoniis qui videbantur diuulgata per populos.

3 In eadem libro quid eſt quod de dracone illo ſcribitur. *Omnes ſi veniant, non ſuſtinebunt corium caudæ eius?* Naues Eccleſias dicit, quæ tentationibus tribulationibúſque vexatæ, Antichriſtum in mundi fine tolerabunt. Rectè autem draconis illius,id eſt diaboli,caudam Antichriſtum appellat, à quo perſecutio veniet extrema.

1 Quid eſt quod Saulum dominus poſtea reprobat regem: quem prius in regnum legendum putauit? Quia Deus ſuum illud iuſtum incorruptúmque iudicium exæquitate depromit: non ex præſciētia.Legit quempiam cum meretur:reprobat cum electione indignus efficitur. Cæterùm nequaquam conuenire ſacroſanctæ veritati iuſtitiæque eius videbatur, vt peccatum offenſa præcederet.

2 Quomodo accipiendum eſt quod in ſcripturis pœnitere dominus ſæpe memoratur:ſicut etiam de Saule,cum dicit, *Pœnitet me quod Saul regem conſtituerim?* Pœnitentia domini dicitur rerum ab eo conſtitutarum mutatio: quæ pro rerum viciſſitudine, vel pro recta diſpoſitione ſuccedit: neceſſe eſt enim vt diuinæ diſpoſitiones, quo manifeſtiores audientibus fiant, per ſignificationes humanæ mentis indicentur.

3 Legimus quod ſuffocabat Saul,ſpiritus malus domini.Quomodo domini,ſi malus? Quia cuncta domino auctore prolata, diuinæ ſunt ſubdita poteſtati.Ergo & ipſe diabolus,licet non qualis nunc eſt, ſed bonus, qualis à domino quondam creatus, & deo ſemper pro omnipotentiæ ditione ſubiectus, domini erat.

4 Quid eſt quod cūm aliquanta hic dominus vindicet,non vindicat omnia, Vindicat aliquanta,vt intelligatur humanarum rerum agere curam.Non vindicat omnia,vt agnoſcatur terribile cunctis adhuc futurum eſſe iudicium.

5 Vmbram Samuelis Phytoniſſa quemadmodū potuit euocare? Aut falſam tum vmbram videntibus diabolus oſtendit:aut ſi fuit vera, tamen ei licuiſſe credendū eſt, quantum domino permittente conceſſum eſt. Nec mirum pro quibuſdam reconditis arcaniſq; cauſis, vel pro manifeſtatione probationum diabolo iſta permitti,cum & ſaluatorem conſtituerit in pinna templi: & Iob petierit acceperitque tentandum.

6 Cùm factum non ſit:quomodo oranti Ezechię quindecim anni,quaſi ad præfinitum vitæ tempus adduntur? Quia vtique vrgebatur Ezechias extremis non fati decreto,ſed Dei euocatione atque iudicio. In tantum autē vitæ anni prius non fuerant conſtituti, vt per ſupplicationem intelligātur adiecti.

1 Quomodo accipiēdū eſt quod Micheas propheta ait, *Ecce dominus exit de loco*

loco sancto suo,& descendet, & inascendet super excelsa terræ? Descēdere dominus dicitur,quoniā habere cum fragilitatis humanę euidēter indiciis dignātissimę pietatis ostēditur. Sic & Angeli per illā Iacob scalā ascēdentes descēdentésq; terrenorum visitationem,non ruinam descendentium indicant Angelorum. Sic & excelsiores iustitia viri descendere putantur,si quando condescendunt inferioribus sanctæ charitatis instinctu.

2. Quid intelligendum est in Cantico Esaiæ Prophetæ,cum dicit, *Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.* Alij hoc canticum à Spiritu sancto cantari putant. Alij propheta Spiritu sancto cantari putant. Alij,Propheta Spiritu sancto vacuus non erat. Cantat autem in planctu vineæ suæ quæ est domus Israël, aut dilectus Iesus Christus est. Ipsi enim dictum est,tu es filius meus dilectus.Ipsum etiam patruelem appellat,quod ex eadem sit stirpe progenitus. Hæc ergo vinea ipsi plantata est in cornu,quod est,in sublimitate atq; virtute. Qui dilectus & filius eius olei,eo quod vnctus sit,vnde & Christus vocatur,vel quia omni mūdo tanquā splēdidū lumen illuxerit,in hoc cantico vnā iustitiā appellat,& spinas iniquitatē.

3 In Esaiæ visione,cum vidit Dominum sedentem super solium,qui intellectus est de eo quod ait,*Duo Seraphim stabāt super illud,sex alæ vni, & sex alæ alteri. Duabus velabant faciē eius,& duabus velabāt pedes eius,& clamabāt alter ad alterum, & dicebant, Sanctus,Sanctus,Sanctus Dominus Deus exercituum.* In hac visione Ioannes Euangelista Dominum Iesum Christum ab Esaia visum esse testatur,dicens,Hæc dixit Esaias, quoniam vidit gloriam eius, & locutus est de eo. Primùm ergo hic quæritur quomodo Seraphin circa Domini thronum stantes pariter & volare dicantur?Bene hoc sermone mystico propheta depromit: quia Deo astare,idem quod volare, & in sublime exaltare se debet qui festinat obtutibus apparere diuinis.Quod verò Seraphim alis suis faciem operire indicantur,hoc idcirco,quia neque hominum quisquam, neque vlla creatura diuinæ maiestatis lumen cōtemplari vt est,potest facie ad faciem.Faciem ergo & pedes velant:eo quod nobis & ante mundum præterita, & post mundū futura celentur.Alæ quoque Seraphin indicāt diuini mysterij velocitatē,quæ ideo singulis senæ sunt:quia sex tantùm in mundo, quæ sex diebus sunt facta.Quod verò alter ad alterū clamant & dicunt*Sanctus,sanctus,sanctus dominus Deus exercituum*,vnam ostendunt diuinitatem,in mysterio Trinitatis.

4 Quid respondebimus eis qui dicunt nobis,Quid fecerunt Iudæi si credere non potuerunt?quia necesse fuit vt sermo Esaiæ Prophetæ impleretur, dicentis:*Excæcauit oculos eorum,& indurauit cor eorum,vt non videant oculis,& intelligant corde,& conuertantur,& sanem illos?*Propheta hoc prædixit:quia Deus hoc futurum esse præsciuit Neque enim potest ad peccatum compellere Deus,cui non potest placere peccatum.In his ergo non prædestinatio diuina intelligenda est, sed præscientia. De hoc in Euangelio scribitur, Propterea non poterant credere:quia iterum dixit Esaias:*Excæcauit oculos eorum & indurauit cor eorum,* & reliqua: Non poterant credere ita dicitur, sicut & nos sæpè aliqua dicimur non posse quia nolumus. Et de Pharaone scribitur. *In hoc ipsum excitaui te,vt ostendam in te virtutem meam.* Neque enim dixit: In hoc te feci vt talis esses,sed in hoc te elegi & suscitaui,cum iam te talem ipse fecisses.Ergo & hic excæcati eorum oculi:& induratum cor esse dicitur:quia iam se ipsi hac cæcitate dignos effecerant. Excæcat autem & indurat Dominus peccatorem deserendo & non adiuuando. Si cui autem sensus hic profundissimæ quæstionis minus fecerit, contremiscat mecum & dicat: *Iudicia Domi-*

ni abyssus multa. Quia iudicia Dei semper iusta sunt: sed frequenter occulta.
4 Quid est illud quod scribitur: *Sicut sponso imposuit mihi mitram & sicut sponsam ornauit me ornamento*: Quomodo idem sponsus & sponsa: A capite ad corpus transitum fecit. Caput enim Christus est: corpus Ecclesia. Sed tamen vtrumque esse constat in Christo. Notanda verò & tenenda regula hæc, quæ in prophetis frequenter incurrit, generans ignorantibus obscuritatem, cum aut de capite ad corpus, aut de corpore ad caput se prophetiæ ordo conuertit.
5 *Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum.* Quomodo hoc intelligi potest, cum vtique Deum incorporeum esse credamus: Secundum consuetudinem elocutionis nostræ videtur habitum designare regnantis, vt intelligatur Deus vel habitare cœlestia, vel subiecta habere terrena.
6 Qua causa scribitur. *In die illa magna tribulationis nemo liberabitur nisi Noe, Daniel, & Iob*: cum vtique quando ista Ezechiel Propheta dicebat, solus forsitan Daniel in corpore fuerit duobus aliis iam tunc in pace dormientibus, vel carnis nexibus absolutis? In his tribus sanctis tria hominum genera significari videntur, quæ liberanda in die illa magnæ tribulationis à periculis promittuntur. In Noe enim gubernatores Ecclesiæ præfigurantur. In Daniele sancti, continentiámque diligentes. In Iob, coniugati, & iustitiam diligentes.
7 Quid significat illud quod dicitur in Propheta: *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.* Durum cor & inobediens, lapidei testificatione demonstrat. Carnei verò significatione cordis, molle ostendit ac docile, & quod insinuatam possit recipere compunctionem.
1 Quid est quod scribitur in Paralipomenon, *Quæ habitabat in Hierusalem in secunda?* In secunda, scilicet parte. Ezechias enim secundùm Hierusalem murum fecit, filiúsque eius Manasses tertium. Habitabat ergo hæc de qua scribitur, in secunda parte ciuitatis.
2 Arcam Domini, in qua erant duæ tabulæ testamenti, quo ablatam esse credendum est: Legimus in Paralipomenon Iosiam regem Iudaicum in Hierusalem cum faceret pascha domino, ad Leuitas ita locutum esse: Ponite arcam in sanctuario templi quod ædificauit Salomon filius Dauid rex Israël, nequaquam enim eam vltra potabitis. Hoc loco vltra intelligere quidam volunt, quod Iosias futuram præuidens captiuitatem, arcam Domini (incertum tamen quo tunc loco) curarit abscondi.
3 Quid inter Holocaustum & hostiam interest: Quam hostiæ partem sacerdotes edebant: holocaustum vero erat hostia integra atque perfecta: quia tota in oblatione sacrificij igni dabatur. Hostiæ quoque pacificæ appellabantur, quibus vesci populus solebat.
1 Cùm primus Psalmus primis illis versiculis impium peccatorem hæreticum discreuerit: quid sibi vult illa sub ipso psalmi fine conclusio, in qua ait *Ideò non resurgunt impij in iudicio?* Psalmi huius initium de discretione meriti est: & finis de discretione iudicij: in quo ostendit, quod homo absque dubio omnis resurgat: scilicet iustus vt iudicet: peccator vt iudicetur: impius vt puniatur. Neque enim tunc iudicabitur iam iudicatus: secundum quod scriptum est. *Qui autem non credit iam iudicatus est.*
2 Cum passio in Deum non cadat, quid est quod sæpè in scripturis ira Dei & furor dicitur: Scripturę consuetudo est vt ira pro vltione ponatur. Est enim ira secundum hominem, vindicta secundum deum, & furor secundum animum patientis: non secundùm iustitiam iudicantis. Hinc & illud est quod ponitur in

in Propheta, *Dominus creans mala*. Mala autem sunt iuxta æquitatem eius qui decernit.

3 Quid sibi vult illud quod frequenter Psalmorum titulis inscribitur. *Infinem Psalmus Dauid?* Quam psalmi in finem bonorum repromissionem respiciant: vel quod de aqua Iudæi obtinere se posse in principio crediderunt: nos consequamur in Christo, quem venisse confitemur in fine.

4 Quomodo intelligendum est quod scribitur: *Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum?* Casta dicuntur eloquia Dei, ideo quod nullo sunt adulterata mendacio, & ad vicem argenti quod examinatur igne septemplici, spiritus igne mundetur.

5 *Non congregabo* (inquit) *conuenticula eorum de sanguinibus.* Cùm vtique de sanguine magis latinum sonasset, quam ob causam de sanguinibus, contra regulam latinitatis inscribitur? In græco hæmaton legitur, id est plurali numero sanguinem significans: cuius proprietatis fidem etiam in latinum plurali numero translator expressit.

6 Cùm in psalmo scriptum sit: *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem,* quomodo iterum in alio psalmo scribetur, *Quæ vtilitas in sanguine meo, dū descendero in corruptionem?* Descendere se in corruptionem Saluator Prophetæ voce pronunciat, dum clauorum adfigentium irruptione penetratur. Rursus non dedit dominus sanctum suum videre corruptionem: quia corruptionem carnis Christi celeri resurrectione præuenit.

7 Quid est quod dicit Propheta de inimicis suis, *Adipem suum concluserunt?* Adeps concluditur impiorum, cum impinguati sensu, & incrassati iniquitate, recedunt vel à iustitia, vel à præceptis Dei. Et idcircò dicit alio loco: *Egredietur ex adipe iniquitas eorum.* Manna verò, id est cœlestis cibus, tenuis est, & eorum aptus est alimoniæ, qui subtilitate sensuum vigent.

8 Quid sentiendum est, de hoc quod scribitur, *De absconditis adimpletus est venter eorum.* Saturati sunt porcina, & reliquerunt, quæ superfuerant, paruulis suis: Supra petiit vt Iudæi à paucis diuiderentur, id est à iustis: quia multi vocati, pauci autem electi. Nunc autem hos ipsos priùs absconditis diuinæ legis instructos, porcina sua, id dogmatum postea immunditia saturatos, dum negant Christum, eandem impietatem dicit etiam ad suos posteros transmisisse.

9 Qualiter intelligendum est, *Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam? Dies diei eructat verbum,* dum Apostoli credentibus adnunciat Saluatorem. *Nox nocti indicat scientiam,* dum Iudas iudæis doctrinam praui sensus infundit. Aut certè dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat sciētiam, dum omni vtique die & nocte annunciatione fidelium verbum & scientia propagatur.

10 *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Quæ hic intelligenda discretio est: In via correptio declaratur: in baculo consolatio.

11 Cùm animalia non absque sensu sint: quomodo in Psalmo dicitur, *Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus?* Quia animalibus sensus est, in hominibus intellectus.

12 Cùm de iumentis sicut de bobus cura non sit Deo, quomodo psalmus ait, *Homines & iumenta saluabis domine?* Homines appellauit rationis capaces, iumenta rationis expertes. Saluandos verò confirmat illos per præsentem conuersationem, hos per futuram conuersationem.

13 Qualiter accipiendum est quod scribitur: *Remitte mihi vt refrigerer*

prinsquam abeam, & amplius non ero? Sensus hic de superioribus versibus manifestatur. Supra enim dixerat: *Quia incola ego sum apud te in terra, & peregrinus sicut omnes patres mei, remitte mihi vt refrigerer priusquam abeam: & amplius non ero. Amplius non ero,* subauditur illud quod superius dixit, peregrinus. Cæterum manifestum est quod erit, qui supra peregrinum appellando, patriam in qua futurus sit, habere declarat.

14 Quid indicat illud legitur in Psalm. *In capite libri scriptum est de me?* Ex persona hoc dicitur Saluatoris, de quo scribitur, *In principio creauit Deus cœlum & terram,* id est in filio. Aut certè illud, *In principio erat verbum: & verbum erat apud Deum: & Deus erat verbum.*

15 *Abyssus abyssum inuocat* (inquit) *in voce cataractarum tuarum.* Quomodo istud intelligendum est: Non immeritò abyssus appellatur diuinarum scripturarum profundū. Et ideò in voce cataractarum abyssus inuocat, cum vetus testamentum, nouum annunciat: vel nouum testamentum, vetus in testimonium vocat in vocibus prophetarum.

16 Quid intelligendum hoc est ex hoc quod scribitur, *Pro patribus tuis nati sunt filij?* Id est, quod temporum successione redditi pro Prophetis Apostoli.

17 *Frater non redimit, redimit homo.* Quid de hoc loco sentiēdum est: Quam non redemerit Moyses, redemerit Christus.

18 Quomodo accipiendum est illud quod Dauid clamat ad Dominum dicens, *Tibi soli peccaui?* Soli peccatur Deo: quia vtique ipse solus sit absque peccato: & ita iustificatus vincit etiam dum iudicatur: id est, vel Christus in passione, vel secundum illud quod Propheta dicit, *Et venite iudicemur, dicit dominus.*

19 *Viri,* inquit, *sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Quid hic sentiendum est: Non dimidiant dies suos hi qui immatura morte rapiuntur. Hac ratione etiam illud intelligere possumus: *Ne rapias me in dimidio dierum meorum.* Et aliter, *non dimidiant dies suos qui ad Dei satisfactionem non conferunt vel vitæ suæ finem.*

20 Quid interior sensus eloquitur de hoc quod scribitur, *Priusquam producant spinæ vestræ rhamnum?* Id est priusquam se peccata vestra consumment.

21 Iustus quomodo lauat manus suas in sanguine peccatoris: Cùm tribuitur vindicta de impiis, non hoc procurantibus sanctis: quia post delicta atque exitum peccatorum: iustorum clarius vita atque opera resplendent.

22 Quomodo accipiendum est illud quod in psalm. legitur. *Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem?* Non tam maledicentis animo istud dicitur, quam correctionem, emendationemque peccantium desiderantis, id est vt in præsenti potiùs vita correpti, non abutantur diuina patientia vsque ad futuram pœnarum acerbitatem.

23 *Semel locutus est Deus, duo hæc audiui.* Quid intelligendum est? Semel hic non ad numerum referendum est, sed ad firmitatem. Quæ autem sunt illa duo quæ domino adiacent: Et posse omnia, & velle misereri. Et aliter. *Semel locutus est Deus,* scilicet in lege. Nam in Euangelio non alia pręcipit: quia non legem soluere, sed adimplere.

34 Quid est quod scribitur, *Transiuimus per ignem & aquam: & induxisti nos in refrigerium?* Ignem & aquam persecutiones indicant atque martyrium. Aliqui hic aquam baptismum intelligendum putant: & ignem spiritum sanctum: qui infusus peccata tanquam ignis exurat. Et hinc est quod scribitur,

Digitized by Google

scribitur, Dominus Deus vester ignis vrens est.

35 Quid dicit illud quod legitur: *Iter facite ei qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi?* Viam bonorum actuum præparate illi qui supergressus est occasum morte deuicta.

36 *Pluuiam inquit voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: tu verò perfecisti eam, animalia tua habitabunt in ea.* Quis huius loci sensus est? Pluuia hic secundum litteram manna, secundum anagogen mandata intelligenda sunt, quæ mandata vel lex licet infirmata videatur transgressionibus Iudęorum: gratia tamen Euangelij ostenditur esse completa: in qua nunc animalia, id est gentes habitant atque consistunt.

37 Quæ intelligentia est in hoc loco quod legimus, *Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ: & posteriora dorsi eius in specie auri?* In hoc loco de Apostolis optat Propheta vt vsque ad transitum perseuerent credentes in testamentis duobus. In columba autem spiritus sanctus, in posterioribus occultior intellectus, in argento splendens historia scripturarum, in auro interior vel pretiosior sensus ostenditur.

38 Dixit Dominus, *ex Basan conuertam: conuertam in profundum maris: vt intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Quid hic sequimur?* Basan in latino confusio sonat. Ergo Dominus nosmet de confusione conuertit, quæ est in cruce eius: in qua cruce sanguine pedem suum tinxit, clamantibus Iudæis vt crucifigeretur, instinctu inimicorum, id est dęmonum. Ab ipso autem saluatore hoc totum venit: quia omnia hæc propria voluntate sustinuit.

39 Quos illos accipiemus principes Zabulon vel principes Neptalim? Petrum Apostolum vel Andream qui ex iisdem tribubus sunt vocati: sicut & supra Beniamin nomine Apostolum Paulum oportet intelligi.

30 Quid indicat quod legitur: *Posuerunt signa sua signa: & non cognouerunt, sicut in exitu super summa?* Quàm Babylonij victoria insolentes effecti, ita exposuerunt signa in Dei templo, sicut constitui trophæum solet super fornices introitusque portarum.

31 Quid est quod scribitur: *Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ?* Iudæam dixit, in qua Christus liberauit per crucem mundum: quam aliqui vmbilicum terræ appellandam arbitrantur. Et aliter, *operatus est salutem in medio terræ*, id est, in vtero virginali.

32 Quid est quod legimus: *Quia calix in manu Domini vini meri plenus est mixto: & inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fex eius non est exinanita?* Calix Domini mixtus misericordia & iudicio, inclinatur ex hoc in illud, cum de misericordia in iudicium diuina seueritate transitur. Fex autem eius ideò non est exinanita: quia adhuc vltimum iudicium reseruatur.

33 Quæ significantia est eius quod scribitur: Et reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi? Pulchrè hic ostenditur quod Deus puritate mentis velut quadam festiuitate lætetur.

34 *Vox (inquit) tonitrui tui in rota.* Quid hinc sentiendum est? Rotam hic ipsum dixit orbem terræ: eo quod intra eiusdem orbis rotam circunferant tonitrua mugitum.

35 Quid intelligendum est de hoc quod scribitur: *Et percussit inimicos suos in posteriora?* Secũdum literam vlcerum illorum fit commemoratio, quibus sunt Allophyli in posteriora percussi, secundum interiorem verò sensum percutiuntur inimici Dei in posteriora: cùm à Domino iudicio puniũtur extremo.

Digitized by Google

36 Quem significat dicens, *Exterminauit eam aper de silua: & singularis ferus depastus est eam?* Aprum hic Vespasianum, vt quidam dicunt, vult intelligi, qui Iudæos bello vastauit. Singularem ferum, Titum Vespasiani filium, qui Hierusalem oppugnatione consumpsit.
37 Legimus in psal. *Israël si audias me, non erit in te Deus recens.* Quomodo istud accipiemus? Idola vel Antichristum refutandum esse pronunciat. Christus autem Deus recens non erat: licèt mundo per carnem nostris temporibus illuxerit. Nam in principio erat apud Deum Deus verbum, ipse creans hominem ad similitudinem Dei: quique diuersis vicibus atque temporibus Abrahæ vel patribus nostris semper apparuit.
38 Qualiter hoc accipiendum est quod Psal. ait, *Deus stetit in synagoga Deorum?* Id est, in congregatione sanctorum. Dominus autem noster sanctos suos vt regni sui, ita etiam nominis sui participatione donauit, vnde & ad Moysen dicit, *Dedi te Pharoni in Deum.* Compellantur ergo nomine Dei, qui appellantur & filij Dei. Nec mirum pro illa ineffabili diuinæ benignitatis indulgentia si voluerit, vt homo appellaretur Deus: cùm Deus appellatus sit homo.
39 Quid hic sentiendum est, *Iustitia & pax osculatæ sunt se?* Quàm se lex & gratia coniunxerint per mediatorem Dominum nostrum Iesum Christum, qui fecit vtraque vnum.
40 Qualiter accipiendum est quod legimus, *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob?* Quàm Dominus vmbraculis synagogæ, Ecclesiæ munimenta prætulerit.
41 *Mater Sion dicet: homo & homo natus est in ea: & ipse fundauit eam altissimus.* Quid hic sequemur? Mater Sion, vt quidam volunt, Maria significatur, in qua natus est homo Christus, ipsius quoque matris creator. Sciendum tamen melius & secundum Hebræum verius dici, *Nunquid Sion dicet, homo & homo natus est in ea: & ipse fundauit eam altissimus.* Et est sensus hic, Quis hoc hominum nunciare possit? sicut & illud. Aut brachium Domini cui reuelatum est? Ergo hoc dicit: quod nullus hominum enunciare possit quia saluetur Sion in homine qui natus sit in ea. Ipse est autem homo altissimus qui fundauit eam. Et notandum est quod etiam filius altissimus appelletur.
42 Quid hic intelligendum est vbi scribitur: *Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber?* Christus vtique inter mortuos liber, qui absque peccato inter peccatores apparuit.
43 Quæ est terra illa obliuionis de qua dicitur: *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua: & iustitia tua in terra obliuionis?* Rectissimè appellatur obliuionis terra, imperiorum à Domino derelicta. Et aliter terra obliuionis etiam in illo accipi potest quod dicitur, *Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?*
44 Quomodo iuuentus aquilæ renouatur, secundùm illud quod legimus, *Renouabitur sicut iuuentus tua?* Aquilę dicuntur nimia senectute implumes fieri: & nido relatæ, vicissim pullis suis ministrantibus pasci, donec deterso senio veterno, recipiant cum pennis vsum volandi. Secundum anagogen autem iuuentus nostra vel baptismo vel resurrectione renouatur.
45 *Abyssus (inquit) sicut pallium amictus eius.* Quid hic sequemur? Non bene plerique arbitrantur abyssum hic amictum Dei appellari, quin potiùs amictum terræ dici, ipse superiorum versuum ordo declarat, eo quod terra ipsa abysso quasi quodam pallio circundata vel circunfusa veletur.

46 Quo

46 Quomodo stant super montes aquæ, quia scriptum est, *Super montes stabunt aquæ:* Vtique cum aut plenæ aquis nubes super montes dependent: aut cum in mari vndæ ad montium instar excitantur.

47 Quid sentiendum est in hoc quod legimus: *Draco iste quem formasti ad illudendum ei:* Draco iste diabolus est: sed ante formatus est à domino priusquam nomen diaboli, voluntariæ nequitiæ transiret instinctu. Hunc Esaias propheta à paruulis describit illudi.

48 Qua ratione intelligendum est quod scribitur, *Ferrum pertransiit animam eius:* Christus hic manifestissimè designatur, eo quod resurgendo adfigentium clauorum dolorem cruciatúsque superauerit. Potest hic ferrum & tribulatio duræ necessitatis intelligi: quia animam dixit. Aliquando tamen anima in scripturis etiam pro præsenti vita appellatur, *vt in Euangelio, Nonne anima plus est quam esca.*

49 Quid inter psalmum & canticum interest? quam psalterio appellatur, at verò canticum ex voce profertur: & quod canticum pro scientia, pro opere verò psalmus accipitur. Psalmus ergo ad actualem, id est practicen: canticum verò ad contemplatiuam id est ad theoricam refertur.

50 *Iurauit dominus, nec pænitebit eum* quomodo iurat dominus? Iurare domini est immutabiliter promittere. Rectè igitur istud commutatio sermonis vsurpat: eo quòd promissio eius, sacramenti obtineat firmitatem.

51 quid indicat illud quod scribitur: *De torrente in via bibit propterea exaltabit caput:* Ad personam Christi ista referenda sunt: quia de torrente, id est de passione: in via, id est in sæculo bibit. *Propterea Deus exaltauit caput eius: & donauit illi nomen quod est super omne nomen.*

52 quindecim psalmi illi quam ob causam cantico graduum prænotantur? quindecim quondam gradibus sicut ostendit historia, ascendebatur in templum, atque hi psalmi quindecim, cantici graduum inscriptione signantur, quod nos per quosdam profectus ad sublimes spiritalium rerum prouectiones perducant.

53 *Sagittæ inquit, potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.* quæ huius versus intelligentia est? Sagittæ potentis, sunt verba Domini: quæ charitate eius corda nostra configunt. Carbones verò desolatorij sunt qui peccata desolent: secundum illum carbonem Esaiæ prophetæ, qui ad labia eiusdem defertur vt purget vitia quæ contraxerat vel loquendo, vel ob timorem tacendo.

54 quid sibi vult quod scribuntur: *Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit, Israel:* Dormire interdum in scripturis Dominus dicitur, cum in nobis potius fides dormit, & dormitātem infidelem relinquit. Nescit verò ille deesse quærentibus: sed non nouit dormire vigilantibus.

55 Legimus in psalm. de Hierusalem, *Cuius participatio eius in idipsum.* quid hic sequimur? quam diuersæ partes vnam construant ciuitatem, vel diuersa membra vnum domini corpus efficiant.

56 Quid sentiendum est de eo vbi dicitur, Forsitan pertransisset anima nostra aquam immensam? Pro forsitan, in græco scriptum est *ara*, quod latinè manifestius interpretamur *putas*, vt sit sensus iste: Putas pertransisset anima nostra aquam immensam: nisi dominus fuisset in nobis?

57 Quid significat quod scribitur, *Cõuertere domine captiuitatem nostram, sicut torrēs in austro:* Exultātis animę vox est, ex vitiorũ vinculis in libertatē cõuersioneq; redeũtis, quę postulat vt ita diuinæ miserationis aspiratione ex peccatorũ captiuitate saluetur: sicut cõstricti glacie torrētes, austri tēpore soluũtur.

Digitized by Google

58 Qualiter intelligendum est illud. *Ecce hæreditas domini, filij merces, fructus ventris. Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij excussorum:* De futuris se ibi loqui Propheta significat: qui post illam sessionem, fingendi tempus declarat: id est postea quam dederit dilectis suis somnum: ostendit quia futura sit resurrectio illa sanctorum, dum dicit: *Ecce hæreditas domini, filij merces fructus ventris.* Ipsa itaque domini est hæreditas in filiis, quam pro mercede fructus ventris adeptus est: quia saluator fructus est ventris, cuius vtique merces, vt ei gentes hæreditas sint: quas per fidem generat in filios. Sagittæ autem Apostoli rectè appellantur: qui orbem terræ quasi volatu peragrantes, doctrina sua infidelium corda penetrarunt. Quos filios excussorum, id est prophetarum, optimè Propheta designat. Nam vtique cum in prophetia sua excutiuntur prophetæ: quid aliud in illis nisi inuenti Apostoli manifestantur? Excussis itaque prophetis: quia Apostoli ab illis generati sunt: rectè appellantur filij excussorum.

59 Quid est quod legimus: *Sicut ablactatum est super matre sua, ita retribues in animam meam:* Animæ nostræ ablactatio est cum ab ignorantiæ infantia ad perfectum cibum vitæ, consummatione sensus erigitur. Supra dixerat: *Si non humiliter sentiebam*, id est, si non humilia & terrena cogitabam: *Sed exaltaui animam meam*, hoc est, sed ad cœlestia mente contendi, hæc mihi fiat retributio, vt animam meam intellectus consummatio consequatur.

60 *Beatus (inquit) qui restituet tibi quod restituisti nobis.* Quid hic intelligendum est: Psalm. hic & de captiuitate Iudæorum, cum in Babylonem ducti sunt & de peccatoribus qui expulsi ab Ecclesia confusioni traduntur, intelligi potest. Hic ergo secundùm historiam, vt quidam opinantur, significatur Cyrus rex, qui hanc restitutionem subuersa Babylone restituit, & vsque ad paruulos eius illic omni internecione desæuit. Interiore verò sensu Babyloniæ vicem ille restituit, qui eam captiuam ducit, quæ se prius habuerat peccati lege captiuam, & exordia vitiorum ad petram quæ est Christus, elidit.

61 Sæpè in scripturis dicitur: *Confitebor tibi domino.* Qualiter hoc intelligendum est: Non semper pœnitentiam videtur significare confessio. Nam confitebor interdum ponitur pro laudabo, vel pro gratias agam vel pro glorificabo deum.

62 *Imperfectum meum viderunt oculi tui. & in libro tuo omnes scribentur.* Quæ hic significantia est: Oculi Dei imperfectum nostrum vident: quia Deus hominem etiam priusquam formetur, agnoscit: Et aliter, Imperfectum nostrum vident oculi Dei: quia cogitationes nostras etiam antequam perficiantur, introspicit. In libro autem eius scribuntur omnes: quia omnes homines non absque eius voluntate nascuntur: vel quia omnes voluntates nostræ apud eum plenissimè describuntur, Sequitur autem, *Die replebuntur, & nemo in eis.* Die, id est Christo replebuntur: ac præter Christum nemo in eis erit: quia Deo pleni, ea quæ Dei non sunt, recipere non possunt.

63 Qui sunt pulli coruorum de quibus scribuntur: Et pullis coruorum inuocantibus eum: Fideles filios significat de infidelibus procreatos.

64 Quid indicatur in hoc quod legimus, *Ante faciem frigoris eius quis subsistet:* Tentationum per hæc frigus ostenditur.

75 Qua ratione appellantur ancipites illi sanctorum gladij, de quibus scribitur, *Et gladij ancipites in manibus eorum:* Gladiis ancipites dicuntur, quod in iudicio corpus atque animam punire simul possunt. Et aliter, quod puniant & supplicio præsentis pœnæ, & metu futuræ. Et hinc est illud quod

Digitized by

quod in eodem psalmo canitur Domino canticum nouum, quod qui mundi purgamenta creduntur, de nationibus ac regibus iudicabunt.

De prouerbiis Salomonis.

1 Ceruus amicitiæ & pullus gratiarum fabuletur tecum. Quid sequemur? Ceruum amicitiæ accipiendum hic quidam putant Christum, totius dilectionis & charitatis magistrum, pullum gratiarum, Spiritum sanctum, qui sit omnium gratiarum, id est charismatum distributor. Admonemur ergo ex hoc, vt semper Christi vel Spiritus sancti solatia requiramus.

2 Quid est quod scribitur, *Septies cadit iustus & resurgit?* In sermone vtique, aut in cogitatione, cum labitur. Aut certè intra septiformis Spiritus gratiam cum delinquit. Quidam propter septem dies, per quos vitæ humanæ cursus reuoluitur; septies hic dictum esse confirmant, eo quod absque peccato vitæ ipsius cursus esse non possit.

3 De Ecclesiaste. quid est quod in Ecclesiaste legimus. *Florebit amigdalum, impiguabitur locusta & dissipabitur capparis: qui ibit homo in domum æternitatis suæ.* Tradunt per hæc, humanorum membrorum fieri significantiam. Nam in flore amygdali, canos capillos: in impinguatione locustæ, tumorem pedum in dissipatione capparis, concupiscentiæ frigus ostendi: quæ cum seni in postremo ætatis tempore acciderint, tunc necesse est ire in terram: id est quasi in æternitatis suæ domum redeat. Bene tamen hæc æternitatis domus etiam illa in futurum terra accipitur, de qua scriptum est, *Placebo Domino in regione viuorum.*

4 De Cantico canticorum. quid est illud quod in Ecclesia canitur, *Fusca sum & speciosa filia Hierusalem.* Si fusca, quomodo speciosa: quia ante examinationem sui Ecclesia scribitur pro diuersitate in se consistentium, bipertita esse. In sanctis speciosa est: in peccatoribus fusca: sicut & Hierusalem modo sanctam ciuitatem scriptura compellat, modo peccatricem.

5 Nomen patruelis quid sibi vult in canticis canticorum: Ecclesia, cuius nomine illic ad Saluatorem ista dicuntur, fratruelem vocat Christum, qui sit filius Synagogæ. Et quia Ecclesiam Synagogæ sororem in sacris litteris nostri interdum sentire voluerunt: idcircò secundùm quandam scripturæ elocutionem Christus Ecclesiæ fratruelis appellatur & sponsus.

1 De Euanggelio Matthæi quam ob causam in propheta Euangelistæ quatuor, diuersa animalium specie designantur: Matthæus, hominis obtinet formam: quia à natiuitate hominis orditur, dicens, *Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham.* Marcus, leonis specie præfiguratur, eo quod vt leo ingenti intulit voce, *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini.* Lucas adnunciatur in vitulo: quod à sacrificiis vel à sacerdotibus sumat exordium: ita scribens: Fuit in diebus Herodis Regis Iudeæ, sacerdos quidam nomine Zacharias. Ioannes, aquila prænotatur, quia spiritu euolans ad superna, tanquam de sublimi profert, dicens. *In principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.*

2 quomodo accipiendum est quod Dominus Iesus Christus Dauid filius dicitur, cum vtique natus non sit ex Ioseph, qui ex Dauid stirpe descendit: In coniugium tunc Iudæi, secundùm legem, de sanguinitate proximas assumebant. Nec dubitandum est quin hac ratione etiam Maria ex eadem tribu veniens, sicut Ioseph, ex Dauid stirpe processerit. Ideo autem per generationem Ioseph, origo Mariæ significatur: quia consuetudo scripturarum est, virorum

potiùs quam fœminarum seriem in generatione contexere. Cuius Mariæ quia cognata(sicut legitur)fuit Elizabeth,quæ fuisse scribitur de filiabus Aaron,manifestissimum est,quod in Christo secundum carnem ex vtroque genere conuenerit regum scilicet sacerdotúmque successio.

3 Euangelista Matthæus, Ioseph genitum ex Iacob dicit,& quomodo Lucas eum ex Heli fuisse commemorat,Ideo quod alter secundum naturam, alter ei secundum legem pater fuerit .Consuetudo namque apud eos ex lege erat,vt defuncti fratris vxorem,ad suscitandum semen,superstes frater acciperes.Iacob ergo atque Heli,vterini fratres fuerunt quorum superiore defuncto posterior vsus est ex lege coniugio. In eorum commemoratione, Matthæus, Ioseph prosapiam per regiam originem texuit,Lucas generationẽ eius sacerdotali successione deduxit.Pater tamen Ioseph secũdum naturam haud dubiè Iacob fuit.

4 quare in Euangelio Maria Ioseph coniunx dicitur : Consuetudo est scripturarum vt etiam sponsas appellent vxores.

5 Quid est quod legimus , *Ipse nos baptizabit spiritu sancto & igni:* quia per Spiritum sanctum vel peccata exuruntur in nobis,vel sanctificatio tribuitur, vel charitatis in passionibus tolerandis feruor accenditur.Aut certè quia spiritu baptizati,diuino iudicio examinabimur.Sunt qui dicunt Apostolos Spiritu sancto baptizatos esse,cum super eos ignis apparuit.

5 Qualiter accipiendum est de columbæ illius corpore in qua ad Saluatorem Spiritus sancti patuit manifesta descensio:Vtrum ante iam fuerit , an ad tempus factum subito apparuerit:Vtique ad tempus ostensum est. Nam vt signum visibile sancti Spiritus qui erat inuisibilis monstraretur:verum quidem corpus columbæ illius per diuinam potentiam , sed in tempore factum , ad horam apparuisse,ac deinceps destitisse,credendum est. Angeli verò , cum se humanis offerũt oculis,credũtur(vt quorũdã opinio est)ex isto crassiore aere id est vicino terris , ad præsẽs corpus assumere. Porrò autẽ vocem aliquã ita putãtur exprimere,cũ illisus huic aeri ictus tãquã palato verborũ sonũ reddit.

7 Iustis promittitur regnum cœlorum,& quomodo etiam hoc dicitur,quoniam ipsi possidebunt terram:quia nouum cœlum & noua terra in futuro repromittitur iustis,vt tunc cum Deo sicut Angeli vtrumque possideant.

8 Cum dicit Saluator,*Tyrum & Sydonem pœnitentiam agere potuisse,si in eis diuinarum apparuissent signa virtutum:*quapropter illic facta non sunt, quæ salutem fuissent credentibus allatura:quia Dominus ac Saluator pro diuina dispensatione non venerat nisi ad oues quæ perierant domus Israel. Et quid est quod non venerat nisi ad oues domus Israel:quia inter reliquas vsquequaque nationes,specialiùs vnum Deum Israël coluit:atque vt ita dixerim,peculiaris Dei quondam populus fuit,ob merita Abrahæ ac patriarcharum, vel Dauid, quibus Christus propriè repromissus,atque ex eorum stirpe descendens, inde ipsam carnem in qua terris apparuit , assumpsit. Sed tamen quia virtutes postea & in gentibus factæ sunt:ita testimonium hoc intelligi potest, vbi dicit, Non veni nisi,subaudiatur ibi prius:vt sic & testimonij veritas,& misericordia Dei in vniuersos prompta,magis clareat.

9 In Euangelio dicit dominus & saluator noster, *Iugum meum suaue est & onus meum leue est.*Et quomodo legitur in Psalmo:*Propter verba labiorum tuorum,ego custodiui vias duras?*Equidem manifestum est quod omnes qui volunt in Christo piè viuere , persecutionem patiuntur. Sed tamen diligentibus Deum,quæ sunt dura in re præsentium,efficiuntur leuia in spe futurorum.

10 Quid

Digitized by Google

10 Quid intelligendū est loco illo in quo scribitur: *Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato?* Secundùm historiam ita intelligendum est, Ne fiat fuga vestra hyeme, id est, ne tribulatio fugæ temporis, accumuletur iniuria. Ne fiat fuga vestra sabbato: ne eo vtique die quo habere requiem vacationémque consueuistis. At verò secundum intellectum superiorem, ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato, id accipi potest, ne vos fuga illa deprædendat aut in peccatis agentes, aut à bonis operibus ociantes.

11 In eodem Matthæo scribitur, *Dico autem vobis, Non bibam à modo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum quo bibam illud nouū vobiscum in regno Patris mei.* Quid hic sequemur? Regnum Dei, vt docti interpretantur, Ecclesia est, in qua quotidie bibit sanguinem suum Christus per sanctos suos, tanquam caput in membris suis.

12 Quid causæ est quod dicitur, *A modo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, vt venientem in nubibus cœli*, & alio loco dicitur, *non visuros venientem in nubibus cœli, nisi nouissimo tātum die plangentes omnes tribus terræ*, & tunc videbunt filium hominis in nubibus cœli: Quia in hoc primo, corporis, id est ecclesiæ aduentus annunciatur per manifestationem claritatém signorum: ille verò alius aduentus, capitis est, id est ipsius Christi. In illo aduentu per membra sua Christus venit: in hoc per seipsum.

1 De Marco. Quid significat in Euangelio quod dicitur, *Qui enim habet, dabitur illi, & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab illo?* Verbi gratia, vt fidem habens, charitatem non habeat: etiam ipsa fide careat, quam fortè habere videbatur: sicut Iudæi per scripturam diuinam non intelligentes Christum, etiam ipsam quam se putabant tenere, Dei notiam perdiderunt: & filium non recipientes, etiam patrem non habent.

2 Marcus Euangelista tertia diei hora dominum significat esse crucifixum, & quomodo alius Euangelista horam sextam qua crucifixus sit, fuisse commemorat: Quia hic illam penè horam scriptis suis retulit, qua verè crucifixus est: at verò ille, horæ anterioris tempus commemorandum putauit, quo de eo Iudæis acclamantibus iudicatum est: quasi per anticipationem relationis, ea hora crucifixus sit, qua iussus est crucifigi. Sed tamen in hac ipsa passione eius sicut tenere debemus, quod ita homo ille qui assumptus sit, pro eiusdem voluntate pertulerit, vt verbum illud quod in principio apud Patrem erat, inuiolatum intemeratúmque permanserit. Ergo illud iniuriæ obnoxium fuit, quod pro humana infirmitate susceperat, illud verò incorruptum mansit quod diuinæ æternitatis possidebat.

1 De Luca. Quid est quod scribitur in Luca de Zacharia sacerdote quod esset de vice Abia: Xxiiii. sortibus in ministerium templi distributi fuerant sacerdotes, vt in ordine vicis suæ, quisque sacerdotali fungeretur officio. In hoc ergo ordine octauā sortem Abia habuit, de qua vice Zacharias sacerdos fuit.

2 Qui sunt illi qui scripturis sacris nomina antequam noscerentur, acceperint: In nouo testamento, præter Saluatorem, solùm legimus Baptistam Ioānnem. In veteri verò quatuor sunt: Isaac, Ismael, Salomon, & Iosias: qui ortu videantur iuniores quam nomine.

3 Aduentum matris domini, quo Ioannes adhuc sensu carens, in vtero potuit exultare materno: Aut matris magis sensu vel gaudio à quibusdam factum existimantur, vt etiam interioribus potuerit exultare visceribus. Aut certè si hoc ad Ioannem potiùs referri placet, inter miracula diuina reputandum est: sicut & illud, cum vox asinæ in sonum sermonis erupit.

Digitized by Google

4 In eodem Euangelio quid sibi vult illud quod legitur, *Factum est autem in sabbato secundo, primò cùm transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas: & manducabant confricantes manibus:* quidam hoc loco diem dominicum ita appellatum existimant; quod videatur secundus ab illa legali obseruatione sabbati, & primus sit Euangelicæ gratiæ celebritate. Si cui autem hoc minùs facere videtur, qui diem ipsum magis sabbati fuisse contendat, quia scriptum sit de eo. quid facitis quod non licet in sabbatis: potest forsitan & ipse nihilominus dies sabbati ita ex hoc intelligi, vt nunc obseruatione nostra secundus sit, qui primus quondam fuerit obseruatione iudaica, rectissimè enim dies primus, dies dominicus deputatur.
5 quomodo visionem illam in qua assumptis tribus disciplinis glorificatus est, Lucas post octo, alij verò Euangelistæ post sex dies subsecutam esse commemorant; Lucas qui habito domini apud discipulos sermone, post octo dies scribit visionem hanc disciplinis ostensam: & eum diem quo dominus locutus est, comprehendit, & eum quo Iesus glorificatus apparuit. Hic verò qui sex dies iudicandos putauerunt: mediis tantum atque integris diebus annumeratis, quasi semiplenum illum diem postremúmque tacuerunt.
6 Rursus in eodem dicit, *Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuisi: tres in duos, & duo in tres diuidentur, pater in filium, filius in patrem suum, mater in filiam, & filiam in matrem, socrus in nurum, & nurus in socrum suam.* Quid est quod superius quinque videatur posuisse personas, sex in subsequentibus, cum in personarum significatione subiicit, mater & socrus: Eadem intelligi potest, quæ per filiam & nurum duobus sit compellata nominibus, ac perinde & in subsequenti quinque videri potest numerus personarum.
7 In parabola Lazari & diuitis, aliquantæ quæstiones incurrunt, aut quomodo diues in tormentis sit ante iudicium, aut quomodo digitum Lazari dicat. Nunquid corpora apud inferos sunt: aut vt ipse aquam desideret, nunquid sitim corporis sentiebat: Hæc omnia secundùm eos affectus dominâtur, quos aliquando pro necessitate corporis gesserat. Cæterum ille ante iudiciũ tormentorũ sensus, quasi pro loco custodiæ inquo erat, accipiendus est. Reis quippe ipsa custodia etiam ante iudicium non est absque tormentis. In quoque quod apud Infernum Abraham videt: hæc subesse à quibusdam ratio putatur, quod omnes etiam sancti ante aduentum domini nostri Iesu Christi ad inferna, licet in refrigerij locum, descendisse dicuntur. Alij opinantur locum illum in quo Abrahã erat, ab illis inferni locis, in superioribus constitũ: propter quod dicat dominus de illo diuite, Eleuãs oculos cum esset in tormẽtis, vidit Abraham de lõgè, sinúq; ipsius Abrahæ designari illius regionis quietẽ.
8 Quomodo illud accipiendũ est quod legimus, *Regnum Dei intra vos est.* In vnoquoq; pro bonorũ malorúmq; actuum discrepantia, aut Deus regnat, aut diabolus: quia necesse est, vt cuius voluntatẽ opere curat, eius imperio videatur esse subiectus. Itaq; si iusti sunt quidẽ, Deus regnare dicendus, est, diabolus si iniusti. Potest & fide viuere, per quam Christus habitat in cordibus sanctorum suorum.
10 Quomodo in luctu Latronis Saluator dicit: *Hodie mecũ eris in Paradiso,* cùm vtiq; die illo secũdùm hominẽ corpore in terra, anima apud inferos? Potest fortè hic pro Paradiso accipi attributus quieti locus, vbi Abraham esse cum Lazaro, in Euangelio Saluator ostendit: Aut certè ita intelligendum est quod hanc promissionem dominus secundùm effectum diuinæ potestatis impleuerit, quia vbique Deum esse, noscendùm est.

1 Quadraginta & sex anni, affirmantibus Iudæis secundum Euangelium Ioannis, in ædificationem templi quomodo ostenditur impleti? Salomonem quidem septem tantum annis domum Domini ædificasse satis constat scriptura ex hoc dicente. Edificauitque eam annis septem. Quadraginta & sex verò anni in templi restauratione ponuntur, quæ habita est in diebus Esdræ post subuersionem Hierosolymæ, captiuitatemque Iudæorum. Porrò ipsa reparatio ædificandi templi diu tracta est, vicinis in circuitu nationibus opus assidua infestatione prohibentibus.

2 Quomodo Saluator assumptum hominem duxit in cœlum, aut quomodo cœlum promittitur sanctis, cum dicat, *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo.* Aut quomodo in cœlo erat, cum adhuc esset in terra? Secundum carnem in terra erat, secundùm deitatem in cœlo non deerat. Et ideò & ipse ascendit qui descēdit: quia licet assumpserit hominem, tamen homo & Deus, hoc est Christus, vna persona est, & vtique ille sit caput, sancti autem membra sint, necesse est vt sequantur membra, quo caput præcedit, vt sit in cœlo Christi corporis plenitudo.

3 Qualiter illud accipiēdum est quod scribitur, *Non enim ad mensuram Deus dat spiritum?* Hoc quidem de filio propriè intelligendum esse confirmant: quia homines, dum alij alijs plus minùsve capiunt, vtique ad mensuram scriptum accipere videntur, iuxta illud Apostoli, *Habentes autem donationem secundùm gratiam quæ data nobis est, differentes, siue prophetiam secundùm mensuram fidei, &c.* Christo vero vnigenito suo, qui etiam dat, non est spiritus ad mensuram datus, quia in eo est omnis plenitudo diuinitatis.

4 Saluator dicit, *Vos ascendite ad diem hunc, ego non ascendo ad diem festum, istum, & quomodo postea scribitur de eo,* Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum? Veritas mendacium loqui non potest: atque idcircò non aliud à Iesu factum est quam quod se pronunciauerat esse facturum. Scenophegia enim solemnitas Iudæorum non vnum diem, sed plures dies solemnitate complectitur, sicut & Paschæ festiuitas. Ergo quia dixerat. *Non ascendo ad diem festum istum:* sicut prædixerat, non ascendit. Nam & sequitur in Euangelio, *Hæc cum dixisset ipse,* hoc est Saluator, *mansit in Galilæa,* vt intelligamus in ea quidem solemnitate, sed non eundem diem fuisse, de quo postea scribitur, *Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum.* Potest & figuratè intelligi hic dies festus, ad quem Saluator se non ascensurum esse professus est, vt in se mutandam festiuitatem doceret.

5 Qualiter sentiendum est in loco illo in quo de Iesu Christo Saluatore nostro scribitur, *Nemo misit in eum manus: quia nondum venerat hora eius?* Hora eius non secundùm Mathematicos intelligendum est: sed potiùs hora illa qua ipse crucifigi, qua ipse pati vellet. Et ideò nondum venerat hora eius: quia nondum vniuersa perfecerat: quia nondum cuncta propositæ operationis impleuerat, propter quæ homines terramque visitauerat.

6 Quomodo intelligendum est quod Saluator dicit, *Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius?* Supra dixerat Dominus ad Iudæos, *Si Deus pater vester esset, diligeretis vtique me,* & postea: *Vos ex diabolo patre estis: & desideria patris vestri vultis facere.* Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo. Cùm loquitur mendacium, hic subaudiendum est, *Vnusquisque vestrum ex propriis loquitur: quia mendax est, & pater eius,* scilicet diabolus. Sunt qui ita disputant, Cùm loquitur menda-

Digitized by Google

cium, scilicet diabolus, de propriis loquitur: quia mendax est: & pater eius, hoc est, mendacij ipsius pater est: quia ab ipso videtur ortum esse mendacium: vt sicut Deus filium veritatem genuit: ita & diabolus filium genuerit falsitatem.

7 * Quomodo accipiendũ est illud quod dicitur, *Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum: & vidit, & gauisus est?* Prophetæ videntes appellabantur, ideò quod sancti Spiritus numere ea quæ cæteris erant clausa, quasi conscij futurorum videbant: inter quos Abraham Christum vidit in spiritu.

8 Dicitur in Euangelio, *Scimus quia peccatores Deus non exaudit.* Et quomodo alio loco saluator dicit, *Omnis qui petit, accipit?* Sunt qui ex hoc ita sentiunt, Ille (inquiunt) qui dixit peccatores non exaudiri, cæcus fuerat, & plenam adhuc, quasi infusus collyrio, videre non poterat veritatem. Certum est autem diuinæ misericordiæ autem patere pulsantibus. Potest & ex hac ratione intelligi quomodo Deus exaudiat peccatores: vt etiam si exaudiantur ad impetrandam propriam salutem, non exaudiantur in signis.

9 Dominus & Saluator noster quid est quod in Euangelio Ioannis dicit, *In iudicium in hunc mundum veni: vt quia non vidẽt, videant: & qui vident, cæci fiant?* Non est minima quęstio: sed nos breuiter pro necessitate quid hic doctorum opinio habeat, proferemus. Veni vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant, id est, vt hi qui se non videre confitentur, & qui medicum quærunt videant: hi verò qui se putant videre, & medicum non requirunt, in sua cæcitate permaneant. Itaque in hoc iudicium venisse dicit, quo discerneret causam credentium & incredulorum. Ergo vt qui non vident videant, potest intelligi de gentibus, qui visuri erant per fidem Et qui vident cæci fiant, accipi de Iudæis potest, qui cæcabantur per propriam infidelitatem.

10 quomodo Saluator loquitur, *Pater maior me est:* & alio loco dicit, *Ego & pater vnum sumus,* Dominus Iesus ita verus homo, vt verus Deus: de patre vero Deo, Deus: de matre homine homo, illud secundum hominem, hoc secundùm Deum locutus creditur. Iuxta quam rationem diuinitatis atque humanitatis, etiam in reliquis quæ aut æqualitatem cum patre, aut humilitatem eius sonant, facilè intellectus patebit.

1 De Apostolo. quæ intelligentia est capituli illius quid Apostolus proponit dicens. Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? secundùm hominem dico. Absit. Alioquin quomodo Deus iudicabit mundum? Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, in gloriam ipsius: quid adhuc ego tanquam peccator iudicor? & non sicut blasphemamur: & sicut aiunt nos quidam dicere, faciamus mala vt veniant bona, quorum damnatio iusta est. Obscurissimus, atque perplexus in Apostolo locus: & multis ad excutiendum proferũtque sensum verbis indigens, nobis tanquam pro festinatione sermonis arctandus. Dixerat supra, Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax: sicut scriptum est. *Vt iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris.* Tum etiam adiecit: Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Hic de testimoniis quæ supra posuerat, nascentem euentilat quæstionem, & adiungit, Nunquid iniquus Deus, qui infert iram id est, vindicata? secundùm hominem dico, hoc est secundùm humanam elocutionem, quasi iniquum Deum appellauerat, vel quod iram eius dixerat, cum passio in Deum non cadat. Absit, hoc est, absit ita credi, vt iniquum Deum esse credamus: qui si hæc ita sunt, iram inferat

Digitized by Google

inferat delinquēti. Alioquin quo iudicabit Deus mundum: nisi summa æquitate atque iustitia? Deinde insequitur, Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, in gloriam ipsius, & hoc ita proponit vt refellentis sit, non approbantis: quia si veritas Dei mendacio hominis indiguit, nec peccator tanquam peccator iudicabitur: & quæ blasphemabant in Apostolos, vera videbuntur. Ergo quid est quod dicit: Etsi ex comparatione iniustitiæ, iustitia clarescat: non ideò tamen homo iniustus esse debet, vt Deus iustus appareat. Damnatio autem eorum iusta est, qui nos hæc affirmant dicere, *Faciamus mala vt veniant bona*. Putabātur autem Apost. illud dicere apud eos qui malè interpretabātur dictū Apostol. illud vtique, *Vbi abundauit peccatū, superabundauit gratia.*

2 Quid illud est quod legimus, Vt quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus, secundùm tempus pro impiis mortuus est: Vix enim pro iusto quis moritur. Nam pro bono forsitan quis audeat mori. Hoc est quod vult intelligi: ille pro impiis mortuus est, cum vix quisquam reperiatur mori velle pro iusto. Nam pro bono, id est Christo, forsitan aliquis mori audeat. Hic etiam de se verecundè indicans quod pro Christo mori possit. Et aliter, Vix enim pro iusto quis moritur. In veteri lege, in qua est pro mandatorum seueritate, iustitia: vix pauci martyres sunt reperti. In nouo autem testamento, in quo est pro pietate præceptorum, bonitas: innumerabiles martyres extiterunt.

3 Apost. dicit de Deo patre, *Sed pro omnibus nobis tradidit illum, scilicet filium* Quid in hoc significabat, tradit: Traditioni acquieuit. In sacris namque libris facere interdum Deus dicitur, in quibus faciendis videtur præstare patientiam. Alia quippe sunt quæ fieri Deus vult: alia quæ fieri sinit. Vult ergo fieri quæ facto apparent esse meliora: at verò deteriora permittit, vt libertas humani constet arbitrij: in qua libertate, bonorum malorum sectatoribus diuino iudicio exhibeatur retributio iusta meritorum.

4 In hac eadem Epistola, quid intelligendū est de hoc quod legimus, *Quis accusabit electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet: Christus Iesus: qui mortuus est: immò qui & resurrexit: qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Hæc in quibus sibi ipse respondet, quasi ironicè legenda sunt & est sensus iste. Nisi fortè electos suos aut Deus qui iustificat, aut Christus qui pro nobis est mortuus, condemnabit: minimè vtique qui etiam interpellat pro nobis. Hoc est ergo quod dicit, *Nemo condemnabit electos.*

5 Quid sentiendum est in loco hoc in quo Apostolus loquitur, *Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundùm carnem*, & reliqua? Anathema interdum, vt hic, occisionem interfectionemque significat. Ergo hic Apostolus perire optat in carne, vt alij saluentur in spiritu. Et aliter, Ita hic Apostolus vim nimiæ charitatis expressit à Christo anathema esse pro fratribus, sicut & Moyses, qui cum pro populo suo deum peteret, ait: *Et nunc domine, si quidem dimittis illis peccata eorum, dimitte: sin autem dele me de libro tuo quem scripsisti.*

6 Idem loquitur de Deo, *Ergo cui vult Deus, miseretur: & quem vult, indurat.* Quid hic sequemur: Induratur cor à Deo, dum criminum pœna differtur. Rursus ipse affirmat dicens, quod quærebat Israel, non est consecutus: electio autem consecuta est: cœteri verò excœcati sunt. quis huius rei sensus est? Non quia illum Deus volentem aspicere, cœcitate percutiat: qui omnes (sicut scribitur) vult saluos fieri: sed illos qui se ipsi excœcauerant, pro retributione malitiæ dicitur tradidisse, dum deserit. Tradere enim est derelinquere.

7 Qualiter illud accipiendum est quod scribitur, *Si esurit inimicus tuus, ciba*

illum: si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius? Hoc est, ignem compunctionis cógeris, cum bona pro malis reddis. Et aliter non quod hoc animo inimicus pasci debeat, vt carbones ignis super caput eius dum pascitur, cógerantur: sed quod inimicus ille cum bona pro malis recepit: si nulla malitiæ suæ pœnitentia commouetur: ipse sibi potiùs carbones ignis super caput suum congerat.

8 Cùm potestas non sit nisi à Deo, sicut Apostolus dicit: cur non omnes bene ac piè eam administrantes reperiantur? Quia & vitam hanc omnes æqualiter à Deo capiunt: nec tamen omnes æqualiter viuunt.

1 Ad Corinthios. *Omne (inquit) peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Qui autem fornicatur: in corpus suum peccat.* Quid hic sentiendum est? quam cætera peccata per corpus extrinsecus admittantur: fornicatio sola in corporis passionibus administretur.

2 Qualiter locus ille accipiendus est in quo scribitur, *Nunquid domum non habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos qui non habent?* Apud Corinthios quondam, sicut aliqui asserunt, praua inualuerat cósuetudo, Ecclesias passim dehonestare conuiuiis, in quibus vescebantur ante dominicam oblationem, quam post cœnam noctibus offerebant. Cumque diuites ebrij ad Eucharistiam venirent: vexabantur inopes fame. Mos verò iste, vt referunt, de gentili adhuc superstitione veniebat. Vnde etiam quibusdam locis per Ægypti rura vel Syriæ, die sabbati nocte post cœnam dicitur ad Ecclesiam conueniri.

3 Cuiusmodi prophetia est de qua scribitur. *Si autem omnes prophetent: intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta cordis eius manifesta fiunt?* Prophetiç genus duplex est, doctrinæ vnum, aliud diuinationis. Sed diuinatio præteritis temporibus magis viguit: doctrina prçsentibus. Occulta autem cordis eius manifesta fiunt, dum in Ecclesia prophetante, id est moraliter disserente, conscientia compungitur audientis.

4 Quid est quod scribitur, *traditurus filius hominis regnum Deo patri?* Traditurus quidem: sed tamen non ita traditurus vt careat. Traditio autem regni, nostra prouectio est tunc cũ esse ex integro filij meruerimus in patris regno.

5 Quid sibi vult illud quod scribuntur, *Omnes quidem resurgemus, sed non non omnes immutabimur?* Quia resurrectio & incorruptio communis est omnium: immutatio autem & gloria propriè iustorum.

6 Ad Corinthios Apostolus dicit, *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo, eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.* Quid hic sequemur? Reconciliamini Deo, inquit qui Christum fecit hostiam pro peccato. Peccatum verò appellari ipsam hostiam, si in veteri testamento requiris, inuenies. Potest istud & ita intelligi, factus hostiam pro peccato Christum: quia filium suum misit in similitudinem carnis peccati.

7 *Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colafiset.* Quomodo istud accipiendum est? Dicunt quidam Apostolum sæpè dolore capitis esse vexatum. Melius autem puto ita accipi vt colafisatus in illis passionibus intelligatur, quas enumerauit ipse dicens: *Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum &c.* Stimulum ergo carnis appellat tribulationem carnis: & Angelum Sathanæ illum, quod quasi immissore illo, tanta illa pateretur.

1 Ad Ephesios. Quomodo intelligẽdum est hoc quod Apost. scripsit, quod proposuerit dominus in dispensationẽ plenitudinis temporũ instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & qua in terra sunt in ipso? Verè mirũ quid nunc

reparetur

Digitized by Google

reparetur in cœlo. Reparatur ergo, secundùm opinionem quorundam, illa quæ cum principe suo cecidit Angelorum portio, per augmentum societatémque sanctorum, de quibus scribitur: *Sed sunt sicut angeli in cœlo.* Reparantur quoque omnia in terra, cum etiam in locum deficientium Iudæorum admittuntur credentes ex gentibus. Et aliter, instaurantur quæ sunt in terra, dum nos per mediatoris nostri sanguinem reconciliationémque reparamur. Reparantur cœlestia, cum de salute nostra gaudium nascitur angelorum.

2 Quid est quod Apostolus loquitur de Deo patre: *Ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur?* Quia cum ille nobis pater primus & verus sit: ab illius nomine deriuatur quando alij patres appellantur.

3 Quomodo Apostolus dicit, *Honora patrem & matrem*, quod est mandatum primum: cum in mandatis, vt quidam ordinant, quarto sit loco? Aliqui de hoc ita differunt, dicentes: Tria illa mandata quæ superiora sunt, omnia ad Deum pertinent: septem sequentia ad hominem, & tria illa ad Deum pertinentia, in vna legis tabula tenebantur, in alia vero tabula præcepta illa erant quæ ad hominem pertinebant. Hoc itaque mandatum in septem mandatis quæ ad proximum pertinent, primum est. Alij verò qui hoc mandatum non quarto, sed quinto loco (quod & nos probamus) esse confirmant: ita de hoc disputant: decalogum ipsum totum, quia illa prima lege conscriptus est, rectè primum mandatum appellari: quod vtique primum faciat ordo postea aliorum in lege consequens præceptorum. Item ex hoc aliter, *Honora patrem & matrem*, quod est mãdatum primum, & subiungit in promissione, in qua promissione: *Vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram.* Igitur in mandatis, hoc est primum mandatum, quod habeat hanc quam supra diximus promissionem.

4 Quid sibi vult quod scribitur, *Spiritum nolite extinguere.* Id est figurare per opera iniquitatis, Dauid, *Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.*

5 Sequitur paulo post in eodem: *Vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruetur*: quid hic intelligendum est: Spiritum hic dicit illum vtique sanctum de quo supra dixerat, Spiritum nolite extinguere, qui quidem cum in substantia sua non possit extingui: extinguitur nobis, cum aufertur à nobis. Donum namque eius vel gratia in hominibus, sicut eorum virtutibus accenditur: ita eorum vitiis extinguitur. Alij asserunt spiritum hic accipiendum esse animæ ipsius intellectum atque sapientiam: de quo alio loco idem Apostolus dicit, *Et ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij* Dei. Hoc est quod ille Spiritus sanctus huic intellectuali spiritui nostro testimonium reddat, quod sumus filij Dei. Alio quoque loco Apostolus loquitur, *Psallam & spiritu, psallam & mente.* Hic spiritum pro voce ponens, & voce dicit pariter & mente psallendum.

6 Ad Colossenses. Quid intelligendum est in capitulo illo in quo ad Colossenses scribitur, Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo, decernitis, ne tetigeritis, neque gustaueritis, neque contrectaueritis, quæ sunt omnia in interitu ipso vsu secundùm præcepta & doctrinas hominum: quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & ad non parcendum corpori non in honore aliquo, ad saturitatem carnis: Perstringamus vt possumus locum summis obscuritatibus inuolutum. Disputat contra eos qui ex Iudæis Christiani, propriis contendebant ceremoniis inhærere. Iam supra dixerat de improbabili eorum obseruantia in cibo aut in potu: & quod neomeniæ eorum, & sabbata vmbrã futurorum prætulissent. Post hæc rursum in consequentibus dicit, Si mortui

Christo ab elementis mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo decernitis, hoc est diiudicatis. Quid diiudicatis. Dicendo vtique, ne tetigeritis neque gustaueritis. Quæ sunt omnia in interitu ipso vsu, quia omnia, inquit illa quæ neque contingenda, neque gustanda creditis, ipso vsu suo dum absumuntur, intereunt. Secundum præcepta & doctrinas hominum: quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate & ad non parcendum corpori Doctrinas hominum dicit, quia præcepta ipsa carnaliter intelligant, præcipientes in lege prohibita non manducare. Sed hoc sicut ipse subiungit in superstitione & in humilitate superuacua: in corporis afflictione: cui vtique corpori non parcatur, vel per eiusmodi abstinentiam, vel per circuncisionem Sequitur autem, *Non in honore aliquo ad saturitatem carnis*. Hoc est quod vult intelligi. Omnes illæ obseruationes, licet rationem aliquam sapientiæ præ se ferre videantur, quia putentur legem præceptorum tenere, tamen in superstitione sunt, non in aliquo honore Dei, quia sunt ad explendam voluptatem obseruantiæ carnalis.

1 Ad Timotheum. Quæ singularum rerum est accipienda discretio in his quas Apostolus profert dicens: *Obsecro igitur primò omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones?* Obsecrationes fiunt pro peccatis præteritis vel præsentibus. Orationes pro adipiscẽdis quæ speramus. Postulationes cũ pro aliis interuenimus. Gratiarũ actiones cũ ea quæ poscimus impetramus: vel certè cũ pro immẽsis Dei beneficiis grates, laudésq; repẽdimus.

2 Locus ille quomodo accipiendus est in quo scribitur, quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quosdam autem & subsequuntur? Supra dixerat aduersus præsbyterum accusationem non recipiẽdam, nisi sub duobus & tribus testibus. Et paulo post addidit, Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedẽtia ad iudicium, vtique dum omnibus nota sunt. Quosdam & subsequuntur, vtique dum postea in iudicio comprobantur. Quod si istud aliqui in iudicio Dei magis accipiendum putãt: potest ita intelligi, pręcedere ad iudicium illa peccata, quæ ante hic vnusquisque commiserit subsequi verò illa quibus nos quidem causas dedimus: sed iam post transitum nostrum consummata intelliguntur, Ergo subsequuntur nos ad iudicium huiusmodi peccata, sed, verbi gratia, cui inopiæ nos causa attulimus famem post obitum nostrum atque egestate consumptus sit.

1 *Ad Timotheum.* Alexander ærarius multa (inquit) mala mihi ostendit, reddet ei Dominus secundum opera eius. Et item: Percutiet te Dominus, paries dealbate. Quomodo hęc intelligenda sunt? Percutiet te, inquit, non percutiat. Et rursum reddet, non reddat. Vnde fit vt non tam maledicentis animo dicta esse videantur, quod iudicium Dei, atque vindictam denunciantis. Item aliter & si per administrationem prophetiæ immoto animo maledicat propheta: vt illud, *Obscurentur oculi eorum*: dicit quid eorũ meritis debeatur, quia omnis præuaricatio & inobedientia accipiet iustã operis atq; mercedis retributionẽ.

1 *Ad Hebr.* Quid in hoc sequemur quod Apostolus dicit. *Fide Iacob moriens singulos filiorũ Ioseph benedixit, & adorauit fastigiũ virgæ eius?* Septri significatio est accipienda per virgam: & per hoc regni, potestatisque fastigium, in quo Christus intelligitur adoratus: qui videlicet futurus erat regni cœlorũ caput.

1 De Actib. Apostol. Quid indicat illud quod legimus, *Sabbathi habẽs iter*, id est mille passus. Sabbato autem vsque ad montem Oliueti ire Iudæis licitum erat. Vel certè sicubi fuissent, tanto spatio deambulãdi licentiam præsumebãt.

2 Spiritus sanctus quomodo ante ascensionem à Saluatore secundùm Euangeli

Digitized by Google

Euangelistam Ioannem Apostolis insufflatur, cum secundùm Actus Apostorum post decimum ascensionis diem in Apostolos missus sit: Multæ sancti spiritus gratiarum donationes sunt, secundùm illud quod Apostolus dicit: *Alij quidem datur per spiritum sermo sapientiæ: alij scientiæ secundùm eundum spiritum: alij gratia sanitatum in vno spiritu, &c.* Igitur ante ascensionem gratiam sancti spiritus acceperunt, qua possent peccata dimittere, & baptizare, & credentibus spiritum adoptionis infundere, secundùm quod & tunc cum eis à saluatore spiritus insufflaretur, dictum fuerat: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. At verò post ascensionem, multò maiorem sancti spiritus gratiam perceperunt in operatione virtutum, & gratia sanitatum, & diuersarum perceptione linguarum: iuxta illud quod eis de eodem diu promissum fuerat vt baptizarentur spiritu sancto, & induerentur virtute qua Euangelium Christi vniuersis possent prædicare. In hac ergo perceptione spiritus sancti secundùm dominicæ gratiæ distributionem, Apostolorum demonstratur profectus, non compugnantium diuersitas scripturarum. At aliter quare bis datus sit spiritus sanctus, quidam doctor exposuit dicens de eodem: Primum hic saluator per seipsum dedit, & de cœlis postea misit: vt significaretur dilectio proximi, & dilectio Dei, quæ in cordibus sanctorum per spiritum sanctum diffunditur, qui datus est eis.

3 Ad Euangelizandum Dei verbum qui Apostoli quibus se orbis partibus intulerunt quantum narrat historia, Bartolomæus in Indos, Tomas tetendit in parthos. Matthæus Æthiopes, Andreas Scythas prædicatione molliuit. Ioannes Asiam diuino sermone correxit. Petrus Cappadociam atque Gallis, Bythiniã pariter & Pontũ, prouinciasq́, confines, dum Iudæis prædicans circumiit, postremò Romam illustraturus accessit. Paulus ab Hierusalem vsque Illyricum cum Euangelio repleuisset tam innumeras ac dispares rationes: præceptis tanquam armis victor edomuit.

4 Cùm in Actibus Apostolorum primum legatur, Viri autem qui comitabantur cum eo, hoc est cum Apostolo, stabant stupentes, audientes quidẽ vocem, neminem autem videntes: quomodo postea Apostolus dicit: *Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum:* Superius vbi audisse vocem referuntur: adeò non vocem, sed inconditum sonum vocis acceperunt: vt eos postea dicat vocem non audisse, id expressam verborum significantiam, qua possent intelligere quod sonabat: ac proinde idcircò diuersa vice & audisse & non audisse referuntur, quia quãtum ad sonum pertinet, audierunt: quantũ ad verba, non audierunt.

5 Quare prius communis cibus vocabatur qui putaretur immundus: Quod contra interdictum tunc Dei in commune, cæteris pateret hominibus, qui in ciborum discretione legis obseruãtiam non tenebant: per quam Iudæi partem Dei se esse iactabant. Purificatus est autem etiam Domino dicente ad Petrum: Quod Deus purificauit: ne tu commune dixeris.

6 Quid est illud quod Actibus Apostolorum duodecim illi qui Ioannis baptismo baptizati fuerunt: baptizantur à Paulo: Hoc idcircò: quia non in nomine Trinitatis baptizati erant. Baptismus enim Ioannis licèt in eum qui venturus erat, baptizaret: tamen propriè Ioannis Baptismus dicebatur. Vnde & ab hæreticis venientes non baptizantur à nobis si baptizatos constat in nomine Trinitatis: nisi quod impositio tantum manus ad fidem rectam conuersis adhibetur, vt per hanc sancti spiritus suscipiatur infusio.

1 De epistola Iacobi. Quomodo dicitur, *Deus intentator malorum est, &*

ipse neminē tentat:cum nihilominus scriptum,Tentat vos dominus Deus vester? Tentatio domini,probatio appellatur. Neque enim quēquā tentat. A passionibus ac concupiscentiis nostris illa tentatio est,cum humilitati deiicimur:à domino est, cùm probati glorificamur: & ideo dominus intentator malorum est.
1 De epistola Ioannis. Quomodo perfecta charitas foras mittit timorem: cùm rursum scribatur:*Timor domini castus,permanens in sæculum sæculi?* Quisquis Deum diligit: absque Deo esse formidat. Hic est timor Dei qui permanet in sæculum sæculi. Igitur timor hic de perfecta domini charitate descendit. At verò alius timor ille de temporariis rebus nascitur:quarum sæpè amissionem veremur,hunc timorem foras mittit diuinæ perfectio charitatis.
2 Item Ioannes in epistola sua ponit:Tria sunt quæ testimonium perhibēt: aqua,sanguis,& spiritus.Quid in hoc indicatur:Simile huic loco etiam illud mihi videtur quod ipse in Euangelio suo de passione Christi loquitur dicens, *Vnus militum lancea latus eius aperuit: & continuò exiit sanguis & aqua: & qui vidit testimonium perhibuit.* Et in eodem ipse de Iesu supra dixerat, *Inclinato capite tradidit spiritum.* Quidam ergo ex hoc ita disputant. Aqua baptismum,sanguis videtur indicare martyrium, spiritus verò ipse est qui pertransit ad dominum. Plures tamen hic per ipsam interpretationem mysticam intelligunt Trinitatem,eo quod perfecta ipsa perhibeat testimonium Christo: aqua patrem indicans:quia ipse dicit,Me derelinquerunt fontem aquæ viuæ, sanguine Christum demonstrans, vtique per passionis cruorem, spiritu verò spiritum sanctum manifestans.Hæc autem tria de Christo testimonium ita perhibent,ipso in Euangelio loquente:Ego sum qui testimonium perhibeo de me, & testimonium perhibuit de me, qui misit me pater. Et iterum, Cùm autem venerit paracletus,quem ego mittam vobis spiritū veritatis, qui à patre procedit,ille testimonium perhibebit de me. Perhibet ergo testimonium pater, cùm dicit:*Hic est Filius meus dilectus.* Filius,cùm dicit:*Ego & pater vnum sumus.* Spiritus sanctus,cùm de eo dicitur, *Et vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam venientem super se.*
3 Quid est quod rursum in epistola sua profert esse pro quo non debeat orari peccato? Vsque ad mortem peccat ille peccator qui in huius tēporariæ vitæ cursu pœnitentiam non agit. Hac ratione illud quoq; oportet intelligi, Qui autem blasphemauerit in spiritū sanctum:nō remittetur ei neq; hic,neque in futurum. Blasphemat enim qui diuinis promissis spirituiq; sancto minimè credens, in quo est remissio peccatorum, reconciliari Deo in hac vita per satisfactionis opera detrectat.
4 Quid significat quod in eodem legimus mundum in maligno esse positum? Non quòd à Deo mundus in maligno sit positus, sed quòd vita hominum in mundo viuentium sit maligna. Hoc modo etiam illud patebit quod scriptum est:Quia dies maligni sunt.
1 De Apocalypsi. Qui sunt illi septem spiritus Dei qui in Apocalypsi cōmemorantur:Hi sunt quos & Propheta Esaias enumerat:spiritus sapientię & intellectus:spiritus consilij & virtutis:spiritus scientiæ & pietatis:spiritus timoris Dei.In quibus tamen spiritualia opera significantur.Omnia autē illa opera,vnus atque idem spiritus.

Et quidem hæc de opinionibus doctissimorum virorum exigenti tibi à me prolata sunt. Si quis tamen in prædictarum quæstionum disputationibus attulerit quæ magis probentur:reprehendens pertinaciam: quæ in plerisque esse solet:non abnuo me secuturum esse meliora.

Explicit de quæstionibus.

Incipit

Incipit liber Secundus.

QVoniam, fili charissime, superiore libro propositionibus tuis se retulit iam crebra responsio : vereor ne assiduæ interrogationes, vt fit plerumque, legenti generent ex satietate fastidium. Meo nunc nomine ea quæ spoponderam: opus variaturus, adnectam singula quæque, vt ordine ipso magis clareant, per species suas diuidens, ac titulis suis subdens. Et primò veniam ad Hebræorum nominum interpretationem. E quibus certa quæque & celebriora breuitatis causa ponam.

De nominibus Hebrais.

ADonai, in latinum significat Dominus. Sabaoth, exercituum: siue virtutum: aut vt aliqui volunt, omnipotens. Iesus, saluator. Nazaręus, sanctus. Messias, vnctus, id est, Christus. Michaël, quis sicut Deus? Gabriel, fortitudo Dei, Adam, homo siue terrigena. Eua, vita siue calamitas.

Miror vnde apud Hebræos interpretatio huius nominis tam diuersa sit: nisi fortè ideo quod eadem & edendo homini vitam attulerit : & transgrediendo calamitatem: aut quod mulier aliis interdum vita, aliis est calamitas.

Abel, luctus vel miserabilis. Cain, possessio vel lamentatio. Enoch, dedicatio. Mathussala, mortuus est, & misit. Noe, requies. Sem, nominatus. Cham, callidus. Iaphet, latitudo. Loth, declinas siue vinctus. Melchisedech, rex iustus. Abram, pater excelsus. Abraham, pater videns populum. Sarai, princeps mea. Sara, princeps.

Notandum quod vtriusque nominibus, id est, Abrahæ vel Serræ, tantùm à litteram Dominus addiderit : quæ tamen apud Hebræos per è legitur.

Agar, aduena vel conuersa. Ismael, auditio Dei. Isaac, risus, non tamen vt quidam putant : ideò sic appellatur, quia Sarra riserit: sed quod Abraham: qui tunc vtique prior risisse indicatur. Rebecca, patientia, siue quæ multum acceperit. Iacob, supplantator. Israël, vir videns Deum: sed melius, princeps cum Deo. Lya, laboriosa. Rachel, ouis, vel videns Deum. Ruben, videns filius, siue videns in medio. Symeon, audienti tristitias. Leui, appositus siue additus. Iuda, confitens siue glorificans. Zabulon, habitaculum pulchritudinis. Isachar, est merces. Dan, iudicium, aut iudicans. Gad, tentatio. Aser, latitudo siue beatus. Neptalim, conuersantes. Beniamin, filius dexteræ. Effraim, frugifer siue vbertas : vel augentibus latinè. Manasse, oblitus. Esaü, roboreus, siue aceruus lapidum. Cedar, tenebræ vel mœror. Iob, magus vel dolens. Amalech, populus lambens, siue res lingens. Moyses, assumptio vel liniens. Aaron, mons fortitudinis. Pharao, denudans eum, siue dissipator eius, sed Pharao nomen est non hominis, sed dignitatis : sicut & apud nos Augusti appellantur reges, cum propriis nominibus censeantur. Pharao tamen ille submersus in mare rubrum, proprio vocabulo. Cenchres, vocitatus est. Iosue, saluator. Athoniel ; tempus eius, Deus vel responsio Dei. Aod, gloriosus. Semegar, nomen adueniens, siue vbi colimus. Barac, fulgurans. Delbora, apis vel loquax. Gedeon, tentatio iniquitatis eorum. Abimelech, pater meus rex. Thola, vermiculus vel coccinum. Iair, illuminans. Iepte, aperiens vel apertus. Esebon, cogitatio siue cingulum mœroris. Achialon, vi-

Digitized by Google

uens Deo, vel videns Deum. Abdo, seruus eius. Sanson, sed eorum vel solis fortitudo. Dalida, paupercula vel situla. Heli, Deus meus. Samuel, nomen eius Deus. Saül, expetitus. Isai, insulæ holocaustum vel sacrificium. Dauid, desiderabilis siue fortis manu. Ionathan, columbæ domum: vel Domini donum. Absalon, pater pacis. Salomon, pacificus, idem est Ecclesiastes, id est, concionator idem & Ididia, id est dilectus Domini. Roboam, latitudo populi. Abia, pater Dominus. Asa, tollens siue sustollens. Iosaphat, Domini iudicium. Ioram, qui est excelsus. Achazias, apprehendens Dominum. Athalia, tempus Domini. Ionas, sperans siue temporalis. Amasias, populum tollens. Ozias, fortitudo Domini. Azarias, auxilium Domini. Ioathas, id est, perfectus. Achaz, apprehendens. Ezechias, fortitudo Domini. Manasses, obliuiosus: vel qui oblitus est. Amon, fidelis vel nutricius. Iosias, vbi est incensum Domini, vel Domini salus. Ioachas, robustus. Ioachim, cuius est præparatio. Eliachim, Dei resurrectio. Ieconias, præparatio Dei. Sedechias, iustus Domini. Ieroboam, diiudicans populum: vel diiudicans super nos. Nabe, latratus. Basa, pinguedo. Helam, sæculi vel orbis. Iamri, psalmus vel canticum meum. Omri, crispans meus. Achab, frater patris Iesabel, fluens sanguinem, vel vbi est sterquilinium. Ochosias, apprehendens Dominum. Ioram, qui est excelsus, sed melius sublimabitur. Ieu, ipse, vel est. Ioatha, robustus. Zacharias, memor Domini. Sella, vmbra eius: vel petitio. Manahem, consolans. Phaceas, aperiens. Helias, Domini Dei, Heliseus, Dei mei salus. Osee, saluator. Iohel, inspiciente Deo: siue est Deus. Amos, potens vel fortis: aut populum diuellens. Abdia, seruus Domini. Iona, columba vel dolens. Micheas, quis iste. Nauum, germen: siue consolatio. Abacuc, amplexans. Sophonias, abscondens eam. Aggæus, festus siue solemnis. Zacharia, memor Domini. Malachias, angelus meus. Isaia, salus Domini. Hieremia, excelsus Domini. Ezechiel, fortitudo Domini. Daniel, iudicium Dei. Iudith, laudans aut Iudæa. Ioseph, auctus. Maria, illuminata, siue stella maris. Syro autem sermone domina. Simon, pone merorem, vel obediens. Petrus, agnoscens. Bariona, filius columbæ. Syrum pariter & Hebræum. Cephas, petrus. Syrum nomen est. Paulus, mirabilis vel minimus. Saulus, tentatio recipientis, vel securitas. Andreas, virilis, græcum est. Iacobus, supplantator. Ioannes. Domini gratia. Philippus, os lampadarum. Bartholomæus, filius suspendentis aquas. Thomas, abyssus, vel geminus: vnde & Didymus græcè dicitur. Mattheus, donatus, idem appellatus est Leui. Lebbeus, corculus, id est, à corde, ipse est & Thadeus, ipse est & Iudas Iacobi. Chananæus, possidens siue possessio, commutatio, emulator, aut zelotes, ita autem dictus est Simon, à vico Chana, ipse est & Zelotes. Scarioth, memoriale Domini, vel memoria mortis. Hoc vero nomine appellatus est Iudas à vico in quo natus est. Marcus, excelsus mandato. Lucas, ipse consurgẽs siue ipse leuans. Stephanus, norma vestra. Græco autem sermone, coronatus. Pontius declinans consiliũ. Pilatus, os malleatoris. Barrabas, filius magistri eorum: absque dubio Iudæorum magistri, qui est diabolus. Eden in Genesi, delicias. Hierosolyma, visio pacis. Sion, specula, & rectè, nam hæc ciuitas Dauid, in monte constructa est. Babylon, confusio siue translatio. Aethiopia, tenebræ. Ægyptus, tribulatio siue tenebræ. Tyrus, angustia. Romani, sublimes vel tonantes. *ῥώμη*, virtus, Grecum est. Sinai, mensura siue mandatum: siue tentatio, vel amphora mea. Gehenna, vallis gratuita, quidam existimant appellatam hac à valle Gehennon, quæ iuxta murum Hierusalem. Hebræi, transitores. Sadducæi, iustificati,

Phari.

Pharisæi,diuisi.Galilæi,volubiles. Samaritæ,custodes,eo quod à Babyloniis illic ad custodiam collocati sint Iudæorum.

Cùm in cæteris, tum & in hoc abundanter liquet, scriptura omnis sacra quam verè diuina sit ac plena mysteriis:quando ita congruant rebus nomina effectibúsque respondeant:sicut Dauid, qui exprimitur in latinum fortis manu, vtique fortissimus omnibus ferè bellis extitit.Salomon,pacificus, vtique in pace regnum administrauit. Daniel, iudicium Dei, vtique in presbyterorum iudicio sententiam diuinæ disceptationis exhibuit. Vnde quid mirum si illi futura prophetauerunt,quorum etiam nomina (sicut res edocet) prophetiam sonant?

Sed iam de variis vocabulis interpretationem ponamus.

DE VARIIS VOCABVLIS.

ALleuia,in latinũ sonat,Laudate deum. *Ia* enim vnũ est de decẽ nominibus Dei quæ apud Hebræos habentur. Amen,verè siue fideliter.*Diapsalma*,semper,id est quod illa quibus hoc annectitur,sempiterna esse confirmet: adeò non commutationem metri significat, vt quidam existimant, vel spiritus prophetici refectionem Sunt etiam qui *Diapsalma* & ideò inscribi putent vt ex hoc siue personarum,siue sensuum intelligatur esse conuersio. *Osanna*, saluifica siue saluum fac.*Osia*,enim saluifica interpretatur. *Anna*, interiectio est deprecantis. Ergo integrè dicitur, *Osianna*: sed dum corripitur aut corrumpitur,sonat *Osanna*,Est autem sensus,Saluum fac: vt subaudiatur,vel populum Israel,vel totum mundum. Rama,excelsa,in Euangelio, Vox in rama audita est,id est in excelsis.Est tamen & ciuitas quæ Rama appellatur.Racha, vanus aut inanis.Rabbi,magister meus,syrum est. Abba,pater, & hoc syrum est. Man, quid? Manna, quid hoc est, Anathema, perditio. Maranatha, dominus noster venit, syrum est. Anathema autem maranatha, sicut quidam dicunt, perditio in aduentum domini. Mammona,diuitiæ.Theraphim figuræ vel imagines,melius quam incendia. Seraphim, ardentes vel incendentes:iuxta illud, Qui facit Angelos suos spiritus: & ministros suos ignem vrentem. Ergo Seraphim virtutes in cœlis esse confirmant, quæ deum laudent,& in ministeria diuersa mittantur. Cherubim,scientiæ multitudo.Cæterùm Cherubim ipsum in sancta sanctorum, duo tantùm significat animalia.Aliis verò locis vbi hoc nomen legitur,aut picturam aliquam indicat, aut veritatem de expositione diuersarum rerum.

Mandragora,in Genesi genus pomi simillimum paruo peponi specie vel odore. Mazuroth, in Iob Zodiacus quæ duodecim signa Mathematici asserunt. Fath,κλίμα,id est plaga,vt meridiana videlicet occidentalis. Rhamnus, in psalterio non rubus est,sed spinarum genus sentibus permolestum. Romphea,gladium in latino sonat.Nam vbi in Genesi dicitur, Gladius flammeus atque versatilis:in præco. Romphea ponitur.Frameæ,hastæ longissimæ;Sunt qui iis quibus etiam nunc Armorici vtuntur, hoc nomen tribuunt, quidam ita etiam gladios significari putant. Capparis, in Salomone, fruteti genus in oriente simile lentiso. Palathæ,in Regnorum, massæ quæ de recentibus ficis compingi solent,& græcum est. Debelaim, in Osee propheta palathas dicunt. Dabir,in Regnorum, oraculum quod erat factum in medio & in interiore parte templi in quo & arca domini erat, hoc appellabatur Sancta sanctorũ.Byssus,genus serici grossioris pariter & fortioris. Sunt qui & genus lini esse putãt.Phœniciũ,in Esaia,coccinum. Luteres,in Regnorũ,conchę vel canthari aquarij,sed & cantharus græcum nomen est.Latonij,in Regnorum,

KKK

lapidum cæsores,& hoc græcum est.Creagræ,in Paralipomenon, fuscinæ ad carnes decaldarus proferendas,græcum est. Sambucæ,in musicis genus symphoniarum.Namblum,quod græcè appellatur psalterium , quod à psallendo dictum est , ad similitudinem Citharæ barbaricæ in modum delta litteræ. Tympanum,quod extenta pelle efficitur vel corio.Cinari,vt quidam putant acetabula,quæ percussa in modulis concitantur. Thyna,ligna , de his Salomon gradus fecit in domo domini , incognita ligna etiam peritioribus Iudæorum. Sethim,in Pentateucho,spinarum in eremo genus est : & lignum imputribile. Sabeth , virgulti apud Hebræos nomen est in Genesi. Ecce (inquit) aries post tergum tenebatur in virgulto Sabeth. Lebetes,æneï minores in vsum coquendi parati,in Paralipomenon. Pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus & cacabis & ollis. Cophinus , corbis. Hydria , vas aquarium. Condy , in Genesi poculum vel scyphus. Lecythus , in Regnorum , ampulla olearia. Lenticula,in libro Regnorum,vasculum ex ære , habens oleum quo vngebantur in regnum. Paropsis , acetabulum maius , aliqui & catinum ita appellari putant. Epistylia, in Regnorum , quæ super capitella columnarum ponuntur , græcum est. Mæchonoth , in Regnorum , fulturæ , quas bases appellamus. Topazius , lapius pretiosus , in quo (sicut aliqui affirmant) omnium lapidum colores refulgent.Corbona,gazophylacium. Corbona autem interpretatur oblatio.Chasma,in Luca hiatus , græcum est. Erysibe , in Propheta ærugo , id est rubigo messium , græcum est. Sicera , succus ex dactylis : & omnis præter vinum liquor qui ad bibendum,aut pomis,aut quolibet genere conficitur , sicera nuncupatur. Nardum pysticum , nardum fidelem, id est sine impostura,græcum est. Nardum spicatum, ab eo quod species ipsa nardi in modum spicæ sit,quæ infusa conficitur. Alabastrum,genus marmoris pretiosi,ex quo Euangelici illius vnguenti vasculum erat.

Stadiũ,in Euangelio spatij certa dimensio,octo stadia mille passus efficiũt.

Hæc nomina quæ subsequuntur , in Exodo vel in Regnorum libris his reperiuntur locis quæ arcæ vel tabernaculi aut templi domini relationem continent,quorum nominum vocabula hæc quæ obscuriora sunt:in translatione veteri habentur, hæc verò quæ lucidiora apparent : nouæ translationis textu continentur.Vetus verò translatio habet,Sphæroteres,nouas sphærulas. Calamiscos,calamos.Trochiscos vel cariscos , quasi in modum nucis deformatos. Anconiscos,incrustaturas.Aspidiscos,vncinos. Fimbrias,catenulas.Scitalas,vectes.Lapidibus acrotomiis,dedolatis. Graphidem,cœlaturam. Petalis , laminis. Perimetrum , lineam. Spiras , capitella columnarum : vel sicut puto,facturam earum.Aelam,porticum.Sed melius interpretatur,ante fores, siue vestibulum. Ergo Aelam hebræum est. Cætera quæ superius sunt,græca sunt maximè.Item in Ezechielis extrema parte, in visione ciuitatis , in veteri trãslatione habetur Pastophoria,in noua Gazophylacia,id est cellulas paruas. Thee,thalamos. Alleu,frontem. Aælathimoth,vestibulum.Polyandrion,multitudines. Spithamos , psalmus. Gissus , definitio. Manaa , sacrificium , in Regum. Cœnotaphia , simulacha : quæ græce μορφώματα. Sed hæc hactenus.Nunc etiam illud accipe vt quædam nomina prius scriptura appellauerit & nunc vocẽtur.Gomer,in Genesi,galatæ,id est galli:qui à candore corporis primum Galathæ appellati sunt:è quibus populi quondã in Orientis longinqua migrantes,primo Gallogræci:nunc antiquo Gallorum nomine,Galathæ vocãtur.Magog,Scythæ:quondã Goget. Magog Gothos putãt.Tubal,Hiberi qui & Hispani.Tiras,Thraces,Thogorma,Phryges.Madai,Medi.Iauan,Iones

quid

Digitized by Google

qui & Græci,vnde & mare Ionium,Cethei,cytij, id eſt Cyprij, apud quos & vrbs Cytium.Dodanim,Rhodij,ex his Græcorum nationibus extitere , qui à Tauro monte vſque ad occidentalem Oceanum maritimam oram occupauerunt.Hæ omnes gẽtes de Iaphet ſtirpe deſcẽdunt.Chus,æthiopia,Meſraim,ægyptus.Chaſloim,qui poſtea Philiſtini,nunc Paleſtini,iidẽ tamen & Allophili iidẽ & alienigenæ appellati ſunt,horũ ciuitas Aſcalon.Saba,Arabia.Saba vocitatur & regio in qua nunc Sabæi.Euila,Gętuli.Labaim,nunc Libyes:quondam Phutei appellabantur. Tharſis ſiue Carchedon , Carthago eſt , quidam Tharſos Cilicas arbitrabantur: quia ciuitas Tharſus illic ſita eſt. Aphrica appellata eſt ab vno ex poſteris Abrahæ,iidẽ & Sarraceni à Sarra,iidem & Agareni ab Agar. Nabathæi à Nabeth Hiſmaelis filio dicti : qui ab Euphrate ad mare rubrum porriguntur.Chananæi appellati de Chanaam filio Cham.Horum terram Iudæi expulſis incolis poſſederunt.Hi de origine Cham venerũt Aſſur,Aſſyrij,Ab Aſſure filio Sem.Hi vrbem Ninum ex nomine Nini regis condiderunt:quæ nunc Niniue vocatur.Syros appellatos quidam aſſerunt ab Aſſurim filio Abrahæ ex Cetura.Hus,quam & auxit itis , regio circa Cœlen Syriam:ita ab Hus Sẽ pronepote appellata.Elamitæ,Perſæ,ab Elam filio Sem Hebræi cognominati ſunt ab Heber,qui pronepos fuit Sem. Chaſdæi , nunc Chaldæi vocantur : & Chaſdæi à Chaſeth filio Nachor,fratris Abrahæ. Hi omnes de Sem poſteritate producuntur. Iebus,ipſa eſt Hieruſalem:ipſa eſt & & Salem,in qua regnauit Melchiſedech,ſed nunc ab Aelio Adriano vocatur Aelia.Babel,in Geneſi,nunc Babylon vocatur.In hoc loco cum turrem quondam homines ædificare aduerſum cœlum aggreſſi eſſent:diſperſi ſunt,immiſſa diuinitus confuſione linguarum.A cchar,nunc Niſibi appellatur.Reblata, nunc Antiochia vocatur,eadem eſt & Epiphania.Sichem,hæc eſt & Sichima hæc & nunc Neapolis ciuitas Samaritanorum. Oolibama,in Propheta , ciuitas in qua Edom principes habitauerunt.Arihel,in Eſaia propheta , hanc eſſe quidam putant Areopolim,ab idolo Martis Arihel,quod illic ſitum eſt.Interpretatur autem Arihel leo Dei, Hieruſalem figuraliter ſignificans. Ararath, Armeniæ mons,vbi poſt diluuium arca conſedit:adeo vt illic aliqua eius indicia nunc vſque permaneant.Arbe,quæ arbor in noſtris codicibus corruptè legitur,in qua tres Patriarchæ ſepulti ſunt,Abraham,Iſaac,& Iacob,& præterea Adam ipſe.Hæc eſt etiam Hebron, in qua Dauid regnauit. Lod , ipſa eſt Lydda ipſa eſt Dioſpolis.Decapolis,in Euangelio , regio eſt habens ciuitates decem.Accaron,vrbs Paleſtinæ.Sunt alij qui exiſtimant Accaron eſſe turrem Stratonis,& poſtea hanc appellatam fuiſſe Cæſaream. Antelibanus, loca appellantur quę ſupra Libanum montem orientalem plagam reſpiciunt.Ephrata,ciuitatis Bethleẽ regio eſt.Euphrates vero fluuius de Paradiſo. Meſopotamia,idcirco dicitur quod Tygride & Euphrate fluminibuſ ambiatur. Emaus, in Euangelio nomen quondam caſtelli:nunc ciuitas, quæ Nicopolis dicitur. Caluariæ locus ob hanc cauſam dictus, quod de conſuetudine in eodem loco damnati capite truncabantur. Ariopagus,curiæ apud Athenienſes nomen eſt:quæ à Marte nomen accepit.

De fluminibus vel aquis.Geon, fluuius Aethiopiæ de Paradiſo emergens, quem Nilum vſitato nomine appellant.Phiſon,fluuius indiæ,idem quoque à Paradiſo fluens.Hunc alij Gangem vocant.Iordanis , ideò dictus , quod duo fontes in vnum confluant:quorum alter Ior,alter Dan appellatur. Mare Galilææ idem eſt & mare Tyberiadis : idem & ſtagnum Genezar : idem & lacus genezareth,& mare Salinarum, hoc vocatur & mare mortuũ,vel Aſphalthi,

Digitized by Google

translatione posuerunt. Sunt qui vlulas putant aues esse nocturnas, ab vlulatu vocis quam efferunt, quas vulgò cauannos dicunt. Lamia, in Esaia genus monstri, vt quidem affirmant. Pilosi, in Esaia dęmonum genera. Nonnulli hos etiam doctissimorum incubones vel satyros, aut quod quosdam siluestres homines intelligendos putauerunt.

De vestibus. Ephod, vestis sacerdotalis, quæ super indumentum vel super humerale appellatur. Est autem velut in caracallæ modum, sed sine cucullo: cuius vestimenti duo sunt genera: vnum lineum & simplex, quod sacerdotes habebant, alius diuersis coloribus, & auro gemmisque contextum, quo soli pontifices vtebantur. Poderis, sacerdotalis linea corpori penitus astricta, eadémque talaris, vnde & Poderis appellata, hæc & subucula dicitur. Logium, quod & rationale, pannus exiguus ex auro, gemmis, coloribusque variis, qui super humerali contra pectus Pôtificis annectebatur. Cidaris, pileus sacerdotalis ex bysso, hunc Græci & nos tiaram, quidam etiam mitram vocant. Petalum, aurea lamina in fronte pontificis: quæ Dei nomen illud ineffabile tetragrammaton, id est quod quatuor litteris hæbraicis gerebat inscriptum Penula, in Apostolo, latinum est. Est autem quasi lacerna descendentibus clauis. Diplois, in Regnorũ, sagum vel chlamys. ἀπὸ τοῦ λιπλοῦ, ab eo quod dupliciter Diplois appellari potest. Badim, in Daniele, vestes lineæ quibus fœminalia, vt arbitror, significantur. Bad etiam apud Hæbreos linum dicitur. Vnde & in quibusdam locis legitur, ephod bad est ephod bar, vt quidam corruptè legunt. Melote, in Regnorum, pellis simplex (qua monachi ægyptij etiam nunc vtuntur) ex vno latere dependens. Theristrum, in Genesi apud Arabes genus pallij muliebris. Periscelides, in Esaia, vt quidam dicunt, apud fœmina crurum ornamenta.

De auibus vel volatilibus. Pelicanus, auis parua, quę solitudine delectatur. Est & aliud Pelicanorum genus in Nilo, penè cygnis simile: nisi quod paulò maiores sunt, quidam & Onocrotalos vocant. Nicticorax, noctua, multi Bubonem esse contendunt. Sunt etiam qui asserunt esse orientalem auem: quæ nocturnus coruus appellatur. Ibis, in Pẽtateucho, auis Aegyptia, obscœnitate oris immunda, quo aluum purgare consueuit. Erodius, in psalmo, ardea à quibusdam putatur. Larus, in Pentateucho, gauiam significat. Cœnomya, non musca canina, vt quidam putant, in Psalmo accipienda est: sed musca omnimoda. Et ideo non per y gręcum, sed per diphtongon α scribi debet. Scinifes, culicum genus est, aculeis permolestum.

De bestiis vel repentibus. Rhinoceros, fera terribilis, gemina in naribus gestans cornua. Aliqui tamen vnum habere cornu affirmant. Monoceros in Psalmo vnicornis appellatur. Tragelaphus, in Deuteronomio πλὰ τοκέρος id est cornibus latis. Erinacei, χοιρογύλλιοι nuncupatur, propè magnitudine mediocrium cuniculorum, de caruernis petrarum procedentes gregatim in eremo, & contra mare mortuum depascuntur. Ericij, qui ἐχῖνοι dicuntur, ita spinoso defenduntur tegmine, vt ne contegi quidem possint. Brucus, in psalmo, locustæ nondum volant. Eruca, quam vulgò Dolbam vocant.

De ponderibus. Talentum, est pondus. lx. iis. quod faciunt octoginta libræ atticæ. Mina est libra vna & semuncia. Talentum minas habet. lx. Mina græcè, latinè mna dicitur. Drachma habet scrupula tria. Didrachma, drachmæ duæ. Vnde miror quomodo in libris Hæbraicarum quæstionum semuti scribitur. Strater est nũmus habens (vt quidam affirmant) vnciam vnam, id est aureos sex: vt alij putant, tres. In Euangelio enim pro duorum didrachmis sta-

KKK 3

Habes, fili charissime, hoc opusculum in omne ferè scripturarum corpus quasi quoddam intelligentię seminarium: quòd in duobus voluminibus non paruæ (vt arbitror) instructionis, ad edocendum te ex rebus variis necessariisque congessi.

Explicit Instructionum Liber Secundus.

BEATISSIMO ET DVLCISSIMO *Eucherio Episcopo Saluianus.*

Legi libros quos transmisisti, stilo breues, doctrina vberes, lectione expeditos, instructione perfectos, menti tuæ & pietati pares. Nec miror quod tam vtile ac pulchrum opus ad institutionem potissimùm sanctorum ac beatorum dignum condidisti. Cùm enim eximium in eis templum Deo ædificaueris, doctrina nouæ eruditionis quasi summum edificij tui culmen ornasti: & vt indole sancta, æque doctrina ac vita illuminarentur, quæ morali institutione formaueras, spiritali instructione decorasti. Superest vt Dominus Deus noster, cuius dono admirandissimi iuuenes tales sunt, pares eos faciat libris tuis, id est, vt quicquid illi continent in mysterio, hoc vterque illorum habeat in sensu. Et quia iam dispensatione diuina atque iudicio, etiam magistri Ecclesiarum esse cœperunt: donet hoc benignissima Dei pietas vt doctrina illorum fructus sit Ecclesiarum & tuus, profectusque excellētissimus tam illum ornet à quo sunt geniti, quam eos quos ipsi sua institutione generauerint, mihique hoc etsi non inter omnia, certè vel post omnia misericors Deus tribuat, vt qui fuerint discipuli quondam mei; sint nunc quotidie oratores.

Clari iuxta ac diserti viri Eucherij Lugdunensis Episcopi, ad Valerianum cognatum suum Epistola parænetica, ab amore mundi studioque prophanæ philosophiæ, ad veræ pietatis, veræque sapientiæ studium prouocans.

Benè alligantur vinculo sanguinis, qui vinculo consociantur amoris. Sic & nobis quoque admodum gloriari pro hoc ipso Dei munere licet: quos perinde charitas, vt propinquitas nectit, coarctantque in vnum affectū duæ necessitudines, quarum alteram à parentibus carnis nostræ accepimus, alteram à nobis sumpsimus. Geminum hoc vinculum quo (confœderantibus nos, hinc genere, hinc dilectione) cōnectimur: hæc me paulò latiùs ad te exarare compulit: vt commendarem animo tuo causam animæ tuæ: veramque illam tibi beatitudinem, & ęternarum rerum capacem, opus nostrę professionis, assererem. Nam cum te æquè ac me diligam: necesse est vt summum bonum assequi, te tanquam me alterum cupiam. Et quidem à professione vitæ sanctæ pio & iam non abhorres ingenio: qui ea quæ sacræ institutiones docēt, præuenisti in plurimis præcoqua morum fœlicitate: vt mihi videris quædam religionis officia quasi per prouidam occupasse naturam: Domini ac Dei nostri iam in hoc erga te indulgentia: cuius gratia est quod diuina in te doctrina bona sua pro parte inuenire potest, pro parte conferre. Quamuis autem in maximos sæculi apices patre socero que elatus, illustribus ex vtroque titulis ambiaris: ego tamen longè superioris in te honoris fastigia concupisco: teque non ad terrenorum, sed ad cœlestium: nec ad sæculi, scilicet ad sęculorum dignitatem voco. Certa quippe & inobliterabilis hæc gloria est, æternitate gloriari. Loquar ergo apud te non sapientiam huius sæculi, sed illam

sapientiam arcanam, abscunditam, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostram. Loquar tecum multo studio tui, mei admodum parum prouidus: qui plus in te quid velim, quam in me quid possim, consideraui.

Primum instituti atque in lucem editi hominis officium est, mi Valeriane charissime, proprium cognoscere autorem, cognitumque suspicere, vitámque, id est, diuinum donum, in diuinum officium cultúmque cóferre: vt quod Dei munere sumpsit, Dei deuotione consummetur: atque id quod ab eodem indignus cœpit, eidem subiectus impendat. Sana quippe opinione agimur, vt eductos nos sicut ab ipsos, ita ipsi arbitremur. Vnde ille plenè magnificéque perspicit creatoris nostri in effingendo homine sententiam, quisquis ita intelligit, quod nos & ipse & sibi fecit. Optimum deinde est, curam principalem animæ impendere, vt quę vtilitate prior est, non sit consideratione posterior. Primas apud nos curas, quæ prima habentur, obtineant: summasque sibi sollicitudinis parteis salus, quæ summa est, vendicet. Hæc nos occupet in præsidium ac tutelam sui, iam non planè prima, sed sola. Omnia vincat eo studio, quo præcedit omnia. Summam debemus obseruantiam Deo, animæ deinde maximam: atque ita tamen istud est, vt quum vtrumque præcipuum sit, obseruari alterum sine altero, nequaquam posse videatur. Ita quisquis Deo satisfecerit, animæ necesse est iam consuluerit: & rursus, qui animæ cósuluerit, necesse est Deo iam satisfecerit. Sic de summo apud nos vtroque res transigitur vtili coacta compendio, vt si quis vnum sedulò impleuerit, vtrunque contulerit: quia ineffabili benignitate diuina, ipsa vtilitas fit Dei sacrificium. Multus corporum curationi vsus impenditur. Multum huic operæ in spem medelæ datur. Nunquid medicinam anima non meretur? Etsi varia corpori auxilia studio tuendæ sanitatis adhibentur: fas non est tamen animam velut exclusam iacere, & quasi neglectam morbis suis intabescere, atque vnam à propriis remediis exulare: Immò verè plura animæ conferenda sunt, si corpori tanta pręstantur. Nam si rectè quidam carnem famulam, animam verò dominam esse dixerunt: non oportet posteriore loco nos dominam ponere, ac famulam iniquo iure præferre. Meritò poscit studia maiora pars melior: quia omni cura illuc respiciendum est, vbi substantiæ nostræ abundantior dignitas consistit. Congruum non est, in hoc honore nostræ sollicitudinis eam non subiicere peiori. Caro siquidem procliuis in vitia ad terram nos, tanquam in originem suam reuocat: hæc verò veniens à patre luminum, sicut ferri ignibus mos est, in superiora nititur. Hæc in nobis imago Dei, hoc pretiosum est diuini muneris pignus. Hanc omni ope, hanc summis viribus tueamur. Hanc si regimus & conseruamus, Dei depositum tuemur. Quis extruendi, nisi cum fundamenta ieceris, locus est? Superædificare cæteras vtilitates destinanti, salus fundamentum est. Cæterùm quomodo quispiam sequentia addat, si nec prima possederit? Vnde succedentium augebitur incrementis, si anteriorum deficiatur exordiis? Quomodo interesse putet beatitudini, cum desit etiam saluti? Indigens vitæ, vnde abundare fœlici vita potest? Aut quid prodest si adiiciat cibis, non habens vnde consulendum est animæ: de qua & Dominus noster Iesus Christus ait, *Quid enim prodest homini si mundum vniuersum lucretur: anima verò sua detrimentum patiatur?* Proinde non potest vlla compendij causa consistere: si constat animæ interuenire dispédium. Vbi salutis damnum est, illic vtique iam lucrum nullum est. Quomodo enim lucrum capiatur, nisi capiendi sedes inconcussa seruetur: Atque idcircò ad illud sanctum expetendúmque commercium, dum tempus est properemus.

Parcere

Digitized by Google

Parere possunt æternam vitam pauci dies, qui quidem dies etiam si illæsam atque incontaminatam vitæ beatitudinem possiderent: tamen quia pauci essent, paruo æstimandi erant. Nihil enim est magnum re, quod paruum tempore longis dilatatur gaudiis, quicquid arcto fine concluditur. Breuem vtilitatem sæculi istius, breuia habent commoda. Rectè ergo etiam bono breuis vitæ, perpetuæ vitæ commodum præponendum videretur: quia illa esset temporalis, hæc æterna fœlicitas: quia fragile esset breuibus bonis perfrui, tutum gaudere perpetuis. Nunc verò ęterna vita beatissima est. Nam quid fœlicius æterna vita dici potest? Hæc verò breuis ita breuissima: vt ærumnosissima: & quæ vndique circunstatium dolorum vrgetur incommodis, & deficientibus fatigatur malis: dum accidentium iactatur iniuriis. Quid enim tam infidum, tam varium, tam calamitosum: quam vitæ istius cursus est, quæ plena laboris est, plena sollicitudinis, plena curarum, ipsorum quoquę plena discriminum, & per ancipites distracta casus, fit corporis vexationibus inquieta, animi angoribus anxia, periculorum turbinibus incerta. Quæ itaque vtilitas, quæ ratio non experi bona æterna: sequi temporaria etiam mala? Nonne vides vt etiam in hac vita quisque prouidus locum aut agrum, in quo diutiùs se commoraturum putat, copiosis in vsum sarciat impendiis: & vbi paruo quis erit tempore, parua prouidet: vbi maiore, maiora procurat? Nobis quoque quia impræsentiarum breuissimum angustiis coarctantibus tempus est, in futuro sæcula erunt: competentibus copiis vitam exaugeamus æternam, competentibus instruamus exiguam, ne prouisione peruersa impendamus breui tempori curam maximam: & maximo tempori curam breuem. Atque haud scio: ad hanc beatissimam vitam quid compellere nos ocius aut efficaciùs debeat: an ipsa futuræ vitæ incommoda quæ videntur. Inde nos illa blandissimè prouocant, hinc ista vehementer exturbant. Proindè quum in meliorem partem etiam pessima suffragentur: si bonis non illicimur, malis extrudamur. Ad incitamētum meliorum optima deterioribus concinunt: & in eandem vtilitatem diuersa concurrunt. Nam dum alia nos inuitant, alia fugant, in melius vtraque nos sollicitant. Nam si hominum quispiam clarus ac locuples in locum liberorum te adoptaturus acciret, ires per oppositas rerum difficultates, & per quamuis longi recessus iter vectatus accurreres. Deus vniuersitatis rerumque dominus te in adoptionem vocat, illud (si velis) tibi blandum filij nomen impertiens, quo deum nostrum, vnicum suum nuncupat, & non accensus raperis? non properus vrgeris, ne conditionem tantùm celeri occursu mors festina præripiat? Atque ad hanc obtinendam tu non inuias terræ solitudines, nec longinqui maris incerta penetrabis. Cùm volueris, hæc adoptio tui tecum est. Nunquidnam segnes ac desides nos res ista habebit, idcircò quia tam prompta, quam maxima: quo durius conditionem hanc dissimulatores experientur. Tantò enim nolentibus perniciosior, quantò est volentibus promptior. Certè cupiditas vitæ est illud quod nos in delectationem rei præsentis innexuit. Ergo amantes vitam, hortamur ad vitam. Vera ratio est persuadendi, cùm id poscitur vt impetremus à vobis, quod concupiscitis. Pro vita quam diligitis, legatione apud vos fungimur, & hanc quam omnes exiguam amatis, insinuamus vt ametis æternam. Quam quo pacto amemus nescio, si non hanc quam amamus, esse quam spatiosissimam cupimus. Itaque istud quod & cum arctum sit placet, placeat magis si potest esse perpetuum: & quod apud nos pretium habet cum finem habet, sit nobis supra pretium si potest esse

sine fine. Rectum sit proinde minorem vitam prospexisse maiori, vt ad alteram nobis, sed per hanc, transitus construatur: quam vtique non conuenit sociæ commodis obliquis interuenire consiliis. Non se opponat vt obsit, vt noceat. Absurdum quippe atque contrarium est vt vitæ detrimentum adferat amor vitæ. Igitur siue vitam hanc contemnendã putas, siue complectendam: in vtroque facilis negocij mei causa est. Nam si spernitur, vna est spernendi ratio, vt melior appetatur. Et si diligitur, tanto magis est diligenda, quæ maior est. Ego tamen desiderauerim, vt hanc pro experimentis suis habeas, vt molestissimam atque incertis fatigationibus inquietam (sicuti est) iudices: eamque cum occupationibus spernas ac respuas. Abrumpatur illa interminabilis sæcularium negociorum catena, & ille de necessitatibus multis vnus per totam vitam labor. Dirumpamus inanium curarum vincula, quorum succedentibus sibi nexibus implicamur, in quibus semper occupatio nostra quasi incipit. Remoueantur illæ tam vacuæ, quam cohærentes sibi causæ, in quibus quoad viuitur, studium mortalium, dum subinde negotiis inchoatur, nunquam finitur. Quarum rerum infatigabilis intensio iam breuem & arctam per se vitam hanc, etiam arctissimam reddit. Per quæ etiam nunc vana gaudia, nunc acerbi mœrores, nunc anxia vota, nunc suspecti metus veniunt. Abiiciantur postremò illa omnia quæ præsentem hanc vitam faciunt breuem occupationi, longam dolori. Repudiemus mundi parum fidum vtrobique suspectam, apud quem perinde alta atque humilia parum tutã sunt. Obteruntur humilitate depressa, nutant celsa fastigio. Pone quem volueris statum: non apud infima istic, non apud summa requiescitur, grauem turbinis sortem vtraque conditio non effugit: subiacet contumeliæ minor, maior inuidiæ. Duæ res præcipuæ sunt, vt arbitror: quæ maximè homines in negociis sæculi vinctos tenent, & eblanditis sensibus captos illecebroso amore constringunt: opum voluptas, & honorum dignitas. Quarum prior non voluptas, sed egestas: sequens non dignitas, sed vanitas nuncupanda est. Hæc vtraque alternis nodis irretitis, gressus impedit fallax complexa collegium, hæ pestiferæ pectoribus humanis blanda desideriis vitia inspirant: defatigatásque mentes mortalium facili iucunditate sollicitant. Nam quid istis opibus, vt de his primùm dicam, perniciosius? quæ raro nisi cum iniustitia congeruntur. Tali administratore res ista capitur, tali custode seruatur. *Radix enim, inquit, Apostolus, omnium malorum cupiditas.* Adeò quædam societas est penè etiam nominis, duabus his rebus, vitiis & diuitiis. Nunquidnam non opes istæ quædam materia contumeliarum est? Vnde etiam quidam nostrorum ait: Quid enim aliud sunt diuitiæ, nisi pignora iniuriæ? Nunquid non velut exposita improbis præmia, factiosorum oculos animósque prouocãt, proscriptionésque ipsas quodãmodo ostentant & inuitant? Sed fac vt ista nõ accidãt, nunquid quo post nos errãtes, fugiẽtesq; cõmigrẽt, certi esse possumus. Thesaurizat, inquit ille, & ignorat cui cõgreget ea. Sed fac vt veniat hęres voto nunquid non sæpe censum hæres intercipit, opesq; cõgestas aut filius malè eductus, aut gener malè electus absumit? Quid diuitię istę in se voluptatis habent quarũ est misera possessio, & incerta transmissio? Quo deuiùs ac præceps hominũ amor raperis? Scis ea quæ tibi obueniũt diligere, & ipsum te diligere nescis. Foris est quod amas, extra te est quod concupiscis. Reuertere potius in te, vt sis tibi tu charior quã tua. Certè si ad te quispiã rerum haud ignarus accedat malis ipsum te amet, quã ista quę tecũ sunt: idque eliges, vt ille vitæ tuæ potius, quam opibus tuis affectum suum conferat. Vis hunc homini fidem

seruare

Digitized by Google

seruare, non rebus. Quod tibi tribuere velis alium, ipse hoc tibi, qui es tibi fidissimus, tribue. Non potius nos amemus, quam nostra. Et hæc quidem aduersus facultates dicta sint. In honoribus verò huius mundi, vt cætera taceam quæ æstimari dignitas potest rerum, cum ad hanc promiscuè cum bonis mali ambitione conscendant: & non vnius meriti viros, vnus honor ambiat: dignósque & indignos non iam discernat dignitas, sed confundat? Ita quæ meliores deterioribus præferre debebat, æquare cœpit: nouóque modo optimi ac pessimi viri nusquam ferè minus discrimen est, quam in honore. Nonne honor maior est, huiusmodi honore inhonorum esse malle: ac suis magis moribus, quam promiscuis honoribus æstimari? Atque hæc ipse (vtcunque se habent) quam transuolantia, quam caduca sunt? Vidimus nuper viros honore conspicuos, celsarum dignitatum insedisse fastigiis, & diffuso vsquequaque censu, per orbem patrimonia tetendisse. Cupiditates successibus vicerant, rebus vota transcenderant, sed priuatas tantùm fœlicitates reuoluo. Reges ipsi magno sublimes imperio, gemmísque fulserunt: horum tegmina (mirum dictu) textis irradiabant metallis: diadema distinctis intermicabat ardoribus: splendebat instructa palatinis aula cultibus: auratísque trabibus tecta rutilabant: eorum voluntates, iura hominum: eorum verba, leges appellabantur. Quis supra horum verticem potest temporaria fœlicitate consurgere: Ecce eorum ille ambitus nusquam est: affluentissimæ quoque opes abierunt: transierunt ipsi tantarum opum Domini. Recentium etiam inclytorumque regnorum apud nos iam quædam fabula est. Omnia illa quæ hic erant magna modo iam nulla sunt. Nihil, vt puto, imò vt certo scio, ex illis opibus, honoribus, regnis secum abstulerunt, nisi (si qua in his fuit) fidei pietatísque substantiam. Sola hæc illos, cæterarum rerum egenos, solos prosequitur: hæc abeuntes inseparabilis, & quasi fida comitatur. Illa nunc ope aluntur, in illis nunc diuitiis, in illis tantum honoribus acquiescunt: hæc bona nunc in beneficiis habent. Quapropter si honoribus opibusque capimur, veris opibus, veris honoribus excitemur. Optimus quisque in cœlestes honores, in cœlestes opes: terrenos honores, terrenas opes transfert: illuc vtique, vbi bonorum ac malorum summa & inconfusa discretio est: vbi quod semel adipiscimur, semper tenemus; vbi si locus obtinendi vllus fuerit, amittendi nullus erit. Sed quando de fragili temporalium bonorum possessione diximus, aliquid etiam nobis de ipsius breuis vitæ conditione dicendum est. Quid istuc quæso, quid istuc est: Nihil ita quotidie homines vt mortem vident. Nihil ita obliuiscuntur vt mortem. Agitur humanum genus rapida in occasum mortalitate, omnísque posteritas succedentium sæculorum lege decurrit. Patres nostri præterierunt nos abimus, posteri sequuntur, velut ex alto vndarum iactus aliis atque aliis superuenientibus, in littoris extrema franguntur, ita in terminum mortis succiduæ alliduntur ætates. Hæc nos consideratio diebus ac noctibus: hæc nos conditionis nostræ memoria circumstrepat. Debitum vitæ finem iamiamque affuturum putemus, qui nobis tanto magis appropinquabit, quanto magis distulit. Vicinum superemus diem, longinquum esse nescimus. Præparemus, vt scriptum est, ad exitum vias nostras. Si cogitamus ista, si ista meditamur: non timebimus mortem timendo, Beati qui vos iam reconciliastis Christo. Non magnus mortis istos timor insistit, qui iam dissolui optant & esse cum Christo: qui summum vitę istius diem iam parati, iam quieti in silentio expectant. Non enim multùm refert, quando finiant temporariam. qui transeunt ad ad negligentiam vitæ, non nos negligentium turba persuadeat: nec ad dam-

num propriæ salutis, alienis ducamur erroribus. Quid nobis in illo die iudicij proderit multitudo, vbi singuli iudicabūtur, vbi sola examinatio meritorum, actus quemque, non populus absoluet: Cessent, cessent solatia malesuada discriminis. Nimirum præstat vitam propagasse cum paucioribus, quam perdidisse cum pluribus. Atque ideò non nos ad incuriam peccatorum, sola peccantium numerositas pertrahat: neque hoc quod sibi alij parum consulunt quædam nobis efficiatur auctoritas. Obsecro te, delictum alienum semper vt opprobrium respice, nunquam vt exemplum. Quod si libet oculos ad exempla conferre, in illorum potius intende partem, qui licet pauciores sint, tamen sunt in sua parte copiosi. Illam inquam respice, in qua sunt qui sapienter intelligunt quapropter nati sunt & vtique dum ad viuunt, vitæ suæ causam agunt, qui vtili opere insignes, atque egregia virtute præstantes, præsentem vitam excolunt, futuram serunt. Nec solum copiosa horum exempla, verumetiam magna non desunt. Nam quæ mundi nobilitas, qui honores, quæ dignitas, quæ sapientia, quæ facundia, quæ litteræ non se iam ad hanc cœlestis regni facundiam contulerunt? Quæ sublimitas iam se ad istud leue cœleste iugum cum deditione submittit? Et sane supra omnem errorem atque ignorantiam est dissimulare quemque negotium salutis suæ. Possem etiam, nisi longum esset, multos ex innumeris nominatim retexere: quanti in sæculo illustrium virorum, hanc arctiorem diuini cultus obseruantiam vitamque sectati sunt: quorum tamen exempla, ne cuncta penitus omittam, cursim pauca subnectam. Clemens vetusta prosapia senatorum, atque etiam ex stirpe Cęsarum omni scientia refertus, omniumquè liberalium artium peritissimus, ad hanc iustorum viam transiit. Itaque etiam in ea excellenter effloruit, vt principi quoque Apostolorum successor exstiterit. Gregorius è Ponto sacerdos, Philosophia primus apud mundum, & eloquentia præstans, sed postea maior, præstantiórque virtutibus, ideò vt (sicut de hoc historiæ nostrę fides loquitur) inter reliqua admirabilium signa meritorum, precibus huius atque orationibus mons referatur secessisse: lacus exaruisse. Alius item sanctus, atque eiusdem nominis Gregorius, æquè litteris ac philosophiæ deditus, cœlestem hanc philosophiam concupiuit. Cuius etiam, quod ad rem pertinet, nequaquam silendum videtur quod Basilium studiis prius sæcularibus familiarem sibi, vt Rhetorices adhuc professioni vacantem: auditorium eius ingressus, manu hunc apprehensum schola abduxit, dicens: Omitte ista: & da saluti operam, & postea vterque memorabilis sacerdos: reliquit vterque in ecclesiæ nostræ libris ingenij sui præclara monumenta. Paulinus quoque Nolanus Episcopus peculiare & beatum galliæ nostræ exemplum, ingenti quondam diuitiarum censu, vberrimo eloquentiæ fonte, ita in sententiam nostram propositúmque migrauit: vt etiam cunctas admodum mundi partes eloquio operibusque respersérit. Hilarius nuper: & in Italia nunc antistes Petronius, ambo ex illa plenissima (vt aiunt) mundanæ potestatis sede, vnus in religionis, alius in sacerdotij nomen ascendit. Et quando clarissimos facundia, Firmianum Minutium Cyprianum, Hilarium, Ioannem, Ambrosium: ex illo volumine numerositatis euoluam? Dixerant (credo) & hi sibi: quod quidam nostrum ait, cum se in se à sæculo in hanc beatiorem vitam hoc velut stimulo concitaret: dixerant credo: Quid hoc est? *Surgunt indocti, & cœlum rapiunt: & nos cum doctrinis nostris ecce vbi in carne volutamur, & sanguine.* Dixerant istud, & idcirco ipsi postea vim intulerunt regno cœlorum. Prolatis ex parte, quos maior fidei nostræ feruor habuit, sæculi philosophia, eloquentia, honoribusque perfunctos: ad ipsos iam reges, & illud caput mundi veniam: neque

nunc commemorandos putabo omnes superiores illos religioni deuotos & regiæ dignitatis viros: solum mihi insignes, Dauid pietate, Iosias fide, Ezechias humilitate, ex memoria venerandorum promentur annalium. Nonnulli quoque ex recentioribus extiterunt, atque hac nostra tempestate principes: qui ad agnationem veri regis propius accesserunt: summúmque illum dominorum summa cordis contritione confessi sunt. Attentam diuinæ maiestati reuerentiam etiam vterque sexus ex aula exhibuit. Hi potiùs idonei, vt arbitror, ad æmulandum proponantur: quorum exempla quum habeant de futuris salutem, habent de præsentibus auctoritatem. Cernis vt etiam dies atque anni & cuncta hæc ornamenta cœli, Dei verbum mandatúmque infatigabili obseruatione conseruent: præceptorumque eius custodiant irremissa lege famulatum? Nunquid nos quorum ista vsibus fabricata sunt, quorum luminibus ingesta sunt, cœlestium mandatorum non nescij, nec diuinæ voluntatis ignari, præceptum Dei surda aure transibimus? Et his quidem prædictis mundi adminiculis, qui in sæcula obseruarent, semel iussum est: nobis verò tot voluminibus diuinæ legis iterantur imperia. Ad hæc saltem (quod homini ipsi attributum est) voluntati auctoris parere, præceptisque eius vocare di-scat: quia omne istud dum præbet ministeriū, præstat exemplum. Et tamen si qui ad auctorem suum redire nolunt: num idcirco dominum vitare possunt? Audiant, sancte Dauid, audiant te dicentem: Quo ibo à spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero ad infernum ades: si sumpsero pennas meas diluculò, habitauero in extremis maris, etiam ibi manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Ergo illi velint nolint, se domino vniuersitatis etsi voluntate auferunt, iure non subtrahunt. Illi quidem affectu absunt: sed ille dominatu adest: ita (quod improuidum & inconsultissimum est) errantes clausi, viuunt extra considerationem domini, & intra potestatem. Et si vnusquisque de fuga famulum minaci indage sectatur, cumque declinantem se, iuris sui assertor insequitur, cur non de semetipso cœlesti domino ius suum reddit: seruitutique quamprimum se in famulatum eius voluntaria oblatione dedit, æquus vtique tum sibi quā in se arbitrer? Cur in præsentium rerum oblectabili defigimur aspectu? Cur his tantùm libet incubare quæ cernimus? Nunquid luminibus istis tantum viuimus: aut solos in vsum gestamus oculos? Viuimus quoque & auribus, vt possimus inhiare promissis. Magni nos per hanc quoque corporis partem affectus trahunt. Quæ spondentur, quæ prædicantur: feruentibus votis, instantibus desideriis expectemus. Fidem promissorum, fidelis ille author inculcat. Ambiamus ad optima quæ pollicetur. Quamquam si ipsis quoq; oculis benè & vtiliter vti volumus, per istos etiam in futurorum cupiditatem magna ex parte raptamur: si admirationem quam ex mundi contemplatione capimus, retorqueamus in ipsum tantæ machinæ authorem: aut si cogitemus quantus in posterum splendor lucis possit luminibus occurere, quum se nunc tantus insinuet: quam magnifica fulgebit perpetuis forma rebus, quum sit nunc tam speciosa perituris. Non ergo oportet in deteriorem nos partem officia sollicitare membrorum: commodè potiùs in vtramque temperentur vitam: sicque custodiant temporariæ vsum: vt æternę non abiiciant ministeriū. Quam si nos ista auocatio atque amor iuuat: & ipsum sensum oblectatio sollicitat: est plenè hic amor summæ voluptatis: est non solum quod amari effusissimè possit: sed & quod maximè debeat: iucundum, præclarum, vnicum, æternum, bonum: Deus inquam noster: cui possis tam magno, quam

pio igne flagrare, si in locum anteriorum cupiditatum pretiosa rursum desideria succedunt. Si te in aliquo capiebat tam magnificæ rei dignitas, nihil illo magnificentius. Si te aliquid velut aptum gloriæ accommodatúmque rapiebat, nihil illo gloriosius. Si ad splendida fulgentium rerum ducebaris visu, illo nihil clarius. Si ad speciosa trahebaris intuitu, illo nihil pulchrius. Si in aliquo te amplecti putabas veritatem, illo nihil veriùs. Si in quoquam suspiciendam largitatem credebas, illo nihil munificentius. Miraris quod purum est atque simplex? nihil illa bonitate syncerius. Sollicitaris affluentium rerum copia? nihil illa abundantia copiosiùs. Diligis aliquid tanquam fidum? nihil huius firmius est fide. Amas aliquid vt commodum: nihil cõmodius est huius ipsius amore. Est aliquid quod te vel seueritatis vel iucunditatis specie trahat: non est magnitudine illa, dignatione illa quicquã aut terribilius aut blandius. Requiritur in aduersis benignitas, in prosperis suauitas? vnicum est ex illo, aut in lætis gaudium, aut in mœstis solamen. Itaque ratione plenissimum est, te illum, in quo habeas omnia, amare præ omnibus. Diuitiæ & quæcunq; illa sunt quæ te amœnitatibus suis obtinet, non solùm intra ipsum, sed etiam ab ipso habẽtur. Male hactenùs amor sparsus, diuinis deinceps reddatur excubiis, vaga adhuc affectibus suis, in sacros reducatur vsus iam casta charitas, dilectionémque opinionibus deuiam, cohibito errore, castigãs dirige; atque in Deum amorem confer tuum: quia & quicquid nunc amas, suũ est. Suum, inquam, suum est. Est enim tantus ille, vt qui non amant eũ, iniquè quidem, sed tamen non nisi eius quicquã amare possint. Sed tamen consideret velim arbiter iustus, æquum ne sit diligere opus opificè neglecto, derelictóque omnium creatore rerum, in rem huius, cupiditatibus suis passim atque indifferenter incurrere, cum vtique Deum oportuisset illicere ad amorem sui, vel per hunc ipsum affectum suorum operum: Et nunc homo aduersus, in indignorum tantum figmentorum desideria atque officia conuertitur, animisque in congruè dissidentibus, appetitor artis, desertor artificis, cõplectitur speciẽ, cuius non miratur auctorẽ. Et quid de illa tam magna multitudine dulcedinis suæ diximus: aut quid de tanta aut tam ineffabilis boni suauitate, sancto ac profundo charitatis eius thesauro elocuti sumus: aut quando in quoquã de illo quisquam valebit rei ipsius fundo consequi dignitatem: Amare ergo eum iam non voluptarium tantum, sed etiam necessarium esse ducamus. Impium quippe est hũc non diligere, cui repẽdere non queas etiã cùm dilexeris. Iniustissimum est vt ei quæ possis tribuere nolis, cui etiam si velis, repensare non possis. Quid enim retribuemus domino, pro omnibus quæ retribuit nobis: Quid retribuemus vel pro hoc tantum: quod per fidem homini salutẽ dedit, statuitque vt id quã facillimum factu esset, per quod spem orbi terræ, ac vitã mortalibus propagaret: Et vt ad ista descẽdam, illa aliquando externa omnia, id est nationes & regna, putas ne ob aliud in ditionem acius cessisse Romanum, & ob aliud magnam partem generis humani in vnum transisse populum, nisi vt facilius tanquam medicamentum per corpus vnum, ita per vnam gentem fides infusa penetraret, vt capiti ingesta, velociter se per membra diffunderet: Alioqui non ita cucurrisset inter crebras & discrepantes ritibus linguisque gentes, nec tam longè per nouorum semper graduum obiecta transisset. Denique beatus Paulus per hunc eundem populum disterminans fidem, scribit se ab Hierosolymis vsque ad Illyricum Euangelio Christi cuncta replesse. Quando autem istud inter nationes aut multitudine innumeras, aut immanitate barbaras extitisset, Inde est quod nunc

nunc terra à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari Christum resonat, quod ad vitam omnia mundi latera concurrunt, dum fidem Thrax, fidem Libys, fidem Syrus, fidem receptat Hispanus. Magnum ergo ex hoc diuinæ pietatis argumentum est, quod sub cæsare Octauio, tum vtique Romana possessio verticem tenuit, tunc se Deus terris dedit. Itaque vt tua apud te proferam, cum ab ortu regni huius centesimus & octogesimus quintus ferè supra millesimum, vertatur annus: quicquid vel sub illa primum dominatione regum vetusta, vel sub illa deinde gemina administratione consulum, Romano accessit imperio, omnia Christi aduentui præparata, diffundendæ fidei prouisa, potest si quis idoneus est assertor, ostendere. Nos ad propositum reuertamur. *Nolite, inquit, diligere mundum, neque ea quæ in mūdo sunt:* quia omnia hæc conspectui nostro insidiosis coloribus lenocinantur. Vis illa oculorum attributa lumini, non applicetur errori, & cum vtique visibus pateat, nō admittat causas mortis. Carnis desideria, vt egregiè Apostolus ait, militant aduersus animam: omnisque illis in perniciem nostram cladem que procinctus est: peruigilem (cum insurgunt aduersum nos) stationem tenent, externorum planè hostium more: dum sibi tantum virium acquirunt, quātum nobis subtrahunt. Ita ego hactenus de inextricabilibus sæculi insidiantis illecebris, de honoribus, opibusque sermocinatus sum, tanquam si iucundus blandimentis suis mundus vigeret. Quicquid est illarum rerum facies, adumbratis quondam nitoribus expolita, iam obsoleuit, omnisque fucatus splendor intercedit. Vix iam hoc habet mundus vt fallat. Periit imago illa rerum ad decipiendum vsque decora. Prius nos seducere vero cogitabat fulgore, non poterat: prope iam non valet & ipsa nos falsa ostentatione corrumpere. Solidis bonis carebat, ecce deficit etiam caducis. Non hunc aut ad tempus speciosa ornant, aut in posterum mansura confirmant. Nisi nosmet ipsi decipimus, penè mundus decipere nos non potest. Sed quid dissimulamus ea exprimere, quæ fortiora sunt? Dissipatas loquimur opes mundi, cum iam ipse mundus in finem suum vergens, spatiis agatur extremis. Quanto istud maius & grauis est, quod iam ipse non in longum erit? Quid commemoramus attritam eius rem ac supellectilem? Nec immeritò in defectum viribus æuo cōsumptis vrgetur, adminiculisque suis destituitur, cum iam in senium nutanti onere succumbat. Postrema mundi ętas referta est malis, tanquam morbis senectus. Visa sunt, videnturque iamdudum ista cano sæculo, fames, pestilentia, vastitas bella, terrores. Hi sunt in vltimis iam annis languores sui. Hinc sæpè illa cœli cernuntur signa, motusque terrarum, permutatæ temporum vices, monstruosæ animantium fœcunditates: quæ omnia adhuc procedentis prodigia sunt temporis, sed iam deficientis. Atque hoc non infirmitatis nostræ verbis, sed etiam apostolicæ autoritatis confirmatur eloquiis. Illic enim legitur, In nos fines sæculorum deuenerunt. Quod cùm iam dudum dictum sit, quid cunctamur? quid expectamus? Vrget nos dies ille, iam non noster tantum, sed & sæculi. Omnis hora illud debitæ resolutionis admonet tempus instare, cum ancipiti periculo finis alternus, & discrimen geminum vnam omnibus mortem minatur. Incumbit mihi misero iam mundi mortalitas, tanquam mihi non sufficiat ad terrorem mea. Quid palpamus metus nostros? Securitati locus non est, quando terminus in nos impendet indifferēter, singulorum hinc, hinc omnium. Quo magis est in hoc non iam dicam sæculi exitu, sed vel in hoc rerum eius defectu hominum miseranda conditio: qui sibi nec futurorum spem gaudiorum reponunt, quum iucunditate præsentiū non fruantur?

Voluptatem vitæ breuioris non capiunt:perpetuæ ſperare non poſſunt, Bonis temporalibus non vtuntur,non vtentur æternis. Hic rei parum, illic ſpei nihil. Dolendus prorſus atque miſerandus hominis ſtatus iſte eſt, niſi fortè faciat de acerbiſſima conditione congruam neceſſitatem: niſi ob hoc ipſum ad potiora vtilitatis ſuæ remedia ſe corrigat,contendatq́ue ad illa ſalubrioris vota conſilij:præſertim cum ita dilacerata præſentis temporis res ſit, vt qui vnius futuri ſæculi commodum perdit,vtriuſque perdiderit. Dirigenda eſt omnis animi intentio in ſpem futuri:quam ſpem vt plenius ac manifeſtius conſequaris, aperire eam etiam ſub alicuius exempli conditione, non abnuam. Si cui aliquis quinque hodie ex ære denarios offerat, quingentos verò aureos in craſtinum ſpondeat,optionéq́ue offerat, vtrum æs ad præſens ſumere,an aurum mallet in poſterum:dubium ne eſt,quin præoptet grandia illa munera cum parua mora? Tu quoque breuis huius atque æternæ vitæ conditione perſpecta,num eligas capere vilia,cũ ſperare poſſis pretioſa? Non eſt tanti ſumpſiſſe parua,quanti eſt expectare quæ magna ſunt.Quàm ſi omne hoc fragile, quod in mundo eſt, & videmus, & capimus, ſpei verò à ſperando inditum nomen eſt: manifeſtum eſt, nequaquam in hoc ſæculo ſpem poſſideri:in quo his quæ intuemur,& fruimur. Spes enim quæ videtur, non eſt ſpes: nam quis quid videt quod ſperat? Ergo quæcunque illa ſpes rebus miſcetur humanis, quærenda eſt in futurum: alioqui nec ſpes appellari poteſt,ſi non ſperatur.Itaque manifeſtioré in futurum rem ſpei ſequimur,quam ſpem rei in præſentibus experimur.Ecce ea quæ nobis in ipſos oculorum admouentur obtutus,non abſolutè quaſi oppreſſis viſibus intuemur:multò verò certius in ea quę eminus offeruntur,velut expeditis luminibus intẽdimus. Ita ferè euenire de preſentibus futuriſq́ue non eſt ambigendum. Nam præſentia tanquam in oculos ingeſta, non rectè cernuntur: futura tanquam ab oculis reducta,manifeſtiſſimè perſpiciuntur.Neque hãc fiduciam futurorum incerto autore præſumimus,ſed Domino noſtro Ieſu Chriſto,veriſſimo ſpõſore veritatis: qui iuſtis interminabile regnum, & ampla beatiſſimæ æternitatis præmia pollicetur:qui etiam per ineffabile ſacramentum aſſumptæ carnis idem homo & Deus reconciliauit hominem Deo:ac magno abſconditoq́ue myſterio Paſſionis,mundum crimine abſoluit.Itaque manifeſtatus eſt in carne,iuſtificatus eſt ſpiritu,apparuit angelis,prædicatus eſt gentibus, creditus eſt in mundo,aſſumptus eſt in gloria: propter quod Deus eum exaltauit, vt omnia confiteantur nunc in cœlo & in terra,& in mari & in abyſſis: quia Dominus Ieſus in gloria eſt,rex & Deus ante ſæcula.

Quin tu repudiatis illis philoſophorum præceptis, quorum lectioni operam ac ingenium accommodas,ad imbibẽda Chriſtiani dogmatis ſtudia animum adiicis? Illic quoque quo facundia tua atque ingenium exerceatur, inuenies:breuiq́ue tibi liquebit,quanto hæc noſtra, id eſt, pietatis veritatiſq́ue præcepta illis philoſophorum præceptis præferri debeant. In illis nãque eorum præceptis,vel adumbrata virtus,vel falſa ſapientia: in his verò conſummata iuſtitia, ſolida veritas continetur. Vnde licet dicere, philoſophiæ alios nomen vſurpaſſe, nos vitam. Etenim qualia ab his dari poſſunt præcepta viuendi? Cauſam neſciunt. Ignorantes enim Deum, & ſtatim ab exordio iuſtitiæ declinantes,& conſequenti in cętera feruntur errore.Sit ſit poſtea, vt ſtudiorum talium finis ſit vanitas. Si qui apud illos honeſtiora definiunt, huic iactantię deſeruiunt,huic laborant:ita apud eos non eſt vacua vitiis abſtinentia vitiorum.Hi itaque ſunt,ſicut ſcriptum eſt,qui terrena ſapiunt. Vnde manifeſtè

Digitized by Google

nifestè ostenditur, veram eos iustitiam, veram sapientiam non videre. An ne aliquis ex illa Aristippi schola veritatem videbit, qui ingenio suo à suibus aut pecore nihil differt: cum beatitudinem in corporis voluptate constituat, cui Deus venter est, & gloria in pudendis eius: Hic honestum iustúmque præcipiet, apud quem prodiguus, adulter philosophatur: Sed alius aduersus philosophos dicendi locus reseruetur: ego ad hæc veniam, propter quæ tecum loquor. Omitte iam illas, quibus oblectaris, maximè generales eorum sententias, breuiter ex omni disputationis genere collectas, atque ad studia te nostrorum & scripta conuerte. Ibi tu optimè pectus tuum multifaria instructione satiabis. Ibi ad inculcandum fidem, non his quidem verbis, sed tamen ista dicentur tibi: Verbum Dei, qui non credit, non intelligit. Ibi tu admonebere, Dominum, quia dominum vocas, metue: quia patrem, dilige. Ibi tu veras disces hostias, audiendo: Acceptissima Deo sacrificia sunt, iustitia & misericordia. Ibi tibi istud insinuabitur. Si amas te, proximum dilige: quia nihil magis commodis tuis dabis, quam quod contuleris alienis. Ibi tibi præcipietur, Nullam esse causam tam dignam putes, qua tibi iusta fiat mors hominis. Illic aduersus illicita moneberis: Libidini resiste, tanquam hosti acerbissimo: qui insultare victis etiam contumelia corporis gaudeat. Illic, ne concupiscas, istud edoceberis: Melius est nolle quæ non habeas, quam habere quæ velis. Illic, ne irascaris, hoc ingeretur: Qui prouocatus irascitur, tunc solum non irascitur, cum non prouocatur. Ibi etiam de inimicis audies: Amato non amantem, quia amantem vix vllus non amat. Illic sæpius tibi id iterabitur, Thesaurum is benè recondit, qui indigentibus diuidit. Perdere enim iam non poterit, quod largiendo collocauit. Illic etiam fœliciora suadeberis, cum dicetur, Fidelium coniugiorum fructus est continentia. Ibi tu discernenda cognosces, cum audies, Mala sæculi huius iustis iniustisque communia sunt. Ibi tibi istud audiendum offeretur, Maior ægritudo est languere animam vitiis, quam corpus morbis. Ibi tibi ad commendandam pacem istud pronunciabitur, Impatientibus similitudo morum, causa discordiæ est. Ibi, ne sequaris malos, istud audies, Prudentem & sapiens informat, & stultus. Ille quid imitandum sit, docet: iste quid vitandum. Illic & ista proferentur, Multa prosunt nescientibus. Ideò non minor est Dei in operto, quam in aperto benignitas. Illic admoneberis, gratias Deo non magis in prosperis agas quam in aduersis: & cum prospera sint, te non meruisse fatearis. Illic tibi etiam remotiora patefient, cum ista prædicabuntur, Fatum non esse. Interrogent gentes vel leges suas, quæ vtique non puniunt, nisi factorum voluntatem. Illic audies ad custodiendam puritatem & ista præcepi. Si vis esse verax, suspicax non eris. Non enim suspicamur, nisi quod nescimus. Ibi de sublimioribus quoque istud audies, Deo mente defixus, à passionibus cum titillatur, à cœlo in terram deuoluimur. Ibi tibi & hæc memorabuntur: cum hic mali interdum bona capiant, boni malis affliguntur: qui futurum Dei iudicium non credunt, iniquum (quod absit) deum iudicant. Illic tibi suggeretur etiam in secretis tuis, quod velis homines nescire, ne cogitaueris. Ibi tibi contra omnem fraudem dicetur, Infœlicius est decipere quam decipi. Illic & aduersus iactantiam consummantia tibi hæc præcipientur: Vanitatem tanto magis fuge, quanto melior efficeris. Cætera enim vitia crescunt vitiis, vanitas virtutibus. Et ista quidem pauca de studiis carptim ac breuiter prælibata sunt. Quam si ad fontes ipsos sacri eloquij

scrutator accesseris: ibi tu non exteriora magis quam interiora mirabere. Ita scriptura dum intrinsecus radiat, pretiosissima quæque gemma in profundum fulgorem, considerantium demittit oculos. Hoc tu caligantem mentis aciem nequaquam refugus insuesce, hoc interno ac salubri cibo disce animæ famem pascere. Per opus miserantis domini id fore non diffidimus, vt nostrorum appetens, & dissimulator tuorum, inania fastidias,& solida concupiscas. Imprudentissimum est,cùm pro nobis ferè tam multa Deus fecerit,nihil nosmetipsos fecisse pro nobis: cumque ille in operibus suis ad commoda respexerit,hominem nolle sibi consulere. Consulimus verò,si nos in Dei cultum affectúmque reddimus. Vera quippe beatitudo est, sæculi beatitudinem spernere: neglectisque terrenis in diuina flagrare. Proinde iam nunc omnia dicta factáque tua,ad deum, vel propter Deum dirige. Obtine vt tibi comes semper sit illa, & tibi custos erit. Tam fida est innocentia. Magnum est virtutem sequi, nósque ei aliquid pro virili portione conferre. Nec pauendum est ne se ab iis quæ vsu inoleuerunt, animus per meliorem vitam non valeat absoluere. Idem ille, cui sanandos nos tuendosque offerimus,vires præstat affectui. Vnde autem vt vel æstimatione comprendere valeat quisquam futurorum remunerationem bonorum? Ecce hic diuina, vt cernimus, munificentia cunctis promiscuum vsum clarissimæ lucis indulsit. Datur pio & impio communem spectare solem. Omnibus creatura famulatum suum benignis seruat officiis. Bonorum malorumque totius mundi indiscreta possessio est. Cùm hic igitur tam præclara Deus iustis pariter & iniustis tribuat, qualia sunt putanda, quæ iustis reseruat? Consideremus, qui tanta dedit, quanta restituet, qui tam magnus est in donis, quam magnus erit in primus. Si tam inæstimabilis est munerantis benignitas, quæ erit illa remunerantis? Ineffabilia sunt quæ præparauit Deus iis qui diligunt eum rectè planè atque manifestè, quia verè immensum est. Quam magna rependet bonis, qui tam magna largitur ingratis? Circunfer oculos, & de pelago negotiorum tuorum, velut in quendam professionis nostræ portum prospice, prorámque conuerte. Vnus hic portus est, in quem nos ab omni fluctuantis sæculi iactatione referamus: quem inter irruentes mundi turbines fessi petamus. Huc cunctis confugiendum est, qui frementis sæculi tempestate vexantur. Hic statio fidissima,& quies certa. Hic latè recessus exclusis fluctibus silet. Hic blanda tranquillitas serenum renidet. Huc cum fueris delatus, tuto nauis tua post inanes labores, hic ad crucis ancoram fundata retinebitur. Sed iam prolixior scriptorum pagina modum poscit.Vim cœlestium præceptorum arctè breuitérque collectam in summam accipe, ad Dei honorem. Hæc sunt mandata omnia,ignosce,méque agnosce.

FINIS.

DIONY

Digitized by Google

DIONISIVS FAVCHERIVS MONACHVS LERINENSIS, pio Lectori S. P. D.

Scribit hic beatus Eucherius Lugdunensis post vitam in eremo exactam Episcopus ad sanctum Hilarium tunc monachum Lerinensem, deinde verò Arelatis Episcopum, hanc epistolam stylo elegantem, qua vitæ monasticæ institutum miris laudibus effert. Cuius artificium eloquentiámque cum Christiana pietate coniunctam, si laudare voluero, superfluus meritò potero iudicari. Vino enim vendibili (vt vulgo dici solet) suspensa hedera non est opus. Quo magis dolendum est, iniuria temporum & scriptorum incuria, ignorantiáque factum esse, vt dignißimus auctor qui summo studio diligentiáque asseruaretur, tam male habitus acceptúsque sit. Nam cum ego illum diu perquisissem, tandem è pulueribus sitúque vendicatus in lucem prodiit, mancus scilicet & carie consumptus, sed & vitio inscitiáque scriptorum tam labefactatus, vt cum me pretiosißimum thesaurum inuenisse gauderem, non possem etiam non dolere rem tam pretiosam, imò nullo satis digno pretio æstimandam, ab ignorantibus tam vilipensam ac neglectam fuisse. De hoc igitur opusculo etsi Gennadius non meminit, cum de aliis huius auctoris libris editis facit mentionem, caracter tamen ipse & dulcis disertæ orationis fluxus eundem ipsum esse, qui de contemptu mundi parœneticam ad Valerianum scripsit, facile indicat. Quamquam non desunt sanctißimorum virorum grauißima testimonia, quæ aut rei ipsius certißima faciunt fidem, aut ex quibus euidentem coniecturam facere possumus. Ita enim S. Isidorus Hispalensis episcopus in Catalogo scriptorum illustrium de hoc Eucherio meminit: Eucherius Episcopus Lugdunensis in Gallia elegans in sententiis, nec minus ornatus in verbis edidit ad Hilarium Arelatensem Episcopum, solitudinis deserta petentem, opusculum de laude Eremi luculentißimum & dulci sermone compositum. In quo opere laudamus orationem etsi pauca, tamen pulchra dicentem: Scripsit alia in multos sacros libros commentaria, non minus necessaria quàm vtilia, præcipuè verò in Genesin & libros Regum ad Solonium & Veranum fratres Episcopos, opus prolixum & doctißimum. Vides igitur, candide lector, cum de hoc opusculo meminit, etiam de his quæ ad Veranum & Solonium scripsit eum sicut & Gennadius facere mentionem. Quare non est quod ex vno duos (vt quidam opinati sunt) Eucherios putemus, sed eundem ipsum esse qui ad Va-

Digitized by Google

lerianum de quo Gennadius meminit, & qui ad Hilarium hoc de laude eremi encomium scripsit. Quod autem is apud Lerinam nostram aliquando vitam traduxerit, inde constare videtur, quod in hoc ipso opere Lerinam suam nominat, quam summis laudibus efferens præcipuo se honore illam complecti affirmat. Hilarius autem in proxima illum insula egisse commemorat, quæ traiectu vix sexcentorum aut circiter passuum à Lerina distat, quam Plinius & Strabo Leronem vocant, Sed id fortè postea contigit, vt diuinæ contemplationis desiderio paruo hoc traiectu sese à communi cœtu seiunxerit. Cassianus etiam, qui illis temporibus floruit, collationes sanctorum patrum Septem eorum quos in Thebaida Aegypti viderat ad Honoratum & Eucherium scripsit. Saluianus preterea, & Hilarius Lerinenses, cum ad ipsum Eucherium de libris ad Veranum & Solonium missis scriberent, ita de his meminerunt, vt eos ipsius quondam discipulos fuisse significare videantur, quos etiam ipse filios nominat. Solonium verò Eucherius ipse cum vixdum annos decem natus esset sub Honorato patre sacris institutis imbutum, formatum etiam beati Hilarij doctrinà & ab eo ipso Saluiano & Vincentio consummatum, qui doctrina & eloquentia pollebant., asserit. Vnde coniicere facile est, quanta Lerinæ nostræ illis temporibus erat fœlicitas, quæ Honorato auctore fundata tales ac tantos viros protulerit, in quibus cùm vitæ sanctimonia eruditio & eloquentia certare videbantur. Hinc est quod plerosque illorum legimus inde extractos & Ecclesiis regendis fuisse destinatos. Ante annos autem triginta & quinque Augustinus Grimaldus Grassæ pontifex, cum ipsum Lerinense monasterium haberet commendatum zelo Dei & amore religionis incitatus in ipso diuinum cultum & corruptam longa desidia & luxu disciplinam euocatis ab Italia Casinensis nostri ordinis patribus instaurandam curauit. Quæ res quandiu ille vixit, prosperè vtcumque pro temporum captu & conditione est visa succedere. Demum verò temporum iniquitate factum est, vt res ad Dei laudem bene instituta falsis nescio quibus suspicionibus, & malorum hominum calumniis impedita sit. Vnde nisi affuißet Deus qui insontes vbique tueri solet, in pristinum illum statum, corruptum scilicet, reuoluta laberetur. Nunc autem cœlesti fauente auxilio Christianissimus Rex Henricus causam innocentium apud eum agente Magistro equitum (quem vulgo Conestabilem vocant) homine magnæ prudentiæ & auctoritatis, & (quod caput est, magnæ in Deum Religionis, eosdem patres nostros, quos vanæ suspicionis & peregrinitatis inane nomen abegerat, benignè, vt videlicet cœpto dudum operi insistant, reuocari iussit. Faxit Deus vt antiqua in eo, & bonarum artium, & monasticæ religionis sancta studia

cta studia reuiscant; vt tales monachos proferat, qui ad antiquitatis exemplar instituti Honoratos, Hilarios, Saluianos, Eucheriósque vitæ proposito, doctrina, & moribus referre conentur. Cùm enim locus ipse per se spiritualibus studiis sit ac cœlestibus disciplinis aptissimus, non paruam ipsi, imò verò sanctis ipsis in eo dudum commorantibus, iniuriam facere, & in Deum ipsum ingratitudinis crimen committere videbuntur, si non eos tametsi doctrinà & virtutum meritis æquare non possint, assequi saltem aliqua ex parte voluisse videantur.

Quidam cùm in Epistola huius Eucherij ad Valerianum hunc Hilarium legisset, quem Valeriano vt eum incitet proponit in exemplum, putauit scriptoris lapsum, & pro Hilario Euagrium esse legendum. Atque id inde colligit, quod Hilarium Monachum esse Eucherius illic commemorat, is quem ille hic solum deduci existimat, Pictauensis Episcopus fuit. Deinde verò quia mox in aceruo, quo alios plures recenset alterum Hilarium ponit, Pictauensem scilicet, putat scriptoris vitio eundem repetitum. Sed si paulò attentiùs Gennadium legisset, intellexisset hunc nostrum scilicet eum esse, quem Eucherius primo loco adducit, eum Petronio copulans: cùm autem rursus in aceruo Hilarium nominat, non hunc noštrum Lerinensem repetitum, sed Pictauensem fuisse adductum. Quanquam hic noster, quem tunc Eucherius monachum meminit, post Honoratum Arelatensis Episcopus fuit. Lege Gennadium de viris illustribus, & Prosperum de vita contemplatiua, libro secundo, cap. nono Idem Dionysius.

liquit. Sed cuncta non magis præsentis magnificentia, quàm futuri præscientia creans venturis (vt arbitror) sanctis eremum parauit. Credo his illam locupletem fructibus voluit, & pro indulgentioris naturæ vice hanc sanctorum dare fœcundam, vt sic pinguescerent fines deserti, & cùm irrigaret de superioribus suis montes, abundarent quoque multiplicata fruge conualles, locorumq́ue damna suppleret, cùm habitationem sterilem habitatore ditaret. Possessor ille paradisi & transgressor præcepti cùm locum voluptatis habitaret, fixam sibi à Deo legem seruare non potuit. Quantò enim iucundior illex ille amœnitatis locus, tantò hic in lapsum pronior fuit. Vnde non solum hunc legibus suis subdidit, sed etiam in nos vsque suum illum stimulum mors tetendit. Proinde eremum colat, qui vitam cupit, quia amœni incola mortem parauit. Sed iam ad posteriora eremi Deo semper acceptæ exempla veniamus. Moyses cùm egisset pecus ad interiora deserti, tunc resplendentem eminus Deum igne vidit innocuo, nec solum vidit, verum etiam audiuit, loquentem. Nempè tunc Dominus cùm abiici pedum vincula commoneret, sanctam eremi terram pronunciauit dicens: Locus in quo tu stas, terra sancta est, manifesto tunc indicio meritum occulti honoris expressit. Confirmata quippe est à Deo sanctitas loci sanctitate etiam testimonij, in quo (vt reor) illud pariter & latenter enunciat, vt accedens ad eremum vitam & gressus absoluat, & anterioribus vinculis expeditus incedat, ne locum polluat. Ibi primùm Moyses diuini colloquij familiaris adhibetur interpres, accipit verba, ac vicissim refert, dicenda agendáve & percunctatur pariter & docetur, ac mutuò confabulationis vsitatoque commercio cùm cœli Domino sermocinatur. Ibi virgam resumit in operá signorum potentem, ingressusq́ue eremum pastor ouium, pastor ab eremo remittitur populorum. Quid deinde plebs Dei ab Aegypto liberanda & operibus absoluenda terrenis, numquid non auia petiit, ad solitudinesq́ue confugit? In eremo vtique appropinquat Deo, à quo fuerat exempta seruitio. Tendebat igitur ad desertum longa vastitate terribile Moyse duce. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine! Eremum ingressus Moyses Deum viderat. En redit rursus, vt videat. Ipse planè dux itineris populum suũ Dominus ad deserta ducebat, in vsum vtriusque temporis viantibus trahens columnam, nunc rubentem flamma, nunc nube candentem, dabat ita tunc premerentibus è cœlo signum, quod lactea mole porrectum alternis irradiabat ardoribus. Intento Israël lumine sequebatur radium corusco eminus igne rutilantem, vt in eremi secreta tendentibus dignè Dominus, cùm iter ostenderet, lumen præferret. Huic identidem populo nonne ad deserta properanti obiecta inuij maris claustra patuerunt: cùm inter præruptos gurgites iter carpens puluerulento vestigiis agmine rubris littoribus incessit, minantesq́ue vndarum pendentium montes de profunda valle suspiciens, sic custos gentis freti stagna transmisit. Neque in hoc tantum diuini operis virtus stetit, nudata namque rursum refluo æquore operiens iter eorum cùm hoste deleuit, totumq́ue in sedibus suis mare (credo ne ab eremo Israël reuerteretur) opposuit. Aperuit inter aquas viam, & circunfusis deinde aquis texit, vt desertum expetentibus patefaceret itum, clauderet reditum. Hac ergo gratiæ virtute donata est gens illa, cùm ad solitudinem tenderet, plura tamen promeruit cùm possideret. Illic namque eandem insperato dominus potu refecit, cùm percussa silice exundantes aquas sitientibus præbuit, & ab horrentibus saxis riuos natiuo fronte depromens occulta manu imposuit subitam latentibus venis naturam. Nec solùm illic

uocauit, Iordanem diuiduum interrupto amne transiuit, cœlum ardenti curru raptus ascendit. Quid deinde Eliseus cōsectator vitę huius atque virtutis, nonne perinde diuino miraculorum opere inclaruit? Quem insignem nunc scissus torrens, nunc innatans ferrum, nunc rediuiui, nunc olei incrementa fecerunt, quique postremo post alia quamplurima duplicatam in se magistri virtutem etiam hoc comprobauit, quòd ille superstes defunctum, hic defunctum exsuscitat iam defunctus. Filij quoque prophetarum relictis vrbibus expetebant gemino defluentem fonte Iordanem, extruebantque in abditis tabernacula remoto iuncta torrenti. Excubabat cohors sancta secreti fluminis ripis, velut quibusdam sparsa tentoriis, & habitationibus congruis egregia indoles spiritum custodiebat paternum. Quid ille quo maior inter natos mulierum non surrexit? nónne in deserto clamans in deserto viuebat? In deserto ab hoc baptismus traditur, in deserto primùm mentio regni cœlestis infertur. In hoc ille audientibus primus ingessit, vbi hoc citiùs ambiens quisque promeruit. Neque immeritò futurus hic arduus habitator deserti ante faciem Domini angelus mittitur, viam reserat in cœleste regnum, & præcursor & testis dignus qui patrem è cœlo loquentem audiret, filium baptizando contingeret, Spiritum sanctum descendentem videret. Ipse quoque Dominus ac Saluator noster baptizatus confestim (vt scriptura ait) à spiritu in desertum ducitur. Quis hic igitur est spiritus: Cunctatio subest nulla quin sanctus. Quòd deinde Spiritussanctus pertrahit in desertum, nimirum istud ille dictat, ille illud tacitus inspirat, fitque eremus Spiritui sancto suggerenti digna suggestio. Mystico ergo flumine infusus nihil sibi priùs agendum putat, quàm vt ad deserta contendat. Et tamen ille sanctificātes semper aquas tunc sanctificauerat, nec peccati hominem purgatus abluerat, peccatum enim ille non fecerat, neque metuebat, & eremi tamen amore flagrabat, atque in omnibus salutaris auctor exempli hanc sibi non dignam nobis desiderabat. Quæ si votiua Deo ab erroribus libero, quanto magis necessaria homini erroribus obnoxio: Si petita non delinquenti, quanto magis exoptanda peccanti: Ibi etiam in famulatum domini remotis circunstrepentium turbis tacita diuini vigoris ministeria succedunt, & in eremo constitutus tanquam iam in cœlum reuectus occurrentium excipitur officiis angelorum. Ibi tunc tentantem notæ artis insidiis hostem illum antiqui temporis confutauit, supplantatorémque veteris nouus Adam repulit. O laus magna deserti, vt diabolus qui vicerat in paradiso, in eremo vinceretur! Desertus etiam locus ille erat, in quo saluator noster quinque virorum millia panibus quinque & piscibus tantùm duobus pauit, satiauit, expleuit. Semper in deserto suos pane Iesus pascit. Suis prætulerat olim manna diuini muneris fidem, nunc fragmina retulerunt, eodémque miraculo victus vt tunc esurientibus decidit, ita nunc vescentibus creuit. Cunctis dono suo epulæ auctioribus maiores fuerunt cibis, quàm fuerant illatæ conuiuiis. Desertis, inquam, desertis tantorum tunc signorum causas demus, virtus potentiam declarasset, si habuisset locus copiam. Et tunc dominus Iesus ad excelsi montis remotiora secessit, cùm tribus tantùm sibi adhibitis electis, insolita claritate vultus effulsit: qui cum assumptum palam hominem præferret, declarandæ maiestatis indicium secretis credidit. Ibi tunc ille Apostolorum maximus, Bonum erat, inquit, nos hic esse, adamans, scilicet magnitudinem signi in remotione deserti. Idem quoque Dominus Iesus (vt scribitur) in-

NNN

Digitized by Google

desertum locum ibat, ibique orabat. Locus ergo ille iam vocetur orationis locus, quem orando Deum idoneum Deus auctor ostendit, docuitque vnde facilius nubes humilitantis se oratio penetraret adiuta loco, quia honorata secretò: atque illic orando ipse cùm peteret demonstrauit, vbi orare nos vellet, cum peteretur. Quid nunc ergo Ioannem Machariúmque commemorem, alióſque complures, quorum conuersatio dum in desertis est, in cœlis facta est? Appropinquauerunt illi tantum Domino, quantum appropinquare Deo hominem fas sinebat, admiſſique sunt in diuinarum opera rerum, quantum carne circundatos licebat admitti. Fixi autem ad superna mentem cœlestibus inseruerunt secretis, hinc comitantem gratiam aut reuelationibus tacitis, aut clamantibus signis protulerunt, & suffragante secreto vsque in id prouecti sunt, vt terram quidem corpore tunc contingerent, cœlum verò spiritu iam possideret. Hoc igitur eremi habitaculū dicam non immeritò quandam fidei sedem virtutis arcam, charitatis sacrarium, pietatis thesaurum, iustitiæ promptuarium. Nam sicut in magna domo pretiosa quæque claustris obsignata in remotis habentur, ita magnificentia illa sanctorum abditorum eremo, quam difficultatibus suis natura obserauit, deponitur intra quoddam conclaue deserti, ne conuersationis humanæ vsu absolescat. Aptéque à mundi domino hæc pretiosa diuitiarum supellex in illa mundanæ domus parte non solum conditur, verumetiam, cùm vsus est, ex reconditis promitur. Fuit olim erga eremum cura diuinæ prouidentiæ summa & maxima, sed nec nunc quidem parua est. Nam & nunc cùm eremi incolis victus diuinitus insperata superuenit largitate, quid aliud quàm è cœlo lapsus defluit? Habent & in cœlesti hac munificentia suum manna, nec minùs his dominus brachij sui opere secreto alimoniam spargit ex abdito: & cùm silicibus perfossis tandem diuino munere respondentes è saxis aquæ profluūt, quid aliud quàm velut Moysi virgæ ictu percussa rupe emergunt? Vestimentorum perinde habitus in eremi vastitate degentibus nunc quoque ecce non deficit; qui dum gratuitò iugiter diuina prouisione succedit, vtique succedendo manet. Aluit Dominus in deserto suos quondam, sed & nunc alit: & illos quadraginta annis, hos verò quousque anni erunt. Meritò hanc sanctus diuino igne succensus relicta sede propria sedem legat: meritò propinquis, filiis, parentibúsque præponat, suorúmque omnium commercio emat. Meritò hæc genitalem deserentibus patriam temporariæ patriæ nomen obtineat, à qua non metus, non desiderium, non gaudium, non mœror reuocet. Meritò planè vniuersorum affectuum sola sit pretium. Quis enumerare beneficia eremi dignè queat, virtutiſque commoda habitantium in ea? In mundo positi quodam modo extra mundum recedunt, in solitudinibus (vt ait Apostolus) errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ. Nec immeritò dignum talibus Apostolus negat esse mundum, qui alieni sunt ab illo reipublicæ humanæ tumultu, sepositi, quieti, silentes; nec magis absunt à voluntate peccandi, quàm à facultate. Clari apud veteres sæculi huius viri defatigati laboribus negotiorum suorum in philosophiam se tanquam in domum suam recipiebant. Clarentes pulchriùs ad hæc manifestæ sapientiæ studia diuertunt, magnificentiúsque ad solitudinum libertatem & desertorum secreta secedunt, vt philosophiæ tantum vacantes in illis eremi deambulacris, tanquam in suis gymnasiis, exerceantur. Vbi quæso liberius, quàm in deserti habitatione seruetur pascha? Sed non in virtutibus continentia: continentia, inquam, velut alia quædam cordis eremus. Nam & Moyses

Digitized by Google

Moyses quadraginta continuos se in eremo dies, totidemque & post se illic Helias ieiunio dedit,& vterque ibi inediam vltra humani effectus vires extendit. Deinde & Dominus idem in desertis abstinentiæ tempus exegit : nec præterea vsquam legimus spatia eadem exacta ieiunio : vt putandum sit, aliquem tribui per Dominum locis illis etiam vigorem. Vbi quæso magis vacare, & quàm dulcis si Dominus videre contingit : vbi promptior a d perfectionem tendentibus via panditur : vbi maior virtutibus campus aperitur vbi mentis faciliùs vt possit circunspicere custodia : vbi liberior cordis, vt Deo inhæreat,certet intentio,quam illis vtique secretis,in quibus Deum non solum inuenire promptum est, verum etiam custodire : Et quamuis sæpe in eremo tenuis soli puluis occurrat,nusquam tamen firmiùs Euangelicæ illius domus fundamenta iaciuntur.In illis licet aliquis consistere arenis velit, nequaquam tamen super arenas domum construit , nusquam magis quam illic supra petram prædictum illud ædificium collocatur,quod immobili stabilitate fundatum inconcussa mole durabit:vt tempore ingruentium procellarum non flantibus ventis,non immissis torrentibus subruatur.Itaque habitantes desertum talia sibi ædificia, sed in cordibus fabricantur, illi qui imi summa petunt, qui celsa humilitate sectantur, desides atque immemores terrenorum ob spem votumque cœlestium.Qui abiiciunt diuitias, dum agere malunt,egere festinant, dum esse diuites concupiscunt,die ac nocte labore vigiliisque decertant,vt apprehendant vitæ illius principium, cuius non inuenietur extremum.Sic materno eremus sinu continet illos æternitatis rectissimè auaros, bene prodigos breuitatis, incuriosos præsentis temporis, certos futuri:& per hoc assequuntur, vt in quos sæculorum fines decurrerunt his sæcula sine fine contingant.Feruent ibi conscriptæ interioris hominis salubriter leges,& æterni sæculi iura subtilius.Non illic humana criminum facinorúmque præscripta vim suam resonant, nec se vltricia capitalium delictorum iura exerunt.Cor nisi purissimum indigenæ leges reum faciũt, atque ipse omni studio mentis motus interior intra iustitiæ terminos coërcetur, eodemque se iudice vel leuium cogitationum principia plectuntur. Apud alios malum sit malum fecisse,apud hos verò malum est bonum non fecisse. Sed quomodo ego possim commemoratione digna interiora eremi instituta venerari:Nunc vero illud tacitus præterire non possum, quod in habitatoribus eius vis illa virtutis quam abscondita cunctis, pene tam nota est. Nam cum se vtique in remota abigunt, mundum humanúmque consortium repudiantes,oculi quidem gestiunt,meritum tamen occulere non possunt.Quantum se eorum introrsùm agit vita, tantùm se foras proripit gloria, Deo (vt arbitror)ita inter vtrúmque moderante, vt incola eremi suæ lateat sæculo, & non lateat exemplo.Hæc lucerna est, quæ per vniuersum resplendet orbem supra eremi candelabrum locata,hinc se flagrantissimum lumen per tenebrosa mundi membra diffundit,hæc est ciuitas quæ abscondi non potest in deserti monte constructa,quę imagine sua cœlestem Hierusalem terris dedit. Proinde si quis in tenebris est,huic lumini appropinquet, vt videat, si quis discrimini patet,ad hanc ciuitatem tendat,vt tutus sit.O quam iucundæ sunt sitientibus Deum etiam deuiæ illæ saltibus solitudines! Quàm amœna sunt quærentibus Christum illa secreta,quæ longè,latéque natura excubante porrecta sunt!Silent omnia,tunc in Dominum suum læta mens quibusdam silentij stimulis excitatur, tunc ineffabilibus vegetatur excessibus. Nullus interstrepens illic sonus, nulla si forté cùm de Deo vox est.Solus ille admo-

dum suauis sonitus silentium secretæ stationis interuenit, interpellátque illum placidæ quietis statum strepitus quiete dulcior & sanctus modestissimæ conuersationis tumultus. Tunc hymnis suaue resonantibus excelsa ipsa feruentes chori pulsant, atque in cœlum non minus planè vocibus quam orationibus perueniuntur. Fremit frustra tunc circumiens aduersarius tanquam intra caulas ouibus septis lupus. Inuisit sanè speciosa deserti lætantium Angelorum chorus, & per illam Iacob scalam commeantes eremum frequentia abditæ visitationis illustrant, ac ne in vanum vigilent, qui custodiunt ciuitatem, peculiarius Christo propugnatore munitur, qui tanquam murorum obiectu ita Eremi ambitu hostes suos submouet, vt adoptiua Deo gens quantum secreti spatiis exposita, tantum hostibus suis clausa sit. In illo quos meridie spōsus recubat, habitatorésque deserti charitate vulnerati contemplantur eum dicentes: Inuenimus, quem diligit anima nostra: tenebimus eum & non dimittemus eum. Non est infructuosum (vt creditur) non est istud sterile eremi solum, nec infœcunda arentis saxa deserti. Illic multiplex germen & centenos accola fructus recondit. Non facilè illic iacta semina, secus viam decidunt, quæ volucres absumant: neque in petrosa facilè dilabuntur, quæ non habentia altitudinem terræ æstuent & arescant: neque in spineta facilè fugiunt, quæ iam adultis sentibus obruantur. Vberi messem prouentu colonus metet. Producitur in his saxis seges illa, qua etiam ossa pinguescunt. Inuenitur etiam illic panis viuus, qui de cœlo descendit. Erumpunt in illis rupibus fontes irrigui & aquæ viuæ, quæ non satiandis solum, verumetiam possunt sufficere saluandis. Hic interioris hominis pastus & voluptas, hic incultum, desertum, illic mira amœnitate iucundum est, eadémque corporis est eremus, animæque paradisus. Nulla iam quamuis fertilis tellus terræ eremi se comparatione iactauerint. Est terra aliqua frugibus diues: in hac maximè nascitur frumentum illud, quod esurientes adipe suo satiat. Est alia grauidis læta vineis: in hac maximè profertur vinum illud, quod lætificat cor hominis. Est alia pascuis præstans: in hac saluberrimæ pascunt oues illæ de quibus dicitur, Pasce oues meas. Est alia floribus picta vernantibus: in hac maximè vetus ille flos campi & lilium conuallium refulget. Postremò alia est speciosis exultans metallis, alia auro suo fulua est, in hac varij lapidum micant vibrante luce fulgores. Ita terra hæc singulis terris maior ad singula omnes candore præcedit, bonis hominibus. Rectè ergo tu veneranda tellus sanctis in te positis, aut non procul à te remotis, aut habitabilis dudum, aut desiderabilis extitisti: quia pro vniuersis bonis illis es fertilis, in qua habentur vniuersa. Tu cultorem hunc, qui suam terram, non qui tuam colat, requiris. Tu inhabitantium te vitiis sterilis, tu fœcunda virtutibus. Tuam quicunque sanctorum familiaritatem quæsiuit, Deum reperit: Christum in te, quisquis te coluit, inuenit. Ipse qui habitat, Domino habitatore lætatur, idemque est & possessor tuus, & diuina possessio. Tuum qui non refugit habitaculum, factus est ipse Dei templum. Equidem cunctis eremi locis quæ piorum illuminantur secessu, reuerentiam debeo, præcipuo tamen Lerinam meam honore complector, quæ procellosi naufragiis mundi effusos piissimis vlnis receperat venientes ab illo sæculi flagrantes æstu blandè introducit sub vmbras suas, vt illic spiritum sub illa interiore Domini vmbra anheli resumant. Aquis scatens, herbis virens, floribus renitens visibus odoribúsque iucunda paradisum possidentibus se exhibet; quam possidebunt. Digna quæ Honorato auctore fundata sit, quæ tantis institutis tantum nacta sit patrem, apostolici spiritus

Digitized by Google

spiritus vigore & vultus honore radiantem. Digna quæ illum suscipiens ita emitteret, digna quæ præstantissimos alat monachos, & ambiendos præferat sacerdotes. Hæc nunc successorem eius tenet Maximum nomine Clarum, quia post ipsum meruit adsciri. Hæc habuit reuerendi nominis Lupum qui nobis illum ex tribu Beniamin Lupum retulit. Hæc habuit germanum eius Vincentium interno gemmam splendore perspicua. Hæc nunc possidet Venerabilem grauitate Caprasium veteribus sanctis patrem. Hæc nunc habet sanctos senes illos, qui diuisis cellulis Ægyptios patres Galliis nostris intulerunt. Quos ego illic, Iesu bone, sanctorum cœtus conuentusque vidi? Pretiosa in his suaui vnguedine alabastra flagrabant, spirabat passim odor vitæ, interioris hominis faciem exterioris habitu præferebant, constricti charitate, humilitate deiecti, mollissimi pietate, firmissimi in spe, incessu modesti, obedientia citi, occursu taciti, vultu sereni prorsus ipsa protinus contemplatione angelicæ quietis agmen ostendunt. Nihil concupiscunt, nihil desiderant, nisi eum, solum quem desiderantes concupiscunt. Dum beatam quærunt vitam, beatam agunt, cumque & dum adhuc ambiũt, iam consequuntur. Itaque optãt à peccatoribus segregari? iam segregati sunt. Castam possidere vitam volunt? possident. Omne in Dei laudibus tempus habere ambiunt: habent. Desiderant gaudere sanctorum cœtibus: gaudent. Christo frui cupiunt: spiritu fruuntur. Vitam eremi adipisci gestiunt: corde adipiscuntur. Itaque per largissimam gratiam Christi multa ex his quàm in futurum exoptant in præsentiarum merentur. Rem porrò ipsam cupiunt, dũ spem sequuntur. Habent etiam in labore ipso præmium laboris, quia penè iam in opere est, quod merces erit. Horum tu, mi carissime Hilarij redditus insertusque consortio plurimùm tibi, plurimùm etiam illis contulisti, qui nunc pro reditu tuo alacri exultatione lætantur. Cum his obsecro peccatorũ meorum intercessionisq; memoriam ne obliteraueris: cum his, inquã, quibus nescio an ipse gaudij plus attuleris, an maius inueneris. Tu nũc verior Israel, qui corde Deum conspicaris, ab Ægyptiis sæculi tenebris dudum expeditus salutiferas aquas submerso hoste transgressus, in deserto accensum fidei ignem sequutus, amara quondam, per lignum crucis dulcia nunc experiris, salientes in vitam æternam aquas à Christo trahis, internum hominem superno pane pascis, in Euangelio tonitruum diuina accipis voce, qui cum Israël in eremo contineris, cum Iesu terram repromissionis intrabis. Vale in Christo Iesu Domino nostro.

De sancto Nazario Abbate sacri Heremi Lerinensis.
Annotatio Vinc. Saler.

FVit iste Nazarius præfectus & Abbas illius officinę sanctorum Lerinensis Insulæ, & ex illa sacra caterua discipulorum sancti patris Honorati Archiepiscopi Arelatensis, & post ipsum tertius vel quartus ordine Abbas sanctæ illius congregationis, de quo nihil penè certi habemus cùm eius acta non extent, nisi quod vt ipse in aceruo antiquo Abbatum Lerinensium adnumeratur vt in aliquibus vetustis manuscriptis de ipso mentio habetur in vita quoque illa sancti Honorati digesta tribus libris capite nono libri secũdi dicitur: Nazarium virum religiosum virtutumque meritis excelsum suffectum fuisse in regimine Monasterij sancto Maximo tunc electo Episcopo Regiensi, sed malè. Nam sancto Maximo vel teste sancto Sidonio Apollinari in carmine Eucharistico successit in Abbatiali gubernatione

Digitized by Google

Faustus vt videri potest supra in ipso Fausto: Non inconueniens tamen est Nazarium successisse Fausto creato Episcopo Regiensi post sanctum Maximum, quo scilicet Nazario prouidè cœnobio moderāte varia narrātur patrata meritis Beati Honorati miranda, ipséque Nazarius vir strenuus & pius non ferens animas hominum illudi fraude diabolica delubrum & aram impudicæ Veneri dicatam in quodam monticulo qui dicitur Arlucus quasi ara lucis propè pontem fluminis nunc vulgò nuncupati Siagna omninò eliminare curauit, ibidémque templo sancto protomartyri Stephano dicatum in sacrum cœnobium sanctimonialium erexit, quod honorabiliter in bonis operibus vsque ad excidium patriæ Prouinciæ tempore martyrij Beati Porcarij Abbatis perdurasse creditur. Sanctus denique (ait manuscriptum) Nazarius fœlici sonio aggrauatus & diurnis vigiliis & afflictionibus defessus cum furentibus febribus æstuaret, & laboraret anxiè in extremis, apparuit ei è circunstantibus fratribus Beatus Honoratus cum multitudine monachorum cum maxima claritate qui exhortans omnes in obsequium Iesu Christi animam sancti Nazarij Abbatis è corpore egredientem cum diuinis hymnis & laudibus ad cœlorum culmina associarunt. Post sanctum Nazarium Beatus Eucherius Abbas vir simplex & rectus rexit laudabiliter præfatum monasterium Lerinense. Et post sanctum Eucherium Beatus Vincentius Abbas post quem beatus Amandus vir summa innocentia & pudicitia gubernacula abbatiæ assumpsit Lerinensis cœnobij.

Eucherius Abbas. *Vincentius Abbas.* *Amandus Abbas.*

De Sancto Amando Abbate Lerinensi qui floruit circa annos domini 700.

Nouemb. 18. *Vincen. Salern. Annotatio.*

De sancto Amando Abbate Lerinensi etsi multùm diúque quæsiui in manuscriptis Lerinensibus: tamē nihil certi inueni, nisi, quod aliquando legi in quodam perantiquo breuiario excusso quod tunc temporis sic florebat monasterium Lerinense vt Rheatus pater Amandus sub se haberet trium millium & septingentorum monachorum numerum: idemque Inuenitur & legitur in quibusdam priuilegiis & diplomatibus summorum Pontificum. Insuper recitatur idem sanctus in perantiquo & moderno cathalogo sanctorum Insulæ Lerinensis, & ea quæ dicuntur in vita sancti Honorati Episc. Arelatensis quæ circunfertur tribus libris quę hic tibi subiicimus, desumpta ex tertio libro & capite tertio decimo, vbi dicitur, euolutis pluribus annorum curriculis multisque sanctis illius cœnobij, quod Lerinense nuncupatur Abbatibus (quorum vitam scribere longum esset) ad æterna translatis, beatus Amandus summa pudicitia & innocentia decoratus regimen illius monasterij Lerinensis auctore Deo sortitus. Est qui omnia monasteria occidentis illustrabat, exemplis videlicet doctrina, sub cuius regimine exaucta est plurimum Lerinensium Incolarum deuotio, ita vt trium millium septingentorum monachorum numerum vir sanctus habuisse legatur. Ad locum itaque illum concurrebat hominum penè incredibilis multitudo. Et capitulo decimo nono Beatus itaque Amandus omni sanctitate & gratia plenus consummato cursu præsentis vitæ vocatus est ad gaudia cœlestis patriæ, cuius vita meritis inclita memorabilis habetur eiusque festum decimo quarto Calendas Decembris in sancta Ecclesia digno honore celebratur, post cuius excessum beatus Siluanus rexit præfatum monasterium

Siluanus Abbas.

Lerinense

Lerinense quo viam vniuersæ carnis ingresso diuina ordinatione in eius loco successit gloriosus Dei Athleta Porcarius vir morum honestate conspicuus. Hæc ibi. de sancto Porcario vide supra 12. Augusti.

De sancto Anselmo Abbate sacræ Insulæ Lerinensis.

MOlanus in suo Martyrologio quarto decimo calẽdas Decẽbris, in Insula Lerino sancti Anselmi Abbatis. Gallesinus verò in suo itidem Martyrologio in Insula Lerino sancti Anselmi Abbatis & confessoris. Addũt notationem sequentem. Ex monimentis Monasterij Lerinẽsis. Et hæc sola sunt quæ de sancto Anselmo omni diligentia adhibita comperi eius virtutes etsi nobis temporum vetustate incognitæ non dubium quin magnæ multæque extiterint sintque cum eius nomine in cœlo & libro vitæ descriptæ. *Nouemb. 18.*

De sancto Eudone Abbate & Monacho Lerinense ex fragmento vitæ Beati Theofredi Calmeliacẽnsis, cœnobij Abbatis ex manuscripto & perantiquo breuiario Lerinensi floruit circa annos Domini, 465.

ROmanorum Imperij dignitatem Iustino Cæsare sublimiter disponente regnumque Francorum Theodoberti atque Theodorici Hildeberti regis filiorum tyrocinio cum sæuissima Brunichilda regina fortiter subiugante apud Aruernam vrbẽ floret ac præest vir Christianissimus dux inclytus nomine Calmelius, cuius suberat ditioni Aquitaniæ pars non minima nobiliumque numerosa tyronum clientela oppida, rura, castella, cæterarum quoque rerum affluentia copiosa quin etiam suffultus dogmate literarum nullo carebat negotio mercuriali. Quadam verò die populari priuatus contubernio contentus singulari comite videlicet sene sapientissimo, incolit vicum Villarem vocabulo: vbi dum plura coniicit ex huius mũdi labente curriculo transitoria commoda pro nihilo ducit & æthereas sedes diuino perfusus spiritu quasi spiritualiter scãdit. Placet ergo prædicto principi nec procul ab eodem loco orationis domum pro ponderosi criminis leuigatione ædificari & sub honore Petri Apostolorum principis dedicari cuius scedophediam idibus Octobris annuatim instituit iterari: tunc circumquaque discurrens prędictus heros ibidem inducit quos potest & Dei noscit famulos pro corporea & spituali incolumitate supernam pietatem inuocaturos, quibus indulget vt nullo vacent mercimonio plurimos vicos & prędia: vnde ibidem commorantes corporea repellant necessaria: vnusque ex eis efficitur, licèt non deserat sæcularia: sed iugiter consolans eos paterno corripit verbere ac speculatus suggerit affamina vitę. His ergo ritè dispositis Beati Petri reuisat limina gratia orationis: quo præocupatus itinere exiguo consolatus fidelium aggere qui post plurima ex foroiuliensis se testantur esse congregatione: verbis quoque non exiguis ventillantibus Lerinense Monasterium interserit vnus, cuius summæ religionis reuerentiam docet ab ipso principe rogatus & quemadmodum summo Deo ibidem cœnobitarum famulet grex immensus quod audiens Calmelius in arcula mentis reponit tacitus diuinæ supplicans pietati quod tanto sit cibo refocillandus. Itinere quoque finito comitantibus ipsis quibus pij solaminis verba dudum acceperat ad famosissimum prædictum cœnobium Lerinense vsque properat. Ea verò tempestate sanctæ præerat congregatione Lerinensi Beatus Maximus cuius vita magnis floruit virtutibus in tantum quod tria resoluit cadauera tenebrosis nexibus & sicut scriptum habetur in eorum annalibus. Regensis etiam præfuit antistes egregius quo ac- *Nouemb. 20.*

Prædicantur laudes Lerinensium.

S. Maximus Abbas Lerinensis.

cito omnia mentis arcana Calmelius retulit,& de exigui oratorij opificio,& quia patris suffragio egeret,quem proponeret pleniter indicauit, quibus cognitis iusta est, inquit, Beatus Maximus, petitio,fili,cui summa pietas Dei ac reuerẽtia tui nos suis intercessio consentire iussit. Committam ergo tibi sub prouidentia altissimi expectabilem virum genere & dilectum mihi sedulum literarum meditatorem ac diuini negotij, quem tu susceperis tota charitate circumplectere ac prędicti tugurij patrem delige:posset enim bonis moribus sanctis decoratus virtutibus. Tum ex omni religioso discipulorum agmine prælegit virum Eudonem nomine sublimem statura penultima decoratũ ætate, probatissimum virtutibus & omni honestate cui pater eximius quosdam fratres tradidit inter quos eum Abbatis vicem habere iussit plurimùm eius confidens religioni quam ipsum plenissimè educauerat sub disciplina Christi ac deuotissimum coaptauerat pedissecam sibi valedicens:ergo omnibus pro fraterno discessu cœpit emittere magnos gemitus, & conuocans sæpè memoratum principem monet eum de sancti Viri custodia, datoque signo pacis iubet capere itinera. Profectus itaque sanctus Eudo cum duce & sodalibus inditum maturat iter donec deueniunt ad locum qui ex conditoris nomine dicitur Calmelius.

S. Eudo eligitur ex omni cõgregatione Lerinensi.

Annotatio Vinc. Saler.

Hucusque codex ille breuiarij Lerinensis. Habetur autem mentio sancti Eudonis in prosa suprà in sancto Honorato, 16. Ianuarij & in quodam Martyrologij breuiario membrano manuscripto antiquissimo hæc leguntur.Ipso die,scilicet vigesimo Nouembris natale beati Eudonis Abbatis Calmeliacensis cœnobij, quem fidelis relatio notat ex illa prisca Lerinensi congregatione fore sub beato Maximo regensi Episcopo constitisse. Item, Beati Theofredi martyris alumni eiusdem beati Eudonis præfati Monasterij Abbatis,& in secundo libro beati Honorati cap.5.hæc habentur.Est præposuit (Honoratus scilicet) Lerinensibus monachis eundem maximum in pastorem, qui eius secutus vestigia sanctam congregationem Lerinensem fœliciter gubernauit. Ex cuius discipulatu vir per cuncta laudabilis Beatus Eudo apud Aruerniam missus, vnà cum glorioso Christi martyre Theofredo Calmeliense Monasteriũ salubriter instituit sub regula Lerinensi sub qua quandiu in corpore vixit,æterno regi viriliter militauit.Hæc ibi de quo Monasterio & fundatore eius meminit Dominus Ioannes Hauaro in commẽtaria epistolę duodecimæ libri vndecimi Sidonij Apollinaris, dicens:Nec dubito quin Calmilius aliàs Calmelius senator ex prosapia sit istius Calminij ciuis Aruernensis, qui in sua patria hoc se præclarum suæ sanctitatis monimentum reliquit & in Episcopatu Aniciensi Monasterium quod dicitur Sancti Theofredi à fundo edificauit,dotauit,ditauitque & de suo nomine appellauit vulgo *S. Chaffre.* Historia sancti Calmini manuscripta.

EX

EX TOMO SEXTO F. LAVRENTII SVRII CARTHVSIA.

Vita S. Columbani Abbatis ab eius æquali Iona Abbate, quem quidam vocat discipulorum eius discipulum, conscripta: obiit anno domini natalis 615. temporibus Clotarij Francorum Regis, Chilperici filij. 615.

PRÆFATIO AVTHORIS.

DOminis eximiis, & sacri culminis regimine decoratis, religionisque copia fultis Vualdeberto & Boleno patribus, Ionas peccator. Memini me ante hoc fermè triennium, fratrum conniuentia flagitante. Vel Beati Bertulphi Abbatis imperio iubente, cum apud eos apenninis ruribus vagans, in Bobiensi cœnobio morarer, fuisse pollicitum, vt almi patris Columbani meo studerem stylo texere gesta: præsertim cum ij, qui eo fuerunt in tempore, & penes ipsum patrata viderunt, quamplurimi penes nos superstites sint, qui nobis non audita, sed visa, narrent: vel quæ etiam nos per venerabiles viros Attalam & Eustachium didicimus quorum primus Bobiensis, secundus Luxouiensis cœnobij, quo vos præsules existitis, eius successores fuerunt: qui magistri instituta suis precibus seruanda tradiderunt: quorum vitam vtcumque quiuimus in postmodum deprompsimus, seu plerorumque, quos Cluentia memorabiles reddit. Sed qui supradictorum fratrum Agapis, vel patris prædicti præceptum coniiciens rebar liquido meatu exuberari, multùm me ego ad hoc opus imparem reperio. Si enim me in hoc opere nequaquam indignum indicassem, olim iam ad ea texenda temerario quamuis conatu aggressus fuissem: quãquam me & per triennium Oceani per ora vehit, & scabea lintris abacta, Scalteus molles sectando vias, madefacit: sæpè & lenta palus Elnomis plantas, ob venerabilis amandi Põtificis ferendum suffragium: qui bis constitutus in locis: veteres Sicambrorũ errores Euangelico mucrone coercet. Erit tamen commissi operis, venerandi Patres, vestri arbitrij cultus, vt si aliqua minus rectè prompta, decore facunditatis caruerint, vestris phaleramentis decorentur, vt legentibus apta fiant: ne dum mea imperitia in eloquio exhorret, cum facta dictis non exæquantur, sanctorum virtutes fastidiosè ferendo non imitentur: & cùm ad partum opus ouantes manum tetenderint, mox sentium asperitate cruentam nitantur subtrahere. Quibus dicendum est, nantes solere rheumate gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cum alia defuerint subsidia, festino conamine sentes apprehendere: & diuitum fauces, cum alia dapes redundent sæpè agrestia desiderare: & pleròsque musicorum omnium, organi, scilicet psalterij, cytharæ mellis aures oppletas, mollis sæpè auenæ modulamini auditum accommodare. Et si me quempiam laudare repererint qui adhuc superis iunctus sit, non me adulatorem putent, sed rei benè gestæ assertorem: nec fauere cuiquam panegyrico carmine, sed digna memoriæ commendare: nec ideò, si superest, tumescat, si à me sibi largita conditoris dona narrata videat, ne elationis stimulo sinceræ mentis soliditatem corrumpat. Die 21. Nouembris.

Nulli quippe dubium est, quod fauor adulato polluat mentes decore plenos virtutum. sicut ad Israel per Esaiam dominus loquitur. Popule meus, qui te beatum dicunt ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. *Sapientem etenim, vt*

vulgò dicitur falsa laus increpat, verax ad meliora tendere prouocat. Adornet ergo eos in eo quod benè gesserint, fama laudabilis increpet, nec maculet amittendo feruorem, tepor vituperabilis. Cluant alij, si dignum imitatione quid gesserint, nec sibi in postmodum perniciosa elationis damna attrahant ex commemoratione patrata virtutis. Inseruerim ergo illa, qua veris assertionibus experti sumus, fuisse patrata, vel pratermitti negligentia deputauimus. Multáque pratermissa sunt, qua ex toto nequaquam meminimus, & pro parte aliquid scribere nullatenùs ratum duximus.

Qua sunt ergo posita, duobus libellis intercidi, vt vno volumine legentibus fastidium amputarem. Primus B. Columba gesta perstringit: secundus discipulorum eius Attala, Eustachij, vel caterorum, quos memini, vitam edisserit. Ea ergo vestro libramine pensanda censemus. Vt à vobis sagaci examinatione probata, à cateris ambiguitatem pellant. Nam si quadam aliquis non ritè distincta, ac de industria corrupta repererit, reiicienda iudicabit, prasertim si doctorum facundia fultus, affatim scientia oppletus abundet. Nouerit tamen nos non ad hoc vestigia tendere, vt nos putemus doctorum gressibus coaquari. Illi rore eloquentia madentes, virides campos flore pinxerunt: nobis vix arida tellus arbusta gignere nouit. Illic dites balsami lachryma ex Engaldi, floréque aromatum ex Arabia: nobis ex hybernia vix butyrum pinguescit. Illi piper, nardúmque sumunt ex india: nobis pinnifera iuga, apennina iuga, qua Zephyriis rigescunt frigore flabris, vix tandem saliumculam prabent. Illi preciosi lapidis varietate gloriantur, nobis temerarium videtur Gallia succino gloriari. Illi poma palmarum magnopere in peregrina dirigunt: nobis, iuxta Ausonium Poëtam, sunt molles castanea & mitia poma. Valete almi patres. Viri vigoris atque roboris, Deo dicati aterno.

VITÆ HISTORIA.

Quod tamen non nisi ad lectorem præfatiuncula est.

CAPVT PRIMVM.

EXimio virtutum fulgore micãtem atque rutilantem sanctorũ Præsulum & Monachorũ vitam. Illustres atque eruditi Patres multa solertia conscripsere, vt præclara priscorũ exempla, suauiter posteris redolerent. Egit hoc à sæculis rerum sator æternus, vt famulorum suorum famam efficeret sempiternam, & vt eorum res gestæ illis qui postea futuri essent exemplo forent, atque illorum meritis ventura soboles vel eorum facta imitando, vel memoriæ commendando gloriaretur. Ita B. Athanasius Antonij, Hieronimus Pauli & Hilarionis, aliorúmque, quos cultus bonæ vitæ effecerat laudabiles: Seuerus quoque & Posthumianus atque Gallus Martini memoriam nobis egregiè commendarunt: plerique etiam aliorum, quos aut fama, aut bonorum exempla operum, vel virtutum monimenta celebres reddiderunt: vt sunt columnæ Ecclesiarum Hilarius, Ambrosius, Augustinus: qui inter tot sæculi turbines & fluctuantem mũdum Ecclesiæ statum sustentarunt: ne aduersis dæmonum flatibus & hæreticorum importunis procellis vera fides contaminaretur. Quorũ nos exempla temerario sanè conatu secuti sumus, qui nec meritorũ ornamẽtis, nec facũdiæ copiis suffulti, nec exercitatæ sciẽtiæ fonte potati, eximij patris Columbani, qui nostris

Digitized by Google

floruit temporibus, historiam texere aggredimur. Sed tamen erit doctorum nostrorum arbiter ille, qui est virtutum largitor immensus qui ei & gratiæ suæ munera, & vitæ perennis donauit immarcessibilem coronam.

De visione eius matri vterum gestanti oblata.

CAPVT II.

COlumbanus igitur, qui etiam Columba vocatur, in Hybernia ortus est, insula in extremo sita Oceano, spectante Titanis occasum, dum vertitur orbis, & lux occiduas ponti descendit in vmbras. Insulæ huius situs, vt ferunt, amœnus est & immunis ab armis & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gens incolit, gens quanquam cæterarum gentium legibus carens, attamen Christianæ religionis dogmate florens, ita vt omnium vicinarum gentium fidem excellat. In ea natus est Columbanus inter ipsa fidei illic nascentis primordia, vt fides, quam partim infœcundam gens illa habebat, eius & sociorum illius exhortationibus culturáque vberi fœcundaretur. Sed prius quam vitæ huius lucem caperet, quid acciderit non est silentio premendum. Cùm enim eius genitrix concepto fœtu grauida iam esset, nocte intempesta sopore depressa, vidit sinu suo rutilantem solem, nimióque fulgore micantem, procedere & mundo ingens lumen præbere. Expergefacta deinde cœlo iam albescente, accuratè apud se pensitare cœpit, & sagaci trutinare animo, ecquid tanta sibi visio velit: à vicinis quoque quos solertes doctrina reddiderat, petiit, vt eius vim & significationem rimarentur. Audiuit tandem à peritis se egregiæ indolis puerum suo vtero continere, qui & suæ & proximorum saluti præclarè consulturus esset. Postquam ergo mater eum edidit tanta cura seruauit, vt illis etiam, quorum habebat mores cognitos & exploratos, vix eum credere aut committere vellet, donec pubescens, Christo duce, sine quo nihil boni agitur, bonis excolendis operibus animum applicaret. Nec immeritò è suo sinu solem fulgentem prodire conspexit. In Ecclesiæ enim quæ mater est vniuersorum membris tanquam sol splenduit dicente Domino: *Tunc iusti fulgebunt, sicut sol in regno patris eorum.* Et Debora olim docta à spiritu sancto: Qui autem inquit, diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent, vt enim axis æthereus stellarum distinctione & celebri lucis frequentia speciosior est: vtque lux diei solis aucta splendore, mundo amœnior refulget: Ita corpus Ecclesiæ, conditoris ditatum opibus, sanctorum augmentatum numero, scientiæ luce & religione nitescit: vt ex doctorum frequentia, posterorum lucra succrescant. Et sicut sol & luna, astráque omnia noctem atque diem suo splendore nobilitant, ita sanctorum merita sacerdotum Ecclesiam confirmant.

Visio matris S. Columbani.

De eius sagacitate & industria, recessu è patria, & in cuius disciplinam se tradiderit.

CAPVT III.

EXactis infantiæ annis, cum in pueritiæ ætate pubesceret, liberalium litterarum studiis & Grammaticorum litteris capaci ingenio operam nauare cœpit: In eáque per omne pueritiæ & adolescentiæ tempus perseuerans, vsque in virilem ætatem eam magna animi conten-

Dat operam litteris.

Diabolus insidiatur eius pudicitiæ.

tione profecutus eft. Sed cum eum formæ elegantia, corporis candor & nobilis pubertas omnibus gratum redderet, cœpit antiquus hoftis in eum lethifera fua intorquere tela: vt quem tanto cernebat pollere ingenio, fuis fi poffet nexibus implicaret. Aggreditur igitur lafciuas puellas eius amore illas inflammat, maximè quas corporis perfunctorius decor horrendo defiderio in miferorum animos infinuare & immergere folet. Sed cum egregius miles tot vndique telis appeti & vrgeri fe confpiceret, micantémque verfuti hoftis ficam in fe vibrari cerneret humanæ fragilitatis non ignarus quam cito labendo mergatur: fciens etiam, quemadmodum Liuius ait, *Nihil effe tam fanctum religione, tamq; cuftodia claufum, quod penetrare libido nequeat:* Euangelicum clypeum læua tenens, enfemque ancipitem dextera ferens, contra immanes hoftium cuneos ad pugnam fe accingit, ne fruftrato labore, quem non mediocri ingenio in Grammatica, Rhetorica, Geometria, & ipfis quoque fcripturis diuinis confumpferat, fæculi illecebris occuparetur. Acceffit autem ad hanc rem etiam alius quidam ftimulus, vrgens eum. Cum enim hæc animo fecum volueret, ad cuiufdam religiofæ, ac Deo dicatæ fœminæ cellulam venit. Cúmque eam prius fubmiffa voce falutaffet, poftea iuuenili quodam feruore eam acrioribus verbis caftigare cœpit. Videns illa glifcentem. In adolefcente animi vigorem. Ego, ait, vtcunque potui ad bellum proceffi. En quindecim voluuntur anni, ex quo domo & carui, & hunc peregrinationis locum experiui, nec vnquam deinceps, Chrifto adiuuante manu ftiuam tenens, retrò refpexi. Et nifi fragilis fexus obftitiffet mari tranfmiffo, longioris peregrinationis locum petiiffem. Tu verò adolefcentiæ flammis etiamnum æftuans, natale folum incolis, & ad fragiles voces, velis, nolis, fragilitate attrahente, aurem accommodas, atque fœmineum fexum vifitare tutò te poffe arbitraris? Non reminifceris fuafu Adam prolapfum, Sanfonem à Dalila feductum, Dauid à priftina Iuftitia captum Bethfabeæ pulchritudine excidiffe, fapientiffimum Salomoné mulierum amore deceptum? Perge igitur, ô iuuenis, perge euade ruinam, qua comperis multos corruiffe: declina viam quæ ducit ad portas inferorum his dictis ftimulatus adolefcens, & vltra quam adolefcentem crederes, territus gratias increpanti agit: fodalibúfque valedicens, iter arripit. Mater autem dolore perurgente orat, ne fe relinquat, at ille: Non audifti, inquit, qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eft me dignus? Obfiftente verò matre & limini inhærente, poftulat vt fe ire finat. Eiulat illa, & in pauimentum proftrata, negat fe id permiffurum. Tum ille & limen & matrem tranfiliens, orat eam vt bono fit animo. Me quidem, inquit, in hac vita deinceps non videbis, ego enim quocumque me ducet falutis iter, eò iam progreffurus fum. Atque ita relicto natali folo, quod Lagenorum terram incolæ nuncupant, ad virum venerabilem, qui Senilis dicebatur fe contulit: qui eo tempore fingulari religione & fcripturarum facrarum eruditione inter fuos pollebat. Qui cum eum fagacis ingenij effe videret, omnium diuinarum fcripturarum ftudiis eum imbuit: fed ita tamen vt quemadmodum magiftri è difcipulis fcifcitantur, cùm eorum volunt explorare ingenia, & vtrum magnos iam ftudiis progreffus fecerint, vel defidia & inertia torpeant cognofcere: fic difficiles quafdam ei proponeret quæftiones, è quarum folutione de eius doctrina coniecturam caperet. At ille quáuis pauido ac fagaci tamen pectore, ne immorigerus magiftro videretur, non vanæ gloriæ actus vitio: fed magiftro

magistro parere volens, quæstiones obiectas luculenter dissoluit, memor illius quod Psalmographus habet: *Aperi os tuum, & ego replebo illud.* Vsque adeò verò in eius pectore diuinarum thesauri scripturarum conditi tenebantur, vt intra adolescentis metas constitutus, Psalmorum librum elimato sermone exposuerit: multáque alia quæ vel cantari sint digna, vel ad docendum vtilia conscripserit. *Eruditio S. Columbani.*

Vt ad Abbatem Commogellum venerit, & de Hybernia egressus sit.

CAPVT IV.

DEinde verò operam dedit, vt monachorum adiungeretur societati. Itaque Monasterium Benchor petiit, cui tum præerat virtutum vbertate clarus Beatus Commogellus, egregius inter suos monachorum Pater, quíque religionis studio, & regularis disciplinæ cultu præcipuus habebatur. Ibi solis orationibus & ieiuniis vacare cœpit, & leue Iugum Christi in suos humeros recipere, semetipsúmque sibi abnegando, & crucem suam tollendo, Christum sequi: vt qui aliorum doctor futurus erat, ipse quod doctrina didicerat in suo corpore mortificationem ferendo, copiosius exemplo monstraret, qui alij ab ipso docti facere deberent. Cùm autem multos in eo monasterio annos egisset, peregrinandi cœpit vrgeri desiderio, memor illius dominicæ sententiæ, qua dictum est Abrahæ. *Exi de terra tua & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi.* Itaque venerabili patri Commogello cordis sui patefecit ardorem ignitumque igne domini desiderium, de quo igne dominus in Euangelio loquitur, *Ignem veni mittere in terram:* quàm volo, vt ardeat? Ardentem, inquam ille patri patefecit affectum, sed non ea patris responsa tulit, quæ ipse maximè voluisset. Erat enim venerabili Commogello permolestum, tanta consolatione destitui. Tandem tamen sibi ipse indixit, ne plus suæ necessitati studeret, quam aliorum vtilitati opportunè pareret. Nec sine omnipotentis arbitrio fiebat, qui Tyronem suum ad bella futura erudiebat, vt de eius victoria gloriosos referret triumphos, lautámque supellectilem ex cæsorum hostiis reportaret. Itaque accito eo, tristem licet sibi, tamen aliis sententiam vtilem depromit, se & pacis symbolum, & solatia atque comites itineris, quos religio claros reddidisset, suppeditaturũ. Collecto autem fratrum cœtu, omnes admonuit suarum precum suffragiis impetrare à domino itineri quod Columbanus erat cum suis suscepturus, solatia necessaria. Deinde Columbanus vigesimum ætatis annum agens, cum duodecim comitibus iter ingreditur, & Christo duce ad littus maris accedit, ibi misericordiam omnipotentis præstolaturus, vt si illi visum sit, quod animo constituerant, ad effectum perducatur. Sentiunt interim clementis iudicis secum facere voluntatem: sicque carinam ingressi, dubias persequuntur vias: & prosperantibus Zephirorum flabris, pernici cursu in Britannicos perueniunt sinus. Vbi paulisper morantes, vires resumunt, ancipitique animo anxia inter se consilia agitant. Placet tandem arua Gallica expetere, & mores hominum accuratè indagare: & si spes effulgeat salutis illi afferendæ, aliquantisper apud illos commorari: sin obduratus arrogantiæ caligine illorum mentes reperiant, ad vicinas nationes commigrare. *Cum 12. sociis ex hybernis proficiscitur.*

Vt in Gallias venerit, quam sanctè illic cum suis versatus sit.

CAPVT V.

Magnus religionis tepor in Gallia.

A Britannicis ergo finibus progressi, ad Gallias tendunt: vbi tunc vel ob frequentes hostiles incursus, vel Præsulum negligentiam, religionis virtus penè abolita videbatur. Tantùm Christiana fides permanebat: pœnitentis medicamenta & mortificationis studium vix paucis in locis reperiebantur. Agebat itaque venerandus vir, vt ad quæcumque progrederetur, loca verbum Euangelicum annunciaret. Idque sanè gratum omnibus erat, quippe & facundia instructus erat, & ea, quæ pro concione dicebat, virtutum exemplis confirmabat. Tanta autem in illis humilitatis gratia inerat, vt quemadmodum homines mundo dediti, ad honores & dignitates adspirant, sic illi inter humilitatis cultu & exercitatione alij alios anteuertere niterentur, memores sententiæ illius, *Qui se humiliat exaltabitur*, & quod Esaias ait: *ad quem respiciam nisi ad humilem & quietum, & trementem sermones meos?* Tanta pietas, tanta charitas erat in omnibus, vt vnum illis esset & velle & nolle. Modestia & sobrietas, mansuetudo & lenitas, in cunctis cernebantur. Desidiam, & discordiam pariter execrabantur arrogantiæ & elationis supercilium duris castigationum ictibus feriebatur. Ira atque liuor sagaci intentione pellebantur. Tanta patientiæ virtus, charitatis studium lenitatis cultus eis aderat, vt mitem Dominum Iesum in medio illorum habitare ambigi non posset. Quod si quis in vita contraria prolapsus esset, simul omnes negligentem pari iure corrigere studebant: Communia omnibus omnia erant. Si quidpiam proprium aliquid vsurpare tentasset, à cæterorum consortio segregatus, pœnitentia id expiare cogebatur. Nemo ausus fuit, si læsus esset à proximo, par pari referre, nemo asperum proferre sermonem: ita vt inter homines illos planè angelicam agi vitam cerneres. Denique tam ad omnes gratiosus erat Beatus Columbanus, vt in quoruncumque domibus aliquantisper commoraretur, omnium animos ad religionis studium inflammaret.

Virtus S. Columbani & sociorum.

Nihil apud eos Licet habere peculij.

Vt Rex Sigibertus eum exceperit, vtque in eremo sibi habitationem instituerit.

CAPVT VI.

PEruenit inter hæc fama beati viri in aulam Sigiberti regis, qui illo tempore duobus regnis Austrasianorum, & Burgundiorum inclytus, apud Francos rerum potiebatur, quorum præ cæteris Galliarum populis eximium nomen habetur. Ad quem cum vir sanctus cum suis accessisset, gratus regi & aulicis effectus est, ob egregiæ doctrinæ copiam. Tandem rex ab eo petiit, vt intra Galliarum terminos resideret, nec se suosque ad alios commigrando relinqueret, quicquid voluntas ipsius exposceret id se præstiturum affirmans. Ille verò ait ad Regem, non se alienas consectari opes, sed Euangelicæ doctrinæ, quantũ carnis admitteret fragilitas, velle exhibere sectatorem. *Qui vult*, inquit Christus, *post me venire abneget semetipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Respondit Rex. Si Christi crucem tollere, eum sequi desideras, potiùs eremi sectare quietẽ: tantum in nostræ ditionis relicto

relicto solo ad vicinas abeas nationes, vt & tibi augmenta præmiorum compares, & nostræ saluti opportunè prouideas. Id vbi audiunt Columbanus, obtemperauit regis persuasioni, eremumque petiit, quæ Vesagus dicebatur, vastam sanè, in qua castrum erat olim dirutũ, quod antiquitus Anagratas nuncupabant. Ad quod cum vir sanctus per aspera vastę solitudinis scopulosaque peruenisset loca, ibi cum suis resedit, exiguo alimento contẽtus, animo commemorans illud diuinæ scripturæ, non in solo pane viuere hominem, sed verbo vitæ satiatos, multis abundare dapibus: quas qui gustarit, nunquam possit esurire.

Sibertus rex precibus eum apud se retinet.

Vt alimenta ei in eremo degenti in summa inopia, allata sint, & vt multos curauit.

Capvt VII.

EO ergo in loco viro Dei cum suis commorante, subitò vnum è fratribus, vel ob probationem, vel ob culpam aliquam febris corripuit. Sed cùm nulla alimentorum solatia adessent, præter cortices & herbas, omnium animis id inspiratũ est, vt pro ægri fratris sospitate, ieiunio & orationi vacarent. Tertiò iam ieiunij peracto die cùm nihil haberent, vnde fessa corpora reficerent de repente conspiciunt virum quendam panibus & pulmẽtis, onustos equos ad fores adduxisse. Isque referebat se repentino quodam cordis instinctu impulsum, vt eis ex sua substantia subueniret, qui tantam egestatem pro Christo, in eremo sustinerent. Oblatis itaque viro Dei quæ attulerat; humiliter rogauit, vt vir sanctus, pro coniuge ipsius Dominum deprecaretur, quam toto anno tantus vastasset febrium ardor, vt eius vita planè desperaretur nolens autem vir sanctus homini anxio negare solamen adhibitis fratribus, pro ea misericordiam Domini implorauit, finitis precibus illa, cui iam mors imminebat illicò sanitati reddita est vbi vir eius, percepta B. Columbani benedictione, domum rediit, coniugem suam sedentem vidit, sciscitatusque, qua hora eam febris reliquisset, reperit ea hora fuisse sanatam, qua vir Dei pro ea Dominum deprecatus erat: transacto deinde paruo temporis interuallo, quo capiti Christo pias mentium expiationes, per contritionem carnis, iniuriasque famis mortificata Deo membra offerent, ac inuiolatum religionis statum obseruare contenderent, duris acerbitatibus, omnis frangebatur voluptas: vt videlicet prædo virtutum omnium, expoliator criminum foret. Nouem iam transierant dies, quibus vir Dei cum suis non alias caperet dapes, quam arborum cortices, herbasque saltus: sed tẽperauit escæ ariditatem pietas virtutis æternæ, quæ per visum admonuit Abbatem Carãtocum, qui Monasterio, cui Salicis nomen est præerat, vt famulo suo Columbæ, in eremi vastitatę degenti, necessaria deferret expergefactus Crantocus cellarium suum Marculphum vocat, narrat quid in visu admonitus sit, at ille, fac, inquit, vt imperatum est tibi, iubet ergo Crantocus Marculphum ire, & quæcumque apparere posset, B. Columbano deferre. Oneratis vehiculis Marculphus iter arripit, sed cùm solitudinem attigisset, nulla apparet via qua sit eundum, tandem visum est, vt, si hæc Dei esset voluntas, præmissis equis, imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus antecedentes equi per ignotum iter, vngula solum terunt, rectoque itinere ad fores Beati Columbani perueniunt. Admirabundus Marculphus equorum vestigiis insistit, ad virum Dei peruenit ea quæ attulerat repræsentat, ille gratias conditori, qui sic famulis suis pararet mensam in deserto. Percepta eius benedictione, Marculphus recedit, omni-

Quidam diuinitus admonitus ei affert alimenta.

Sanat fœminã moribundam.

Vide Iondiam.

Abbas quidam mittit ei escam.

Nota miraculum.

busque rem gestam patefacit. Cœpit exinde frequens populus, & ægrorum turba, ob sanitatem redintegrandam ad eum confluere, & morborum omnium expetere medicinam. Quos cum à se auertere non posset, omnium petitionibus parens, orationum medicamine, cunctorum morbos, diuino fultus auxilio, curabat.

Multos sanat morbidos.

De constantia eius in quadam graui tentatione.

CAPVT VIII.

CVm autem his in locis per opaca saltus inter deuia vir Dei deambularet, librumque humero ferens, de scripturis sacris secum conferret, subitò eius animo incidit cogitatio, vtrum potiùs eligeret hominum iniurias perpeti, an ferarum sæuitiam sustinere. Quæ cogitatio cum illi importuna esset eumque vehementer vrgeret crebro frontem signo crucis armans atque orãs intra se ait, præstare bestiarum ferocitatem absque alieno peccato, quam hominum rabiem cum damno animarum, perpeti. Cumque hæc animo voluerer, conspicit duodecim aduentare lupos & dextra læuaque medium ipsum cingere. Attamen manet immotus, aitque: *Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina.* Accedunt lupi propius oraque sua ad eius vestimenta adiungunt. Sed cum ille constans permaneret, interritum relinquunt, & per saltum peruagantur. Ea tentatione superata securus per saltum iter capit nec procul abierat, cum ecce audit voces frequentium Sueuorum per auia oberantium, qui per id tempus illis in locis latrocinia exercebant. Sed ea quoque tẽtatione animi cõstantia profligata, ex rebus aduersis victor euasit, sed hoc vtrum diaboli fallacia finxerit, an re vera sic se habuerit, perspicuè nõ cognouit. Alias etiam à cellula exiens, longiorique via vastam eremum penetrans, reperit saxum immane, præruptaque cuiusdam rupis latera, terga scopulis aspera, hominibus inaccessa simulque cernit in caute sinũ concauum, volensque abdita perscrutari, in eum ingreditur. Et ecce videt vrsum in interiori sinu suum habere habitaculum, atque illic residere, iubet ergo mansuetè abire feram, nec deinceps eos repetere calles. Abiit fera mitis, nec prorsus ausa fuit eò repedare. Distabat locus ille ab Anagrata plus minus septem milliaribus.

Importuna cogitatio quadã eum infestat.

Vrsum iubet abscedere.

De mira eius abstinentia, & vt aquam è petra produxerit.

CAPVT IX.

SOlebat autem vir sanctus, cũ dominicæ diei aut quorumlibet, sanctorum sacratæ solemnitates aduentarent ab aliorum societate separatus. In loca abdita se recipere, & longioris spatij eremi secreta expetere, vt solida & tranquilla mente, absque curarum inquietudine, solus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet. Ita etiam aliquando in hac scopuli cauerna solitariam vitam ducens adeò fuit inedia confectus & attenuatus, vt vix illum viuere putares. Non enim aliud suppetebat penitus, nisi agrestium herrum exigua mensura, vel pomorũ paruulorum, quæ eremus illa ferebat, quæ vulgò Bullugas appellant. Potus aqua erat: volebat autem ita se gerere, vt qui aliorum curis occupatus, semper hæc æquè perficere non posset, saltem per interualla temporum pro parte animi sui desiderio satisfaceret. Erat autem in Monasterio puerulus quidam, Domoalis nomine qui solus ad illum referre solebat si qua monasterij negotia extitissent fratribus obseruanda, ab illo reportare.

Dominicos & festos dies vt coluerit.

Mira eius inedia.

Digitized by Google

portare. Cùm ergo multis diebus in illo sinu eminentis saxi ad quem vix patebat accessus, vir beatus resedisset, puerulus ille clàm ab eo perquisiuit, cur in promptu aquam non haberet, sed grandi eam labore per mõtis ardua fessis poplitibus apportaret. Cui Columbanus, fili, inquit, paulisper saxi sciscitare, Memento, dominum populo Israel è caute latices produxisse. Tum ille patri obediens rupem cædere aggressus est. Sanctus autem vir statim in genua se submittens, dominum deprecatur, vt tribuat suę necessitati oportuna. Tandem eius precibus parens, piè petenti larga subuenit potestas. Mox erumpente aqua, fons cœpit manare perennis qui vsque in præsens permanet. Nec immeritò misericors dominus sanctis suis largitur ea, quæ petunt, quandoquidẽ propter præcepta eius, proprias crucifixerunt voluntates: tantáque fide præditi sunt, vt quę ab illius misericordia petunt, ea se impetraturos non dubitẽt. Ille autem promisit: *Si habueritis fidem sicut granum Synapis, dicetis monti huic, transi, & transibit: & nihil impossibile erit vobis:* & alibi: *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis & venient vobis.*

E saxo aquã elicit precibus.

Vt Luxoniense Monasterium condiderit, & multi ad eum se adiunxerint.

CAPVT X.

CVm iam multi se in eius contubernium & societatem monachi adiunxisset de commodiori in ea heremo inquirendo loco cogitare cœpit, vbi Monasterium construeret: inuenit autem castrum quoddam, quod olim munitissimum fuisset, à supradicto loco distans plus minus octo milliaribus, priscis temporibus Luxouium nuncupatum: vbi etiam thermæ siue aquæ calidæ eximio operæ extructæ habebantur. Multæ illic statuæ lapideæ erant, quos cultu miserabili rituque profano pagani quondam coluerant, execrabilibus eas cęremoniis prosequentes. At nunc solæ illic feræ belluæ, vrsi bubali, lupi frequentes visebatur: ibi ergo vir egregius monasterium construere cœpit. Cuius rei fama cum percrebuisset, multi vndique eo aduolare, & religionis studio sese dicare cœperunt: Ita vt in eum numerum Monachorum frequentia excresceret, vt vnius Monasterij collegio vix contineri posse viderentur. Accurrebant vndique etiam nobilium filij, vt spretis mundi huius oblectamentis, diuitiísque calcatis, æterna præmia capesserẽt: cernens autem Beatus Columbanus vltro citróque homines ad pœnitentia remedia aduolare, nec vnius cœnobij limitibus tantam multitudinem absque multa difficultate comprehendi posse: (quamuis enim animus & cor vnum esset omnium, non tamen id tantæ multitudinis conuersationi congruum videbatur) alium inquisierit locum quẽ aquarum copia ornaret. Quo reperto, aliud illic Monasterium ædificauit, quod fontanas voluit appellari: eiq; præpositos dedit, & gubernatores de quorum religione nemo dubitaret, his ergo in locis cum Monachos instituisset, ipse vicissim illis aderat, canonémque siue regulam, quam sequerentur, spiritu sancto plenus condidit: ex cuius lectione prudens lector vel auditor facilè potest animaduertere, quanta viri sancti fuerit disciplina.

Extruit Luxouiense Monasterium.

Item fontanense.

Præscribit monachis canonem.

De piscibus non absque miraculo partim repertis, partim captis.

CAPVT XI.

PEr id tempus quidam frater Anthigernus pulsare eum precibus cœpit, vt in hyberniam sibi liceret peregrinandi causa proficisci. Cui Colum-

Digitized by Google

banus ait: Eamus in heremum, & Dei voluntatem exploremus, num optatum debeas iter arripere, an verò in cœtu fratrum permanere. Pergentes ergo ſimul, adoleſcentem Sommarium qui etiamnum ſupereſt, comitem ſibi adiungunt, & ad deſtinatum eremi locum perueniunt, vnius tantum panis alimonia contenti. Cúmque iam duodecimus tranſiiſſet dies, nec vllum panis fragmentum remanſiſſet, hora refectionis appropinquante, iubet pater vt in imam vſque vallem per agri prętupta ſe cõferant, & quicquid alimenti repererint ſecũ adſportent. Illi lætabundi per concaua vallis, ad Moſellam vſq; perueniunt, inueniúntque quinque magnos piſces captos, dudum à paſtoribus vndis expoſitos atque ex iis tres, quod adhuc viuerent, patri præſentando tollunt. Cum autem veniſſent ad eum: Cur, inquit ille, non omnes quinque attuliſtis? Illis reſpondentibus, ſe eos mortuos reperiſſe, atque ea cauſa apportare noluiſſe: nequaquam, inquit, vir Dei, ex his comedetis, niſi quos reliquiſtis allati fuerint: at illi miraculo perculſi, quod prophetico ſpiritu eum abſentia cognouiſſe intelligerent, pernici curſu, locum repetunt. Deinde obiurgati quod repertum manna reliquiſſent cibos parare iubentur. Nouerat ille, quippe plenus ſpiritu ſancto, à Domino ſibi paſſim eſcas præparari. Alio quoque tempore in eadem ſolitudine, non tamen eodem loco illo commorãte, poſt quinquaginta exactos dies ſolus Gallus ei frater aderat, imperat ergo illi, vt ad Bruſcam eat piſceſque capiat. Abiit ille, ſed conſultius viſum eſt ei, vt ad Ligonem amnem pergeret. Quo cum perueniſſet, & rete in alueum iactaſſet, aſpexit magnam quidem piſcium aduenire multitudinem, nec tamẽ reti contineri, ſed perinde ac ſi in parietem impingerent, retro reuerti. Laborauit itaque tota die nec vel vnum piſcem capere potuit. Reuerſus, indicat Patri fruſtratos labores ſuos, ille inobedientem increpat, cur non ad denunciatum ſe ſe contuliſſet locum: iubétque citò eò accedere: pergit ille, mittit rete in aquas, & vix poteſt præ copia piſcium illud ad ſe retrahere. Hæc nobis Gallus ille ſæpè narrauit.

Pœnitentia inobedientia.

Vt obedientes fratres morbis liberati, inobedientes diu illis affecti ſint.

CAPVT XII.

MOratur alio rurſus tempore in eo ſcopuli ſinu, à quo Vrſum expulerat, vbi diu oratione & ieiunio corpus afflixerat. Cognouit autem per reuelationem fratres qui Luxoui erant, diuerſis morborum generibus vexari: nec plures ſupereſſe incolumes, quam qui ægrotis miniſtrarent. Egreſſus itaque de ſpecu, Luxouium venit, cúmque omnes afflictos, cerneret, iubet omnes ſurgere, & meſſem in area virgis cædere. Surrexerunt ergo quorum conſcientiam feruor obedientiæ incendebat, ad areámque venientes, virgis fruges cædere ardenti fide aggreſſi ſunt. Videns autem Pater fidem in filiis, & obedientiæ gratiam abundare: Sinite, inquit, feſſa ægritudine membra à labore recreari. Mirantur obedientes fratres, nullo doloris veſtigio remanente, integra ſe ſoſpitate frui. Iubet Pater apparari menſas, vt vberi gaudio omnes reficerentur. Increpat deinde inobedientes, arguit fidei ignauiam, ægritudinis longam moram denunciat. Mira vltrò ſupra anni tempus immorigeros morbi dolor tam vehementer attriuit, vt vix mortem euaderent: Impleuerúntque menſuram pœnitentię pro admiſſa inobedientiæ ratione.

Obedientia & inobedientia diuerſi effectus.

Vt in

Digitized by Google

Vt in imbre sine imbre segetes cum fratribus messuerit.

CAPVT XIII.

ADerat quandoque tempus, quo segetum copia in horrea conderentur, nec tamen vis ventorum nubes cogere cessabat. Vrgebat verò necessitas,ne maturæ messis spicæ in stipula misso germine deperirent. Erat tum vir Dei apud Fontanense monásterium, vbi messium copiam nouus ager locupletem attúlerat.Irruebant interim ventorum flabra cum multa vi imbrium nec omninò atræ nubes terris pluuiam fundere intermittebant. Quid inter hæc ageret vir Dei, anxio pectore pensitabat. Armauit verò mentem fides, docuit à Deo impetrare opportuna:accersit vir Dei fratres omnes, segetem præcidi iubet:mirantur illi patris imperium, nec tamen quisquam ei dicit, quid sentiat.Veniunt omnes inter diffusos imbres falcibus secant fruges, obseruant quid pater facturus sit.Ille quatuor insigni religione viros per quatuor messis angulos disponit, puta Conimium,Eunocum atque Aconanum ex Scotorum genere, quartum Gurganum natione Britonem. Ipse cum reliquis medius præcidit segetes.Mira virtus fugiebat imber à segete,& cum vndique funderetur pluuia, medios tantum messores solis torrebat ardor æstúsque vehemens, donec messem conderent, afflauit.Sic fides & oratio promeruit,vt pulsa pluuia, æstum inter imbres haberent. *Insigne miraculum.*

Vt fœcunditatem suis precibus impetrarit cuidam potenti fœminæ.

CAPVT XIV.

EEa tempestate dux Vualdelenus gẽtes, quæ inter apiũ septa &Iurani Isaltus arua degunt, suo imperio continebat.Ei vero soboles nulla erat,gratius vt donum iam desperantibus esset, quemadmodum iuuencus de Zacharia & Elizabeth ait.Itaque cum coniuge Flauia, & nomine & genere & prudentia nobili ad beatum Columbanum à Vesontionensi oppido venit: orant pariter virum Dei, vt pro ipsis Dominum deprecetur: aiunt se multis ditatos opibus, sed cui post obitum eas relinquant, hæredem se non habere. Quibus vir sanctus:Si filium,inquit, nasciturum Domino consecrare voletis mihique è baptismo suscipiendum tradere, Domini clementiam pro vobis ego implorabo, vt non eum duntaxat, quem domino ex voto efferetis, sed quot libitum erit, post illum liberos procreetis. Læto illi promittunt animo se eius iussis obsecundaturos, modo ne desinat Domini pro ipsis misericordiam implorare.Spondet vir Dei donis cœlestibus plenus, se haud difficulter impetraturum,si tamen dent ipsi operam,ne pactum fœdus violent. Mira res vix domum redeunt, & iam grauida matrona futuram expectat prolem. Natum filium ad sanctum adducit virum: Eius precibus impetratum munus ostentat,agit grates conditori, qui sic ad preces famulorum suorum optata dona largitur.Infantem vir sanctus accepit in manus suas,sacro expiatum lauacro suscipit,Donati nomen ei imponit,matrique nutriendum reddit. Qui postea in eodem monasterio sapientia imbutus, atque deinde Vesotionensis pontifex factus,nunc vsque superest,eandem cathedram regens. Beati autem Columbani amore monasterium virorum,qui eius seruarent Canonem,construxit:quod quidem Palatium vocant,ob veterum monumenta murorum. Addidit autem benignus Deus parentibus eius alterum filium,vt erat pollicitus beatus Columbanus,eumque Ramellenum appellarant,qui nobilitate & *Sterilis matrona facile obtinet fœcunditatem.* *Donatus Episcopus Bisuntinus.*

sapientia pollens, post decessum patris, ei suffectus est, habitu quidem sæcularis, sed in Dei amore vigil. Nam & ipse studio beati viri in saltu Iurensi super Nouisenam fluuiolum, eius regulæ siue instituti monasterium condidit, cui Siagium Abbatem præfecit. Post Ramelenum natæ sunt etiam duæ filiæ, sæculo nobiles, sed diuino timori addictæ. Postquã autem Vualdelenus obiit Flauia vxor eius monasterium puellarum Vesontione extruxit, idque modis omnibus communiens, multas in eo puellas congregauit, vsque adeò apud illos gratiosus fuit beatus Columbanus, vt omnia mundi huius oblectamenta spernentes ad præpotentis Dei cultum anhelarent.

De Theodegesili digito secto & sanato, idemq; de corui obedientia.

CAPVT XV.

HOc loco si qua inserere velimus, quæ hominibus exigua videantur, obtrectatorum latratibus ea patebunt. Attamen benignitas & liberalitas conditoris æque in minimis, vt in magnis clementer adspirat: nec minus in modicis quam in maximis petentium vota exaudit. Cum aliquando vir egregius Columbanus ad præcidendas segetes cum fratribus apud Calmem, quã Buniariciam vocant, aduenisset, & blando commodóque flante austro falce fruges secaret Theodegisilus frater digitum falce sibi præcidit. Ita vt nonnisi parua pellicula manui adhæreret. Eum autem vir Dei procul intuitus iubet cum sodalibus cœptum opus perficere. At ille quid sibi acciderit indicat. Mox ad eum properat vir Dei, digitum saliua sua linit, hominémque illico sanatum, iubet maiori contentione in cœptum laborem incumbere. Ille lætabundus duplicat laborem, & præ cæteris alacriùs secat fruges, cum dudum, ob præcisum digitum, animum mœrori subdidisset. Hæc nos ab ipso Theodegisilo accepimus qui etiam digitum nobis monstrauit. Aliud quiddam haud dissimile in Luxouiensi cœnobio contigit. Presbyter quidam & Parochus, pater Boboleni, qui nunc Bobiensi cœnobio præest Vuiniocus nomine, ad beatum Columbanum venit, qui tunc cum fratribus in saltu erat ob ligna opportunè paranda. Cum autem vuiniocus admirabundus adspiceret, quanta vi truncum quercus cuneis arietéque finderent, è trunco exiliens cuneus, mediam eius frontem scidit, ita vt è venis multus manaret sanguis. Videns autem vir Dei Columbanus sectum eius os, sanguinémque profluentem mox in terram Domino preces oblaturus ruit, ac deinde surgens, saliua eum perungens, adeò sanum reddidit vt vix vllum cicatricis vestigium remaneret. Alia quoque vice cum ad cibum capiendum veniret beatus Columbanus in cœnobio Luxouiensi, tegumenta manuum, quæ Galli vuncos vocant, quibus in laboribus vti solebat, in lapidem, qui ante refectorij fores erat, disposuit. Cumque accubuisset mensæ, coruus rapax aduolans, vnum ex eis rostro comprehensum abstulit. Peracta refectionis hora vir Dei foras egrediens tegumentum illud requirit: Cumque omnes inter se conquirerent quis abstulisset, vir sanctus ait, nullũ alium esse qui sine arbitris vel socio attingere aliquid ausus esset, nisi alitem qui à Noë dimissus ad arcam non remeasset, addiditque se nullo modo eius pullos aliturum, nisi furto abreptum, celeri volatu referret expectantibus ergo fratribus, in medium eorum coruus aduolat, male sublatam rem rostro reportat: nec tamen pennigera se fuga subducit, sed oblitus ferocitatis ante omnium conspectum comiter subsistens vltionem expetat: At vir sanctus eum abire iubet. O miram æterni

Saliua sua sanat digitum præcisum.

Item alterius graue.

Coruus restituit quod abstulerat.

æterni iudicis virtutem, qui tanta suis præstat famulis vt non solùm humanis honoribus, sed etiam auium obedientia clarescant.

Vt Cerusia ablato epistomij vertibulo non effluxerit è vase.

CAPVT XVI.

EST deinde aliud patratum miraculum & per beatum Columbanum & Cellarium eius. Cùm refectionis appropinquaret hora, & minister, refectorij vellet promere ceruisiam (quæ ex frumenti vel hordei succis decoquitur, quaque præ cæteris in orbe terrarum gentibus, præter Scoticas & Dardanas quæ Oceanum incolunt, vtuntur nempè Gallias, Britannia, Hybernia, Germania, cæteræque quæ ab eorum moribus non discrepant) vas quod Typrum nuncupant, in cellarium deportauit, & ante vas in quo erat ceruisia, deposuit extractoque epistomij vertibulo, in illud ceruisiam excepit. At subitò quidam è fratribus Columbani Abbatis iussu eum euocauit. Tum ille obedientiæ flamma feruens, oblitus epistomium obstruere, pernici cursu ad beatum virũ properauit vertibulum manu tenens. Postquam autem vir Dei sua ei mandata deprompsit, ille recordatus negligentiæ, ocius rediit in cellarium, suspicans nihil in vase ceruisiæ remansisse. Cernit autem vltra typrum vsque adeo excessisse ceruisiam, vt duplo altior typrus videretur, nec minimam tamen guttam decidisse in terram: ita vt tanta emineret supra vrnam ceruisia, quanta erat intra illius coronam siue ambitum. En quantis imperantis meritum, quanta obedientia obtemperatis, quibus factum est, vt dominus vtriusque merorem auerteret, ne si fratrum substantiam & iubentis & obedientis ardor diminuisset, ambo licita sibi ipsis alimenta interdicerent. Itaque æquus arbiter intercessit, vt vtriusque culpam aboleret, Vterque enim sua noxia suóque vitio euenisse asseruisset, si quid illic incommodi accidisset.

Præclarum obedientiæ miraculum.

De quibusdam aliis beati viri miraculis.

CAPVT XVII.

EOdem tempore per densa saltus viburna, quę propè Fredemungiacas calmen erant, vir Dei fruticum solitudinis amator inambulans, vidit cadauer cerui, quem feri lupi premerant, visum deuorare velle. Eius enim sanguinem lambens, iam exiguã carnis partem comederat. Accessit ergo ad eum vir Dei, iussitque ne corium carceis conficiendis necessarium lædere ausus esset. Mox bestia ferocitatis oblita mitescet, & contra naturam suam blandiens, & colla submittens, absque murmure cadauer relinquit. Vbi autem vir Dei ad fratres rediit, indicauit eis locum, iussitque vt irent & cerui pellem abstraherent. Abeunt fratres cernunt vndique rapacium alitum multitudinem procul abesse, nec contra viri Dei interitum ad cadauer propius accedere audeor. Diu interim expectant eminus, visuri num vel fera, vel auis audaci conatu tandem vetitam sit inuasura escam. Et illas quidem odore cadaueris illectas aduentare conspiciunt, sed tamen procul subsistere, & perin de atque mortiferum quiddam, cadauer illud vitare, denique celeri fuga se subducere. Alio tempore B. viro Luxouij degente, Vuiniocus præsbyter, cuius supra fecimus mentionem ad eum venit, sequebaturque eius vestigia quocumque ire vellet. Venerunt autem ad horreum in quo frumenta

Mira virtus sancti viri.

condebantur. Cernit autem Vuiniocus exiguam illic frumenti copiam, ait viro Dei,quod non habeat satis ad tantam alendam frumenti multitudinem, arguit eum torporis & desidiæ, quod non det operam frumento conquirendo. Respondit autem ei beatus Columbanus: Si ita,vt par est, homines suo seruiant conditori,nunquã famen patientur.Sic enim,Psalmagraphus habet: Non vidi iustũ derelictum,nec semẽ eius quærens panem.Perfacile horreum complet farina, qui quinque panibus quinque millia hominum satiauit. Manente verò ea illic nocte Vuiniaco, viri Dei fide & precibus horreum completum est. Manéque consurgens Vuiniacus, cum iuxta horreum transiret, inopinatò illud cernit apertum, sciscitatúrque ex custode horrei, quis frumentum miserit, aut quibus plaustris eò aduectum sit.Ait ad eum custos, Non ita est, vt putas, inspice num qua plaustrorum vel iumentorum telluri impressa vestigia appareant.Nequaquam à me claues, hac nocte recesserunt, sed obserato granarij ostio diuina benedictione frumento illud repletum est. At ille intentis oculis de industria contemplatur terram, num sint illic asportantium fruges relicta vestigia: sed cùm nihil extaret eiusmodi:Potest,inquit,Dominibus seruis suis parare mensas in deserto. Exacto inde aliquanto temporis interuallo, venit beatus Columbanus ad Fontanense cœnobium reperitque fratres sexaginta sarculis terram excolere & iacendo semini arua præparare. Cúmque videret eos magno labore glebas frangere: Sit vobis, inquit, fratres à Domino parata refectio. Audiens id minister, pater mi, ait, non sunt nobis nisi duo panes, & paululùm ceruisiæ. At ille abi, inquit, & affer huc. Concitò gradu properat ille, & attulit quod iussus erat. Tum beatus Columbanus in cœlum suspiciens? Christe Iesu, inquit, vnica spes orbis, tu hos panes & hunc potum multiplica, qui de quinque panibus quinque millia in eremo satiasti. Mira res. Comederunt omnes & saturati sunt: haustóque potu, prout cuique libitum fuit, dupla minister fragmentorum spolia collegit, potúsque duplicatam mensuram. Sicque intellexit plus mereri fidem digna diuini muneris beneficia, quam desperationem quæ soleat etiam diminuere collata. Cum quodam tempore in Cœnobio Luxouiensi vir Dei commoraretur, accidit vt vnus è fratribus, qui & ipse Columbani haberet nomen, febre correptus, atque in extremis positus fœlicem postularet exitum. Cúmque iam vltimum velle efflare spiritum, spe bona fetus cœlestis capessendi muneris, quod longo quæsierat famulatu, vidit ad se virum, multa luce amictum,accedere sibique dicere: Non te iam possum à corpore educere orationibus & lachrymis Columbani patris tui impeditus. Ille hæc vt audiuit, mœrens ac si è somno euigilasset, ministrum suum Theodegisilum, cuius supra meminimus appellauit: festina,inquiens, & communem Patrem Columbanum ad me venire compelle. Abiit ille properè, & beatum Columbanum in Ecclesia flentem reperit, orátque vt ad ægrotum festinans accedat. Venit ergo perniciter, & quid velit percuntatur. At ille, cur me, inquit, tuis precibus in hac ærumnosa vita detines? Adsunt enim quo me ducere velint, nisi tuis lachrymis & precibus præpedirentur. Retentionis solue obstacula, vt mihi iam cœlestia regna patescant. Tum animo perculsus Columbanus, signo dato omnes adesse iubet, sodalis amissionem gaudio temperat, Corpus Christi de hac vita abeunti viaticum præbet, & post suprema oscula defunctionis cantus persoluit. Erat is sanguine coniunctus Beato Columbano, & cum illo

Vacuum horreum eius precibus impletur frumento diuinitus.

Diuinitus augentur duo panes & ceruisia.

Nota vim precum eius.

illo ex hybernia profectus fuerat: parebam etiam illi bestiæ & volucres, sicut viro Dei Columbano: de quo nobis referre solebat Clagnoaldus Lauduni clauati Pontifex, qui eius minister & discipulus fuerat, cum in eremo precibus & ieiunio vacans deambularet, & sæpè eum, se inspectante, feras belluas & aues accersisse, easque ad eius imperium statim aduenisse illũ vero blanda manu eas attrectasse ferasq; & aues mirè lætabundas & ludibundas, vt solent catuli coram Dominis suis exultasse. Sæpè etiam illum ab altissimis arboribus euocasse Sciuros manibus eos apprehendisse collo suo imposuisse atque illos in sinu eius intrasse, & inde exisse. *Feræ & aues obediunt illi.*

Vt eum reuerenter acceperit Theodoricus Rex, vtque is ab eo sit obiurgatus.

CAPVT XVIII.

CReuerat iam passim sancti viri fama in vniuersis Galliæ atq; Germaniæ prouinciis, eratque omnium sermone celebris, omnium cultu venerabilis idque adeò, vt etiam Theodoricus rex, qui eo tempore regnabat, ad eum sæpè veniret, & orationum eius suffragia omni cum humilitate expeteret. Sigibertus enim, cuius iam ante fecimus mentionem, apud victoriacum villam publicam, quæ in suburbio Arauiensis vrbis sita est, Chilperici germani sui dolo, qui apud Tornacum tũc erat, quem Sigebertus vsque ad internecionem persequebatur, interfectus est: interfecto autem Sigeberto, Childebertus filius eius, regni sceptra suscepit, annuente matre Brunechilde. Mortuo deinde Childeberto intra adolescentiæ annos, regnauerũt duo filij Childebertus, & Theodoricus, Theodebertus, cum auia Brunechilde. Et regnũ quidẽ Burgundiorũ administrauit Theodoricus, Austrasiorũ verò Theodebertus regẽdum suscepit: Theodoricus ergo gratulabatur sibi quod intra limites suos haberet Beatum Columbanum: cumque ad eum sæpissimè veniret, cœpit vir Dei increpare illum quod Concubinas potiùs quam legitimum matrimonium consectaretur, vnde posset regia proles suscipi, quæ de iusta coniuge non ex lupanaribus, orta videretur. Cumque viri Dei sermonibus flexus rex, se ab omnibus illicitis abstinere velle responderet, mentem Brunechildis auis, alterius Iezabelis, antiquus serpens inuasit, eamque in virum Dei superbiæ stimulis agitatam incitauit, effecitque vt doleret, Theodericum regem, viro Dei obedire. Verebatur enim, ne, si ille abiectis concubinis, reginam aulæ præficeret, ipsa honoris & dignitatis sua faceret iacturam.

Sigiberti regis cædes.

Ea re offendit Brunechildem.

Vt vir Dei ad Brunechildem & Theodoricum venerit vt Regis munera respuerit, & de concitato aduersus ipsum Rege.

CAPVT XIX.

ACcidit inde, vt vir Dei ad Brunechildem veniret, quæ tum apud Brocariacum villam erat. Cumque illa eum in aulam venisse cerneret filios Theoderici è Concubinis susceptos, ad illum adduxit. Quos vt videret, sciscitatur quid sibi velint. Et Brunechildis: Regis, inquit, filij sunt: tu eis benè precibus. At ille: noueris, ait, hos ad regni sceptra nequaquam peruenturos, qui de scortis natit sunt illa furens paruulos abire iubet, exiit etiam vir Dei extra aulam regiam: sed cum limen transiliret tota domus fragore concussa, omnibus terrorem incussit: nec tamen miseræ fœminæ furorem com-

Digitized by Google

pescuit, quin ad comparandas viro Dei insidias animum intenderet vicinis Monasterij per nuncios mandat, vt nullum è Monasterio egredi patiantur, & neque domo vllum monachum recipiant, neque vlla subsidia conferãt. Cernens ergo beatus Columbanus, regios in se animos cõcitatos, ad regem properat, vt admonitionibus suis miseræ pertinaciæ frangat intentionem. Erat tum rex apud Spissiam villam publicam. Eo cum iam sole occumbente venisset, regi nunciatur adesse virum Dei, nec tamen in ædibus regiis velle hospitio vti. Ait ergo rex, satius esse virum opportunis subsidiis honorare, quã Dominum seruos eius offendendo, ad iracundiam prouocare. Iubet ergo regio cultu opportuna præparari, eaque viro Dei dirigi, veniũt ministri, & à rege missa ei offerũt, ille vt vidit dapes & pocula regio apparatu instructa, perquirit quid iis sibi velint. Aiunt illi, esse ad ipsum missa à rege: At vir Dei abominatus ea scriptũ est, inquit, munera impiorũ reprobat altissimus. Indignum est enim, vt seruorũ Dei ora, eius cibis polluantur, qui non solũ à suis, sed etiã ab alio habitaculis arcet Dei famulos, his dictis, vascula omnia dirupta sunt, vinum & cicera in humum diffusa, cæteraque hic inde disiecta. Pauefacti ea re ministri, nunciant regi quid gestum sit. Ille terrore perculsus, diluculo cum auia Brunechilde ad virum Dei properat: precantur pariter veniam, promittunt si deinceps emendaturos. Quibus promissionibus vir Dei placatus ad Monasterium redit: sed illi non diu stant promissis, redit rex ad solita stupra, cumulatque infœlicitatem suam. Quod vbi percepit Beatus Columbanus, literas verberibus plenas scribit ad regem, minatur ei excommunicationem, ni cõcubinas à se repellat. Sed iis rursum inflammata Brunichildis, regis animum aduersus beatum Columbanum incitat, omnique conatu perturbare contendit: orat etiam proceres aulicos & optimates omnes, vt regis animum in virum Dei commoueant Episcopos quoque sollicitat, vt eius instituto & religioni detrahant, canonemque, quem suis monachis præscripserat, rodant dente canino. Obtemperant aulici miseræ reginæ voluntati, regis animum in virum Dei inflammant, atque eousque adducunt, vt eum adire, & institutum eius monasticum explorare constituat.

Respuit dapes à rege missas.

Nota rem mirandam.

Vt vir Dei Luxonio pulsus sit.

CAPVT XX.

COactus igitur rex Luxouium venit ad virum Dei cœpitque expostulare cum illo, cur à prouincialium moribus discreparet, nec Christianis omnibus intra Monasterij septa secretiora aditus pateret. Beatus Columbanus vt erat imperteritus & animo virili, regi talia obiicienti respondit se consuetudinem nõ habere, vt secularibus hominibus, & à religione monastica alienis, liberum esse sinat in seruorum Dei habitacula ingredi: loca alia apta & opportuna instituta vbi hospites omnes excipiantur. Tum rex, si, inquit, largitatis nostræ beneficiis potiri vis, in loca omnia patebit omnibus accessus vir Dei respondit si tu id, quod hactenus regularis disciplinæ habenis adstrictum fuit, luxare & violare conatus fueris, equidem nullis tuis muneribus vel beneficiis sustentare velim. Et si ea causa hunc in locum aduenisti, vt seruorũ Dei cœnobia destruas, & regularem disciplinam contamines atque conuellas, noueris regnum tuum funditus ruiturum, & cum omni regia propagine interiturum, id quod postea rei probauit euentus. Iam enim temerario conatu, rex in refectoriũ ingressus fuerat: territus autem hisce verbis, celeriter.

Predicit regi interitum.

Digitized by Google

leriter egressus est,sed eum vir Dei acerrimè obiurgauit. Ait verò illi rex, fortassis martyrij coronam te percepturum speras:sed non ea ego dementia sum, vt tantum velim patrare scelus. Saniori ego consilio vtar. Itaque si tibi sic visum est, ab omnium sæcularium moribus deciscere, qua venisti via, ea tibi redeundum noris. Eadem quoque aulicorum vox est & sententia, nolle se in his locis habere quemquam, qui non omnibus se se adiungat. Respondet Beatus Columbanus, se de cœnobijs septis non egressurum, nisi vi extrahatur. Discessit ergo Rex & virum Rudulphum Procerem illic reliquit, qui virum Dei à Monasterio expulit, &iuxta Vesontionense oppidum in exilium abegit, donec regis sententia quod visum esset decerneret. *Expellitur è suo Monasterio.*

De Carcere diuinitus aperto.

CAPVT XXI.

COmmorans ergo illic vir Dei, audit eo in loco carcerem esse plenum damnatorum hominum vltima supplicia expectantium. Ad eum properè accedit,& nullo obstante, ostium ingressus, verbum Dei damnatis illis depromit. Illi,si possint liberari promittunt se vitam emendaturos, & ob admissa facinora pœnitētiam acturos, tum Beatus Columbanus ministro Domoali, cuius superius mentio facta est,imperat, vt manu ferrum, quo compedes irretitæ atque innexæ erant ad se trahat, ille apprehensum ferrum trahit, idque mox instar putrefacti fruticis particulatim comminuitur. Solutis compedibus,vir Dei iubet damnatos è carcere egredi:peractóque Euangelio Ministerio,pedes eorum lauit,linteoq; extersit.Deinde præcipit vt Ecclesiam petant & perpetrata scelera pœnitētia & lachrymis expient. Properantes illi Ecclesiæ foras inueniunt obseratas portò Tribunus militum vt vidit diuina virtute per beatum Columbanum damnatorum compedes fractas, & vacuum sibi relictum ergastulum, tamquam à somno excitatus, damnatorum vestigia persequi cum militibus cœpit illi à tergo appropinquare milites videntes, forésque Ecclesiæ obseratas, gemina vallati angustia, virum Dei compellant,vt eruantur. Anxio ille pectore sursum caput attollit, precaturque dominum, vt ipsius virtute à vinculis ereptos,non sinat,denuò à militibus vinciri.Non cunctatur bonitas diuina, foras firmis obseratas claustris reserat, in angustiis positum aditum pandit illi pernici cursu inuolant in Ecclesiam: fores, cernentibus militibus absque humana opera rursus obserantur,ac si custos templi clauibus celerrimè,& patefecisset,& clausisset eas. Veniens ergo Beatus Columbanus cum suis, simúlque tribunus cum militibus ad obseratas fores, custodem quærunt, vt claues præbeat. Qui cùm venisset & clauibus ostia aperire vellet, ait se numquam diligentiùs obserata inuenisse. Nec quisquam postea ausus fuit damnatis illis inferre iniuriam, quos diuina virtus eruisset.

Multos è carcere dimittit.

Magno miraculo fores templi & patescunt & clauduntur.

Vt Luxouium redierit, milites cæcitate percussi, cum præsentem non viderint, vt rursus à rege eiectus sit.

CAPVT XXII.

POsthæc cernens vir Dei nullos sibi custodes adhiberi, nullam exhiberi molestiam, (videbant enim omnes in illo virtutem feruere diuinam

Digitized by Google

atque ea causa ab eius iniuriis se separabant, ne socij culparum forent) Dominica die ascendit in verticē ardui montis (Ita enim situs vrbis est: cum domorū densa ędificia in diffuso procliui mōtis latere extructa ruit, in ardua cacumina se se porrigunt, ipsum montem vndique, cingēte abrupti fluminis Donæ alueo, & commeantibus aditum præcludente) ibi verò vsque in medium diem expectat, num quis prohibiturus sit, ne ad monasteriū reuertatur. Cum autem nullus appareret, per mediam vrbem cum suis ad Monasterium regreditur. Id vbi percepit Theodoricus Rex & Brunechildis, eum scilicet ab exilio reuertisse, atrocioribus iræ aculeis stimulantur. Iubéntque militum cohortem rursum eum vi inde abstrahere, & ad pristinum exilium reuocare. Veniunt milites, cum Tribuno peruagantur per Monasterium, virum Dei perquirunt. Residebat tum ille in atrio Ecclesiæ, & in codice quodam legebat. Et illi quidem crebro eò veniunt, propè eum transeunt, ita vt in eius pedes nonnunquam impingerent & vestimentis suis attingerent, nec tamen occæcatis luminibus vident eum. Erat id sanè spectaculum pulcherrimum. Ille lætabundus cernebat se quærentes, nec tamen ab illis cernebatur. Videbantur illi ab eo coram ipsis posito, nec videbat tamen. Porrò Tribunus per fenestram respiciens vidit virum Dei coram ipsis lætum residere & legere. Itaque exclamauit. Quid tam curiosè per atria Ecclesiæ discurritis, nec tamen quicquam reperitis; Non iam vos diutius insaniæ error occupet: non poteritis inuenire eum, quem virtus diuina tegit. Cessate iam, & ocyus Regi renunciemus, vos eum minimè reperisse. Vnde satis potest intelligi, Tribunum illum non sua sponte venisse ad irrogandam viro Dei iniuriam, & idcircò potuisse eum videre illum. Vbi autem hæc renunciata sunt regi, ille infaustæ intentionis aucto furore, Bertarium Comitem tum militari præsidio vnáque Baudulphum, quo iam ante vsus ea in re fuerat, ad eum studiose perquirendum misit. Qui cum venissent beatum Columbanum in Ecclesia cum omni fratrum congregatione psalmis & orationi deditum reperiunt, sicque eum alloquuntur: vir Dei precamur vt tam regiis, quàm etiam nostris pareas præceptis, huicque ea excedas via, qua huc primùm aduenisti. At ille: Non puto, inquit, id placere conditori, vt ad semel ob Christi timorem relictum natale solum reuertar. Videns Bertarius virum Dei sibi non obtemperare, quibusdam ferocioribus illic relictis, abscessit. Illi autem, qui remanserant, virum Dei hortantur vt ipsorum misereatur, qui eiusmodi rei exequendæ infœliciter essent destinati ipsorúmque periculo consulat: qui nisi eum vi extrahant, sine dubio in mortis discrimen venturi sint, illo verò dicentè, se iam sæpè testatum esse, non se inde nisi vi compellente, recessurum: illi gemino implicati periculo, vtrinque vrgente formidine, pallium quo indutus erat, apprehendunt alij ad genua eius aduoluti, cum lachrymis precantur, vt tanti sceleris culpam ipsis remittat, qui non suæ libidini, sed regiæ obtemperent voluntati. Videns itaque vir Dei aliis creari periculum, si permaneat in suo proposito obstinatus, cunctis eiulantibus atque merentibus egreditur, adiunctis ei custodibus, qui donec extra regis ditionem excessisset, eum non relinquerēt, iique eum Nannetes deduxerunt, (erat autem primus inter illos Ragamundus) vniuersis fratribus eum ceu funus prosequentibus. Omnium enim corda mœror oppleuerat. Interim anxius pater, ob tot filiorum incommoda in cœlum suspiciens: Aeterne, inquit, rerum conditor tu nobis locum opportunum præpara, vbi tibi perpetim seruiant famuli tui deinde cōsolatur gregem vniuersum

Non vident eum milites missi ad eum expellendum.

Alios mittit Rex qui eum denuò eiiciant.

Sponte egreditur è Monasterio ne milites in periculo sint.

Digitized by Google

vniuersum, vti spem ne abiiciant, sed omnipotenti Deo gratias immensas agant. Non istuc aliquo suo, aut suorum dispendio accidere, sed multiplicandisque monachorum cœtibus offerri occasionem. Si qui ergo ipsum sequi velint, promptissimis animis ad tolerandas secum iniurias id faciant. Si qui vero in Luxouiensi monasterio permanere velit, securi illic resideant: cito enim Dominum, eorum dolorem vindicaturum. Sed cum æquis animis à tanti pastoris custodia auelli non sustinerent, qui à rege missi erant, dicebant se nequaquam passuros quemquam abire cum illo, nisi qui commune cum eo natale solum haberent, vel qui ex Britannia illum secuti essent. Cæteros qui in Galliis nati essent, ex Regis voluntate illic permanere debere. Cernens igitur egregius pater membra sua à se vi auelli, & suum & membrorum sensit augeri dolorem. Pro tanti autem criminis immanitate Dominum omnium consolatorem deprecans rogauit eum, vt quos regia pertinacia à se abstraheret ipse sua custodia tueretur. In his autem venerabilis vir, qui postea eiusdem monasterij pater extitit, Eustachius discipulus & minister sancti viri violẽter ab eo auulsus est, intendente illi auunculo eius, qui Lingon. Ecclesiæ Pontifex erat. Egressus ergo vir sanctus cum suis vicesimo anno post incolatum heremi illius, per vrbem Vesontionẽsẽmq; Augustodunúmque ad Auellonem castrum peruenit: sed priusquam eò perueniret, in via ei custos equorum Theodorici occurrit, lanceáque eum confodere voluit. Sed maleuolum animum digna mox vltio anteuertit: Dextera enim, quam in virum Dei extenderat, torpentem lanceam ante suos pedes humo defixit. Ipse vero à dæmone arreptus, ad viri Dei vestigia corruit. Cernens vir sanctus illum diuina animaduersione percussum, illo die & nocte apud se retinuit. Altero die illucescente, eum ad se accersitum, Deo fauente curauit, illéque in sua reuersus est. Deinde vir Dei ad Caram fluuium properans, in ædes nobilis & religiosæ fœminæ Theudemanne peruenit. Eunti autem illi occurrerunt duodecim viri pleni rabido dæmone. Qui eum in terram corruissent, vir Dei protinus eos oratione curauit. Eodem die ad vicum, quem Coram vocant peruenerunt, vbi quinque frenetici ei obuiam venientes illicò sanati sunt. Inde Antissiodorum properauit, vbi Ragamundum qui ei custos & deductor per iter adhibitus erat, appellans. Memento, inquit, ó Ragamunde Clotarium quem nunc contemnitis intra triennium vos Dominum habituros: Cur, inquit, Domine mi talia loqueris? Et vir Dei, prorsus, ait, videbis quæ dixi si tunc superstes eris.

Deus punit nefarium hominem beato viro necem intentantem.

Duodecim dæmoniacos curat.

De quibusdam eius miraculis.

CAPVT XXIII.

EGressus inde ab Antissiodoro, videt iuuenem à dæmone correptum celerrimè ex aduerso ad se accurrere, qui iam viginti milliaria totis viribus currẽdo confecerat. Eo viso substitit donec homo dæmonis arte infestatus adueniret: vbi ad virum Dei venit, coram illo corruit, sese discerpens, eum itaque orationibus curatum patri sospitem reddidit. Inde ad Niuernense oppidum venit, custodibus antecedentibus & subsequentibus, vt in Ligeri Scapha exceptus, in sinum Britannicum reduceretur. Cúmque eo venissent, & tardè in scapham insilirent, quidam è custodibus arrepto remo, vnum eorum qui qua dicebatur, percussit, virum sanctissimum & religioni deditissimum. Cernens autem vir Dei sua coram se membra cædi: Cur, inquit, homo crude-

lis mœrori addis mœrorem. An sufficit vobis ad ruinam admissum facinus. Cur fessa Christi membra cædis? Cur in mitem immitis insurgis? Cur sæuitiam in mansuetos exeris? Noueris hoc ipso loco diuina te vltione plectendum, quo ausus es furibundus Christi membrum cædere. Probauit viri Dei sermonem, mox subsecuta vltio. Vt enim ad portum illum transiturum rediit diuinitus percussus, eodem loco submersus est. Cur autem iustus iudex eam vltionem distulerit. Ignoratur nisi fortassis, ne beati viri oculi ea vindicta macularentur. Inde ad Aurelianensem vrbem venerunt. Vbi cum ex regis edicto etiam in Ecclesias ingredi non permitteretur, cum grandi mœrore ad ripam Ligeris sub tentoriis paulisper quieuit. Cúmque necessariò sumptu indigerent, duos in vrbem direxit, vt res necessarias quęrerent. E quibus vnus erat Potentinus, qui adhuc superest, & in Armoricanis locis in Constantiæ vrbis suburbanis monachorum cœtum collegit. Cum autem peragrantes vrbem nil accepissent, quod regis timore omnium animi perculsi essent, via qua ingressi erant reuersi sunt. In ipso autem itinere obuiam eis venit quædam mulier Syra natione. Ea vt vidit illos, sciscitata est quinam essent illi: respondent se res necessarias quæsisse nec recepisse quicquam: Tum illa: venite, inquit, Domini mei ad ædes meas, & necessaria vobiscum asportate. Nam & ego aduena sum, ex longinqua orientis regione. Illi gratulabundi eam præcedentem subsequuntur, & postquam ad domum eius venerunt, sella posita quieuerunt, donec afferret ea res necessarias. Assidebat autem eis maritus eius iam olim luminibus orbatus, de quo perquirebant, illi quis esset? Respondente ea, virum suum esse, ex eadem gente Syrorum, quem ipsa multis annis lumine priuatum traheret, aiunt illi, si Christi famulo Columbano præsentaretur, illius precibus posse eum lumen recipere. Ille promissi muneris fide munitus surgens eorum cum duce vxore vestigia sequitur. Vbi ad sanctum Columbanum ventum est, Potentinus indicauit & ei exhibitam ipsis hospitalitatem à peregrinis. Necdum verba finierat, cum cœcus orat virum Dei, vt suis precibus, lumen sibi restituat. Videns ille hominis fidem omnes rogat, vt orent pro cœco, primúsque diu humi prostratus iacuit. Inde surgens manu oculos attigit, impressóque signo Crucis, lumen rediit. Lætus ille domum remeat, vt, qui in hospites interius lumen intenderat, exteriori non careret. Deinde turba obsessorum, quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virum Dei curationis gratia properant, & Domino salutem largiente omnes à viro Dei curantur. His virtutibus vestris populus permotus, viro Dei clam meritum impendebat honorem. Non enim palam propter custodes quicquam ei præbere audebant, ne regis iram incurrerent. Postea illi arrepto pergunt itinere.

Maligno homini diuinam prædicit vltionem.

Signo crucis & precibus restituit lumen cæco.

Vt scapha diuinitus ad portum appulsa sit: de pecunia furto ablata, & restituta, & cæter.

CAPVT XXIV.

NAuigantes autem per Ligerim ad Turonensem perueniunt vrbem, vbi vir sanctus custodes precabatur, vt scapha in portum appulsa sinerent ire ad beati Martini Confessoris sepulchrum. Abnuunt custodes, vrgent remiges vt celeri cursu portum præternauigent: imperant gubernatori, vt scapham medio flumine dirigat, vidês id beatus Columbanus, mœstum vultum ad cœlum erigit, quæritur tâto se mœrore affici, vt nec sanctorum sepulchra inuisere

inuisere permittatur. At cunctis illis vrgentibus, mox vt contra portum ventum est, velut quibusdam defixis ancoris, scapha stare cœpit, & ad portum prora dirigere. Cúmque custodes obstare non valerent, inuiti scapham, quò velit ire sinunt. Miro igitur modo è medio fluminis tractu ad portum volatu pennigero defertur, potúque recepta, vir Dei pandit iter. Ille gratias agit æterno regi, qui seruis suis obtemperare non dedignetur. Egressus autem è scapha, ad sepulchrum beati Martini accedit, totáque nocte illic in oratione excubat. Illuscente verò die, à Leupario vrbis Episcopo inuitatus ire non abnuit, præsertim ob fratrum suorum requiem: moratusque eo die est cum illo Pontifice. Qui cum hora refectionis ad mensam cum eo resideret, sciscitabatur, cur ad patriam repedaret. At ille: Canis, inquit, Theodoricus me à fratribus meis abegit. Tum vnus è conuiuis, Chrodoaldus nomine, cuius etsi coniux erat amita Theodeberti Regis, attamen Theodorico Regi ipse fidelis erat, viro Dei humili voce respondit, satius ille est lac portare, quàm absynthium. Et vir Dei: sentio, inquit, te regi Theodorico fœderis fidem seruare velle. Respondit ille, se, quandiu possit, datam fidem obseruaturum. Rursus vir Dei: Si ergo, inquit, regi Theodorico deuinctus es fœdere, amico & domino tuo lætum ex me nuncium apportabis, dicésque ei, & illum & liberos eius intra triennij spatium dominium radicitus extirpaturum. At Chrodoaldus: Quid ita loqueris, ait, serue Dei? Et ille: Non enim possum, inquit, silere, quæ dominus iussit vt loquerer. Vera autem dixisse virum Dei, omnes Galliæ nationes postea senserunt: confirmauitque his verbis ea, quæ superius ad Ragamundum dixerat. Peracto prandio, vir Dei ad scapham redit, vbi tum reperit suos multo mœrore oppressos. Causam inquirens, cognouit eos nocte præterita, quæ in scapha habuissent, furto perdidisse: simúlque aureos, quos in pauperes non erogauerat, ablatos esse. Mox ergo ad sepulchrum beati Martini repedat, quæritur se non idcircò ad eius excubasse reliquias, vt ille sua & suorum fratrum damna negligeret. Nec mora: is qui sacculum cum aureis furatus erat, cœpit inter flagella corporis pœnásque clamare, locúmque indicare, vbi aurei occultati essent. Socij id audientes, omnes currunt eò furto erepta omnia restituunt, virum Dei precantes, vt tanto sceleri ignoscat. Id miraculum omnibus terrorem incussit vt deinceps qui hæc audirent, omnia quæ viri Dei erant, tanquam sacrata attingere non auderent. Porrò Leoparius Episcopus, cum viro dei necessaria præbuisset, ei valè dixit. Ille nauali itinere lætus ad Nannetense oppidum peruenit, atque ibi aliquantisper moratus est: cúmque egenus quidam aliquando ante fores cellulæ in qua vir Dei degerat, eleemosinam petebat, ille accito ministro: Præbe, inquit, cibum petenti. At ille, non est nobis, ait, panis præter paululum farinæ. Sciscitatur vir Dei, quantum illud sit: illo respondente, non sibi videri plus esse, quam modum vnum, vir Dei imperat, vt totum illud det, nec quicquam reseruet in crastinum. Obtemperat minister, dat totum pauperi, nihil communi fratrum necessitati reseruans. Ieiunantibus ergo illis, iam tertius illuxerat dies, nihil penes se habentibus præter spei & fidei gratiam, vnde confectis ieiunio corporis subuenirent. De improuiso autē audiunt fores à quodam pulsari. Sciscitante ostiario qua causa pulsaret fores, respondit ille, se à domina sua Procula missum, quæ diuinitus admonita esset, sumptus viro Dei Columbano & comitibus eius, qui apud Nannetes morarentur, suppeditare, iamq; in proximo esse res, quas illa mitteret: se antecessisse,

Leuparius Episcopus Turonensis eum inuitat ad prandium.

Nota quod possint sancti inuocari.

vt moneret ipsos vasa præparare, quibus eos reciperent. Centum esse vini modios, frumenti ducentos, braccis quoque centum. Id verò ostiarius celeriùs patri Columbano indicare studuit. At ille: Sine, inquit, ego enim iam noui isthuc. Tu verò fratres conuocato, vt pro ea quæ hæc largitur, simul dominum deprecentur, simul gratias agant conditori, qui famulos suos non desinit consolari in omnibus illorum necessitatibus: deinde verò munus oblatũ accipiant. O mira pietas conditoris. Egere sinit seruos suos, vt dona sua egentibus ostendat. Tẽtari eos permittit, vt in tentatione subueniens. Illorum erga se animos vehementiùs accendat. Patitur sua membra à sæuis hominibus lacerari: vt ergo sanantem medicum, aucta dilectio confirmetur. Doda quoque nobilis & religiosa fœmina ducentos viro Dei misit frumenti modios, aliosque centum rerum promiscuarum. Ea res magna affecit verecundia vrbis illius Pontificem Sophronium, à quo non solùm nullum accipere beneficium, sed nec quicquam etiam commutando impetrare potuerunt. Erat tum ibi mulier quædam plena dæmone, cum filia æquè dæmoniaca. Eas cum ad eum venissent. Beatus Columbanus fusis ad communem dominum precibus sanauit & domum abire iussit.

Duas Dæmoniacas sanat.

Vt nauis ad littus reiecta sit & vt aduersarij eius beatum virum venerati sint.

CAPVT XXV.

POst hæc Sophronius Nannetensis Episcopus, cum Thedoaldo Comite iuxta regis imperium, beatum Columbanum naui impositum in Hyberniam remittere festinabant. Sed vir Dei ait: Si nauis in hyberniã itura adest, omnem supellectilem & comites meos excipiat. Ego interim in scapha ligeris vnda vehar, donec altum mare attingam. Reperta ergo nauis, quæ Scotorũ veheret merces, omnem beati viri supellectilem & comites recepit. Cúmque iam remis & ventis fauentibus nauis in alta pelagi penderet, vndarum se obiicere moles, nauémque ad litus redire coëgerunt. Quò cùm appulsa esset, subsidentibus vndis, mare quieuit: mansitque per triduum nauis sine vndis. Intellexit autem dominus nauis, ob viri Dei suppellectilem comitésque receptos se se detineri. Tandem visum est illi, eiicere omnia è naui quæ essent viri Dei: Quod cùm fecisset, mox fuit vndarum moles, nauimque in altum abduxit. Mirantur omnes, faciléque animaduertunt, non esse diuinæ voluntatis, vt beatus Columbanus in hyberniam reuertatur. Ad suum ergo locum, vbi prius fuerat, rediit: nec quisquam obsistit, quo minus possit, quo velit ire, magis autem prout quisque poterat, honore & impensum illum fouebat. Nec quicquam ei defuit subsidij, Deo per omnes illum adiuuante. Ita sanè nõ prorsus obdormiet vnquam, qui sub alarum suarum protegat Israël. Sic autem omnibus omnia largiendo id insinuat, vt omnes illum pro eius muneribus & beneficiis collaudent.

Vide hic miraculum.

Vt ad Clotarium Regem peruenerit.

CAPVT XXVI.

PAululùm verò illic moratus vir Dei ad Clotarium, Chilperici Regis filium, qui in Austrasiis Francis extrema. Gallia ad Oceanum sitis, regnabat, profectus est. Porrò Clotarius iam audierat, quantis & qualibus iniuriis virum Dei Brunechildis ac Theodoricus affecissent. Cùm

Clotarius Rex Honorificè eum excipit.

Digitized by Google

Cùm ergo viderent eum,tanquam cœleste munus excipit eum : precaturque gratulabũdus,vt si velit intra sui regni fines resideat, se ei pro ipsius arbitratu inseruiturum. At ille se ait his in locis consistere nolle, vel vt sibi maiorem, peregrinationem indicat, vel ipsi Clotario nullam inimicitiarũ occasionem præbeat:detinuit interim illum apud se Clotarius quot potuit diebus : castigatusque verbis ab eo ob quædam errata,quibus aula regia vix caret,spondet se pro eius voluntate animã emendaturum. Erat enim Clotarius solers, studiosusque sapientiæ. Itaque tanto sibi oblato munere gratulabatur dum autem apud Clotarium moratur,lis oritur inter Theodebertum & Theodoricum,vtroque de regni finibus cum altero disceptante.Mittit vterque ad Clotarium legatos,qui eius auxilium contra alterum postularet.Quod cum Clotarius beato Columbano indicasset,consuleretque eum num opem alteri aduersus alterum ferre deberet : ille prophetico plenus spiritu,neutrius,inquit, precibus obtemperabis. Porrò intra hoc triennium vtriusq; regnũ sub tuam ditionem : videns Clotarius beatum virum talia prophetico ore dicentem, neutri parere voluit:sed promissum sibi tempus fideliter expectans, post victoris triumpho potitus est.

Vt Parisios venerit,dæmoniacumque sanarit.

Capvt XXVII.

EGit deinde vir Dei apud Clotarium, vt adiumento ipsi esset, quo per Theodeberti regnũ, si liceret in Italiam per Alpium iuga peruenire posset,datis ergo comitibus, qui eum ad Theodebertum adducerent ille itinere attrepto Parisios venerit:occurrit autem ei in ipsa vrbis porta homo immundo spiritu obsessus,debacchans,seque discerpens & multa garriẽs, virumque Dei quærulis vocibus ita appellãs:Quid his in locis agis vir Dei? Iamdudum autem clamitarat rauca voce, procul aduẽtare virum Dei Columbanum vbi autem vir Dei illum intuitus est:Egredere, inquit,pestifer, egredere pestifer, nec corpus Christi,lauacro ablutum,diu obsidere ausus sis.Cede virtuti præpotentis Dei, & Christi nomine inuocato contremisce. Sed cum diu sæuis atrisque viribus resisteret vir Dei manum ori eius iniecit, linguamque attrectans,in virtute Dei imperat, vt egrediatur. Tunc horrida vi discerpens hominem,ita vt vix vinculis iniectis teneri posset cum commotione,viscerum, & vomitu egressus est, tanto post se fœtore apud astantes relicto, vt suphureos se crederent facilius toleraturos odores. *Sæuissimũ Dæmonem eiicit vir sanctus.*

Vt à Chanerico & Authario viris clarissimis comiter acceptus sit.

Capvt XXVIII.

INde ad Meldense oppidum properat: vbi erat vir nobilis Chanericus, Theoderti regis conuiua,vir sapiens & consiliis regiis gratus,is virum Dei summo gaudio excepit seque curaturum ait, vt ad Theodeberti aulam perueniat:nec opus esse aliis à regis latere comitibus. Volebat autẽ alios ab illo remoueri, vt virum Dei quoad posset,secum retinerer ipsiusque domus, illius doctrina nobilitaretur.Benedixit autem vir Dei domui eius,filia quoque illius Burgundophora adhuc infanti benè precatus, eam Domino vouit : de qua re in sequentibus dicemus. Progressus verò inde venit ad vlciacum villam,supra Matronam fluuium sitam:vbi ab Authario exceptus est,cuius con-

iunx Ayga dicebatur. Erantque illis filij etiãnum infantes, quos mater, ad benedicendum viro Dei obtulit, videns ille matris fidem, infantulus sua benedictione sacrauit, ij postea pubescentes Clotario regi primùm deinde Dagoberto gratissimi fuere. At postea quam seculare gloria illustres euasere, in eã curam & cogitationem incubuerũt ne mundi gloria perderẽt, sempiternam. Itaque maior natu Ado, voluptatibus se abdicãs, postea in saltu Iurano, Monasterium instituti sancti Columbani construxit. Porrò Dado iunior intra Briennẽsem saltum ad Resbacem fluuiolum, eiusdem instituti Monasterium condidit tanta fuit in viro Dei gratia, vt quibuscumque benè precatus esset, in boni operis perseuerantia supremum vitæ clauderet diem. Illud oppido iure dici potest, quoscunque de industria, monuit, eos gauisos esse, se postea impunitatem meruisse. Nec immeritò tanti viri fultus adminiculis, percepta gratiæ potitus est ope, qui eius doctrinis innixus, à vitæ rectæ & integræ noluit tramite deuiare.

Magna vis benedictionis eius.

Vt à Rege Theodeberto acceptus sit, vt gentiles quosdam conuerterit, vt cœlitus alimenta acceperit.

Capvt XIX.

Theodebertus comiter eum accipit.

DEinde vir Dei ad Theodebertum venit, qui cum eum vidisset, hilariter in suas eum recepit ædes. Iam verò multi fratrũ ex Luxouio secuti erãt, quos ille, tanquam ex hostibus ereptam prædam, excipiebat. Pollicebatur autem ei Theodebertus se reperturum intra ditionis suę terminos loca amœna, & ipsi famulo Dei ad omnem opportunitatem accommoda. Ait etiã vndique vicinas gentes eiusmodi esse, qui verbi Dei prædicatione opus habeãt. Respondit ad hæc vir Dei. Si feceris quod polliceris, nec fidem datam fefelletis, aliquãtisper, hic manebo, experiarque num in vicinarũ gentium cordibus fidem serere possim. Dedit ergo ei rex optionem, vt quemcumque locũ vellet sibi deligeret, qui & ipsi & fratribus eius gratus esset inquisitus eius locus est. Inquisitus igitur locus est, atque etiam inuentus, quem fauor omnium redderet commendabilem, & quidem intra Germaniæ terminos, sed in Rheno vicinum oppidum, olim dirutum quod Brigantium nuncupabant. Sed quid interim, dum vir Dei per Rheni alueum nauigat, actum sit, silẽdum non est. Nauigante illo aliquando Rhenum, ad vrbem, quam veteres moguntiacum appellarunt perueniunt, aiuntque ad virum Dei remiges, quos rex ei comites adiunxerat, habere se amicos in vrbe qui necessarios sumptus sint præbituri. Iam enim longo itinere defecerant impensæ, iubet autem vir Dei, vt eant, veniunt illi in vrbem, sed nihil inueniunt. Reuersi ad virum Dei, aiũt, se nihil quicquam ab amicis impetrare potuisse. Tum ille sinite me, inquit, paululùm ad meum abire amicum. Mirantibus illis, vnde ei amicus esset in loco, vbi nunquam antea fuerat, ad Ecclesiam se conferet, ibique humi prostratus prolixè rogat Dominum suum pietatis authorem. Mox vero Episcopus vrbis illius ad Ecclesiam venit, repertóque beato Columbano, sciscitatur ex eo quisnam sit, ille se peregrinum esse respondet. Et Episcopus, si rebus, inquit, necessariis indiges, propera ad ædes meas, & quantum opus est tecum asporta. Illo gratias agente tum Deo qui id Episcopo inspirauerat, tum ipsi antistiti optata subsidia offerẽti. Episcopus attentius cogitat, vt omnia quę ei opportuna sint, accipiat. Itaque pueros festinos mittit ad nauim, qui omnes adesse iubeant præter custodem vnum qui nauim seruet, secúmque velint.

Maguntiacũ venit.

Quod

Quod ne quis casu euenisse putet, solebat postea crebrò testari is Episcopus nunquam se antea adeo attentum ad tribuendas res necessarias fuisse: seque absque alia ratione vel opportunitate, ob beati Columbani meritum diuina admonitione instigatum venisse ad Ecclesiam. Deinde ad destinatum perueniunt locum, quem peragrans vir Dei, ait suo animo illum minime sedere: sed tamen ob fidem in gentibus serendum, inibi paulisper se moraturum pollicetur. Sunt enim illic vicinæ Sueuorum gentes. Cúmque inter loci eius habitatores versaretur comperit eos profanum velle litare sacrificium, vásque magnum quod vulgò cuppam vocant, viginti plus minus capiens modios, ceruisia plenum, in medio positum Dei quo cum sciscitarentur, quid illo facere vellent, responderéntque se Deo suo Vuodano (sic Mercurium vt quidam aiunt, illi vocant) litare velle: ille sacrilegum opus non ferens in vas insufflat, idque miro modo cum fragore quodam frustatim dissipatur, & rabida vis cum ceruisiæ liquore inde prorumpit, vt manifestè liceret intelligi diabolum in eo vase latuisse, qui per profanum liquorem caperet animas sacrificantium id autem videntes barbari, stupefacti aiunt virum Dei magnum habere spiritum, qui sic posset vas ligaminibus munitum dissipare. At ille castigatos dictis Euangelicis, admonitósque vt ab huiusmodi abstinerent sacrificiis, domum redire iubet. Multíque eorum beati viri admonitione & doctrina ad Christi fidem traducti, baptizati sunt. Porrò alios quos iam lauacro ablutos profanus detinebat error, ad Euangelicæ doctrinæ cultum monitis suis reuocatos, vir Dei vt pastor bonus in Ecclesiæ sinum reducebat. Per id tempus Theodericus & Brunechildis non solùm aduersus Columbanum insaniebant, sed etiam sanctissimo viennensis vrbis Episcopo desiderio aduersabantur: quem primum exilio damnatum multis affligere iniuriis nitebantur: ad postremum verò glorioso martyrio coronarunt. Cuius gesta scripta habentur, quibus & quantis aduersitatibus gloriosos apud dominum promeruit triumphos, versante autem beato Columbano cum suis apud vrbem Brigantinam, duræ egestatis tempus incidit. Sed quamuis alimonia deesset, manebat intemerata atque inconcussa fides, quæ necessaria res à domino impetraret. Cúmque iam triduana inedia laborarent, tanta auium copia eis oblata est, quanta Israelitarum castra Coturnicibus aduolantibus operuit, ita vt omnem locum illum aues implerent. Intellexit autem vir Dei ob suam suorúmque necessitatem has dapes exhiberi, quippe quæ non nisi illo, quo ipse degebat, loco inuenirentur. Iubet ergò primum suos laudes & gratias agere conditori, ac deinde dapes capere. Erat profecto mirum illud & stupendum miraculum. Capiebantur aues, vt iusserat pater: nec illæ pennigeræ instructæ volatu se subducebant, sed triduo permansit illud manna auium. Quarto deinde die quidam Pontifex ex vicinis vrbibus frumenti copiam diuino instinctu beato Columbano transmisit. Mox igitur, vt aduenit frumentum, aues illæ Deo iubente, omnes auolarunt. Porrò Eustachio, qui id temporis sub viri Dei obedientia cum aliis erat, referente cognouimus, neminem tum inter ipsos fuisse, qui se ante illud tempus eiusmodi aues vidisse meminisset. Earum autem talis erat sapor, vt dapes regias vinceret. O mirum diuinæ potentiæ donum quando terrena fercula Christi cultoribus desunt, tum demùm cœlestia tribuuntur, sicut & de Israëlitico populo dictum est. *Panem cœli dedit eis.* Cùm autem terrenæ opes subueniunt cœlitus oblatæ admouentur. Eodem tempo-

In vas damoni offerendum sufflat, idque rumpitur.

Multi ethnici credunt in Christum.

Desiderius Viennensis Episcopus quid passus sit.

Digitized by Google

re cùm vir Dei sub quodam scopulo in vasta eremo corpus ieiunio afficeret, & nihil præter ruris pompa, quorum superius mentionem fecimus, in cibum caperet, venit vrsus, voracitati addicta fera, cœpitque necessarios deuorare cibos, passimque poma ore detrahere. Cúmque hora refectionis adesset, Chagnoaldum ministrum vir Dei ire iussit is consuetam pomorum mensuram afferre. Abit ille, vidétq; vrsum inter frutices rubósq; peruagari, pomáq; lambendo carpere. Itaque festinus redit, patrique indicat ille imperat vt eat partem fruticũ relinquat feræ, aliam partem sibi iubeat reseruari. Redit Chagnoaldus, iussa patris exequitur, diuidit virga frutices rubósq; poma ferentes, iubétque vt fera parte sua contenta, reliquam sinat cedere in vsus viri Dei. Mira in fera obedientia. Nequaquam ausa est ex prohibita sibi parte cibos carpere, sed in ea sola, quæ permissa ei erat, escam captauit, quandiu eo in loco vir Dei commoratus est. Interea animo illius ea incidit cogitatio, vt Veneticorum, qui & Sclaui dicuntur, ditionem inuisat, cœcásque mentes illustret luce Euangelica, & ab origine per auia aberrantibus, veritatis pandat viam. Quod cum illi summopere in votis esset, Angelus Domini per visum ei apparens, paruo ambitu, vt solent, in pagina orbem describentes mundi totius machinam ei ostendit aitque. Cernis ne totum orbem manere desertum? Perge igitur dextra læuáque, quocumque visum est, vt laboris sui fructum comedas: intellexit igitur vir Dei, illius gentis nondum in promptu esse fidei profectum: quieuitque in loco, donec in Italiam pateret accessus.

Poma vestrũ dicere mora ruborum.

Vrsus obtemperat iussis viri Dei.

De bello regum de viri Dei reuelatione, & Theodeberti proditione.

CAPVT XXX.

INterea temporis inter Theodoricum & Theodebertum suborta contentio increscit, & vterque aduersus fratrem vsque ad internecionem, sæuit atrociter, vtroque exercitus robore superbiẽte. Porrò vir Dei ad Theodebertum accedẽs exhortatur eum, & animi tumore & arrogãtia compressa, in clerum se adscribendum curet, manénsque in Ecclesia, sacræ se religioni subdat, nec simul cum præsentis regni detrimento, etiam æternæ vitæ faciat iacturam. Sed id tum regi ipsi, tum cunctis circunstantibus, ridiculũ visum est dixerúntq; nunquam se audiuisse, Merouingum in regem sublimatum sponte sua Clericum fuisse. Cunctis ergo id detestantibus, beatus Columbanus ait: Si sponte tua clerici honorẽ capere non vis breui id facies vel inuitus, his dictis, vir Dei ad cellulam remeat, moxq; prophetici dicti euentum res non diu dilata confirmat. Quamprimum enim à Theodorico bellum Theodeberto denunciatur, & apud Tullum victus Theodebertus in fugam compellitur. Postea rursus collecto exercitu, fugientem Theodoricus persequitur. Porrò Theodebertus multis instauratis copiis, ad Tulpiacense castrum pugnaturus occurrit: consertóque illic prælio vtrinque plurimi ceciderunt. Victus tandem Theodebertus, fugit. Eo tempore vir Dei in eremo commorabatur, vnius tantùm Chagnoaldi ministerio contentus. Ea autem hora qua apud Tulpiacum pugna commissa est, quercus putrefactæ trunco vir Dei, librum legens, insidebat. Subito verò correptus somno spiritu cognouit, quid inter duos reges ageretur: moxque excitatus, ministrum vocat, cruentam regum pugnam indicat, multum humanum fundi sanguinem gemebundus refert. Dicente autem temerè ministro, Pater mi, Theoberto tuis precibus præsta suffragium, vt communem debellet hostem Theodoricum, ita respondet: stultum & à religione alienum præbes consilium.

Theodebertus rex à Theodorico superatur.

lium. Non enim sic Dominus voluit, qui nos pro inimicis nostris orare iussit. In arbitrio iam est iusti iudicis, quid de eis fieri voluit. Inquisiuit postea minister diem & horam prælij, reperitque ita fuisse sicut viro Dei fuerat reuelatum. Persecutus est autem Theodoricus Theodebertum, & suorum proditione captum, ad auiam Brunechildem remisit, quæ cum faueret partibus Theodorici, furibunda Theodebertum clericum fieri voluit, & post dies non multos, cum iam esset clericus nimis impiè perimendum curauit. *Theodeberti misera cædes*

De interitu Theodorici & liberorum eius nece, Prophetiáque viri Dei in Clotario impleta. CAPVT XXXI.

POrrò Theodoricus apud Metense oppidum moratus, diuinitus percussus, inter flagrantis ignis incendia mortuus est. Brunechildis autem filium eius Sigebertum ei suffecit in regno. Itaque Clotarius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu, fines regni, qui eius ditionis erant recuperare conatur. Contra eum Sigebertus impugnaturus venit: sed eum Clotarius captum peremit, fratrésque eius quinque Theodorici filios, cum proaua Brunechilde: pueros separatim peremit: Brunechildem verò primo ignominiose camelo impositam hostibus circumducendo spectandam exhibuit: Post indomitorum equorum caudis religatam, mirabiliter vita priuauit. Atque ita funditus, radicitúsque deleta Theodorici stirpe, Clotarius potitus est solus trium regnorum monarchia, & beati Columbani Prophetia completa est in omnibus Theodorico intra triennium, cum omni stirpe penitus extincto, Theodeberto inuito in Clerum ascito, Clotario duorum regnorum accessione aucto & dilatato. *Theodorici dira mors.* *Brunechildis horrenda supplicia.*

Vt vir Dei venerit in Italiam, Bobiensem Ecclesiam instaurarit, & migrarit ex hac vita. CAPVT XXXII.

BEatus ergo Columbanus vt vidit Theodebertum à Theodorico deuictum, relicta Gallia atque Germania, in Italiam ingreditur, vbi ab Agylulpho Longobardorum rege honorificè exceptus est, qui etiam optionem ei dedit vt quocumque Italiæ loco vellet, habitationem sibi deligeret. Itaque dum apud Mediolanum moratur, & hæresium fraudes, atque Arrianæ perfidiæ machinas scripturarum cauterio discerpere ac dissecare conatur, edito aduersum illos florentissimæ scientiæ libello. Vir quidam iucundus nomine, ad regem venit, & indicat se in solitudine ruribus Apenninis beati Petri Apostolorum principis basilicam scire, in qua experimento didicerit virtutes & miracula fieri: locum ipsum esse vbertate fœcundum, aquis irriguum, piscium copia abundantem: veterum traditione eum Bobium appellari à riuo quodam sic dicto, illic manante, cui adiunctus sit amnis Trebia, ad quem olim Annibal hyemans hominum, equorum, Elephantorum grauissima sensit damna. Eo cum vir Dei magna animi intentione peruenisset, basilicam illic semirutam reperit, eámque instaurans prisco decori restituit. In eius auté instauratione mira Domini virtus declarata est. Nam cum per præruptos saxorum scopulos trabes ex abietibus inter densa saltus locis inaccessis cæderentur, vel alibi cæsæ, inibi casu prolapsa aspero aditum omnem plaustris negarent, miro modo trabem, quam vix viginti aut triginta homines plano terræ solo ferre valeret vir Dei cum duobus vel tribus, prout ardui itineris meatus patebat, eò accedens, suis ac suorum humeris, immane imponebat pondus, & vbi alioqui pro viæ asperitate libero vix possent gradu incedere, simulátque trabium essent mole onusti festini ingrediebantur: ita vt qui onera ferrent, perinde ac *Miracula haud vulgaria.*

si ab aliis ipsi portarentur, firmis vestigiis, tanquam otiosi lætabundi incederent. Videns itaque vir dei tantam sibi diuinitus adesse opem, suos hortatur vt arreptum opus læti perficiant, animóque roborati, ea in eremo consistere studeant, diuinæ id esse voluntatis affirmans. Tectis templi culminibus, murorum instaurat ruinas, cæteráque monasterio necessaria ædificia, construere pergit. Interea Clotarius rex viri Dei prophetiam in se completam cernens, venerabilem Eustachium, qui monasterium Luxouiense regebat, ad se venire iubet, venientem blandè & comiter orat vt adiunctis sibi, quos velit, itineris sociis nobilibus viris, legationem publicis impensis suscipiat ad beatum Columbanum, & quocumque loco repertum, accurata persuasione eò adducat, vt ad se venire non recuset: facit ita venerabilis discipulus, magistri vestigia persequens. Postquam ad eum venit, Clotarij verba ei depromit. Viso Eustachio beatus Columbanus lætatur aditum ad suum monasterium patere gratulatur, retentúmque aliquantisper apud se hortatur, vt sui laboris memor, fratrum collegium disciplinæ habenis contineat & erudiat, multorúmque accessione illud augeat, cósque omnes suis institutis imbuat. Deinde iubet eum redire ad Clotarium eique comiter hæc referre responsa sibi id haud quanquam rationi consentaneum videri, vt retrò reuertatur: Illud tantummodo rogare se, vt sodales suos, qui Luxouij degant, regio fauore ac præsidio prosequatur. Addidit etiam litteras ad regem castigatione plenas. Porro rex gratissimum munus, seu pignus quoddam fœderis viri Dei, exultabundus accepit, nec precum eius voluit obliuisci. Omni enim præsidio Luxouiense monasterium communire studuit, annuis censibus ditauit, fines eius vndique pro venerabilis Eustachij voluntate auxit, & protulit omniqúe conatu ad adiuuandos eius habitatores, ob amorem viri Dei animum intendit. Porrò Beatus Columbanus cum annum vnum egisset in monasterio Bobiensi vita beata functus, animam corpore solutam cœlo reddidit, vndecimò Calendas Decembris. Cuius strenuitatem si quis nosce velit in eius dictis reperiet. Reliquiæ eius eo in loco conditæ habentur, vbi etiam miraculis pollent, præsule Christo cui est gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Bobiense monasterium cō ditur.

Scribit litteras Clotario regi eum reprehendens.

Abit ad Christum.

Item de sancto Columbano Abbate Trithemius lib. 2. cap. 5. de viris Illustr. ord. sancti Benedicti.

COlumbanus fundator, & primus Abbas Luxouiensis: natione Scotus, vir meriti & sanctitatis eximię multos pro Christo sustinens labores cū adhuc in Hibernia adolescens degeret in Monasterio tantū in scripturis studēdo profecit, vt non contemnenda opuscula ediderit, è quibus extat opus insigne limato sermone in toto Psalterio lib. 1. de cæteris quæ cudisse dicitur, nihil ad meam recolo peruenisse notitiam. Erat autem verbi Dei prædicator Zelosus, & valdè egregius, qui amore Dei, natale solùm dulce relinquens peregrinus Christi factus est, & veniens in Alemaniam, Galliam & Burgundiam, multos verbo & exemplo ab iniquitate aduertit. Construxit multa cœnobia tam in his nostris regionibus quam in Hibernia, claruit anno domini 500.

Idem Trithemius libro 3. cap. 26. Columbanus Abbas & pater multorum Monachorum de Hibernia veniens in Burgundiam permittente rege Theoderico, Monasterium Luxouiense fundauit: vbi fratres secundum regulam sancti Benedicti viuere docuit. Deinde à Brunichilde fugatus Alemaniam ingreditur ac deinde post in Italiam trāsiens Monasteriū quod Bobium dicitur ædifica

Digitized by Google

tur ædificauit, cuius vitam Ionas eius discipulus composuit. Moritur sub Mauricio imperatore, vndecimo Calend. Decemb. Anno domini 598.

Sigebertus in Chronico an. 598.

SAnctus Columbanus Abbas & presbyter, doctor Scotorum & Pictorum obiit, qui posteris suis multa sanctitatis monumenta reliquit: prætterquam quod rustica simplicitate pascha dominico die debere celebrari neque didicit, neque docuit.

Idem an. 622. Sanctus Columbanus obiit: discipulus eius Gallus in Alemania claret.

Idem an. 624. Eustachius Abbas Luxouiensis & Attalas Bobiensis post Columbanum clarent. Hæc Sigebertus.

Idem de S. Columbano Abbate Petrus in Cathologo lib. 10. cap. 94.

COlumbanus Abbas claruit in Gallia temporibus Theodorici, & Clodouei regũ Fracorũ, hic ex Hibernia Insula natus cũ adhuc matris vtero gestaretur vidit eius genitrix per somniũ se solem parere mundum illuminantẽ, qui adhuc puer liberalibus disciplinis instructꝰ relicta matre, patre iam defuncto à venerabili viro senile sacris litteris, & regularibus institutis imbutus est. Et cùm esset annorũ triginta, assumptis duodecim comitibus venit in Italiã, & inde accessit ad Galliam verbum domini prędicãdo, cui à Sigiberto Rege Astrosiorũ, & Burgundianũ concessione facta vastũ Eremum nomine Vesagũ cum sociis suis habitare cœpit: & per annos sexaginta, nihil vltra quàm herbas & radices manducauit. Abbas autẽ Euorcius Monasterij Salicis diuinitùs peruisum admonitus, B. viro Columb. necessaria vitę, equis oneratis transmisit, quorum ductorẽ Marculum eius discipulũ constituit. Sed dum ille viã penitùs ignoraret Deo duce ipse cum equis recto itinere ad cellã viri Dei peruenit. Hic multorũ miraculorũ gloria claruit. Cùm in quodã specu vbi orare solebat vrsum reperisset, licentiatus Vrsus ab eo, locũ ipsum nunquã repetiit. Frater quidã grauiter egrotabat, & Abbas vnde ipsum reficeret nõ habebat. Inspiratus ergo repentè quidã diuinitùs cum panibus & pulmentis venit, eaq; patri obtulit & sic lãguenti subuenit. Et dũ pro vxore benefactoris orasset lãguens continuo sanata est. Cum autẽ fratres aquam non haberent proximo, sed à longè ipsam multo labore defferrẽt, fontem de saxo sua oratione produxit, qui manat ibidem vsque in præsens tẽpus: Deinde in castro Luxouio Monasterium latus construxit propter fratrum multitudinem excrescentẽ, die quadam cum Gallo monacho præcepisset, vt ad piscandum ad flumen Bruscam iret, & ille ad Ligonem fluuium proximiorem accessisset, & multos pisces inueniens nihil cœpisset correptus de inobedientia, ab Abbate ad locum iussum adiit & piscium multitudinem cœpit. Aliquando existens in oratione in quadam rupe, cognouit per spiritum omnes suos fratres domi relictos, esse languentes, & veniens vix eos qui ægrotis ministrarent sanos reperit, eisque omnibus vt ad messem præcidendam surgerent, imperauit: & continuo omnes sani surrexerunt & operari cœperunt. Et cum illis metentibus pluuia maxima erupisset, imbrem à metentibus fratribus adeò compescuit, vt pluuia circumquaque cadente, nec fratres, nec segetes in aliquo maderet. Puerum etiam qui metendo sibi digitum falce præcederat sola saliua sanauit. Seipsum cum duobus sociis in eremo vnico pane diuinitùs multiplicato per dies duodecim indesinenter satiauit. Fratrem insuper quendam qui cedendo ligna, se grauiter securi vulnerauerat in momento sanum effecit. Quidam coruus vnam ex chyrothecis eius asportauerat vt illã repor-

taret præcepit,& continuò ipsam retulit. Dum quadã vice triticum in horreo defecisset, & ex hoc Guignocus procurator monasterij plurimùm hęsitaret, orationem fudit, & manè horreum tritico repletum inuentum est, quod tamen claustrũ extiterat,eiusque claues cellarius habebat. Apud fontanas monasterium, sexaginta fratres terrã colentes duobus panibus & modico ceruisiæ,ad satietatẽ plenè refecit. Cùm vrsum in nemore iuxta cerui cadauer inuenisset pręcepit bestiæ ne corium lederet, sed fratribus pro calceis dimitteret,missóque postmodum illuc nuncio corium sanum recepit. Duci Gualdeleno eiusque coniugi Flauiæ ad se accedentibus,vt sobolem eis impetraret,tã fœliciter optatũ obtinuit,vt antequã domum rediissent pręgnãs mulier esset: natum ergo puerum & Donanim nominatũ Columbano in monasterio parentes obtulerunt,pro quo plures alios filios postmodum genuerunt. Theodoricum Regem de adulterio increpabat, eo quod relicta Regina natos de concubina procreabat, vnde ab eo & Brunichilde eius auia regni in crimine fauente multas insidias & persecutiones perpessus de monasterio suo eiectus est. Et in exilium actus sępius reuocatur. Iterúmq; frequenter fugabatur, pluriesque periculo mortis expositus diuina tandem virtute liberatus euasit. Apud Vexociensẽ oppidũ vbi à rege fuerat relegatus compeditos omnes de carceribus diuina virtute solutos eduxit. Et dum ad carceres per satellites repelluntur ad virum domini in Ecclesia legenti confugiunt: quo intrantes satellites, & præsentem quærentes, videre non potuerunt & neminem absolutorum capere valuerunt. Tandem rex diuina vltione in sua gente percussus,Deique timens iudicium Columbanum ad propria reuocauit. Cùm apud Turonum pecuniam, quã sanctus pauperibus dare decreuerat fur exportasset, & Abbas ad sepulchrum sancti Martini oraret latro subitò compunctus rediit, & ablata restituit. In villa quadam propè Sueuos gentiles quosdam cuppam maximam quinquaginta modiorum vino repletam Deo suo libare volentes inuenit, & in cuppam insufflauit, statimque cuppa per frustra frangitur,& vinum effunditur & barbari conuertũtur. Dum fratres ad pomerium pro pomis deferendis misisset illique reuertentes vrsum ingentem poma rapientem nunciassent,sanctus per fratres vrso mandauit vt assignatis sibi quorundam ramorũ pomis contentus existat, & reliqua fratribus dimittat,quod fera deinceps adimplere curauit, spiritu prophetico plenus Clotario regi prædixit ipsum in breui regna Theodeberti,& Theodorici regem obtẽturum quod vt prædixerat sic euenit:nam orta guerra inter eos de terris regnorum in Tubianensi castro,ambo ad inuicem bellum committunt, & Theodebertus superatur & captus ad Brunichildem reginam destinatur, quem illa sicut eidem regi dudum sanctus Columbanus prædixerat clericum fieri fecit,& in Monasterium intrusit, atque post modicum ipsum eadem regina occidi mandauit, sicque Theodoricus regnum illius obtinuit. Sed post modicum tempus in vltionem iniuriæ sancto Viro illatæ Theodoricus iuxta Meldense castrum flumine interiit, & sic Clotarius vtrumque ipsorum regnum acquisiuit, qui & Theodorici progeniem cunctam deleuit. Deinde vir Domini Italiam petens Monasterium Bobiense construxit,& basilicam antiquam semiruptam reparauit:qui dum propter aditum arduum trabes ad edificium de nemore excelsas plaustris deferre non possent,virtute Viri sancti duo vel tres ex fratribus trabem quam vix quatuor boues trahere potuissent humeris leuiter deferebant pro vt viæ angustia exigebat donec cœnobium omne perfectum est. Consumato verò opere, vir Domini post annum reuolutum fœliciter

Digitized by

liciter in pace quieuit. Vndecimo cal. Decembris ibique sepultus miraculis refulget. Hæc Petrus.

SANCTI COLVMBANI ABBATIS Epistola in qua detestatur auaritiam.

COLVMBANVS HYBERNVS Hunaldo discipulo.

Suscipe Hunalde libens, & perlege mente serena
Dicta Columbani, fida te voce monentis:
Quæ licet ornatu careant sermonis honesti,
Vota tamen mentisq́; piæ testantur amorem.
Viue Deo fidens, Christi præcepta sequendo,
Dum modo vita manet, dum tempora certa salutis:
Tempus & illa volat, momentis labitur ætas.
Despice, quæ pereunt, fugitiua gaudia vitæ.
Non fragiles secteris opes & inania lucra,
Nec te sollicitet circunflua copia rerum.
Sint tibi diuitiæ diuinæ dogmata legis,
Sanctorumq́; Patrum Castæ moderamina vitæ,
Omnia quæ dociles scripserunt ante magistri,
Velq́; doctiloqui cecinerunt carmina vates:
Has cape diuitias, semper contemne caducas,
In mentemq́; tibi veniat tremebunda senectus,
Quam gelidæ tandem sequitur violentia mortis.
Vltima iam sapiens meditatur tempora vitæ,
Torpentes senio vires, morbosq́; frequentes,
Incertumq́; diem lethi, certosq́; dolores.
Multa senem fragilis vexant incommoda carnis,
Nam macie turpi tabescunt languida membra,
Tunc genuum iunctura riget, venasq́; per omnes
Illius in toto frigescit corpore sanguis.
Sic baculo nitens artus sustentat inertes
Quid tristis memorem gemitus, quid tædia mentis?
Somnus abest oculis, illum sonus excitet omnis
Quid tunc argenti, fului quid proderit auri
Improba congeries, multos collecta per annos?
Munera quid procerum? ditis quid prandia mensæ?
Quid meminisse iuuat transactæ gaudia vitæ?
Venerit extremi tandem cum terminus æui.
Hæc dum vita volat, vigili qui mente retractat,
Spernit auaritiam, vanosq́; refutat honores.

Digitized by Google

Quid modo terrenis mentes intendere curis,
Mortales cupiunt? quid turpia lucra sequuntur?
Semper auarus eget, nec habet, quod habere videtur:
Ille domi solus nummos abscondit in arca,
Diuitias cumulans, dum sese nescit amare,
Plus amat hæredem, seruat cui cuncta fidelis.
O nimium fœlix, parcus cui sufficit vsus,
Corporis vt curam moderamine temperet æquo,
Non misera capitur cæcaq; cupidine rerum,
Nec maiora cupit, quam quæ natura reposcit,
Non lucri cupidus nummis marsupia replet,
Nec moles cumulat tinearum ad pabula vestes,
Pascere non pingui procurat fruge caballus,
Nec trepido tales doluit sub pectore curas,
Nec subitis pereat collecta pecunia flammis,
Aut fracta nummos rapiat fur improbus arca.
Viuitur argento sine, iam sine viuitur auro,
Nudi nascuntur, nudos quos terra receptat,
Diuitibus nigri reserantur limina ditis,
Pauperibusq; piis cælestia regna patescunt
Temnere diuitias monuit saluator auaros,
Quisquis amat Christum, sequitur vestigia Christi,
Nam breuis & fragilis moritura gloria carnis
Quidquid habet, rapidi, velox fuga temporis aufert,
Pulchre veridici cecinit vox talia vatis
Tempora dinumerans æui vitæq; caducæ.
Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur,
Alternant alimenta vices & tempora mutant.
Accipiunt alimenta dies noctésque vicissim.
Tempora sunt florum, retinet sua tempora messis
Sic iterum spisso vestitur gramine campus.
Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi,
Tempora sunt vitæ, sunt tristia tempora mortis,
Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus,
Ver, æstas, autumnus, hyems, redit annus in annum
Omnia cum reddeant, homini sua non redit ætas
Hanc sapiens omni semper reminiscitur hora,
Atque domum luctus epulis præponit opimis.

FINIS.

DE

Digitized by Google

DE SANCTO MAXIMO EPISCOPO REGIENSI & Monacho Lerinensi Homilia ab eius successore Fausto ex Abbate Lerinensi, in natali eius habita Regij, teste Ioanne Sauaro in Sydonij Epistolarum commentari, Epist. 3. lib. 9. & in carmine Eucharistico ad Faustum.

LOcuturi de perfectione summi antistitis, & confessoris, multum veremur nè merita eius, dum affectus prędicationis insinuat, tenuitas sermonis abscondat. Qui cum à prima ætate nouis virtutibus vsq; ad finem quasi semper inceperit, inter ipsa primordia consummatus apparuit. Diu ille sub habitu seculari, Christi militem gessit, diu sanctæ vitæ, quæ sola deerat, professionem negauit: diu in hunc Mundum positus, extra mundum fuit: diu seductori imposturam fecit, diu mentientem fefellit, & cum iam eum mundus animo non agnosceret suum, vel solo tamen corpore tenebat alienum, ac si publica conuersatione suscepta, non tamē cœpit esse quod non erat, quàm prodidit quod latebat. Inter hæc stupebat in sinu suo patria ciuem suum peregrinari, & intra fines proprios nouæ conuersationis legibus exultare. Nondum quidem visibiliter exierat de terra sua, & cognatione sua, & de domo patris sui: sed iam spiritualiter reliquerat terram suam, quia nullis inclinabatur concupiscentiis actibúsque terrenis: iam reliquerat cognationem suam, quia nullis iam carnalium necessitudinum detinebatur affectibus, nullis vitiorum, quæ per longam consuetudinem proxima, & cognata animæ efficiuntur, velut parentum constringebatur amplexibus. Iam reliquerat domum patris sui, quia in inquisitione æternæ illius patriæ, supernis intentus, excesserat.

27. Nouemb.

Adhuc sæcularis quam sanctè vixerit S. Maximus.

In patria degit peregrinus.

Tum itaque Patriarcharum in se complexurus figuram, subitò totum reliquit, vt illū posset obtinere, qui totus est dicturus cū Apostolo: ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Omnibus prorsus cupiditatibus, & velut indumentis exuitur, abiiciuntur cum sæculo extranea bona, vt magis propria ornaméta clarescant. Ita est vera, & perfecta cōuersio, quando non solùm possessio negligitur in rebus, sed etiā passio corporaliter: de domo, & de loco suo diuina vocatione dignus egreditur, tanquam Isaac à patre, viua Christi hostia futurus offertur, & super Insulæ Lerinēsis aram, totis humeris crucem domini baiulaturus, imponitur: de qua quidem ara multæ piorum animæ in holocaustum, & in odorem suauitatis assumi in videnda consummatione meruerunt. Super hanc itaque aram per contritionem carnis, & sanguinis, semetipsum Deo immolat: & sicut illic pro Isaac aries occulta mysterij dispensatione supponitur, ita hic dum in illa sancta congregatione de milite consurgit, & in principem promouetur, ex oue in gregis arietem commutatur.

Matth. 10.

Genes. 22.

S. Maximus fit Monachus Lerinensis. Posteà abbas.

Legimus beatum Iacob, cùm de patria fratrem fugeret, sine vllo subsidio, solùm in baculo suo transisse Iordanem, & post longę peregrinationis absentiam, cum magnis opibus, duabus etiam honorabilem coniugibus, vt tunc licebat, ad patriam reuertisse: ità hic sanctorum eximius, patrem ac fraternitatē suam fugiens se solū ex omnibus portans, in spiritu tamq; in baculo transmissum, angustissimo freto deserit. Lerin. Insulæ sedem, immò latebram petit, vbi à Mundi, tanquàm ab inimici periculis tutus, multis laboribus desudatis, tanquam in matrimonium sumpturus, & quasi annorum hebdomade transacta (nam plenis septem annis ibidem Christi gregem pauit) Rachel acquisiturus præfertur Insulæ, præparatur Ecclesiæ. Qui quantos ibi Iacob iste noster virtutum institutionibus sacerdotes, quātos in Christo genuit patriarchas, quātas ibi, ò pater luminum, meritorum author, donorúque largitor, quantas ille

Genes. 23.

SSS

diuitias vobis ac patriæ reportádos, quátos ille thesauros animabus vestris, dú in illo camino humiliationis excoquitur, cógregauit? Quáta ornaméta, quáta monilia fabricatus est? Vobis enim iste athleta Christi in illo agone sudauit, vobis dú se extollit, fructificauit: sibi illic serens, vobis colligebat: sibi quęrés, vobis nescius acquirebat: sibi paraturus præconia, vobis soluturus vsurá vobis hęc spiritualis columba cibum de illa Christi mensa, & angelica cógregatione capiebat, vobis potú de illo gratiarum fonte sitiens hauriebat: vt quasi Mater solicita escas, quas de illo vitæ horreo sumpserat, in sensus vestros pleno de corde transfúderet. Vobis prophetica hæc apes, salutifera in illo alueario mella cófecit: vestris quidem conspectibus deerat, sed vestris profectibus militabat. Sic lampas magna non sibi accéditur, sed lumen suum eminùs fert, & in circumiecta iaculatur, speciosum fundens flammeum doctrinę fulgorem & vniuersis qui assistút, integrú, & singulis totú. Meritò se vobis imputet beata illa Insula ex hoc vno atq; vnico munere, licèt multú erubescat ex alio: vir ille præcipuus, illic doctus, vt hic doceret: illic ditatus, vt hic fœneraret: illic illuminatus, vt hic fulgeret: illic purificatus, vt hic sáctificaret: & vt hic exercere posset cófessionis curationé, illic quæsiuit aromata, & pigmenta virtutum, hic industrius atque auidus negociator, extera atque longinqua expetit, collaturus regionibus suis peregrina ac preciosa commercia. Absentat paulisper à patria, vt nouas opes ac diuitias transmarinas reportet ad patriam.

Multos sancta conuersationis fructus colligit.

Gratias tibi Domine, qui tam conspicua ad inquirédum te luminaria in noctem mundi huius accendis, per quæ & ad viam salutis possint venire, qui cupiunt: & excusationem non possint inuenire, qui negligunt. Fœlix itaque terra, quæ talem genuit: fœlicior Insula quæ erudiuit. Sit sanctificata, quæ dedit: sit benedicta, quæ reddidit. Beatus, & ipse communis pater, quem & illic Honoratus accepit, & hic honor rapuit. Dignus, cui primus ille fundator gubernacula Lerin. nauis post se moderanda cómitteret. Dignus, cui tanquam Elias ad superna migraturus, Eliseo discipulo pallium pietatis, & gratiæ, ac præclara meritorum indumenta traderet, & in se augendus, & in filio duplicandus. Dignus, inquam, hic, cui ille piissimus pater Honoratus, tanquam Moysi, primi populi primus princeps, ductandi per desertum Israëlis legem traderet, & quasi fortissimo Iesu Naue, pia iura transfunderet, electo vtique ac satis probato, qui sacrum ad promissa cœlestia promoueret ac perurgeret exercitum: Hoc itaque duce sanctæ congregationis splendissima illa die ac nocte columna non defuit: sed semper eos tanquam gemina fidei atque operum lux præcessit.

Sancti Luminaria sunt à Deo auersa.

4. Reg. 2.

Quantas hic in illo deserto, sicut de Iesu Naue legimus, nequitiarú spiritalium exercitantissimus debellator, quantas in conuersorum cordibus gentes peremit? Quantas nationes inuisibilium aduersariorum, quæ Israëlem de regno excludere conabantur, extinxit? Studens in homine, velut in terra sancta, tanquá hostem interficere passiones, ac tanquam Dei populum introducere ac plantare virtutes, & quasi cultris lapideis, id est, fortibus Christi præceptis concupiscentias resecare, & circumcidere voluptates, & non minùs exemplo quàm imperio, militum pectus armare, atque ad desiderium supernę hæreditatis accendere. O virum perfecti exercitus idoneum ducem. O virum per omnia Deo dignum.

Multos Christo lucrifacit.

Eminebat, vt sic dixerim, in ipso habitu animi fortitudo: in specie exteriori ipsam putares expressam imaginem sanctitatis, terribilis incessu, reuerendus adspectu crederes quòd semper inuisibilem illum hostem, ipsa

S. Maximus magnā vultu præ se tulit se ueritatem.

ipsa vultus sui virtute terreret. Metuendus seueritate, benignitate venerandus, auctoritatis censuram humilitatis mansuetudine temperabant. Mirabatur quidem frontis austeritas, sed cordis serenitas blandiebatur. Ac sic conueniente in vno diuersitate gratiarũ Paulus apparebat in vultu, Petrus in spiritu illius distributionis, huius erat pietatis æmulator: ita vt cum præsentiam eius vix sustineres, absentiam ferre non posses. Internorum autem bonorum suorũ formas ac species, sicut nemo ad plenũ inspicere potuit, ita nemo sufficit explicare. Quas ille sicut extollere studuit, ita elaborauit occulere: vt de ornamẽtis sanctæ animæ suæ dictum accipi possit. Omnis gloria eius filiæ regis abintus in fimbriis aureis, circumamicta varietate. Dignè in fimbriis aureis, quia magis ac magis in operũ suorum fulsit extremis. Dignè, inquam in fimbriis aureis, quia preciosior se ipso in nouissimis fuit, & sicut hic dixit, in vestimentorũ fine, ita ille in actuum suorum consummatione plus claruit. Itaq; dum illa sancta congregatione B. Magister angelicis studiis scholã Christi imbuit, splendebat omnis insula, radiata ac repercussa suorum luce meritorum: & quicquid ab vno ad vniuersorum gratiam peruenisset, rursum ab vniuersis ad vnius gloriam reuertebatur, & quasi nobilitas aquarum ad fontis magnificentiam redundabat. Inter hæc ille cum vellet augeri, volebat agnosci, quia hæc est natura iustitiæ, vt quanto studiosiùs abscondi optat, tanto clariùs innotescat, & occultatio ipsi proditio sit.

Passim per populos conscientiam tantorũ bonorum fama volitabat, & odorem amœnissimæ suauitatis longè latéque fundebat. Eminebat in admirationem omnium velut ciuitas super verticem montis exposita nec iam lucerna poterat latere sub modio, nec recipiebatur, nec continebatur vltra latibulum suum exundans siderei luminis magnitudo. Ambiebant illum diuersæ patriæ sed vel maximè proxima eremi ciuitas, quæ territorij ac finium suorum incolam, velut proprium amplectabatur indigenam. Ambiebat illum proxima eremo ciuitas, quæ inter locum hunc, & insulam (vt nostis) interiacet. Qua ille suspicione perculsus, tristem parat egressum, ac longinquum meditatur exilium: sed repentino occupatus aduentu insistentium sacerdotum, petit (quod licuit ad momentum) amica sibi ac negotio suo condensa syluarum. Irruentibus fidelium turbis, ventilantur vniuersa, profunda eremi secreta versantur. Sub nudo axe cœli trium dierum ac trium noctium imbribus verberatur, sicut & ipse sum testis. Videtur quoque mihi nimbi inquisisse latentem. Mœret cũcta insula periculum patris: plus iam in eum expauescit iniuriã quam rapinam. Gratias inter hæc cœlesti dispensationi pro suis meritis quæsitur, pro vestris non inuenitur. Ipse interim locus dedit latebram, qui inquirendi intulerat causam, & qui collatos exponebat ad gratiam. Non post longum tẽpus (vt meministis) sancto orbata pastore populi præsentis Ecclesia, piam supplex filiis mãdat legationem, reposcit patria iustioribus desideriis pignus ac depositum. Quo ille comperto, instructo remige, profugus euolat ex dulcibus locis, atque ex finibus Gallicanis. Testatur violentiores nunc post se pietatis instantia longius abscedendo.

Natura iustitiæ.

Mat. 5.

In sylua Lerinensi latet S. Maximus.

Habes hic auctoris fidem & antiquitatem.

Quid te, sancte atque humilis Christi serue, tuorum complexibus præcipitem rapis sine causa? quorumque loci latere arbitraris, quam vbique lumen suum sequitur? Quid diffugis gloriam, quæ plus additur, dum timetur quicquid libet, agas: incassum te patriæ perfugam denegas cui te nuper fuga ipsa seruauerat. Quid honorem quasi indignus repellis? Meriti prærogatiua, est honoris repulsa. Quo fugis magister discipulos? Quo pater

Fugit dum expetitur ad Episcopatum.

Sanctos viros suum lumen semper sequitur.

sanctæ patriæ tuæ, in te pendentes, & post te deficientes: Quanto te plus subtraxeris oculis tanto magis ingeris desideriis. Qui tabernaculum illud Christianorum principibus, id est Apostolis ipse condidit, Ecclesiam in montis huius vertice inestimabili labore fundauit.

Parua hæc sunt in illius cœlestibus gestis. Plus est quod insinuat vobis timore diuino, & lumine supernæ agnitionis infuso in se, quasi supra spiritalem montem, fidem & spem plebis, & Ecclesiæ huius erexit, & sancta in vobis Deo templa construxit. Et quia superius memorauimus, quàm magnificé insulario illo stadio perfectionis vias incurrit, plus est qui huc insulam ipsam institutis ac studiis suis transtulit. Et qui iam dudum in Abbate Pótificem gesserat, postmodum Abbatem in Pontifice custodiuit, neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiés abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia, locuples in donis Dei: & sic in se excoluit gratiam vnamquamque quasi solam: pauci sic tenuerunt singulas, quomodo ille in se impleuit vniuersas: semper in operis exercitio, semper in compunctionis affectu, semper occupatus, & semper vacans. Nulla illi ex omnibus propésior fuit cura, nisi aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur, & illũ velut Moyses facie ad faciem compellaret in corde, cúmque quasi præsens presentem adimplenda promissa sua, voce imi pectoris conueniret. Cùm qua voce cognitionis puræ atque pinguissimæ, & arescentis medullæ, atque continuatis ieiuniis ossa clamabant, studens, de persecutore iniquo, longo triumphare martyrio.

In Episcopatu vixit vt monachus.

Quid inter hæc dicam? exhaustorum magnitudinem membrorũ prodebat robur antiquũ, & ita mortificationé Christi præferebat in cruce, vt reliquias quasdã videres in corpore. Ita auté métem eius repleuerat auiditas futurorũ bonorum, & ingens diuini timoris ebrietas, vt abstinentiam, & inediam summam duceret voluptatem. Tu erga te fatigas quidem votum, sed producis affectum. Vno eodémque tempore dum à patria probaris patriam probas. Tunc impletum est circa vos, dilectissimi fratres, illud Euangelicæ promissionis oraculum: *Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis.* Sicut verum sacerdotem decebat, prudentia legitur, fide quæritur, pietate reuocatur. Sequuntur illum atque comitantur, & ingrediuntur cum illo fines vestros non extranei, sed proprij ac domestici suffragatores, id est, principium sapientiæ timor Domini, compunctio, purificatio, perfecta religio, & vniuersus religionis chorus, sanctitas, benignitas, Castitas, sapientia, iustitia, Misericordia.

Matth. 7.

Psal. 110.

Ecce qualiter ambitiosus vester à vobis, ecce quali pecunia sacerdotium comparauit. O admirabile negotium cœleste commercium. Vnde emit ipsum est, quod emit, id est quia verus meritorum honor non alibi, quam in ipsis meritis continetur. Vitæ perfectio, propter quam à vobis est inquisitus, ipsa est Episcopatus, interuenit autem in medio huius negotij hæc ipsa illius sanctitas, & salus vestra. Nemo neget, nemo nescire se simulet. Inde vos ademit, vnde vos sæpius vt confidimus à peccatis redemit. Quærebatis magnum sed verè summum reperistis. Probastis in illo planè & impleta vestra, & exuperata iudicia. Plus vobis vita illius reddidit, quam fama promiserat. Sicut autem legimus Euangelicam illam ac beatam mulierem, effracto alabastro nardi pretiosi, vnguentum super carnem Domini profudisse, ita gloriosa illius anima aperuit latentes in se diuitias cœlestium munerum, & de armario suaueolentium virtutum aromata sanctificationum & gratiarum suarum supra omnem

Ioan. 12.

Digitized by Google

omnem hanc Ecclesiam, quæ in Christi corpus effundit, & ad ipsum caput membrorum iustificatione transmisit, & verè, vt dixi, repleta est vniuersa hæc domus Christi ex odore cœlestis vnguenti. Cap. 13.

Quid dicam eius voluntatem, vt fierent ei lachrimæ panes die ac nocte & pro cibo ac potu hæc secũ incessabiliter ruminaret, *Quando veniam & parebo ante faciem Dei?* Vt præter vitam nihil esuriet, præter iustitiam nihil sitiret: vt præsentia tanquam inania atque transacta, absentante spiritu non videret, & in futuro reposita, tanquam oculis subdita concupisceret, & in latitudine cordis sui spe disponente atque imaginante depingerentur: vt fastidio essent, quæ se aspectibus offerebant: desiderio autem illa, quæ se sensibus inserebant: vt quanto amplius de ipso sapientiæ fonte libauisset, tanto ardentiùs æstuaret. Habet etenim hanc cum dulcedo cœlestium pulchritudinũ, vt quanto intentiùs quæritur, tanto intentiùs desideretur. Ingerũt de cupiditate appetitum, & non faciunt de societate fastidium: sicut de se sapientia ipsa testatur: Qui edunt me adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

Psal. 41. *Contemnit præsentia. Appetit semper mãsuetа.* *Eccle. 24.*

Et ideò loquebatur, credo, securo in conclaui & in cubiculo suo beata illa anima: O fragilitas humana, exiguum est, quidquid agis propter spẽ æternorum: Quantalibet acquisieris, non desistas: quia adhuc superest, quod requiras: ac totum ei videbatur parùm, quicquid adhuc recipiebat augmentum. Vrgebat se Apostolicis adhortationibus, sicut dicit: *Bonum, inquit, facientes, non deficiamus: tempore suo metemus, non deficientes*, Quid est ergo, Bonũ facientes, id est, si homo non imposuerit finem operi, nec Deus imponit remunerationi. Quantum enim serimus in operibus, tantum metemus in fructibus. Et quia non ad mensuram dat Deus spiritum, quantum se auiditas inquirentis dilatauerit, tantùm se aperiet manus retribuentis ad præmium. Oportet ergò, vt anima in bonorum desideriis semper excerceatur, quæ nullis in proficiendo terminis coërcetur, in comparandis sibi cœlestibus ornamentis nullam patitur legem, cui accedere concessum est vsque ad diuinæ imaginis dignitatem.

Gal. 6. *Ioan. 1.* *Operum Merces in cœlis.*

Inter hæc ille exercitio infatigabiliter vinctus, ad noua merita nouus semper assurgens, corpore in terra positus, conuersatione in cœlis fuit, & inuictum contra peccati iacula timoris perpetui scutum tenuit. Vocem illã B. Iob incessabiliter secũ voluebat: ego autẽ sicut fluctus super me tenentes timebam Deum. Fœlix terra, quæ talẽ genuit, ac de alumno patronũ, de homine Angelum ad authorem remisit. Huius ergò tãti ac tam præclari, quæso vt nos & discipulos meminerimus, & filios rapiat vnusquisque quod possumus, de bonis intestati parentis: Hic de hæreditate eius assumat Holosericam, gestorum varietate preciosissimam: hic mansuetudinis ac simplicitatis occupet talentum: ille eius pectoris beneuolentiæ ac sapientiæ monile sibi vendicet: hic Margaritam compunctionis, & thesaurum castitatis inuadat. Licèt enim ille locupletissimus Christi amicus quicquid habuit, integrum secum tulerit, & nobis tamen, si volumus, totum reliquit. Ita ergò agamus, bona illius consectantes: vt qui in æternam gloriam suscitandus est sub fine seculorum, redditus Ecclesiæ suæ, per rediuiua in filius merita iam surrexerit.

Iob 31. *Faustus discipulus in Lerino B. Maximi.* *Sanctorum virtutes imitandæ.*

Digitized by Google

EIVSDEM BEATI MAXIMI VITA AVTHORE viro illustrißimo Dinamio Patricio.

Præfatio Authoris ad Vrbicum Episcopum Regiensem successorem Fausti. Creatur Episcopus Maximus an. domini 466.

DOmino Beatissimo patri, Vrbico Papa Dinamius Patricius salutem. Cùm Apostolica fidei ardore successu, vniuersa de virtutibus sancti Maximi, quæ fidelis relatio gestorum manifestat, sollicita indagatione perquiris, imperitiam meam pulsare non desinis: paternis etiam monitis prædicandi authoritate cōfirmās, quòd nō parùm ipsius delicti noxa reº efficiar, nisi omnia in vita eius, quā me ante aliquot an. rurali sermone cōscripsisse cōstitit, studeā addere quacū que vos de illius mirabilibus protinùs manifestū est inuenisse, vnde ego gemino pudore confundor, cui nec loquendi facultas conceditur, nec silendi securitas indulgetur. Si loquar, sensum monstrat detecta rusticitas imperitū. Nam si licuisset, vel de succincta poterā dictione placere, cui non possunt dogmatis augmenta succurrere. Inter vtrāq; ergo constitutus angustiam: præceptis vestris parere disposui, placiturus obedientia, non doctrina: Vetera vos igitur chartarum indicasti reuoluisse volumina, in qua quid ex eius operibus Beati Fausti antistitis predecessoris vestri solertia deuota collegerat, vnde pauca sensu potiùs, quā obtutu, vix decernere potuistis. Nā plurima æmulæ vetustatis edacitas consumpserat, quæ latebant. Quod nisi scriptū meorū seriè æterna memoria traderētur pauca de pluribus, satis esse impiū censuistis. Vnde me ex parte votis vestris satisfecisse censeo, quòd in longā ducta propaginem lectio multiplicata subsequitur. Quæ quoties audientibus fecerit dudū lecta fastidium, ad vestrū poterit pertinere delictū: si mercedis præmiū contulerit, nihil exinde ad me similiter pertinebit, qui cōpulsus vestris imperiis, prolixiora conscripsi, quā volui, & refugium breuitatis omisi. Me ergo, quē silentij peplo prudentissime pastor expolias, & tegmine taciturnitatis exudas, supplico vt cum vniuerso populo, diffuso munias intercessionis præsidio. Quoties lectionis redigitur lōgitudo, nec dictio impolita displiceat, quā tenor relationis sancta cōmendat. Nam dubiū non est, quòd quantùm integra deuotione cordis, ipsius S. Antistitis gesta præfers, tantùm opera mediteris, vt eius integra auiditate mentis coneris sequi vestigia, cuius actionū diligis ornamenta: dūmodo diuino beneficio, & ipsius patrocinio tibi concedatur temporalis vitæ prolixa tranquillitas, & S. operis expetita facultas, domine verè sancte, & beatissime Papa.*

*Discernere.

VITAE HISTORIA.

17. Nouemb. BEatissimi Maximi Regiensis vrbis antistitis hodie dies sanctæ solemnitatis colitur, qui quotannis rediuiuis tēporum curriculis renouatur: cuius nos res gestas pandere pia animi deuotio admonet, & prisca consuetudo compellit. Nisi enim ea, quæ perspicua & minimè dubia aliorum relatione comperta sunt, litterarum monimentis continentur, quæ antiquitùs gesta sunt, plerumque à nouis authoribus variè referuntur. Nam vt mysticæ actionis eius insignia nihil habeant ambiguū, nihilque ex ijs vulgaris assertio fabulosum efficiat, aut de natiuitate suspectum: quæ ab illo facta sunt, & comprobata, veridico sermone narranda sunt: ex quibus ipsis tamen, ne auditori nimia prolixitas afferret fastidium, per multa reticuimus, annotauimus pauca.

Beatus

Digitized by Google

Beatus Maximus in vico proprio, cui Decomero vocabulum est, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, & factus illicò Christianus. Ab ipsis verò infantiæ rudimentis sublimi semper humilitate crescens, ita teneros ætatis annos morum maturitate castigauit, vt proprietatem nominis sui gratia sanctitatis sibi vendicaret. Postquàm autem excessit ex ephebis, luxuriç illecebras & blandimenta animi magisterio & censura edomabat, vt* pollicitatione virginitatis, palmam incorruptæ integritatis obtineret, & in regnis cœlestibus è carne subiugum missa triumpharet. Fuit nimirum bonorum omnium ornamentis præditus, estque meritò laude ac prædicatione efferendus: quippè vultu venerabilis, blandus adspectu, ore placidus, animo serenus, patientia fortis, magnanimitate conspicuus, pacis amans, largus erga hostes, labentia fastidiens, cœlestium ardens desiderio, temporalibus æterna comparans, temporaria pro æternis vilipendens atque contemnens. Et vt interiùs diuinæ legis præcepta cognosceret, naturali ingenij acumine tantum in literis profecit, vt legendi auiditate pastum quæreret animæ suæ, & instar apum æternæ suauitatis nectar hauriret. Quamuis autem omnia vitiorum carnalium fomenta protereret, & omni ex parte præclara conuersatione fulgeret, at nihilominùs vires corporis abstinentiæ assiduitate frangebat, carnis vitia antè, quàm nata essent, persequens & coercens: ita vt ei ad martyrium non nisi percussor defuisse videatur. Nam ipse proculdubio Martyrem fecit & cruciatu, & merito.

S. Maxim. Patria vulgo chasteu Redon. propè Dignam.

*Pollicita.

Votum castitatis.

Cathalogus virtutũ eius.

Corpus abstinentiis edomat.

Porrò etiam omnem facultatum suarum copiã deserẽs, Lerin. Monast. petiit vbi sempiternas diuitias iustus inueniret: Euangelica secutus præcepta, sciente se perfectum fieri non posse nisi venderet omnia sua, & à cunctis opibus alienum se faceret. In ea autem Congregatione cùm omnes perspecta charitate diligeret, ipse itidem ab omnibus amabatur. Tantus verò in eo feruor exstitit, vt antè, quàm monasticam viuendi regulam complexus esset vel mystica instituta, iam conuersatione præcipuus videretur, ac deinde sancto Honorato decessori suo, summis virtutibus ornatissimo qui illic Abbas fuerat, & honore succederet, & meritis æquaretur. Qua in functione cùm gregem commissum pastorali solertia custodiret, & singulis noctibus, aliis somno occupatis, Monasterium lustraret, præter morem accidit, vt monachus quidam adhuc puer motus quadam curiositate vel solicitudine, eum sequeretur. Ecce autem beatissimi viri cõspectui diabolus insidiator forma ingenti atque terribili sese offert. Sed cùm illum spiritualibus indutum armis terrere non posset, nec opinantem monachum tanto effecit terrore, vt trepido gradu ad cellam illicò reuertentem ardentissima febris mox corripuerit.

Petit Lerin. monasterium.

Matth. 19.

Succedit Honorato in Abbatis functione Lerini.

Rursus pertinax ille impostor, sperans se sanctum Virum vel aliqua ratione perturbaturum, ignei draconis specie se illi ostendit. Sed confestim crucis signo territus, euanuit. Iam enim inuictus athleta hostem sæpiùs superatum minimè formidabat. Postquàm autem totius Insulæ Lerinensis peragrauit ambitum, ocyus, accessit ad lectulum ægrotantis monachi, quem diximus in febrem incidisse: clamque apud illum intra Arcana pectoris sui, preces Deo fundẽs, id efficit, vt mox restitutus sit incolumitati pristinæ, & præda sua frustratus sit hostis elatus. Itaque obtinuit gemina virtus inuictam victoriam, quando & vires ægroto reddidit, & aduersarium superauit: deplorante inimico iacturam, quam fecerat: lætante monacho salute, quam recuperauit. Sic autem singulis noctibus pastor egregius ouile Dominicum circumlustrans, nequid aduersi occideret, ad littus æquoris, quod vocatur moles, quandoque

Crucis signo profligat satã.

accessit, moxque veterator ille præstigiis suis ausus est tanquàm nauem onustam oculis eius repræsentare, nautasque suo more feruentes in opere, nauisque instrumenta colligentes: duos verò ex illis ad beati Viri latera accedentes dicentésque se eò aduenisse negociandi causa quòd non sine ingenti lucro id fore rei euentus declarasset. Se nosse illum Maximum, non minus sanctitate, quàm nomine: eumque in locis transmarinis tantoperè desiderari ab omnibus, vt si eum obtinere possint, nihil sint maiori in precio habituri. Nullum se igitur maius facturos compendium, quàm si ipsum naui impositum possint abducere Hierosolymam, præter opinioné successu prospero repertum, id verò proculdubio magno ipsi honori & dignitati forè, si fœlici cursu eò aductus sit, vbi in tantum votis omnium expectetur. Sed vir Dei insidias & malum dolum inimici cognoscens, sanctæ crucis signum se communit, cœlestem implorat opem, ac deinde spiritali authoritate sic respondet: fallere non potest milites Christi nequitia profani & impostoris, nec suis fraudibus illis potest illudere malignus, quibus Deus id præstat, vt aduersa præuidere queant. Hanc verò Insulam vsque adeò beatissimi Honorati communierunt preces, expulso per eum dracone eius habitatore vt nullus deinceps nocendi aditus in eam pateat diabolo. Sub his verbis ab oculis orantis euanuit nauis commentitia: moxque ille reuersus ad oratorium, hortatus est fratres, vt ad vigilias surgerent: vnaque cum sancta illa congregatione ipse celeberrimas laudes persoluit ei, per quem ab hoste victoriam reportarat.

Præstigia dæmonum.

Vir sanctus signo Crucis se munit.

Euanescũt dæmonum phãtasmata.

Cùm autem fama insignium virtutum eius per orbem vniuersum volitaret, ad Rhegiensis vrbis Episcopatum non modo ciuium, sed etiam sacerdotum siue præsulum omnium studio non minus raptus, quàm electus, & quanuis inuitus illicò consecratus est. Et si autem iam & re & nomine Maximus, vix habere videretur, in quo ampliùs cresceret, nequid tamen nomini decederet, sicut opere & factis permansit Maximus, ita & in honore excelluit. Inter cetera igitur rectè factorum, quæ in illo refulgebant, ornamenta patientia fortis, beneuolétia patiens, libertate alacris, liberalitate abũdãs, magnanimitate beneficus, humanitate mitis, sedulitate diligens, charitate suauis, largitate communis, doctrina præstans, iustitia singularis, humilitate sublimis, opum contentor, dignitate copiosus, & affluens fuit. Templum in Rhegiensi castello in beati Albini honorem, quanta potuit animi deuotione, condidit, cuius columnas, quas hodiéque illic cernere licèt, iuga boum eò pertraxerũt, sed ita tamen, vt nulla sentirent tanti ponderis molestiam eius sanctitate id efficiente, quandiu ille ad templi structuram operarius indefessus aderat. Quòd si verò abesse eum contingeret, nequissimi dæmonis occulta machinatione adeo earum pondere præmebantur boues vniuersi, vt nullis stimulis adigi possent ad progrediendum. Et si pluries alij adiuncti essent, manebant immoti omnes, quantumuis atrociter cæderentur atque sauciarentur. Id vbi celer nuncius beatissimo antistiti significauit, ille incunctanter atque fidenter veniebat ad locum, nec terrore trepidus, nec mœrore perturbatus. Tum verò hostis nequissimus eius oculos fallere non potuit, nec se ab eius conspectu subducere, qui totius populi oculis conspici non poterat. Ait autem vir sanctus ad illos: Frustrà vexatis iumenta rationis expertia, dum inimici impedimenta cernere non potestis. Ego verò paruum Æthiopem video, bobus sese obiicientem. Inde flexis genibus, orat supplex Deum, vt hostis insidias auertat. Eius preces malignus ille ferre non sustinens, ociùs nõ sine teterrimo fœtore recedit. Mox amotis bobus, qui aliis adiuncti erãt columnæ sine difficultate

Creatur Episcopus Rhegiẽsis.

Alius virtutum eius catalogus.

Nequitia Dæmonum.

Precibus Dæmonẽ abigit vir Dei.

Digitized by Google

ficultate vlla ad locum destinatum pertrahuntur.

Neque illud ob confirmandos Rhegiensium animos omittendum putauimus, quòd cùm beatissimus antistes ad basilicam ab ipso constructam sacras reliquias summo cum honore psallẽdo adduceret, vbi ad vrbis portam ventum est, ab improuiso versus ille ordine occurrit: Hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam. Vnde proculdubio colligi potest, eius precibus vrbem illam adeò esse munitam, vt sicut hactenus, Christo propitio, nullos hostium incursus longo temporum interuallo pertulit, ita deinceps quoque Deo fauente minimè perpessura sit. Facilè enim eximius ille pastor quem viuere testantur facta eius post decessum suum apud Deum obtinere potuit, vt vrbs illa, inqua ipse fuisset Antistes, præclaris meritis suis perpetuis temporibus munita sit virtute corporis sui in templo sacratissimo, quod condidit, coruscante multis beneficiis, quæ illic omnibus præstantur. *Psal. 117.* *Viuũt Sancti.*

Cùm aliquando in eadem basilica vir sanctus instantia pastorali vigilias celebraret, Ansani Diaconi Rhegiensis nepos, id est, fratris eius filius, quem paruulum parentes è vita abeuntes reliquerant, & ipse nutriendum susceperat, magisque quàm si suus esset filius, diligebat, cũ in muro vrbis illius cum pueris luderet, è muro prolapsus, ceruicibus fractis, expirauit. Eius rei nuncio valdè cõsternatus Ansanus, accurrit celeriter, raptúmque pueri cadauer operuit vestimentis, & ad Beatum Antistitem clàm deportauit, interim secum tractans, quemadmodum illum publicè ad pedes eius deponeret, & vt vitam ei restitueret, supplex obsecraret. Sed quia nouerat probatissimum Christi militem omnino fugere iactantiam, maluit perferre ad cubiculum eius, & in lectulo eius repositum operimentis illius tegere, prorsùs confidens, quòd excitare eum posset precibus suis medicus spiritualis, quippè qui ægris consueuisset afferre salutem. Inde verò non sine multo quidem animi mœrore, sed tamen fiducia plenus, Episcopum adit in templo vigilantem, & stantem in loco suo. Eo viso, clementissimus Præsul, vt ea, quæ gesta fuerant, explicaret, silentium psallentibus indixit: precibúsque solita deuotione completis, Diaconum illum Ansanum propterea ea, quę fecerat, acriter obiurgauit. Sed ille non solùm terroribus abigi non potuit, sed magis etiam animo compunctus, ad pedes eius se strauit, exclamauitque se illos minimè laxaturum, nisi mortuum excitaret, dicens eum id posse facillimè, quandoquidem nullo indicante iam cognouisset, quæ de puero facta essent. Hac ille importunitate compulsus, & ratione constrictus, cum Ansano voluit ad lectulum suum secretò se conferre sed populi frequentiam vitare non potuit, volentis tantæ rei miraculo interesse. Postquam igitur venit ad exanime pueri corpusculum, diuina cœpit toto pectore implorare opem, apprehensáque cum multa fiducia pueri manu, pristinæ eum saluti restituit. Exclamauit autem populus vniuersus: Gloria tibi Deus: nec quisquam eorum indè remoueri se passus est, nisi videret mouentem se puerum, & loquentem audiret. Ex quo populi tumultu vix opera clericorum suorum ad vigilias reduci potuit. In hoc miraculo & magna Diaconi fides, & illustris Episcopi virtus enituit. *Ecce quomodo olim sancti patres vigilias celebrarint.* *Mortuũ puerum reuocat ad vitam.*

Porro etiam cuiusdam viduæ vnicam filiam adolescentem accidit è vita decedere: quàm cum mater miserabilis in feretro pro more efferendam composuisset, ad beatum antistitẽ trepida properauit, causamq; doloris sui lachrymis potius, quam verbis, & indicauit, orãs vt ad corpus exanime preces funderet. Id verò sanctus præsul, pietate motus, nec negare, nec differre potuit: sed ad cadauer accedẽs, sublatis in cœlũ manibus, Deũ pronus implorat, & vita red- *Item puellam quandam.*

Digitized by Google

ditur extinctæ. Cōfestim enim illa, tanquā graui soluta somno, expergiscitur, oculos aperit prægrauatos, appellata surgit, mater eius immēso afficitur gaudio, populus omnis obstupescit. Episc. qui virtutū meritis mortis iura resoluerat fugiēs iactātiā, illicò se subducit: sed populus magnis vocibus laudās Deū, maximam vestimenti eius partem, reliquiarum loco eam habitum ciuili quadā violētia diripit & discerpit: ita vt propter eius declarādas virtutes, id quod ægrè ad humeros eius relictū fuit, hodierna fidelium deuotione asseruetur.

Subducit se vitanda inanis gloria causa.

Adolescētulus quidā rabidi canis morsu pręfocatus periit. Vidit id populus abit ad Episc. orat vt ad exstinctū hominē veniat. At ille ancipiti cogitatione suspēsus, dū hinc non potest contēnere lachrymas supplicātiū, inde ab ostentatione sibi metuit, tādē pietate vincitur: facit quod rogabatur, venit ad mortuū hominē, tollit manus in cœlū, paritérq; stillātes oculos, adspectāte populo excitat defunctū. Adsūt parētes, pugnis sua verberāt pectora, ora lachrymis vsq; adeò rigāt super filio, vt è terra surgere non valeret, licèt iā rediuiuus. Interim manū vnā patri, alterā matri porrigēs, nutātia mēbra illa erigētibus sustollit. Acclamat populus, Deo gratias: ille vitæ redditus, ad suū redit hospitiū cui iā sepulchrū parabatur, parētes incredibili exultāt gaudio: viuere hominē qui mortuus fuerat, vix ipsis oculis suis credūt. Ecce autē canis ille, qui & hūc adolescentē, & multos alios infestis morsibus laniarat, in Episcopi cōspectum venit: cōmotus Episc. proiecto baculo, erectis sursū manibus orat Dominum, mox efflat in canē, isque vita destituitur. Non sanè admirandum videtur, beatum Episc. dum sibi commissum cupit tueri gregem, eius hostem ictu læthifero perdidisse: neq; id gladio, aut armata manu, sed flatu oris sui. Porrò vulnera quæ canis ille dentibus suis inflixerat, multo è plebe precibus & Crucis signo adeò curauit beatus Episcopus, vt nulla eorum vestigia apparerent.

Alium quendam excitat.

Flatu suo rabidum canem exstinguit.

Bos petulans cornu hominem miserè lacerarat, eius effusis intestinis. Mox illum adducunt quidam ad Episcopum. Is tametsi in cunctis miraculis timebat sibi ne animi elatione pulsaretur, attamen tamen tam malè saucium hominem clementer excipit, calidis fomentis exta eius manibus suis pertractata confouet, reponit in locum suum per vulnus à boue inflictum, ipsum vulnus adhibita spongia leniter obligat, seriò hortatur, nè quis præter ipsum, illud soluere ausus sit. Inde septimo die ligamina auferens, tam sanum reperit hominem, vt vix vllum vulneris signum relictum videretur.

Sanat hominem miserè saucium.

Ciliciū eius.

Teneros corporis sui artus vir sanctissimus perpetua cilicij asperitate domabat, quo pro interiori tunica vtebatur, nec id crucis studio vnquā deposuit sed in illo etiā se iussit sepeliri. Lauacris vti nunquā voluit, nè animi constantia qua calcatis carnis oblectamentis & illecebris, Martyriū sustinebat, emollesceret. Cæcus quidā annis quindecim perpetua dānatus caligine, virū sanctissimū continēter deprecabatur, vt suis precibus lumē ipsi reformaret. Sed Episc. hoc obuitandā ostentationē differēte, Rusticū subdiaconū, qui ei seruire cōsueuerat, cœcus rogauit, vt noctu Episc. Ecclesias visitāte, ipsum perduceret ad tēpli vestibulū, vnde ille esset egressurus, fecit id subdiaconus, & vir beatus dū vult excedere è templo, in cœcū pedibus molliter impingit: cœcus eius venerāda vestigia supplex amplectitur, orat visum sibi vt restituat. Itaq; Episc. fidēter obseruat Dominū, Crucis signum imprimit oculis eius, & diu extincta lumina mox reparātur. Osculatur hominem Episc. obtestatur, vt rem apud se tacitā habeat, quod tamen ille præ immensa animi exultatione præstare non potuit: quamquàm etiā si celare ille voluisset, quod secretò factum erat, non potuit tamen manere occultum, quod palàm omnium oculis cernebatur.

Crucis signo & precibus cœcum illuminat.

In nume

Digitized by Google

Innumera sũt beatissimi antistitis miracula, nec possunt omnia cõmemorari quãtũuis prolixa texatur oratio. Facillimũ ei erat illuminare cęcos, sanare claudos, vita fũctos excitare. Deniq; nihil nõ efficere poterat, qui intra se manẽtẽ habebat spiritum sanctum. Interea autem, dum tot claret miraculis & immensis mysteriis, diem obitus sui diuina reuelatione cognoscit. Tum verò publicè summa humilitate ab omnibus contendit, vt ipsi permitterent prius natale solum & propinquos inuisere suos. Quod etsi illis magnum afferret animi dolorẽ, attamen abiit ille ad suos, obitúmque suum iam imminere illis prædixit. Itaque aduentu suo eos mirum in modũ exhilaratos, hoc tristissimo nuncio non mediocriter perturbauit. Et ecce dum ille se tanquã somnum capturus, in lectulo reponit, interpsallẽdum sub officio diuino, extremum halitum efflat, fœlicitérque commigrat in cœlos quinto Calend. Decemb. Tanta autẽ illic tum suauissimi odoris copia extitit, ac si vniuersi flores verni temporis eum in locum comportati essent. Obitus eius fama velox nõ modo vrbem, sed orbem compleuit vniuersum. Occurrerunt vndique fideles populorum cateruæ certatim cupientes vel operimentum vehiculi eius contingere, eiusmodi contactum salutaris præsidij loco habitura.

Fideliter exit à vita.

Adolescentula quædam è vico, cui Decimæ vocabulũ est, mortua ad sepulchrum deportabatur, cadauere iam in capsa linea composito, sed arca ipsa necdum cooperta. Vt autem audierunt illi qui eam efferebant, voces Psallentium, & sacrum corpus beati Episcopi prosequentium, cum lachrymis petierunt, vt ferettrum quod gestabant, super puellæ corpus traheretur. Illi verò ardore fidei incensi, nec dubij de effectu, sanctas eorum preces minimè reiiciendas putarunt. Cũque id fieret, quod illi petierant, homines inter se colloquebantur, virum Apostolicum B. Maximum, cui nũquam diuina gratia defuisset quamuis naturæ iam persoluisset debitum, tamen virtutibus & meritis viuere. Simul igitur omnes fidissima animi deuotione sese prostrauerunt, prolixéque orantes, ac deinde surgentes, cùm septies *Kyrie eleison* clamassent, puellam viderunt rediuiuam. Quamobrẽ ingens eos terror inuasit, cõmixtimque stupore & gaudio complebantur. Puella vestibus reiectis funebribus, & aliis induta, populi frequẽtis adiuncta turmis, publica vocis salutis suæ testimonium in sancti Episcopi laudem dicebat his verbis: ô beatissima sacerdotis merita. O beatum virum, vitámque beatam pontificis: qui vt se diuina remuneratione æternum viuere declararet, post mortem, mortuam suscitauit.

Mortua puella ad eius exanime corpus reuiuiscit.

Importatum denique est corpus beatissimi Antistitis in oppidũ Rhegiense & cum multa celebritate humatum in Ecclesia B. Petri quam ipse cõdiderat, quæ postea ipsius nomine appellata est, ob crebra eius patrocinia: vbi quicquid fidenter petitur, Christo auxiliante obtinetur. Non sit igitur fides dubia cum sit virtus infinita, nõ diu post cum in sancti viri commemoratione multa referrentur à multis. Cariatto subdiaconus, vita sanctissimus, publicè hæc testatus est Nemo nostrum dubitet, inquit, beatissimũ Maximũ, de cuius virtutibus tam multa suggerente veritate feruntur, cum in mortali degeret corpore, non minus tum Angelis, quam cum hominibus versatum esse. Quem enim nobiscum tenebat humana conditio, cum beatis spiritibus assiduum exhibebat dignitas meritorum. Quadã nocte imminente celeberrima B. Andreę solemnitate, cùm deputatus ego essem, qui ad vigilias excitarem, & primo noctis tempore blandus me sollicitum oppressisset somnus, dulces Psallentium, audiui melodias: moxque excitatus, non sine perturbatione multa è lecto me proripui, quod putarem me oportunum excitandi tẽpus neglexisse. Tum ve-

Sepelitur sanctum corpus eius in Ecclesia S. Petri quam ipse extruxerat.

Digitized by Google

rò longè etiam dulciores, quam humanis possint studiis effici, spiritualium cantionum melodias hausi auribus meis. Continuò igitur ad ipsius* arcis vestibulum suspenso me gradu contuli, atque illic beatissimos Apostolos Petrũ, & Andream, ad cõplendam cum S. Maximo orationem, alternis honoribus se præuenientes ego peccator audiui. Cũque tandem iugi oblatione cõpulsus B. Maximus, eos diutiùs differre non posset, his verbis compleuit officiũ: *Sit gloria Dei benedicta in æternum, & in sæcula sæculorũ.* Reliquis respõdentibus *Amẽ.* Ego verò perquirẽdi studio propiùs accedens, neminẽ illic videre potui præter sanctissimum Maximũ prono vultu & corpore in tẽpli pauimẽto prostratum. Ille autẽ surgens, meã digni peccatoris curiositatem his verbis reprehẽdit. Arduum est humanæ fragilitati, sanctorũ secreta cognoscere, & temerariũ velle rimari. Audi ergo, quæ tibi præscius ego iam dicturus sum: Ea quæ vidisti & audisti, caue ne euulges, quocumque enim die id feceris, ex hac luce migrabis, id vtrum iam euenturum sit, ex Dei pẽdet arbitrio. Ego quidem excellentis eius virtutis memoriam & testimoniũ posteritati relinquo, vt ne quis mortalium inquiret, quẽadmodum iusti homines sanctorum possint frui cõmercio & consuetudine. Huic autẽ narrationi abundè multã conciliauit fidẽ quod eodẽ die subdiaconus ille sicut ei à B. Maximo prædictũ erat, desiit esse in humanis: Et quia non potuit viuendi producere terminum, nec mysterium celare voluit.

** vrbis.*

Visio Cariatonis subdiaconi.

S. Maximus prædicit ei obitum ipsius.

Nos igitur tota deuotione summóque animi studio rogemus omnipotẽtem Deum, vt beatissimi præsulis huius patrocinio fretis, nobis det veniam peccatorum, animúmque nostrum à lethalibus vitiis purum semper conseruet is, cui præsens celebramus officium: in quo præstando tales nos exhibeamus præsentia corporum, vt mentes fulgeant lumine charitatis: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum coæterno patre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum Amen.

Miracula fieri solita ad sepulchrum beatissimi Maximi Episcopi ex Gregorio Turonensi de gloria Confessorum cap. 83.

MAximus Regiensis Episcopus atque confessor, sæpius se incolis in multis virtutibus manifestat ad cuius sepulchrum non solum cœci illuminantur, sed etiam & alia morborum genera eius virtutibus depelluntur: nuper autẽ, quæ gesta cognoui, referam. Puerulus erat quasi annorũ trium adhuc ad matris depẽdens vbera: hic à febre correptus, dum genitricis manibus baiulatur, taliter est afflictus: vt nec papilã nec alium cibũ sumere posset: interea dum per triduũ grauiter agẽs, amatorum baiularetur in vlnis, ait quidã ex famulis vtinã ad sepulchrum B. Maximi hic paruulus deferretur. Confidimus enim de eius meritis, quod possit eum sanitati pristinæ restaurare: qui dum defertur inter amatorum manus, spiritum anhelus emisit, quod cernẽtes parentes eius, fluentes ac clamantes, proiecerunt eum ante sepulchrum B. Maximi confessoris clausisque ostiis reliquerunt corpus exanime. Nocte verò in lamẽtatione deducta cum redditus terrę dies alius illuxisset, reseratis ædis sacratæ ostiis, infantulũ erectum super cãcellos sepulchri trahentẽ se atque ambulare conantem aspiciunt. Nõdum enim ei erat ætas perfecta, vt rectè posset incedere. Quod admirantes parentes, gauisi sunt: suscepitque eum mater mœsta cum gaudio, ac domui restituit sanum, ipsum autem iam puerum adultum vidi, qui nobis hæc retulit. Hæc Gregorius Turonensis.

Baron. in Annal. Eccles. *ann. Christi* 466. *Hilari Papæ ann.* 6.

HOc eodem anno sanctus Prosper Regiensis in Gallia Narbonensi Episcopus ex hac vita migrauit, cum sedisset annos saltem viginti

Digitized by Google

quatuor. Erat Regiensis sedes hoc tempore nobilis in Gallia Narbonensi, cuius meminit Sidonius in Epistola duodecima libr. 6. ad sanctum patrem Lugdunensem Episcopum, primáque ponit post Arelatensem, cui quidē post decessum sancti Prosperi datus est Episcopus sanctus Maximus Abbas monasterij Lerinensis, & post eum Faustus ibidem ex Abbate eiusdem Cœnobij est creatus Antistes. Adeò vt quidem successit Maximo in præfectura monasterij Lerinensis, idem subrogatus eidem fuerit in Episcopatu Ecclesiæ Regiensis. Hinc & idem Sidonius ad Faustum in carmine Eucharistico.

——Fuerit quis Maximus ille,
Vrbem tu cuius Monachus, Antistes & Abbas,
Bis successor agis, celebrans quoque laudibus illis.

Sed quando id contigerit, vt Maximo Faustus fuerit Episcopus subrogatus in notationibus Fausti dictum est.

Item de sancto Maximo Episcopo Regiensi & Monacho Lerinensi Molanus in Martyrologio 27. Nouemb.

IN Galliis ciuitate Regiensi sancti Maximi confessoris, qui à primæua ætate virtutum omnium gratia præditus primum Lerinensis cœnobij pater, deinde Regiensis Ecclesię Episcopus signis & prodigiis inclitus extitit.

Annotatio.

Maximi vitam scribit Dinamius Patritius domino beatissimo patri vrbico Papæ. Item de eo est eruditissima homelia inter eas quæ titulum falsò habēt Eusebij Emisseni. Constat autem eius auctorem discipulum fuisse Maximi & vitæ eius testem Faustum scilicet Regiense. De eodem Gregorius Turon. de gloria confessorum cap. 87.

Idem in Indiculo sanctorum Belgi. S. Maximus Episcopus Regiensis & antea Abbas Lerinensis Insulæ, multa sanctitate iuxta nomen suum claruit, quod testatur grauissima ea homilia de Maximo, quæ Eusebij Emisseni titulo falsè est excusa. Fertur Viennæ obiisse in territorio Taruanensi cuius Ecclesiæ Breuiarium de eo quatuor habet festa duplicia, depositionis, quinto Cal. Decembris: octauæ & relationis ex Bolonio, secundo nonas Decembris: Inuentionis, Idibus Septembris, quæ fuit anno nongentesimo quingentesimo quarto: & Assentionis, sexto nonas Octobris quæ contigit anno millesimo centesimo sexagesimo quarto, per Milonem Episcopum pręsentibus aliis duobus Balduino Nouiomensi, & Roberto Ambianensi, propter vrbis excidium capsa reliquiarum eius est iuris Flandrorum, Antonium etiam Castrum haud procul à Tornaco congratulatur Gildæ, de portione reliquiarum ipsius. Hæc ille.

Petrus in cathalogo lib. 8. cap. 131. Item de sancto Maximo Episcopo Regiensi qui & in eadem clarissimè fuit habitus.

MAximus Episcopus, apud Reginensem ciuitatem claruit, qui de vico qui dicitur de Comacho, ortus parentibus Christianis ob infantia virtutibus & sacris literis eruditus: relicto sæculo Insulam Lerin. Monast. petiit: vbi Monach. factus omni sanctitate pollebat, multásq; insidias diabolici perpessus deuicit: postea verò factus est Abbas Monast. successorq; S. Honorati, quē Diabolus nocte quadā exterrere volēs eidē in forma horribili apparuit: sed signo crucis edito cōfestim euanuit. Moxq; S. febricitare cœpit. Cui decūbēti rursum dæmon in specie draconis se ostēdit: sed cum orasset ad dominū, monstrum depellitur, & S. protinus à febre curatur. Nocte quadam orationis gratia ad littus egressus vidit nauem ad portum applicuisse, cuius nautæ *Die 27. Nouembris.*

ad eũ veniunt, eidemq; dicunt, quod fama eius ad Syrię partes conuolauerat, multúsque populus eum desiderabat, vbi si vellet accedere multum domino populum posset exquirere, offerentes se illum in sua naue vecturos, qui diaboli figmenta perpendens, orauit, & signo crucis edito nauis fantastica cum nautis disparuit. Electus deinde à populo in Episcopum Rheginæ ciuitatis gregem dominicum verbis nutriebat ex exemplo, qui etiam basilicam sancti Albani intra castellum Rhegynense construxit, ad quam ædificandam pauci boues eo præsente columnas faciliter traherent, absente verò plurimi trahere nõn possent. Vocatus Episcopus vidit Dæmonem in forma parui Æthiopis plaustro insidẽtem, quem postquam sua oratione fugauit boues opus solitum, etiam in eius absentia celeriter perfecerunt. Cùm autem reliquias ad Ecclesiam consecrandam deferrent puer quidam frater Rhegyni diaconi de muro lapsus cecidit & expirauit, cuius corpus draconus in cubile Episcopi collocauit: ad cuius preces finito officio Maximus talamum ingressus puerum oratione suscitauit. Aliàs etiam filiam cuiusdam viduæ nobilis ciuitatis defunctam motus maternis lachrymis ad vitam reduxit. Adolescentulum in super morsu rabidi canis extinctum, sua oratione pristinæ vitæ restituit. Canem quoque qui multos laniauerat, leui ictu oculi peremit: vulnera etiam cunctis inflicta sanauit, quendam hominem quem bos cornupeta feriens euiscerauerat vulneribus alligatis infra dies septem sanum effecit. Cæcum quendam qui ab annis quindecim lumen oculorum amiserat, dum ad matutinum pergeret, & pedibus ipsum cepisset, diutiùs postulatus signo Crucis edito protinus illuminauit. Obitum autem suum, & præsciuit & prædixit & in statu* proprio quasi leui sopore detentus spiritum emisit, tertio Calend. Octobris. Cuius corpus continuò miro odore fragrauit. Sed dum in eius exequiis puella nuper defuncta loculo viri sancti subtracta fuisset, protinus à mortuis resurrexit, & vna cum cæteris corpori sepulturæ interfuit, Deum collaudare cœpit, sicque sepultus in Ecclesia S. Petri Rhegynæ ciuitatis vbi iacet miraculis clarus.

**Statu. Die 29. Septembris.*

Annotatio Vinc. Saler.

Martyrologium Romanum cum Baronio & alii ponunt eundem die 27. Nouembris, quos secuti sumus.

ITEM IN LAVDEM SANCTI MAXIMI EPISCOpi Regiensis, & Monachi Lerinensis Hymni ex MM. SS. Reuerendissimi domini Maximi à Collomartio Abbatis & Monachi Lerinensis.

In Vespere.

Axe phœbeo reuolutus annus
Explicat lucem, celebrandus omni
Laude, qua vectus super alta fertur
Maximus astra.
Egerat tempus puerile, quando
Hic Honorato duce sub relictis
Omnibus, Christo statuit tenaci
Mente vocare.
Orat intentus, vigilat frequenter
Et cibi & potus nimio rigore
Impetus acres viridis iuuentæ
Frangere certat.
Tantus euasit, bene vix Lerina
Intra iam factus taciturna claustra,
Vt suo multo fuerit repertus
Nomine maior.
Agmini sacro voluit praeesse
Hunc Honoratus, monitis recepit
Territus postquam superum tiaram
Pontificalem,

Qualibus

Qualibus verò studiis, & arte
Gessit inuictum sibi principatum
Plura testantur monumenta, clamant
Mira peracta.

Supplici voto super est rogemus
*Insulam * semper velit hanc tueri*
Ipsius ne gens inimica quando.
Applicet oris. Amen.

* *Aliàs Patriam.*

Ad nocturnum, Hymnus eiusdem.

CYnthius latitans decore
Rebus inducit tacitam quietem,
Atque nocturnis facit esse tempus
Laudibus aptum.
Ergo solemnes modulemur hymnos,
Et sacerdotem veneremur, hanc qui
Insulam circum media subire
Nocte solebat.
More pergebat semel hic, ouilis
Septa perlustrans, veniens subiret,
Ne lupus causas, mediis sub vmbris
Insidiator.
Obuium se fert mora nec dolosi
Hostis accepta specie draconis,
Territet saltem, queat hunc vt optat
Fallere si non.
Inclitus nullo quatitur pauore
Pastor, expressa cruce deteguntur
Dæmonis techna, velut has arachnes
Stamina soluit.
Terga dat victus, monachum tamen sic
Pone qui patrem fuerat sequutus
Torret, vt febri redeat laborans
Mox peracuta.
Nunciant diuo monachi reuerso
Languidus fusa prece sospitati
Redditur prima, colubriq; fiunt
Irrita vota.
Supplices hunc nos rogitemus, orans
Curet vt morbos animi latentes,
Donet & nullo sathan irruentis
Frangier ictu. Amen.

Ad Laudes carmen eiusdem.

MAndat Eois rutilant ab oris,
Mane iam clarum, renouare nostri
Maximi Laudes, radiant serena
Luce magisque:
Cœnobi multos regimen per annos
Gesserat, tandem dubia Regensi
Plebis assensu stabili creatur
Præsul in vrbe.
Sedulus multa vigiliq; cura,
Erigit diuum veneranda templa
Atque nocturnis & diurnis
Laudibus ornat.
Sic boues tardat lapis in trahendo,
Vt queant nullis stimulis moueri,
Insidens dæmon remoretur hos vt
Aspicit ingens.
Bis duo casu vario perempti
Pristina solo iuuenes rogatu
Illico vita, noua res, potenter
Restituuntur.
Ambulat Claudus, loquiturq; mutus.
Surdus auditum recipit, saluti
Redditur languens, genus omne morbi
Cedit vbique.
Hæc sub his auris positus patrauit,
Plura sed terris modo derelictis
Posse, nobis est nihil ambigendum
Ergo rogemus,
Hunc pijs cuncti modulis precemur:
Redde placatum miseris deúmque
Iam graues lapsæ miserescе casus.
Religionis. Amen.

ITEM DE SANCTO MAXIMO EPISCOPO Regiensi alius Hymnus ex M. S. psalterio Lerinensi ab hinc ducentos quadraginta quinque annos exarato.

O Vir excelsi meritis, atleta Christi Maximè:
Quas deuotè effundimus tu preces nostras suscipe.

O sacerdos dignissime, nos tuas oues protege:
Tuisq́; sanctis precibus, tu dele quod delinquimus.
O vir vitæ purissimæ, ô confessor egregie:
Qui meruisti quatuor resuscitare mortuos.
Tu pura Christi hostia, pure tractasti omnia:
Ardens propter cœlestia, spreuisti sæcularia.
Tu intrasti per hostium, factus præsul Regensium:
Dignè tractans officium, curans langores omnium.
Nos tua intercessio, gratos reddat altissimo:
Peracto vitæ spatio, cæli fruamur gaudio.
Patrem laudemus omnium, Christumq́; eius filium:
Et vtriusq́; spiritum, credamus omni tempore. Amen.

Sequitur & alter Hymnus ad Laudes.

STella fulgens matutina lux salubris animæ:
Ne claudamur sub ruina cæcitatis intimi
Illustrare nos festina luce Christi maxime.
Per te sumat rex cœlestis preces quas effundimus
Vt sit procul pestis, nobis esto proximus,
Dignitate fama gestis, magnus, maior, maximus
Vir cuius vis olim strauit dæmonum molimina
Virum nuper demonstrauit in virtutis pagina
Latens cuius occupauit guttur plumbi lamina.
Cùm tu potens sis patronus erubescat hesitans
Quod sis quoque tutor bonus, tuos piè visitans:
Quem quadrigæ pressit onus probat lingua palpitans
Ad Honorem tibi cedit, & tuis ad meritum
Status ad quem puer redit, post ruinæ strepitum
Quem fidelis chorus credit exalasse spiritum.
Genitori genitoq́; sit laus honor gloria,
Procedenti ab vtroq́; adiuncta memoria,
Per quem clero populoq́; vitæ dantur præmia. Amen.

DE SANCTO SIFFREDO EPISCOPO CARPENtoratensi, alias Vendacensi ex monacho sacræ Insulæ Lerinensis, & manuscriptis peruetusti codicis dicti cœnobij floruit circa annos Domini. 550.

Nouemb. 29. TEmpore quo florebant studia Lerinensis cœnobij in partibus Galliarum cœpit vndique religio Christiana sub iugo Domini crescere quod portantibus leue esse dignoscitur atque studiis literarum sese committere quo in loco pastor præerat egregius sacerque Christi Cæsarius famulus qui postea Arelatæ Episcopus extitit. Cumq́ue ad eum omnes vnanimiter concurrerent pro

Digitized by Google

pro salute animarum sine studiis literarum, quidam miles de partibus campaniæ oriundus, sed intra ciuitatem Albanum nutritus, quæ sibi iure hæreditario media debebatur propinquitatis successione Lerinum veniens causam pandit seque Monachum cum filio Siffredo magnopere optat fieri inibique humaniter satis suscepti vitam arduam angustámque viam sumunt. Miles cœnobij obedientia mancipatur, filius verò literarum studiis tradditur qui in paruo temporis spatio viguit luculentissimè in grammatica, Rhetorica, Dialectica & in bonis actibus tam studiosè vixit, vt meritò secundus à magistro prædicaretur: magis verò ac magis in domino proficiens ita vt visitatione sua fratres à lecto ægritudinis releuaret. Vexatione febrium fugata, tollitur interim à domino ex huius vitæ ergastulo pater eius, atque meritò bonæ conuersationis, septimo calendas Augusti in cœlis collocatur. Post verò non multùm temporis tam audax contra dæmones filius eius Siffredus inuenitur, vt omnes sibi exhibitos dominica oratione expelleret. Omnes itaque prouinciæ Galliarum clerici Episcopum, Monachi sibi poscebant Abbatem in cœnobio Lerinensi: cúmque ætate iuuenili triginta scilicet pelleret annorum petitur vir sanctus Siffredus à vicinis clericis Vendacensis sedis quia illorum pastor castissimus iam in domino obierat. Recusat se vir sanctus non posse onus tanti ponderis ferre, nec tantæ sanctitatis non tanti meriti, non tanti honoris: at præualuit electio populorum, præualuit adunatio clericorum, coactus tollitur in Vendacensem Episcopum & Arelatem deducitur, ibique à magistro sancto Cæsario benedicitur more præsulum acceptáque consecratione cum summa hum litate se ad sacrificium Deo celebrandum nouus sacerdos præparat. Cúmque ex more pacem omnibus daret osculatur cæcum cui dominicam crucem oculis imprimens statim ille lumen recepit: tunc omnis populus in laudem noui Pontificis cœpit clamare, gloria, inquiens, tibi Christe qui talia famulis præstas. Hoc denique peracto turmis clericorum atque populorum præcedentibus deducitur ad propriam sedem Vendacensem, vbi quantæ sanctitatis fuerint quantæque virtutis non est nostrum dicere. Cœpit sanctæ conuersationis & institutionis normam prædicare quo liquidò clarescerent sacræ Insulæ Lerinensis studia, quid quantúmque valerent. Aedificauit ergo ibi Ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ, itémque basilicam sancti Ioannis baptistæ præcursoris domini miro studio, operéque non modico, tertiam verò construens in Carpentoratensi castro in honorem sancti Antonij Abbatis, vbi die noctúque Deo seruiens assiduis orationibus permanebat. Quædam vidua de Massilia ciuitate ad eum deueniens precatur vt sibi subuenire dignetur: filius enim suus à pessimo dæmonio vexabatur, qui cum ante præsentiam viri Dei exhibitus fuisset cœpit furibundè dæmon proclamare, ô Siffrede cur me insontem persequeris, cur quod meum est quæris? de Insula Lerinensi me expulisti, de meo habitaculo quoque eiicere tentas. Ad hæc sanctus Dei ingemuit procumbens in oratione, domine, inquiens, Iesu Christe saluator exaudi me peccatorem ad te clamantem, exaudi propitius seruum tuum, vt antiquus insidiator non gaudeat de ouibus tuis, quas tuo pretioso sanguine redemisti. Hæc dicens tetigit manum pueri & dixit exi malignus spiritus ab hoc psalmate Dei: mox dirus serpens cum vlulatu magno exiit & puer sanus eadem hora resedit. Alio quoque tempore quidam homo se in grabato iacentem exhiberi fecit constrictis neruis & curuus

In comitatu Aunionensi.

Fit monachus Lerinensis.

Fit Episcopus Vendacensis.

Illuminat cæcum.

Liberat energumenum.

Digitized by Google

quem vir Dei oleo sancto perungens pristina sanitate recepta ad propria repetat liber à corruptione constrictionis neruorum. Alius quidam clericus boni meriti vir malè se habens diem præstolabatur extremum, qui familiaritate coniunctus viro Dei à cunctis valdè diligebatur cùm esset in mortis limine annuens, vt poterat, manibus quo à suo charo domino & magistro visitaretur citissimè præsuli sancto nunciatur clericus moriturus. Ille orationis causa parumper subsistit, & interim viam vniuersæ carnis expetiit ægrotus, sodales hoc viso flentes ad Episcopum concitè pergunt vt saltem ad sepulturam chari fratris venire dignetur precantes. Cognita fratris morte vir Dei ad oratorium sancti Ioannis Baptistæ quod ipse construxerat currens se cum lachrymis in orationem dedit. *Domine, inquiens, Iesu Christe exaudi me peccatorem & indignum famulum tuum, tu enim dixisti, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, & omnia quæcumque petieritis à patre meo accipietis, reddatur obsecro anima quam tulisti huic defuncto quatenùs omnis mundus cognoscat, quia tu es viuificator & resuscitator omnium mortuorum.* Hæc dicens cum summa festinatione, ad loculum chari discipuli venit, ibique prostratus diutissimè orauit ab orationéque surgens manum defuncti tenuit eique taliter affatur, *surge frater, surge à mortuis suscitat te Iesus Christus.* Statim is qui mortuus iacebat surgens sanus stetit, tuncque fit non minimus concursus omnium clericorum populorum vtriúsque vulgi magnalia Dei prædicante manus ad cœlum voluentes. Et posteà idem clericus plurimis viuens diebus fœliciter gregi iunctus est viri Dei, sanctus Pontifex postmodum in tanta corporis abstinentia sese arctauit & meritò secundùm dictum Apostoli fieret hostia viua mortificando carnem suam cum vitiis & concupiscentiis panem. Itaque mediocrem sumens necessitate potus quam voluntate aquam ad mensuram tam paruo edulio lenticulæ corpusculo præbebat: missarum quoque solemnia iugiter celebrabat, sine intermissione egregij prædicatoris munus adimplebat, infirmos visitans eis iugiter stipendia larga dabat, pauperes alebat, nudis legumenta præbebat, actibus sæculi se extraneum faciens nunquam in foro, nunquam in vico nisi animarum lucris videbatur. Tanta ergo gratia in illo redundabat vt quoscunque dextera benediceret in boni cultus perseuerentia vltimam diem inueniret. Post longa autem annorum curricula seruus Christi beatus Siffredus cùm iam esset canitie venerandus & vitam inter homines Angelicam duceret, pauperem Christum pauper ipse sequi cupiens, iuxta basilicam sanctæ Dei genitricis Mariæ, quam ipse ædificarat domunculam construens vbi in lege domini die ac nocte meditans indefessis precibus dominum exorabat, exactoribus Episcopi domum commendans ipse in orationibus continuis peruigil omnibus infirmis ad se venientibus Dei fultus auxilio orãdo subueniebat mœstis, lætitiam desolatis cõsolationem exhibebat. De sæculo siue crastino nihil cogitabat, conuiuium suum absq; paupere nunquam inueniebatur & pauperibus & egenis sua semper ianua patebat Christus ei in ore, Christus in voce assiduè resonabat sine misericordia, pietate pauperes non iudicabat. Quidam maligno spiritu præuentus de sanctæ Mariæ quam ipse fundauerat, basilica reliquias furto abstulit quo vir Dei perspecto latrone coram omnibus sic est allocutus. Frater quidem nescio quis latro sacrilegium in nostra basilica fecit. Et furtum in tali & tali loco posuit, vade ergo & illud nostris conspectibus repræsenta deprehensum se latro persentiens abiit furtúmque in præsentiam

Resuscitat mortuum.

Narrantur eius virtutes.

omnium

Digitized by Google

omnium deportat, sicque vir sanctus studuit peccatorem corrigere non latronem prodere, qui statim confusus ad pedes sancti corruit, cúmque deprecatur dicens, Domine vir Dei Siffrede, suscipe pœnitentem accipe latronis confessionem, nec perditi hominis aspicias peccata, sed pœnitenti ignosce clementer, da veniam reo, solamen mœsto, spem afflicto, quem vir Dei intuens benignè à terra leuauit, indictáque pœnitentia culpam & furtum absoluit sicque mulctatum salutiferè abire præcepit. Postmodum reuelatione diuina cognouit sanctus in breui se ex hoc sæculo recessurum côuocatísque clericis & populo diem sui obitus omnibus pandit. Fit concursus vtriusque sexus & conuentus lachrymantium & dicentium. *Non nos, pater, adhuc deseras de tua enim familia sumus, cur sine patre relinquis confidimus in te, oramus ne nos tuos filios quos in Christo genuisti deseras: gregem enim tuum te absente persuasores Lupi inuadent.* His aliísque quærimoniis motus sacerdos Dei Siffredus eis vt poterat, dicit Saluator noster qui pro peccatoribus descendit de cœlis ipse vos eruet de formidolosis laqueis inimicorum non vos minæ illorum terreant, non vos fraudes illorum decipiant, sed monita Dei mementote vt vos in illa die tremendi iudicij in filios habeam, méque patrem possideatis & vos Deo repræsentare possim reuerentiam Ecclesiis eiúsque ministris exhibete, de pauperibus curam agite, quodque vidistis me facientem patrem vos imitando filij facite: feritatem prouincialium deponite, gentium immunditias idolorum culturas abiicite. His, aliísque sanctis admonitionibus omnes exhortans viam expetiit vniuersæ carnis spiritum ab omni colluuione huius sæculi in manus reddit creatoris, quinto Calend. Decembr: tanta mox flagrantia locum illum expleuit, vt cuncti mira suauitate ac dulcedine replerentur sepultúsque est, in basilica quam ipse construxerat in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, vbi beneficia quotidie præstantur poscentibus in nomine Domini Iesu Christi, qui viuit & regnat per immortalia sęcula sęculorum. Amen.

Annunciat obitum suum.

Migrat ex hac vita.

Annotatio Vinc. Saler.

Præfata vitæ historia beatissimi confessoris & Episcopi Siffredi desumpta est tã ex variis breuiariis membranis, quàm perantiquis secundum vsum sacri monasterij Lerinensis olim compilatis, tum ex duobus peruetustis codicibus manuscriptis bibliothecæ Lerinensis, in quorum altero subnectitur sermo in die natalitio eiusdem, vt creditur à vitæ ipsius compilatore Lerinæ habitus gesta, laudésque eius decantans cuius tenor sequitur.

Sermo in celebritatis die sancti Siffredi Episcopi Carpentoratensis & monachi sacræ Insulæ Lerinensis, ex manuscr. vetust. codicis eiusdem monasterij.

BEatissimi patris Siffredi, atque gloriosi Pontificis prosequens à natiuitatis exordio laudabilem vitam, immensam omnipotentis Dei deposco clementiam adesse meæ fragilitati, vt qui suæ gratuitæ miserationis dono illi insigni & beato largiri dignatus est, tantæ efficaciam sanctitatis, & virtutum operationem, mihi etiam bonorum indigo effectus enarrandi ea conferat facultatem, quo & in serui sui ipse Dominus meritò famulatum laudetur, & ipse sanctus in ipso nostræ exiguitatis precum suarum voto suffragator sentiatur. Aggrediar iam nunc qua vigeo denotare sancti viri vitam, industria, nec differam votis cultorum propalare, quæ fida proborum testium ac scriptorum relatione notuere mihi: & quæ nec per inertiam successorum

Digitized by Google

quin notescant intercipi potuere. Tempore igitur quo à Theodorico rege nefario quædam pars Galliarum improbè regebatur, sub venerabili atque nobilissimo tunc patre Cæsario, post vero Arelatensis præsulatum Ecclesiæ digna sessione regente mortuo iam præcessore suo Eonio cuius electione idem Cæsarius ad Pontificatus accessit honorem, omnium virtutum studia apud Cœnobium Lerinense florebant. Ad quod quaquauersum Christiana religione confluere cœpit, animis destinatis: & quisque tantorum inibi degentium patrum veloci alarum remigio fama longè latéque diffusa regnorum iura lustrante comperta alium præuenire ac sub iugo dominicæ culturæ proficere: quod vltrò ferẽtibus leue esse dignoscitur, atque sanctæ disciplinæ exercitiis, certatim sese committere gestiebat, De quo loco præfixo videlicet Lerinensi præbita occasione, parum quid insidet animo sub digressione liceat titulare quemquam mi Abba vestri cordis meditullio pateant liquidissimè præsignata, vtpote per exilius indagatorius auidam solertia, cum sint potioribus, quam exigi voluminibus exquisita. Quem locum maris magni procellosis omni de parte septum marginibus, nullatenus remus callis semita adire quempiam fas est. Quo quidam heros non minus operum executione quam nomine Honoratus renunciatis omnibus quæ possint impediri solitudinibus, accinctus Christi militiæ singulo, virtutúmve assumptis armis, inuisibilem debellaturus hostem futurus victor introiuit. Vbi monstruosorum animalium genere diuerso repentia, horrore inexperto potuerit formidare, sed vir Domini amabilis Honoratus, & honorandus fidei fisus auxilio, propulsis exitialibus, ad omnium inibi virtutum exercitia promouetur. Ibique instructis orationum locis, præuius ductor multorum fortium extitit monachorum. Huius discipulatui hærentes magni meriti futuri sacerdotes, Venantius ei frater germanus, Hilarius quo nemo honorabilior, eiusque honorati affinis, Maximus ac Illadius, Cornelius, Leontius, Spanelaus, & eius frater Heumenesilius, Caprasius, & prædictus Cæsarius cum Porcario, aliisque millibus stipatis copiosa sanctorum caterua.

Aliquot heroum ex disciplina S. Honorati.

Huic patri Cæsario in prædicto Cœnobio ex campaniæ partibus oriundus adhæsit, quidam miles adueniens cum filio suo nomine Siffredo. Hic namque miles Romanorum nobilium prosapia natus, sed intra ciuitatem Albanum alitus sumpsit corporis incrementum. Vbi pubescentes emetiens annos, non disparem stemmate impellentibus proximis sortitur vxorem. Ex qua occulta Dei operatione sumens humanam prolem paucis deliberauit cum ea temporum cultibus occupari. Sed quia ipsius ciuitatis municipium medietas iure hæreditariæ posteritatis ex suorum annosa parentum successione deuenerat illi, hac occasione, & proximorum affinitate præuentus morari cogebatur, prosequentium grauioris noxæ reum alienatione lati fundi, ac vxoris, & suscepti liberi. Ille verò cui iam præsentia fastidio erant & viuere Christus, hæc surda aure adulantium verba sub nulla reparans, non iugalis, molli amplexu, non affinium queruloso affectu, non honoris corruptibilis ambienda possessione, miles tantus à concepta spe, quam intra præcordiorum claustrum matura iam meditatione signauerat, aut versatilem reuelli quit, sed destinat animum ad eundem inscium, quo se diuinum auxilium conferat abeuntium. Audita denique prædicti Cœnobij ab his qui experimento probauerant fama opinionis, clandestinam nanscisscitur horam, & cum

Aliàs Siffredo.

ram, & cum vnico sibi Siffredo omnibus expeditus curarum negotiis iter admouit trucique pelago Carbasa librans prospero vsus flamine venti ad præoptatum properat portum: Rate relicta, anchora fixa, cum vnico nato se duxit ad claustra, quæritque Prælatum Abbatem beatum, pandit secretum iam olim conceptum, precatur vt citò ducat ad effectum, & tam longè remotum habentem hoc votum, cum sobole chara ne spernat hortatur, & cingulo liber militiæ mundi, quo hactenùs complex, noxia quæque contraxerat, inde se malle abstemicorum austero rigore vinciri, diuinisve vacare officiis, si Deo authore præceptorum eius compos effici mereretur. Non distulit Cæsarius militem Neophitum cum filio sancto mancipare collegio. Vbi Magnifica admiratione suscepti, vitam arduam angustamque viam arcta virtutum perceptione assumunt. Miles synaxis officia dari & obedientiæ seruitutem sibi prompto deposcit amore, & auidus prouisor exercet iniunctum competens vtilibus opus, filiúsque illius eruditionis sacræ, studiis annectendus subditur pedagogo, ad plenum litteras edocendus. In quo itaque discendi studio paruo temporis spatio emerso, ita luculentissimè viguit in Grammaticæ artis disciplinis rationabilibus, ac dialecticorum predicamentorum argumentis exilibus, & Aristotelicis difinitionibus nec non Rhetoricorum facundis protelationibus manans in exhauriendis oppositionum fluctibus, vt consiliorum polleret exemplis. Extra perceptis mandatis internis ita in bonis actibus suum applicuit studium, vt meritò secundus magistro à cunctis prædicaretur, nec signorum efficacia Deo fauente, in quo proficientis bonorum capiebat augmentum caruit: qui visitatione ægrotantium fratrum sollicitus cum ad eos visendos ingrediebatur extemplo fugatis febrium vexationibus, & pristinis donati viribus à lectis ægritudinum incolumes soluebantur. Interea genitor ipsius à domino perfectionis primam suis studiis debitam percepturus de ergastulo vitæ præsentis assumitur, & meritò bonæ conuersationis, septimo Calend. Augusti in cœlestibus collocatur lætus & omnimodis geniti profectibus exultans. Inde vnica proles summa proficiens auiditatis efficacia, diuino septus auxilio tam audax ad spiritum nequam effectus est propulsionem, vt ad se vndecumque exhibitos data super herili oratione, à sedibus exturbaret, & quia huius nec vspiam ad effectum oratio vacuabatur nec petita salus desserebatur, erat ad eum assiduus aduentantium excursus, vnde nomen ipsius, fama ferente, celebre per ipsius regni fines innotuit. Galliarum siquidem sedium honorandi gradus votis sibi in animis allegauerant, eius fama commoti, vt si suo quisque priuaretur pastore, hunc festina petitione poscendum, qui se priorem poposcisse libera potuerit professione fateri. Ipsius namque capite cœnobialis fraterna commixtio & stemmate renitentem, & morum probitate pollentem, & præeminentium studiorum compotem fida assertione notatum, posse, & debere sibi præfici patrem signabat. Cúmque non votis fidelium dissentiret ætas annorum videlicet probatorum triginta Ecclesia Vennaciensis* proprij opilionis priuatur solamine, cuius procuratorum summa prouisio in vnum cóceptum contulit votum, & S. Siffredi paternitatem optantes fratres patris Cæsarij Arelatensis Antistitis præsentiam adeunt, Pontificem petituri, quærelosisque affatibus suum decessisse

Pater S. Siffredi diem claudit extremũ Lerinæ.

** Aliàs Vèdacẽsis, seu Carpentoracensis.*

Digitized by Google

pastorem, seque minimè absque rectoris solertia viuere velle vel posse, congeminant, seque eis electum quem petunt debere donari sine dilatione Siffredum. Horum summus prouisor, optimus, suum accumulans votis adesse, sanctum deliberat eligendum Siffredum: Recusat vir Dei, non se ad hoc aiens adsciri debere, nec suam mentem ignauam, inertémque sensum, velle vel posse, post per incuriam lapsus ad tanti honoris causam, vllo modo esse mouendum. Renitentem subiit admota patrum prouisio, & tandem preualuit popularis electio, & præcipuè prælati Arelatensis, viuida cum Clero propalanda exhortatio: Coactus inuenitur, & patri Cæsario benedicendus, in sedis sanctæ Vennacensis Episcopio eligendus statuitur. More Præsulum benedicto ad reddendum sacrificium laudis rudis sacerdos aptatur. Cúmque in sacrosancta actione, vt moris est pacem omnibus offerret, præsto quidem aderat cœcus, & in pacis mora se quoque osculandum præstolabatur, quem intuetur Pontifex nouus & cæco adstanti: ore porrecto, cuiusque ocellis posito signo procul amato, ocyùs vmbra olim negata lux noua surgit. Qui circumstant lætantur, videntemque solantur, & vno sub tripudio compressis vocibus vt in noui pontificis prosiliat laudem, incitantes affantur. Gloria tibi Christe sit, laus, iubilatio semper, qui famulis propriis miracula talia præstas. Hoc denique peracto, turmis clericorum ac populorum præcedentibus & subsequentibus deducitur ad propriam sedem. Fit per omnium animis exultatio in protelatione sacrati vulgique subdendi exultatio reboabat, excepti præsulis laudem. Fundensque suam, in omnes omnium meruit benedictionem, ex ouibus pastor, profecit Præsule vulgus, & prece prolata vicibus pia corda beantur. Inde vir amabilis Deo qualem quantúmve se præbuerit, sicut suorum secretorum neminem conscium passus est habere, haud secùs quiuis cognitor poterit edocere, illi tantum innotuit, quod innumeram, signorum exhibitionem patrauit. Cœpit denique sanctæ institutionis normam prædicare, quo liquidò clarescerer quid sacræ Insulæ Lerinensis exercitia possent: Ædificauit ergo vbi Ecclesiam sanctæ Dei-genitricis, item basilicam sancti Baptistæ Ioannis domini præcursoris, ornatu miro non opere modico. Post aliquot annorum spatium, tertiam intra Carpentoratense castrum condidit in honorem sancti Antonij, vbi creberrimè sacris institutis insistens, assiduus orationibus permanebat. Tunc temporis quædam vidua apud Massiliam commorans erat, cuius filius pessundatus à dæmone turpiter vrebatur, hæc illum adiens pro filio præcabatur, vt sibi subuenire dignaretur, qui vexatitius cum ante præsentiam viri Dei exibitus fuisset, cœpit furibundè dæmon per os eius proclamare dicens. O Siffrede cur me insontem persequeris, Cur quod mei iuris est, tuum esse quæris? ex Insula dudum me expulisti: & nunc de diu possesso me habitaculo eiicere satagis? præiudicor, non sunt ita tui, quæ das mihi iussa magistri, ille aliena vetat semper præsumere quenquam. Ad hæc sanctus vir procumbens in oratione ingemuit, & orans dominum dixit: *Domine Iesu Christe creator omnium cum Deo patre & spiritu sancto, & Redemptor humani generis voluntate patris exaudi peccatorem ad te clamantem, exaudi propitius seruum tuum, vt antiquus insidiator non gaudeat de ouibus tuis, quas tui precio sanguinis redemisti. Hac dicens tetigit manum pueri, & dixit, exi malignè spiri-*

tus

tus à psalmate Dei, exi ô pellax profligator, omnium nequitiarum incensor, non pro te Dominus dignatur condere carnem, sed potiùs pro se quo iustè seruiat illi. Absq; mora serpens vlulãs discessit ab illo, & iuuenis sanus pręsenti matre resedit: alio quoque tempore quidam homo curuus ac debilis defectu virium & constrictione membrorum, disutis neruis, adstrictis compaginibus, à se prorsus alienatus se sancto exhiberi præcatur, quem vir Dei intuitus triduo retinendum mandauit in quo olei sacrati vnguine litus pristina sanitate recepta, liber ad propria repedauit. Aliud hoc præmissum sequitur miraculum, quod posteritati mandamus memorandum. Quidam clericus boni meriti vir, ex ipsius præsulis domesticis, graui lapsus infirmitate, diem præstolabatur extremum, qui in familiaritate sancti Dei à cunctis diligebatur. Cumque iam esset in limine mortis annuens vt poterat manibus quo à suo Domino & magistro visitaretur, hortatur, passibus ergo citissimis, nuntiatur clericus moriturus. Vir Dei audito patientis nuntio, orationis causa parumper subsistit, & morato in oratione, viam ægrotus expetiit vniuersæ carnis, hoc adstantes viso, flentes referre factum præsuli pergunt, rogantes vt saltem exequiis interesse fratris domestici dignaretur, cognito pater obitu fratris, ad oratorium S. Ioannis Baptistę, quod ipse construxerat cucurrit, seq; suffusum imbre maxillas solo procũbens enixe orauit, atque præcatur Dominum dicens. *Domine IesuChriste in cuius manu omnium est potestas, & omnis dispositio rerum, exaudi me clamantem ad te, indignum famulum tuum: Tu enim dixisti, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: & omnia quecumq; petieritis, à patre meo accipietis, reddatur oro anima isti defuncto, quatenus omnes cognoscant circumstantes quia tu es viuificator, ac resuscitator omnium mortuorum:* Hæc dicens festinus ad lectulum venit, ibique procumbens lachrymas fudit ac diutissimè prostratus orauit: surgens manum defuncti tenuit dicens, *surge cito frater, te Christus surgere mandat, surge sede viuens, excusso* * *funere mortis, te iubet vt surgas qui mortis vincula fregit, si sine sis macula semper victurus abibis, & compos regni retinebis iura superni.* Extẽplo defunctus, anima viribusque resumptis surrexit, stuporemque gaudio mixtum patri cæterisque fidelibus non minimum fecit. Huius miraculi rumore circumquaque diffuso, fit multorum vtriusque sexus & conditionis cõcursus populorum ad hoc spectaculum inuisendum magnalia Domini prædicantium. Postea clericus is plurimis viuens diebus fœliciter coniũgitur fidelis gregi opilionis, instabilibus fruiturus ac denuò moriturus. Sãctus itaque præsul insequentibus tanta sese corporis maceratione constrinxit, vt iuxta Apostolum mortificando carnem suam cum vitiis & cõcupiscentiis, hostiam se Christo viuam offerret in odorem suauitatis æternæ, panis & aquæ edulium, exigua lenticulæ commistione corpori præbens, necessitate potiùs quam voluntate abstemiorum rigorem austerum insectabile, admiranda potiùs quàm imitanda perceptione inuincibili vigore præibat. Et quia præcipui patriarchæ pedisecus in exterarum nationũ migrationem procul amoto ambiguo non diffidebat, si quid fixa mente tenebat esse iniustitiam reputandum, cum & prophetiali merito decorabatur insigni, vt in sequentibus astrui facillimum est, motu gestusque ad summum Apostolorum fastigium pertingere satagens, abrenuntiationis perfectionem summo venerabatur amore: qua & magistri omnis disciplinæ discipulatum & censuram charitatis ambiendæ adipisci mereretur. Non Christus proprium votũ fraudauit alumnũ inquiẽs. *Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet.* Ecce fidem faciunt virtutũ signa patrata: Nouerat probè in assiduitate sacrificiorum

Orat S. Siffredus pro resuscitatione defuncti.

* *Aliàs excurso.*

non paruam purgationem peccatorum, missarum solemnia iugiter celebrabat, sine intermissione egregij prædicatoris dicta orabat: infirmos visitans stipendiis largiter fouens alebat. Pauperibus panes, nudis tegumenta ministrans, captiuos redimens, consolabatur amicos: carcere compressis, precibusque ergastula rupit: & cunctos miserans est omnibus omnia factus: Nec meritis fidum quemquam vacuauit amicum, distulit haud cuiquã si nouit quidque necesse. Actionibus autem interrumpendis ita se omni de parte septum probitatibus, extraneum redidit, quo ne cuiusquam adulationis verbis facetè compositis suas super omnium virtutum insita deiici fundamina quiuissent. Nusquam in foro, nec vbi intercipientium ventilatio rerum inuisebatur, se misceri passus est: aut in vicis quicquam vanis spebus hærens exercuit, quod cœnodoxiæ omninò cauendæ diuidicandum foret, nisi animarum lucris habilè prouideret. Tanta ergo in illo diuini muneris largitas affluens, & gratia visceribus excolendis cœlitus infusa redundabat vt quoscunque benedixit, in boni cultus perseuerantia dies inueniret extremus. Nec vnquam insidiatorum procacitatibus reuelli ab intimis præcordiorum sedibus posset, siquid iacturæ aut damnabilis casus emersum improbi præstigiatoris suasu fortè reffluerет, solius boni oculis eluendum in conquiniscentis reliquit. In temporalium rerum damnis auctori Deo omni nisu gratias agens conquexit: & quod turgenti tumidum fastu reperisse fuit, obice charitatis reflexit: conabatur præuenire exterminabiles laqueos inimici munificentia fidissimæ largitionis, quærimoniarum emersiones ac cautionum diuersarum curiositates, forensésque conuentus aufugiens, suis oppositoribus ventilanda procul linquebat auulsus. Quod omnifaria laude extollendum nostris absurdis conatibus memorare molimur, cùm si omnis facundiæ affluẽtia exuberaremus non vnius illius venerandi Pontificis meritum capescẽdum quiuissemus edicere. Non Arcadici rudientis strepitus, aut apum bõbice penetrare sidera norunt, quæ gratia imitandi patris cursus egerit finem, hæc stilus addat inops, non segniter abdat in antro occulenda vitæ, & blaterans laudis taceat nunc glosa loquelis. Post longa autem annorum curricula sacerdos Dei Siffredus cum iam esset canitie venerandus, & terris positus angelorum duceret vitam, pauperem per nobis Christum pauper & ipse sequi cupiens spiritualium diuitiarum reditibus abundaret, vt copia superi præcelsa palatia regni, iuxta basilicum sanctæ Mariæ quam ipse construxit domunculam statuit, vbi in lege Domini die ac nocte meditans indefessis precibus Dominum exorabat, exactoribus Episcopij domum commendans ipse in orationibus continuò peruigil permanebat, Christus ei in ore, Christus in vocis sono & contritione spiritus assiduè prædicabatur ab eo, sine pietatis misericordia in iudiciũ pauperum non mouebatur, optimè nouerat sanctum prophetam misericordiæ amatorem priùs Domino misericordiam cecinisse & post iudiciũ, quoniam misericordia ira sedatur, in iudicio seueritas exacerbatur. Quidam homo furtifero spiritu præceptus, de sanctæ Mariæ quam ipse fundauit basilica reliquias furto abstulit, hoc virum Dei in spiritu non latuit, sed latronem præueniens coram omnibus taliter est alloquutus, frater nescio quis latro sacrilegium nostræ basilicæ fecit & furtum in tali, & tali loco posuit, vade ergo tu frater & illud nostris conspectibus defer, deprehensum se latro persentiẽs, & latenter propolatum ad hoc quod abstulerat occultandum veritus abiit, furtumque concito gressu in præsentiam omnium deportauit: ac in conspectu sacri pontificis exposito delator sacrilegus adoranda pignora gestans sacratis

cratis incumbens vestigiis sternitur veniam ex amisso sacrilegio petiturus,& furtifer corrigẽdus cunctis quos latuerat liquido innotuit præsulémve præsagum allocutus taliter infit. Licet, mi domine vir Dei Siffrede, sim præstigiatoris astutia in amissione furti delapsus, graui perfossus iaculo, tamen tuo præuentus spiritu flagito enixè, ne ad animæ miseræ meæ furti facinora queant interitum deuenire. Nunc à te semper prolata charitas remediabilis miserationis tuæ intueri abnuat manifestum amissi peplo nudatum, suscipe pœnitentem, & summi magistri clientelæ pedissecus, attende latronis confessionem, iam perditi sacrilegi peccata non aspicias, ignosce clementer, vide pœnitudinem, da veniam peccatori, mœsto infer solamen, ne prorsus pessimetur, ingere lætitiam lurido causatori, querela spectacula comitanti spes remeet desperatio, cui solum superest busto caput abdere triste viuat adhuc anima preciosa morte redempta: ecce benignè Dei miserâs me cerne proteruum, aduehe per lapsum male fida mente procacem excipe pœnisum non vltra velle latere, & meritò deditam districti iudicis iram, quæ palam est miseri fidei confessio flectat: Confiteor culpa si vis transibit inulta, & furti facti, me debita damna lucrabor, ora ne tetri me sentiat ignis auerni, non vltra casu reuehes per furta labantem, ferto præcipitem da lapsam sistere mentem, mitis vt ignouit latronem more remouit, dant cõfessorem subeundo furta latronem, & recreant fidum veracis pacis amicum. Dixi nunc cœpi dexteræ mutatio celsi, sicque vir Dei salus effectus est rei, solo remoto furto absoluit, & conscio facti culpam pepercit, iniuncto ne peccaret abire præcepit. Fuit itaque furtũ dum latuit hostis auctori suo, in propatulo fusum correctio criminosi terminúsque per acti mali sic quoque reus alter ex altero factus in sua satisfactione remissionem promeruit, & sui correctoris meritum dilatauit, multis in exemplum deinceps profuturus.

De Transitu eiusdem Sancti Siffredi Episcopi.

SIcut inde notando impossibile omninò probatur omnipotentis Dei posse magnalia comprehendi cùm nullius meditatio sensum ei penetrare quiuerit, haud secus reor cuiuspiam argumentum, cœlitùs insperata posse virorum Dei corda rimari, quia multiplicia sunt quæ ab illis occultè gerunt, quorum ipsi sunt conscij, & quibus est cordi suam in supremis locare conuersationem, nec quicquam dignantur iniare mundanum quam quæ humana nanscisci facillimè queant. Nos verò quia pauca de pluribus vtcumque digesta vobis intimasse possibile fuit, in vita sancti Siffredi Pontificis, qualiter relictis corruptibilibus sit adeptus æterna, indiguus necessariorum stilus depingere promit. Cùm iam igitur veneranda canicies annosam gereret temporum metam hac albentes sancti vertices canos, superni palatij curialibus desiderij immensitate, & toto nisu satageret vestitis in albis, nihilq; per omnia probatæ actionis impedimẽta fassescet experiri posse pullis fuscari inimicalibus regnis; præuentus gratuitè Dei domo benedictionis spirituali reuolutione suam de mundo vocationem percepit, qua & internus remunerator iustis competentem studiis, repositam seruando mercedem suum militem munerare: milésque diurni meritum laboris denarium sumpturus absque murmure possidet diuinitùs notum coactis in vnum vtriusque condictionis fidelium cæteruis sui exitus diem cunctis audiẽtibus pandit. Indicẽs eis, iusto per abruta mundi debere progredi calle, præuidẽdum stadio cursum, in iustitia discretionem, in creditis custodiam, in correptione censuram, in disciplina

modum, in aduersis gratias, in prosperis timorem, in impensis charitatem, in augmento largitionem, in motione soliditatem, in excessibus solicitudinem cauendam: spem bonorum in mente seruandam, nec posse perire meritum rependendum. Hac pij opinionis gregi fidelis, exhortatione suspensus erupit in lachrymas, & alium quisque in fletu supergredi certa alterna, in commune dispendium quærela huiusmodi clamore suspensi vociferabantur, ecce pater tuum virtutum studiis præmunitum ab ipsum infantiæ incrementis immaculatum transitum hactenùs præsignasti: nec diutiùs tua, nostris calamitatibus necessaria, vt apparet fruemur præsentia. Memento pusillorum gregum fidei ductoris indigorum, & quos solidioris pascuæ pinguibus apparatibus alendo fouisti, non incautos deseras inimicorum iaculis vulnerari: non quibus vitalium seminum grana seuisti sinas interseri Zizania, sed abige luporum rictus in simplices greges hiantes, præuide tranquillos sinus auidus propagator, para relictis tuæ quam percipies à pio domino requiessionis portum, arce rabiem truculentam infestissimi peruasoris, compesce quietorum per innumeros meandros cordium agitatores suarum munimine orationum, vt quos omnis deuotionis diligenti cura nutritos ad catholicæ matris gremiũ humero baiulo prouexisti, & ad beatorum prouehas gaudia premiorum, certus de propria, esto sollicitus de nostra, obtentu pio nobis requie præparãda, habemus enim certæ spei confidẽtiam sanam, si tuæ sit curæ paternitati, quod non prorsus frustrabimur tibi repositis delitiis sempiternis expedies iter tuum liber proficisci paratus nobis nunc vsque curam adhibitam profectus precamur impende, corpore debitum factum soluente immortalis quod oramus spiritus nobis poterit obtinere, his aliisque querimoniis motus Dei sacerdos Siffredus circumstanti familiæ prout potuit ait. Saluator, mi fratres qui pro peccatoribus descendit de cœlis ipse vos eruet de formidolosis laqueis inimicorum, non vos illorum minæ terreant, non vos fraudes decipiant, sed memẽtote monitorum meorum, vt vos in die tremendi iudicij in filios habeam, meque patrem possideatis, vt vos Deo repræsentare valeam. Honoris Ecclesiarum reminiscimini, pauperum curam agite, quodque vidistis me patrem facientem, vos imitando filij facite, feritatem prouincialium deponite, gentium in munditias execramini idolorum culturas abiicite, his nec non & aliis exhortationibus admonens omnes sumpto viatico, viam expetiit humanè conditionis sanctum Domino spiritum commendans, quinto Cal. Decembris. Hoc viso circumstantium multitudo, sua quisque damna deplorans, dum in parando quæ competerent exequiis deffunctorum animos affectarent, tanta mox fragantia locum illum occupauit, vt omnes mira suauitate, miráque dulcedine replerentur, & oblitis quæ mentes lamentis obsederant in solam conceptam dulcedinem rapiuntur, & sedato dolore diffuso odore de sancti sepultura summa peragitur cura, sepultus est in basilica quam ipse construxit in nomine sanctæ Trinitatis, vbi beneficia eius exuberant vsque in hodiernum diem, Regnante domino nostro Iesu, Christo cui cum Deo patre & spiritu sancto est omnis honor & gloria laus virtus potestas & imperiũ per immortalia sæcula sæculorum. *Amen.*

Translatio corporis sancti Siffredi Episcopi à vendaco Carpentoratum, ex manuscriptis Ecclesiæ Carpentoratensis desumpta, quæ Celebratur dominica tertia post pascha.

POst decessum inclitæ recordationis beatissimi patris Sifferdi, multorũ annorum curriculis euolutis fama interim crebrescente vbique de clarissimis mira

mis miraculorum insigniis quæ virtute diuina de sacri corporis pulueribus pullulabant ad sepulchri locum quacumque infirmitate detentæ innumerabiles turbæ languentium confluxere quæ solita sospitate recepta in Iubilo diuinæ laudis redeuntes ad propria, Deum in sancto suo mirabilem dignis honoribus extollebant. Placuit itaque illi qui vbi vult, spirat spiritum, & secundum beneplacitum incomprehẽsibilis prouidentiæ suæ omnium sapientissimus ordinator existit vt suæ aliquando inspiraret Ecclesiæ eiúsque ministris, & filiis locum eligere aptiorem, vbi beatissimi corporis pulueres custodiri ampliori religione à fidelibus colerentur, vnde, nec casu, nec fortuitò, sed nutu diuino sicut perhibet antiquorum fama celebrior contigisse putatur, vt fœliciorem arcam, quæ arcam in se contineret secretorum corpus videlicet beatissimi patris, quo tãquam organo ad omne opus bonum Spiritus sanctus est vsus, & sanctę Trinitatis basilica sepulchro effosso fures nocturni tolerent & de Vendacensi vrbe ad amnem quæ lateri adiacet Carpentorati oppidi deportaret vbi diuinitus corporali cœcitate perculsi, vlterius progredi non valentes ab incolis loci per vias & in vna cernuntur, & inueniuntur quodam vago & incerto circuitu aberrantes, qui continuò capti intelligentes per diuinam potentiam quod rem fecissent illicitam redargutos, & quod thesaurum inestimabilem ausu nefario contingere præsumpsissent sui latrocinij crimen prodere & cõfiteri publicè diuino iudicio sunt cõpulsi quo percepto per loci clerum & populum sacratissimo corpore tãquam ab iniustis & violentis possessoribus irreuerenter accepto atque in hac sua Ecclesia cum gaudio & diuinis laudibus collocato. Ipsi sacrilegi non immerito pœnitentes per merita S. cunis rapuerant & asportabant reliquias oculorum suorum lumẽ solitum receperunt: cum autem locus ipse pridem nuncupatus vocabulo censeretur fœlici deinde commutatione sortitus est, & possidet nomen vrbis quæ reuectà corporis inibi trãslatione facta, effecta est famosior & nobilior non tam episcopali honore claret quam & mirabilium emicat coruscatione signorum, & ex tunc vrbs Vandacensis ciuitas esse desinit, & priscorum fulgore miraculorum pollere cessauit nimirum signis tam claris támque pellucidis corpus illustre solita & nulla maiora miracula sunt secuta, decuit enim vt translatis miraculis connumeratis corporis venerandi transferretur etiam pontificij principatus, & vbi corpus existeret illuc congregarentur & aquilæ, & virtus & honos superni numinis, & nunc & in perpetuum inibi refulgeret. Sic itaque in propatulo claruit veritatis testimonium per opera clariora, sic effulsit lumen in tenebris vt quasi ad solemnes epulas inuitati vndique circumferrentur ægroti, & ad sanandam infirmitatem virtus quasi de viuis pulueribus emanaret, ô quam magnificè, probant ossa fœlicem illius animam præpotentem esse in Domino quæ corpus in terris mortuum sic æternè viuere facit in tam admirabili virtute quod jam fluxerunt anni plurimi, nec beneficia defecerunt, sed cursu & ordine continuato vsque nunc validiùs perseuerant.

Fures corpus S. Suffredi effodiunt. Cœcitate percutiuntur.

Defertur Carpentoratum. Visum recipiunt fures.

Annotatio Vinc. Saler.

Porrò eius sacra busta per quam honorificè recondita habentur in præfata ciuitate Carpentoratensi & in Ecclesia cathedrali in sacrario nempe ossa sacri verticis Siffredi in statua argentea inaurata & ornata à pectore sursum in habitu pontificali includuntur, reliquæ exuuiæ corporis in perpulchra arca argentea mirè adornata & incisa magnificè summa cleri & populi deuotione custodiuntur, vti ipsi vidimus.

Digitized by Google

DE SANCTO SIFFREDO CARPENTORA-
tensi & monacho Lerinensi carmen Reuerendi Patris.
Domini Dionisij Faucherij monachi
Lerinensis.

Siffredus hoc die graui,
Vinclo solutus corporis.
Cœlum petiuit præpotens
Victor subactis hostibus.
Lerina longè à turbidi
Curis remota sæculi,
Primis sub annis strenuum
Hunc educauit præsulem.
Hic innocenter vixerat,
Monasticæ legis feruens
Ceruice subdita iugum
Et moribus probis micans.
Intemperata viscera
Ieiuniis frequentibus
Et languidorum sensuum
Motus rebelles arcuit,
Vigil pias noctu preces
Fundebat ore cernuo,
Apto quietis tempore
Casto fruens silentio.
Antistes hinc votis pia
Plebis petentis accitus
Sumptis coactus infulis
Ecclesia præponitur.
Miraculis hinc claruit,
Morbos repellens corporum,
Sanctaq; legis pabulo
Mentes pudicas nutriens.
Laruas fugabat dæmonum
Languentium de corpore
A corde fœdas sedulus
Sordes lauabat criminum.
Eius prece & fletu pio,
Is qui iacebat mortuus
Amicus ad vitam redit
Necis solutis nexibus,
Siffrede supplicum preces,
Clemens rogamus percipe,
Christi fauorem prosperum,
Sensu grauatis impetres.
Honor potestas gloria.
Patri sit atque filio,
Simúlque sancto flamini
In sempiterna sæcula. Amen.

Item hymni in honorem S.Suffredi Episcopi ex manuscr. Ecclesiæ Carpentoratensis. Ad vesperas.

Pangat omnis orbis Deo,
Plebs fidelis concinat
Psallat hymnum laus sonora,
Concrepando cantica,
Quo resultans clerus cunctus
Festa dat solemnia.
Nunc Episcopi Siffredi,
Dies festus agitur,
Quo relicto peplo carnis
Ad polum assumitur,
Vbi laudat regem regum
Ac corona comitur.
Nos in hoc cosmo manentes.
Laudum demus carmina,
Quæ decantant in Excelsis.
Angelorum agmina,
Quorum meritis non simus
Habere solemnia.
His coniunctus Deo charus
Siffredus Episcopus,
Cum quibus exultat semper,
Vt cum sanctis omnibus
Cuius meritis muniri
Nos omnes confidimus.
Te Siffrede deprecamur,
Ores vt pro famulis.
Specialius pro nobis
Hinc pro cunctis populis,
Quibus pastor exstitisti
Pius exorabilis.
Gloria sit Deo patri
At à quo salus omnium,
Simul Christo regi nostro
Decus & imperium,
Atque spiritui sancto
Per æterna sæcula. Amen.

Ad Laudes

Digitized by Google

Ad Laudes hymnus.

IAm venit festum celebrandum orbi
Præsulis nostri meritis beati
Atque præclari pietate dulci
Patris amandi.
Cuius in festo iubilemus omnes
Duplici voto dominum precantes,
Vt simul nosmet benedicat omnes
More paterno.
Quemque signorum meritis decorum
Nominis cuncto viguisse mundo,
Quique defunctum reuehit saluti
Sospite vita.
Plura virtutum precibus peregit,
Nullus ex illo vacuus rediuit
Poscitus cunctis maculas deleuit,
Causa salutis.
Ipse pro nobis dominum precetur,
Quem fide scimus placuisse Christo
Cuius obtentu retinet supernum
Munere regnum.
Ad precum votum famulorum iusta,
Præsul intentus scelerum piator,
Et quod ad culpam facinus patrarunt
Pelle luendum.
Te Deus noster, petimus rogantes,
Nos vt extorres facias piaclo,
Et gregem pastor proprium reducas
Ad paradisum.
Gloriam patri domino canamus,
Gloriam Christo resonemus omnes,
Cum quibus regnat Deus atque compar
Spiritus almus. Amen.

VITA BEATI ANTONII CYRI MONACHI Lerinensis à Magno Fœlice Ennodio Episcopo Ticinensi descripta. Floruit circa annos domini 488.

PRÆFACIO.

VT prælianses adsurgunt bucinis, vt Equorum celeritas ad potiorem cursum ferrata calce prouocatur. Ita dum Maiorum virtus sollicitat ingenia nouella cõfortat. Qui cana exercitia, & veterum gesta relegit, ad disciplinarum frugem propositis laudum præmiis inardescit. Imago precedentis gloriæ, vt ad posteros veniat, linguarum catena retinetur. Non licet per ætates perire, si quid lectio serenis actibus amica susceperit. Itaque eloquentia diuturnitas mortalis naturæ sine congressionis periculo vincit angustiam, per quam optimorum conuersatio ipsis decidentibus, nescit occasum. Restituetur quidem corpus origini, & destinatus à superis spiritus ad proprium recurrit auctorem. Quorum tamen probitas libris mandata fuerit, eorum vitalis est obitus. Dicat forsitan interpres austerior, abiurat prædicationis dulcedinem perfuncta mens sæculo, & carnis vinculis absolutus non desiderat quæ inter incerta mundi gessit agnosci. Sed illos humanus carcer sine libertatis dispendio refudit opifici. Dum inter polluta gradiens nitorem suum anima Deo nostro intenta geminauit, & per mandatorum cœlestium lineas lenocinantem huius lucis, non sensit errorem. Nobis verò ista reuiuiscant, nobis pro futura seruentur. Quib. si ab studio deest sectari meliora. De illorum qui facem conuersationis suæ præferunt venire debet exemplo. Tu autem venerabilis Abbas Leonti *qui id operis iniunxisti adiuua oratione titubantem, & ciuitatem stili sanctarum precum imbre locupleta. Facies enim, vt confido meritis precipuum, quod aggredi me ipse iussisti, pronum est beatitudini tuæ ieiunam eloquentiam fecundis innocentiæ ferculis ampliare. Credite mihi vos respiciet extorta aut culpa aut genus dictionis. Cuius nisi substantiam religiosa auctoritate firmaueris, videbitur iudicij tui clauda fides delegisse minus idoneum, cui venerandi laboris prouinciam commisisti.*

INCIPIT DESCRIPTIO VITAE BEATISSIMI ANTONIJ MONACHI LERINENSIS.

IGitur B. Antonij narraturus insignia, primùm sancti spiritus mihi maiestas inuocanda est, vt qui illum rebus diuitem fecit, me in his explicandis per linguæ fræna moderetur, & labiorũ sordes prophetici carbonis diluere maturet incendio, ne conscientiæ nebulis lucem conuersationis illius, aut amplissimis pauperem faciam laudibus, aut infantia arcente deuenustem. Benedicitur indiuisa Trinitas Deus noster qui seruum suum Antonium tanta virtutum dote sublimen circa Danubij fluminis ripas in ciuitate Valeria Secődino patre lucis huius ianuã iussit intrare. Qui quamuis de splendore natalium conscientiæ iubar hauserit, tamen fulgorẽ stirpis præcipuè morum radiis obumbrauit. Vincẽs decorem sanguinis ingenij claritate. Coruscantem germinis sui lampadem actuum serenitate trãscendit, & factus est victor stemmatis sui per quod vniuersos nascendo superauit. Qui dum adhuc de Matris penderet vberibus, quem præsciuit Dei gratia, non reliquit, nec passa est in opem fauoris existere dispensatio cœlestis, quã remunerãdis plenum studiis approbauit. Qui ne sensim instituta propositi per parentũ blandimenta frangeret, annorum fermè octo genitoris tutela nudatus est. Mox tamẽ illustrissimũ virum Seuerinum ignara fuci ætas deuolauit, qui dum eum mulceret osculis, futura in puero bona, quasi transacta relegebat. Fuit enim cuius meritis nihil est absconditum. Ille hunc sibi futurum participem pia vbique voce prædicabat. Credo vt incipientis tyrocinia spes annunciata solidaret. Sed postquã B. vir humanis rebus exemptus est, Cőstantij Antistitis ea tempestate florentissimi iunctus obsequiis gloriosis operibus vitæ rudimenta dedicauit qui eũ inter Ecclesiasticos exceptores, cœlestẽ militiam iussit ordiri. Erat enim venerabilis sacerdos, Antonij nostri Patruus. Sed nunquã ille magisterij rigorem consanguinitatis lege molliuit, nec fecit securum de necessitudine discipulum non timere, cui gratiã doctoris, nisi censura non præstitit. Tantus fuit circa sectatorẽ diligentiæ modus, quantum iudicia contulerunt meritum suũ in facie monitoris, agnouitq; peccatorũ cõsummatio, Pãnoniis mirabatur excidiũ, iam succisa radice substãtiæ regionis illius status in pronum deflexerat. Per incursus enim variarum gentiũ quotidiana gladiorũ seges messem nobilitatis absciderat, & fœcundas humani germinis terras, ita populante desolabat. Iam Franci, Heruli, Saxones, multiplices crudelitatũ species belluarũ more peragebant. Quæ nationũ diuersitas superstitiosis mãcipata culturis, Deos suos humana credebat cede mulceri, nec vnquã propitia se habere numina nisi cuncta æqualiũ cruore placassent cessare confidebant iram cœlicolũ innocentis effusione sanguinis. Qui vt in gratiã redirent cum superis suis propinquorũ consueuerant mortes offerre. Quoscũque tamen religiosi titulus declarabat officij, eos quasi sereniores hostias immolabãt, æstimãtes quod piorũ iugulis diuinitatis cessaret indignatio, & fieret materię gratię locus offensè, inter quas tẽporum procellas Cőstãtius Pőtifex, ne quid in mũdo haberet subsidij, terra hospitibus deputata, humana lege liberatus est. Post cuius resolutionẽ Ant. nostrũ famuli ad Italię partes quibus cœlitus fuerat deputat⁹ Christo duce perducũt. Principe loco Tellinę vallis, quę id sortita est vocabuli limẽ ingreditur. Quã montiũ ex vtroq; latere brachiis fabricata naturæ

Patria & parentes S. Antonij.

Fit discipulus S. Seuerini Abbatis.

naturę ditat amœnitas & de verticibus fœcūdis amniū plebe locupletat vber solū. Quod auaris respondet iuxta desideria immoderata cultoribus. Non tamen ita aristis prægrauidum aut dotatum pascuis, aut arbustis compositum, aut fluminibus lætum, vt non plus superuenientis personæ gratia præstaret, quam ipsius originis variata & distincta formositas, illic Mario presbytero qui spiritibus immūdis dominabatur adiunctus est, quia hæc est rerum conditio, vt noui hominis mores, diuulget inuenta sodalitas, & qui ignoratur per originem similium clarescat affectu. Deprehenditur mens secreta per socios, & cui non licet ad liquidum superueniētis exstimare conscientiam, conceditur vt de suis deprehendat externos. Nam cum eum beatus Marius illis oculis quibus mentes videntur inspiceret & interioris decorem hominis abscōditis percantaretur obutibus, voluit eum clericorum sociare collegio, & inter Ecclesiasticos cœtus pręstantem meritis dedicare personam: sed fugit honorem velut veneni poculum, qui semper potentiam credidit subiacere, & seruire patienter prætulit regali dominatui, ne tamen diu humanè conuersationis mixtus illecebris societatem contagionis hauriret. Elegit secessum haud procul à beati martyris fidelis sepulchro. *Vbi larius*, ionij marmoris minas deponit quando ne euagetur longius obiectis ripis resistunt fręna telluris, illic inserto nubibus vertice mons coruscat, qui sublimitate sua vincit aspectum. Sed quam superbus est magnitudine, tam difficilis ascensu, nā nullis ante monachorum nostrorū patuit gressibus, nec prærupta saxorum humani generis admisit formidine repugnante vestigium, in præcisis cautibus tuta feris longum præbuit nullo exterrente cubilia eo bestiis blandior, quo terribilius agricolarum minatur excursui. In hoc Dei famulus sedem delegit, in quo sola fuit placēdi causa, quia nequaquā lenocinobatur aspectibus. Nihil secum amplius nisi parum leguminis & ligonem quo terram sollicitaret de mundi beneficiis assumens, dedicauit callem subiecta asperitate nescitum iuga illa indomitam naturæ legem Antonio congrediente perdiderunt, reserata itinera post ingressum eius patuēre cupientibus. Inuenit illic tamen duos senes, quos iam ita inter lustra belluarum habitatio longa miscuerat, vt nihil de illis mundo fama nuntiaret. Quorum vitam scientiamque plenè videor elocutus cùm expetitam prodit timore habitationem sine nube vulgaui. Breui post horum vnus assumptus est terreni carceris mole deposita ęthercam valetudinem fœlix anima resumpsit: nam absolutionis eius tempore columna ignea beati Antonij oculis ingesta est ad cœlum vsque pertingens. Credo vt venerabilis viri fides, & ardor ille vitiorum decoctor typico monstraretur incendio. Tunc dum ibi Dei cultor tota disciplinis cœlestibus viriū suarum vela laxaret, & per sinus animæ corporisque extridentia paleas flabra susciperet, cuius vigilias, ieiunia, lectionis assiduitatem, iure replicarem: ni haberem digniora memoratu. Nunquam ille cibum sumpsit, nisi fatiscente corpusculo. Numquam nisi exemptis officij manus sollicitudinem quiete laxauit. Sed quid retexam quę perfectionis habuerit instrumenta perfectus? aut per quos gradus ad celsa conscenderit: quem liquidò declaratum est obtinere sublimia: sciuit ille sic per labores varios disciplinarum lineamenta sectari: vt numquam assumeret arrogantiam de labore, & cum omnia essent digna pręconiis quæ gerebat dispendium virtutis credidit fuisse laudatum, sic totum de eius actibus opinionis luce radiabat, vt nihil præberetur ostentui. Preminebat censura mentis in corpore & iracundiam quam contra culpas anima eius susceperat, facies infucata pingebat, videres aduersus flagitia mundana

In regione Asia.

Mira abstinētia & exercitiū antiquorū monachorum.

Digitized by Google

toruos oculos, & indefessa contra sæculi blanditias Christi militem bella tractare. Quãdo illa imago statum suum resoluit in risum? & ab ordinis proprij rigore lætitiæ debilitate confracta est? Interea dum velut obsignatum Monachi in vniuersis implet officium. Vir quidam quem sponsæ suæ amor in facinus impulerat, & ad effusionem humani sanguinis affectu, & indignatione prouocarat. Dum conscientiam se credit fugere mutatione terrarum, & in aliis prouinciæ partibus innocentiam reperiri quam furore duce perdiderat. Velatum simplicitate ad secreta heremi portauit homicidam putans in Dei obsequio constitutis de actibus suis pręter effigiem nil patere, artifici humilem simulauit obtutu, & per dolosi commenta consilij, fabricata subiectione compositus, cautioribus scelerum sordes texit obstaculis. Difficile est præter Dominũ deprehendere quidquid obsequendi argumentis inuoluitur prouidè flagitium celat abiectio, rarò in lucem erumpunt crimina, quæ auctor obtemperandi scierit fuco sepelire: protinus tamen affuit ille index cõsuetus, & latentis secreta conscientiæ diuinæ vocis claue reserauit. In his sermonibus adortus Antonium, quando eum plus quam homo possit docuit agnouisse, illum denudans qui crasso indumento latronem tegebat, caue inquiens ne tanti criminis reum sancto velis miscere collegio, nec lupum ouibus, agnis viperam negligens æstimator adiungas, iste animam Dei manibus concessam per elisi fragmenta gutturis effugauit, & interno fratre furore constricti, vitam è sedibus suis dum infert faucibus vincla dissoluit, hunc debitum exitium sequitur, nec à iugo supplicij erit alienus, qui humano sanguini non pepercit, misericordia est circa facinorosos seruata districtio. Ergo sopori terminum ponens, mandatorum cœlestium hostem depelle, ne candida conuersatio tecum habitantium fusca superuenientis contagione violetur: illicò diuinis obsecutus imperiis hominem vocat mentientem conuincit, feriato ore male conscij omnia eius gesta persequitur. Expauit deprehensus, cum flagitia sua recenseri videret ab homine quæ sine teste humani generis commiserat, viaticum poposcit, fugam tremens apparauit, continuò tamen pedissequa reum vltio comprehendit, & expiatum scelus patratoris morte nuntiauit. Ita sermo iusti viribus carere non potuit, interea sanctus vir per regiones finitimas insidiatricis famæ linguis innotuit, quæ ne pareret, de celebritate iactantiam ante prouisa sunt remedia quam morbus adolesceret. Qui enim grandęuus aut debilis duce diligentia non itineris illius transmeabat abrupta. Cum dantibus valetudinem desideriis etiam egritudines corpora non tenerent, Hac perterritus frequentia ad secretiora heremi beatus Antonius credidit euolandum, ne singulorum deuotio inamabilis arrogantiæ mater existeret & de multiformi gratia rigidioris propositi ruina nasceretur. Mox tamen secessus quem pendula rupes commendabat electus est, in quo annis plurimis solus, & verè monachus vitam sine humani generis consorte transegit, dabat feras pro sodalibus montana solitudo. Mugitus vrsi aliarumque belluarum minax immurmuratio pro blandæ confabulationis communione ponebatur. Denique ea tempestate vrsus petulantior gloriæ plus daturus, caules ipsius puberibus foliis lætiores, & quadam Domino hilaritate gestientes immani ingrediens contritione vastauit ita, vt nusquam de simplici fruge spes residua linqueretur, quem ille baculo multatum districtius abire pręcipiens testem virtutis suæ, & nuntium passionis ad alias ire bestias mox coëgit: vt impleretur Domini fidelis pollicitatio quæ sectatoribus suis totius veneni, & omnium ferarum promisit obsequium. Rursus tamen gradienti ei per

Vana simulatio.

Non diu latet hypocrisis id est, testis cõscientia.

Antonius verè monachus quia solus.

Digitized by Google

per destinatum callem ragiens se fera suggessit, quam ille sola iussione turbatam, iter fecit aperire, & occupata viæ claustra deserere, sed ecce iterum alis pernicibus per proditionis suæ ordinem Dei seruum in quo loci degeret fama vulgauit, aliud de ipso pro sententiarum varietate diuersis opinantibus: tunc liquidò patuit per occursus multiplices nihil obstare cupientib. planari ardua, solidari scissa, pendentia non timere. Sed potioribus insidiis ne per arrogantiam hostis subriperet fortiori cõsilio manus opposuit ne iam grãdęuus perderet quod inter tirocinia virtute seruasset, acrius enim circa robustos diaboli certamẽ est & maioribus copiis illos aggreditur, qui cõflictus eius experti, ruboris sudore domuerũt vniuersa tamen secũ ipse pertractans, breui animũ suum allocutione firmauit. Quid agimus mens adhuc mundani oneris fasce depressà, quã nondũ ad auctorẽ suum corporeus carcer euomuit? non tibi certa est de perfectione fiducia dum adhuc includeris fragilitate carnali, periculis plena sunt quæ videntur esse tutissima, lenocinia hostis tui intelligis. Dum vniuersorum voce laudaris, vide quãtis labores insidiis: abscondità, esse non licet, quod adimus, latebrã nostrã persecutio manifestat hostilis Sanctorum petamus exercitum, & illam Lerinensis Insulæ cohortem irriguo inquiramus ardore, quem solùm hactenus pulsauit aduersarius timebit inter inimicam sibi multitudinem constitutũ, instructa præliis acies illa semper inuigilat, & variis perfossum ictibus abigit infestantem. Quot bella illis diabolus intulit numerant tot triumphos, non metuũt quotiens adesse Satan ãut dimicãtes acuant classico fuerit stridẽte nuntiatum, semper eruditos, & fortes reddidit quotidiana decertatio: Quomodo prolixior pax, solutos. His dictis dimissam fratribus cellulam, quos ibidem prædicti amor cõgregauerat, apud Lerinum improuisus apparuit, nũtiauit virũ insignium meritorũ, facies ieiunij pallore decorata. Nam dum secreti nitorem hominis splendidissima macies indicaret, non defuit actuũ eius præco cõsuetus immaculatã cõuersationis ipsius speciẽ, sub verborũ abundãtia, & elationis vbertate describens, mixtus grãdeuis, & præcipuis gestorũ suorũ lampadẽ, non minori intelligit igni rutilare, meritus est fomitis sui lucem, dum vidit alieni quasi inter ornamẽta cœli, & sidera pleno fulgore micantia superuenientis astri claritudo societur, certãt sine inuidia geminare radios, & per augmẽta luminibus speciem superare nouitatis, alia prolixiori crine facẽ suã stella cõmendat, alia puriore vnã ditat potior flamma, nobilitat alterã per spatia nocturna sincerior. Sic Antoniũ nostrũ per vniuersas locorũ mutationes à Christo veniẽs disciplina comitata est, prouidit tamẽ ne cui in illa nutrice sanctorũ Insula, cũ præstaret meritis, præferri videretur honoribus, sciens in humilitatis radice plantatum, ad cẽtenos fructus adsurgere. Blandus iuuenibus, grauis maturis, doctus peritis, submissus existendo simplicibus totã illã dominici gregis legionẽ distinctam actu, variatã gẽtibus, quasi vnam animã in sua affectione collegit, ibi biennio se ipso potior mundi istius sarcinam deponens victor insidiarũ, quas antiqui serpentis parat astutia. Diem nostrũ, & lucẽ præsentis sæculi perpetui luminis adeptione commutauit. Taceo qualiter vitam ipsius mortis claritudo signauerit ne vniuersa dicerent non tam veritatem narrasse, quam prædicti laudibus, videar immoratus veluti si quis consitum lucũ frondium dẽsitate repperit, ex quo coronã ferro stringẽre subripiẽs, geniũ siluæ dum præsumit parua non amouet. Melioribus equidem de Antonij nostri factis, quæ stilo attigi narranda seruaui, vincat forte eloquentiæ flumine, nemo me circa illum superabit affectu, habeat qui sequutus fuerit de peritiæ messe iactantiam, mihi

Ecce quam accuratè declinanda est laus humana.

Ingens commendatio Insulæ Lerinensis Monachorũmque priscorum.

Maximum præconiũ Lerinæ Insulæ.

S. Anthonius suum claudit diem Lerini.

Digitized by Google

gratiam beati hominis nemo præripiet, quia ad explicanda eius bona primus accessi.

Annotatio Vinc. Saler.

Fuit iste S. Antonius discipulus S. Seuerini Abbatis, cuius celebrat Eccleclesia diem natalem sexto idus Ianuarij, vt habetur in martyrologio romano in hęc verba. Eodem die apud Noricos sancti Seuerini Abbatis, qui apud eam gentem Euangelium propagauit, & Noricorum dictus est Apostolus, eius corpus ad Lucullanum propè Neapolim diuinitùs delatum, inde postea ad Monasterium sancti Seuerini trăslatum est. Obiit iste sanctus Seuerinus temporibus Odoacri regis Italiæ circa annum domini 482. quo tempore florebăt nouellæ plantationes diui Seuerini, nempè Eugipius qui eius scripsit vitam, & Antonius noster postea Lerinensis monachus, vt meminit Baronius in suis annalibus Ecclesiasticis tomo sexto, anno Christi 488. fœlicis Papæ sexto, Zenonis Imperatoris & Odacri regis temporibus in hæc verba.

Baronius. *At verò non simul cum Seuerino præclaræ eius Virtutes extinctæ sunt, nam & illæ eum Deus auxit benedictione vt locupletem sanctorum morum hereditatem veluti testamento relictam transmiserit in discipulos quos egregia enituisse sanctitate non solŭ quæ vnus ex illis Eugipius scribit ostendunt, sed & Ennedius Ticinencis huius temporis scriptor celeberrimus docet: scripsit enim iste vitam sancti Antonij eiusdem sancti Seuerini discipuli: fuerat hic nepos æquè sanctissimi viri Constantij Lauriacensis Episcopi, cuius meminit pariter Eugipius in vita ipsius sancti Seuerini: quomodo autem idem Antonius post obitum Seuerini è patria exire coactus pluribus annis vnà cum discipulis, quos collegit, vitam exercuit heremiticam, in qua mirifica resplenduit sanctitate dono prophetiæ, clarus atque moriculis: at quomodo fugiens humanas laudes demùm inde recesserit atque vbi aliæ plures elucerent accensæ lucernæ, nec solus ipse verè lucerna ardens elucens intuentium pateret aspectui in Lerinense Monasterium se contulit & sancto ibi fine quieuerit idem Ennodius pluribus narrat asseruari. Hactenus clarum miraculis eius venerădum corpus in Ecclesia eiusdem cœnobij Lerinensis accepimus, solemnique ritu annis singulis eius diem natalem à Monachis sancti Benedicti illic agentibus peragi certa relatione comperimus. Sed de his modo satis.* Hæc Baronius.

Monachi Lerinĕses lucernæ accensæ.

Cœptum est autem festiuitatis eius solemnia in præfato Monasterio Lerinense peragi annis singulis anno dominicæ incarnationis 98. supra millesimum quingentesimum quo nobis procurantibus indultum capituli generalis nostri ordinis Cassinensis Prataleæ celebrati benignè accepimus, sub nota duplicis officij nostro scribendi calendario & quotannis eius diem festum, celebri memoria recolendi. Nam antea nulla documenta etsi quæque perantiqua vigilanti studio perlustrauimus adinuenire quiuimus: Imo nec quod idem sanctus Antonius vel alius huius nominis aliquando egerit in Lerinna, inquam, nostrum compertum erat, vti ex Cathalogo sanctorum Lerinensium tam impresso Parisiis quam manuscripto vetusto lucidè constat, vbi nulla prorsus ipsius Antonij habetur nota. Contigit autem superioribus annis scilicet millesimo quingentesimo nonagesimo primo, nos pro causa non minima Abbatiæ dicti Monasterij vrbem contendere & præ cæteris nobis summæ fuit curæ vitam præfati beatissimi nostri Antonij (iam eius notitiam in bibliotheca Vaticana didiceram) à sancto Ennodio Ticinensi Episcopo sincerè descriptam & sacræ bibliothecæ Vaticanæ manuscripto

Digitized by Google

scripto codice fideliter transcribi facere nobiscúmque Lerinnam pro magnó munere inferre. Túncque primo Epitaphium in marmore insculptum præ foribus capellæ sanctæ crucis infra turrim dicti monasterij clarè patuit, sic enim se habet. *Hæc est capella sanctæ crucis, quæ appellatur Sancta sanctorum propter reconditas inibi reliquias sanctorū, videlicet Honorati, Caprasij, Venantij, Aygulphi martyris, Antonij & plurimorum aliorum sanctorum.* Nam prius creditum est inscriptum monimentum de illius Archimandritæ Aegyptij magni Antonij parte lipsanorum aliqua verba facere: verumtamen de nostro sancto Antonio Cyro confessore cuius corpus inibi requiescit loquitur. Cuius solemne officium (cum infra octauam natalis Domini ipsa die sanctorum innocentium cadat) à patribus Lerinensibus prima feria non impedita post festum & infra octauam Epiphaniæ recensetur.

De sanctis Lerinensibus, quorum certus natalis dies non præscribitur.

Vinc. Saler. pio Lectori.

IAm depositio Chronologiæ Lerinensis heremi per menses vt commoditati consultum foret & martyrologio calendarióque acta responderent auspice Deo, ad anni circuli limen deuenit in qua vita sanctorum Lerinensium quotquot ad manus habere potuimus summa diligentia improbóque labore nullis parcendo expensis hic tibi apponere curauimus, vt quales, quātosque sanctitatis, doctrinæve. Olim illa nutrix sanctorum terra Lerinensis protulerit fructus, ex his exilibus metiri valeas, non enim tot ille fatalis Troianus equus viros fudit martiales, quot insula parua misit ad astra viros, quos si dinumerare tentem tempus inane teram, & vt ait propheta, *si dinumerabo eos, super arenam multiplicabuntur:* soli enim Deo sunt cogniti & in libro vitæ ascripti, ex his autem quos prisca deuotio in suis annalibus & tabulis scriptos ad posteros transmisit horum memorias & gesta in scriniis, bibliothecis & cartophilaciis Ecclesiarum & cœnobiorum diuersorum vndique perquisita & nacta in vnum hic compegimus. At (quod valde dolemus) non singulorum in illo vetusto cathalogo Lerinensi notati habentur res gestas adinuenire datum est. Sed neque diem certum excessus eorum ex hac lachrimarum valle nec notam aliquam temporis quo hunc suo sanctitatis & doctrinæ exemplo ornarunt mundum: vnde illorum nuda nomina sola nobis cognita recensemus ne eos silentio præteriisse videamur profundo, sunt enim hæc eorum nomina ex vetustis tabulis Lerinensibus.

Sanctus Apollinaris, Monachus Lerinensis.
S. Ardemius Abbas Lerini.
S. Ebidobius Abbas Lerini.
S. Euodius Abbas Lerini.
S. Ferriolus Confessor.
S. Vincentius Episcopus Sanctonensis.
Sanctus Maguntius, Episcopus Viennensis.
Sanctus Sedastus, Episcopus Viennensis.
Sanctus Nazarius Episcopus Arelatensis.
Sanctus Polemius, Abbas Lerini.
Sanctus Theodorus, Monachus & Martyr.
Sanctus Thomas Episcopus Tarautaciensis.
Sanctus Concordius Episcopus Arelatensis, cuius Concordij Episcopi & monachi Lerinensis solam inscriptionem hanc sepulchralem è Sarcophago.

Digitized by Google

illius marmoreo existente in Ecclesia diui Honorati Campi Elisij desumptam, quæ talis est.

Integer atque pius, & vita & corpore purus
Æterno hic positus viuit concordius æuo.
Qi teneris primum ministrum fulsit in annis
Post etiam lectus cœlesti lege sacerdos
Triginta & geminos decem vix reddidit annos,
Ann. 50. *Hunc cito sydeream raptum omnipotentis in aulam*
Et mater blanda & fratres in funere quærunt.

Et infra Alpha & Omega Christus & duæ columbæ ramum oliuæ in ore gestantes cuius Concordij & reliquorum nihil amplius habemus, eorum tamen acta suffragiis eorundem ac priorum hominum industria fore speramus, ad laudem factoris vniuersi reperienda. Interim monitum te volumus quod quę sequuntur ad Chronologiæ consummationem iuxta annorum seriem disposita cursum ad finem vsque peragent suum. Bene vale.

SEQVITVR CATHALOGVS ABBATVM Lerinensium, ab anno quintodecimo supra octingentesimum, vsque ad annum millesimum quingentesimum quintum decimum, in quo cœpit congregatio Cassinensis ipsum regere monasterium.

LEotmūdus Abbas sacri monasterij Lerinensis, anno vndecimo Ludouici Imperatoris primi, filius Caroli magni qui cœpit regnare anno Domini. 815. regnauítque ann. 26. De quo Baronius in Annalibus tomo 9. Et de conuentibus habitis Aquisgraui tenebat clauum Abbatiæ sacri aluearij monasterij Insulæ Lerinensis venerabilis vir Leotmundus, quo sanctissimè gubernante sanctam congregationem Lerinensem (cùm omnes ad se bono odore sanctimoniæ attraheret) venerabilis vir Noto Archiepiscopus Arelatensis (de quo etiam Baronius in Annalibus tomo decimo, anno Christi 855.) de consensu & voluntate prædicti Domini Imperatoris & totius cleri ciuitatis fecit commutationem cum illustri viro Leybulpho comite de Ecclesiarum rebus sanctæ Mariæ, sancti Stephani, sancti Genesij in pago Arelatensi & in Insula suburbana ipsius ciuitatis, quæ de vtrisque partibus circundatur à Rhodano flumine, tum de duabus Ecclesiis nempe sancti Andreæ & sancti Vincentij & domibus, campis, pratis & fere innumeris aliis rebus & possessionibus. Et è contra nobilis Leybulfus tradidit præfato Nōtonj omnes res suas proprias & Ecclesias quas habebat in pago Arelatensi in agro argentea domos, campos, terras, curtes & alia penè infinita, quæ nimis longum esset recensere: quæ omnia tanquam vtilia Ecclesiæ idem Ludouicus imperator eodem anno suo rescripto dato tertiò Nonas Ianuarias in Aquisgraui palatio laudauit & confirmauit. Anno verò quinto decimo Imperij præfati Domini Ludouici Illustris Leybulfus & vxor eius Odda sacrosanctæ Dei Ecclesiæ sancti Honorati & sancti Caprasij monasterij Lerinensis quod situm est propè pagum forojuliense vbi & venerabilis Leotmundus Abbas præerat de rebus suis propriis dederunt ea quæ habebant in pago Arelatensi, in Insula quæ est suburbana illi ciuitati quæ illis per commutationis Epistolam & licentiam Domini ac serenissimi Ludouici Imperatoris obuenerant ad proprium, vbi etiam Ecclesiam sanctæ Mariæ, & sancti Honorati, & sancti Vincentij fundauerunt, cedentésque Ecclesias dictæ Insulæ, domos, ædificia, vineas, loca, pa

Noto Archiepiscop. Arelat.

Digitized by Google

ca, pagos, & villas, & alia penè infinita, acta sunt hæc decimo septimo Calendas Aprilis, anno quinto decimo Ludouici imperatoris. Signarunt autem hoc scriptum ipsi donatores Leybulfus & vxor eius Odda, tum dominus Benedictus Archiepiscopus, Noto Archiepiscopus Arelatēsis, Heldebonus Episcopus, & multi alij Ecclesiastici & nobiles sæculares.

Vuarnerius Abbas Lerinensis.

ADministrationem Abbatiæ Lerinensis antè S. Odilonem tenuit. (Et datur coniici) dominus Vuarnerius Abbas, quo potissimùm præfixo tempore fuerit ordinatus quādiùve rexerit, seu quando èviuis desierit nō liquido aliquo monumento liquet: hoc tantum habemus quod sinchronus erat cum Reuerendo domino Almerardo, seu Almeralio Episc. Regiensi, à quo variis donariis & oblationibus sibi & Monasterio Lerin. concessis honoratus fuit.

S. Odilo Abbas Lerinensis.

ANno verò nongentesimo nonagesimo septimo regebat Abbatiam præfatam sanctus Odilo Abbas Cluniacensis & Lerinensis, de quo vide 997. suprà primo Ianuarij, & post sanctum Honoratum.

Amalricus Abbas Lerinensis.

ANno Christi millesimo vigesimo octauo regēteAbbatiā Lerin. Amalrico Abbate dominus Aldebertus gratia diuina Episcopus Antipolitanus benè memor & recordans Ecclesiam S. Michaelis Antipolitanæ vrbis antiquitùs subiectam fuisse sanctæ Ecclesiæ & monasterio Lerinensi, ab eoque substractam inuidorum malignitate & pecuniæ cupiditate motus, non pro terreno lucro neque humana laude, sed Dei timore est ipsius monasterij exaltatione prædictam Ecclesiam S Michaelis cùm omnibus sibi pertinentibus sanctæ Lerinensi Ecclesiæ restituit, & liberè tradidit anno quo supra: decem librarum auri, & centum argenti penè constituta contrauenientibus in futurum. Ipsique Abbati & conuentui circa annos domini millesimum trigesimum Nobilis Belieldis genitrix duorum Antipolitani regni principum è quibus alter præsul (id est Aldebertus Episcopus Antipolitanus) alterque miles, (scilicet Guilliermus Gauceranus) erat, ipsa terroribus gehennæ perculsa memorans, quanti danti dabuntur præmia cum consilio supradictorum filiorum sospes adhuc carne, nimis licèt infirma (vt ipsa aiebat) spiritu, dedit ex iure proprio suo hæreditario sacrosanctis altaribus S. Mariæ & S. Honorati Lerinensis monasterij Abbati quoque & Monachis domum, & terras & pertinentias omnes in territorio Sartophili adiacentes.

1027. *Aldebertus Episcopus Antipolitanus.*

1030.

Sexto nonas Iulij anni millesimi trigesimi tertij, egregia fœmina Adalgalda, & eius filij pro remedio animarū suarum dederunt sacræ Dei Ecclesiæ S. Mariæ, nec nō S. Honorati Insulæ Lerinēsis cœnobij vbi venerabilis Abbas Dominus Amalricus præerat res suas proprias, quæ erāt in pago Regiēsi tam Ecclesias quàm terras & reliqua bona. Ideóq; fecit quidā nomine Francus foroiuliensis tradendo præfato Abbati Ecclesiæ sancti Lamberti secus littus maris foroiulij. 1033.

Currente verò anno trigesimo octauo supra millesimū Reuerendissimus dominus Gācelmus foroiuliensis Episcop. sicuti animo suo placuit cōcedere Deo, vnà cum consilio, consensu omniū Canonicorum suorū & baccalariorum & aliorum quampluriū vtriúsque sexus, qui omnes communi voluntate ipsum Reuerendissimū deprecantes & firmiter rogantes vt aliquid daret domino Deo, quorū deprecationibus & voluptatibus ipse obediens dedit monasterio Lerinensi & domino Abbati Amalrico Monachisque tam præsen-

1038. *Gancelmus Episcopus Foroiuliensis*

tibus quàm futuris in ipso monasterio Deo militantibus quinque Ecclesias cũ omnibus altaribus & pertinẽtiis suis, quæ fundatę sũt in comitatu foroiuliẽsi. Imprecationẽsq; cõtra infringẽtes prędictã donationẽ idẽ pręsul in hęc verba tulit. *Sanè si ego aut quisquã de supradictis personis vel successorib⁹ meis cõtra huius donationis cartulam aliqua fraude tentauerit, aut eam irrũpere voluerit incurrat in Dei maledictionem & particeps sit cum Datã & Abiron vsque dum venerit ad congruam emendationem & supradicto monasterio componat in vinculo centũ libras auri & mille argẽti:* Aliam oblationẽ præfato Amalrico & monachis fecit idem Gaucelmus de Ecclesia quæ vocatur S. Petri ad Figolas cũ suo sponsalitio & quæ ad eam pertinet. Item fecerunt Nobilis Hugo princeps Calianensis cum vxore sua Ermergarda & filiis de hæreditate quę eis ex donatione Guilliermi comitis aduenerat.

Hugo princeps Calianensis.

1041 Crescẽte deuotione an. millesimo quadragesimo primo, Aldebertus Episc. Antipolitanæ sedis, audiens in Euang. *Thesaurisate vobis thesauros in Cælo.* Imitansque piũ genitricis suæ Belierdis erga monast. Lerin. affectũ, placuit ei dare rebus suis Deo perpetuóq; virgini ipsius genitricis Marię, nec nõ & B. Honorato Insulę Lerin. cœnobij patrono, vbi pręorat Dominus Abbas Amalricus sicut & fecit transfundendo monasterio Lerinensi cuncta altaria quæ erant in comitatu Antipolitano cum suis pertinentiis.

Ipsomet anno Otto & Cõradus germani fratres, & comites Vintimiliẽses, & Adalais mater eorum & Armilina, dederunt præfato Abbati & Monachis Ecclesiam S. Michaelis præfatæ ciuitatis, quẽ deuotum animum sequentes quidã Laugerius Ruffus, cõcesserunt pręfato cœnobij Lerin. & Amalrico Abbati omnia bona sua quæ sunt sita inter duo castra, videlicet Rocha & Cobriũ, vnde non parum auctum est monasterium Lerinense sub venerabilis patris Amalrici gubernatione, quo tempore autẽ fuerit ordinatus, quod annos vixerit, vel quãdo è viuis excesserit non possumus explicare, cũ nullo monumento constet. Credimus tamen debitum carnis soluisse circa annos domini. 1046. cui successit Aldebertus primus.

Aldebertus huius nominis primus, Abbas Lerinensis.

1046. ANno domini millesimo quadragesimo sexto (vt legitur in quodẽ cathalogo codicis perantiqui monasterij Lerin. in quo omnes Abbates recẽsentur ab isto anno vsq; ad annũ millesimũ quadringẽtesimũ vigesimũ) ordinatus fuit Abbas Lerin. dominus Aldebertus primus huius nominis, quo Abbatium ministrãte legitur ibi destructum fuisse primo anno ordinationis illius monasterium Lerin. & non reædificatũ neq; erectũ, ni post annos quadraginta duos ab illius successore Aldeberto secundo, cui ruinæ nõ de facilè assentimur cum nullos exprimat inuasores: codex ille antiquus imo è contra infra id tẽpus multi inueniantur benefactores & florentissimus appareat status monast. Lerin. Nã præfato anno ordinationis illi⁹ Gaucelmus Dei gratia Foroiuliensis Episc. de nouo concesserit Deo & S. Mariæ sanctóq; Honorato Aldeberto Abbati præfato, & monachis quoddam altare seu Ecclesiam cum decimis & oblationibus suis tum vniuersa quæ antea præcessori illius concesserat confirmauit.

1056. Insuper decimo anno ordinationis suæ nempè quinquagesimo sexto supra millesimum Guillelmus, Gauceranus Phidáque vxor nec non & eorum filij Gotfredus Episcopus Raimbardus & Aldebertus plurimis sanctis assertionibus tam veteris quàm noui testamenti informati donarunt de honore suo domino Deo & sanctæ Mariæ sanctóque Honorato ac Lerinensi Abbati Adeberto ea, quæ ex paterno iure sibi euenerant in proprium

Gotfredus Episcopus. Aldebertus Episcopus Antipolitanus.

Digitized by Google

anno millesimo quinquagesimo octauo Aldebertus Episcopus Antipolitanus in venerabili Synodo habita antipoli, cessit varia bona Monasterio & Abbati monachisque Lerinensibus, confirmansque ea quæ à prædecessoribus tradita fuerant. Nam iste sacer præsul Aldebertus feruenti amoris desiderio, semper erga sacrum aluearium sanctorum Lerinense incensus Monasterium, omnia quæ poterat illis sanctis cœtibus monachorum prompta manu erogabat,& alios ad similia agenda opera pia animabat,qui præter id quod præsenti anno contulit, etiam subsequentibus temporibus bona bonis accumulauit:nam anno Christi sexagesimo primo vltra millesimum, existens præfatus Aldebertus in Insula Lerinensi legali donatione cessit beati Dei genitrici semperque Virgini Mariæ & sancto Honorato Aldeberto etiam Abbati & cœnobitis Ecclesiæ Lerinẽsis quoddam munusculum vt eorum iugibus orationibus ab instantibus angustiis eriperetur, futurisque cum defecisset gaudiis insereretur. 1058. 1061.

Anno millesimo sexagesimo quarto operatæ salutis,& decimo octauo regiminis Aldeberti primi,illustrissimus Robertus, comes clarimontensis, & Stephanus de vetusta Briuate donarunt Ecclesiam sancti Iusti,quæ sita est in territorio Briuatensi, in loco qui vocatur Luciacus totam ex integro Monasterio Lerinensi fundato atque sacrato in honore sanctæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, nec non gloriosissimi Christi confessoris Honorati, vbi etiã reuerendissimus dominus Aldebertus Abbas præerat vt Deus omnipotens per interuentum dictorum sanctorum & aliorum inibi quiescentium & orationes monachorum illis subueniret:qua etiam tempestate reuerendissimus Dominus Stephanus Episcopus claromentensis & nepos eius Guillermus canonicus Briuatensis conuenerunt in manu Domini Gisberni monachi Lerinensis hoc modo scilicet,quod ipse antistes & nepos eius dederũt corpora sua & animas suas in manu iam dicti monachi ad habitum suscipiẽdum monasticum in Monasterio Lerinensis cœnobij & Ecclesiam sancti Iusti supradictum cum omnibus pertinentiis vt Deus illis subueniret precibus sancti Honorati, quam Ecclesiam iniustè à quodam Abbate Briuatensi ablatam sanctissimus Calistus Pontifex Romanus per suum rescriptum restitui curauit monachis Lerinensibus, tempore Petri secundi Abbatis Lerinensis, aliaque donaria plurima facta sunt his temporibus quæ consultò Missa facimus. Ex actis & gestis supra memoratis liquidò apparet non destructum hac tempestate imò florentissimum extitisse statum Monasterij Lerinensis, porrò præfatus Aldebertus primus rexit Abbatiam annis viginti & obdormiuit in Domino. 1164. *Episcopus fit monachus Lerinensis.*

Aldebertus secundus, huius nominis Abbas Lerinensis.

ANno millesimo sexagesimo sexto, ordinatus fuit in Abbatem Lerinensem Aldebertus huius nominis secũdus, cuius acta & gesta tam eximia præclaraque sunt,& tam multa numero vt à nobis explicari penè non possint triginta sex annos rexit præfatum Monasterium, quo in tempore tanta erat fidelium erga præfatum cœnobium deuotio, vt non dicam annus sed menses, hebdomadæ & dies vacui ab oblationibus factis præfato Aldeberto & Monasterio nulli effluxerint.Nos tantummodo aliquas hic breuiter insinuabimus. Nam secundo anno ordinationis suæ,(iam primis duobus variæ donationes factæ extiterant)Illustrissimus Reymondus Comes Barchinonensis & vxor eius Almodis sacro sanctæ Dei Ecclesiæ sanctæ Mariæ & sancti Ho- 1066.

norati Monasterij Lerinensis vbi præerat venerabilis Aldebertus Abbas, vt apud piissimum Dominum nostrum veniam obtinerent donarunt Monasterium sancti Pauli maritini in comitatu Barchinonési cum omnibus, quæ habebat, vel habere poterat in futurum cum pœnis & imprecationibus in con-
1068. trauenientes, acta sunt hæc anno millesimo sexagesimo octauo incarnationis dominicæ mense Ianuario. Anno millesimo septuagesimo mense Ianuarij
1070. vltio diuina apertè demonstrauit hominibus, verum esse quod Deus semper tuetur suos: ex sequentibus enim audies quid in hominem iniustè rapientem & inuadentem bona diui Honorati Lerinensis Monasterij patroni exercuerit hæc sunt eius verba. *Ego Guillelmus de Eyras recognoscens iustam Dei vindictam in me & pro iniuriis multis quas contra beatum Honoratum commisi, corpus meum infirmatum atque destructum. Idcirco dimitto atque relinquo omnimodè absque vlla retentione siue dolo quartam partem castri Auriluci quam hactenus iniustè detinui ac beato Honorato & Abbati Aldeberto ac Lerinensibus monachis malè & per violentiam abstuli, nullam spem alicui hæredum meorum vlterius relinquens, deprecansq́ Dominum & beatum Honoratum vt culpam quam mihi contraxi mihi dimitti atque necessariam misericordiam consequi merear.* Facta est præsens dimissio in capitulo Lerinensi in præsentiam prædicti Aldeberti Abbatis & omnium monachorum, & posita super altaria beatæ Mariæ Virginis & sancti Honorati anno prælibato.

1073. Anno millesimo septuagesimo tertio, Reuerendissimus Dominus Rostagnus Auenionésis præsul, iisdem Ecclesiis & Abbati monachisque dedit gratis Ecclesiam Lautatæ cum suis omnibus appenditiis, teste Reymundo Egidiensi & aliis quo etiam anno vir religiosus & pius Episcopus Foroiuliensis animi sui deuoti erga Lerinenses clarum iudicem dedit sua donatione, in qua sic præfatur. Ego Bertrannus Foroiuliensis Episcopus, licet indignus, prespiciens totum mundum vrgeri diuersis angustiis & tribulationibus & sacerdotale regnũ decidere & ferè annihilari nostris culpis exigentibus, posse vellem eorum præsulum sequi vestigia, qui cœnobia fundauerunt & ditarunt suis opibus & maximè illa in quibus complentur ea quæ Beatus Benedictus præcepit in suis salutiferis institutionibus: sed dum considero qualiter mihi, vt in melius proficiscar sit agendũ nõ reperio mihi adeò in nostra patria habilem locum cui me prærogatiuo amore committam præter Lerinense cœnobium, quod olim sic effloruit in omni genere virtutum vt habitatores haberet in Dei laudem ex omni genere linguarum: nec debeo separari à societate illorum qui ibi die noctuque in Dei famulatu perseuerant vnanimes, quia sanctus Leontius & sanctus Honoratus, vt legimus, fuere amici & vnicordes.

Tũc fuit schisma triũ Pontificum Romanorum.

Extollitur Monasterium Lerinense. Omnes nationes amplectitur.

1078. Insuper anno millesimo septuagesimo octauo facta est oblatio Monasterio Lerinensi in hæc verba. Ego Gaufredus Antipolitanę sedis Episcopus quamuis indignus semper tamen apostolicis allegationibus subditus sanctis assertionibus eruditus, ac Dei timore informatus consideransque futuros casus consilio canonicorum meorum ductus concedo Domino Deo beatæ Mariæ sanctoque Honorato confessori Christi Lerinensis Insulæ patroni vbi præest domnus Aldebertus Abbas qui mihi linea consanguinitatis adhæret Ecclesiam sanctæ Mariæ de Grassa cum pertinentiis suis.

Gaufredus Episcopus Antipolitanus.

Libet hic breuitatis causa aliquos intercallare annos, nam vt dictum est nõ fuit dies absque aliqua oblatione huic Aldeberto, quas intermittimus, &
1093. aliquas factas à præsulibus Ecclesiæ aliisve personis illustribus inserimus. Anno itaque ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo tertio, præsul Cathedræ

Digitized by Google

Cathedræ Venciensis oblationem sequentem (vt ad noticiam præsentium & futurorum veniret animi sui deuotio) formauit. Ego Petrus Venciensis Eccles. præsul, cõsilio ductus canonicorum meorum, bonorúmve vicinorum casus in melius præuidens futuros, Pontificali authoritate trado domino Deo & sanctæ Mariæ sanctissimóque Honorato ac cœnobio Lerinensi, vbi à pueritia elegantissimè nutritus sub regulari solertia sum altaria cuncta, monasterij sancti Verani, quod in pago prædictæ vrbis situm est secus fluuium Lupi vt amodo Abbas ac Monachi præsentes & futuri teneant ac perenniter possideant: authoritate verò ea qua superius diximus excommunicamus, & anathematisamus, ne quis in posterum hunc concutiat donum, siquis autem præsumpserit, sub pœna prædicta succumbat nisi resipiscat. Petrus Episcopus hoc donum manibus propriis super altare sanctæ Mariæ sanctique Honorati posuit, & testibus aspicientibus ad roborandum in futuro tradidit, videlicet domino Aldeberto Antipolitano Episcopo, nec non seniori etiam Berengario & Gaucerano fratribus ipsius donatoris. Hæc fuit potiùs confirmationis illius donationis superius factæ à Pontio Abbate sancti Verani in anno millesimo quinquagesimo, vide superius in sancto Verano decimo septembris.

Petrus Episcopus Vēciensis.

Aldebertus Episcopus antipolitanus.

His temporibus tanta erat fœlicitas Monasterij Lerinensis, vt ex variis mundi partibus illuc subdere colla Christi iugo suauissimo certatim concurrerent, & se suáque cœnobio sancto traderent. Inter quos vir egregius Bonifacius omnipotente Deo inspirante eius obsequio deuictus filium suum nomine Aldebertum sub Aldeberto Abbate in Monasterio obtulit Monachandum, postque sanctam illam filij oblationem accrescens obtulit, atque cum tradidit Deo & beatæ virgini Mariæ almoque confessori Honorato in quorum memoria & veneratione consecrata Lerinensis Insula dignoscitur Abbatique Aldeberto & Monachis totam integram partem quam in castro & villa quæ lingua rustica Podium Muxonem nominatur.

Anno etiam sequenti septimo calendas maij nobiles milites Hugolenus & Petrus, & Fulco vterini fratres filij ingenuæ fœminæ Emenonis Castri Reynardi pauentes humanos casus & ne volubilis huius æui rota eos conculcaret inferiùs postpositis huius sæculi pompis ad dominum totis animis conuertuntur, deponentésque in sacro Monasterio Lerinensi comam capitis Monachalémque habitum sumentes, dederunt solemni oblatione Deo, beatæ Mariæ semper virgini almóque patri Honorato & præfato Monasterio se & sua quicquid scilicet habebant & possidebant in Episcopatu Auenionensi & castro Reynardo. His etiam temporibus Vrbanus secundus Gallus ex diocesi Remensi ortus & summæ tenens clauum Apostolicæ sedis ad humilem huius Aldeberti secundi petitionem Apostolicum concessit priuilegium, quo maledictionibus subiacent qui contra Monasterium Lerinense bona seu personas iniustè aliquid committunt, quod opto attentè legant, qui nihil magis ambiunt, quam bona Ecclesiastica ad se pertrahere. Cuius tenor talis est. Vrbanus Episcopus seruus seruorum Dei Dilecto filio Aldeberto Lerinensi Abbati eiúsque successoribus regulariter substinendis in perpetuum. Iustis votis assensum præbere, iustisque petitionibus aures accommodare nos conuenit qui licet indignè iustitiæ custodes atque præcones in excelso Apostolorum principum Petri ac Pauli speculo positi, domino disponente conspicimur tuam igitur venerabilis in Christo Aldeberte petitionem 1093.

Vrbanus secundus Romanus Pontifex.

iustam esse perpendens clementer annuimus ob deuotionem, namque ac reuerentiam dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis virginis Mariæ sanctique confessoris Christi Honorati Lerinense cœnobium, cui authore Deo tua religio præsidet, quod ipse Christi confessor honoratus quondam fundasse cognoscitur, nos sanctæ Sedis Apostolicæ gremio specialiter confouendum suscipimus. Per præsentem igitur decreti nostri paginam Apostolica authoritate statuimus, vt quæcũque hodie idem cœnobium iustè possidet siue in futurum concessionem pontificum, liberalitate principum, vel oblatione fidelium iustè ac canonicè poterit adipisci firma tibi tuisque successoribus ac illibata permaneant. Decernimus ergo vt nulli omninò hominum liceat idem Monasteriũ temerè perturbare aut ei subditas possessiones aufferre vel ablata retinere, vel minuere, vel temerariis vexationibus fatigare: sed omnia integra conseruẽtur eorum prędiorum quorum sustentationi & gubernatione concessa sunt vsibus omnimodis profutura. Quicquid præterea iuris, quicquid immunitatis prædecessores vestros à nostris constat prædecessoribus accepisse, nos quoque præsentis decreti pagina concedimus atque firmamus: si quis autem in crastinum Archiepiscopus aut Episcopus Imperator, aut Rex, dux, Marchio, Comes, Vicecomes aut persona quælibet magna vel parua, huius nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temerè venire tentauerit secundo tertióve commonitus, si non satisfactione congrua emendauerit, honoris & officij sui dignitate careat, & à sacrosancto corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat cunctis: autem eidem Ecclesiæ ista seruantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, vt, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & in futuro præmia æterna pacis inueniant. *Amen.*

Contra perturbantes monasterium Lerinen.

Verùm non solùm durante fœlicis regiminis huius Aldeberti secundi tempore lucris temporalibus, sed & spiritualibus conuersione videlicet multorum ad vitæ melioris frugem auctum est Monasterium Lerinense, vt suprà iam aliqualiter tetigimus, inter quos non vulgari & humana cõuersione, sed mutatione facta dexteræ excelsi numeratur quidam nobilis Petrus Signarius Antipolitanæ ciuitatis cuius conuersionis verba notanda sunt hæc. Notum igitur sit omnibus hominibus Antipolitanæ terræ commorantibus cognoscatque in circuitu vniuersa vicinitas populi tam maiores quam minores, etiam & paruuli, quoniam Petrus cognomento Signarius timens ne mea perpetrata mala propria quæ hactenùs totis nisibus impiè gessi extremo mihi ineffabiliter occurrant, sicque in locis minis pœnalibus me miserum captiuúmque deducant, vt ibi etiam de infœlicissimis commissis pœnas æternaliter luam: & ideò ea quæ sunt superiùs dicta ne mihi aliquando vllo modo cõtingant, offero memetipsum & filios meos cum omni honore meo Deo & sanctæ Mariæ, sanctóque Honorato ac Lerin. loco, Abbati quoque Aldeberto successoribúsque suis cunctis Monachis tam præsentibus quã futuris vt amodo & deinceps salua fide in me & filijs meis in dispositione illorum iure consistat perpetuo, si autem aliqua (quod absit) post hæc surrexerit persona quã hæc proteruè aut impudenter contra dicere audeat Deo & sanctæ Marię sanctóque Honorato cum cæteris Lerinensis Insulæ sanctis vindictam æternæ retributionis committo. Guillelmus etiam filius (certè maior natu) dicti petri Signarij dedit semetipsum filiúmq; suum domino Deo, sanctóq; Honorato totúmq; honorẽ quẽ habebat ex parte patris, & omnes monachi effecti sunt in Lerinensi Cœnobio, infinitáque erat tunc multitudo ad conuersionem

Maximum exemplum conuersionis.

in Le

in Lerinam current, currentium magna & ineffabilia sunt huius Aldeberti opera, vt inuitò à nobis insinuatum est, quæ quidem prolixitatis vitandæ causa omittuntur, hoc solum compendiosè referimus super vitam & regularia instituta cum monachis monachorum ipsum die noctúque religiosissimæ obseruasse, annoque millesimo octuagesimo octauo monasterium & Ecclesias reparasse & cultui diuino iterum dedicasse, arcémque turris Lerinensis construxisse alternísque in castro Canois prima iecisse fundamenta, quibus omnibus egregia virtute peractis plenus bonorum operum supremum cœlorum domicilium hoc corporis ergastulo commutauit, anno Domini millesimo centesimo primo imminente secundo, ætatis suæ septuagesimo, abbatiæ verò trigesimo sexto, Sepultúsque Lerini appositáque eius monumento sepulchralis hæc inscriptio, qua breuiter eius vita comprehenditur. *Incepta est arx turris Lerinensis.*

Epitaphium.

Hic Aldebertus iacet Abbas pace refertus
Quam grauiter geritur, quod tumulo teritur?
Hinc populi plorant, monachi tristantur & orant
Nocte, dieq; Deum, quo tueatur eum,
Námque sui dextra construxit intus & extra
Turres, atque tholos Ecclesiasq; *polos.*
Ipse suis norma Monachis, via, semita, forma,
Nec quis plus quærat, omnia solus erat:
Ex septendenis quos vixit ter duodenis
Annis vt decuit, pastor, & Abas fuit.
Et quod eris lector fuit, es quod tu modo Lector.
Filius ergo Dei, dic ita, parcas ei. Amen.

Pontius Fortis Abbas Lerinensis. 1102.

ANno millesimo centesimo secundo, post excessum è viuis magni Aldeberti secundi ordinatus est Abbas Pontius cognomento Fortis, qui vestigiis prædecessoris inhærens ipsomet primo anno susceptæ administrationis priuilegium à sanctæ recordationis Paschasij secūdi antea monachi cluniacensis dignatione obtinuit, quo ob reuerentiam sanctorum Lerinensium ipsum monasterium cum omnibus suis & potissimùm in Episcopatu Antipolitano sub sanctæ sedis Apostolicæ gremio specialiter confouendum suscepit: anno verò secundo suæ cathedræ varias oblationes habuit & potissimum à reuerendo Domino Augerio, siue Orgerio Episcopo Regiensi non semel tantùm, sed bis & ter, quas dictus Episcopus firmauit, fecitque firmari à Domino Grossolano Mediolanensi Archiepiscopo Domino Petro Venciensi Episcopo aliisque insignibus viris, cuius pietatis opera imitatus est & munificus benefactor Lerinensium patrum Reuerēdus Berengarius Foroiuliensis Ecclesiæ tunc præsul interuentu omnium suorum canonicorum. Fecitque iste Pontius aliquas conuentiones & emptiones monasterio valde proficuas, anno vltimo sui regiminis Aldebertus Emenonus frater trium militum monachorum Lerinensium (vt supra habes) filium suum Fulconem Deo beatæ Mariæ, sanctoque Honorato in manus domini Pontij Abbatis tradidit ac centum solidos Melgorenses insuper & portionem, quæ ei contingebat substantiæ ipsius, qui Pontius cum egregiè, deuotè annos octo administrasset appositus est ad suos prædecessores. *Augerius Episcop. Regiens.*

Digitized by Google

Petrus primus huius nominis Abbas Lerinensis.

1110. CVrrente anno decimo supra millesimum centesimum communi consensu electus est Abbas Lerinensis dominus Petrus, huius nominis primus, qui vinculo pacis tenacissimus procurauit, & sopiri fecit varias quærimonias, quæ vertebantur inter homines castri Mugini eos inter se reconciliando in fauorem monasterij. Tum difiniuit iurgia & lites quæ versabantur inter ipsum & dominum Manfredum Episcopum Antipolitanum, donatia accepit à nonnullis nobilibus & potissimum à Domino Martino Vintimiliensi Episcopo, & domino Imberto Glaudatensi etiam Episcopo aliisque sæcularibus, cui etiam Abbati Epistolam dedit Archiepiscopus Ebrudunensis, qua in fauorem religionis & monasterij quod multum & honorare desiderabat confirmat quidquid in suo Episcopatu habet & iustè acquirere poterit: peracto denique quinquennio suæ administrationis, Abbatialis carnis soluens debitum migrauit è mundo.

Manfredus Episc. Antipolitanus, Martinus Ventimiliensis, Imbertus Glandatensis Episcopi.

Fulco huius nominis primus Abbas Lerinensis.

1115. REdemptionis quinto decimo millesimo centesimo peracto suffectus est in cathedra Lerinensi Dominus Fulco huius nominis primus, quo moderante quidam monachus Lerinensis fuit consecratus in Episcopum qui Antipolitanum à Legato summi Pontificis Paschalis secundi qui renuentes eum recipere Episcopus Ianuensis, semel atque iterum scripsit cunctis Antipolitanæ vrbis clericis, vt vniuerso populo adimplendo ea, quæ dominus Papa mandauerat, vt præfatum monachum Lerinensem reciperent in pace & concordia. Postquam Legatus Romanæ Ecclesiæ eum consecrauerat. Tum eo regente variæ oblationes factæ monasterio leguntur à variis deuotis Christicolis & potissimũ à nobili Iubilino filio Bonifacij, quando in monasterio Lerinensi pro indulgentia peccatorum suorum obtinenda se in sacrificium sub habitu monachali Deo totum obtulit & comam (figuraliter superflua designantem) radendam tradidit, simul cum omnibus bonis suis quæ sibi è fratribus suis à progenitoribus contingebant, peractóque cursu lustri debitum humanæ fragilitatis exoluit.

Monachus Lerinensis. fit Episcopus Antipolitan.

1120. *Petrus huius nominis secundus Abbas Lerinensis.*

DEfuncto Fulcone successit Petrus huius nominis secundus anno 1120. quo anno Calixtus secundus summus Pontifex, qui sedem accepit ann. Domini 1119. confirmauit dicto Petro Abbati & successoribus suis per rescriptum Apostolicum sibi directum concessionem ei factam Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Sylua ab illustrissimo Petro Portuensi Episcopo S.R.E. Quantum verò fuerit sollicitus & anxius iste Abbas Petrus secundus pro conseruatione iurium sui monasterij Lerinensis vel ex eo coniici datur, quod non multum post suam electionem Romam adiit & coram summo Pontifice de variis suis cœnobij oppressionibus est conquestus: benefactores autem monasterij valde commendãs, vt ex duobus bullarum monumentis facile percipitur. Quarum tenor hic est. Calistus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Petro Niciensi Episcopo, salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectus filius noster Petrus Lerinensis Abbas & fratres eius ad nos venientes multa nobis bona de fraternitate tua dixerunt, quod eos & monasterium ipsorum paternæ charitatis intuitu diligas, protegas, & sustentes. Cæterum Ecclesiam sancti Torpetis quæ ipsius monasterij iuris est & quam fratres iidem diuturna iam possessione sine interruptione legitima tenuerunt à clericis tuis

Calistus Pontifex Romanus Petro Niciens. Episc.

cis tuis

Digitized by Google

tuis ablatam fuisse queruntur, monemus itaque fraternitatem tuam atque præcipim⁹ vt Ecclesiã ipsam eisdẽ fratribus facias sine vlla dilatione restitui.

Sequitur secundum diploma eiusdem Pontificis.

CAlistus Episc. seruus seruorum Dei venerabili Berengario Foroiuliensi Episc. salutem & Apostolicam benedictionem. Filius noster Petrus Lerinensis Abbas cum suis fratribus ad nos veniẽs querelã in conspectu nostro deposuit, quod Troandus miles parrochianus tuus quandam villam ipsorum deuastauit & eiusdẽ villæ habitatores monachos & Laicos multis exactionũ oppressionibus infestauerit: questus est etiam quod Aldebertus & frater eius Raymundus similiter parrochiani tui eandem villam igni combusserunt, in cuius nimirum villæ destructione maximum detrimentum Lerinense monasterium pati cognoscitur, vnde fraternitati tuæ mandamus atque præcipimus, vt Troandum ipsum commoneas, quatenus prædictam villam cum habitatoribus & pertinentiis suis Lerinensibus fratribus omninò liberam quietamque dimittat, nec eam deinceps vllis vexationibus inquietet. Quod si contẽpserit, tu charissime frater & Coepiscope, talem inde Lerinẽsi monasterio (quod nostrum est) iustitiam facias, qualem tibi à nobis in tuis desideras negotiis exhiberi. Porrò super illos qui combustionem fecerunt sententiam proferas, quæ de ignem mittentibus à dominis prædecessoribus nostris Vrbano & Paschale facta & a nobis ipsis confirmata est: excepto tamen quod discretionis tuæ prouidentia & Abbatis Lerinensis vel congregationis consilio pro satisfactione quam fecerint misericorditer fuerit condonatum. Datum Laterani, nono Calendas Ianuarij.

Iam currente vltimo anno præfati Petri, dum in perficiendo opus arcis turris pro tuitione monasterij sui non segniter incumberet sanctissimus dominus Papa Honorius secundus (malè enim habet codex vitæ sancti Honorati impressus, qui circunfertur tribus libris vti ex secundo diplomate hic posito videre licet dato venerabilibus Episcopis Augerio regensi, Berengario Foroiuliensi, Petro Niciensi & Manfredo Antipolitano, qui temporibus istius Honorij secundi, & non tertij post centum annos suis Ecclesiis solicitè præsidebant) qui inquam præfatus Honorius secundus sedem ascendit Apostolicam anno domini 1124 tenuitque paucos menses supra lustrum suo priuilegio & indulgentiis præfatum monasterium Lerinense muniuit, cuius tenor talis fore dignoscitur. Honorius Episcopus seruus seruorum Dei, omnibus in Christo fidelibus, ad quos litteræ istæ peruenerint salutem & Apostolicam benedictionẽ. Charitas gemini præuia luminis per amorem proximi quosdã gradus ad dilectionem Dei pertingentes nobis ostendit, per humanã enim quã videmus creaturam: si eam tanquã nos ipsos diligimus ad amorẽ creatoris & desideratã eius cõtemplationem poterimus peruenire. Illud nãque beneficiũ quod homini pia intentione impẽditur Deus in seipsum recipere non dedignatur. Non solum ergo populus precioso sanguine Christi redemptus debet ab aduersariis Christiani nominis protegi: sed sæua etiã paganorum rabies à fidelium confiniis. Labores persecutionis damna & pericula, quæ religiosi fratres Lerinensis monasterij S. Honorati longo tempore à Sarracenorum tyrannide passi sunt non solùm vicini eorũ, verùm etiam in longinquis habitantes partibus cognouerunt. Idcircò vniuersitatem vestram præsentibus literis visitantes rogamus & obsecramus in domino atque in peccatorum vestrorum remissionem vobis iniungimus vt prædictis Dei seruis ad construendam contra Sarracenorum impetum munitionem dẽ *Commendat Fabricã turris summus Pontifex.*

concessis à Deo vobis facultatibus auxilia porrigatis. Quatenus B. Honorati & aliorum sanctorum intercessionibus & eorumdem fratrum orationibus ad æterna mereamini gaudia peruenire, quicunque autem pro amore Dei & animæ suæ remedio indulto tempore propriis expensis in loco illo commoratus fuerit per trium mensium spatium vel præditos fratres ab impugnatione crudelium defenderit. Nos & authoritate sanctorum Petri & Pauli Apostolorum principũ illã eis peccatorum suorum remissionem cõcedimus quæ à predecessore nostro S. memoriæ Eugenio Papa, Hierosalem pergentibus concessa fuisse cognoscitur: qui verò illic per seipsos stare nõ possunt & propriis expensis vnum hominem ad præfati monasterij defensionem vel auxilium stare per tres menses fecerint nos eis de peccatis suis vnde pœnitentiã cœperint trium annorum veniam indulgemus. Datum Laterani, sexto Calẽdas Ianuarij. Per idem tempus dictus Abbas Petrus non æquanimiter ferens (vt dictum est) bona & iura sui monasterij à quibusdam diripi & vastari in maximum præiudicium & enormen læsionẽ prædicti sui cœnobij, cõquestus est etiam coram præfato summo pontifice Honorio secundo, qui has literas laxauit. Honorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabilis fratribus Angerio Regiẽsi, Berengario Foroiulensi, Petro Oniciẽsi, & Manfredo Antipolitano Episcopis, salutem & Apostolicam benedictionẽ, filij nostri Lerinẽsis Abbas & monachi ante Sarracenorum fauces positi captiones, cathenas, & mortis pericula metuentes de vobis lachrymabiliter conqueruntur quod eis quasdam Ecclesias violenter auferre præsumitis. Cùm enim de vobis necessarium expectarent præsidium ordine in contrarium verso importabile sentiuit detrimentum, vnde fraternitati mandamus quatenùs prefatas Ecclesias Lerinensi monasterio sine dilatione restituatis in integrum. Conqueruntur etiam satis miserabiliter super parrochianis vestris Petro scilicet de Alãsone: vxore Guillelmi Augerij & militibus de monte Brisone, qui villam eorum deprædantes incendio vastauere & desolauerent: & super eadem vxore Guillelmi, quæ aliam villam cum monasterio in solitudinem omnino redegit, quamobrem vobis præcipimus quatenus eos, vt monasterio Lerinensi & fratribus satisfaciant compellatis. Tu verò Antipolitáne Episcope, Fulconem parrochianum tuum commoneas, vt de pecunia quam Hierosolimitano itineri, quod facturum se deuouerat, præparata prædecessor noster bonæ memoriæ Paschalis Papa Lerinensi monasterio dari præcepit: cum eiusdem loci fratribus in pace conueniat. Pecuniam quam de thesauro cœnobij fratres pro ipso à Sarracenis redimendo dederunt & quam se rediturum iurauit & villam quæ iuris monasterij est ab eo ablatam restituat & de castro Aurei luci quod deuastare præsumpsit Abbati & monachis satisfaciat, alioquin nos cessare à nostri officij sententia non poterimus datum Laterani, multa bona operatus est iste Petrus per quinquennium quo rexit præfatum monasterium & obdormiuit in domino.

Garinus Abbas Lerinensis

1125. IPso initio anni salutiferæ Redemptionis vigesimi quinti supra millesimum centesimum, euectus fuit in sedem Abbatialem Lerinensem dominus Garinus, quo anno Canonici Regiensis (seu præcedenti) Inuaserant Ecclesiam B. Mariæ de Monasterio, quam monachi Lerinenses liberé diu tenuerant & possederant, quam requirentes & recuperare non valentes Romam adierunt & domino Papæ Honorio secundo proclamationem

Digitized by Google

tionem facere, qui per literas suas Episcopo Regiẽsi eiusque præposito mandauit vt Ecclesiam iam dictam monachis Lerinensibus redderent aut vsque ad proximã festiuitatem sancti Michaëlis ante eius pręsentiam venirẽt, quod Episcopus atque prępositus audientes apud castrum præfatum Abbatem Lerinensem Garinum Petri tunc defuncti successorem conuocauere & in præsentia totius populi liberam tradidere prædictam Ecclesiam; Episcopus veniens in eadem die dominica populum totius castelli ad missam aduocauit, & ne aliquam suspitionem haberet, quod monachi Lerinenses non canonicè acquisissent eandem Ecclesiam, secundum quod canonici dicebant malè sibi memores dicto Euangelio & sermone facto ab eodem Episcopo manũ suam videntibus cunctis versus altare & crucem extendit atque omnibus audientibus Dominum omnipotentem eiusque sanctos testes inuocauit, quod præfatam Ecclesiam Beatæ Mariæ iustè & canonicè monachis Lerinẽsibus tam pręsentibus quàm futuris dedit, nullamque pecuniam pro hac donatione datam vel promissam habuit. Hinc intelligis suspicionem qua vrebantur canonici contra suum Antistitem: huius solemnis restitutionis testes fuere Dominus Manfredus Antipolitanus Episcopus, Petrus de Sparrone, & alius Petrus monachi Lerinenses, omnisque populus qui in eadem Ecclesia aderat. Variæ insuper quæstiones & rixæ suo tempore definitæ sunt, & potissimũ quæ vertebantur inter viros Fulconem & Guillelmum de Grassa Germanos fratres, & Guillelmum & Goffredum de Relania & milites Brianconẽses aliosque cõtra Monasteriũ de quibus omnib⁹ ipsi satisfecerũt, Monasterio & scriptis suis se obligarunt de cætero nullã vim vel violentiã inferre rebus Monasterij. Et hæc in præsentia Domini Comitis Reymundi Berengarij Barchinonensium ac prouincialium & Dominorum Episcoporum Berengarij, Gerundensis, Bertranni Foroiuliẽsis & Manfredi Antipolitani & Imberti Glandatensis Episcoporum: cuius tempestate etiam quidam nimis iniurius nomine Berttannus de Grassa illud quod in villa Canois non ratione, sed instigatione quorundam pessimorum hominum requirebat ea quæ minus licebant veniẽs in manus Domini Garini Abbatis reliquit & manu sua super sanctum textum Euangelij, quod nec ipse nec aliquis suorum suo consilio contrarius Monasterio existeret, firmauit, verè fuit iste Garinnus Abbas amator pacis & concordiæ cum tot querimoniarũ tumultus sint ipso procurante sedati, vt ex præcedẽtibus & sequẽti scripto patet: ait enim quidã de remissionibus factis, quarum tenor talis est. Cunctorum hominũ tam præsentiũ quam futurorum noticiæ tradendum est, quod Fulco de Grassa ad obitũ deueniẽs quidquid iniustitiæ Beato Honorato & monachis Lerinensibus in valle aurea faciebat totum cum integritate Domino Deo & Beatæ Mariæ sanctoque Honorato & domino Abbati Garino ac monachis pro animę salute & peccatorum suorum redemptione dimisit & nihil penitus retinuit. Huius rei testes fuerunt Manfredus Antipolitanus Episcopus, Guillermus de Grassa, Gauffredus de Sartonolo, Petrus Crispus. Paucis quoque diebus elapsis Petrus de Misone, Fulconis eiusdem filius Lerinum ingressus est, qui super beati Honorati altare manum tenens prædictum patris donum non inuitus, sed voluntariè sine vlla fraude confirmauit. Verum non multùm post hæc totum quod factum fuerat nihil sacro Lerinensi cœnobio proficiens periurus præfatam villam adiit, ibique nostrorum hominum & bonorum prædas fecit, vnde querimoniam facientes nihil recuperatum est, & hoc non semel, sed iterato commisit. Ad vltimum verò ipso à tãta iniuria non cessante Domino Papæ Innocentio

Restitutio facta publicè Monasterio Lerinensi.

Episcopi testes.

Alia restitutio facta Monasterio.

Digitized by Google

(erat is Innocentius secundus creatus anno Domini 1130.) proclamationem fecerunt Abbas & monachi à quo vsque ad emendationem cōgruam est excommunicatus & Berengarij foroiuliensis ac Manfredi Antipolitani Episcoporum ac consilio se satisfacere dicens, non solum sub iurerando firmauit, quod nunquam deinceps in eadem villa vnde homines conquererētur quicquam ipse nec alius suo consilio acciperet, aufferret, hospitaretur, vel vllam violentiam faceret. Porrò Guillermum de grassa & Bertrannum de Bussolo pro mille solidis, ac Berengarium Foroiuliēsem Episcopum fideiussores existere fecit, quod si fortè horum quicquam operaretur infra octo dierum spatium admonitus satisfaceret. Acta sunt hæc anno Domini 1131. præsentibus supra memoratis. Varia dona & oblata habuit hic Garinus non solùm bonorum & possessionum, sed etiam hominum tum dominus Otto Albiganensis Ecclesiæ Episcopus, cum clericis suis tradidit ei & dono dedit Monasterium sancti Laurentij de Varigoto, vt secundum instituta Monasterij Lerinensis regeret & gubernaret, priorque Lerinensis nomine Fulco de mandato dicti Abbatis possessionem accepit, ipsomet anno in præsentia omnium canonicorum & cōsulum præfatæ ciuitatis, quam donationem laudauit Bonifacius Marchio & Agnes comitissa vxor eius multisque aliis bonis operibus plenus Abbas Garinus expleto septimo suæ ordinationis requieuit in pace.

Otto albiganensis Episcopus.

Fulco secundus Abbas Lerinensis.

1132. INstante anno trigesimo secundo post millesimum centesimum operatæ salutis. Fulco huius nominis secundus, habenas Abbatiæ Lerinensis regendas suscepit, quo illustrissimi Berengarius Reymundus comes Merguriensis & Marchio prouinciæ in manu ipsius, Fulconis Abbatis consistens præfactus princeps in capitulo Lerinensi hæc dicit: ô vos monachi Lerinenses laudo & confirmo, castellum quod olim dicebatur Marcellinum liberum & immune ab omni inuasione comitis & vt nullus ibi hospitetur vel aliquam redemptionem inferat sicut & antecessores mei tenuerūt propter quam libertatem volo vt deinceps appelletur. Francum recipio verò sub mea defensione & Monasterium, & omnes quæcunque sub mea potestate per Prouinciam habetis, vt si aliquis vobis per vim vel contra iustitiam aliquid abstulerit ego defensor ero. Non caruit autem iste Fulco donariis & oblationibus ad supportanda onera Monasterij & alendum greges monachorum. Fuit enim honoratus donis à domino Iosepho Abbate Monasterij Insulæ Gallinariæ, tum à Domino Bertranno Foroiuliensi, & Domino Imberto Glandatensi Episcopis, tum ab illustrissimo Anfosso Comite Tolosano, & nobilibus Martino & Oberto & Ansaldo de Auria, & aliis plurimis hominibus, quos recēsere longum esset, concordauitque maximā litem, quæ versabatur inter Manfredum Antipolanum & Monasterium Lerinense authoritate Apostolica, quæ rescriptum dedit nobilibus viris de Grassa, Bertranno & Reymūdo fratribus Guillermo eiusque nepotibus, nec non Guillermo de Ralianno, quatenus fratres Lerinenses omnimodis adiuuarent, vt ipsis dicta concordia firmiter obseruaretur: tandem prædictus Abbas vita functus est postquam gubernauit Abbatiam annis duodecim.

Castrū Francum nunc Canoe.

Hugo Abbas Lerinensis.

1144. VOluente rota annorum mille centum quadraginta quatuor, in locum Fulconis secundi electus est Dominus Hugo, qui determinauit quandam

dam litem quarundam prætensionum, vertebatur Episcopum & canonicos ventimilenses & monachos Lerinéses authoritate sanctissimi patris. Eugenij Papæ III. qui in Cathedra Petri est assumptus est anno domini 1145. in fauorem monasterij Lerinensis quæ determinatio confirmata est, per diploma eiusdem Pontificis cuius initium tale est, Eugenius & cætera, Dilectis filiis hugoni Lerinési Abbati eiusque fratribus, &c. Qui Hugo pro defensione rerum Monasterij conquestus est in Monasterio sancti Laurentij in ciuitate Albiganensi corám consulibus de quadam terra Lerinensi cœnobij vsurpata & facta à consulibus subtilis inquisitio testium (cum scripta non extarét) adiudicata est eidem Abbati & Monasterio sancti Honorati aliaque digna peregit & incepit sed morte præuentus secundò anno suæ vocationis viuos reliquit.

Raimundus primus, Abbas Lerinensis.

ANno millesimo quadragesimo sexto ordinatus est Abbas Lerinen. Raimundus huius nominis primus, cuius temporibus quidam Petrus de Morsans veniens ad côuersionem in Lerin. Insula dedit omnia sua, idem fecit & Bermundus ipsius frater & alij nonnulli. Rexit Abbatiam annis quatuor. 1146.

Raimundus secundus de Clauerio Abbas Lerinensis.

ANno verò millesimo centesimo quinquagesimo successit præfato Reymundo Reymundus secundus de Clauerio, cuius opera in nullo consistunt rexit præfatam Abbatiam annum vnum. 1150.

Boso Abbas Lerinensis.

ANno domini millesimo centesimo quinquagesimo primo creatus est Abbas Lerin. Dominus Boso quo gubernâte anno secundo accepti regiminis accessit Massiliam, & ibi cum domino Abbate massiliensi Guillielmo nomine fecit quandam bonorum permutationem pro cócordia vtriúsq; partis côseruanda. Tertio verò anno dicti Bosonis sublimatus fuit in sede Apost. sanctæ recordationis Papa Adrianus quartus qui audiens à piratarum & sarracenorum aliorúmque perfidorum hominum excursionibus, & aliis incommodis Monasterium sancti Honorati sacræ Insulæ Lerinensis variè diuexari eius vtilitati & indemnitati intentus consulibus & populo ciuitati Grassæ literas Apostolicas tenoris sequentis dedit. 1151.

Adrianus pôtifex Romanus pro defensione Monasterij Lerinensis.

Adrianus Episc. seruus seruorum Dei dilectis filiis consulibus & vniuerso populo in castro Grassæ cômorantibus, salutem & Apost. benedictioné. Cûm ex iniuncto nobis Apost. officio vniuersorum Christi fidelium vtilitati intendens debeamus, illos tamen oportet nos speciali quadam prærogatiua diligere, de horum quiete ac pace propensius cogitare, qui & religione & honestate sunt prædicti & ad ius sanctæ Romanæ Ecclesiæ noscuntur specialiter pertinere: huius igitur rationis intuitu prouocati dilectos filios nostros religiosos videlicet fratres Lerin. Monasterij & possessiones ac bona eorum deuotioni vestræ attentius commendamus: rogantes plurimum & in peccatorû vestrorum vobis veniam iniungentes, vt eos pietatis intuitu & pro Beati Petri ac nostra reuerétia diligatis, manu teneatis, & eis studeatis modis omnibus suam iustitiam conseruare. Si verò Sarraceni christiani nominis inimici aut perfidi Christiani Monast. siue aliquod castellû ipsorum inuadere forte præsumpserint eis viriliter assistatis, & tam côsilium quam auxilium quibuscunq; modis

Digitized by Google

poteritis impendite. Datum &c. Ad istam pietatẽ sectandam prouoco ex intimo cordis affectu nunc deuotos consules & plebem Grassensis ciuitatis, vt quo nunc & numero & copiis tum authoritate officiorum regalium existunt maiores ita promptiores ad iura Ecclesiastica tuenda inueniantur, vti benè confidimus pro sibi innata humanitate non defecturos: rogamus desertores fidei siqui adsint vt resipiscãt & vultus contẽplentur suos in speculo præcessorum suorũ qui tam integerrimę fidei habiti sunt vt sedes Apost. defensionẽ Eccles. & Monasteriorũ non semel tãtum sub fidei cõmitteret quod habes in-
1154. fra, in Rostagno De flayosco Abbate an. 1188 Idem Boso an. 1154. etiam amplum priuilegiũ obtinuit à pręfato põtifice Adriano quarto pro libera sepultura in Insula Lerin. quod postmodum ampliare fecit ab Alexãdro tertio an.
1159. domini 1159. quo anno Fridericus dictus Barberoussa Monarchiã regni Romanorum Alexãder tertius sanctam sedem Apost. regnũ verò Francorum vir summæ pietatis Ludouicus iunior septimus regebat Ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ in sacra Insula Lerinensi toti mundo venerabili est fœliciter consummata ædificari, sub præfati viri Bosonis fœlici gubernio: placuit autem dicto patri qui omni pietate regebat cœnobium & deuoto conuentui Lerinensi vt præfato Ecclesiæ consecrato fieret ipsa eadémque die quarto nonas octobris, scilicet qua priscis temporibus facta fuerat dedicatio Ecclesię maioris sancti Honorati & basilicæ sanctæ crucis, vt suprà in Aldeberto secundo vnde prædictus Boso & conuentus concluserunt ad solemnem dictæ Ecclesiæ sanctæ Mariæ consecrationem peragendam aduocare honestos & Reuerendissimos dominos Enardum. Senecẽsis Ecclesiæ præsulum, Petrúmque virum nobilem & Isnardum Episcopum Glandatensem, qui ad Dei gloriam cum spirituali gaudio in sacram Lerinam Insulam cõuenerunt, & quarto nonas octobris, qui dies dominicus tũc habebatur cũ satis religionis honestate & solemni pompa consecrauerunt prælibatam Ecclesiam sanctæ Mariæ & altare in honore victoriosissimæ crucis & perpetuæ virgini Mariæ sanctorúmq; martyrum Lerin. & omnium sanctorum inter quod altare posuerunt de puluere corporũ Petri & Pauli Apostolorum de reliquiis Gordiani, & Epimachi & quinque dentes sancti Caprasij Abbatis Lerinensis & vnum os sancti Quirini martyris & de massa candida, & his peractis indulgentiisq; solitis publicatis missæ factæ sunt variis præclarisque rebus gestis clarus cum fluctuantis in mari Insulæ tanquam nauis clauum per annos vndecim mensésque quinque fœlici gubernatione rexisset operum mercedem à domino accepturus in superna migrauit.

Ecclesia S. Maria in Lerino perficitur & consecratur.

Enardus Senecensis, Isnardus Glandatensis Episcopi.

Reliquia apposita in altari S. Maria.

Reymundus tertius cognomento Richardus Abbas Insulæ Lerinensis.

1162. ANno millesimo centesimo sexagesimo secundo, euectus fuit in Abbatem Lerin. dominus Reymundus, huius nominis tertius cognomento Richardus, & quinto sui regiminis anno serenissimus Reymundus Berengarius comes Prouinciæ & Germanus Aragoniæ Regis Ildefonsi, suo diplomate confirmauit omnia bona concessa antea sacro Monasterio Lerinensi & sua authoritate simul & clementia aliquas lites & querimonias sopiuit: & hæc omnia insuper roborata sunt à rege Aragoniæ Ildefonso, paucis his verbis. Anno dominicæ incarnationis millesimo centesimo sexagesimo septimo. Ego Ildefonsus Dei gratia Rex Aragoniæ comes Barchinonensis, vel dux prouinciæ pura voluntate omnia præscripta quæ consanguineus meus comes prouinciæ concessit, laudo, concedo & confirmo

Digitized by Google

confirmo. Is tandem cum octo annis in Lerinensi cathedra venerabilis præsul extitisset prædecessorúmque virtutibus inhæsisset, eos etiam carnis debitum persoluens est secutus ad præmium.

Gaufredus primus Abbas Lerinensis.

ANno millesimo centesimo septuagesimo, Lerinensis Abbatiæ clauum suscepit Gaufredus, huius nominis primus, qui cum ab electionis die 1170. vnius tantum anni spatium ad abbatiæ regimen tum ad vitæ prorogationem habuerit, aut nihil situ dignum edidit, aut certè temporum iniuria ad nos vsque perlatum non est. Quicquid demum egerit illius præmium percepturus excessit.

Augerius Abbas Lerinensis.

ANno Domini 1171. est constitutus Abbas Lerinensis dominus Augerius, cuius temporibus incuria, vel potius malitia vicinorum incerta & 1171. confusa reddita erant confinia territorij sanctæ Mariæ vallis aureæ, cui incommodo & damno solertia istius Reuerendi Abbatis prouisum fuit, acceptis hominibus Ecclesiasticis & sæcularibus medio eorum iuramento super sancta Dei Euangelia prædictum territorum limitari fecit cum adiacentium consensu. Anno Domini 1181. Iã imminente vltimo præfati Augerij Lucius Papa III. qui hoc anno ad Pontificatum fuit euectus audiens monasterium Lerinense ab inimicis crucis Christi sæpius infestari & præfatum Abbatem & monachos pro viribus dictum locum cœpisse communire ipsius turris, scilicet prosequendo iam ante annos nonaginta & amplius inceptum opus sub Aldeberto secundo, videnśque ad tanta onera portanda vires & facultates monasterij nõ sufficere per Apostolica scripta monuit & exhortatus est omnes Christi fideles per prouinciam Narbonensem constitutos eis in remissionem peccatorum suorum iniungens, vt prædictis religiosis Lerinensibus ad muniendum dictum cœnobium & Insulam de propriis facultatibus erogarent, vt ipsius loci munitione redderentur tutiores hostium sublata formidine. Alia pleraque edidit annis vndecim quibus abbatiæ magna cum laude præfuit, quæ ne molestus sim nimia forsan prolixitate prætereo, his ille, vt piè credimus, æterna in pace fruitur.

Lucius Papa commendat tuitionem & fabricam turris.

Reymundus quartus de Mosteriis Abbas Lerinensis.

ANno octuagesimo secundo supra millesimum centesimum ordinatus 1182 fuit Abbas Lerinensis huius nominis quartus, Reymõdus de Mosteriis quid egerit non cõstat, cum vix annũ in abbatiæ administratione cõpleuerit.

Andebertus Abbas Lerinensis.

ANno 1183. euectus in abbatiæ cathedram Andebertus, qui ne anno 1183. quidem expleto vita excedens alteri abbatiam regendam reliquit.

Rostagnus primus Desloyosco Abbas Lerinensis. 1183.

EOdem anno suffectus est supradicto Andeberto dominus Rostagnus huius nominis primus Deslayosco, anno verò quinto suæ ordinationis & 1188. & nostræ salutis cẽtesimo octuagesimo octauo supra millesimũ. Clemẽs huius nominis terti⁹ successor S. Petri in cathedra residebat Romana, qui nimio amore & zelo deuotionis, quo erga monasterium sancti Honorati Lerinensis

Digitized by Google

Guillelmus secundus de Sclapono Abbas Lerinensis.

OPeratæ salutis currente anno millesimo ducētesimo duodecimo, sublimatus fuit in Abbatia Lerin. dominus Guillelmus de Sclapono, huius nominis secūdus, qui vir doctus & pius, sanctā congregationē illā instruebat doctrinis & informabat exēplis; vnde multi nobiles aliiq; ad ipsum cōcurrebant, se suáque dedentes, qui anno millesimo ducentesimo quinto decimo cōmunicato totius conuentus cōsilio precibúsque multorum virorū prudētiū supplicantiū cōfidens de fidelitate cuiusdā Antonij Rosseti pręposīti Vapicensis cōmisit ei sua vita durante Ecclesiā & domū S.Mametis monasterij Lerin. cū omnibus ad eā pertinentibus pro cēsu annualivnius Bisantej ad regendā & gubernandā, & hæc Abbatem ad millesimū ducentesimū decimum nonū virginei partus annum opera edidisse cōperimus, nō dubiū quin plura magisq́, cōmendanda egerit cumvirtutum fama celebri & morum sanctitate dignus sit habitus qui ex Abbate in excelsam Gapensis Episc. sedem euheretur, Abbatiam quidem fœlicibus per septem annos rexit auspiciis. 1212.

Giraudus Abbas Lerinensis.

ANno millesimo ducentesimo decimo nono, electo in Episc. Guillelmo successit dominus Giraudus in Abbatia Lerin. qui priùs monasterij S. Bointi professus fuerat & Abbas qui septimo anno sui regiminis præuidēs in futurum ne incuria seu intercapedine, loci bonæ Ecclesiæ & monasterij deperiret, cū diminutione diuini obsequij quædā bona depēdētia à monasterio Lerin. fratribus & canonicis regularibus, S. Augustini tradidit regenda cum clausulis & obligationibus necessariis vt ex sequenti publico extractu patet. 1219.

Donatio canonicis regularibus S. Augustini facta.

Notū sit omnibus tā pręsentibus quàm futuris, quod anno ab incarnatione domini millesimo, ducentesimo, vigesimo sexto. Ego Giraudus Abbas Lerin. cœnobij & vniuersus conuentus eiusdē monast. intuitu pietatis, & misericordiæ donamus & tradimus in perpetuū sine fraude & circumuentione Ecclesias S.Mametis, & S.Mariæ de Fonte vinoso, cū omnibus pertinētiis suis tibi Hugoni præposito & successoribus & sociis suis perenniter secundū regulam S.Augustini victuris: ea conditione vt sine molestia ac inquietatione habeatis & possideatis à Lerinensi monasterio, & illud caput vestrum semper recognoscatis in signum quoque huius subiectionis Capucia nigra super vestra superpelicia portabitis, & soluetis nobis & successoribus nostris singulis annis in festiuitate Pentecostes nomine pensionis duos bisanteos aureos: retinemus autē nobis & successoribus nostris in eūdo & redeūdo per partes illas hospitia & debitā reuerentiam & benedictionē canonicorū, aut cui dare voluerimus & medietatē rerum nobilium, tā canonicorū quàm donatorū siue sint libri, siue res aliæ exceptis libris Ecclesiasticis, quos volumus penes esse ipsam Ecclesiā S. Mametis remanere. Itē retinemus quod præpositus prædictarū Ecclesiarum semper secūdo anno ad capitulum nostrū veniat vel aliam sufficientē personam mittat. Item retinemus in ipsis Ecclesiis quistā faciendam sicut in aliis Ecclesiis nostris secundum posse domus. Et si aliqua discordiæ causa inter canonicos orta fuerit quæ per eos sedari non possit ante omnē personam nos aduocabunt. Prępositus quoq; mortuo vel deposito prędecessore suo intra annum ab ordinatione sua veniet ad monast. & in generali capitulo tactis sacrosanctis Euangeliis iurabit, quod nunquam per se, nunquam per suspectam personam scienter faciet, aut dicet quod Lerin. Ecclesia sui iuris aliquod detrimentū patiatur, aut conuentio ista corrūpatur. Damus etiam vobis vt in eūdo & redeundo ad monasteriū domus nostræ quæ in via

Digitized by Google

ſunt, omnem vobis hoſpitalitatis humanitatẽ pro poſſe ſuo exhibeant. Si verò minus neceſſario factũ fuerit per nos corrigetur. De omnibus quoque acquiſitis quæ feceritis quartas ſub nomine B. Honorati & S. Mametis facietis & prænotabitis.

Per hæc etiam tẽpora idem præfatus dominus Giraudus Dei gratia Abbas Lerin. cõmuni fratrum deliberato conſilio, omnes pariter congregati volentes adimplere ob maximam vtilitatẽ & decorem monaſterij Lerin. quod omnes præ deceſſores ſui facere decreuerant conceſſerũt licentiã dominæ Aycelenæ vxori quondam R. de Scauola volenti & hoc petenti cõſtruere & dotare monaſterium monialiũ in loco Valliſaureæ in remediũ animæ viri ſui R. defuncti & Petri Monachi filij ſepultorum in monaſterio Lerinenſi in omnibus & per omnia ſubditũ Abbati & conuentui Lerin. Inſulæ, quod & præſtitum eſt, & ipſa Aycelena fuit Abbatiſſa vita eius durante cum variis obligationibus & prærogatiuis in fauorem Reuerendi Abbatis & monachorum Lerinenſium. Acta ſunt hæc in capitulo Lerinenſi prætaxatis temporibus. Iſte dominus Giraudus rexit Abbatiam Lerinenſem annos duodecim vita functus eſt.

Reymundus V. de Crocis, Abbas Lerinenſis.

1231. ANno milleſimo ducenteſimo trigeſimo primo, electus eſt Abbas Lerinenſis dominus Reymundus de Crocis, huius nominis quintus, quo regnante & perſeuerãte deuotione fidelium, quidam nobiles laici dicto Abbate & conuentu Lerinenſi permittente elegerunt ſibi locum ſepulturæ in Inſula & Eccleſia Lerinenſi vti adhuc viſitur in porticu ſeu ambitu, qui inter Eccleſiam maiorem S. Honorati & ſanctæ Mariæ de Lernis iacet in quadam cripta ſeu arcu, iuxta portam quæ olim erat capituli primi & antiquiſſimi ſubtus campanile in his verbis inſcripto. Coniuge cũ propria iacet hic Bertrandus Auniſa ſumptu, qui proprio criptam conſtruxit, & idem inſtanter petiit ne quis tumuletur ibidem 1236. Auguſtus Nouennio Raymundus iſte in Abbatiæ gubernaculo aſſedit quibus fœliciter exactis ad domini ſui mercedem properauit.

Albertus tertius Abbas Lerinenſis.

1240. ANno domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſuffectus eſt præcedenti dominus Aldebertus huius nominis tertius: qui cum Abbatiam annis quatuor menſibus tribus ſeipſum ſponte ſua à gubernatione remouit, quibus autem de cauſis non ita eſt compertum.

Aycardus de Torreues Abbas Lerinenſis.

1244. ANno quadrageſimo quarto elapſo milleſimo ducenteſimo poſitus fuit in adminiſtratione Lerinici monaſterij dominus Aycardus de Torreues vir tenaciſſimus regularium inſtitutorũ & profligator vitiorũ anno ſeptimo ſui regiminis qui erat Redemptionis noſtræ milleſimus ducenteſimus quinquageſimus primus fœlicis recordationis. Innocentius IIII. ad humilem petionem eiuſdem Abbatis benignè conceſſit ei priuilegium, vt Abbas ſacri Monaſterij Lerinenſis omnes ſibi ſubiectos, tam in prioratibus quàm aliis locis punire poſſit authoritate Apoſtolica, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, compeſcendo non obſtantibus, ſub datum Peruſij vndecimo Calendas Februarij ſui Pontificatus anno nono. Anno verò vltimo ſui regiminis, qui erat domini 1255. Alexander IIII. ſummus Pontifex mandat Epiſc. Foroiulienſi, vt ſi Epiſc. Ianuenſis (cui iam mandata dixerat) hoc nõ perfecit, ipſe, inquam Foroiul. inducat in realẽ poſſeſſionem pręfatũ Aycardũ Abba

Abbas Lerinenſis habet authoritatẽ puniendi ſuos ſubditos.

Abbatem & monachos Lerinenses, Monasterij sancti Antonij de Ianua, de quo tunc quædam lis agitabatur:rexit verò Abbatiam annis duodecim.

Bernardus Ayglerius Abbas Lerinensis & postmodum Cassinensis & S.R.E. Cardinalis amplissimus.

CVrrente anno nostræ redemptionis millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, prouisum fuit Monasterio Lerinensi de egregia persona, Domini Bernardi Ayglerij monachi professi & Sacristæ Monasterij Sauignianensis Lugdunensis diœcesis sanctissimi Domini Alexandri IV. Papæ capellani, qui vir strennus & solers in omnibus actionibus suis. Primo anno sui regiminis obtinuit ab ipso summo Pontifice confirmationem Monasterij sancti Antonij Ianuensis in fauorem Monasterij Lerinensis:anno verò tertio dicti Bernardi & die nona mensis Iunij Gaulterius Archiepiscopus Ianuensis & capitulum canonicorum confirmant & ratificant transactionem & concordiam factam paulò ante inter ipsos & procuratores Abbatis Lerinensis & monachorum. Eodem quoque anno, qui erat Domini 1259. præfactus summus Pontifex ad instãtem dicti Abbatis concessit priuilegium cœnobio Lerinensi ad instar fœlicis recordationis Innocentij Papæ III. prædecessoris sui, in quo Monasterium præfatum quod specialiter Beati Petri iuris existit sub eiusdem principis Apostolorum, & sua protectione suscipit ac omnia beneficia & bona à præfacto Monasterio dependentia infra decem & octo diœceses existentia vt in perpetuum ipsi illibata permaneant scripto suo confirmat & communit:insuper prohibet ne professus Lerinẽsis monachus à quocunque retineri possit absque superioris sui literarum cautione, tum ne quis infra clausuras locorum seu grangias dicti Monasterij rapinam, furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temerè capere vel interficere seu violentiam audeat exercere & alia valdè vtilia decernendo vt nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temerè perturbare, aut eius possessiones aufferre vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, si quis autem contra ipsam constitutionis paginam contrauenerit sciens, nisi congrua suum reatum satisfactione corrigat, potestatis & honoris careat dignitate reumque diuino iudicio existat & à sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini nostri redemptoris Iesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ subiaceat vltioni:cunctis verò eidem Monasterio sua iura seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi. Amen. Qui Reuerendus Bernardus rexit præfatam Abbatiam sancti Honorati Lerinensis in Gallia Narbonensi annos septem vsque scilicet ad annum millesimum ducentesimum sexagesimum tertium ex qua assumptus iussu Vrbani Papæ quarti suffectus est Abbas Cassinensis quinquagesimus nonus Domino Theodino monacho & Abbate Cassinati Accerrarum electo Episcopo, præfuitque idem Bernardus annos decem & nouem in dicto Monasterio quo tempore sublimatus fuit ad summum Cardinalatus gradum à quo autem Pontifice sit creatus non expressum habetur:Creditur tamen vel ab ipso Vrbano quarto vel eius successore Clemente quarto qui ambo Galli erant in purpuratorum numerum ascitum. Obiit Cassini vbi & sepultus iacet anno Domini 1282. pridie nonas Aprilis. Scripsit hic vir doctissimus & pius non contemnẽda opera quæ sunt hæc. Expositio super regulam sancti Benedicti, Speculum monachorum cunctis vtilissima cœnobitis. Et alia, quæ sola sunt vsui Monasterio sacro Montis Cassini videlicet. Collationum beneficiorum

Alexander Papa IV.

Gaulterius Archiepiscopus Ianuensis.

Opera Bernardi Ayglerij.

Digitized by Google

& officiorum montis Cassini Regestum vnum. Inquisitionum iurium & bonorum in castris & villis dicti Monasterij Regestum alterum.

Nicolaus Abbas Lerinensis.

ANno millesimo ducentissimo sexagesimo tertio in locum Bernardi Ayglerij electi Abbatis Cassinẽsis subrogatus est Abbas Lerinensis Nicolaus prior de villamaura qui cum parum temporis intra septa Monasterij se se continuerit nulla eius extant acta. Tenuit autem præfatam Abbatiam annis octo & obiit Massiliæ vbi & sepultus est in cimeterio Ecclesiæ sanctæ Trinitatis.

Petrus tertius de sancto Paulo Abbas Lerinensis.

DEcedente Nicolao Abbate anno millesimo ducentesimo septuagesimo
1271. primo, electus est per viam compromissi à toto capitulo Lerinensi Dominus Petrus de S. Paulo. Venciensis diocesis huius nominis tertius, qui constituit annuatim pridiè nonas Aprilis celebrari vniuersariũ pro anima Domini Bernardi Ayglerij primum Abbatis Lerinensis tum Cassinensis. Quid aliud egerit non est facilè explicare cum nulla ipsius extent acta authoris alicuius monimentis consignata: obiit autem & sepultus in cœnobio Lerinensi iuxta Ecclesiam Beatæ Mariæ ad manum sinistram in capitulo veteri, loco in quo consueuerunt Domini Abbates consepeliri, qui rexit Abbatiam annis viginti & quatuor.

Ganselmus de Mayreris Abbas Lerinensis.

1295. ANno millesimo ducentesimo nonagesimo quinto adiuit Abbatiã Lerinẽsem Dominus Gãselmus seu Gauselmus de Mayreris monachus professus Monasterij S. Theofredi in Aluernia, & Abbas ibidẽ qui strenuè decertans pro manutensione iuriũ Monasterij & monachorũ Lerinensium cõstanter se opposuit Reuerẽdo Petro Regiensi Episcopo qui quidem varia grauamina inferebat Monasterio & monachis Lerinensibus, tum minabatur idem Episcopus multa inferre se velle incommoda & oppressiones monachis & prioratibus dependentibus à præfato Monasterio in suaque diocesi existentibus vnde dictus Abbas visa proteruitate appellauit ad sedem Apostolicam, & se tanquam alter Cantuariensis Thomas viriliter in omnibus se gessit, cœnobiumque ab oppresione liberauit, sub quo etiam concessa sunt Monasterio Lerinensi aliqua beneficia in Insula & regno Corsicæ: tum Bonifacius VIII. Confirmat omnia priuilegia (ad ipsius instãtiã & humilẽ petitionem) & indulgentias Monasterij S. Antonij de Ianua anno verò millesimo tricentesimo sexto die sexta Aprilis cõstituit & suâ authoritate totiusq; cõuentus Lerinensis poneretur supra numerum iam deputatũ vnus præsbyter monachus Lerinensis in dicto Monasterio sancti Antonij & domus hospitalis Ianuensis ad missas & alia diuina officia peragenda eodem anno idem Ganselmus literis dedit Reuerendissimo Porcheto Ianuensi Archiepiscopo, & Dominũ Rostagnũ de Corneto, monachum Lerinensem per collationem sibi factam à se & toto conuentu Lerinensi prioratus sancti Antonij de Ianua in possessionem realem inducat qui Rostagnus postea fuit Abbas Lerinensis, vt sic infrà. Fecit item idem Ganselmus quædam ædificia cõstrui intra turrim dicti Mona

Petrus Regensis Episcopus.

Bonifacius VIII. Põtifex Romanus

Porchetus Episcopus Ianuensis.

Monasterij & chorum in Ecclesia sancti Honorati & multis aliis bonis operibus plenus requieuit in pace cum rexisset Abbatiam annis quatuordecim.

Fulco tertius Planicampi Abbas Lerinensis.

POst excessum ab humanis domini Ganselmi anno millesimo trecentesimo nono prouisum fuit Monasterio Lerinési de Abbate de Domino Fulcone (huius nominis tertio) Plani campi monacho professo, itidem Monasterij S. Theofredi in Aluernia alias Camaliaci, qui eodem primo anno ingressus in mense martio Fusto scilicet sancti patris Benedicti & triennio reuoluto eadem die sepultus est in sepulchro antecessoris sui & vt fama est potionatus fuit Grassæ post restitutionem factam de quadam terra Monasterij Lerinensis, sicque morte præuentus tertio, vt dictum est, sui regiminis anno viuos reliquit. 1309.

Hugo Carolus Abbas Lerinensis.

MIllesimo trecentesimo duodecimo fuit electus in Abbatem Lerinésem dominus Hugo Carolus à toto capitulo Lerinési Monachus professus dicti cœnobij, priórque sanctę Mariæ de Mosteriis, quo tempore excesserunt è viuis aliqui nobiles tum sæculares tum Monachi, qui sepulturam apud Lerinam eligerunt, & potissimùm ex illustri familia de Corneto vti sepulchralis inscriptio in veteri claustro Lerinensi iuxta portam antiqui refectorij docet quæ talis adhuc extat in marmoris tabula parieti affixa S. Id est sepulchrum domini Tarioneti militis de Corneto & fratris Tarioni Monachi qui frater fuit prior Ianuæ. Obiit anno domini millesimo trecentesimo tertio decimo die decima februarij, quorum insignia gentilitia sunt in vmbone bipartito ex alto deorsum habentia ex vna parte cornu cordula appensum, & ex altera Zonas veluti vndas, in quo sepulchro postmodum appositus fuit dominus Rostagnus de Corneto Abbas Lerinensis anno domini 1331. qui Abbas Hugo vitam cum morte commutauit in curia Romana anno primo suæ electionis. 1312.

Nicolaus secundus Auriolus Abbas Lerinensis.

ANno millesimo trecentesimo tertiodecimo die vltima Iulij datus fuit Abbas Lerinésis dominus Nicolaus Auriolus Monachus professus sancti Victoris Massiliensis, qui obiit die vltima Iulij anno integro videlicet reuoluto suæ ordinationis. Iste licet rigidè regeret: erat tamen benè religiosus & Zelotipus instituti religiosus, sed data sibi potione à quodam suo affine & propinquo vt amplius ab ipso diligitur ei mortem propinauit. 1313.

Rostagnus tertius de Corneto Abbas Lerinensis.

ANno millesimo trecétesimo quarto decimo die quarta septembris fuit electus Abbas Lerinensis dominus Rostagnus, de Corneto huius nominis tertius, Monachus professus eiusdem cœnobij priórque sancti Antonij de Ianua per viam compromissi & lætanter à toto Lerinensi capitulo generali receptus anno sexto eiusdem. Inter alios vita functus est quidam, Monachus Lerinensis, non contemnendæ pietatis qui suum curauit erigere sarcophagum in claustro veteri supra portam moderni capituli seu capellæ sancti Leonardi, nunc sancti benedicti his obsignatum verbis. 1314.

Hic est tumulus fratris Petri de Manuasca Monachi cœnobij S. Honorati Lerinensis, obiit anno domini millesimo trecétesimo vigesimo. Idem Abbas de consensu & Authoritate capituli Monachorum Lerinensium congregati mandato domini Hugonis Raymundi, prioris claustralis sedauit & concordauit cum Reuerendissimo Glandatési Episcopo domino Anselmo quasdam

Digitized by Google

quæstiones, quæ inter ipsos vertebantur & remissa sunt omnia in fauorem monasterij Lerin. idem anno vigesimo septimo vltrà millesimum trecentesimum & die vigesima sexta Maij sollicitudinem maximam gerens magis de Ecclesiis & rebus diuinis quàm de personis & rebus sibi commissis, vt Ecclesiarum vtilitati consuleret, fecit quasdam permutationes de consensu omnium: vixit autem in Abbatia annis decem & septem, obiitque die secunda quadragesimæ, & sepultus est in sepulchro suo iuxta Ianuam veteris refectorij, vt dictum est supra in Hugone Carolo.

Giraudus de Susa Abbas Lerinensis, & Raymundus Clari.

1331. ANno millesimo tricentesimo trigesimo primo electus est Abbas Lerinensis dominus Giraudus de Susa per dominum Ioannem vigesimum secundum, qui audiens dominum Reymundum Clari electum esse per conuentum Lerin. ipsum in Abbatiali administratione dimisit: retenta tamē sibi præeminentia & dignitate Abbatiali, beneficiorúmque collatione. Nam post decem annos suæ promotionis scilicet anno domini 1341. die vigesima prima mensis Iulij præfatus dominus Giraudus suo rescripto, cùm ageret in remotis, dedit in mandatis suo Priori claustrali venerando scilicet Guillelmo de Bleuis qui post in Abbatem meruit acciri, vt cōferret quædam beneficia à præfato Monasterio dependentia, quibusdam Monachis Lerinensibus & hoc cum consilio, assensu & consensu totius capituli cōuentus Lerinensis, vt semper fuit consuetum, anno sequenti obiit nobilis domicellus Hugo de Bleuis, qui sepultus fuit in sepulchro marmoreo affixo in pariete iuxta portam claustri veteris versus arcē turris in quo insculptæ sunt imagines crucifixi & hinc inde sancti Honorati & sancti Benedicti, vt datur coniici ex habitus textura & equitis armati quo signatur ipse nobilis Hugo tandem Monachi imago quem putamus esse supra nominatum fratrem de Bleuis insignia gētilia sunt ramus arboris quinque continens folia. Inscriptio autem in hunc modum se habet. Hic iacet nobilis domicellus Hugo de Bleuis. Obiit anno domini millesimo tricentesimo quadragesimo secūdo, die decima Septembris, cuius anima in pace requiescat. *Amen.* Obiit autem præfatus Abbas & sepultus est infra dictum Monasterium in capella sancti Benedicti. Iste fecit fieri vineam de Canois & porticum in domo & castro de Canois. Et multa alia bona peractisque annis sedecim in Abbatia vita functus est.

Bertrandus Furoni Abbas Lerinensis & Guillelmus de Solethatio.

1347. ANno millesimo tricentesimo quadragesimo septimo prouisum est Monasterio Lerin. de domino Bertrādo Furoni Monacho professo Monasterij Insulæ Barbaræ apud Lugdunū in fluuio Araris per dominum Clemētem sextum existente auditore in Romana curia dimisso tamē domino Guillelmo de Solethatio priore de Calliano electo per cōuentum Lerin. Ad regimen ipsius Abbatiæ licet satis ad id esset ineptus ipsamque rexit anno vno.

Guillelmus de Bleuis tertius Abbas Lerinensis.

1348. ANno millesimo trecentesimo quadragesimo octauo electus est Abbas Lerin. per viā S. Spiritus à toto cōuentu dominus Guillelmus de Bleuis Monachus dicti Monast. professus Priórq; de Neapola, & cōfirmatus per dominū Papā Clementē sextū, qui statim post ordinationē suā cōgregauit capitulū generale vti moris erat dicti cœnobij Lerin. sed quid in ipso egerit vel ordinauerit nō possumus explicare cū ipsius acta nō viderim aut legerim An. verò

Digitized by Google

verò 1351. de quinta mẽsis Martij celebrauit suũ secundũ capitulum generale in sacro Cœnobio insulæ Lerin. in præsentia totius conuentus, & omnium Priorum vel monachorum. In quo ea quæ pertinent ad reformationem tam spiritualium quam temporalium, & quæ videbantur necessaria & vtilia de consilio & assensu omnium salubriter statuta & ordinata sunt: quo tempore propter nimiam hominum mortalitatem imminutus est numerus Monachorum (& tamen erant adhuc numero centum & decem) tum pœnæ pecuniariæ inflictæ sunt transgressoribus institutorum & applicatæ operi turris dicti monasterij. Ex quo patet diu perdurasse huiusmodi fabricæ ædificationem. Nam cœpta erat sub Aldeberto secundo anno Domini 1088. post biennium à supradicto capitulo & die tertia mẽsis Martij idem venerabilis Guillielmus Abbas celebrauit modo quo supra suum tertium capitulum generale in sacra insula Lerinensi. In quo quędam capitula & statuta prædecessorum suorum quæ in duobus præcedentibus capitulis generalibus minùs plenè perspexerant in arduis causis occupati & quæ aliquas difficultates & inobseruantias pariebant experientia rerum magistra edocente reformarunt & modificarunt totius capituli vnanimi cõsensu & alia laudabilia promulgarunt. Anno Dominicæ incarnationis 1360. die decima nona mensis Martij anno scilicet vltimo præfati domini Guillielmi Abbatis Reuerendus in Christo pater dominus Laurentius Episcopus Niciensis causa deuotionis totam quadragesimam in sacra Lerina peregit, ibique rogatu prædicti Abbatis & monachorum ordinationes habuit in Sabbatho sitientes pro monachis tantum. Tum in Ecclesia maiori sancti Honorati consecrauit altaria fixa quinque, scilicet in honorem sancti Andreæ, sancti Stephani, sanctæ Catharinæ, Sanctorum Cosmę & Damiani, & sancti Martini varias inibi recondens reliquias sanctorum, quæ altaria in præsentiarum non extant, omnia tempore corrodente. Iste Guillielmus Abbas dedit duodecim argenti crateres Marchales conuentui Lerinensi & multa alia bona perfecit: cuius tandem anima soluta corpore migrauit tertio decimo anno suæ administrationis.

1351. — 1360. *Laurentius Episcopus Niciensis.* — *Consecratio quinque altarium Lerini.*

Alziarius Arelatensis Abbas Lerinensis, & Rostagnus quartus de Cobrio.

ANno sexagesimo primo iam transactis millesimo trecentesimo, prouisum est monasterio Lerinensi pro Abbate de Domino Alziario Abbate, monacho professo & camerario monasterij Montismaioris Arelatensis per dominum Papam Innocentium VI. demisso tamen domino Rostagno quarto de Cobrio per conuentum Lerinensem electo, qui Alziarius post annos quatuor euectus est in Cathedram Episcopalem Glandatensem. 1361.

Ioannes Thornafortis Abbas Lerinensis.

ANno millesimo trecentesimo sexagesimo quinto, assumptus est in abbatiæ Lerinensis administrationem dominus Ioannes Thornafortis, monachus professus & Abbas sancti Pontij de Nicea per dominum Vrbanum V. summum Pontificem, qui nono anno sui regiminis tanquam verus zelator honestatis & decoris monastici per sua scripta mandauit & iniunxit Priori sancti Antonij de ianua membri sui Lerinensis monasterij, vt pręcipiat & iniungat omnibus monachis sibi assignatis & in futurum assignandis, vt in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœna excommunicationis de cætero caueant, ne quauis occasione præsumant exire septa dicti loci, nisi de licentia Prioris & induti cucullis seu flocis honestis iuxta ordinem & ne extra dictum 1365.

Digitized by Google

beneficium præsumant missas celebrare nec pecunias aut oblationes accipere & similia,& si quis monachorum inobediens fuerit cito curet intimare domino Abbati Lerinensi. Anno 1381. inter alia suæ administrationis opera pia ordinauit vt informati seu infantes quotidie preces pro animabus magistri Raibaudi Barralis Notarii de Luceramo diœcesis Niciensis. Et eius vxoris ac parentum benefactorum Cœnobii Lerinensis publicè effunderent, quibus & aliis piis operibus meruit, dum habenas præfati monasterii Lerinensis regeret, honorati & ditati sacro corpore sanctissimi patris Honorati primi fundatoris Lerinensis cuius translatio contigit anno salutis nonagesimo primo post millesimum trecentesimum, cuius plenam historiam fusiùs habes supra tertio decimo Calend Febr. Vnde anno sequenti die quarta decima mensis septembris Capellam intra arcem turris Lerinensis dedicata fuit ad honorem diuini nominis sub inuocatione sanctæ & salutiferæ Crucis & altare consecratum per ipsum Reuerendum dominum Ioannem iam sublimatum ad Niciensis ciuitatis Episcopatum, in quo conditæ fuerunt de reliquiis beati Honorati & de mensa Domini concessæque solitæ semper in tali consecratione indulgentiæ: qui etiam venerabilis præsul nunquam à bono opere torpens perfecit turrim de Canois cooperuitque Ecclesiam maiorem sancti Honorati, tum varia priuilegia à sancta sede impetrauit & maximæ exemptionis subiectionis sui monasterii aliáque plurima præclaré magnáque cum laude gessit, his triginta quatuor annis quibus eum sacra Lerinensis insula Abbatem meruit habere.

Translatio corporis S. Honorati.

Præfatus Abbas Lerinensis effectus Episcopus Niciensis.

Rostagnus quintus monachi cognomento Abbas Lerinensis, & Nicolaus tertius Abbas Lerinensis.

1300. Bonifacius Papa IX.

POst excessum è viuis præfati Reuerendi Ioannis Thoruafortis anno nonagesimo nono supra trecentesimum millesimum prouisum est monasterio Lerinensi per sanctissimũ Bonifacium IX. de domino Rostagno quinto, cognomento monachi, monacho dicti Cœnobii Lerinensis vti diploma illius promotionis Abbatialis docet, & habet perantiquus cathologus manuscriptus monacho professo monasterii Montismaioris Arelatensis, olim priore beati Nicolai monialium de Tarascone, qui Rostagnus die vigesima sexta mensis Iunii dicti anni immissus fuit in realem possessionem & regimen præfatæ abbatiæ, à Reuerendissimo in Christo patre domino Nicolao tituli sanctæ mariæ trans Tyberim præsbytero Cardinali ad hoc specialiter à sancta sede Apostolica delegato, in præsentia omnium monachorum in capitulo infra turrim & Capella sanctæ Crucis congregatorum, qui cũcti vnanimiter tanquam verè filii obedientiæ, præfatum Rostagnum in suum patrem & Abbatem acceptarunt & ipse Abbas eos sigillatim amplexando in osculo pacis in legitimos filios habuit, tum capitula & instituta quædam prædicti monasterii sibi exhibita obseruare & illibata custodire se iuramento astrinxit.

Eodem quoque anno erat eius Vicarius Generalis & prior claustralis vir religiosus dominus Ioannes Laugerius ciuitatis Niciæ prouinciæ prior vallisaureæ, qui coram se litigantes dominum Guillelmum Bacconem monachum & infirmarium dicti monasterii, & dominum Antonium de Moreriis etiam monachum & camerarium Lerinens. de quibusdam pensionibus aliisque pertinentiis ad inuicẽ amicabiliter cõposuit: nec permisit aliò diuerti iurgia & differentias eorum, qui quidẽ dominus Ioannes Laugerius vt cordis sui quam gestabat flammã deuotionis erga beatiss. P. nostrum Honoratum cunctis pa

palàm ostentaret, circa hæc tempora elaborare & cudere munificè curauit caput argenteum à pectore sursum eleuatum præ se ferens effigiem Episcopi infulis, stolis & thiariis pontificalibus redimiti, in quo sacri verticis Archiflaminis Honorati, Lipsana condita futuris sæculis honorificè asseruarentur. Currente verò anno quadringentesimo supra millesimum, die decima mensis Maij, qui secundus erat præfati domini Rostagni (vti in prægrandi breuiarij membrani manuscripti dicti monasterij continetur historia, in qua mendum de Pontifice Romano, cum his temporibus non Benedictus XIII. qui nullus fuit, sed Bonifacius IX. præsideret, item & de Rege Galliarum, cùm non Ludouicus II. longè ante, sed Carolus VI. regnaret, vel in nota annorum error irrepsit, non enim concurrunt) arx turris intra cuius ambitum cœnobium sancti Honorati Insulæ Lerinensis continetur fuit per inuasionem & scalarum ascensum noctu capta & deprædata à prædonibus Ianuensibus, semper Lerinensibus infestis, & prouincialibus, quorum caput & antesignanus erat quidam nefandissimus latrunculus & proditor nomine Salagerius, de Nigrorum Pogio Ianuensis famosissimus pirata (cuius adhuc sunt pullulantes ramusculi) cuius primo Ianuarij præsentis anni intempestæ noctis incursu quædam ipsius nauis bellica sceleratorum hominum diuersarum nationum oppleta, plus mille naufragio in valle Freineti absorpta fuit in qua ducenti quinquaginta perierût, ipso furcifero Duce cum reliquis euadentibus, quo immenso ab altissimo munere accepto correctiorem certè eum euadere: sed qui sordibus totus erat magis sordescere cœpit, & in profundum malorum submersus sceleratiora aggreditur, facitque promptuarij cœnobij Lerinêsis arcem æream solidissimæ turris sanctorum Martyrium Pontificum & Confessorum artem sacrorum custodem noctu aggreditur valido impulsu, & inuadit cû potenti manu armatorum: quę tamê summo factore sic omnia disponête citiùs fuit pristinæ libertati restituta die vigesima sexta mensis maij, in vigilia Ascensionis domini nostri Iesu Christi, per nobiles & strenuos viros huius patriæ prouinciæ, quorum erat Primicerius spectabilis vir illustrissimus dominus Georgius de Marlio, miles & regi⁹ Seneschalus huius comitatus prouinciæ, in cuius comitiua affuerût infrascripti nobiles viri nempè, dominus Ioânes Gonsaluus miles, dominusq; de Soleriis cum sua quinqueremi & bireme iussu domini Seneschali, Antonius de Villa noua domin⁹ de Barema. Lucas de Grimaldis dominus de Caigna. Ludouicus dominus de Selagnola. Bertrannus de Grassa dominus de Albarno. Dominus Diego Gonsaluus, nepos supradicti domini Ioannis Gonsaluij gubernator quinqueremis & biremis. Ioan. Drogulus regius Côsiliarius & Magister rationalis Prouinciæ. Antonius Isnardi regius secretarius & rationalis prouincię. Petrus de Vaudamôte etiam secretarius regius. Guido de Intermillio dominus de Castellaro. Bertrandus de villa noua dominus de Torretis. & Guichardus de Vencia dominus de aliis Torretis. Philippus Balbi, Guido de Palude, Iacobus Renaudi de Draguiniano. Iacobus Gilli Vicarius & Capitanus Grassæ. Honoratus Bonifacij Castellanus palatij ipsius ciuitatis Ludouicus Bonifacij Sindicus Grassæ cum plurima societate. Dominus Honoratus Cormæ Iurisperitus: tum adfuerunt multi ad arma parati de ciuitate Toloni, Antipolis, Venciæ & Castro Canois Moginis, sancti Pauli. Cagnæ. Neapolæ & aliorum vicinorum oppidorum. In qua furtiua nocturnáque inuasione & sacrilegi cœnobij deprædatione hæc euenere. Notanda primò, quod in ipsa captione bis Scala (etsi fortissimæ) fractæ sunt. Secundò quod non semel, sed

Caput argenteû S. Honorati cuditur.

1400.

Turris Lerinensis capta per inuasionem.

Fuit recuperata ar. Lerinensis per nobiles viros hic enumeratos.

Quædam admiranda notatu digna.

Digitized by Google

pluries constituissent argentea inaurata vascula, in quibus sacra pignora sanctorum asseruantur & pretiosa quędam minutatim effringere & inter se diuidere nunquam effectui demandare voluerunt, sed spiritu vertiginis acti ex S. crucis Cappella vbi sacra sanctorũ ossa includuntur nimio timore repleti retrocedebant re quidẽ infecta: tertiò, quod cimbã Massiliensem transfretãtem deprædare fuissent aggressi, duo ex ipsis prædonibus interempti sunt, vnus è duobus erat qui manus sacrilegas primus in sacrum S. Honorati verticẽ vt eũ cómmueret temerariè intulerat, & ei in cóflictu caput confractũ est, alter verò qui derisoriè accepto baculo pastorali more prælatorũ benedictionẽ impertiebatur sociis duos digitos manus dextræ ante suum infœlicem amisit exitum, & in eo quo quis peccat in eo & puniatur. Cęteri quinque Massiliam captiui ducti fuere & ab his sumptum supplicium: quartò, quod cum ipsi prædones, duos ex primoribus & fidelioribus speciales actores cum aliis associatos secum ducentos nummos aureos ferentes pro victualibus & necessariis emendis in arcémque turris inferendis misissent, ipsi duo cupiditate pecuniæ ducti ad inuicem, dum adhuc essent in mari, seipsos gladiis confoderunt & vitam præsentem & futuram & pecuniam simul amiserunt. Non enim est pax impiis, dixit dominus: quintò, quod etsi numero funestorum nebulonum, armis furialibus, cibariisque frugalibus, & soliditate eminentis turris muniti existerent in quibus confidere poterant: tamen grauiter acceptis quibusdam pactionibus post sedecim dierum cursum sui aggressus, vltro sese dedere. Articuli conuentionis hi fuere, & eis vita ipsorum, salua quædamque tassæ argenteæ ac certa quantitas pecunia condonata esset, reliqua illibata & intacto monasterio remanerent, quod prædicti fures nefarij ac fœdifragi neutiquam obseruarunt, sed varios libros, tapetes linteamina Ecclesiastica aliáque diuersigena secum subdolè & furtiuè asportarunt bona, quæ derepentè propè Insulam eis à regalibus viris & ministris sunt substracta iuxta illud. *Depredasti? nonne & ipse depredaberis?* Denique non pauci ex ipsis sacrilegis postmodum captiuati fuerunt, aliqui in ciuitate Aguensi, Nicea, Antipolitana aliisque locis & vltimo trium lignorũ supplicio affici, Aquis Sextiis & Grassę condignũ suorũ meritorũ reportantes præmiũ.

Anno autem quarto decimo præfati domini Rostagni, redemptionis verò humanę millesimo quadringentesimo tertio decimo, suffectus reperitur ei in Abbatiæ Lerin. cœnobij regimine eo viuente (existimo ob eius in agibilibus ineptiã) Reuerẽdus in Christo pater dominus Nicolaus Abbas, vt clarè patet ex quadã collatione ab eo capitulariter Lerini facta, in mẽse Februario anno quo supra domino fratri Bertrãdo Turreli monacho Lerin. de Capellania seu cura parrochiali Ecclesiæ S. Antonij de Ianua, iuris ipsius monasterij Lerin. ad instantiam & petitionẽ domini Rostagni de Romulis, prioris dicti prioratus S. Antonij Iannensis, in quo tunc erat numerus Monachorum viginti octo simul Lerinensiũ, ex quo sanè constat interpellatam fuisse dicti domini Rostagni Cathedræ Abbatialis administrationem, quid verò aliud egerit, vel quantum sederit Nicolaus iste nõ est aliquo documento compertum nobis, sicut & de Rostagno simul cum eo Abbate, quorum bona in modico consistunt, durauit eiusmodi regimen forsitan schismaticum (quia non capit duos vna sedes vno tempore) per annos viginti.

Petrus de Hispania Cardinalis Abbas Lerinensis.

1419. ANno decimo nono iam cõpleto millesimo quadrigẽtesimo, supradictus dominus Rostag. fuit deposit⁹ à pręfata Abbatia Lerin. per illustrissimũ dominum

Digitized by Google

dominum Petrum de Hispania, Episcopum Sabinensem, tituli sanctę Praxedis, presbyterum Cardinalem, quibus verò de causis non ita est compertum, qui quidem Dominus Cardinalis solùm anno vno tenuit dictam Abbatiam & debitum carnis persoluit.

Gaufredus de Monte electo Abbas Lerinensis.

POst obitum Domini Petri Episcopi Sabinensis, tunc tituli sanctæ Praxedis, presbyter Cardinalis, qui contigit anno millesimo quadringentesimo vigesimo, prouisum fuit Monasterio Lerinensi, de persona Domini Gaufredi, de Monte electo, decretorum Doctore, & in sacra pagina Baccalario monacho Monasterij sancti Martini propè Turones per Dominum Martinum V. summum Pontificem, qui Dominus Gaufredus Abbas anno millesimo quadringentesimo trigesimo, agente decimo suæ promotionis ad incrementum cultus diuini, & Ecclesiastici ordinis dignitatem, cessit liberè prioratum de Veteri Spissa diocesis sancti Flori iuris sacri Monasterij Lerinensis presbyteris & Canonicis Ecclesiæ nouæ sanctæ Mariæ, sancti Flori: vnde & præfati canonici, vt se à vitio ingratitudinis purgarent vicem beneficij accepti rependentes infrà scripta in fauorem & honorem Lerinensium monachorum vnanimiter sanxerunt.

Martinus Papa V. 1430.

Vniuersis præsentes literas inspecturis & audituris. Nos Gitbertus Bethonis, Raymūdus Estlani, Bernardus vitalis, Antonius Boschonis, Petrus Amalrici, Petrus Iuuenis hominis, Robertus de aquis, Guitbertus Basterij, Guillermus Benedicti, Guillermus de Otto, & Ioannes Grayssac, presbyteri Canonici Ecclesiæ nouæ beatæ Mariæ sancti Flori, in capitulo nostro ad sonum campanæ, vt moris est, vnanimiter congregati pro capitulando & capitulum nostrum tenendo congregati, salutem in Domino & præsentibus in dubiam dare fidem. Licet cunctis qui Christiana professione & censentur charitatis affectum & secundum personarum qualitatem & status exigentiam præsentionem debeamus impendere: in ipsius tamen charitatis officiis primo loco illis tenemur obnoxij à quibus nos cognoscimus beneficia recepisse. Cùm igitur Reuerendus in Christo pater Dominus Abbas ac religiosi viri conuētus Monasterii sancti Honorati sacræ Insulæ Lerinensis ordinis sancti Benedicti Grassensis diocœsis, sanctæ sedi Apostolicæ immediatè subiecti, nobis capituloque nostro atque ipsi Ecclesiæ nostræ pro eius augmento & vtilitate dederint & cōcesserint prioratum suum de Veteri Spissa diocesis sancti Flori membrorum à dicto Monasterio dependens cum omnibus iuribus & pertinentiis suis, pro vt in eorum patentibus literis suis maioribus sigillis roboratis pleniùs ac latiùs continetur. Hinc est quod nos in capitulo nostro prædictæ Ecclesiæ collegiatæ beatæ Mariæ sancti Flori ad sonum campanæ, vt moris est, loco & hora consuetis propter hæc alia dictæ nostræ Ecclesiæ negotia adunati capitulantes & capitulum nostrum more solito celebrātes prędictas donationem seu cōcessionem de dicto prioratu de Veteri spissa nobis Ecclesiæ nostræ, vt præmittitur factas, ratas, habentes & gratas, cupientes vt tenemur vicem reddere pro gratia & totius ingratitudinis notam euitare, habito super his solemni & diligenti per plures dies tractatu vnanimi consensu & voluntate omnem nostram nos & successores nostros Ecclesiam nostram ante dictam submisimus & obligauimus, ac de præsenti submittimus & obligamus ad faciendum, tenēdum & obseruādum perpetuis temporibus, ea videlicet quæ sequuntur. Et primo à modo & deinceps nos & successores

Literæ Canonicorum ciuitatis S. Flori in Aluernia.

Digitized by Google

nostri ac omnes & singulæ dictæ nostræ Ecclesiæ personæ, quæ sunt & erunt pro tempore pro dictis Dominis Abbate & conuentu ac prospero dicti Monasterij statu pro vt altissimus dederit, orabimus tam in missis quàm aliis orationibus nostris eosque omnium & singulorum bonorum spiritualium quæ hactenus in dicta Ecclesia nostra fient participes & consortes, quantum cum Deo poterimus, faciemus. Item quod in præfata Ecclesia nostra singulis annis decimo septimo calendas Februarij die videlicet sexta decima mensis Ianuarii festum illius gloriosi confessoris Christi Beati Honorati olim dicti Monasterij Lerinẽsis Abbatis postmodum Arelatensis Archiepiscopi solemniter celebrabimus, cum pulsationibus & aliis ceremoniis ac solemnitatibus vniuersis in festis duplicibus adhibere consuetis. Item si aliquando contigerit dictum Dominum Abbatem dicti Monasterij Lerinensis vel aliquem successorum suorum ad dictam nostram Ecclesiam personaliter accedere: nos omnes vsque ad valuas ipsius Ecclesiæ nostræ eidem processionaliter occurremus, atque sibi debitam reuerentiam impendemus. Item quandiu idẽ Dominus Abbas vel aliquis successorum suorum siue monachorũ claustralium dicti Monasterii in ipsa ciuitate sancti Flori steterit aut moram fecerit personalem, nos & successores nostri qui erunt pro tempore, talem & tantam quantitatem seu portionem qualem & quantam vnus canonicus Ecclesiæ nostræ continuè residens habere & percipere consueuit, eidem Domino Abbati seu eius successori vel monacho dicti Monasterii ibi personaliter existẽti, dare ac ministrare tenebimur per triduũ duntaxat, & nõ amplius: quæ omnia & singula præmissa facere, tenere pariter & seruare, ac non contra venire quocunque modo, de iure vel facto nos, vt & tanquam capitulum prædictum pro nobis & successoribus nostris qui erunt pro tempore bona fide promittimus sub obligatione omnium & singulorum bonorum nostrorum & dictæ Ecclesiæ nostræ præsentium & futurorum, renunciantes omni allegationi præscriptionis, consuetudinis, priuilegii impetrati vel impetrandi, & omnibus aliis oppositionibus seu allegationibus iuris vel facti per quæ seu quas omnium vel singulorum præmissorum effectus impediri posset quomodo libet vel differri. Actum & datum in capitulo nostro prædicto, testibus præsentibus Domino Raymundo Guy, & Petro Malassanhas presbyteris ad præmissa vocatis die vigesima prima mensis Martij anno ab incarnatione Domini millesimo quadringẽtesimo trigesimo, in cuius rei testimonium has præsentes literas fecimus sigilli dicti nostri capituli appensione muniri & per Iacobum Iabre Notarium signari.

Ipso etiam Gaufredo Abbatiam Lerinensem moderante admodum venerabilis pater Dominus Melchior de Berta monachus professus sacræ Insulæ Lerinensis, & magna quam gerebat erga domum Vallis Benedictionis ordinis Carthusiensis deuotione, à reuerendo patre fratre Guillermo maioris domus Carthusiæ priore & omnibus diffinitoribus in eorum capitulo generali congregatis, fuit admissus ad participationem omnium Missarum, Orationum, Vigiliarum, ieiuniorum, Eleemosinarum, & aliorum bonorum spiritualium dicti ordinis, vt patet ex duplicatis literis benè obsignatis, quas nunc nos in nostra congregatione Casinensi literas gratiosas appellamus.

Ordinat diuinũ officium. Construit chorũ intra turrim.

Iste etiam vir eloquẽtissimus Gaufredus ordinauit diuinum officium cum summa discretione secundum regulam diui Benedicti: & librum de professione monachorum: & impetrauit bullam pœnitẽtiariorum à prædicto summo Pontifice, necnon fecit fieri chorũ in ciuitate Toloni pro basilica sanctæ

crucis

Crucis intra turrim sumptibus suis an. domini 1432. qui cum esset fons sciẽtiæ indesinenter adhæsit conuentui, die noctúque diuinis officiis interfuit, & allegationes perdoctas dictauit pro Monasterio Lerinensi. Insuper fuit missus legatus per Serenissimum principẽ Ludouicum III. Hierusalem Siciliæ, &c. cum aliis prælatis ad concilium Basiliense, deinde post concilium fuit electus legatus ad dominum Eugenium quartum existentem Florentiæ & ibidem dominus Papa dedit ei Abbatiam sancti Germani propè Parisios & reuersus Basileam ius suum prosequẽdo contra vnum electum in præfatam Abbatiam Parisiensem. Clausit ibi diem extremum & (vt dicitur) veneno fuit appetitus medio áduersarij sui, rectis Abbatiæ Lerinensis fœlicissimè & sanctissime habenis annis quatuordeuiginti. *Legatus mittitur ad concilium Basil.*

De domino fratre Iacobo Gastolij Grassensis ciuitatis & Monacho Lerinensi qui in vita & morte speciem non modicam sanctitatis pratulit.

Libet hiç antè quam vlteriùs progrediamur nonnulla scitu digna, quæ per hæc tempora euenere, hic ex vetusto codice manuscripto Lerin. deprompta inserere. Nam anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo secũdo, die verò vigesima tertia mensis Iulij moderãte Abbatiã domino Gaufredo de monte electo, obiit religiosus vir dominus Iacobus Gastolii Monachus & operarius huius Monasterii Lerin. homo vitæ laudabilis & conuersasionis honestæ, qui de ciuitate Grassensi oriundus, ex probis & honestis parẽtibus procreatus, in primæuo Iuuẽtutis suæ flore sortitus est vxorem, & ex ea prolem suscepit, postmodum verò vxore cum prole sua viam vniuersæ carnis ingressis, ipse cupiens fallacẽ mundum deserere & Christum sequi Monasterium Lerinense petiit & obtinuit recipi in Monachum vbi per annos multos laudabiliter conuersatus ab esu carnium abstinebat etiam infirmus, aliquando totam quadragesimam in pane vt aqua ieiunauit, nonnunquam totum tempus illud sacrosanctæ quadragesimæ absque vino & omni tempore quintam feriam solo pane & aqua contentus ieiunabat, deinde accepta licentia tempore indulgentiarum anni Iubilei sanctum sepulchrum domini cum aliis sanctis Locis trãsmarinis, nec non limina Apostolorum Petri & pauli & beati Iacobi de Galicia deuotè visitauit, cum magnis laboribus & periculis innumeris, cùm autem Reuerendus in Christo pater dominus Ioannes Tornafortis Episcopus Niciensis, qui fuit creatus antea Abbas Lerinensis anno scilicet 1365. ex Monacho sancti Pontii de Nicea (vt supra habes) pręfato domino Iacobo officium operariæ contulisset & commisisset exercendum ipse onus sibi impositum deuotè suscipiens & efficaciter complens de bonis suis paternis & maternis, quæ Monasterio contulit, capellam turris, in qua nunc diuinum officium celebratur fecit ædificari, refectorium etiam ipsius turris & puteum, qui est in medio (cisternam scilicet) fecit etiam construi, & alias multas magnas reparationes in dicto Monasterio fecit, dotauitque quandam capellaniam in Altari sanctæ crucis intra turrim. Insuper constituit celebrari duo etiam Anniuersaria, vnum scilicet quolibet mense, & hoc de licentia domini Hugonis Martini prioris claustralis dicti Monasterii pro animabus parentum suorum, & maximè Stephani Gastolii & vxoris, qui dotarunt operarium, & quia erat homo compatiens & charitatiuus de residuo bonorum multas & largas eleemosinas habita licentia faciebat maximè circa redemptionem captiuorum, qui in manibus infidelium detinebantur afflicti: tandem senio confectus, ac pœnis & laboribus con-

quassatus ad tantam corporis debilitatem deuenit, vt vix propriis pedibus valeret sustentari, aut de loco ad locum se transferre: sed ipse corpore infirmus, fortis tamen spiritu nunquam aliquid de sui propositi rigore siue de esu carnium matutinarum vigiliis aut aliis regularibus exercitiis relaxauit, & in hebdomade qua obiit ipse maiorem missam quotidie celebrauit, licet grauiùs solito ægrotaret, & cum ipse in officio matutinarum cũ aliis Monachis interfuisset quinta feria istius hebdomadæ post matutinas ad proprium stratum regressus placidè & quasi in somno quietis in domino obdormiuit. Anno & die quibus supra, cuius corpus in ligneo sarcophago repositum cum floribus odoriferis in sepulchro lapideo, quod Abbas & conuentus ei fecerunt ædificari sepultum extitit in claustro dicti Monasterij iuxta portam à parte turris, vbi etiam parentes iacent inhumati illud magnæ resurrectionis tempus, qua in nouissimo die de terra surrecturi sunt præstolantes. *Amen.*

Antonius Abbas Lerinensis.

1436. HIscè temporibus scilicet anno millesimo quadringentesimo trigesimo sexto, vt ex publicis constat documentis, regnabat in Abbatia Lerinensi
1441. Antonius Abbas, qui anno dominicæ incarnationis 1441. & septimo calendas Martij Florentiæ obtinuit à summo pontifice Eugenio IV. quandam bullam vnionis in fauorem Monachorum, & Monasterij sacræ Lerinensis, quo regente dominus Ioannes Mainerij Monachus Lerinensis, & prior Beatæ Mariæ de Mostaireto construi fecit, intra turrim quandam cellam in dormitorio in parte occidentali iuxta portam & gradus, quibus nunc itur ad refectorium, in qua nunc manet reuerendus dominus Abbas & Guillelmus Guisolus de Grassa quandam pecuniam & cementum pro cameris dicti dormitorij cõplendis. Vigebat adhuc iste Antonius annis sequẽtibus nempè millesimo quadringẽtesimo quadragesimo quinto, vt liquidò patet ex quibusdã actis capitulariter habitis Lerini ipso præsente, in quo capitulo interfuit etiã dominus Andreas de Placentia Monachus & infirmarius dicti Monasterij & Prior de Briansono, qui postmodum in Lerinensem Cathedram Abbatialem meruit euehi, quot annos dictus Abbas Antonius præfatum Monasterium rexerit, non certo scitur: putatur tamen ad nouennium peruenisse.

Guillelmus Vayserius Abbas Lerinensis.

DVm circulus annorum rota præcipiti circa millesimum quadringentesimum quadragesimum sextum volueretur, dominus Guillelmus Vayserius prouisus fuit de Abbatia Lerinensi, authoritate Apostolica literis desuper confectis, vti asserebatur, qui nulla grauissima grauamina prætextu prædictarum literarum Monasterio & personis inferebat, ex quo nonnullæ appellationes ad sedem Apostolicam interpositæ extitere, tum quidam Bernardus de Candia pro Canonico Foroiuliensi se gerens, eiusdem Guillelmi Vicarius Monachos coniunctim ac separatim nominatimque & alias personas Ecclesiasticas ac seculares ipsis adhærentes, seu auxilium consilium vel fauorem præstantes pro eo quia nonnullis monitis & mandatis eiusdem vicarij ad ipsius Guillelmi instantiam prætextu earumdem literarum parere & obedire neglexerant, plures & diuersas excommunicationum, suspensionum & interdicti ac nonullas alias sententias, censuras & pœnas fulminare: eosque ligatos fuisse declarare, ac vt tales nunciare,

& nun

Digitized by Google

& nunciari facere non dubitauit. Quo in discrimine positi monachi Lerinēs. ad supremum sanctā sedem Apostolicam tanquam generalem matrem, vt eos à tantis tótque oppressionibus, calumniis & aliis incommodis vindicaret, recurrere minimè dubitarunt. Moderabatur tunc retinacula sedis Romanæ Nicolaus quintus qui his auditis benigno fauore eos prosecutus est: & non monasterium Lerinense (quod immediatè subest sedi Apostolicæ) tam in spiritualibus, quam temporalibus detrimenta sentiret, eorúmque supplicationibus inclinatus, omnes & singulas personas à sententiis, censuris, pœnis, quibus forsitan præmissorum occasione ligatæ essent, auctoritate Apostolica absoluit, & super irregularitate dispensat, districtè inhibendo canonico prædicto nec non aliis dictarum litterarum executoribus, & ab eis pro tempore deputatis, nec postquam litteræ Apostolicæ eis intimatæ fuerint aliquid vlterius in præmissis contra monasterium, & personas facere vel attentare quoquomodo præsumant, donec aliud de mandato dicti domini Papæ ordinatum sit irritum & inane, quicquid secus actum fuerit, vti ex dicta bulla claret. Sub datum Romæ anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo duodecimo Calendas Augusti Pontificatus eius anno primo. Interrumpitur & miscetur tempus Abbatiale istius cum sequente, vt videbis.

Andreas de Fontana aliàs de Placentia Abbas Lerinensis.

ETsi præcessor Guillelmus Vayserius prouisus fuerit de abbatia Lerinensi, non tamen constat vsque modo liberam illius possessionem exercuisse, 13. vnde præsenti anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio die sexta decima Aprilis, regnante domino illustrissimo ac serenissimo Renato comite prouinciæ, Reuerendus in Christo Pater dominus Andreas de Fontana, aliàs de Placentia Abbas sancti Honorati, electus per capitulum Lerinense celebrauit suum primum capitulum generale in dicta insula, cum interuentu omnium monachorum ipsius conuentus & omnes priores prioratuum ab ipso monasterio dependentium & maximè Abbas sancti Antonij de ianua dominus Benedictus de Negrono per procuratorem ipse in aliis detentus vbi procedentes ad reformationem capitis & membrorum, vt facilius causæ promouendæ in dicto capitulo terminarentur & definirentur, elegerunt quatuor definitores, cum plenitudine potestatis, cum variis cerimoniis & iuramentis, tum duo promotores, qui necessaria proponerent, conclusísque omnibus in dicto capitulo permotis processerunt ad confectionem statutorum nouiter editorum & reformationem etiam antiquorum in primísque ordinarunt, vt quæcumque reuerendus dominus Gaufredus Abbas præcessor circa diuinum officium & cerimonias disposuerat seruarentur, tum statuendo ordinarunt in virtute sanctæ obedientiæ, vt ob reuerentiam sanctissimi patris nostri Honorati cuius meritis monasterium & membra eius valde decorantur, quod festum translationis ipsius inscriberetur Calendario sub nota duplicis festi, die quinta decima Maij, & solemniter celebraretur à cunctis monachis & prioribus tam in monasterio quàm in prioratibus ab ipso dependentibus & hoc potissimum faceret sub pœna qua supra Abbas sancti Antonij Ianuensis, similique modo ordinarunt celebrari & inscribi Calendario festum trāslationis sanctorū martyrū Aygulphi Abbatis & sociorū videlicet die decima septima Maij, quo die translati fuerunt ab Insula Marutuma interiacente inter Corcycam & Sardiniam Insulas. Porrò in dicto capitulo generali fuerunt

Translatio S. Honorati iussa inscribi in Calendario.

Digitized by Google

plusquam centum promulgata statuta saluberrima, tam circa spiritualia quàm temporalia, vt bonos mores & verè iste Abbas Andreas, quæ prius in sacra Lerina monachus seminauerat Abbas creatus recollegit, suisque pascendis ouibus distribuit.

1454. Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto honorabilis vir Petrus Garnerius de Nicea, ære & opere suo fecit fieri & pingi à Iacobo Durandi de Nicea pictore Iconem maiorem capellæ sanctæ Crucis infra turrim Lerinēsem, in quo summa pietas viri & munifica erga Lerinenses liberalitas comprobatur, & non his contentus idem fecit fieri indumenta sacerdotalia alba & rubra solemnia.

1455. Anno autem Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, die quarta decima octobris Pontificatus sanctissimi Calisti diuina prouidentia Papæ III. iterum se immiscet in abbatiali gubernatione (forsan rebus in melius compositis) dominus Guillelmus Vayserius, & vigore litterarum Apostolicarum inducitur in possessionem realem abbatiæ dicti Monasterii, qua quidem iam pridem fuerat expoliatus & nunc reintegratus & restitutus & à toto conuentu monachorum in maiori Ecclesia sancti Honorati & capitulo veteri capellæ sancti Leonardi, nunc sancti benedicti in osculo pacis receptus est, oblatisque ei statutis monasterii & antiquis, laudabilibúsque consuetudinibus medio iuramento omnia se obseruare & recipere illibatè promisit. Sed his nihil obstantibus Reuerendus Abbas Andreas annis sequentibus inuenitur administrationem abbatiæ Lerinensis exercuisse forsan quia ipse Guilielmus vel cessit, vel decessit è viuis.

1464. Anno millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto iste Reuerendus Abbas Andreas fuit per sanctissimum in Christo Patrem ac dominum Pium diuina prouidentia Papam secundum promotus ad Episcopalem dignitatem Cistaricensis Ecclesiæ ex Abbate & monacho Lerinensi, & ei subrogatus in dicta Abbatia Dominus Isnardus, vt in sequentibus patet.

Isto reuerendissimus dominus Andreas non immemor beneficiorum & fructuum bonorum operum, quos in agro Lerinensi recollegerat, cum iam ageret sextum decimum annum in Episcopatu Cistaricensi, vniuersam Beati patris Honorati iconibus, figurisque egregia pictoris industria digestam vitam in prægrandi maioris altaris tabula depingi curauit, quo, aliisque beneficiis acceptus, vt vicem benefactori conuentus rependeret illius anniuersarium quotannis in præfata Ecclesia celebrari constituit vndecimo Calendas Maii, inuenitur autem abbatiam annos circiter vndecim administrasse, licet interpellatè, vt vidisti. Ex inde commendæ.

Isnardus de Grassa Abbas Lerinensis.

1464. Elapsis sexaginta quatuor annis supra millenum quadringentum die vigesima nona Maii Pontificatus sanctissimi Pii, diuina prouidentia Papæ II. & serenissimi principis Renati comitatus promoto ad Episcopatum Cistaricensem Reuerendo patre domino Andrea de Fontana aliàs de Placentia monacho Lerinensi, prouisum est de Abbate monasterio Lerinensi, de persona Domini Isnardi cognomento de Grassa Episcopi Grassensis, eiusdémq; Domini nostri Papæ referendarii, qui Romæ existens constituit die quarta Februarii anni sequentis suos procuratores nempe venerabilem magnæque nobilita

Digitized by Google

nobilitatis virum dominum Nicolaum ex comitibus Vintimilij prædicti monasterij Monachum & operarium. Dominum Ioannem Filioli decretorum doctorem propositum Grassensem. Carolum de Grassa, dominum de Albarno, Petrum de Grassa, dominum de Borma, & Georgium de Grassa, dicti domini Reuerendissimi fratres, & eodem anno currente vndecima mensis Nouembris præfatus Reuerendus Episcopus & Abbas post obitum Pij Papæ II. (cui suffectus est Paulus II.) discedens Roma venit Lerinum, & ibi venerabiliter susceptus omnia monasterij statuta obseruaturum se iuramento astringit, quod verò annos Abbatiæ Lerinensis habenas rexerit, non constat, cuius temporibus anno scilicet 1480. reuerendissimus Andeas de Fontana, Episcopus Cistericensis Iconem maiorem sancti Honorati (vt supra habes) curauit.

Ioannes Andreas de Grimaldis Abbas Lerinensis.

CIrca annos domini millesimum quadringentesimum nonagesimum primum, optinuit administrationem Abbatiæ Lerinensis dominus 1491.
Ioannes Andreas de Grimaldis quo moderante anno 1497. deuotus pater 1497.
& religiosus dominus Antonius Siramandus professus dicti Cœnobij, & prior Vergonis, fecit reædificare Ecclesiam sancti Petri Apostolorum principis & Lerinensium protectoris diem suum extremum obiit anno quinto vltra quingentesimum millesimum, qui ante arcam argenteam fieri fecit ad ossa sancti Honorati recondenda.

Vide in annotatione translationis S. Honor. 20. Ianuarij.

Augustinus Grimaldus, Abbas Lerinensis.

ANno millesimo quingentesimo quinto, præcessori suffectus est in Episcopatus Grassensis, & Abbatiæ Lerinen. administratione Reuerẽdissi- 1505.
mus dominus Augustinus de Grimaldis, qui Zelo Dei & amore religionis inincensus in ipsa diuinum cultum & corruptam veterno Monasticæ institutionis disciplinam ipsúmque monasterium reformandum curauit, supponens illud in perpetuum, & vniens sacræ congregationi sanctæ Iustinæ de Padua, dictæ vnionis, & societatis nunc Cassinensis, & multa alia præclara opera gessit, excessitque è viuis anno trigesimo secundo supra millesimum quingentesimum.

Anno millesimo quingentesimo quinto decimo sacra congregatio Cassi- 1515.
nensis ipsum monasterium & Abbatiam Lerinensem gubernandam regendámque secũdum eius instituta regularia suscepit, & deinceps Abbates aliosque officiales instituit & destituit atque ita (sic fœliciter auspicante Deo) perfectam & integram regularium institutionum obseruationem est consecutum sacrum Lerinense cœnobium, qua vt Deus illud in perpetuum frui faciat votis omnium nostrûm contendendum est.

De aduentu summi Pontificis Adriani VI. ad Insulam Lerinensem, & indulgentiis in die sancti Porcharij Abbatis.

ANno à natiuitate Saluatoris millesimo quingẽtesimo vigesimo secun- 1522.
do, die duodecima Augusti, in qua recolitur memoria S. Porcharij Abbatis & quingentorum sociorum vna die à barbaris occisorum Adrianus VI. Flandrus in Pontificem summum à sacro Senatu Romano, cum esset in Hispaniis electus Romam cum quatuordecim triremibus proficiscens in Insulam Lerinensem applicuit, dans illo die indulgentiam plenariam perpetuò duraturam Monachis præsentibus & futuris, regnante in Gallia magno Francisco Valesio huius nominis primo.

Digitized by Google

COROLLARIA QVEDAM SANCTARVM Reliquiarum quæ in sacra Insula Lerinensi asseruantur.

CATHALOGVS EX ORDINE DIGNITATIS.

Domini nostri Iesu Christi.

DE ligno sanctæ crucis.
Spina coronæ domini.
De sanguine miraculoso.
De terra, in qua cecidit sanguis tempore suæ passionis.
De pallio in quo fuit reuolutum corpus domini.
De tunica.
De sudario.
De columna.
De tunica alba quando Herodes misit Christum ad Pilatum.
De sepulchro.
De ligno mensæ in qua fecit cœnam discipulis suis.
De cera quando fuit præsentatus à sancto Simeone.
De cunabulis ipsius Saluatoris.

Beatissimæ Mariæ semper Virginis.

De lacte miraculoso.
De cunabulis.
De capitergio.
De tunica.
De sudario.
De velo capitis.
De monumento.

Sancti Ioannis Baptistæ.

Vnus digitus.
De sudario.

Beatorum Apostolorum domini De ossibus.

Sancti Petri. S. Pauli.
Sancti Andreæ, & de manu eius.
Sancti Iacobi. S. Philippi.
Sancti Bartholomei.
Sancti Simonis. S. Iudæ.
De lapidibus criptæ in qua capto domino Apostoli latuerunt.

Sanctorum Innocentium.

Vnum brachium.

Sanctorum Martyrum de ossibus.

Sancti Stephani Protomartyris.
Sancti Dionisij Areopagitæ.
Sancti Laurentij vnus dens.
Sancti Vincentij.
Sancti Blasij Episcopi.
Sancti Sixti Papæ.
Sancti Zenonis Episcopi.
Sancti Marcellini Episcopi.
S. Thomæ Cantuariensis de cilicio, ossibus, sanguine & Infula.
Sancti Theodorij & Claudij.
Sancti Luperici & Victorici.
Sancti Agapiti. S. Anastasij.
Sancti Nerei. S. Aquilei.
Sancti Irenei. S. Fœlicis.
Sancti Nicomedis. S. Iustini.
Sancti Cucuphati. S. Christophori.
Sancti Fastini. S. Fausti.
Sancti Gricioni. S. Orphisij.
Sancti Exuperati. S. Fortunati.
Sancti Benedicti Martyris.
Sancti Petri Martyris de sanguine.
Sancti Exuperij. S. Candidi.
Sancti Iustiniani. S. Faustiniani.
Sancti Cricentiniani.
Sancti Gricimani.
Sancti Viriani. S. Exuberanti.
Sancti Orphisini.
Sancti Leuticij & sociorum.
Sancti Placidi & sociorum.
Sanctorum Porcharij Abbatis Lerinensis, & quingentorum monachorum corpora cuncta.
Sanctorum Aygulphi Abbatis Lerinensis & triginta monachorum martyrum corpora cuncta.

Sanctorum Confessorum Pontificum.

Sanctissimi patris nostri Honorati Archiepisc. Arelatensis fundatoris sacri monasterij Lerinēsis corpus.

De ossibus.

Sancti Gregorij Papæ de capite.
Sancti Marci Papæ.
Sancti Bricij Episcopi.

S. Eu

S.Eutropij Episcopi.
S.Lamberti Episcopi vnus dens.
S.Turiani Archiepiscopi Dolensis os Vlnæ allatum Parisiis anno Domini 1599.
De pallio vbi translatum fuit corpus S. Augustini à Sardinia Papiam.
De Oleo sancti Nicolai Episcopi Miren.
Duo dentes sancti Maximi Episcopi Regiensis.

Sanctorum Confessorum non Pontificum.

Sancti Caprasij Abbatis corpus.
S.Venantij fratris, S.Honorati patris nostri corpus.
S. Vincentij Lerinensis corpus
S.Antonij Ciri monachi corpus.

De Ossibus.

S.Antonij Abbatis.
S.Romani Abbatis vna costa,
S.Leofridi Abbatis in Nortmania os vlnæ, allatum Parisiis anno Domini 1599.
De tunica S.Francisci de Assisio sacri ordinis sui institutoris.
De cuculla S.Bernardi Abbatis claranallensis.

Sanctorum virginum & Martyrum De Ossibus.

Sanctæ Mariæ Salomæ.
Sanctæ Mariæ Magdalenæ.
Sanctæ Agathæ, S.Luciæ.
S.Apolloniæ.
S.Eulaliæ de cerebro & sudario eiusdem.
Sociarum sanctæ Vrsulæ de ossibus, allatis anno Domini. 1504.& pars cranii allata anno 1586.
De oleo & sepulchro sanctæ Catharinæ virginis & Martyris.
De baculo sanctæ Brigidæ virginis.
Innumeræ sunt aliæ sanctorum reliquiæ quæ in sacro Insulæ Lerinensis alueario requiescunt, nobis ignotæ.

TENOR LITERARVM MONACHORVM SANCTI Germani à Pratis Parisiensis, in elargione sanctarum reliquiarum Monachis Lerinensibus.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi. Amen. Nos frater Philippus Laurẽs humilis prior claustralis Monasterii sancti Germani à Patris propè Parisios, & totius eiusdem loci conuentus, haud quaquam immemores prima sanctæ reformationis documenta à deuota congregatione Montis Cassini aliàs sanctæ Iustinæ de Padua ad nostram Casalis Benedicti congregationem dimanasse, vt hanc tanquam matrem reuereri & honorare teneamur, maximè cum in capitulo generali anno immediatè præcedenti in Monasterio sanctæ Mariæ de Pratalea diocesis Paduanæ celebrato, nouas mutuæ vnionis literas transmiserint per Reuerendum in Christo patrem dominũ Hilarium ab Antipoli, Abbatem sancti Honorati, sacræ Insulæ Lerinẽsis, præfactæ congregationis sanctæ Iustinæ, non infimum membrum, quem quidem diu apud nos religiosè conuersari contigit, vt à faucibus singularis feri suos suæque domus substantiam eriperet: quod magni momenti negotium deo primum ac deinde Christianissimo Francorum Rege Henrico IV. nonnullisque proceribus fauentibus penè omnino confecit ea propter hinc migrare contendens supplex (vt est admodum deuotus & humilis) rogauit, vt sibi quædam sacræ reliquię beatorum Thuriani quondam Archiepiscopi dolensis Britanniæ minoris: & Leufredi Abbatis Abbatiæ crucis sancti Andoëni nũc autem crucis sancti Leufredi denominatæ, & in Normania sitæ concederemus. Cuius sanctæ petitioni acquiescentes loculis ipsorum sanctorum ad ima demissis in sacrarium seu sacristiam honorabiliter deportatis, coramque omnibus apertis dedimus ei os vlnæ seu humeri sancti Thuriani aliudque os simile

vlnæ siue humeri sancti Leufredi. In annis rei testimonium præsentibus literis sigilla nostra iussimus apponi, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo nono, die penultima mensis Augusti. Signatæ

LAVRENS Prior du Breul scriba capituli.

Porrò sciendum quod festum sancti Thuriani agitur tertio decimo Iulii, & & mirè claret eius virtus ad pluuiam impetrandam. Sancti verò Leufredi Abbatis recolitur memoria vigesimo primo Iunii, & eius suffragiis aëris maximè serenitas impetratur, quibus de causis sæpè in præfata ciuitate Parisiaca & Monasterio Germaniano solemni pompa eorum sacra pignora processionaliter deferuntur. Dum hæc typis demandanda essent, missa nobis fuerunt à multum venerandis & religiosis patribus deuoti Monasterii præfati Pratensis, eorũ gesta obnixè obsecrantibus, vt in calce nostri operis inserere curaremus: quod & libenter fecimus, cum nouiter è bibliotheca eiusdem cœnobii nouissimè prodierint.

INCIPIT PROLOGVS IN VITAM SANCTI AC BEATISSIMI TVRIANI EPISCOPI Dolensis & confessoris, cuius dies festiuitatis colitur iij Idus Iulij.

Ex veteri manuscripto bibliotheca regalis cœnobij sancti Germani à Pratis parrochiæ in quo eiusdem sancti confessoris corpus religiosè asseruatur.

Iulij 13. PRiscorum mos fuit scriptorum, vt de rebus maximis locuturi, quo laboris subsequentia tenderent in initio operis commonere satagerent. Horum nos prosequi cupientes non æquo sanè gradu vestigia, in laudem beatissimi sacerdotis Thuriani, qui secundum gratiam quæ data est ei, sic in Ecclesia laborauit, propensiùs cupimus vitæ illius seriem explicare, cuius sicut lilium fulgens renitent clara opera. Primitus itaque secundùm veridicam historiæ assertionem verissima ratione patefaciemus, genus patriamque illius, vt sequentia vitæ eius nemo ambigere velit. Ergo cœli terræque omnipotens creator Ecclesiæ sanctæ fulgurãtia immensa lumina æterna claritate radiantia, tanquã perpetuarum stellarum per totum mundi spatium diffudit lumina, sanctos videlicet viros diuini operis fructu plenissimè refertos. Repletus est enim iam nunc & redũdat totus mundus multis Dei fidelibus qui cõuiuificati Domino Iesu in nouitate vitę, ablutionis gratiam præferentes, hæreditatem Dei examinatam atque probatam, crebris persecutionibus, creuisse nobis significarunt, victoriosissimis beatorum laborum suorum titulis. Magno siquidem dilectionis suę mysterio Christus inter paradisiacos perpetuæ amœnitatis non marcescẽtes flosculos, confessores scilicet sanctissimos, qui Deo digni patres, & Pontificatus sacerdotio pollentes fuerunt, & eorum suauissima sermonum doctrina, mundus in fide Dei hodieque floret, vernantes purpuræ martyrii nitore violas, quasi quoddam mirabile sertum, vario virtutum emblemate compactum inseruit. Ornatur denique electio florenti Prophetarum, auro splendenti Apostolorum, nitidis gemmis martyrum, argento superprobato confessorum, bisso purpuraque virginum. Inter tot itaque tantorumque sanctorum sacra præconia,

Digitized by Google

æterna clarus memoria, præcipua laude pollens fœlix Thurianus in Ecclesiæ regimine sacris litteris eruditus singulari auctoritate, qua quoddam coruscum iubar præcelsius refulget. Etenim miraculorum complurium lumine clarissimo totam vitam suam quasi quandam in Ecclesiæ lucernam mirabili fulgore lampauit. Ex quibus aliquanta dilucidare ad notitiam posterorum cupimus, secundum quod dispensatio diuina inspirare menti nostræ dignata fuerit, ne tanti splendor luminis, inerti obnubiletur desidia. Igitur quia iustis postulationibus non est denegandus piæ petitionis effectus, nil ferè commodius duxi quam spiritalibus offerre spiritalia. Ob hoc huius nostri studij rudimenta, vestræ paternitati remittens, vt benigna gratia nostrum prouehatis opus, & laboris nostri munia, doctissimo iudicio vestro roborare flagito velitis. His ita sese habentibus, quod in hac re sit consequẽs inuestigemus, fautrice cunctipotentia vniuersorum cõditoris, & gloriosissima beatissimi Pontificis Thuriani intercessione, necne idipsum vestris obtinentibus orationibus.

Explicit prologus.

INCIPIT VITA BEATISSIMI THVRIANI Episcopi & Confessoris.

INclita nobilissimorum parentum progenie fœlix propago Thurianus beatissimus, in Britannia minori est exortus, iuxta Monasterium Vallone nuncupatum, quod subditum est potestati Monasterij sancti Sansonis. Quæ celsa & splendida pharus, non immeritò sub occidui axis, tenebris, huius lucis sumpsit exordium, vt post discussis obscuritatibus, ab infidelium fide algidis mentibus vsque ad Gallicæ regionis fines, protenderentur radij claritatis virtutum ipsius: quo nunc præordinante, Clementiæ misericordissimi Dei prouidentia, condigno honore requiescit tumulatus. Sanctitatis igitur vas Thurianus, egregium specimen pueritiæ suæ Deo vouere cupiens, ethimologia sui Christo chari nominis quantum in se erat vti satagebat. Nam quia à Thure, quod Dei in sacrificio adoleri solet, nomen deriuatum habebat, semetipsum odoriferum incensum laudis, in ara sui cordis adurebat, vt secundùm Apostolum bonus esset odor Deo in omni loco. Ardore nempè flagrans diuino, spiritu sancto præmonitus, quasi alter futurus Abraham, natales reliquit illustres, propriámque hæreditatem, portionem patrimonij sui in cœlo statuens, atque fœlici gaudio festinãs patriam deserere, vt liber à peccati contagione se liberius offerret, quod per solam diuinã gratiam potuit: & dum hic terrena reliquit cœlestia prædia acquisiuit. Quia denique portionem patrimonii sui elegit sibi Deum: ostendẽs nil sibi eo charius esse: Christus illi portio: Christus illi est perpetim possessio. Iure igitur cum Petro Apostolo Iesu, proclamare potuit? *Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te*, merito imitator illius esse cupiens, qui dilectoribus suis dixit: Nolite possidere aurum neque argentum neque ea quę in mundo sunt diligatis. Quia ergo ipsi viuere Christus fuit & mori lucrum, cum Apostolo quæ ei lucra fuerant, duxit propter Christum detrimenta, non habens gloriationem nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Christus itaque qui est perfecta merces & retributio soli laborantium, ipse est Euangelicum illud centuplum, quod quis dum habet vitam æternã habet, quam hic beatus diuite cõmercio fœlici promeruit mercimonio. Verum vt ad superiora redeamus iustus præmonstrando Thurianus,

Digitized by Google

timorem esse Dei initium sapientiæ ob ipsius castum timorem, sanctique Sansonis feruentissimam dilectionem, Dot metropolim adiit, vbi tunc temporis,hic preciosus cófessor erat humatus. Quò dú peruenisset,vir Christianus quidá errantem quasi eum reperit, quem secum adducens, protinus illú custodé animaliú sibi instituit.Errauit & puer Ioseph istú præsignans,non vt ouis perdita sed quærendo oues.Errauit & Thurianus beatus,præsago spiritu quęrendo oues quas iusto moderamine gubernare deberet,sed non aberrauit quia Christus vera via reduxit eú manu suę pietatis ad viá rectitudinis.Quod verò animaliú custos destinatus est,declarabat eu superna gratia,pastoris summi doctorem illú atque rectorem fidelium fore animarum,ac si iam apertiùs illi diceretur *Pasce gregem Christi.* Post hæc sciès iam Deo deuotus puer Thurianus, neminem omnipotenti sinceriter seruientem,irretiri posse actionibus sæcularibus:cùm vtiq; nemo sit docente Deo,qui duobus possit dominis ritè famulari,cócupiuit ardentiùs Christo militare quàm sęculo.Delegit nępè spirituali ludo edoceri,atq; scolę Christi cúpiens cónecti,à quodá clerico expetiit litteras sibi pręmóstrari,quia beatus homo qué erudit dominus& de lege sua docet eú.Bonú est porrò homini qui iugú à iuuétute sua ferre cœperit,veritate pręmonéte,tollere iugú eius super se fidelé debere,quod leue est &suaue, liquet ergo magisterio doctrinæ cœlestis,cibatú pene sapiétiæ & intellectus,atq; spiritussancti gratia debriatú, qui docet hominé sciétiam & intellectú,breui téporis spatio sibi à magistro traditas litteras,acsi dulcé potú ebibisset.Quinetiá ita cœlestis gratiæ radij in eo refulgebát vt grámaticæ artis peritiam plenissimè atq; efficacissimè insigni cómendaret memorię.Rimabatur velut ouis sagacissima,inter spinarú fruteta carpere suauissimi gratum florem graminis.Ne verò vllius artis expers haberetur,armoniá prædulcis cantilenę suscipere nó renuit,qua apud Deú & homines valdè profecit, dante illi Deo à quo bona cúcta procedunt,elegantissimá vocis claritaté prę reliquis coęuis pueris.Hinc factú est aliquo sub tépore vt dú tinnulis fibris dulcé elegáter reboaret canticorú diuinorú melodiá,iucúdo modulamine lepidioris,non solú populares demulceret aures: verum suauitate dulcedinis cátus sui,delectaret animú Archipresulis Tiarmaili, Doléſi túc Ecclesiæ præsidenti,oblectatione quadá Deo amabili.Ea ergo occasione,imo spiritu sancto patráte,qui vbi vult spirat,in notitiá venit pręfati Antistitis,vt tali agnitione,qui charus iam esset Christo,acceptior corá cúcto fieret populo. Accersens igitur illú vt spiritalis pater,deiferú sibi adoptauit filiú,qué obnixè diligés,cómodis humanæ naturę dapsiliter munerauit cibo carnali aluit,lectionibus sacris sufficiéter educauit,vt quemadmodú exterior homo carnali pasceretur edulio, sic interior saginaretur diuinorú præceptorú viuifico mysterio. Interea cernés Tiarmailus inclita docilitate animi,iuuenem Thurianú,gratia lucis cœlestis quotidiè refulgere,vt pote in quo cógeries virtutú omniú per dies augmétando cumulabatur præfecit,illum post se suis Abbatem clericis prænoscés ipsum ad hoc opus idoneú satis fore ministrú,eo præmonitus spiritu,qui in cordibus filiorum Dei,quotidie proclamat Deum patrem esse nostrú fœlicem se ritè potuit prædicare Tiarmailus, pro adoptato sibi lucis filio Turiano inclito quem septiformis sancti spiritus gratia vndique circúfultum,opima exuberantia virtutum,reddebat conspicuú.Inerat ei& virginalis pudicitia,veráq; innocentia ac vera simplicitas,necnon virtutú regina humilitas,quæ informauit húc sáctum virú omni deuotioni deditum,quasi se regere deberet actione.Pręterea studebat semper castimoniá sectare,sciés nihil præcelsius,nihil modestius esse virginitate,quæ ita hunc Deo proximum reddidit,vt angelorum societati vs-

Digitized by Google

que ad folium æternæ visionis interfit. Quia denique generosissimos mores, animi liberalitas facit, refrænabat inundantem castrimargiam, resecabat omnem vanam gloriam, effrænatum comprimebat luxum, restringebat gulæ appetitum, deuitabat feria, atque huius nequam sæculi despiciens erat contagia cuncta. Ergo talibus hostiis timeretur Deus. Ita nullis vitæ huius captus illecebris, moriebatur mundo vt viueret Deo, quia carnis mortificatio prudentia summa est ac si apertiùs diceret: *Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus.* Qui cum præmonebat audientes, ne illos inermes & vacuos, mortifera spicula tenebrosi hostis opprimerent ad virtutum tramitem bonámque conuersionem oberrantes reducebat. Particeps autem factus omnium Deum timentium & mandata ipsius obseruantium, non enim esse piger potest, qui Domini mandata custodit ipse meritò potuit dicere se consortem metuentium Christum extitisse: Sic præcellentissimus Thurianus firmissimè in vera petra fundatus, vtpote qui omnem fidei sumpserat firmitatem, firmamentum plenitudinémque substantiæ, Christum signis & prodigiis adstruebat esse fidelium suorum. Hoc Deo amabili ludo hísque spiritualibus exercitiis, egregius Turianus metas transigebat piæ iuuentutis, donec ad perfectioris ætatis incrementa paritérque opera excresceret excellentioris sanctitatis. Abhinc restat de maximis perfectísque virtutibus huius Deo dilecti disserere, quæ magnam vim in speculatione miraculorum eius perspicientibus ea obtinent. Fœlici iam senio & multorum longæuitate confectus dierum præsul Tiarmaillus cernens perfectissimæ vitæ virum illustrissimum Thurianum, ascendere quotidie de virtute in virtutem delegit eum consortem sibi fore oneris & honoris. Fauorabili igitur collatione cunctorum, prouexit eum ad summum sacerdotij gradum, statuens eum prædicatione, sede & potestate pro se dominum & patronum. Quo intromisso, exhilarantur cunctorum animi summo gaudio, pro tali tantóque sibi collato diuinitus pastore, quia erat omnium virtutum ornamentis decoratus, & omni diuinarum dispositionum studio firmatus, iustus, fortis, prouidus, temperatus, qui impetus carnis omnes prouidentiæ ratione superaret. Præceptis autem pleniùs instructus cœlestibus castitatis & simplicitatis spiritale sacrificium acceptum Deo seipsum quotidie offerens, vtpote verus minister altaris historiam sanctam & irreprehensibilem se exhibebat, nocte, diéque frequentans orationem deuoto mentis affectu. Porrò sincerissima sinceritate præditus moderans Deo placiti regiminis habenas, stemmate fidéque præpollens efficacissimè delegatum ministerium implens, vigilanter vigilando gregi sibi commisso attentiùs inuigilabat. Inerat ei cum parcitate sufficientia, irreprehensibilis potentia, grata claritas, Deo digna iucunditas, nihil habens commune cum sæculo, nihil mundi huius sibi vindicans, non corporalibus cupiditatibus subditus, non auaritia stimulatus, non inuidia maceratus, non ambitioni deditus, non aliqua negotiorum sæcularium cura sollicitatus. Is in patria positus, primo bonorũ omnium contempsit insignia, illos veros æstimans honores, quoscunque illi, diuinum prudentiæ magisterium contulisset. Nulla illum diuitiarũ desideria ceperant, sed has veras reputabat diuitias, quibus animi ornatus adipisci quiret, & quibus auctorem suum cognoscere posset, vel inuenire. Interea dum gloriosissimus vir Domini Thurianus talibus, vt dictum est actibus, omni morum probitate conspicuus vitã suam quotidie condecoraret: volens Deus hominibus clarescere, quanto apud se, pro hoc culmine sublimandus foret gloriæ notum cunctis fecit, sibi satis pretiosam benignissimæ precationis eius orationem. Nam

quanticunq; lãguidi cum suis morbi genere pressi, præsentiæ eius fuissent adducti, illicò sub inuocatione nominis Iesu Christi pristinę reddebantur sospitati. Inter innumera porrò miraculorũ eius, quæ per eũ Dominus operare dignatus est insignia in resuscitatione mirificus apparuit mortuorum. Denique antiqua fertur opinione, quod ad inuocationem viuificę Trinitatis trium corpora mortuorũ, redintegrare ad vitam meruerit. Nec dispar prophetæ prędicandus Heliæ, cuius os cœli facta est ianua. Multoties quippe à quibuscunque rogatus siccitatem terræ compescuit, fixo terræ eius baculo cum oratione nominis Domini Iesu Christi. Euidentibus autem indiciis, illustratio signorum patefacit, vt subiecta declarant, non priuari munere suo apud Deum bonæ voluntatis affectum. Nam nouimus cunctis fidelibus à Deo legem institutã precationum dies ante quadragesimam resurrectionis Dei diem agere quam beatus Thurianus fulgore cœlestis præsentiæ irradiatus, pura & sincera deuotione, eadem diuina munia celebrabat. Tum more solito adstantibus turbis, salutaria virtute obumbratus altissimi depromebat monita. Stigmata enim crucis Christi, corde, ore & habitu circunferẽs, non ad ostentationẽ intuentium, sed ad incrementum fidei fidelium augmentãdum: nil nisi quod ei vera vitæ ratio suasisset intimabat, asseuerans quod quãdiu in hoc corpore sumus peregrinamur à Domino. Denique non habemus hic manentem ciuitatẽ sed futuram inquirimus, supernam videlicet Hierusalẽ quæ est mater omniũ nostrũ, quæ quotidie ædificatur ex viuis & electis lapidibus, super fundamẽtũ Apostolorũ & Prophetarũ Christũ lapidem angularẽ summum. Inter hęc eleuatis in terra luminibus, diuinitatis claritudine circumseptus, iustum ordinem spiritalis officij cõsummans, mira & vere mirãda manifestata est visio, ex qua præclara, & admirãda nimiũ nobis assurgit laudatio, vt & potẽtia Dei dignius prædicetur & quis iste beatus fuerit, euidẽtiùs approbemus. Vidit quippe cœlum apertũ, & benignissimũ Iesum in sede maiestatis suæ residentẽ, sanctosq; Angelos arcã Testamenti Dei, processiones more ferẽtes. Sane stupẽda & mirãda Christi mira, quis nõ obstupescat, planè inquã mira, dum præstitũ est homini, terræ mole circũdato, cœlorũ reseratis aditibus eorũ conspicere secreta, prophetis aliquibus æquiparãdus, & ob hoc verè beatissim⁹ prædicãdus: quid enim clari⁹, quid luculẽtius fari potest quã hominẽ propria industria satagere arcana cœli cõspicere. Credo docere Deo volente, per dilecti serui sui visionẽ illos dies sanctos lætitiæ dum recolũtur in terris, à sãctis Angelis ante cõspectũ diuinę maiestatis, frequẽtari in cœlis. Igitur veri splẽdore luminis illustratus Deifer Thurianus, ordine quo præscriptum est, in contẽplatione cœlestiũ virtutũ positus, circũdantes eũ oues velut propriũ patrem, & pastorẽ indicat eis sagaciter, quo tenore pleni & perfecti splẽdoris claritas, Deus illi se demõstrare dignatus fuerit, quod falsã speciẽ beatitudinis nemo dixerit esse, cum non insolẽtis arrogãtiæ, sed purissimæ innocẽtiæ est adscribendũ. Sũma enim gratia declarat eũ beatissimũ, qui cœlestia patefacta sunt mysteria, & nimirũ quia eius præsentiã intuebatur in cœlo, cuius gerebat in corde amorẽ animo puro & perfecto. Cognita itaq; tali tantáq; Dei virtute plenissimè omnipotẽtiã Christi collaudauerũt, pastorẽq; suũ preciosũ Thurianũ deinceps maximi honoris veneratione excoluerũt. Ob iustissimã porrò recordationẽ tam præcelsi à Deo ostẽsi miraculi, crux lapidea iussu S. Põtificis in eodẽ loco est exaltata ad testificationẽ miraculorũ Dei protestandã, cunctæ vẽturę generationi. Enimuerò, vt eius promamus clara gesta, altiora debemus de illo inuestigare opera: hęc autẽ sẽtẽtia quã relaturi sumus, cautè ac sollicitè intellectũ videtur expetere rationis manifestæ, quia inest in ea profuda quædã & mirãda specu-

Digitized by Google

latio. Quã qui cũ audierit nemo derogare velit, series enim propositorũ, aut virtuti cõcordat aut gratiæ, aut miraculo & ob hoc audiẽtibus non videatur absurdum. Inuidia igitur diaboli, cuius astu mors introiuit in mundum, cuius etiam iugum graue aggrauatum est super filios superbiæ, pestifer quidã homo ex primatibus Britanniæ, procaci nominis sui vsus vocabulo: nam Riuallo dicebatur, quod rebellem significat & proteruum sagitta diaboli, ictus, quoddam monasterium in Diocesi beatissimi Thuriani situm nullis existentibus causis voracibus tradidit flãmis. Distabat autem idẽ cœnobium à Britannorũ metropoli quasi millibus viginti. Cognito ergo à relatoribus, huius immani sceleris execrabili facto, Deo acceptabilis Antistes Thurianus pro cõmisso immani piaculo, anxius fluctuãti laborat animo. Sed memor Beatus promissorũ cœlestiũ, in periculis & aduersis posit⁹, spe quã hauserat ex seriè scripturarũ in Deo patre totius consolationis, se plenissimè consolabatur. O scelestũ & audacẽ virum, qui proterua insania, nõ solùm S. Dei templi combussit parietes, verum etiã sacros testamẽti S. libros, ipsaque sanctæ ędis sacra vtensilia ignibus adurenda commisit, illorum iam deputatus contubernio, qui lætantur cùm malè fecerint & exultant in rebus pessimis. Pro huiusmodi facto irritatus animo, Dei seruus Thurianus, sumptis secũ duodecim monachis, pedestri expeditione ad eum properare deliberat, quẽ residentem inuenerũt in vico *Lãkasfruth*, dicto. Qui prospectãs eminus pedestrẽ venientem summũ sacerdotẽ, animaduertens ob patrata à se scelera iustum ad se venire, consternatus animo totus intremuit inclinatóque vsq; ad terram toto corpore, percunctatur quid sic humilis & abiectus venisset. Mox beatissimus sacerdos acriter eum redarguẽs, fidentérq, conatus eius molimina subsannãs nimia (ait) crudelitatis tuæ feritate exacerbatus, qui vltra humanæ rationis modũ seuerus & vehemens, non metuisti S. *Maoky* Ecclesiam succedere, & S. Dei ministeria dissipare. Adeò deniq; super excellit & supereminet immanitas tui sceleris quasi si brachium S. contriuisses Sansonis. Attamẽ, si me satis audias iustè loquẽtẽ pœnitebis, quia insignem attenuat Deus qui valet ima summis mutare, qui mẽbris sanctis suis, hoc est fidelibus suis polliceri dignatus est dicẽs. Qui tangit vos quasi qui tangit pupillã oculi mei. Ergo age pœnitentiã vt scelera tua deleri mereantur. Mox veræ rationis auctoritate conuictus Riuallo Tyrãnus, virtute Dei exterritus quæ sola potest superbiæ vir⁹ hebetare, se reũ omninò profitẽs, plenam spondet emendationẽ, verens omnipotentis iudicium, ob S. Archipresulis Thuriani irã, super se venturã. Promittit ergo si longioris vitę spacia succederent, septẽpliciter cuncta combusta restauratũ. Tunc egregius Dei miles Thurianus, pietatis ardore flagrans, non renuens verborum eius humilitatẽ, mitigato animo secessit ab eo cũ monachis suis oraturis Deũ, dari facinoroso illi terminum pœnitentiæ ad corrigẽda ipsius praua opera. Vir enim S. cœlestis habens protectionẽ gratię, dum meliora à Deo sperat leuioribus frangi non potuit. Instantia itaque precũ & afflictione corporis orat secreta Dei sibi manifestari & persistens in oratione hæc domino reuelãte cognouit. Deniq; sanctis precibus cõpletis surrexit, beatissimus Michaël Archãgelus, mirũ dictu & auditu cunctis mirãtibus & stupẽtibus, improuisè super humerũ Deo digni Thuriani in colũbæ specie resedit. Quod nemo ambigere velit, quia ipsius hoc opus est, qui angelos suos preparat spiritus. Si enim fidelis pura mente consideres potentiã magnaliũ Dei hæsitationẽ tantæ rei non habebis. Multa denique fecit Deus mirabilia sua, & cogitationibus suis non est similis illi: Quicũq; ergo miramini tantæ rei arcanũ, tam magnum fidei,

mysterium tā præcelsum diuinitatis opus,perpēdite sanctarū testimonia scripturarū, in quibus fructus latet cœlestis mysterij, qui nos ne videamur procacem tantū proferre sententiā,ex ipsis dictis sanctis scripta inserimus,quæ roborationē afferant tantę auctoritati. Sub veteris vmbra legis multotiens sanctos reperimus Angelos patrib⁹ apparuisse,& præcipuè in prophetę Danielis visione, hunc beatissimū de quo tractatus habetur Archangelū ipsi creberrimè apparuisse. Rectè igitur in columbæ specie,illustrissimo præsuli apparuit Thuriano, puritatē atq; innocentiā ipsius animi excellēter indicās, cum Danieli vt legimus in similitudinē viri apparuerit,quia vtrq; non vir erat,sed viri similitudinē habebat. Non enim angelica natura ita corruptelę dedita est, vt natura generis humani.Ob hoc hic Deifer S.Danieli est æquiparādus, qui rectè vir desideriorū dici potest,quia Dei amore erat dignus & pro desiderio suo Dei secreta audire mereretur & esse cōscius futurorū.Nūc iustū videtur, vt ad narrationē vnde superius digressi sumus reuertamur.Exacta vt ante dictū est gloriosus confessor gloriosa oratione , à præfato Riuallone,cuius nimius horror,tanto conspecto miraculo,mēbra inuaserat,sed rursus resumpta spe,virtutis huius admiratione gauisus erat,cōsulitur quęnā mirāda visio esset quā cernerent ipsi. Qui magna dulcedine supernæ gratiæ repletus,indicat illis,S.sibi Archangelū Michaëlē à Deo missum,ad dandū illi pœnitendi spatiū septē annorū termino,& ad restaurenda sacrilegia à se patrata incendia. Alacrior ergo Riuallo redditus,pro collatis sibi à Deo beneficiis paternis, plenè omnipotentiā in ipsius collaudauit & pastorem suū inclitum Thurianū,cuius sancto adminiculo salutē promeruerat,ex tunc veneratione venerabili venerare non destitit.Crucē lapideā superius adnotauimus constructū,ob memoriā Deificæ visionis preciosi iussu Thuriani,in qua omnibus intuētibus,quasi euolans resedit,& post in cœlū à Deo qui se miserat Iesum in dextera stātem paterna , regreditur. Inclitus porrò & plenus veræ misericordiæ affectu suis querela verus Dei minister Thurianus, inculcās illi pœnitētię sancita,regreditur ad propria.Sed & pręscriptus sępiusculè homo,pōtificali non destitit insistere exactioni, quo ad promissis finē imponeret suis,& expostulato à principibus patris plenè adminiculo, voti cōpos effectus,iuxta pollicitū restituit septēpliciter omnia.Restat porrò adhuc,quoddā clarificū miraculū in pręfato incēdio patratū, quod summopere est intuendū,his qui diuinis auctoritatibus sunt suffulti,nullis argumentorum contradictionibus,esse Dei verbum corrodēdum quia qui scrutator est maiestatis opprimetur ab ea. Cùm igitur ædes sacra Deo in S. Honore Moaky dicata edacibus consumeretur vt præscriptum est ignium globis,codex S.Euangelij super altare positus fuerat ipsius Basilicæ. Qui itaque non ardentem ardere rubrum dudum suo se timendi famulo præmonstrauit,renouauit & tunc , arcana miraculorum suorum mysteria.Etenim impetu spiritus Dei euolans liber à mēsa Christi horridosq; flāmarū supergrediens cumulos,tereti rotabatur gyro,quasi sessionis suę perscrutās locū,moxq; nō sine cūctorū intuentiū stupore &admiratione,placido descensu in hortum adlapsus est cœnobitarū fratrum.Posito ergo quo prędictum est ordine sancto Euangelio in monachorū horto, vulpis inter reliquas feras animal omninò subdolū, quod fraudibus cibū quærit,& salutem suā callida illusione tuetur,illud iacentē reperiens appetit ore corrodere.Quod bestialę genus sępissimè in scripturis sanctis pro malo ponitur,sicut in Euāgelio legimus dominū dixisse de Herode.Ite dicite vulpi illi,perfidiā illius demonstrare volens,quia eū neci tradere moliebatur. Salomon quoq; in Canticorū
Canticis,

canticis,sub voce Ecclesiæ, capi paruulas iubet vulpes demolientes vineas, hæreticorum deuitandam infaustam significans societatem. Sed vulpis præscripta,dum rodere mauult Euangelium, ante mortem suam quam cibum in illo inuenit, patenter indicans absurdum & periniquum esse omninò diuinis Euãgeliarum virtutibus roborationum derogari.Et vtiquido clarescéret hominibus,quantæ apud eos Dei verba esse deberent reuerentiæ,quicunque temerario ore post hæc super eundem codicem ausus fuit deierare statim morte temporali,pœnas luit periurij sui.Et merito,quia dicente Christo,omnem spiritum blasphesmiæ remitti posse hominibus, qui autem spiritum sanctum blasphemauerit,non remittendum illi neque in hoc sæculo neque in futuro. Omnes igitur qui se dolosis & fraudulentis praua voluntate coniungunt,secundum prophetam regium partes vulpiũ sunt.Quia verò superiùs insertum est trium mortuorum resuscitatione,hunc egregium sacerdotem Thurianum omnipotentẽ clarificè nobilitasse:ne indiscussa tãti honoris insignia pertransitemus,vnum solum inserimus,quod fidelium mentibus sufficere posse non diffidimus. Denique maximam & arduam esse rem examinatum viuificare Euangelicis præmonemur instructionibus, dum sciamus Dominum Iesum Christum sicut omnipotentẽ multorũ cadauera exsuscitasse,è quibus tres solummodo legimus ab eo præsenti luci redditos.Ita & huic venerabili confessori tãta eadem gratia ab eo largita est. Sed nos resuscitationem vnius auctore Deo patratam,meritisq; incliti Thuriani gloriosè exhibitã ad suffi..étiam credentiũ d gerere cupimus. Igitur in administratione verborum Dei aliquo sub tempore occupato omnipotentis sermonum dispensatore precioso Thuriano,iusta Monasteriũ Britannica lingua *Kamfruth*, dictum in loco vbi crux lapidea,iam prætitulata posita est factũ est huiusmodi miraculũ Circunstantibus se multis populorũ turbis, diuersiq; e sexus & ætatis & Euangelizationi ipsius vnanimi voto pariter intentis contigit ante illos, exanimem ad tumulandum efferri puellam.Hæc ex nobilioribus eiusdem loci erat,vt conijci datur secũdum historiam:cuius pater nuncupatur Guidgal, nomen verò defunctæ fuit Meldoch. Cernens multæ compassionis vir plenus pietate Thurianus,gemitum populi parentumque & propinquorum corpus ambiẽtium, præuidésque orbitatem ipsorum,siquidem vnica ipsis erat,compatiẽs eorum dolori,sicut & semper cunctis mœrentibus,præmonuit feretrum ferẽtes stare. Quamuis enim iam talium,multipliciter exercitatus foret factorum,nequaquam tamen fortitudini se credidit suæ, sed cauta humilitate, diuinum sibi precando adsciscit auxilium, & oratione superedita inuocauit Deum dicens. *Omnipotens Iesu Christi fili Dei viui cœli & terræ conditor & gubernator qui Archisinagogi filiam solutis mortis vinculis reduxisti ad vitam, ad laudem & gloriam gloriosi nominis tui,hanc puellam viuifica, in conspectu omnis huius populi,vt glorificetur laudabile nomen tuum per cũcta sæcula sæculorum.* Finita sanctus sacer Thurianus Deo accepta oratione sua,& respondente omni clero simul & populo. *Amen.* Obtinẽtibus prestante Christo sanctis suis meritis, surrexit incolumis puella,inestimabile gaudiũ suis ingerens parentibus, animosque cunctorum qui hæc nosse poterant ad collandandum Deum,pleniter extollens. Non tamen hic sanctus pro tanti muneris beneficio supernè sibi collato,iactãtię succubuit vitio, nec gloriationem habens in aliquo, solum sibi Deum gloriam reputabat esse, secundum Apostolicam sententiam. Qui gloriatur,inquit in Domino glorietur,non enim qui semet commendans laudatur,sed quì à Deo commendatur.Huic itaque beatissimum sacerdotem, mirum in modum su-

Digitized by Google

perna gratia ita prouexit vt ornamento precioso decoris gratiæ Christi redimitus, sanctam vitam suam normam nobis viuendi prẹberet. In eo denique non solummodo bonorum operum elucebat gratia, verùm etiam, intimẹ puritati resplendebat gratiæ, sicque splendidum sibi huius vitæ curriculum virtutum lumine declarabat. Augmentari igitur propensius satagebat quotidianis exercitiis, cœlestium incremẽta bonorum vt omissis corruptibilibus carnis exuuiis, atque euadens laboriosam presentis sæculi seruiturẽ, habere gloriosam mereretur futurorum quietem. Beata siquidem mens eius, exercitata multis patientiæ abstinentiæque documentis, angustum hoc corporis horrebat diuersorium gestiẽs capessere beatam cœlestis latitudinem habitationis. Habens ergo hic beatissimus semper nobis memorãdus Thurianus bonæ fiduciam conscientiæ, in suis gratulabatur nouissimis operibus Deum sibi præsentem semper adesse sciens, quo docente se intelligebat exitu suo à vitẹ huius laboribus liberari, mercedemque bonorum operum & factorum præstolabatur dicens, *Reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dominus*. Omnium denique virtutum dote subnixus, scientia diuina prẹditus, mortis diem expectauit lætus: quia vbi æstimabatur finiri, ibi incipiebat perpetua eius vita oriri, vt psalmista ait: *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini.* Qui miræ simplicitatis & innocentiæ vir, summæ cardinem fœlicitatis attingens, vt in nostris antiquioribus, sed veracibus reperimus libris iij. Idus Iulij, triste hoc sæculum deseruit, cœlestisque senator curiæ cœli palatium perpetuo possessurus introiuit. Sed quia in hac asperrima cõditione fragilitatis humamanæ, aliquoties diuersis languoribus hebetata, nunquam verò ærumnarum miseriis & assiduis calamitatibus implicata, caduca mortalitas dissoluitur, inter tot enim ardentissimas molestiarum miserias, vario cursu vita hominum semper transigitur, & ob hoc his omnium mortium generibus, subueniri necesse est, piis operum patrationibus, sanctorumque postulationibus: ideò nunc nobis exorandus est specialis patronus noster Thurianus, cuius preciosissima pignora possidere meruimus, & ante cuius sacratissimam tumbam, quotidiano adsumus officio, vt qui laboriosa tentatione carnalis molestiæ deuicta, perfectæ promissum gloriæ consequutus, angusta radiatione fulgescit, nunc in cœlo, impetret nobis à Christo æternæ lucis præmium & faciat nos sanctis meritis, perpetuis interesse gaudiis quibus in cœlo sine fine perfruitur. Ergo, beatissime Thuriane, dissolue inuisibiles criminum nexus nostrorum, solue vinculum nostræ nequam conscientiæ, vinculum auaritiæ, vinculum crudelitatis & superbiæ, tristitiam vitæque labores releua. Postula nobis tua prece sancta, diuinẹ donum reconciliationis, debiles eleua, captiuos redime, eripe eos qui ducuntur ad mortem, eripe intercessione beata, eripe gratia sancta, eripe subscriptione indulgentiæ, & munere tuæ benedictionis erige. Hoc verò inestimabile donum hancque nobis tuam ineffabilem gratiam gloriosissimi patroni nostri Thuriani obtinentibus meritis de fonte benignissimæ pietatis tuæ præstari cupimus Deus, qui regnas in Trinitate per sæcula sæculorum. Amen.

Contigit in vrbe Parisiorum, quod pro scelere liquet prauorum euenisse ciuium ibidem nempè degentium. Dum denique quadam nocte cuncti detinerentur sopore, cuiusdam prædiuitis fœnile deflagratum, adeò flammas emittebat ingentes, quo reliquas corripere cœpit, magnitudine flammarum rogus ædes eidem adherentes fœnili. Huiusmodi igitur ignem videntes vrbis custodes, cuncta iam sibi pœnè affinia, comprehendentes loca, quantocyus

ciulare

eiulare coegerunt ciues mortem eis adesse clamantes. Quibus è somno assurgentibus mulciber oppidò intumescere non desiit præ fœni congerie, atque vicinas vt dictum est domos conflagrare. Tristabantur æqualiter omnes, flebant se parua intercapedine amissuros, quę multo labore acquisierant. Neque enim igni resistere quibant, enormiter diducto impetu pluuigeri spiraminis. Cúmq; tantis interessent quæstibus, suffragia diuersorũ cœperunt implorare sanctorum, vt eorũ intercessionibus, tantorũ sedarẽtur vires igniũ. Sed neque superna pietas, homines volẽs perdere se deprecantes, cõsilio ac si dicatur diuino cœperunt beatissimũ specialiùs inuocare Thurianum, quẽ multis nouerant virtutibus ac miraculis exornatũ. Sancti igitur Confessoris Germani Ecclesiæ custodes cum reliquis Monasterij cœnobitis, ad altare super quod Archiatristitis requiescebãt mẽbra Thuriani accedẽtes, ocyus eundẽ egregiũ sanctum scilicet Thurianũ deferre cœperũt ad ignem. Vbi autẽ maius vigoris eũ habere conspexerunt ibidem fidentes faustissimum detulerunt Thurianum. Mox verò flammarum cœperũt euanescere globi, ac si innumerabilibus fuissent aquarum decursibus perfusi: sicque paulatim crescẽdo ablata est immanitas ignis. Quod cernẽtes qui ante flebãt cœperũt Christo domino grates referre iucũdi, cuius suffragiis tantorũ erant viribus ignium eruti. Prosecuta est nihilominus eum copiosa vtriúsq; sexus multitudo, virorũ scilicet ac mulierũ clericorúmq; non minima, cũ cereis & crucibus psallendo. *Te Deum laudamus te dominũ confitemur.* Cum omni quoq; hymnorũ gloria, reposuerunt eum super sancti Michaëlis Archãgeli Aram, quę est in monasterio sancti Pontificis Germani, super quam ante iacebat. Quibus peractis rediere singuli in sua, Deum qui super omnes est glorificando, quo largiente omnia subsistunt. Egregiúmque confessorem, perspicuè prędicando, cuius interuentione, à magnorum viribus ignium saluati atque eruti existere dignoscuntur.

Huic miraculo aliud subscribere dignũ duximus. Quod in eadem vrbe diuina virtus, quæ semper in electis suis glorificatur, ob declarandum meritum confessoris sui operari dignata est. Erat consuetudo ab antiquis instituta, vt die precedenti solẽnitatem beati Thuriani Cõfessoris denunciaretur per vrbem & per vicos ei adiacẽtes, celebritas solẽnitatis beatissimi cõfessoris, quatenus populus omnis relicto rurali opere, cõfluerent ad poscẽda suffragia diuinæ pietatis, per meritũ cõfessoris sui Thuriani: & quod singuli, suis non merebãtur impetrare meritis, obtinerent piis precibus suffragatoris. Cõtigit ergo vt ministri qui præcones erant tãtæ solẽnitatis transitũ haberẽt iuxta Ecclesiam quę edificabatur in eadẽ vrbe in honore beati Stephani protomartyris, ij autẽ qui præerãt operi audientes pulsationẽ signi, quo eadem futura denũciabatur solẽnitas, interrogauerũt, cuius esset hæc quæ prænũciabatur futura festiuitas. Respõsum est verò quia S. Thuriani Cõfessoris prænũciabatur celebritas. At ille qui præerat operi, inusitatũ habẽs audire huiusmodi nomẽ quia quasi quoddã barbarũ resonaret, despectui habẽs quod audierat dixit nõ se opera sua interrumpere, ne ad sancti celebritatem accederet: Operariis autẽ quibusdã succlamãtibus, bonũ esse eos celebratoribus tãtę solẽnitatis interesse, cõminatus est illis nunquã ex opere illo aliquid quæstus vlterius acquisituros, si recederent ab opere & sancti solẽnitatẽ curarent celebrare, huic presumptioni & temerariæ cõminationi vltio diuina nõ defuit. Nam sequẽti die cum ad opus præfatæ Ecclesiæ temerariè redirent dispositis operariis infra & supra maceriã quæ cõstruebatur, corruit diuina virtute quicquid ante operatum fuerat, ita vt nemo inultus abiret. Nam confractis aliorum brachiis, alio-

Digitized by Google

rũ cruribus,aliorũ pedibus oppressis,omnes cõpulsi sunt fateri Dei & S.Thuriani meritũ.Cuius quia solẽnitatẽ celebrare despexerãt,suã singuli coacti sũt deplorare miseriã.Magister verò qui ad hãc eos cõpulit præsumptionem fractis ceruicibus spiritũ reddens, diuinã in se iustè exhibitã excepit vltionem.

Opere preciũ est,huic quoque aliud subnectere:quod ex diuina virtute per meritũ B.Thuriani in eadẽ vrbe cõtigit euenisse.Propinquãte vindemiarũ tẽpore reficiebãtur in regali cellario, quod adhęrebat palatio dolia,quibus seruaretur regalibus mẽsis,necessaria vini copia. Cũ autẽ pice superfundẽda,calefierẽt ipsa dolia ex superflua materiæ,vires ignis excepit validas, ita vt ipsa cremarẽtur dolia deinde cellarium,deinde totũ ignis occuparet palatiũ.Concurrentibus cũctis ad reprimẽdas vires incẽdij,delatæ sunt sanctorũ reliquiæ ex vicinisEccles.vt per eorũ meritũ tantũ restingueretur incẽdium,quatenus inustũ reseruaretur palatiũ. Deus verò omnipotẽs qui sãctos suos sẽper glorificat,vt sãcti per latũ orbẽ declararet meritũ Thuriani, dignitatẽ huius miraculi eius pręsẽtię reseruauit:nã petẽtibus his,quos incẽdij vires vrgebãt fratres ex Monast.S.Germani Põtificis,in cuius Eccles.quiescit ipsũ eius corpus deferẽtes ad palatiũ cuius interitum ignis minabatur impositũ vehiculo in medium ignis impulerunt,Mox totius incẽdij vires ita defecerunt:ac si vnda fluminis desuper effusa totũ teneret locũ quod occupauerat incendiũ.Plura denique aliis referentibus de eo comperimus miracula, quæ nec lectori faciant fastidium scribere distulimus gratum operi nostro imponẽtes compendium.

Hymnus de sancto Thuriano.

VOcibus Christo pariter melodis,
Temporis pleno,
Cuius acceptos domino labores
Luce virtutum.
Moribus clero speculum honestis
Actibus complens monitus celebres.
Pontifex demum viguit superna gratia.
Mortuis vitam tribuit,& viuis
Sorte suprema reuocans puellam.
Gressibus viuam dedit hanc redire,
Eloqui plectro modulante lingua.
Iuncta quæ viuens domini patrauit,
Supplices per quem veniam mereri
Gaudiis necnon super astra iungi.
Conferat nobis,deitas hoc alma.
Spiritus cuius honor idẽ & par. Amen.

VOta soluamus Thuriani festa,
Redeunte cursu ritè colentes,
Vitam mox fœlix iuuenilis æui
Nimium micantes reddidit omnes.
Extitit vita decus & perennis
Prædice Christo
Christo meritis & iunctus
Æthera pandit
Mente compunctus lachrymis parentum
Patris ad ædem.
Facta vix possunt luculenta valde
Munere largo
Poscimus cuncti scelerum canendo
Summe beatis
Patris & proli simus atque sancti
Claret vbique. Amen.

EX CHRONICIS V. P. IACOBI DV BREVL Monachi S. Germani à Pratis,fol. 53.

De sancto Thuriano Archiepiscopo Dolensi.

CLaromõtenses Aruerni de hoc beato Archipresule festũ trium lectionũ quotannis celebrãt quæ tales in eorum breuiario habentur. Beatissimus Thurianus in regioni Britanniæ fuit, in pago Treçoir(* Trecorensi ni fallor intelligit)oriundus Pater verò eius Lelian nomine, mater verò Mageẽ nobili genere editi,in eleemosinis largi domini misericordia sublimati erãt. Quadã verò

** Hæc du Breul.*

verò die, cùm esset Thurianus in agro ad custodiendú gregem patris sui ecce vox domini ad eum ait. *Thuriane non oportet te hunc gregem custodire, sed vade in Balon monasterium, ad discendum litteras.* Ille autem statim relicto grege pergens ad patrem indicauit ei, quod sibi Angelus nunciauit. Pater verò ipsius respondens ait. *Deogratias, fili, & ego ita in animo meo habeo, sicut tibi reuelatum est per Angelum.* In tantum autem in illo apparuit diuina gratia, vt malè habentes per eius preces impetrarent remedia. Cœci visum, claudi gressum, surdi auditum, multi loquelam, dementes sospitatem, & quod permaximum est nullus ad eum accessit, qui non melioratus recesserit. Hæc in præfato breuiario. Iam quod ad sedem eius pontificiam attinet, sciendum Archiepiscopum Turonensem sub se vndecim suffraganeos Episcopos, scilicet Cenomanum Andegauésem, Redonens. Venetens. seu Cyathum, Cornubianum, aliàs Corisopitens. siue Cornouaille Leonensem qui & S. Pauli, ad Saliuncanú portum Trecocensem, aliàs Landruscium seu Ripercorentinum. Sancti Brioci, Nannetensem, Aletensem siue sancti Maclouij, qui Gallis est *S. Malo.* Rotomagensibus *S. Maclou*, & Dolensem semper habuisse, vsque ad tempora Gequelli seu Induati Britannorum Principis. Qui infensus Archiepiscopo Turonensi tunc existenti, ei nouem sedes Episcopales in sua Armorica, id est, Britannia minori constitutas subtraxit, ita vt duo tantum reseruarentur Cenomanensis & Andegauenses, & à Pelagio Pontifice Romano ad hoc conniuente obtinuit, vt Dolensis Ecclesia in metropolitanam sublimaretur, cui reliquæ octo subessent, fuitque primus eius Archiepiscopus sanctus Sanson ex patis dignitatis Anglicana sede Eboracési: vulgò *Diorch*, ab impiis & hæreticis prius eiectus. Sansonem temporibus imperatoris Iustini iunioris, Ioannis III. R. Pontificis & Sigiberti, magna ex parte Galliam regentis vita functum secuti sunt Præsules S. Maglorius, Budocus, Goëulanus à diuo Greg. magno consecratus, Gueueneus, Rostoaldus, Harmaelus & S. Thurianus, vsque ad tempora Caroli calui in Galliis, & in Britannia Salomonis, huius nominis tertij, sceptra sua retinentis. Tunc enim Athardo Nannetensi præsule renuente amplius subdi Dorensi Archiepiscopo, sedes præfatæ decreto Nicolai Papæ I. Turonensi metropolitano sunt restitutæ, & Ecclesia Dolensis in priorem statum scilicet Episcopalem reducta. Vt tamen perpetua remaneret memoria, hanc fuisse quondam Archiepiscopalem, concessum est, vt coram eius Pontifice, non pedum (sicut ante omnes alios Episcopos fieri solet) sed crux quod est Metropolitani ius præferretur. Idque etiamnum obseruari ab ipsis Britannis didicimus. Renatus Choppinus *libr. 3. de Domanio Regis tit. 8. art. 7.* addit Dolenses ius Metropolis, quod illi summo Pontifice & Caluo Rege, pro Turonensi stantibus afferebatur seu potiùs ipsi reddebatur in Synodis generalibus Constantiana & Basiliensi, prosequutos fuisse: sed irrita spe De hac controuersia agit Guimerius in fine pragmaticæ sanctionis. Fuit ergo vltimus Archiepiscopus Dolensis S. Thurianus, quem perperam reclamantibus vetustissimis codicibus chirographis Thurianum, v, in n, mutato pronunciant ac scribunt. Sed nec ibi vltimos finiuit dies, Nam solitudinem Pontificiæ dignitati præferens ad Benedictinum S. Leufredi Abbatis monasterium, aliàs crucis S. Andoëni dictum concessit, habitúmque Religionis ab ipso Leufredo suscepit. Illud autem constructum est in Normania, iuxta pagum Calliaci Nasturtio peroptimo abundantem, & propterea etiam à Parisiensibus Calliacum seu Calliacense cognominatum, distátque à Gailloneo castro duabus leucis & totidem ab oppido Ebroicensi, nam inter vtrumque medium est. Ibi reliquum est vitę

Vid. Rob. Cenalem libr. 2. hist. Gallica.

Digitized by Google

transegit B.Thurianus,ac tandem vitæ sanctitate & miraculis clarus obdormiuit in Domino. Sepulchrum eius vacuum & apertum retro maius altare etiamnum visitur,cum duobus aliis similiter patētibus.Quorum vnum ipsius D. Leufredi,alterum S. Barsenorij eiusdem loci abbatis, esse perhibent Leufrediani Cœnobitæ. A quibus cum in eorum ellem monasterio, hæc quæ scribo didici. Superioribus consonat tractatus inuentionis sacri corporis D. Amandi Episcopi Traiectensis,quem ex veteri martyrol. Pergameno nostræ S.Germani basilicæ,extructū infra sub anno virginei partus 1267. referemus in eo quippe hęc habentur.Et Normania ad monasterium inuictissimi martyris Vincentij, necnon gloriosissimi Confessoris Christi Germani Parisiensis Episcopi detulerunt gloriosum Archipræsulem Thurianum, qui minoris Britanniæ Dolensium rexit Ecclesiam cum beato Leutfredo Abbate sanctissimo, sub quo dictus Archipræsul decus Pontificis derelinquens, monachi sumpto habitu,monachatus est in ordine sacro.Quamobrē Robertus Cenalis Episcopus Abrincensis,lib.2.historiæ Gallicæ,perioche quinta fol.173. allucinatur,credens eum ad nostram S.Germani ædem trāsportatum fuisse,ob timorem paganorum per Oceanum aduentātium recenset ibidem multorum aliorum sanctorum translationes ob eandem causam factas, atque imprimis translationem B.Sansonis ex Dolensi Ecclesia ad Aurelianensem.Hæc autem Britannię ciuitas seu sedes pontificia,non Dolum(vulgò *Dol*)vt ipsę voces sonant & accipiuntur,sed Dolor à beato Sansone nuncupata fuit,ob scilicet dolorē quē vir potens nomine Priuatus, ex coniuge lepra percussa & filia à dæmone vexata diuturnum habuerat: vtramque enim ipse sanctus ex ingrata & tanto viro indigna Anglia illuc adueniens sanauit,hospiti suo à quo humaniter susceptus agróque ad Cœnobium construendum donatus fuerat gratiam rependens.Dolenses primitus Diabilintres, quasi vtrimque bilintres appellatos fuisse asserit idem Cenalis libro secundo,perioche 6. fol.168. quod maris accolæ,lintribus ita nauigio sua commercia tractarent,vt vnà merces conueherent altera reueherent.

1599. Anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo nono die trigesima Augusti,os vlnæ sancti Thuriani datum est monachis Insulæ Lerinensis, in prouincia prouinciæ Narbonensis Galliæ, propè Antipolim & Forojulium.

INCIPIT VITA SANCTI Leufredi Abbatis.

CAPVT PRIMVM.

21.Iunij. BEatus vir Leufredus intra Gallias, pago Ebroicensi exortus est, sanguinis nobilitate conspicuus, parentibus Christianissimis natus.Hic ab adolescentia sua, cum in vana mundi huius gloria excrescere posset, totam militiam suam Domino vero regi deuouit, magis cupiens pauper Christum nudus ipse sequi, quam diuitiis sæculi vestitus, ad tempus sicut flos fœni florere. Mox ergo adhuc puerulus, diuino spiritu tactus, æstuabat animo: assiduè parentes deprecans, vt accessum posset habere ad aliquem locum, vbi exercitia litterarum in scholis inuenirentur. Ad hæc cum pater nullo modo assentiret, & filij diceret se non posse absentiam sustinere: puer ille deuotus occasionem inue

inuenit, qua id quod desiderabat perficeret. Petiuit ergo à patre, vt liceret sibi cognatos & affines suos visitare, qui in Castro Ebroicensi morabantur. Cumque visionis mutuæ & allocutionis eis impendisset officium, continuò ad propria reuerteretur. Postquam itaque optinuit quod poscebat, ad suburbium præfatæ ciuitatis tetendit: vbi venerandus confessor Christi Taurinus, præsul quondam eiusdem loci requiescit. Veniénsque ad locum, & Æditüum domus Dei allocutus, ei voluntatis suæ reserauit arcanum. At ille libenter eum audiens, vnanimo affectu tractauit: & quia mente sincerus, & corpore pulcher esset, fraterna dilectione ei ministrare curauit. Vt autem magistrum reperit, qui sibi operam in litterarum eruditione impenderet: cum documento linguæ, morum probitate cœpit alios anteire.

Capvt II.

INterea cum ibidem diutiùs moraretur, parentes quos reliquerat, absentiam eius grauiter ferentes, & in exteris regionibus ad aliquam eremi vastitatem profugisse credentes: mox cœperunt circuire loca diuersa, si forsitan eum alicubi reperire possent. Et cum dies & noctes, in quærendo eo agerent: in memorato loco inuentus est. Cumque ei vehementius instarent, vt parentum dolorem reuersione sua releuaret: Euangelica voce respondit. *Nemo mittens manum suam in aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei.* Nam postquam me dominus meus Iesus Christus ad sibi seruiendum assumere dignatus est, indecens omnino est, si ab eius nunc militia, ad carnis & sanguinis transeam amicitias: Præsertim cum ipse dicat, *Qui amat patrem plus aut matrem quam me, non est me dignus.* Et *si quis venit ad me, & non odit patrem suum aut matrem, aut vxorem aut filios, aut fratres aut sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.* Tali ac tanto pondere dictorum victi parentes cum resistere non possent, in proposito suo eum manere passi sunt. Illisque abscedentibus, cœpto operi magis ac magis insistere cœpit: quousque omnibus sodalibus transcensis, magistrum quoque suum æquiparare videretur.

Luc.9. *Matth.10.* *Luc.14.*

Capvt III.

CVmque omnia epotasset in quibus idonei doctores erant, quos in eodẽ vico inuenerat, ad alium vicum, cui Condatus vocabulum est, festinus migrauit. Sed cum nec ibi virum inueniret, qui sibi satisfaceret ad omnia quæ quærebat: quã citissimè loco cessit, ad vrbem Carnotensem, conuolauit: vbi diuersorum studiorum doctrinam abundare cognouerat. Quo cum peruenisset, iuuante semper Dei gratia, ita ad plenum eruditus est: vt omnes eum cum attentione discipulum mirarentur factum esse magistrum. Miróque modo industriæ sapientiæ, & conuersationis sancta simplicitas in eo refulgebat: vt cum verborum studio, & litterarum afluẽtia, bonorum operum incrementa consurgerent. Vnde factum est, vt ipse vir Dei experiretur, quod ceteri sancti patres ab inimicis religionis suæ perpessi sunt. Etenim quanto ipse amplius flumine gratiæ spiritus sancti debriabatur: tanto maleuolorum sociorum inuidentia contra illum acrior erumpebat. Et hoc de versutia antiqui hostis, miseris hominibus accidit vt alter alterius fœlicitate torqueatur. De quo scriptum est. Inuidia diaboli, mors intrauit in orbem terrarum: Imitantur autem illum, qui sunt ex parte eius.

Condé. *Sap.2.*

Digitized by Google

CAPUT IV.

POrrò vir Dei cum contra se venena antiqui hostis, & inuidiam hominum grassari conspiceret: velociter inde digressus, ad propriam possessionem remeauit. Cùm autem fama reuersionis eius ad vicinos peruenisset: cognoscentes in eo diuinarum litterarum sapientiam coruscare, filios suos ab eo edocendos offerebant. Quos ille & litterarum peritia imbuebat, & religionis modestia informabat. Denique dum spiritualibus studiis occuparetur, inter cętera semper memor verborũ Domini, quibus in iudicio fideles alloquetur dicens, *quod vni ex minimis mei fecistis, mihi fecistis*: necessaria indigentibus, viduis, ac pupillis & orphanis procurabat. Et eos in domum suam introducens, ciborũ satietate reficiebat: & prout poterat abscessuris viaticum tribuebat. In eodem loco possessionis suæ Oratorum statuit: quod etiam reliquiis diuersorum sanctorum, exornauit: Vbi nullus introitus neque accessus fœminis dabatur. Sane quamuis adhuc in laico habitu detineretur, opus tamen veri monachi assiduè Domino persoluebat: pernox in vigiliis & oratione perseuerans, in ieiuniis promptus, in eleemosinarum largitate benignus.

Matth. 25.

CAPUT V.

Matth. 19.

POst hæc maiora ac perfectiora semper animo perquirens, cœpit intra semetipsum cœlestis oraculi verba reuoluere, quibus dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me.* Quapropter dignum duxit, vt omnibus mundanæ dignitatis affectibus funditus despectis monasticum subitò conuolaret ad habitum. Nec in longum deuotionis suæ distulit propositum. Legerat quippe dixisse sapientem: *fili, ne differas conuerti de die in diem.* Quadam igitur die, cum honestioribus cibis præter solitum conuiuium instruxisset: patrem & matrem, propinquos quoque in domum suam conuocauit, & abundantia cibi & potus refecit: xenia insuper eis largitus est. Cúmque iam vespertina hora adesset, & illi in epulis lætarentur: seruus domini in corde domino decantans, secretum aliquod secum meditabatur. Dixitque eis. Audite me, charissimi parentes, noti & vicini, & quicumque pauperculam domum nostram introire dignati estis. Iam nox imminet, dignamini hic hac nocte requiescere: & mane ad vestra singuli reuertimini. Ego verò (iuuante me Domino meo Iesu Christo) quod desidero, festinus implere curabo. Hoc autem ad quid dixerit, omnibus incognitum est.

Eccles. 5.

CAPUT VI.

CÚmque illi sopore graui depressi essent, ipse concupitum iter arripiens, parentibus relictis, & omnibus quæ in mundo tenere videbatur, intra profundæ noctis tenebras, veram lucem, id est Christum, habere meruit. Cui iter facienti, pauper quidam nudus obuiam venit. At ille pallio quo erat amictus, eum protinus vestiuit. Indéque paululùm progrediens, alterum pauperem obuium habuit nudum. Quem similiter vestimentis suis circuntexit, reminiscens propheticæ monitionis: *Cùm videris, inquit, nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.*

Esa. 58.

CAPUT VII.

PEruenitque ad monasteriolum, quod vocatur vulgò Varenna. Cumque charitate illic habitantes aliquantum temporis eum detinere vellent, nullo modo acquieuit: quia fœminarum habitaculum illud erat.

Egressus

Egressus itaque peruenit locum qui dicitur Calliatus : vbi Dei hominem Bertrannum inuenit, cuius in rebus diuinis indefessa mentis agilitas ferebatur. Qui dum sermone mutuo inuicem de spiritualibus agerent, visum est eis vt aspectibus hominum se subducerent: & quasi catena colligati, intra claustra domus vsque ad finem vitæ in hymnis & precibus permanerent. Sed vir Domini Bertrannus, relictis omnibus quæ habebat, peregrè profectus est. Deuotus verò miles Domini Leufredus in cœptis persistēs, ibidem se velut in specu retrusit. Ibi die noctuque orationibus & vigiliis intētus, fonte lachrymarum ora suffusus, pietati omnipotentis seipsum commendabat: vt ipse in quo sperabat intentionem & opus suum vsque in finem fœliciter dirigeret. *Cailly, haud procul ab Abbatia S. Leufredi.*

CAPVT VIII.

EVoluto autem tēpore cum iam dispensatio diuina per eum plures lucrandos decerneret, audita fama Beati Sidonij, vir Dei Leufredus Rothomagensem vrbem protinus aduenit: vbi prædictus homo Dei Sidonius, Hibernia Britanniæ insula ortus, virtutum splendore venerabilis habebatur. Postquam autem venerabilis vir Dei Leufredus vera esse comprobauit, quæ fama ad eum detulerat: homini Dei arctius se coniunxit, & per ordinem voluntatis suæ patefecit arcanum. Satisque ab eo in regulari tramite ac monastica conuersatione edoctus, & habitu corporis immutatus, accepit signum capitis, quo milites Christi à populari cœtu discernuntur: & sub ipso patre, voto se ipse constrinxit, omnem obedientiæ disciplinam seruaturum : sciens scriptum, Obedire magis placet Deo, quam victimæ : & auscultare magis quam offerre adipem pacificorum. Et Samuel ad Saül ait. *Quasi peccatum ariolandi est repugnare: & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.* *1. Reg. 15.*

CAPVT IX.

IN diebus illis Domnus Ansbertus in Rothomagensi vrbe pōtificatum gerebat. Hic frequenter egregium virum Sidonium & sanctum Leufredum ad familiare colloquium inuitans, de acquirendis Deo animabus cum eis tractabat. Factum est interea, vt hortatu præsulis & Beati Sidonij, ad natale solum vir Domini reuerteretur: vt in patria sua homines in via erroris ambulantes, ad lumen veritatis reduceret, cuius rei ipse magis quam alius sufficiens esset.

CAPVT X.

EGressusque vrbe, spiritu sancto Duce, deuenit in fines Madriacensis pagi, ad locum quidem virtutibus insignem, nullis tamen habitaculis adornatum. Dudum namque cum vir Domini Audoënus Rothamagensium Antistes, spiritu sancto plenus, diuersas prouincias peragrans, verbum Dei disseminare non cessasset, iamque graui senio confectus equitare non valeret: vsus est vehiculo, in quo iacentem eum duo muli vehebant. Quodam igitur tempore cum sic incederet: accidit vt transiret per vallem illustrem, iuxta fluuium Aucturam, vbi via erat ab occasu in orientem. Porrò alia via ducebantur à Meridie in Septentrionem. Dumque super ipsum locum, vbi viæ in similitudinem Crucis iungebantur, vehiculum sancti viri peruenisset: illicò tanquam terrore diuino, animalia substiterunt, nec à loco moueri potuerunt. Tunc vir Domini non absq; mysterio rem tantā fieri sentiens, familiare cū Domino secretū iniit. Et ecce respiciens in cœlū, vidit signū sanctæ Crucis miro fulgore radiās. Statimque animaduertit vir Deo plenus, resplendēte cœlo ad terrā & terra ad cœlū, quod locus ille futuris tēporib⁹, Crucifixi Domini Iesu Christi

La Reuiere d'Vne.

De hoc vide vitam sancti Audoëni. To. 4. Surij de sanctis. Die 24 Augusti Cap. 18.

Digitized by Google

veros cultores habiturus esset, qui Crucis mortificationem in corde & in corpore suo euidenter gestaturi essent. Tali igitur visione gloriosus Domini Pontifex lætificatus, iussit sibi afferri lignum, vnde signum ipsius viuificæ Crucis effigiare posset. Sed cum minister non inueniret: à rustico quodam in eodem loco terram arante, partem stimuli precio comparauit. De qua vexillum Crucis figurauit: & cespite cõgesto desuper illud composuit, sanctorumque reliquias ibidem colligauit. Quo facto iter quod cœperat prosecutus est. Ipsoque itinere perductus est ad prædium, quod vocatur Clippiacus. In quo finem vitæ præsentis accepit: & ad aulam regni cœlestis translatus, vitam æternam est adeptus. Locus autem suprascriptus crebris miraculis resplendebat: ita vt aduentantium illuc miserorum multitudo, pristinæ sanitati restitueretur. Quinetiã continuis noctibus nubes splendidissima super ipsum locum videbatur, pertingens à cœlo vsque ad terram. Vicinis ergo in circuitu commanentibus tantæ rei nouitate stupefactis, quidam eorum casulam hortei sui super pignora sanctorum (quæ præfati sumus) stabilire curauit. Hunc denique locum vir Dei Leufredus post aliquot annos decessionis sancti Audoëni Archiepiscopi inuisere tẽtauit. Visoque loco, amœnitate eius (eo quod esset aquarum nemorumque & vinearum fertilitate iocundus) miraculorum quoque prodigiis, quæ ibi fiebant, plurimùm lętificatus: Domum sacram Domino Deo ibi construere accelerauit, in honorem scilicet viuificæ Crucis, & sanctorum Apostolorum, ac præcipui confessoris Christi Audoëni põtificis. Atque in eo loco altare statuit, vbi Crux semitarum apparuerat. Sed & post modicum tempus congruentibus habitaculis eandem cellulam cinxit, atque monachorum conuersatione nobilitauit. Siquidem ex diuersis partibus ad eum confluebant: qui possessiones agrorum suorum vendentes, precia ante pedes eius, secundum morem primitiuæ Ecclesiæ deferebant: vt destribueretur omnibus prout cuique opus esset. Alij autem de facultatibus suis eundem locum ditare certabant: vt de redditibus rerum suarum per futura tempora serui Dei inibi habitantes necessaria acciperent. Dici non potest quanta celeritate locum suum Dominus exaltauerit: ita in breui spatio multi, pompa sæculari abdicata, conuersi sint ad Dominum.

Act. 2.

Caput XI.

PEr idem tempus Pontificatum Ebroicensis Ecclesiæ Desiderius agebat: à qua non lõgè duabus scilicet leucis ipse locus distabat. Qui cum opinionem viri Dei audisset, & quia plures ab ipso, lumine veritatis accensi, vitam Apostolicam sequerentur: zelo inuidiæ superatus, quod in diocesi sua talia agere præsumpsisset: quadam die conscenso equo, assumptis Officialibus suis, ad cellam viri Dei perrexit. Ventum est ad locum: & subitò virum Dei iniuria verborum exacerbauit. Sed cum ad hæc patronus noster immobilis perduraret, & patientiam fortiter conseruaret: magis ac magis Episcopus exagitatus furore, imperat suis, vt eum in equum leuarent: cum ipse vir Domini iam decreuisset nunquam equum ascendere. Cumque pariter ambularent, & eum Episcopus ad ciuitatem perducere conaretur, vt ibi in eum quæcunque vellet liberius exerceret: necdum milliarium à cella hominis Dei compleuerant, cum subito equus cui vir Dei sedebat in terram concidit, & dirupta sunt omnia viscera eius. Mirantibus cunctis Episcopus nimio terrore consternatus est: atque leuitatem suam admodum reprehendit, quod virum Dei lædere præsumpserit. Sicque ad genua eius pronolutus, indulgẽtiam postulauit. Cui vir

vir Domini memor orationis Dominicè placidè omnẽ iniuriã remisit. Pontifex autem cum summa veneratione & obsequio, eum ad cellam suam redire fecit. Vbi pôstea diuino adiutorio comitatus, per multa annorum curricula, & verbo fidei claruit, & miraculis corruscauit.

CAPVT XII.

Denique die quadã vnus monachorũ, nomine Gislehardus, tanta antiqui hostis malitia perculsus est, vt subitò animã exhalare se crederet. Curréns'q; ad hominem Dei, voce lacrimabili, aiebat Succurre pater succurre: quia modo ab hac luce discessurus sum. At vir Domini ad familiaria sibi arma recurrit: hortatúsque est suos, vt precibus obnixè instarent: vt verus & æternus pastor Iesus, vnam ouem sibi creditã à iugo diaboli eripere dignaretur. Cum autem surrexisset ab oratione, benedixit ei: dans præceptum vt in ieiuniis deuotus esset: Memor verbi Domini, quod ad discipulos ait. Nam interrogantibus eis, quare ipsi non potuissent à puero immundum spiritum eiicere, respondit. *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio.* Post hæc tradidit ei baculum, quem ipse manibus gestabat: & dixit ei. Constans esto fili: non morieris modo. Viriliter age: & in operibus bonis meditare iugiter. Et sanatus est frater ille: nec vlterius tale aliquid passus est. *Matth. 17.*

CAPVT XIII.

Alio itidem tempore, noctu flamma ignis cum casu validissimè per omnia monasterij habitacula cremando peruolaret, repente vir Dei manus ad cœlum leuauit: Omnipotentem inuocans, vt ipse flammarum vires constringeret, qui fornacem Nabuchodonosor nihil valere fecit, vt tres pueri liberarentur illæsi. Deinde oratione completa, tanto imperio impetum ignis coarcuit: vt nihil vlterius contingere posset: sed tota violentia ventorum in vnum conglobata, quasi inundatione imbrium in semetipso emarcuit. Vbi euidens misericordia Dei, & intercessio sancti viri apparuit. Nam cum domus hæreret domui, omnia citissimè deperissent, si non serui sui Dominus precibus placatus fuisset. *Daniel. 3.*

CAPVT XIIII.

Alio quoque tempore certamen antiqui hostis quendam hominem instigauit: vt contra virum Dei iniquè ageret, & de rebus cellulæ ipsius diminutionem facere tentaret. Pro qua re, vir Domini zelo domus Dei permotus ad iudicem festinauit. Cúmque sanctus Domini famulus querelam suam exponeret: homo ille turpibus sermonibus ei cœpit exprobrare, atque falsidicum appellare. Cui vir Domini concitato spiritu ait. Deus ipse iudicet inter me & te. Et in hoc apparebit quis nostrum iusticiam impugnet: si modo dentes ei radicitus omnes ab ore ceciderint: Et sit hoc signum per omnem illius progeniem. Vix verba compleuit, & pondus condignæ vltionis ipsum & semen eius percussit: ita vt omnes de illius progenie nati hac maledictione deturpati sint vsque in hodiernum diem.

CAPVT XV.

Aliud simile miraculum gessit per eum spiritus Domini. Nã cum quondam in Auctura fluuio piscando laboraret: ex aduerso respexit eum quędam fœmina, & quasi subsannans, in corde suo dixit. Verè iste caluus omnem hunc fluuium piscando exhauriens euacuabit, nec quicquam post se aliis capiendum relinquet. Sic autem hoc ipsum intra labia se submurmurasse putauit: vt nullo modo ad aures viri Dei pertingeret. Sed quia tumor verborum

ad virum Dei peruenerit ipsa experta est postmodum claruit. Denique vir Deo familiaris conuersus ad eam ait. O mulier quid inuides, aut cur molesta es super bono, quod mihi cum cæteris hominibus cõmune est? fiat tibi retrò, & omni semini tuo, quod mihi à frõte accidisse vides: vt sicut frons ista capillis nudata est, ita tuum caput & seminis tui retrò decaluetur. Quæ verba viri Dei mox adimpleta sunt: sicut vsque hodie rei veritas testatur. Nec mirum quia omnipotens Deus, nec ea quæ à fidelibus famulis suis vel leuiter proferuntur, ociosa & vacua patitur præterire.

CAPVT XVI.

ALio quoque tempore cum orandi gratia vrbem Turonicam peteret, limina sancti Martini visitare cupiens, transibat per pagum Vindocipensem. Cúmque iam vespere ingressus esset quandam villam Solemniacum nomine, & fatigatus ex itinere aquam ad bibẽdum postulasset: respondit hospes. O homo Dei, penuria aquæ patria nostra laborat: Non est nobis puteus, non est fons. His auditis, vir Dei ait ad fratres qui se comitabantur. Perennem fontem Dominum nostrum Iesum Christum fratres deprecemur: vt de venis terræ huius, fontem indeficientem manare faciat. Illicò ab oratione surgens, virga quam manu tenebat decies terram percussit: & continuò fons viuus effluxit, qui permanet vsque hodie. Omnísque populus gauisus est in mirabilibus, quibus per seruum suum Dominus penuriam eorum releuare dignatus est. Ipse autem iter quod cœperat prosecutus est.

CAPVT XVII.

CVmque loca sanctorum circuisset, peractis omnibus ad proprium monasterium repedauit. Prętereа cum optimè in cœnobio suo turba monachorum in lege Dei floreret, & grandi feruore ad supernam patriam anhelaret: pro quibusdam necessariis negotiis euenit, vt reuerendissimus patronus noster nobilissimum Principẽ Carolum Martellum, Maiorem domus adiret: qui eo tempore quo Dagobertus rex, Childeberti gloriosissimi & æquissimi regis filius, regnum francorũ tenebat curam reipublicæ nobiliter administrabat. A quo honorificè susceptus est, & hũmanè tractatus: & quæcunque suggessit consecutus est. Nam & pro merito sanctitatis eius, idem princeps familiarissimè eo vsus est: & gauisus occasionem se inuenisse, de animæ suæ salute cum eo diutius tractauit. Iámque cum reuerteretur ad propria deuenit ad Castrum Laondunẽse, quod Clauatum vocant. Postquem prefatus Princeps festinanter direxit, qui eum ad se celeriter reducerent. Nam filius eius Gripho grauissimis febribus torquebatur: Cui mortem vicinã adesse credebant. Propter quod princeps multis precibus virum Dei flagitabat: vt ei sanitatem pristinam orationibus suis reformaret. Cúmque ille negare non posset, quod paterna deuotio extorquebat: iussit vt à ministris sibi offerretur. Igitur manibus ministrorum puer ad eum delatus, nocte illa cum eo fuit. Cum autem aquam sanctificasset, & membra pueri ex ea superfunderet, signo Crucis eum muniẽs in diuinis laudibus & officiis noctẽ illã exegit. Inter quæ cœpit puer melius habere, & humores febriũ per os effundere. In crastinũ autẽ seruus Dei, Christiq; sacerdos missarum solemnia celebrans, puero corporis Dominici sacramentum tradidit. Post hæc optimè cõualuit puer: & sibi salutem se reportare gauisus est, & patri gaudium. Porrò vir venerabilis postquam innotuit populis cuius esset meriti, reuersus est in sua. Venerabantur hunc principes, diligebat manus plebeia: atque ad imitandum eum non solum sui, sed etiam externi de aliis Monasteriis properabant.

Est Dagobertus secundus Childeberti. 2. filius.

CAPVT

Digitized by Google

Capvt XVIII.

QVodam verò tempore, cum à reclamationibus rerum Ecclesiasticarum, quas apud iudices sæculares disposuerat reuerteretur, hospitium cuiusdam propinqui sui ingressus est. Vbi cum feruenti sole muscarum insolentiam pateretur, & minister iam lassaretur, non præualens abigere muscas: vir domini manus conferens super oculos, Deum exorauit vt requiescerent iam membra hac fatigatione lassata. Tunc subitò omnis illa inquietudo muscarum cessauit: nec vltra visa est musca in eadem domo.

Capvt XIX.

DAemonum quoque phantasmata potenter euanescere faciebat. Aliquãdo namque cum intempesta nocte aliqui è fratribus ardentioris desiderij ante tempus vigiliarum surrexissent, vt secretiùs orationi vacarent: adest immundus spiritus, sedens in loco vbi vir Dei sedere consueuerat, assumpta eius effigie. Nec mirum: cum ipse Sathanas transfiguret se in Angelum lucis. *2. Cor. 11.* Cúmque à transeuntibus veneraretur, quia æstimabant secundum morem, virum Dei illic consedisse vnus eorum non oblitus, vbi virum Dei dimisisset, citius venit ad eum dicens. Similis tibi (O Pater) homo sedet in basilica vbi sedere consueuisti: Et modo illudit fratribus, qui per errorem illi reuerentiam exhibent. Audiens hæc vir Deo dilectus, præstigium diaboli mox recognouit: & eadem hora surgens, ostia & fenestras ecclesiæ, vexillo crucis depinxit, ac impetum in eum fecit, & flagellis vexare cœpit. Ille verò per diuersa fugiens, non inueniebat aditum quo exiret. Tandem autem vnum inuenit locum, vbi vir Dei signum Crucis non ditexerat: foramen scilicet cameræ, vbi funis dependebat, per quem signum per horas canonicas pulsabatur. Et velociter funiculo illi innixus fastigium templi conscendit. Sed illo ascendente, chorda post eum quasi ab igne combusta est. Adhuc autem lædere se posse sanctum virum arbitratus, signum illud à templo asportauit, non longè à monasterio: & in defosso terræ aggere abscondit. Quod postea vir Domini releuari fecit. Non enim latebat eum vbi repositum esset. Cognoscẽtes equidem immundi spiritus dolos suos & phantasmatum figmenta coram eo nil valere cesserunt loco, meritorum eius sanctitate fugati. Hanc namque potestatem Dominus Apostolis suis, ac omnibus fidelibus suis tribuit: qui ei inconcussa fide & perfecto corde deseruiunt. *Ecce (ait) dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.* *Luc. 10.*

Signum hic pro campana ponitur.

Capvt XX.

DEnique etiam per idem tempus puella quædam Guntarij Comitis maligno spiritu infestabatur, intantum vt & linguæ officium amitteret. Cúmque in præsentia viri Dei deducta fuisset: ille aqua benedicta eam aspersit, & crucis sanctificatione signauit. Deinde digitos suos in os mulieris componens, expuénsque in faciem eius, in nomine Domini nostri Iesu Christi immundum ab ea spiritum expulit & continuò solutum est vinculum linguæ eius: & ad imperium viri Dei mox loqui cœpit rectè. Sicque sana facta est mulier ex illa hora.

Capvt XXI.

ALio tempore dum ipse venerabilis pater cum fratribus in labore manuum occupatus esset quadam die, cum iuxta ripam fluminis Aucturę quæ ipsi monasterio à plaga meridiana adiacet, dumos & spinas toto adnisu succiderent: cuidam fratri excussum de manubrio ferrum à manu cecidit, & in interiora fluminis demersum est. Illud autem ferramentum vocant rustici

Digitized by Google

bidubiũ:quod à quibusdam falcastrum vocatur:eo quod in falcis similitudinẽ curuum sit. Cum autẽ ad notitiã viri Dei hoc peruenisset ipse ad fluuium accessit:& cœpit perquirere ab operantibus, locum vbi ferramentum illud cecidisset. Et agnoscens locum, stetit è regione, & baculum quem manu ferebat in flumen porrexit, Statímque sicut piscis ad hamum, sic ferrum illud natauit & baculo illi inhæsit. Quoq; vir Dei reddidit operário suo, cohortans eum lenibus verbis, vt fidem disceret habere in Deum per quem talia fieri cerneret. Ipse namque in Euangelio ad fidem nos exhortans, ait. Habete fidem Dei. *Amen dico vobis si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Tollere & mittere in mare statim obediet.* Verè venerabilem virum istum dixerim: qui etiam gratia & meritò prophetarum exuberauit. In hoc etenim facto Elisæum imitatus est: plenus vtique eodem spiritu, per quem tanta facere Elisæus promeruit.

Matth.17. 4.Reg.6. Simile miraculum fecit S.Benedictus lib.2. Dialog. cap.6.

CAPVT XXII.

SEd & illud adiiciendum est, quod famulus Domini æmulatione Christianæ Religionis stimulatus, gessit in vicino monasterij sui loco. Nam propè monasterium erat locus, vbi armentorum custodia habebatur: vnde & boues ad excolendam terrã producebantur. Contigit denique aliquando, vt ab agricolis die sabbathi, secundum cõsuetudinem legis suæ in cultura terræ debitũ seruitium persolueretur. Sed cum ad terminum suum eo die non potuissent peruenire, quia iam sol ad occasum festinabat: bubulci memorati loci precio ab eis accepto, contra vsum Christianitatis, in crastinum, id est, die Dominica ausi sunt terram arare, volentes perficere quod imperfectum reliquerant. Illis verò in hoc laborantibus adfuit vir Domini, veniens à cœnobio suo, post completa tanti diei sacramentorum solemnia. Vidénsque tantum facinus, grauiter ingemuit & ait. Heu miseri quid hoc fecistis? Quare tam grande nefas tentastis? Et cõuersus ad Dominum, cum lachrymis imprecatus est dicens. Fiat Domine terra ista sterilis:& nullus fructus ex ea proueniat in æternum. Quod ita factum oculis comprobamus: ita vt vsque hodie locus ille plenus sit sentibus & infructuosis arbusculis, neque nucem, neque fructum aliquem vtilem proferentibus.

CAPVT XXIII.

ALiquandiu ergò cella parua iuxta Basilicam vsus est. Vbi cum appropinquare iam cerneret finem vitæ suæ, diebus & noctibus in ieiuniis, in vigiliis & orationibus Domino indefessè vacabat. Interea contigit vnum ex monachis è sæculo migrare. Cúmque fratres qui corpus eius tractabant, inter vestimenta eius tres nummos absconditos reperissent: continuò patri reuerendissimo retulerunt. At ille vehementer ad hæc infremuit:& eum à societate fratrum excommunicandum esse decreuit: dixítque fratribus. Ite & eiicite eum in aliquem locum seorsum & non in cœmeterio fratrum. Et accipientes nummos proiicite super eum, clamantes. Pecunia tua tecũ sit in perditionem. Qui abeuntes, omnia sicut iusserat executi sunt. Factum est autem post circulum fermè quadraginta dierum, cum deprecaretur vir Dei faciẽ Domini & se in lachrymis ac vigiliis, vel ieiuniis nimiis pro noxa fratris illius affligeret reuelatione didicit absolutum esse fratrẽ, & ad preces eius indulgentiã peccati collatam. Statimq; conuocatis fratribus ait. Fratres tempus est, vt misereamur fratri, quem iudicio excommunicationis extra sortem vestram fieri censuimus. Dominus Deus noster precibus vestris placatus, veniam ei contulit. Ideóque & vos communicantes ei, corpus eius ad Polyandrum

vestrum

vestrum reuocate. Sicque factum est. O quantum possunt, qui omnipotenti Deo fideliter famulantur! Ecce enim cum hic adhuc corpore commorentur, animas defunctorum in alia regione & ligare possunt & absoluere. Certè videmus quia iam hic ex parte incipiunt sancti viri, quod eis Dominus in futuro repromittit. *Vos (inquit) qui dereliquistis omnia? & secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel.* Per duodecim qui sessuri sunt omnem plenitudinem sanctorum iudicum voluit intelligi: sicut & per duodecim tribus Israel omnes qui iudicandi sunt. Vir namque sanctus sententia diuina animã fratris cum voluit ligauit, & cum voluit absoluit. Sancti namque viri seuerissima sententia peccatores feriunt: vt post iram diuinę animaduersionis frenare possint. Quasi enim ad vota sanctorum suorum & irascitur Dominus & parcit. Ait quippe ad Moysen. *Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos.* Sed Moyses postquam iram Domini multis precibus à populo remouit, mox cõuersus ipse vltor in eis extitit: & peccatum plurimos occidendo purgauit: & ita Dominum placauit. *Matth. 9.* *Exod. 32.*

Capvt XXIV.

Longum est enarrare per singula, quantam gratiam Dominus Beatissimo sacerdoti suo contulerit. Nam & tempus me deficiet, si velim omnia gesta illius comprehendere: licet plurima sint, quæ homines ipse latere voluit. Vnum est, quod obliti sumus, & necessarium duximus illud commemorare, quod inter cætera pietatis opera gessit. Præuidẽs enim tempora ergo religionem refrigerenda, xenodochium monasterij sui ad suscipiendos pauperes rebus sufficientibus ad huiuscemodi eleemosinam ditauit. Et vt opus misericordiæ semper inuiolatum permaneat, testamento corroborare decreuit.

Capvt. XXV.

Postquam igitur per multa curricula annorum, cœtum monachorum diutina pace rexit, quos ipse Domino exemplis & monitis salutaribus acquisiuit, appropiauit tempus vocationis eius de sęculo. Cúmque iam omnipotẽs Deus fidelem militem suum vellet à labore quiescere: & brauio supernæ remunerationis cursum eius remunerationis decreuisset: plen⁹ ipse spiritu sancto mox febre corporis tactus est. Et deficientibus quotidie membris congregari fecit ad se filios suos, quos in Christo ipse genuit: & exhortabatur eos multis sermonibus. Deinde misit eulogiarum benedictionẽ per loca sanctorum, & in vicino & procul: petens vt religiosorum virorum intercessionibus, apud sanctorum memorias indulgentia sibi & delictorum remissio obtineretur. His ita expletis, reuersi sunt ad eum qui missi fuerant. Et expectantibus omnibus diem vltimum vitæ eius, ipse vir Dei animum à laudibus Dei non patiebatur quiescere: sed noctem illam vltimam totam in vigiliis & laudibus Dei deduxit: & psalterium ex integro cum suis decantauit. Matutinorum igitur sinaxi cum fratribus peracta, exitum suum sacramentorũ perceptione muniuit: & inter verba orationis & deprecationis vale dicens fratribus, vltimũ diem clausit. Compleuitque dies suos in senectute bona, senex & plenus dierum: & quod semper desiderauit, & forti certamine quæsiuit, inter sanctorũ spirituum agmina susceptus, de perpetua visione conditoris sui sine fine lætatur. Sepultus verò est in Ecclesia, quam ipse in honorem Beati pauli Apostoli fundauerat. Indeq; nostris temporibus translatus est a Ioãne venerabili Episcopo Dolensis Ecclesię & Abbate loci ipsius in seniorẽ Basilicã quę ędificata est in honorẽ viuificę crucis, & S. Audoëni præcipui cõfessoris Christi.

Militauit autem vir Domini Leufredus bonam militiam sub principibus frãcorũ, Childeberto, Dagoberto, & Chilperico, iunioribus scilicet regib⁹. Quo tempore Grimoaldus & Carolus senior, per successiones Maiores domus palatij, curam regni administrabant. Præfuit huic monasterio per annos circiter quadraginta & octo: & requieuit in pace vndecimo Calendarum Iuliarum. Cuius patrociniis nos apud omnipotentẽ Deum ac dominum nostrum credimus adiuuari: vt & in sæculi transeuntis excursu rectè & piè conuersemur: & post coheredes illius in retributione iustorum existere mereamur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Iuniores nominat, id est, horũ nominũ secũdos. Grimoaldus autẽ fuit filius Pipini crassi & Plectrudis regina Lotharingia: qui fratrem nothum habuit Carolũ Martellum, qui hic senior cognominatur.

INCIPIVNT QVAEDAM MIRACVLA AD Sepulchrum Beati Leufredi patrata.

CAPVT. I.

EXplicuimus ea quæ de vita & actibus Beati viri Leufredi Dominus donauit posse describere: Nunc dicamus paucis, quæ post excessum eius virtutum insignia, ad memoriam illius omnipotentia sanctæ Trinitatis operari dignata est. Nam ad cineres ipsius (si petentium adsit fides integra) cœci illuminantur: surdi auditum recipiunt, claudi gressum: obsessi à dæmonio liberãtur. Superbi quoque, qui seruos Dei ante memoriam eius die noctúque excubantes, infestatione tyrannidis suæ opprimere non metuunt, terribili vltione feriuntur.

Hic & vbiq; author sepulchrũ appellat memoriam.

CAPVT II.

IN diebus igitur magni & gloriosissimi principis Caroli, Hucbaldus Abbas non paruæ ad sæculum dignitatis, ipsi monasterio præerat. Hic quendam ex domesticis suis nomine Batericum eidem loco præfecerat: vt eius cura res ipsius Ecclesiæ administrarentur, & alimenta ibidem Deo famulãtibus, secũdũ ritum institutionis monasticæ, præberentur. Qui cœpit in eos ferus & austerus apparere. Accidit autẽ vt adueniente die, quo solemniter transitus sancti confessoris Christi Leufredi Abbatis erat excolendus, cum nihil præter solitũ ad vsus seruorum Dei lautioribus cibis præpararet, Offa decanus memorati loci ad eundem Oeconomum accederet: Et vt mitius cum eis ageret gratia tantæ festiuitatis persuaderet. Ille autẽ, vt nomen S. viri Leufredi audiuit, blasphemauit: & superbiæ spiritu tumidus, spreuit dicẽs. Leufredũ nominas? Quis est ille Leufredus? Sic & subulcus patris mei vocatur. Sed scito, quia pro eius memoria, nullus vobis apparatus à me exhibebitur. Postera autẽ die surgens venatum abiit: & ceruam albi coloris insecutus, cum post eam nimiũ fatigaretur, nequiuit comprehendere. Monachi verò lętaniis & precibus Dominum totis viribus in commune deprecabantur: vt super eos tandem clementer intenderet: & indignaretur super tantis blasphemiis nomini suo irrogatis. Et ecce cum sederet ad mensam cum vxore & necessariis amicis, inter cætera allatus est piscis: & ait. Omnino ex isto non manducabunt clerici Leufredi. Cui subito apparuit quidam monachus ex eadem congregatione, nomine Hercus dudum vita perfunctus, habens baculum manu sua. Ait autem Batericus. Video Hercum baculum tenentem, & contra me venientem. Certè vt video, in malum meum festinat. Cúmque vxor eius & omnes qui aderant stupefacti essent, vt pote qui nihil tale viderent: illle affirmabat sic

se

se habere. Sed is qui videbatur terribiliter in eum impetum faciens, baculo eum in pectore percussit. Qui statim exiliens mensa, proiecit se in terram, & sanguinem ore & naribus excreans concidit: & illicò mandauit ad monasterium omnia necessaria de suo fratribus honestissimè præparari. Ipse autem ipso vulneris dolore ingrauescente, post modicum humanis rebus excessit.

Capvt III.

NVper quoque quidam pene viginti annorum cæcus, ad memoriam viri Dei accessit. Vbi die tertio post festiuitatem sancti Leufredi, misericordiam Domini, & auxilium intercessionis eiusdem viri Dei præstolabatur. Factumque est, vt fratribus vespertinali hora in precibus incumbẽtibus, & prædicto cæco in Ecclesia perstante, columba (sicut ipse asserebat) à parte altaris veniens, in oculos cæci insiliret. Et continuò cæcus voce magna exclamauit dicens. Adiuua me sancte Leufrede. Ad hanc vocem venerunt quidam è fratribus ad eum: & viderunt ab oculis eius guttas sanguinis defluere, & inuenerunt eum veraciter visum recipisse. Et postulans sibi potum dari, bibit & confortatus est, & sanus factus abiit.

Capvt IIII.

ALia item fœmina cœca iuxta monasterium adueniẽs, cum cognouisset nullum aditum fœminis illuc ingrediẽdi patere: misit candelam ad memoriam viri Dei per quendam hominem. Cumque accenderetur cãdela ante sepulchrum sancti viri, fœmina illa statim lumẽ recepit. Dæmoniaci quoque catenati & loris astricti, sæpe ad eundem locum adducti, virtute & meritis sancti viri, pristinæ sanitati restituti sunt.

Nota obseruãtiã regularẽ qua quõdam fuit in monasterio Sancti Leufredi: quãdo fœminis ad eius sepulcrum non patebat aditus.

Capvt V.

PLurima omisimus, quæ etiam recenti tempore ad memoriam eius facta referuntur: timentes ne fortè cum religiosorum virorum paremus voluntati, legentibus fastidium gigneremus. Sed respiciat omnipotens Deus deuotionem seruorum suorum, & obedientiam nostram: & ad eius nos societatem (de cuius meritis etsi imperito sermone sed deuoto disputamus) peruenire faciat: vbi est gloria omnibus sancti eius per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Ex Chronicis fratris Iacobi du Breul, Monachi Sancti Germani à Pratis.

ANno incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo primo, regni autem Caroli calui duodecimo, die 22. Iunij, Gunbertus Episcopus Ebroicensis corpus sancti Leufredi Abbatis, quod propter incursiones Normannorum adhuc infidelium humi defossum fuerat, inde leuauit: atque illud in noua & decenti capsa positum ad primariam monasterij Aedem, Sanctę Cruci & Beato Audoëno Rothomagensi Archipręsuli dicatam, transtulit. Idem quoque fecit de Beato Agofredo, ipsius S. Leufredi fratre.

851. Corpus sancti Leufredi quod defossum fuerat, ad Ecclesiam S. Crucis reportatur

De translatione corporis sancti Leufredi, ex eius Abbatia, ad monasterium sancti Germani à Pratis.

TEmporibus Caroli simplicis, Francorum regis, monachi Crucis sancti Audoëni (quæ nunc est Sancti Leufredi) Abbatiam suam à Nortmannis expilatam, penéque totam dirutam deseruerunt: & cum sacris corporibus Audoëni Archiepiscopi, Thuriani pariter Archiepiscopi Dolensis in Britannia (qui Archiepiscopatus non multò post in Episcopatum reductus est) & Leufredi atque Agofredi fratrum, ad Cœnobium Sancti Germani à Pratis venerunt, se suaque omnia eis dedentes: vt in consortium aliorum adsumpti, bo-

Leufrediani Abbatia sua derelicta, monasterio sãcti Germani, se cum omnibus bonis suis dedunt.

Digitized by Google

Militauit autem vir Domini Leufredus bonam militiam sub principibus frācorū, Childeberto, Dagoberto, & Chilperico, iunioribus scilicet regib⁹. Quo tempore Grimoaldus & Carolus senior, per successiones Maiores domus palatij, curam regni administrabant. Præfuit huic monasterio per annos circiter quadraginta & octo: & requieuit in pace vndecimo Calendarum Iuliarum. Cuius patrociniis nos apud omnipotentē Deum ac dominum nostrum credimus adiuuari: vt & in sæculi transeuntis excursu rectè & piè conuersemur: & post coheredes illius in retributione iustorum existere mereamur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Iuniores nominat, id est, horū nominū secūdos. Grimoaldus autē fuit filius Pipini crassi & Plectrudis reginæ Lotharingiæ: qui fratrem nothum habuit Carolū Martellum, qui hic senior cognominatur.

INCIPIVNT QVAEDAM MIRACVLA AD Sepulchrum Beati Leufredi patrata.

CAPVT. I.

Explicuimus ea quæ de vita & actibus Beati viri Leufredi Dominus donauit posse describere: Nunc dicamus paucis, quæ post excessum eius virtutum insignia, ad memoriam illius omnipotentia sanctæ Trinitatis operari dignata est. Nam ad cineres ipsius (si petentium adsit fides integra) cœci illuminantur: surdi auditum recipiunt, claudi gressum: obsessi à dæmonio liberātur. Superbi quoque, qui seruos Dei ante memoriam eius die noctúque excubantes, infestatione tyrannidis suæ opprimere non metuunt, terribili vltione feriuntur.

Hic & vbiq; author sepulchrū appellat memoriam.

CAPVT II.

IN diebus igitur magni & gloriosissimi principis Caroli, Hucbaldus Abbas non paruæ ad sæculum dignitatis, ipsi monasterio præerat. Hic quendam ex domesticis suis nomine Batericum eidem loco præfecerat: vt eius cura res ipsius Ecclesiæ administrarentur, & alimenta ibidem Deo famulātibus, secūdū ritum institutionis monasticæ, præberentur. Qui cœpit in eos ferus & austerus apparere. Accidit autē vt adueniente die, quo solemniter transitus sancti confessoris Christi Leufredi Abbatis erat excolendus, cum nihil præter solitū ad vsus seruorum Dei lautioribus cibis præpararet, Offa decanus memorati loci ad eundem Oeconomum accederet: Et vt mitius cum eis ageret gratia tantæ festiuitatis persuaderet. Ille autē, vt nomen S. viri Leufredi audiuit, blasphemauit: & superbiæ spiritu tumidus, spreuit dicēs. Leufredū nominas? Quis est ille Leufredus? Sic & subulcus patris mei vocatur. Sed scito, quia pro eius memoria, nullus vobis apparatus à me exhibebitur. Postera autē die surgens venatum abiit: & ceruam albi coloris insecutus, cum post eam nimiū fatigaretur, nequiuit comprehendere. Monachi verò lętaniis & precibus Dominum totis viribus in commune deprecabantur: vt super eos tandem clementer intenderet: & indignaretur super tantis blasphemiis nomini suo irrogatis. Et ecce cum sederet ad mensam cum vxore & necessariis amicis, inter cætera allatus est piscis: & ait. Omnino ex isto non manducabunt clerici Leufredi. Cui subito apparuit quidam monachus ex eadem congregatione, nomine Hercus dudum vita perfunctus, habens baculum manu sua. Ait autem Batericus. Video Hercum baculum tenentem, & contra me venientem. Certè vt video, in malum meum festinat. Cúmque vxor eius & omnes qui aderant stupefacti essent, vt pote qui nihil tale viderent: ille affirmabat sic

se habere. Sed is qui videbatur terribiliter in eum impetum faciens, baculo eum in pectore percussit. Qui statim exiliens mensa, proiecit se in terram, & sanguinem ore & naribus excreans concidit: & illicò mandauit ad monasterium omnia necessaria de suo fratribus honestissimè præparari. Ipse autem ipso vulneris dolore ingrauescente, post modicum humanis rebus excessit.

Capvt III.

NVper quoque quidam pene viginti annorum cæcus, ad memoriam viri Dei accessit. Vbi die tertio post festiuitatem sancti Leufredi, misericordiam Domini, & auxilium intercessionis eiusdem viri Dei præstolabatur. Factumque est, vt fratribus vespertinali hora in precibus incumbẽtibus, & prædicto cæco in Ecclesia perstante, columba (sicut ipse asserebat) à parte altaris veniens, in oculos cæci insiliret. Et continuò cæcus voce magna exclamauit dicens. Adiuua me sancte Leufrede. Ad hanc vocem venerunt quidam è fratribus ad eum: & viderunt ab oculis eius guttas sanguinis defluere, & inuenerunt eum veraciter visum recepisse. Et postulans sibi potum dari, bibit & confortatus est, & sanus factus abiit.

Capvt IIII.

ALia item fœmina cœca iuxta monasterium aduenieñs, cum cognouisset nullum aditum fœminis illuc ingrediẽdi patere: misit candelam ad memoriam viri Dei per quendam hominem. Cumque accenderetur cãdela ante sepulchrum sancti viri, fœmina illa statim lumẽ recepit. Dæmoniaci quoque catenati & loris astricti, sæpe ad eundem locum adducti, virtute & meritis sancti viri, pristinæ sanitati restituti sunt.

Nota obseruãtiã regularẽ qua quõdam fuit in monasterio Sancti Leufredi: quãdo fœminis ad eius sepulcrum non patebat aditus.

Capvt V.

PLurima omisimus, quæ etiam recenti tempore ad memoriam eius facta referuntur: timentes ne fortè eum religiosorum virorum paremus voluntati, legentibus fastidium gigneremus. Sed respiciat omnipotens Deus deuotionem seruorum suorum, & obedientiam nostram: & ad eius nos societatem (de cuius meritis etsi imperito sermone sed deuoto disputamus) peruenire faciat: vbi est gloria omnibus sancti eius per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Ex Chronicis fratris Iacobi du Breul, Monachi Sancti Germani à Pratis.

ANno incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo primo, regni autem Caroli calui duodecimo, die 22. Iunij, Gunbertus Episcopus Ebroicensis corpus sancti Leufredi Abbatis, quod propter incursiones Normannorum adhuc infidelium humi defossum fuerat, inde leuauit: atque illud in noua & decenti capsa positum ad primariam monasterij Aedem, Sanctę Cruci & Beato Audoëno Rothomagensi Archipręsuli dicatam, transtulit. Idem quoque fecit de Beato Agofredo, ipsius S. Leufredi fratre.

851. Corpus sancti Leufredi quod defossum fuerat, ad Ecclesiam S. Crucis reportatur

De translatione corporis sancti Leufredi, ex eius Abbatia, ad monasterium sancti Germani à Pratis.

TEmporibus Caroli simplicis, Francorum regis, monachi Crucis sancti Audoëni (quæ nunc est Sancti Leufredi) Abbatiam suam à Nortmannis expilatam, penéque totam dirutam deseruerunt: & cum sacris corporibus Audoëni Archiepiscopi, Thuriani pariter Archiepiscopi Dolensis in Britannia (qui Archiepiscopatus non multò post in Episcopatum reductus est) & Leufredi atque Agofredi fratrum, ad Cœnobium Sancti Germani à Pratis venerunt, se suaque omnia eis dedentes: vt in consortium aliorum adsumpti, bo-

Leufrediani Abbatia sua derelicta, monasterio sancti Germani, se cum omnibus bonis suis dedunt.

Digitized by Google

norum quoque huius loci ex æquo participes fierent. Quod quidem humanissimè illis aliquot annos præstitum est. Præuidens autem Robertus Comes & Marchio, Odonis quondam regis frater, & Hugonis magni pater, necnon tam nominis Abbatis Sancti Germani quam redditüum eius primus secularium vsurpator, Leufredianos monachos, fœliciore aura aspirante, posse à proposito desciscere, & bona data perfidè repetere (quod euentus docuit) hăc Abbatiam Sanctæ Crucis non tam confirmari cœtui Germanico, quam de nouo dari à Carolo simplice petiit, & impetrauit. Et huius donationis priui-
918. legium anno salutis 918. datum, adhuc integrum manet in tabulario dicti sancti Germani. Vbi hæc inter cætera leguntur.

Donauimus & subiecimus illam Abbatiam Crucis sancti Audoëni (cuius caput est in Madriacensi pago super flumen Autura) sancto Germano, eiusq́, monachis ad eorum mensam: cum omnibus villis, terris, cultis & incultis, vineis, pratis, sylvis, aquis, aquarúmque decursibus, farinarijs, cum mancipijs & colonis, & cum omnibus aliis appenditiis.

Leufrediani monachi monasteriū suū repetunt.

EOdem tamen anno, Leufrediani monachi, cum bellum Normannicum tandiu Gallis infestum & exitiale per Rollonem primum Nortmanniæ ducem (qui à Francione Rothomagensi Archiepiscopo baptizatus, atque à Roberto Comite superiùs memorato ex sacro fonte susceptus, Robertusque nuncupatus, hanc regionem prius Neustriam dictam, cum Egidia Caroli simplicis filia dotis nomine accepit, finitum minimè renasci viderēt: ad proprias sedes repedare satagunt. Quamobrem monachi prędicti sancti Germani pratensis, piè assentientes, illis Abbatiam suam reddiderunt: ita tamen, vt in memoriam humanæ eorum receptionis, ac per aliquot annos nutritionis, & modò indulti regressus, remaneret in præfato Sancti Germani Cœnobio Corpus Beati Leufredi Abbatis. Retulerunt etiam secum Beatorum Audoëni Archiepiscopi, & Agofredi fratris sancti Leufredi corpora: quæ prius ad S. Germanum allata fuisse patet ex prefato Caroli simplicis priuilegio. Arbitrătur etiam monachi Sanctæ Crucis, hic remansisse cum sancto Leufredo corpus Beati Barsenorij, quondam eorum pariter Abbatis: Sed nulla extat memoria.

1222. *Corpus sancti Leufredi in noua capsa argentea ponitur: & quædam eius ossa diuersis personis dantur.*

ANno Domini 1222. Galterus Abbas 46. Sancti Germani à Pratis, Corpus sancti Leufredi ex vetere capsa in nouam ligneam tenuissimis argenti laminis (quæ eius præcipua miracula cœlo sculpta referebant) opertam transferri per Guidonem Carcasonensem Episcopum curauit. Adfuit etiam huic trăspositioni Abbas Crucis sancti Leufredi: Qui de volūtate ipsius Galteri Abbatis & Conuentus Ecclesiæ sancti Germani recepit os vnum de reliquiis ipsius sancti, cum duabus vinciis digitorum. Data fuit præterea costa vna Ecclesiæ Surisnarum: Et os vnum prædicto Episcopo Carcasonensi. Os autem quod Leufredianus Abbas accepit, illud est vnius brachij, quod à cubito ad manum protenditur. Vnciæ verò sunt duo articuli pollicis, quos separatatim argento inclusos deosculandos præbent. Ob has receptas reliquias, Leufrediani monachi festum solemne quotannis certa die celebrant: quod relationem reliquiarum sanctissimi Leufredi à Parisiis in suum Cœnobium appellant. Qui si quid iuris in toto eius corpore habuissent (vt quidam nostris temporibus asserere non erubuerunt) nequaquam illud repetere prætermisissent: Maximè cum eorum Abbas huic de capsa in capsam translationi adesset. Qui tamen satis bene secum actum credidit, quum præfatas reliquias de manu Abbatis sancti Germani recepit.

Digitized by Google

ANno domini 1563. Monachi sancti Germani à Pratis necessitate compulsi, & de consensu Reuerendissimi Cardinalis Borbonij, Abbatis sui commendatarij, vendiderunt reliquias argenteas, ad duum millium & viginti trium librarum ac septemdecim solidorum turonensium summam: vt noua torcularia apud Antoniacum & Verrerias conficerent, loco aliorum quæ impij Hugonotæ bella mouentes combusserant. Túncque die 20. Iunij capsa S. Leufredi superius memorata argento exuta fuit. Pro quo quatuordecim marchas ponderis conficiente, Aurifices centum sexaginta octo libras turonensium dederunt: marcha non pluris quam duodecim libris æstimata: quoniam tale argentum, eorum iudicio, minime erat purum putum. 1563. *Argentum capsæ S. Leufredi vẽditur.*

ANno Domini 1577. die 20. Iunij, incolis & habitatoribus Surisnatum (qui costam sancti Leufredi quam tempore Galteri Abbatis habuerant, vt supra refertur, perdiderant) religiosi S. Germani dederunt Mentum eiusdem sancti, cui tres dentes molares inerant, cum osse vnius cruris. Sed his reliquiis non nisi annis tredecim potiti sunt: Nam an. Christi 1590. die decimaquinta Octobris, cum eorũ Ecclesʃ. incendio perierunt. Quod quidem militares copiæ Henrici quarti, Francorum Regis, ab hæretica labe needum expurgati, immiserunt. 1577. *Secunda reliquiarum S. Leufredi donatio Surisnẽsibus facta.* 1590.

LVteciæ inter pontem molitorum, & magnum (vt vocant) Castelletum Capella est sancti Leufredi Quæ cum nullas eius reliquias haberet: Anno Christi 1592. die septima Iunij, partem costæ ex eius loculo erutæ, à religiosis sancti Germani pẹdicti, deuotionem populi erga tantùm confessorem vbique augeri cupientibus, accepit. *Pars costæ S. Leufredi, data Capellæ eiusdem sancti.* 1592.

ANno Domini 1595. die 16. Iulij, Beati Leufredi ossa è capsa tempore Galteri Abbatis facta, per Arnaldum Pontacum Vasatẽsem Episcopum extrahuntur, & in nouam ligneam forinsecus deauratam transferuntur. *In nouam capsam ossa S. Leufredi trãsferuntur.*

FVlienses Monachi, Ordinis S. Bernardi, & eius iam pene lapsi veri reparatores qui in Luteciano Sancti Honorati suburbio degunt) digitum vnum ipsius sancti Leufredi, cum quibusdam aliis aliorum sanctorum reliquiis, à Monachis sancti Germani, reformatos regulares præ cæteris colentibus, anno Christi 1597. die 19. Iulij, acceperunt: processionaliter eò profecti, missáque alta voce magno cum affectu ibidem celebrata. *Digitus S. Leufredi datus Fuliensibus monachis.* 1597.

A Ciuilibus externisque bellis (quæ pene omnem populi substantiam exhauserunt) respirante tandem Gallia, Surisnenses incolæ non meliorem modum retinendæ diu pacis meritò censuerunt: quam si corruptæ vitæ moribus emendatis, Deum sanctius solitò colerent, & pro offensarum suarum remissione, patronos apud eum gratos constituerent. Quorum specialem ab Ecclesiæ suæ prima fundatione sanctum Leufredum Abbatem habuerunt. Sed reliquiis eius abhinc octo annos in cinerem per truculentos impios & hæreticos milites redactis, minus confidenter eum implorare videbantur, Rogarunt itaque Dominos suos, Priorem & conuentum sancti Germani, vt alia quæ vellent eiusdem sancti sacra pignora largiri rursum dignarentur. Qui anno Domini 1598. die veneris, vigesima prima Augusti, vt deuotioni huius populi satisfacerent, capsam Sancti Leufredi è sublimi tabulato sacelli Diuæ Margaritæ virginis & martyris ad ima descendentes, & in sacrarium seu sacristiam deportantes, inde, omnibus qui aderant spectantibus, tulerunt tibiæ os gracile ac tenue, decem vnciarum geometricarum, seu pollicũ longitudinis, quod vsque ad maleolũ (vulgò cauillam) pedis extenditur. Sumpserunt etiam articulum superiorem, siue partem priorem medij digiti manus, *Tertia reliquiarũ S. Leufredi donatio Surisnensibus facta.*

Digitized by Google

duos pollices longitudine ęquantem. Deinde ipsam capsam in Abside Capellæ S. Germani (quæ quondam corporum sanctorum nomen habuit) sub eius capsa collocarunt. Die autem 28. eiusdem mensis, Curio seu Vicarius perpetuus Surisnarum, omnésque sacerdotes eiusdem loci & Puteani vici cum maxima vtriúsque sexus plebe huc aduenerunt, non alio quam reliquiarum promissarum desiderio permoti. Quas (prius tamen missa solemniter de eodem sancto celebrata, hymnisque & antiphonis in eius laudem decantatis) summa cum exultatione receperunt: Eosque regredientes aliquot religiosi, melioribus Ecclesiæ ornamentis vestiti, Surisnas vsque comitati sunt. Huic reliquiarum donationi adfuit Notarius Apostolicus Stephanus Cordonnier: qui literali instrumento super hoc confecto non prætermisit addere: vt illas ad nos referre custodiendas tenerentur, quoties bellum aut aliud euidens periculum finibus eorum immineret.

1598. ANno Christi 1598. die 28. Octobris, Domino Alexandro Rupifucaldo, S. Porciani Priori Commendatario (quem pietas, doctrina, & generis nobilitas notissimum reddidere) os vnius digiti manus Beati Leufredi cum eius vita nuper nostro impulsu typis cusa tradidimus: vt ex ipsa lectione, quãtus hic Abbas fuerit melius cognoscat, sacrúmque S. Maximini Nunciatensis pedum (quod offertur) adeptus, ei se conformare studeat. 1599. die 30. Augusti. 65. os vlnæ datum est Monachis Insulæ Lerinensis in Prouincia Narbonensi.

Priuilegium Caroli simplicis, Francorum Regis, de Donatione Abbatiæ Crucis Sancti Audoëni (hodie Crucis Sancti Leufredi) monasterio Sancti Germani à Pratis facta.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Carolus diuina propitiante clementia Rex Francorum. Quoniam Deus omnipotens, qui est Rex Regum nostram sui muneris celsitudinem dignanter prætulit suo & regno & populo. Idcirco oportet nos non modò præesse, verùm potius sanctis prodesse Ecclesiis, ac præsertim dirutis: quibus feritate paganorum, pulsa existũt corpora sanctorum, hactenus debita veneratione carentium. QVAPROPTER comperiat omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium nostrorúmque etiam præsentium ac futurorum solertia: quia Robertus venerabilis Marchio, nostri quidem regni & consilium & iuuamen nobiscum, simúlque Abbas Monasterij Sancti Vincenti martyris, egregij quoque Pontificis Parisiorum Germani, adiens nostram sublimitatem, vnà cum Comite Heriberto eximióque Episc. Abbone, suggessit tam pro veneratione sanctorum cinerum Audoëni scilicet Archiepisc. necnon Beatorum confessorum Leufredi fratrísque eius Agofredi, quam etiam pro nostra totiúsq; salute regni concedere Abbatiã, quæ nuncupatur Crux S. Audoëni, Monachis prælibati confessoris Germani: quatenus abhinc & deinceps prædictorum membra sanctorum diu officio diuino carẽtium, ab eisdem Cœnobitis reuerenter susciperentur, cultúque diuino secus beatos artus Germani collocata honorarentur. QVORVM scilicet nostrorũ fideliũ congruis petitionibus annuẽtes, donauimus & subiecimus, illã Abbatiam, cuius caput est in Madriacensi pago, super flumen Auturæ, S. Germano, eiusque Monachis, ad eorum iugiter mensam: præter partem ipsius Abbatiæ, quam annuimus Normannis sequanensibus: videlicet Rolloni suisque Comitibus, pro tutela regni. Idcirco autem res prædictæ Abbatiæ, cum omnibus

La riuiere d'Vre.
Ea est, quæ etiamnum vulgò Vucassinum Nortmannicum dicitur.
Le Vecsin Normant.

omnibus villis, terris, cultis & incultis, vineis, pratis, syluis, aquis, aquarumque decursibus, farinariis, cum mancipiis & colonis, & cum omnibus aliis appendiciis ibidem (excepta portione Nortmannorum) tradere & subdere & confirmare decreuimus ad victum vestimenta, seu etiam cæteros vsus congregationis S. Germani: quatenus singulis annis, quarto idus Februarij anniuersariū nostræ dilectissimæ coniugis Friderunæ, cum vigiliis missarúmque oblationibus frequententent. Diem quoque nostræ vnctionis, quinto calendas Februarij, solemnitate sanctæ Agnetis, cum summa refectione celebrent. Post obitum verò nostrum mutentur & orationum & refectionum præsidia in diem nostræ migrationis. Et super hanc cessionis auctoritatem hoc nostrū regale præceptum fieri iussimus. Per quod decernimus atque iubemus, vt nullus quilibet fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ præsentium & futurorum de prænotatis rebus inquietudinem aut refragationem vel præiudicium, seu violentiam, nec ipse Abbas eius Cœnobij facere tentet. Sed potius sine vlla subtractione vel diminoratione atque diuisione liceat eas res eidē congregationi cum omni integritate inuiolabiliter absque vlla calumnia & contradictione securiter ac perpetualiter possidere & frui. Ergo hæc nostræ auctoritatis præceptio, vt firmiter continuationis vigorem obtineat, ac veraciter per curricula annorum succedentia credatur: manu propria subter firmantes, annulo nostro eam iussimus insigniri.

Signum Caroli Regis gloriosissimi.

COzlinus Notarius ad vicem Heriuei Archiepiscopi, summíque Cancellarij recognouit. Datum ij. Idus Martij, indictione 6. Regnante Carolo Rege glorioso. Redintegrante 21. Largiore vero hęreditate indepta 6. Actum Compendio Palatio, in Dei nomine fœliciter. Amen.

DE LOCATIONE SEV FVNDATIONE Turris Lerinensis.

Annotatio Vinc. Saler.

SAepe sæpius à multis & non contemnendis viris non mediocrem, quo tempore, à quibúsve personis extructa (nulla enim omnino monimenta seu intersignia in ipso prægrandi ædificio inueniuntur) fuerit moles turris sacræ Insulæ Lerinensis. Intra cuius ambitum nunc degunt monachi percepi introducere inquisitionem & meritò: res certè digna diligentis indagatoris industria dignoscitur, cùm intra vnius soliusq; solidę septa turris apta habitacula pernecessariæque cœnobio monachorum officinæ consistant. Habentur enim in ipsa plusquam quatuor supra octoginta distinctæ mãsiones quarum aliquæ numero subigere non inconueniens reor, sunt nunc existentes pro monachis cellulæ triginta sex pro aliisque decē, scilicet pro hospitibus quinque, & totidem pro famulis. Refectorium sufficiens capáxque pro iam dicto numero more monastico circùm circa murum ex vna tantum parte mensæ religiosorum accumbentium & eo amplius tum aliud pro hospitibus reficiēdis. Insunt insuper capellæ & altaria numero quatuor, in quarum maiore inest chorus, altare maius cum sacrosancto Eucharistiæ sacramento, tum depositum seu theca sacrarum reliquiarum ibi annexa sacrario: sequuntur duæ cisternæ claustrum superius & inferius, scalę magnæ duę quarum vna Eoclides à summo vsque deorsum tendentes, & aliæ priuatæ insimul gradus ascensio-

Digitized by Google

num habentes supra ducentos quinquaginta: portæ quæ suis seris firmantur plus octoginta octo fenestræ, quæ clauduntur plus centum, exceptis his quæ in summitate arcis per girum consistunt patentes ad speculatoris profectum, tum deambulatoriç seu dormitoria, quatuor coquinæ, furna & in summa omnia quæ ad bene ordinatum monasterium requisita videntur, vt non iam turrim sed amplum theatrum putes. Quocirca, vt vel aliquatenus petitioni inquisitorum satisfaciam quæ in diuersis scripturarum farraginibus dispersa de ipsius arcis turris fundatione, constructione, reparationibusve reperi, hic subiicere non grauabor in primisque ea, quæ in quodam manuscripto vetustissimo codice membrano, etsi detruncata leguntur de locatione fundamentorum. Et sunt hęc: hanc conuentionem habuerunt Abbas & magistri de opere turris vt Abbas persoluat quingentos solidos magistris, & ipsi debent perficere quinque pedes & sic vsque ad consummationem operis debet fieri sicut prædictum est quinque in altum & grossitudine cannæ vbi subtilior fuerit, de fundamento verò ita depositum est vt si tres pedes subtus terram intrauerint magistri ex toto perficere debent; si verò quatuor Abbas perficiat vnũ & magistri tres. Ad trahendos lapides par boum debet Abbas commodare, monasterium debet ligna incidere, & vsque ad furnum deportare: cætera vero magistri debent explere monasterium quoque omnibus magistris, sicut cuilibet monacho cibũ in refectorio debet dare. Hæc in dicto antiquo membrano manca vt vides, quæ quia nec notam temporis nec nomen exprimunt Abbatis (licet credamus esse Aldebertum secundum, vt hic supra habes in ipso) de dicta erectione præfatæ turris nihil ex his certi determinare valemus nisi quod clarè constat ab Abbate & conuentu monachorum Lerinensium tantam fuisse excitatam molem circa annos Domini octuaginta octo supra millesimum. Anno verò millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, qui erat ducentesimus septimus à supradicta collocatione Dominus Gautelmus de Mayreris Abbas Lerinẽsis fecit quædam ædificia in dicta turri & chorum in Ecclesia sancti Honorati. Et anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono Iacobus Gastolij de Grassa fecit in diuina turri capellam in qua nunc celebratur diuinum officium, refectorium & cisternam multásque alias reparationes. Anno verò millesimo quadringentesimo fuerunt ædificatæ seu inceptæ claustrum inferius & superius, scala Coclides, aliáque nonnulla, & sic paulatim ipsa turris ab ipsis monachis ad eam qua nunc cernitur altitudinem educta est.

Instructio perbreuis pro Nouitiis in sacra Insula Lerinensi.

OPeri diuino semper assiduus esto (ô monache) omni tempore, ad quod cum accedis omnes abs te superfluas abiice phantasias & inanes cogitationes, quatenus toto corde creatorem tuum laudare & benedicere queas. Facto itaque signo pro officio Dei dimittas omnia quæ erunt in manibus tuis, & primus esse in Choro semper contendas tam noctis silentis tempore quam clarescentis diei vt ante inchoationẽ diuini officij aliqua desuper irroratus benedictione Deo tuo in conspectu Angelorum totus deuotus & dulcedine plenus assistas & psallas: nocte autem surgens à stratu tuo feruenter te totum crucis signo munias & dicens aliquam deuotam orationem, vel *Pater noster, &c.* festina ad Ecclesiam accedere. Exiens ergo à cella ostium tuum sine strepitu aperi & claude & Ecclesiam intrans aqua lustrali te asperge & facta reuerentia genuflexione ante Augustissimum & sacrosanctum

Eundo ad Ecclesiam quid agere debeat.

Quid intrando Ecclesiam & stando.

& sacrosanctũ Eucharistę sacramentum &altare,in loco tuo te prosterne omni attentione & deuotione dominum orans quoad tẽpus officium incipiendi aduenerit,modestéq;prius si quæ tibi incũbunt dispone,& si possibile fuerit sẽper in principio officij esse cura:vbi studeas esse attentus omninò,& in omnibus compositus & disciplinatus,concordans semper cum cæteris fratribus in voce & cerimoniis. Non frangas vocem aut fœmineis accentibus aliis te dulciter canere ostentes : sed vocem tuam in fortudine spiritus exaltãs Deum tuum laudare satage.Non adhæreas humeris ad sedilia neque lacertis,sed stãs iugiter & viriliter genibus iunctis &pedibus nec tibias super genua,neq; pedem super pedem omnino reponas, cùm in aliquo ibi erraueris statim iuxta regulam satisfacias, nõ tamen superiorem fastidias superfluis & fictis scrupulis. Cùm sederis pedem vltra fimbriam non extendas, non suspires, ibi non clames,non legas,aut horas dicas alta voce cum silent alij,non gemas aut pectus ibi percutias immoderatè, quia hypocritarum hic mos est.Inclina & erige te vniformiter cum aliis.Quando in missa vel officio vt vbicunque sedere oportet sis vltimus,quando autem surgendũ esto primus. Non ibi, in choro loquaris aut rideas : non sis vagus & curiosus, sed semper aspectus tui defixi maneant ad pedes tuos,sed verecundus & modestus timẽs semper ne oculus sponsi cœlestis & præsentiã angelorum in aliquo offendas. Si ibidẽ facti fuerint errores in cantu vel lectione vel alio quouis modo non pręsumas omninò corrigere aut aliquẽ emendare,sed in teipso semper permaneas quietus & deuotus.Cùm fuerit factus strepitus aut insolitis rumoribus Ecclesia siue pauimẽtũ insonuerit,nõ illò statim oculos voluas,sed semper vnũ sis vt in eodẽ statu perseueres quod cõstantis ac prudẽtis animi indicium est, Deũ creatorem tuũ voce pariter & probis actibus & cordis puritate laudare coneris & Angelis placere in spiritus feruore. Proximum quoque ædificare & tibi ipsi peccatorum indulgentiã acquirere studeto. Non sis inquietus & strepitosus. Non pauimentũ pedibus teras,sed fixus iugiter mente & corpore permaneas manibus semper in cruce cõpressis & coopertis. Si nasi aut pectoris indiges purgatione tam discretè hoc efficias,quod aliis fastidiũ non generes nec nauseã.Caput in omni loco capucio teneas coopertũ nisi calor nimius aut exercitium vel ceremoniarũ obseruantia prohibeant, in publicis tamen conuentibus reliquis semper sis vnicors.In auribus non figas digitos aut naribus,neque ibi deutes purgaueris,quoniã multũ est indecens.Si pulicibus aut aliquo pruritu fueris stimulatus si sufferre non potes aliquo honesto & cauto modo prouideas, quod nemo assistentiam aduertat.Dum dicitur officium,in choro semper esto & non frequentes vices intrandi & exeundi nisi vrgens necessitas vel obedientia compellat. Completo opere Dei si tempus concedat post alios aliquantulum in choro remaneas cogitans negligentias ac defectus in officio per te commissos, vt pro singulis domini clemẽtiam pro indulgentia exores. Cellã tuam demùm ingressus ante omnia genua flecte dicendo. *Aue Maria,&c.*Deinde ora,lege,scribe,meditareuel aliquid boni iugiter age,&tã quiete in omnibus ibi te habeas quod fratres tua superfluitate non inquietẽtur.Cellæ enim mãsio locus pacis est & deuotarum origo lachrymarum, qui non proficit in cella nec cœlo dignus habetur.Ama cellam(ô neophite) quæ officina diuinarum virtutũ est libenter in ea habita quoniam multam pacem tibi faciet vt sæpius à Deo visitaberis,si deuotus ibi fueris. In cella inuenies quod foris sæpiùs amittes.Cella continuata dulcescit,malè custodita tædium generat si in principio conuersionis tuæ benè eam incolueris & custodieris

Nõ innitendum sedibus.

Silentiũ in choro.

Alios nõ emẽdet.

Non fragorẽ faciat.

Cellæ cõmendatio.

erit tibi postea dilecta amica & tutissimum solatiū, sicut enim in cœlo supernam magnificentiā & gloriam æternæ beatitudinis facie ad faciē in alia vita contēplaturi sumus, ita nunc in cella mente inter cœlestia spatiari debemus, vt ad earum amorem amplius in dies inflammemur & ad resistendum vitiis promptiores atque fortiores inueniamur de cella sæpe in cœlum, vix autem vnquam à cella in infernum descēditur. Ergo ibi cum magna circunspectione te habeas & feruore, omnem quoque honestatem & verecundiā in ea iugiter seruans. Reliqua instituta Lerinensia S. Pater noster Honoratus Arelat. Hilarius, Cęsarius quoq; Episcopi, tum Faustus Regiensis, Eucheriusq; Lugd. adiuncta D. Benedicti regula constitutionésque Cassinates pleniùs te docebunt interim pauca quæ sequuntur in tui gratiam hic posita meditare.

Attende tibi.

Monache ad quid venisti.
Quare mundum reliquisti.
Cur floccum induisti,
Et mundi pompam despexisti.
Nonne vt Deo seruires?
Et cor tuum custodires?
Cur ergo sic vagaris?
Et vana meditaris.
Multum peccas euagando.
Tempus perdis otiando,
Euagari non est tutum.
Otiari grande vitium
Fabulando perdis præmium,
Operando vince tædium,
Orando quære subsidium.
Mane ergo in cœnobio
Viue castè sine proprio,
Fuge, tace, Arsenio,
Sede solus cum Machario,
Sæpe ora cum Antonio
Ieiuna cum Euagrio
Vigila cum Hilario
Sustine dolores cum Laurentio,
Despice honores cum Vincentio.
Dilige Iesum cum Ignatio,
Fer rerum damna cum Eustachio,
Confitere Christum cum Tiburtio,
Resiste draconi cum Honorato,
Perfer iniurias cum Donato,
Lege, scribe, cum Hieronymo.
Canta Hymnos cum Ambrosio,
Stude, doce cum Augustino,
Disce mori mundo cum Gregorio.
Perseuerando in monasterio,
Imitare sanctum Benedictum,
Serua verbum tibi dictum;
Bonum est laborare manibus
Melius orare cum fletibus
Quære Iesum cum Bernardo,
Cum Hugone & Richardo.
Præmiaberis cum Confessoribus,
Si abnegaueris te in omnibus.
Caue curiosa legere,
Quæ possunt mentem distrahere.
Stude vitia cognoscere,
Et viriliter eis resistere.
Ambula cum simplicibus
Adhære innocentibus.
Benefac tibi contrario
Supplica pro aduersario,
Et eris charus Dei filio
Ac dignus sanctorum consortio.
Monachorum est orare,
Gemiscere & plorare.
Pro suis defectibus,
Carnem suam castigare.
Vigilare, ieiunare
A voluptatibus,
Linguam refrenare,
Aures obturare,
A vanitatibus,
Oculos custodire,
Pedes præmunire,
Ab excursibus.
Manibus laborare,
Labiis exultare,
Corde iubilare,
In Dei laudibus,
Caput denudare,
Bassè inclinare,
Genua curuare
Crucifixi pedibus,

Promptè

Digitized by Google

Promptè obedire,
Nunquam contra ire,
Suis maioribus
Libenter seruire.
Citò subuenire,
Infirmis fratribus.
Curas mundi abijcere
Cœlestibus intendere
Totis conatibus.
Ne vincaris à dæmonio
Omnia fac cum consilio,
Et non facilè aberabis.
Nescis enim quandiu hic eris,
Certum est quod morieris,
Nunquam tamen desperabis.
Esto internus Deo deuotus
Mundo ignotus,
Et eris semper lætus.
Multum tibi vilis & despectus
Fratri tuo pius & subiectus
Maturus & facetus.
De bonis Deo gloriam
Et de malis pete veniam,
Omnem remittens iniuriam
Sicque per Dei gratiam
Peruenies ad patriam.
Post huius sæculi miseriam
Vbi Iesus & Maria,
In summa gaudent gloria,
Cum tota cœli curia,
Ad quam post multa pericula,
Perducat agnus sine macula
Cui laus per æterna sæcula. Amen.

VINC. SALER. EPISTOLA PRONVNTIATA Abbati patribúsque venerandis regij cœnobij sanctæ Mariæ Nouæ montis Regalis de Chartophylacio à se erecta.

ANno ab hinc vndecim elapso quo ex decreto generalium comitiorum ordinis nostri ego deditus vester (Reuerẽde præsul venerãdique patres) in hoc vestro inclyto vereque regali monasterio adscriptus fui, ex quo huc in peramabilem societatem vestram me contuli, præ cæteris nihil magis in votis habui atque expetiui quã si quoquo modo daretur ansa bibliothecam & Chartophylacion in eo excitare quæ esse possent, vt verè existunt, tãquam duo propugnacula & clypei pro muro & antemurali in præsentis exilij cursu contra aduersarios insurgentes, vt in illa se exercerent iuuenes, veluti quondam in Lyceo Aristotelico, vel platonica Academia, & procul à se ignorantiæ stupidæ (quæ mater omnium est errorum) scabram arcerent mentium rubiginem: In isto verò asseruarentur sicuti in arce tutissima inaccessaque omnia membrana manuscripta, chartulæ, codices, libri, ephemerides, computa, testamenta, oblationes, donationes, legata, emptiones, vẽditiones permutationes, alienationes, solutiones, cautiones, obligationes, pacta, conuentiones, iura promissiones, Emphyteusis, notæ memoralia, indices, catalogi, tabulæ censuum, deposita, sententiæ, decreta, ordinationes, constitutiones, concordata, bullæ, priuilegia denique processus omnes, & contractus cuiuscunque tenoris & formæ omnium rerum & bonorum mobilium, immobilium, pretiosarum, etiam non pretiosarum cuiuscunque pretij, æstimationis, valoris etiam minimi, ne iuxta sapientis sententiam, *Qui minora spernit paulatim decidat.* Quibus è duobus alterum scilicet chartophylacion summa fauente clementia diuina concessum est instituere, sub auspicio, fauore, & custodia sanctissimæ Dei genitricis Mariæ heræ ac Dominę nostræ semper inuiolatæ virginis nec non eiusdem suę senilis matris Annę beatissimę dicatum sacratumque, quæ tanquam duæ sacratissimæ arcæ testamenti sub suum præsidium & tutelam omnigena, quæ inibi recluduntur rerũ genera protegant & tueantur

Digitized by Google

sicut nobis sanctissimis suis precibus aspirando præuenerunt, & adiuuando sunt prosecutæ, vnde quam humillimè si non quas debemus, saltem quas possumus pro his & aliis nobis indultis gratiis laudes & gratiarum actiones mole magnas pondere referimus onustas. Iam itaque Chartophylacij ædificio constructo (iussu & permissu Reuerendi senioris nostri) omnibusque pernecessariis aut numeris, diuisionibus, notis, scriniis absoluto non inconueniens reor quid sit chartophylacium, & quod munus eius curam gerentis, tum quos primarios peruigiles ac implacabiles perferat perpetuos osores hostes hic summatim describere. Auspicantes igitur à primo est chartophylacium grçcè idem quod latinè Archiuum, locus scilicet vbi scripturę non modo publicæ, sed & priuatæ chartæ ad conseruandam perpetuam memoriam & iura tuenda asseruantur, vnde & qui eius curam gerit chartularius apud latinos appellatur, quem græci chartophylacem nominant, fuitque antiquitus & maximè in orientis partibus chartularij seu archiuarij officium amplissimæ dignitatis, vt docet Theodorus Balsamonus in meditatis siue responsis de duobus officiis chartularij libro septimo iuris Græcorum, vt potè qui curaret loco Pontificis iudicia quæ iure pontificatus ad Patriarcham constantinopolitanum pertinerent, & licet esset ordine sacro tantum Diaconus, tamen in publicis consessibus ante Episcopos sedebat & multa alia insignia ad eum spectabant: in œcumenicis autem conciliis non sedebat, sed præstò erat suæ functioni ac muneri, scilicet ex scriniis archiui scripta promere quæ in concilio essent legenda postque ea reassumere, eratque etiam eiusdem peculiare officium sigillum scriptis imprimere fidissimusque custos eius ac chartularum: hæc de archiuo ac de eius curatore satis. Nunc prodamus eius perduelles aduersarios quò detecti & ad digitum commonstrati facilius declinentur. Sunt igitur primarij quatuor hostes pagis nescientes misereścere, nempe humiditas aquatica, pluuialis desuper defluens aut aliunde per poros murorum gelida exundans quæ omnia marcescens putoremque ex mussa emittens in sterquilinium cuncta vertit & fimum. Hunc non minoris periculi sequitur scelerosus latro & fur trifurcifer, hostis peruigil & nocturnus, qui cuncta indiosè rapit & dispergit, cuius assecla est infidus amicus, domesticus quidem sed vaferrimus supplantator cum aut aliquas chartulas subdole subducit aut verba obliterat vel expungit sententias & periodos delet, aut furtiuè suffuratur & copiam aduersariis præbet, qui eo tantò noxiores quo sub specie amicabili sunt secretiores. Tertius adest implacabilis nullique parcens vulcanius ignis vorax, qui vniuersa conflagrans in nihilum redigit, nullúmque præter fumantes cineres post se relinquit vestigium. Tandem ad vltimum aduenit improbulus & ridiculus Mus omnia differt discerpens & corrodens & secum asportans minutatim in frustra incidens, in suisque colubriferis ac cœcis cauernis sic exesa intrudens vt concauatos nidos suis paret breuibus soricibus. Contra quorum inexplebilem & importunam ingluuiem, crepitantes flammas, clandestinas insidias, halantem cariosamque putredinem à nobis omnimodè præuisum prouisumque esse vt vestris obtutibus ipsa coram consistens structura edocet arbitramur. Accipite ergo (amplissimi patres) Hilari vultu, promptaque manu vestrum chartophylacium per semestre haud cum mediocri diligentia, labore, & sumptu elaboratum amore enim & honore certatum est, nullis parcens expensis in ipso construendo septuaginta duobus aureis coronatis profusis ex amicorum & piorum hominum parentum, scilicet munifica largitione deuotionis ergo habitis absque vllo omnino ære vel

onere

Digitized by Google

onere vestri Monasterij. Agite etiam, vt diuersigena scripturarum genera quę per varias cellulas, officinas, scamna tabellionũ, & vbi vagãtur ad istud charthularium vestrum reducantur & inde non extrahantur per incertas personas & leui causa & nisi relicta nota in libello ad hoc efformato nullique hominum ad illud pateat facilis accessus: varij enim sunt fallendi modi & sicut ab arce, sic ab archiuo omnes arcere puto: ob idque ei (obnixè rogo) fidum chartophylacem, custodem semper procurata præponere, intelligentes quod etiam truculẽtus Zabulon omnis semper author malignitatis aliquando prę-sumpsit aduncatas in sacrum promptuarium inferre, sacrilegásque manus, & ipse dicens filio Dei altissimi scriptum est, &c. Quotidiéque suos turbulentos sectatores prauósque homunciones ad corrumpendas tam sacras quam profanas paginas perfidus incitat atque impellit, litésque non modo forenses (vti experti estis) sed etiam cruentas funestásque excitare satagit, vt pacis vinculo dissoluto faciliùs secum ad tartara trahat. Sed huius non formidabimus profugi fœdifragique latentes insultus raucásq; Scyllæ rapacis & diræ Charybdis voces minaces, nec voragines, turbines, fluctus, tempestates, piratas, Apostatas, satellites aliorúmque comministrorum suorum prauorum hominum huius mundi fallaces scopulos, si tantùm eleuabimus oculos nostros ad maris stellam Mariam beatissimam & in scripturis scrutandis illam sequamur præuiam, & totis præcordiis ore & opere iugiter ei decantemus cantica laudum dicentes. Aue maris stella: hoc enim præ se fert Symbolum in fornicis fastigio ipsius Archiuij efformatum in gloriam & laudem ipsius sanctissimæ deiparæ virginis Matris mariæ qui honor & gloria cum patre & filio & spiritu sancto in sempiterna sæcula. *Amen.*

Ex vestro regio Monasterio Ecclesiæ Cathedralis metropolitanæ Montis Regalis, Calendis Iunij, anno milleno semel. D. & C. cum I. & X.

Idem Vinc. Filius.

Digitized by Google

OPERA OMNIA
R. PATRIS
D. DION. FAVCHERII
MONACHI LERINENSIS ET CIVIS ARELATENSIS, OLIM
dispersa, nunc primùm

A DOMINO VINCENTIO Barrali Salerno Lerinensi Monacho in vnum congregata.

COMPENDIVM VITÆ REVERENDI PATRIS DOMINI DIONISII FAVCHERII AVCTORIS præſentis operis, & Monachi Lerinenſis.

Vincent. Saler.

REVERENDVS itaque Pater Dioniſius cognomento Faucherius, ex honeſta ſatis & honorabili familia Fauchetiorum ciuitatis Arelatenſis Narbonenſis Galliæ, vir apprimè in cunctis tam humanis,quàm Theologicis litteris eruditus,in artéque pictoria excellenter edoctus fuit, qui adhuc iuuenis feruenti Religionis deſiderio flagrans potiſſimúmque ordinis almi patris Benedicti ad Italiæ partes, percelebréque cœnobium ſancti Benedicti de Padolinore in agro Mantuano ſe contulit, inibique à patribus pergratè receptus habitum induit monachicum , peractóque probationis tempore profeſsionem emiſit ipſo die ſolemnitatis inuentionis ſaluificæ Crucis , quinto
1508. Calendas Maij,anno peractæ redemptionis quingenteſimo octauo ſupra milleſimum. Poſtmodum verò ſeptimo iam effluxo anno nempe quinto decimo ſupra quingenteſimum milleſimum Reuerendiſſimo Domino Auguſtino Grimaldo Epiſcopo Graſſæ procurante ſacrum monaſterium Lerinenſe fuit reformatum & vnitum ſacræ congregationi Caſſinenſi aliàs ſanctæ Iuſtinæ de Padua per diplomata ſummi Pontificis Leonis decimi & Chriſtianiſſimi Franciſci primi Francorum Regis, quo tempore ipſe Dioniſius tranſlatus fuit à primo ſuo monaſterio Mantuano ad ſacrum illud marinum ſtadium cœnobij Inſulæ Lerinenſis, inibique perpetuò nomen dedit, aſſiduéque diuinis ſtudiis & prælectionibus ſacræ paginæ,maximè epiſtolarum diui Pauli Apoſtoli operam ſtrenuè nauauit, reformationique,ſumma qua pollebat ſolertia & pietate inſudauit. Tum variis ſudoribus non omnem non mouit lapidem, vt ad melioris frugis ſpem per reformationis laborem monaſterium monialium tituli ſancti Honorati , vel ſancti Nicolai Taraſconi ſitum (quod iuris eſt Cœnobij Lerinenſis) iuſſu illuſtriſſimi Cardinalis Belay reduceret diúque pingui diuini verbi pabulo ſuiſque ſacris prædicationibus tum exemplo ſanctæ conuerſationis pauit. Otium verò vt lethalem animæ peſtem declinans multa variato themate compoſuit , decoratúſque fuit in vltima ſenecta , ipſo diu renitente titulo Prioris clauſtralis Lerini , qui tandem ſeptuageſimo ſuæ ætatis anno, monacha

monachatus quinquagesimo quarto, vel circiter plenus bonorum operum solutus carnis ergastulo diem suum clausit extremum in illo sacerrimo promptuario sanctorum Lerinensis Eremi, anno videlicet millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, vel circa, pallentémq; accepit sepulturam in sua dilecta Lerina in capitulo veteri capellæ olim sancti Leonardi confessoris, nunc sancti patris nostri benedicti, qui antè pauculos dies sui exitus è viuis, cum grauiter ægrotaret lecto decumbens hæc bina sequentia epitaphia meditatus est. 1562.

Tantisper tibi si libet viator
Donec pauca loquar loco resiste:
Non enim volo te diu morari
Hic ego Dyonisius reatus
Quem pondus magis aggrauat iacentem,
Quam congestus humi tumens aceruus.
Si qua in te est pietas, rogo obsecróque
Hac me mole graui leuare cures,
Pro me toto animo Deum precando
Ne peccata mihi imputet, pia sed
Consuetáque sua benignitate
Is me subleuet & mei misertus
Optatam tribuat mihi quietem:
Hæc sunt quæ memor vt mei viator
Sis, his te volui monere verbis.

Sequitur & alterum ante pauculas horas sui fœlicis transitus editum.

OBsecro, qui transis hac, gressum siste viator
Et pro defuncto hoc dic bona verba, precor
Hic Dyonisius hoc inclusus marmore iussit
Hic sua tantisper mortua membra cubent.
Dum clangente tuba & Christo veniente resurgent
Corpora, quæ in tumulis morte sopita iacent.

Porrò monumenta piorum laborum ac vigilarum eius à nobis diu inuestigata tandem in variis subselliis superstita, reperta hæc sunt: nempè inter prima egregia picturæ opera prædicti Faucherij quæ Lerini alibique curiosè asseruantur numerandę: hæc sunt horariæ preces manu propria ipsius Dionisij scriptæ & miris figuris penicillo subtiliter adornatæ, ita concinnè vt quæ in lectionis & psalmis intus legũtur in margine expressa videantur, quas Ioãni Faucherio fratri suo tũc dono dedit sub quadam specie substitutionis

& fidei commissi vt patet in fine supradictarum precum his verbis. *Has horarias preces Dionysius Faucherius dono dedit Ioanni Faucherio fratri suo hac conditione & lege vt alienari aut transferri non possint, sed semper apud Faucherios maneant, sintq́ mei in sanguineos amoris perpetuum symbolum, vt mei apud Deum meminerint. Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, mensis Aprilis die nona. Signatus Dionysius Faucherius Monachus Lerinensis Cassinensis ordinis.* Conseruantur hodie curiosè supradictæ preces à Domino Francisco Faucherio Iurisconsulto & in sede Arelatensi Aduocato dictique Ioannis Faucherij pro nepote. Tum

Libellus de reformatione mentis.

De meditatione passionis Christi.

Parænesis ad monachos de cruce post Christum tollenda.

Sermo in natali Saluatoris nostri Iesu Christi.

Sermo de cœlesti desiderio & amore.

Sermo de sacerdotij dignitate ad clerum Arelatensem.

Sermo funebris habitus Tarascone.

Alius funebris in ciuitate Venciensi.

Epistolæ diuersæ ad diuersos plus numero centum quinquaginta.

Passio sanctorum Aygulphi Abbatis & sociorum martyrum, versibus.

Egloga de laudibus sacræ Lerinensis Insulæ.

Egloga de cœlesti & diuino amore perdocta.

Egloga de lapsu monastici ordinis.

Egloga cui titulus, Religio periucunda.

Egloga de desolatione monasterij Lerinensis.

Ode variiq; generis versus de variis subiectis penè infiniti.

Prælectiones in omnes epistolas diui Pauli, sunt Lerini manuscriptæ.

Diuersa Epitaphia virorum illustrium.

Hymni aliqui in honorem aliquorum sanctorum.

Epithalamia ad diuersos nobiles.

Demùm in Latinum transtulit satis eleganter speculum interioris hominis, è vulgari Italico Reuerendi patris Stephani Fermensis.

Tum eiusdem libellum de discretione & tractatum de oratione interiore siue mentali.

Variaq́ue alia quæ ad nostras manus non peruenere, vir verè pius scripsit & fecit, cuius memoria semper cum laude in sacra Lerina erit.

Digitized by Google

DIONYSIVS FAVCHERIVS MONACHVS LERINENSIS, DELPHINAE Iornatoriæ Virgini Deo dicatæ Salutem. P. D.

POst multos labores atq; molestias, quas in instaurãda in vestro Cœnobio monastica disciplina iam annos aliquot toleraui, tandem Lerinam rediens tanquam in portum tutissimum aduersa iamdudum tempestate fatigatus me recepi. Vbi adhortante me loco & tempore, sed & charitate qua te maximè prosequor, impellente decreui aliquid ad te scribere, quod & pietati erga te mea esset consentaneum, & tuis non minus vsibus opportunum. Nam quid spiritali magis consentaneum patri est, quam vt spiritalem alumnã & in Christo filiam doceat spiritaliter viuere, & blandimentis carnalibus superatis Christo cœlesti sponso iugiter inhærere? Tibi verò quod hoc beneficio maius aut magis ex vsu tuo esse potest, qui gradus aut dignitas maior posset contingere, quàm vt verbo veritatis Christo regenerata, verbo etiam veritatis quasi cœlesti ac diuino cibo ita pascaris, vt sacratum Deo iam ab ineũte ætate pectus tuum nil nisi Christum ore oculis, vultu atque omnibus tui corporis motibus spiret, & quotidie de virtutibus in virtutes ascendẽs sic in via Dei proficias, vt cũ creuisse multùm visa fueris, plus tamen ad id quod satis est, tibi deesse cognoscens aliquid semper studeas inuenire quo crescas? Hæc est enim eorum qui ad summa nituntur & perfectionem ambiunt, vera iustitia, vt se nunquam putent esse perfectos, sed ad supernæ vocationis brauium magno mẽtis ardore properantes timent scilicet, ne in ipso cursu medio in scandala impingãt, quibus ab instituto reuocati casso labore desudasse videantur. Quæ scandala vt possis cautiùs euitare, & viã Dei tutiùs dilatato corde percurrere, te his meis vt olim verbis corã solebam, scriptis volui admonere. Hortatur ad id (vt antea dixi) loci opportunitas, temporis occasio vrget, & Christi pius amor quo te æquè absentem ac præsentem prosequor me compellit. Et primùm quidem quantum ad locum attinet, solitudo vndique patens & secreti opportunitas magna cogitandi meditandiq́; præbent incitamenta. Quam ego opportunitatem piis actionibus ac cœlestibus studiis accommodandam honestiùs censui, quàm si languenti otio illam aut veterno deditus præterirem. Temporis vero iniquitã sinistra conditio quẽ (si quidẽ Christiani hominis sensum habeat) non timore solicitet, ne fortè ipse aut cæteri quos charos habet, pullulãtibus in dies nouis erroribus & peccatis magis ac magis dissimulando crescentibus in obiecta vbique pericula incurrant? Est enim ea nunc infœlicium temporum deploranda conditio, vt quocunque te vertas periculorum plena sint omnia, vbi Ecclesia Christi non minus intrinsecus ab iis qui se se orthodoxos profitentur, quam ab hæreticis extrinsecus fatigatur. Enimuero quàm pauci sunt qui tametsi Christianos se dici gaudeant, quod nomine profitentur, effectu & virtute studeant præstare? Quando fidei obtenebrato lumine: & spe ad ima terrenaq́; defluente, charitate quoque iam propemodum extincta iniquitas impietasq́; sumptis in dies viribus recrudescit. Denique quàm raros inuenias, qui his malis corrigendis inuigilent, quàm frequẽtes qui ea potiùs imitentur, qui suadeant, qui ad ea quasi non satis superq́; ad malum proni sint sensus hominis) impellant? O miserandam igitur &

nullo satis vnquam digno gemitu prosequendam nostræ huius ætatis sortem, quando tam magnis quotidie fenestris patefactis tot & tam enormia subeant mala, & ad ea quasi nostra nihil intersit, cõniuemus. Miramur scilicet si diuersi generis pestes, si bella, si fames nos quotidie premunt, si grauibus incommodis grauiora succedunt. Ecce iam totus orbis cladibus concussus ruinam ac supremum interitum minitatur, & quasi ægrotãtes qui nimia febre stupidi vim morbi non sentiũt, nec medelis leuantur adhibitis, ita & miseri mortales tot flagellis attriti tantùm abest vt emendẽtur resipiscántque, vt obfirmato in malis animo Pharaonem imitati duriores peioresq́; inueniantur, & tanquam feroces equi ruptis habenis ita illi timore Dei abiecto per deuia vitiorum ferantur in præceps. Quibus per tenebras inextricabiles oberrantibus dum conniuent, scilicet ij quorum maximè interest prouidere ne quid detrimenti aut religio caperet, aut ne moribus & disciplinæ capitale vulnus aliquod infligeretur, ita iam inualuerunt mala, vt ijs apta remedia inueniri difficile imò impossibile videatur. Vnde his quasi fluctibus aduersis in miserum hoc nostrum sæculum exundantibus iam iam facto naufragio quid miseris superest, nisi vt salutis sibi quicunque Dei Zelo ducuntur, vt poterunt, præsidium quærant? Quod mecum ipse reputans in Christo mihi portum tutissimum asylumq́; statuens & illum in scripturis sanctis docentem me audiens acquiesco, ex quarum diuersis sententiis aliqua hinc inde ad bene beateq́; viuendum præcepta collegi. Quæ cum tibi ac cæteris si quæ sunt quæ studij tui æmulentur instantia, non parum sint profutura, tanto carius amplecti debes, quanto à maiore charitatis affectu prodiisse non ambigis. Semper enim ex quo tempore te mihi formandam tradidisti, & in Dei rebus fidei tuæ constantiam atque in spiritalis vitæ studia propensam voluntatem perspexi, te præter cæteras vnicè charam habui, sumq́; habiturus, quandiu te propositi tui non pœnitebit. Accipe igitur filia patris tui pium munus meæ in te charitatis ac perpetuæ beneuolentiæ symbolum. Hoc ego ad te paternæ charitatis ac pietatis affectu solicitus mittendũ censui, vt qui viua voce vt olim admonere non possum, me in his charitatis absentem quidem corpore, sed animo præsentem admonitorem audias. His igitur si te oblectabis, & in ipsis exerceas, talis facile poteris euadere, non modo quam spiritalis alumnus charam habeat, (id enim non tanti est) sed cuius cœlestis sponsus speciem (quæ tota intrinsecus & in animo esse debet) sponsam sibi eligens concupiscat. Vale. Lerinæ, sexto Calendas Octobris 1548.

LIBELLVS DIONYSII FAVCHERII MONACHI LERINENSIS.

De reformatione mentis.

CAPVT PRIMVM.

CVm tot nos vndique mala circundẽt, & tam grauia nobis multipliciaque inter dubios vitæ huius variosque anfractus pericula impendeant, nulla tamen grauiora aut quæ nos magis premant, quàm ea quæ nobis adsunt intrisecus debemus existimare: vt potè quibus declinatis aut si fortè aliquando in ea incidimus per Dei gratiã superatis, nulla nos alia non dico lædere sed ne terrere quidem possint. Nemo enim aliunde tantum quantum à seipso offenditur, neque est nobis alius pestilentior inimicus, quã nostra ipsorum propria voluntas. Quæ primi parentis vitio deprauata naturę nostræ benè ab initio, & ab origine sua sine vitio conditæ accedens, ita eam corrupit labefactauitque, vt vitium pro natura quodammodo inoleuerit. Incuruata

curuata siquidem & in se reflexa cum se à Deo auerterit, hominem ab illa sua nobili origine degenerantem in mala omnia præcipitem rapit. Vt qui Dei filius per adoptionis gratiam, si Dei in se seruasset imaginem, esse poterat, filius iræ dicatur, natura non quantum ad substantiam, sed quantum ad voluntatē mutata. Hinc est illa superflua & irrequieta mentis humanæ per varias cupiditates euagatio, quæ quantò magis hominem suæ carnis sensibus inhærentem per diuersas mundi huius illecebras & oblectamēta distendit, tantò longius eum ab illa internæ quietis & pacis tranquillitate quam mens ad Deum conuersa & in eo reformata expetitur, abducit. Homo enim vbi semel recti itineris lineam derelinquens suæ voluntatis inexplebiles sequitur appetitus, de tenebris in tenebras semper densiores incurrit, dúmque in eis rebus fœlicitatem quærit, in quibus minimè reperitur, sibi ipse pōdus & pœna fit. Quocirca nos hortatur Apost. ne huic sæculo conformemur, siue vt idem dicit, ne ambulemus secundum sæculum mundi huius, quod nihil est aliud quàm pro carnis nostræ & naturæ deprauatæ arbitrio viuere, qua ratione hic mundus viuit. Qui cum sit totus in maligno pōsitus, nihilque in eo sit, nisi concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, meritò nos etiam Ioannes Apostolus ab eius amore dehortatur. *Qui diligit, inquit, hunc mundum, inimicus Dei constituitur.* Nimirum quia vis tanta est amoris, vt amantem in rem amatam transferat, vt qui mundum aut carnem diligit, deformata in se per peccatum Dei similitudine mundi aut carnis nomine censeatur. *Sed reformamini*, ait Apostolus Paulus, *in nouitate sensus vestri.* Quod quidem fiet, si cōuersa ad Deum voluntate sine quo, neque velle, neque cogitare quicquam boni sufficimus mundo nobisque mortui Deo nos totos contradamus immutandos ad vitam. Nimirum vt iam mortificata propria voluntate probare possimus cum Apostolo quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta, & hæc cum sit omnium Christianorum vocatio, est tamen eorum imprimis, qui Christi consilium sequuti, à carnis sese omnino illecebris abdicarunt, vt arctiora vitæ cœlestis instituta sectantes tantùm ea quæ Dei sunt, cogitent, vt illi soli placere possint. Nam qui coniunctus est vxori, aut quæ mulier viro coniuncta est, quæ mundi sunt cogitare compellitur, vt coniugi placeat. Quod vtique vir quidam sanctus cum de Monachi statu loqueretur: Monachus est (inquit) qui in Deum semper acie mentis intentus illum cogitat in omni loco & tempore & re. Et item, Monachus est castificatum corpus, expiatum os, & animus diuino semper lumine irradiatus. Vides igitur quanta sit tuæ vocationis sublimitas, quanta præstantia. Quid est aliud castificatum habere corpus, & expiatum os, & animum diuino semper lumine irradiatum, quam in nouitate vitæ ambulantem corpus suum hostiam sanctam, viuentem, & Deo placentem, & rationabile, id est, spirituale obsequium exhibere? Tuæ igitur vocationis & huius beneficij non ingrata memento te ad omnium virtutum scholam & spiritalis militiæ pugnam à Deo fuisse vocatam, vt Christo institutore ac duce discas Apostolicis armis instructa aduersus spiritalia nequitiæ fortiter in acie stare, & molliciei muliebris oblita virilem animum induas, vt possis in die malo ignea hostis antiqui tela retundenda extinguere. Magna igitur instantia tibi opus est, quoniam is tantò acrius contra te insurgens conatus suæ fraudis exerit, quantò te attentius Deo conspicit velle seruire. Quoniam igitur de hac vocatione nostra & spiritali pugna qua in vitæ nouitatem reformamur,

sermo nobis est institutus, de ipsa mentis reformatione ac deinceps de tribus votis quibus nos Deo secundum nostræ vocationis professionem datis in cœlestem militiam nominibus autorauimus, & quibus potissimùm reformatio ipsa perficitur, aliqua dicamus. Quæ si quidem à nobis constanter fuerint obseruata, iam non est quod maligni hostis aut mundi in maligno positi arma timeamus, nimirum obiicientibus nobis aduersus concupiscentiam carnis perpetuæ castitatis votum ac firmissimum institutum, contra concupiscentiam oculorum, id est, orbis fallaces blandásque illecebras spiritus paupertatem, & aduersus superbiam vitæ humilitatis atque obedientiæ votum. Hæc sunt enim arma iustitiæ hæc honorum operum instrumenta, quibus sicut nos beatus Petrus Apostolus adhortatur, certam poterimus facere vocationem nostram.

Quod anima ad imaginem Dei facta, per culpam deformis, reparatur per gratiam.

CAPVT II.

NOlite, inquit Apostolus, *conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis.* Quid est aliud huic sæculo conformari, quàm huius mundi oppressa in se ac labefactata Dei imagine similitudinem habere? Vnde & psalmista, *Noli æmulari, ait, malignantes, neque zelaueris facientes iniquitatem*, vt potè quia sicut is qui cum sanctis conuersatur, sanctus efficitur, ita qui cum peruersis graditur, facilè peruertitur. Quid autem est aliud reformari mente aut spiritu, quam exuto vetere homine, id est, relicta maligni sæculi conuersatione contra triplicem illam mundi huius malignitatem assiduè pugnando nouum hominem, scilicet Christum induere, & in ipsum conuersationis similitudine transformari, vt per ipsum reparata in nobis diuina similitudine imaginéque inter Dei filios computemur? Anima nempè rationalis ad imaginem Dei & similitudinem facta per naturam, & per culpam deformis facta necesse habet per diuinam gratiam reformari. Huius autem reformationis exemplar nobis proponitur Christus Iesus, vt ad eius imitationem mores nostros componentes sanctæ Trinitatis imaginem peccati labe fœdatam repurgemus. In hoc autem imago ipsa consistit, quia sicut Deus est in essentia vnus & trinus in personis, ita & anima nostra vna quidem est, sed tribus potentiis insignita, quibus Deum repræsentans Dei si integram illam immaculatámq; seruauerit, paternitate censetur. *Videte,* inquit diuus Euangelista Ioannes, *charitatem ostendit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus.* Data est igitur homini ratio siue intellectus, vt ipsum factorem sum agnoscat, voluntas vt agnitum super omnia diligat: memoria, vt eũ recolens & pia recordatione beneficia eius ante oculos mẽtis iugiter habẽs in eo solo cõtẽptis omnibus requiẽ quęrat. Cęterũ ratio per peccatũ excęcata in tenebris veritatis ignoratione versatur, tantóq; ab ea aberrat longiùs, quantò magis sua ipsius auctoritate & sensibus nititur. Vnde Schismata & hæreses & contentiones fœdissimè oriuntur. Voluntas ad infima hæc inclinata dum vera fœlicitate relicta requiem quęrit in his in quibus minimè reperitur, quantò auidius cõcupiscentias suas sectatur, tantò grauior sibi ipsa pœna fit. Memoria verò vbi auersa à summo bono qui Deus est, sese creatis rebus

rebus applicat, eò difficilius ad Deum consurgit, quod diuersis creaturarum imaginibus distenta præpeditur, vel vt magis appositè loquar, oppressa obruitur, fitque suis omnibus potentiis languens anima dum carnis sensibus hærens iis se oblectat, quibus expleri non potest. Nil enim quod minus Deo est animam valet implere. Vnde per cœlestem gratiam ad Deum conuersa cognoscit se peccato deformem ad ipsum propter dissimilitudinem accessum habere non posse. Cupiens autem se in antiquum decus dignitatémque renouari, Christum habet librum vitæ, cuius doctrinæ iugiter insistens dum ipsum piis moribus & vitæ instituto crucem amplectendo exprimere nititur, in dies magis, magisque illuminatur, vt purgata intellectus acie Deum cognoscat, cognitum amet, & eo per iugem memoriam conquiescat. Ipse enim est pax nostra, ipse dux & via nobis factus est, per quem accessum habemus omnes in vno spiritu ad patrem.

De reformatione Rationis.

CAPVT III.

INitium reformationis mentis nostræ est, vt Catholicæ fidei regulis ratio se submittat. Quia enim cæca ipsa facta est, & peccatorum caligine intellectus obscuratus allucinatur, vt veritatem per se inuenire nequeat, Deus nolens nos per tenebras inextricabiles oberrare, dedit nobis scripturas sacras, quibus veritas nobis innotesceret, vnde & nobis sacramentum suæ voluntatis aperiret. Nam vt hominem lapsum in spem veniæ consequendæ attolleret, antiquis patribus promisit in scripturis sanctis saluatoris aduentum. Quem in quinque sæculi ætatibus per Patriarchas, iudices, reges, prophetas & sacerdotes prænunciare ac præfigurare non desiit, vt per multa temporum curricula multiplicatis oraculis intelligentias nostras ad fidem & spem bonam erigeret, & voluntates piis desideriis inflammaret. Tandem verò adueniente temporis plenitudine sicut sexto die conditus homo fuerat, ita sexta mundi ætate Deus illum reparare statuit, & qui olim multifariè multísque modis locutus nobis fuerat in prophetis, nouissimè est locutus in filio. Quem mediatorem, & promissæ pacis interpretem ad nos misit, vt nos doctrina & exemplis ab errore reuocatos per asperum illud & angustum iter quod prius ille ingressus est, & per quod in cœlum itur ad patrem reduceret. Hæc igitur diuina scriptura omni à nobis reuerentia & honore suscipienda est, vtpote quæ nobis à Deo data sit, & quæ in se contineat verè & abundè quicquid nobis necessarium est ad salutem. Est enim lucerna pedibus nostris & lumen semitis verbum Dei, quod si Ecclesiæ auctoritate non nostris sensibus innitentes sequuti fuerimus, nunquam aberrabimus, imo verò cœlesti hoc radio prælucente promouendo in dies eò poterimus euadere, vt purgata & diuino illustrata lumine ratio cognoscat attestetúrque nihil magis esse consentaneum rationi, quam fides sit Christiana, quippe cui & natura omnis attestetur, & omnis mundana sapientia famuletur. Quàm verò fœlices sunt qui cœlestibus his studiis addicti tam prosperos in his progessus faciunt, vt rapta supra se mentis intelligentia Deum sine vllo rei alicuius phantasmate contempletur.

De reformatione voluntatis.

CAPVT IIII.

REformationis autem quantum ad voluntatem attinet, hoc initium est vt vitiis resistens virtutum operibus magno nixu insistat, quod diffusiùs infra cùm de professione nostra & votis tractabimus, differemus. Enimuerò cum ipsa voluntas incuruata sit, & per peccatum à Deo auersa, necesse habet, vt ad Deum conuersa rebelles motus per studium boni operis ad rectitudinem diuinæ voluntatis reflectat. Quod tantò difficilius assequitur, quanto diuturniore vsu vitiorum & consuetudine suis cupiditatibus addicta seruierat. Verùm si piè fideliterque vt sese vincat, institerit, adiuuante conatus eius Deo iam consuetudine ipsa bona & delectatione virtutum id consequetur, vt nihil nisi quod Deus vult, velle possit, intantumque Deo per obedientiam propinqua fiat, vt illi purissimo amoris affectu inhærens vnus cum eo spiritus esse, & in eum tota transformari mereatur. Sed ad id magna violentia, & orationum instantia opus est.

De reformatione Memoriæ.

CAPVT V.

MEmoria reformatur, cum ab euagatione solita sese cohibens in Deo studet legendo meditando & frequenter orando seipsam colligere. Quo quidem studio tum demum se profecisse cognoscat, cum iam homo depulsis phantasmatibus importunis meditationibus & precibus potest sine vlla aut saltem minore difficultate intendere. Qui verò disciplinis cœlestibus assuetus eò prouehi meruit, vt per excessum mentis ita in Deum absorptus sit, vt omnium ac sui ipsius oblitus in eo sine vllo imaginum strepitu suauiter conquiescat, is summum qui in hac vita obtineri potest perfectionis gradum, in quo futuræ vitæ inchoatio est, conscendit. Hæc est igitur vera Christianæ religionis philosophia, hæc summa monasticæ institutionis sapientia, ad quam tota mentis nostræ desudare debet intentio, omnis studiorum nostrorum conatus extendi, vt scilicet per status nostri atque professionis diligentem custodiam carnis & mundi cupiditatibus expugnatis & mortificata propria voluntate patris nostri cœlestis imaginem, per renouationem mentis conemur exprimere. Hoc est enim Deum imitari, sicut nos hortatur Apostolus & Dei filium per gratiam adoptionis fieri. *Estote, inquit, imitatores Dei sicut filij carissimi.* Huius autem disciplinæ magistrum & librum vitæ (vt iam diximus) habemus Iesum Christum. Is enim idcircò factus est homo, & nostræ mortalitatis factus est particeps, vt nos suæ diuinitatis consortes efficeret, si tamen eius huius humanitatem imitantes ad eius exemplar vitam nostram & mores formauerimus. Ad hoc enim ad hanc monasticæ institutionis scholam venimus, vt piè, sobriè, & iustè viuendo discamus ab eo per angustam & arduam viam qua ad summam illam & beatam spem laboribus multis & doloribus itur, incedere. Hæc est nostra professio, hoc propositum & nostri ordinis institutum requirit, hoc habitus ipse & tonsura promittunt, vt videlicet sponsionis nostræ ac voti memores non quasi lassati, fatigatíque torpeamus. Longa enim nobis atque difficilis in cœlum tendentibus via superest, à qua tamen nulla nos, aut difficultas terrere aut labor

Digitized by Google

aut labor debet abducere, quia quod Deo inspirante promisimus, poterimus (dummodo bona in nobis voluntas non torpeat, langueatque) ipso adiuuante præstare. Quod nihil est aliud, quàm spiritu & mente renouari, & nouum hominem Christum induere, ipsámque animam omnibus potentiis suis ac viribus ita in eum transformari, vt vnus cum Deo spiritus effecta nil meminerit, nisi Deum, vel sentiat vel intelligat, nisi Deum. In cuius fruitione pro captu vitæ huius cum gaudio conquiescens illam Apostoli vocẽ verè atque ex animo possit dicere: Viuo ego iam nõ ego, viuit verò in me Christus. Nam cùm ea res ad omnes qui Christiana professione censentur pertinere videatur, nos tamẽ ad eam ex regula quam profitemur, multò arctius sumus obstricti. Quare de ipsis votis (sicut promisimus) disseramus.

De abstinentia & sobrietate sensuum carnis necessaria ad Castitatem.

Capvt VI.

DE Castitate igitur priùs disserendum videretur, sed quia sobrietas similitudine illi & quadam quasi cognatione accedit, & vsque adeò illi adiungitur, vt sine ipsa haberi castitas non possit, operepretium est, vt de sobrietate aliqua præmittamus. Est itaque nobis sobrietas & ieiuniorum parsimonia summo studio complectenda, ne ciborum redundantia plus æquo refecta caro aduersus spiritum rebellis insurgat. Fieri enim non potest, vt venter cibo vinóque distentus naturali calore non æstuet, quo fit vt cætera quoque membra quæ sub eo natura abdidit, in fœdam libidinem concitentur. Non te igitur esarum varij & exquisiti sopores ad gulæ ventrísque ingluuiem pertrahant, cui hæc vna præcipuè cura inesse debet, vt gustes quam suauis est dominus, & quanta sit multitudo dulcedinis illius timentibus ipsum, & iis qui eum diligunt in veritate. Si huic studio deuoto pectore incubueris, fœlici experiẽtia disces, quod nõ in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, & fiet eloquium domini in ore tuo & in faucibus tuis dulce plus quam mel & fauum, & his dapibus saginata castísque oblectata delitiis facilè poteris escarum præsentium spernere voluptates, nec te carnium esculentibus sapor aut quiuis aliud culinæ nidor alliciet, quam immaculati agni caro & cœlestium eloquiorum gustus suauissimus oblectauit. Fœlices animæ, & mentes beatæ, quæ cœlestis huius dulcedinis gustu affectæ cunctas mundi delitias aspernantur, quæ esurientes sitientésque iustitiam cum saturitate fuerint, quicquid agunt, quicquid loquuntur, nihil nisi sancti odoris fragrantiam ex illa plenitudine eructare noscuntur. Verbum bonum, mores compositos, affectus pudicos, sensus pacificos, & sancta sobrietate quietos interior illa sobrietas sinceritásque vbique diffundit. Quàm sunt hæc bene compositæ mentis odoramenta suauia, quam grata hominibus & Angelis sensuũ modesta sobrietas. Neq; enim sobrietatis summa in solo ciborum subtractione aut huiusmodi corporis castigatione consistit, quia nisi simul anima similiter à cæteris vitiis ieiunarit, & diuina meditatione ac spiritualibus studiis occupetur, nunquam ad illum tam sublimen poterimus integritatis gradum euadere, cum intus insidiantem nobis inimicum teneamus inclusum. Vnde cor nobis est omni diligentia repurgandum, & summa solicitudine Salomone adhortante seruandum. Stet igitur monachus, stet & illa quæ Christo cœlesti sponso virginitatis florem intemeratum seruare desiderat, cum Abraham ad ostium tabernaculi sui, & accensa lampade vigilanter obseruet, ne per ianuam aut fenestras sensuum sponsi sui hostes

Digitized by Google

turpes cogitatus atque carnales appetitus admittat, per quos serpens antiquus venenatum caput immittens habitatores pacificos pios cogitatus & cœlestia desideria simul cum eorum auctore spiritu sancto possit excludere. Spiritus enim domini disciplinæ effugiet fictum, vt sacra testantur eloquia, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Dedignetur igitur Christi virgo, quæ in cœlestem Hierusalem nomen dedit, tam nobilem & ab ipso Deo concupitam cordis sui sedem in res vanas & contemptibiles, imo verò abominabiles carnis voluptates deiicere, quam Christo cœlesti sponso, sicut tu in die desponsationis tuæ, voto ac professione solemni coram tot testibus, dedicauit. Propterea cordis tui tabernaculum Deo iam inde ab ætate tenera consecratum vt ab omni contactu mundi incontaminatum custodias, vagos carnis tuæ sensus fræno diuini timoris cohibe.

Oculos ne animam tuam deprædentur à vanitate auerte, & diuinis præceptis sacrisque lectionibus occupa. Oculus impudicus impudici cordis est nuncius, difficile enim est crimen non prodere vultu, & taciti oculi cordis fatétur arcana. Quod si te creaturarum pulchritudo delectat, tu per eas quasi per gradus ad Deum mente conscende, & cogita quanta sit illa inuisibilis pulchritudo, cuius participatione quæcunque sunt, pro suo captu & modo pulchra sunt. Ita enim fiet, vt tibi diligenti super omnia Deum, omnia cooperentur in bonum, & vt in cœlum cogitatione conscendas, quasi scalam præbeant, quæ in diligentibus mundum, & eo malè abutentibus data sunt in ruinam.

Aures tuas à vanis & maximè turpibus verbis prohibe, cantica mundi, & quoad eius fieri potest, & tibi licitum est, quæ in eo fiunt, ignores. Inclina verò aurem tuam, vt audias quid loquatur in te dominus Deus tuus, qui loquitur pacem ad plebem suam, & ad eos qui conuertunt cor ad ipsum. Quid suauius, filia, tibi potest contingere, quam vt ad cor tuum Christum Iesum arcana verba loquentem audias, quæ non licet homini loqui? Fœlix anima qui diuini susurrij verba percipiens tota in amorem cœlestis sponsi liquefacta resoluitur?

Nec te ad lasciuiam odoris lenocinia blanda prouocent, sed in odorem vnguentorum, id est, virtutum sponsi tui currens ne fatigeris quousque ad illum perueneris, quandoquidem in via Dei regrediendi periculum incidis, si progrediendi appetitum lassata deposueris.

De contactu verò omnium perniciosissimo quid dicam? Nam visus ac cæteri sensus quasi longius emissa iacula feriunt, tactus autem dum molliter blanditur, & premendo demulcet, miseram animam propius vulnerando prosternit. Sentit enim occultam natura ipsa vim suam, & ad maris fœminæque contractum in libidinem facile concitatur. Fugiat ergo tanquam supremam perniciem Deo dicata virgo virorum consortium, & eorum in primis, qui efficitis verbis & simulato amore in claustra pudoris conantur irrumpere. Nam cum sit virorum omnium cum virgine periculosus congressus, propterea quod diabolus circuit quærens quem deuoret, & sensus hominis ad malum semper sunt proni, tamen illorum multò est periculosior perniciosiorque, qui ex studio atque industria pudori sub amoris falsa imagine insidias obtendunt. Quid enim si verborum lenociniis oscula blandiora succedant, quæ per speciem salutandi à lasciuis iuuenibus dum adhibentur, animas enecant? Nonne flammis & accensæ Babilonicæ fornaci oleum additur? Nimium vrbana & plus quam decet virginem benigna

Digitized by Google

benigna est, imo verò (vt dicam melius) inter insulsas virgines computanda, quæ non has mortiferas pestes plus quam viperas aut quoslibet venenatos serpentes non modò deuitat, sed etiam abominatur execraturque, nimirum ne quid vel leue per fenestras sensuum latenter obrebat, quod repetitum memoria carnem titillando mentem de gradu suo possit deiicere: Heu quot virgines integritatis institutum arripientes noxia securitas & sensuum neglecta custodia prostrauit. Potest ne aliquis ignem in sinu suo gestare, & vestes eius non comburentur? Quis Dauide sanctior? Quis Salomone sapientior fuit? Attamen hi perniciosa licentia & vana securitate decepti, dum carnis sensibus indulgent, & inani corporum pulchritudine delectantur, obrepente per sensuum fenestras libidine turpiter deuicti atque in cœnum fœdæ voluptatis prostrati sunt. Quocirca volo te semper esse sobriam & in orationibus vigilantem, quod aduersarium habes diabolum qui non dormit, sed quærit vt oscitantem aut noxia securitate torpentem opprimat. Tu verò vt prudens virgo accensa lampade eius callida tentamenta solerter explorans & promissæ integritatis propositum quotidiè innouans, deuita omnia quæ huic videntur aut possunt esse contraria. Fuge vanos & tuo maximè statui & huic instituto noxios ornatus. Vt quid enim ea quæ Christo desponsata est, & cuius ipse interiori animi pulchritudine delectatur, nitida & ad speciem suæ carnis ornata incedit, nisi vt se ostendat aut habere virum, aut si non habet, quærere, cui placeat. Fuge otium sentinam omnium & præcipuè carnalium vitiorũ, quoniam in desideriis est omnis otiosus. Semper ergo aliquid boni operis facito, vt diabolus te inueniat occupatam. Ama scientiam scripturarum, & in lege Domini die noctéq; mediteris, vt salutaribus affectibus intromissis nõ pateat noxiis locus. Neque enim nostræ mentis viuacitas sine alicuius desiderij vel timoris, gaudij vel tristitiæ affectione potest consistere. Quare omni solicitudine ac studio conandum est nobis, vt hæc ipsa in bonam partem commutata animi nostri arcem ita occupent possideantque, vt his quasi nexibus implicatus habeat quibus iugiter immorentur, & præsentium gaudiorum illecebras possit contemnere, nec cæteris ab intentione perturbationibus dimoueri. Nulla igitur piam mentem nisi cœlestium rerum desideria tangant, nullus nisi culpæ & earum rerum quibus offenditur Deus timor concutiat, nullis sibi oblatis mundi huius commodis gaudeat, sed tum maximè in Domino cum tremore modestiaque exultet, cum se Christo per malorum tolerantiam conformem magis ac magis in dies fieri conspicit, nulla denique tristitia stimuletur, nisi de malè exacti temporis iactura & de his rebus contracta, quæ illam ab itineris nondum finiti possunt intentione deducere.

De Castitate.

CAPVT VII.

SEd quoniam ad hæc omnia quæ diximus & ad perfectam castitatis puritatem obtinẽdam non est per se sufficiens idoneaque tui laboris industria, vbi primum titillantis pruritũ carnis aut dæmonis suggestionem malã persenseris, fœmineam oblita molliciem viriles animos indue, & magna fide tota in Deũ conuersa ab illo auxilium pete, qui protegit & seruat sperantes in se & non dormit neque dormitat, qui custodit Israël. Et hic quidem conflictus illorum illarumque est proprius, qui recens ad Deum conuersi cõcepto castitatis proposito contra molestas carnis illecebras & vrgentes stimulos assiduè pugnant. Hi labore multo & sudore assiduo fatigati tristes & anxij legem in

membris legi mentis contrariam sentientes exclamare cum Apostolo cõpelluntur. *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Horum igitur animi violentia repugnantiaque continentia magis quàm castitas nominanda est, quandoquidem virtutis ipsius non tam dulcedine delectantur, quàm incentiuorum carnalium insultu fatigantur. Qui tamen bono animo esse debet, quia quandiu firma illis continentiæ & seruandæ virginitatis stabit sententia, certũ est, diuinam illis opem nunquam defuturam. Quis enim sperauit in Deo, & sese totum & omnem suam solicitudinem in eũ iactauit, & repulsus est? imo verò gaudij non mediocris illis inde datur occasio, quia illorum merces tantò est futura maior, quantò in illos grauior pugna intéditur. Neque enim coronam poterit promereri, nisi is quis legitimè viriliterque certando hostem vicerit. Pergant igitur itinere instituto, nec vlla eos retrahat aut terreat difficultas, quos Christus cùm se propter cœlorum regna castrauerint, beatos appellat. Ad hæc vtique regna non molli ac delicato itinere, sed multis laboribus ac doloribus peruenitur. Proponant sibi ante mentis oculos patrum antiquorum & sanctorum exempla, qui cœlestium rerum amore flagrantes, armisque Apostolicis naturæ vim inferẽtes post multos labores sudoresque in tantam quietem tranquillitatémque animi transferri meruerunt, vt de illis meritò dici posset, *pax multa diligentibus nomen tuum Domine.* Nam etsi cum adhuc corporis mole premerentur, omnimodã illam impassibilitatem non erãt assequuti, est tamen magnum, homines carne indutos per disciplinæ cœlestis studium debilitatis & iam iam propemodum oppressis concupiscentiarum viribus, ita seipsos & carnem suam rationis imperio subiugasse, vt nõ immeritò possent de sui ipsorum victoria in Domino gloriari. Qui in carne pręter carnem viuentes admirandæ illius Mosaïcæ visionis imaginem retulerunt, dum innoxio humanę carnis igne circundatus non vreretur, aut instar trium puerorum, qui Babylonicæ fornacis flammis iniecti dum roris atque cœlestis auræ refrigerio recreantur, regiis ministris suo ipsorum ministerio pereuntibus illi exultantes Domino laudes consonis quasi ex vno ore vocibus decantabat. Sed quas, tu filia, gratiarum actiones, quos hymnos, quę spiritalia cantica in eorum cordibus resonare existimas, qui diuturnis ieiuniis cęterisque spiritalibus studiis assueti de continentiæ labore ad tam sublimen illum puritatis gradum Deo aspirante prouecti sunt, vt medullitus concepto castitatis affectu virtutis ipsius amore ac delectatione perfruantur? Summum voluptatis genus est, voluptatis fuisse victorem, nec triũphus vllus gloriosior est, quàm eius qui de se ipse victoriã reportauit. Nã qui aduersariũ strauit fortior fuit, sed altero, qui concupiscentiam vicit, seipso fortior fuit. Neque est alia concertatio grauior, quã quæ aduersus hunc domesticũ hostẽ suscipitur, qui eò difficilius superatur, quod non horrore sed blandiméto incautos vincere cõsueuit. Propterea & Salomon, fortior est (inquit) qui dominatur animo suo, id est appetitibus suis malis, quã expugnator vrbiũ. Lõgè sint abs te, quibus nitidæ cutis anxia cura & de pulchritudine solicitudo superflua deformitatis & corruptæ voluntatis indicia referunt. Abundè pulchra est, quæ qualẽ se Deus fecit talis esse contenta est, nec vt alia videatur, diuinis operibus vim afferre didicit. Vt quid enim virgo speculum consulit? Num fortè timet ne eadẽ ipsa sit hodie: quæ hesterno die fuit? Affectatus & aliunde adscitus decor non tam virginem decoram ostendit, quam venalem exponit. Eiusmodi autem complures hac temporum infœlicitate videre licet quinimo etiam aliquas (quod est deploratæ calamitatis) quæ post detritã in cœnobiis multã ætatẽ nuptias) si su

(si superis placet) meditantur, vt sub honesto vxorum titulo inhonestæ libidini & sacrilego incestui licentiùs indulgeant. Quas ab infamia insaniáque non pudor aut verecundia, non data Christo fides, non Dei timor, aut imminens gehenę incẽdium potest reuocare, sed perfricto pudore, Deique abiecto metu per dêuios mundi huius anfractus præcipites abeuntes dolori multis atque admirationi fuerunt. Prurientes enim auribus vagę, instabiles, loquaces cutis nitori & corporis solius cultui vacantes, consultores sibi magistrósque adsciscunt, qui cum ad aliorum perniciem nati esse videãtur, captiui captiuas ipsas & satis superque ad malum procliues pronásque ad quodcunq; nefas acrius impellũt. His enim sibi applaudentibus queruntur ipsę, scilicet arduum nimis arreptum virginitatis propositũ, se rei ignaras à parentibus in Monast. vi fuisse intrusas, nec vim ferre posse ardorémq; naturæ satiùs sibi esse nubere quàm perpetuo vri. Sed si me cõsultorem & non barbatulos istos & tam concinnè depexos accersatur, in promptu est, quod dum aurẽ mihi purgatam accommodẽt salubriter illis respondeam. Nẽpe perpendere prius suas vires debuisse, neq; viribus onus impar sumere. Vt quid enim & hominibus mẽtientes & Deo imprimis, promitterẽt quod nolebãt, aut se præstare posse non cõfidebant? Qui se pudore aut parentũ metu victas causentur, cur obsecro non eas etiã nunc, imò verò multò magis ab infamia pudor & Dei timor à tanta vesania coërcuit, ne post solemnè votũ & promissam Christo sponso cœlesti fidẽ in tã grãde nefas prorũperent, vt ab illo desciscẽtes in eius contumeliã carnalẽ illi sponsum mortalẽ hominẽ anteponerẽt? Atq; id quidẽ cum summo probro & multo maiore dedecore, quam si cogentibus (vt ipsæ aiunt) parentibus quod illis tunc facere integrũ fuit, prius obstitissent. Quis enim eas argueret, imo verò quis non eis faueret recusantibus onus, quod debiles ferre non possent? Sed eas concupiscentia victas inde suspitio magna est, quòd eo quẽ causantur sublato metu defunctis vita parẽtibus multos in virginũ sodalitio annos traduxerũt. Vix enim fieri posse videtur, vt tanto tẽpore ibi degẽtes professionis suæ votũ vel ipso suo silẽtio non approbasse videãtur. Verùm cùm tã anxiè lotis vultibus, & ad corporis sui cõciliandã speciẽ adhibitis ornamẽtis perditorũ hominũ illotos sermones & iocorũ blãditias tã facilè admittãt, mirùm cuiquã videri nõ debet, si in earũ corda status sui & arrepti propositi tædiũ obrepit. Corrũpunt enim bonos mores colloquia praua, neq; est quicquã tam piũ sanctũq; nihil tã compositũ, quod nõ linguæ procacitas & sermonis lõgus irrationabilisq; cõtextus labefactet dissoluátq;. Viderint igitur ipsæ quibus causis adductis, aut (vt melius fortè dicã) quibus à summo põtifice cõfictis mendaciis diplomata impetrarunt, quibus sibi liceat à Christi seruitio quod professæ sunt, & iugo ceruicẽ excutere. Non enim irridetur Deus. Si homines fallũt, Deũ qui cor hominis intuetur, fallere certè nõ possunt. Meminerint itaq; mortẽ iam sibi imminere, sed & terribilẽ illũ tremẽdúmq; iudicij diẽ ad memoriã reducãt, & tribunal illud expauescendũ, corã quo manifestabũtur cordis abscõdita, & referet vnusquisq; prout illis gessit in corpore suo siue bonũ fuerit, siue malũ. Proinde quod ex vsu est, ego illis consultũ velim, si quæ sunt (vt nũc sunt perditi mores) quæ his pessimis exẽplis incitatæ tanquã in obiecta sibi scãdala spõte impingere meditẽtur, vt Dei beneficiũ non aspernandũ putẽt, meminerint quãta sit spes vocationis diuinæ iis qui ad finẽ vsque in ea premãserint. Neque sibi integrũ putent, sese sine ĩngẽti probro & maiore animæ periculo à votis absoluere, quæ etiã se ad hæc vi adactas causentur, silẽtio videntur cõfirmasse. Abiiciãt à se omnia suo instituto cõtraria, pestes illas,

KKKK

Digitized by Google

homines dico, pessimè in orthodoxã Eccles. finẽ & sacris eius ritus animatos fugiát, quorũ sermo quouis veneno nocẽtior velut cácer serpit, & animas incautas ad perniciẽ facilè pertrahit, dũ sub falso libertatis Euãgelicæ prætextu cupiditatũ suarũ & criminũ seruas reddit. Deũ verò pio mentis affectu & assiduis precibus pulsent, qui pauperũ & humiliũ preces nõ spernit, huic sese dedãt, & eius ope adiutæ cõfirmatæque fœlici experiẽta discẽt, quicquid est homini impossibile, fieri authore & adiutore Deo possibile. Putẽt etiã ea ratione modóq; se à Deo vocatus, vt quæ spõtè forsitã nunquã fuerãt ab huius mundi laqueis euasuræ, hoc pacto Deus eas voluerit ab eius tanquã Ægypti seruilibus curis & laboribus liberare, vt in Monast. solitudine submerso Pharaone illi sacrificarẽt, & die noctéq; deseruirẽt. Quid vocatione hac dignius? Quid hac dignitate sublimiùs? Vocatur virgo, vt sancta corpore & spiritu Dei filio despõsetur, vocatur virgo, vt de huius Aegypti, id est mũdi tenebris & à Pharonis, idest diaboli & carnis durissima seruitute erepta lumen veritatis agnoscẽs Deóq; seruiẽs vitæ cœlestis atq; Angelicę cõuersationis ac puritatis imaginẽ mũdo præbeat. Quid hac igitur seruitute liberius? quid præstantius? cum enim seruire Deo regnare sit, quid hac tã ingenua nobilique seruitute & Angelicæ puritatis imitatione quam regni illius cœlestis & æternæ beatitudinis specimen virgo prę se ferre atq; exhibere videtur? In cœlo enim non nubent, sed erunt homines sicut Angeli Dei. Ergo iam Angelis videtur æqualis virginitas, imò verò si rẽ propiùs intuemur, in hoc etiã videtur excedere, quòd Angeli carnẽ non habẽt, in qua viuẽtes adhuc virgines luctãdo quotidiè triumphũ victoriæ reportãt. Vt igitur virgo sibi cõstet, & eam sui non pœniteat instituti, vocationẽ suã & professionẽ, qua sese Deo data fide obstrinxit, sæpè ad memoriã reducat, & in ea cũ omni patiẽtia & charitate ambulando videat ne se à tã sancto proposito vlla terreat difficultas, ne malorum hominũ venenata verba & cõsilia perniciosa depellant. Proponat sibi ante mẽtis oculos quæ & quãta cõfusio quãta tormẽta illas in tremẽda illa iudicij magni die maneant, quæ datã fidẽ irritã facientes Deo & hominibus sunt mẽtitæ, quæ putidę carnis sectãtes illecebras tãto se honore cœlestis, scilicet thalami reddiderũt indignas. Cõtra verò quæ gaudia, quæ fœlicitas, quæ illis virginibus gloria pręparatur, quæ vsq; in finẽ perseuerãtes carne, mũdo, & diabolo superatis, accẽsis lãpadibus in cœlestes thalamos cũ Christo spõso introire merebũtur. Quæ passiones igitur cõdignæ ad gloriã quæ in eis reuelãda est, videri queãt? Tunc enim cũ mũdo lugubre immugiẽtibus iis quæ fide fraudata breui ac momentaneo gaudio æternos sibi luctus cõpararunt, illæ agnum sequentes quocumque ierit, canticum illud de quo in Apocalypsi legitur, decantabũt. Quę pompa illa, quãta Angelorũ lætitia gratulantiũ applaudentiũq; quod habitare virgines merẽtur in cœlo, quæ cœlestẽ vitã duxerũt in sæculo. O quãto exultãs gaudio virginũ beatissima virgo Maria illis occurret, quãta gratulatione cõplexa eas ad dominũ deducet inquiẽs: Hæ sunt, quæ thorũ filij mei, idest, cor castum & nuptiales thalamos immaculato pudore seruantes, & sæculi ornamentis abiectis filij mei paupertatẽ obedientiámque sectantes contẽpto atq; ignorato mũdo te solum Deum nosse voluerũt. Tunc illæ cum virgine matre magnificantes dominum exultabunt spiritu in Deo salutari suo, qui fecit eis magna qui potens est & sanctum nomen eius. Hos thalamos sancta virgo Scholastica, hos diua Clara, Eustochium, Redempta, & innumerabiles aliæ vt introire mererentur, angustum iter & arduum arripientes carnem ieiuniis, vigiliis, cæterísque spiritalis vitæ studiis spiritui seruire coegerunt.

Quid

Quid Teclæ? Quid Agathæ, quid Luciæ? Quid Agnes, Margarita, Catharina, Cecilia, Iustina, Barbara, & reliquæ, quas recenset numerus vetus? quid, inquam pro his thalamis non dederunt, quando hac Euangelica margarita inuenta, id est coelestis honæ ac sacri connubij affectu concepto, cunctis se mundanis delitijs abdicantes & repudiatis sponsis carnalibus, proprij etiam sanguinis dote ad has nuptias peruenire voluerunt? Sed de his plura dicere superfluum videretur, quandoquidem earū in Ecclesia per annū curriculum historiæ recitatæ satis possunt pias mentes ad integritatis seruandum propositum confirmare, nisi factum quod recens accidit, me adhuc pauca quæ ad rem faciunt, adiungere monuisset. Quod cum eiusmodi sit, vt cum antiquis exemplis quæ ad castè, beatèque viuendum solent adhiberi, non immeritò conferri possit, tibi & alijs, si quæ sunt, quæ simili tui propositi studium imitentur, non parua ad virtutem incitamenta præbebunt.

Tertiò igitur abhinc anno, aut circiter adolescens quidam apud Neapolim ciuitatem Campaniæ illustri loco natus magno vitæ spiritalis ardore concepto in monasterio nostro quod in ipsa ciuitate sub titulo diui Seuerini constructum est, ad monasticem petebat admitti. Quod pater eius præsentiena totis cum viribus ab intentione (cum præter ipsum nullos liberos haberet) est conatus auertere, & inuitum illum & ab re vxoria multum abhorrentem puellam, non minus virtutum quam natalium splendore nobilem ducere coegit. Vide verò quid contigit: Puella eisdem desiderijs æstuans cum virginitatis florem Christo coelesti sponso inuiolatum offerre maximè optaret, factum est, vt inter eos conueniret cœlibem ac coelestē vitam ducere, & contagione sine congressu pro se ferre expectantes scilicet dum pater senior suprema diem obiret. Qui post breue tempus vita functo vterque quod facras meditatus diffusus simulationibus indutum accipiat. Nam iuuenis ipse relicto amplo patrimonio in Cœnobio D. Seuerini ordinis nostri monachus est effectus, & virgo ipsa eiusdem integritatis amore flagrans virginum sodalitio adiuncta virginitatem perpetuam seruat. Quam dum mater adhuc domi cum marito agere interrogaret, & quasi admirabunda cum ea expostularet, quod nullam coniugij fructum ederet, illa castè, quid ego (inquit) faciam mater? Si Deus me hactenus sterilitate damnatam sine prole esse voluit, quæ ego satis que contra eius voluntatem pariam liberos? Et sic, castissimi iuuenes parentum vota eludentes dum mariti atque vxoris nomine censentur, fratris ac sororis inter se mutua officia præstabant, naturæ siquidem vim afferentes earū rerum quæ supra naturam sunt, aspirant diuinitus amore ac desiderio æstuabant. Quid rogo ad trium puerorum in medijs Babylonicæ fornacis ignibus Deum laudantium exemplar expectes? Nonne tibi cum hæc legis Valerianus & Cecilia veniunt in mentem? qui sacris eloquijs precibúsque in Deum sedulò Angelicæ visitationis & collocutionis merebantur ob castitatis susceptū propositum consolatione releuari. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quā abscondisti timentibus te, qui seruos tuos fidei lumine coruscantes ad tā sublimem virgatis gradum, dum illi se totos tibi dedunt, prouehis, & sic gratiæ tuæ rore perfundis, vt vim ardorémque naturæ lubrica ætas & sexus fragilis possit extinguere. Bonus enim es Domine sperantibus in te, & animæ quærenti te. Quod illi experientia probantes elegerunt iugum tuum ab adolescentia sua subdita ceruice portare, quod suauitate & leuitate sua supra se illos desiderio castis, & coelestium rerum spe firma sustolleret. Proponatur tibi ante oculos, soror charissima, & tunc potestis laudare victoriā, cum certaminā

Digitized by Google

laborem cognoueris. Hinc cùm suis opibus & rerum affluentia mundus,hinc ętas iuuenilis & propterea in libidinem prona,& ad carnis blanditias flexilis, hinc diabolus variis technis instructus impedimenta mille ac difficultates obiiciēs quātum poterat,eos nitebatur ab instituto deducere.Quid de parētibus dicā:qui ab eis sollicita instātia exigebāt,vt prole domum nobilem fœcūdarēt,quę amplis opibus successura esset.Timebāt scilicet ne fortè deesset,qui hæreditatem adiret,si domus hærede ac successore domestico destitueretur, nec tamen his corda Deo freta concutiuntur,sed fortiùs in Dei seruitio confirmata nūc mutuis se(vt existimare licet)colloquiis cohortātur,nūc sacris lectionibus,nunc castissimis precibus Deum sibi,sine quo nihil potest humana imbecillitas,asciscunt, à quo id obtinere maluerunt,vt quā cupierant cœlestē vitā in terris adhuc positi conuersatione & moribus imitētur.Hos igitur,filia tibi propono quos æmuleris potiùs,qui adhuc in Aegypto,id est in sæculo dū essent spiritalis cōuersationis loca oportuna,tāquā deserta Synai vt ibi sacrificātes Domino māna cœleste gustarent,exoptabant,quàm illorum,illarúmq; impios mores qui in deserto,id est,in monastica vita corpore degentes manna fastidiunt,& ollas carnium & allia Aegypti meditantes cum in croceis & paradisi delitiis fuerint enutriti, stercora amplexantur.

De Paupertate. CAPVT VIII.

DEinde vt initio proposuimus,de paupertate dicamus,quæ quidem in tātum est instituto nostro non modo accommodata,verumetiam necessaria,vt sine illa stare omnino non possit.Quid enim monachi proposito potest magis esse contrarium aut quis se monachū audeat dicere,qui peculiare quippiam aut habet,aut concupiscit:hæc est enim oculorū concupiscentia,quę cū se ad pecunias & rem peculiarem augendam,insuper ad sæculi dignitates honoréſque extendit,tam professioni nostræ aduersatur,quā quod maximè.Nemo enim qui non renūtiat omnibus quæ possidet,potest Christi esse discipulus,vtpote cui nec proprium corpus licet habere in sua potestate.Contra hāc igitur oculorū & mundi concupiscentiā paupertas opponitur,eam dico paupertatē,quæ voluntate pro Christi amore suscipitur,nō quæ ob rerum inopia necessitate toleratur. Hac igitur paupertate ditati à Christo beatitudinis nomine cēsentur.*Beati,inquit,pauperes spiritu,quoniam ipsorum est regnū cœlorū:*vnde & si multos legimus rerum abundantia locupletes, & dignitatum honoribus insignitos,non tamē tituli huius dignitate priuati sunt,qui virtutum insignia simul cum ipsis virtutibus assequuti paupertatem spiritus retinuerūt,diuitiarúmque se non tam dominos , quam dispensatores arbitrati sunt eas in pauperum & alios eiusmodi pios vsus expendentes. Horum igitur qui sunt pauperes spiritu alij sunt præter eos quos diximus,qui cum diuitias in sæculo non haberent,in voluntatem necessitate mutata earum appetitum, cupiditatémque pro Christi nomine abiicientes sese ad eam monasticis regulis obstrinxerunt,alij verò,qui & dignitatibus & opibus in sæculo affluentes,vt laqueos & muscipulas diaboli & mundi pericula fugerent , relictis omnibus se etiam ipsi monasterij claustris abdiderunt eligentes cum Christo pauperes potiùs & abiecti esse in domo Domini,quàm seruandis aut cumulandis mundi huius diuitiis atque honoribus implicari. Nam cum infirmitatis propriæ sibi ipsi sint conscij,timēt vtiq; ne sibi quoq;quod solùm plerisq; eueniat,qui censum suū non sine animi sui captiuitate retinentes,tū maximè cū possidere se credūt, possidētur potiùs ipsi pecunię nō tā Domini quā pecunię māncipari. Præterea quoniā iter illud quo in cœlū ascenditur arduū est atq; angustū,difficile

facile esse putāt Christū pauperē per illud ad sublimia scāsuros, qui patrimonij vinculis detinentur, neque fieri posse vt quis indiuiduis Christo nexibus hęreat,qui terrenarum rerū curis distrahitur,cupiditatibúsq;illigatur.His ergo soluti ac liberi,ne vinci à sæculo possint,nihil in sæculo vnde vincerentur, habere voluerunt. Eiusmodi sunt monachi & monachæ, si tamen suæ professionis memores non habitum frustra & nomen inane ac sterile sibi vendicent, paupertatemque ipsam non tam rerum penuria, quam animo & voluntate metiantur,vt non satis sibi esse arbitrentur,si propriū nihil possideāt, & ad res vsibus suis concessas ita animū adiecerunt,vt eas etiam à suis prępositis auferri, ægrè molestéque patiantur. Paupertas enim, vt antea diximus, quā Christus beatificat,spiritus humilitate & rerū contēptu voluntario censenda est.Quem contemptū cum abiectione sui ipsius quantò quis ardentiùs pro cœlestiū rerum amore fuerit assequutus, tantò ad Christū propiùs accedet, in cuius imitatione totius humanæ profectionis summa consistit. Qui cū tam diues esset,vt non rapinam arbitraretur se esse ęqualem Deo,attamen tanta eius in nos benignitas & charitas fuit,vt semetipsum formā serui accipiens exinaniuerit, in qua parum illi visum, se nobis hominē exhibere, nisi etiam in assumpta humanitate tā arctam pauperiē suíque contemptū eligeret,vt ab ortu suo vsque ad occasum sol iustitiæ cū diuinitatis suæ signis æditis resplenderet,maluit tamen obscurus & ignobilis,immò omnium abiectissimus,&inter pauperes pauperrimus,quam inter nobiles illustris,& inter diuites opulentus ac locuples existimari, vt interea sileam quod inter iniquos quasi nequissimus mori voluerit.Quod ideò fecit rex regū, & dominus dominantium,vt humanæ superbiæ fastū elideret,quæ mundanæ concupiscentiæ facibus æstuans,quantò altiores gradus ambit dignitatū atque honorum, tantò magis in se cœlestis originis dignitatem decúlque deprimit,contestāte hoc ipsum domino:*quis se(inquit)exaltat,humiliabitur?*Qui verò erronea vulgi opinione contēpta ab ipsa domini pēdet auctoritate, exemploq; prouocatus rerū inopia gaudet,cognoscit vtique neminē rebus mundi ditiorē fieri,quam is qui eas ex animo nouit cōtemnere, neque sublimiori dignitatis gradu tolli quēquam,quàm eum qui pro amore cœlestium de terra in crucem sublatus, cum Christo terrenæ sublimitatis honores pro nihilo ducit.Nempè qui quo magis crucis passiones participat,eò propius ad Christum similitudine accedens clariùs fœliciusque sublimia ęternáque contempletur.Quocirca te hortor & me vna tecum filia, vt verè & ex animo contemptis fallacibus mundi huius diuitiis per beatæ paupertatis tramitem ad veras illas & immarcessibiles diuitias festinemus. Nemo ditior est,quam qui pro Christi amore diuitiis spretis humili paupertate lætatur, nemo nobilior, quam qui propter Christum à mundo contēnitur. Summa enim nobilitas est obscurum mundo inter cœli ciues cœlestis regni participatione censeri. *Beati enim pauperes spiritu,quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Vnde cauendum est, ne nobis obrepat inepta illa,& à nostro proposito tam abhorrens & aliena cogitatio,quæ plerósque nostræ huius infœlicis ætatis monachos &monachas incessit,in eumque errorē adduxit,vt sibi persuadeant ordinis regulam seruari nō posse, nisi illic, vbi rerum abundantia suppetit: hinc iam apud illos tritum est hoc sermone prouerbium:*vbi abundātia, ibi obseruantia*(ita enim vocāt)sine qua nec silentium, nec reliqua monasticæ institutionis disciplina possit custodiri, vt potè quod inde murmurationum oriatur occasio, & querimoniis domestica pax & tranquillitas obturbetur. O miserandam nostri temporis cōditionem.

Digitized by Google

Quid ad rebellis illius hebræi populi exemplar expressius? qui de Pharaonis seruitute liberatus ollas carniũ & cœpas & alia recogitãs murmurationibus ducẽ suum tã sæpe fatigãdo cũ desertum corpore incoleret, Ægyptũ mẽte repetebat. Itáne igitur paupertatis institutũ ad hoc assumpsisse videmur, vt sub eius titulo rebus omnibus abũdare velimus, in Ægyptũ scilicet, id est, in mũdũ animo reuertẽtes solo in monast. solitudine corpore cõstituti? Quare non magis cũ Apost. Paulo, imò cum Christo ipso discimus penuriã pati? vt etiã si monast. prouẽtibus ditatũ sit, nos tamen Christũ dominum imitãtes, iis pro amore paupertatis eatenùs vtendũ putemus, quatenùs naturæ nõ cupiditati, sed necessitati satisfiat. Natura enim paucis minimisque contenta tẽperantię finibus facilè coercetur, cupiditas verò nullis terminis cõtenta quanto plura possidet, tãto plura cõcupiscit, animũ quę per varia & diuersa distendẽs quietũ esse nõ sinit. Solũ ea nõ quærit, quę se adipisci posse diffidit. Hinc illa est in cœnobiis eorũ dico atq; earũ, quarũ inueterata mẽs difficile potest noua meditari, & quibus pro regula est propriæ volũtatis destinatio, tã importuna (ne dicã procax) rerũ etiã superfluarũ & à suo statu ordineq; abhorẽtium exactio. Quæ si quid fortè quod ad corporis cultũ pertinet, aut fuerit prætermissum, aut nõ ex animi sui sentẽtia consequantur, murmurationibus & querelis cõplẽt omnia, in tantũ earũ mẽtes & ingratitudo & vocationis ignoratio excœcauit. Nã & ea sibi alimẽta & ornamenta deposcunt Christi, scilicet pauperes, quæ neq; forsan in paternis fuerãt domibus habitura. Nosti soror quid dico, & quas tibi nutu significo. Itáne igitur monasticæ professionis virginitatisque propositũ arripuisse videntur, vt sibi persuadeant eã seruari nõ posse, nisi abundè sibi omnia suppetãt, vt lautè molliterq; epulẽtur, & vt puppę ornatę incedant? Sed his omissis, quę larnas magis, quàm quod nomine censentur, mũdo exhibent, nos cogitemus quales nos esse oporteat, vt quod nomen ipsum & habitus ac tonsura promittunt, præstare possimus, ne si per ea mentiti Deo fuerimus graues pœnas pro iniquitate ipsa & grauiores pro simulata æquitate luere compellamur. Nos igitur iis quę naturæ vtcunq; satisfaciunt cõtenti, superflua quæ cupiditas appetit, respuamus. Satis enim est seruis Dei eatenùs rebus vti, quatenùs naturæ ne succũbat, succurratur. Neq; enim ob id monast. prędia aut reliqui prouentus dati fuerunt, vt illorũ vsu superfluo sub paupertatis nomine insolescamus, quandoquidẽ rerũ dispẽsationẽ nobis creditã potius quã possessionẽ in nostrã potestatẽ redactã debemus existimare, & aliena nos quodãmodo rapere, si profutura pauperib' nobis inutiliter aut (vt dicã veriùs) crudeliter vẽdicamus. Quòd si etiã rerũ penuria nos ad tãtã inopiã adegerit, vt victui necessaria desint, & labore manuum frugalẽ, sit necesse vitã trãsigere, tũ maximè ex animo Deũ laudare, & eo maiore gaudio exultare debemus, quod dignos nos deputet, qui auaritia & diuitiarũ inexplebili cupiditate restincta Christi vestigiis insistimus, & hoc quidẽ tãtò propius, quãtò tenuiore victu & cultu vitã degimus. Vtquid igitur nos per beatæ paupertatis angustias Christũ sequi, quãdo hęc sola via est, quę ducit ad vitã? Ipse enim via est, ipse veritas, ipse vita, ipse inquã dux est, quẽ si sequimur, nunquã aberrabimus. Ipse enim ait: *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Cui lumini quantò quis appropinquat, tantò seipsum & Deum clariùs intuetur. Qua cognitione & intuitu quid est, quod homini fœlicius aut necessarium magis possit cõtingere? Cùm enim ad hoc homo sit cõditus, & ad imaginẽ Dei factus, vt factorẽ suũ agnoscẽs illũ debito cultu veneretur, ne videlicet ingratus dum ignorat Deũ, per inextricabiles tenebras oberrando cœlestis originis suæ decus nobilitatemque deprimat,

Digitized by Google

necessaria illi lux est, cuius splendore illustratus honorem huius tam nobilis originis ne ab ea degeneret,& viam qua tutus incedere possit,agnoscat. Lux verò ipsa(sępè enim dicendum est)& via & veritas magister idem & liber est, liber,inquam vitæ,in quo qui scriptus non fuerit, mittetur in stagnum ignis, vt sacra nos eloquia docent.Quare in id operam demus, vt in eũ mereamur adscribi. Quod vtique fiet, si hunc ipsum librum die noctuque corde,ore & manibus,id est,operibus versemus,& instituta viuendi quæ nobis factus homo tradidit,& exemplo monstrauit, seruare contendamus. Beatus enim qui legit & audit verba libri huius & seruat ea,quæ in eo scripta sunt. Quid verò in eo legentes nisi omnium virtutum & ad bene beateque viuendum exẽpla discimus? Et cum tota illius & vita & mors tam multa nobis præbeāt documenta, attamen de infinitis pauca hæc nobis maximè imitanda proponunt? *Discite,inquit,à me, quo mitis sũ & humilis corde.* Vnde & Apostolus Paulus,*humiliauit*(inquit)*semetipsum factus obediens vsque ad mortem,mortem autem crucis.*

Paupertatis autem quale nobis præbuit exemplum?qui nascens cum in diuersorio non haberet locum cœli & terræ Dominus, pannis vilibus inuolutus in præsepio reclinari voluit, & cum in vita sua domum in qua reclinaret caput suum non haberet,ne quod nobis amplexandæ paupertatis incitamentum deesset,nudus in cruce mori dignatus est.Erubescant igitur qui paupertatem profitentes ita volunt esse pauperes,vt nil sibi deesse patiantur,& quod intolerabilius est,rerum abundantiam quærunt.

Patientiam verò & malorum tolerantiā qualem habuit,cuius tota vita ab ipso temporis instanti quo in vtero virginis matris cõceptus est,passionibus affligi cœpit, quibus assiduè fatigatus quandiu in corpore vixit in hoc mundo,nos docuit quod ij qui piè volũt viuere,derisiones,opprobria,cõtumelias criminationes falsas & prosequutionum dolorumque mille genera patiantur & quod in cœlũ non lato aut facili,sed angusto & difficili itinere peruenitur.

De charitate quam nobis pro nobis tam vilia,tam acerba,& tam aspera tolerando dignatus est exhibere,quid dicam? Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis, nos autem cũ inimici essemus,reconciliati sumus Deo Patri per sanguinem eius.

Ad simplicitatem etiam nos hortatus est,*estote*(inquit)*simplices sicut columbæ, & nisi efficiamini sicut paruuli,non intrabitis in regnum cœlorum.* Vult pius Dominus & magister,vt instar columbæ simplices simus, ne scilicet prudentia nostra carnalis astutia sit,& simus de quibus dicitur:sapientes sunt vt faciant malum.Vnde & in libris sapiētiæ scriptum est, in simplicitate cordis quærite illum,scilicet Dominum,quoniam inuenitur ab iis, qui non tentant illũ. Discamus ergo Christi exemplo & doctrina admoniti tales esse in quibus nulla duplicitas,nulla simulatio aut fictio sit, vt sermoni nostro & habitui cor nostrum & conuersatio sancta respondeat.Hoc enim pacto verum lumen mundo præbebimus,ad quod & ipse nos exhortatur. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes*(inquit)*in manibus vestris* & item,*sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.*Id autem præstare poterimus,si eius vestigiis insistemus, qui vera lux cum sit,illustrat omnem animam inhærentem sibi, vt de nobis meritò dici queat, quia sumus lumen mundi & lucerna, quam non sub modio,sed super candelabrum poni oporteat, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Appropinquemus igitur huic lumini,vt qui tenebræ sumus in nobis,lux efficiamur in Domino,& in eo qui in humanitate via nobis factus est, vsque in finẽ sicut ipse

nos operibus & verbis admonuit, perseuerantes sic in ipsum transformemur, vt műdo mortui nil nisi Christű corde, ore & opibus spirare videamur. Quid hac morte fœliciùs? Quid Christiano homini exoptandum magis, quam vt omnibus concupiscentiis mortuus vitam suam cum Christo habeat absconditam: in Deo, & in nouitate vitæ ambulans sola quæ sursum sunt quęrat, quę sursum sunt sapiat, non quæ super terrã? Vt cum Christus apparuerit vita eius tunc & ipse possit apparere cum illo in gloria. O mortem igitur in conspectu Domini pretiosam. Quid in nobis adhuc miseri viuimus, vt infœliciter moriamur? Quid nő magis hic mori cőtendimus, vt viuěte Christo in nobis, nos in illo & cum illo perpetuò viuamus? Nam huius mortis nos tonsura & habitus admonet, hanc propositum nostrű requirit, & professio nostra promittit. Caueamus igitur ne mendaces, fallacesque inueniamur dum bis peccamus, pro impietate, & sub pietatis habitu & nomine pœnam duplicě pro simulata pietate referamus. Discamus ab hoc libro vitæ fallacis huius mundi suauitate contempta æternæ fœlicitatis sitire & gustare dulcedinem. Discamus quanta sit animæ nostræ dignitas, quanta præstantia, quam Christus Iesus pretio sui sanguinis æstimauit, & dedignemur eam terrenarum rerum contagiis ac sensuum carnis illecebris inquinari, inquietamque fieri, cui Deus imaginis suæ sigillum impressit, & quam ex Euangelio Christus ad requiem pacemque inuitat. *Venite (inquit) ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Tollite iugum meum super vos, & discite à me non mortuos suscitare, nő super mare pedibus siccis incedere, aut alia patrare miracula, sed quia mitis sum & humilis corde. *Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue*, & inuenietis requiem animabus vestris. Quis obsecro durior labor, quæ inquietudo molestior, quàm animæ terrenarum rerum & sensuum carnalium cupiditate languentis? Semper egens desideriis suis ad diuersa distrahitur, dumque in his rebus requiem quærit, quæ instabilès cű sint & caducæ, in eis non potest conquiescere, continuaque quasi fame laborãs quantò magis eam satiare studet, tantò acrius irritat, tanquam si quis salsamentis sitim velit extingere. Nihil enim quod minus Deo est, animam Dei capacem potest implere. His igitur ex animo derelictis ad huius libri studium accedamus, huius magistri tã piè nos ad se inuitantis præceptis obaudientes abscődamus eloquia eius in corde nostro, eorum iugiter memores simus, vt discamus ab eo quia mitis est & humilis corde, & quia pro nobis factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Ita enim fiet vt doctrina eius & exemplo prouocati extremam pauperiem contemptum nostri, & vitæ huius quæ tota tentatio est, alia mille incommoda libenter tolerantes iugo ipsius cum gaudio colla submittamus. Quod est tertium votű, de quo nos ab initio dicturos promisimus.

De Obedientia. CAPVT IX.

EST igitur obedientia proprię volűtatis subiectio propter Deum superioris arbitrio exhibita. Cùm enim ea sit, per quam ad Deum nobis redeundum est, à quo per transgressioně & inobedientiam recesseramus, necesse est, eam ab iis institutis quæ ad benè beatéque viuendum accommodata sunt, nő discrepare. Cæterum superiores duæ partes de quibus antè disputatum est, obiectæ sunt ferè singulæ singulis vitiis, nempè castitas vt libidinem & carnis cőcupiscentiam vincas, paupertas vt concupiscentię oculorum frænum imponas, ne scilicet diuitias mundi huius aut opes honorésve ambias. Obedientia tam latè patet, vt ambitu suo virtutum omniű officia complectatur. Est enim ea virtus, quæ Christi exěplo vera humilitate & Dei amore fundata superbiã

vitæ

vitę expugnat. Superbia verò omni peccati initiũ est, peccare autẽ quid aliud est, quàm per trãsgressionẽ diuinæ legis & inobediẽtiã à Deo deficere? Neque enim peccatũ est vllũ, quod nõ sit volũtariũ, nostra enim volũtas ipsa est, quę superba & cõtumax Dei mãdatis cõtẽptis ad vitia flectitur. Quare qui obediẽtiã perfectè fuerit assequutus, per quã subiugata propria volũtate superbia elidatur, omniũ tũ pręsentiũ, tũ futurorũ materiã bellorũ sustulisse videbitur. Nã cũ tot nobis in via Dei promouere volẽtibus inimici obsistãt, nullus tamẽ est à quo maius nobis grauiúsq; discrimem immineat, nullũ instrumentum quo ad deiiciendos nos malus dæmon accommodatiùs habeat, vt potè sine quo suę fraudis malignitatisque conatus frustra intẽdat. Denique quam multos videas, qui ieiuniis vigiliisque intenti carnẽ macerare didicerunt, multos etiam qui potentia & honore contemptis, spretis diuitiis paruo contenti victu tenui vitam degunt, vt præclarum sanctitatis specimen de se exhibere viderentur, si vt exteriora hęc ita etiã interiora virtutũ exercitia cõplecterẽtur, id est, vt nõ minus per humilitatẽ & obediẽtiã insolẽtes animi motus cõpescere, & per verã sui abnegationẽ seipsos tã benè quã mũdana hæc contẽnere didicissent. Sed quoniã in his elaborare permagnũ est, & victoria nulla difficilior ac præclarior est, quàm eius qui animo & volũtati nouerit imperare, vt Christũ sequẽs perfectè seipsum abneget, paucos admodũ inuenias, qui cœlestis vocationis beneficio vtẽtes hac multorũ capitũ bellua superata ad vitã illã spiritualẽ cęlestẽq;, possint euadere. Multi siquidẽ ac multæ sunt, qui ab ipso statim tirocinio spiritalis huius militiæ intẽti disciplinis vehementi quodã nixu affectúque ardẽtissimo perfectionis institutũ videtur arripere, sed dũ se id assequi posse cõfidunt, si propriis potius quàm seniorũ cõsiliis ac diffinitionibus obsequantur, continuò lumine cælesti & feruore restinctis, tepefacti ab instituto itinere suis volũtatibus reuocãtur, ostendẽtque spiritale ædificiũ sua ipsorum prudẽtia quasi debili atque infirmo fundamẽto innixũ diutiùs durare nõ posse. Cũque in turpissimos errores lapsi fuerint, aliis exẽpla edũt, neminẽ in via Dei vitáque spiritali progredi cupiẽtem suo iudicio, sed maiorũ consiliis debere inniti. Si aliquos igitur excusso cucullo aut aliquas abiecto à se virginali flammeo videris profugas & vagas à facie domini diuersis generibus mortis obiectas de nuptiis cogitare, aut in cœnobiis corpore tantũ perseuerantes in teporem atque ignauiã turpiter reuolutas, garrulas, loquaces, querulas, susurrones, discordiarum authores, intemperantiúsque agere quàm in sæculo fortè si essent, nihilo magis mirum videri debet, quàm si hædos pastore contempto à gregibus aberrantes luporum morsibus obnoxios fieri, aut amisso gubernaculo nauem excitatisque fluctibus in scopulos impingere videas. Quare summa ope nitendum est nobis vt mortificata propria volũtate status nostri ac professionis vim, summáq; teneamus. Parũ enim est exteriore habitu & corporis exercitatione perfectionem ostendere, si propriæ volũtatis ac φιλαυτίας morbo laborans animus regulã spernens maiorũ authoritati subdi recuset. In hoc siquidẽ Monastici ordinis vis tota & rerũ cardo situs est, vt regulæ ducatu & seniorum consiliis regi se sinat, qui diaboli tentamenta cupit euadere. Quod olim in figura præcessit, cum plebs hebræa ab Aegypti seruitute liberanda & operibus absoluenda terrenis Moysem & Aaron itineris sui duces habuit. Poterat quidem Deus populum suum per se ipse sine his ducibus à seruiture Pharaonis eripere, sed hoc exẽplo nos admonuit, neminem viam Dei ingredi cupientem suis viribus aut suæ prudentiæ debere confidere, habere autem itineris sui magistrum & ducem præuium, qui à Deo authoritate quasi

LLLL

virga in signorum vim potentiámque accepta inter vndantes vitæ huius fluctus viam aperiat, amaras pœnitentiæ & monasticæ austeritatis aquas dulcoret, de percussa silice fontes viuos eliciat, qui denique contra venenatorum animalium diros morsus serpentem æneum in eremo suspendat. Alioqui, si non est cui obediat, & cuius consilio & authoritate nitatur, ignotæ viæ difficultatibus territus, & longo tædio affectus Aegypti ollas & pepones, & allia, manna fastidiens, cogitabit: Vnde superioribus annis ego & tu in vestro collegio vidimus quasdam non sine ingenti dolore, quæ dum nostris consiliis regerentur, talem de se opinionem excitauerant, vt viderentur idoneæ, quæ posteris viuendi normam quam sequerentur, præscriberent, & super quas domus inclinata recumberet. Vbi verò sapere sibi ipsæ visæ sunt, & excussa obedientia, eò vesaniæ deuenerunt, vt nil nisi quod facerent ipse aut sentirent, rectum putare viderentur, per abrupta vitiorum tam ferebantur in præceps, vt nullis nostris consiliis, monitis nullis, imò nec lachrymis quidem aut gemitibus à suis illis obfirmatis diffinitionibus potuerint abduci. Hinc suggerente amore proprio & voluntate consultrice pessima pro modestia successit in sermone, & vultu impudens atque odiosa procacitas, pro silentio & sacræ lectionis studio immoderata loquacitas curiositásque pro frugalitate & beatæ paupertatis amore insatiabilis habendi appetitus, vt facilè agnoscas virtutum omnium plenitudinem obedientia contineri, vt potè qua contempta virtus omnis elabitur. De castitate taceo, quam ego tametsi mihi & aliis persuadere conatus sum fuisse seruatã, attamen amœnior ille vestiũ cultus & victus solito lautior, adde etiã & ad loquacitatẽ iocósque ingeniũ liberius quã virgines deceat, quantã contra aliquas suspicionẽ, quàm turpes rumores (falsos tamẽ) excitauerit, piget pudétque reminisci. Nos igitur si re vera Deũ quærimus, & Monasticæ religionis non sterile atque inane nomen & extrinseca sanctitatis sine sanctitate signa nobis vsurpamus, hanc virtutẽ sine qua nec monasticus, nec vllus in toto orbe potest ordo cõsistere, sũmopere diligamus. Quod enim regnũ, quæ ciuitas, quæ deniq; domus potest sine obedientia regi? Quid si gubernatoris imperio non obediant remiges ac reliqui nautæ? Sibi ipse perditionis causa fit, qui iustè ac legitimè imperanti obedire non vult. Præterea ipsa rerum institutio & ordo nos admonet. Cùm enim creatura omnis ita sit à Deo creatore omniũ instituta, vt ab ipso qui omnibus præest, accipiãt cuncta quod sunt, quod habet, & possunt: tamẽ vt vnaquæque creatura proximè ad Deum imitatione similitudinéque accedit, & in Dei consortium transiens pro ratione suæ substantiæ & ordinis diuini in rebus perficitur, ita maximè inde accipit, quod inferioribus subditis gradibus cuique pro merito & captu suo concessum sibi tradat tantæ excellentiæ munus, vt cuius participatione ipse euasit in Deum, sequentes se subiectos & inferiores pertrahat secum, qui & ipsi minores in anteriora promoueant, illíque itidem perpetuo successu ad altiora & maiora nitentes prouehẽdis etiã aliis duces pro viribus fiant. Ita enim in sacris illis cœlestiũ hierarchiarum & beatorum spirituum ordinibus, vt diuus inquit Dionysius, maiores Angeli minoribus præsunt. Sed & terrenis cœlestia, & irrationabilibus rationabilia Dei iussu & ordinatione dominantur. *Faciamus* (inquit) *hominem, vt præsit piscibus maris, & volatilibus cœli & cũctis bestiis terræ.* Et Paulus Apostolus: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Sunt enim humanarũ potestatũ Ecclesiasticorúmq; graduum functiones ad imitationẽ cœlestium ordinũ institutæ. Vt qui purgata & illuminata mentis acie eũ

perfectio

perfectionis gradū fuere assequuti, vt diuini muneris participatione ad eos obferrentur prout capaces vnusquisque est exhibiti merentur, minores se & sibi subditos purgent, illuminent, & ad similem quoque diuini consortij participationem vnumquemque pro merito & personæ capacitate doctrina & bene institutæ vitæ exemplis transferre conétur. Nam cū *Omne donum perfectum sursum sit descendens à patre luminum* vult tamen Deus, vt ad nos ille splendoris sui radius per gradus medios influat, et per obedientiæ viam nos ad se reducat, qui longè ab eo per inobedientiam recessimus. Iustum enim valdè est, vt qui Deum rebelles ac proterui contempsimus, homini propter Deum nos cum omni subiectione & obedientia submittamus. Huius autem virtutis infimus gradus est (nam tres solent assignari) eorum qui pœnæ aut supplicij metu propositis obsequuntur, in iisque se tantùm obedientiæ obnoxios putat, quæ præcepto ab ipsis suis superioribus iniungitur, alia verò remisso ac tepido animo magisque sua quam voluntate videtur exequi, qui etiam si non eos pudor aut castigationis, correptionisve metus adigeret, sese à malleis liberè subducerēt. Hi satis esse videntur, dū in capitale aliquod crimen per inobedientiā non incurrunt, cum tamē obedientiā professi non in mediocri discrimine versentur propterea quod euenire potest, vt dum iniuncta sibi voluit discutere, antequā cōstitutum habeāt, sintne ad ea obligati, necne, per imprudentiam in peccatū incidant. Contingitque eis quod in superna alicui altitudine præcipitij ora, siue fluminis ripa gradientibus solet euenire, qui cum se tutos tenerē existimāt incertis nixos gressibus, vbi cū summa fuerat sollicitudine gradiendū, si fortè eos aut petra non satis cohærēt, aut subter cæsa fabricāq; hostibus terra pēdere affixa sublabendo fefellerit, præcipites cum necesse est. Propterea consiliū salubre fuerit, periculū, ne in id incidamus effugere, & in omnibus, quæ diuinis legibus & professione nostræ non aduersantur simplici proposito; animo Prælatis obedire. Neque enim verendū est, ne plus æquo quid in hac parte perfectis officij præstemus, aut ne quid excidat, aut quasi perituri in terrā declinat, si sub Prioris aut Abbatis persona Christū nobis repræsentari cogitaberimus. Secundus obedientiæ gradus est, dum quis spe mercedis illectus ad altiora nitendo de Prælati sui præcepto non disputat, obligatus sit, necne, nec obedire cunctatur, donec sub obedientiæ præcepto sibi iniungatur, sed quicquid iniūctum fuerit, dum à diuina lege non abhorreat, spe præmij prouocatus faciendum ducit, idq; ne tāto alacrius, quanto attentius ad mercedē retributionis animum adicit. *Inclinaui* (ait Psalmista) *cor meū ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* Tertius gradus est, si humilis discipulus nō iam supplicij metu nec mercedis obtentu, sed sola Dei dilectione stimulatus paratus est obedire, neque de prompto animo solum, verum etiam summo cum gaudio & alacritate tanquā si à Deo iussum fuerit, exequi sibi mandata conētur. Quin etiā ad omnia quæ sibi iussa fuerint, tametsi vilissima grauissimaq; videantur, ad Christum animo intentus se tanquam vilem seruum iudicat & indignum. Hæc est illa, quæ vt inquit D. Benedictus conuenit iis qui nihil sibi Christo charius existimāt, quē sibi exemplar, qui vsque ad mortem factus est obediens, proponentes, ipsum vita & moribus imitantur exprimere, nec progressibus suis terminum constituunt, vt quadantenus progressi quasi quibus nihil ad perfectionem desit: non cessent vlteriùs progredi. Sciunt enim enim deficiendi periculum occasionemque incurrit, qui proficiendi appetitū deposuerit. Præterita ergo obliuiscentes se cum Apost. Paulo magno mentis ardore ad anteriora extendunt. Hæc autem virtus aliis atque aliis modis fre-

Digitized by Google

Sit mi contrarium ubi et falsus sum inaniumque gravis! Nihil enim gravius quā seipsum homo pati, cum suæ voluntati addictus cupiditatibus servit, quæ cum aliæ aliis succedunt, tanquam caecum fœnum quiescere, tanquam à vera fœlicitate longius excurrit, quando anxius nescit falsitate delusus eam quærit, ubi reperiri non potest. Voluntas enim propria sibi amarum habet pœnam, vel magis ipsa sibi pœna est. Quare excusso hoc iugo gratissimo fœlicitatis in illam ingredi requiem, et summa libertate digna sola Dei voluntate animus fruamur. Hoc enim modo solutis suis frenaris passionum motibus fit homo quodammodo animus incommutabilisque, vt cum sic Deo inhæreat nulla neque prospera neque adversa à tranquillo mentis suæ statu possint dimouere. Hinc est, tanquam huic mūdo ac sibi ipsi mortuum derisiones, opprobria, & gravissima quæque non curat quasi qui ea minimè sentiret, quia non viuit ipse in se, sed viuit in eo Christus, qui in corde ipsius per fidem & charitatem inhabitat. Hæc est vitæ cœlestis atque Angelicæ conuersationis imitatio, hæc illa mentis ad quam nos hortatur Paulus, gloriosa reformatio, in qua totius Christianæ religionis ac perfectionis summa consistit, animam ita scilicet viuificare Deo, vt cum omnibus suis potentiis ac viribus totam in eum transformata vnum cum eo spiritus fiat, vt nil meminerit nisi Deum, nil sentiat aut intelligere possit nisi Deū, & omnibus aliis affectibus expedita ac libera in sola Dei suī cū amore & gaudio fruitione suauiter conquiescat. Anima enim nostra, et ante dictum, & sæpe ut excidat nobis, est repetendum, his tribus potentiis memoria scilicet intellectu & voluntate sanctæ Trinitatis refert imaginē, quæ tunc verè Deo similis atque ita dicam) Deiformis efficitur, quando perfectè iuxta mensuram suam sibi inditam sibi capacitatem ratio Deum intelligit, qui est summa veritas, voluntas perfectè afficitur ad Deū amandū, qui est summa bonitas, & memoria plenè occupatur seu absorbetur in Deo, qui est suprema fœlicitas. Quod eò facilius assequitur, quo per mortificationē concupiscētiarū carnis, oculorū, ac propriæ voluntatis, & per fidem, spem, & charitatem interioribus sensibus reformatis Christi vestigiis magis inhæret. Vnde fit vt in omnibus creatis rebus occasionē quasi scalam, qua ad Deū conscēdere possit, inueniat, quæ aliis qui his inordinato amore creatoræ obrepunt inhiant, vtriliq; fundibilisque sensitati totos se dediderant, ruinæ materiā præbent. Cæterū etsi virtutum omniū conatus ad id videntur intendi, tamen quia per se sine adiutorio Dei debilis est atque imbecilla nostri laboris quantacunque diligentia, peculiare id orationis est munus, vt toto affectu anima & toto intellectu ac memoria trāsferatur in Deum, & Dei ope ab omnibus terrenis abstracta solis inniteatur cœlestibus, ita vt ne possit quidē nedum nolit aliud sentire quam Deum. O beatam igitur & fœlicem illam animā, quæ in sola Christi didicit cruce gloriari, quæ se ita mortificat, vt ab omnibus alienis affectibus absoluta, peccatis nudata, corde quieta, & ab omni timore secura paupertate, abiectione, obedientia & doloribus nitens Christi vias ingrediatur, & ita Christum induit, vt iā non ipsa viuat in se, sed Christus viuere videatur. Ipsa est, quæ orationis, ac compunctionis studiis assueta diuini luminis super splendentes radios & spiritualia mentes dona percipere, quibus dicata memoria, illuminata intelligentia, & inflāmata diuino amore voluntas ea quæ sursum sunt, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quærere & sapere consueuit. Ipsa est quæ diuina adoptione digna effecta cœlestibus talamis idonea reputatur. Ipsa vinea domini Sabaoth, non illa quæ expectata est, vt vuas faceret, spinas fecit, sed quæ floribus

Digitized by Google

vernãs dedit odorẽ suum. Ipsa hortus Dei conclusus, in quo liliũ castitatis, rosa pudoris, viola humilitatis, & diuersi generis virtutum flores renitent Ipsa, inquã, templũ domini est, ipsa tabernaculũ, quod instar illius fabricatũ, cuius exemplar in Caluariæ monte monstratũ est, Deo inhabitatore lætatur. Vox enim exultationis & salutis in tabernaculis iustorũ resonare consueuit, qui hãc vocem meritò sibi possunt vsurpare: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.*

Habes à spirituali patre, filia, & institutore tuo munus paternæ in te pietatis atque beneuolentię euidens signũ, sed nec minus, vt ego arbitror, tuis vsibus opportunũ. Quod si tu eo animo acceperis, quo à me profectũ non ambigis, & in eo te exercendo oblectabis, ea tibi poteris auctore Deo commoda comparare, quibus professionis tuæ memor vim eius efficaciãq; cognoscens disces non inani ac sterili nomine tantũ quantũ nominis vera ac solida virtute in domino gloriari. Quid est monachus? aut monacha, nisi expiatum os, (vt initio diximus) & castificatum corpus, & animus in Deũ semper intentus, diuinóque lumine irradiatus? Vnde infœlicitas horũ temporum me vehemẽter piget, pudetque quod tã raros inuenias, qui vim suæ professionis agnoscãt, satis sibi scilicet esse rati si exterioribus indiciis tantũ monachos aut monachas referant, tanquã qui artis instrumenta teneant, artémq; ipsam omninò ignorẽt. Qui socordiæ suæ atque ignauiæ ineptas causas afferentes de natura sua scilicet conquerũtur, quasi quæ imbecillior facta eos impediat, ne ad sublimẽ illũ perfectionis gradum ascẽdant, ad quem sanctos olim nostri ordinis viros & fœminas legimus peruenisse. Quasi verò ea res robore corporis magis quàm animi virtute & voluntatis proposito perageretur, aut tanta regulæ esset austeritas, quã etiam debiles ferre non possent. Quibus tamen ipsis quomodo aut graui senio, aut omninò inualida mẽbrorum debilitate pręmũtur, regulę quæ discretione pręcipua est, auctoritas prospicit. Nos igitur quod ad corporis vires attinet, eas prout natura & captus noster ferre potest, secũdum præscriptas à regula nobis leges exerceamus, neque nos φιλαυτία fallaci blandimẽto decipiat. Multa enim adiuuante Deo poterimus, si integrè perfectéq; voluerimus. Nec est quod tam naturã ipsam causari quasi debilem, quã ignauiam nostram quasi rebellẽ accusare debemus. Itaq; in id summã operam demus, & qui professionis nostræ voto euangelicam professionẽ sectari promisimus, antiquos patres nostros imitantes, si eos æquare non possumus, saltem voluisse videamur. Vale. Lerinæ. 1548.

Dionysius Faucherius Monachus Lerinensis optimo viro Andreæ Syluio. S.P.D.

CVm tu nuper ad nos diuertisses, propositis paucis quibusdam de Christi domini nostri passione verbis quasi notis siue punctis, rogasti me, vt ex iis, cum grauida sententiis viderentur, sumpta occasione argumentum dilatarẽ, tibique aliquid scriberem, quod & passionis ipsius memoriã menti tuę altiùs imprimeret, & ad diuinum amorem affectum vehemẽtius inflãmaret. Digna profectò homine Christiano, & eo cui nihil Deo charius est petitio. Inde enim interioris hominis ad imaginẽ Dei Creata substantia reformatur, cum sese ad Christi exemplar formauerit. Vnde enim intellectus hominis ad sui & Dei cognitionẽ illuminari clariùs, vnde à terrenis ad cœlestia memoriã subleuari facilius, vnde voluntas & affectus in diuinum amorem inflammari ardentiùs possit? Sed doleo non esse in me facultatem, quę pio sanctoq; desiderio tuo respondeat. Nempe quod ea res eiusmodi est, quæ vt pro sua dignitate tractetur hominẽ magis in spiritalibus studiis diuinisq; meditationibus exerci

exercitatum quã ego sum, requirere videbaris. Attamẽ quia mos tibi gerẽdus fuit meâ operâ tanta instantia postulanti, meum hoc qualecunque studiũ eo animo accipias, quo à me profectũ cognoscis. Vale. Lerinæ Idibus Oct. 1549.

O passio magna, ô profunda vulnera, ô effusio sanguinis.

Dionysij monachi Lerin. ad Andream Sylvium de passione Christi meditatio.

CVm reparationis nostræ & salutis totius summa in Christi passione consistat, magnum maximæ ingratitudinis, imò verò impietatis prae se fert indicium quicunque censetur vocabulo Christianus, nec tam ingentis beneficij memoriam habet. Idcirco enim tâta pro nobis passus est Christus, vt amoris illius erga nos memores illum redamemus. Quod ab iis rectè fit, qui castis moribus & vita piè ad eius imitationem exemplarique instituta illorum conantur exprimere. Vnde beatus Petrus Apostolus: *Christus passus est pro nobis (inquit) vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius.* Et diuus Paulus: *Imitatores Dei estote (ait) sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo.* Et alibi: *imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Et item, *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro*, id est, vestra bona & sancta conuersatione portate imaginẽ cœlestis hominis, sicut portastis olim imaginem terreni. Vnde enim cœlestis conuersationis exemplum expressius habere possumus quam à Christo, qui idcirco ad nos in carne assumpta visibilis venit, vt nos à diaboli potestate & carnis operibus liberatos per se qui nobis dux & via factus est, ad cœlestem filiorum Dei libertatem adduceret. Nõ igitur nos pigeat per eius angustias ambulare, si ad eum qui veritas & vita est volumus peruenire. *Qui sequitur me (inquit) non ambulat in tenebris sed habebit lumen vitæ.* Quo lumine tãto quis clarius illustratur, quanto illũ per imitationem propius accedit. Illustratur, inquam, ad sui & Dei cognitionem, quæ ad vitam æternam anhelanti tam vtilis est & necessaria, vt exclusa ipsa, nulla relinquatur homini spes salutis. Quisquis igitur cupit à mentis cæcitate & à morte animæ liberari, huic lumini appropinquet, vt videat, huic vitali fonti proximus fiat, vt viuat. Quisquis peccatorũ pondere prægrauatus malè exactæ vitæ recordatione fatigatur, Christum pro se fatigatum meditetur, & ad eũ se clementissimẽ inuitantẽ accurrat, cruci illius inhæreat, vt sub illius vmbra spiritũ anhelus refocillet, audiat vocantem se, & magnam pio corde spem fiduciamque concipiat. *Venite (inquit) ad me omnes qui laboratis, & onerati estis.* Quisquis ægrotus, quisquis timoris aut tristitiæ stimulis agitatus, quisquis denique æternæ morti obnoxius desperationis propemodũ barathro absorptus horrẽdam illam extremi iudicij sententiam expauescit, respiciat ad Christum crucifixum, & tutus erit. Ipse enim cæcis lux, ægrotis salus, laborantibus requies, peccatoribus iustitia & sanctificatio, & mortuis vita factus est. Ad quid enim Christus venit in mundũ, nisi vt peccatores à mundi laqueis per mortẽ suam & ab æternæ mortis periculo liberaret? Mors ergo illius & passio vita nostra est. O igitur passio magna, ô profunda vulnera, ô effusio sanguinis, quo vulneribus nostris medela confecta est, ô dulcedo dulcis, quam iuxta prophetam vocem abscondit Deus timentibus se. O mentis amaritudo, quæ diuinæ erga nos dignationis & pietatis dulcedinem demonstrauit. Passio magna. Quemodo magna? non vtique aliqua corporali mole, cum ipsa corpus non sit, immò verò tam magna & ingens, vt magnitudinem eius nec lingua, sermone nec mens cogitatione consequi possit. Et licet non sit ipsa corpus, triplici tamen quodammodo dimensione distenditur. Fuit enim longa, lata, & profunda. Via longi-

Digitized by Google

tudinem nosse? *Iesus (inquit Ioannes) cum dilexisset suos in finem dilexit eos.* Dilectio autē eius in quo potuit euidentiùs apparere, quàm in passione ipsius? Passio verò ipsius ab eo instāti cœpta est, quo sanctissima eius anima corpori est infusa, & perpetuo vsque ad supremum habitū quoniā inclinato capite spiritum emisit, eum torsit varieque vexauit. Nam cū esset anima eius ab ipsa sua creatione & infusione in corpus diuinitati coniuncta, sapiētia plena fuit. Vnde in vtero adhuc matris existens nostræ salutis mysteriū cœpit operari. Nā etsi quantum ad supremam portionem quam mentem seu spiritum vocant, Christus iam cōprehēsor erat, & Deo intuitiua cognitione seu visione fruebatur, attamen quia spontè passionibus subiectus esse voluit, pars animæ eius inferior quam sensitiuā dicunt, cœpit iam tunc sentire (& si non sensu corporis) imaginatione tamen magnum dolorem, cum sciret ipsa præuideretque vniuersas & singulas pœnas, quas pro nobis in carne erat perpessura. Præuidebat siquidem extremam paupertatem labores, sudores, lassitudines, famem sitim & innumera alia corporis incommoda, contemptum præterea & blasphemias & tam insignes quæ sibi postea sunt illatæ iniurias. Vnde ab ipsa statim natiuitate sua locus illi qui cœli & terræ Dominus est, in diuersorio defuit, & in præsepio reclinatus egestatis quam in vitæ totius decursu erat perpessurus, specimen præbuit. Deinde cum ab impio Herode morti destinatus in Aegyptum profugus abiisset, indéque reuersus cum patriam iudeáque incoleret, quid nisi supremæ paupertatis & miseriarum nostrarum incommoda præter pectum pertulit? Tandem verò cum post inita multoties contra eum consilia, probra, insultus, calumnias, derisiones, sputa, flagella, tanquam sceleratissimus inter sceleratos condemnatus in cruce prolixæ passionis agonem consumauit. Et hæc quidem quantum ad passionis longitudinem dicta sint. Quæ si non leuiter ac perfunctoriè, sed diligenter, & (vt dignum est) pio gratoque animo considerentur, Christianam admonet mentem non facilè vitæ huius quæ tota tentatio est, tribulationibus cedere, sed fortem in Dei seruitio perseuerantémque vsque in finem patientiā præstare. Vt nimirū discat Christianus propriæ saluti inuigilans toto pectore fieri, quod vocatur. Quod tum rectè fiet cum benefaciens Christi exemplo mala patietur. Quis enim nullis incommodis afflictionibus quæ perferendis Christianum se audeat dicere? *In patientia vestra* (inquit) *possidebitis animas vestras.* Neque verò dignum est vt diuus Bernardus ait, vt sub spinoso capite membra delicatè ac molliter viuāt. Qui ergo Christiani nomine gloriatur, ne inanem sibi hunc titulum ac sterilem vēdicet, in Christi cruce assuescat cū Apostolo gloriari. Videlicet vt tentationibus nullis cædat, & tribulationibus, persequutionibúsque impetitus de constantiæ ac patientiæ gradu non facilè deturbetur. Hoc est enim Christianum esse, sicut Christus ambulauit, & ipsum ambulare, & sicut ipse in finem suos diligens pro eis vsque ad mortem passionem suam protendit, ita Christianum non pigeat, in finem Christum diligere, id est, pro eius amore omnia quantumlibet aduersa, dura, & aspera vsque ad mortē patienter ferre quia qui in finem vsque perseuerauerit, saluus erit. Quantum verò ad latitudinem attinet, consideranda est ipsius Christi saluatoris nostri sententia: nemo (inquit) maiorem charitatem habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Ipse autem vt est pius & copiosus in misericordia, non solum pro amicis sed etiam pro inimicis & seruis nequissimis, rebellibus & fugitiuis pati voluit. Nam vt diuus Paulus, ait, vix pro iusto quis moritur, pro bono enim forsitan quis audeat mori. Commendat autem Deus charitatem suam

in

Digitized by Google

in nobis, quia cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. O igitur passio magna, quæ cùm tam longa esset, vt totius vitæ spatium laboribus & pœnis occupauerit, tam lata etiam fuit, vt se ad inimicos extēderet. Vnde in cruce pendēs post tam dira supplicia & tormēta quæ passus erat, & quæ tunc maxime sentiebat, quando ad patrem conuersus dixit: *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* inter grauissimas illas imminētis mortis angustias & anxios anhelitus. *Pater (ait) ignosce illis quia nesciūt quid faciunt.* O passionis & amoris incōparabilis magnitudo, ô amoris latitudo, ô capacitas cordis, ô pietatis dignatio, & ineffabilis charitatis dilectio. Illi furore inaudito & efferata perciti rabie supremū halitum ęgrè trahenti insultāt, ille pro tortoribus suis & sibi insultantibus patrem precatur, illi accusant, ille accusatores suos eorum salutem sitiens apud patrem excusat: *nesciunt (inquit) quid faciunt.* Huius etiam latitudinis, corporis ipsius & membrorum situs speciem quandam præfert. En protensa in crucis latitudinem brachia, en tractos extensósque lacertos & in amplexus inimicorum apertos paratósque, en, inquam, pronum & inclinatum caput, vt osculo venientes excipiat. Expectat nimirum pascentem porcos prodigum, vt fame & egestate cogente de longinqua regione redeuntem & suæ sortis pœnitentem pudentémque complectatur, cui & reconciliationis osculum porrigat. Erubescat igitur, qui vano Christiani nomine gloriatur & tam stricti atque angusti cordis est, vt præter se nullum capiat, nullū amet, qui suis cōmodis & cupiditatibus omnia metitur, qui iniurias animo retinet, & vltionem expetit, imò nec malignitati suæ satisfactū iri putat, nisi atrociorem ei qui iniuriam fecit, retaliet. Christus qui peccatum nō fecit, pendēs in cruce infinitis opprobriis lacessitus, & atrocissimis vndiq; pœnis tormentísque circunseptus pro suis tortoribus patrem suum orat, & homuncio infœlix in peccatis conceptus, & grauioribus sceleribus enutritus iniuriæ memoriā seruat, & vindictam meditans tempus vltioni idoneū quærit. Et is scilicet Christianū se putat, & dici vult, cum à Christi doctrina tātùm abhorreat? *In hoc, ait, cognoscent omnes quod mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem.* Et item: *hoc est preceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos.* Et iterum: *diligite inimicos vestros, bene facite iis qui oderunt vos.* Et Paulus ad Ephesios scribens ait: *Nolite contristari spiritum sanctū Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira & indignatio & clamor & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicē benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis.* Qua fronte igitur Ecclesiā intrans peccata tam multa sibi à Deo remitti audet petere, qui minimam fratri culpam remittere non vult? Nunquid non timet vocem illam ex Euangelio sibi exprobrantem: *serue nequam, si petis vt omne debitum, cum tam multa debeas, remittam tibi, nōne oportet & te misereri conserui tui?* Oportet ergo Christianum non solùm iniurias condonare, sed inimicos etiā ex animo diligere, vt Christi Dom. imitator patris cœlestis filius fieri mereatur, *qui super bonos & malos solē suum oriri facit, & pluit super iustos & iniustos.* Quocirca qui Christiani nō inani ac sterili nomine nititur, respiciat in omnibus euētibus suis authorem fidei Iesum Christum, consideret passionis illius diuturnitatē, & tam magnam quàm tota eius vita longitudinem, voluat animo tam latam amplámque capacitatem, quæ suos inimicos tortorésque comprehenderit, videat & obstupescat diuini profunditatem consilij, quo factum est, vt redimendi humani generis hanc rationē excogitauerit. Poterat enim Deus aliam viā modúmque quo liberaret hominem, inuenire, sed hæc illi visa est magis idonea, qua superbi &

contumacis hominis fastum superbiámq; elideret, & cordis humani duricem emolliret. Vnde obstinati atq; in malo confirmati animi indiciũ est, tam magnam Christi passionem, tam atroces eius cruciatus contẽnere, & nolle se ad eius exemplar formare. O igitur passio magna, & Dei erga ingratũ hominem longa patiẽtia. Id etiã erat quod Christo pendenti in cruce tormẽti accessionẽ faciebat, quòd præuidebat nimirum tam multos fore, qui sese passionis huius & effusi sanguinis exortes redderent. Quod ad profunditatem ipsius passionis quodammodo pertinet. Nam cùm sitiret ipse humani generis sanitatem instaurationémque, quàm etiam tanti fecit, vt eam sanguinis sui pretio penderet, ex intimis cordis visceribus tristabatur, tantam fore hominum ingratitudinem atq; impietatem, tantam duriciem, quam tam ingens exhibita humanitas non resolueret. O igitur passio magna, vis propius videre quam magna? Considera eum qui patitur, pro quibus patitur, à quibus patitur, & tẽpus, locúmque in quo patitur. Et quantum ad patientis magnitudinem attinet, quis tam magnus, sicut dominus noster, cuius magnitudinis non est finis? Neq; est opus potentiã, sapientiam, celsitudinem generis, aut reliqua eiusmodi enumerare, quibus magnum exhibere cõtendam. Magnitudinem eius & generationem quis enarrabit? Magnus ergo dominus noster, & magna virtus eius, & sapientię eius non est numerus. Talis ergo & tantus pro quibus patitur? Pro seruis nequam & fugitiuis, ac rebellibus, pro inimicis nedum pro ingratis. Præterea quis gradus hominum, à quo non sit passus Christus? Nonne adstiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum & aduersus Christum eius? Vixdũ (vt ita dicam) natus ab Herode requisitus est, vt necaretur. Ab altero deinde & Pilato, à principibus sacerdotum, à scribis & phariseis, à summis & infimis, à Iudæis & gentilibus, illusus & variis tormẽtis vsque ad mortem affectus est. Sed eo tempore etiam passus est, quo imminente solemnitate paschali magnus vndique populi concursus confluxerat, vt tanto ignominiosior mors eius esset, quanto à pluribus & ciuibus & externis populis spectaretur. Locus etiam ad doloris augmentum accedit, qui cum esset in quo scelestissimi latrones & homicidæ plectebantur, in eo inter sceleratos tanquam vnus ex iis esset, crucifixus est. Sed iam quæ ad passionis modum accedunt, considera. Ab ipso vertice vsque ad plantas pendentem in ligno considerans respice. Cerne spinis crudelibus exhaustum caput, cerne speciosum illum & diuinum vultum sputis fœdatum, & cruore à capite defluente illitum, crines concretos sanguine & ora morte pallentia, siti pręterea arentẽ linguam felle & aceto myrrháque venenatam, considera manus pedésq; crudelibus clauis confixos, latus lancea confossum totũ corpus liuore sanguinéq; perfusum, anhelum pectus & anxietate nimia affectũ. Iam si piè, si attentè, si fideliter in Christum tuum respicis, videre potes quam magna illius pro te suscepta passio fuit, quæ tam prolixa quam vita eius tota, tã longa & lata, tamq; profunda, quãtus ipse Christus secundum humanitatẽ extitit. Totũ enim eius corpus extrinsecus & anima intrinsecus patiebatur. Vnde iam imminente hora qua inimicis tradendus erat, cum parata sibi tormenta præuidens imaginatione volueret, *tristis est* (inquit) *anima mea vsque ad mortẽ.* Inde est quod huius crucis siue passionis magnitudinem tantam fuisse Gregorius Nicenus ait, vt ad cœlos vsque pertingeret, tam profundam, vt inferos penetraret, tam latã, vt orbem terrarũ repleuerit. Etenim misericordia domini plena est terra. Sed iam quam profunda sint Christi domini nostri vulnera, quantæ sint capacitatis, inde cognoscimus, quod in his refugiũ, tutela & protectio est pauperũ, id est, hu

est,humiliũ & mansuetorũ,eorũ qui de sæculi vanitate conuersi ad Deũ anteactæ vitæ recordatione perterriti ad ea tanquã ad asylum cõfugiunt.Ibi latere eligunt, ibi tanquam in foraminibus petræ, quæ Christus est, meditantur vt columbæ, & doloris simul & amoris gemitus edunt. In his solitarius passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos, id est, pios, castósque cogitatus & deuoti cordis affectus. Ibi inquam sugunt mel de petra oleúmque de saxo.Vbi enim refugium pœnitentibus esse tutiùs potest,quam in vulneribus Christi:vbi requies certior,tranquiliórque:*Venite* inquit)*ad me omnes,qui laboratis,& onerati estis,& ego reficiam vos.* Abiicite iugum graue peccati ,quod super filios Adam impositum est, à die natiuitatis eorum,& tollite iugum meum super vos,vt in vulneribus meis inueniatis requiem animabus vestris.Ibi ergo requies,ibi refectio est dulcis animarum nostrarum,& inde medela prodiit, & confectum est malagma, quo grauissima nostra vulnera sanarentur.Humanum enim genus homo ille est, qui ab Ierusalem,id est,de visione pacis in Ierico,in est in defectum & mutationem peccati descendens incidit in latrones, qui illum spoliantes, plagis lethalibus impositis abierunt semiuiuo relicto. Sed pius Samaritanus humani generis custos & medicus Iesus Christus cum esset iter nostræ mortalitatis ingressus, ipsum iam iam moribundum miseratus, alligauit vulnera eius , & infundens vinum & oleum imposuit in iumentum suum, & duxit in stabulum & curam illius egit. *Ipse enim est cuius liuore sanati sumus,qui iniquitates nostras tulit,& in corpore suo peccata nostra portauit.*Ipse inquam est,qui(vt B. Ioannes Euangelista ait)ad nos venit in aqua & sanguine,in sanguine,quo nos captiuos à Pharaonis, id est, à diaboli potestate pro nobis ad vesperã immolatus redimeret: in aqua, qua nos sordibus peccatorum ablutos sibi populum acceptabilem coaptaret.O pretiosa igitur,& nostris vsibus admodum necessaria sanguinis & aquæ effusio. Inde enim nostris infirmitatibus medela paratur, quoniam Ecclesiæ sacramẽta quæ nostris vulneribus adhibentur,à Christi Domini nostri passione & vulneribus sanandi vim & efficaciam sumunt.Neque enim sine huius sanguinis effusione fit peccatorum remissio, aut nostræ salutis instauratio.*Ipse est agnus,qui tollit peccata mundi,*per illum olim in lege Moysi figuratus,cuius sanguine fidelis populi postes cõsecrati exterminatoris vindictam euaserunt. Ergo & nos agni huius pretioso sanguine ab æternæ mortis exterminio liberati huius tam magni beneficij memores cogitemus quam ingenti pretio empti sumus. Magnam enim Christo iniuriam faciunt, quicunque affectus suos & cogitatus in res terrenas & caducas abiicientes, seipsos vilipendunt,quos Dei filius sui sanguinis pretio æstimauit. Nam vt B. Petrus ait,*non auro,neque argento, neque lapidibus pretiosis, sed pretioso agni immaculati sanguine sumus redempti.*O passio igitur magna,ô profunda vulnera,ô sanguinis effusio salutifera. Quis non obstupescat? quis non totus amore & cordis affectu liquefactus in Christum transformari concupiscat,si tantam erga nos pietatis dignationem si tam miram diuinę charitatis dulcedinem animo contempletur:O quam dulcis,quam suauis,& misericors es Domine, quam magna est multitudo dulcedinis tuæ,quam abscondisti timentibus te. Ipsa est de qua in canticis sponsa anima scilicet tui amore æstuans canit,dum sub vmbra tuæ crucis & vulnerum tuorum te contẽplatur.*Sub vmbra illius,* inquit,*quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* O quam suauis est Domine spiritus tuus,qui vt amoris tui dulcedine erga nos demonstrares,tã acerbam, tam amaram,& tam crudelem passionẽ sustinere voluisti:Nos infœlices pec-

cati morbo lethifero ægrotabamus, & tu infirmitates nostras assumens, non ab vna vena hepatis, sed à toto corpore ne moreremur, sanguiné effudisti. Ab esu pomi vetiti ęstuantem cupiditatibus & perpetratis criminibus febrim cótraxeramus, & tu pro pomi illius à parentibus nostris affectata dulcedine amarum acerbissimæ passionis crucisque calicem ebibisti. O igitur amaritudo mortis acerbissimę inaudita! Quis vnquam sceleratissimus talia passus est. Cui pro suis sceleribus extremo supplicio damnato denegatum est petenti vinum: Tibi, agne mansuetissime atque innocentissime, supremum anhelitum ægrè trahenti non modo denegata est aqua, sed vt te grauioribus opprobriis saturarent, fel, myrrhã & acetum tibi propinarunt. O ingens erga nos tuæ pietatis dignatio! O inestimabilis dilectio charitatis, vt seruum nequissimum ab æternę mortis amaritudine liberares, tam crudelem, tamque amaram mortem subire voluisti! Etenim hanc medelam amarissimam esse oportuit, quæ humani generis tam intensum & tam inueteratum morbum sanare posset. Tam grauis enim erat culpa, & tam immensum debitum vt inter filios Adam qui id persolueret, idoneus nemo posset inueniri. Vnde in te vnum coniecta est iniquitas omnium nostrûm, vt dolores nobis debitos & languores nostros portares, factus nobis peccatum, id est, hostia pro peccato & sacrificium vt de peccato damnares peccatum & chirographum illud quo morti tenebamur obnoxij cruci affigens debitum ipsum tuo sanguine obliterasti. Ergo, dulcissime & benignissime Domine Iesu Christe, per istam tuam acerbam amarámq; passionem te oro, te obsecro, ne peccata mea velis reminisci. Si enim iniquitates meas obseruaueris, quomodo sustinebo. Ad meipsum cóturbata est anima mea Domine, & anxiatus est super me spiritus meus, & conturbatum est cor meum, quoniam ego vir videns paupertatem meam à virga indignationis tuæ terrore concutior & contremisco. Stellæ non sunt mundæ in conspectu tuo, & ego infœlix tot sordibus inquinatus corã te quomodo apparebo: Meritò igitur videns paupertatem meam conturbor, & à virga indignationis tuę contremisco. Sed respiro in te, bone Iesu, memor crucis tuę, memor clauorum & vulnerum, memor sanguinis quem pro mea redemptione effudisti, memor amaritudinis quam pro me gustare voluisti, memor denique admirandæ dulcedinis tuę ac suauitatis, quę tantò maior humano generi exhibita est, quantò amarior passio tua fuit. Fretus igitur mansuetudine & dulcedine tua, Domine ad te cófugio, apud quem infinita misericordia est & copiosa redemptio. Redime ergo me, Domine, & miserere mei, libera me à periculis, quæ circundãt vndique animam meam. Suscipe me, qui dixisti, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Trahe me ad te, vt curram post te in odorẽ vnguentorum tuorum, & sub vmbra tuæ crucis securus & protectus à te discam mũdo mori & tibi viuere. Da mihi vt tibi adhęrens & in te transformatus crucis mortificationem iugiter portem in corde, in ore, & in corpore, vt ea munitus hostes meos qui exitio meo vndique imminent, possim conterere, & huic sæculo nequã crucifixus & mortuus vitam meam absconditam habeam, tecum absconditam, inquam, in vulneribus tuis. In quibus latens tibi amatoria cantẽ gemens inenarrabiles gemitus in hac peregrinatione mea, vt cùm tu in fine mundi veniens apparebis vita nostra, ego quoque per te merear apparere tecum in gloria. Amen.

Eiusdem Dionisij parænesis ad monachos Lerinens. de Cruce post Christum tollenda.

APpropinquante iamque instante tempore quo à regula quam profitemur, ieiunium nobis indicitur, fratres dilectissimi, libet cum Paulo Apostolo

Apostolo in cruce Domini gloriari. Nempe in qua est salus & redemptio nostra. Crux enim, id est, Christi Domini nostri mors & passio ipsa est, quæ sola debellatis hostibus cœlos nobis aperuit, & qui sub diaboli potestate tenebamur captiui, per illius meritum ab eius dominio erepti inter Dei filios (nisi per nos stet) possimus computari. Quotquot enim receperunt eum Christũ scilicet, dedit eis, vt beatus Euangelista Ioãnes ait, *potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius. Quotquot receperunt eum*, inquit. Sed quid est Christũ recipere, nisi in eum credendo ipsum vita & moribus imitari, & eius passionibus conformem fieri? *Christus passus est pro nobis*, ait beatus Petrus, *vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Vnde & ipse in Euangelio dicit. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Et item, *Qui non abnegat semetipsum, & tollit crucem suam, non potest meus esse discipulus.* Videtis fratres quàm sit nobis necessaria crux, si ad Christi scholam nõ frustra venisse optamus, & si inter eius discipulos censeri velimus. Veniamus ad scholam, vt discamus à domino & magistro nostro baiulare crucem, discamus humilitatem & mansuetudinem cordis, ita, vt irritati non reddamus pro malo malum, neque pro maledicto maledictum, sed benedicamus maledicentibus nobis, & persequentibus nos benefaciamus, cordis mansuetudinem charitatisque affectum contra malignantium iniurias, & contumelias referentes, ita vt inimicos iuxta domini præceptum ex animo diligamus. Ita enim facientes eius nos veros discipulos & cœlestis patris filios exhibebimus, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ecce quàm suauis, quàm dulcis, quàm salubris Christi doctrina, quæ tota in amoris versatur dulcedine & mundi cordis puritate: Tota, inquam, in suauitate quieti & mansueti animi cõsistit. Ad quam vtique naciscendam necessaria nobis sunt bonorum operum instrumenta, quæ Christi disciplina & schola nobis suggerit, & in quibus crux ipsa consistit. Quid enim Dei timore coërceri à malo? quid ieiunia? quid vigiliæ? quid propriæ voluntatis abiuratio? quid sensuum carnis mortificatio: quid reliqua claustri disciplina, nisi crux appellanda est: Quæ tametsi grauis nondum bene assuetis & aspera esse videtur, bono tamen animo sit Christi miles, & de domini sui ac ducis bonitate confidat. Respiciat in eum, qui quasi antesignanus sequacibus suis viam strauit, respiciat martyrum grauissimos agones, & inter exquisita tormenta & diuersa pœnarum genera immobilem animi firmitatem, videat sanctorum confessorum, monachorum, anachoretarum, virginumque certamina, qui omnes crucem suam post Christum dominum baiulantes ieiuniis & inedia, vigiliis, & assidua mortificatione carnem subiugantes in eum diuinæ gratiæ gradum prouehi meruerunt, vt pace & puritate cordis obtenta, Deum hic pro humanæ mentis captu contemplari, & tandem per angustam viam vsque ad finem vitæ incedentes ad cœlestem gloriam & claram Dei sine enigmate visionem transire meruerunt. Si ergo cupimus Deo proximi fieri & experiri quàm bonum & quàm iucundum est illi iugiter inhærere, si diuinarum illuminationum fulgoribus illustrari, si ad Dei amicitiam pertingere & diuino amore succendi, in eumque transformari desideramus, si denique ad cœleste illud transire consortium & æternis gaudiis interesse volumus, non pigeat nos post Christum ducem & magistrum nostrum cum tot sanctis incedere, non, inquam, pigeat nos, si ad illorum societatem aspiramus, cum ipsis crucem nostram post dominum nostrum portare. Sola enim via crucis est, quæ per suas angustias nos ad cœli ampla &

de mortalitate hac ad æternam & immarcessibilem vitam perducit. Vnde vehementer erramus, si illic cum sanctis regnare velimus, & cum illis mundi tribulationes sustinere recusamus. Nemo illuc molli itinere potest peruenire, *quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Neque est seruus maior domino suo, qui per violentiam crucis cœlum adeptus est. Bonum est igitur viro, cum portauerit iugum, id est crucem ab adolescentia sua. Quid est enim in ieiunio difficultatis, quod per amore Dei suscipitur, cum tam innumeros pauperes videamus, qui egestate inopiáque oppressi perpetua esurie fatigantur: faciamus nos sponte, ac animi prompta voluntate, quod illi necessitate ferre coguntur. Quid vigiliæ, cæteríque labores terrere nos debeant, cum sæculi huius mercatores consideramus, qui vt lucrum augeant, nocte ac die præter grauissimos labores quos tolerant, etiam periculis sese innumeris exponunt: Quid ego milites, quid agricolas, & artium mechanicarum operarios commemorem, qui neque salutis corporeæ videntur habere rationem, illi quidem vt principibus sæculi placeant, aut stipendium tenue reportent, mille mortis generibus per æstus & pluuias & alia infinita incommoda sese obiicientes, hi vt ex artis suæ labore tenuem victum pro familiæ sustentatione assequantur, die noctuque laboribus fatigantur. Pudeat ergo monachos pigros & oscitantes tam sui status atque ordinis esse oblitos, vt quod illi per sæculi huius cumulandis honoribus aut pro sustentanda hac vita mortali & caduca grauius tolerant, hi pro cœlesti gloria tantillum laboris perpeti recusent. Hi sunt nimirum, vt diuus Hieronymus, inquit, ventris animalia, qui sine disciplina in monasterio tanquam in alueario fuci alieno cibo distenti otio & ignauia contabescunt, quos ad coruos tanquam morticina immunda sanctus Gregorius Nazianzenus proiiciendos censet: τὰς γὰρ ἀπαιδεύτους ῥίψομεν ἐς κόρακας. Quibus si aliquid quod ad corporis sui curam pertinet, deesse contingat, murmurationibus & querelis complent omnia, inimici nimirum crucis Christi, qui ad hoc monasterium adiisse videntur, vt bonis & toto Deum corde quærentibus oneri sint. Qui si non possunt corpore, mente instabili & inquieta vbique diuagantur. Vos autē fratres in Christo dilectissimi vestræ vocationis & professionis memores amplectimini crucem, & cum beato Andrea securi & gaudentes in ea perseuerante vsque in finem, quousque scilicet vos reddat domino nostro Iesu Christo. Quicunque enim in ea vsque in finem perseuerauerit, bono animo sit, quia saluus erit. Quale igitur gaudium erit vobis, vbi supremus ille dies vester aduenerit recolentibus misericordias domini & pios labores, quos pro eius amore eius fauente gratia sub regulæ disciplina in claustro perpessi fueritis: Quæ illam lætitia animam incesset, quæ concepta de domino Deo suo spe bona confidenter & ex animo dicere poterit: nihil in me reperiet inimicus, sed sinus Abrahæ me suscipiet, vbi cum psalmista lætabunda cantabit, *In pace in idipsum dormiam & requiescam?* Et item cum beato Paulo Apostolo. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus hodie iustus Iudex.* Contra verò quis horror terrorque illos inuadet, qui suæ vocationis & promissionis immemores dies suos totos corporis & putidæ carnis culturæ dediti in rebus vanis & suæ saluti contrariis traduxerunt: Hi nimirum sunt, qui breui gaudio longos immò verò æternos luctus, & pro momētanea voluptate nunquā finem habiturā sibi miseriā pepererunt. Quā satiùs ergo est breuibus lachrymis gaudia æternæ vitæ hic in pœnitētia & luctu promereri,

& diui

& diuinæ æternæque benedictionis fructum ex semine lachrymatum cum exultatione metere: Si cui ex iis qui terrenis lucris incumbunt optatio daretur, vt nunc aureum nummum, aut hinc biennium mille acciperet, vnde se ab egestate inediaque perpetuo tueretur, nonne desipere aut insanire quodam modo putaretur, si mallet tãtillo nũmi vnius aurei fructu, vel gaudio tã breui tẽporis spatio frui, & eo absumpto in perpetua egestate viuere, quã eo carere in præsentia, vt paruo transacto tempore mille caperet, vnde in posterum vitam suam sustentaret? Quæ autem comparatio est aureorum mille ad cœlestem æternamque fœlicitatem: aut breuis huius vitæ ad æternitatem? Ergo & vos fratres si crucis & claustralis disciplinæ austeritas quemquam terreret, cogitet is quisquis est, quàm multò grauiora passi sunt martyres, & is imprimis qui caput est martyrum, & quem habemus magistrum & ducem Dominum Iesum Christum, qui per crucis ignominiam & tormenta intrauit in gloriam suam. Cogitet quàm leuia sint quæ patitur, præ illis quæ sancti olim nostri ordinis viri & fœminæ pertulerunt, quibus herbarum radices aut cibarius panis adiunctis fortè leguminibus sale & aqua infusis cibus erat, in potum vero frigida illis sufficiens erat. Voluat denique animo, quàm sublime pondus gloriæ operatur in nobis, hoc breue ac momẽtaneum quòd hic patimur, & quàm non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Si hæc animo perpendat, nõ eum pigebit breui vitæ huius gaudio, quod aureo nummo comparatum est, carere in præsentia, vt mille in posterum, id est, perpetuæ fœlicitatis fructus adipiscatur. Quinimo ea quæ suffert, tantùm abest vt grauia existimet, vt etiam eorum comparatione ad quæ se videt ex sua professione obnoxiũ, & eorum quæ sancti olim pertulerunt, minima aut nulla reputet. Vnde à se omnem tepiditatem torporemque excutiens semper sese ad maiora perfectioraque vitæ spiritalis studia acriùs excitabit, timésque ne fortè non dignos pœnitentiæ fructus in conspectu Dei faciat, dolebit vtique seque coram Deo reum arbitrabitur, quod tam frigido corde ea quæ ordinis & professionis suæ sunt, exequatur, & à Deo sibi exhibiti amoris vicem illi pro captu suo & viribus non rependat, mente scilicet reputans quanta illius erga nos charitatis dignatio fuerit, qui pro nobis proprio filio non pepercit, vt amorem ad se nostrum à rebus terrenis & caducis abstraheret, & pro amoris vicissitudine æternæ nobis vitæ præmia condonaret. Ad quæ nos perducat, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

Sermo eiusdem Dionysij in vigilia siue in die natiuitatis Christi.

IMminente iam die illo quo Christus Deus ac Dominus noster pro nobis in carne apparuit, fratres dilectissimi, volui vos ac me vna vobiscũ his verbis ad communem omnibus exhibitam lætitiam inuitare, vt tam solemnem huius diei celebritatem debito honore cum gaudio veneremur. Cum gaudio inquam, sed eo de quo dicit Apostolus: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete, modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Nam carnale huius mundi gaudium eius est naturæ, vt mille angoribus animam miseram quæ illo nititur impleat, & tum maximè cum firmior esse videtur, cum deficiẽte & labente mundo in præceps ruit. Mundum hunc igitur & falsa eius blandientia nobis gaudia respuentes, audiamus quid hac sacratissima nocte qua vera lux in tenebris sæculi orta est, angelus beatis illis pastoribus nuntiauit. *Nolite inquit timere*, quasi diceret, timeant mundi huius amatores, timeant qui peccatorum sordibus obsiti Dei in se imaginẽ contaminãdo deprimunt, & suæ nobilitatis

obliti carnis voluptatibus seruiunt. Vos autẽ nolite timere, ecce annũtio vobis gaudium non qualecunque, sed magnum gaudium, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus Dominus, ille desideratus cunctis gentibus, ille tot figuris in lege veteri designatus, tot prophetarum oraculis prænuntiatus, ille inquam, cuius diem videre Abrahã desiderauit, & vidit & gauisus est, natus est vobis hodie saluator, in ciuitate Dauid & hoc vobis signum. Inuenietis infantem pannis inuolutum in præsepio. Ecce quale signũ, cui à multis hodie contradicitur, qui (vt diuus Bernardus ait) cum in natiuitate gaudeant, de natiuitate non gaudent, sed vanitate potiùs, cum eos videas tanta cura ac studio non mentium, sed vestium nitorem procurare. Non est, hoc signũ, quo Christus exinanitus inuenitur, sed hoc (inquit) vobis signũ, inuenietis infantem pannis inuolutum reclinatum in præsepio. Ecce quale indicium pauperibus spiritu & mansuetis angelus edidit, vt pauperem Christum inueniant. Pannis vilibus inuolutum & in præsepio reclinatum inuenitis. Siccine igitur Christus Dominus, is cuius potentia creatus est mũdus, is cuius sapientia gubernatur, is, inquam, qui in mundũ venit, & visibilis mũdo apparuit, vt à peccatis saluet populum suum, qui cœli & terræ Dominus est, nõ habet in diuersorio locum? Volucres cœli nidos habent, & vulpes foueas, Christus mundi fabricator & Dominus non habet, in diuersorio locum vbi caput suũ reclinet, sed in stabulo vbi bruta recipi animalia solent, iacet reclinatus. Magnum exemplum continentię, fratres, magnũ beatę paupertatis indicium. Nimirum ipsa est, quæ cultores suos beatos efficit, quibus promittitur regnũ cœlorum. Quis erubescat pro Christo & cum Christo pauper fieri, qui se de illorum numero futurum speret, quos ipse saluos faciet à peccatis eorũ? Ergo sanctæ paupertatis amatores pio mentis intuitu diuinum hoc contemplantes mysterium, videant quàm admirabilia fecit Dominus hodie. *Cantate* (inquit psalmista) *Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit.* Mirabilia facta sunt quando dixit Deus, & facta sunt omnia, mirabilia sunt, quæ quotidie fiunt, quando videmus diuina ordinante sapientia terram, quasi basibus nixam stabilem permanere, mari & aquis legẽ impositam ne transeat fines suos, numeris elemẽtorum qualitates contrarias ita esse connexas, vt iugi concordia mirabilique consensu Dei statuta conseruent, cœlorum præterea reuolutione perseuerare dies, & Dei imperio seruientibus creaturis vniuersis tempora temporibus, & generationes generationibus ab initio mundi succedere. Magna quidem sunt hæc, & quæ non solùm nos in admirationẽ, sed etiam (quando in vsus nostros sunt instituta) in amorem & cultum conditoris possint & debeant prouocare. Sed quis nõ magis magisque admiretur, quis nõ totus quasi à se deficiens in Christum amore liquefactus transformetur, si creatorem omnium creaturæ suæ naturã induisse cõsideret: si tam potentem tam infirmum & pauperẽ propter se factum contẽpletur: quasi parum illi visum sit, fecisse omnia propter hominẽ, nisi & ipse homo fieret propter hominẽ. Vnde si mirabilis est cõtrariarum inter se qualitatum coniunctio, vt calida frigidis & humẽtia siccis in vnam quasi armoniam proportionibus & numeris tẽperata cõcurrant, quãto sunt admirabiliora, quæ hodie fecit Dominus, quando præter naturæ ordinẽ virginitas matri terrenis cœlestia, & humanis diuina iunguntur: Properemus ergo cum sanctis pastoribus, sed eorũ exẽplo purgati & silentio & spe intrinsecus roborati in simplicitate cordis quæramus Iesum, & videbimus mirabilia hodie. Matrem nẽpè virginẽ, creatorẽ creaturã, lucem in tenebris resplendentẽ, in infante diuinũ verbum & sapientiã, in paruulo immensitatẽ, in infirmo

mo summā supremamq́; virtutē atque potentiā. Sed nō lipientibus oculis ista cernūtur, nec carnalis obtut⁹ spiritalia idoneus est contēplari. Aliud enim est quod carnis oculus hic videt, aliud quod mētis acies intuetur. Mundis igitur oculis opus est, quia purissimū impuris oculis cernere nefas est. *Beati* (inquit) *mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Vnde vidētibus Apost. Iesus dicebat: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.* Multi reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Nunquid non Scribæ & Pharisei Christum videbant? Sed oculos habentes cæci erant, & his auribus carebant, de quibus dicitur: *qui habet aures audiēdi, audiat.* Totū hoc negotium intus agitur, in corde & in animo hęc mysteria pertractantur. *Sed in animam maleuolam non introibit sapientia*, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Oportet igitur interiores nostros animæ sensus fide, spe, & charitate purgari, ne simus sicut idola, quæ cum falsos representent deos, nihil sunt, & oculos habentia & aures, non vident neque audiunt. Neque enim quicquam idolo similius esse videtur, quam is qui vultu & corporis habitu hominem refert, & extincto rationis lumine interiorem sensum quo Deus cognoscitur, amisisse videtur. Neque aliquid est, quod ad monstri similitudinem propiùs accedat, quàm ille, qui ita carnis sensibus hæret, vt nil nisi quæ carnis sunt sentiat, in recto corpore mentem curuam & ad ima depressam gerens originísque suæ nobilitatem oblitus sub hominis figura belluā agit. Reparanda igitur est nobis hominis interioris substantia, vt internas has & cœlestes delitias sentire valeamus. Et primùm quidem auditus (vt apposité diuus Bonauentura disserit) visúsque per fidem reparatur. Nam dum fide credimus in Christum verbum Dei patris increatum, qui est splendor, imago & figura substantię eius, recuperamus spiritalē auditū, quo cœlestes sermones seu Christi voces percipimus, & visum etiā, quo reddimur idonei ad lucis ipsius hauriendos splēdores. Porrò dum spe ad inspiratum nobis diuinitus verbum toto mētis desiderio anhelamus, spiritalis in nobis reparatur seu recuperatur olfactus. Dum verò charitate verbum ipsum pro salute nostra incarnatum ita complectimur, vt percipientes internam ab eo delectationē in illius per extaticum amorem, consortiū transeamus transformemurq́;, tunc interiorem recipimus gustus tactúsq; sanitatem. O fœlix anima, quæ interioribus sensibus reformata cum sanctis pastoribus Iesum videt, & cum eisdē Angelorū Deum laudantium voces, & cum sponsa in canticis dilectū audiens, tota in eum per amorē liquescit, quæ in odorē vnguentorū eius currēs laborē in via Dei præ suauitate nō sentit, quæ cū psalmista gustare meretur quā suauis est dominus, quæ & ex animi sentētia potest dicere: *Sub vmbra illius quem desiderauerā sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo*, & cum beato sene Symeone salutare Dei spiritalibus vlnis complectitur. Ipsa est, quæ ex animo & verè potest dicere: quia vidi mirabilia hodie, & quia Deus visitauit plebem suam, sicut loquutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt prophetarum eius. Recordatus enim misericordiæ suæ notū fecit dominus salutare suum, & iam non solum notus in Iudæa Deus, sed viderunt iam omnes fines terræ salutare Dei nostri, & ante conspectū gētium reuelauit iustitiam suam. Ecce ortus est sol iustitię, & radios suos vbique diffundit, vnicuiq; pro modo & captu suo fulgoris sui vires distribuens, nisi fortè tam crassa & superbiæ fastu tumida corda inueniat, quæ obiectis obstaculis penetrari non possint. Vnde & in Euangelio dicit: *Gratias tibi ago Pater, quoniam sic placitum fuit ante te, vt abscondita essent hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelares ea paruulis.* Qui sunt hi sapientes, quibus diuina

Digitized by Google

ſapientia & cœleſtia ſacramenta ſunt abſcondita niſi ij qui de ſua induſtria & carnali prudentia præſumentes dum ſe ſapientes exiſtimant & dici volunt, ſtulti facti ſunt, & euaneſcunt in cogitationibus ſuis? His vtique non eſt datum noſſe myſterium regni Dei, qui oculos habentes non vident, & non audiunt, cum aures eis ſint, ſed manſuetis & humilibus, & (vt ait pſalmiſta) paruulis declaratio ſermonum Dei dat intellectum, os & ſapientiam, cui non poſſunt aduerſarij reſiſtere, qui quantò propius per conuerſationis ſimilitudinem orto huic lumini accedunt, tantò euidentius eius diuinos ſplendores ſuſcipiunt. Nos igitur intentis ſurſum cordibus diuinum hoc adoremus myſterium, & Angelis gloriam concinentibus Deo, & gaudium nobis pacémque nunciantibus iubilemus Deo ſalutari noſtro, atque interiore illi gaudio exultantes totos nos ipſos illi in perpetuum obſequium offeramus, qui paruulus factus pro nobis datus eſt. Adeamus cum fiducia thronum maieſtatis eius, vt miſericordiam inueniamus in tempore opportuno. Thronus maieſtatis eius humanitas eſt, per quam nobis ſimilis & noſtri particeps factus, nos ſuæ diuinitatis conſortes cupit efficere. Erubeſcamus igitur de terrenis eſſe ſoliciti, quibus adoptio cœleſtis repromittitur, erubeſcamus & dedignemur interiores animi noſtri ſenſus exterioribus maculare, & in rebus creatis caducíſque, vbi reperiri non poteſt, requiem fœlicitatémque quærere. Quid enim eſt aliud terrena fœlicitas, quàm falſa dulcedo amaritudine vera reſperſa, verus dolor falſo gaudio tectus, breuis voluptas longo luctu cõparata? Vnde appoſitè à quibuſdam prudentibus viris dictum eſt, nihil eſſe aliud voluptates ſectari, quam ſpinas melle illitas lambere. O miſerandam hominum cæcitatem, ô mentes ad veritatis intelligentiam hebetatas, vident ſe in his nec conquieſcere, nec ſua deſideria his expleri poſſe, & Chriſto in quo bonorum omnium ſumma eſt, & veræ ſempiternæque fœlicitatis theſaurus, contempto, ſuam miſeri egeſtatem & inſatiabilem famem diligunt & ſectantur. Nos verò ſpreto mundo vt digni ſimus puro mentis intuitu tantum hoc & tam ſublime cernere, adorare & amplecti ſacramentum, quæramus totis viribus Ieſum, quæramus, inquam, amando, quæramus imitando. Qui manè (inquit) quæſierint me, inuenient me. Quid eſt mane quærere Ieſum? Iam illuceſcente diuinæ gratiæ aurora, & peccatorum euaneſcentibus tenebris ſuperni luminis ductum ſequi. *Inuenietis* (ait angelus) *infantem*, nam & ipſe ſe piè fideliter & toto corde quærentes præuenire, ſéque illis oſtendere conſueuit: ipſe enim (vt ſapiens ille ait) præoccupat eos, qui ſe concupiſcunt. Concupiſcamus ergo totis viribus & totis cordis noſtri medullis Ieſum, & perſeuerанter quæramus eum, nec pigeat nos inuẽtum ſequi quocumque ierit, etiam ad crucem, quia ſi cum eo patimur, cum ipſo etiam regnabimus. Ecce enim vixdum natus iã crucem tollit, iam nobis anguſtam & arduam viam ſternit, per quam incedentibus nobis iam cœli amplitudo præſumptibilis facta eſt. Si igitur eo modo Ieſum quæſierimus, inueniemus, & videbimus mirabilia hodie, matrem ſcilicet virginem, cœli reginã pauperem lac diuinitus adminiſtratũ paruulo Ieſu qui cuncta animantia paſcit, præbentem. Videbimus & iuſtum Ioſeph ſedulo filio & matri miniſtrantẽ. Neque deeſſe putandi ſunt cœleſtes miniſtri, qui noſtræ ſaluti gratulantes nos quaſi conciues ſuos futuros ad diuinas Deo cõcinendas laudes prouocẽt. Docebũt nos ab infantulo Chriſto diſcere humilitatẽ pietatémq; & cultum veræ obedientiæ, quam Deo exhibere debemus, à virgine ſobrietatẽ & temperantiã, à ſancto & iuſto Ioſeph iuſtitiã imitari. Vt piè, ſobriè, & iuſtè viuentes in hoc ſæculo expectare cum

fiducia

fiducia & desiderio possimus beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei, qui pro nobis humiliatus atque exinanitus paruulus factus est, vt nos pauperes de stercore erectos magnos faceret, & exaltatos collocaret in cœlo cum principibus populi sui. Qui viuit & regnat cum Deo patre & spiritu sancto Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Sermo eiusdem de cœlesti desiderio & amore.

Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Beatus ille qui inter pressuras vitæ huius atque angustias peregrinum sese cognoscit, & incolatus sui molestias sentiens cœlestem patriam sitibundus expectat. Is nimirum mortalitatis suæ pondere fatigatus sæpe gemit, & in cordis sui solitudinem iuxta Oseæ prophetæ vocem, introductus audit dominum ad cor suum loquentem, cuius vocis melliflua suauitate liquefactus effundit in semetipso animam suam cupiens transire in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei. Neque enim est aliquid, quo in hac vita delectari possit præ dulcedine Dei & decore domus eius, ad quam suspirans nouis in dies desideriis æstuat, & cum propheta gemens inenarrabiles gemitus in hac peregrinatione sæpe amatoria canit. *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est*, & item, *quoniam veniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* O desiderium sanctum, ô fœlices lachrymæ, quibus anima sancta hic consolari renuens quasi cœlesti quodam rore pascitur, aut sicut ager cui benedixit Dominus irroratus sanctorum affectuum & bonorum operum suauem odorem, vbique diffundit. Hic est thesaurus ille & margarita Euangelica in agro studij cœlestis & disciplinæ spiritalis inuēta, quam qui inuenit, præ gaudio & desiderio illius omnibus gaudiis mundi huius & desideriis spretis hāc vnam petit à Domino hanc vnam requirit. Hoc manna est abscōditum, & futuræ vitę harra seu specimen, hoc nomē nouum, quod in Apocalypsi vincenti promittitur, & quod nemo nouit, nisi qui accipit. Quid cogitamus fratres, qui ad magisterium Christi venimus, & amplis monasticæ obseruationis titulis gloriamur, si Christum ducem & magistrum nostrum, non sequimur? si voluntatibus nostris obsequentes circa nos ipsos carnis sensibus inhærendo assiduè rotamur: Nonne monachi nomen inane & personale quoddam sanctitatis figmentum in nostram ipsorum perniciem mundo exhibemus? vt exterioribus signis ornamentisque personatas simias referentes cum deprehensi fuerimus risum vt Flacci cornicula pro reuerentia prouocemus. In hoc igitur laboris nostri desudet intentio, in hoc animi nostri destinatio tota intendat, ne monachi nomen frustra nobis vsurpasse videamur. Cogitemus nomen nostrum, vt nostræ professionis memores abnegata propria voluntate Christi vestigiis insistamus. Hæc est enim monachi destinatio hic scopus, vt Christum Dominum imitantes eum moribus castis quoad eis fieri potest, conemur exprimere. *Amen dico vobis* (ait Christus) *quod vos qui sequuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël, & omnis qui reliquerit patrem aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* videte obsecro quanta gratia sequentibus Christum, vt pro modicis & caducis tam magna & tam solida repromittat. *Centuplum* (inquit) *accipiet & vitam æternam possidebit.* Quid hoc centuplum? Ipsa est quam superius dixi, margarita

Digitized by Google

Euangelica, thesaurus & manna absconditum, nomen nouum, datum optimum descendens à patre luminum, à quo (vt Diuus Dionysius inquit) motus initium sumens benigna in nos largitione manat, rursúsque vt summa virtus per quam vnum secum efficimur, vi intentionis præcipuæ nos parat & explicat, atque ad cogentis ad se patris vnitatem ac Deificam simplicitatem conuertit. Hæc cœlestis adoptio est, de qua beatus Ioannes dicit, quia dedit nobis potestatem filios Dei fieri, vt filij Dei nominemur & simus. Quæ igitur terrena hæreditas, quæ sublimitas dignitatis cum hac potest comparari, vt filij Dei & cœlestis regni hæredes nominemur & simus? Quid illi deesse potest qui tanquam nihil habens omnia possidet? cui omnia seruiunt? omnia cooperantur in bonum? An non centuplum & plus etiam quam centuplum habet qui spiritus sancti visitatione & Christo in se per fidem & charitatem inhabitare lætatur: Qui Dei in se inhabitantis præsentiam sentiens: Quam magna (inquit) multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Quam abscondisti (ait) nimirum manna est absconditum, vt iam diximus) quod solis Deum timentibus & carnis consolationem respuentibus reseruatur. Pretiosa enim est (inquit deuotus Bernardus) diuina consolatio, nec omninò tribuitur admittentibus alienam. Sed vide, ait idem, quomodo memoriam abundantiæ suauitatis huius eructet anima sancta, quomodo exprimere gestiens, verba multiplicet. Quam magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas & primitiæ spiritus, delitiæ charitatis, gloria conscientiæ, regnum Dei, quod intra nos est, non vtique esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Gaudium sane, non modo in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. *Omne gaudium (ait beatus Iacobus Apostolus) existimate, cum in varias tentationes incideritis.* Hæc igitur virtus ex alto, qua roborati gaudemus & gloriamur in tribulationibus, hic ignis ille est, quem Christus venit mittere in terram, & quem vult non vtcunque, sed vehementer accendi. Hoc igne beatus Andreas illuminatus, accensúsque, cum à longè paratam sibi crucem videret: *Salue*, aiebat, *ô bona crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te.* Hoc igne Paulus æstuans vehementer dissolui cupiebat, vt esset cum Christo, hoc igne flagrans beatus Laurentius tortores deridendo quasi non sentiebat incendium, hic ignis beato Stephano lapides torrentis dulces reddidit, & vt pro se lapidantibus genua flecteret, effecit. Quid Vincentius, qui hoc ardore succensus carnifices citiùs delassauit, quam ab eis lassaretur: Quid tot & tam innumerabiles martyres alij, quanta & quam atrocia perpessi sunt tormenta, Nimirum hac virtute roborati & spe promissionis animati nullis pœnarum atrocitatibus cedere nouerant, quin etiam teneræ & sexu & ętate virgines inuenta hac pretiosa margarita & gustato hoc manna nullis aut blandimentis allici, aut cruciatibus vinci potuerunt, quinimò quasi ad epulas & delitias inuitatæ ad carcerem & tormenta veniebant. Vnde & beata Agatha huius desiderij igne concepto, quotidie flens Dominum precabatur, & sicut sitiens in ardore solis fontium fluenta desiderat, ita desiderabat ad martyrij coronam pertingere, & diuersa pro Christi nomine suppliciorum genera sustinere. Hinc est quod Tyranno minas intẽdenti secura respondebat: nisi diligenter corpus meum à carnificibus feceris attrectari, non potest anima mea in Paradisum Domini cum palma introire martyrij. Beata etiam Iustina: Quid moraris, (aiebat ad tyrannum) cupio ad illum migrare Dominum, qui me

Digitized by Google

qui me dignatus est sibi ab ipsis incunabulis consecrare. Sed deficiet me tempus, si diuersa sanctorum martyrum supplicia velim percurrere, vt poté quibus recensendis nemo est tam sermonis copia aut facundia diues, cuius non succumbat industria. Sed nunquid non etiam nostri ordinis viri sancti ac mulieres concepti huius ardoris euidentissima indicia præbuerunt: Quibus tametsi gladius persecutoris non affuit, suæ tamen fidei & gustatæ diuinæ dulcedinis testimonium reddiderunt tantò certius, quantò acrioribus pro amore & desiderio cœlestium rerum sese laboribus addixerunt, alij in speluncis & & cauernis terrę degentes, alij se monasteriorũ claustris sub Abbatis imperio mancipantes temporalium rerum egeni, angustiati, afflicti, ieiuniis, vigiliisq́ue ac cæteris monasticæ disciplinæ studiis instantes neglectu ac squallore exterioris hominis interioris cultum speciemq́ue præferebant, & carne spiritui subiugata quantò se à mundi conuersatione & actibus reddiderant alienos, tantò propius Deo arctiúsque adhærebant. Erubescat igitur nostra hæc Deo & Angelis eius odiosa tepiditas, nam hic auribus nostris quotidie sanctorum sanctarumq́ue gesta agonésque recitantur, & quasi ad nos nihil pertineant, aut surdis fabulæ narrentur, conniuemus. Ea verò nobis ideò proponuntur, & eorum imitatione hoc quo gloriamur nomine digni simus. Quis enim se Christianum aut monachum putet meritò nuncupari, si vt illi fecerunt, & verè Christianos decet, Christum nolit imitari: Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare. Sed omnes volunt gaudere cum sanctis, pauci autem sunt, qui molestias & tribulationes mundi velint sustinere cum illis, & placet quidem via ipse saluator, sed per eius angustias ambulare refugiunt sola inanis tituli dignitate gloriantes. Quando enim pro Christo is sanguinem funderet, qui propriæ voluntatis morbo laborans, ad omnia quæ suum statum ac professionem decent, tam languet, vt illi obedientia grauior quam quodlibet pondus appareat: Nam cum propriæ voluntatis pestilens morbus interiorem animi cum reliquis sensibus gustum hebetauerit, non illi sapiunt diuinæ laudes, quas etiam transcurrendo seu quasi transglutiendo ita exequitur, vt aut super ardentes prunas incurrisse, aut amaram aliquam potionem sumere videantur: Non ieiunia, non vigiliæ, non aliqua corporis castigatio, aut si quod est aliud sancti ordinis ac disciplinæ spiritualis exercitium, placet, quippe qui corde mundanis desideriis malè affecto nil nisi ianua & perniciosa, suæq́ue saluti (vt solet ægrotus) contraria meditetur. Vagus & inquietus, ad disciplinæ claustralis obseruationem impatiens relaxationes ac licentias quærit, quibus & interior mentis armonia dissoluitur, & vigor ille masculus quo monasticæ professionis rigor obseruatioq́ue intenditur, eneruatur. Eneruat enim, vt beatus Bernardus ait, animam præsentium consolatio, quam roborat expectatio futurorum. Quid igitur fratres mei, quid hoc monstro horribiliùs: imo verò quid miserius: Quærit requiem, & non inuenit, à qua etiam tantò longius excurrit, quantò magis sua desideria sequens circa seipsum assiduè rotatur. Nonne ergo chimeram qui eiusmodi est, aut laruam repræsentat, qui habitu, tonsura & nomine Deo & hominibus mentiens sub specie pietatis & religionis Christi impendiis mundo seruit: Vos autem, fratres charissimi, vestræ professionis memores, Christi imitatores estote sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Et nunc quidem nemo nostrum ad

hoc adigitur, vt pro Christo sanguinem sicut ipse sponte pro nobis effundere compellatur, sed ut nobis saltem vita eius ad imitandum in desiderio. Simus humiles, & mansueti, & exemplo eius superioribus nostris & sanctæ regulæ nostræ legibus obsequentes. Erramus vehementer, si hic, velimus gaudere cum sæculo, & putamus nos postea regnaturos cum Christo. Fugiamus ergo cuncta, quæ nostro instituto videntur aduersari, custodiamus nos immaculatos ab hoc sæculo, vt sit in nobis vera sanctaque religio. Modicum fermentum totam massam corrumpit, & musca morientes perdunt suauitatem vnguenti. Quid enim prodest nobis mundum reliquisse, propinquorum affectus contempsisse, monasterij nos claustris inclusisse, si laboris nostri corporalis ac spiritualis fructum contingat nostra negligentia ac dissolutione deperire? Ad quid obsecro tot aut importunitate extorta, aut nimia indiscretaque facilitate concessæ licentiæ, quibus monasticæ institutionis antiquum decus ac dignitas in dies magis ac magis labefactatur, enervatur, dissoluitur? Quantum, ait beatus Bernardus, internæ consolationis dulcedinem & gratiam diuinæ visitationis præpedit otiosorum sermonum & inanium rumorum vapor ad modicum parens? Quid si cuncta cupiamus videmur silentij disciplina, cogitet iuxta Esaiæ sententiam, robur in silentio potius esse quam otio. *In silentio* (inquit) *& spe erit fortitudo vestra.* In silentio (ait) & spe, quia vt dicit Hieremias, *bonum est præstolari in silentio salutare Dei nostri.* Vnde & solitudinis olim sectator atque laudator beatus Eucherius iucunda sitientibus Deum & amœna quærentibus Christum dicit illa secreta, in quibus silentibus cunctis, pia mens silentio in Deum excitata ineffabilibus vegetatur excessibus. Sanctos etiam patres nostri ordinis institutores legimus segregatis idcircò diuersis fratribus habitaculis, ne eorum silentium & quietem mentis occursus vilus, aut sermo aliquis otiosus obturbaret. Est igitur cella monacho refugium tutum, præsidium firmum, pacis & quietis domicilium, & vt in Dei rebus proficiat, religiosæ mentis incitamentum. *Sedebit* (inquit Hieremias) *solitarius, & tacebit, quia eleuabit se supra se.* Quantam animæ Deum sitienti, & quæ Christi leges hauriat opportunitatem spiritualiter promouendi silentium præbet & solitudo? O felix excessus, quo pia mens supra se eleuata vnus cum Deo spiritus efficitur. Ibi iuxta Oseę prius adductam sponsam Deum ad se loquentem audit, & diuini fauoris venam suscipiens illi desponsatur in fide, ibi lactatur, ibi manna illud quod solum nouit, qui accipit, prægustat, quo gustato desipit omnis caro. Ergo & nos affectu & virtute studeamus præstare, quod nomine & tonsura prætitimus. Monachus solitarium sonat, solitudinem igitur & secretum cellulæ nostræ silentium sectemur, ibi seipsum vnusquisque discutiat, videat quã non promoueat, quid agat, quæ eius sunt desideria occupent, meminerítque Christi magisterio se esse indignum, si in schola eius non proficit, in qua nil est aliud non proficere, quàm deficere. Neque enim in scala quam Iacob Patriarcha [illegible] contemplatus est, stantes aliquos, sed ascendentes vidit, aut descendentes. Denique Christus dux & magister noster vt in gloriam suam intraret, exultauit vt gigas ad percurrendam viam, & per violentiam crucis aditum sibi & sequacibus suis aperuit. Et nos quoq; si velimus ad eum pertingere, dilatato corde curramus post ipsum in odorem vnguentorum eius. Neque in hac via est nobis segniter ambulandum, violentia opus est, quia in ea quantò ardentius, tantò etiam leuius & facilius curritur, in qua velle quiescere, nihil

est

Digitized by Google

est aliud, quàm lassari. Currendo enim vegetiores fortioresque efficiemur, ita vt quæ retro sunt obliti ad anteriora semper altioraque aspiremus, cõtendamusque. Quamobrẽ si quid cordis nostri angulos perscrutantes deprehẽderimus, quid nos ab itineris siue cursus nondum finiti intẽtionem reuocet, aut remoretur, id abominantes execrãtesque à nobis procul abigamus. Proponamus nobis sanctorum sanctarumque exẽpla, & diuinas scripturas assiduè meditãtes his quasi foculis fomentisque excitetur in nobis ignis ille, quem Dominus Iesus venit mittere in terram, & quem vult vehementer accendi. Ipse est ignis purgans, illuminans & accedens omnem animam inhærentem sibi, ignis, inquam non comburens sed luces. O fœlix anima, quæ hoc igne purgata, illuminata, & inflammata sui obliuiscitur, & nil nisi vnũ quærens vnum petit, vnum concupiscit, & ad supernam illam monadem suspensa intendit, & ardentibus desideriis æstuans non cessat clamare ad Dominum. *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desidero peruenire ad te Deus*, & item, *hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est*, & iterum, *fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? & defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum, mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam, bonus est enim Dominus sperantibus in eum animæ quærenti illum.* Qui in Trinitate perfecta viuit & regnat in sęcula sæculorum. Amen.

Sermo eiusdem habitus Arelate ad clerum, anno. 1543.

DIcturus de dignitate officioque sacerdotali, patres præstantissimi, doleo nullam in me esse vim, nullam facultatem, qua tantæ rei excellentiã dignè & pro meritis valeam explicare. Quis enim ego sum, aut quæ in me doctrina, quæ peritia, aut rerum vsus, vt materiam tam grandem debili meo ingenio sustinere, aut imperito meo sermone complecti queam? Superat quidem certè debiles meas vires moles susceptæ prouinciæ, quam etiam si quis ex antiquis illis & præcipuis oratoriæ artis autoribus vellet attingere, non solum facundia non illustraret, verumetiam fatigatus oppressusque materiæ pondere ac difficultate succumberet. Vnde rem ipsam mecum considerans cum meæ paupertatis mihi ipse sim conscius vereor ne temeritatis mihi nota inuratur, qui tam graue onus debilibus meis humeris sustinendum putauerim. Quid igitur faciam: eloquar, an sileam: homini namque indiserto ac penè infanti de re aliqua præsertim ardua loqui difficilè, cõtra verò ei qui fidem dederit, si fidem frangat & promissa non præstet, turpe est. Sed quando alterius è duobus alea mihi subeunda est, malui à vobis indoctus imperitúsque quàm vanus aut perfidus iudicari. Quamquam me animat, & dat loquẽdi ausum ille qui dicit: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* Neque enim putandum est, eius nobis auxilium defuturum, vt quod industria nostra minus potest, gratia eius non suppleat, vbi de rebus quæ ad illius pertinent cultum sermo à nobis instituitur, sed & vestra etiam humanitas me inuitat, & ad dicendum ipsa etiam mihi fiduciam subministrat. Vnde si quid à me inconcinnè aut imperitè dictum erit, vt ab indoctis imperitisque dici solet pleraque omnia, eò facilius me à vobis veniam impetraturum confido, quod ad hanc prouinciam subeundam non tam mea ipsius sponte quàm aliorum persuasione atque impulsu adactus sum. Magna igitur & non mediocri veneratione digna est sacerdotalis functio: vtpotè cuius summam esse dignitatem inde cognoscimus, quod communicato cum angelis vocabulo & munere di-

Digitized by Google

ninæ ad populos voluntatis sacerdos destinatur interpres & nuntius. Labia siquidem sacerdotis custodiunt scientiam,& legem requirũt ex ore eius,quia angelus Domini exercituum est. Neque enim sibi quisquam hũc assumit honorem,sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.Nam etsi potestas nulla est nisi à Deo, attamen tantò magis hæc institutio Dei esse videtur, quantò animarum cura quàm reipublicę administratio dignior est gradus ipse ad Christum muneris functione simul & nominibus propius accedit.Cum enim lucem se mundi Christus appellasset, quam qui sequeretur, non ambularet in tenebris,hoc etiam nomen cum Ecclesię sacerdotibus cõmunicare voluit,cũ dicit:*vos estis lux mundi, non potest abscondi ciuitas super montem posita,neque accedunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super cadelabrum, vt qui ingrediuntur lumen videant*, & quemadmodum in fabrica corporis humani sublimiorem oculi locũ obtinent,ita in Ecclesię corpore mystico sacerdotes,& quemadmodum oculorum lumine præuio atque ducatu corpus mouetur atque dirigitur,sic etiam sacerdotum exemplo atque doctrina illuminati cæteri per viam quæ Christus est, tuti gradiuntur. Vnde mundi sanctique esse iubentur:*mundamini*(inquit)*qui fertis vasa Domini*, & item,*sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Sancti estote* (inquit) & rationem quare eos sanctos esse oporteat, subdidit:*quoniam ego sanctus sum*.Nimirum sui imitatores vult esse sacerdotes, quod de seipso Paulus Apostolus confirmat,quia iustum valdè est, vt qui sacris functionibus cæteris altiùs sublimantur, à terrenis actibus alieni Christi gerere vices non tam gradus eminentia quàm vitæ integritate & sanctimonia protestentur.Nam eos Dei vicarios esse quis nesciat? Christus etenim secũdum ordinũ Melchisedec sacerdos summus ac verus semetipsum pro peccatis nostris obtulit hostiam immaculatam Deo,vt pro nobis intercedens inter Deum patrem & homines mediator adsisteret, qui corpus ipsum suum quod pro nobis traditurus erat in mortem, & sanguinem qui pro nostra redemptione & ablutione scelerum fundendus erat,sub specie panis & vini inuisibili ineffabilique suæ diuinitatis potentia consecratum discipulis suis tradidit, eisque ac successoribus eorum sacerdotibus potestate consecrandi tradita ita disposuit,ita ordinauit, vt sumentes ipsi aliis sumendum administrarent, idque in sui memoriam facientes illum amoris excessum & admirandam ineffabilemque erga nos pietatis dignationem recolerent reconciliandæ inter Deum & homines pacis Christi exemplo mediatores effecti. Ostiarius etiam regni cœlestis, imò verò (vt magis ad veritatem appositè loquar) ostium Christus est,& clauis Dauid,*qui aperit,& nemo claudit,claudit, & nemo aperit*.Per illum enim cœli nobis aditus patefactus est,& per illum accessum habemus ad patrem,ad quem sine illo nemo venire potest.Quæ quidem potestas cum tanta sit eius tamen noluit Ecclesiæ suæ rectores esse exortes,quibus ligandi atque soluendi facultate concessa,concessit etiam vt cœlum verbo clauderent, & cœli seras verbo reserarent. Medicum insuper sese nobis exhibuit pius Iesus,de quo virtus exiens sanauit omnes oppressos à diabolo, & variis morborum languoribus malè affectos restituta sanitate incolumes reddidit. Sed in id maximè pius ac solers medicus noster intendebat, vt animarum langoribus mederetur,ipse enim Samaritanus ille est, qui hominis, id est humani generis ab Hierusalem in Ierico descendentis plagas miseratus infuso vino & oleo alligauit,& stabulario id est vnicuique vestrum curam illius mandauit, sanandisque animi morbis Ecclesiæ sacramenta pro remedio tradidit. Quid autem ipsum nunc ex Euangelio dicentem audiuimus?

Ego

Digitized by Google

Ego (inquit) *sum pastor bonus*. Bonus vtique pastor Iesus est, qui relictis nonaginta nouem ouibus, in deserto illam quæ aberrauerat, requisiuit, inuentámque propriis humeris reportauit ad gregem. Pro qua etiam mori dignatus charitatis formam quam commendatis sibi ouibus Ecclesiæ pastores exhibere debeant, ostendit. *Ego* (inquit) *sum pastor bonus, bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis*. Ecce qualem pastoribus imprimit formam. Bonus pastor ille est, non mercenarius, qui commodorum suorum oblitus ita ouium curæ incumbit, vt pro illis sit paratus occumbere. Proinde sese vnusquisque vestrum interroget, & perpendat si pro commissis sibi gregibus promptus sit & paratus animam ponere, vt sit pastoris nomen atque officium sibi non immeritò valeat vendicare. Alioquin frustra & in magnam animæ suæ perniciem pastoris sibi inane nomen assumpserit, qui solis lucris inhians, aut sine cura & onere honoribus gaudens peruersis moribus tantæ dignitatis dedecorat auctoritatem & nominis. O dignitatis excellentiam, ô gradus sublimitatem, ô functionis præstantiam ipsam Angelorum etiam naturam transcendentem. Cum enim aliquando Angelorum concessum est, vt Christi corpus sacro ore conficiat: Cui aliquando Angelorum dictum est: *Quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueritis super terram, erit solutum & in cœlis*. Cui Angelorum aliquando dictum est: *Pasce oues meas*. O gradus igitur & dignitatis eminentiam, vt sacerdos sacras Christi Domini vices gerens diuinis functionibus & titulis honoretur. Tanto maiore igitur probro confusionéque digni sunt hi qui honorem quo sublimati sunt non intelligentes gloriam suam in ignominiam conuerterunt, & comparati iumentis insipientibus, similésque illis effecti gradus sui auctoritatem deprimunt, & honestatem nominis labefactant. Hi sunt qui pro lumine fumum populis tenebrásque offundunt, & qui iter in cœlum deberent populis aperire, illis vias sæculi latas quibus itur ad mortem turpiter viuendo commonstrant, qui pro doctrinæ sanctæ medicamento venena malæ conuersationis & persuasionis propinant. Qui denique in ouile Domini non per ostium, qui Christus est, sed aliunde subeuntes ad hoc veniunt vt furentur & mactent & perdant. Heu pietas, heu prisca fides, hic iam quæritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur. Sed quotus quisque est, qui piè, qui fideliter munus obeat suum: Quotus quisque est, qui non sua magis quam Christi, aut ouium commoda inquirant. Hic languidæ oues quas Christus sanguinis sui pretio æstimauit, spiritali impetigine, & scabie fœda, & mille aliis vitiorum morbis afflictæ in luxuriæ aliorúmque scelerum deuexa inductæ passimque corruentes membra humo attollere nequeunt. Nemo enim cœlestis suæ originis memor cœlestia æternáque meditatur, omnes terræ latóque affixi caduca solum & vana inquirunt. Siccine igitur Christi sanguis, siccine pro gregibus à bono pastore passio tolerata contemnitur: Siccine, inquam refrigescente in dies in Christianorum & maximè sacerdotum cordibus charitate iniquitas sumptis viribus augetur & crescit: Et miramur scilicet, si Ecclesia Christi falsis dogmatibus impugnatur, si fluuiorum illuuionibus arua satáque obruuntur, si pestilentiæ morbis humanum genus affligitur, si denique bellorum tumultibus, aliisque atque aliis cladibus orbis concutitur, quando deficiente fide & frigefacta charitate malitia vbique & ne-

Digitized by Google

quitia dominatur? O facinora, ô scelera inaudita, ô satis nunquam Ecclesiæ Dei deploranda calamitas! Quo enim gemitu, quo dolore, quibus lamentis aut lachrymis quis deplorare dignè queat detrimenta, quæ à falsis quotidiè sacerdotibus Ecclesiæ inferuntur? Nam vt singula quæ de hac re in hanc sententiam dici poterant, omittam, quale est hoc, vt à Vicariis Christus in suis seruis, in suis pauperibus nuditatem, inediam, & suarum ipsius rerum penuriam perpeti cogatur? Itáne comparatum erat antiquis vt Ecclesiæ bona quæ seruorum Dei & pauperum vsibus deputanda erant, in venaticos canes & accipitres, in commessationes, & crapulam (vt interea scorta prætermittam) impiè expenderentur, consumerentur, dissiparentur? Itáne demum aliqui natalium splendore referre, aut nobilitatis titulum sustinere ac tueri non possunt, nisi de Christi & pauperum patrimonio tam ornati tam expoliti, tam nitenti cute & bellè depexi incedant, vt procos & Penelopes sponsos eos potiùs quam clericos iudices? Quod si epulo ille diues (vt sacra Euangelij refert historia) æternæ apud inferos maledictionis pœna mulctatur, quia res suas tenaciùs seruans pauperis Lazari misertus non est, quam illi benedictionem à Christo in illo magno iudicij die expectare ac sperare audent, qui pauperes Christi debito sibi ex Ecclesiæ prouentibus subsidio crudeliter priuantur: Hi sunt qui in Christi patrimonium per fas nefásque obrepentes lucris inhiant, mercedes sectantur, qui de bonis Domini opulenti in Sion quotidie crapulantur, qui in lectis mollibus & stratis segmentatis lasciuiunt, qui in terram suauiter viuentium conuersantes, non est quod expectent videre bona Domini in regione viuorum. Sed quia est hæc mentis tam ingens cæcitas, tam effrænata insania: Olim patres nostri doctrina, virtutibus & sanctitate illustres quando post detritam in spiritualibus studiis ac cœlestibus disciplinis ætatem disponente Deo ad vnius Ecclesiæ regimen eligebantur, sese indignos reclamantes, & quibus tanta cura iniungeretur, minus idoneos, eam attingere recusabant, & latere aut fugere cupientes inuiti rapiebantur, vt ne videlicet lucerna diutius lateret sub modio, sed super Ecclesiæ candelabrum posita aliis præluceret. Nunc hac temporis iniquitate à perditis moribus eò progreditur hominum de se plus æquo præsumentium insana temeritas, vt plerosque videas, & inter eos non paucos, quibus cum ea potissimùm desint quæ ad eiusmodi prouinciam obeundam necessaria sunt, hi tamen vno quamuis opimo & pingui sacerdotio non sunt contenti, sed aliis alia superaddentes scalam sibi ipsi præstruere videntur, qua altiùs euecti decidentes tandem corruentésque grauiùs collidantur, aut certè cathenam texere, qua demum in tartara detracti potentes tormenta potenter patiantur. Quid quod etiam ludentibus pueris & pene adhuc vagientibus in cunis sacerdotia deferuntur: vidi ego quendam, cui cùm fuisset nunciatum vxorem partu masculum edidisse & alterum iam ex ea suscepisset, huic (inquit) procuranda sunt sacerdotia. Itaque prior illi cura fuit, vixdum nato, nec adhuc baptizato infantulo sacerdotia quam baptismum prouidendi. Ergo ne in tantum mercedis & lucri amor inualuit, in tantúmque Christi sanguis vilescit, vt eò æstimatæ ac comparatæ animæ iis commendentur, qui necdum seipsos quodammodo sentiunt, aut quibus casillum cerasis aut ficis plenum commendare non audeas. Miramur igitur si cæcitas mentis inter tam densas tenebras, si iniquitas impietásque

pietásque extincta charitate ac fide mortua in dies magis magisque recrudescunt. Sed quia est hæc coniuratio, vt ab iis potissimum Christus suis ipsius sumptibus impugnetur, qui spiritales oues pascendo, rem Christianam doctrina, moribus, & exemplis, imò etiam si necesse sit, sanguine proprio tueri augeréque deberent: Hæc est enim vobis hodie à Christo pastore bono boni pastoris forma proposita. *Ego* (inquit) *sum pastor bonus, bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis,* Hoc à vobis amoris indicium pius Iesus exigit, vt si eum toto corde, totis viribus, tota mente diligitis, oues eius pia cura & sollicitudine pascatis, & pro earum salute, si necessitas vos ad id aliquando adegerit, vitam exponere non cunctemini. Nolite eorum participes fieri, qui sub pastoris falso nomine ouilia furantur, oues mactant & perdunt, scientes quia durum iudicium in eos qui sic præsunt fiet, & potentes, vt antea diximus, potenter tormenta patientur. Videte, obsecro, vocationem vestram, & diligenter animaduertite, & si quidem à Deo tanquam Aaron vocati estis, per bona opera certam ostendere vocationem vestram contendite. Proferte igitur subditis vobis sacræ doctrinæ & cœlestis atque Angelicæ conuersationis lumen, vt spiritualibus disciplinis instructi illuminatique, & vestro exemplo prouocati per viam angustam quæ in cœlum ducit, gradiantur. Aperite subiectis portas iustitiæ, vt in eas ingressi confiteantur Domino. Adhibete languétibus medicinam, pascite greges, pascite, inquam, eos mente, ore & opere, ne deficiant in via. Mente quidem, vt pio affectu Deum assiduè pro ipsis cõprecemini, ore, vt sponte sequentes & in Dei rebus strenui alacrésque vestra exhortatione magis magisque promoueant, pigriores verò aut renitentes, & qui in nocte peccati dormiunt, salubri increpationum vestrarum fremitu excitentur. Et quia plus ad excitandum efficaciæ habent exempla quam verba & doctor qui fecerit, & docuerit, inter magnos reputabitur in regno cœlorum, ita illos virtutibus vestris & bonis exemplis pascite, vt doctrinæ & hortationibus vestris vita consentiens bonum vobis apud Deum gradum acquirat. Et cum horrenda illa magni iudicij dies aduenerit, ad dexteram cum ouibus collocati piam illam inuitantis vos Domini vocem audire vnusquisque vestrum mereatur: *Euge serue bone, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudinm domini tui.* Et item, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod paratum est vobis à patre meo.* Ad quod gaudium & regnum nos perducat Iesus Christus pastor bonus, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

Eiusdem sermo in funere nobilis Guillielmæ Luperiæ Tarasconensis.

VNde tanta hæc frequentia: vnde tantus non ciuium modo, verumetiam exterorum concursus: Nimirum agnoscitis, vt video, dilectissimi, præstantissimique viri dies hos publicis omnium lachrymis & mœroribus consecratos, agnoscitis, inquam, hos dies Guillelmæ Luperiæ funeri destinatos, & quam in hac vita degentem summo honore & amore prosequuti estis, defunctam quoque debitis officiis & ingenti pietatis studio prosequendam duxistis, dum videlicet vnusquisque vestrum illi parentare & iusta persoluere pia sedulitate contendit. Ecce enim tot funalia rutilantibus incensa flammis nobilium, in nobilem fœminam animos indicarunt, & qui mediocri atque infima conditione sunt, etiam ipsi quam intensum

in eam affectum haberent,quibus valuerunt indiciis declararunt. Quod cum à vobis factum sit,nonne sententiam illam quam de ipsa nono aut decimo (ni fallor) abhinc die protuli, confirmare voluistis: dixeram enim illam idcirco omni laude fore dignissimam,quæ tametsi nobilissimis vtrinque natalibus orta erat,attamen non iis tantum quantum suis ipsius virtutibus nobilitata videretur. Vnde alij fortè repetant, & genus illius ab incunabulis recensentes eam idcircò laudibus tollant,quod ex superiorum nobilissima familia patrem habuerit:Est enim ea sicut nostis, ciuitatis huius aut prima, aut inter primas facilè numeranda,vtpote quæ tot illustres atque insignes viros protulerit,qui & à vestra republica & ab ipsis etiam regibus publicis muneribus honestati magnum, alij doctrinæ, alij rei militaris,alij aliarum virtutum specimen præbuerunt. Proferant etiam maternum genus ex clarissima Sedonesium familia traxisse originem, quæ cum sit inter ciues Auenionenses non infima, tantò illam clariorem exhibere contendat, quantò plures auorum, proauorúmque titulos numerare possunt.Alij naturæ,alij etiam fortunæ dona dotésque in ea collaudent,quæ quoniam ad solius corporis vsum,cultúmque magis quàm animi pertinere videntur, nec quisquam iis melior aut iustior effici potest, aliò meus sermo, aliò mentis meæ destinatur intentio. Neque enim illam tam prædicandam existimo, quia diuitias multas & opes in vita sua possederit,quàm quòd eas pro Christi amore contempsit,& pauperibus erogauit. Neque tam nobilem inde puto,quòd parentes nobiles & rebus gestis claros habuerit, quàm quòd Christo seruiens patris omnium maluit paternitate censeri.Frigida enim atque obscura eorum laus est, qui cùm sint ipsi moribus improbis abiectissimi obscurissimíque, sola maiorum suorum gloria, & rebus ab iis bene gestis sese attollere atque illustrare conantur.Vnde extitit M.Ciceronis in Crispum Salustium acuta responsio, qui cum sese de nobilitatis antiquitate iactaret, & Ciceroni nouitatem obiiceret, ego inquit maioribus meis mea virtute præluxi, vt si priùs noti non fuerint, à me incipiant initium memoriæ suæ, tu tuis vita quam turpiter egisti, magnas, offudisti tenebras, vt si fuerint egregij ciues, certè venerunt in obliuionem.

Cui non longè dissimilis illa fuit; quam Alexandro Macedonum Regi Diogenes Cynicus obiecit. Nam cum se ab illo contemptui haberi cerneret, vt sibi ab eo tanquam regi debitum, vt ipse putabat, honorem extorqueret: nescis (inquit) me Alexandrum Regem esse: Regem, inquit, ille ego te existimem: Imo verò tantùm abest te à me regem putari, vt etiam seruorum meorum te vilissimum mancipium ducam. Iam enim tot annis ebrietatem, libidinem, superbiam, & cætera id genus vitiorum portenta rationis imperio mihi seruire coegi, quibus tu quotidie addictus miserrimo seruitutis genere seruire compelleris. Hinc est quod sapientem viro forti & eum qui dominatur animo suo expugnatori vrbium diuina scriptura præferendum dicit. Vnde quis neget Guillermam nostram veriùs regnasse dum viueret, quàm Alexandrum ipsum aut Caium Cæsarem tot vitiorum cupiditatibus quasi Tyrannis crudelissimis seruiẽtes? Aut quam Semiramidem illam Babyloniæ reginam rebus quidem bellicis illustrem, sed omni libidinum genere turpiter æstuantem? Quis, inquam neget digniorem fuisse reginæ vocabulo,quàm Cleopatram,quæ sceptri regnique gloriam ac decus vitę turpitudine maculauit,fœdauit,conspurcauit? Vnde & nunc in cœlis illam gloriosiùs regnare credendum est, quandoquidem in hac

Digitized by Google

in hac vita dum esset, ieiuniis & sobrietate vallata, ventris ingluuiem intemperantiamq; frenauit, pudicitia & castitate libidinis ardorē extinxit, frugalitate luxum, grauitate petulantiam, prudentia temeritatem coërcuit, modestia & animi summissione superbiam fastumque deiecit, prostrauit, suppeditauit, & singulis vitiis singulas virtutes obiiciens de regno sui pectoris quasi barbaris hospitibus perturbatis habitatores in ipsum pacificos pios videlicet cogitatus & cœlestium rerum sancta desideria, imò bonorum istorum omnium caput autorémque Christum introduxit. Est enim anima iusti diuinæ sapientiæ sedes, & vt alio loco scriptura commemorat, super humilem & quietum & trementem verba Dei spiritus sanctus requiescere consueuit. Quis igitur inficias ibit cum Guillierma nostra commodiùs quàm cum potentissimis quondam illis regibus actum esse, qui olim potentes in sæculo, nunc in inferno potenter tormenta patiuntur, cum Guillierma nostra de sæculi huius educta laborioso certamine sempiterna requie perfruatur? Illi quondam voluptatibus ventris addicti dapibus exculentioribus & ebrietate distenti, nunc suprema media laborantes frigidæ aquæ guttulam cum epulone illo diuite in linguam suam instillari frustra desiderant. Guillielma dum hic esset esuriens sitiensque iustitiam ieiuniis & sobrietate promeruit, vt in cœlo nunc cœlestis ambrosiæ dulcedine apparente sibi Dei gloria satietur. Illi quondam fœtidi corporis voluptatibus obsequentes libidinis ardoribus æstuarunt, quos nunc horrendum illud tremēdumque gehennæ torret ac sine vllo fine torrebit incendium. Guillierma ob castitatis meritum beatissimis illis sanctarum & viduarum choris admista fructum ex Euangelio sexagesimum post lachrymas nunc cum gaudio metit. Illi superbiæ fastu inflati elatique olim nunc sempiterna confusione in tartara deiecti dentium fremitu ac stridore tormenta quæ miseri tolerant, protestantur. Guillielma humilitate in cœlestem gloriam prouecta sanctus sanctus cum beatissimis angelorum agminibus lætabunda decantat. Illi denique tot in inferno tortoribus cruciantur, quot in hac vita dum essent, criminibus seruierunt. Guillielma tot coronis triumphisque decorata nunc fulget, quot virtutibus armata, vitia subiugauit. O igitur verè nobilem fœminam, ô fœminam verè illustrem. Quis non ambiat Guilliermæ vestigiis insistendo ad beatam illam & cœlestem patriam peruenire potiùs, quàm cum potentissimis illis pro momentaneis huius vitæ gaudiis & voluptatibus æternos dolores & nullum habitura finem supplicia commereri? Illi in exitu suo de hac vita tristem excepere sententiam, ite maledicti, ite reprobi, ite inquam damnati in ignem æternum, qui diabolo & ministris eius quales vos fuistis, præparatus est. Illa è contra, clementissimam illam Domini sui se inuitantis vocem audire promeruit: *Veni de Lybano dilecta mea, veni coronaberis.* Et item: *euge famula bona, euge fidelis ancilla, euge inquam benedicta patris mei, intra in gaudium Domini tui regnum adeptura quod præparatum est tibi ab initio sæculi.* Cui igitur lachrymas debemus? Gullielme ne, quæ in cœlis nunc victoriosa triumphat, an nobis potiùs, quos non modo aduersa, verumetiam prospera mundi impugnant? Non est igitur, non est vnde illam diutiùs lugeamus, quæ benedictionem æternam hæreditate consequuta gratulationem magis quàm luctum aut lachrymas exigit. Nam etsi gemitum ipse humanus suggerit affectus, flere tamen nos fides vetat eam quæ de huius corporis laborioso ergastulo ad requiem, & de tenebris ad perennem lucem meruit transferri. Quod quidem ipsum etiam vna ex discipulis & spiritalibus meis alumnis pro sua in eam charitate cum

ego viatorem ad lachrymas meo carmine inuitassem, in contrarium nititur persuadere. Sunt autem hæc, quæ vobis nisi molestum est recitabo.

Condita Guillelmæ recubant hic ossa, viator
Siste gradum, & gemitus funde benignè pios.
Hanc luxere senes, pueri, innuptæq; puellæ,
Huic fletus mœstos sexus vterque dedit.
Nobilis & quisquis minima est de plebe doloris
Non dubitanda grauis signa dedere sui.
Præcipuè tamen orbatus nunc tristis alumnam
Hanc sibi subtractam pauper inopsq; gemunt.
Nam licèt haud dubitent animum petiisse polorum
Regna, tamen tali triste carere putant.

Reuerendo Patri Antonio à Portu sacræ Theologiæ professori Dionysius Faucherius monachus Lerinensis. S. P. D.

QVam vellem, humanissime Pater, scripta mea esse idonea, quæ à viris doctis qualis tu es, desiderati meritò viderentur. Tibi quidem homini maximè meritò meique amantissimo negare nihil possum, sed præter obligationem qua tibi obstrictus sum, accederet etiam ad tibi obsequendum animus propensior atque alacrior, si non vererer ne doctas aures tuas & tui similium sermo incultus offenderet. Verum quia ita vis, licet mihi apud te ineptire potiùs, quam tuis optatis resistere. Breuem autem quam petis orationem esse oportuit, tum quia tempus breue erat, tum etiam ne adstantium aures intempestiua sermonis prolixitas oneraret, vt interea fleam ætatis meæ iam labentis incommodum, quo fit, vt ad multa memoriæ mandanda & recitanda sim segnior. Vnde & locos in hoc dicendi genere communes breuiter strictimque attigi potiùs quàm tractaui. Tu verò pro tua in me singulari humanitate hoc qualecumque studium meum gratanter accipies, cui ego animum applicui magis vt tibi tuisque obsequerer, meumque in defunctum & in vos amorem ostenderem, quam vt cui tale onus imponeretur, me idoneum iudicarem. Vale, & nos vicissim ama. Lerinæ nono Calendas Iunij 1554.

Dionysij sermo in funere Petri à Portu præpositi Venciensis Ecclesiæ.

HÆc olim apud antiquos patres nostros Ecclesiæ Principes, vt D. Dionysius inquit, inoleuerat consuetudo, præstantissimi patres ciuesque egregij, vt defunctorum laudes in sancta fidelium congregatione publicè recitarentur. Inde enim & pia defunctis debitaque memoria præstatur, & ad imitationem virtutumque studia adstantium corda prouocantur. Qui quidem mos cum à prosperis quoque receptus sit, & ad nostra hæc vsque tempora obseruatus, doleo eam in me non esse facultatem sermonisque copiam, qua demandatum mihi munus exequens vestræ de me opinioni atque expectationi respondeam. Quis enim ego sum inscitiæ scilicet atque ignorantiæ tenebris vndique obsitus, vt egregiorum hominum laudes imperito sermone meo recenseam? Non ergo ingenij fiducia aut eloquio, sed vestra humanitate hac beneuolentia fretus rem hanc mihi à vobis iniunctam atque impo

impositam sustinendam suscepi. Sed & ipse me maximè animat dicendique ausum suggerit pius amor, quo me hic de quo sermo nobis futurus est, iam inde à pueritia sua est prosequutus. Cuius etiam euidens signum in eo declarauit, quod in extremis vitæ suæ diebus me vnū ex iis qui sacris funeralibus suisque parentalibus interessent nominatim expressit. Vnde officium meum esse duxi amico defuncto saltem in hac parte vicem amoris reponere. Ingratus enim est, qui amantem non redamauerit. Nam si ex diuinæ legis præscripto etiam inimicos iubemur diligere, quid illi facias, à quo tam pio támque amico animo ad amorem prouoceris? Quo fit, vt apud vos me facilè veniæ locum repertorum confidam, si satis dignè & pro personæ meritis susceptæ prouinciæ munus non expleo, quia præter quam quod scitis me littoreis solitudinibus & claustralibus institutis disciplinísque assuetum non adeò multam huic dicendi arti operam potuisse impendere, non ignoratis etiam minus esse incommodum me vobis ignorantem videri, quam in amicum, ingratum inueniri. Sed iam rem destinatam aggredior.

Superuacaneum fortasse videretur, viri præstantissimi, eius qui ex se se satis habet vnde laudetur, patriam genúsque prædicare, nisi inde conciuibus consanguineísque, eorúmque posteris ad virtutem stimulus adderetur, dum videlicet metuunt ne maiorum suorum studiis desciscentes iis qui sibi præluxerunt, dum ab his degenerant, tenebras offudisse videantur.

Originem ergo duxit Petrus hic noster (vt nostis) ex oppido vestræ huic ciuitati propinquo, quod præter soli glebęque fertilitatem, agrorum cultum, fontium hortorúmque amœnitatem, ædificiorum murorúmque structuram elegantem, cœlique temperiem, viros etiam protulit doctrina & virtute insignes. Inter quos è nobili Portuensium familia quæ hunc nobis Francisco parente produxit, non pauci prodierunt, quorum nobilitatem, non tam quæ maiorum titulis, quam quæ suis ipsius virtutibus nititur, partim in republica administranda solers industria solicitudóque diligens, partim doctrina eximia humana simul atque diuina, sed & quæ omnium caput est, in Dei rebus spectata fides, pietas & religio commendauit. Verùm quia ex iis complures adhuc supersunt, qui his animi insignibus decorantur, quos & ipsi melius nostis, ne fortè cùm defunctum laudare aggredior, viuentibus adhuc videar assentari, in his commemorandis non diutiùs immorabor. Quamquam nullos eorum esse arbitror tam interiori lumine sensúque priuatos, qui quicquid boni habent, non à summo bonorum omnium largitore Deo se adeptos existiment, ad quem solùm laus & gloria tota referatur. Clementem verò à Portu quia dudum vita functus est, præterire non debeo. Qui cum esset rebus temporalibus locuples, ditior tamen virtutum ornamentis atque insignibus extitit, homo erga Deum valdè pius, & erga homines iuxta inditum sibi nomen clementissimus, meíque quandiu vixit, amantissimus, quem ob virtutum merita non possum non cum laude & desiderio memorare. Insuper & Francisci hinc absentis huius de quo nunc agimus, genitoris venerandam caniciem reticendam non puto, cui inter multa & naturæ & fortunæ dona virtutúmque merita hoc à Deo optimo maximo concessum est, vt tandiu superstes esset, donec liberos suos videret, alios legibus iurísque prudentia, alios sacris diuinísque literis probè instructos, omnes autem & probitatis nomine & publicis muneribus honestatos. Sed iam ad institutum vnde digressus est sermo redeat. Eruditus igitur Petrus hic noster à tenera ætate

parentum cura & literis simul & institutis ecclesiasticis imbutus eò tandem prouectus est, vt huius vestræ Ecclesiæ præpositus Romano patruo viro doctrina & virtute conspicuo, nominante creatus secundum ab ipso Præsule in Ecclesia locum obtineret. Ad quam quidem dignitatem adscitus talem se præstitit, vt non casu fortuito, sed Dei prouidentia his tam iniquis tẽporibus illis præsideret, quando pullulantibus in dies nouis erroribus Ecclesia disciplina corrupta, & sacerdotalis dignitas crescentibus magis ac magis abusibus ferè ab omnibus contempta iacere videbatur. Vnde demandati sibi muneris officio fungens ita egit, vt prudentiæ singularis, æquitatis, constantiæque, sed & pietatis ac deuotionis in Deum, insuper & Ecclesiasticæ disciplinæ obseruandæ tuendæque dignitatis posteris exempla relinqueret. Quis enim contra nascentes quotidie corruptelas maiore zelo commoueri visus est? Quis profanas sacrilegásque hæresum nouitates acriùs insectatus est? quas etiam verbis modísque quibus poterat, cupiebat euertere. Poteram in eo quę in illum natura & fortuna bona contulerat, collaudare, quam eleganti scilicet & benè compacto fuerit corpore, quanta illi animi sagacitas, quanta dexteritas ingenij, quanta in sermone suauitas & familiari congressu adiuncta grauitate comitas fuit, quantus præterea etiam apud magnates fauor, quanta alia dignitati illius commoda accedebant. Sed quoniam hæc ad exteriorem quandam ciuilémque honestatem magis quam ad interiora animi ornamenta spectare videntur, alia nobis quæ propius attingunt, afferenda sunt. Quoniam igitur (vt beatus Gregorius inquit) flagella quæ nos hic premunt, ad Deum nos festinare compellunt, didicit ex his quæ passus est, Christum sequi, & per patientiam tolerantiámque malorum illi conformis similísque fieri, & falsa mundi huius suauitate contempta veram cœlestémque sperare, & sitire dulcedinem. *Gustate* (inquit) *& videte quoniam suauis est dominus beatus vir qui sperat in eo.* Et item alio loco: *quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis, qui sperant in te.* Quàm amabilia ergo, & quanto cordis affectu atque honore complectenda cœlestis patris nostri flagella sunt, quàm salubres corporis morbi, quibus animis nostris medela sanitásque conquiritur, & quibus spiritus vegetatus docetur quæ sursum sunt quærere, vbi Christus est, in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram. *Quando infirmor*, ait Apostolus, *tunc fortior sum & potens, quia virtus in infirmitate perficitur.* Hinc illud est, quod cum multa in eo essent, quæ diuina laude meritò viderentur, nihil tamen laudandum magis magísque admirandum reor, quàm quòd tam longa diutinaque non morbi vnius, sed diuersorum tam grauium molestia fatigatus cum esset, nullum tamen genus eorum tam atrox acerbúmque fuit, quòd illum de patientiæ & constantiæ gradu deiiceret. Cùm enim pedum membrorum omnium incommoditate laboraret, stomachi langore perpetuò non tam vexari, quàm obrui penitus atque opprimi videretur, cùm, inquam, tam multis tamque intensis doloribus æstuans anhelaret, attamen inter illas diuersarum ægritudinum angustias lætus pro captu suo & vultus hilaritatem præferens tanquam qui de manu Domini & cœlestis Patris omnia sumeret, illum quibus poterat verbis collaudabat. O laudabilẽ igitur, ô felicẽ virum, ô inquã virũ, ter quaterque beatum, qui diuinis flagellationibus castigatus, dignus inuentus est, qui inter Dei filios censeretur. Quod enim diuinæ adoptionis indicium euidentius esse potuit, quam vt beati viri Iob & Tobiæ cætero

cæterorúmque sanctorum exemplo Deum inter flagella benediceret, & trium puerorum exemplum in camino Deum laudantium imitatus in tribulationum fornace laudaret atque magnificaret? Didicerat nimirum in afflictionibus constitutus & spe bona in Deum animatus quia sicut vasa figuli probat fornax & sicut aurum igne argentúmque examinatur, ita & homines iusti tentationum igne purgantur, vt purgati tandem & ab omni scoria exuti digni atque idonei fiant, ex quibus vasa in honorem cœlestis aulæ vsibus fabricentur. Didicerat quia quem diligit Dominus castigat, & flagellat omnem filium, quem recipit. Quis enim filius, quem non corripit pater? Didicerat eos qui ad Dei veniunt seruitutem & qui piè volunt in Christo viuere tribulationes perpeti, & ad eas perferendas illos præparari oportere. Didicerat denique beatos esse qui hic lugent, quoniam illic conuersa in gaudium tristitia consolabuntur, quia non molli aut delicato itinere in cœlum non per viam latam & spatiosam, sed per angustam crucis viam multis sudoribus ac doloribus peruenitur. Neque enim seruus maior est Domino suo, neque consentaneum est, vt sub spinoso capite membra delitiosè viuant.

Sed nunc te appello, Petre suauissime, ad te, inquam, nunc meus sermo dirigitur, cui rogo luctum lachrimásque debemus: Tibíne an nobis Tibi, qui post erumnosam hanc & tædiis plenam, periculosámque vitæ huius enauigationem portum salutis æternæ superatis per patientiam tentationum fluctibus apprehendere meruisti, an nobis qui adhuc in hoc mari magno in quo animalia sunt pusilla & magna & reptilia, quorum non est numerus, quæ nostro quotidie exitio imminent & vbi iactati tentationum fluctibus anxij & de nostro fine ambigui suspiramus: Nonne, inquam, nos gemitus & lachrymæ magis decent, qui adhuc densa tenebrarum caligine circunfusi graui mortalitatis huius pondere premimur, & quos non solum anteactæ vitæ recordatio, sed futurorum etiam malorum metus & trepido terret. Tibi verò piè gratulandum est, quia in patientia tua possedisti animam tuam, & in exitu tuo de corporis carcere occurrentis tibi Christi vocem placidam audire meruisti: Euge serue bone & fidelis, quia in aduersitatibus patientiam & fidem firmam seruasti, intra in portum & in gaudium Domini tui, vt æterna benedictione ditatus inter Dei filios sortem societatémque acquiras. *Pretiosa enim est in conspectu Domini mors sanctorum eius, & beati mortui qui in Domino moriuntur.* De quorum numero te piè vnum esse credimus, quibus à modo iam dicit spiritus: *Vt requiescant à laboribus & doloribus suis.* Qui nos hinc abeuntes præcesserunt cum signo Christi & testimonio fidei, & nunc obdormiscunt in somno pacis, in portu & loco refrigerij lucis & quietis. Ad quem portum & quietem nos perducat Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Epitaphium Petri à Portu Præpositi Ecclesiæ Vencienſis Dionyſ.

Sub lapide hoc dudum vario vexata dolore
Petri Præpositi condita membra iacent.
Mortua membra iacent, ventis mens vecta secundis
Optatos portus non moritura tenet.

PPPP

EIVSDEM DIONYSII EPISTOLÆ.

Reuerendo Patri Gregorio Corthesio Abbati S. P. D. Dionyſius.

QVod me tam pio ac paterno affectu admones, & aduenisse me incolumen exanimo gratularis. Gregori pater, agnoſco veterem tuam in me beneuolentiam. Quæ tametſi multo mihi euidentioribus ſignis iamdudum perſpecta eſt, quam vt ea res nunc demum mihi cognita eſſe incipiat, eius tamen ſignificatio longè mihi gratior eſſe ſolet, iucundiorque, quam vt verbis vllis poſſim explicare. Vnde ex humaniſſimis litteris tuis tantum gaudij percepi, quod ad cumulum nihil poſſe accedere videretur, ſi non in hac parte mihi moleſtiam facerent, quod dum plus ſatis in me humanus ac Corthesius es, ingratus imò verò impius mihi videor, qui non in id operam dederim, ne officium quod pro pietate quam tibi debeo meum fuerat, anteuerteres. Sed quod meas partes mihi pręripueris, in cauſa fuit primùm ingens tua humanitas, qua etſi me abs te ſuperatum negare non audeo, nunquam tamen efficere poteris, vt tibi in amore concedam. Præterea quod in promptu non habeo, cui rectè litteras dem, vt interea priſtinas curas ſileam, ad quas cum ego ſingulari quodam fato natus mihi videar, eodem reuolutus molendinariam rurſus exerceo, & qui iam expectabam tanquam rude donatus coronam variatis nominibus ordinibuſque verborum ac rhetorum floſculis, vt ille apud Paſquillum, ex parataticis parachimenis & aoriſtis intextam promereri, eodem iterum ludo incluſus cum caſibus & generibus ſpecies ſimul & tempora conterens molam toto quamuis debili, pectore quotidie trudo. Verum charitas quæ omnia ſuffert, mecum pariter molens laboris bonam partem ſuſtinet. Prælegimus autem (quoniam tibi ſtudiorum noſtrorum rationem poſtulas explicari) carmen Actij Sinceri de partu virginis, videlicet quod ea res his diebus maximè conſentanea videatur, præterea Ciceronis librum de amicitia. Quibus lectionibus multi interſunt, & mirum eſt quanto in his amore ac ſtudio ſeſe iuuentus exerceat, beneficiis etiam mecum certant, & pro ſuo quiſque officio nititur, quo mihi laboris huius tædium ſubleuet. Sed de his hactenus. Hæc autem ad te ſcripſi non ſatis forſitan habita dignitatis tuæ ratione, ſed meus in te amor ac tuus in me viciſſim & tua humanitas ineptiendi mihi fiduciam dedit, inſuper quod verboſam à me poſcebas epiſtolam, cuius argumentum, quo cartam implerem in præſentia non habebam. Nam ſi tibi totius elapſi triennij ſtudia enarrare velim, quibus aſſiduè deſudaui, cũ aduerſus peſſimas beſtias depugnarem, tempus ad ſcribendum non ſuppeteret. Quocirca hæc in meum ad te aduentũ defero. Cupio enim te corã alloqui, & quoniam tu me tam benignè inuitas montes etiam aureos promittens, cum mihi nunquam iſtuc veniendi cupido aut voluntas inceſſerit, ſola tui videndi occaſio id mihi deſiderium excitauit. Vale. menſe Decembri ex agro Mantuano.

R. Patri Gregorio Corthesio Abbati, Dionyſius monachus S. P. D.

ANno præterito nullas ad te litteras dedi, non obliuione quidẽ tui, quem mihi excidere tã difficile puto, vt mei quam tui facilius obliuiſci poſſe videar. Sed cum te in Germaniã profectum eſſe Pauli Pontificis iuſſu accepiſſem, debitum tibi à me officium intermiſi. Nuper verò cum à Laurentio Cremonenſi de te percunctarer, nuncium mihi attulit, quo gaudere an dolere debeam nondum ſatis conſtitui. Nam te tam graui morbo laboraſſe aiebat, vt vita

vita tua medicis in dubium venisse videretur. Quorum tandem studio ac diligenti cura Deóque in primis auctore te periculo excessisse narrabat, tametsi adhuc morbi reliquiis stomachus malè affectus nullum cibum nisi inuitus & quasi nauseabundus admitteret, eáque causa te Mutinam migrasse, si forte natiuum solum cœlúmque reliquas illas langoris molestias posset excutere. Vnde tranquillo animo esse vix possum, quoadusque te plenè restitutum audiuero. Faciat Deus Opt. Max. vt te diu superstitem atque incolumen habeamus. De me si scire cupis, ego in præsentia bellè (Dei gratia est) habeo, & post multos anxiosque labores solito quietius ago. Nec earum pars maxima quæ nostris conatibus resistebant, veluti feræ indomitæ vagis discursibus assuetæ caueæ claustra ferre non potuerunt, exceptis perpaucis, quæ tametsi rancidam illam vetustatem redolere adhuc videntur, nostra tamē & bonarum virginum studia vt olim, oppugnare non audent. Sunt tamen eiusmodi, quarum mores tolerare oporteat. Reliquæ vero diuerso ab iis itinere gradiuntur, quę Christum sibi conciliare cupientes in die noctúque operam nauant, vt illi castissimis moribus & variis virtutum ornamentis placere possint. Litteris incumbunt omnes, & libros non minus quam fusos aut rumbos discunt voluere. Diui Cypriani & Hieronymi epistolas aliquot prælegimus, & ex diuo Ambrosio & aliis auctoribus diuersa prout illarum vsibus consentaneum quippiam aut profuturum iudico, Ciceronis officia & eiusdem Lelium, insuper & multas Salomonis parabolas, quas etiam iubente me memoriæ mandant. Id qui volet mihi vitio vertat, attamen & principibus ipsis, & ferè omnibus, sed præcipuè litteratis viris tam gratum videtur, vt collegij huius nomen vbique ferè per totas gallias, sed maximè apud aulam sit famosissimum. Vnde & nobiles viri, qui filias suas virginitati dedicare volunt, ad nostrarum exemplum eas cupiunt institui, satiùs existimantes eas nosse quæ legunt aut cantant, quam picarum more, quæ vtcunque legere didicerint ore tantum proferre. Præterea vt te amari, colique etiam ab iis qui te nec de facie nouerunt, intelligas, mitto ad te carmen hoc Io. Vulteri iuuenis eruditissimi & qui magnum iam iam suæ eruditionis & virtutis specimen præbuerat, si non immatura morte sublatus fuisset. Is enim de te cum apud aulam Regis inter viros doctos honorificam mentionem fieri audisset, vehemēter te amare cœpit antequam nosset. Cæterum tua paternitas Dionysio tuo veniam dabit, si te longioribus quam par est, verborum ambagibus detinere videatur. Vale Tarascone Nonis Februariis Raptim & digitis intenso frigore stupentibus. 1542.

Reuerendo admodum in Christo Patri Gregorio Corthesio Cardinali amplissimo Dionysius.

VBi primum de noua ista tua dignitate iucundus mihi allatus est nuntius in Christo summa obseruatione dignissime, quāta lætitia repletus sim satis pro mea in te pietate ac reuerentia próque tua in me vicissim beneuolentia & charitate potes conicere. Quis enim non gaudeat eos Ecclesiæ Dei tanquam naui iam propemodum submersæ gubernatores contingere, quorum virtute atque industria spes magna sit, nos tandem aspirante Domino de tot, tantísque populis emersuros? Vnde ingens ab omnibus Christianis summo ab beatissimo Pontifici nostro debetur gratia, qui tales ad moderandos ventorum flatus regendósque sibi adiutores assumpserit, quorum in Dei rebus spectata fides & doctrina cum vitæ ac morum integritate coniun-

Amplissimo Patri Gregorio Corthesio Cardinali, Dionysius. S. P. D.

IAmdudum quasi diuinarem nouam istam dignitatem antequam fugientem te consequuta esset, tibi gratulabar amicorum vtique rumoribus hinc inde incitatus. Nunc autem quando omen ipsum tam fœliciter atque ex animi nostri sententia accidisse intelligo, tanto sum gaudio lætitiaque affectus, vt verba quibus eam explicem non reperiam. Nam etsi nemo est, cui ex hac re gaudij non sit oblata occasio, attamen peculiarem quandam mihi præter cæteros contigisse satis pro tua erga me beneuolentia & mea in te pietate atque obseruantia potes existimare. Quis enim Christiani hominis sensum habens non gaudeat afflictæ ac iamiam omninò oppressæ reipublicæ Christianæ tales, qualis tu es rectores moderatorésque contingere? quorum prudenti consilio atque ope perditissimorum hominum ausibus temerariisque conatibus oppressis res erigi Christiana instaurarique, & quorum etiã doctrina & exemplis errorum caligo depelli & morum disciplina restitui tandem possit? Vnde cum mihi ipse gaudeo, tum tibi & vniuersæ reipublicæ Christianæ serio atque ex animo gratulor, & vt tibi dignitas, ista bene vertat, & Christi Ecclesiæ solatio & perpetuæ vtilitati sit Deum oro. Quod quidem ipsum idcirco futurum non despero, quod sicut ante ad te præscripseram, non sine diuina prouidentia & consilio factum puto, vt in hoc reipubl. Christianæ calamitosum tempus incideres, quo in ipsum discrimen operam ac studium tuum conferres, & turbulentissimis ac iam propemodum desperatis rebus pia industria subuenires. Quare iam in spem venio appropinquare illud tempus, quo Deus humani generis calamitates miseratus non patiatur hominem in tenebris veritatis ignoratione diutius oberrare, quãdoquidem tot malis & tam condensis tenebris quæ his deploratis temporibus mundum ferè vniuersum occupasse videntur, tam apposita remedia tamque præclara lumina proferre voluerit. Neque id temerè dico, nam vt sperare id audeam & inflammata in id diuinitus voluntas tua, & cum cæteris animi dotibus & ornamentis explorata in Dei rebus fides facilè persuadent. Cæterum Lerinenses tui Abbas in primis & reliqui omnes ad vnum amplitudinem tuã quàm possunt officiosissimè salutant, tibique ex animo gratulantur, quòd itidé virgines Tharasconenses tuæ paternitatis obseruantissimæ faciũt. Nam antequam huc vbi animi causa dies paucos futurus sum venissem, iucundus de te mihi atque illis allatus est nuntius. Vale Lerinæ Cal. Augusti. 1542.

R. admodum Patri Io. Bellaio Cardinali, Dionysius S. P. D.

SI de tua in patres nostri ordinis voluntate & in me præsertim singulari humanitate dubitarem, Pontifex optime, pluribus verbis vterer, quibus me in animum tuum & gratiam insinuarem. Nimirum vt tuo præsidio fultus improborum defectorúmque temeritatem insaniamque retũderem. Sed profecto indies magis magisque experior ita esse quod de te mihi semper ipse persuasi eos scilicet qui boni ac recti æmulatores sunt & qui animo simplici sine fucata calliditate gradiuntur, tibi esse curæ. Conueneram te sexto (ni fallor) ab hinc mense de proteruis illis & contumacibus monachis qui pios & simplices toto ferè anno variis persequutionibus & falsis calumniis fatigarant, quorum nequitia factus est, vt renouata dudum tua ope literarum & religionis studia non modo ad tempus intermissa cessarent, verumetiam (nisi animi tui moderatio & prudentia succurrisset) funditus corruisse viderentur. Scis enim, præsul amplissime, quibus te artibus ac dolis præoccupare studue-

rint,cum in hanc prouinciam aduenisses, vt pium aduersus clientes animum tuũ concitarent & ab his alienũ redderent. Neque erat,quod magis metuere viderentur,quam vt tibi cum patribus nostri ordinis conueniret, vt pote qui sibi suorũ scelerum conscij in eorum manus incidere formidarent. Quorum suaue iugum à duris ac proteruis suis ceruicibus excutere molientes indigna in eos & totum ordinem flagitia perpetrarunt æstimantes scilicet præsidium se habere in eo firmissimum, si à patribus tuis, dum suis nequissimis cupiditatibus obsequuntur,contra eos se stare confingerent. Qui tantum abest, te vt impugnare velint,vt etiam summo te honore amoreque prosequantur & tuam gratiam plurimi æstiment. Sed superis habeo gratiam, quod non tam commode ex animi sui sententia (vt putabant, suas fraudes fallaciasque intendisse visi sunt,& in eam foueam quam aliis foderant, ipsimet inciderunt, dum tu veritate perfecta & illos quales essent, cognouisti, & animum tuum ab indignatione quam excitare studuerant, temperasti. Quam rem cum ego prudenti consilio tuo atque animi moderationi adscribo,tum mihi etiã gaudens tibi non me parum debere profiteor,qui me rogante(quę tua in me fuit ingens humanitas) ea quæ iam iam animo destinasse videbaris differre voluisti, ne bonos videlicet atque insontes eadem cum his simul qui commeruerant, pœna inuolueret. Sed vide, præsul amplissime, quam non cesset malus dæmon suas techas intendere, & suos satellites aduersus Christi seruos excitare. Vnum ex coniuratoribus audio his diebus Auenionem venisse, vt supplices libellos legato nescio quam veniam petiturus offerret, qui se inde ad te perfecturum aiebat portans secus tot commenta & mendacia,quot nec sareptani pharmacopolæ in cõpitis de clamantes plebeculis afferre consueuerunt. Hunc,antistes dignissime, si nosse cupis, hominem cum propius intuitus fueris, deprehendes esse mente pessima & infidelissima,qui præter alia quæ designauit egregia facinora clam sublatis clauibus pecunias domesticas suffuratus aufugit. Dignus igitur qui mendaciis dolisque instructus pias aures tuas contra innocentes clientes tuos stimulando fatiget,an non potiùs vt cum.N.illo vno ex coniurationis præcipuis autoribus in Siciliam vt fuerat à patribus nostri ordini destinatus, deportetur? Ego tametsi pro tua in Deum pietate & animi æquitate atque prudentia non vereor vt te falsis delationibus impudentibusque mendaciis à recto æquoque dimoueat, tamen pro obseruantia quam tibi,& officio ac pietate,quam ordini nostro debeo mearum partium esse duxi, vt tibi hæc significarem, ne videlicet apostatis liceat tam diu bonos affligere & rem tam sanctam & ad Dei & tuam laudem institutam obturbare. Cæterum de illorum impudentia qua tot nobis negotia facesserunt, & procacitate qua tecum nuper abusi sunt,de tua insuper in nos æquitate satis prolixè ad Pręsidem & reliquos patres Varinus vicarius tuus & ego perscripsimus. Præterea quantum ad virginum collegium spectat, te etiam atque etiam oratum velimus vt à rege diplomata vt discedens promiseras, nobis cures.Ego cum literas Scholasticæ ad regem & ad reginæ Nauarrę obtulissem, eas gratas habuisse visa est, promisitque se literas regi daturam, & operam suam ac studium non defuturum. Si de monialium statu scire cupis, duas in monasterio classes videas, earum quæ vestutate diutius assuetæ in mente veteri noua vix possunt meditari, & aliarum quæ nouum hominem induere cupientes sese ad eius exemplar conantur effingere. Quarum sanctum piumque studium facit, vt dum illis prosim,& tuæ insuper amplitudini obsequar,aliarũ intolerabiles mores æquo animo feram. Vale.Tharascone.

Reue

Digitized by Google

Reuerendissimo admodum in Christo. P. Ioan. Bellaio Card. Dionysius S. P. D.

VIx tandem à patribus nostris responsum accepimus, propterea quod inter Prouinciales & Ligures vetita commercia sunt, & itinera hinc inde intercepta literas iam inde à mẽse Augusti datas hactenùs ne proferri ad nos possent, distinuerunt. Ab ipsis igitur breui literas accipies, quibus facilè cognosces eorum animum longè ab iis dissentire, qui te à nobis alienare & Lerinę authore te istauratum Dei cultum euertere studerũt. Interea scito eorum erga te summã & charitatem & obseruantiam, nihilq; esse quod abs te magis expetant, quam vt id omnibus modis atq; indiciis apud te testatum relinquant. Cæterum Curtabotus (ita enim vocant) is qui insolentium partes cõtra nos agere solet, & quo authore in collegium & gregem sanum oues morbidæ redierunt in Varinum Vicarium tuum & fortè (vt olim in nos nescio quæ machinatur, & monasterio virginum nesci quam præter eam quæ omnium bonorum iudicio & tuo in primis fauore designata est, præficiendam curat, & in id (vt accepimus) vehementer incumbit. Ab eo multa & molestissima nobis negotia facessita sunt, qui cum sit ad mendacia comminiscenda (vt publicè dicitur) assuetus ad nihil aliud tam quam ad bonarum rerum curandam perniciem & turbas litésque concitandas videtur esse natus. Curauerat ipse quandam ex his quas sodalitio virginum reddidit, eligi, & nescio quibus cauillis calumniisque armatus contra nos elapso iam anno certamen intendere ceperat, quod ego etiam amplitudini tuæ non reticui. Rogamus igitur te vt hominis temeritatem & impudentem audaciam vt poteris (poteris autem plurimum) & vbi opportunum iudicaueris, retundas, ne tandiu liceat impudentissimo homini insontes mendaciis persequi, & collegij statum & ordinem tam multis nostris laboribus adiutore te ac Deo imprimis aspirante iam vt cumque pro temporum & personarum captu restitutum euertere. Præterea Scholasticæ diplomata Roma aducta sunt, quæ cum multò constiterint, graue nobis foret frustra oleum & operam perdidisse, aut alieno æri iamdudum conflato aliud super inducere, & quod omnium maximè cauendum est, periculum esset, ne fortè tot frustra sumptis laboribus & sumptibus amissis omnia quæ ad Dei op. Max. laudem hactenus acta sunt, periisse videantur. Vale. Thar. IX. Calend. Decembris 1538.

Reuerendissimo P. Ioan. Bellaio Card. Diony. S. P. D.

MIlitiam esse vitam hominis super terram Pontifex opt. tum scripturæ ipsius testimonio, tum meo ipsius magno incommodo sæpius sum expertus. At ne longa desidia & torpore id animo fortè excideret, post immensos labores, post multas grauésque calumnias, post tot deniqúe tantáque incommoda, quot & quanta vix animo complecti possem, quæ in obeunda mihi demandata prouincia sum perpessus, cum iam iam in hoc Tharasconensi collegio rem monasticam longa dudum vt scis ignauia & veterno deiectam instaurare erigeréque contendimus, cumque iam aspirante nobis cœlesti auxilio in altum prospera nauigatione sub nominis tui autoritate prouehimur, ecce de improuiso quibusdam quasi reflantibus ventis ab instituto cursu reuocati in solitam rursus arenam descendere & acta etiam agere cogimur. Neque vnquam in animum inducere potuisset tantam inesse in quorundam

hominum mente nequitiam, vt dum efficiant quod volunt,id quibus modis assequantur,nihil pensi habeant Nam dum publicæ vtilitati priuata sua commoda & immoderati animi affectus præferunt, rem indignam & à religione alienam molientes spiritalia nostra studia tam præclarè omnium bonorum iudicio ac testimonio pro captu temporum instituta conantur euertere, insontésque quia tantæ peruersitati resistere constanter audent, iniustis persequutionibus premere ac fatigare non cessant, & quos blanditiis flectere nequeunt, falsis calumniis terrere conantur. Vnde vt ab hac cura Varinum vicarium tuum deturbent, tot in eum & tanta coniiciunt crimina, vt vix vlla tormenta excogitari posse videantur, quæ illi pro meritis satis supplicij afferre possint. Atque id quidem mirum fortè videretur, si non antehac aliis qui rem viriliter aggressi sunt, itidem contigisset. Iam septimus annus est, quo venerabili ac vigilantissimo viro Antonio Gilberto Arelatensis Ecclesiæ canonico & mihi cura hæc fuerat iniuncta. In qua quidem obeunda vix credi queat, quot artibus nos ab instituto impudẽtissimæ illæ quibus semper ab ordinis obseruatione mens fuerat aliena & qui earum partes agebant, conabantur abducere,aliis atque aliis criminationibus,mendaciis,contumeliisque fatigantes, vsque adeò, vt nos interdum viuere quodammodo pigeret. Sed in me vnum maximè tentationis huius procella sæuiebat, quem huius rei gratiam hic relictum scirent, vt in earum tortuosos mores monastici ordinis rectam normam opponerem. Et primò quidem blandis sed venenatis alloquiis compellantes gratulabantur scilicet quod sibi rector contigissem, sed cum frustra blanditiarum mihi insidias tetendissent, & peruersas tortasque & in malo inueteratas earum mentes applicita regulæ rectitudo offenderet,iam blandæ arrisionis serenitas in nubem versa in me vim aduersę tempestatis excitauit, & me pudicitiæ euersorem dictantes oues lupo commissas querebantur, vt scilicet qui ab ipsis adolescẽtiæ annis monasticis artibus imbutus ea de me præstitissem, vt me patres mei iudicarent, à quo pudicitiæ exempla peterentur, id ea nunc æstimatione & ætate iam iam imbecilli valetudine & annis præcipitata commutans senex iam & vetustate fatiscens nouus(si placet superis)amator esse inciperem. Sed cum ea facilè refutassem, alia scelerum portenta commentæ sunt,eoque impudens earum est progressa temeritas, vt me magicis artibus abutentem cum malis dæmonibus habere negotium diffamarent, imò nec defuit quæ me Lutheranæ professorem hæreseos assereraret. Sed quid mirum si impudenter loquuntur, quas pudoris oblitas non Dei timor,non scelerum magnitudo, non loci aut habitus reuerentia, non professionis recordatio, non denique reseruata in posterum delictorum pœna ab insolita & inueterata consuetudine potuit reuocare? His igitur quoniam diutius expectatæ ac sæpius castigatæ tantum abfuit, vt emendationis aliquod specimen præbuerint,vt nostra clementia beneficiisq; abutendo sese in malo pertinacius obfirmasse videantur, ne perditis suis ac desperatis moribus reformationis negotiũ obturbent,& sanis si attactæ ac morbidæ misceantur scabiem affricent,vehemẽter obsistimus. Nunc enim quando pro animi sui voto aliæ alio diuagatæ sunt, & earum sanguineos fumtuum aut intemperantiæ illarum piget,sano gregi admisceri volunt. Quod si contingat, timendum valdè est, ne post tot iniurias & animi angores pro Christi causa toleratos, labores tanto tempore sudorésque exhausti vno die effundantur. Vnde quia hæc pericula virili animo propulsamus, mirum est in nos quàm grauia comminantes euomant. Effecturos aiunt, vt

vt datis ad amplitudinem tuam litteris me hinc extrudant. Ego si non nisi illorum rationem habuissem, iamdudum indignos demonstrasset, quibus aut ego aut quiuis alius beneficium præstet. Respondi itaque nullis me ipsorum iniuriis fastuosisque comminationibus vnquam commoueri, quippe qui animi tui moderationem, prudentiámque tantam esse non ignorarem, vt nihil ex maleuolorum sententia temerè sis iudicaturus. Deum prætere a me posse maximè de illorum inustis calumniis liberare, quod si nolit, accepturum me de manu eius in meliorem partem omnia, certum esse atque animo fixum, occumbere potius quam vt vllis periculi terroribus ab officio & concepto reformandæ religionis instituto desciscam. Neque vnquam aliter fui animatus, quam vt pro Christi negotio quod gerimus, mori si contingeret, gloriosum putarim. Sed non dubito quin vitæ nostræ moderatio innocentiáque contra falsos rumores, & nunc apud optimos quosque valeat, & in posterum sit etiam apud inimicos valitura. Qui tametsi nobis infesti nunc sunt tamen opus egregium, & ad Dei laudem ex animi nostri & bonorum omnium sententia votóque institutum non possunt non probare. Sed tota hæc cantilena ex eo pendet, vt nobis terrefactis aut diffamatis quoquo modo efficiant quod volunt, & quia nominis tui auctoritate rem tam difficilem aduersus mille impedimenta hactenus tutati sumus, hanc ipsam nunc eadem via impugnare ac deiicere moliuntur. Quod ne assequantur, & ne tot sumptus laborésque pereant, valdè laboramus. Nam id nobis atque optimis quibusque eò esset molestius quò rei cœptæ progressus fœlicior pias mentes in breue ac falsum gaudium coniecisse videretur. Est enim talis nunc monasterij huius conditio qualis, vt ego fortè non falsò coniicio, neque ab ipsius constitutione vnquam fuit. Summa pax in eo & charitas, res diuina & aliarum bonarum artium studia tam bellè constituta vt quasi paradisus Domini aspirante cœlitus austro afflatus suauissimos odores emittat. Hinc virginitatis lilium & diuersarum virtutum flores crescunt. Quibus ne pruina infesta sit, aut ne vrens aut pestilens aura, siue quæuis alia tempestas aduersa calamitatem afferat, assiduè adsum ex sacræ scripturæ fontibus haustos rores infundens, & alia pro modulo meo quæ opportuna iudico, subministrans, vnde nouo in dies vigore plântulæ vegetatæ magnam futuræ frugis spem nobis ingerunt, iam specimen aliquod exhibituræ, si non ipsis noxiæ illæ & à Religionis vera stirpe degeneres misceantur. Qua quidem clade haud scio an vlla euenire illis posset perniciosior. Quamobrem Reuerend. Pater tuam etiam atque etiam oratam velim & nostro & omnium bonorum nomine, vt opus tam pium sanctúmque, quod iam dudum magnis sumptibus ac sudoribus cœptum nunc tandem auspice te ferè absolutum est, ne funditus euertatur digneris sustinere, & tua auctoritate deffendere, etiam diligentiæ nostræ tantus labor à nobis frustra susceptus fuisse videatur. Vale. Tarasc. 10. Iunij 1537.

R. Patri in Christo Ioan. Bellaio Card. Dionysius S.P.D,

QVod pro me facere minimè auderem, Pontifex optime, id pro Christi negotio facere & in Deum pietas, & erga te obseruatio, & ingens denique animi mei dolor cogit, nimirum vt de eadem re te grauissimis alioqui negotiis intentum sæpius obtundam. Alienum enim à Christiani pietate animi & ab officio, imò summa quam tibi debeo reuerentia esse putaui, si aut ignauia victus, aut inepto pudore deterritus rem & causam Christi & tuam in tam graui discrimine versante non commendarem. Scito igitur,

Pater amplissime, totum quicquid laboris pro instaurando reformandóque hoc virginum collegio impendimus, esse effusum & egregium opus quod tua auctoritate subnixum ad Dei opt. Max. laudem non sine ingenti omnium bonorum hominum gratulatione in dies excrescebat, funditus (nisi Deus prospiciat) euersum tanta est quorundam hominum malignitas & in eorum obstinato pectore Christi contemptus. Introductæ sunt enim in cœnobium pestes illę, quæ cum ad nihil aliud quam ad animarum perniciem natæ fuisse videantur, cumque multa in insontes nefanda confinxissent, & eos suis ipsarum depinxissent coloribus, sub falsa religionis specie quam se velle obseruare mentitæ sunt, mansueto gregi & sano morbidæ oues admixtæ fuerunt. Quibus pro lege est quod cupiunt ipsæ, vt quod voluerint, licere sibi existiment. Neque matrem quæ collegio pręest reuerentur, nec mihi, nec regulæ, imò nec Christo obediunt. Scatent vndique murmurationibus & cantiunculis, vt mihi relatum est, impudicis illotísque pudicas aliarum aures inficiunt, & vt rem totam summatim dicam, optatum diu vt personarum & temporum captus est, institutum ordinem peruertunt, vt earum licentia & temeritate in dies debacchante magna aut fortè maiora quam vnquam antea mala atque incommoda impendere videantur: Neque tantam procacitatem ac petulantiam facile est coërcere, nisi clamoribus cum illis & iurgiis sit acerrimè contendendum. Ad quæ etiam occasiones quærere, & bonis mansuetísque præbere interdum de industria videntur. Quæ res quantum mœroris atque etiam damni piis mentibus & illis maximè quibus ad honestissima virtutum & artium bonarum studia voluntas propensa est, satis pro tua prudentia, Pontifex optime, potes existimare. Ego verò bonorum hominum sudores atque iniurias pro Christo iam tot annos toleratas in memoriam reuocans tanto interdum dolore conficior, vt animi anxietate pene contabuerim. Quamobrem, Præsul dignissime, præter quam quod ea res tibi ex officio incumbit, etiam per tuam in Deum pietatem & singularem illam tuam in omnes quidem, sed in bene institutas mentes maximè ac bonarum artium studiosas mansuetudinem te oro atque obsecro, vt huic nostræ sollicitudini anxietatíque subuenias, nec permittas dæmonem malum de Christi causa triumphare, ne tenelli virginum animi corruptis exemplis & putidis earum sermonibus quasi pestilente aura aut nebula flosculi exarescant. Vale. Tarascone. 6. Calend. Octobr. 1537.

Vide verò quid contigit, nunc cum iam iam obsignanda esset epistola accersitus ab vna ex virginum sodalitio intellexi insolentes illas tam de repente summissas, tam morigeras esse factas, vt hanc subitam metamorphosim non possim non mirari atque etiam gaudere, si tamen à dextera excelsi facta sit. Se diris deuouent, nisi obsequentissimas sese in futurum exhibeant, & id quidem multis etiam lachrymis attestantur. Quibus tamen, ne fortè crocodyli lachrymæ sint, non omnimodam habeo fidem. Sed de his in posterum iudicabimus. Interea verò te, præsul amplissime, oramus, vt omnia quæ ad tutandum cœptum opus & confirmandum opportuna iudicaueris, nobis solita tua humanitate prospicere non graueris. Vale iterum.

R. in Christo patri Ioan. Bellaio Card. Diony. S. P. D.

QVia fidelis nuntij opportunitatem nactus sum, partium mearum esse duxi, vt te his meis litteris salutarem, simúlque tibi Lerinense Cœnobium

Digitized by Google

nobium & tibi deditissimos monachos, sed & hoc virginum collegium cuius ego curæ incumbo, maxime commendarem. Iam dudum diplomata quæ pro Scholastica matre collegij designata fuere impetrata, recepimus. Quæ idcircò quod nulla in his de Regis consensu mentio est, Cancellarius non admisit. Vnde compulsi sumus ea Romam iterum mittere, & litteras quas à Rege in fauorem ipsius Scholasticæ obtinueramus repetere. Quæ omnia rursus ad Cancellarium non sine magno incommodo & rei pecuniariæ dispendio remisimus. Quare amplitudinem tuam obnixè rogamus vt causam nostram tua auctoritate sustineas. Neque enim dubitamus, quin tu vno verbo rem omnem conficias, vt nihil præterea sit nobis requirendum. Nam præter molestias quas toties inscripta ipsa istuc atque illuc mittendo perpetimur, loculi etiam dolent, & designata ipsa cognatos suos tam frequenter vrgere subueretur. Præterea tua in me ingenti humanitate ac clementia fretus, Pontifex optime, etiam aliena tibi commendare audeo. Hic tabellarius impense me rogauit, vt causam suam paternitati tuæ commendarem, videlicet vt eius gratia Cancellario ipsius negotia ita commendes, vt commendationem tuam non fuisse vulgarem intelligat. Quod quidem te esse facturum sibi promisisse asserit. Vale. Tharasc. Calend. April. 1540.

R. Card. Bellaio Dionysius S.P.D.

ETsi me rem non admodum iucundam tibi allaturum puto, attamen ab obseruantia quam tibi & officio quod amico debeo, non alienum putaui, si tibi casum eius acerbissimum litteris meis significarem. Tertiò Calendas Ianuarij Ioannes Vulteius iuuenis moribus æquè ac doctrina præditus, sed & amplitudinis tuæ studiosissimus obseruantissimúsque diem suum obiit morte crudelissima indignissimè ab homine ignorantissimo deterrimóque affectus. Elapso anno lis inter eos orta erat, in qua cum Vulteius ius Ecclesiæ tueretur, victor euasit. Ille cum causa excidisset, contigit vt Vulteius in eum casu incideret, qui conuiciis (vt aiunt) ab eo lacessitus alia in eum retorquebat, tandem cum ad manus ventum esset, accepto sub mamma sinistra vulnere interiit. Sed in hoc acerbissimo dolore hoc vnum me maximè consolatur, quod cum ego ad eum graui hoc audito nuntio accurrissem, hortante me & periculum nunciante ad Deum animo & voce conuersus diuinum auxilium inuocabat, & sacrifico in aurem confessus, inimico qui mortem tam crudelem sibi intulerat, ex animo pepercit. Vixit postea quam ictus est, circiter horam & mediam. Cuius ego casum cum ingenti dolore, luctúque persequerer, simul cum lachrymis hæc quæ ad te mitto, carmina effudi. Non quod ea digna iudicem, quæ doctissimis auribus tuis debeant exhiberi, sed ingenti tua humanitate fretus, & Varino Vicario tuo vrgente non tam ausus quam compulsus sum etiam nunc te meis ineptiis intempestiuè obtundere. Vale. Tarasc. 8. Calend: Febr. 1552.

R. Card. Bellaio. Dionysius S.P.D.

NVper cum Lerinæ essem, & tibi huc aduentanti occurrere animo destinarem, dolui admodum cum te vltra longéque progressum accepi esséque te istuc è vestigio prosequutus quem & inuisere & salutare maximè cupiebam, nisi præter corporis iam ætatem ingrauescentis lassitudinem & aulici comitatus incommoda rei etiam pecuniariæ inopia prohibuisset. Hæc igitur mihi à reliquis Lerinensibus tuis demandata cura

fuerat, vt amplitudinem tuam omniũ nomine salutarem, qui cum sint ipsi rerum inopia & alieno ære oppressi, non habent quo respirare iam possint, nisi tuæ benignitatis ope nitantur. Nam præter domus quotidiana impẽdia, multa etiam in dies superueniunt non antea cogitata, quæ vsque adeò exitum ab inopia & incommodis quibus vallantur difficilem reddunt, vt quo se vertant nesciunt. Neque etiam ab iis qui debent, soliti prouentus exigi possunt, nisi fortè illos iamdudum multis ob iniquitatem temporum incommodis publicisque exactionibus prægrauatos quis domo & prædiis velit extrudere. Præterea ab Ecclesiis seu sacerdotiis quæ vltra Varrũ & sub ditione ducis Sabaudiæ sunt, ob eorum qui Nicæ ciuitati præsunt duritiam nihil extrahi potest. Hæc enim sunt damna quæ bella consequuntur. Quamobrem, Præsul amplissime, te quam maximè orant atque per tuam humanitatem quam humillimè obtestantur, vt pensum illud annuum benignè sibi remittas. Nam tu in gratia esse & perpetuò manere cum maximè cupiant, ne te vel leuiter velint offendere, timent ne si omninò ad id compellantur, locum ipsum exceptis paucis deserere cogantur. Orant etiam te vt curam hanc viro alicui probo cui maximè fidere possis, committas, qui rationum libros & vitam moresque eorum qui exclusis factionum auctoribus illic degunt expendat. Neque enim futurum arbitrantur, vt cum tu de his fueris certior factus, non te illorum incommoda moueant. Præterea quoad curam meam spectat, puella illius neptis qui tam pertinaciter instabat, vt statim ab ipso principio ipsam habitum monachalem induerem non euidens specimen suæ in id volũtatis ostendit. Quæ cum eius esset sententiæ, vt monacha fieri nollet, à me interrogata cur præsente auunculo aliud quam quod in animo habebat, assereret, respondit se timore coactam non ausam se aliud quam quod ille volebat, dicere. Rursus verò abs te interrogata cum se tibi etiam timore mentitam defleret, & eiulatu quod dolorem testaretur omninò se nunquam institutum hoc arrepturam (vt mihi relatum est) cum lachrymis affirmabat. Quid plura etiam amplitudinem tuam adire voluit, vt alia quam quæ paulo ante dixerat, recantaret, sed iam ad traiiciendum Rhodanum nauim conscenderas. Tandem verò ab auunculo famulus venit, qui cum ab ea rem vt sese habebat, audisset partim duriusculis partim blandis sermonibus & promissis variis agitatam coëgit rursus vt velle se diceret. Promisit enim auunculum effecturum, si ascensum non negaret vt apud belgas nescio cui virginum collegio præficeretur. Alia quædam suæ nepti scrinium pulchrum & anulum se daturam promisit. Vides, Pontifex optime, quibus artibus illectas puellas in casses immittant, à quibus cum minime sese extricare potuerint, eos qui se induxerũt, cum se etiam vana spe delusas deprehenderint diris omnibus apud inferos cruciandos deuoueant. Id enim cuidam ex his quæ in reformando monasterio nostris conatibus resistebant, contigit. O pietatem filiæ in parentem. Sed talem ille commeruerat, qui vt focum domúmque vacuaret, & marsupio parceret, tam graui filiam inuitã pondere onerauit, quod ipse ne digito quidem voluisset attingere. Vnde errãt tota via, si me tam plumbeum aut stipiti similem putant, vt suorum scelerum me fieri participem sinam, credántque me filias suas onere importabili velle grauare, sub quo corruẽtes me quoque temeritatis ac stultitiæ reũ opprimãt. Alia verò nobis à diuo Hieronymo, Cassiano & aliis qui de sanctorũm patrũ institutis scripta reliquerunt, alia etiam ex diui Benedicti regula mandata traduntur. Prædicentur illis (ait) dura & aspera, per quæ itur ad Deum, & probẽtur spiritus, si ex Deo sunt. Sed quid ego improuidus facio? Qui dũ zelo quodam

quodam à meipso elatus tam tuæ dignitatis non videat habere rationem? Verum quia scire hæc quæ nobis contigunt, tua interest, & tua etiam humanitas mihi fiduciam dedit, ausus sum doctas piasque aures tuas tam longa epistola fatigare, etiam ne mihi fortè iratus sis, si non tam citò commendatas mihi abs te puellas in monialium cœtum admittam. Vale. Tharas. septimo Idus Septembris 1542.

R. in Christo Patri Iacobo Sadoleto Cardi. Dionysius S. P. D.

IAm inde à multis annis te tuo merito non mediocri amore & veneratione sum prosequutus, Præsul amplissimè, nimirum quod ea sit in te vitæ ac morum integritas cum summa eruditione coniuncta, vt non obscuro ac vario sermone, sed clara & vna omnium voce laus tua vbique prædicetur. Quæ etiam eò nobis apparet illustrior, quod rati hac temporum fece ac perditis moribus inueniuntur similes tui, qui ad exemplar antiquitatis sese cóponant & offuso tenebris orbi puræ veræque fidei lumen & piè Christianéque viuendi normam subditis exemplumque præbere videantur. Vnde istis tuis virtutibus excitatus cum ego te semper maxima charitate atque obseruatione prosequerer, non eum me reputabam, qui aliquãdo aut scriptis aut alio quouis modo me in gratiam tuã insinuare auderem. Nuper vero cum Franciscus Maudenne Dominus vir mea quidem sententia non minus probitate quàm natalium splendore insignis tuique obseruantissimus ad nos venisset, mihi abs te (quę tua ingens in me fuit humanitas) salutẽ nuntiauit. Quem ego nuntium pro eo quanti te facio, gratissimũ iucundissimumque habui, quo etiam prouocatus ac Francisci ipsius cõsilio & persuasione impulsus te quoque his meis licet illiteratis atque incultis litteris salutare volui. Nam etsi pudore ac reuerentia à scribendi officio deterrebar, tamen cum tale abs te officium quale ipse à tali & tanto viro nec sperare nec optare auderem, mihi vltrò exhibitum cernerem, ingratitudinis notam subuerebar, si non amplitudini tuæ gratias agerem. Vt quia non suppetebat facultas, qua mihi ipse tibi gratificari cupienti satisfacerem, animum saltem gratum & tantæ tuæ erga me humanitatis memorem me habere & perpetuò habiturum cognosceres. Vale. Tharas. VIII. Calend. Nouembris 1538.

R. in Christo patri Carolo Lotharingo Card. Diony. S. P. D.

VTinam, Princeps illustrissimè, aliqua in nobis esset facultas, qua tibi pro meritis gratiam possemus rependere. Qui nos falsis calumniis à nostris sedibus profligatos, vt singularem tuam erga Deum pietatẽ & in nos seruos eius humanitatem ostenderes, restituere voluisti. Quod quidem studiũ tuum non solum nos tibi perpetuo deuinctissimos reddidit, verum etiam nemo in tota hac prouincia est, qui non excellentiæ tuæ se plurimum hoc nomine debere existimet. Nam aduersariorum nostrorum in nos tam iniqua voluntas & ad rem tanta cupiditas fuit, vt cum rebus nostris quas plus annis quadraginta sine controuersia possederamus nos priuassent, parum id sibi visum est, nisi etiã domo extrusissent. Vnde tãta in eos omniũ cuiuscunque ordinis hominum subsequuta est indignatio, vt impudentẽ eorum temeritatẽ publicè incusarent damnarentq; preces in iniuriatũ nostrarũ autores inuersas cõtorquentes & probra quæ etiã referre aut reminisci pudor est, congerẽtes. Quocirca (humanissime Princeps ac Præsul dignissimè) partium nostrarum fuit, quia tibi gratiam referre non possumus, saltem & nostro & omnium prouincialium nomine nos maximam habere, & perpetuò habituros protestemur, teque his literis comprecemur, vt nostrã vel vt verius dicam Christi causam

Digitized by Google

apud Christianissimum regem semper habeas commendatam. Quod si feceris, vt speramus Christianissimi præsulis atque illustrissimi principis officio fungens magnam te apud Deum mercedem & apud homines laudem habiturum putes. Vale. Lerinæ 1558.

Reuerendissimo in Christo patri D. Bertrando Card. Dionisius S. P. D.

MAgno nos tibi beneficio deuinxisti, dignissime Antistes, qui nos tot tantisque iniuriis iam totos ferè annos tres fatigatos recreasti, atque ædibus nostris iniustè extrusos reuocasti. Quæ quidem contumelia quantò maior fuit, tantò tuum erga nos studium præstantius extitit. Vnde quia tibi æquam vicem referre non possumus, danda in id nobis opera fuit, ne saltem animus defuisse videretur. Quod cũ dico, ita velim, Antistes optime, dictum existimes, vt non solum nos qui te authore sumus restituti, vel etiam omnes cuiuscumque ordinis huius prouinciæ homines se tibi perpetuò obnoxios fore arbitrentur: maximè cùm viderent insontibus iniustè extrusis adscitos, hinc inde nescio quos homines promissisque electos, quorum vita & mores tam erant à monastica disciplina dissentanei, vt quiduis potiùs quàm monachi esse viderentur. Rogamus autem te, Christianissime Pręsul, vt tua nos authoritate & Christi causam semper tuearis. Quòd quidem si (vt speramus & optamus) feceris, præter quam quod nos clientes tuos & nostri Casinensis ordinis vniuersos magis magisque obnoxios reddes, magnam etiam apud Deum mercedem consequeris. Vale. Lerinæ 1557.

Reuerendo in Christo Patri Ioan. Ferrerio Archiepiscopo Arelatensi. Dionysius. S. P. D.

INgens tua in me humanitas est, Antistes dignissime, qui me suauissimis literis tuis rogare dignatus sis, cui ex imperio nihil non potes iniungere. Vtinam verò famulatu idoneo voluntati erga te meæ manus mea industriáque seruiret. Cognosceres profectò quam tibi ex animo cupiam obsequium officiúmque præstare. Nunc autem quando ita est, vt meam qualemcumque operam non asperneris, ea tibi neque alibi vnquam est defutura. Vale. Tharascon. nonis Nouemb. 1543.

R. Patri Ioan. Ferrerio Archiepiscopo Arelatensi. Dionys. S. P. D.

REcepi literas tuas, Præsul dignissime, quas tu ad me non minus eleganter copioséque quam humaniter perscripsisti. Vellem vero talis esse, qui laudes quas tu mihi talis ac tantus tribuis, possem sustinere. Verum cum earum rerum in me meritum non agnoscam, & meæ paupertatis mihi ipse sim conscius, alterum duorum cogor existimare, aut te scilicet nimio amore lapsum non tam certum iudicium quam opinionem de me nescio quam fuisse sequutum, aut qualem me esse oporteat, & tuipse cupis, scriptis tuis voluisse ostendere. Quorum vtrum me tibi magis deuinciat, non facile dixerim. Vnde si ingratitudinis, aut (vt verius dicam) impietatis notam velim effugere, impositam mihi necessitatem esse video, vt talem me exhibeam, qui tanti viri quantus tu es, amore ac beneuolentia dignus sim, ac ne tuis laudibus frustra ornatus, & magis etiam his oneratus quam honoratus videar, dem operam ne illarum ingenti oppressus pondere omninò succumbam. Cæterum quod meum erga te qualecumque officium tam grato animo acceperis, gaudeo, quamquam hoc mihi abs te humanitas exhibita sit, summissius etiam te erga me geras, quàm tua dignitas ac paruitas mea patiatur. Vale. Tharas. 1543.

Digitized by Google

R. in Christo patri Guillielmo Episcopo Montispessulani. Dionysius. S. P. D.

VBi ad me placitum est te Lerinensis monasterij Antistitem esse factum, scribendi ad te cupido mihi incessit, nimirũ vt te per literas salutarem, & nouæ istius dignitatis accessionem tibi gratularer. Sed me ab officio retrahebat metus quidam & pudor penè subrusticus, quod vererer scilicet ne tibi fortè importunus ac molestus viderer, qui te meis illiteratis literis talem tãtúmque aggredi auderem, cum quo nulla mihi amicitiæ aut familiaritatis iura intercederent. Cùm verò de te atque animi tui moderatione ea mihi relata essent, quæ de homine candidissimo humanissimóque poterant commemorari, vicit timorem hunc meum concepta de tua virtute atque animi candore opinio. Accedit huc etiam quod cum ex subditis tibi cliẽtibus vnus sim, non tam mihi necessitudinis inita ratio, quam ad id etiam imposita necessitas videbatur. Gratulor igitur tibi, Pontifex optime, atque vt tibi res ista nobisque beneuertat, maximè exopto. Quòd vt futurum non differem, fecit singularis illa naturæ tuæ, quam antea dixi, moderatio eximiáque doctrina, quæ cum tanta cœteris animi tui ornamentis accesserit, vt quamlibet duros atque asperos mores possit excolere, in spem optimam adducor, vt te authore ac vindice insontes monachi & à quibus nulli vnquam orta iniuria est, ab iniuriis & iniustis calumniis vindicentur. Nam cùm sint ipsi vitæ integritate & optimis moribus non minus quam doctrina insignes, non dubito quin tu eos fauore tuo dignissimos iudices. Quorum auspiciis simul atque labore, addo etiam sumptu factum est, vt monachi ordinis longa dudum desidia veternóque corrupta & collapsa funditus disciplina in antiquum decus restituta floresceret. Sed hæc quæ dico vera sint nec ne, tu te melius à circuniectis accolis, si quando tibi eò venire contigerit, audies, qui nunc illorum absentiam eò ferunt molestius, quod eorum honesta conuersatio proposita erat omnibus in exemplum. Vnde etiam factum est, vt iis absentibus monasterium nunc quasi nauis reflantibus ventis agitata fluctuet, & rei monasticæ tam benè constitutus ordo sensim corruat. Nam ij quibus authoribus factum suspicamur, vt domo sua boni homines sub peregrinitatis titulo extruderentur, in id operam dedisse videntur, vt abiecto obedientiæ iugo in pristinam qua omnes deteriores solemus fieri, licentiam relaberentur. Sed vide obsecro quam graue insontibus crimen affixum est. Quia non erat illis causa idonea, qua innocentes expellerent, Italos eos esse causati sunt, quasi Gallorum inimici Lerinam hostibus proderent. Quod si quando metuendum id fuerat, tum maximè considerandum erat, cum bellis conflagrabant omnia & nostrorum exercitu dissipato proceres cum Rege vna capti sunt, rebúsque nostris debilitatis atque iacentibus aduersarij prosperis successibus stare viderẽtur. Itane tandem post annos circiter triginta post tam multos exantlatos sudores iusta scilicet causa inuenta est, vt bonis exturbatis malis liceat rem tam benè omnium bonorum testimonio ad Dei laudem institutam peruertere? Sed bene habet res, quando ea quæ de patrum nostrorum mandato cum Bellaio Præsule amplissimo eramus tractaturi, tecum nobis transigenda sunt. Neque enim dubito quin te æquè atque illum sperabamus, propitium benignúmque simus habituri. Quæ spes de te nostra & concepta opinio ne nos fallat, te per tuam in Deum pietatem & egregias animi tui dotes oro atque obsecro. Rem facies te dignam, & pro qua tibi vniuersi ac singuli immortalem gratiam sunt habituri, vt interea taceam qualem quantámque

apud Deum mercedem sis consequuturus. Ego verò quantum ad patres nostri ordinis attinet, tibi polliceri audeo, cum te authore fuerint reuocati, tales repeciturum, vt te consuetudinis eorum nunquam pœniteat. Vale. Tharascon. 1532.

R. Patri Guillielmo Pellicerio Episcopo Montispess. Dionys. S. P. D.

IAm ante annos aliquot cum in Cœnobio diui Benedicti apud Mantuam agerem, Præsul dignissime, & Lerinæ desiderio anxius amicorum importunis studiis illic detinerer, carmen hoc ad monasterij ipsius præpositum scripsi. Quod cum ad te mittere cogitarem, deterrebat me carminis ipsius rudis asperitas, quia subuerebar ne doctas aures tuas offenderet, & te grauioribus studiis intentum importunè interpellaret. Sed cùm accessisset ad nos Vicarius tuus homo non minus morum probitate quam eruditione prçditus, tanta mihi de ingenij tui facilitate & suauitate animi commemorauit, vt me hærentem ad mittendum facilè impulerit. Accipe igitur, Pontifex optime, hoc qualecumque meæ in te obseruationis symbolum, quod & si tale est, cuius inconcinnitas te potiùs offensura sit, quam delectare possit, tamen in hoc (vt spero) studium meum non aspernabere, quod animum qualem in te haberem inde volui declarare, & quam sit studiis Lerina tuis accommodata vtcumque describere. Vale. Lerinæ. 1548.

R. Patri Guillielmo Pellicerio Episcopo. Dionysius. S. P. D.

ET si corporis aduersa valetudine male affectus à scribēdi officio retrahebar, subuerebárque ne scripta mea tibi importuna molestaque esse viderentur, attamen tabellarij huius opportunitate atque hortatione animatus pauca hæc verba scribere ad te rursus constitui. Qui cum sit ipse sua ipsius natura & doctrina accedente humanissimus, tuæque paternitati familiarissimus, ita nobiscum egit, vt nos in spem bonam conciliandæ tecum pacis adduceret. Vnde cum tanta nobis de animi tui moderatione referret, admirari satis non possumus tua facilitate maleuolis tantum loci esse concessum, vt tuæ humanitatis oblitus in nos tui cupidissimos omnes tuas vires intendere velle videaris. Quarè te oro, pater humanissime, & per ipsum ingenium tuum te obtestor, ne tam faciles aures tuas delatoribus accommodes, quibus instigantibus autor esse velis, vt iam inde ab annis quatuor & quadraginta instauratos hinc ordo & Dei cultus funditus corruat. Scripsi ad paternitatem tuam iam sæpe, quæ esset patrum nostrorum in te voluntas, & quam à litibus abhorrerent, quorum consuetudine si quando tibi vti contigerit, eorum te nunquam pœnitebit. Vale. Lerinæ vj. Idus Maij, 1557.

R. in Christo Patri Guillielmo Pellicerio Episcopo. Dionysius. S. P. D.

SCripsi ad te superiore anno scelestissimo cuique facile esse absentes insontésque fatigare atque etiam perdere, vbi principum faciles aures nactus esset. Quod nos aliquoties nostro magno malo atque incommodo experti nunc etiam serio gemimus. Neque enim tam defectorum delatorúmque hominum impudentem audaciam, quam tuam, quod tua pace dixerim, ineptam, ne dicam prauam, facilitatem admiramur, qua factum sit, vt tu non minus eorum linguis dum animo tuo infenso satisfacias, quā illi in nostram perniciem auribus tuis abuti voluisse videaris. Quòd si ita est, nactus es profecto homines ex animi tui voto, qui dum per te sibi liceat, in gratiam tui in ipsum etiam Christo (si fas est dicere) nedum in nos maledicta ausint congerere, quamquam quæ in seruos eius designarunt, satis superque in Christum

Christum designata fuisse videantur. Hi sunt de quibus antea dixi personatæ simiæ & animalia ventris, qui habitu & sterilibus titulis sacerdotium mentientes fœda suæ libidinis apud nos (vt publicè dicitur) vestigia reliquerunt, ad nihilque aliud nati esse videntur, quam vt bonis & Deum sitientibus negotium facessant. Sed quo progreditur eorum impudens temeritas, vt innocentissimos religiosissimosque viros tam euidentibus mendaciis falsisque testibus quidem, sed scriptis attestationibus fatigare audeant, quasi qui viarum grassatores ad homines iugulandos itinera obsederint. Ita enim scribi iussit tuus ille. N. dignus scilicet cui tuas hinc vices committeres, Eucherium contra se insiluisse armatum, vt nisi sibi ipse cauisset, de vita sua actum esset. Quid dicam de Ioanne Lamoreux, quem ille impudentissimè confixit Eucherij nomine cum armata hominum manu se fuisse aggressum & blasphemis attestationibus mortem interminatum esse: Qui cum fuisset diligentissimè etiam præconis voce tota vrbe Antipoli requisitus vnde ortum cum ille mentitus erat, non solum, sed non est inuentus, sed nec vllus quidem qui hoc nomine in illa vrbe vocaretur, hominũ memoria fuit: vnde partim risum, partim etiã stomachũ ea res cum est audita, visa est commouisse, nimirũ quod indignè ferebant viri boni te talem ac tantum virum huiusce hominum in perniciem seruorum Dei & diuini cultus euersionem ministerio abuti. Testes verò quos ille produxit constantissimè ipsum mentitum, & mendacia ipsis ignorantibus inscripta fuisse confirmãt. Quare iniquo id animo ferentes minãtur illi, si quando oportunitas inciderit, aliud quam quod audire atque etiam experiri velit. Longior erit narratio, si omnia illorum impudentissima mendacia & post illatas nobis contumelias & iniectas violenter manus falsas in nos criminationes scrupulosiùs velim recensere. Ita enim egerunt, vt quì semel pudoris ac temperantiæ fines excesserant, nauiter in dies impudentiores fieri studerent, dum tibi obsequium præstare se arbitrarentur. Verùm si his instigantibus tam in nos implacabili animo es, vt pro oblectamento tibi esse videantur nostræ molestiæ, innocentes rustici quid commeruere? Quia nobis bene volunt & iniurias nobis factas molestè accipiunt, coguntur & ipsi relicta coniuge & familiola magno itinerum & rei familiaris dispendio istuc proficisci. Quos si tam facilè causam dicturos quam susurrones tuos admitteres, illos innocentes contra tuos illos adulatores actionem habere iustam cognosceres. Qui propterea quod veritatem interrogati professi sunt, tanta à tuis illis incommoda sunt perpessi, vt vix domo progredi auderent. De Eucherij innocentia nihil amplius dicam, ætatem habet ad dicendum satis idoneam. Hoc vnum tantum dixerim, non vt Mineruam doceam, sed quod me vehementer præmit, reticere non possum. Veniet, veniet supremus ille noster dies, quo nos ante tremendum illud tribunal exhiberi oportet, ad quod vocati omnes citatique quotidie properamus, vbi nescio quam misericordiam crudeles ministri tui expectare audeant, qui in gratiam tui innocentes monachos falsis calumniis onerant, & insontes rusticos relicta matre confecta senio, coniuge & infantulis ab officina vnde familiolam vtcunque sustentant, extrahunt, vt dum eos laboribus & impendiis iniustè affligant, interea domus fame, inediaque laboret. Nescio quod tam lapideum cor ista cogitata non emolliant, nisi fortè illorum, qui Pharaonem imitari duriores in dies fiunt. Sed cor durum vt scripta loquitur, male habebit in nouissimo. Hæc ad te, Præsul amplissime, tui (quod mihi credas velim) amore honoréque, sed & Dei in primis zelo incitatus perscripsi, tu pro tua prudentia cogita quid tibi ne ab æquitatis

Digitized by Google

linea falsis adulatorum delationibus longius abducaris, & vt magnam apud homines infamiam fugias, statuendum putes. Vale. Lerinæ. Idibus Iulij 1557.

Reuerendo Patri Leoni Vrsino Episc. Foroiulij Dionis. S. P. D.

VTinam ea mihi adesset ingenij vis atque industria, Pontifex optime, qua conceptæ de me opinioni tuæ respondere, & petitioni satisfacere vtcunque potuissem. Dedissem vtique operam, ne id à me frustra postulasse viderere. Cum autem facultas mihi desit, qua tale quippiam quale tua paternitas expectabat præstare possim, non est certè quod in me, si quid in hac parte peccatum est, culpam sed in eos potius qui ea tibi de me persuaserunt, reiicere debeas. Mihi verò vel ob id debes ignoscere, quod animum saltem bonum & pronum ad ea quæ iniungebas, vt exhiberem, malui tibi meam inscitiam declarare, quam imperium subterfugere. Vale Lerinæ.

R. Patri Isidoro Episcopo Fulginei Dionysius S. P. D.

QVod tardius tibi nouam istam dignitatem gratulor, Præsul dignissime, nolim id negligentia mea aut obliuione nostræ amicitiæ factum putes. Cum enim longè absim, serò ad me de illa perlatum est, serò etiam nuntius mihi occurrit, cui litteras meas tutò possim committere. Sed tibi etiam atque etiam gratulor quantúmque id ex animo faciam, si pluribus verbis prosequi velim, superfluus tibi fortè aut amicitiæ nostræ importunus videbor. Satis enim id pro tua in me voluntate ac mea in te vicissim obseruatione existimare potes. Quanto autem gaudio me affici credas, si quando Ecclesiæ Christi Corthesij nostri ac tui similes rectores multos præfici videam: Quorum doctrina & castissimis moribus vita instituta maiorem in populos auctoritatem sit habitura, quam gradus ipse aut cathedra sibi vendicet. Quod propterea futurum non despero, quod audio in sacra synodo multa constitui, quæ si per Christianos principes liceat obseruari, Ecclesiæ Christi antiquum decus nō dubito breui instauratū iri, vt expulsis erroribus & licentia praua, qua omnes solemus deteriores fieri coërcita luxus & ambitio in sorte Christi locum non habeat. Vtquid enim plerique tam multa sacerdotia sacerdotiis accumulent. An fortè Gygantum more montes montibus imponunt, vt de cœlo Iouem vt fabulæ narrant detrudere velle videantur? Vtinam tandem mentibus hominum illucescat Deus, & Christianis verè liceat Christianos, & monachis verè monachos appellari. Pudet quidem certè pigétque præter abominandas hæresum sectas videre Christi Ecclesiam nouis in dies abusibus labefactari, vt nemini deceat mirum videri, si bellorum tumultibus & cæterarum calamitatum incommodis mundus affligitur, quando ad vitia & corruptelas conniuent ij quorum maximè interest illas extirpare, & pro animarum salute si ad id eos necessitas adegerit, vitam opponere. Sed iam gaudeo, quod spes mihi melior arridere videtur, tantis malis tandem finem impositum iri, cum eos videam Christi populis præfici, qui subditos non minus exemplo quam doctrina norunt instruere. Quamobrem Ecclesiæ tuæ tantum quantum tibi censeo gratulandum, quæ talē te sacris institutis nacta sit Antistitem Apostolici spiritus vigore & diuinæ sapientiæ splendore radiantem, vt non sub modio lucerna lateat, sed super candelabrum posita lumen proferat omnibus qui in domo sunt, profuturum. Vale. Lerinæ.

Reuerendo Patri Petro Castellano Episcopo Tullensi Dionys. S. P. D.

SImul vt nuntium de noua ista tua dignitate mihi allatum est, pro tuis in me meritis & meo in te amore obseruantiáque singulari, non paruo gaudio

gaudio affectus sum, meque contra officium meum quod tibi debeo facturum putaui, si tibi per litteras licet incultas atque indignas quæ tibi homini doctissimo exhibeantur, non gratularer. Vt qui tuis in me meritis gratiam referre parem nõ valeo, cognosceres me habere quam maximam. Vnde mihi gaudens tibi ex animo gratulor, atque ista tibi delata dignitas vt perpetuò tibi honori sit quam maximè exopto. Quam rem ita futuram adeò confido, quod is sis in quo cùm ad vitæ castimoniam morúmque probitatem summa eruditio accedat, Ecclesiæ tuæ cui rector non casu, sed Deo ita ordinante præfectus es, non minùs quam tibi gratulandum existimo. Gratulatur etiam tibi Scholastica collegio virginum designata Antistes, tibique ingentes gratias agit, quod commendationem rerum suarum non vulgarem duxisti. Vale Tharascone 1539. 7. Idus August.

Reuerendo Patri Fenario S. P. D.

OFficium meum erat, Pater dignissime, vt te frequentiùs viserem, salutarémque secum eam in me sermonis gratiam non inesse certò scirem; qua animi tui tædium subleuarem, subuerebar ne tibi plus fortè molestiæ quam solatij studium meum afferret. Accedit huc etiam ab iis qui arci præfecti sunt, difficultas, quos aliis rebus intentos mea causa velle interpellari, non facilè puto, vt inter ea omittam molestissimas curas, quibus nescio quo meo fato tam anxiè distineor, vt mei ipsius interdum me pœniteat, pudeátque, qui aduersus mulierculas garrientes & procaci interim voce & fronte renitentes, & aduersus eos etiam qui earum partes agunt, contendere compellar. Neque satis ex æquo comparatum certamen hoc videtur, vt vnus aduersus plures stare necesse habeam, quarum vna per se satis supérque sufficeret, quæ multos etiam Socrates de patientiæ gradu deturbaret. Ab iis igitur aut ab illis qui ab earum partibus stant, cum multa mihi & multò grauiora quam antea pararentur incommoda, & falsis criminationibus in graue discrimen nomen meum & salus coniiceretur, affuit mœrentium consolator pius Iesus, qui me insontem & iam iam supremo periculo laborantem à labiis iniquis & à lingua mendaci & maledica liberauit. Vnde quia (vt vulgò iam dici solet) facit indignatio vsum, hoc emblema cum adiuncto sibi hexastico meditatus sum. Quod ego ad te mittere volui, qui quasi eisdem aut grauioribus tibi à mulierculis obiectis criminibus laborares, non quòd eò paternitatem tuam quasi mœrore afflictam confirmarem, aut te tanquam tui oblitum ad teipsum reuocarem, quem ego sciam & philosophicis & diuinis præceptis probè instructum meis (qui nihil sum) monitis minimè indigere, sed vt tibi amoris atque obseruantiæ quam tibi debeo, indicium qualemcunque ostendere. Vale Thar. 1537.

Dionysius Bartholomeo Castellano Archidiacono Auenionensi S. D.

LItteras tuas quas iam binas accepi, gratas mihi fuisse ac iucundas satis pro vetere nostra beneuolentia potes existimare. Nam etsi amicitiam nostram fixisse altiùs radices puto, quam vt vllam aliquando illi calamitatem posse incidere timeam, vix tamen credas, quam grata mihi fuerit, eius in tuis litteris tam honorificè facta commemoratio. Sentio itaque quam suauis atque iucundus sit fructus qui ex amicitia bene constituta percipitur, & quam dulce sit in eiusmodi amicorum mutua beneuolentia conquiescere. Vulteio nostro litteras tuas reddidi, quæ quantum illi voluptatis attule-

Digitized by Google

rint, non facilè dici potest. Diligit enim te mirificè,& sibi abs te amoris vicissitudinem reponi,maximè gaudet. De ingenij illius suauitate & morum elegantia non est quod ad te perscribam, quandoquidem ea tibi non minus perspecta sunt quam mihi. Scholasticæ etiam litteras tuas tradidi, quas illa cum summa lætitia perlegit. Est puella vt nobilissimis orta parentibus, ita & maximè modesta atque animo grata. Ea igitur cum abs te tam pio castóque amore complecti se quam nunquam videris, & tam humaniter amanterque ad bonarum artium studia videat incitari, mirum in modum se tibi obligatam existimat. Tibi verò in præsentia respondere non potest,propterea quod post accepta ex litteris tuis lætitiam tristis ei de morte amicæ suæ sanctimonialis fœminæ, quæ istic in collegio virginum decessit, allatus est nuntius. Quo illa (vt quandiu hic viuitur, nullum satis solidum gaudium esse cognosceret, grauiter affecta tota in luctu & mœrore est. Postea quam dies ademerit, aut mitigauerit ægritudinem(vt est mente candida & grata) tibi per litteras gratias aget. Quod me tam benignè inuitas, vt te inuisam, plurimùm tibi eo nomine debeo. Dabo autem operam,si non me aduersariorum congressus distinebunt, vt meam in hac parte operam ac studium non desideres. Vale.

Arlerius qui Arelate Præfecti prouinciæ vices gerit homo doctus & modestus æquíque seruantissimus,sed & tui,quod caput est, amantissimus te saluere plurimùm iubet.Tharascone.

Dionysius Bartholomeo Castellano Archidiacono Auenionensi. S. D,

VBi litteras tuas accepi, Geruasium de quo scribis conuenire studui, vt mandata tua illi referrem, sed is vticam ad nundinas profectus erat. Dabo autem operam, vbi sese huc receperit, vt inuentum illum non modo commonefaciam, vt præstet fidem, verumetiam quemadmodum postulas, vt vrgeam, ne videlicet te tam diuturna expectatione molestè afficiat. Vale. Schol.& Delphina tibi salutem dicunt.Tarasc.1537.

Dion.Barth.Castellano Archid.Auen. S. D.

COnueni Geruasium illum iandudum,de quo mihi iniunxeras, respondit tunc se in promptu pecuniam non habere, se vinum velle exponere, vt debitum tibi argentum conficeret, transactísque deinde diebus aliquot iterum eum allocutus sum,atque item tertio heri scilicet vesperi. Ille verò mihi respondit, se vlterius non posse effugere,venisse quempiam tuo nomine, qui cum se absentem non inuenisset,Martino Parasio mandauit vt hominem cogeret,& litem intentam persequeretur.Terminum etiam affirmabat sibi diem hunc dictum fuisse, vltra quem differre solutionem non posset. Vera sint quæ dicit nec ne,non satis compertum habeo. Ego tamen illi persuadere conatus sum, vt quod in rem suam erat vellet efficere,factis præstaret,quæ verbis facturum se promittebat. Sed quid verò est aliud, in quo studium meum desideres, dabo operam pro meo in te amore atque obseruantia quam tibi debeo,ne id tibi defuisse videatur. Vale Tarasc.

Diony.Ant.Fabro S. P .D.

TAmetsi amicitiam nostram firmioribus puto radicibus niti quam vt litterarum adminiculo egeat,attamen vt tui memoriam me cum summa animi

animi voluptate retinere cognosceres, volui hoc officij genere vti, vt in eo mihi vicem reponeres. Vt qui in hac barbarie versor, in qua præter paucas ex alumnis meis spiritalibus nullus ferè est, qui bonas literas saltem gustasse videatur, scriptis tuis hoc meum exilium possit consolari. Vix enim credas quàm graue mihi ac molestum videretur, optata diu ac iucũda solitudine carere, & rursus hoc pistrino tanquam circulo magico ex quo egredi mihi non liceat, includi, nisi me spes optima quę in præfecta huius collegij Scholastica & eius sodali Delphina mihi arridere videtur, animarent. Nam hæ sunt, in quarum eruditione & virtute maximè acquiesco, ita vt earum pio solatio molendini huius grauis alioqui & intolerabilis labor qui in domandis pertinacibus sumitur, leuior mihi videatur. Quod si literæ tuæ aliquãdo aut versus accesserint, quanta solatio meo fiet accessio? Quare te oro obsecroque, vt si quid noui excudisti fabricastique huius me participem facere velis. Scio enim ex optimi fabri officina nil nisi expolitum posse prodire. Cæterum ego audita morte Barptolemei Castellani hominis doctissimi meique amantissimi hoc breue atque non satis expolitum carmẽ composui, vt debitam amico memoriam præstarem. Quod ad te mitto, vt tua lima eius scabritiem aut expolias, aut (si ita videbitur) ignibus tradas. Vale. Tharas. raptim. viij. Cal. Octobris 1544.

Dionysius Ioan. Carrerio. S. P. D.

Literas tuas Scholasticæ reddidi, quæ quàm gratæ illi iucundéque fuerint, ex his quas scribit ad te potes intelligere. Est enim grato animo ac perbenigno & in eos maximè propenso, qui doctrina & moribus prędití se ad eiusmodi studia inuitant. Quare te ab ea plurimi fieri debes æstimare, qui cum sis ipse (vt scripta tua indicant) peritissimus, parum tibi visus es assequutus, nisi (vt verè Christianum decet) eruditioni virtutum ornamenta coniungeres. Quam rem etiam si ex literis tuis non coniiceremus, satis per se conuictus & familiare Castellani nostri contubernium persuaderet. Facilè enim pares cum paribus coniunguntur. Eum autem licet absentem corpore animo tum ob egregias virtutes & quia nos amat, præsentem complectimur. Quem vt à nobis saluere iubeas etiam atque etiam rogamus. Vale. Thar.

Dionysius Eucherio mon. nepoti Cariss. S. P. D.

CVm ægrotarem recepi his diebus literas tuas, quæ cum essent tuæ erga literarum studium diligentiæ & voluntatis in me testes certissimæ, fuerunt mihi tam gratæ atque iucundæ, vt morbi molestias subleuare mihi non parum visæ sint. Quod scribis te & alios desiderare meum reditum, pro tua & illorum erga me beneuolentia facilè tibi assentior, sed ea mihi est in præsentia membrorum omnium imbecillitas, vt non nisi post multos dies me itineri possim committere. Nam ea fortassis caussa fuit (vt etiam alij coniiciunt) quod post prima febrium incommoda in grauiora reciderim, quia citius me & ante quàm essem plenè restitutus ad ordinis obseruanda instituta redierim, & aliis laboribus vltra vires nondum plenè restitutas me inconsultò medico sim visus exponere: Interea te oro, ne ab inceptis & literarum & religionis studiis desistas. Dici enim non potest, quantum fœlicibus tuis progressibus gaudeam. Prætcrea cellulam nostram & omnia quæ illic sunt, quantumcunque parua aut vilia videantur, tibi obnixè commendo. Chartæ in ea sunt paruæ & (vt videntur) contemptibiles liturisque vbique commaculatæ, sed eas ne pereant, serua quã diligentissimè. Sodales omnes saluere à me iube,

Digitized by Google

eosque hortare vt mei in suis precibus meminerint. Vale. Tharasc. ix. Nouembris 1544.

Dionysius Eucherio nepoti. S. P. D.

VSque in hunc diem distuli literis tuis quas ad me Genuæ scripseras, respondere, propterea quod tabellarius deerat, cui literas ad te perferendas commiterem. Quamquam etiam abs te aliàs expectabam, quibus de tuo statu ac rebus fierem certior. Cupiebam etiam nosse quàm tibi prosperè iter istuc contigisset, & si literas curauisses quas tibi commendaueram. Quare abs te posco, & quam maximè possum ex animo contendo, vt ad me quam diligentissimè omnia perscribas. De studiis tuis præterea fac vt sciam, si tuis ac meis optatis fortuna respondeat, & id imprimis si spiritalibus disciplinis vt incumbas, maior tibi quam hic opportunitas offertur. Id enim est, quod ego potissimum desidero, & tu totis animi & corporis viribus debes insudare, ne frustra istuc vnde leges & monasticæ vitæ instituta in mũdum emanauerunt, aduenisse videare. Locus iste insuper præter quam quod est cœlestibus disciplinis ob solitudinem accommodatissimus, alia etiam multa in se habet, quæ te ad spiritales progressus debent incitare, si videlicet ad memoriam reuoces sanctorum greges, qui angelicam istic aliquando vitam traduxerunt. Quorum gesta scriptaque & cætera posteris relicta sanctitatis monumenta tepiditatem nostram ignauiamque coarguunt. Hos igitur tibi propone, frater charissime, hos imitare, horum vestigiis ita insiste, vt sic ad nos redeas, in quo ego in primis & alij qui te amant acquiescere valeamus. Vale. Lerinæ, 1552.

Dionysius Claudio Monach. nepoti. S. P. D.

ACcepi literas quas ad me misisti, ex quibus incredibilem cum percepissem voluptatem, quod ex iis propésam erga bonarum literarum studia & in Deum in primis voluntatem tuam amoremque intellexissem, accesserũt etiam patris Honophrij atque Egidij aliæ, quæ tuarum testimonium cõfirmarunt. Vnde summa tibi ope nitendum est, talem te semper in omnibus Præstes, vt non me in id gaudium frustra coniecisse videaris, simul & vt tantorum ac talium virorum testimonio dignus sis. Ipsas autem literas tuas ad præfectam collegij virginum Tharasconensium & Scholasticam misi, quia earum in ipsis faciebas mentionem, vt eas deinde cum legissent, matri tuæ ac fratribus redderent, cupiebant enim eas gaudij mei esse participes. Multum autem Theophilo & Liberato patribus meis carissimis debeo, quorum in te humanitas ac studium cum tibi minimè desit, quominus doctrina & bonis moribus augearis, maximè in id operam dare debebis, nè tibi ipse defuisse videare. Salutabis verò eos ex me, méque illis etiam atque etiam commendabis. Vale Lerinæ mense Nouembri 1540.

Dionysius Ioan. Faucherio nepoti charissimo. S. P. D.

LEgi literas tuas non quas ad me, sed quas ad patrem tuum misisti, quas enim te ad me scripsisse significabas inuentæ in fasciculo non sunt. Persuasi patri tuo, vt qui te istuc studiorum causa dimisit, ea tibi quæ ad illa persequenda videntur opportuna suppeditet. Nam vt ex illis tuis literis intelligo frustra istuc venisse videreris, si vix tibi quicquam nisi ad obeunda ministeria temporis suppeteret. Tu verò da operam ne Parisiorum vrbem tantùm vidisse videaris. Hortarer te pluribus verbis, nisi tua mihi iamdudum voluntas in studia & desiderium perspectum esset. Cupio te Nicotij Sobrini contubernio

bernio

Digitized by Google

bernio & familiaritate vti, quando patris tui non ea est facultas, vt cum optimis ac nobilissimis adolescentibus esse non possis nisi seruias & tali sis addictus seruitio, vt id ferè totum sibi tempus aut eius bonam partem vendicet. Facies etiam è re tua si Piladæ hominis mei amantissimi beneuolentia & familiari sermonis commercio frequenter vtaris, quod tibi facilè erit, si dum per otium licet, te ad eum conferas. Is enim est, à quo simul cum eruditione etiam bonos mores poteris perdiscere. Vale. Tharascone. 1538.

Dionysius Guillielmo Mayno viro doctiss. S. P. D.

PArum tibi fecisse videbaris, Mayne eruditissime, cum ingenti tua humanitate ac beneuolentia nos tibi deuinxisses, nisi ab ipso statim initio constitutam inter nos amicitiam tam insigni beneficio confirmare studuisses. Neque enim velim existimes collata in Scholasticam beneficia minus ad me quam ad ipsam pertinere. Cum enim gloria patris sit filius sapiens, quicquid illi aut decoris, aut laudis, aut fortunæ denique melioris accesserit, eius partem videor mihi posse quodam meo iure vendicare, tametsi nisi in Deo opt. Max. à quo in nos omnia bona emanant nos gloriari non condecet. Cui cum accepta referre omnia iure debeamus, tibi etiam non immeritò immortalem habeo gratiam, quod tua opera & studio spiritalis alumnæ meæ qualiscũque eruditio & modestia singularis ita illustrissimis Christianissimisque principibus nostris innotuerit, vt eam dignam iudicauerint, quam regia benignitate & munificentia prosequerentur. Deum immortalem, quàm acres suapte sponte currenti stimulos adiecisti. Timet vtique ne priusquam metam possit attingere, tuis laudibus onerata succumbat, & ne virtutis inane nomen reges pientissimi remunerasse videantur. Itaque tota in hoc est, vt si æquare hominum conceptam de se opinionem non possit, voluisse saltem videri queat. Cæterum quando te autore optimorum principum beneficentiam in ea sumus experti, per te etiam illis nostro nomine vt gratiæ agantur vehementer rogamus obsecramusque. De meo autem in te amore ac studio id velim tibi persuadeas, me in operam esse daturum ne amando abs te possim quandoque superari. Vale. Tharasc. xj. Cal. Iunij. 1537.

Dionysius Guil. Mayno. S. P. D.

VT tibi hinc abeũti promiseram, literas ad te nuper dedi. Quas te habuisse inde conicio, quod eas homini qui te optimè norat, commisi, & qui officiis meis prouocatus maiora multò sese mihi debere existimet, quàm vt rem sibi à me tam obnixè tanquam ex animo commendatam præstare recusaret. Erant vnà cum meis Scholasticæ literæ alligatæ, alteræ ad te, alteræ ad reginam Nauarræ, & ad eam ipsam hendecasyllabum carmen meum, quæ omnia vt illi exhiberes, summopere rogabamus. Sperabamus autem vt Nicea rediens ad nos diuerteres, nimirũ vt abs te resciremus quàm tecum prosperè ageretur, & literas nostras accepisses nec ne, quando vt ad nos rescriberes tibi per negotia & aulicos ferè assiduos motus minimè licuerat. Nunc igitur fidelis nuntij occasione incitatus hæc ad te scribere volui, quibus apud te nostrã beneuolentiam testatam relinquerem, & tuæ in nos vicissim testes literas tuas postularem. Nam & si amicitiam nostram fortiore glutino hęrentem & euidentissimis indiciis manifestiorem puto, quàm vt literarum confirmatione aut testimonio egeat, iucundissimum tamen nobis erit eius in tuis scriptis vestigia legere. Quare te oro obsecroque vt ad nos si tuo commodo fieri potest, rescribas, & nos de te ac statu tuo facias certiores. Vale. A Bectonia tibi salutem plurimam dico. Tharasc. v. Idus Iulij. 1538.

Digitized by Google

Dionys. Paschasio Clementi. S. P. D.

SI literas tuas mihi iucundas fuisse dicam, superfluum in amicitiã nostram sermonem videbor afferre. Id enim satis supérque vbi non solum constituta verumetiam confirmata amicitia est, per te potes facilè iudicare. Quid enim mihi abs te non gratum iucundumque potest contingere, quãdo etiam sola tui absentis memoria me delectat? Sæpè autem mihi occurris, & ante mentis oculos obuersaris. Vnde fit, vt fructum qui ex amicitia benè instituta percipitur, expertus summopere gaudeam, neque vlla aut locorũ aut temporum interualla tam distantia forè puto, quæ mutuum nostrum amorem quem Christus in primis & literarum honesta studia conciliarunt, possint dissoluere. Verùm quod scribis te singulari mea humanitate ac beneficiis ita mihi obstrictum, vt his te paria rependere posse diffidas, agnosco nominis tui vim, vt clemens non immeritò nuncuperis, agnosco modestiã & singularem animi tui mansuetudinem. Vtinam verò is essem, qui beneficium in te aliquod memoria & cõmemoratione dignũ possem collocare. Experieris (mihi crede) quanti te Dionysius tuus faciat verum quia mihi facultas deest, quæ desiderio meo respõdeat, ita faciam, vt animum ac voluntatem mihi non defuisse cognoscas. Quid cum dico, ita velim accipias, vt nihil à me magis ex animo dictum putes. Cosseiæ nostræ salutationem pro eo quanti eam facio charam habui, tanti autem facio eam, quanti meritò debet æstimari ea quæ natalium splendorem virtutibus illustriorem conatur efficere, & in muliebri & fragili sexu viri ingenio atque animo prædita ita sese totam honestis literarum & bonarum artium studiis adiicit, vt non tam meritò laudandus qui eam amat, quàm qui non amat vituperandus esse videatur. Amo igitur illam, sed eò amore quem Christus ignis nomine designauit, cum diceret. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat?* Illi igitur à me salutem plurimam dicito & fratri eius in primis Constantiensi Pontifici, cui etiam atque etiam me commenda. Saluta etiam Macrinum & Richerium. Tu quoque vt valeas cura. Tharas. nonis Septembris 1538.

Dionysius Paschasio Clementi. S. P. D.

ETsi amicitiam nostram eò progressam existimo, vt nihil ei quo maior esse possit, addi posse videatur, vnde nec literarum fomentis aut quasi adminiculis quibus roboretur indigeat, tamen fidelis nuntij opportunitatem habens non permisi vt ad te meis literis vacuus abiret, quibus te de statu ac rebus nostris certiorem facerem. Scito igitur mihi ac virginibus nostris benè esse, & collegij conditionem aliquanto quàm soleat, esse meliorem refrigeratis iam hominum calumniis eorum qui in Christi causa nobis negotium facessere soliti sunt. Bectonia & æmula eius Delphina mirum est, quàm sese totas bonarum artium studiis addixerunt. Ad quarum etiam exemplum iuuenculæ omnes se hortantibus nobis assiduè exercent, & iam earum aliquæ futuræ frugis specimen exhibere cœperunt. Quòd ad te eò libentius scribo, quàm te his oblectari maximè certò sciam. De hero tuo Constantiensi Pontifice dignissimo, de Cosseia virgine nobilissima piissimaque ac de te & rebus tuis vt nos facias certiores te etiam atque etiam oro. Vale. Herum tuum & sororem eius item Mainum, Macrinum, & Richerium mea vice saluere iube. Tharas. 1538.

Dionysius Pachasio Clementi. S. P. D.

LIteras tuas mihi gratissimas iucundissimasque fuisse satis pro mutua nostra beneuolentia potes coniicere, tametsi inde mihi molestiam

Digitized by Google

lestiam attulerunt, quod Constantiensem Pontificem variis, eisdémque grauibus morbis laborasse nuntiabant. Cui tamen gratulor, quod pristinæ redditus incolumitati se istuc receperit. Cosseiæ nostræ tam diuturnam infirmitatem tuli etiam ac fero molestissimè, nisi quod inde me ipse consolor quia cum vita nostra nihil aliud sit, quam iugis militia & tentatio super terram, vt sacra nos lectio docet non parua illi ac nobis gaudium datur occasio, quod cum singulari sit modestia & multis præterea virtutibus prædita, eam in eorum numero esse coniicere possumus, quos Deus amat. Nam quem diligit Dominus castigat, & flagellat omnem filium quẽ recipit, & sicut aliàs scriptura testatur: vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio & tribulatio. Quare bono animo esse debet, cui sese Deus tanquam filiæ exhibet, vt cum Christi paternitate censeri se agnouerit, discat pro amore æterni patris terrenæ fastigium dignitatis atque nobilitatis contemnere, & corruptibilis corporis huius ac vitæ mortalis molestias sentiens, dicat huic non esse fidendum, sed ad cœlestem illam & immortalem toto pectore, vbi fœlicitas vera est, suspirandum. Hanc igitur cupio vt meo nomine & saluere & bono esse animo iubeas, cuius ego pondus vt aliqua ex parte leuarem libens, si ita superis visum esset, subire vellem. Dominum meum Constansiensem, quam maximè possum iubeo saluere, meque illi plurimùm commendo. Vale. Tarasc. 1538.

Dionysius Paschasio Clementi S. P. D.

VIde, mi Paschasi, quanti te tuo merito faciam. Nuper cum mihi litteræ tuæ redditæ fuissent, rescripsi ad te de rebus nostris, vt te velle putabam & vt nostra beneuolentia postulabat, nunc verò nuntij huius occasione prouocatus meas partes minus mihi exequutus viderer, si eum proficiscentem ad te sine litteris meis hinc abire permitterem. De nobis igitur quia crebrò certior fieri cupis, res nostræ (Deo est gratia) nunc rectè habẽt & melius quam dudum. Nam his diebus ægrotarunt virgines collegij huius complures, inter quas Scholastica & Delphina præter cæteras nobis ingesserunt curam. Nunc autore Deo Scholastica conualuit, Delphinam adhuc morbi reliquiæ exercẽt membrorum nimirum debilitas & lassitudo, quam etiam color flauus facilè indicat, conualescit tamen, & se paulatim ad pristinam incolumitatem recipit. Sese autem ambæ & ad earum exemplum reliquæ iuniores in virtutum & pietatis erga Deum studiis strenuè exercent. De Cosseia nobili virgine ac de te frequenter mecum sermonem habent, quem vnà cum ipsa Cosseia saluere plurimùm iubent. Vale. Tharascone octauo Idus Maias 1540.

Dionysius Paschasio Clementi S. D.

MIrabar cur tu ad nos litteras scribere tandiu intermisisses, cum ecce mihi à Pylade nostro & virginibus, quæ apud Salictum sub cura illius degunt, fasciculus litterarum alatus est, quibus tabellariorum incuriam perfidiamque accusabant, qua factum esset, vt suæ ad nos litteræ non fuerint perlatæ. Eas verò tibi amico fidelissimo curandas tradidisse se affirmabant, vnde tuas quoque illis adiunctas fuisse non ambigimus. Quæ res facit, vt grauiorem iacturam illam existimemus, vt qui præsentem te audire nõ possumus in litteris saltem tuis loquentem audiamus. Cæterùm etsi rem tibi non iucundam nuntio, attamen quam scire debeas necessariam puto. Vulteius noster imò bonorum omnium amicus vulnere confossus vita excessit. Nam

Digitized by Google

cum in quendam sibi ob litem qua Ecclesiæ iura defenderat inimicum incidisset, post verborum pugnam qua inuicem aliquantisper contenderunt vulnus subter mammam sinistri lateris accepit. Quæ res cum mihi esset nunciata, ad eum animo consternatus accurri, eumque iam semimortuum inueni. Cum verò medicus & qui circa illum erant, eum nostræ amicitiæ admone vt ob eam videlicet sopori lethargico reluctaretur, & ego nomen eius inclamarem, ille apertis oculis ad me conuersus méque amico aspectu intuens vt poterat respondebat. Tandem verò cum illum vt bono animo esset sæpius hortarer, nósque sua causa sollicitos & collegij nostri virgines pro eo precibus instare dicerem, nutibus & quibus poterat verbis respondens ad Deum se cum hac voce conuertit: *Leuaui*(inquit) *oculos meos in montes*, & nescio quæ alia de sacris libris afferebat, quibus Deum inuocans auxilium implorabat. Quæ ipse verba excipiens alia his consentanea adiungebam confortans illum adhortansque, vt animo si verbis non posset Deo confiteretur, & inimico tam insignem iniuriam ex animo condonaret. Cui consilio ille acquiescens etiam sacerdoti confessus est, cum tamen mortis iam iam instantis supremis doloribus vrgeretur. A sacerdote deinde cum esset absolutus, ipsum quo potuit nixu assurgens & quasi vale dicens blandè est amplexatus, reclinatoque demùm capite super lectulum expirauit. Habes igitur quo pacto summus amicus noster Vulteius iuuenis multiplici genere doctrinæ & morum honestate præditus ab homine desidiosissimo deterrimóque acerbissima morte affectus sit. Cuius ego casum ingenti dolore & multis lachrymis sum prosecuutus, nec quisquam probus est, qui non optimi viri miserandam doleat vicem. Obiit tertiò Calendas Ianuarias aduesperascente iam die circiter horam quintam accepto inter tertiam & quartum horam vulnere. Ego cum amici desiderio pene, vt ita dicam, contabescerem, non sine multis lachrymis hæc carmina per ingenioli mei & huius temporis captu vtcunque effudi quæ ad eius tumulum affigenda in perpetuæ amicitiæ nostræ memoria & testimonium sempiternum curaui. Pro concione etiam illum, vt tunc potui voce vtique fletu impedita & animo dolore perturbato laudaui, ne quid amico Charissimo debiti à me officij defuisse videretur. Vale. Tharascone 1542.

Dionysius Laurentio Garino S.D.

EXpectaui in hanc diem litteras tuas, neque enim à discessu tuo abs te vllas accepi. Ego verò cum redire instituissem, & iam vehiculum procurassem, tanta pro me retinendo fuit contentio, vt mulieribus lachrymis & nobilium precibus cedendum fuerit. Quippe quibus omnia quæ hactenus tanto labore & sumptu prouecta fuerant, pessum, si abirem, ruitura videbantur. Quia verò id mihi sine patrum consensu & auctoritate non licere causabar, id illi ad se recipientes litteras scripserunt ad ipsos. Præterea cum præteritis diebus Prætor Arelatis homo iam inde à multis annis summa mihi familiaritate amicitiaque coniunctus Tharasconem venisset fama huius reformationis percitus & Scholasticæ cuius litteras legerat, virtute illectus monasterium adire voluit, ipsamque collegij matrem & Scholasticam sigillatim compellans simul cum reliquis ex ipso ianuæ vestibulo salutauit obnixè cohortans: vt ab instituto non deficerent, suam operam & studium prætermittens nunquam defuturum. Cæterùm Margarita Curta, Melchiona, & reliquæ feræ omnes quæ nostris studiis reluctari solent, aliæ aliò commigrare meditan

Digitized by Google

meditantur, vt in aliis monasteriis apud suos vitam exigant. Neque fieri posse videtur, vt ad aliarum normam sese accommodent. De his ergo migrationibus frequentes nuntios videre licet, euntes & redeuntes, nullum tamen adhuc effectum, præterquam in Margarita Curta, quæ ad sancti Zachariæ monasterium abiuit, video nisi verba. Quod si verè contigerint, ego censeo saluo tuo & aliorum meliori iudicio, vt sibi absque scrupulo fieri id possit, non solum dimittantur, sed etiam abire vt velint, rogentur. Quæ cum vetustati assuetæ vitæ nouitatem ferre non possint, lautissiméque pro re monasterij quæ nunc est & temporum conditione tractentur, scatent tamen murmurationibus & querelis vndique, & quæ olim vt propriis loculis parcerent tenuissimo victu contentæ erant, nunc expleri non possunt. Tu ergo quid de hac re sentias, rescribe ad me. Quantum verò ad alias attinet, Præfecta ipsa iam annis confecta & diuerso viuendi vsu iamdudum assueta eiusmodi est, à qua magna nobis expectare non liceat, sed quod dat accipimus. Locum melioris bona vtcunque tenet, pro reformatione & obseruatione ordinis bonarum partes agit, & à ciuibus pro ætatis reuerentia maximè sustinetur. De Scholastica & eius honestis moribus non scribo aliud, quod hæc omnia tibi sint cognita, nisi quod in his in dies fœliciores progressus habet, & cum crebris infirmitatibus torqueatur, totius tamen laboris pro obseruando ordine pondus maximè sustinet. Ab ipsa & à matre cæterisque tibi salutem dico. Da verò operam, vt ad Patres nostros de me scribas, & rei necessitatem quæ me hic detinet illis significes. Vale. Tharascone pridie Calendas Aprilis 1536.

Dioysius Laurentio Garino S. P. D.

EGo verò tibi in tam graui & acerbo luctu affuisse vellem, vt studio & cura dolorem quem ex tuorum casu contraxeras, saltem aliqua ex parte, si illi mederi omnino non poteram, subleuarem. Quanquam nescio quid tibi homini & doctrina & rerum vsu instructo afferre possem, quod tu non exactius tibi prudentiúsque adhibueris, quam cuiusuis ad sedandum dolorem posset afferre facundia, nisi fortè animo cum sumus conturbato nostri aliquantulum videmur obliuisci, & amicorum officiis monitísque hortati reminiscimur homines nos ea lege natos, vt multis in hac vita quandiu sumus, miseriis simus obnoxij, neque vllum esse tam solidum gaudium, quod non anxietatis alicuius amaritudine sit respersum. Sed desino Athenas noctuas afferre, ne cum tu ipse per te satis philosophatus sis, quando ea quæ à sapientissimis dudum de hac re prodita sunt in memoriam opportunè reuocasti, nihil nisi commemorando dolorem refricem. Quod verò ad alteram epistolæ tuæ partem attinet, dici non potest quantum in ea fide & sententia confirmatus sim, vt præter scripturæ sacræ auctoritatem etiã experientia ipsa frequenter edoctus credam Deum suis adesse, nec eos in tentationibus deserere, tametsi ad tempus interdum eos aduersariis ventilandos, cribrandósque permittat, videlicet vt ab humanis affectibus expurgatos doceat & ardentiùs prouocet, professionis suæ statum qualitatémque reputare, & ab exterioribus turbis ad mentis interiora conuerti, discántque qui re vera Deum quærunt, sese & cogitatus suos curásque omnes in eum iactare. Deo igitur in primis gratias agens tuam & ciuium tuorum pietatem & erga nos studium laudo atque amo, quo dedisti operam, vt patefacta veritate aduersariorum falsæ calum-

niæ omnibus & his in primis qui aduersum nos in nostram perniciem fuerant lacessiti innotescerent. Hoc est igitur protectorem esse, & veri defensoris partes agere, non sub falso patriæ defensionis prætextu Christi religionem impugnando malo animo suo satisfacere. Collegij res bellè habent, & valent omnes præter vnam Magdalenam, quæ etiam nunc oculis capta iterum cataractam, quam vocant, sibi admoueri fecit. Sed cum inde nihillo plus quam dudum videat, etiam morbo laborat, iámque domum suis pharmacis quibus ferè continuo vtitur detrimento non paruo affecit. Quam rem vtinam ipsa pensaret, vt vel si grata esset, & non murmuraret. Sed nosti eius & sobrinæ illius ingenium. Adhuc enim vetustatem rancidam olent, qua à multis iam annis imbutæ nouum saporem ægrè possunt imbibere. Vale Tharascone 1536.

Dionys. Laurentio Garino S. D.

ACcepi litteras tuas, diploma quod tecum portare oblitus fueras, ad te remitto. Res monasterij sic se habent. Morosæ illæ atque insolentes timore perterritæ insurgere vt olim, non audent saltē apertè. Nam cum aliquæ nescio quid contra tuam & Gilberti sententiam attentassent, ego statim obiectis minis earum temeritatem compressi. Mater ipsa à Gilberto nescio quibus technis piè circumuenta consensit, vt quod volebamus faceret, ignorans tamen rem ipsam, & quomodo fieret. Nam ille (vt pia est astutia præditus) ita rem cautè & occultè tractauit, vt ipsamet & Ioanna Ruspia ipsum rogarent & iunctis manibus supplices illi fierent, vt hoc ipsum ita vt volebamus efficeret.

Quid vis amplius? Scholasticam mater ipsa rogauit, vt id quod suadebat Gilbertus, libenter admitteret. Itaque re celeriter confecta Melinus cum procurationum tabulis Auenionem profectus est, vt Gilbertum conueniret qui cum Trapesita de pretio ageret. Constabunt diplomata aureis nummis centum, & quinquaginta iam repræsentati sunt. Sed ista tibi in aurem, cum rei successum audies, non poteris non ridere, sed (vt dixi) ista silentio sunt tegenda. Præterea Martinus, ille vnus ex coniuratoribus Auenionem his diebus venit, vt nescio quæ à legato impetraret, deinde ad Cardinalem Bellaium profecturus, videlicet vt Italos monachos eius auctoritate ab Lerina extrudat. Gilbertus auditis illius insaniis & ineptis rationibus quas afferebat, statim ex verbis & filo (vt credo) corporis hominem suspicatus est mente pessima. Cui pro sua in Deum religione & beneuolentia erga ordinem nostrum conatus est dissuadere ne rem tam nefariam aggrederetur. Ille verò postquam ei promisisset se venturum ad me, & quæ ipse suadebat esse facturum, euanuit. Ego verò cum rem omnem ab ipso Gilberto didicissem ad Cardinalem Bellaium scripsi, & epistolæ exemplum ad te mitto, vt eam Laurentio patri communices, vt sciant scilicet patres nostri ij quibus est ad Deum & ad religionem animus bene affectus quibus fidendum sit, & quos suspectos habere debeant. Sed oro te, vt tu ipse illi hoc exemplum ostendas, aut per eum mittas, qui sit quam tutissimus.

Scholastica & Delphina & reliquæ te iubent saluere, Iannona, quam vocant, totam sese mihi formandam tradidit, & mirum est, quam in aliam mutata esse videatur. Optimam de illa iam spem concipimus, & ego quantum possum illam ab aliarum conuersatione disiungo, vt conceptum

voluntatis

Digitized by Google

bonæ propositum ad bonarum exemplum custodiat. Vale. Salutat Melinus. Tharas.pridie Cal.Septemb.1538.

Dionysius Laurentio Garino S. P. D.

LIteras tuas Aquis Sextiis datas accepi, quibus responsione opus esse non magnopere æstimabam,idcirco quod te in dies huc reuersurum expectamus.Miror autem quid sit, cur à Placido nostro nihil prorsus acceperim,neque de eò quid factum sit, aut quid ei euenerit, satis possum statuere. Vereor autem ne incommodis afflictus aulicis quibus(vt scis)qui aulam sequuntur, afflictari solent, in morbum inciderit. Scripsit autem ad me Vitalis accepisse se literas,quæ ad te mittebantur, quare si quid ab eo aut de eo accepisti, aut etiam si fratres nostri Lerinenses quicquam de ipso audierunt,te oratum velim, vt nisi ad nos tam citò venturus sis, ad me perscribas. Præterea nuntius à trapezita Rouellasco ad me venit magna instantia pecuniam Parisiis acceptam repetens, alioqui Petro Valentiano negotium facessiturus, qui se prædem pro nobis reddiderat.Cui quid ego responderem non satis in promptu habebam, nisi me expectare Placidum ipsum in dies,qui reuersus ad monasterium ipsam numerandam curaret. Te oro obsecroque vt id quàm diligentissimè poteris agas efficiasque ne omnino amplius differatur, quin eam Petrus ipse accipiat.Magnus mihi est pudor vultum illius subire,quoadusque satis illi factum erit. De patribus nostris nihil prorsus, nec de fratribus Lerinensibus ex quo tempore hinc discesseramus, audiui quod nouum sit, & cupio valdè per te omnibus fieri certior. Ad reginam Nauarræ scribere de negotio quod scripsisti vsque ad tuum aduentum differemus. Omnia in monasterio commodè se habent,& ædificium illud de quo mandaueras, crescit & exurgit in horas. Vale. Salutat matrem, Scholastica & Delphina. Tharas. xiiij.Iunij.1539.

Dionysius Laurentio Garino S. P. D.

ELapsis diebus cum Laurentius pater ad vos rediret, nihil ad te scripsi, propterea quod te Aquis Sextiis iam esse autumabant, vt inde Aueníonem te conferres Cardin. Bellaij negotia apud Trapezitam curaturus.Diplomata Scholasticæ fuere restituta, pro quibus apud Cancellarium expediendis dicebat Gilbertus necessarium esse, vt Telonarij literas haberemus quibus fides fieret, propterea in diplomate summi Pontificis non fieri de regis voluntate vllam mentionem, quod ipsum regis beneplacitum (vt vocant) fuerat impetratum pro prima cessione qua ipsa collegij mater Scholasticæ cum regressu cedebat, & quia satis de regis animo constat, non esse difficile vt à Cancellario admittatur.In monasterio tranquilla omnia, & in summa pace, & tibi omnes salutem plurimam dicunt. Quòd Monasterium Lerinense seditionum seminariis sit liberum, gaudeo, & Deo in primis gratias ago.Restat adhuc Cardinalis nostri importuna pensionis exactio,pro qua(vt puto te non ignorare) supplices literas ad eum dedimus, nescio quid ab homine pecuniarum tam egeno(ne dicam auido)sperare liceat nobis,tu pro tua æquitate & animi religione rem quàm poterit fieri moderatissimè tractes te oro,vt si omnino soluenda pensio erit, eam ad quàm minimam poteris redigere contendas.Vale.Tharasc.iij.Non.Martij 1540.

Dionys. Laurentio Garino S. P. D.

ACcepimus paulò ante hos dies literas tuas Auenione datas,cum alteras abs te nobis hodie Texerius reddidit, quibus intelleximus id quod nobis iamdudum prospectum erat, te nimirum rerum nostrarum curam non minimam gerere & collegij huius causam tibi cordi esse. Res nostræ (Deo est gratia) rectè habent, & in summa pace atque tranquillitate omnia sunt constituta. Omnes autem literis aut manuum labori operam nauant, nec quicquam esse videtur, cuius minus accusandæ sint, quàm otij. Salutaui omnes tuo nomine, à quibus vicissim tibi salutem renuntio. Cæterùm dici non potest quàm ex animo sim gauisus, cum ex tuis literis deprehendi te cum Præside rediisse in gratiam, quam coniecturam inde facio, quod officio tuo ac diligentia vsus sit, in scrutanda regis nomine Theocreni bibliotheca & recuperandis codicibus, quibus rex ipse suam (vt puto) bibliothecam cupit instruere. Diploma illud quo instaurandum continetur. Bectoniæ tradidi, quod ipsa cum reliquis (vt tu iubebas) in aduentum tuum reposuit asseruandum. Cupimus scire num etiam à Trapezita Gilbertus noster literas exegit, quibus adhibitæ diligentiæ quantum ad literas ab rege impetratas pertinet, fieret fides, sed tu cum redieris, ea quæ huic negotio commoda iudicabis ex animi tui & nostri sententia Auenione conficies. Cæterũ te oro, vt Lerinenses nostros nostro omnium nomine salutes, apud Maximum me excusabis, quod variis curis distentus suis elegantissimis versibus adhuc respondere non potui, sed dabo operam vt mea musa (tametsi iam iam annis & ætate ad id minus idonea, vt interea ignorantiam taceam, suæ doctæ & eleganti respondeat. Vale. Tharas. xvj. Cal. Nouembris 1540.

Dionysius Laurentio Garino S. P. D.

CVm huius nuntij mihi opportunitas occurisset, hæc ad te de statu rerum nostrarum scribere volui non quod noui quicquam acciderit, quod scire magni tua referat, nisi quod gratuitis (ita enim vocant) muneribus regi deferendis plus nimio afflictæ graui inopia laborare virgines coguntur, ita vt futurum necesse videatur si hoc incommodum ita sit successurum vt in dies sicut cœperunt, mala recrudescant puellas nouitias & ipsas etiam moniales domum dimittere. Nam vbi conflatum æs alienum iam ab annis præteritis dissoluere cogitant, superuenit Edictum aliud aliis accedés, quo etiam quasi ab ore bolus ipsis eripitur. De recipiendis & admittendis ad ordinem aliis puellis nescio quantum vtile sit, quandoquidem pacisci non liceat, & pauca illa si qua sunt illatæ non tam è manibus fluere, quàm ex oculis quasi euanescere videantur, cum interea domus onerata remaneat, & iam ita referta, vt locus in quo recipiantur, desit. Ego iam (Deo est gratia) bellè habeo, & ad solitum ordinis viuendi modum me paulatim reuoco. Carola & Catharina febre laborarunt, à qua vixdum Catharina euadere potuit. Quod ad domesticæ disciplinæ reformationem spectat, res adhuc languet & lentè succedit propter morbos quibus affecti sumus & inopiæ incommoda, quibus cogi se dicunt vt laïcas puellas docendas admittant, quæ disciplinæ regulari non parua afferunt impedimenta. Vnde exilium hoc graue mihi videretur, nisi me Scholasticæ promissa magnifica & propensa, vt videtur, ad mihi obediendum voluntas animaret. Aliquæ sunt, quæ iugum

gum

Digitized by Google

gum quod se iam abiecisse aut obiecturas omninò putabant recipere vel non posse excutere molestiusculè videntur ferre, sed satis mihi est in hoc negotio habere à meis partibus Præfectæ voluntatem. Quæ quandiu mihi non est defutura, tandiu exilium, carcerem, tormenta, & cruces, dum per patres meos mihi liceat, pro earum salute non modo æquo & patienti, sed etiam læto animo sum perpessurus. Vale. Tharascone 1540.

Dionys. Laurentio Garino. S. P. D.

MIror quod ab eo tempore quo te Grassam recepisti, nihil abs te literarum accepimus. De nobis autem sic habeto. Ego cum ab eo morbo quo te hinc abeunte laborabam me liberum esse putarem, præterito mense Octobri grauius multò recidi, quam cecideram prius, ita vt de vita mea & ipse & alij dubitare viderentur. Nunc grauissimis febribus releuatus tanta membrorum omnium debilitate & capitis nescio qua grauedine & quasi continuo intrinsecus strepitu & surditate laboro, vt incolumitatem mihi adhuc non ausim promittere. Cæterùm obseruatio hic regulæ satis pro personarum & rerum captu succedit, & Deo autore vt indies fœlicius succedat, confido. Præfecta & sodalis eius sese nostris consiliis adiungunt, quæ res quantum eis vtilitatis sit allatura, tu potes pro tua prudentia & rerum vsu facilè coniicere. Tu si me amabis dabis operam, vt de te & de patribus nostris (si quid ab eis accepisti) me facias certiorem. Vale. Tharas. iiij. Idus Nouembris 1544.

Dionys. Laurentio Garino. S. P. D.

NVntius mihi de Tharasconensi virginum cœnobio allatus est, qui me tanto grauiore molestia affecit, quanto me in eo diutius in vanum sudasse video. Recolo enim illud tempus, quo res illic ad Dei laudem instituta nostris optatis vtcunque respondere, & in meliorem spem, animos multorum erigere videbatur. Quæ cum ita sit in contrarium reuoluta, vt de ipsa actum esse videatur, non possum non illarum sortem dolere, quæ paucæ cum sint, non poterunt pro disciplina seruanda aduersus multarum inconditos mores resistere. Sed tecum (si mihi liceat) libenter expostularem, quod nihil de hac re ad me perscripseris. Scis enim quàm ad earum commodum salutemque animarum procurandam semper fuerim animatus. Nam etsi pleræque illarum sunt, quæ meis beneficiis ingratæ non satis æquam mihi vicem rependerunt, non possum tamen illarum calamitatibus non commoueri, quarum ego salutem animæ meis etiam ipsius incommodis iam dudum (vt scis) redimendam curaui. Rogo autem te vt de omni statu illarum & tuo me certum reddas, nam quod abs te intellexero, certum esse non ambigam. Præterea de præfecta collegij diuæ Catharinæ scire cupio, an spes ei aliqua sit, an ab ea omninò excidit. Ego ad eam iam aliquoties literas dedi, neque ab illa responsum vllum neque à Delphina accepi. Quæ res facit, vt suspicer literas eis non fuisse redditas, aut in aduersariorum manus incidisse, sed vtcunque res acciderit, facies mihi rem gratam, si ad me omnia diligenter perscripseris. De me si scire cupis, ego Deo est gratia, prosperè valeo, méque hic non sine animi mei voluptate in literarum studiis cum hac iuuétute exerceo. Quid vis amplius? fœlix vtcunque mihi esse viderer, nisi adhuc

Digitized by Google

inesset mihi paternitatis hoc nomen, quo immeritò appellor. Sed spero, vt his futuris patrum nostrorum comitiis hac sarcina subleuer, nam cum ego hoc gradu minus dignus sim, non suppetunt etiam neque corporis, neque animi vires. Vale. Lerinæ xv. Cal. Aprilis 1548.

Dionysius N. S. P. D.

AMor ac beneuolentia qua te iam inde à multis annis prosequutus sum persuasit vt ad te pauca hæc scriberem. Oro te per amicitiam nostram & communes labores ac toleratas pro Christi amore molestias calumniasque vt honori tuo & virginum nostrarum famæ ac verecundiæ consulas. Multus de te olim (vt scis) rumor & vehemens suspitio fuit, quod cum virginibus frequentior esses, quàm par esse ipsi iudicarent, & maximè quod cum illis conuiuia inires. Quas ego calumnias quantum ex animo & viribus poteram contendebam refellere. De me autem aliqui mirabantur, qui me satis alio qui cordatum & peritum (vt ipsi aiebant) rerum multarum æstimarent, in hac parte tamen tam esse caudicem & plumbeum, qui hæc non viderem. Alij me conscium & tecum collegij bona compilare blatterabant. Nuper verò quarto (vt reor) ab hinc die incidi in quendam Tharasconensem ciuem, qui cum esset vni earum quæ nuper professæ sunt sanguineus & valdè propinquus, questus mecum est de te multa se audire quæ de homine non satis probo commemorari posse viderentur. Quæ cum ego (vt alia olim) refutarem, esto (inquit) sit ita vt dicis, attamen tenera est virginum verecundia & lubrica admodum pudoris fama, quæ hominum suspitionibus mille ac iudiciis obnoxia cum sit, nunc maximè in id esset elaborandum & omnis danda opera ne nostra ipsorum spontè aliis ad male de nobis sentiendum & pessimè obloquendum locum dare videamur, præsertim nunc vbi ferè omnes & ea quæ cæteris præest, sint ætate iuniores. Quia cum sit admodum adolescentiæ iter in lapsum pronum, etiam si mortuos suscitauerimus, malè de nobis tam familiariter cum eis viuentibus homines iudicabunt. Querebatur etiam quod abfuerim his diebus, cum puellæ nouitie flammeum accipientes virgineum profiterentur causa in promptu fuit, quia in extremo mortis certamine defuncta nuper mater collegij laborabat, & me hic etiam esse oportebat ob concionē quę mihi ad clerum propediem habenda erat. Præterea nudius tertius cum apud matronam nobilem à valle discumberem, cum tamen te ipsa istic esse ignoraret, narrabat audisse se de te multa, & præsertim quod statis temporibus semper adesses prouentus monasterij corrasurus. Hanc ego calumniam cum refutassem & te transacta nuper quadragesima cum ægrotaret Præfecta hic affuisse dixissem, doluit te ab se insalutatum abiisse. Ego (vt scis) tuendi tui causa apud quoscunque infimos, mediocres & summos laboraui, & pro ea quæ mihi tecum intercedit beneuolentia laborabo, sed oro, te vt amico tibi verè, fideliter, & amanter consulenti fidem adhibeas. Nec per te liceat vt ianua monasterij tam facilè pateat, pro qua obseranda tantum & tam diu laborauimus, ne tot sudores tot & tantis laboribus exhausti effundantur. Hoc est enim quod metuunt multi, quorum querelas si velim omnes perscribere, vix tempus mihi aut charta sufficiet. Hæc autem pauca scripsi ad te meo in te & tuo vicissim in me amore fretus. Vale. Arelate idibus Aprilis 1543.

Dionisius

Dionysius N. S. P. D.

SCripsisti ad me, vt siquid noui nobis acciderit, tibi significarem, sed à discessu tuo nihil euenit, quod non vetustatem magis quam nouitatem sapere videatur. Te enim auctore persuasoréq; res eò reuoluta est, vt plus mali timere quã boni sperare possimus. Quorsum enim licentię illę, abs te illis etiam non petentibus vltrò concessæ. Quorsum persuasio illa, vt nihil cum ordine nostro se habere commune existiment, nisi vt amoto religionis metu ac scrupulo, quæcunque volet sibi licere arbitrentur, & pro lege sit eis desideriorum voluntas? Viderit Deus quæ tibi mens fuerit, sed quæ idem sint secutura & iam iam subsequi cœperunt, non possunt esse nisi pessima, & tam ab earum instituto aliena, vt nihil magis ei possit esse contrarium. Timebas scilicet ne ad licentiam qua deteriores solemus omnes fieri, id genus suapte sponte satis pronum, & ne ad eam extorquendam plus æquo importunum videretur, nisi toties inculcares eas nobiscum commune nihil habere, quibus etiam si contrarium persuadere vellem me illas in errorem missurum. Ego verò is non sum qui à veritatis regula & veræ religionis norma illas voluerim aliquando abducere, pro qua instauranda tot sudores exantlaui, & tot animi langores tolerans, vitam quoq; ipsam periculis multis multoties obieci: vnde supramodum doleo in memoriam reuocans illud tempus, quod cum mihi esset ob infinitas molestias ad tolerandum difficilimum, zelo tamen Dei accensus & spe bona fretus ferebam, & mortem etiam lætus si euenisset laturus fueram, cum vno momento annorum ferme tredecim, quibus desudaui labores sudoréisque effusos & rei ad Dei laudem omnium sententia bene institutæ formam, cum me iam iam adeptum putarem, de manibus tam repente elapsam videam. Sed quales rumores contra teipsum & ipsas etiam virgines suscitasse te putas dum conuiuia & publica & priuata reminiscuntur, dum Maurinellas domi suæ præter bene institutum collegij morem tot dies fuisse & nunc Magdalenam per compita huius ciuitatis obambulantem videant? Mirantur vtique & dolent tam repentinam metamorphosim contigisse monasterio, vt num demum defuncta matre antiqua iuuenculis tam multa quæ non expediunt nec decent, per te liceant. Neque enim abs te ita persuasæ me audiunt, & tanquam ad tabernam me signum habere se existimant, suisque consiliis si me adhiberent, suæ libertati detractum iri aliquid vererentur. Tu igitur & quantumcunque bene moratas & disciplinis regularibus assuetas relaxa, & vt obedientiæ iugum sanctum excutiant, illis persuade, vt experiaris tandem an tu, an alius quiuis aggeribus ruptis aquas ne profluant, possis cohibere. Ego verò qui de laboribus meis hos fructus me percepturum putabam, vt in earum virtutibus & sancta conuersatione ætas mea iam annis & curis molestissimis ingrauescens acquiesceret, vbi me & cõsilia mea simul cum laboribus contemptui haberi vidi, subduxi inde me, neque illarum me pastorem dici volo, cuius vocem non audiant, ne si in lupos incurram, mea id negligentia aut culpa alia factum homines arbitrentur. Neque ad eas curandas sum reuersurus, nisi ea quæ temerè sunt innouata restituantur aut emendentur. Vtinam verò antequam tibi verba illa excidissent, quibus eis ad immaturam libertatem tam ingentem fenestram aperuisti, cogitasses quid & quantum mali inde prouenires. quantum etiam honori tuo & illarum detraheretur, quando cum moriente matre si-

TTTT

Digitized by Google

mul & regulæ obseruatio interiisse videretur. Ego quantum ad me attinet, & meus in te amor postulat, te apud eos qui te obloquuntur defendo, & quia conuictum cum illis & moras diuturnas (vtpote publicas) negare non possum, nihil me vnquam in te turpe vidisse, aut abs te audisse confirmo, sed respondet si turpia contigerunt, te non solere arbitros quærere. sed quis hominum linguas possit compescere, præsertim vbi ad maledicendum occasionem nacti fuerint? nihil autem curare, quod de se homines sentiant, hominis est (vt inquit Cicero) omninò dissoluti. Vtinam verò Dionysium ita delirum, & vt quidam ex illis aiunt, præ inedia & ieiunio desipientem aut si mauis insanum consuluisses, certè & tibi & illius consultum esset, & ego tot bonas horas me malè collocasse non dolerem. Vale. Arelate decimo quarto Calend. Iun. 1543.

Dionysius Ioanni Vulteio S. P. D.

EGo verò, Vultei, vellem eam esse in hominibus fidem pietatémque, vt negotio nostro, imò verius Christi, nihil aduersi possem suspicari. Sed vt sententiæ tuæ accedam, compellit me hominum perfidia peruersitásque qua nunc passim his perditis ac deploratis temporibus, pro Christiana simplicitate licet abuti. Vereor enim ne Garinus noster sese incautus in instructos casses iniecerit, vbi maleuolorum hominum astutiis circumuentus & diris morsibus impetitus Christi causam aut omninò deserere cogatur, aut non tam citò persequi possit. Quod rebus nostris quantum detrimenti sit allaturum, tu per te ipse satis potes coniicere. Ego autem si meo arbitratu liceret, exclusis omnibus, & iis quibus est mens sanior honesto aliquo loco vti merentur, collocatis iuberem potius vt incendio infœlicissima hæc domus conflagraret, quam vt Sarabaitarum receptaculum fieret, & quæ Christo consecrata est malorum dæmonum officinæ vicem sustineret. De Garino ipso nihil prorsus octauo iam abhinc die, ex quo nimirum ad me puerum misit, accepimus, necdum etiam iumentum quod à nobis petierat, remisit, faciat Deus vt læto tandem nuntio accepto te eius participem facere posimus. Vale. Tharascone, sexto Calendas Nouembris, millesimo quingentesimo trigesimo septimo.

Dionysius Ioanni Vulteio. S. P. D.

QVoniam de rebus nostris postulasti te sæpius certiorem fieri, fidum ego ac tutum & vtriúsque nostrum studiosissimum nuntium nactus non permisi, vt ad te litteris meis vacuus veniret, tametsi nihil erat noui in rebus nostris, quod tua scire interesse putarem, nisi fortè Vulteium à Dionysio summo amore complecti ad te perscriberem. Sed ea res multo iamdudum tibi est exploratior, quam vt nunc demum nota tibi esse incipiat, aut litterarum testimonio indigere videatur. Hoc igitur tantum scribam monasterij statum pacatiorem esse solito, quanquam ab illis quas tu nutu & significatione intelligis, nonnihil interdum molestiæ suboritur, sed ea est huiusmodi, vt non adeò pio instituto nostro magnum videatur afferre impedimentum. Iam enim qui ab earum partibus contra nos tam insolenter debacchari videbantur, refriguerunt & veritas longa die duce in lucem magis, magísque emergit. Cæterùm versus Dampetri nostri adhuc

Digitized by Google

adhuc expectamus, tua autem epigrammata vbi primùm emissa erunt, da operam, vt ad nos perferantur. De Laurentio Cremonensi ad te iam sæpius scripsi, vt eum qui te maximè diligit in tuorum albo velis adscribere. Id ego pluribus verbis abs te contenderem, si noster amor & beneuolentia pateretur.

Bohero nostro à me salutem plurimam dicito & Nicotio Consobrino, litteras etiam ad Guiramandum, vt illi reddantur cures te vehementer rogo. Vale. Tharascone. Idibus Nouembr. 1538.

Dionisius Ioanni Vulteio S. P. D.

TT vide, mi Vultei, quanta maleuolorum hominum insania sit, quam nec veritatis cognitio, nec publicè etiam iniectus pudor à solita malignitate potest compescere, sed veluti si quis aquæ fluentis impetum obiectis paret aggeribus retinere, aquæ defluxus vi sibi aliunde exitum facit, ita aduersarium nostri toties repulsi atque deiecti etiam nunc (si superis placet) in nos rursus insiliunt, & earum quas defendere ac tutari se credunt, quasi non satis innotuerit insania, student vt magis magisque innotescat.

Posteaquam litteras ad te conscripseram, accepimus Curtaborum illum quem nosti, & qui tot nobis anno præterito negotia facessit, apud aulam ab aduersariorum partibus contra nos blatterare, & in id dare operam quantam potest, vt Garinum ab officio, & me hinc falsis calumniis deturbet. Cuius ego impudentiam tametsi non admodum metuendam censeo, qui insontem me diuina ope protectum iri (vt olim sæpius sum expertus) piè confidam, tamen oportunum existimaui, vt te de hac re certiorem facerem. Nimirum, vt hominis impudentem audaciam, vt poteris (poteris autem plurimùm) apud Bellaium & reliquos, vbi tu necessarium esse iudicaueris retundas, ne tam diu impudentissimo homini liceat innocentes mendaciis persequi. Neque enim satis admirari possum vbi malum ille tam bellè didicit maledicere, & innocentes, eósque à quibus nunquam læsus est criminationibus præsertim falsis tam acriter insectari, nisi fortè confictos aliorum rumores dum spargit se pium iustúmque visum iri putat. Sed quis sit satis supérque in his locis innotuit, & quærit etiam istic innotescere. Vale. Thar. Calend. Decemb. 1538.

Dionisius Ioanni Vulteio S. P. D.

SCribebam ad te elapsis diebus, cum mihi necesse fuit, vt ipsemet istuc proficiscerer, causam puto non ignorare. Dolui verò te istic non affuisse apud quem miseriam meam reiicerem. Nunc autem cum ad Castellanum nostrum litteris dare instituissem, ad te quoque alteras dare volui, non tam quod haberem in præsentia quicquam noui, quod tibi significandum putarem, quàm vt silentium istud tuum interrumperem. Quod quidem vnde tam subito tibi contigisset fortè demirarer, si non suspicarer tibi cum musis esse negotium. Cupio tamen nosse, vt tu & Boherus noster valeatis,

Nos verò, vt temporis & rerum captus est, bellè vtcunque habemus, & tu quoque cura valeas. Thar. 1540.

Digitized by Google

die Deum pro te in sororum conuētu comprecamur,& à Priore ordinis prędicatorum obtinui,vt in suo quoque cœnobio publicè supplicatio fiat. Quare bono animo esse debes, cum tot apud Deum precatores habeas. Ego tuis optatis in quibus potero,me semper accommodabo. Neque velim me alio in te animo esse putes,quàm tu in me te in perpetuum forè promittis. Tu enim es quam ego Christo primam omnium genui,quam ob rem eo in te propensiore animo sum,quod te post Deum auctorem futurum spero, vt his puellis detur occasio, quæ regnum cœlorum possint adipisci. Quæ res tantò magis mihi semper in votis fuit, quantò duriores pro eo labores toleraui. Firma igitur ea nobis stet semper sententia, vt nos ipsos & eos ásque qui curæ nostræ subsunt, in Christi obsequium præparemus excitemúsque. Ego vbi opportunum iudicabis præsto tibi adero, nec vlla res est tam dura aut difficilis, quæ dum tibi vertat bene,non mihi facilis esse videatur. Cæterùm Gabriela neptis tua de sua sorore mecum te mandante sermonem habuit,eò autem ipso die. N. Rhetorica illa sua,id est, canina facūdia multis verbis mecum de se & sorore sua egerat, conquesta scilicet quod nec ipsa nec soror eius vnquam talia exempla edidissent,propter quæ aliis contemptui esse deberent,& inepta alia multa dixit, quæ etiam piget reminisci. Neque enim volo consentire, vt vllam huc introducat, sicut nec Mugilletæ filiam volui admittere, quam illa discipulam à me petierat introduci. Vides igitur filia quo in statu res sit, si vni concedatur quod alij est negatum, quetelis & murmurationibus plena erunt omnia. Interea verò non habita etiam aliunde occasione quærimoniis me obtundunt, vt aures asino grandiores me habere oporteat. Faciat Deus vt ab huiusmodi insaniis aliquando resipiscant. Sed dum tecum loquor, iam iam charta deficit. Hoc autem te iterum moneo, vt operam des valetudinis instaurandæ, & venerandam istius collegij matrem à me saluere iubeas. Vale. Tharascone. 1548.

Dionisius Delphinæ Virgini Deo dicatæ. S. P. D.

HOs ego versus, Delphina filia in Christo charissima, Lerinæ sum meditatus, vt cognoscas tui absentis memoriam mihi nunquam excidere. Neque enim potest infantem vteri sui mater obliuisci. Vnde tui recordatio tandiu apud me est duratura quandiu quod te dignum est, feceris. Commendo tibi virginitatem tuam, commendo verecundiam, modestiam, obedientiã, solitudinem, silentium monasticæ disciplinę ac religonis clauē. Fuge, filia, pestes animarum, virorum blanditias, & verborum lenocinia, cogita nominis tui rationem, & tunc te monachã existima, quando confixa diuini timoris aculeis carne tua, animum habebis cœlestis gratiæ splendore illuminatum. Ad quam rem tibi aditum aperiet lectio sacra & tui status & professionis cum frequēti oratione iugis meditatio. Neptem meam & reliquas tuæ curæ traditas virgines nouitias tibi obnixè commendo, vt eas non tam verbis quàm exemplis docere studeas. Vale, & de tuo & discipularum tuarum fructu progressúque rescribas, & pro peccatis nostris Deum assiduè roga. Aquis Sextiis Nonis Septemb. 1548.

Dionisius Delphinæ. S. P. D.

MIror quid causæ est, cur ad me litteras tandiu dare distuleris præsertim à me iam aliquoties prouocata. Non enim adduci possum vt meas lit-

teras tibi non redditas putem, cùm eas tam certis fidisque nuntiis commiserim. Sollicitus enim sum de tuis ac vestri monasterij rebus, nam rumor ad nos perlatus erat, eò deuoluta omnia, vt parua admodum vel potiùs nulla spes relicta sit, disciplinæ in eò monasticæ instaurandæ. Quæ res eò mihi molestissima est, quod tot annorum labores & te anxiè nauatam operam perdidisse video. Quod si in iis fides & constantia perstitisset, & in ea potissimum in qua maxima esse debebat, res ad Dei laudem benè instituta etiam persisteret, & laboris nostri fructibus cum spiritali gaudio frueremur. Quid enim mihi cariùs aut grauius contingere potuisset, quàm vt spiritales alumnas meas quas ego tam sollicitè olim instituere conatus sum, in via Dei fœlicius in dies progredi audirem? Hi futuri erant sudoris mei fructus suauissimi, quos expectabam, vt in illarum virtutibus ætas mea iam annis & molestiis grauis acquiesceret, hæc spes me in tribulationibus ne succumberem, erigebat, hæc vt falsas mihi obiectas calumnias lætus perferrem, & inter pericula tutior esse, fortiorem reddebat. Quid igitur animi nunc mihi inesse credis, dum amissum irrecuperabile tempus ad memoriam reduco, & me oleum (vt in prouerbio est) simul & operam frustra consumpsisse video? Crede mihi filia, dolor mihi ingens est, sed multò maior futurus erat, nisi iam iam te inclinata & in lapsum vergente quorundam importunitate & petulantia mihi animus obduruisset ad dolorem nouum. Quæ cum meis beneficiis irritatæ mala mihi pro bonis rependerent, inter paucas quibus sanior mens erat, vt vna fuisti præcipuè quæ animi mei longa tædia subleuabas: Nempè in qua voluntatis meæ signum euidens & quasi specimen quoddam elucebat. Nunc itaque id tibi restat, vt in hoc tota incumbas, ne te incepti pœniteat, perseuerantibus enim corona permittitur. Vide vt modestiæ singularis indicium & virtutis præclaram indolem non frustra præ te tulisse videaris, ne scilicet facias vt luxuriantes segetes, quæ cum multam messem affluente herba promittere videantur, pro granis paleas steriles reddunt. Caue igitur ne te ab instituto aut sexus mollicies, aut aliena consilia, vel etiã exempla mala deturbent. Hæc scribo ad te, non quod de tua fide ac constantia dubitem, sed quia te in Christo diligo, tuta etiam omnia timeo. Res est enim solliciti plena timoris amor. Ama silentium & cellulæ tuæ quietem, in qua cum Christo sponso tuo colloquere, & illum ad cor tuum in sacris scripturis loquentem audi, & inter dulcia colloquia & ignitas preces, fac vt mei memineris. Vale. Lerinæ. 1548. iiij. Idus Martias.

Dionisius Delphinæ Virg. S. P. D.

NOn mediocrem ex litteris tuis percepi voluptatẽ, partim quod ex iis te officio tuo restitutam, partim quod sanctarum scripturarum studiis operam dare intellexi. Quæ vt pio & humili affectu prosequeris te quantum ex animo possum hortor atque oro. Nam sicut corpus nostrum carnali generatione procreatum cibis naturæ suæ congruentibus alitur, ita spiritus noster verbo veritatis Deo regeneratus vt Deo possit viuere, cibo sibi consentaneo indiget. Is autem est verbum Dei, quo anima vegetata crescit & cœlestium disciplinarum capax effecta discit mundum contemnere, & ad cœlestem patriã piis desideriis anhelare. Ista est filia vocatio nostra, qua si iuxta Apostoli Pauli monita dignè, vt filios lucis decet, ambulamus, æternam benedictionem hereditate possidebimus. Sint igitur illic fixa corda nostra, illic vigeant affectus nostri, vbi vera & solida sunt gaudia, vt corporis in terræ positi

siti mente in cœlestibus conuersemur. Nam gaudium mundi cum instabile sit & caducum, est etiam mille respersum molestiis. Transit enim mundus & concupiscentia eius,& quid diligentibus mundum restat, nisi conscientiæ repungentis stimulus omni tortore crudelior? Contra verò diligentibus Deum quid suauius aut iucundius potest contingere, quàm nullo crimine torqueri, nulla culpa pallescere, & in hac vita dignum fieri cœlestibus donis & quasi quoddam futuræ beatitudinis specimen degustare? Hoc est illud absconditum manna, quod nemo nouit, nisi qui accipit, nemo accipit, qui carnalibus concupiscentiis superatus succumbit. *Vincenti* (inquit) *dabo manna absconditum & nomen nouum.* Pugna igitur filia viriliter,& mollicie fœminea superata meméto te sub Christo duce in cœlestem militiam dedisse nomen, vt die noctúque in acie standũ sit. Fuge igitur omnia quæ te à proposito sancto depellere & cœlestis sponsi tui amorem in corde tuo tepefacere aut omninò extinguere possunt. Exempla & colloquia praua bonos mores facilè corrumpunt. Ama igitur solitudinem, in qua accensa lampade sponsi tui cœlestis aduentum precibus impetrare contende, vt interna eius visitatione confortata roboratáque in eius amore in dies magis ac magis proficias. Vale. Sororem tuam meo nomine iube saluere. Lerinæ. x. Calend. Iunias. 1548.

Dionysius Delphinæ S. P. D.

EX quo tempore à vobis digressus sum, nullas abs te præter vnas literas accepi, cum ego ad te toties scripserim. Nam ex quo illas vnas Vicarius mihi reddidit, iam tertiò ad te scripsi tuisque literis alias ad Claudiam alligaui. Quid de his actum sit, nescio, & dubitarem redditæ tibi fuerint nec ne, non essent ij tabellarij tam certi & fideles, vt de ipsis dubitare non possim. Scripsit ad me superioribus diebus Margarita à valle, puella (vt scis) non minus morum honestate quàm generis nobilitate ornata te scriptis meis plurimum delectari, adhortans me vt eo solatio frequenter tuas molestias subleuarem, quod ego pro mea in te charitate ac paterno affectu facere fui sollicitus. Vnde officium tuum erat sollicitudini meæ in hac parte vicem reponere, saltem vt scirem si gratum tibi foret studium meum, quod si fortè tibi molestum sit, da operam vt vel hoc mihi significes, vt cessem. Quanquam ne id faciam me dilectio qua te in Christo prosequor & pietas paterna quam tibi debeo adhortatur. Cùm enim tam effrænata (vt ego audio) sit in collegio vestro licentia, non possum non tibi metuere ne fortè exempla aliarum aut praua colloquia & si non ab intentione deturbant, te saltem aliqua ex parte conturbent, aut mentis tuæ tranquillitatem aliquo modo commoueant. Quare filia, te oro obsecróque ne patris atque institutoris tui præcepta tibi excidant. Deuita tanquam pestes perniciosissimas virorum & mulierum cõsortia, quibus tuæ mentis intentio potest aut à recta via diuertere, aut malæ famæ labem contrahere. Lubrica est enim virginum verecundia, quæ etsi crimini obnoxia non est, patet tamen hominum suspitionibus & calumniis qui sæpè de se ipsis aliorum aliarúmque ingenia metiuntur. Scis enim quales aduersum se rumores aliquæ dum nostra fidelissima amantissimáque consilia spernerent, excitarunt. Habes cellulam tuam, quæ tibi cœlestes, si eam piè colueris, delitias suggeret, multum ab humanis voluptatibus differentes. Quid tibi suauius quàm in sacris codicibus Christum cœlestem magistrum & sponsum te admonẽtem & docentem audire? Quod illi sacrificium offerre

gratius potes, quàm contriti cordis & mortificatæ voluntatis oblationem? Quam grata illi lachrymarum profusio, quàm iucunda & acceptabilis hostia cum aut peccatorū recordatio, aut vitæ cœlestis ardens desiderium cor tuum ad gemitus & fletus inuitat? His ergo deliciis fruens laua lachrymis Christi tui pedes, ad quos cum Maria residens sacris eius colloquiis instructa non quæres oblectamenta sæcularia, nec tibi placere poterunt colloquia vana, ea quæ pias mentes de spatio & itinere benè instituto reuocant consilia praua, & reputabis tibi quàm de cœnobio exire & huc illucque vagari vtilius esse mori. Sis igitur, filia, professionis tuæ memor & vt me quos eius memorem faciat, Deum pro me assiduè roga. Sororem tuam Claudiamque mea vice salutabis, eásque hortaberis, vt quæ tibi mando & ipsæ quoque obseruent. Vale. Lerinæ.xj.Calend.Septembris, 1548.

Dionysius Delphinæ Virgini. S. P. D.

IAm iam menses præteriere sex dum literas tuas expecto, quæ me de rebus quas ad te misi faciant certiorem. Nisi enim ad te cappares & ficus, indusium præterea laneum & librum de vita & passione Christi Saluatoris. Quæ omnia tibi reddita fuerint nec ne, propterea mihi incertum est, quod ex quo tempore missa sunt, nihil de his mihi abs te significatum est. Cæterùm ea vt ad te perlata existiment, facit eorum quibus commiseram, probitas, quæ illorum de fide non me sinit dubitare. Quid igitur suspicer? Num fortè me tibi à memoria excidisse, & te non tam scabiei quàm negligentiæ morbo laborare? Sed maior tua semper in me charitas fuit atque pietas, quàm vt in id animum possim inducere. Restat igitur vt putem aut tibi defuisse tabellarios, aut perfidis nescio quibus literas commisisse, qui eas mihi non reddiderunt. Quamobrem dabis operam (si me vt soles in Christo diligis) vt ad me de his quàm diligentissimè rescribas. Nullam excusationem tuam sum admissurus, non si te negotiis obrutam dicas, non si nuntios tibi defuisse causeris, non denique si (quod tu de scabie scripseras) tam molesta tibi prurigo incesserit, vt nil nisi scabere liceat. Volo enim vt impositam tibi quantumcunque vrgentem scabendi necessitatem dum mihi satisfeceris, prætermittas. Sed omissis iocis iam seriò tecum ago. Vtinam filia tales in via Dei & cœlestibus studiis progressus facias, vt mente excedens ita per extaticum amorem in Dei consortium trāseas, vt tuimet nedum mei oblita nil nisi pium pro te crucifixum Iesum sentias, & cum illo consepulta & huic mundo mortua vitam tuam habeas absconditam in Deo. Hoc ego pro me & te assiduè Deum oro, vt det nobis virtutem corroborari per spiritum sanctum in interiori homine Christum per fidem habitare in cordibus nostris, vt illam beati Pauli Apostoli vocem proferre ex animo possimus, viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus Ergo soror carissima si, vt professio nostra requirit, mundo sumus mortui & Deo viuimus, resuscitati cum Christo quæ sursum sunt, quæramus, vbi Christus est, in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt, sapiamus, non quæ super terram. Qui enim diuina institutione informati patrem nostrum Deum audemus nuncupare, meminisse debemus, quia si patrem nostrum Deum dicimus, ita viuendum nobis est, ne à cœlesti generatione per quam Deo sumus adoptati, degenerare videamur. Dedignemur ergo de terrenis nisi quantum ad frugalem victum pertinet, cogitare, qui patrem habemus in cœlis. Illic sit continuò conuersatio nostra

nostra, vbi sempiterna est sanctorum habitatio, vt toto mentis affectu ad illam per mundi conceptum suspirantes cum supremus ille dies noster aduenerit, læti alacresque hinc commigrantes in voce exultationis & confessionis in illam introire mereamur. Vale. Lerinæ octauo Calendas Maij 1550.

Dionysius Delphinæ S. P. D.

NOn possum non mirari, filia, vel tuam in rescribendo negligentiam, vel tabellariorum in litteris reddendis perfidiam. Iam enim mensis nonus est, aut eò amplius, quo litteras abs te quæ meis respondeant, expecto quibus etiam de his quæ superiore anno ad te misi certior fiam num ea acceperis. Neque verò mirum tibi videri debet, si litteras tuas tam importunè reposco. Nam cum te coram nec hortari, neque audire mihi liceat, cupio saltem reddi mihi scripta tua, quæ mihi non solum præsentiæ tuæ vicem, verum etiam fidei tuæ in Deum & charitatis constantiæque quædam quasi effigiem] repræsentent. Quis enim credat quanto gaudio gestiam, quando vel aliorum verbis, aut lectione litterarum tuarum fœlices in virtutibus & maximè in Dei rebus progressus tuos intelligo? Nihil est quod de te iucundius mihi valeat nuntiari, præsertim infœlici hoc tempore, quam vt te filiam meam, inter tot mala quæ in hoc sæculum vndique confluunt, audiam in via Dei fideliter atque constanter incedere, & castissimi pectoris tui agrum ita cœlesti rore Deique benedictionibus impinguatum, vt spiritalium fructuum suauis odor ad nos vsque pertingat, quod non idcircò dixerim, vt animum tuum adulationis blandimento demulceam, sed vt Dei in te dona agnoscens gratam te illi exhibeas, nec ea quæ tua non sunt, tibi vendices. Dei enim donum est, non dico vt bene facias, sed etiam vt bene cogites. Cogitatio autem tua de se sine auxilio Dei, ac cuiuscunque humani cordis non solum prona & facilis, sed etiam intenta est ad malum omni tempore. Nam quis gloriabitur castum se habere cor, quoniam nec infans mundus est, cuius vita vnius diei est super terram? Sed & in cœlo inter Angelos Deus reperit prauitatem. Vnde & propheta imbecillitatis & miseriæ conscius: ad me ipsum (inquit) anima mea conturbata est, & vt ostendat in quo anxij respirare debeamus, propterea, inquit, memor ero tui, & item: Quare tristis es anima mea & quare conturbas me? Spera in Deo, nimirum à quo in nos manat omne bonum, & à quo omne donum profectum est. Quamobrem si qua est in nobis radix bonæ voluntatis aut ramus boni operis, Dei ac patris luminum donum esse noscamus, quod in nos benigna largitione manat, vt nos vnum cum Deo efficiat, & ad deificam simplicitatem vnitatemque conuertat. Quæ conuersio nihil est aliud quam cœlestis adoptio, vt credentes in eum per fidem, quæ per dilectionem operatur, filij Dei nominemur & simus. Quocirca magnoperè nobis nitendum est, ne ingrati ad diuinam adoptionem hanc frustra vocati fuisse videamur, & ab labore vixdum inchoati operis itinerisque quiescentes cessare velimus. Nihil enim est in via Dei velle quiescere, quam lassari & fatigari, in qua non gressibus pedum, sed animi desideriis curritur, & hic cursus quanto est ardentior, tanto & inuenitur vegetior alacriorque. Cellulæ igitur tuæ solitudo tibi amica sit, hic cœlestis tui sponsi vitæ decursum & toleratæ per te passionis acerbitatem toto mentis affectu meditando recogita, vt quæ per te passus pius Iesus in to-

ta vita sua vsque ad mortem animo reuoluens sentias in corde tuo exardescere ignem illum, quem ipse venit mittere in terram & quem vult in nobis non vtcunque sed vehementer accendi. Magna in cœlum tendentibus instantia, magna violentia opus est, quia soli violenti rapiunt illud. Ardua enim ad illud & difficilis est via, & pauci per eam ambulant, id est, pauci sunt, qui sibi violentiam inferant, qui suis voluntatibus & carnis desideriis resistant. Quibus multi deliniti per viam vitiorum latam, quæ ducit ad mortem feruntur in præceps, & tanquam effrænes equi ruptis habenis per plana sensuum suæ carnis spatia diuagantes requiem quærunt & pacem quam inuenire non possunt, quia non est pax impiis dicit dominus, & cor impij quasi mare feruens. Quasi mare, inquit, feruens, quia dum tanquam fluctibus fluctus desideria desideriis & concupiscentiis concupiscentiæ succedunt, continuis quasi tumultibus miseram animam cruciant, & ita opprimunt, vt originis suæ decus nobilitatémque reminisci non queat. O ingens igitur erga nos diuinæ charitatis dignatio, ô dura & in malo obfirmata humani cordis malitia, quam tam inflammatus amoris ardor emollire non possit. Nos verò filia in cruce domini gloriantes vnam rem omissis omnibus mundi concupiscentiis à domino postulemus, hanc instanter die noctúque requiramus, vt per viam crucis Christum dominum sequentes mereamur tandem habitare in domo domini omnibus diebus vitæ nostræ, id est, semper. Dicat Deo cor nostrum: quæsiui vultum tuum domine, vultum tuum domine requiram, scientésque misericordias domini multas speremus in eum, quia bonus est sperantibus in eum, animæ quærenti illum. Et multò satius est in spe & silentio breues compunctionis & amaras contritionis lachrymas seminare in hac vita, vt æterna gaudia & dulces fructus futuræ vitæ metere possimus, quam momentaneis & falsis gaudiis æternas & veteras pœnas commereri. Vale. Le. 1551.

Dionysius Delphinæ Virgini. S. P. D.

PAucis abhinc diebus cum venisset ad nos frater Magdalenæ salutem mihi abs te nuntiauit. Cui ego literas ad te perbreues raptim scriptas dedi, in quibus fiebat mentio de Amylo & cæteris muneribus tuis, quæ nuper ad me cum literis miseras. Scias igitur ea mihi fuisse gratissima cum propter se, tum vel ob id maximè quod ab animo gratissimo proficiscebantur. Ego verò ne ingratus fortè videar, mitto ad te ficus & capares, librum etiam horariarum precationum, quod breuiarium vocant. Tu pro mutua inter nos charitate hæc eo animo accipies, quo à me tibi oblata non ambigis. Cæterùm ne à patris officio desciscam, te filia hortor atque oro, vt tuæ vocationis ac professionis memor sis, memor etiam præceptorum meorum, quibus te à teneris annis sub manu mea formandam tradidisti. Studeas in dies te ipsa maior fieri, vt præteritorum & eorum quam retro sunt oblita ad anteriora te, vt Apostolus admonet, extendas. Ecce qui in stadio currunt, omnia quæ suo instituto impedimento esse possunt, abiiciunt, ne videlicet à sui cursus intentione reuocati, vel aliquo modo remorati proposita mercede fraudentur. Quod si pro corruptibili corona vel præmio tantùm desudat illi, quid obsecro faciat Christi seruus aut ancilla, cui fœlicitatis æternæ immarcessibile brauium repromittitur. Nullus ergo labor, nulla difficultas, nulla nos

quantum

Digitized by Google

quantumlibet grauis tentatio ab instituto cursu reducat aut præpediat. Considera filia quot labores sudorésque tolerant ij qui sub terrenis regibus militantes stipendium faciunt, qui etiam præter innumera quæ nocte ac die incommoda perferunt, inter mille mortis euidentissima pericula assiduè versantur. Tanti ne igitur menstrua est merces aut annua, tanti etiam regis hominis mortalis gratia est, vt per ea mortis pericula illi intrepidè subeant, nos pro æternæ gloriæ præmio & immortalis Dei nostri Regum omnium Regis acquirendo fauore ac gratia cœlestem militiam detrectabimus. Illos non mortis discrimen à tam periculosa pugna retrahit, nos abstinentia, nos ieiunium, nos vigiliæ, aut reliqua claustri disciplina à pugna & militia spiritali inquam nomina dedimus, reuocabit: Paulus Apostolus vas electionis currit, non quasi in incertũ & pugnat non quasi aërem verberans, sed castigat corpus suum & in seruitutem redigit, neque à pugna quandiu viueret recessit sciens hominis vitam militiam esse super terram, sciens etiam quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Breue enim hoc imo momentaneum ad æternitatem comparatum & leuissimum tribulationis pondus sublime aliud atque æternum gloriæ pondus optatur in nobis. Quale gaudium, qualem consolationem cum vltimus ille vitæ nostræ, dies aduenerit, sanctæ compunctionis gemitus nobis pariet? Quales laudes, quas voces & cantica silentij obseruatus rigor & regulæ disciplina suggeret? Quantas diuitias, quantam honorum omnium affluentiam paupertas pro Christo tolerata parturiet? Qualem sine fastidio satietatem, qualem cœlestis ambrosiæ dulcedinem ieiunium & victus tenuis generabit, quando apparente dominij gloria replebimur ab vbertate domus eius, & torrente tam sanctæ & solidæ voluptatis potabit nos, quando in voce exultationis & confessionis resonabunt epulantes in mensa Domini. Neque enim oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus iis qui eum in veritate diligunt. Vtinam, filia, digni simus, qui in numero Deum diligentium computemur, vt mereamur tandem in illo regno beatitudinis æternæ cum Abraham, Isaac & Iacob Dei amicis & fœlici illo sanctorum & sanctarum cœtu recumbere.

Hic est filia finis noster, ad quem & propter quem à Deo sumus conditi, & ad quem ipse nos ex Euangelio benignè inuitat. *Si quis, ait, veniat ad me.* Et item, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos,* Et iterum, *venite amici mei inebriamini carissimi.* O ebrietatem sobriam, ô ebrietatem sanctam. Ipsa est de qua sponsa, id est anima Deo deuota in Salomonis canticis gloriatur: *Introduxit me* (inquit) *Rex in cellam vinariam.* Inde est quod diuino inebriata amore falsa mundi gaudia respuit, & solo sponsi cœlestis desiderio æstuans quantò magis carne languescit, contabescitque, tantò fortiùs mens intrinsecus vegetatur. Caueamus ergo ne propositum nostrum carnalis aliquis aut mundanus amor impediat. Fugiamus, filia, fugiamus, inquam, & detestemur prauorum hominum abominanda consortia, quorum sermo serpit quasi cancer. Quot vidimus & quotidie non sine ingenti dolore videmus, qui malorum hominum nefanda conuersatione & colloquiis corrupti à bono quod arripuisse fœliciter videbantur instituto retracti sunt. Ita enim nunc hac infœlici ætate viuitur, vt plures qui mala imitentur inuenias, quam qui ea velint aut possint corri-

Digitized by Google

gere. Nos igitur ab his prudenter declinantes, respicientésque in auctorem fidei Christum Iesum curramus desideriis & dilatato corde intentis affectibus properantes, ipsum pro nostro amore flagellis censum, sputis illitum, spinis coronatum, derisum, & cruci affixum complectamur, vt cum sponsa in Canticis Salomonis dicere possimus: inuenimus quem diligit anima nostra, tenebimus & non dimittemus eum. Quid suauius tibi potest contingere, quam vt in silentio Christi tui crucem, passionémque meditans anima tua compuncta, & præ desiderio & amore illius tota in eum liquefacta transfundatur.

Hæ sunt, mi Delphina, spiritales delitiæ, hæc suauitas hoc manna absconditum, hæc inquam dulcedo illa est, de qua Psaltes canit, quam abscondit Deus & seruat timentibus se. Ad quam, vt mihi tandem purgato corde, & ab omnibus malis purgata conscientia liceat aspirare, castissimis tuis apud Deum precibus assiduè contende, Vale. Lerinæ 1551.

Dionysius Delphinæ. S. P. D.

GAudeo, filia, recepisse te munera nostra, eáque tibi grata fuisse non miror, cum iamdudum animum tuum gratum nouerim, qui non tam sit solitus rem oblatam quam offerentis voluntatem affectúmque æstimare. Litteras autem tuas mihi fuisse gratissimas iucundissimásque, non est quod pluribus verbis id tibi significare contendam, quandoquidem res ea tibi perspectior est, quam vt nunc demum tibi nota esse incipiant. Quod scribis te in id elaborare, ne monachæ nomen sterile atque inane tibi assumpsisse videaris, facis tu quidem quod te decet, & quod tibi maximè ex vsu futurum est. Quod quidem fiet, si (vt tu apposité scribis) Syrenarum malè blandientium cantus aure surda pertransiens superata etiam Hydra, non Lernea illa quam Hercules deuicit, sed quam Christus Iesus sua morte interfecit, studueris ipsi cœlesti sponso tuo cordis tui habitaculum purum immaculatúmque custodire. Multæ sunt, Syrenes filia, & multorum capitum belluæ, contra quas nauigantibus nobis per hoc mare magnum & spatiosum necesse assiduè est vigilare, & quasi in excubiis militaribus nos intentos esse oportet, ne incautos nos aut blanditiis suis status nostri oblitus in concupiscentiæ laqueos alliciant, aut incogitantes & veterno oppressos in profundum demergant. Hæc enim via sola est (vt tu scribis) qua itur in cœlum, ad quod non læto aut molli itinere peruenitur, & quod soli violenti rapiunt. Quid enim vita est nostra aliud, quam perpetua tentatio & militia super terram: In qua tum maximè tentamur, cum securos nos esse credimus. Quocirca præterquam quod assiduè laborandum est nobis, hoc etiam potissimùm est procurandum, vt piis precibus Deum die, noctúque ad nostri custodiam inuocemus, sine quo inanis & vana est nostri laboris industria.

Hunc ergo castis moribus imitantes conemur exprimere, vt de illorum numero censeamus, quibus data potestas est, vt filij Dei fiant. Hoc si fecerimus, bono animo esse debemus, quia cum carnales patres filiis suis bona dare consueuerint, multò magis cœlestis pater dabit nobis spiritum bonum rogantibus ipsum. Vale. Lerinæ 7. Id. Februar. 1552.

Dionysius

Digitized by Google

Dionisius Genouefæ Ioubertiæ & Mariæ Tarquiniæ virginibus Deo dicatis S.P.D.

QVòd humanissimis literis vestris hactenus respódere distulerim, nolim id obliuione aut negligentia mutuæ inter nos charitatis euenisse existimetis, quam ego pluris existimem, quàm quiuis ambitiosus aut assentator principum aut regum consuetudinem. Verùm cum præter munus hoc quod mihi maximè demandatũ est, aliæ quoque superueniant curæ, quæ me interdum ita distinent, vt nullum temporis spatium mihi quod scribendis epistolis impendam superesse patiantur, factum est vt officio meo satisfacere commodè nequiuerim. Sed expurgationem hanc meam superuacaneam idcirco existimo, quod mea erga vos fides atque amor quo vos in Christo prosequor est multo magis vobis perspectus quàm vt his apud vos excusationibus vti necesse sit. Scitote igitur ex suauissimis vestris tantam me percepisse lætitiam, quantam non facilè verbis assequi possem. Intellexi enim ex iis vos mei apud Christum sponsum vestrum retinere memoriam, & vos in virtutum studiis tam strenuè desudasse, vt eruditionis vestræ specimen doctissimo cuique non possit non placere. Quorum vtrum me magis oblectet non facilè dixerim. Itaque iam iam mihi tempora illa instare videntur quibus Deo sacratæ virgines Hieronymo hortante atque Ambrosio non fusos tantum virum & multo magis sacros codices discant voluere, vt non satis sibi esse putent sacros hymnos ore proferre, nisi etiam spiritale illud manna, id est, cœlestis sponsi vestri amorem in iis quàm suauis sit degustare assuescant. Pergite ergo vt cœpistis filiæ carissimè, non vos incœpti pœniteat, non laboris vos pigeat, non difficultas, vanaque hominum quorundam opinio terreat. Iam enim tale de vobis specimen præbuistis, vt nil nisi optimè de vobis sperare nobis liceat. Quod autem mea carmina vobis tam grata fuisse memoratis, id ego non miror, cum enim gratissimè sitis, non tantum rei pretium quàm amicum animum à quo profecta sunt, cogitatis. Ea verò misi ad vos vt cum vestris precibus ac piis lachrymas inuitatus cœlestis sponsus vester in hortum suum, id est, in cor vestrum descenderit, vt diuersarum virtutum poma in conuallibus humilitatis obedientiæque videat, & inspiciat, si floruerint vineæ inter suauia illa cœlestis ac diuini amoris colloquia memineritis obsecro mei, orantes vt à corde meo sentibus vitiorum ac tribulis extirpatis dignetur in eò virtutum semina serere. Quod cum à vobis peto, Venerandam matrẽ vestram meamque collegij vestri Præfectam Magdalenam Dampetram sororem in Christo carissimam, itemque alias omnes alloquor, quas & rectè valere & earum castissimis precibus me commendatum iri maximè expoto. Valete. Tharasc. 1539.

Dionysius Genouefæ Iaubertiæ & Mariæ Tarquiniæ S.P.D.

QVanquam vestram erga me charitatem firmioribus puto radicibus niti, quàm vt literarum mearum adminiculo ad eàm sustinendam indigere existimem, attamen vestrarum percupidus quarum lectione delectari plurimum soleo, his rursus ad scribendum vos incitare volui. Quod facturus eram citius, nisi me tabellarij cuiusdam vanam spes fefellisset. Qui cum se

istuc propediem iturum affirmaret,& is esset maximè cui præter cæteros mea scripta tutò possem committere, effecit vt in hunc diem scribere ad vos distulerim.Nam præter literas ad vos etiam carmina quædam nostra illi dare constituetam,vt per Piladem vestrum meumque Salmonio Macrino homini mei amantissimo curarentur. Interea verò dum cupitam opportunitatem expecto,Lerinam à fratribus nostris prouocatus petij,vbi dum illorum & meo desiderio satisfacere cupio,factum est, vt scribendi ad vos & reliquos amicos officium tam diu intermiserim. Scitote igitur non mediocri me literarum vestrarum desiderio teneri, vt per eas de statu vestro certior fiam & quàm fœlices in inchoata bonarum artium & virtutum studia progressus habeatis intelligam. Euidens enim iamdudum præclarumque vestræ eruditionis specimen præbere cœpistis,cui vt respondeatis imposterum vobis non parua imposita esse videtur necessitas, quod magni etiam viri & principes ipsi de studiis vestris & fructu quem inde colligere cœpistis, facti sint certiores. Nam cum ego nondum Lerina me huc recepissem, rex huc cum venisset, Regina Nauarræ (quæ eius in nos fuit humanitas) collegium hoc & Scholasticam in primis inuisit. Vbi cum de literis ortus esset sermo, occasionem nacta Scholastica de vobis ac studiis vestris honorificam mentionem fecit, addens etiam me & seipsam à vobis litteras accepisse, quæ ipsam de vobis vera prædicare facilè testarentur. Quo sermone audito regina ipsa & qui cum ea præsentes aderant viri doctissimi vobis absentibus plurimùm visi sunt gratulari. Quare vos hortor filiæ in Christo Iesu dilectissimæ, vt muliebri abiecta mollicie viriles animos induatis, vobisque ipsis constantes talem literarum & professionis vestræ studiis operam detis, vt diuinas scripturas & sanctorum patrum qui vos ad pietatem instituant, libros assuescatis nocturna versare manu & versare diurna. In quibus cum cœlestem sponsum vestrum loquentem auditis, & quando cum eo vicissim castissimis precibus vestri loquimini, mei apud ipsum ac peccatorum meorum memoriam ne obliteraueritis. Valete.Tharasc.1541.

Dionysius Genouefæ & Mariæ Tarquiniæ S. P. D.

LIteras vestras postridie Pentecostes datas accepi circiter calendas Nouembres, quo ego tempore morbo graui laborans tantam ex his lætitiam percepi(si tamen vlla à me tunc percipi poterat) vt corporalis molestiæ partem non modicam mihi abstulisse viderentur. Neque enim mihi opportunius reddi poterant, quàm eò potissimùm tempore, quo corporis aduersa valetudine malè affectus amicorum solatio indigebam. In quorum numero in primis cum vos esse minimè ignoretis, non mediocre solamen mihi à vobis contigisse debetis existimare, quando ex literis vestris mei memoriam intellexi vos cum summa beneuolentia retinere, & meum erga vos studium tam vobis fuisse iucundum, vt contractum ex diuturno silentio aut literarum intermissione tædium solo dicatis earum contactu fuisse depulsum. Vtinam verò eiusmodi essent meæ literæ, quæ à vobis meritò desiderari debere viderentur, attamen vt sunt, quandiu eas vobis gratas futuras cognouero, dabo operam ne vobis sint defuturæ, præsertim quia per eas vos ad virtutum honestissima studia dicitis incitari. Quantum putatis gaudeam, quando adhortationum mearum semina non iuxta viam quæ volucres absumerent ceciderunt, non in spineta, quæ vna cum spinis exorta suffocen

suffocentur, non denique in petrosa loca, quæ nata statim exarescant, sed in cordis vestri terram bonam, quæ orta multiplici fruge non solum in vestros verum etiam in posteritatis vsus succrescant? Spero enim futurum vt aliæ vestro exemplo prouocatæ discant bonas horas benè collocare, & laudes Deo non picarum aut psitacorum more sed mente & spiritu psallere. Pergite ergo filiæ itinere instituto, à quo non labor aut difficultas vos vlla reuocet. Sed desino plura de hac re rescribere, ne noctuas Athenas, aut ligna in syluam. Venerandam collegij vestri matrem iubeo plurimùm saluere & reliquas omnes, quas vnà vobiscum Christus Dominus incolumes conseruet. Tharasc. 1542.

Dionysius Petro Pilado Monacho S. P. D.

A Suaui nostra & diu cócupita solitudine Tharasc. reuocatus, & à multis iisdemque primariis viris, quin & ab ipsis etiam sanctimonialibus rogatus, curam pristinam sum coactus resumere. Quam vixdum subire incœperam, cum cœli huius inclementia malè affectus, ab ipso ferè mensis Augusti principio in lectum decidi. Vnde cum me incolumen euasisse existimarem, recidi in morbum multò grauiorem quàm prior fuerat, cuius adhuc reliquiis fatigatus ægrè inde possum emergere. Cùm igitur molestè afficerer, longo quidem ex quo scriptæ fuerant, sed opportuno tempore redditæ mihi fuerunt literæ tuæ. Quæ pro captu meo qui tunc erat, non paruo me gaudio repleuerunt. Eas igitur atque illas simul quas à cæteris amicis acceperam non sine voluptate legi ac relegi, vt vestro quasi coram mihi exhibito solatio morbi molestiam subleuarem. Legi etiam quæ de sylua tua scripta sunt carmina, quæ quidem mirum mihi eius desiderium excitarunt, nec minus etiam epistola illa tua ad Bellaium Cardinalem qua peregrinationẽ & labores in ea conferenda sumptos recenses. Itaque, mi Pilade, te oro obsecroque si eam adhuc palàm exhibuisti, & fidum inuenies nuntium, me eius participem facias, vt & ego sub vmbris illius residens gustare aliquando merear ex eius fructu quàm suauis est Dominus. Non enim eam nisi saluberrimos fructus producturam puto, quæ Christi suauissimam sanctissimamque doctrinam sit ad eam accedentibus propinatura. Ego verò carminum vestrorum suauitate prouocatus tanquam inter olores anser obstrepere volui. Quæ autem scripsi de his carminibus ad te mitto, quæ quia digna non sunt vt in manus doctorũ hominum deueniãt, postquam legeris, aut discerpe aut ignibus trade. Interea verò dabo operam ne quid mei in te amoris ob locorum distantiam diminutum esse videatur, quando nulla maior gratificandi tibi quàm literas scribendo sese mihi offert occasio. Gratulor præterea venerandæ collegij istius Præfectæ, sed & tibi præsertim, qui spiritales alumnas habeas tam tuis per omnia studiis obsequentes, vt non solum pios mores tuos (quod quidem ipsum in primis est consentaneum) verum etiam doctrinam ita redoleant, vt optimi patris optimæ filiæ, & doctissimi magistri imitatores discipulæ ex suis scriptis facilè cognoscantur. Vale. Tharasc. 1542.

Dionysius Francisco Pillonio S. P. D.

CVm humanissimis literis tuis tam multas mihi laudes tribuas, carissime Pilloni, duarum rerum necessitatem impositam mihi esse video, vnam

Digitized by Google

tibi in amore respondendi, ad quod me tam humaniter inuitas, alteram sustinendæ opinionis quam de me (vtinam non immeritò) videris concepisse. Quorum quidem alterum vt mihi facilimum est præstare, ita minimè alterum promittere audeo. Quantum enim ad amoris vicissitudinem rependendam attinet, in id tam diligentem operam me daturum spero, vt in hac parte nunquam abs te possim superari, tametsi in significanda tua in me voluntate mihi anteuerteris. Quis enim non amet eum qui cum multis nominibus summo amore dignissimus sit, ad amicitiam se ab ipso videat incitari? Quare, mi Pilloni, scito te à me cum propter eruditionem tuam tum propter eximias virtutes quibus etiam erga me amor accedit, non mediocriter à me amari. Quem inde vel maximè non paruum esse iudico, quod ita tibi oculos præstrinxit, vt me pusillum tam magnum existimes, & mihi tam egregias laudes accommodes. Id enim est alterum, quòd suo pondere me premit, & quod imparibus nequeo viribus sustinere. Maior est (mihi crede) æstimatio de me tua grauiorque, quàm vt cuculli huius ambitu capi, & à me multis vndique animi morbis debilitato possint sustineri. Sed amor qui te in hunc errorem impullit, persuadebit tibi (vt spero & opto) Deum opt. Max. pro me frequenter precibus pulsare, ne monachi nomen inane habuisse & monasticæ pietatis religionisque signa in cassum gestasse videar. Vale. Tharascone 1542.

Dionysius Francisco Pillonio S. P. D.

ETsi mihi molestum fuit te in eam suspitionem incidisse, vt tui me oblitum putares, attamen non tam mihi grauis querela tua fuit, quàm iucunda petitio. Petis enim à me vt tui memor precationum mearum apud Deum te participem faciam, quando tu mei in tuis memoriam tam amico ac pio animo tenes. Hoc est, quod abs te & tui similibus, id est, veris Christi seruis atque amicis maximè cupio, nimirum vt eorum pio interuentu ac precibus vetustatis consumpta rubigine spiritu & mente possim aliquando renouari, & breui quod mihi superest tempore vitæ meæ cursum ita dirigere, vt à Christo qui via veritas, & vita est, non desciscam, & tandem vel sero incipiam esse quod vocor. Quid enim aliud monachi vocabulum sonat, nisi totius perfectionis & Christianæ pietatis summam? Hanc itaque & professio nostra requirit, & habitus nomenque promittunt. Vnde me mei piget, pudetque, qui tot annos perfectionis extrinsecus indicia præ me tulerim, nec dum eius initia videar attigisse. Quare, mi Pilloni, te oro, vt cœptæ rei assiduè insistens mei apud Deum memoriam tibi non patiaris excidere. Ego verò licet valdè indignus sim, dabo operam, ne petitioni tuæ desim, speras Deum non tam peccata mea quàm fidem tuam inspecturum. Quod autem ad querimoniam tuam attinet, tametsi rationibus adductis pro me ipse tibi satisfecisse videris, attamen ne mihi ipse defuisse videar, rem tibi fatebor vt se habet. Ex quo tempore literis tuis responderam nihil abs te neque de te in litteris aliorum qui istinc ad me scribebant, acceperam vnde putabam te aliò commigrasse, & ea causa fuit, vt nihil ad te aut de te ad alios scripserim, quem alibi esse putarem.

Nunc autem gauisus sum, vbi ex literis tuis te cum Pilade nostro esse intellexi, & vtrique vestrum fœlix istud ac iucundum contubernium gratu

Digitized by Google

gratulans meam sortem doleo, qui tam longo à vobis locorum intervallo disiunctus sim, vt doctissimis vestris atque honestissimis congressibus mihi non liceat interesse. Saltem hoc abs te & ipso postulo, vt literis ad me frequentius datis de vestro statu me faciatis certiorem. Vale. Tharas. 1543.

Dionysius Ioan. Dampetro Monacho. S. P. D.

VIrtus tanti est, vt propter eam ipsos etiam quos nunquam vidimus diligamus. Nam cum mihi tam multa de tua excellenti doctrina & cæteris animi ornamentis Ioan. Vulteius retulisset, cœpi te nondum de facie cognitum vehementer diligere. Et quia nunquam otiosus est amor, coëgit me vt hæc ad te carmina inepta licet atque inconcinna transmitterem, quibus me in amicitiam tuam insinuarem. Videlicet vt ei necessitudini quæ nobiscum ex eiusdem ordinis professione intercedebat, consuetudo quoque accederet. Quæ tametsi fortè ob id frigidior videretur, quod nulla inter nos vltrò citróque officia extarent, neque mutui sermonis congressus, quibus amicitia ipsa perspici & quasi confricata solet incalescere, tamen quia virtus tua mihi non deest, quæ vna per se satis ad me excitandum sufficere videtur, & quæ ad conciliandum amorem maximè requiritur, non video cur magnopere corporis tui præsentia (quæ & ipsa tamen iucundissima mihi accederet) expetenda esse videatur, cum scilicet animi tui qui corporeis oculis non videtur, imaginem intellectu ac mente contemplor. Amo igitur te mi Dampetre, méque abs te vicissim redamari pluris facio, quam quiuis alius principum aut regum fragiles amicitias debeat æstimare. Neque hoc dico, vt vllam in me virtutem ac occasionem aliam inesse putem, propter quam diligi abs te meritò debeam, sed eorum in quibus ipsa inest, cultorem me ac studiosum maximè esse non negem. Vale. Tharasc. nono calendas Decembris, millesimo quingentesimo trigesimo septimo.

Dionysius Antonio Guiramando sacræ Theol. profess. S. P. D.

SVmma me voluptate literæ tuæ affecerunt, pater humaniss. quod ex iis tanti Antistitis erga me tantillum non mediocrem beneuolentiam perspexi. Ego verò propter ingentes animi illius virtutes dotésque multiplices quibus ad Pontifici gradum meritò euectus est præter summam quam illi debeo reuerentiam pietatémque peculiarem etiam amoris ac beneuolentiæ vicissitudinem me debere profiteor, à quo tam humaniter literis sim prôuocatus. Doleo autem non esse in me artis ipsius facultatem, quæ honestissimis tanti viri optatis respondeat. Sed dabo operam, vt meum saltem studium atque animum promptum sibi non defuisse cognoscat. Vale. Tharasc.

Dionysius Antonio Guiramando. Theolog. S. P. D.

ACcepi literas tuas tuæ erga me humanitatis ac beneuolentiæ testes locupletissimas. Quibus quia tardè respondeo, nolim id propterea accidisse existimes, quod aut amicitiæ nostræ aut tuorum erga me beneficiorum oblitus sim. Ea enim sunt eiusmodi, vt excidere mihi sine

Digitized by Google

grauissimo scelere non possint. Sed cum raro sese mihi tabellarij offerant, quibus literas tutò possim committere, meam in rescribendo tarditatem boni æquíque consules. Quod de N. homine sceleratissimo scribis & quod illi ob gratiam mei beneficium non merenti præstiteris, tametsi nomen illius vix sine stomacho audire possum, tamen tibi eo nomine debeo plurimùm, méque tibi dum viuam profiteor debiturum. Verùm à me petis, quid super eius negotio consulam aut decernam, nihil satis certi quod respondeam habere mihi videor. Nam cùm priùs nobis imposuisset, & ab ordine non absque grauissimo ingratitudinis imò impietatis nefario scelere defecisset, rerum inopia egestatéque compulsus ad nos rediit, nos rati hominem temeritatis atque impudentiæ pœnitere, gratulabundi pro se quisque illum sumus cohortati, vt ad cœnobium sese reciperet, futurum vt culpa quæ ætatis inscitia potiùs quam malitia videbatur admissa, facile illi leui imposita pœna condonaretur, eóque magis, quod falsa boni specie deceptus à recto deflexerat. Ille (vt est vafer & veterator) dolum vultu & silentio tegens corrasis rursus pecuniis ad vomitum adhuc recentem vt canis impurissimus rediit. Quo nefandissimo crimine nos omnes perculsi, dolore ac mœrore ingenti ferè (vt ita dicam) contabuimus. Mater verò illius pientissima fœmina cum dolori resistere non posset, tandem eo, vt opinio est, superata febrim totos vndecim dies perpessa occubuit. Quale igitur ei fratres ipsius sunt allaturi auxilium, qui parentis defunctæ in eum mortem immaturam referunt, & qui sine graui dolore, eius meminisse non possunt? Imo nec eum ad conuictum vel sermonis consortium sunt recepturi, nisi fortè ita compunctum & suæ vesaniæ pœnitentem viderent, de cuius futura emendatione benè sperare auderent. Ego verò vt paternitati tuæ quod suspicor, liberè dicam, subuereor ne nouarum hæresum labe aliqua sit respersus. Quod quidem vt temerè omninò affirmare non ausim, ita etiam minimè possum suspitionis illius vmbram ab animo meo penitus effugare, cum videam de tam pio tam impium derepentè effectum. Hoc autem ad te scribo, vt per tua in Deum pietate illum, si quid eiusmodi fortè incurrisse deprehenderis, admoneas, & vt in viam iam redeat cohorteris. Illi ego multa inculcaui, quibus ab animi pertinacia reuocarem, & ne sub prætextu acquirendæ scientiæ seipsum & Deum ignoraret, præcinens illi etiam quanquam nec vates sim nec vatis filius, grauia illi imminere mala, quibus comprehensus mea monita vel sero recordaretur, nisi ea dum licebat, admitteret. Sed de hominis insania me pudet pigétque longiorem sermonem protrahere, quem vt antea dixi, non possum sine ingenti tristitia recordari. Cæterùm, mi pater, ego tuis optatis tuo merito sum totus addictus, qui cum tibi obsequi possum tum me quæstum non mediocrem facturum existimo. Cupio autem scire ex te de tuis studiis ac statu tuo, quare te oratum velim, vt de omnibus ad me perscribas. Vale. Tharasc. IIII. Nouembris. 1538.

Dionisius Antonio Guiramando S. P. D.

REdditæ mihi fuerunt litteræ tuæ, quæ me idcircò non mediocri gaudio affecerunt, quod ex iis meam operam Arelatensi Antistiti fore gratam

tam perspexi. Vtinam verò facultas in me esset, qua tuæ apud illum de me prædicationi respondere vtcunque possem ne videlicet tantus vir à concepta de me opinione excideret. Dabo tamen operam & pro virili contendam, ne petitioni illius ac tuæ defuisse videar. Quod si mea industria tanti viri expectationem ęquare non poterit, in te aut in tuum erga me amorē culpa hæc potiùs quā in me reiiciēda videbitur, quippe qui talem apud illum de me opinionem concitaueris, quam sustinere ipse aut tueri non possim. Sed futurum spero vt non tam opus ipsum, quam meam erga se voluntatem, vt est animo candido ac perbenigno, sit inspecturus. Quantum verò ad mercedem de qua scribis, pertinet ego satis supérque mihi satisfactum iri arbitror, si meam operam atque studium quod ego totum illi debeo, atque polliceor, gratanter sit accepturus. Quem cum meo nomine salutaueris, me illi etiam atque etiam commendabis. Vale Tharascone decimo tertio Calendas Decembr. millesimo quingentesimo trigesimo octauo.

Dionysius Iacobo Sarratio S. P. D.

TAmetsi nondum mihi eras de facie cognitus, effecit tamen tua virtus vt te plus inciperem amare quam nossem. Nam hisce diebus cum ego apud nobilem virum Franciscum à Maudena cœnarem, tam honorifica de tua doctrina cum candidissimis moribus & pietate coniuncta ab illo facta est mentio, vt me in tui absentis amorem ac desideriem facilè incitaret. Accedebat ad hæc etiā tuus in me amor, quo te nescio quibus de me rumoribus ita affectum esse affirmabat, vt cuperes occasionem incidere, qua mecum coram posses aliquando colloqui. Vnde quamuis erubescerem, quod talis ac tantus vir eam de me opinionem concepisses, cui respondere non possem, gaudebam tamen honestam atque iucundam mihi necessitatem impositam, qua tibi amoris vicem reponerem. Postea verò cum Arlerius Prętor Arelatis ad nos venisset, homo mea quidem sententia qui æquitatem cum bonis litteris & doctrina coniunxit, & ea Vulteio iuueni eruditissimo ornatissimóque ac mihi de tua eruditione & morum honestate quæ prius audieram, quasi refricasset, tanta summo meo in te amori facta est accessio, vt verba quibus eam explicem non reperiam. Vnde has litteras meæ erga te voluntatis testes ad te dare cōstitui, quibus cum me in gratiam tuam insinuassem, tibi etiam gratias agerem, téque maximè rogarem, vt me in amicorum tuorum albo ascribendum duceres. Ego verò quantum ad me spectat diligentiam adhibeto, vt nihil quod ad augendam retinendámque in amicitia fidem pertinere iudicabo, prætermisisse videar.

Quod vtique officium meum inde tibi gratum fuisse cognoscam, si cum tibi per otium licebit epistolam ad me longiorem remiseris. Vale Tharasc. vndecimo Calend. Augusti.

Dionysius Iacobo Sampriuatio S. D.

EX quo tempore abs te digressus sum, & in ipso itinere cum abs te discedens me hunc reciperem febri correptus aliquandiu lecto decubui. Quæ res effecit, ne tam citò vt volebam ad te litteras darem. Promiseram autem missurum me ad te carmen, quod ego ante annos aliquot de amatæ solitudinis nostræ laude conscripseram. Quod cum ego hic diligenter quæsissem, inuenire non potui. Dabo autem operam vt vbi res nostras quæ Lerinæ adhuc

sunt, recepero, promissioni meæ non videar defuisse. Interea verò hæc quæ inter disciplinarum mearum sanctimonialium chartas latitabant, mittenda censui, non digna illa quidem quæ in tuas aut tui similium id est, doctorum hominum manus deueniant, sed tu pro animi tui suauitate hoc qualecunque meæ erga te voluntatis ac beneuolentiæ pignus boni æquique consules. Descripsi in his querelam infœlicis nostræ huius ætatis, in qua Christiana religio non minus fortè intrinsecus ab iis qui se orthodoxos profitentur, quam ab hæreticis extrinsecus impugnatur. Malis enim malorum hominum moribus prouocati quandam quasi ansam aut vt magis dicam arma quibus Ecclesiæ statum euertere conantur, arripiunt, & sub prætextu & falso nomine Euangelicæ libertatis cum sese ipsi deterrimæ seruituti addicant, alios quoque nostris malis instructi armatisque in eandem facile pertrahunt. Vnde tanto magis lugenda hæc infœlicia tempora mihi videntur, quanto propius ad ea videntur accedere, aut, vt fortè verius dicam ea esse de quibus Apostolus ad Timotheum scribens prædixerat. *Instabunt (inquit) tempora periculosa, in quibus erunt homines seipsos amantes, qui prurientes auribus prophanis nouitatibus illecti coaceruabunt sibi magistros & à veritate auditum auertentes ad fabulas conuertentur.* Quæ ad te idcirco scribere volui, vt longè aliam mihi mentem quam commentatori illi in Ecclesiastem inesse cognoscas, qui huic quasi fœlicissimo sæculo gratulandum existimat, quòd nunc demum veritas quæ in tenebris hactenus delituerat, in lucem emiserit. Cuius ego scripta quantò magis magísque considero, tantò magis eum non suspectum modò, verùm etiam exploratum cognitúmque habeo, quem vitare omninò debeamus. Nam præterquam quòd arrogantior videtur, quàm Christianam modestiam deceat, malè etiam de Ecclesiæ statu & pessimè de Eucharistiæ sacramento sentire videtur, tametsi aliqua intermiscet, quæ cùm à veritate non abhorrent tum ad morum institutionem videntur pertinere. Sed nulla tam falsa doctrina est, quæ non aliqua vera intermisceat, nimirum vt veritatis specie falsitatem tanquam melle permixta propinet venena. Quod ego non idcircò ad te scribo, vt te me admonitore putem indigere, id enim nihil esset, quàm sus Mineruam, sed tua ingens mihi perspecta humanitas & inita dudum inter nos amicitia mihi hanc fiduciam dedit, vt cum amico amicè ac confidenter proinde ac mecum iuxta veræ amicitiæ leges loqui audeam. Præterea quia (vt quidam ait.)

Res est solliciti plena timoris amor.

Meus in te amor singularis me cogit vt tibi non secus ac mihi omnia etiam tuta timeam, quando ea nunc est infœlicis huius nostri æui conditio, vt vndique nobis pericula & extrinsecus à prauis dogmatibus, & intrinsecus (vt antea dixi) ob corruptam disciplinam à perditissimis ac desperatis moribus impendeant. Quanquam tibi in hac parte censeo gratulandum, qui dum iucunda ista tua solitudine frueris, ex ea tanquam ex specula quadam insanias orbis despiciens eásque considerans aut cum Heraclyto luges, aut cum Democrito risu cachinóque persequenda ducis. Quod si mihi daretur optio, speluncam vicinam eremi tuæ in qua tenui ac frugali victu pauperem vitam transigere, cunctis regum opibus & luxui præferendam putarem. Vale Thar. 1544.

Dionys. Iacobo à Maudenna optimæ spei adolescenti S. P. D.

TAmetsi satis mihi explorata est in virtutes & litterarum studia voluntas tua, & patris tui viri optimi ac nobilissimi cura, consiliumque non

non deest, volui tamen his stimulis pro meo in te & parentes tuos ingenti amore meam quoque adhortationem adiungere. Cùm enim adolescentiæ libertatem licentiamque qua facilè nisi nos ipsi cohibeamus, deteriores euadimus, & huius temporis perditos mores considero, me à charitate qua te prosequor rem non alienam facturum putaui, si te vt sæpè soleo, ad conceptam de te opinionem sustinendam cohortarer. Itaque te hortor atque oro, vt tota mente animique contentione in eas artes incumbas, ex quibus veræ solet nobilitatis non inane nomen aut superbus titulus, sed fructus solidus obtineri. Quam rem (vt spero) facilè es assequutus, si parentis tui piis vestigiis insistens amantissimisque consiliis præceptisque obsequens eum te præstiteris, qui talis patris meritò filius iudiceris. Nihil est enim, quod tibi maiori vtilitati honorique esse possit, quàm illius exemplo Dei timorem qui veræ ac perfectæ sapientiæ initium est ac fundamentum à corde tuo nunquam abiicias, quo quasi fræno coërcitus à virtutis itinere in latas & lubricas adolescentiæ vias nunquam deflectas. Quare eorum debes in primis vitare consortia qui Dei timore abiecto tanquam effrænes equi per vitiorum deuia feruntur in præceps, quibusque non satis sua est ipsorum perditio, nisi alios quoque sibi socios participesque conciscant. Cum his autem frequens esto, quorum exempla & honesta conuersatio te doctrina & honestis moribus auctiorem possunt reddere. Nam nobilitatis atque honorum quantumlibet ampla vocabula si fueris assequutus, non tam tuæ quàm aliorum industriæ tribuentur, quicquid autem eruditionis virtutisque pio studio fueris adeptus, id erit totum ac perpetuo tuum. Sed virtutis significatio quam egregia tua indoles præ se ferre videtur, facit vt non dubitem, quin nostræ de te opinioni respondeas. Vale. Tharascone pridie Idus Ianuarij millesimo quingentesimo quadragesimo.

Dionysius Carolo Sammartano S. P. D.

ETsi ego minus idoneus sum, quàm vt meis literis leuamen aliquod tibi afferre possim, propterea quod & literæ meæ non sunt eiusmodi, quæ id possint efficere, & ipse tuis incommodis ita sum affectus, vt magis consolationem egere, quàm tibi eam adhibere posse videar, attamen quia vi temporum & calamitatum concursu labefactatus animus minùs sua quàm aliena videt iudicatque, volui pauca hæc ad te scribere, quibus & meus in te amor qualis esset, agnosceres, & meum fidelissimum amantissimumque consilium tibi homini mei amantissimo non deesset. Dolui, Sammarthane carissime, vbi te in tam graue discrimen adductum accepi, quo vita tua periclitaretur, sed dolore pœnæ contabui, quod de religione male sentire te aiebant, & hæreticorum opiniones erroneas obfirmato animo sustinere. Verùm cùm literas tuas nepos meus mihi reddidisset, gauisus sum cum ex iis, tum ipsius verbis intellixissem te melius quàm dudùm ac liberius agere, futurumque vt breui sopitis calumniis liber omninò dimittare. Nam cum te sanctorum patrum vestigiis inhærentem senatus deprehenderet, esse etiam ex eò ordine, qui tibi adhuc morbi reliquiis laboranti sumptus ad victum necessarios subministrarent, dum videlicet manifestius innocentia tua (quod breui futurum est) comprobetur. Vnde, mi Sammarthane, te hortor, & pro mutua nostra beneuolentia rogo, vt talem te præstes, quem nulla opinio mala vnquam à firmitate sinceritateque fidei Catholicæ, nec vlla tribulatio à

mentis statu & viri sapientis dignitate possit dimouere. Id autem scribo non tam de tua constantia diffidens, quàm confidens te quicquid perscriserim boni æquique pro ea quæ mihi tecum intercedit beneuolentia charitatéque consulturum. Faciat Deus qui est mœrentium consolator, vt liber ad nos quàm citissimè reuertatis. Interea verò da operam vt conualescas tui Dionysij memor. Tharascone. Vndecimo Calend. Iulias 1540.

Dionysius Ioan. Malmasseto. S. P. D.

CVm literas ad te dare instituissem, opportunitas nuntij mihi occurrit, quã vix vlla mihi alia poterat contigisse commodior. Hanc igitur præterire nolens pauca hæc ad te scribere volui. Cùm enim præterita hyeme Nemausum venissem, & apud te diuertissem, vix credas quanto gaudio affectus sum conuersationis tuæ & consobrinæ meæ coniugis tuæ modum & ordinẽ videns erat enim id tẽpus quo Christi Domini aduentus memoria ex sanctorum patrũ decreto & sentẽtia ab Ecclesia celebrabatur, cũ ipsa cognata mea quæ diuina tibi prouidentia vxor contigit, te promittente ieiunio sese ad natalitios Christi dies præpararet. Quæ res eò mihi gratior ac iucundior fuit, quod hac temporum infœlicitate corruptisque moribus plerosque inuenias, qui libertatem carnis sectantes sacros Ecclesiæ ritus paruipendunt. Ego verò vos admonerem, ne ab instituto itinere desisteretis, nisi vos Dei timore firmatos magis ad id propensos animatosque confiderẽ, quàm vt quis vos ab instituto possit dimouere. Tantùm hoc peto vt Deum pro peccatis meis comprecemini, ne monachi nomen & habitum frustra mihi assumpsisse videar. Mitto ad ipsam sobrinam meam tantillum hoc munus, meæ erga illam perpetuę charitatis pignus, vt eo admonita mei meminerit, cum Deum & sacram virginem matrem precabitur. Vale Lerinæ tertio Cal. Iunias 1543.

Dionysius Renato & Nicolao Grimoaldis nobiliss. adolescentibus S. P. D.

CVm præterita æstate Parisiis essem, supramodum gauisus sum, cum pręclara vestra indole & iam precocis in ista ætate virtutis significatione specta occasionem habuerim, vnde patri vestro ac matri mei amantissimis eum de vobis nuntium afferrem, cuius fieri participes maximè exoptabant. Cum enim gloria patris & matris sit filius sapiens, duplicatam de vobis debetis eos eandémque non mediocrem æstimare lætitiam percepisse, quando ad vestrarum literarum testimonium mea quoque verba accesserunt, quæ de vestro in bonas literas studio simul & honestis moribus certissimam facerẽt fidem. Nunc autẽ ne quid ad lætitiæ cumulum illis deesse videretur, ad confirmandam quam de vobis opinionem conceperunt, allatæ sunt illis à vobis aliæ literæ, quas ipsi (quæ ingens illorum est in me humanitas) ad me miserunt, videlicet vt suum mecum gaudium participarent, & de illis meam sententiam dicerem. Quæ vtique talis est, vt non minus vos sapientiæ ac virtutis quàm literarum studiosos esse demonstrent. Cum etenim ex illis fœlices quos in honesta bonarum literarum studia progressus habetis, intelligo, tum prudentiæ vestræ specimen quoddam præ se ferre mihi videntur, vt non immeritò sperare nobis liceat vos tales futuros, qui non modo à stirpe vestra nobili non degeneretis, verum etiam noua eam in dies gloria decoréque augeatis. Quòd si quis fortè sapientiæ aut prudentiæ nomen excelsius putet, quàm

Digitized by Google

quàm vt vestræ adhuc paruæ ætati cōmodè aptari possit, ampullosius, quàm vt illius capaces esse possitis, ego tamen sapientiam non existimo annis esse metiendam, neque senectutem illam venerabilem, quæ solo annorum numero computatur, cum canos hominis veneratione dignos non longæuæ ætati, sed sensibus & vitæ immaculatæ sacræ literę deputent. Quid verò ad prudentiæ atque virtutis exemplar expressius, quàm videre adolescentulos familiæ nobilitate insignes ita animum induxisse, vt natalium splendore tantisper se conspicuos fieri posse putent, dum deriuatam in se atque acceptam à maioribus gloriam doctrina & morum honestate tueātur? Vnde longè quidem mea sententia illi errant, qui solo nobilitatis sterili titulo gloriantes nihil minus quàm virtutē vnde nobilitas parta est, curant. Sed gulæ atque ventri tanquam belluæ dediti insignem illum illustris familiæ splendorem offusis vitiorum tenebris obscurant. Quamobrem vos hortor atque oro, ne vos incœpti pœniteat, néve ab instituto malorum vos atque intemperantium iuuenum consortia consiliáque depellant. Lubricum est adolescentiæ iter, per quod si ad sapientiæ culmen vultis euadere, non est vobis nisi cum timore Dei & magna solicitudine gradiendum. Cauete igitur ab iis, qui cum viuant ipsi intemperanter, abutentes scilicet ætatis licentia, qua nullum est seruitutis genus miserius, parū sibi esse videtur sua ipsorū perditio, nisi alios ad similem quoque perditionis foueam secum inducat. Cum his frequentes estote, quorum doctrina & honestæ conuersationis exemplum vos potest meliores in dies doctioréśque reddere. Sed quid ego improuidus facio? Ita vos hortor, quasi non satis supérque sint pia parentum vestrorum hortamenta, & quæ his potiora sunt, exempla, aut quasi vos non satis vestra spontè incitatos considerem. Præterea præceptorem habetis virum doctum grauémque, cuius exemplis pariter & doctrina auctiores in dies maioréśque vobis ipsis fieri potestis. Valete. Lerinæ 1540.

Dionysius Alexandro Grimoaldo S. P. D.

ACcepi funebrem illam orationem tuam, qua eruditissimi viri Andreæ Alciati laudes disertissimè copiosissiméque prosequutus es. Quæ cum eiusmodi est, vt verborum rerúmque copia, tum etiam sententiarum grauitate satis per se esset placitura, maximè tamen inde mihi placuit, quod egregiæ tuæ indolis manifestissimum specimen prę se tulisse visa est. Accesserunt etiam ad gaudij mei cumulum desideratæ iamdudum literæ tuæ, quæ & ipsæ de fœlici tuo in literarum & virtutum studia progressu fidem mihi certissimam fecerūt. Vnde mi Alexander si diē illū tibi fœlicissimè illuxisse putabis, quemadmodum ad me scripsisti, quo intelliges tātam me ex literis tuis quantam tu ex meis lætitiam percepisse, hunc iubeo vt Cretensi lapillo signādum putes. Tantam enim ex iis voluptatem percepi, quantam & mutuus inter nos amor & confirmata iam à multo tempore cum optimis nobilissimisque parentibus tuis charitas ac beneuolentia postulabat. Nam cum amicorum sint omnia communia, nolim studiorum tuorum fructus minus ad me quam ad illos existimes pertinere. Ad quos augendos te pluribus verbis incitarem, nisi te satis tua sponte ad honestissima quæque propensum viderem. Verumtamen quia tu ita vis, & inde mei amantissimis parētibus tuis rem gratissimam me facturum non dubito, te hortor mi Alexander immò te quantum ex animo possum oro, ne te optimi tui instituti pœniteat, à quo nec te laboris terreat difficultas, nec perditorum hominum exempla depellant. Cum enim periculorum plena sint omnia, nūquam aliàs tantopere metuendum fuit, quàm

hoc infœlici æuo, in quod tot vndique mala inundare videntur, vt statuere nequeas, plus ne mali ab iis qui falsis opinionibus imbuti de religione malè sentiunt, an à corrupta Christianæ pietatis disciplina impendeat. Quocirca cum iis tibi conuersandum censeo, qui quātum ad Christianam attinet fidem disciplinamque sanctorum patrum vestigiis insistentes possint te non minus pietate in Deum quàm doctrina maiorem in dies reddere. Ita enim fiet, vt in dies sicut ætate ita etiam bonis artibus crescens, talis ad nos reuertaris, qui concitatam de te opinionem non modo æquauisse, verum etiam superasse videaris. Vale, mi Alexander & Dionysio tuo tibi persuade te esse ac perpetuo fore charissimum. Niceæ. 1545.

Dionysius Vitali Abbati. S. P. D.

EX humanissimis literis tuis si me lætitia ingenti affectum dixero, superfluus mihi ipse videbor. Id enim satis pro vetere nostra beneuolentia exploratum tibi esse arbitror. Vtinam verò mihi vicissim liceret de ea re tibi lætitiam afferre, quam scire à me tantopere postulas. Nam quod ad Lerinam pertinet, eò res adducta est, vt de ea, sicut tu appositè dicis, conclamatum sit, nisi quod tenuis adhuc spes in eo sit, quod impetrata iampridem à Pontifice summo diplomata adhuc extant, & vim quam semper habuerunt, retinent, vt non nisi contra fas vi extrusi esse videamur. Quod quidem ipsum sentiens aduersarius curauit scilicet apud summum Pontificem, vt iure nostro excluderemur, sed nihil potuit assequi, neque (vt spero) assequuturus est. Interea verò aliquid posset (quod vtinam faciat Deus) emergere, quo sopita calumnia & perspecta veritate quorundam hominum animi (vt sunt in vtrannis partem mobiles) placarentur. Quod vtique multis atque assiduis precibus à Deo est expetendum. Præterea quod Placidum tuum meúmque mihi tam obnixè commendas, superuacaneum id & pro egregia ipsius indole & solita mea in eum voluntate potes iudicare. Nam is est, de cuius virtute atque modestia omnes vno ore consentiunt, ita vt qui eum non amat, non tam Placidi ipsius quàm virtutis inimicis esse videatur. Est mecum frequens, & cum adolescentibus neotericis non solum admittitur, verum etiam vt esse velit rogatur. Quod si nec ea in eò essent virtutum ornamenta, quæ illum cunctis reddunt amabilem, tamen pro meo in te amore ac studio experiretur mea in se officia minimè esse defutura. Vale. Ex monasterio sancti Benedicti in agro Mantuano. 1530.

Dionisius Hieronymo Gabioneto S. P. D.

PEriucundæ mihi fuerunt literæ tuæ, quibus significabas te ex meis variè fuisse affectum, voluptate quidem quod ex eis certa meæ erga te voluntatis ac beneuolentiæ signa perspexeris, dolore verò quod te humanitate à me superatum dicas. Quorum alterum nimirum vt te amem, eò impensius facere debeo, quod amantissimis tuis officiis prouocatus si id non facerem, non tam ingratus quàm etiam inhumanus aut impius meritò iudicarer. Cùm enim ex diuinæ legis præscripto ipsos etiam inimicos & eos à quibus calumnias & persequutiones patimur iubemur diligere, quid illi facere debeas, à quo tam singulari humanitate ac studio fueris incitatus? vt interea virtutes tuas ac cætera animi ornamenta omittam, quæ cum sint in te plurima, nolo in his commemorādis tam tibi assentari, quàm patri luminum à quo omne donum perfectum de sursum est, gratias agere. Quod verò pudorem tibi à me pariter &

Digitized by Google

dolorem obiectum in eo dicis, quod tuas partes anteuertisse videar, non est idonea, mi Hieronyme, pudoris aut doloris occasio, quandoquidem summæ illius auctoritatis aut insigne doctrinæ nomen quod tu nescio quibus rumoribus collectum mihi tribuis, multò est ampullosius, quam vt in hominem monachis claustris & regulis assuetū possit incidere, tu ipse me ad id quemadmodum antea dixi, etiā prior inuitasti. Sed tu dum plus satis candidus es officiosúsque, locum tibi in conuiuio iuxta Euangelij præceptum nouissimum præsumis. Quod dum facis, vide (obsecro), ne iniquus in me sis, quem indignis laudibus quasi alienis plumis Flacci corniculam ornatum altiùs cogas ascendere. Qui si fortè sub iis fuero deprehensus, quid superest, nisi vt de gradu pulsus immeritis laudibus erubescam? Sed hæc hactenus. Tibi verò Hieronyme doctissime ex animo gratulor, quod honestissimis tuis optatis non tam fortuna quam pietas diuina respondit. Nam si gloria patris est filius sapiens, non dubito, quin tibi sit in Domino gloriandum. Quid enim sapienti ac bono patri magis solet esse in votis, quam vt filios qui ab honestis natalibus non degenerent, sortiatur: Neque hoc idcircò dixerim, quod sapientiæ nomen Vincentio nostro optimę spei adolescenti aptari adhuc posse contendam, sed ab ipsis adhuc teneris vnguiculis leones & aquilarum pulli vixdum ex oui cortice educti quales futuri sint facile dignoscuntur. Ego in Vincentij tui meíque litteris futuræ virtutis ac probitatis prælucere quædam signa video, quæ illum mihi suauissimo amore conciliant, ne putes scilicet me illum tam amare, quod tuus est, quam quod te tali ac tanto patre dignus est filius. Vale. Ex monast. diui Benedicti 1532.

Dionysius Vincentio Gabion. S. D.

QVid est, mi Vincenti, quod ais, Túne etiam nimio in me amore lapsus eam mihi personam imponis, quam sustinere non possim, qui me tam doctum & dicendi facultate peritum prædices, vt pro tuis elegantissimis meas litteras quasi fœnore rem tuam aucturus expectes. Vtinam verò eiusmodi essent scripta mea, quibus tibi ad rem litterariam aliquid emolumenti posset accedere. Nunc autem istud in me verius incidisse gaudeo, cui ex suauissima patris tui viri optimi atque eruditissimi amicitia tantus prouentus fructúsque contigerit, vt quasi ex vna propagine dulcis tui ac peregrini nostri erga me beneuolentia orietur, quàm ego pluris quam principum aut regum periculosam gratiam faciendam duco. Quid enim suauius? quid iucundius: quid denique vtilius mihi in hac vita posset cōtingere, quam eos habere amicos, quorum doctrina ac pręclaris moribus excitatus melior meipso atque auctior in dies fiam. Quæ cum sint veræ amicitię consequentia commoda eique cōiuncta non est, mi Vincenti, quod me ad eam precibus inuites, quā qui non sponte fuerit prosequutus, non tam tui quàm virtutis cuius in te specimen elucere video, contemptor esse videbitur. Quanquam te prius nondum de facie cognitum diligebam, vtpote qui coniecturam facerem te, qui talibus esses natus parentibus, eorum virtutibus respondere. Quam opinionem meam cū præclarè sustineas te hortor ac pro mutua nostra beneuolentia rogo, ne te ab illorum vestigiis malorum hominum consortia & praua consilia auferant. Lubricum est enim adolescētiæ iter, per quod ingrederis, quod etiā sapientissimus ipse Salomon se penitus ignorate confirmat. Illorum igitur auctoritate piisque consiliis nitere, his gressus tuos firmans tutus incedens, & tibi patrimonium sub illorum disciplina multò fortunatius auctiúsque parabis, quam

Digitized by Google

quod tibi relicturi sunt terrenum hoc atque caducum. Quod cum ad solius corporis cultum pertinere videatur, non est quo possessorem sui meliorem reddat. Studium verò atque doctrina cum virtute & pietate coniunctam immortalem ac cœlo dignum hominem efficiunt. Sed ego improuidus sum, qui ligna in syluam, dum hæc ita scribo ad te, quasi aut de tua virtute modestiáque diffidam, aut philosophos domi non habeas, sed mutuus noster amor me coëgit. Vale. Ex sancto Benedicto 1532.

Dionysius Peregrino Bonatio S. P. D.

ETsi te nondum de facie cognitum habeo, Peregrine carissime, tamen quale ingenium haberes quantúmque me amares, facilè mihi indicauit epistola tua. Ex qua scito me non mediocrem cepisse voluptatem. Sed quid obsecro est, quod me ab ipso statim sermonis initio tam pulchro scomate accipis, qui me calliditatis atque astutiæ sic insimules. Quasi verò in hominem Gallum id nomẽ possit incidere, cum Strabo auctor grauissimus itémque alij complures Gallos simplicissimos esse confirment. Verùm tu multò es callidior, qui quasi per iocum te insinues, & in causam occultos tibi aditus pares, quos cum fueris assequutus, rhetorum artibus astutiísque instructus locos ad persuadendum tam argutè tractas ac commodè in rem tuam, vt parum abfuerit, quin bellus homo mihi ipse viderer, tuis videlicet coloribus & tam præclaris doctinæ atque virtutis nominibus ornatus. Ac ne testimonium tuum parum validum esse videatur, Hieronymi nostri hominis grauissimi auctoritatem adiungis. Sed cum collegio ipse me & harum laudum in me meritum nullum agnosco, quid quæso nisi immeritis ornatus præconiis ingemiscam? Hoc tamen tibi vnum affirmare ausim, me eos qui & honestis litterarum studiis ac bonis artibus sese totos addicunt, præcipuo amore complecti. Ex quorum numero cum te ex tuis litteris esse cognoscam, volo, præsertim abs te tam amicè atque honorificè inuitatus, tibi persuadeas me tui esse ac perpetuò fore amantissimum, meque in id operam esse daturum, ne in reponenda amoris vicissitudine, cuius tu prior tam præclara fundamenta iecisti abs te possim aliquando superari. Quod autem à me petis, vt frequenter ad te litteras dem, futurum confido, vt neque hic neque alibi dum tu quoque ad me rescribas, studium meum tibi sit defuturum. Vale. Ex monast. sancti Benedicti, millesimo quingentesimo trigesimo secundo.

Dionysius Hieronymo Gabioneto S. P. D.

PLuribus verbis tecum agerem, mi Hieronyme, quibus grauissimum istum dolorem tuum leuarem, si non idem tuo incommodo perturbatus magis ipse consolatione egerem, quam vt eam tibi possim adhibere. Cum enim nemo sit nostrum qui non grauem hunc casum suum credat ac computet, quod in fratre tuo viro optimo non amicum modo charissimum, verumetiam tutorem ac pientissimum patrem se amisisse communi dolore testetur, mihi tamen præter cæteros maior tristitiæ ac luctus videtur oblata esse occasio, quod me tuo (quantum ego existimatione assequor) beneficio singulari humanitate ac beneuolentia prosequebatur. Quam ille cum elapsis diebus istic esset, tantam præ se ferre dignatus est, quantam ego à tali viro nec sperare nec optare auderem. Quare tantum abest, vt ad te consolandum idoneus sim, vt consolatione magis ipse (sicut antea dixi) indigeam. Quamuis si adesset mihi

mihi tranquilitas mentis cui famulatu idoneo dicendi ars facundiáque seruiret, non ea quæ ad hanc rem pertinent abundantiùs afferri à me poterant, quam in tuis sensibus manent. Cùm etenim rerum multo vsu instructus sis, & disciplinarum à tenera ætate ac bonarum artium studiis assuetus, non ignoras homines nos ea lege esse natos, vt multis variisque casibus exposita sit vita nostra. Quæ cum aliud nihil sit quam labor continuus & militia super terram, vtpote quam non solum aduersa, sed etiam quæ videntur prospera impugnent, non video, quare amicorum decessu magnopere nobis dolendum esse videatur, eorúmque maximè quorum virtus & in Deum pietas, qualis fratris tui viri optimi ac religiosissimi extitit, perpetuam posteris memoriam reliquit. Vnde & diuinus Paulus nos admonet ne de dormientibus contristemur, sicut ij qui Deum nescientes de futura resurrectionis gloria, & cœlesti sanctorum vita spem nullam habent. Quod si desiderio illorum molestè affecti dolore superamur, cauendum est, ne dum plus æquo mœrore conficimur, de his quos lugemus male meriti, & dum non tam illorum quam nostra incommoda lachrymis ac fletu prosequimur, eorum commodis inuidisse videamur. Quis enim cum Alexandro nostro commodè actum esse negauerit quem Dominus dignum iudicauerit, vt eum de hoc sæculo nequam quasi de tetro carcere, & longa dolorum colluuie liberaret? Nam mortalis hæc vita (vt diuus Gregorius ait) producta diutius nihil est aliud, quam quædam prolixitas mentis. Quod si aliquando illos qui moribundam hanc vitam cum morte commutarunt beatos existimare licuit, quando obsecro fuit tempus, in quo id magis etiam libeat credere, quam nunc dum tot cladibus orbis detrimentisque concussus atque afflictus nouis in dies criminibus ostendat se interire posse, peccata quibus vrgetur & quæ eius excidio fomitem suggerunt, reprimi omninò non posse: vt more gygantum, vt in fabulis, homines in cœlum conspirasse videantur. Quid enim, vt interim tam multa & tam detestanda crimina sileam, quid tot & tam nefandæ blasphemiæ portendunt? Quid nisi supremam perniciem minitantur? Quid denique expectare nobis aliud licet, quam, vt in hominú genus demisso fulmine mundus intereat. Hæc est igitur, mi Hieronyme, luctus ac lachrymarum oblata nobis ampla materia, ad hanc Alexandro nostro quod eum Deus ab his malis eripuerit, gratulabundus fletus tuos, gemitúsque conuerte. Atque his præcipuè diebus quos annuis sacris venerandos instituit Christiana religio mentis tuæ oculos ad pendentem in cruce Dominum Iesum confer, & animo perpende, quam grauis ille humani generis morbus fuit, cui sanando talem medelam oportuerit adhiberi. A patre nostro Abbate salutem tibi plurimam dico, qui tametsi maximo dolore affectus est, erat tamen ad te consolandum profecturus, si non sacrorum solemnium causa domi esse his diebus maximè eum oportuisset. Saluum te Dominus Iesus atque incolumen tueatur. Vincentio nostro itémque Pelegrino salutem opto plurimam. Ex monasterio S. Benedicti, millesimo quingentesimo trigesimo tertio.

Dionysius F. S. Senatori S. P. D.

ALlatum mihi est à quodam ordinis nostri viro probo te animo esse contra me commoto ac perturbato, multáque aduersum me questum fuisse cum superiore anno cum de hac re Massiliæ conuenisses. Qua ego re comperta pro ea quæ Christianum hominem decet pietate & ea qua te semper

prosequutus sum beneuolentia non potui non dolere. Cum enim totius Christianæ legis argumentum Christus esse in hoc vno voluerit, si diligamus nos inuicem, & totius nostræ perfectionis summa in dilectione consistat, valdè contristor, simulque admiror te animum induxisse aliquid me contra dignitatem tuam aliquando fuisse machinatum, vnde stomachi contra me indignationem retinere meritò debeas. Cuius quidem rei quia nullo modo mihi sum conscius, superuacaneum videretur, vt in ea refutanda tempus contererem, si non me amor atque obseruantia qua te prosequor hortaretur, & diuinæ legis præscriptum etiam cogeret. Ita enim Christus iubet, vt siquid habeat frater meus aduersum me dum ad altare sacrificaturus accedo, relicto ibi munere cum fratre prius in gratiam redeam, si velim munus meum Deo fore acceptum. Quocirca abs te peto, oro atque obsecro, vt ista simultate deposita me in gratiam tecum redire cupientem non respuas. Ita enim tibi contigit, mihi crede, vt dum tibi videris me tanquam inimicum odio prosequi, hominem tibi beneuolum, ac tuis etiam optatis obsequi cupientem odio habeas. Nam tuam erga me voluntatem falsis hominum maleuolorum calumniis aut suspicione aliqua leui erroréque labefactatam (vt sunt hominum iudicia errorum nebulis plerunque obnoxia) tibi facilè ostendam. Sed antequam rem ipsam aggredior, peto iterum imo verò etiam atque etiam rogo, vt iam pacato atque æquiore me animo audias. Indignè fers scilicet, quod ego ab ea sententia quam tu de N. cum Senecensi Antistite pro ea in monasterium & dignitatem reuocandam tuleras, prouocauerim ad Regem, & te iudicem recusauerim. Nam quæ alia causa sit, quamobrem contra me commoueri tantopere debeas, nescio, cum à me nihil excogitatum sit aliquando, in quo aut dignitatem tuam aut fortunas voluerim lædere. Cùm enim N. ipsam breue diploma falsis à summo Pontifice suggestionibus impetratum nondum coacto senatu, nec transactis feriis clanculum fuisset admissum, & nostrum quod illud, vtpote subreptitium antiquabat, senatui oblatum supprimeretur à te dum sententia quæ abs te paulò post lata est, optatos progressus atque exitus sortiretur, in qua persequenda ego multis iniuriis contumeliisq; affectus sum, reclamatũ à me est, scilicet ab ea tãquam quæ iniusta mihi videretur, appellatũ. An ego propterea tibi aut cuiquam iniurius fui? aut mihi soli persequi ius meũ non licebat: Num ego fortè deteriore quam alij conditione eram, vt iis pro vinea, pro agello, pro vili alia quauis re, mihi vni etiam in causa Christi qua de animarum salute agitur, appellare non licet. Cum verò te iudicem recusaui, non ea mens mihi fuit, vt te offenderem, sed vt me ipse deffenderem. Depone tu gladium, & ego scutum abiiciam. Nam cum tu multa in me absentem indignatus maledicta coniiceres, & propter me quia tam constanti animo in causa monialium tuæ voluntati resisterem, etiam in alios nostri ordinis esses iratus, & indigna quędam acerbáque nobis minareris semper ego ita respondi iis qui me vt ab instituto discederem, hortabantur, tantum abesse me his terroribus commoueri, vt etiam pro ea causa quæ ad Dei cultum maximè pertinebat, mortem paratus essem obire. Neque propterea factum est, vt verbis recriminãdo tibi vicem reponerem, vel idcirco minus tibi bene optarẽ. Imo verò maximè tunc voluissẽ vt alicunde honesta orta esset occasio qua meam erga te voluntatem & obsequium in tua vota paratum deprehenderes, & aliquoties mihi venit in mentem, vt id quod nobiles aliquot viri à me precibus atque officiis cõtendebant, tibi mea spõte offerrem præstarẽq; si tamen

tamẽ meũ erga te studiũ nõ recusauisses, vt videlicet inde cognosceres quanti ego semper fecerim me abs te nostri ordinis olim amicissimo amari. Sed expectabam illud tempus, quod videre non potui, nimirum vt pacatis rebus & in domo Dei diuino cultu reddito atque instaurato tranquilla in pace tandem post multos labores vitam traducerem. Qua quidem in re tua à nostra valdè discrepauit opinio, & dum te putabas præstare obsequium Deo, id quod vtcumque pro captu & oportunitate temporis institutum erat, & iam iam spes aliqua reformandæ in monasterio disciplinæ arridere bonis ciuibus videretur, tu sciens (tua bona venia ac pace dixerim) euertisti. Et erat id quidem mihi valdè molestum, dum impedimenta inde mihi orta esse viderent, vnde opem atque auxilium expetieram. Sed & dolor meus eò grauior erat, quod tu veritatem ignorabas, (ita enim accipio) & eam nescio quibus persuasionibus ab aduersariis imbutus non facilè admittere videbaris. Quid ego igitur facerem? Tacerem? sed graui scrupulo permouebar, neque dissimulare moderatè id poteram, quod in animarum periculum vertebatur. Id tecum expostularem? Sed quis ego cucullatus homuncio, qui cum senatore viro potente contenderem? In hac itaque ancipiti sententia dum versor, accidit recusandi tui occasio, qua nulla mihi poterat euenire molestior. Hanc ergo non odio tui sed vt antea dixi, defendendi mei atque pietatis quàm in primis Christo debeo causa omnino mihi dissimulandam esse non censui etiam si inimicos sciam mihi capiendos esse omnes homines. Num igitur molestum id tibi debuit videri, cum sit nemo tanta instructus aut sapientia aut doctrina, cuius consilia etiam si sint cum summa maturitate grauissiméque excogitata alieno iudicio interdum non egeant? Neque verò tam cóperta aut explorata quisquam habet sua iudicia, vt tanquam homo errare non possit. Denique videas cum aliqua res in consultationem venit, varias inter doctissimos ac probatissimos viros dissidere sententias, nam aut amore, aut aliquo affectu animi pertubati à veritate longius aberrant, putantes scilicet se ea quæ sunt æquitatis statuere, cum tamen ab ea tam sint alieni, vt nihil ei possit magis esse contrarium. Tua verò sententia iusta fuerit nec ne, & an ego ab ea perperam declinauerim, aliorum debet esse iudicium. Quod autem dicis per me dignitatem tuam & fortunas omnes in summum discrimen fuisse adductas, hoc quid sit, non intelligo, téque etiam miror virum prudentem & sciam præditum, addo etiam rerum experientia vsúque peritum id in animum inducere potuisse, vt crederes me aduersum te sicut scarabeum narrant fabulæ odiis contendere voluisse, & in his ostendere quàm sim perfidus, vt abiecto Dei timore meæque professionis proposito tibi aut dignitatis aut fortunatum periculum obiicerem. Nam quæ in me facultas est, qua id si attentatum esset, perficerem? Quod si tanta in me esset malignitas, vt in id animum destinassem, non essem tamen vsque adeo stolidus ac demés, vt in obscuro odio tam apertas inimicitias gererem, aut in eo in quo nocere tibi nihil possem, summam vellem ostendere voluntatem nocendi. Quocirca istam de me opinionem ab animo tuo amoueas oro, siue eam stomachi tui in me commoti perturbatio, siue maleuolorum hominum falsa delatio persuasit, desináque maledictis insontem atque etiam te amantem incessere. Multa enim iam in me crimina congessisti, quæ cum à me nunquam fuissent excogitata, mirabar te talem ac tantum virum ea potuisse per te suspicari, aut ab aduersariis delata tam facilè credere. Me enim nequam, flagitiosum, nunc etiam hac scilicet ætate sanctimonialium (si superis placet) constupratorem

earumque substantiæ dissipatorē seu furem dictitabas. Mirum etiam si non id tibi aut in mentem venit, aut ab aduersariis meis delatum sit, quod iam inter aliquos fuerat diuulgatum, me vtique magicis artibus abutentem nocturnos ciere manes, & cum malis dæmonibus mihi esse negotium, videlicet ad inueniendos thesauros sub antiquis ruinis defossos, meque insuper has artes sanctimonialem vnam quampiam docuisse, quę tanquam vnam ex Apollinis mænadibus ex tripode accepta responsa ederet. Quæ flagitiorum portenta & alia multa eiusmodi cùm in me sæpius congererentur, nimirum vt me ab instituto depellerent, ego contra oblato mihi terrore in dies eram constantior optabamque illis à Deo optimo meliorem mentem dari, reique exitum talem contingere, vt & veritas & mea voluntas qualis in eos semper fuerit, innotesceret. Gaudebam insuper inde mihi occasionē offerri vt discerem nō titulo tenus, sed verè & ex animo fieri Christianus, cuius vera summaque perfectio est, vt bona faciens, pro Christo Domino mala patiatur. Ipse enim in Euangelio dicit dum suos ad passionum tolerantiam adhortatur. Nolite mirari, si odit vos mundus, quoniam me priorem vobis odio habuit. Et item si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius. *Beati eritis, cum vos oderint homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me.* Hęc igitur ad te perscribere volui, vt qualem in te semper animū habuerim, inde cognosceres, & vt veritate agnita pristinam in me & in nostrum ordinem beneuolentiam reuocares. Hoc te Christus docet, & abs te etiam vehemēter exigit, dum non solum amicos verùm etiam inimicos vt diligas, hortatur ac præcipit. Et tu igitur pacem petentis & beneuolentiam offerentis affectum aspernabere? Age igitur nobilis senatoris humanum benignumque animum ostende, & quicquid in te pristinæ simulatis aut indignationis residuum est, id totum ne quid eius in cordis latebris remaneat, effunde. Si hoc feceris, rem profecto Christiano homine, & te senatore nobilissimo dignam facies, sin autem infenso in me animo esse pergis, (quod vtique nolim) illud nunquam efficies, vt ego tibi aut odij aut iracundiæ vicem rependam, imò verò tecum officiis studiisque certabo, quæ si quando tempus opportunum inciderit, in quo tibi commoda esse possint, ea tibi polliceor atque etiam confirmo nunquam defutura. Vale. Ex monasterio sancti Benedicti.

Dionysius Antonio Arlerio S. P. D.

Literas à nepote meo nuper accepi datas Bellicadri, quibus ea mihi de te nuntiauit, quæ de amico fidelissimo & homine coniunctissimo poterant commemorari. Quæ res maiorem mihi attulit voluptatem, quàm vt eam verbis facilè assequi possim. Nam etsi inita dudum inter nos & multis officiis confirmata beneuolentia adminiculis literarum non indiget, est tamen gratum mihi atque iucundum in absentia de te aliquid audire, quo veluti refricetur suauissimi amici memoria. Quam rem quia itidem tibi cordi esse intelligo, ad te pauca hæc quibus de me ac rebus meis fieres certior scribere volui. Ego igitur (gratia Deo est) commodè habeo, méque hic cum fratribus mei amantissimis in literarum & monasticæ disciplinæ honestissimis studiis die noctúque exerceo. Quorum modesta cōuersatio & optatissimus in me amor tanto mihi suauior est, quanto molestius fuit elapso triennio cum insanientibus mulierculis non sine magno meo incommodo diuersari. Quarum impudens temeritas cum meis in dies beneficiis magis magisque irritaretur, pudet me mei pigétque, quod tot bonas horas malè collocauerim, dum videlicet

Digitized by Google

lateres lauans operam simul atque oleum perdidi. Neque satis mirari possum vbi (malum) suam illam rhetoricam tam bellè didicerunt, nam Ciceronem ipsum artis dicendi & eloquentiæ principem non tam facilè crediderim, tam ex prompta memoria déque improuiso ad dicendum fuisse paratum, quàm illæ ad maledicentiam falsaque & nunquam cogitata crimina comminiscenda, ita erant ad malitiam probè instructæ. Vnde inter multa suauitate trãquillitatisque cõmoda quæ ordinis nostri status & conditio affert, hoc mihi non in postremis habendum puto, quod non sit mihi quotidiè cum vxore rixandum. Quod si vni viro & qui huic ludo sit longo tempore vsuque consuetus muliercula vna sua interdum importunitate tantum negotij facessit, vt miserum suæ sortis sæpè pœniteat, dum scilicet illius difficiles atque asperos mores tolerare vix potest, quid faciat quæso monachus diuturnis monasterij silentiis assuetus, dum vnus multis præficitur, quarum perstrepentium quotidie tumultuosis confusisque vocibus querelisque tunditur? & dũ blandis sermonibus demulcendo insanientes mitigare contendit, irritat magis, & in suam perniciem quasi calcitrones instituitur? Nam & si inter eas aliquæ extiterunt, quarum in Dei rebus explorata fides & mens ad religionis cultũ erat propensior, contra tamen plures erant Zantipe etiam ipsa Socratica importuniores, quarũ per se vna quæque satis supérque idonea videbatur, quæ odiosa morositate ipsum etiam Socratẽ de patientiæ tam pertinacis gradu à Philosophiæ instituto deiiceret. Huc, etiam nunc tam longè absens rixantium ac tumultuantium voces mihi exaudire videor, tametsi arguti earum atque ira intensi clamores aures mihi penè surdas reddiderant. Sed de iocis hactenus quos tamen ita tibi exhibitos velim putes, vt magis seriò nihil à me dictum credas. Vnde quamuis grauatè admodum tulerim iniuriam, quæ nobis nihil tale commerentibus facta est, est tamen quod in hac parte hominibus aduersariis nostris acceptum feram, qui dum per speciem quasi publicæ tuẽdæ vtilitatis pium à nobis Christianissimi principis animum alienare contendunt, & innocentes monachos leuibus iisdemque falsis calumniis persequuntur, id mihi beneficium præstiterunt, vt inde accepta occasione me ab earum durissima seruitute subduxerim. Qui si verè nobiles essent, & non sibi nobilitatis inane nomen immeritò vendicarent, eam vtique non fastu ac titulo tenus sed re ac virtute potiùs & in Deum pietate defenderent. Est enim ea vera nobilitas, quæ ex maioribus contracta natalium splendorem virtute ac religione tuetur. A qua quidem tam alieni esse videntur, vt nihil veræ ingenuitati magis sit dissentaneum. Quid enim à Christiana pietate magis abhorret, quàm vt animo suo cupiditatibus æstuanti dum quoquo modo satisfaciant, remChristianam euertere moliantur? Aegrè ferebant scilicet nobiles illi magnam cladem prouinciæ fuisse illatam, quod sacerdotia quæ ad Lerinense monasteriũ pertinent, non vt pleraque alia in vsus nobilium cederent, neque consentaneum videri, vt ea debeant à monachis possideri, quibus è nobilitate multi alerentur. Quasi videlicet eorum qui templa & monasteria erexerũt statuerúntque ea mens fuerit, vt non seruorum Dei vsibus deputentur prouentus, quos ipsi magna animi pietate atque amore Christo obtulerunt, sed in venaticos canes accipitrésque (vt alia quæ his magis sunt abhorrentia taceam) expenderentur. Sed ita nunc viuitur vt refrigescente in Christianorum pectoribus charitate malitia iniquitasque abundem. Vnde factum est vt eorum cura ac studio diuinæ rei ac monasticæ religionis cultus viginti & eò amplius ab hinc annis in ipso cœnobio Lerinẽti erectus & pro captu tempo-

Digitized by Google

rum instauratus funditus eueiteretur, & earum de quibus supra mentio facta est, monialium effrænata licentia non potuerit cohiberi. Cæterùm iã tempus est, vt ad me redeam, & epistolam ne te molestia ac tædio afficere diutius videar, concludam. Festis igitur diebus pro ingenioli nostri tenuitate & sicut Dominus nobis gratiam suggerit, Diui Pauli epistolas interpretamur, reliquis verò diebus humanas adolescentioribus literas prælegimus, vt habeat iuuentus quibus se studiis honestè delectet dicendi artem simul cum pietate coniungens. Ecce autem officio quod tibi pro mutua nostra beneuolentia debebam, vtcunque satisfacerẽ, ad te scribere volui, expectans abs te mutuam vicem, qua me de te charissimoque vtriusque nostrum Massiliensi Præposito facias quàm diligentissimè certiorem, cui me etiam atque etiam commendabis. Vale, ex monasterio sancti Benedicti 1533.

Dionisius Antonio Arlerio S. P. D.

NVntiauit mihi hodie frater meus te Nemausum aduenisse, quo ego nuntio accepto exhilaratus statim has literas ad te mittere volui, nimirum vt meum erga te studium agnosceres, & ne me negligentiæ crimine accusare iure posses. Ergo te saluum atque incolumen aduenisse gaudeo, téque videre & coram alloqui cupio maximè. Quod futurum breui idcirco non despero, quod te Arelatem venturum non dubito, vbi ego te aut istic Nemausi (nisi fortè Arelatem veniens hac transibis) inuisam. Susanna neptis tua valet, nec tam obnoxia est morbis (mea quidem sententia) quàm collegij Præfecta aut putat, aut ne fortè sit formidare ipsa videtur. Doleo tamẽ eius ingenium anilibus deliramentis & inepta facilitate à grauioribus vtilioribúsque studiis distineri. Quod tibi etiã in aurem dictũ velim, videlicet ne te huius rei à me admonitum Prẹfecta ipsa resciscat. Vix enim credas, quàm id molestè latura sit, si vel leuiter deprehendat, vtpotè quæ etiam si verbis puella castigetur, exanimari penè videatur. Sed hanc cantilenam tibi longè ante præcinui. Vale. Tharascone 1544.

Dionysius Antonio Arlerio S. P. D.

VT amantissimæ petitioni tuę satisfacerem, & me data fide liberarem, has ad te literas scribere volui. Neque enim tam habebam quod scire tua interesse crederem, quàm vt desiderio tuo minimè viderer defuisse. De nostro igitur statu ac rebus monasterij si scire cupis, bellè apud nos (superis gratia est) habent omnia, præter quàm quod loculi dolent, quem dolorem hi qui regis nomine pecunias imperatas exigunt attulerunt. Nam prouentuum decimam partem iam bis soluere coactæ virgines nostrę breui rursus aliam decimam sunt soluturæ. Vnde grauatæ admodum alieno ęre quod ne prędia distrahantur, conflare oportuit, ægrè anhelitum trahunt. Sed non modo fundi nostri, quinimo omnium est hæc communis calamitas, vt discamus scilicet & nos cum Paulo Apostolo pœnuriam ferre. Virginum ipsarum & in religionem & in literas studia vigent. In his enim sese pro suo captu strenuè exercent, inter quas tua neptis quoque se vtcũque attollit, profectura vtique magis, si non ineptiis (vt tuipse non ignoras) Prẹfectæ blanditiis impediretur. Vix enim credas, quantum in dies magisque ineptire videatur. Quod quidem vitium tũ mulieris ipsius ingenio quod huiusmodi vanis ineptiis habuit semper propensissimum, tum ætati quæ illam satis alioqui delirantem cogit desipere tribuendum puto. Vale. Tharasc. 1544.

Dionysius

Dionysius Antonio Arlerio S. P. D.

DEcreueram diebus præteritis literas ad te dare,quibus tibi & monasterium hoc & causam eius quam obnixissimè commendarem. Experior enim non sine magno meo incommodo quantæ molis curam susceperim, qui instaurandæ religionis causa contra tot hostes decertare tam diu cogar. Neque laboriosi huius certaminis finem vllum sperare adhuc audeo, quando toties acta agere,& à desiderata tranquillitate (si quando arridere videatur) subitò contrariis reflantibus ventis illuc vnde enauigaueram, repulsus imminentibus vndarum fluctibus reluctari atque obniti compellor.Itaque me iandudum susceptæ prouinciæ tædium cepit, fecissemque forsitan animo satis, ne videlicet inuitis beneficium præstarem, néve pro ingratis ætatem meam iam annis & laboribus grauem tandiu fatigando contererem, nisi me in primis Dei timor amorque & pius in eas affectus & miseratio animasset, quas ego semper in rem monasticam & Dei cultum propensiore animo esse cognoui. Expectabam verò eorum qui me ad pugnam reuocauerant, congressum,sed debilitatas aut oppressas potius suas vires agnoscentes rursus ad preces blanditiásque conuersi sunt, & officiis ac dominationum titulis flectere nituntur, quem iure aut æquitate superare non possunt. Tametsi quosdam apud te & alios contra nos absentes audio oblaterare, qui coram si ad rem ventum erit, forsitan hiscere non audebunt. Sed non ego illorum absentium quærimonias pluris facio, quam muliercularum, quarum illi partes tuentur, pene insanientium clamores ac minas.Iam enim ad nouas querelas veteribus assuetæ obduruerunt mihi aures. Imo verò tantum abest, vt propter hæc ab instituto depellar,dum ne in vanum videar laborasse,quod etiam gaudeo me sine meo merito dignum fieri, qui pro nomine & causa Christi contumelias feram. Sed de his hactenus. Nunc ad alia venio, quæ tibi fortè gratiora cum sunt,tum mihi etiam iucundiora futura erant,si in his mihi diutiùs per otium liceret immorari,sum enim meapte natura ad humaniora hęc studia magis addictus, quam vt muliercularum molestissimis contentionibus possim delectari.Hoc igitur Asclepiadeum carmen quod ego aliquot abhinc annis cùm adhuc in Italia essem composui inter chartas alias nuper inuentum mittere ad te volui ipso videlicet tempore de quo scriptum est admonitus.Non quod dignum illud aut idoneum putem quod doctissimis auribus tuis debeat exhiberi, sed ne vacuas cartas ad te mitterem, qui meis nugis qualescunque sunt, soleas delectari.Vale.Tharasc.1545.

Dionysius Antonio Arlerio S. P. D.

TAmetsi post discessum tuum nihil accidit noui, quod scire tua interesse arbitrarer,tamen ne Scholasticæ litteræ solæ ad te perferrentur, meas adiungere volui.Veritus enim sum,si nihil ad te scripsissem,ne meum officiũ desiderares. Præterea quia quibusdam non verisimile videbatur puellam latinè scire,& epistolas quas ab ea suis aut precibus aut scriptis extorserant, aliorum verbis siue sententiis confertas, siue (vt quidam aiunt) confarcinatas suspicabantur, hanc fidem tibi vt daret,eam coegisti suo marte etiam mecum non communicatas vt litteras mitteret,volui si fortè tibi etiam id incredibile videatur,eius rei meo ipsius chirographo fidem facere. Quod si fortè meum in hac causa tanquam minus idoneum suspectúmque testimonium repudiabis, tibi si opus erit, accersito tabellione tabulas confici, & alios complures testes quos refellere nemo audeat,exhiberi iubebo. Quàquam vt citra iocum

loquar. miror aliquos tam difficulter animum inducere puellas ſcire latinè, quaſi non mulieribus æquè ac viris docile ingenium natura largita ſit, aut quaſi Scholaſticæ dictio aut ſtylus tam diſertus ſit,atque elegans,tam appoſitis etiam & tam grauibus nitatur ſententiis,vt credibile non ſit puellam quātumuis magno labore in litterarum ſtudiis deſudantē eas per ſe inuenire non potuiſſe. Neque enim difficile creditu mihi videtur,Deo dicatas virgines litterato otio vacantes latinè vtcunque aut loqui aut ſcribere præſertim cum præceptore vtantur etſi non docto,attamen ſolicito atque ad legendum ſcribendúmque anxiè ſtimulante. Sed vide quò progreditur hominum quorundam inepta perſuaſio, qui cum ſint ipſi imperitiſſimi, nihil niſi quod faciunt ipſi aut ſentiunt,rectum putant,& nobis ſcilicet id vitio vertunt, quod ſtatui noſtro non decens aut vtile modo,ſed etiam maximè neceſſariū eſt. Obſtrepunt nobis acclamantes ſat eſſe virginibus ſi tanquam picæ in cauea cantare norint, & pſalmos non intellectos legere mulierum munus colos tractare, fuſos rumbóſque non etiam libros voluere, nec plus decere eas litterarum ſtudia ſectari, quam aſinos vinum bibere. Bella admodum comparatio, ſed multo cócinnior videretur, ſi ſuam ipſorum ſtoliditatem cum bruto illorum ſenſu comparaſſent.Sed horum ineptias ne dicam inſanias,quia ſtatuere nequeo riſúne an ſtomacho proſequendæ ſint, contemno, & Ambroſio,Hieronymoque magis aſſentior, qui ad Lætam nobilem matronam ſcribit quo pacto virgines quæ Dei ſeruituti ſunt deſtinandæ, debeant erudiri, & litteras etiam græcas ſimul cum latinis addiſcere. Vtpote quibus ſit neceſſe diuinam legem non picarum aut pſitacorum more tātum labiis, ſed & corde meditari. Quod non facile poterunt adipiſci, niſi ſacros codices & ſanctorum patrum tractatus didicerint nocturna verſare manu & verſare diurna. Sed iam vereor ne longior meus ſermo tædio te afficiat, quem dum ad fidā de Bectoniæ ſcriptis faciendam afferre volui,mei pauliſper oblitus eò progreſſus ſum, vt non tam teſtis quam cauſidicus eſſe videar. Vale.Taraſcon.1540.Calend. Auguſt.

Dionyſius Antonio Arlerio S. P. D.

DOleo ex litteris meis iniectam tibi eſſe ſuſpicionem, vt me ſtylum aduerſum te exacuiſſe putaueris, quia quibuſdam non ſatis credulis vt ſatisfacerem teſtimonium de Boctoniæ litteris ferre volui.Neque enim ignorabam qualis tibi de illa ſemper & de illius ſtudiis ſententia fuerit, quam idoneam dignámque iudicauiſſes,cui neptem tibi cariſſimam ita commendares, vt niſi ea fuiſſet,quæ litteris ipſam inſtrueret, nunquam hic collocaturus videreris. Quomodo igitur putaſſem aut opinionem quam de eius eruditione conceperas tibi in dubium venire cœpiſſe,aut tuam in deterius mutatam eſſe ſententiam, vt in eam nunc damnares, quod tantis olim laudibus ſolitus es tollere. Sed neque in Toſſandum ſenatorem virum mea quidem ſentētia non minus iudicio acrem quam eruditione & morum probitate ornatum ſtyli aciem conuertere volui,in cuius ego amicorum numero aſcribi & gaudeo & opto.Nam quod ipſe tunc dixit Scholaſticæ phraſim virilis non muliebris ingenij ſpecimē præ ſe ferre,ita accepi,vt inde vel maximè laude dignam duceret,quā puella virili prędita ingenio tam viriliter vteretur,vt non tam fractam naturæ muliebris molliciem quam virilis animi ingeniíque virtutem referre videretur.Sed vis me apertè quæ habeo in animo tecum loqui:hæc igitur tibi vni atque in aurem dicta exiſtima. Scholaſticæ æmula illa quam tu ſuppreſſo nomine nutu ac ſignificatione intelligis,cum laudes quæ de illius eruditione & moribus ferebantur æquo animo ferre non poſſet, illius nomen quantum

poterat

Digitized by Google

poterat eleuare contendebat. Vnde cum ego ad aulam Lerinensis monasterij negotia tractaturus profectus essem, nactam se (vt opinio est) opportunitatem existimans qua & illius nomen extingueret, & dignam quæ veluti olim cornicula ab aliis irrideretur, efficeret, cuidam ex iis quos antea non satis credulos dixi persuasisse suspicio est, vt litteras ad eam latinè scriberet, probaturus scilicet id quod ipsa affirmare procaciter consueuerat, eam nimirum litteras à me compositas, aut magna ex parte meis verbis sententiisque confertas solere ad alios mittere, vt eo quasi commercio vanum atque inane doctrinæ nomen acquireret. His vero litteris suas etiam ipsa adiunxit, quibus ea artificio circumuenire videbatur fictis laudibus tollens, adhortánsque vt opinionem quam de se dudum excitauerat, sustinere conaretur, & ad eum qui ad se scripserat, omninò rescriberet, vt laus quæ de ipsa ferebatur, nullum acciperet detrimentum. Nam eum qui ad se litteras dederat sciret esse præter dignitatis gradum quo cæteris præeminebat, etiam doctissimum & emunctissimæ naris hominem, qui vna cum aliis qui illic erant solitus esset de litteris sagacissimè iudicare, & propterea cothurnum attolleret, ne vulgatis iam & sparsis vbique suis laudibus inferior ipsa videretur. Alterius verò ferè hoc argumẽtum erat, Scribebat abundè satis diuersorum hominum ingenia sibi esse perspecta, aliorum (aiebat) qui non tam facilè ad incognitum quemuis scribere, amicitiásque sibi adiungere gestirent, & horum modestiam suspicere se, & sibi imitanda proponere, aliorum verò qui sese epistolis non suis, sed aliunde confarcinatis ita enim loquitur, apud incognitos ostentare, aut, vt ipse ait, venditare solet, non posse satis & iudicium & temeritatem contemnere, & tanquam scopulos nauta effugere. Demum ad causam progrediens ne sese Scholastica ipsa pungi sentiat, se ipse in id quod damnare videretur lapsum accusat, ac deinde litteras ab ea postulans dicit se si rescripserit, gratiam habiturum, sin minus experturum se famam quæ de ipsius eruditione vulgata est, aut friuolam vanamque esse, aut se ab ea contemptum fuisse interpretaturum. Bectonia igitur cum vtriusque litteras accepisset, mirata est primò insolitum mulieris obsequium, quę contrarium eius quod tum scribebat etiam apud Cardinalem Bellaium affirmare, quamuis parum fœliciter sibi ausa esset, & de ea re impudenter contendere. Verùm cum amborum litteras diligenter perlegissem, deprehendit sub falso officio veras latere insidias, & ad illam quidem ita rescripsit, vt intelligere potuerit se deprehensam fuisse, & non minus sermone suo aut scriptis quam pedibus claudicare. Ad illum verò vt nec se conceptam ab ea putaret, nec ipsam tam alienis suo nomine missis epistolis auram vulgi captare, quam veris ac suis ipsius virtutibus in id dare operam vt spreto hominum fauore atque iudicio Deo placeat, cui se deuouit. Præterea Curtabotus ille noster scilicet cum eius esset sententiæ, vt in muliere eruditionem non satis approbare videretur, ausus est etiam Auenione, vt est homo temerarius atque impudens, similia illis quæ supra scripsi effutire, ita vt quidam vir bonus & doctus qui eius temeritatem molestè ferebat, ea causa, cum huc venisset ipsam latinè loquentem audire voluerit, vt hominis posset impudentiam, ne dicam insaniam refutare. Hi sunt igitur atque alij huiusmodi homines, in quos styli aciem non in te nec in Tossandum amicos conuertere volui. Nam cum hi nobis sæpe aut verbis, aut factis obstare consueuerint, nec bonas litteras vnquam gustarint, se à puellis superari videntur æquo id animo ferre non posse. Vale. Tharascone, anno millesimo quingentesimo quadragesimo.

Digitized by Google

Dionysius Francisco à Valentia à libellis Reginæ S. P. D.

Litteræ tuæ magnam tuam in me humanitatem ac beneuolentiam præ se ferentes non mediocri me lætitia affecerunt. His ego iamdudum respondissem, nisi me istuc peractis festis diebus statim venturum sperassem. Nunc autem quia perfectionem meam aliquantisper differri oportuit, subueritus sum ne te diutina expectatione molestè afficerem. Vnde has ad te dum venio scribendas censui. Rogo igitur te vt ne molestè accipias dilationem meam, quam ego molestius fero, quam tu ipse, quippe qui anxius sim de pecunia, quam tibi debeo, præsertim cum scribas te illa nunc maximè indigere. Ego verò auctore Deo ad te illam breui aut portabo, aut per œconomum nostrum qui Venetias propediem est nauigaturus transmittam. Nihil enim magis vereor, quam ingratus tibi aut patruo tuo videri. Interea verò si ob aduersam de quo ad me scripsisti valetudinem tanta es penuria oppressus, vt importuna & incommoda tibi videatur expectatio. Pete Placidum nostrum, qui in cœnobio sanctæ Iustinæ degit, & chirographum nostrum illi ostende, vt ab œconomo monasterij saltem ipsius pecuniæ partem accipias, quam illi paucis abhinc diebus reddendam curabimus. Ad illum enim scripsi de hac re, qui etiam si quid est, in quo opera illius egeas, non vereor, quin eam ac studium suum in te sit libentissimè collocaturus. De Dionysio autem tuo ita tibi persuadeas velim, vt alterum te in eo quo non secus ac teipso vti valeas te & habere, & perpetuò habiturum putes. Vale, ex sancto Benedicto, millesimo quingentesimo trigesimo quinto.

Dionysius Francisco Valentiano à libellis Reginæ S. D.

Accepi abs te binas litteras eodem ferè tempore ad me perlatas, quas tu ipse mihi iucundissimas extitisse satis pro mutuo inter nos amore ac beneuolentia potes æstimare. Cum priores mihi redditæ sunt, aderant vnà mecum viri duo nostrates, quorum præsentia effecit, vt ad consuetam lætitiam quam ex humanissimis litteris tuis capere soleo, non parum etiam voluptatis accederet. Nempe quod appositè tunc mutuæ nostræ necessitudinis & eius quem de te cum ipsis habueram sermonis testes affuerint. De patruo tuo ab eis diligenter percunctatus sum, qui omnia mihi de illo prospera nunciarunt, tametsi iam menses aliquot à patria longè abfuerant, ad quam etiam se remigrare aiebant. Quod autem de cessatione litterarum mearum conquestri visus es, non est mi Francisce quod in me hanc culpam reiicere meritò debeas. Nam præter quam quod amicitiam nostram firmiorem multò existimo quam vt litteris quibus quasi retineatur, indigeat, tot me etiam ex demandato mihi munere impediunt curæ, vt si scabie laborarē, vix mihi ad scalpendum tempus suppeteret. Huc adde quod tabellariorum maxima nobis pœnuria est, qua maximè euenit, vt rarius quam velles à me litteras accipias. Quod autem me Lerinensem monachum secundis tuis litteris appellas, facis tu quidem ex tui ac mei animi voto, quod vtinam abs te fœliciter fit ominatum. Vix enim credas, quàm ea res mihi semper in optatis fuerit, vt sacra illa Insula disciplinis olim ac studiis cœlestibus dedicata ab iniuria pristini squalloris vendicetur, atque in antiquum decus reformari possit, vt & Tharasconensis monasterij opus in Dei obsequium magnis meis laboribus molestiisque susceptū tandem optatos exitus sortiatur, quod quidem futurum aliquādo confidimus. Nam Parisiorum antistes veritate (vt ego existimo) cognita, persuasus insuper bonorum consiliis vni ex suis mandata dedit vt cum patribus nostris

de

de hac re loqueretur, duásque conditiones proponeret, quarum neutra si per se offerretur, recusanda esset, potius quàm ab re tota excidamus aut lites sectemur. Res autem ipsa idcircò nondum absoluta est, quod is qui mandata hæc retulit, se non habere potestatem ad negotium conficiendum dicebat, quod quidem patres nostri crediderant, sed tantummodo vt eos alloqueretur sibi ab ipso Episcopo fuisse iniūctum. Futurū autem vt audita Antistitum nostri ordinis voluntate atque consensu, Pontifex ipse sibi ad omnia concludenda potestatem faceret, & tabellas quæ ipsius rei fidem facerent esset missurus. Cæterùm ego aduentum tuum expecto, téque oro vt cùm primum tibi commodum fuerit, venias. Desideratus enim accipieris, & si non ea lautitia elegantiáque quam tua erga nos merita postulare vidétur, tanto tamen amore atque affectu, quantum ad veram animorum necessitudinem attestandam potest sufficere. Præterea cum literis quas nuper ad te miseram, alligatus erat aliarum fasciculus quas ad Arbaudum nostrum mittebam, vt per eum Aquas Sextias mitterentur. Cupio igitur de his aut per te aut per ipsum fieri certior redditæ illi fuerint necne, quem cum suis tuísque sodalibus à me saluere iubeas oro. Vale. Ex Monasterio sancti Benedicti millesimo quingentesimo trigesimo quinto.

Dionysius Francisco Valentiano S. P. D.

MAgno me tibi beneficio diuinxisti, tametsi multò antehac pro ingenti tua in me humanitate ac beneuolentia tibi eram deuinctissimus. Sed ea est tua & patrui tui in me benignitas atque amor, vt cum tāta & tam multa sint à vobis in me profecta beneficia, parui tamen à vobis æstimentur, nisi noua illis in dies fiat accessio. Accepi enim codices illos de quibus ad te perscripseram pulchrè & ex animi mei sententia concinnatos imò verò multo elegantiores, quàm vt abiectum homunculum deceant, aut quàm eos abs te vel alio quouis expectare auderem. Sed tuus erga me amor omnibus partibus se ostēdit. Eos igitur cum ego à patruo tuo accepissem, pretiumque vellem persoluere, non consensit vt sibi pecuniam numerarem, sed (vt est erga me benignissimus) eos mihi liberalissimè donauit. Vnde quia gratiam nec illi nec tibi me posse rependere video, meas partes esse existimaui tibi per literas gratias agere. Vtinam verò tempus aliquando incidat, quo tibi animū meum coram possim manifestius aperire. Nam etsi non possum non gaudere, quod absentis tui laus claro ad nos sermone perlata sit, & nostræ de te opinioni solicitudo tua industriaque respondeat, tamen te tam diu à nobis abesse doleo, quod iucundissimæ tuæ cōsuetudinis suauitate mihi non licet frui. Puto enim quod præter suauissimorum congressuum honestissimam voluptatem non mediocris nobis ex consilio tuo fructus accederet. Fuit namque mihi hęc reformationis suscepta prouincia laboris maximi ac molestiæ plena, quam ego ne frustrà subierim, néve sudoris ac diligentiæ meæ reliquias effundā, valdè laboro. Nam cum iam in hoc virginum collegio res vtcunque diuina pro captu temporum instituta esset, & disciplina longa dudum desidia & veterno collapsa instaurari atque erigi cœpisset, cumque iam in altū opus excresceret, rursus ab instituto retracti ad solitum certamen redire cōpellimur. Sunt enim quidam qui contra nos ab earum partibus pugnant, quæ veterem nondum hominem exutæ introductam nouæ vitæ disciplinam æquo animo ferre non possunt, opusque ad Dei laudem inchoatum sua importunitate obturbare cōsueuerunt. Sed eorum earumque iam debilitatas vires (vt spero) aspirante Do-

Digitized by Google

mino facilè sopiemus opprimemúsque. Præterea quod de tuis ad me literis scribis, scito mi Francisce nullas mihi abs te ex quo tempore Patauij eras redditas fuisse, videóque ac doleo idem tuis quod meis literis euenisse. Vnde tabellariorũ incuriam ne dicã perfidiam tuli & fero molestissimè, qua factum sit vt voluptate quam legendis tuis literis percepturus eram, caruerim, quæ tibi fortè non longè minor pro mutua inter nos charitate si tibi meæ redditæ fuissent, futura erat. Vale. Tharasc. Quinto. Idus Aprilis 1537.

Dionysius Francisco Valentiano S. P. D.

LItteras tuas frater tuus mihi reddidit puer quantum ego coniicio, indolis bonæ & acris ingenij. Quod autem me rogas, vt illius curam suscipiam, videris (quod tua pace dixerim) in amicitiam nostram sermonem superuacaneum induxisse. Tantum enim abest, vt rogari abs te velim cũ meam operam tibi vtilem aut necessariam putas, vt dum tibi obsequi in aliquo possim, magnam rebus meis accessionem factam existimen. Dabo igitur operam, ne Dionysij tui studium (qualecunque illud erit) frustra expetiisse videaris. Patrem tuum & matrem à me plurimùm saluere iubeas, méque illis obnixè commendes rogo. Vale. Tharasc. v. Cal. Octobris 1538.

Dionysius Francisco Valentiano S. P. D.

MIttimus ad te litteras ad amicos, quas tu quoque amicus pro tua in nos fide & mutua inter nos beneuolentia cures diligenter. Rogo autem te & vehementer obsecro, vt cum tu ad aulam perueneris obserues diligenter Curtabotum quid agat. Nam eum accepimus nescio quid aduersum Cardinalis Bellaij Vicarium moliri, & suspicor aduersarios aduersariasque nostras quas ille in collegium curauit introducendas aliqua contra ea quæ ad Dei laudẽ iam iam benè instituto progredi prosperè cœperũt, ordiri. Vsque adeo in Dei rebus dæmon malus bonis Zelatoribus aduersatur. Solitus ille erat elapso anno me aut suis aut alienis mendaciis acriter insectari hominem insontem, & à quo nunquam læsus fuit caninam illam suam exercens facundiam. Homo est vt impudentissimus & maximè temerarius, ita à quo summopere est cauendum. Vtpotè qui ad bonorum perniciem & turbas molestiásque concitandas videtur esse natus. Multa ille negotia nobis facessit, ex eo etiam tempore quo insolentes illas quas ipse tuebatur introducendas curauit. Diabolus autem aut per seipsum aut per eos qui Dei cultum impedire moliuntur nouas in dies tricas quibus nos inuoluat, non cessat innectere. Oro te igitur vt hominis vbi opportunum fuerit impudentẽ temeritatem refellas. Ego tametsi eius ineptias ne dicam insanias paruipendo, qui Deum opt. Max. pro cuius causa laboro & pugno me innocentem defensurum confidam, tamen curandum putaui, vt te harum rerum commonefacerem, vt si quid aduersum nos ille impudens effutierit, partes nostras tua autoritate tueatis. Frater tuus mihi obsequentissimus est, & literarum studio nauiter indulget. Patri tuo ac matri meo nomine salutem dicito. Vale. Tharasc. 1538.

Dionysius Francisco Valentiano S. P. D.

PAucis diebus ante quàm literæ tuæ mihi redderentur, venerat ad me frater tuus, qui cum me parentum tuorum nomine salutasset, nuntium de te mihi attulit, quo mirificè sum gauisus. Quod etiam gaudium meum literæ tuæ iamdudum à me expectatæ refricuerunt. Tibi igitur mi Francisce gratulor, & mihi pro mutuo inter nos amore gaudeo, dum te nactũ conditionem intelligo, quæ cum sit ea quam expectabas multo melior, & gradus tanto sublimior

blimior

Digitized by Google

blimior, quanto ij in quos incidisti digniores sunt, nisi tua mihi prudentia & animi celsitudo perspecta foret, te vt personam tibi à tantis principibus impositam sustineres, hortarer. Vnam rem tibi metuendam, quam & tu ipse non ignoras, censeo, inuidiam nimirum peculiare aulicorum malum. Sed ea pernicies tibi qui in aula es, notior est, quàm vt eam nunc demum nosse incipias, prudentior etiam ipse es, quam vt me admonitore indigere videaris. Literas à sanctimonialibus cum tuis missas dedi Scholasticæ, ex quibus quia erant elegantissimæ & dilectionis illarum erga eam testes certissimæ, non mediocrem lætitiam percepisse visa est. His igitur cum plus otij nacta erit, est responsura. Ea tibi salutem dicit, & quod ipsam in illarum amicitiam insinuasti tibi gratias ingentes agit. Vale. Tharasc. 1539.

Dionysius Emerico Valentiano S. P. D.

REdditæ mihi fuerunt literæ tuæ officij erga me tui ac suauitatis plenissimæ, quæ vna cum seminibus quæ ad me misisti tantum me tibi obtrinxerunt, vt vix vllo modo ad rependendam vicem sufficere videar. Quod cum ita sit, in id mihi elaborandum est, ne voluntatem mihi defuisse, aut aliquando defuturam cognoscas. Quare, mi Emerice, scito te à me cum ob tua in me merita, tum præclaras animi tui dotes vehementer amari. Quod autem ad semina ipsa pertinet pergratum mihi feceris, si tempus quo seri debeant, ad me perscripseris. Neque enim ea temerè commendanda terræ censeo, ne scilicet operam simul cũ his amisisse videamur. Cæterùm te oro, vt meo nomine patrem tuum & matrem iubeas saluere, méque illis ac tuis omnibus tam addictum confirmes, vt nihil tam graue ac molestum sit, quod pro illis non sit libentissimè subiturus. Baptistam fratrem tuum ex me hortaberis, ne illum instituti pœniteat, sed progressus quos in literarũ studiis habere cœpit, ita augere studeat, vt domesticis exemplis prouocatus maior seipso in dies euadere contendat. Vale. Tharasc. 1538.

Dionysius Baptistæ Valentiano optimæ indolis puero S. P. D.

OFficium meum tibi fuisse gratum gaudeo. Vtinam verò ea facultas in me esset, qua tibi (vt optas) gratificari posset. Scribis enim cupere te vt literis meis frequentius te ad honesta literarum studia & bonas artes excites. Quam rem facio & sum facturus tanto libentius quanto me id non frustra facturum certius confido. Sicut enim agricolam pœnitere laboris sui non solet, vbi colligendarum frugum spe atque expectatione animatus sese die noctúque fatigando exercet, dum tempus messis auidus præstolatur, ita & ipse dum me in terram bonam laborem collocaturum video quicquid laboris pro te in hac parte (si tamen is labor æstimandus est) impédero, scito tam mihi esse iucundum, quàm quod solet esse iucundissimum. Ergo, mi Baptista, totus in id incumbe, vt nõ frustra institutum istud tam honestum atque vtile arripuisse videaris. Veniet (mihi crede) tempus, quo laboris tui atque sudoris optatos fructus colligas, quorum spe incitatus fac vt nulla te ab incepto difficultas abducat. Capax ac docile tibi ingenium natura largita est, habes parentes, qui tibi omnia quæ sunt studiis tuis opportuna, suppeditant, habes præterea domestica exempla, quæ acres tibi stimulos admouent, quibus impulsus potius quã incitatus nõ potes facilè ab arrepto proposito sine summo dedecore abduci. Neque enim quicquã si à cœptis (quod nolim) desistas, tantũ tibi quantum tuipse defuisse videbitur. Sed aliam de tua indole opinionem concepimus, quã te & posse & velle non dubito sustinere. Vale. Tharas. 1538.

Digitized by Google

Dionysius Emerico Valentiano S. P. D.

STudium erga me tuum multis & officiis & beneficiis sese ostendit, quod cum mihi sit iamdudum magis perspectum, quàm vt dubitare de illo possim, conaris attamen ipse ita efficere, vt me tibi in dies magis magísque obnoxium reddas. Recepi enim libros, de quibus mecum hic coram egeras, quos seruabo diligenter, & diligentius fortasse quàm ab aliquibus fuere seruati. Nam is in quo sunt virorum mulierumque depictæ imagines, tam malè habitus est, vt multis locis facies imaginum fuerint obliteratæ. Quod ego aut ab infantulis dum eas fortè ore hiulco & muccoso oscularétur, aut de industria ab aliquo puto in odium videlicet rei de qua liber ipse scriptus fuisse videtur. Nam de amore lasciuo vt mihi cum versus aliquot legere cœpissem, visus est, tractat. Ago igitur tibi gratias, & peto abs te, vt si studium meum atque operam in aliquo tibi opportunam putaueris, ea tuo iure vtaris. Vale. Tharascone 1539.

Dionisius R. Patri Petro Oliuario Theologo S. P. D.

ACcepi cum grauissimè ægrotarem binas literas tuas & eas simul quas è Salicto mihi curandas acceperas. Quæ cum me antiquæ nostræ amicitiæ admonerent, opportunę mihi redditæ tunc sunt, cum tuo & aliorum amicorum solamine indigerem. Ago igitur tibi gratias immortales, téque oro, vt si fortè tibi illuc iter aut alteri cui toto literas committere possim arripiendum sit, ante quàm te iturum pares, me facias certiorem. Si quid est interea, quod tibi à me gratum præstari possit, tuum est præcipere, meum autem tuis optatis quàm libentissimè obsequi. Vale. Tharasc. 1539.

Dionysius Petro Oliuario Theologo. S. P. D.

IAm dudum ex quo tempore literas tuas simul cum libro tuo de inuentione dialectices ad me misisti, ad te literas dederam, quibus tibi gratias agés quàm gratũ mihi munus tuum ac iucundũ esset significabam. Agnoui enim his veterem tuam iampridem confirmatam amicitiam & beneuolentiam erga me singularem. Verùm literas meas tibi non fuisse redditas inde suspicor, quod eas Lutetiam miseram, vbi te esse arbitrabar. Cùm autem apud aulam esse audissem, & nuntij huius optata mihi sese opportunitas obtulisset, nolui eum meis litteris vacuum ad te proficisci, ne scilicet si meas priores non accepisti, me tuas non habuisse, aut tui & tuorum me officiorum parum memorem suspicarere. Scitò igitur tua scripta mihi ac virginibus nostris fuisse gratissima, sunt enim tum docta, tum tersa, & quæ officina vnde prodierunt, id est, ingenium tuum & iudicium emunctum facilè referunt. Vulteium salutabas, sed salutationem tuam & alia quæ mandabas referre illi non potui, cum iam diem suum obisset morte crudelissima indignè affectus. Sed iam dudum rem omnem te aliunde accepisse existimo. Magna in eo iactura facta est. siue mores ipsius, siue eruditionem spectes. Res collegij nostri tandem auctore Deo pacatæ sunt, & absentibus iis quæ potissimum lites & discordias solebant intendere, in pace viuitur. Litteris iuniores & virtutibus sub Scholasticæ disciplina in schola Christi operam nauant, & te Scholasticáque in primis saluere plurimum optant. Vale. Tharasc. octauo Idus Sept. 1537.

Dionysius Panissæ Senatori S. P. D.

CVm superioribus mensibus ad nos venisses, petieras à me vt eglogam quam ego de laudibus Lerinæ conscripseram, ad te mitterem. Quod quia me facturum promiseram, nolui petitioni tuæ ac meæ promissioni defuisse

Digitized by Google

de fuisse. Tantum in hac re id mihi dolet, quod scripta mea non sint eiusmodi, quæ abs te ac tui similibus debeant desiderari. Attamen vtcunque sunt, tu pro tua in me humanitate & animi candore boni, æquique cōsules. Ego enim vt tibi obsequerer, elegi potiùs ineptus tibi atque indoctus videri, quam datam fidem frangere. Præterea est quod te admonitum maximè velim, quandoquidem in ea fœmineum genus insectari videor, id in eam partem accipias oro, vt de proteruis si quæ fortè adhuc illic sunt aut olim fuerunt, me dixisse existimes. Nam bonas velle me perstringere tantum abest, vt eas etiam castissimo amore atque non mediocri honore prosequar, idque eò magis, quam in sexu fragili virile ingenium & cōstantem in Dei rebus animum præ se ferunt. Vale. Lerinæ, millesimo quingentesimo quinquagesimo.

Dionysius à Bello monte Canonico S. P. D.

GAudebam superiore anno quod mihi datum iri aliquando opportunitatem confidebam, qua vnà tecum spiritalibus colloquiis animum subleuarem. Nempe quod audieramus ciues istos locum construendo monasterio nobis destinasse, sed id hominibus quibusdam vestri ordinis minimè placuit. Neque satis coniicere possum quæ causa sit, quare ad rem tam piam. Deique laudem honorémque instituendam animum non adiiciant, cum inde illis nulla oriri iniuria aut incommoditas possit, si bonorum ciuium liberalitate aliqua nobis ad victum tenuem necessaria suppeditabuntur. Neque enim Ecclesiæ vestræ prouentus inde diminui ob accessionem quæ nobis fiet, neque item ordinibus aliis qui sub mendicitate sunt instituti aliquid detrimenti damní ve obuenturum puto, quandoquidem ea non est status nostri constitutio aut consuetudo, vt medicando ab aliorum faucibus bolum rapere velimus. Sed ea est antiqui hostis malitia, vt bonarum rerum principiis sese opponat, & iam inchoatas promotásque conetur euertere. Hoc ipsum quotidie Christiana religio non sine ingenti bonarum mentium dolore experitur, & quod est deplorandæ calamitatis, cum tot & tanta vndique in hoc sæculum infœlix mala confluant, quale his remedium sperare possimus, ignoramus. Quanta proximis annis expectatio fuit, quanta religiosis ac piis mentibus gratulatio, cum desideratæ pacis tranquillitatísque spes eis arridere videbatur adueniſse iam tempus, quo celebrata publica patrum synodo Christianæ reipublicæ & Ecclesiasticæ religionis antiquum decus instauraretur? Sed reuolutis in contrarium rebus quid nobis miseris superest, nisi vt breue gaudium longo dolore mutatum defleamus. Verum de his hactenus. Ego ex quo tempore mihi es cognitus, tui memoriam cum beneuolentia & charitate retineo cuius abs te vicissitudinem etiam atque etiam peto, nimirum vt apud Deum mei memoriam tibi nunquam excidere patiaris. Vale. Lerinæ septimo Idus Februarij 1552.

Dionysius Antonio Viuario Rectori Academiæ Aueniouensis S. P. D.

LItteras tuas, suauitatis plenas & mutuæ inter nos charitatis testes legi perlibenter. Tantum id in his mihi dolet, quod ea mihi tribuis, quæ cum in me non agnoscam, quod mihi aliud restat, nisi vt immeritis laudibus ornatus, aut (vt verius dicam) onustatus erubescam: Tamen vt vt erunt meæ litteræ, meum in scribendo officium quandiu illud non aspernabere, tibi polliceor nunquam defuturum. Neque ex tuis minorem me quam tu ex meis litteris te quæstum facturum existimo. Quod ad Theophilam puellam attinet, ego illam statim lectis tuis litteris euocaui, cui cum illam epistolæ tuæ partem quæ de ipsa mentionem faciebat interpretatus essem, eámque multis

sermonibus essem cohortatus, in lachrymas facilè (vt muliebre ingenium est) resoluta promisit se in posterum ita facturam, vt præteriti temporis negligentiam futura diligentia compenset, téque orat, vt matrem suam de re hac facias certiorem, nihil se promittere, quod auxiliante Deo non studeat præstare. Cæterùm, quod partium mearum est, ego illi quandiu fidelissimis meis amantissimisque consiliis adhærebit, operam meam omnem atque studium nunquam defuturum promitto. Atque vtinam ea tam sit capax támque patientes mihi aures accommodet, quantum ego ex animo sum paratus infundere, siue quia ex iniuncto mihi officio ad id obnoxius sum, siue quia ipsi præstantissimæ matronæ ob eximias eius virtutes non minus quam ipsi puellæ bene cupio. Eam verò saluta mea vice, quantúmque potes me illi ex animo commenda. Vale. Tharascone, tertio Calendas August. 1546.

Dionysius Antonio Gilberto S. P. D.

DE tua in me fide ac beneuolentia dubitare omninò non audeo, quippe quam & signis argumentisque euidentissimis ostendisti, consuetudine prætcrea & officiis in me tuis confirmasti. Miror autem quomodo euenire potuerit, vt post meam à vobis profectionem nec minimam quidem abs te salutationem acceperim, ne dum pluribus verbis longioribus meis Epistolis responderes, præsertim à me toties prouocatus, quem tu etiam abeuntem ad id officium tam humaniter tamque anxiè hortabaris. Vnde adduci non possum, vt nullas putem datas, sed quod mihi redditæ non fuerint, tabellariorum incuria euenisse mihi persuadeo potiùs, quam vt propter locorum ac temporum interualla nostræ necessitudinis amicitiæque obliuionem tibi obrepsisse credam. Scripsi autem ad te iam, nisi mea me sententia fallit, octies, aut ad minimum septies. Ex quibus quidem Epistolis aliquas te accepisse inde coniicio quia à fratre meo & sorore litteras quæ meis respondebant, accepi, ad quos nunquam vnam epistolam misi, quin ad te esset altera. Quamobrem te oro obsecróque, ne me in hoc desiderio tam diu esse patiaris. Cupio enim ex te nosce quam tecum prosperè agitur, præterea quo in statu monialium res sint constitutæ: & si ea tibi adhuc prouincia demandata sit, audiui ego aliqua quæ si vera essent, fortè non ab spe bona omninò deciderem, expectari videlicet in dies sanctimoniales sacris regulæ institutis ac moribus assuetas, quæ illic diuinum cultum & monasticos ritus iam dudum longa desidia prauáque licentia collapsos erigant atque instaurent. Quod vtinam aliquando contingat, quæ autem abs te de hac re cognouero, vera esse non abigam. Sed vereor ne in fumum verba hæc euanescant, priusquam in rem exeant. Si de me ac meis rebus scire cupis, ego hic cum iuuentute, quæ vtique numerosa est, me in studiis litterarum cum humanarum tum diuinarum exerceo. Prælegimus enim quotidie ex Cicerone aliquid. Atque item ex Ioannis Cassiani opusculis, vt habeant iuniores vnde discant cum monastica pietate etiam latinæ linguæ nitorem coniungere. Festis verò diebus diui Pauli epistolas pro ingenioli nostri captu & vt Dominus donare dignatur, iuxta sanctorum patrum sententias interpretamur. Vellem autem huic tam sanctæ societati nepotem tuum, si illi sua stat sententia, interesse. Piget verò me & pudet ineptiarum mearum, dum ad memoriam reuoco tempus illud, quo cum insanientibus muliercuis pene desipui qui possem cũ mei amantissimis fratribus me in tam honestis exercitiis delectare. Sed ex ea peregrinatione hunc fructũ maximè tuli, quod tuę paternitatis notitiá habui, & cum ea nunquam interituram amicitiam contraxi. Est etiam quod tu & ego pariter in domino gaudeamus, quia

quia nimirum voluntatẽ & animum bonum in obsequium Christi præstitimus, & bonæ illæ moniales quibus mens in Dei rebus & voluntas erat propensior, Deo in primis auctore & nostris consiliis in bono sunt proposito confirmatæ. Det illis Deus meliorem ac saniorem mentem, quorum opera & studio effectum est, vt & iam stabilita monasterij Lerinensis res euerteretur, & Tharasconensis cœnobij lapsa non potuerit erigi. Sed de his hactenus, quorum cum me maximè misereat, piget etiam reminisci. Vale. Ex monasterio sancti Benedicti, anno 1535.

Dionysius Antonio Gilberto S. P. D.

TRitum ac iamdudum vulgatum est sermone prouerbium: amicorum omnia esse communia. Vnde rem nostræ iampridem conciliatæ ac confirmatæ amicitiæ consentaneum me facturum putaui, si te de rebus nostris facerem certiorem. Scito igitur nobis omnia quæ abhinc biennium siue temporum iniquitate, siue quorundam hominum, vt nunc sunt perditi mores, falsis calumniis fuerant adempta, nunc demum fuisse restituta, rémque Lerinensem eo sitam esse loco, vt aspirante nobis Deo bene de illa sperare liceat. tuæ igitur paternitatis erit, vt qui nobiscum (quæ tua est & in Deum pietas, & in nos beneuolentia) nostra gaudia tua reputare soleas, Deum comprecari, vt rem dudum ad honorem sui nominis institutam bene vertat, ne videlicet loca cœlestibus disciplinis consecrata girouagorum aut Sarabaitarum fiant receptacula & malorum dæmonum officinæ. Iam ferè tædet me vitæ huius considerantem monastici ordinis antiquum decus sacrarúmque virginum quasi cœlestes atque Angelicos choros in tantam licentiam prorupisse, vt vix vlla antiquæ religionis extare vestigia apud aliquos videantur, & quorum meritis olim stare mundus putabatur, nunc luxu & ignauia cæterisque flagitiorum portentis interitum ruinámque minitari, imò verò iam iam funditus ruere videatur. Sed hæc hactenus. Paternitas tua rem mihi admodum gratam faciet, si de rerum tuarum statu me certum reddet. Præterea te ornatum velim, vt meo nomine venerandum priorem cœlestinorum saluere iubeas, simul & dilectissimum mihi in Christo fratrem Claudium nepotem tuum, eosque à me rogabis, vt suis apud Deum precibus me & rem Lerinensem adiuuent. Vale. Lerinæ quinto Nouembris millesimo quingentesimo trigesimo quinto.

Dionysius Iacobo Balneo S. P. D.

ACcepi litteras tuas simul & epigrammata quæ ad me misisti, ex quibus quantum voluptatis perceperim, facilius per te æstimare potes, quam ego litteris aut sermone assequi. Cum autem eiusmodi sunt, quæ grata per se aut iucunda litterarum amatoribus esse debeant, tum fiunt mihi donantis gratia & amore multò gratiora. Amo enim te, & elucentis in te virtutis specimen non mediocri affectu prosequor, méque vicissim abs te amari ex animo gaudeo. Quare ne expectes à me dum tibi pluribus verbis gratias agam. Id enim ab amicitia nostra quam tametsi non ita dudum incepta est, ad summum tamen beneuolentiæ gradum peruenisse puto, alienum esse debet. Quod verò tuam in scribendo tarditatem excusas, admittto lubens expurgationem tuam, ob id vel maximè quod litterarum tuarum iacturam tibi aduentus præsentia & viuæ vocis officio compensare statueris. Quod & ipse iamdudum (vt tibi promiseram) animo destinaui. Nam præter negotia quæ istic mihi expedienda sunt, cupio etiam te inuisere. Tua emblemata expecto dum absolUas, & videre vehementer opto. Mea verò non quod ea digna iudicem quæ

Digitized by Google

abs te aut tui similibus legi debeant, sed quia tibi amico negare nihil audeo, ad te mitto, atque id tantò libentius, quanto ex tuis maiorem quæstum cum fœnore me facturum confido. Pauca sunt autem, quæ à tuo hinc discessu, adieci negotiis vtpote & curis multis distentus. Diutius enim cum musis mihi non licuit versari. Si quid præterea est, mi Belnee, in quo tibi mea opera grata futura sit, eam tibi ac studium omne meum amicitiæ iure debitum nunquam defuturum promitto. Vale Tarascone 1537.

Dionysius Christophoro Richerio S. P. D.

QVod constitueras te in perferendis ad Scholasticam litteris eatenus mea opera vsurum, quatenus id mihi, vel tuo vel ipsius nomine molestum non esset, nolim propterea quod aliter quam tu optabas euenit, quicquam existimes quod mihi abs te iniunctum molestiam mihi aut tædium afferre posse, quando vel eo nomine me non parum tibi debere profiteor, & rebus meis accessionem fieri credam, cum tuis possum desideriis obsequi. Nolim insuper id putes aut negligentia tui aut obliuione nostræ beneuolentiæ, aut alia denique mea culpa factum esse, quandoquidem præterquam quod tibi ac Bectoniæ cupio inseruire, mea etiam interesse maximè arbitrabar conuenire te qui mihi carmina & alia quædam scripta tua te mecum communicaturum promisisses. Sed cum id tempus incidisset, quo vix tibi respirandi (vt tuipse scribis spatium concederetur, & ego te inquirendo toties operam lusissem, importunè me facturum putaui, si te tot alioqui distentum curis interpellarem. Adde huc insuper quod Gratianopolim ad Scholasticæ parentes cum mihi eundum esset, verebar ne tempus ad explicanda quæ volebam, non suppeteret, præsertim cum iam iam solemnes Paschæ dies instarent, quibus domi me esse oportebat, & litteræ ad Bellaij Vicarium celeriter curandæ vehementer vrgerent. Sperabam autem te cum aulico comitatu Tharasconem esse venturum, quod cum ego amicis prædixissem, ipsi mecum auidè aduentum tuum expectabant. Sed, vt facile coniicio, eadem causa quæ te implicitum tunc habuit, nunc quoque ne tu huc appelleres, videtur prohibuisse. Desiderium verò tui litteræ tuæ vtcunque leuauerunt, quod te in his (etsi videre non licet) te saltem quasi loquentem audimus. Quæ cum idem nobis lætitiam non paruam attulisse videantur, quanta nostris gaudiis accessio facta esset, si videre & coram loquentem audire contigisset? Quare, mi Christophore, da operam, vt nos quoad tu facere poteris, aliquando inuisas. Quod si te aliò negotia publica cogent diuertere, literas saltem ad nos frequentes aut certè musam tuam quæ suaui carmine de statu ac rebus tuis nos certiores faciat, mittere non graueris. Vale, & nos (vt soles) ama, quoniam & ipsi te non mediocriter amamus. Tharasc. Cal. Iunij. 1538.

Dionysius Christophoro Richerio S. P. D.

SIgnificauit mihi Vulteius noster te noua dignitate à Rege nostro Christianissimo auctum esse. Quo ego nūtio pro amicitia quæ mihi tecum intercedit mirificè gauisus censui tibi his literis gratulandum, ne videlicet putares muneris istius quod tibi delatum est, me nō esse participem, amicorum enim omnia sunt communia. Quare, mi Richeri, tibi, imò verò eruditioni tuę atque virtuti etiam atque etiam gratulor, & Regis nostri munificentiam laudo, qui cum habeat personarum delectum, & in id operam det, vt in eos qui promerentur beneficia sua conferat. Gaudeo etiam quod ad nos Paschasius noster scripsit te aulæ regiæ perpetuum forè sectatorem, ita enim fiet, vt no-

Digitized by Google

stræ ad te literæ tutius perferantur. Vulteius noster hic est, & nescio quid noui operis meditatur, ab eo tibi plurimam salutem dico. Amat enim te ob virtutes tuas mirum in modum de me nihil dico, quādo quidem præter doctrinam & mores candidissimos, accedit etiam tua erga me beneuolentia singularis, cui si non responderem, non ingratus modo verumetiam impius quodammodo mihi esse viderer. Vale. Tharasc. 1537.

Dionysius Christophoro Richerio S. P. D.

OStendit mihi Vulteius noster literas quas ad eum nuper dederas, in quibus grata mihi admodum fuit ea quam de me & spiritalibus alumnis meis mentionem faciebas. Quia verò officium meum in scribendo desiderare te significabas, nolim quicquam putes mihi iucundis accidisse. Inde enim tuus erga me & suauis & optatus amor satis, alioqui mihi iamdudum perspectus magis magisque inotescit. Vnde licet ex actis paulò ante diebus ad te scripserim, attamen ne amantissimæ petitioni tuæ & officio meo defuisse viderer, has ad te volui mittere id abs te pro iure amicitiæ nostræ postulans, vt me quoque cum tibi à perpetuis istis negotiis curisque respirare contigerit, aut epistola aut carmine oblectes. Ad Franciscum Valentianum nihil in præsentia scribo, quandoquidem iam eum meas literas quas his diebus ad eum misi aut accepisse aut breui accepturum puto, ipsum verò à me vt saluere iubeas oro, quem tibi etiam amicum esse factum seriò gaudeo. Si Dominum insuper Castellanum Tullensem Pontificem salutabis mea vice, rem mihi gratissimam te facturus scias Vale. Tharasc. 1538.

Dionisius Christophoro Richerio S. P. D.

TErtius mēsis & plus eo iam præteriit quo ad te literas dederamus, vt Bectoniæ negotia apud Cancellarium pro tua in nos fide & beneuolentia curares diligenter, sed cum rem iam confectā iri putaremus, is cui literæ nostræ creditæ fuerant, perfectionem quam istuc instituerat, re cum aduersariis composita & ex animo abiecit. Nunc verò Bellaij Vicarius in aulam ab ipso reuocatus Bectoniæ diplomata secum perfert, quibus expediendis si operam ac studium tuum (vt ius nostræ amicitiæ postulat) dedicaueris, nihil nobis est amplius requirendum. Cæterùm quod ad literas tuas attinet, si eas nobis gratissimas iucundissimasque fuisse dixero, importunum in amicitiam nostram sermonem afferre videbor, satis enim de te ipse id potes coniicere, qui nostris tantopere soleas delectari. Neque enim sine ingenti voluptate legi à nobis possunt tam suauis atque optati amoris vestigia, quæ sese in scriptis tuis omnibus partibus ostendunt. Quare & si non ea mihi adest facultas, vt in reponendis beneficiis tibi possem respondere, dabo attamen operam, ne ad id animus mihi defuisse videatur. Sed tu vide obsecro quid egeris mi Richeri, dum libri tui iam æditi mentionem fecisti, in varios enim imò verò contrarios affectus me coniecisti, dum ingēti cum gaudio & gratulatione intelligo opus ipsum non modo dignum quod doctissimorum hominum manibus versetur, verum etiam quod optimi Christianissimique regis nomine iudicioque approbari meruerit, ingenti etiam illius desiderio & molesta quadam anxietate fatigor affligorque tandiu dum illum (sicut promittis) ad me miseris. Nec aliud quicquam fecisse videris, quàm si cuipiam intensa febri & sitis ardore æstuanti fontis limpidissimi quo frui ipse non possit, memoriam refricasses. Quamobrem te oro, ne me hoc desiderio diutiùs laborare patiaris. Dici enim non potest, quantum tui & styli & animi suauitate delecter. Spero

autem futurum vt ea tam iucunda & vtili sarcina ipse Bellaij Vicarius sese libéti animo pro suo in bonas literas amore patiatur onerare. Hinc ergo aut alicui fide si prior tibi occurrerit, librum ad nos perferendum tradas, te vehementer etiam atque etiam rogo atque obsecro. Vale. Tharasc. 1539.

Dionysius Ioan. Nicotio consobrino carissimo S. P. D.

Legi literas tuas, quibus variè affectus nescio indignationine an dolori, an denique meo in te amori priùs satisfaciam, nisi quod meus erga te amor ac tuus in me vicissim causa est, cur dolor & indignatio maior mihi refricetur. Cum enim te vrgente & matre tua etiã anxiè rogante, sed & amore quo te prosequor impellente operam darem, vt pecunia quam indignissimo illi mutuo dederas tibi & Frumento nostro etiam sua redderetur, & rei pecuniariæ pœnuria æsque alienum quod ille hinc inde multum contraxerat, rem moraretur, ecce tibi de improuiso domus nostræ calamitas & ignominia sempiterna rursus veluti alter Protheus mutatus in alium adfuit. Qui nescio quibus impetratis per subreptionem literis instructus fratribus suis iterũ negotia facessens pudore perfricto tam procaciter in eos debachari aggressus est, vt nemo bonus sit, qui non eius insaniam maximè detestetur. Res ipsa tamen suo malo atque incommodo successura est ei. Et nunc quando eius impudentia legibus retundenda est, petit vt pecuniis aliquot acceptis hæreditati in qua nihil omnino iuris habet, cedat. Neque enim capax esse potest possessionis terrenæ, qui in cœlestem militiam nomen dedit, monasticémque professus rebus domesticis confectis tabulis (vt fieri in tali negotio solet) spontè cesserit. Sed vereor si in id fratres illius sese adigant, vt argẽtum ei numerent, ne rursus omnia dissipet, & perdat, vestramque si istuc redierit, opem iterum imploret. Qui si ad vos venerit, nullum ei potestis maius beneficium præstare, quàm vt ipsum acriter (vt dignus est) castigetis, moneatisque vt professionis suæ memor Dei iudicium quod proteruè videtur contemnere, timere tandem incipiat. Res quem finem habitura sit, ignoro. Quod si fortè fratres eius ad id se obstrinxerint, vt ab eo æs alienum conflatũ soluant (multum enim est) dabo operam vt vobis quàm fieri poterit citissimè satisfiat. De Frumenti nostri statu & ex tuis & ipsius literis intellexi, & eius incommoda pro eo quanti eum facio, dolui, maximè quod ad infirmitatis molestiã etiam rei pecuniariæ summa pænuria accedat. Quam etiam eò molestius fero, quod in presentia non video, quale huic malo remedium possit adhiberi, nisi quod rei finem expecto. Ad matrem eius literas ipsius curaui perferẽdas, quã etiam propediem nisi me noua (vt hactenus) negotia detineãt, sum inuisurus. Illum ex me salutere vt iubeas oro, cui etiam has opto vt communices. Nam præterquam quod nil habeo quod scribam in præsentia, temporis etiam me angustia premit. Vale. Tharasc. viij. Idus August. 1539.

Dionysius Ioan. Nicotio consobrino S. P. D.

Nuper cum essem Nemausi, & parentes tuos inuiserem, reddidit mihi pater tuus literas abs te, breues illas quidẽ sed graues mihi atque molestas. Nam nisi querelas acutissimas continebãt, quibus lectis cœpi simul & irasci, & tua incommoda mecum reputás tecum dolere & vicem tuam ferre molestissimè, sed in illum qui tantarum nobis turbarum causa extiterat, magis esse infensus, de cuius impudentia aut insania potiùs nil satis pro eius criminibus dignum dici potest. Paucis deinde diebus cũ me huc ab aula recipissem, redditæ mihi item abs te fuerunt binæ literæ, quæ & ipsæ plenissimæ erant expostula-

Digitized by Google

postulationis & quærelæ, quæ quàm iustè mihi impingantur, ex iis quas ad te ante paucos hos dies misi poteris intelligere. Ego, mi Nicoti, pro eo quanti te semper ob ingenij tui suauitatem & præclaram indolem æstimaui (vt interea sanguinis suauissimum vinculum & collata in me merita taceam) ex quo mihi cognitus esse cœpisti, putaui me tam tibi esse deuinctũ, vt tua causa nihil mihi non subeundum ducerem. Vnde cum ab aula huc rediissem, literas tuas ad matrem (nam pater tuus aberat) curaui diligenter, & pecunia tua cum fratribus apostatç illius vt tibi & Frumento redderentur, agere cœperam ab ipsa matre tua cum idipsum mea sponte curarem, vehemẽter stimulatus. Molestè verò ferebant nepotes mei cum ille insanus tantùm alieni æris vndique conflauisset, si comedente illo vnam acerbam eorum dentes obstupescerent, nec debere se id dissoluere, de quo ipsi nomina non fecissent, præsertim cum tantum esset, vt sine magno rei familiaris dispendio soluere non possent. Tãdem verò id effecisse videbamur, vt si non tam citò vt volebamus, post aliquot tamen dies id facturos se pollicerentur, cùm ille solita sua impudentia mutato rursus habitu affuit. Qui fratribus suis negotia multa facessens multam etiam insanis suis ausibus nobis omnibus molestiã attulit. Sed hæc omnia per priores literas cognosces. Tandem verò cum Auenionem iuisset, tanquam apostata à vicegerente in carcerem coniectus est, ac deinde in carcerem monasterij traductus, vbi paucos dies fuit, & inde nescio quo pacto post corrasas mutuo à conciuibus quibusdam qui illi fautores erant, pecunias aufugit, neque hactenus quo se contulerit, compertum habemus. Æstimato nunc tuipse pro tua prudentia qualem cum fratribus ipsius inire gratiam possint, hi qui in eorum perniciem illum suis beneficiis armauerunt. Hærebat ille sicariis nescio quibus & aleatoribus, quorum consilio & auxilio fultus cum dicam innocentibus fratribus suis impegisset, etiam supellectilis aliquam partem domo abstulerat. Nec facilè vnquam animum induxissem, in tantam illum potuisse aliquando temeritatẽ insaniamque deuenire. Nam nihil minus quã Christianum videbatur referre, siue vultus procacitatem, siue gestum corporis aut habitum, siue denique perditissimos illius mores considerare voluisses. Magnam hyeme præterita eius aduentu iacturam fecerant fratres ipsius, sed æstate reuersus in id dare operam videbatur vt domum euerteret, & nobis omnibus qui aliquando eius commodis inseruieramus, perpetuo dedecori & ignominiæ esset. Sed illius sine magno dolore meminisse non possum. Pauca verò de multis quæ in nos admisit scelera attingere volui, ne Dionysium tuum aut negligẽtiæ aut ingratitudinis suspectum haberes. De Frumento nostro miror quo tuis literis nihil mihi significes, te autem oro, vt has atque item alteras quas illi tecum communes fieri volebam, illi legas, méque illi etiam atque etiam commendes. Scripsi tibi literas ad Bigotium, quibus te illi (vt petieras) de meliore nota commendaui. Eas ad te mitto, vt per te illi reddantur. Parentes tui & reliqui omnes nostri prosperè valent, téque in literis proficere gaudent. Vale. Tharasc. xvj. Cal. Decembris 1539.

Dionysius Ioan. Nicotio consobrino S. P. D.

Legi literas tuas ad me & eas quas amicum illum nostrum scripsisti. Quibus cum risum mihi simul & lætitiam concitasses, cœpi etiam mirari te profectionis tuæ dilationem tam molesto animo ferre. Nam cum ea studia propter quæ Tholosam profectus es, tuo ingenio vitæque instituto vsque adeo dissentanea sint, vt nil ab iis magis dissentire videatur, lætitiæ potiùs

Digitized by Google

quàm tristitiæ tibi offertur occasio, quod tantisper dum istic agis, tibi liceat tuo more viuere & animo tuo obsequi, nisi fortè idcirco profectionem longius reiectam doles, quia putas te decumanis illis codicibus euoluendis tranquilliorem vitam traducturum, dum scilicet forenses lites & iurgia meditaris, quàm si diuinæ philosophiæ præceptis animũ excolas, quibus non inter Christianos lites protrahere, sed intensas extinguere ac dirimere discas, & gaudium illud pacemque de qua scribit Apostolus prægustare, quæ quia omnem sensum exuperat, desiderari faciliùs potest à nobis, quàm sermonibus aut cogitatione complecti. Hęc est enim vitę cœlestis Arra & mãna illud absconditum, quod nemo nouit, nisi qui accipit. Hoc verò diuinum nectar & animi Deo inhærentis ambrosiam solitudinis & silentij commoditas cœlestisque disciplinæ iuge studium subministrant. Quibus Deo addicta mens vegetata excessu ineffabili supra se fertur. Ita enim vnus è diuinis vatibus ait: *Ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Et item alius. *Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius & tacebit, quia eleuabit se supra se.* Sed de his hactenus. Tu verò vide amici nostri vaframentum, lato margine inscribendo & interuallis plus solito distantibus vsus est, vt breuis epistola longior videretur. Præterea ne ipsum (vt est negligentissimus) accusares negligentiæ, & sese strenuum mentiretur, tertium diem ante idus subscripsit, cum plures post hunc dies alij dum literas scriberet, successissent. Patrem tuum & matrem nostrosque omnes saluere à me iube, & tu quoque cura Valeas. Tharasc. xiv. Cal. Ianuarij 1539.

Dionysius Moneto Regio S. P. D.

GAudeo, Monete charissime, te pristinæ sanitati esse restitutum. Nam vt ex literis tuis intellexi, non ab re subueritus fueram, ne quid tibi sinistri euenisset, sed nunc mihi gaudens tibi gratulor, & Deo in primis gratias ago quod ea cura quæ animum meum solicitabat, sum liberatus. Quãta verò gaudio meo accessio facta sit, quod mihi significasti strenuos ingenuosque adolescentes in id manibus pedibusque operam dare, ne bonas horas malè collapse videantur, tu per te ipse potes coniicere. Cum enim eorum parentibus sum charitate deuinctus, tum eorum indole præclara & virtute delectatus, fœlicibus illorum successibus mirificè gaudeo. Literas tuas ad Vrbanum mittam, quæ si paulo ante mihi redditæ fuissent, egomet illi tradidissem, nam apud nos triduo fuit aut quatriduo, & paulo priùs quàm mihi redderentur, ille discesserat. Quod autem iuuenes ipsos satis tibi alioqui commendatos ob gratiam mei commendatiores sis habiturus, & operam tuam tam ex animo mihi offers, gratiam tibi habeo ingentem, & tibi vicissim meam omnẽ & studium si quid erit, in quo id tibi commodum iudices affuturum polliceor. Vtinam verò is essem, cuius tu apud Deum precibus niti posses, quarum opem atque suffragium tam obnixè à me petis. Sed cum ipse miseriæ meæ mihi sim conscius, restat, vt tuas vicissim impensè requiram, vt vitiis liber & peccatis dignus efficiar Dei seruus, ne monachi nomen quod præcipuum quoddam religionis indicium præ se ferre videtur, immeritò mihi vsurpasse videar. Vale. Lerinæ raptim. Cal. Septembris 1547.

Dionysius Honorato Spinulæ Monacho S. P. D.

CVm huius tam fidelis nuntij opportunitatem nactus essem, nolui vt istuc sine meis literis ad te proficisceretur. Non quod noui quicquam esset apud me quod scire te oportere putarem, nisi fortè à me te vehemẽter diligi, sed neque

Digitized by Google

sed neque id quidem nouum apud te est, quandoquidem ex quo tempore mihi licet nondum de facie, de nomine tamen & fama cognitus es, ad communem illam ordinis & professionis necessitudiné tanta facta est mei in te amoris accessio, vt nullis eum locorum in teruallis aut temporũ labefactari posse existimé. Cum enim me tuis humanissimis literis prior ipse prouocaueris, necesse mihi est, si notam ingratitudinis velim effugere, vt dem operam, ne abs te possim in hac parte superari. Cæterùm quod me tam bellum hominem tuis laudibus conaris effingere, agnosco quanta sit tui erga me amoris vis, qui tametsi mihi non potest esse non iucũdus atque optatus, in eo tamen mihi molestus est, quòd tibi de me ac miseriis quibus vndique obsitus sum, iudicium abstulit. Vnde, mi Honorate, si me amas (quod ego nõ dubito) te oro obsecróque vt magis pro peccatis meis Deum roges, quã me immeritis laudibus oneres. Nihil enim in me tam efficiunt istæ tuæ laudes, quam vt ex his rememorentur iniquitates meæ. Quamobrem si gratificari mihi cupis, in operam dare debes, vt precibus tuis adiutus expugnatis vitiis & propria voluntate, incipiam tandem is esse, quem tu opinionis errore fore existimas, ne scilicet Monachi nomen frustra mihi vendicare, aut apparentem in habitu & tonsura extrinsecus quãdam virtutis & magni nominis vmbrã inanem exhibere videar. Piget siquidem me miseriarum ineptiarúmq; nostræ huius infœlicis ætatis, in qua ego & qui mei similes sunt, magnis nescio quibus atq; ampullosis monachicæ obseruationis nominibus titulisque non satis firmiter innitentes vereor ne sicut Horatij Flacci cornicula in illis magnis omnium gẽtium & populorum comitiis ceu alienis plumis ornati, subsannemur. Ibi enim referet vnusquisque non secundum nomina vel steriles obseruatæ professionis titulos, sed secundum opera sua siue illa bona fuerint siue mala. Cum igitur monachus ille sit, secundum definitam sanctorum patrum sentẽtiam, qui semper in Deum acie mẽtis intentus, in cœlis cogitatione ac desiderio ita conuersatur, vt iam futuræ beatitudinis specimen quoddam assequutus esse videatur, pudore non paruo afficior, qui iam tot annos cœlestis cõuersationis exteriora insignia gesto, & adhuc tanquam vermis per terram repens proprij amoris vinculis obstrictus circa meipsum assidua vertigine rotor. Quocirca te iterũ rogo, vt castis tuis precibus Deum pulses, vt tandem diruptis vinculis ad supremam illam monadem vnde monachi nomẽ deductum esse videtur, aciem mentis intendens liberè valeam aspirare. Vale Lerinæ pridie Cal. Iunij. 1552.

Dionysius Honorato Spinolæ Ianensi Monacho. S. P. D.

DVm ego nuntij ad te proficiscentis opportunitatem expecto, vt tibi pro acceptis muneribus gratias agẽs suauissimis literis tuis respõdeam, ecce de improuiso Ambrosius noster alia mihi abs te attulit, quæ me tibi arctiore vinculo obligatum reddiderũt. Vnde, mi Honorate, quando vt tibi vicem reponam, facultas mihi denegata est, vellem saltem mihi verba adessent, quę ad gratias agendas essent idonea. Restat igitur vt quia nec referre nec agere dignas possum, studeam habere quam maximas. Vtinam verò aliquãdo tempus incidat, quo tibi huius meæ tibi promptæ voluntatis specimen aliquod possim exhibere. Quod quidem fiet, si quid esse in me putabis, quo tibi gratificari queam. Sed iam ad munera ipsa venio. Miseras prius cũ libello penicillos sex, qui senarius cum in numerorum progressu primus inueniatur esse perfectus tacitè me vocationis meæ ac professionis admonet, hortatúrque, vt si perfectionis quam tonsura & habitus præ se ferre videntur, summã adipisci cupio,

necesse mihi existimen interioris hominis vultum pulchris variisq; virtutum coloribus ad Christi exemplar effingere. Quod si fortè modum quo id fiat, ignorem, Zonam pelliceam misisti simul & librum diuini amoris ignem omni ex parte spirantem, ignem inquam illum quem Christus Iesus venit mittere in terrã,& quem vult in nobis vehementer accendi. Vt scilicet lumbis præcinctus ignẽ desiderij cœlestis ardentem in corde & bonorum operum splendore in manibus prælucentem feram. At nequid mysticis muneribus tuis ac spiritali negotio desit,caudas conficiendis penicillis addidisti, quæ quia olim in sacrificio apponi iubebantur,latenter innuunt , bonis vsque in finem operibus persistendũ.Parum enim est sanctæ cõuersationis lumen cœpisse ostendere , si tepefacto in corde cœlesti desiderio ad modicum tenuis auræ flatum lumen extinguatur,quia non qui incæperit,sed qui vsque in finem perseuerauerit,saluus erit. Cæterùm quod ad literas tuas attinet,ita me gaudio affecerunt,vt non parũm solicitudinis mihi attulisse videantur.Quid est,mi Honorate?Ita ne te adulationis vitio expurgas(quod tamen à me tibi nunquam obiectum est) vt in pastorum mihi non liceat de tuis aut aliorum superfluis laudibus quas mihi immeritas tribuis cõqueri? Omnem enim mihi querimoniæ imò verò & inficiationis aditum obstruis, cum dicis præstantissimum quemque tam indignè laudum suarum præconia ferre,vt quasi vulnerantes sagittas intorqueri sibi existimet. Quid igitur faciam?laudatorẽ admittam?sed certissimus testis malè sibi conscius animus meus reclamabit , méque impudentiæ arguet.Laudes respuam?sed iam per te id mihi non licet,cũ quisque(vt tu ais) quanto illis dignior est,tanto magis eas execratur. Itaque non video tutum effugium,nisi me ad id conferam,quod antea scripsi ad te,quod & tuipse diui Ioan. Chrisostomi authoritate confirmas : nimirum sicut de Apostolo Paulo dictum est,quod multæ literæ ad insaniam eum perduxerant,ita & te quoque nimius amor ita te allucinãtem reddit,vt verum tibi de me iudicium auferat, méque quasi de ocularibus specillis intuens de pigmeo repentè gygantem factum admireris. Quanquam & aliud est,quod te ad id compulisse potest , vt scilicet stylum exercendo exacuens acquirendæ copiæ occasionem captãtes, & dum me,sicut Cyrum suum Zenophõ,non qualis sim , sed qualem me esse desideras,alienis me & non meis ipsius virtutibus pingis. Scribis præterea vt de libro quem misisti , rescribam tibi quæ sit mea sententia. Ego quamuis me multo minore doctrina & spiritualium maximè rerum peritia preditum videam,quam vt de re tanta iudicium meum requirere possis,aut debeas veruntamen ne omninò petitioni tuæ desim,dicam quod sentio.me videlicet eò tantùm delectari, vt thesaurũ illum siue margaritam Euangelicam me inuenisse existimẽ. Quem etiã eò lego securiùs,quod eorum qui librum ipsum imprimendum curauerunt,authoritate nitẽs, & eius imprimis qui ob doctrinæ,& vitæ meritum censor & inquisitor fidei est constitutus, nil in eo reprehensibile puto,quod tanti viri nequiuissent deprehẽdere.Hoc vnum me malè habet,quod hebetior est mihi sensus,& in diuinis rebus exercitatio segnior quam vt profunditatem eius in locis omnibus penetrare possim. Verùm ego abs te vicissim scire cupio de Thomasia illa de qua in ipso libro mentio fit, quid tu sentias,& si extant adhuc ea quæ spiritalibus disciplinis instructa ędidisse fertur.Id ego cum legissem,dici non potest,quanto eorum desiderio effectus sim. Quare te etiam atque etiam oro obsecróque , vt si quid scriptorum eius poteris alicunde nancisci,facias me eorum participem. Importunus sum nimis , & tibi oneri esse cœpi , ante quam à me aliquid commodi tibi contigisset,

Digitized by Google

tigisset, sed vt nauiter impudens fierem, tu ipse singulari tua in me humanitate ansam mihi præbuisti. Ambrosius noster tibi salutem dicit, & ego quoquè vt valeas plurimum, iubeo. Lerinæ, vij. Idus Aug. 1553.

Dionysius Honorato, vt supra. S. P. D.

TAmetsi diebus præteritis literas ad te misi, attamen nactus Hilarij nostri opportunitatē iterum hæc pauca volui scribere ab eo etiam prouocatus, qui præter munera quæ mihi abs te reddidit, ea mihi de tua in mea voluntate ac beneuolentia nuntiauit, quæ de amico fidelissimo & fratre (si dici potest) plusquam coniunctissimo referri posse viderentur. Quam rem cum tu antea & verbis amantissimis & rebus etiam ipsis testatissimam reliquisses, iucundum tamen fuit admodum eandem hominis vtriúsque nostrum amantissimi testimonio cōfirmari. Vnde me in eam necessitatem adactum video, vt si te non redamen, non ingratitudinis modo, verumetiam impietatis grauissimū crimē inuri mihi posse meritò iudicem. Sed de his hactenus, cupio enim hoc ipsum te ipsa potius, quam pluribus verbis tibi ostendere. Oro autem te, vt literas tuis alligatas iis ad quos diriguntur, reddendas cures, méque illorū præcibus obnixè commendes, & tu ipse vide ne Dionysij tui apud Deum memoria tibi excidat. Vale. Lerinæ. 1553.

Dionysius Leonardo Spinulæ Monacho. S. P. D.

EX libro tuo quem mihi olim dedisti, hoc carmē ex vulgari lingua in Latinam transtuli, quod ad te idcircò mei erga te amoris symbolum mitto, vt mei apud Deum memor pro peccatis meis illum cōtinuo compreceris. Illa enim mihi obstant, ne ignis ille quē Christus venit mittere in terrā, in me accendatur, quo sanctus vir ipse qui librum edidit, totus inflammatus amatoria Deo cantare didicerat. Vnde me ignauiæ meæ atque ingratitudinis vehementer piget pudétque, qui iam tot annos sine sanctitate sanctitatis insignia gesto. Quam cum tonsura & habitus ipse promittat, & ordinis professionisq; institutio requirat, non possum hác meam tepiditatem nō exhorrescere. Quare tuū est, frater carissime, Deum pro me rogare, vt qui de stercore erigit pauperes, & potens est de lapidibus Abrahæ filios suscitare, me in vitiorū & propriæ voluntatis sterquilinio putrescentem vocis suæ fremitu à torpore exsuscitet, & tecum in eorum numerum adscribat, quibus in se credentibus dedit vt filij Dei fierent, potestatem. Vale. Lerinæ. 1553.

Dionysius Ioan. Lascari Prioris Castri noui. S. P. D.

EX quo tempore frater tuus vir non minus morum honestate quam sanguinis nobilitate conspicuus mihi cognitus est, magno illum amore prosequutus sum. Vnde cum de illius decessu mihi allatus est nūtius, ita sum animo perturbatus, vt magis ipse consolatione indigerē, quam vt eam aliis afferre possem. Verum quia te quanto propius attingebat, tanto grauius commoueri existimo, partes meas esse duxi, vt aliqua tibi afferrem, quæ etsi non penitus tollere dolorem queunt, ipsum tamen aliqua ex parte subleuent. Non est igitur, mi Lascaris, cur amicorum decedētium dormitionem magnopere doleamus, quandoquidem tot & tam varia mala nos premant, vt iis qui ante annos aliquot obierunt mortem, sit potiùs gratulandum, quam vt ij qui ex his periculis laboribúsque per mortem eripiuntur, lugendi sint. Nam si omnium mortalium gradus conditionésque cōsideres, quid inuenis, quod non sit summo dolore luctúque prosequendum, quando vbique Christi Ecclesia hæresibus & corruptis peruersísque hominum moribus fatigata ferè opprimitur?

Vnde viuentium magis quàm morientium est deploranda cōditio, qui adhuc reseruantur in vita, vt ingrauescentia in dies mala videant, & magno suo incommodo perferant. Vnde enim cœli tanta inclementia intemperiésque? Vnde tot & tam assidua bella? vnde tot schismata hæreséſque? nonne à recrudescentibus in dies malis atque peccatis quando conniuent ij, quorum interest procurare ne oriantur, & orta ne præualeant extirpare? Quare si rem propius reputabis, carissimo fratri gratulationem deberi potiùs iudicabis quàm lachrymas, qui de imminentibus vndique malis ereptus in Christo dormiens à laboribus suis requiescit. Hinc Apostolus nos de dormientibus contristari immoderato luctu non vult, ne infidelibus scilicet similes esse videamur, qui gloriosæ resurrectionis, quàm etiam non credunt, spem nullam habent. Accedit etiam tibi ad lenimen doloris, quod hinc decedens totum sese in Christum iactauit, cuius passionis imaginem sibi ob oculos proponens & miserationes eius toto corde implorans magnum atque euidens fidei suæ ac religionis in Deum indicium exemplúmque reliquit. Restat igitur vt de Quintino nostro viro nobilissimo pientissimóque spem optimam habeamus, à fletúque temperantes illi ex animo gratulemur, studeamúsque ita viuere, vt vitæ extremum diem cum venerit, non metuamus. Vale. Lerinæ. 1553.

Dionysius Arnoleto Gatto. S. P. D.

EX literis tuis tanto maiorem lætitiam percepi, quanto veriùs certiúsque de te conceptæ opinioni respondere visæ sunt. Sunt enim eiusmodi, quæ & verborum nitore & sententiarum grauitate de tua eruditione fidem faciunt euidentissimam. Quod autem de peruersitate & intemperantia morum nostræ huius infœlicis ætatis eleganter doctéque perscripsisti, in qua omnia & humana & diuina iura confundi videmus, tam verum est, vt Christi contemptis legibus diuinisque institutis in Epicuri aut Aristippi verba homines coniurasse videantur. Nulli igitur mirum videri debet, si fame, si aëris intemperie, si bellorum tumultibus, si denique aliis atq; alij, sibi inuicem succedentibus malis quotidie affligimur, quando iam extincto fidei lumine & frigescente charitate sumptis in dies viribus iniquitas impietásque recrudescit, & quod deploratæ est calamitatis, inter tot mala quæ nos vndique circundant, quasi nostra nihil referat, miseri ridemus, aut tanquam perpetuis assueti damnis ita obduruerimus, vt nec præsentia sentire, nec futura quæ imminent, timere videamur. Vtinam verò exsuscitare dignetur aliquando pius Iesus præstans aliquod tanquam pueri Danielis ingenium, quo admonente discant tandem homines de rebus humanis diuinísque rectè iudicare. Vt illucescente quandoque humanis mentibus diuino lumine cœlestis originis atque adoptionis memores cœlestia discamus, ad quæ conditi sumus, tota mentis auiditate inquirere. Nam quod tu nescio qua opinione adductus de me scribis, tantùm distat à vero, vt pudorem mihi non mediocrem immeritæ quas mihi tribuis laudes ingerāt. Nihil enim tam agūt, quàm vt ad memoriam reuocentur iniquitates meæ. Te verò hortor, & moneo, vt cœptis studiis ita insistas, talísque ad nos reuertariis, vt de tua eruditione & morum probitate tibi ac patruo tuo amici meritò gratulemur. Vale. Lerinæ. 1550.

Dionysius

Dionysius Arnoleto Gatto S. P. D.

LEgi litteras tuas quas ad me mense Iunio scriptas dedisti. Quibus intellexi te sacris litteris probè instructum & aduersus temporum iniquam conditionem quasi in acie paratum stare. Placet igitur mihi quod intermissis quandoque iurisconsultorũ variis opinionibus sententiisque ad diuinæ legis libros quasi deturbulenta tempestate in portum tutissimũ tranquillissimumque te transferas. Vbi Christum dum diuina euoluis volumina, ad cor tuum loquentem audis, quo docente disces vnam rem cum psalmista concupiscere, nimirũ vt in domo illius in gloria illa æterna perpetuo habitare possis, quã præparauit Deus his qui eum diligunt & requirunt in veritate. Itaque te hortor vt instituti istius te non pœniteat. Ita enim fiet, vt iurisprudentiam cui ex professione intendis, nõ tam ad lucra temporalia sectanda tibi acquirendam putes, quam vt per eam ius veritatémque tuearis suum vnicuique tribuens. Hunc enim scopum studia nostra & conatus nostri omnes debent attendere, vt institutis diuinis præceptisque imbuti nihil diuino timori amorique præferamus, quasi instet iam dies domini. Qui vtique iam ex mundi huius ruina instare & ex Euangelij sententia coniicere possumus, quãquam de die illo nemo determinatam proferre potest sententiam, quia non est hominum scire tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate, & quæ solus ipse nouit. Veniet enim dies ille tanquam fur in nocte. Quamobrem nos oportet semper esse paratos, vt cum mors ipsa & horrendus ille iudicij magni dies aduenerit, iudicis Christi faciẽ securi videre mereamur. O infœlix hominũ genus, ô mentes tenebris excæcatas, eorũ dico, qui nil nisi quod ante pedes est, cogitantes fugientem mundum sequuntur, & per varios anfractus currendo fatigati lassatique dũ labenti adhærent, simul cum eo miseri corruunt. Quot vidimus nostra ætate etiam iuuenes & validos robore, diuitiis honoribúsque & fallacis mundi variis fauoribus elatos morte non prouisa intercipi? Quorum vita nil nisi somnium quoddam aut inane spectrum prę se tulisse videtur, Vnde & psalmigraphus de his apposité dicit. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Quid oro vita eorũ ad somnij exemplar expressus? Qui Dei, suique tanquam dormiẽtes & in voluptatibus acquiescẽtes obliti, dum se his rebus diutius fruituros sperãt, morte interueniente quasi è suaui illo suo somno euigilant, & earum rerum quibus affixi hærebant, nihil est, quod eis solamen salten leue afferre possit, imo tristitiam tanto maiorem acerbiorémque quanto his tenacius adhæserunt. Nos igitur sicut Paulus nos admonet, abiiciamus tenebrarũ opera, & induti arma lucis sicut in die honestè ambulemus. Vigilemus, & contra antiquũ illũ aduersarium fidei scuto muniti stemus in acie, qui circumiens quęrit si quem oscitantẽ & noxia securitate torpentem inuenire possit, quẽ opprimat. Hoc si fecerimus, sub vmbra Christi protecti nil est, vnde hostẽ illum timere debeamus. Ioan. Vitali à me salutem dicito, & tu quoque nostri memor, cura vt valeas. Lerin. 13, Calend. Septemb. 1550.

Dionysius Arnol. Gatto. S. P. D.

MAgnam mihi attulerunt lætitiam litteræ tuæ, quod mihi prosperum atque incolumem aduentum tuum istuc nuntiabant, insuper & de vitali nostro ea mihi referebant, quæ me non mediocri gaudio affecerunt. Gratulor igitur vtrique vestrum, quod ab illo doctrinæ & virtutum emporio tales in patriam rediistis, vt expectationem de præclara indole vestram con-

ceptam non modo æquare, verum etiam longo interuallo ſuperare contendiſtis. Vnde præter ſplendorem quem natalibus veſtris inuexiſtis, etiam patriæ atque amicis vtilitatem in poſterum afferre poteritis. Moleſtè autem tuli bellorum ſuſpitionibus factum eſſe, vt ad nos venire tibi non licuerit, ſed ſpero breui futurum, vt ea ſuſpitionis nube diſcuſſa te videamus. Vale. Lerinæ Calend. Iunij. 1554

Dionyſius Franciſco Raſcaſio Senatori S. P. D.

SOluto patrum noſtrorum publico conuentu dum ablatis noſtri aduentũ preſtolamur, acceptis ab eo litteris ſignificatum eſt nobis patres noſtros perſpecta religioſa voluntate tua & propenſo in ordinem noſtrum ſtudio conceſſiſſe vt ſacellum diuæ Mariæ abs te oblatum acciperent. Quam rem tibi ſignificandam cenſui, ne diutiùs ſuſpenſo animo hæreres, qui totum integrum annum in ea expectatione perſeuerans magnum tuæ erga Deum religionis ac pietatis indicium præbuiſti. Reſtat igitur, vt quia res iam ex animi noſtri ſentẽtia cœpta eſt agi, talem progreſſum faciat, vt optato ac fœlici ſuperis annuentibus valeat fine concludi. Ita fiet vt ſpero, vt nec te incepti, nec nos ſolitudinis illius aliquando pœniteat, cum tu viros tuis honeſtis ac piis optatis vtcunque pro temporis captu reſpondentes, & nos viciſſim te virum diuini cultus auctorem Zelatorémque inueniſſe gratulabimur. Vale. Lerinæ. 1550.

Dionyſius Raſcaſio Archidiacono Aquenſi. S. P. D.

IAmdudum is de tua virtute cum eruditione coniuncta nuntius apud nos percrebuerat, vt te amare inciperẽ ante quam noſſem. Vnde tu ad nos nuper veniſſes, optabam aliquam mihi occaſionem dari, qua me in amicitiam tuam inſinuare. Verùm neſcio quo meo fato euenit, vt vix dũ de facie cognitus etiam inſalutatus mihi elapſus ſis. Cùm verò audiſſem cupere te videre carmen illud, quod ego his diebus de huius loci ſitu & conditione edideram, hanc declarandi tibi amoris mei opportunitatem idoneam exiſtimaui, ſi ad te illud tranſmitterem. Tu igitur illud qualecunque eſt, pro ingenita tibi humanitate atque animi candore eo quo à me animo proficiſcitur, ita accipies, vt non tam illud à me miſſum putes, quod dignum exiſtimem, vt abs te tuiq; ſimilibus legi de debeat, quam vt occaſione illius meam erga te voluntatem atque animum declararem. Vale. ſexto Calend. Nouemb. 1553.

Dionyſius Bigotio S. P. D.

SI de tua in me voluntate beneuolentiáque dubitarem, verecundius abs te ſi qua petenda me ſunt, & pluribus etiam verbis contẽderẽ. Nunc autem quando tua ſponte nullis meis meritis excitatus me amare cœpiſti, & tuam operam ac ſtudium ſi quãdo opus eſſet, tam liberaliter mihi obtuliſti, nõ dubitaui id abs te per litteras petere, quod tibi vt concedas non minùs facile eſt & honeſtum, quàm mihi id petere opportunum. Hic igitur adoleſcens qui qui has tibi meo nomine litteras offert, nepos meus eſt ingenij ſuauitate & optima indole preditus, & bonarum litterarum tuiq; in primis ob inſignem doctrinam & virtutes tuas amantiſſimus obſeruantiſſimuſque. Sed amorem quo te proſequitur, pudore quodam puerili deterritus cum tibi propalare ſubuereatur, rogauit me, vt ſe tibi meis litteris commendarem. Hunc igitur quantum poſſum ex animo tibi commendo, vt tua familiaritate & beneuolentia vtens te magiſtro doctus æquè ac probus poſſit euadere. Quem ſi (vt ſpero & opto, mea cauſa in tuam amicitiam aut potiùs clientelam ſuſceptris,

me

Digitized by Google

me non minus quam illum tibi hoc beneficio obnoxium reddes. Vale Tharasc. decimo sexto Calend. Decemb. 1539

Dionysius Salmonio Macrino S. P. D.

MItto ad te carmina, quæ ad te secundo ferè ab hinc mense scripta petierant. Neque idcircò ea iterum ad te mitto, quod eorum iacturã tanti æstimarẽ, sed quia tu me superioribus mensibus cum Parisiis conuenissem, id vt promitterem, sacramento ferè adegisti. Elegiã etiam ad regem quã à me tantopere exigebas, mitto, vt corrigas, si quid in ea stridulum aut alio quouis modo inconcinnum repereris, missurus insuper alia multa, quæ iamdudum à me in eodẽ genere scripta, & sũt à me amico animo & pia solicitudine flagitasti, sed ea conditione ac lege, vt abs te aut corrigantur emendentúrque, aut si tam scabra aut dura erunt, quæ lima tua indigna indices, ignibus tradas. Deum precor, vt cum Gelonide tua & reliqua familia prosperè ac fœliciter valeas. Tharas. octauo Idus Aug. 1539.

Dionysius Nicolao Grenerio Priori sancti Victoris apud Parisios S. P. D.

GErmanus noster datis ad me litteris me tua vice (quæ ingens in me humanitas fuit) salutere iussit. Quo factum est, vt admirarer, vnde tibi de homũcione hoc mẽtio incidisset, nisi putarem Germanũ ipsum qui in explẽdis omnibus amicitiæ numeris non tam officiosus quàm ambitiosus esse videtur, me in tuam gratiam insinuare voluisse. Quod quidẽ eius studium me variè affecit, neq; possum nõ erubescere ac dolere, quod suspicer hominẽ de me tibi ea suggessisse, quorum opinionem cum sustinere nõ possim, oneratum me ab eo magis quàm honoratus sentio. Gaudeo tamen quod vel hac qualicunque occasione te mihi amore coniunxerit. Nam ex quo tempore in libris tuis ingenij tui ac religiosæ mentis specimen deprehendi, non potui te non amare atque suspicere. Cuius meæ erga te voluntatis has litteras testes ad te ipso etiam hortante dare constitui, nimirum vt ingratitudinis notam effugerem, & Christi glutino iunctam inter nos amicitiam confirmarem. Ob quam te etiam atque etiam oro obsecróque, vt mei apud Deum memoriam tibi nõ permittas excidere. Vix enim credas quantum mei piget, qui tot annos in Christi militiam dato nomine inter monachos conuersatus tam parum promouerim, vt nec rudimenta quidem militiæ spiritualis videar assequutus. Vnde conscientiæ meæ pudore confusus monachi nomen sine ingenti rubore mihi vsurpare non audeo. Tu ergo pro me pium Iesum quam obnixissimè compreceris, vt fidei clypeo cæterisque Apostolicis armis instructus optatam de meipso vel sero victoriam adipiscar, & qui via veritas & vita est, in vestigiis suis gressus meos ita cõfirmet, vt cũ benè gradietibus, erroribus declinatis & exuto vetere homine profecta illius imitatione nouum iam iam vel senio fatiscens induere merear. Cæterum quia te apud cardinalem Lotaringiũ plurimum auctoritatis habere intelligo, rem nobis omnibus gratissimam feceris, si nos illi & collegium hoc nostrum nunc ob destinatos nobis ad victũ prouentus variè diuexatum de meliore nota commendabis. Vale. Lerinæ. vndecimo Februarij. 1557.

Dionysius Ioan. Lascari S. P. D.

SAlutem mihi abs te nunciauit vnus è subditis tuis qui apud nos est, Faber lignarius, ingẽtémque tuam erga me humanitatem liberalitatémque retulit. Quæ cum mihi iam inde à multis annis magis perspecta sit, quam vt de illa possim dubitare, nihil noui attulisse visus est, nisi quod pudorem mihi

inuexit, cum meritum nullum in me agnoscam, quod tu tanto fauore amoréque prosequi iure debeas. Mitto igitur ad te lagenam, quia tu ita vis, quam cũ remiseris, vide obsecro, si quid est, in quo Paternitati tuæ gratificari queá. Cupio enim occasionem incidere, qua tibi animum meum non tam verbis quàm re ipsa possim declarare. Interea verò ne breuis epistola ad te sola veniret, adiunxi comitem musam meam, cuius tu verecundiam vel rusticitatem potius boni ęquique consules. Nam marinis littoribus assueta, doctorum hominum refugit conspectum, quorum subueretur aures effundere. Vale. Nobilem matronam sororem tuam saluere à me iubeas rogo. Lerinæ pridiæ Calend. Martias 1561.

Dionysius Cypriano iuuentutis institutori apud Antip. S. P. D.

PErlatus ad nos nuntius fuit, quo nihil nobis grauius poterat afferri, te scilicet iniqua nescio cuius persuasionis impulsum in profanarum nouitatum errores aut (vt magis apposité dicam) insanias corruisse. Quam rẽ tametsi non facile animũ inducere possum, vt credã, meus tametsi erga te amor facit, vt sibi nõ timere non possim, cum his nostræ huius infœlicis ætatis status sit atque conditio, vt etiam tuta omnia metuere debeamus. Ea siquidem tempora de quibus Apostolus Paulus scripsit, non tam imminere nobis, quam iam aduenisse videntur. Instabunt (inquit) tempora periculosa, in quibus erunt homines seipsos amantes, qui prurientes auribus coaceruabunt sibi magistros, & à veritate quidem auditũ auertent, ad fabulas autem cõuertentur. De quibus & beatus Apostolus Petrus dicit, quod per carnẽ in concupiscentiis immunditiæ ambulantes dominationem contemnent, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt, introducere blasphemantes. Hi verò velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & in perniciem in his quæ ignorant, blasphamantes in corruptione peribunt percipientes mercedem iniustitiæ. Vt pote qui (vt paulò inferius dicit) maledictionis filj cum sint animas instabiles pelliciunt derelinquentes viã rectam. Et in hanc quoque sentẽtiam Iudas siue Thadeus Apostolus. *In nouissimis* (inquit) *temporibus veniẽt illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos animales spiritum non habentes.* Quid oro, magis ad huius miseræ nostræ ætatis exẽplar expressum dici potuit? cùm videamus ipsos perditionis filios, crucis Christi inimicos omnem in id dare operam, vt ventrem suum in suam ipsorum confusionem Deum sibi constituant, & tanquã qui nuper ex Aristippi schola prodierint, sub prætextu Euangelicæ libertatis ieiunia irrident, cœlibatum donant, & monachos monachásque post emissa conceptis verbis solemniter vota ad nuptias detrudunt. Vt post traductam in monasteriis multam ætatem ingrauescentes iam senio, noui scilicet coniuges ex incestu sacrilegóque concubitu nothos suscipiant. Sed post condemnatos à tot annis errores, non est mei nunc instituti contra hæreticos disputare. Tantùm hoc dixisse suffecerit, quod indocti & instabiles homines carnalis voluptatis assertores & Apostoli Pauli epistolas cæterásque scripturas diuinas dum illotis manibus & superbo suo pertinacique sensu tractandas suscipiunt, ad suam & aliorum perniciẽ perditionémq; deprauant. Hos igitur tãquam venenatos serpentes vt fugias te hortor, moneo, atque oro, corrumpunt enim bonos mores colloquia praua, quippe quæ (vt Apostolus ait) veluti cancer serpunt, & simplicium mẽtes inficiunt. Quanta à Pseudo Apostolis Euangelistísque infœlicis huius nostræ ætatis reip. Christianæ clades inuecta est? qui in vestibus ouiũ in ouilia subeuntes

Digitized by Google

subeuntes fucatis verbis lupina perciti rabie Christi oues inuadunt, dum in id operam nauant, vt Ecclesiam Christi & statum eius funditus euertant. Quis damna enumeret, quæ à nescio quibus magistellis quotidiè obueniunt. Qui plus quam oportet sapere dum volunt, per speciem erudiendæ iuuentutis pestiferos errores tenellis adhuc & incautis puerorum animis imprimunt, qui semel admissi non facilè deinceps possunt aboleri. Et hoc est cum tu ad istud munus tertiò ferè abhinc anno animum intenderes, quod ciues isti maximè cauendum putauerunt; Nam cum me vnum è Censoribus cuius sentẽtia niterentur, elegissent, hoc me imprimis rogabant, vt probarem si qua tibi fortè perniciosæ huius doctrinæ labes inhæreret, facilè fore, vt eam quasi contagiosam scabiem tenellis adhuc animis affricares. Nec tam curare se verborũ fucis instructam ad malitiam habere iuuentutem, quam benè moratam & piè de Christi & Ecclesiæ dogmatibus consentientem. Vnde cum ego ex tuis ipsius & Andreæ nostri sermonibus & ea qua tunc poteram experiẽtia didicissem te erga fidem & Christianæ religionis placita benè esse animatum, cum disputationis certamen esset absolutum, rogatus ego imprimis sententiam dicere, id de tua indole ingenióque testimonium tuli, quod reliqui omnes sine controuersia sunt sequuti. Quo fit, vt vnus quispiam ex amicis ac beneuolis tuis cum eo rumore perturbatus me rogaret, vt de hac re datis ad te literis contenderem te ab huiusmodi falsis opinionibus abducere, respondi nil temerè aggredi velle, nec me facile adduci posse vt audita tam subitò crederem. Esto (inquit) vt falsa hæc sint, nil tamen in hoc reprehẽsione dignum esse potest, si amici officio functus, etiam Christiani hominis partes tibi vendicasse videaris. Ad quem rem (aiebat) te etiam ea necessitas adigit, quod ciues ipsi ex tua maximè sententia pendentes talem illum existimarunt, cui pretiosissimum thesaurum liberos nempè suos committerent. Vnde, mi Cypriane, te per nostram amicitiam oro atq; obsecro, vt tuo honori salutique consulens illorum consortia vites, quorũ conuersatio aliquod tibi damnu aut damni speciem similitudinémque afferre potest. *Ab omni* (inquit Apostolus) *specie mala abstinete vos*. Vtinam verò prior illa tibi stetisset sententia vt à mundi laqueis liber ad nos conuolasses. Experireris (mihi crede) quam iucunda sitientibus Deum sit nostra hæc solitudo, & quam amœna quærentibus Christum hæc nostra deserta sint, in quibus diuinæ sapientiæ studiis intentos adhortante loco & suffragante silentio corporis sarcinam linquens ad purum ætheris posses volare fulgorem. Hic nunc Andreas sodalis olim tuus, nunc frater noster in domino Pharaone submerso in hoc deserto cum Moyse serpentem in ligno suspendit, nunc Christi vestigiis insistens discit ab eo quia mitis est & humilis corde, & sicut generosæ viuacésque arbores quantò profundius radices agunt, tantò sublimius tolluntur in altum, ita & ipse quo se in Christi seruitio submissius gerit, eo magis exaltatur à Christo. Quid de tenera ætate dicam? in qua adhuc degentes adolescentuli, tui quondam nunc autem Christi discipuli viriles animos referũt, dum spretis parẽtum & patriæ blandimentis pro lacte materno quod adhuc anhelitu ipso spirare videntur, de ipsa petra quæ Christus est, mel sugere quotidie discunt, dum tu fumosarum vrbium carcere inclusus dulcedinem quæris, vbi verè reperiri non potest, ait quidam.

In mundo (ait quidam) spes nulla boni, spes nulla salutis,
Sola manet seruire Deo, sunt cætera fraudes.

Quid ergo frater quid facis in sæculo, cuius anima vniuerso maior est mũdo

Cur labenti inhæres, cur fugientem persequi velis, quem etiam si apprehendas diu retinere non possis? fuge ad Christũ qui preoccupat eos qui eum concupiscunt, iacta in eum cogitatus tuos & cor tuum torquentes solicitudines trade te illi totum, & excipiet te, vt cum Prophæta lætabũdus decantes: Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in domino Deo spem meam. Vale. Lerinæ. Nonis Martij 1561.

Dionysius Prospero Monacho. S. P. D.

SVperiore anno scripsi ad te literas perbreues, idcircò quod temporis angustia non sinebat vt pluribus verbis tecum agerem, quod mihi fuerat institutum, & maximè in votis erat, quando mihi tecum coram sermonem habere non licet. Faciebam in his mentionem literarum tuarum & librorũ quos ad me miseras, quæ omnia quam grata mihi iucundaque fuerint, facilius pro ea quæ mihi tecum intercedit beneuolentia coniicere potes, quam ego verbis exprimere. Nam literæ ipsæ cum mutuæ inter nos charitatis indicia vndique præ se ferrent, accedebant etiam tanquam locupletissimi testes libri tui. Pro quibus quia gratiam tibi referre non possum, restat vt perpetuò me habiturum profitear. Gratulor autem tibi quod patriæ reditus, non minus ad eam doctrina multiplici quam dignitate auctus rediisti. De qua quidem doctrina honestis moribus tuis natalibúsque consentanea is ad nos perlatus est muntius, vt in spem bonam excitemur futurum te esse, qui ordini ac sodalitio nostro non parum luminis sis allaturus. Res Lerinenses prosperè (Deo est gratia) nunc habent, & quæ iniustè nobis ablata fuerant, magno & principum & populi fauore sunt restituta. Restat igitur, vt tales nos exhibeamus, qui diuinis beneficiis non indigni ingratique conceptæ ab hominibus de nobis opinioni respondere videamur. De me quid scribam, non habeo, nisi quod de sene iam iam capulo instãti dici solet, à quo non tam vt valeo, quam quid mihi doleat, requirendum sit. Quamobrem te oro obsecróque vt tuis apud Deum precibus senectutis meæ imbecillitatem sustentes, vt suprema hac mea ætate incipiam tandem esse qui vocor. Nam monachi nomen pudorem mihi non mediocrem ingerit, qui mentis euagatione distractus sancti huius nomins vim virtutémque nondum norim, quæ tota in interioris hominis cum suprema illa monade coniunctione consistit. Vale Lerinæ. I I I. Cal. Aprilis 1561.

Dionysius Prospero Monacho. S. P. D.

EX humanissimis literis tuis quantam lætitiam perceperim, pluribus verbis tibi significare contenderem, si non ea res tibi pro constituta inter nos dudum & confirmata amicitia perspectior esset, quàm vt me attestante nota esse inciperet. Quæ quidem literæ tuæ cum partibus omnibus ingentem tuum erga me amorem præ se ferre videantur, non parum etiam doloris simul & pudoris ingesserunt. Quantum enim ad intensissimum amorem erga me tuum attinet, spero futurum, vt in referenda eius vicissitudine tibi non cedam. Nam cum tanta & tam varia sint in te bonarum artium ornamenta, si te non amen præsertim abs te tam humaniter prouocatus, non tam te quam virtutes tuas videbor contemnere. Neque verò id velim me auribus tuis dare existimes. Scio enim te nihil habere ex te, quod non à patre luminum à quo omne donum perfectũ de sursum est, acceperis, vt dum animi tui dotes laudo Deũ ipsum magis quam te me laudare reputem. Sed quàm facilè mihi est tibi in amore, tam difficile etiam cæteris Epistolæ tuæ partibus respondere. Quis enim ego sum, quem tu meritò tanto doctrinæ splendore illustrare contendas?

Digitized by Google

das?aut quæ in me facultas est, vt incomparabilis sanctitatis tam grande nomen possim sustinere?Præclarè certè mecum ac prosperè, ageretur,si harum rerum aliquod specimen, prægustasse,aut eas quasi per transennam inspexisse contigisset.Sed quod de diuo Paulo legimus, quod multæ literæ illum ad insaniam redegisse videbātur,in te efficit multus amor,qui oculos tuos ita præstringit,vt me pygmeo minorem gygantem admireris.Vnde te oro obsecróq; vt sicut ego tui ita & tu quoque mei apud Deum memoriam teneas, vt vel nūc hac suprema mea ætate incipiam esse,qui vocor, & nominis mei virtutem agnoscēs illam assequi possim, ne scilicet sterile atq; inane nomen pro gloria mihi ignominiā paream. Quod autem de Euagrij homiliis scribis,pergratum mihi erit,si tam præclara sanctissimi viri monumenta ad nos mittas. Itaque fiet, vt cum tibi plurimum debeam, multo etiam plura sim perpetuo debiturus.Interea verò quia cum literis simul mittere instituerás si apud bibliopolas fuissent inuentæ, acceptam tibi fero propensam in id voluntatem tuam. Cæterum cui mirum videri debet, si hæc mea non iam ingrauescens, sed grauis & onerosa ętas multa mihi secum afferre videtur incommoda,cum ad hoc nascimur, vt moriamur,imò verò ita nascimur,vt nascēdo mori incipiamus, cum breuis hæc & tam multis miseriis obnoxia vita nostra nil aliud sit,quā mortis tædiosa prolixitas?Quare(vt tu verè atque appositè dicis) iuxta Pauli Apostoli sententiam in hoc maxime respirare atque acquiescere debemus quod si ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα. Et alia quæ in hanc sententiam commodissimè affers. Vnde non video,Prosper humanissime,cur ætatatem meam renouari & vitam longiorē in hoc sæculo desiderare debeam, in quod tot vndique mala videntur confluere,nisi ea causa,vt in amœnissima ista solitudine tua de qua scribis,vna tecum degere liceret, vt Deo totus intendens sacris musis & renouandis corrigendisque moribus meis inuigilarem.Cæterùm quod literas meas tantopere desiderare te scribis,& quasi conquereris,quod vnas tantum quotamnis accipias, vellem vtique scripta mea eiusmodi esse, quæ abs te meritò desiderari posse viderentur,vellem etiam tabellariorum copiam mihi adesse,vt dum desiderio tuo satisfacerem,consulerem etiam ipse rebus meis, dum tuas videlicet doctas pro indoctis meis quasi aurum pro plumbo reciperem. Præterea quæ de poëmatibus meis scribis,quæ tu præclara nominas,quia tu ita vis, ea mittam ad te,vt ea nimirum emendes corrigásque. Quæ quidem dum lego, & ea cum doctorum hominum scriptis confero,tam mihi sordent, vt non sine rubore proferre illa possim. Tuum erit igitur illa corrigere, & ex his demere & his addere, quæ sagaci tuo atque emuncto iudicio demenda & addenda censueris. Denique rem ita tractes, vt non meam sed tuam existimes. Enim verò quia Pontificis leges præscriptæ ita iubent,ne quid sine censorum quos inquisitores vocant iudicio in lucem veniat, si ea cum emendaueris digna iudicabis quæ foràs prodeant,da operam, vt eorum interueniat authoritas. Vale.Lerinæ nonis Iulij.1561.

Dionysius Eucherio nepoti. S. P. D.

Mirati sumus his diebus vnde nouus de morte mea rumor apud vicinos nostros increbuerat,ita vt Antipoli & Grassæ alibiq́ue publicè diceretur Dionysium vita functum. cum tamen nulla mihi alia infirmitas superuenisset præter eam quam anni septuaginta & ferè quinque inuexerant. Ea tamen fama,id mihi commodi attulit, vt pro me amici preces ad Deum effun-

Digitized by Google

nil aliud quàm quod textus purus sincerúsque continet in his reperiri. Quam si eiusmodi auctores in bibliopoleis qui ante annos quinquaginta impressi sunt, inuenirentur, esset vnde anxietas nostra respirare posse videretur. Sed vbi nunc tales inuenias? Vnde ex eiusmodi edicto duo non parua incommoda exoriri videntur, nempè quod dum religiosis conscientiis inextricabiles laquei obiiciuntur, ex quibus, obfusis tenebris, non facilè se possunt euoluere, fit etiá vt qui dura ceruice sunt (sicut hac infœlici tẽporum cõditione tam multi sunt) duriores in dies fiant. De quibus & eorum profanis detestandisq; opinionibus piget meminisse. Sed hæc hactenùs: faciat Deus vt à tantis & tam periculosis tempestatibus Christo imperante cessent venti, & compositis fluctibus arridentéque tranquillitate nauis eius possit emergere. Præterea, mi Andrea, amo te & admodum me tibi obnixum fateor pro libello ad artem pictoriam pertinente, quem ad me misisti, est enim meis vsibus non parum accommodatus. Quare cum tibi pro eo & reliquis tuis in me officiis gratiam referre non possum superest, vt perpetuò me habiturum permittam. Vale. Lerinæ Calend. Aug. 1561.

Dionysius Genouefæ Saubertiæ virgini Deo dicatæ S. P. D.

POst multos in Tharasconensi virginum collegio, vtinam non frustra exhaustos labores sudoréšque cum me Lerinam recepissem Christi virgo Saubertia, dici non potest quantum ex animo de tuo ac vestri collegij statu aliquid nosse concupierim. Nuper verò cum in Reuerendum Patrem Oliuarium hominem ob insignem doctrinam vitæque integritatem arctissima mihi iamdudum familiaritate beneuolentiáque coniunctum incidissem, nihil mihi magis in votis fuit, quàm de te ac cæteris sodalibus tuis percunctari. A quo cum Tarquiniæ nostræ obitu déque tuo fœlici in studia bonarum artium virtutúmque progressu nuntium accepissem, statuere nequeo, plusne gaudij an doloris acceperim, nisi quod de illorum dormitione qui in domino quieuerunt contristari Apostolus prohibet. Quod cum ita sit, non debemus dubitare cum Tarquinia nostra præclarè actum esse, quæ arduum sanctæ virginitatis propositum arripiens, ipsum tam diu infatigata seruauit, donec adueniente Christo & eam ad se vocante cum eo meruit in cœlestes thalamos introire. Vbi nunc castis eius amplexibus hærens à suis laboribus fœlicissima requiescit. Ad quos amplexus & requiem te soror & filia in Christo carissima inuito, & si quid meus in te affectus potest, te per ipsum adhortor, & oro, & talem te præstes, quæ inter prudentes virgines deputata cum Christus sponsus aduenerit, accensa lampade illi occurrens cum eo ad cœlestes nuptias introire merearis. Vale.

Dionysius Faucherius Petro Brunerano S. P. D.

NOn mediocrem mihi scripta tua sollicitudinem iniecerunt, studiosissime Petre, nam cum singularis tuæ eruditionis atque amoris erga me tui hominem nondum tibi de facie cognitum testes essent locupletissimæ, erant etiam ardentis tuæ in Deum & eius seruitium voluntatis euidentissimæ indices. Quæ quidem res quãto me gaudio lætitiáque affecerunt, non facilè dixerim. Quis enim non gaudeat, se cum illis amore ac beneuolentia iungi, quorum doctrina cum probitate ac Christi religione cõiuncta ipsum valeat ad bonarum artium virtutumque studia incitare? Quod autem mundi contemptum animo concepisti, & Christi seruitutem te tantopere desiderare significas, tibi ex animo gratulor, te autem ad id hortari ad quod tua ipsius

sponte, imò vt veriùs dicam, Christo domino inspirante satis sis incitatus superuacaneum mihi videretur. Tantùm hoc dicam vt spiritum Dei iuxta Pauli Apostoli præceptum non velis extinguere, sed adhibitis quotidie sacris lectionibus precibúsque quasi fomētis ignem illum quem Christus venit mittere in terram & quem vult in nobis vehementer accendi, ita nutrias, vt altari cordis tui nunquam deficiat. Ista sunt igitur, mi Petre, quæ cum me maximè oblectant tum in tui amorem me vehementer accendunt, ne tu fortè nescio quid plus adeptum si in albo meo scribaris, quàm ego putem, si in tuo vicissim adscribi merear. Cæterùm non parua mihi abs te cura iniecta est, quod nescio quibus opinionibus adductus tam grandem me frustrà existimas, talémque mihi personam imponis, vt sub ea deprehensus cum pro mōte ridiculum murem inueneris risum moueam, & hinc te ipse accusare incipias, qui ex incerta & leui quorundam opinione tam magna de me tibi promisisse videaris. Non est igitur quod de me conqueri iure possis, qui rem ipsam propius quàm quiuis alius agnoscens eam vt est, manifestè tibi aperiam. Germanus autem noster ipse est, in quem potissimùm culpa hæc tota reiiciēda est, qui dum exequēdis omnibus amicitiæ officiis totus incumbit, ita agit, vt non tam officiosus quàm ambitiosus in hac parte videatur. Hoc vnum te oro obsecróque vt Deum pro meis peccatis assiduè compreceris, & quia opinionem de me illius atque tuam sustinere non valeo, præstet hoc mihi pius Iesus vt saltem voluisse videar. Vale. Lerinæ duodecimo Idus Aug. 1561.

Dionysius Magnifico Renato Grimaldo S. P. D.

PRæterito anno cum ad nos dominus Antipolis pater tuus venisset, vt natalium Christi diem nobiscum ageret de futuris nuptiis tuis iucundum mihi nuntium attulit. Actis verò deinde paucis diebus, febri laborans cum lecto decubarem, in gratiam tui & spōsæ carmen hoc nuptiale meditatus sum. Quod ego cum æstate præterita istuc venissem, cuidam puero qui mihi audaculus, & præter cæteros ad rem idoneus videbatur, tradidi, vt nuptiarum festo die illud coram conuiuis recitaret. Qui cum à me sæpè admonitus, rogatúsque fuisset, vt mihi in hac parte suam operam studiúmque præstaret, patre insuper adolescentis præceptorémq; eius, de hac re conuenissem, nimirum vt illi animum ad id adderent, promiserunt, quod pudore (vt ego existimo) aut rustica verecundia victi, minimè præstiterunt. Quod tantò mihi molestius fuit, quantò maiore studio contenderam, vt tibi gratulans animi mei erga te, & tuos affectum declararem. Verùm quia non successit ea res ex animi mei voto, volui saltem Epithalamium ipsum (ne omninò labor deperiret) ad te mittere. Tu verò pro animi tui candore & solita in me beneuolentia, ipsum qualecunq; est grato placidóque vultu animóq; suscipias. Vale. Parentes autem tuos, quinam etiam nou à me nuptā, si ita videbitur salutere vtiubeas oro. Lerin. 1560. Epitalamij initium. Iam votis optata. Infra in poematibus.

Dionysius Antonio medico S. P. D.

HOc tempore, Antoni, variè afflictus fui, nunc intestinorum, nunc dextri lateris, nunc sinistri doloribus, incommodè affectus. Nunc verò illis, non quidem omnino, sed vtcumque cessantibus successit dolor renum, qui me noctē potissimum ita torquet, vt somnos mihi impeditos, & valdè interruptos reddat. Existimo autem dolorem hunc aduenisse propter fomenta, quæ tam frequenter pro extrudendis intrinsecus inclusis ventositatibus adhiberi oportuit. Cibi præterea appetentia omnis sic à me abscessit

cessit, vt ad refectionem inuitus magis quàm libens accedere videar. Alui insuper durities & simplicitas tanta est, vt post quintum aut etiam sextum diem vix egerat. De membrorum omnium lassitudine taceo, quàm ex his quę dicta sunt potes coniicere. Hæc autem ad te scripsi, non tam quod longioris vitæ inane mihi desiderium insit, quàm ne medecinam (quam de cœlo creauit Altissimus) contemnere videar, quamquam vnum est propter quod adhuc me superstitem esse non piget, si videlicet tam diu viuam, vt expulsis profanis erroribus Ecclesię Christi pacē videam restitutā. Cuius etiam aliqua spes nobis inde arridere videtur, quod quinque ministri qui Parisios disputaturi aduenerant mihi à Germanis aut Gebenensibus post longum conflictum victum victi tandem sacro sanctæ Eucharistiæ ministeriū eo modo quo sancta mater Ecclesia tenet, publicè sunt manifesti, & Ecclesiæ ipsius veræ ac legitimæ Christi sponsæ vnitatem, sua illa confessione sunt complexi. Faciat Deus opt. max. vt restituta in antiquum decus sancta mater Ecclesia, & reformatis moribus, nobis tandem cum beato Simeone liceat cum gaudio decantare. *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuū in pace.* Valc. Lerin. 15. Nouemb. 1561. optimā matronam coniugem tuam salutere plurimùm iubeo.

Dionysius Angelo Foroiuliensi monacho Lerinensi S. P. D.

SI patribus laudi, ac gloriæ sunt filij sapientes, & præceptorum magna est voluptas, si discipulos nacti sint qui bonas horas benè collocantes eruditionis prçclarum specimen exhibere contendant, litteras tuas mihi fuisse gratissimas iucundissimasque non debes ambigere. Ex his enim præter amorem erga me tuum quem præ se ferunt deprehendi etiam tuos in literarum studiis progressus tam esse fœlices vt conceptum de te iamdudum opinionem non modo æquaueris, verùm etiam longo interuallo superasse videaris. Ad quam rem diligentia & sollicitudine persequendam te, nisi te satis tua sponte incitatum considerem. Hoc autem vnum est, quod te admonitum velim, ne videlicet humanioribus studiis tam pertinaci studio hæreas, vt litteras sacras obliuioni mandes. Nam hæ sunt, fili carissime, quæ statui nostro ex ordinis nostri professione, institutionéque propriæ congruunt, reliquæ verò, quæ litterales dicuntur, harum ancillæ & quasi adiutrices sunt. Verùm hæc scribo ad te nō quod de animi religiosiotate diffidā, sed vt in te amorem meū significē, qui te omni ex parte, & numeris omnibus absolutum perfectúmque esse desiderem. Quod autem à me docto tuo atque eleganti carmine petis, vt te de rerum mearum statu certiorem faciam, scitò me his præteritis inæqualibus Autumni mensibus variè fuisse afflictum, nunc autem (gratia Deo est) bellè vt cumque valeo, ita tamen vt semper aliquis clauus sit malè cohærens vacillansque qui senilem ætatem exerceat. Contigitque siue corpori iamdudum annis fatiscenti, quod vetustis ædibus solet euenire, quæ dum parte alia reparantur alia lapsum ruinamque minitantur. Sed quid facias? ferenda est humanæ naturæ ea lege instituta conditio, nempè vt orta omnia occidant, & aucta senescant. Attamen maximæ Deo opt. max. debentur à me gratiæ, qui me tandiu superstitem esse voluerit donec viderem tot vndique confluentia in hoc nostrum infœlix sæculum, mala, quibus instigatus, futuram illam vitam & regnum beatum in quo inueniri nulla poterunt scandala desiderare compellar. Verùm id mihi maximè dolet, quod non ita vitæ meæ cursum consumam vt cum Paulo Apostolo repositam mihi coronam iustitiæ audeam affirmare, sed respiro in hoc, quod venit pius Iesus in hunc mundum vt pecca-

tores saluos faceret, inter quos ego tam maximè primus sum, cum opinionis errore deceptus me non esse existimo. Vale & pro peccatis meis dominum Iesum assiduè roga. Lerinæ 16. Nouembris. 1561.

Dionysius Antonio medico. S. P. D.

POst lectam secundam Epistolam tuam tuis precibus, & Reuerendi patris nostri hortationibus persuasus, decreueram me ad vallem auream conferre, quanquam & hoc ipsum non sine timore maioris periculi, propterea quod tanta, omnibus membris meis debilitas imbecillitasq; incesserat, vt quicquid mihi aduersi accederet magnum periculum afferre videretur. Hanc autem profectionem meam deliberationémq; aëris intemperies impediuit. Intereà verò crescente debilitate, atque inedia lecto decumbo tam fatigatus vt vix inde sine aliena ope possim consurgere. Accessit autem his incomodis febris, non illa quidem vt antea videbatur latens, sed manifesta, quamuis non admodum feruens, attamen non parum molesta, propter dolorem renum, & gustus fastidium. Vnde quia nec tu ad nos commodè, nec ego ad te omninò venire possum, te rogo per amicitiam nostram vt si quid arte tua potes, amico subuenias, mittásque ea Pharmaca quæ tu ad extrudendam febrim hanc opportuna iudicabis. Hæc autem scribo non quod adeò cupiam vitam hanc mihi prolongari, sed ne remedium de cœlo nobis allatum contemnere videar. Quantum verò ad me attinet, ad vtrumque me paratum exhibeo, siue enim viuimus, siue morimur domini summus, si consulis vt vino albo vtar, dabo operam vt valle aurea ad me afferatur. Vale. Lerinæ tertio Decembris. 1551.

EPISTOLA DIONYSII FAVCHERII MONACHI *Lerinensis ad Franciscum Prin. Gall. Regem.*

MIror equidem (Princeps Clementissime) vnde hæc tam effrænata linguæ petulantia in pauperem hunc homuncionem omni ope & auxilio destitutum possit debacchari, nisi id est quod vulgò solet euenire vt cum fortuna cuipiam aduersa esse cœpit omnes omnium ætatum homines miserum insectentur. Testis huius rei est ille Seianus Romani olim vice Imperatoris moderator Imperij. Cui cum fortuna blandius arrideret nemo non illi honorem, atque omnis generis obsequia defferebat, vbi verò eũdem aduersa fortuna vexauit mutauitque vicem, is quem omnes antea quasi numen quoddam à cœlo delapsum in summa veneratione habebant, pedibus tractus ignominiosa, calamitosáque morte ab hac luce substractus est. Nec satis etiam mortuus videbatur, nisi & statuæ illius honorem erectæ contumeliosè deturbarentur. Neque opus est tragœdias Clitemnestræ, Eccubæ, aliásve recensere, recentiora apud nos hac ipsa nostra tempestate vidimus quæ facilè nos admonent quàm sint instabiles res humanæ, & quam stultum videatur ex opinione vulgi pendere vt quis se quandiu mortali hac pelle tegitur beatum existimet, scilicet (ait quidam) vltima semper expectanda dies homini est dicique beatus ante obitum nemo supremáque funera debet: Et Cresus ille olim rex potentissimus à Cyro superatus tertio Solonem rogo impositus, & iamiã flammis vrendus inclamauit, admirantique Cyro & percunctanti respondit se verè edoctum à Solone neminem ante cineres &

suprema-

ſuprema funera beatum dicendum, nimirum hoc illi Solon dum ab ipſo inquireret num ob rerum diuitiſſimarum copias & affluentiam ſe beatum iudicaret ſæpius prędixerat. Igitur vt ſacræ nos literæ docent ante mortem ne laudaueris quemquam. Quorſum hęc, mitiſſime princeps, niſi vt intelligas miſerandum hunc hominem quem nunc maioris contumeliæ cauſa Paſquillum vocabant ex ſuprema olim non Romanenſium qui nunc ſunt, ſed Romanorum nobilitate traxiſſe originem. O fortuna quam variabilis? quam mortale hominum genus ludibrio habes? quam res humanas perpetua reuolutione permiſces? Hic igitur (Princeps humaniſſime) cum natalium illuſtriſſimorum ſplendorem aduerſante fortuna ob nimiam inopiam noui modo ſuſtinere, verùm etiam vnde vitam miſeram duceret habere non poſſet miſerè opprobriis vulgò affectus, exploſuſque ab omnibus compulſus eſt ſibi quoquomodo & ratione victum quærere, non vt ingluuiem (vt aduerſarij calumniantur) expleret, ſed vt famem moribũdus eximeret, quo quidem caſu nulla lex prohibet quin cuiuis liceat vndecumque ſibi acquirere quo vitam ſuſtẽtet. Non eſt enim mirum (inuictiſſime Rex) ſi ſuprema famis neceſſitate vrgente ſuffurari aliqua viſus eſt pro quibus tamen modicis furtis maximas, & grauiſſimas pœnas dedit quibus excuſante eum neceſſitate non erat obnoxius verunt illi fortuna deorſum obuertit, omniũmque in illum hominum gradus, & ordines conſpiraſſe videntur. Hinc multa in eum crimina falsò conficta magis credo vt riſum mouerent, quam verba; verum eſto ſit ita vt dicunt fuerit fur, ſacrilegus, adulter, inceſtus, magus, proditor addo & conſilij Iudæ proditoris conſcius. Num propterea tam ſeuerè in eum vindicandum eſt vt animo pœnitenti nullus relinquatur veniæ, ac miſericordiæ locus. Conſidera (Princeps optime) tantos, tamq́ue inſignes maiorum illius extitiſſe triumphos, tot ex hoſtibus victorias reportatas (nam ex illuſtriſſima Scipionum familia longa ſerie deſcendit) vt ſi nullum aliud ſibi præſidium adeſſet ob honorem tamen illuſtriſſimorum natalium eſſet dimittẽdus. Quanquam eſt alia res quam contra omnia maleficia quæ illi obiiciuntur etiam poſſunt opponere pœnitentiam ſcilicet quam ille non ſolùm vultu, & geſtu corporis, verùm etiam vocem fletu impedita proteſtatur ita vt etiam ſaxa ipſa ad miſericordiam excollire poſſe videantur. Aduerſarij hac in parte ſaxis duriores ſeſe oſtendunt. Non enim illata illi mors videtur ſatisfactura niſi etiam miſerum ad tartara detrudi velint. Habent igitur zelum qualem dicit Apoſtolus qui non eſt ſecundum ſcientiam. Nam ſi Chriſtianæ inſtitutionis & legis formam tenerẽt ſcirẽt vtiq; quod iudicio ſuperexaltatur miſericordia, & ambularẽt (vt inquit) D. Ioannes, *ſicut ambulauit Chriſtus, & ipſi Apoſtoli*, legant Euangelium, *eſtote* ait Dominus noſter, *miſericordes ſicut pater veſter miſericors eſt & dimittemini*. Et Petro interroganti quoties fratri peccanti dimitendum eſſet ſeptuagies ſepties, ſemper reſpondit. Quid nonne Magdalenam miſeratus eſt lacrymantem nonne in adulterio deprehenſam, nonne latronem pœnitentem vt quod verbis docuerat firmaret exemplis, voluntas enim eius eſt (vt ipſe per prophetam ait) non mors peccatoris, ſed magis vt conuertatur, & viuat, quod verò poteſt maius excogitari crimen quàm quod crudeliſſimi Iudæi in eum admiſerunt, quorum immanitati non ſatisfactum videbatur, niſi etiam in cruce pendenti in ipſo ſupremo anhelo opprobriis inſultarent, ſitique inſuper anxiè laboranti non ſolum aquam quæ ſceleſtiſſimis conceditur denegarent, ſed fel & acetum propinarent. Quid autem tot contumeliis affectus illis imprecatus eſt; *Pater (inquit) ignoſce quia neſciunt quid faciunt.*

Beatus verò protomartyr Stephanus nonne etiam se boni magistri bonum discipulum præbuit. Sed quid ergo in numerãdis Christi sectatoribus tempus consumam deficeret profectò me si Apostolos, si Laurentium, Vincentium aliósve martyres. Quin etiam puellas virgines quæ carceribus attritæ tortores aut suæ salutis admonebant, aut pro eis Deum precabantur singulatim recenserem. Ostẽdebant nimirum se veros esse Christianos, & Christi discipulos qui eius sancta vestigia tam ardenti desiderio sectarentur. *Imitatores Dei, estote*(ait Paulus)*& ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit nos, qui non solum pœnitentes ad misericordiam admittit, sed pro ipsis mortuus est, & in proprio sanguine in sancta sanctorum non manufacta ingressus est, & assiduè pro nobis interpellat.* His igitur exemplis prouocatus (mitissime Rex) hunc miserum pœnitentem squalore, & nullæ calamitatibus obsitum miserationis oculo intuere. Recordare obsecro Romam Maiorum suorum præsidio, & fortibus gestis toties fuisse seruatam, reuoca in memoriam Christi Domini & omniũ regis exempla, & verba *vade*(inquit)*& iam amplius noli peccare.* Idem tibi faciẽdum Christus admonet, admonet Paulus Apostolus, admonent Martyres & quotquot Christianæ legis cultores extiterunt, Admonent denique apes ipsæ quarum rex aculeum non habens docet te in pœnitentem non esse seuerè vindicandum. Certè à natura tibi tale inditum ingenium est vt præter regis officium quod magis ad miserendum, quam iudicandum puniendúmque propensum esse solet & tua natura, tua consuetudo, tuus denique nos ad id mos non solum adhortetur, sed etiam compellat.

Finis Epistolarum.

Digitized by Google

DIONYSII FAVCHERII MONAchi, varium Poëma.

Matthæi Marcillij carmen Asclepiadeum ad Dionysium Faucherium Monachum Lerinensem.

SI quem relligio claráque castitas
Morum nobilitet, laude vel efferat
Vlla, quid feretrum bustáque pallida
Faucheri pater intremis?
Ignauis tumulus maior & amplior
Debetur, duo sunt quæ simul accipit
Artus examines & gelidos, quibus
Et nomen socium datur.
Hi sunt quos penitùs credimus emori,
Quorum fama breuis corpore mortuo
Vna sic moritur, vilis inertia
Hoc optat sibi præmium.
Sed tu docte senex, quo studiosior
Virtutis solidæ non vel amantior
Vsquam nemo fuit, viuito quandiu
Virtus viuet, amor tuus.

Eiusdem ad eundem.

MVltis appositis, pater diserte,
Cœnabas epulis heri quietus
Cœnanti tibi cum (quod ipse testor)
Improuisus ego viator adsum.
Cœnam perficis, vt soles, modestè,
Audax interea nimísque fidens
In quoddam iacio manus volumen,
In quo carmina quæ piè probéque
Scripsisti iuuenis senéxque tandem,
Sunt congesta nouo tuo labore.
Codex delicias suauiores
In se continet, vt licet videre,
Quàm quas sæpè ferunt potentiorum
Molles pontificum ducúmve mensæ.
Supremis labris eas (quod aiunt)
Delibo citò, non enim decebat

Digitized by Google

Ignarum iuuenem, rudem, molestum
Illas ore dapes vorare pleno,
Quas vix digereret, tamen rogarem
Nostrum pastus vter magis remansit,
An lautis ego versibus, tuísque
An tu, vel tibi ferculis ciborum
Multis appositis pater diserte.

Antonij Cassolæ ad Dionysium Monachum carmen.

QVæ causa est hebeti supponi carmina linæ,
Quæque suum meriti pondus honoris habent?
Non ego digna quidem laudum præconia tanto
Huic operi video subdere posse tuo.
Quod satis à docto nulla celebrarier arte
Vate potest, reddi commeritúmve decus.
Integer, intactus, redeat sine labe libellus,
Nec nasum timeat rhinocerotis opus.
Tutus eat, metuátque graues non denique morsus,
Non poterit tersum carpere liuor opus.
Ergo ne dubitet nitidis committere chartis
Hoc opus, & fidis tradere cacographis.

Vale.

AD DIVAM VIRGINEM DEI MATREM.

SAlue virginei flos intemerate pudoris,
Salue iterum summi sponsa beata patris
Digna cui Gabriel celeres mandata per auras
Afferat excelsa missus ab arce poli.
Qua veluti speculum intacto capit orbe figuram
Concipis integra virginitate Deum.
Terrenis in te coeunt cœlestia, matri
Virginitas, homini iungitur ipse Deus.
Obstupuit quondam magna hac miracula Moses
Innocuo ardentem vidit vt igne rubum.
Salue igitur sacri flos intemerate pudoris,
Mater & æterni nata beata Dei.
Ad te confugio supplex sanctissima virgo,
Suscipe contrito quas fero corde preces.
Sit tibi cura mea cœli regina salutis,
Debilibus membris fer rogo mitis opem.
Sed mage chara salus animi, nam mille procellis
Actus in ambiguis æger anhelat aquis.

Da mihi vt illesus per tot discrimina, per tot
Et laqueos tutus tendere diua queam.
Hinc malus impugnat dæmon, hinc orbis, & intus
Me caro blanditiis illecebrosa premit.
Insidias & tot surgentes vndique fluctus
Te sine destitutos quis superare queat?
Tu potes iratum misero placare tonantem,
In mea tu natum flectere vota tuum.
Tu potes inter tam diuersa pericla fauorem
Auræ cœlestis conciliare mihi.
Ergo procellosis per te mea puppis in vndis
Tuta natet, dubiam dirige virgo ratem.
Dirige ne in scopulos misere transuersa feratur,
Néve procellosi hanc sorbeat vnda maris.
Comprime crudeles piratas, comprime rebus
Carmina Syrenum tam male fida meis.
Per te mi optatos liceat contingere portus,
Fer lumen tenebris stella corusca meis.

De amore patriæ cœlestis, ex Psalmo.41.

CEruus vt ad vitreos fontes suspirat aquarum,
Quem calor exurit discruciátque sitis.
Sic Deus ipse tuos sitio iam cernere vultus,
Corporis abiecta mole premente graui.
Quis mihi det pennas aquilæ, pennásve columbæ,
Vt celer in cœlum mente volare queam?
Nunc mihi sunt lachrymæ panes noctúque diéque.
Dum mihi vbi dicunt est Deus ille tuus?
Mens mea quid trepidas, quid tristis & anxia mœres?
Quid me conturbas, sollicitásque metu?
Hostia grata Deo contriti cordis amaræ
Sunt lachrymæ, & casto pectus amore gemens.
Spera ergo in domino, quo nil clementius vsquam est,
Vt pote qui soleat parcere sponte reis.

De casa natalitia Saluatoris.

SAlue clara domus tot venerabilis orbe
Qua Deus intacta virgine natus homo est.
Tu superas radiis rutilantia lumina solis,
Indicat & meritum stella corusca tuum,
O, benedicta igitur sacri quæ conscia partus
Extitit, ô fœlix, ô benedicta domus.
Huic cedant meritò ambitiosa palatia regum,
Quæ fuit angelicis concelebrata choris.

Christus in cruce ad hominem ingratum.

SCire cupis tantos quis me tolerare labores
Et mortem pro te ferre coëgit? amor.
Tantus amor meritò sibi nonne reposcit amorem,

Abs te? Cur mundum diligis ergo magis?
Falsus amor mundi in stigias in fine paludes
Mergit, amor nostri te super astra vehit.
Ergo ne fallacis fugientia gaudia mundi
Perpetuis demens anteferenda putas?
Insuper infaustam quæ agitat vesania mentem,
Vt properes stygias sponte subire lacus?
Ad me igitur redeas, tantum quid spernis amorem?
Spretus amor magis est hac mihi morte grauis.
Brachia aperta tibi pando amplexa mia cunctos,
Criminis admissi quos puduisse solet.

Christus populum ingratum & variis vndique cladibus oppressum alloquitur.

IMpiè nonne vides vt nunc ruat imbribus æther,
Fluctibus & Rhodanus subruat arua suis?
Insuper & variis concussum cladibus orbem
Nunquid ad interitum non properare vides?
Vnde putas veniant isthæc tibi damna, frequenter
Immò quæ infœlix cogeris vsque pati?
Hanc (nisi conniues) tantam pepersisse malorum
Congeriem inuenies crimina sola tibi.
Crimina sola mouent bellum, pestémque faménque,
Aggeribus ruptis crimina & arua necant.
Crimina tolle igitur, si optata pace frui sci,
Sique famem & pestem ritè cauere velis.
Nempè hæc si abstuleris, custos te nocte diéque
Seruabo, à cunctis eripiámque malis.
Nam nisi te seruem, frustra vigilabis, & omnis
Cura labórque simul totus inanis erit.
Scilicet ad portas positis custodibus, vrbis
Pestiferam credis posse cauere luem?
Desipis imprudens, vano desiste labore,
Et mea constanti pectore iussa tene.
Hæc nisi seruabis, pestem tumidúsque fugáxque
Hoc magis incurres, quo mage cautus eris.
Nam tua te pauidum semper male facta sequentur,
Et secum morbos & mala cuncta ferent.
Pectora vbique sibi si sint malè conscia, nunquid
Non sentis quantum sint onus ipsa sibi?
Ipsa sibi stimulos pariunt, quibus vsque molestas
Atque graues pœnas exagitata luunt.
Ergo hos carnifices animi depelle cruentos,
Si bene vis rebus consuluisse tuis.
Pax erit, & placida arridebunt gaudia menti,
Quæ timor aut clades tollere nulla queat.
Frustra aliàs diuos & me implorabis inepta
Voce, & inania sunt vota precésque tua.

Vtquid

Vtquid enim elato cœlum clamare fatiges,
Cum tua sint verbis dissona corda tuis?
Scilicet hos strepitus oris curare molestos
Me credis, vacuas & pietate preces?
His ego non flector, nec me replicata frequenter
Mens nisi sit voci consona, verba mouent.
Ad me igitur toto conuersus corde piáque
Mente redi, & te res lædere nulla potest.
Nulla fames, gladius nullus, nullus quoque morbus,
Denique nulla queunt damna nocere tibi.
Tutor ero, & tandem fœlici morte solutum
Corpore, te superis associabo choris.

Arelate. 1542.

In falsos Christianos Deum & sanctos blasphemantes.

IMpiè quæ tanta euertit vesania mentem,
Dicere vt in dominum verba nefanda queas?
Voce Deum rabida, Christi quoque voce parentem
Et superos omnes voce furente petis.
Quæ miser vtilitas? fructus tibi qualis in istis,
Dum teipsum in stygios trudis iniquè lacus?
Vsibus ecce tuis cuncta hæc Deus ipse creauit,
Vt tibi laus eius semper in ore foret.
Sed tu pro tantis meritis blasphemus in ipsum
Quæ proferre nefas impia verba refers.
Quæ solo auditu quatiunt pia corda tremore,
Sed tu obduratus cor Pharaonis habes.
Vnde putas igitur pestes tantámque malorum,
Colluuiem & dira hæc bella venire tibi?
Luxuries immunda ista & blasphemia gignunt,
Et sceleris varium multimodúmque genus.
Quin nisi iam caueas, parient sine fine dolores
Et tormenta tibi non habitura modum.

De amore diuino. Ad Basilium monachum Lerinensem à valle aurea.

QVisquis amat Christum, fœlici dulciter igne
Carpitur, & languens corpore, mente viget.
O, fœlix langor, quo mens vegetata frequenti
Excessu superos gaudet adire choros.
Freta Deo exultat seruili exuta timore,
In cuius viuit pectore solus amor.
Contemnit mortale decus, popularis & auræ
Plausum, & quæ fallax prospera mundus habet.
Transtulit hinc omnem regna in cœlestia curam,
Nec fidit vitæ quæ velut vmbra fugit.
Tanta hinc tranquillum pertentant gaudia pectus

Quanta nec vlla hominum promere lingua potest.
Lætitiæ quæ sint huic verba æqualia desunt,
Manna latens est, quod qui probat ille capit.
Difficile attamen est flagrante in pectore flamma
Cordis vt ardorem dissimulare queat.
Æstuat, & crebro suspiria mittit, amoris
Quæ signa ingentis sunt manifesta sui.
Cogitur ergo Dei feruente intrinsecus igne
Vtque voce nequit corde gemente ferat.
Corporis insolito & gestu pia vota pudici
Pectoris, & placida prodere fronte solet.
Fœlix ergo nimis, Christi qui captus amore
Orbis fallacis gaudia vana fugit.
Dignus erit specimen vitæ cœlestis & arram
Sumere, quæ solus pignora nouit amor.

Ad dominum Christum.

SVscipe contriti cordis pia vota precésq;
Et gemitus, ardens quos tibi fundit amor.
Peccatrix veniam lachrymis & amore meretur,
Cui sua sunt iussu crimina missa tuo.
Quas igitur lachrymas dilectio multa dolórque
Exhibet, his veniam da piè Christe precor.

Ad dominum Christum ante somnum.

BLanda quies molli dum claudit lumina somno,
Christe precor vigilent pectora munda tibi.
Hinc procul, hinc abeant Veneris phantasmata blandæ,
Sit procul à castis turpis imago thoris.
Cunctáque fallacis fac spernere gaudia mundi,
Te sine dulcescant dulcia nulla mihi.

Post somnum gratiarum actio.

NOcte hac preterita pater benigni-
gne
Quòd nullis meritis meis, tua sed
Me sola bonitate ne perirem
Seruasti, vt solita benignitate
Huius principium videre lucis
Fecisti, tibi gratias, licet sint
Ago, téque precor piè vt futurum,
Et qui mihi reliqui dies supersunt
Vitæ, sic peragam, tibi vt pudico
Et puro valeam placere corde.
Toto pectore viribúsque totis
Tota mente mea te amen colámque
Atque vim tibi dedicata tota
Vita inseruiat, vni amore toto
Vota vnita sit obsequens voluntas,
Vt iam res queat hanc ab instituto
Placendi tibi nulla dimouere.
Præter te queat huic nihil placere.
Præter te valeat nihil timere,
Præter te nihil vltra amet, nihilque
Præter te cupiat, nihilq; quærat.
Quin iam mortua rebus inquietis
Orbis, sollicitudines molestas
Vitet, & ventris libidinosas
Calcet sedula cogitationes
Serpentis caput obterat maligni,
Ne sese insinuans suis dolis

Sibilis

Sibilis queat auribus venenum
Praua infundere persuasionis,
Vel spiris sinibúsque tortuosis
Mentem inuoluere & implicare sensus,
His vt libera & expedita clarum
Spreto pondere corporis grauante
Discat scandere cogitatione,
Et desiderio æstuante cœlum
Tota vnita tibi obsequens voluntas.

De contemptu mortis.

NAscentes morimur, primâque ab origine, nostra
Semper in interitum, vita caduca fluit.
Vita caduca fluit, secumq́, volubile tempus
Hac notas homines conditione trahit.
Inq́, dies aliqua infœlicis portio vitæ
Demitur, & sensim viuere desinimus.
Cum nequeas igitur mortem vitare timendo,
Naturæ legem quid moriture times?
Quid moriture times mortem? num gratior esse
Optatus finis quàm via longa solet?
Longa dies homini, longa est via plena laboris,
An cupis immensum carpere fessus iter?
Sed tremis inspecta turbatus imagine mortis
Et metuis ne te falx truculenta trahat.
Desipis imprudens, vanum depone timorem,
Atque necis studeas anticipare vices.
Disce mori mundo, valeas vt viuere Christo,
Vt Christo valeas viuere, disce mori.
Claustra quieta subi, hanc artem te claustra docebunt?
Vt suescas viuens mortis inire vias.
Mors pretiosa Deo propria est cum cæsa voluntas,
Et Christi in puro pectore viuit amor.
Sic poteris tutus tranquillam ducere vitam,
Et læto extremum claudere fine diem.

De laudibus horti.

QVæ rogo lingua potest oblectamenta referre
Omnia, quæ in sese fertilis hortus habet?
Dum vaga vere nouo distinguit Chloris amœnum
Et spargit vario flore & odore solum.
Hinc rosa virgineo arridet venientibus ore,
Candaque producto lilia caule nitent.
Purpureos etiam videas fulgere hyacintos,
Et violas, quæ à vi nomen odoris habent.
Mollis amaracus & tenuis serpillus, amica
Et stomacho suaui menta vapore fragrant.
Surgit olus varium, varios quod crescit in vsus,
Obuiat hæc morbis, hæc parat herba cibos.
Hæc radice valet, foliis hæc, vtilis illa
Semine, dat flores vsibus illa tuis.
Florida pampineas vitis tibi suggerit vmbras,
Vnde breui dulce est sponte datura merum.
En tibi diuersi generis quoque pendula ramos.

Poma grauant mensis grata futura tuis.
Quam iuuat hic querulos auium exaudire susurros.
Et resonans murmur lene fluentis aqua:
Et vidisset place quantos æstate labores
In venturam hyemen sedula tentet apis.
Floribus insiliens strepitu fremitúque sonoro
Te excitat, vt nullum tempus inane teras.
Dum licet ergo tibi duro exercere labore,
Perpetua vt valeas inde quiete frui.
Hortulus ipse etiam dum tot tibi commoda profert
Te docet vt referas pectora grata Deo.
Nam quid terra ferax tanto vestita decore
Tam varia quid nos vtilitate monet?
Garrula cum densis residet philomela sub vmbris
Aures quid mulcens mellifluo ore canit?
Nonne creatori ne nostra ingrata voluntas
Fiat, qui nostris vsibus ista dedit?
Quæ ergo lingua potest oblectamenta referre,
Omnia, quæ in sese fertilis hortus habet?
Vtpote sollicito qui excultus ritè colono
Corporis & mentis commoda tanta ferat.
Nunc igitur mentem virtutum floribus orna,
Quæ summi debet hortulus esse Dei.
Hic rosa virginei referens insigne pudoris
Floreat, in casto lilia corde micent.
Fulgeat hic viola & florum genus omne, vapores
Fundat odoratos mens benè culta suos.
Assiduo vireat lachrymis rorata pudicis,
Christi amor has duces ipse ministret aquas.
Queis & odore bono hunc poteris reuocare morantem,
Cordis vt inuisat sæpè vireta tui.
Quàm fœlix igitur mens, est, quæ culta pudicis.
Moribus, & Christi languet amore sui.
Hanc res nulla potest vinctam retinere, sed illi
Ad cœlum vt scandat cuncta creata fauent.

Ad diuam Martham.

HOspita sancta Dei nostros miserata labores
Aspice nunc quantis angimur vsque malis.
Hinc mare & hinc tellus Martis concussa tumultu,
Euentu dubio pectora nostra quatit.
Suscipe quæ ferimus tibi nunc pia vota, gementum
Afflictas noli dissimulare preces.
Gallica námque soles Christi hospita sceptra tueri,
Gallia præsidio nititur inde tuo.
Ergo tuam nostri patrio pro iure sub armis
Sudantes proceres experiantur opem.
Rex vt Franciscus gemina cum prole fugato
Amplas exuuias victor ab hoste ferat.
Sed mage chara foret pax inuiolata, fidésque

Firma,

Digitized by Google

Firma, nisi obstarent his mala nostra bonis.
Nam mala nostra solent domini mouisse furorem,
Nos & inoptata degere pace vetant.
Terrificant igitur meritò crudelia mentes
Prælia, sed clades nulla dolenda magis.
Quam quòd relligio pessum ruit, atque vigore
Et fidei extincto lumine, spreta iacet.
Dogmata praua illam lacerant, laceratq; malorum
Christigenum variis impia vita modis.
Speq; & amore simul iam deficiente fidéque
Impietas sumptis viribus aucta viget,
Inq; dies crescit sceleris genus omne, nec vlla
Affertur tantis apta medela malis.
Dissimulata etenim cumulantur crimina, mirum
Est igitur miseros si mala tanta premant?
Síque noua antiquis accedant damna ruinis
Dira fames, pestis, sæuaq; bella grauent.
His grauiora quidem nostri meruere reatus,
Et magis est multo crimine pœna leuis.
Sed tua iam cunctis pietas est cognita sæclis
Nominis inde etiam gloria nota tui:
Hospita tu Christi, Christum placare precando
Atque in nostra simul flectere vota potes.
Hospitis ergo tui iustum moderare furorem,
Nósque illi studeas conciliare reos.
Det veniam miseris clemens, ne forte fugandis
Cladibus obstaclum crimina tua nostra sient.
Extersis scelerum maculosis sordibus, almis
Moribus exornet pectora nostra sibi.
Fœlices erimus nimium nimiúmque beati,
Hospitium in nostro si sibi corde paret.
Pax erit, & gladiis in falces atque ligones
Conflatis rigidam scindet arator humum.
Et repetent læti intermissa negotia ciues,
Atque Deo cuncti debita vota ferent.

De Christo à mortuis resurgente.

DE cruce qui renuit descendere Christus ab atra
Morte triumphatis hostibus ecce redit.
Crede igitur Iudæe Deo, nam plus fuit orco
Scandere, quàm viuum posse cauere necem:

De disciplina psallendi.

PSallite concordes animis & vocibus, vt sint
Cantibus & sacris consona corda modis.
Nam steriles cœlum qui corde vagante feruntur,
Obtundunt potiùs quam placuisse queant.
Nec de nare decet balbum resonare canentem,
Molliter & segnes promere ab ore preces.
Mollis fœmineos designat vocula mores,
Dentibus & pigros vox male pressa sonans.

Qui oscitat & vastos psallendo pandit hiatus,
Exhululans faciles concitat ille iocos.
Ergo virili animo pariter quoque voce canora
Diuinas laudes pangere ritè decet.
Non tamen elato vt superos clamore fatiges,
Hoc quasi te cœlum sic penetrare putes.
Si desyderio clames & amore, benignè
Vota precésque tuas audiet omnipotens.
Audiit omnipotens Mosis sine voce precantis
Clamorem & fusas corde rogante preces.
Effundens animam domini conspectibus Anna
Excelsum penetrat ore silente polum.
Si optas ergo Deum cantu placare, memento.
Ferueat vt sancti Pneumatis igne pio.
Non aliena sacris immisce verba camœnis,
Vt purè valeant complacuisse Deo.
Syncopa nec minuat, nimium nec verba trahantur,
Nam vitia vtraque sunt ista cauenda tibi.

De reditu auctoris à cura monialium ad Insulam Lerinam.

VExatus toties frustrà sudoribus haustis,
Lerina repeto littora nota mea.
Est vbi tuta quies, tutus placidúsque recessus,
Tutus & à vulgi turbine portus adest.
Non ibi fœmineas metuam exaudire querelas,
Longè est à tantis Insula sacra malis.
Nam licet hic inter fratres gratósque sodales,
Optata mentis vsque quiete frui.
Ergo ne sunt tanti muliebria iurgia, charis
Vt sociis istac anteferenda putem?
Sepè ego contendi insanas compescere voces:
Sed labor impensus totus inanis abiit.
Nam mihi iam surdas intensus fecerat aures
Clamor & indomitum garrula lingua furens.
Vnde modo illarum cedo clamoribus vltro,
Ne insanire miser fortè simul videar.
Nunc igitur valeant, mihi si datur optio, ranas
Cornicésve magis perdomuisse velim.
Est tamen vnde pios quarumdam extollere mores
Possim, quas meritò vita modesta probat.
Charius his Christo nihil est, pro cuius amore
Angustam gaudent arripuisse viam.
Iugiter illius memores pia vota similque
Sinceras fundunt pectore & ore preces.
Lampadibus rutilis eius noctúque diéque
Aduentum vigiles sollicitaq; manent:

Ad Grego. Monasterij, S. Benedicti in agro Mantuano præpositum dissuadentem Dionysio reditum ad Insulam Lerinam.

CArmina nostra precor placido pater accipe vultu,
Carmina quæ tenuis nostra camœna tulit.

Hæc

Digitized by Google

Hæc olim densis placuit cecinisse sub vmbris,
Dum Lerina dabat otia tuta mihi.
Dictabant teneros captata silentia versus,
Visáque cantati est sylua referre vicem.
Dum tremulos agili pulsarem pectine neruos,
Carmina carminibus laurus amica dabat.
Ardua de summo resonabat vertice pinus,
Et myrtus Zephyro sollicitata leui.
Pensilibus residens ramis philomela canoro,
Consuerat lenes ore referre modos.
Turtur casta suos gemebunda canebat amores,
Suaueq; reddebant culmina celsa melos.
Nempe ibi soliuagus modulando passer, amœnum
Mulcebat placidis æthera carminibus.
Quinetiam rauco strepitabat murmure pontus,
Curua dabant dulces littora pulsa sonos.
Hic inter densas salices ranæq; loquaces,
Neglectam siui conticuisse chelin.
Et veluti hebræis quondam Babylonis ad amnes
In luctum versa est cantio læta Syon.
Sic mutata mihi in planctum solatia cantus
Claudunt, nec cytharæ fila canora iuuant.
Sed repetens auida Lerinam mente, molestum
Exilium tristis lugeo sæpe meum.
Et mea dum longo differtis gaudia voto,
Anxius excruciat pectora mœsta dolor.
Nec mihi vestra placent augusta palatia, reges
Illa habeant, decet hos marmore fulta domus.
Me deserta iuuant, secretáque littora, quare
Delitiis satis est Insula parua meis.

Ad scholasticos, de cultu & veneratione diei festi **Diuæ Catharinæ.**

QVos ruis ô pubes? quo te malus abstrahit error,
Virginis vt sacrum sic venerere diem?
Desipis, ô quantum, non his Catharina choreis,
Nec leuibus gaudet virgo beata iocis.
Virgo beata iocos spreuit, lusúsque procaces,
Munda vt seruaret corda dicata Deo.
Multiplici radians doctrina & moribus almis
Nos docuit quales exhibuisse decet.
Scilicet vt Christum puro amplectamur amore,
Inde bonas auido pectore litterulas.
Hoc studio ætatem decet exercere tenellam,
Ornatu hoc mentem nos coluisse decet.
Sed mage contendit vitiis corrupta iuuentus
Vana puellarum iungere vota sibi.
Inde choros agitant cythara resonante lyráque,
Et saltu quatiunt agmina mixta solum.
Omnia complentur variis clamoribus, atque

De multis fieri vocibus vna ſolet.
Hinc alios videas riſu effuſóque cachinno
Soluier, & dentes his numerare queas.
Hic ſalit, & molli tactu blanditur amicæ,
Furtiuis animum nutibus illa legat.
Detinet hac alium iucundo ſcommate, dúmque
Verba volant, pectus blanda loquela ferit.
Dúmque alios alij accendunt, Babylonius ignis
Creſcit, & immiſſo quiſque calore furit.
Nec miſeri aduertunt quantò in diſcrimine ſemper
Verſentur, morti & quanta feneſtra patet.
Sed Chriſti immemores fiunt ſtudij atque ſalutis,
Et velut effrenes in mala ſponte ruunt.
Scilicet hinc ſanctis ſtolidi placuiſſe putentur,
Vnde ſolent ſummo diſplicuiſſe Deo?
Quam diuerſa igitur ſtudia & contraria puris
Moribus iſthac ſunt, quos Catharina doces?
Virgo precare Deum procul hinc mala tanta repellat,
Artibus inſtituens corda tenella bonis.
Sic dignè poterunt pueri inuptæq́; puellæ
Hunc tibi ſacratum concelebrare diem.

In inconſtantes.

NOn cœpiſſe bonum ſatis eſt, ſi fortè laboris
Impatiens cœptum deſeruiſſe velis.
Coniugis Euridice fidibus reuocata canoris
Inferna exierat iam nigra clauſtra domus.
Infœlix, ſed enim, quia dum malè ſanus amatam
Reſpicit, in ſtygios eſt reuoluta lacus.
Loth coniux, Sodomæ flammis erepta ruentis
Vix benè digrediens cœperat inde fugam,
Cùm miſera in vetitum nitens muliebre ſequuta
Ingenium, vertit lumina flexa retro.
Lumina flexa retro vertit fugitura, moueri
Sed nequit, in ſtatuam verſa repentè ſalis.
Accelerare gradum videas voluiſſe, ſed imos
In glaciem ſtupuit diriguiſſe pedes.
Flectere nec rurſus valet ora pauentia, cuncta
Sed velut inſpecta Gorgone membra rigent.
Ille manus etiam non ritè coaptat aratro
Qui poſt terga tuens ſulcat arator humum.
Ipſe nec eſſe poteſt regnis cœleſtibus aptus.
Diuina vt legis nos ſacra verba docent.
Ergò malè exacti puduit ſi temporis, vltra
Qui repetis ſordes vana puella tuas?
Turpis vt ad vomitum rediens canis ipſa videris,
Aut velut obſcœno ſus reuoluta luto.

Ex diuo Ambroſio in Virginem lapſam.

SIccine propoſiti & fidei quoque ſedula cuſtos,
Sic ſeruat votum mens tua firma ſuum?

Quis

Quis furor, infœlix, quæ te dementia cœpit,
Quæ in tantum potuit te rapuisse nefas?
Cùm tua membra dares sceleri, expositúmque pudorem
Pollueres fœdis victa libidinibus.
Cùm sponso fieret tam magna iniuria Christo,
Dum violarentur templa sacrata Deo.
An non horrebas facinus tam grande, paucúsque
Num tua sensisti corda tremore quati?
Nam domini templum quisquis voluerit, illum
Disperdet dominus vt sacra verba docent.
Sed furor ipse tuos sensus prauerterat, vt nec
Ipsa tui posses nec memor esse Dei.
Sacra dies aderat Pascha cum adstante frequenti
Cœtu hominum sacris es sociata choris.
Tunc mixtos lachrymis plausus & gaudia vidi,
Quæ pietas ardens iunxerat atque fides.
Non tibi succurrit populi gratantis imago,
Non lucis festa concelebratus honor?
Tunc benè cœpisti, sed nunc malè turpia castis
Respondent cœptis vltima facta tuis.
Non etiam sancta tenuere exempla Susanne,
Cuius tu immerito nomen inane geris.
Illa senum blandis non est inflexa loquelis,
Illa nec illatis est superata minis.
Vnde fidem potiùs quàm non seruare marito
Ritè datam voluit succubuisse neci.
Te cœlestis amor, te olim data dextera Christo,
Te timor inferni continuisse nequit.
Lubrica mortifero, sed scortatoris amore
Vinceris & lassas das superata manus.
Non tu impulsa minis, non tu terrore coacta es,
Sed te spontaneam blanda loquela capit.
Nam dum furtiuos cupis auscultare susurros,
Influit in pectus molle libido tuum.
Quis feret illæsus cinctis sub vestibus ignem?
Aut fugiet mortem dira aconita bibens?
Dira aconita tibi sermo mellitus & ignes
Immundæ veneris suggerit atque faces.
Non pudet imbellem tam te exhibuisse, nec hosti
Vlla resistendi signa dedisse tuo?
Principis Virgo segnis quæ obstare recusat,
Hostibus vt vincant se ingerit vltro suis.
At quæ principia obseruat, scutúmque fidémque
Obiicit, hanc hostis sustinuisse nequit.
Sed quæ te sequitur videas & quanta malorum.
Colluuies, dum sic spontè subacta cadis.
Nam mitto quod eris communis fabula vulgi,
Quàm priùs in cœlum plausibus extulerat.
Hæccine quæ monitam sese sub nocte silenti

Digitized by Google

Dixerat in somnis terrificante Deo?
Scilicet hac, dicent, quæ spectris territa florem
Virgineum Christo virgo dicata tulit.
Virgo futura breui quæ imprudens viribus impar
Sumit onus, cuius pondere pressa ruat.
Quàm melius fuerat, robúrque animique vigorem
Expendisse prius, quàm se onerasse nimis.
Sed grauius thalamis quod destinata supremis
Extiteras arris iam decorata Dei.
Infœlix igitur quando Vesana furori
Obsequeris tantis iam caritura bonis.
His mala succedunt, queis tu consueta, pudore
Perfricto toleras qualiacunque libens.
Christi sponsa, patris fueras & filia summi,
Dæmonibus nunc es facta ministra malis.
Cœlestis dudum roris nutrita liquore
Angelicos fueras carpere digna cibos.
Nec tamen hunc reputans quo te Deus auxit honorem,
In cœno suibus assimulata iaces.
Stercora complexa es cœlestem oblita saporem,
Et sapiunt ori sordida sola tuo.
Quo nunc ergo malus, quo te malus abstulit error?
Nonne vides quo te turpis adegit amor?
Quo ruis impudens? tua num discrimina sentis?
Heu, nescis quanta est pœna parata reis?
Nunc saltem reuoca gressum, num cernis aperta
Vt rapiant animam tartara dira tuam?
Impia da lachrymas, fletus perfunde perennes:
Et tua continuis ora rigentur aquis.
In cinere & sacco sedeas gemebunda, frequénsque
Conscia peccati pectora tunde tui.
Fortè Deum gemitu contricti cordis amaro
Flexeris, huic talis victima nempè placet,
Non quod virgineum possis reparare pudorem.
Non si oculis Rhodanus, segnis Ararque fluant.
Nam Deus ipse ream potis est absoluere, sed non
Redditur amissus virginitatis honos.
Virginitatis honos & mente & corpore castis
Aureola est meritis debita virginibus:

Virginitatis amissæ deploratio.

QVem tibi virgineum sacraram, Christe, pudorem,
Expositum infœlix & miseranda gemo.
Victa dolore gemo, mœsto dum corde voluto,
Quæ fuerit mentis prima ruina meæ.
Dum malè sana auidis impuros auribus hausi
Sermones, penetrat pectora turpis amor.
Diráque dum fallax infligit vulnera, duris
Me ligat, heu, vinclis fœda libido suis.
Corrumpunt etenim laudatos turpia mores,

Verba,

Verba, nec esse diu viscera casta sinunt.
Inspirant tacitum dulci sub melle venenum,
Morsq; sub illecebris insidiosa latet.
Impius ille mei florem qui carpsit amoris,
Me traxit fictis in sua vota dolis.
Captus amore mei gemitus fundebat anhelos,
Me rogitans tanti ferre doloris opem.
Sæpè etiam blandis suspiria lassa querelis
Iunxit, vt his animum flecteret ipse meum.
Interdum niueas tentans tractare papillas,
Anxius ad fœdum sollicitabat opus.
Sed nondum veneris fallacia gaudia noram,
Reddere sola fuit cura in amore vicem.
Stultaq; credebam me posse cupidinis artes
Vincere, nec mentem cedere posse meam,
Sed malè securam mea me sententia fallit,
Ferrea nam mollis corda libido domat.
Gaudebam miseri tristes audire querelas,
Et cepi gaudens vulnera grata pati.
Hinc mihi Christe tui dilectio casta medullis
Effluit, & cordis ima, libido tenet.
Iam non templa placent, non lectio, non sacra, leuésque
Quæro iocos, tantum mollia verba placent.
Mollia verba placent vultúsque occulusq; renidens,
Aspera & ad matris verba monentis eram.
Præcipuus labor est rutilos componere crines,
Atque leues multo tergere fonte genas.
Consilio speculi intendens gero cuncta, decora
Fœdo vt amatori complacuisse queam.
Blandiri hinc etiam disco, faciéque serena
Arridens molles disco ciere iocos.
Ora mouere, oculos furtim vibrare petulcos
Edisco, indiciis & sine voce loqui.
Quæ quid erant nisi iam præludia cœpta futuri
Signaq; iam sceleris non dubitanda meis?
Hinc ego composito ostentabam gaudia vultu,
Ore, superciliis luminibúsque loquens.
Dúmque meos foueo lasciuis nutibus ignes,
Iam nequit in toto pectore flamma capi.
Garrula & inconstans, soluta impatiénsque quietis
Discurro nullis iam capienda locis.
Mitibus alloquiis vesanum quæro furorem
Vincere, sed vinci flamma agitata nequit.
Inq; vicem longas solitus traducere noctes
Peruigil amplexus cogitat ille meos.
O, quoties noctis secreta silentia captat,
Et me clàm tacito conuenit ille pede.
Anxia venturam excussoq; sopore manebam,
Auribus intentis dum mihi signa daret.

Cognita signa notans suspensis gressibus ibam,
Cauta per obscuram nocte silente domum.
Quis furor est mentis, dum sollicitudine tanta
Et varia turpem quærimus arte necem?
Non labor absterret, non frigora pigra trementes,
Anxius in tenebris non vetat ire timor.
Sed memorare pudet tristémque reuoluere casum,
Cùm misera ab mortem sponte ligata trahor.
Quo furor insanam, quo me malus abstulit error,
Vt scelus in tantum me rapuisse queat?
O, vtinam mihi tunc nox illa suprema fuisset,
Cùm potui salua virginitate mori.
Ergo vbi productis mulcemus corda susurris,
Sentio iam domitum pectus amore quati.
Sentit & hic, & me querulosa voce labantem
Impellens vrget turpis amoris opus.
Ingemit, & lachrymis vultum perfusus amaris
Vlterius sese viuere posse negat.
Impia túne meum (dixit) miserata dolorem
Flecteris, & mortis vis fore causa meæ?
Cùm mihi sis propriis semper mage chara medullis,
Sis oculis etiam plus mihi chara meis.
Siccine respondes tanto crudelis amori,
Vt miserum votis discruciare iuuet?
Quid faceres odiis si te vesanus iniquis
Insequerer? nonne es tigride sæua magis?
Illa quidem insontes, sed tu immeritos & amantes
Conficis, idcircò es Trigíde sæua magis.
Dixerat & roseis simul oscula blanda labellis
Imprimit, inde pudet facta sequuta loqui.
Sic ego dum quæro nocturnos stulta susurros,
Curro in vincla mei nescia facta mali.
Sternit enim vinctam, vinctam sed sponte voluptas
Hei mihi & effricta lubrica fronte cado.
Nec valeo in cœlum pudefactos tollere vultus,
Criminis infœlix pondere pressa mei.
Erigere collapsam, laqueos dirrumpe prementes,
Cerne precor lachrymis ora rigata nouis.
Ora rigata nouo semper mihi rore madescunt,
Impia dum sceleris sum memor ipsa mei.
Lilia quinetiam duplicant mihi visa dolorem,
Lilia quæ indicium virginitatis habent.
Nunc breuis heu, longo nocet empta dolore voluptas,
Pectora dum stimulis vrget anhela suis.
Falsa etenim vero mutantur gaudia luctu,
Fixáque ceu cuspis culpa relicta manet.
Nam Deus ipse ream potis est absoluere, sed non
Redditur amissus virginitatis honos.
Nunc igitur meritò tristis mea viscera fletus

Concutit,

Concutit, & miseram nil nisi flere iuuat.
Nil nisi flere iuuat, lachrymas rogo Christe dolentis
Accipe, & hæc tibi sit victima grata precor.
Tristia ne spernas Iesu bone pectora, iam iam
Delitiis satis est lachryma amara meis.

Ad Delphinam virginem.

SI Christo cupias sponso Delphina placere,
Filia sit speculum lectio sacra tuum.
Lectio sacra animum virtute & moribus almis
Sordibus abstersis excoluisse docet.
Hoc ergo ad speculum mentis componere vultum
Disce, in quo summi fulget imago Dei.
Non autem prodest periturum corpus & ora
Putria consulto composuisse vitro.
Corpora pulchra cadent mortis dilapsa sub vmbras,
Atque auidis fient vermibus esca breui.
Ludificant tamen hæc vana ornamenta puellas,
Mortis vt immemores tempora vana terant.
Ad speculum pexos disponunt arte capillos,
Cuncta vitrinutu consilioq́; gerunt.
Sed dum stulta cutem virgo depingit & ornat,
Interior fœdo crimine sordet homo.
Dúmque bonas tanto studio malè collocat horas
Imminet, & furtim mors inopina venit.
Clàm venit, atque frequens se dulcibus inserit annis,
Et vitæ longam spem rapit hora breuis.
Ac veluti infle xo moritur flos sectus aratro,
Falce vel immiti lilia rapta cadunt,
Sic cadit infœlix serò quàm pœnitet acti
Temporis, vnde mori iam malè tuta timet,
Tu verò studeas tua sæpè nouissima mente
Voluere, ne incautam falx violenta metat.
Sepiùs ad mentem si atram reuocaueris horam,
Peccati nequeunt arma nocere tibi.
Hanc igitur prudens reputa, noctuq́; diéque
Præcaueas animo ne excidat illa tuo.
Cordéque sollicito Christi mediteris amorem,
Et quam te propter pertulit ipse necem.
Cumq́; pium suauis sponsi miserata dolorem
Lachrymulas dulces fuderis ante crucem,
Fletibus his oro me iungas filia patrem,
Et precibus castis tu mihi flecte Deum.

Ad eandem.

AVribus attentis has filia percipe voces,
Vt videas quæ te verba paterna monent.
Immemor ipsa domus sis, immemor atque parentum,
Solius & Christi sit tibi dulcis amor.
Vt valeas Veneris motus cohibere rebelles,
Et carnis sensus mortificare vagos.

In cruce fixa mane, crucis amplexare dolores,
Christo conformis in cruce disce mori.
Filia disce mori, in cœlo si viuere gaudes,
Si cupis in cœlo viuere, disce mori.
Mortua sint mundo virgo tua membra, sacrisq́;
Vita sit in Christi condita vulneribus.
Hæc meditare frequens, in his tibi sola voluptas,
Hic vita auxilium præsidiumq́; tua.
Crux tibi sit speculum, speculum tibi vulnera, mores
Ad quod componas filia chara tuos.
Ipse tuum cupiet Christus speciosa decorem,
O, nimium fœlix gratia quanta tibi?
Sponsa eris æterni regis, summique parentis
Filia, quantus honos, gratia quanta tibi?
Quantus honos etiam, cum tèrque quatérque beatam
Te angelicis iunget cellula parua choris.
Paruula cella tuis optata silentia votis
Suggeret, & magni munera magna Dei.
Hic Deus immensa mentem dulcedine pascet,
Delitiis implens viscera casta nouis.
Quàm iuuat hic Christi dulces audire loquelas,
Et quæ non liceat verba stupenda loqui.
Quàm iuuat & lachrymis eius perfundere sacros
Et flauo madidos tergere crine pedes.
Quàm dolor vtilis est, fletus gemitúsque salubres,
Quos trahit ex imo pectore multus amor.
Multus amor paritérque fides seruauit amantem,
Cui dat pro lachrymis debita multa Deus.
Hos benè culta tibi rores infundet amoris
Cellula, quos referas munera grata Deo.
Si cupis ergo Dei donum gustare, simúlque
Si optas ad celsi regna volare poli,
Sique ad cor, Christi secreta audire loquentis.
Verba, caue nugis tempus inane teras.
Sit tibi cura orbis contemptis sedula rebus
Mente pia & toto pectore amare Deum.
Sedulò amare Deum secreta silentia cellæ
Sola docent, sola hæc otia tuta dabunt.
Extra hanc non poteris tutam reperire quietem,
Vndique sed miseram prælia acerba prement.
Sola igitur monachis præstat sua cellula pacem,
Sola illis rectam monstrat ad astra viam.
Monstrat & in cœlum scalam, quam innixa valebis
Scandere, & angelicos læta videre choros.
Scala crucis lignum quo dulcis Christus Iesus
Crimine pro nostro funera dira tulit.
In qua dum madidis illum specularis ocellis,
Et tacitò puras fundis ab ore preces,
Dum lachrymosa volant alto suspiria cœlo,

Et rigi

Et rigida tundis pectora casta manu,
His lachrymis precibusq́, tuum pia filia patrem.
Iunge precor, patris sis memor vsque tui.

Item ad eandem.

NOn valet agnosci Naucleri industria, semper
Si sua per placidas cymba feratur aquas.
Noscitur aduersis quando ille agitatus in vndis
Flamina seruauit inter iniqua ratem.
Nec sine conflictu duri certaminis vllus
Strenuus aut fortis miles habendus erit.
Ast vbi pugna grauis fuit intenta, labores
Victori merito præmia digna parant.
Sic tua cum fuerit constans agitata procellis
Notior emerget inde probata fides.
Et tibi quo grauior pugna est abiecta laborum,
Hoc maiora tibi præmia certa manent.
Ergo vagandi aliis concessa licentia non te
Abstrahat à claustris virgo pudica sacris:
Dèque via abducant quarundam exempla, quibus iam
Iam tot aperta patet magna fenestra malis.
Prædandi datur hinc occasio sæpè latroni,
Aurum quum vidit quod rapuisse queat,
Dina egressa aliàs cupiens vidisse puellas,
Vim malè seruato rapta pudore tulit.
Tu quoque formida, hæc tibi sit cautela salubris,
Et propriæ curam cauta salutis habe.
Viue tibi, quantùmque potes consortia vita,
Corrumpunt mores impia verba bonos.
Quid iuuat impuras voces audire procorum,
Si decus intactæ virginitatis amas?
Nam quæ virgo procis faciles accommodat aures,
Spernantem proprio confouet illa sinu.
Ergo quæ tectum gestat sub vestibus anguem,
Illæsa à diris morsibus esse potest?
Labitur hic sensim, & molli sermone receptus
Ista venenato pectora dente ferit.
Viuere sola tibi discas, mortisque frequenter
Sis memor, & voti casta puella tui.
Sis memor & Christi sponsi cœlestis, & eius
Aduentum accensa lampade virgo mane.
Hunc audire tibi licet ad tua corda loquentem,
Scripturæ sanctæ dum sacra verba legis.
Sic Delphyna potes florem seruare pudoris,
Si eius dicta pio pectore fixa tenes,
Et tua sic virtus spectata vt in ignibus aurum,
Virgineis fiet norma tenenda choris.

Ad Franciscum Valesium Galliarum Regem. Pro sacra Lerina.

GRandia qui breuibus tentat præconia chartis.
Claudere, vel tenui voce ferenda putat,

Sic operam ludit, veluti si fluminis alti
Vellet aquas minimis imposuisse cadis.
Vnde tuas cupiens Francisce attingere laudes
Musa mea ingenti territa mole pauet.
Attamen vt nequeat, saltem vt voluisse putetur.
Gestit auens tremula te cecinisse chely.
Quod studium vt placeat, Rex humanissime, paruis
Addidit augendis munera parua modis.
Scilicet exemplo Persarum principis, ore
Qui facili oblatas pauperis hausit aquas.
Certa illi & constans creuit fiducia, promptos
Te inspecturum animos quàm sua dona magis.
Magna ferant alij, sed si mea pectora pendas,
Non sunt parua ingens quæ tibi donat amor.
Claráque laurigeri referant tua gesta poetæ,
Belláque meoniis condecoranda sonis.
Altior vt fleteris fortunæ pulsus iniquis
Flatibus, vt pressa crescere palma solet.
Vtque ignes proprio superat Salamandra rigore,
Sic nequeas tantis succubuisse malis.
Ergo tuos doctis liceat cantare triumphos,
His quibus intendit clarus Apollo lyram.
Sat mihi nunc fuerit, tua si clementia princeps
Me audiat orantem vota animúmque probans.
Non ego te peterem Rex, ô mitissimè, ni res
Exoptata foret digna fauore tuo.
Nam quid te magis est dignum, cui nomina Christus
Indiderit summo ritè vocanda gradu.
Quàm Christi repares cultum, Christique clicentes
Protegat illustris nominis vmbra tui.
Obsequiis Lerina tuis deuincta, potenti
Digna est obsequio quam tueare tuo.
Illa tot insignes monachos pietate tulit, quot
Non radiant nitido sydera clara polo.
Languenti sed enim dudum vitiata veterno
Relligio pessum lege soluta ruit.
Abstulit hinc sacros lasciua licentia ritus,
Otia dum nutrit mollia somnus iners.
Nunc verò antiquæ stirpis noua germina priscum,
Promittunt duce te posse redire decus.
Gens colit hanc veteres castis imitata parentes
Moribus, auxilio sed caret ipsa tuo.
Quæ doctrina animum colit, & virtute, piáque
Mente Deum, prompta non ope digna tua est?
Huic igitur dextram præbe frontémque serenam,
Quodque olim dederas sponte, dedisse velis.
Hoc tibi restat opus, opus hoc tibi conuenit vni,
Debita pro meritis vt tibi vota canant.

Ad

Ad Margaritam Valesiam Reginam Nauarræ.

MArgaritam candens rutilo si iungitur auro,
Pulchrius ex auro spendida gemma micat.
Sic tua conspicuam te reddunt sceptra, sed almis
Moribus es multo nobilitata magis.
Moribus accedit diuina scientia, quæ te
Insignem triplici nobilitate probant.
Lumina tanta igitur claris natalibus addens,
Margarita es nitido fulgida sole magis.
Ergo quis inficias ibit Regina supremo
Noblis vt ter sis ritè vocanda gradu?

Ad Scholasticam de abnegatione propriæ voluntatis.

SI cupis innumeras mundi pia filia fraudes
Et Satanæ varios fallere cauta dolos.
Siq; rebellantis blandos superare tumultus
Carnis & ætatem ducere casta velis.
Ægypti fugias cœnosas nata paludes.
Et montem sanctæ relligionis ama,
Hic poteris tutam fœlix traducere vitam.
Si studeas pura mente placere Deo.
Cuius si cupias altum superare cacumen,
Vince voluntatem filia chara tuam.
Vince voluntatem propriam, tua nempè voluntas.
Te retinet vinclis non superata suis.
Semper in insidiis obstacula mille parabit,
Libera ne montis scandere summa queas.
Bellua multorum est capitum, quæ instructa malignis
Artibus , incautos insidiosa capit.
Nunc tibi proponit vani fallacia mundi
Gaudia, nunc molles corporis illecebras.
Nunc capti capitis speciem, cutis atque nitorem,
Nunc varium vestis luxuriantis opus.
Semper & aduersus Christum fera pessima bellum.
Concitat, & quæ sunt huic inimica petit.
Quæ verò semel est Christum vestita, fauores
Mundi , & quæ carni sunt placitura fugit.
Sola animæ reputans vera ornamenta, pudore
Nititur & mundo corde placere Deo.
Ergo voluntatem motus eiusque rebelles
Comprime, ne laqueis te liget ipsa suis.
Impia crudeli cum dæmone fœdera iuxit,
Qua sine nulla queunt arma nocere tibi.
Vnde feram totis istam viribus vnam
Straueris, antiquus debilis hostis erit.
Hanc igitur cohibe frænis, nisi nomen inane
Et velum sancta virginitatis habes.
Non meruit monacha nomen, cui dura voluntas,
Et proprius misera prædominatur amor.

Ad eandem.

ACcipe dona tui patris pia filia, quæ te
Vt mundi fugias gaudia falsa monent.
Hei mihi quam stultum mundanis fidere rebus,
Deliciisque animum mergere corporeis.
Hac igitur tibi sint moderanda formula vitæ,
Scaláque qua in cœlum scandere nexa queas.
Sint speculum inter vos ad quod componere vultus
Nitere, vt ornata mente Deo placeas.
Hic tibi præcipuus labor, hæc tibi maxima cura,
Ne casta inficiat pectora turpis amor.
Turpis amor rutilos docet exornare capillos,
Et roseo niueas pingere rore genas.
Conspicuæ vestis deuerrere syrmate terram,
Et rara nudos tela amicire sinus.
Dúmque cutem niueam visu penetrabilis ambit
Fascia, fit mulier dæmonis esca mali.
Nutibus hinc blandis iuuenum præuertere sensus
Docta est, & molli voce ligare procos.
Sed quæ sponsa Dei est, carnis mundíque fauores
Respuit, & gemitus gaudia magna putat.
Sola igitur Christi in thalamo meditatur amorem,
Qui impulit insontem crimina nostra pati.
Quæ secum voluens nimio liquefacta dolore
Ingemit, & dulces soluitur in lachrymas.
Fletibus inde piis casti rorantibus hortum
Pectoris, accrescunt lilia mixta rosis.
Illa pudicitiam signant, rosa pulchra pudorem
Præ se fert gratum virgineúmque decus.
Insuper & violis & purpureis amaranthis,
Virtutum & vario mens pia flore nitet.
Hortulus est Christi afflatus spirantibus austris,
Vnde arabum manant suauis odoris opes.
Nardus odoratum fert herba pusilla vaporem,
Qui Christi celsum spirat ad vsque thronum.
Vnde & odore bono speciéque illectus amantis
Aduenit è cœlo munera magna ferens.
Quem pura accipiens venientem mente, beata
Ore refert grato cantica læta Syon.
Magnificat dominum, quod hyemes transiuit & imber,
Iámque fauent votis tempora verna suis.
Casta gemit turtur, florens dat vitis odorem,
Floribus & gemmis gramina cuncta nitent.
Ergo has delicias, hæc gaudia vera frequenter
Sentit, quæ mundi gaudia falsa fugit.
Pignora casta capit vitæ cœlestis & arram,
Donec perpetuis est fruitura bonis.

Ad

Ad eandem virginum antistitem designatam.

FIlia vis ne vicem studij mihi reddere? totis
Viribus & tota dilige mente Deum.
Dilige virtutes, animum cole moribus almis,
Discere & scripturas voluere mente sacras.
Casta pudicitiam serua, insidiásque caueto,
Virgineum & cœtum cauta cauere doce.
Blanditias timeant & mollia verba procorum,
Si integra seruare claustra pudoris amant.
Insidiantur enim molli sermone pudori,
Astuti insidias ficto & amore tegunt.
Fallax ille etenim, quem iungit cæca voluptas,
Solius & carnis sensibus hæret amor.
Ille amor, ille inquam verus sanctúsque probatur,
Si in cunctis colitur corde tremente Deus.
Virgineas igitur diuino nectare mentes
Imbue, vt his aliud nil sapuisse queat.
Solus eis placeat sponsus cœlestis, & eius
Flagret in illarum pectore semper amor.
Hunc ipse adueniens ignem cum misit in orbem,
Quid nisi vt in nobis ardeat vsque iubet?
Cauta ergo vigila colubri ne flatus iniqui
Opprimere hunc, aut res vlla creata queat.
Multa quidem tibi sunt, possis quæ exempla referre,
Nulla sed his fuerint vsibus apta magis,
Quàm vt tua facta tuis sint consentanea dictis,
Vt tua vox moneat, sed pia vita magis.
Sic tua sedulitas aliis impensa docendi
Præmia centenis fructibus aucta dabit.
Virgineum & florem si serues integra, fructus
Tot tibi virginitas intemerata feret.
Martyribus meritam & tolerantia longa malorum
Æquam mercedem proferet ipsa tibi.
Si ergo bonam de te spem sustinuisse, laboras,
O te ter faustam præmia quanta manent?

Ad eandem scholasticam virgiuum antistitem factam.

CVm præfecta aliis teneas loca prima, memento
Vt tua ne exhibitus pectora mutet honos.
Ille honor vtilis est tibi filia chara futurus,
Accessisse vt onus quem tibi cauta putes.
Sarcina (quis neget?) est aliorum cura molesta,
Vlla nec est grauior, siue onerosa magis?

Ad quandam virginem vt virorum colloquia & amœniorem vestium cultum fugiat.

HEu fuge virgo precor, fuge gaudia falsa dolosi
Orbis & impuros filia chara procos.
Nunquid quæ tectum gestas sub vestibus anguem,
Illæsa à diris morsibus esse potest.
Nam quæ virgo procis faciles accommodat aures,

GGGGg

Serpentem proprio confouet illa sinu.
Labitur hic sensim, & dulci sermone receptus
Ista venenato pectora dente ferit.
Rumpe igitur carnis vaníque tenacia mundi
Vincula, nec subeas tam graue virgo iugum.
Quid tibi cum mundo? tibi quid cum carne caduca?
Quæ Christo iam sis sponsa dicata Deo?
Non potes his dominis seruire ô filia, si vis
Cœlesti sponso morigera esse tuo.
Luxuriante capus quid opus velamine cingi?
Quid pulchræ vestis syrmata longa iuuant?
Syrmata longa pedes inuoluunt atque morantur,
Difficiles Christi ne ingrediare vias.
Putria non opus est ornari corpora, quæ iam
Iam moribunda auidis vermibus esca patent.
Illa sed interior facies ornanda pudicis
Moribus, vt sponso sis speciosa tuo.
Huic vni cupias tantum formosa videri,
Huic vni placeat complacuisse tibi.
Huic inquam studeas soli te comere, ne te
In barathrum inferni fœdera fracta trahant.
Fœdera cum Christo pepigisti, pacta frequenter
Volue animo, & retro ne tueare caue:

In virginem lasciuam & proteruam.

Q*Vid renuis mandata pij seruare parentis,*
Et refugis Christi ferre proterua iugum?
Nonne vides vani vt subitò fallacia mundi
Gaudia diffugiunt tempore lapsa breui?
Gaudia falsa abeunt vero mutata dolore,
Qui malè continuo conscia corda grauat.
Insuper æternos pariunt abeuntia luctus,
Et mala quæ nullum sunt habitura modum.
Ergo ne sunt tanti blandæ fugientia carnis
Commoda, vt æternis sint coemenda malis?
O quantum cupies vitam duxisse pudicam,
Cum insperata tibi venerit hora necis.
Quando igitur stimulis vrget te blanda voluptas
Sollicita summum mente reuolue diem:

In eandem.

A*D speculum flauos dum pectis stulta capillos,*
Et pingis niueas rore rubente genas,
Quàm satius fuerat mentis componere vultum,
In quo cœlestis fulget imago patris.
Nam tibi quid prodest moriturum comere corpus,
Interior dum se crimine fœdat homo?
Decidet hæc species carnis dilapsa sub vmbras
Mortis, & in tenebris hanc teget atra dies.
Pondere pressa suo vita hæc labentibus annis
Decidit, vt grauis hic puluis ad ima fluit.

Ludificata

Ludificata tamen dum vanis transigis æuum,
Te reputas nullo tempore posse mori.
Dúmque bonas tanto studio male transigis horas,
Imminet, & furtim mors inopina venit.
Clàm venit, & tacitè se dulcibus inserit annis,
Et vitæ longam spem rapit hora breuis.
Ac velut inflexo moritur flos sectus aratro,
Sic rapta immiti falce repente cades.

Conscientia.

NIl grauius torquet, nec pœna molestior vlla est,
Quàm malè si fuerint conscia corda sibi.
Ipsa sibi sunt carcer, tormenta, crucésque,
Et grauius quicquid inferus orcus habet.
Contra, nulla magis sunt gaudia certa modestis
Quam bene si fuerint conscia corda sibi.
Vincula non metuunt, dira aut tormenta, crucés ve,
Vel grauius quicquid inferus orcus habet:

Ad Io. Charrerium.

CHarreri placido legi tua carmina vultu,
Quæ mihi sunt dulci dulcia melle magis.
Nempe tuæ referunt virtutis signa & amoris
Erga me optati non dubitanda tui.
Ergo quod hæc tibi sunt secreta silentia cordi,
Et tibi Lerinæ littora amœna placent.
Gaudeo, & hæc vtinam liceat visisse frequenter,
Sæpè vt congressu perfruar ipse tuo.
Sed quia te retinent nunc publica munera, saltem
Prouocet optatis me tua musa modis.
Próque modis modulos referet tibi, rustica quamuis
Nostra sit, inq; vicem pignus amoris erunt:

Ad Hortensiam Clariam virg.

ILlustrem genus, illustrem doctrina, sed alma
Te illustrem virtus reddit ipsa magis.
Hinc tua virginitas tantis splendoribus aucta
Clarior ignifero sole micante nitet.
Digna igitur thalamis es Claria virgo supernis,
Digna vt sis Christo sponsa dicata Deo.
Sed prudens caueas aliqua ne labe nitorem
Præclari inficias nominis ipsa tui.
Hortatur clarum te hortensia Claria nomen
Corpore vt in casto mens tibi casta fiet,
Vita igitur fueris si consentanea claris
Nominibus, dici Claria ritè potes.
Et poteris thalamos ornata lampade claro
Lumine cum sponso læta subire poli:

Ad Helenam à Maudena virg.

VIrgo Helena inuenisse crucem lætaris, at istud
Ni inuentam caueas deseruisse, parum est.
Hanc igitur puris stringens amplexibus, vsque

Ad summum retine casta puella diem.
Ipsa iugum domini est, teneris quod ferre sub annis?
Qui didicit, vitiis æthera liber adit.
Nam neque colla premit, nec humi defigere vultus
Cogit portantem, sed super astra vehit.
Ergo iugum Christi suaue & leue pondus amanter
Suscipe, & huic mundo mortua viue Deo.

Ad eandem.

PRacinctos habeas lumbos Helena, atque pudicis
Fulgeat in manibus clara lucerna tuis.
Lampade & accensa sponsi cœlestis in horas
Peruigil aduentum virgo pudica, mane.
Lumen & assiduè prudens vigilánsque caueto
Ne grauis extinguat dæmonis aura mali,
Hoc etenim Christus veniens accendit, & ipsum
Quid misi vt in nobis ardeat vsque iubet?

In senem libidinosum.

DEcrepite & delire senex ætate fatiscis,
Et iam iam capulo vita propinqua tua est.
Attamen insanis, venerisq́; furoribus actum
Te in solitas sordes fœda libido rapit.
Continuò ex oculis lippis fluit humor, & isto
Rore genas rugis oráque arata rigas.
Naribus immundis dependet stiria mucci,
Quo velut vnguento sordida barba madet.
Dentibus & putridis aut vix hærentibus vsque
Dirum fœtorem putido ab ore trahis.
Ergo tibi roseos formosa puellula vultus
Vltro protendens oscula fœda petet?
Quam malè stulte sapis, meretrix te non amat, ipsos
Sed potius nummos captat auara tuos.
Ipsa tuis captam se oculis confingit amanter,
At magis est loculis capta dolosa tuis.
Dúmque putas vinctam te illam retinere malignis
Artibus incautum te tenet ipsa suis.
Illudénsque tibi nummos emungit, & inde
Cùm tibi nil fuerit, perfida terga dabit.
Sed grauius Satan quod rete teneris iniqui,
Illius & nequeas te eripuisse iugo.
Et veluti cautam nuclei nidoribus vsti
Mus miser illectus non rediturus adit.
Sic quoque dum illecebras carnis sectare, voluptas
Dæmonis obiectos te trahit in laqueos.
Vnde redire volens frustrà conabere, per te
Si credis fixum vellere posse pedem.
Sed Deus ipse potest duris te euoluere vinclis,
Illum si pura quærere mente velis.
Ergo quid expectas? oculos dum luce suprema
Proxima iamque instans mors inopina premat.

Imminet

Digitized by Google

Imminet atra dies tibi, & imminet orcus, & ipsa
Expectant animam tartara aperta tuam.

De inuictissimo Christianissimóque Henrico Francorum rege.

E Cœlo rediens Henrico auctore gubernat.
Legibus Astrea gallica regna sacris.
Ille æqui rectiq; tenax hanc duxit ab astris,
Illius hæc clarum nomen ad astra vehit.
Stemmatibus claris, fidei cultoribus, amplis
Conuenit & gestis imperialis apex.
Stemmate preclarus, sceptris simul, atque trophæis
Et fidei Henricus cultor in orbe micat.
Cæsario est igitur dignus cognomine, Christi vt
Protegat hinc armis, hinc pietate fidem.

De aurea ætate.

ILla ætas fœlix, humanæ quæ aurea vitæ
Glandes & gratis mitia poma dabat.
Tunc non cura hominum mordax tranquilla premebat
Pectora, nec nummi sollicitabat amor.
Sed læta cunctis in pace agitantibus æuum,
Sollicitudo fori nulla strepentis erat.
Nunc mea nunc tua res mortalia corda fatigat,
Nos & inoptata degere pace vetat.

Ad Maximum mon. Lerinensem.

NOx erat, & placidè dederam mea membra quieti,
Cum mihi per somnum visa Thalia tua est.
Adstitit atq; meas permulcens suauibus aures
Cantibus, insolitum prompsit ab ore melos.
Pascere sed vix dum dulci modulamine sensus,
Ceperat, ex oculis cum mihi lapsa fugit.
Excutior subitò, mollique sopore solutus,
Audio adhuc tenues illa abeunte sonos.
Somnia credideram, mihi sed fugientis imago
Hæsit, & hanc videor cernere mente mihi.
Hæc quoque discedens signa indubitanda relinquit,
Quæ cecinit digitis scripta fuere tuis.
Sed mihi visa breuis nimium tua cantio, nomen
Maximè nonne decent cantica longa tuum?
Cantica longa decent tua maximè nomina, cùm sint.
Suauia & hyblæo dulcia melle magis.
Hinc veluti vitreas auidè sitientibus vndas
Excitat ardentem lympha negata sitim,
Ac velut ægroto ardorem sedare volentis
Hunc magis atque magis parua lacessit aqua.
Sic tua dum metuit prolixo offendere cantu,
Me grauius stimulat carmine musa breui.
Quare age mitte aliàs longissima carmina, nomen
Maxime namque decet cantio magna tuum.

Ad Laurentium Cremonensem.

ME pater hortaris teneros componere versus,
Et neglecta diu plectra mouere iubes.
Hactenus obtinuit, fateor, mea musa tenellos
Quòd nondum didicit pangere docta modos.
Non igitur potui dudum sepelire talentum,
Mittere vel sterili dona negata solo.
Sed tua me doctos doceat conscribere versus,
Musa rogo, & suaui voce referre melos.
Insuper atque leui percurrere pectine cordas,
Vocibus & fidium iungere ritè sonos.
Ipsa frequens etenim mihi si demulceat aures,
Fortè tibi discam retribuisse vicem.

De Christi domini iugo tollendo.

OBlatum calicem Christus tolerauit amarum,
Orbis vt hinc discas spernere delitias.
Ergo voluntatem propriam spreuisse memento,
Christi suaui subdere colla iugo.

Deo exemplo Abrahæ obsequendum.

IMperium domini placida si mente subibis,
Tutor erit, merces & tua magna nimis.
A terra procul ergo tua discede, Deique
Iussa tene, & firmam corde calcante fidem.
Frma fides asino sed longe à monte remoto
Scandat, & æterno te immolet ipsa patri,

De Placido adolescente.

VT viret assiduo tellus versata labore,
Sic pia mens Placidi culta pudore viget.
Et veluti exornant pulchri viridaria flores,
Sic roseus Placidum fusus in ore pudor.
Nec rosa mane rubens suaues cum spargit odores,
Sic placet vt Placidus ore pudente puer.

Ad Antonium Arbandum.

QVam tibi nostra ferunt Antonij scripta salutem,
Hanc mihi nulla abs te littera missa tulit.
Qui mihi pollicitus toties tua scripta roganti,
Scripta dare & nostra pignora amicitia.
Pignora certa peto nostrum signantia amorem,
Nulla tua veniunt signa notata manu.
Iam decies pleno creuit Latonia cornu,
Abs te nec saltem est ore remissa salus.
Quid cessantem alias blandis dum iurgo querelis,
Quid mihi ni nugas ore referre soles?
Nuncius omnis abest, aut otia nulla supersunt,
Vendicat hæc (dicis) tota Minerua sibi.
Mitte hæc, & falsum me in Pallada conijce crimen,
Pigritiam potiùs corrige lente tuam.
Nam multi è nostris istinc venere, salutis

Qui

Digitized by Google

Qui exoptata tuæ nuntia læta ferant.
Qui iubeat saluere tuo me nomine nullus
Venit, an oblitus fortè sodalis eras?
Immemorem si longa mei te absentia fecit,
Causa leuis te animo denotat esse leuem.
Nulla potest firmos facilè distantia amicos
Soluere, quos Christus iunxit amore pari.
Vnde te amicitiæ decuit seruare fidemq́,
Iuráque, vel certè non mihi verba dares.
Verba dabas præsens, nunc absens verba dedisti
Terga mihi, hinc parua est iam tibi habenda fides.
Dum legis hæc forsan rugis obducere frontem
Incipis, at læsus scribere cogit amor.
Læsus amor tristem nescit celare dolorem,
Spretus amor stomachum continuisse nequit.
Ingratus nimis est veterem qui spernit amicum,
Quando inimicum etiam Christus amare iubet.

Ad Antonium Rorincum adolescentem.

QVid dubitas Rorince pio submittere Christi
Colla iugo? ambiguas rumpere disce moras.
Christus ab excelso veniens descendit Olympo,
Pro te dignatus vincula dira pati.
Vincula dira parum, propria te morte redemit,
Absorptum barathri faucibus eripiens.
Quare igitur suaui metuis submittere Christi
Colla iugo? dubias rumpere disce moras.

Ad Annam de Boufremont Virg.

ANna soror, Christi semper tibi pectus amore
Ardeat, & mundi gaudia vana fuge.
Solus amor Christi sponsi cœlestis, odórque
Te trahat, & post hunc currere semper ama.
Nil nisi quære Deum, qui se quærentibus vltro
Offert, si toto quærere corde velint.

Ad eandem.

VIrginei poteris florem seruare pudoris,
Si speculum fuerit mortis imago tuum.
Nam vitium si vis virgo vitare, supremam
Pectore sollicito sæpè reuolue diem.

Ad Catharinam de Boufremont virgin. præfectam

AVrea poma tibi mitto Catharina, libenter
Accipe, sincero quæ tibi corde damus.
Paruula (quis nescit?) sunt hæc mea dona, voluntas
Sed tibi si nota est, munera magna dedi.
Non etenim rebus sunt mensuranda, benigna
Pectora, sed dantis sunt reputanda magis.

Ad Ioannem Vulteium amicum.

MVneris exigui pretium perpendis amice?
Non est paruum, ingens quod tibi mittit amor.

Grandia si sit amor grandis, dat munera, paruum
Si sit amor, paruum sic quoque munus erit.

Ad Reuerendum in Christo Patrem Leonem Vrsinum Episcopum.

QVa tibi parua fero læta pater accipe fronte
Munera, nec tam rem quàm mea corda putes.
Si id facies, donum me grande dedisse putabo.
Et multo maius te retulisse mihi.

Ad Ægidium Boerum.

IRo pauperior nequeo tibi mittere magna
Dona, sed hæc studiis sint precor apta tuis.
Tu dulces recinis mellito gutture versus,
Et docto ad numerum pollice plectra moues.
Scribere quo valeas etiam tua carmina, lauem
Hunc calamum noster mittere iussit amor.

Ad Reuerendissi. Cardin. Bellaium.

PAuperis exiguum munus ne temne clientis,
Cuius si reputes pectora, magna dedit.
Æra duo viduæ num grata fuisse probantur,
Grandibus & donis plus placuisse Deo?
Scire cupis quare? munera nostra benignus
Non tam perpendit, quàm pia corda Deus.

Ad Guillielmum Langeum.

SI quem nobilitant proauorum stemmata, si quem
Conspicuum meritis inclyta gesta probant,
Si doctrina piis accedens moribus vllum
Indicio insignem nobiliore notat.
Quis neget immensis te dignum laudibus, in quem
Quæ diuisa aliis omnia mista fluunt?

Ad Eucherium monachum Lerinensem.

VT moritur vitreo tractus de gurgite piscis,
Sic extra monachus viuere claustra nequit.
Si cupis ergo Deo fœlix vixisse, polúmque
Scandere, parua tibi cellula monstrat iter.

Ad Angelum Monachum Lerinensem

CVm tua cœlestem testentur nomina vitam,
Huic mundo moriens Angele viue Deo.
Ordinis hoc abs te ipsa professio sancta requirit,
Ni vestem & monachi nomen inane geris.
Si Angelicos igitur tua conuersatio mores
Præferat, & Christus semper in ore sonet,
Angelus hinc poteris meritò monachúsque vocari,
Nominibus cum sit consona vita tuis.

Ad Ambrosium monachum Lerinensem.

LErina quid nota fugis sacra littora? nunquid
Oppida fumosa his anteferenda putas?
Ergo redi fœlix, nec mundi in finibus vsquam
Te credas tanta posse quiete frui.

Ad

Digitized by Google

Ad Margaritam Castellanam puellam nobilem.

Margaritum candore nitens, simul atque figuram
Orbis habens, auro carius esse solet.
Sic tua si fuerit virtute & moribus almis
Splendida, margarito est mens pretiosa magis.

PROSOPOPOEIA.

Hortatur Musam suam Dionysius vt Baltezarem Archiepiscopum misso metu adeat.

Baltezarem summo patrem mihi honore verendum Dion.
Ire salutatum cur mea musa negas?
I, fœlix, auibúsque bonis, quid inepta retractas
Imperium domini sponte subire tui?
Non ego retracto, tua nec mandata recuso, Mu.
Illustres metuo rustica adire viros.
Rustica sis sanè, modo non oblita pudoris Dion.
Illustris poteris complacuisse viro.
Nam placuisse bonis satis est, placuisse malignis
Ne cura, quibus est displicuisse decus.
Quid mea contemnis, mea cur tibi iussa molesta?
Rusticitas istac excutienda tibi est.
Altera sed potiùs vadat, quæ gutture leni Mu.
Docta sciat doctis concinuisse viris.
Nempe ego littoribus quæ sim consueta marinis
Quid nisi rancidula, murmura voce darem?
Musa tibi videor, sed tunc superata timore
Muta ero, nec piscis me mage mutus erit.
Dicere contendis solitò concussa tremore
Vix potero tenuem vt musca ferre sonum.
Inde abigar, doctas quod sic stridore fatigem
Aures, indignis accipiárque modis.
Non rectè accipis hæc, hominem quia si benè noris, Dion.
Dices, in toto est mitius orbe nihil,
Nomine si tantum nostro soluere iubebis
Illum cognosces quam tibi vera loquar.
Amplexu accipiet blando, referétque salutem,
Gaudebis iussus te subiisse meos:

Ad Antonium Nisam medicum.

Grata mihi tua sunt Antoni carmina, cum sint
Culta, sed & nostræ pignus amicitiæ.
Difficiles dicis ascensus huius ab imo
Montis, & agrè me scandere Nisa putat.
Durum iter ostendit quod ad astra laboribus itur,
Tramite nam molli nullus ad alta venit.
Vi est opus, & constans sola est instantia cœlum
Quæ rapit, ignauus inde repulsus abit.
Si Deus instituit panem sudore parandum,
Quo sub lege necis vita caduca agitur.
Quo magis est æquum, non absque labore beatam

Digitized by Google

Quærere, quæ finem non habitura siet?
Hæc alacres animos reddunt meditata frequenter,
Fitq; labor facilis, qui fuit ante grauis.
Istis Oreades celsis in montibus errant,
Naiades hinc videas ludere in amne vagas.
Frondibus & Driades vernant, & flore Napeæ,
Et vario Chloris compta colore nitet.
Hic etiam dulces licet inuitare camœnas,
Suauibus vt recreent pectora mœsta modis.
Hæc secreta igitur mihi sunt paradisus amœna,
Horridus & semper vrbs mihi carcer erit:

De passione sancti Torpetis quam Antonius Ainesius Nisa descripsit.

MArtyris illustres Torpetis nosse triumphos
Si cupis, hos docto carmine Nisa canit.
Doctus Apollineis aures mulcere camœnis,
Corpora Pœoniis artibus ægra leuat.
Ergo canit medicus, doctúsque poëta medetur,
Hinc illum meritò præmia bina decent.

Ad Io. Meynerium summum Prouinciæ Præsidem.

MOesta tuo abscessa, sed nunc prouincia gaudens
Pro reditu reddit debita vota Deo.
Lutheri paueant qui dogmata praua tuentur,
Gaudeat & fidei cui pia scita placent.

Hortatur Dionysius Musam suam vt Andream nepotem & Honoratam conueniat, & eis epithalamium decantet.

TE parere meis Thalia dictis
Nunc nūc condecet, vt meū nepotem
Andream impigra concitóque gressu
Volscorum studeas in vrbe agentem
Conuenire, cui nouo marito
Honorata venustula integellum
Florem virginei dicat pudoris.
Arsit hanc placido calens amore
Ille cui referens vicem cupitam
Hæc illum simili æstuans amore
Arsit si ergo pari æstuante vtrimque
Flamma, dulcis amor ligauit ambos,
Est qui soluere vinculo hoc ligatos
Possit? non neque mors quidem, nec vlla
Quantumuis violenta sit potestas,
Quin post fata etiam magis magisq;
Arcte ambos charitas benigna nectetè
A terrisq; vehens polo locabit,
Ergo hos conuenias libénsque nostros
Iustos ne renuas subire iussus.
Vrbes quid metuas adire, & vsque
Obscuris latitans locis, frequentes
Quid cœtus hominum perosa vites?
An tu fortè nouam verere nuptam
Conuenire? Sed hæc pia te amanter
Cum sponso accipiet benigna fronte.
Faustis ergo auibus metúque pulso
Illos oro adeas, libénsque nostros
Iustos atque pios capesse iussus.
Nam parere meis Thalia dictis
Debes, & memori tenere mente
Quæ mandata damus tibi, hinc memēto
Cùm illuc veneris, vt meis vtrique
Verbis sedula nunties salutem,
Et quas non monacho licet puellis
Blandas imprimere osculationes,
Tu nostra vice gratulans ducentas
Et nuptæ simul & nouo marito
Audens porrige, nuptiisq; carmen
Suetum concine, & imprecare fausta
Illis omnia vterque vtrique fidum
Vt seruet simul integrúmque amorem.

Epithalamium Andreæ Faucherij & Honoratæ Bouiæ.

TRisti procul hinc, abscedat & anxia cura,
Festum hunc namq; decent omnia læta diem.

Fulserit

Fulserit hæc igitur nobis lux sydere fausto,
Almáque cretensi more notanda siet,
Qua sibi Honoratam nouus ad sua iura maritus
Andreas dulci captus amore vocat.
Pangite Hymen pueri, simul innuptæq; puellæ,
Dicite io ter Hymen, ô Hymenæe Hymen.
Hanc placido iuuenis vernantem flore iuuentæ
Arsit, & optatam reddidit illa vicem,
Par amor hos igitur vinxit, quem nulla vetustas
Debilitare, aut vis frangere nulla queat.
Multi illam petiere proci, quos aurea forma
Traxerat, illa fidem frangere fida negat.
Hunc etiam prima vixdum lanugine malas
Signantem multæ concupiere virum.
Attulit hæc aurum, tulit hæc sua prædia, sed non
Ista placent, quoniam docta Minerua vetat.
Pangite Hymen pueri simul innuptæq; puellæ,
Dicite io ter Hymen, ô Hymenæe Hymen.
Diligit hanc vnam, sibi quam Tritonia pallas
Seruauit ditem dotibus ipsa suis.
Huic dedit ingenium, sensus, animósque viriles,
Moribus exornans corda pudica bonis.
Artibus inde suis instruxit diua puellam
Otia vt impigro lenta labore fuget.
Ergo agili gracilem deducere pollice filum
Docta est, seu tereti carpere pensa colo.
Et lenibus radiis percurrere stamina telæ,
Et faciles ad opus ritè mouere manus.
Quin & acu tenues sic nouit pingere telas,
Vt nec Honoratæ cedere Arachna neget.
Huic etiam suaues cantum tribuere Camœnæ,
Delius & dulcem tradidit ipse lyram.
Pangite Hymen pueri simul innuptæq; puellæ,
Dicite io ter Hymen, ô Hymenæe Hymen.
Ergóne sunt tanti Iunonis munera & aurum,
Palladis vt donis anteferenda sient?
Iudicio Paridis venus est prælata duabus,
Plus alij gazas quas hera præbet amant.
Arbitrio Andreæ potior Tritonia visa est,
Nec piget huic vni posthabuisse duas.
Cui tenerum dederit primis virtute sub annis
Formandum pectus litterulisque simul
Illa sibi addictum casto consonit amore, &
Doctrina ad summum vexit alumna gradum.
Huic igitur docta nutrito à Pallade quænam
Ritè magis fuerit iuncta puella viro,
Quam quæ virtutum redimita est floribus, & quam
Artibus erudiit casta Minerua suis?

Hinc benè Honoratam Andrea despondit alumnam,
Quorum est hæc thalamis læta dicata dies.
Pangite Hymen pueri simul innuptæque puellæ,
Dicite io ter Hymen, ô Hymenæe Hymen.
Hinc Paphia myrto & lauru contexta corona
De more ornatos pendeat ante lares.
Spargite nunc thalamos diuersis floribus intus,
Purpureis halent atria tota rosis.
Huc & odoratos Arabum conferte liquores,
Inque sacris fument thura cremata focis.
Vesperus exoriens veneri dilectus amantes
Sub thalami leges & pia iura citat.
Pangite Hymen pueri simul inuptæque puellæ,
Dicite io ter Hymen, ô Hymenæe Hymen.
Quid metuis virgo? tu ne aspernaris amantem?
Cur notat obfundens ora venusta rubor?
Mitis erit, placidas vltro tibi porriget vlnas,
Inter & amplexus oscula blanda premet,
Oscula mille dabit, taceo prohibente pudore
Cætera, queis fructus huius amoris inest.
Fructus amoris erit, pulchra vt te prole parentem
Efficiat, fructum hunc tæda iugalis habet.
Quid trepidas igitur tædas perferre iugales?
Coniugij renuis præmia tanta tui?
Anxia sed cunctas quæ nunc tua pectora tangit
Cura nouas nuptas sollicitare solet.
At nisi casta viro sacrarit virgo pudorem,
Esse nequit coniux, mater & esse nequit.
Disce vxor fieri atque parens, prolisq́; futuræ
Spe læta tristes pellere corde metus.
Pangite Hymen pueri simul innuptæque puellæ,
Dicite io ter Hymen, ô Hymenæe Hymen.
Nox hæc vos inter nexum confirmet amoris,
Mutuáque æterno fœdere vincla liget.
Conueniant mores, animi quoque pace ligentur,
Perpetua, vtrique & seruet vterque fidem.
Viuite concordes, castum seruate cubile,
Ne venus infamet hunc aliena thorum.
Sit moderata etiam, ne tanto iniuria fiat
Huic sacramento, quod Deus instituit.
Coniugij finis sit fœcundare perenni
Prole genus, luxum fœda libido monet.
Non desunt exempla, quibus frænare monemur?
Carnem, & stirpe noua multiplicare domum.
Tobias & Sarra docent qua lege iugales
Vos deceat tædas & coluisse thorum.
Exemplo hoc generate Deo pia pignora, castam
Vt matrem referat fœmina, masq́; patrem.

Ad

Ad diuam Annam.

ANna parens eius peperit quæ virgo tonantem,
Suscipe quas humili fundimus ore preces.
Tu potes infensum nostris placare nepotem
Culpis, nósque illi conciliare reos.
Annuet ille tuis Anna ô sanctissima votis,
Ille tuas vanas non sinet esse preces.
Ergo det vt veniam te interpellante, rogamus.
Promptior afflictis auxiliare precor.
Nos pudet exacti malè temporis, inque futurum
A nostris cupimus ritè cauere malis.
Nostra sed est vitiis adeò corrupta voluntas,
Vt meliora probans deteriora velit.
Propositum firmet, vires quoque suggerat, illud
Vt liceat posse, velle quod ille dedit.
Nostra & si poterit iam viribus aucta voluntas,
Freta Deo quæ sunt hæc potiora sequi.

In Monachum vagum.

QVid facis in turba, monachi si nomine gaudes?
Si fore vis monachus, claustra remota cole.

Beati qui lugent.

QVi mœstus lachrymas fundens sua crimina luget,
Gaudebit quando venerit hora necis.

Ad monachos discumbentes.

DIuina legis nutrit sacra lectio mentem,
Corporea vt pascunt corpora nostra dapes.
Auribus ergo piis cœlestes percipe voces,
Vt vegetent mentem pabula sacra tuam.
Et procul hinc absint ingrata murmura linguæ,
Quæ tibi dat Christus munera gratus habe.
Non decet huic monachum tristes inferre querelas,
Debita sed potiùs vota referre Deo,
Si tibi non sapiunt pulmenta aut vina, memento
In cruce quam Christus pocula amara tulit.

Ad Matthæum Marcillium Alenconiensem.

LAudibus immeritis oneras incautus amicum
Me, dum supremo tollere honore paras.
Nempè aliena ferunt mihi vestimenta pudorem,
Cornici vt quondam non sua pluma tulit.

Ad magnificum. D. Muletum consiliarium.

MAgna viri magni magno tibi munera donent,
Paruus ego nequeo munera magna dare.
Littoreas conchas laues quoque mitto lapillos,
Naturæ varium luxuriantis opus.
His tamen exiguis quàm magna potentia summi
Artificis fulget, cernere mente potes.

Ad Ioannam Tornatoriam virg.

SI fremis inspiciens mortis pauefacta figuram,
Quid facies cum te falx violenta metet?

Ergo vt non metuas eius cum venerit, horam,
Huic mundo, viuens, incipe cauta mori.

Item de memoria mortis. Dist.

PEccatum vt valeas prudens vitare, memento
In corde extremum semper habere diem.

Item aliud.

SI cupis æternæ vitæ contingere portum,
Sollicita extremum mente reuolue diem.

Ad Barthol. Castellanum.

MVnera magna darem, ni esset mihi curta supellex,
Parua, sed hæc magni pignora amoris habe.
Magna ferant alij, sed si mea pectora pendas
Non sunt parua ingens quæ tibi donat amor.
Vnde rogo tibi sit nostra hæc accepta voluntas,
Quod volo si nequeo, sit voluisse satis.

De orando Deum.

ANxia dum variis mens fluctibus æstuat, oret,
Et Dei in aduersis experietur opem.

Vera nobilitas.

INgenuus verè est, & verè nobilis, vltrò
Qui didicit Christi subdere colla iugo.

Eleemosina.

HOc opus esse Deo gratum reputato, sinistra
Si manus ignoret, quod tua dextra facit.

Virginitatis typus.

VIrginei testudo refert insigne pudoris,
Dum latet in duro cortice clausa suo.

Vita humana.

ASsidua est hominis tentatio vita, nec illi est
Donec in hoc viuit corpore, tuta quies.

Constantia.

FLuctibus & ventis quatior, tamen vndique firmus
Sto, solitus nullis cedere turbinibus.

Otium vitandum.

IGnea si cupias effringere tela, Cupido
Quæ mittit, prudens otia lenta fuge.

Esca plures quàm gladius interimit.

SObrius esto puer, nam plures sæpius esca
Ventris & ingluuie quam gladio pereunt.

De flabro muscario & morte.

COrporeas abigit flabrum, sed corde latentes
Assidue muscas mors meditata fugat.

In helluonem & gulosum.

STulte ac nocte cades, auidis & vermibus escam
Aluum distentam Sardanapale dabis.

In dolosum & proditorem.

OScula blanda tibi qui se mentitur amicum
Porrigit, ad morsus sed tibi rostra parat.
Rostra parata tibi impendent truculenta retrorsum,

Digitized by Google

Dum facies ridens insidiosa fauet.
Laua velut panem monstret manus altera saxum
Occultet, feriat quo malefida canem.

Præteriti temporis pœnitentia.

TEmpora dum tacitis abeunt labentibus annis,
Obrepsit sensim cana senecta mihi.
Et capulo instanti mihi tanta incommoda tristis
Suggerit, vt nil nunc ingemuisse iuuet.
Sed mihi nulla magis sunt deploranda, mei quàm
Quod fructu vacui præteriere dies.

In eum qui patriam impugnat.

ERgo ne tanta tuam potuit vesania mentem
Et tua tam dirus vertere corda furor.
Sollicitè vt studeas illam lacerare ratem, quæ
Te vehit, vt socios perdere saue queas.
Sed tibi perniciem supremam nescius vltrò
Stulte paras captus artibus ipse tuis.
Nam tibi quid restat lacera pereunte carina,
Ni vt caput insanum sorbeat vnda tuum?

Virtutem spreta voluptate esse sectandam.

HErculis exemplo ne te rapuisse voluptas
Blanda queat, latam disce cauere viam.
Lata via incautos laqueis instructa dolisq;
Decipit, ad mortem præcipitésque trahit.
Ardua & angusta est, quam virtus inclyta monstrat,
Ducere sed tandem ad præmia magna solet.
Aspice victricem quam præfert dextera palmam,
Aspice victorem quanta corona manet.
Ergo voluptatem spernens iter arripe durum,
Digna & pro duro dona labore feres.

Caro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.

QVid renuis ratione regi? quid pondera dorso
Excutis, & collo segnis aselle iugum?
Nonne ferendo oneri datus es duróque labori?
Et tibi post escas otia sola placent.
Dúmque cibo nimium distenta exæstuat aluus,
Nil mihi luxuriem desidiosus amas.
Inde proteruus hero non vis audire, sed illum
Niteris obscæno sternere calce luto.

Mutua opera.

LÆua manus dextram, leuam quoque dextera mundat,
Inque vicem muli scalpere dente solent.
Sic cæcus claudum portat claudúsque vicissim.
Cæco oculos præstat, præstat vt ille pedes.
Ista monent igitur, Christi si implere velimus
Leges, alterius gestet vt alter onus.

In eos qui insontes persequuntur.

QVadratum lapidem trudens quid inepte laboras?
Tu ne statu hunc recto vertere posse putas?

Rectus erit, partes quamuis voluatur in omnes,
Dum teipsum vano stulte labore premis.
Sic etiam iustum si odiis contendis iniquis
Pellere, pœna tibi es, firmior ille manet.

De veritate in lucem prodeunte in linguam maledicam.

CEssa iam mala lingua virus atrum
Cessa effundere, quid iuuat venenũ
Ore tabifico & furente vultu
Suffusisq; oculis draconis instar
Passim spargere? Quis pios malignis
Insectare odiis, bonumq; nomen
Illorum laceras? vidésne tandem
Veritas duce tempore vt retecta
Quæ obscuris latuit diu tenebris,
Ad lucem venit, vt tuos seuerè
Ausus tam temerè licentiores
Ad mendacia comprimat? Proinde
Cessa iam mala lingua virus atrum
Cessa spargere, nam mihi nocere
Dum credis, tibi pœna semper ipsa es,
Et paras mihi nesciens coronam.

In ingratum.

ECce herus obsequio vt sibi demereatur asellum,
Refricat huic leui pectine sæpè cutem.
Ille sed officio domini indignatus in ipsum
Rudit, & excusso calce nocente petit.
Hæc, nisi conniues, signa tibi picta figura
Quam solet ingratus reddere sæpè vicem.

De indomabili proteruitate malæ mulieris.

QVid tua sollicitis distendis pectora curis
Imprudens, frustra tempus inane teris.
Fœmineam ratione velis si vincere mentem,
Flectere vel dictis colla proterua putes,
Sic operam ludis, veluti qui semina siccis
Littoribus mittit, æthiopémve lauat.
Aduersum in montem saxum qui Sisyphus vrget,
Illius euadet culmina ad alta prior,
Quàm muliebrem animum voces linguámque rebellem,
Insanósque ausus perdomuisse queas.

Epitaphium Iacobi A Grassa domini Albarni.

SVme chelim, manes cantu venerare viator,
Et tepido fletu frigida saxa riges.
Sparge rosam tumulis, manibus fer lilia plenis,
His tecta accumules funera muneribus.
Hic iacet, heu, priscæ fidei & pietatis imago,
Doctrinæ exemplar, normáque iustitiæ.
Ossa sepulta iacent, superas sed vecta per auras
Libera mens cœlum non moritura petiit.
Ergo Iacobe nouo celebrat tua carmine Christum,
Sancta anima Angelicis nunc sociata choris.
Dum nos, heu miseri, suspiria crebra gementes
Fundimus, & lachrymis pectora nostra madent.
Euge beate senex, tristes miseratus amicos
Respice, quos mundi prælia dura premunt.
Prælia dura premunt, nostri miserere laboris,
Et pia quæ ferimus munera gratus habe.

Fundimus en sacros latices, Arabúmque liquores,
Ecce tibi ad tumulos fumat inustus odor?

De Cardinali Gonzaga & successore eius Hercule.

CArdine diuulso tremuit domus ampla sed almi
Firmior Alcidæ robore fulta manet.

Epitaphium Francisci Faucherij, filius loquitur.

SParge sacros latices ad bustum caste sacerdos,
Vocibus & puris funde benigne preces.
Funde preces, suauémque simul spirantia odorem
Imponas sacris mascula thura rogis.
Túque puer teneras dum condimus ossa parentis,
Sparge rosas, tumulis spargito veris opes.
Ipse pio gemitu & tristi squallore, sepultum
Prosequar, & lachrymis saxa rigabo meis.
Hæc Francisce tuæ prolis cape vota piósque
Fletus, quæ heu, nollem dona suprema fero:

Epitaph. Ioan. Bectonij Viri nobilis.

COrpus in hac liquit prudens Bectonius vrna,
In cœlum tardet ne graue pondus iter.
Nobilis ille quidem claris natalibus, alma
Sed virtute magis nobilitatus erat.
Nam flagrante Deum coluit pietate, hominésque
Officiis iunxit demeruitq́; sibi.
Quis neget hanc igitur cœlum abscendisse solutam
Carne animam, superis nunc & adesse choris?

Epitaph. Claudiæ religiosæ Tharasconensis.

SVnt quibus erecto mens est in corpore curua,
Quique figura hominem, brutum animo referunt.
At contra sitiens auido pia pectore cœlum
Claudia, contracto in corpore recta fuit.

Epithaphium Thomæ Cousinerij viri æquiss. & summi Prouinciæ præsidis. Victor & Cinis loquuntur.

DIc rogo, quid mœsto crucias pia pectora luctu, Vi.
Et tibi continuus fletibus ora madent?
Inuida fatales Lachesis quia voluere fusos Ci.
Abnuit, hinc Thomæ est accelerata dies.
An gemis hunc, cuius superas euectus ad auras Vi.
Spiritus in cœlum non moriturus abiit?
Non, sed quod Thomam visa est Astræa sequuta, Ci.
Atque hominum rursus ossa fuisse genus.
Hinc dolor, hinc gemitus, hinc tristia pectora luctus
Angit, & assiduis fletibus ora madent:

Dionysij pingui Minerua se ab oratione de laudibus Thomæ Cousinerij excusat.

DVm Thomæ studeo clarissima gesta referre,
Debilis immenso pondere pressa cado.
Dúmque simul video populos venerandáque patrum
Ora, mihi insolito corda timore tremunt.

Digitized by Google

Dicere conanti subitò vox faucibus hæret,
Hei mihi, nec possum verba negata loqui.

Ad Ioan. Vulteium de morte Cliniæ puellæ.

VVltei dulcem quid luges tristis amicam,
Inuidia veluti mortis adempta foret?
Clinia viuit adhuc, nec enim mors liuida talem
Abstulit, at placidam transtulit in requiem.
Parce igitur lachrymis, charæ gratare puellæ,
Et missam vates doctè resume chelyn.

Prosopopœia ad Cliniam defunctam.

ORbis Clinia sentiens maligni
Artes atque dolos licentiores
Ad nefas, pia virgo vt integella
Cœlestes thalamos subire posses,
Sublata es, nimio sed eruditus
Iam iam Vulteius poëta pressus
Ingenii & gemitu grauique luctu
Et desyderio tui macrescit,
Languet, liquitur, & velut tepentis
Ad Phœbi radios gelu solutum
Sensim deficit. Huic chelys nec vlla
Ars solatia vel leuamen vllum
Attulisse potest, sed vsque tristes
Tristis atque miser ciet querelas,
Vt blandus gemit angiturq́, turtur
Amissam sociam paremque fidam
Lugens, iam & miserum perire præstat,
Quam sic viuere, nec dolor modo vllo
Est vnquam nisi morte finiendus.

Item Cliniæ Epitaphium.

EGregia specie, mage sed virtute decora
Clinia sub pario hoc marmore tecta iacet.
Luxêre hanc Charites, dulces luxêre Camœnæ,
Hanc luxit doctus quisquis in orbe fuit.
Præcipuè sed enim vates Vulteius illam
Luget, & efficta non ratione gemit.
Vouerat huic thalamos, primum florémque iuuentæ, vt
Iuncta esset docto docta puella viro.
Inuida sed Lachesis renuit, quia voluere fusos,
Soluere promissum Clinia non potuit.

Epithaph. fratris Petri Macanelli, amicus de morte conqueritur.

ERgo ne cuncta licent tibi mors inimica, nec vlli
Fas erit imperium dissimulare tuum?
Dignus Nestoreos Petrus qui viueret annos,
Interiit telis ictus iniqua tuis.
Moribus hic castis doctrinam iunxerat, vnde
Nestoreos annos viuere dignus erat.
Cuncta sed immiti resecans viuentia falce
Conficis, & nulli parcere sæua soles.

Mors respon. *Quid quereris frustra? geminas quid inepte querelas?*
Mœsta quid assiduis fletibus ora rigas?
Non ego mors iustos perimo, sed lege solutos
Naturæ, è tenebris lucida ad astra veho.
At contra reprobis tetri sum ianua Ditis,
Semper vbi excruciat debita pœna reos.
Parce igitur lachrymis, vanum depone dolorem,
Fletibus his Petrus non eget ipse tuis.

Ossa

Ossa hic tecta cubant, mollique quiete fruuntur
Dum pia mens adiit non moritura polum.
Quòd si flere iuuat, potiùs tua crimina defle,
Crimina, quæ ne iteres sæpè memento mei.
Nam vestra est potiùs sors commiseranda, caduci
Quos mundi assiduè prælia dira grauant.

Epitaph. Antonij Vitalis.

ANtonij Vitalis in hoc sunt ossa sepulchro
Condita, mens cœlum carne soluta petiit.
Nam licet ipsa mori potuere obnoxia morti
Corpora, Vitalis mens periisse nequit?

Aliud.

ANtonij mortalia sunt hoc membra sepulchro
Condita Vitalis spiritus astra tenet.

Epitaph. Ioan. Surdi Medici, hospes & præfica colloquuntur.

QVis iacet hoc tumulo? quem tristis & anxia luges? Hosp.
Non potis es nomen pressa dolore loqui?
Vix queo, parce hospes, Surdus iacet, arte medendi Præf.
Pæonia, quo non doctior alter erat.
Ille inquam surdus, male qui non audiit vnquam,
Et claudus quo non rectior alter erat.
Rectius alter erat nullus qui incederet, aut qui
Sanctius excoleret relligione Deum.
Prosequor hunc igitur lachrymis, huic mœsta parento,
Iusta hæc pro meritis soluere cogit amor.
Ergo ne iusta decent hæc Surdum, qui male nunquam Hosp.
Audiit, & quo non rectior alter erat?
Sparge rosas tumulis, violas, & lilia plenis
Fer manibus, iustum talia ista decent.
Suauis Amaracus hic de pixide fundat odores,
Et pleno cornu Copia veris opes.

Prosopopœia qua Ioan. Vulteium amicus alloquitur de immatura illius morte conquerens.

SIccine Vultei mærentes linquis amicos,
Vixque salutatus chare sodalis abis?
Heu, quantam fecere probi simul atque diserti
Iacturam, & doctus quisquis in orbe fuit.
Quam male de multis igitur meruisse putanda est,
Illa tuum quæ hausit dextera sæua latus.

Item alia ad eundem de Xeniis Cal. Ianuarij paulo ante quam obiit morte.

HEi mihi, quam nollem Iani hæc tibi ferre Kalendis
Munera, quæ fidus reddere cogit amor.
Sed sic fata volunt, fatis cessisse necessum est,
Inuida cum fusos voluere parca neget.
Attamen hi gemitus nostrum testentur amorem,
Has lachrymas nostri pignus amoris habe.

Responsio Vulteij ad amicum.

NE raptum tibi me putes amice. (lis | *Mœstus prosequeris: necis ne tantas*
Quid me tot lachrymis tot & quere | *Vires fortè putas, tibi quæ amicum*

Integrum simul & pium & fidelem
Abstulisse queant? mihi ipse nexu
Hares perpetuo æstimas amicos
Quos non impia vita, non voluptas
Cæca, non scelus improbum ligauit,
Sed virtus, faciles piiq; mores
Et par ingenium paresque sensus
Iunxerunt, nece soluer, vel vllo
Seclo diminui pios amores?
Non quum in cineres leues soluta
Nostra hæc corpora morte diū putrescūt,
Immortalis amor manebit, vt iam
Testatum tibi si tenes, reliqui
Meis carminibus. Proinde cessa
Prosequi lachrymis tot & querelis
Me, raptum tibi nec putes amice.

Epitaph. Io. Vulteij.

HVc quicunque venis viator audi,
Huic pacē cineri & piam quietem
Exora, & lachrymis benignè castis
Si qua inest pietas tibi fidésve,
Et sacro latice irriga sepulchrum
Insignis iacet hic poëta, & ipse
Rhetor optimus, inclyteq; cultor
Virtutis placidus, probus, modestus,
Comis, nobilis, elegans, disertus
Vulteius Lachesin seueriorem
Et duram violentiam sororum
Passus. Chare igitur viator audi,
Et si qua est pietas tibi fidésve
Profuso tumulum rigato fletu, &
Vdis hinc oculis abi genisque.

Epitaph. Ioan. Luperij nobilis.

MEnte polum sitiens onerosa Luperius ossa
Liquit, & hoc voluit marmore clausa tegi.
Nempe quod in melius ratus est mutanda die, quo
Pro meritis cuncti præmia digna ferent.

Epitaph. nobilis Matronæ Guillelmæ Luperiæ.

COndita Guillelmæ recubant hic ossa viator
Siste gradum, & gemitus funde benigne pios.
Hanc luxêre senes pueri, innuptæq; puellæ,
Huic fletus mœstos sexus vterque dedit.
Nobilis & quisquis minima est de plebe doloris
Non dubitanda grauis signa dedere sui.
Præcipuè tamen orbatus nunc tristis alumnam
Hanc sibi subtractam pauper inópsque gemunt.
Nam licet haud dubitent animam petiisse polorum
Regna, tamen tali triste carere putant.

De morte Theophili infantis Epitaph.

DVctus ab his tenebris nunc clara Theophilus infans
Possidet ætherei regna beata poli.
Nam Deus ipse suum ne falleret hostis amicum
Instructis voluit eripuisse dolis.

Ad Salmonium Macrinū de morte filij Theophili infantis cōsolatorium.

QVid fles, & tepidis subinde mæstos
Perfudis lachrymis Macrine vultus?
Non est mortuus innocens puellus
Quem luges, gemitum bis amice debes,
Quos error malus abstulit, nefásque.
Heu per omne rapit, Vides ne tandem
Vt nunc impietásque iniquitásque
Impuri quoque perditique mores
Infœlix hominum genus fatigent?
Vnde prælia, & vnde pestilentes
Anni? & vnde fames, simúlque tanta
Incumbit miseris cohors malorum?
Nonne hæc crimina nostra commerentur?
Quare hæc flenda magis, magis dolenda
O duram nimium, grauem, molestam,
Ipsi quam ferimus vicem vidésne
Semper præteritis periculis vt
Succedant noua, quæ imminent misellis
Nobis vndiq;? Quid necem ergo tanquam
Crudelem quereris Macrine quod te

Dulci

Dulci parte tui carere iussit?
Immò hac parte tui beatiorem
Te fecit potiùs polo inferendam
Quàm de carcere vinculisq́, tetri
Traxit corporis. Hinc Macrine gaude,
Et consors pia gaudeat Celonis
Vestri portio quod beata cœli
Tenet gaudia, despicitq́, terras.
Nam Theopilus absolutus istis
Malis, & superum pius choreis
Fœlix inseritur, tenellulisq́,
Cum innocentibus insequens Iesum
Qui vestem sine labe candidantem
Seruare nouas pio ore laudes,
Et cœlestia cantica integellis
Tantum virginibus canenda pangit.

Epitaph nobilis matronæ Andrææ à Scua quæ vsque ad prouectam ætatem virginitatem seruans mortem obiit. 1554. præfica & viator loquitur.

PArce precor tumulo, gressum suspende viator,
Virginis Andreæ hic molliter ossa cubant.
Vna fuit ex his quæ ornata lumine claro
Lampade, cœlestes introiêre domos.
Interea donec Christo mandante resurgant
Sarcophago voluit hoc sua membra tegi.

Epitaph. Petri à Portu Præpositi Vencienfis.

SVb lapide hoc dudum vario vexata dolore,
Petri Præpositi condita membra iacent.
Mortua membra iacent, ventis mens vecta secundis
Optatos portus non moritura tenet.

De immatura morte Scholasticæ Bestoniæ virgin. Præfectæ.

ETsi flere vetat fides & ipsa
Christi religio necem piorum,
Quòd duro atque graui moles tiarum
Tandem pondere liberi cupitam
Tendunt in requiem, tamen dolori
Succumbens animus mihi paternos
Fletus imperat, imperat tepentes
Vt fundam lachrymas tuo sepulchro,
Et si flere vetat fides & ipsa
Christi religio necem piorum.

Scholastica respondens loquitur.

QVid raptam tibi me putas? paternis
Quid me tot lachrymisq́, fletibusq́,
Mœstus prosequeris? necis ne tantas
Vires esse putas, tibi quæ alumnam
Caram discipulam piamq́, natam
Me abstulisse queant? proinde cessa
Me iam tot lachrymis tot & querelis
Deplorare pater, mihi ipse nexu
Heres perpetuo, nec vlla secla
Dissoluisse queunt pios amicos
Quos non impietas iniquitásve,
Cæca nec laqueis suis voluptas
Sed virtus & amor Dei ligauit.
Quinimo in cineres putres soluta
Nostra hæc corpora mortē dum fatiscūt,
Immortalis amor virescit, vt iam
Testatum tibi (si tenes) beatus
Olim Paulus Apostolus reliquit.
Ergo tot lachrymis tot & querelis
Ne me prosequere amplius, tuamq́,
Me raptam tibi me putes alumna.

Ad Christum Redemptorem.

CHriste ô dulce animi mei leuamen,
Tutum præsidiū & decus te amātū,
Morte quos propria & pio cruore
Vinclis implicitos necis grauiq́,
Oppressos Herebi iugo resoluis.
O verè validam cruoris vndam,
Quæ implexos adamante sola nexus
Rumpit, quanto hominem tibi atque cœlo
Asserit pretio benignè Iesu.
Quis dignè tibi gratiam vicémque
Pro tantis meritis rependet vnquam:
Qui nos exilio procul fugatos
A cœlo & quasi faucibus voracis
Absorptos colubri feruens superno
Patri victima factus & sacerdos
Nos reconcilias, necémque nostram
Vincis morte tua. Quis ergo tantis
Dignam pro meritis vicem reponet?

Vt Christi inspicienti tui dolores
Quos hæc picta tibi refert tabella
Commori studeas, tuam crucémque
Post hunc sedula baiulans benignio
Et miti domino hanc vicem rependas,
Toto vt pectore & intimis medullis
Illum sedula diligas. Amorem
Iure abs te repetit, tui qui amore
Tantos sustinuit doloris æstus
Et mortem tibi debitam. Proinde hunc
Vnum ex omnibus eligas amicum
Et sponsum, teneros cui pudici
Affectus animi sacrumq́; puri
Florem corporis offeras, grauésque
Illius memorans doloris æstus
Pro diris cruciatibus piósque
Sanguinis rosei cruore casta
Des suspiria lachrymásque dulces,
Quæ grati indicium notent amoris.
Quod si his lachrymulisq́; fletibúsque
Et castis precibus frequentius me
Iunges, rem mihi feceris placentem,
Et gratum nimis, vnde sum futurus
Tibi obnoxius vsque dum supremum
Claudam fine diem, putrémque donec
Soluar in cinerem & leues fauillas.

Ad Delphinam Tornatoriam.

Delphina Dionysiust fideli
Grata & discipula piaq́; nata
Plurimam ex animo cupit salutem.
Si Delphina Deo dicata virgo
Florem virginei tui pudoris
Intactum, intemeratum, & integellum
Conseruare cupis, quod ipsa certè
Debes, nempè fidem Deo dedisti,
Quam fregisse tibi haud licet, fideli
Affixa & memoriter hoto mente
Quæ mandata alias dedi frequenter,
Hæc salubria sunt, honesta, fida, &
Nostri in te specimen pudici amoris
De nostra faciunt bona piáque
Voluntate fidem sat euidentem.
Turpes ergo procos pudica virgo
Quin porcos potiùs suéstque cœno
Assuetos grauiter magísque olentes
Quam commota oleant putreis latrina.
Hos inquam procul, hos procul fugato
Abs te, cuius amor Deo dicatus
Annis à teneris, piúmque pectus
Nil spirare nisi Deum Deique
Debet verba, nihil putare pulchrum,
Iucundum nihil, & nihil venustum,
Nihil denique vel bonum aut suaue,
Ni quod Christus amat, cupit, iubétque,
Exemplóque suo tibi suasit.
Nil contra reputare precauendum,
Nil durum, nihil asperum, insuaue,
Nil putare malum, vel iniunctum,
Ni quod is prohibet, vetat, suóque
Exemplo docuit cauere, comptos
Hos ergo iuuenes venustulósque
Nitenti cute & ore perpolito
Qui puppas referunt, pudica virgo
Vt pestes fuge, nam tuo pudori
Tendunt insidias suis venustis
Verbis muneribúsque blandientes.
Sub illis laquei latent, quibus te
Incautam capiant, ligent, trahántque
Vinctam in vota sua, vt tui misertus
Effecta immemor ad putres lacunas
In quibus varia latere pestes
Et omnis generis solent venena,
Contempto nitidi liquore fontis
Ad quem Christus amor tuus benignè
Te ex Euangelio vocat, recurras.
Vt quæ olim croceis ali solebas
Fœdo stercore nutriare tandem.
Delphina ergo precor tui fidele
Audi concilium patris, silentis
Vt cellæ otia solitudinémque
Sectans sedula diligas grauésque
Hic Christi domini tui dolores
Tecum sola putans recogitánsque
Et sanctæ meditans beata legis
Mandata, ambrosiam sacrúmque nectar
Hoc potes fugiens auerni olentis
Vndas, quas tibi blandiens voluptas
Et calix Babylonius propinat.
Disce & dura pati boni magistri
Gressus atque ducis tui sequuta.
Si certè niueum Deo placentem
Florem Virginei potes pudoris
Intactum, intemeratum, & integellum
Conseruare. Vale, & mei memento
Mi Delphina Deo dicata virgo.

Ad eandem.

SI Delphina cupis Deo placere
Et cordis thalamum parare Christo
Virtutum vario nitore cultum,
Mortis si memor, æstimes & omnem
Diluxisse diem tibi supremum.
Illam volue animo frequenter horam
Cum summi tibi venerint agones.
Tum compressi oculi suo carebunt
Dulci lumine,cæterique sensus
Morte instante vigore destituti
Fatiscent,gemitu & frequente pectus
Concessum trahet halitus supremos.
Hinc migrare necesse erit,nec est qui
Hanc vitare queat necessitatem.
Mortales etenim sumus sub ista
Nati lege,domos potentiorum
Mors æquo pede pauperum & tabernas
Improuisa quatit. Proinde fixa
Istæc mente tene,vt queas vagantes
Corde expellere cogitationes
Et cauta insidias tibi paratas
Sæuo à dæmone præcauere,& illa
Nunc prudens operare,quæ supremo
Te fecisse die iuuet,putas ne
Tunc in delitiis iocisq; vanis
Vitam egisse voles:vel ante mortem
Mortis sæpè memor tibi parasse
Illas diuitias opésque veras
Fures quæ metuunt nihil,nec vllis
Hostis insidiis patent. Proinde
Has dotes tibi quære sanctiores,
Queis ornes thalamum Deo dicatum
Casti pectoris,ô pudica virgo
Sic mortis memor,& mori parata
Mortis impauida anxios timores
Contemnes,simul & molestiores
Atque acres animi cauere morsus
Disces freta Deo,Deíque amore
Et desiderio æstuante iam iam
Dissolui cupies,vt esse Christo
Possis iuncta tuo,cui placere
Et cordis thalamum studes parare.

Ad eandem.

HOc mortale animam pudica virgo
Corpus continuo grauat,caduca
Et terrena habitatio molesto
Sensum pondere multa cogitantem
Pessum deprimit hinc frequenter illam
Vocem cogimur anxiè gementes
Pauli promere gentium magistri,
Infœlix ego homo nimis,quis isto
Me de corpore vinculisq; mortis
Soluet,libera mens & expedita
Vt Christo domino Deóque tandem
Nexu perpetuo hæreat?nec vlla
Hanc res hinc retrahat creata,nullus
Hanc terror moueat,metúsque nullus,
Non tentatio dæmonis maligni,
Non mortis pauor,aut dolor molestus,
Aut quicquid solet esse nunc acerbum,
Sed iuncta Angelicis choris cupita
Dudum pace fruatur & quiete
Laudes ritè canens Deo perennes.

Ad Scholasticam & Delphinam.

DVlces filiolæ patrísque vestri
Charis pignora chariora ocellis,
Chara inquam magis intimis medullis,
Vestra scripta mihi expetita dudum
Tantam lætitiam tulere,quantam
Verbis aut animo assequi nequirem.
Nam cum sunt animi benè instituti
Et vestræ simul eruditionis
Testes,sunt etiam indices pudici
Optati simul & simul suauis
Quo me diligitis benignè amoris.
Ergo has litterulas legens,tenellos
Et vestros modulos canens frequenter,
Dum vestros reputo subinde mecum
Fructus,in studiisque tam beatos
Progressus facilè explicare nunquam
Possem gaudia,quæ labore fessa
Demulcent mihi pectora,inde totus
Totus lætitia affluens modesta
Mecum gestio,tantum abest & huius
Suscepti vt pigeat laboris vnquam,
Aut me pœniteat,libenter huius
Mandati vt mihi muneris molestas
Et multas animi anxiásque curas
Hoc solatiolo leuem. Suaues
Ergo filiolæ patrisq; vestri
Charis pignora chariora ocellis
Chara inquam magis intimis medullis

Ergo vt non metuas eius cum venerit, horam,
Huic mundo, viuens, incipe cauta mori.

Item de memoria mortis. Dist.

P*Eccatum vt valeas prudens vitare, memento*
In corde extremum semper habere diem.

Item aliud.

S*I cupis aeterna vitae contingere portum,*
Sollicita extremum mente reuolue diem.

Ad Barthol. Castellanum.

M*Vnera magna darem, ni esset mihi curta supellex,*
Parua, sed haec magni pignora amoris habe.
Magna ferant alij, sed si mea pectora pendas
Non sunt parua ingens quae tibi donat amor.
Vnde rogo tibi sit nostra haec accepta voluntas,
Quod volo si nequeo, sit voluisse satis.

De orando Deum.

A*Nxia dum variis mens fluctibus aestuat, oret,*
Et Dei in aduersis experietur opem.

Vera nobilitas.

I*Ngenuus verè est, & verè nobilis, vltrò*
Qui didicit Christi subdere colla iugo.

Eleemosina.

H*Oc opus esse Deo gratum reputato, sinistra*
Si manus ignoret, quod tua dextra facit.

Virginitatis typus.

V*Irginei testudo refert insigne pudoris,*
Dum latet in duro cortice clausa suo.

Vita humana.

A*Ssidua est hominis tentatio vita, nec illi est*
Donec in hoc viuit corpore, tuta quies.

Constantia.

F*Luctibus & ventis quatior, tamen vndique firmus*
Sto, solitus nullis cedere turbinibus.

Otium vitandum.

I*Gnea si cupias effringere tela, Cupido*
Quae mittit, prudens otia lenta fuge.

Esca plures quàm gladius interimit.

S*Obrius esto puer, nam plures saepius esca*
Ventris & ingluuie quam gladio pereunt.

De flabro muscario & morte.

C*Orporeas abigit flabrum, sed corde latentes*
Assiduè muscas mors meditata fugat.

In helluonem & gulosum.

S*Tulte ac nocte cades, auidis & vermibus escam*
Aluum distentam Sardanapale dabis.

In dolosum & proditorem.

O*Scula blanda tibi qui se mentitur amicum*
Porrigit, ad morsus sed tibi rostra parat.
Rostra parata tibi impendent truculenta retrorsum,

Dum

Digitized by Google

Dum facies ridens insidiosa fauet.
Leua velut panem monstret manus altera saxum
Occultet, feriat quo malefida canem.

Præteriti temporis pœnitentia.

TEmpora dum tacitis abeunt labentibus annis,
Obrepsit sensim cana senecta mihi.
Et capulo instanti mihi tanta incommoda tristis
Suggerit, vt nil nunc ingemuisse iuuet.
Sed mihi nulla magis sunt deploranda, mei quàm
Quod fructu vacui preteriere dies.

In eum qui patriam impugnat.

ERgo ne tanta tuam potuit vesania mentem
Et tua tam dirus vertere corda furor.
Sollicitè vt studeas illam lacerare ratem, quæ
Te vehit, vt socios perdere saue queas.
Sed tibi perniciem supremam nescius vltrò
Stulte paras captus artibus ipse tuis.
Nam tibi quid restat lacera pereunte carina,
Ni vt caput insanum sorbeat vnda tuum?

Virtutem spreta voluptate esse sectandam.

HErculis exemplo ne te rapuisse voluptas
Blanda queat, latam disce cauere viam.
Lata via incautos laqueis instructa dolisq́,
Decipit, ad mortem præcipitésque trahit.
Ardua & angusta est, quam virtus inclyta monstrat,
Ducere sed tandem ad præmia magna solet.
Aspice victricem quam præfert dextera palmam,
Aspice victorem quanta corona manet.
Ergo voluptatem spernens iter arripe durum,
Digna & pro duro dona labore feres.

Caro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.

QVid renuis ratione regi? quid pondera dorso
Excutis, & collo segnis aselle iugum?
Nonne ferendo oneri datus es duróque labori?
Et tibi post escas otia sola placent.
Dúmque cibo nimium distenta exæstuat aluus,
Nil mihi luxuriem desidiosus amas.
Inde proteruus hero non vis audire, sed illum
Niteris obscæno sternere calce luto.

Mutua opera.

LÆua manus dextram, læuam quoque dextera mundat,
Inque vicem muli scalpere dente solent.
Sic cæcus claudum portat claudúsque vicissim.
Cæco oculos præstat, præstat vt ille pedes.
Ista monent igitur, Christi si implere velimus
Leges, alterius gestet vt alter onus.

In eos qui insontes persequuntur.

QVadratum lapidem trudens quid inepte laboras?
Tu ne statu hunc recto vertere posse putas?

Rectus erit, partes quamuis voluatur in omnes,
Dum teipsum vano stulte labore premis.
Sic etiam iustum si odiis contendis iniquis
Pellere, pœna tibi es, firmior ille manet.

De veritate in lucem prodeunte in linguam maledicam.

CEssa iam mala lingua virus atrum
Cessa effundere, quid iuuat venenũ
Ore tabifico & furente vultu
Suffusisq́, oculis draconis instar
Passim spargere? Quis pios malignis
Insectare odiis, bonumq́, nomen
Illorum laceras? vidésne tandem
Veritas duce tempore vt retecta
Quæ obscuris latuit diu tenebris,
Ad lucem venit, vt tuos seuerè
Ausus tam temerè licentiores
Ad mendacia comprimat? Proinde
Cessa iam mala lingua virus atrum
Cessa spargere, nam mihi nocere
Dum credis, tibi pœna semper ipsa es,
Et paras mihi nesciens coronam.

In ingratum.

ECce herus obsequio vt sibi demereatur asellum,
Refricat huic leui pectine sæpè cutem.
Ille sed officio domini indignatus in ipsum
Rudit, & excusso calce nocente petit.
Hæc, nisi conniues, signa tibi picta figura
Quam solet ingratus reddere sæpè vicem.

De indomabili proteruitate malæ mulieris.

QVid tua sollicitis distendis pectora curis
Imprudens, frustra tempus inane teris.
Fœmineam ratione velis si vincere mentem,
Flectere vel dictis colla proterua putes,
Sic operam ludis, veluti qui semina siccis
Littoribus mittit, æthiopémve lauat.
Aduersum in montem saxum qui Sisyphus vrget,
Illius euadet culmina ad alta prior,
Quàm muliebrem animum voces linguámque rebellem,
Insanósque ausus perdomuisse queas.

Epitaphium Iacobi A Grassa domini Albarni.

SVme chelim, manes cantu venerare viator,
Et tepido fletu frigida saxa riges.
Sparge rosam tumulis, manibus fer lilia plenis,
His tecta accumules funera muneribus.
Hic iacet, heu, prisca fidei & pietatis imago,
Doctrinæ exemplar, normáque iustitiæ.
Ossa sepulta iacent, superas sed vecta per auras
Libera mens cœlum non moritura petiit.
Ergo Iacobe nouo celebrat tua carmine Christum,
Sancta anima Angelicis nunc sociata choris.
Dum nos, heu miseri, suspiria crebra gementes
Fundimus, & lachrymis pectora nostra madent.
Euge beate senex, tristes miseratus amicos
Respice, quos mundi prælia dura premunt.
Prælia dura premunt, nostri miserere laboris,
Et pia quæ ferimus munera gratus habe.

Digitized by Google

Fundimus en sacros latices, Arabúmque liquores,
Ecce tibi ad tumulos fumat inustus odor?

De Cardinali Gonzaga & successore eius Hercule.

CArdine diuulso tremuit domus ampla sed almi
Firmior Alcidæ robore fulta manet.

Epitaphium Francisci Faucherij, filius loquitur.

SParge sacros latices ad bustum caste sacerdos,
Vocibus & puris funde benigne preces.
Funde preces, suauémque simul spirantia odorem
Imponas sacris mascula thura rogis.
Túque puer teneras dum condimus ossa parentis,
Sparge rosas, tumulis spargito veris opes.
Ipse pio gemitu & tristi squallore, sepultum
Prosequar, & lachrymis saxa rigabo meis.
Hæc Francisce tuæ prolis cape vota piósque
Fletus, quæ heu, nollem dona suprema fero:

Epitaph. Ioan. Bectonij Viri nobilis.

COrpus in hac liquit prudens Bectonius vrna,
In cœlum tardet ne graue pondus iter.
Nobilis ille quidem claris natalibus, alma
Sed virtute magis nobilitatus erat.
Nam flagrante Deum coluit pietate, hominésque
Officiis iunxit demeruitq́; sibi.
Quis neget hanc igitur cœlum abscendisse solutam
Carne animam, superis nunc & adesse choris?

Epitaph. Claudiæ religiosæ Tharasconensis.

SVnt quibus erecto mens est in corpore curua,
Quique figura hominem, brutum animo referunt.
At contra sitiens auido pia pectore cœlum
Claudia, contracto in corpore recta fuit.

Epithaphium Thomæ Cousinerij viri æquiss. & summi Prouinciæ præsidis. Viator & Cinis loquuntur.

DIc rogo, quid mœsto crucias pia pectora luctu, Vi.
Et tibi continuis fletibus ora madent?
Inuida fatales Lachesis quia voluere fusos Ci.
Abnuit, hinc Thomæ est accelerata dies.
An gemis hunc, cuius superas euectus ad auras Vi.
Spiritus in cœlum non moriturus abiit?
Non, sed quod Thomam visa est Astræa sequuta, Ci.
Atque hominum rursus osa fuisse genus.
Hinc dolor, hinc gemitus, hinc tristia pectora luctus
Angit, & assiduis fletibus ora madent:

Dionysij pingui Minerua se ab oratione de laudibus Thomæ Cousinerij excusat.

DVm Thomæ studeo clarissima gesta referre,
Debilis immenso pondere pressa cado.
Dúmque simul video populos venerandáque patrum
Ora, mihi insolito corda timore tremunt.

Digitized by Google

Dicere conanti subitò vox faucibus hæret,
Hei mihi,nec possum verba negata loqui.

Ad Ioan. Vulteium de morte Cliniæ puellæ.

VVltei dulcem quid luges tristis amicam,
Inuidia veluti mortis adempta foret?
Clinia viuit adhuc,nec enim mors liuida talem
Abstulit,at placidam transtulit in requiem.
Parce igitur lachrymis,chara gratare puellæ,
Et missam vates doctæ resume chelyn.

Prosopopœia ad Cliniam defunctam.

ORbis Clinia sentiens maligni
Artes atque dolos licentiores
Ad nefas,pia virgo vt integella
Cœlestes thalamos subire posses,
Sublata es,nimio sed eruditus
Iam iam Vulteius poëta pressus
Ingenti & gemitu grauique luctu
Et desyderio tui macrescit,
Languet,liquitur,& velut tepentis
Ad Phœbi radios gelu solutum
Sensim deficit.Huic chelys nec vlla
Ars solatia vel leuamen vllum
Attulisse potest,sed vsque tristes
Tristis atque miser ciet querelas,
Vt blandus gemit angiturq́, turtur
Amissam sociam paremque fidam
Lugens, iam & miserum perire præstat,
Quam sic viuere,nec dolor modo vllo
Est vnquam nisi morte finiendus.

Item Cliniæ Epitaphium.

EGregia specie,mage sed virtute decora
Clinia sub pario hoc marmore tecta iacet.
Luxêre hanc Charites,dulces luxêre Camœnæ,
Hanc luxit doctus quisquis in orbe fuit.
Præcipuè sed enim vates Vultêius illam
Luget,& efficta non ratione gemit.
Vouerat huic thalamos,primum florémque iuuentæ,vt
Iuncta esset docto docta puella viro.
Inuida sed Lachesis renuit,quia voluere fusos,
Soluere promissum Clinia non potuit.

Epithaph. fratris Petri Macanelli,amicus de morte conqueritur.

ERgo ne cuncta licent tibi mors inimica,nec vlli
Fas erit imperium dissimulare tuum?
Dignus Nestoreos Petrus qui viueret annos,
Interiit telis ictus iniqua tuis.
Moribus hic castis doctrinam iunxerat,vnde
Nestoreos annos viuere dignus erat.
Cuncta sed immiti resecans viuentia falce
Conficis,& nulli parcere sæua soles.
Mors respon. *Quid quereris frustra?geminas quid inepte querelas?*
Mœsta quid assiduis fletibus ora rigas?
Non ego mors iustos perimo,sed lege solutos
Naturæ,è tenebris lucida ad astra veho.
At contra reprobis tetri sum ianua Ditis,
Semper vbi excruciat debita pœna reos.
Parce igitur lachrymis,vanum depone dolorem,
Fletibus his Petrus non eget ipse tuis.

Ossa

Ossa hic tecta cubant, mollique quiete fruuntur
Dum pia mens adiit non moritura polum.
Quòd si flere iuuat, potiùs tua crimina defle,
Crimina, quæ ne iteres sæpè memento mei.
Nam vestra est potiùs sors commiseranda, caduci
Quos mundi assiduè prælia dira grauant.

Epitaph. Antonij Vitalis.

ANtonij Vitalis in hoc sunt ossa sepulchro
Condita, mens cœlum carne soluta petiit.
Nam licet ipsa mori potuere obnoxia morti
Corpora, Vitalis mens periisse nequit?

Aliud.

ANtonij mortalia sunt hoc membra sepulchro
Condita Vitalis spiritus astra tenet.

Epitaph. Ioan. Surdi Medici, hospes & præfica colloquuntur.

QVis iacet hoc tumulo? quem tristis & anxia luges? Hosp.
Non potis es nomen pressa dolore loqui?
Vix queo, parce hospes, Surdus iacet, arte medendi Præf.
Pœonia, quo non doctior alter erat.
Ille inquam surdus, male qui non audiit vnquam,
Et claudus quo non rectior alter erat.
Rectius alter erat nullus qui incederet, aut qui
Sanctius excoleret relligione Deum.
Prosequor hunc igitur lachrymis, huic mæsta parento,
Iusta hæc pro meritis soluere cogit amor.
Ergo ne iusta decent hæc Surdum, qui male nunquam Hosp.
Audiit, & quo non rectior alter erat?
Sparge rosas tumulis, violas, & lilia plenis
Fer manibus, iustum talia ista decent.
Suauis Amaracus hic de pixide fundat odores,
Et pleno cornu Copia veris opes.

Prosopopœia qua Ioan. Vulteium amicus alloquitur de immatura illius morte conquerens.

SIccine Vultei mœrentes linquis amicos,
Vixque salutatus chare sodalis abis?
Heu, quantam fecere probi simul atque diserti
Iacturam, & doctus quisquis in orbe fuit.
Quam male de multis igitur meruisse putanda est,
Illa tuum quæ hausit dextera sæua latus.

Item alia ad eundem de Xeniis Cal. Ianuarij paulo ante quam obiit morte.

HEi mihi, quam nollem Iani hæc tibi ferre Kalendis
Munera, quæ fidus reddere cogit amor.
Sed sic fata volunt, fatis cessisse necessum est,
Inuida cum fusos voluere parca neget.
Attamen hi gemitus nostrum testentur amorem,
Has lachrymas nostri pignus amoris habe.

Responsio Vulteij ad amicum.

NE raptum tibi me putes amice. (lis	*Mæstus prosequeris: necis ne tantas*
Quid me tot lachrymis tot & querel	*Vires fortè putas, tibi quæ amicum*

Digitized by Google

Integrum simul & pium & fidelem
Abstulisse queant? mihi ipse nexu
Hæres perpetuo æstimas amicos
Quos non impia vita, non voluptas
Cæca, non scelus improbum ligauit,
Sed virtus, faciles piiq; mores
Et par ingenium paresque sensus
Iunxerunt, nece soluier, vel vllo
Seclo diminui pios amores?
Non quin in cineres leues soluta
Nostra hæc corpora morte dũ putrescũt,
Immortalis amor manebit, vt iam
Testatum tibi, si tenes, reliqui
Meis carminibus. Proinde cessa
Prosequi lachrymis tot & querelis
Me raptum tibi nec putes amice.

Epitaph. Io. Vulteij.

HVc quicunque venis viator audi,
Huic pacẽ cineri & piam quietem
Exora, & lachrymis benignè castis
Si qua inest pietas tibi fidésve,
Et sacro latice irriga sepulchrum
Insignis iacet hic poëta, & ipse
Rhetor optimus, inclytaq; cultor
Virtutis placidus, probus, modestus,
Comis, nobilis, elegans, disertus
Vulteius Lachesin seueriorem
Et duram violentiam sororum
Passus. Chare igitur viator audi,
Et si qua est pietas tibi fidésve
Profuso tumulum rigato fletu, &
Vdis hinc oculis abi genísque.

Epitaph. Ioan. Luperij nobilis.

MEnte polum sitiens onerosa Luperius ossa
Liquit, & hoc voluit marmore clausa tegi.
Nempe quod in melius ratus est mutanda die, quo
Pro meritis cuncti præmia digna ferent.

Epitaph. nobilis Matronæ Guillelmæ Luperiæ.

COndita Guillelmæ recubant hic ossa viator
Siste gradum, & gemitus funde benigne pios.
Hanc luxère senes pueri, innuptæq; puellæ,
Huic fletus mœstos sexus vterque dedit.
Nobilis & quisquis minima est de plebe doloris
Non dubitanda grauis signa dedere sui.
Præcipuè tamen orbatus nunc tristis alumnam
Hanc sibi subtractam pauper inopsque gemunt.
Nam licet haud dubitent animam petiisse polorum
Regna, tamen tali triste carere putant.

De morte Theophili infantis Epitaph.

DVctus ab his tenebris nunc clara Theophilus infans
Possidet ætherei regna beata poli.
Nam Deus ipse suum ne falleret hostis amicum
Instructis voluit eripuisse dolis.

Ad Salmonium Macrinũ de morte filij Theophili infantis cõsolatorium.

QVid fles, & tepidis subinde mæstos
Perfũdis lachrymis Macrine vul- (tus?
Non est mortuus innocens puellus
Quem luges, gemitum bis amice debes,
Quos error malus abstulit, nefásque.
Heu per omne rapis, Vides ne tandem
Vt nunc impietásque iniquitásque
Impuri quoque perditique mores
Infœlix hominum genus fatigent?
Vnde prælia, & vnde pestilentes
Anni? & vnde fames, simúlque tanta
Incumbit miseris cohors malorum?
Nonne hæc crimina nostra commerentur?
Quare hæc flenda magis, magis dolenda
O duram nimium, grauem, molestam,
Ipsi quam ferimus vicem videsne
Semper præteritis periculis vt
Succedant noua, quæ imminent misellis
Nobis vndiq;? Quid necem ergo tãquam
Crudelem quereris Macrine quod te

Dulci

Dulci parte tui carere iussus?
Immò hac parte tui beatiorem
Te fecit potius polo inserendam
Quam de carcere vinculisq́ tetri
Traxit corporis. Hinc Macrine gaude,
Et consors pia gaudeat Gelonis
Vestri portio quod beata cœli
Tenet gaudia, despicitq́ terras.
Nam Theopilus absolutus istis
Malis, & superum piis, choreis
Fœlix inseritur, tenellulisq́,
Cum innocentibus insequens Iesum
Qui vestem sine labe candidantem
Seruare nouas pio ore laudes,
Et cœlestia cantica integellis
Tantum viginibus canenda pangit.

Epitaph nobilis matronæ Andrææ à Seua quæ vsque ad prouectam ætatem virginitatem seruans mortem obiit. 1554. præfica & viator loquitur.

PArce precor tumulo, gressum suspende viator,
Virginis Andrææ hic molliter ossa cubant.
Vna fuit ex his quæ ornata lumine claro
Lampade, cœlestes introiêre domos.
Interea donec Christo mandante resurgant
Sarcophago voluit hoc sua membra tegi.

Epitaph. Petri à Portu Præpositi Venciensis.

SVb lapide hoc dudum vario vexata dolore,
Petri Præpositi condita membra iacent.
Mortua membra iacent, ventis mens vecta secundis
Optatos portus non moritura tenet.

De immatura morte Scholasticæ Bestoniæ virgin. Præfectæ.

ETsi flere vetas fides & ipsa
Christi religio necem piorum,
Quòd duro atque graui molestiarum
Tandem pondere liberi cupitam
Tendunt in requiem, tamen dolori
Succumbens animus mihi paternos
Fletus imperat, imperat tepentes
Vt fundam lachrymas tuo sepulchro,
Et si flere vetas fides & ipsa
Christi religio necem piorum.

Scholastica respondens loquitur.

QVid raptam tibi me putas? paternis
Quid me tot lachrymisq́, fletibusq́,
Mœstus prosequeris? necis ne tantas
Vires esse putas, tibi quæ alumnam
Caram discipulam piámq́, natam
Me abstulisse queant? proinde cessa
Me iam tot lachrymis tot & querelis
Deplorare pater, mihi ipse nexu
Hæres perpetuo, nec vlla secla
Dissoluisse queunt pios amicos
Quos non impietas iniquitásve,
Cæca nec laqueis suis voluptas
Sed virtus & amor Dei ligauit.
Quinimo in cineres putres soluta
Nostra hæc corpora mortē dum fatiscūt,
Immortalis amor virescit, vt iam
Testatum tibi (si tenes) beatus
Olim Paulus Apostolus reliquit.
Ergo tot lachrymis tot & querelis
Ne me prosequere amplius, tuamq́,
Me raptam tibi me putes alumnã.

Ad Christum Redemptorem.

CHriste ô dulce animi mei leuamen,
Tutum præsidiū & decus te amātū,
Morte quos propria & pio cruore
Vinclis implicitos necis grauiq́,
Oppressos Herebi iugo resoluis.
O verè validam cruoris vndam,
Quæ implexos adamante sola nexus
Rumpit, quanto hominem tibi atque cœlo
Asseri pretio benignè Iesu.
Quis dignè tibi gratiam vicémque
Pro tantis meritis rependet vnquam:
Qui nos exilio procul fugatos
A cœlo & quasi faucibus voracis
Absorptos colubri feruens superno
Patri victima factus & sacerdos
Nos reconcilias, necémque nostram
Vincis morte tua. Quis ergo tantis
Dignam pro meritis vicem reponet?

Fac me grati animi referre saltem
Signum hoc vt recolens tibi frequenter
Pro diris cruciatibus sacróque
Sanguinis rosei fluore mœsti.
Heu suspiria pectoris piásque
Et dulces lachrymas amor refundat.

De aduentu Christi ad animam, Ad virgines.

Christi sponsa pio occupata amore
Quæ cœlo niueum integella florem
Casti corporis integraq; fructus
Mentis sub teneris dicauit annis,
Lasciuas fugit impias, procaces,
Quas fœdis petulans libido vinclis
Et fallax amor implicat puellas.
Sola est in thalamis, vbi libellos
Euoluens studiosius refulgens.
Ad legis speculum sacræ, decenter
Detersis maculis genas & ora
Componit, vigilantibúsque ocellis
Cœlestem manet anxie maritum.
Hunc vnum cupit, hunc decora solum
Scriptura spacians sacra in viretis
Quærit sollicite, quod ille densis
Illic sit solitus latere in vmbris.
Qui sponsæ vt studium probet fidémque
Et desiderium excitet, cupitos
Vultus subtrahit, hac sui doloris
Pro solatio suaue olentes
Et pictos vario colore flores
Carpit, queis agili manu nitentes
Dum sponsus veniat, serit corollas.
Diuinis etiam sedens in hortis
Dulcem fonte sacro bibit liquorem,
Qui castis refluit subinde ocellis,
Dum sponsi ad numerum chely sonante
Et leni modulatur ore laudes.
Nam blandis teneros beata amores
Irritans modulis leues supernè
Delapsas volucri gradu sagittas
Excipit, rapidósque amoris ignes
Persentit tacito in sinu latentes.
Hinc languens miseras gemit querelas,
Hinc suspiria lassula, hinc frequentes
Erumpunt lachrymæ, quibus benignum
Cit blandè in thalamos benigna Iesum.
Cuius non patiens moras frequenti
Et largo imbre rigat fluente vultus.
Iam vires adimit, dolórque amorq;,
Et cæca tacitè æstuante flamma
Sensim liquitur vt gelu ad repentes
Absumi radios solet micantis
Solis. Quod studium fidele amoris
Iesus placidè intuens probánsque
Et mœstos miserans piósque questus
Secretè placido serenus ore
Sponsæ illabitur, & graues repentè
Pellit tristitias, nouámque vultu
Spirat lætitiam velut procellis
Propulsis hyemis leues Fauoni
Turbati faciem aëris serenant.
Cordis dehinc humiles amans recessus
Sponsa se in placidos sinus recondit,
Amplexúque sacro fouet. Cui illa
Arridens nitidis cupita labris.
Sumit oscula, blandulósque amoris
Dum aure percipit & refert susurros,
Paulatim in tenuem soluta somnum
Obdormit placidè. O pium soporem,
O certè vigilem nimis quietem,
In somnis celeres beata mentis
Attollens oculos videt supernas
Admirando acies, stupendáque audit
Quæ nulli liceat referre verba.

Animæ diuino amore languentis deprecatio.

Lympharum vt vitreos sitit liquores
Ceruus, quem nimius calor perurit,
Sic blandos cupio tuos Iesu
Vultus aspicere, & sacris labellis
Castas imprimere osculationes.
Quære, ô sponse meus tibi pudicas
Effundo lachrymas pudici amoris
Testes, & gemitus trahens anhelos
Heu heu delicias meas requiro.
Eremi incola solitudinisq;
Vmbrarum virides peto recessus.
Hic quærens animi leuare curas
Pro solatiolo mei doloris
Assumo cytharam ciénsque plectrum
Cantu sollicito pios amores.
Respondant volucres meis camœnis
Illectæ, & querulis strepunt susurris.
Ah, desiderium latens medullis,

Vim

Vim nouam patior furentis æstus,
Quo languens animus liquescit igne.
Dein castum nitido & pio liquore
Os pectúsque madet, tument ocelli.
O dulcis placidos amoris ignes,
Quid vultus retrahis sacros Iesu
Sponsæ num renuis tuæ querelas,
Quæ te deperit impotente amore?
Pectus languidulum tibi ecce anhelat
In me splendidulos reflecte ocellos,
Et mi suauiloqui strepant susurri.
Vox certè tua blandulique ocelli
In risum lachrymas repente vertent.

Ad Barthol. Castellanum Archidi. Auenion.

CAstellane vir eruditione
Insigni, & pietate moribusq́;
Puris prædite te vnus ex amicis
Lerinæ incola solitudinisq́;
Sectator Dionysius salutat.
Qui te suspiciens amat colitque
Quem non immeritò colunt probiq́;
Et docti simul & colunt diserti,
Qui doctos soleas probos, disertos
Multo plus propriis amare ocellis,
Et pluris facere intimis medullis.
Hinc Scholastica virginum pudica
Custos atque chori sacri magistra
Impertit tibi plurimam salutem,
Promissiq́; tui memor precatur
Vt librum sibi commodes cupitum.
Vult hinc carpere flosculos nitentes,
Vt libri ad speculum tui decenter
Ornet se, & spatians in his amœnis
Et vernantibus hortulis requirit
Inter lilia candida & rubentes
Rosas virgines indices pudoris
Pungentes animum leuare curas.
Hinc & virgineæ instituta vitæ
Legisse vt teneras puellularum
Informet simul imbuátque mentes.

Ad Ioan. Vulteium Poëtam

DVlce ô delitium nouem sororum
Vultei vitreo cui frequenter
Concessum est labra proluisse fonte,
Musarúmque sinu quiete blanda
Largitum placidos leuésque somnos
Dormisse. Hinc fidibus sonos canoris
Nosti & gutture suauiore lenes
Cantus promere. Da precor pudori
Huic nostro veniam, tibi salutem
Iamdudum voluit Camœna multam.
Nostra hæc dicere, rusticas sed inde
Voces edere cantiunculásque
Assuetam cecinisse non venustas
Pudebat simul & pudens timebat:
Quod sic ausa foret suis ineptis
Indoctisque modis tuas peritas
Aures tundere. Sed timore misso
Excusso quoque rustico pudore
Persuasi facilem, pium, benignum,
Sed (& quod caput est) fidelem amicum
Te secura petat, sereniorem
Cui tu porrigeres piámque frontem.
Quin complexu etiam benigniore
Acceptam faceres tua Camœna
Dignam quæ modulos venustiores
Audiret. Docilem proinde sese
Præstaret, posito & procul veterno
Attenta numeros notaret aure,
Tandem discat vt eruditiores
Fœda Barbarie procul repulsa
Doctis sueta sonis referre versus.

Ad Scholasticam de missa ad eam imagine crucifixi.

O Scholastica plurimam salutem
Exopto tibi, paruulúmque posco
Hoc munus placido & sereniore
Vultu suscipe, nec rei pusillum
Perpendas pretium, magis sed ipsos
Affectus animi tibi ipse magna
Pauper mittere non queo, sed ipsum
Vtcunque est, cupio fidelioris
Casti suauis & integelli amoris
Quem in Christi sibi debeo, perenne
Pignus possideas, mei frequenter
Ad Deum memor vt sies, magisq́;

Vt Christi inspicienti tui dolores
Quos hæc picta tibi refert tabella
Commori studeas, tuam crucémque
Post hunc sedula baiulans benigno
Et miti domino hanc vicem rependas,
Toto vt pectore & intimis medullis
Illum sedula diligas. Amorem
Iure abs te repetit, tui qui amore
Tantos sustinuit doloris æstus
Et mortem tibi debitam. Proinde hunc
Vnum ex omnibus eligas amicum
Et sponsum, teneros cui pudici
Affectus animi sacrumq́; puri
Florem corporis offeras, grauésque
Illius memorans doloris æstus
Pro diris cruciatibus pióque
Sanguinis rosei cruore casta
Des suspiria lachrymásque dulces,
Quæ grati indicium notent amoris.
Quod si his lachrymulisq́; fletibúsque
Et castis precibus frequentius me
Iunges, rem mihi feceris placentem,
Et gratam nimis, vnde sim futurus
Tibi obnoxius vsque dum supremum
Claudam fine diem, putrémque donec
Soluar in cinerem & leues fauillas.

Ad Delphinam Tornatoriam.

Delphinæ Dionysiuæ fideli
Grata & discipula piaq́; natæ
Plurimam ex animo cupit salutem.
Si Delphina Deo dicata virgo
Florem virginei tui pudoris
Intactum, intemeratum, & integellum
Conseruare cupis, quod ipsa certè
Debes, nempè fidem Deo dedisti,
Quam fregisse tibi haud licet, fideli
Affixa & memori tenerò mente
Quæ mandata aliàs dedi frequenter,
Hæc salubria sunt, honesta, fida, &
Nostri in te specimen pudici amoris
De nostra faciunt bona piáque
Voluntate fidem sat euidentem.
Turpes ergo procos pudica virgo
Quin porcos potiùs suísque cœno
Assuetos grauiter magisque olentes
Quàm commotæ oleant putreis latrinæ.
Hos inquam procul, hos procul fugato
Abs te, cuius amor Deo dicatus
Annis à teneris, piúmque pectus
Nil spirare nisi Deum Deique
Debet verba, nihil putare pulchrum,
Iucundum nihil, & nihil venustum,
Nihil denique vel bonum aut suaue,
Ni quod Christus amat, cupit, iubétque,
Exemplóque suo tibi suasit.
Nil contra reputare præcauendum,
Nil durum, nihil asperum, insuaue,
Nil putare malum, vel inuenustum,
Ni quod is prohibet, vetat, suóque
Exemplo docuit cauere, comptos
Hos ergo iuuenes venustulósque
Nitenti cute & ore perpolito
Qui puppas referunt, pudica virgo
Vt pestes fuge, nam tuo pudori
Tendunt insidias suis venustis
Verbis muneribúsque blandientes.
Sub illis laquei latent, quibus te
Incautam capiant, ligent, trahántque
Vinctam in vota sua, vt tui instituti
Effecta immemor ad putres lacunas
In quibus varia latere pestes
Et omnis generis solent venena,
Contempto nitidi liquore fontis
Ad quem Christus amor tuus benignè
Te ex Euangelio vocat, recurras.
Vt quæ olim croceis ali solebas
Fœdo stercore nutriare tandem.
Delphina ergo precor tui fidele
Audi concilium patris, silentis
Vt cellæ otia solitudinémque
Sectans sedula diligas grauésque
Hic Christi domini tui dolores
Tecum sola putans recogitánsque
Et sanctæ meditans beata legis
Mandata, ambrosiam sacrúmque nectar
Hoc potes fugiens auerni olentis
Vndas, quas tibi blandiens voluptas
Et calix Babylonius propinat.
Disce & dura pati boni magistri
Gressus atque ducis tui sequuta.
Si certè niueum Deo placentem
Florem Virginei potes pudoris
Intactum, intemeratum, & integellum
Conseruare. Vale, & mei memento
Mi Delphina Deo dicata virgo.

Ad

Ad eandem.

SI Delphina cupis Deo placere
Et cordis thalamum parare Christo
Virtutum vario nitore cultum,
Mortis si memor, æstimes & omnem
Diluxisse diem tibi supremum.
Illam volue animo frequenter horam
Cum summi tibi venerint agones.
Tum compressi oculi suo carebunt
Dulci lumine, cæterique sensus
Morte instante vigore destituti
Fatiscent, gemitu & frequente pectus
Concessum trahet halitus supremos.
Hinc migrare necesse erit, nec est qui
Hanc vitare queat necessitatem.
Mortales etenim sumus sub ista
Nati lege, domos potentiorum
Mors æquo pede pauperum & tabernas
Improuisa quatit. Proinde fixa
Istæc mente tene, vt queas vagantes
Corde expellere cogitationes
Et cauta insidias tibi paratas
Sæuo à dæmone præcauere, & illa
Nunc prudens operare, quæ supremo
Te fecisse die iuuet, putas ne
Tunc in delitiis iocisq; vanis
Vitam egisse voles: vel ante mortem
Mortis sæpè memor tibi parasse
Illas diuitias opésque veras
Fures quas metuunt nihil, nec vllis
Hostis insidiis patent. Proinde
Has dotes tibi quære sanctiores,
Queis ornes thalamum Deo dicatum
Casti pectoris, ô pudica virgo
Sic mortis memor, & mori parata
Mortis impauida anxios timores
Contemnes, simul & molestiores
Atque acres animi cauere morsus
Disces freta Deo, Deique amore
Et desiderio æstuante iam iam
Dissolui cupies, vt esse Christo
Possis iuncta tuo, cui placere
Et cordis thalamum studes parare.

Ad eandem.

HOc mortale animam pudica virgo
Corpus continuo grauat, caduca
Et terrena habitatio molesto
Sensum pondere multa cogitantem
Pessum deprimit hinc frequenter illam
Vocem cogimur anxiè gementes
Pauli promere gentium magistri,
Infœlix ego homo nimis, quis isto
Me de corpore vinculisq; mortis
Soluet, libera mens & expedita
Vt Christo domino Deóque tandem
Nexu perpetuo hæreat? nec vlla
Hanc res hinc retrahat creata, nullus
Hanc terror moueat, metúsque nullus,
Non tentatio dæmonis maligni,
Non mortis pauor, aut dolor molestus,
Aut quicquid solet esse nunc acerbum,
Sed iuncta Angelicis choris cupita
Dudum pace fruatur & quiete
Laudes ritè canens Deo perennes.

Ad Scholasticam & Delphinam.

DVlces filiolæ patrisque vestri
Charis pignora chariora ocellis,
Chara inquam magis intimis medullis,
Vestra scripta mihi expetita dudum
Tantam lætitiam tulere, quantam
Verbis aut animo assequi nequirem.
Nam cum sunt animi benè instituti
Et vestræ simul eruditionis
Testes, sunt etiam indices pudici
Optati simul & simul suauis
Quo me diligitis benignè amoris.
Ergo has litterulas legens, tenellos
Et vestros modulos canens frequenter,
Dum vestros reputo subinde mecum
Fructus, in studiisque tam beatos
Progressus facilè explicare nunquam
Possem gaudia, quæ labore fessa
Demulcent mihi pectora, inde totus
Totus lætitia affluens modesta
Mecum gestio, tantum abest & huius
Suscepti vt pigeat laboris vnquam,
Aut me pœniteat, libenter huius
Mandati vt mihi muneris molestas
Et multas animi anxiásque curas
Hoc solatiolo leuem. Suaues
Ergo filiolæ patrisq; vestri
Charis pignora chariora ocellis
Chara inquam magis intimis medullis

Huc incumbite, viribúsque totis
Huc nauate operam, pio atque sancto
Ne vos proposito monere quisquam
Possit, Dulcis amor Dei sacratum
Pectus occupet, occupétque ocellos
Librorum sacra lectio, pudicis
Solus auribus insonet frequenter
Christus, sermo malus facessat omnis
Et quisquis potis est ab instituto
Sancto pellere vos, facessat omnis.
Omnes denique sensuum fenestras
Duris claudite pessulis timoris
Christi, ne pateant Deo dicata
Orbi pectora & hostibus malignis.

In natali die Saluatoris, ad Salmonium Macrinum

CAstis nunc animum modis leuemus
Docto & pollice voculisq; blandis
Cœlestes resonet camœna laudes.
Lux nempè orta micat cupita dudum,
Quæ mortis tenebras fugat, nouámque,
Affert lætitiam piámque terris
Pacem nuntiat. O diem serenum
O lucem rutilam, ô diem beatum
Summi progenies patris pudico
Virginis thalamo exiit misellas
Pro nobis miseris gemens querelas.
Huc Macrine pios reflecte mentis
Huc reflecte oculos, Dei ecce verbum
Verbum inquam patris aureum quod or-
Stellarum rutilo venustat igne, (bem
Et pulchris variisq; humum colorat
Passim floribus, & mari vt tumescat
Altè vim incutit, imperátque ventis,
Et motas cohibet potenter vndas,
In præsepe cubat, tenellulisq;
Nunc vagitibus insonat, quatit qui
Humanas tonitrus fragore mentes.
Verbum denique quod patre à superno
Est natum sine matre, nunc tepente
Virginis gremio fouetur infans.
Huic nunc ergo parens iugalis expers
Teda, virgineus sinus recludit.
Atque illum nitidis alit papillis
Cui castis pia blandiens ocellis
Paruis oscula dat tenella labris.
Arridet roseo benignus ore
Christus, & placidos leuans ocellos
In matrem, radios suæ refundit
Immensæ deitatis. Illa prorsus
Sese non capiens modestiore
Gestit lætitia, suúmque natum
Cœli delitias tremens adorat.
Cerne vt sedula, & anxia atque anhela
Pannis vilibus obuoluta ritè
Stringit fasciolis tenella membra
Vagitu tenero interim crepantem
Virgo naniolis beata mulcet,
Blæso & murmure canticísque blandis
Inuitat placidos leuésque somnos.
Et nos ergo pios canamus hymnos,
Et sacris modulis Macrine dulces
Iungamus lachrymas precésque puras,
Oremus veniam, precemur vna
Nobis mitis opem ferat cupitam,
Oremus facilem simul parentem,
Vt sua placidum prece & serenum
Nobis efficiat benigna natum.

Ad Margaritam Valesiam Reginam Nauarræ.

LAudabunt alij venustiorem
Formosi speciem oris, aut decoram
Pulchri corporis efferent figuram,
Maiestatem alij, potentiámque
Et regni imperium fauore magno
Tollent, diuitias opésque, multi
Clientum obsequia, omniúmque rerum
Multi congeriem affluentiámque,
Quas fortuna dedit caduca dotes.
Quæ cum corporis attinere solum
Ad cultum videantur, inde nullus
Iustior, melior, beatiórve.
Effici valet, attamen putare hæc
Vulgus summa solet, solétque veram
Hanc vnam reputare faustitatem,
Et tantum reputat beatiores
Queis hæc sunt, sed ego beatitate m
O regina tuam bonis caducis
His non metior, at magis magisq;
Dignam laude fero, quòd ista vili
Pendens, mente pia Deum requiris,
Et ceu legitimum colis parentem,
Cuique sedula seruiens rebelles
Et vagos cohibes seuera carnis
Sensus atque animo imperans beata
Regnas, firmius obtinésque regnum,
Quàm qui olim macedo imperauit orbi.
Hinc mentem sine labe candicantem

Digitized by Google

Conatu assiduo studes pudicis
Comptam moribus exibere Christo.
Diuinos etiam hauriens liquores
Sacris fontibus irrigas amœnum
Puri pectoris hortulum, vnde tantos
Fructus, diuitias, opésque profers,
Quantas non tituli queant superbi
Aut nullum valeat tulisse regnum:

Ad Annam Cosseiam puellam nobilem.

ANna virgo graues doloris æstus
Quos Christus tulit innocens reatu
Pro nostro meditemur, & profundo
Demus pectore lachrymas piósque
Fletus, obsecro respice vt benignus
Dat tortoribus impiis sacratum
Corpus asperioribus flagellis
Cædendum, aspice quam graui & molesto
Pressus pondere montis ad cacumen
Golgothæ graditur, suam & parentem
Afflictam nimis intuens anhela
Fert suspiria, lassus, & rudente
Vinctus ducitur innocentis instar
Agni, vt sacrificetur, & reatus
Nostros victima factus & sacerdos
Emundet proprij cruoris vnda.
Ah, sæuus nimium fuit tenellas
Duro in stipite qui manus pedésque
Fixit. Vertice lustra ad vsque plantas,
En nexam capiti sacro coronam
Ex spinis, specculare Nazareos
Concretos roseo fluore crines.
Contemplare oculos suo carentes
Claro lumine languidósque vultus,
Afflictasq; genas, siti & molesta
Arentem nimis intuere linguam
Totum denique contuere corpus.
En fossum latus, en cruore membra
Manant vndique, quo lauantur omnes
Qui illum corde pio sequuntur. Ergo
Disce aduersa pati, & tuæ saluti
Prudens inuigila. Sitim benignus
Christus sustinuit tuæ salutis
Causa, tantaq; pertulit, beatam
Vt discas auide sitire vitam.
Discas & domini tui sacrata
Per vestigia quærere hanc, crucémque
Post hunc tollere, debitamq; tanto
Gratiam studeas referre amori.

Ad Salmonium Macrinum.

HVnc Macrine diem notare possem
Fœlix candidulo lapillo, & ipsum
Faustum dicere, dicere & serenum
Et ter dicere & amplius beatum,
Si amplexu mihi contigisset atque
Aspectu placido tuo frui
Regis dum comitatus hic adesset,
In quo erant alij tui sodales.
Nam virtus tua me allicit piúmque
Et suaue ingenium tuiq; mores,
Mores candiduli venustuliq;
Deuinxere tibi, tibiq; vinctam
Arctiore tenent amore mentem,
Quam magnos soleat tenere ferrum.
Quare si mihi non licet cupito
Perfrui alloquio, Macrine saltem
Me castis recrees tuis camœnis.

Ad Ioan. Dampetrum Monachum.

EXpectata diu diúque multum
Exoptata mihi fuere tandem
Abs te reddita dulciora flauo
Melle carmina, quæ erudita cum sit,
Sint facunda, pia, & simul diserta,
Dulcis mi referunt pij & diserti
Et docti ingenium sui parentis.
Nam patrum facies solent frequenter
Nati & ingenium simúlque mores
Præse ferre. Proinde quis neget mi
Melle grata magis fuisse? cannis
Vel quis de siculis fluunt liquores?
Hæc ergo relegens mihi videre
Dampetrum videor bonum sodalem,
Et fidum pariter boniúmque amicum.
Hinc nisi vetitum foret cuiquam
Præsertim monachis, malum imprecari
Illi ego scabiem & grauem chiragram
Lubens imprecer, ac manu reuulsos
Vngues, qui fuit author vt cupitis
Istis delitiis diu carerem,
Tanto & tempore sit frui negatum.
Annos namque duos & amplius iam
Nummularij in ædibus latebant,
Cùm Vulteius amicus vtriúsque
Nostrum illuc veniens iacere chartas

Digitized by Google

Dicere conanti subitò vox faucibus hæret,
Hei mihi, nec possum verba negata loqui.

Ad Ioan. Vulteium de morte Cliniæ puellæ.

VVltei dulcem quid luges tristis amicam,
Inuidia veluti mortis adempta foret?
Clinia viuit adhuc, nec enim mors liuida talem
Abstulit, at placidam transtulit in requiem.
Parce igitur lachrymis, chara gratare puellæ,
Et missam vates docte resume chelyn.

Prosopopœia ad Cliniam defunctam.

ORbis Clinia sentiens maligni
Artes atque dolos licentiores
Ad nefas, pia virgo vt integella
Cœlestes thalamos subire posses,
Sublata es, nimio sed eruditus
Iam iam Vulteius poëta pressus
Ingenti & gemitu graui que luctu
Et desyderio tui macrescit,
Languet, liquitur, & velut tepentis
Ad Phœbi radios gelu solutum
Sensim deficit. Huic chelys nec vlla
Ars solatia vel leuamen vllum
Attulisse potest, sed vsque tristes
Tristis atque miser ciet querelas,
Vt blandus gemit angiturq́ turtur
Amissam sociam parémque fidam
Lugens, iam & miserum perire præstat,
Quam sic viuere, nec dolor modo vllo
Est vnquam nisi morte finiendus.

Item Cliniæ Epitaphium.

EGregia specie, mage sed virtute decora
Clinia sub pario hoc marmore tecta iacet.
Luxêre hanc Charites, dulces luxêre Camœnæ,
Hanc luxit doctus quisquis in orbe fuit.
Præcipuè sed enim vates Vultêius illam
Luget, & efficta non ratione gemit.
Vouerat huic thalamos, primum florémque iuuentæ, vt
Iuncta esset docto docta puella viro.
Inuida sed Lachesis renuit, quia voluere fusos,
Soluere promissum Clinia non potuit.

Epithaph. fratris Petri Macanelli, amicus de morte conqueritur.

ERgo ne cuncta licent tibi mors inimica, nec vlli
Fas erit imperium dissimulare tuum?
Dignus Nestoreos Petrus qui viueret annos,
Interiit telis ictus iniqua tuis.
Moribus hic castis doctrinam iunxerat, vnde
Nestoreos annos viuere dignus erat.
Cuncta sed immiti resecans viuentia falce
Conficis, & nulli parcere sæua soles.
Mors respon. *Quid quereris frustra? geminas quid inepte querelas?*
Mœsta quid assiduis fletibus ora rigas?
Non ego mors iustos perimo, sed lege solutos
Naturæ, è tenebris lucida ad astra veho.
At contra reprobis tetri sum ianua Ditis,
Semper vbi excruciat debita pœna reos.
Parce igitur lachrymis, vanum depone dolorem,
Fletibus his Petrus non eget ipse tuis.

Ossa hic tecta cubant, mollique quiete fruuntur
Dum pia mens adiit non moritura polum.
Quòd si flere iuuat, potiùs tua crimina defle,
Crimina, quæ ne iteres sæpè memento mei.
Nam vestra est potiùs sors commiseranda, caduci
Quos mundi assiduè prælia dira grauant.

Epitaph. Antonij Vitalis.

Antonij Vitalis in hoc sunt ossa sepulchro
Condita, mens cœlum carne soluta petiit.
Nam licet ipsa mori potuere obnoxia morti
Corpora, Vitalis mens periisse nequit?

Aliud.

Antonij mortalia sunt hoc membra sepulchro
Condita Vitalis spiritus astra tenet.

Epitaph. Ioan. Surdi Medici, hospes & præfica colloquuntur.

Quis iacet hoc tumulo? quem tristis & anxia luges? Hosp.
Non potis es nomen pressa dolore loqui?
Vix queo, parce hospes, Surdus iacet, arte medendi Præf.
Pœonia, quo non doctior alter erat.
Ille inquam surdus, male qui non audiit vnquam,
Et claudus quo non rectior alter erat.
Rectius alter erat nullus qui incederet, aut qui
Sanctius excoleret relligione Deum.
Prosequor hunc igitur lachrymis, huic mœsta parento,
Iusta hæc pro meritis soluere cogit amor.
Ergo ne iusta decent hæc Surdum, qui male nunquam Hosp.
Audiit, & quo non rectior alter erat?
Sparge rosas tumulis, violas, & lilia plenis
Fer manibus, iustum talia ista decent.
Suauis Amaracus hic de pixide fundat odores,
Et pleno cornu Copia veris opes.

Prosopopœia qua Ioan. Vulteium amicus alloquitur de immatura illius morte conquerens.

Siccine Vultei mœrentes linquis amicos,
Vixque salutatus chare sodalis abis?
Heu, quantam fecere probi simul atque diserti
Iacturam, & doctus quisquis in orbe fuit.
Quam male de multis igitur meruisse putanda est,
Illa tuum quæ hausit dextera sæua latus.

Item alia ad eundem de Xeniis Cal. Ianuarij paulo ante quam obiit morte.

Hei mihi, quam nollem Iani hæc tibi ferre Kalendis
Munera, quæ fidus reddere cogit amor.
Sed sic fata volunt, fatis cessisse necessum est,
Inuida cum fusos voluere parca neget.
Attamen hi gemitus nostrum testentur amorem,
Has lachrymas nostri pignus amoris habe.

Responsio Vulteij ad amicum.

Ne raptum tibi me putes amice. (lis | *Mœstum prosequeris: necis ne tantas*
Quid me tot lachrymis tot & quere | *Vires fortè putas, tibi qua amicum*

Integrum simul & pium & fidelem
Abstulisse queant? mihi ipse nexu
Hæres perpetuo æstimas amicos
Quos non impia vita, non voluptas
Cæca, non scelus improbum ligauit,
Sed virtus, faciles piiq; mores
Et par ingenium paresque sensus
Iunxerunt, nece soluier, vel vllo
Seclo diminui pios amores?
Non quum in cineres leues soluta
Nostra hæc corpora morte diu putrescũt,
Immortalis amor manebit, vt iam
Testatum tibi, si tenes, reliqui
Meis carminibus. Proinde cessa
Prosequi lachrymis tot & querelis
Me raptum tibi nec putes amice.

Epitaph. Io. Vulteij.

HVc quicunque venis viator audi,
Huic pacẽ cineri & piam quietem
Exora, & lachrymis benignè castis
Si qua inest pietas tibi fidésve,
Et sacro latice irriga sepulchrum
Insignis iacet hic poëta, & ipse
Rhetor optimus, inclytaq; cultor
Virtutis placidus, probus, modestus,
Comis, nobilis, elegans, disertus
Vulteius Lachesin seueriorem
Et duram violentiam sororum
Passus. Chare igitur viator audi,
Et si qua est pietas tibi fidésve
Profuso tumulum rigato fletu, &
Vdis hinc oculis abi genisque.

Epitaph. Ioan. Luperij nobilis.

MEnte polum sitiens onerosa Luperius ossa
Liquit, & hoc voluit marmore clausa tegi.
Nempe quod in melius ratus est mutanda die, quo
Pro meritis cuncti præmia digna ferent.

Epitaph. nobilis Matronæ Guillelmæ Luperiæ.

COndita Guillelma recubant hic ossa viator
Siste gradum, & gemitus funde benigne pios.
Hanc luxêre senes pueri, innuptæq; puellæ,
Huic fletus mœstos sexus vterque dedit.
Nobilis & quisquis minima est de plebe doloris
Non dubitanda grauis signa dedere sui.
Præcipuè tamen orbatus nunc tristis alumnam
Hanc sibi subtractam pauper inópsque gemunt.
Nam licet haud dubitent animam petiisse polorum
Regna, tamen tali triste carere putant.

De morte Theophili infantis Epitaph.

DVlcis ab his tenebris nunc clara Theophilus infans
Possidet ætherei regna beata poli.
Nam Deus ipse suum ne falleret hostis amicum
Instructis voluit eripuisse dolis.

Ad Salmonium Macrinũ de morte filij Theophili infantis cõsolatorium.

QVid fles, & tepidis subinde mœstos
Perfũdis lachrymis Macrine vul-(tus?
Non est mortuus innocens puellus
Quem luges, gemitum his amice debes,
Quos error malus abstulit, nefásque.
Heu per omne rapit, Vides ne tandem
Vt nunc impietásque iniquitásque
Imperii quoque perditique mores
Infœlix hominum genus fatigent?
Vnde prælia, & vnde pestilentes
Anni? & vnde fames, simúlque tanta
Incumbit miseris cohors malorum?
Nonne hæc crimina nostra commerentur?
Quare hæc flenda magis, magis dolenda
O duram nimium, grauem, molestam,
Ipsi quam ferimus vicem videsne
Semper præteritis periculis vt
Succedant noua, quæ imminent misellis
Nobis vndiq;? Quid necem ergo tãquam
Crudelem quereris Macrine quod te

Dulci

Dulci parte tui carere iussu?
Immò hac parte tui beatiorem
Te fecit potius polo inferendam
Quàm de carcere vinculisq́, tetri
Traxit corporis. Hinc Macrine gaude,
Et consors pia gaudeat Gelonis
Vestri portio quod beata cœli
Tenet gaudia, despicitq́, terras.
Nam Theopilus absolutus istis
Malis, & superum piis, choreis
Fœlix inseritur, tenellulisq́,
Cum innocentibus insequens Iesum
Qui vestem sine labe candidantem
Seruare nouas pio ore laudes,
Et cœlestia cantica integellis
Tantum virginibus canenda pangit.

Epitaph nobilis matronæ Andrææ à Scua quæ vsque ad prouectam ætatem virginitatem seruans mortem obiit. 1554. præfica & viator loquitur.

PArce precor tumulo, gressum suspende viator,
Virginis Andreæ hic molliter ossa cubant.
Vna fuit ex his quæ ornata lumine claro
Lampade, cœlestes introiere domos.
Interea donec Christo mandante resurgant
Sarcophago voluit hoc sua membra tegi.

Epitaph. Petri à Portu Præpositi Venciensis.

SVb lapide hoc dudum vario vexata dolore,
Petri Præpositi condita membra iacent.
Mortua membra iacent, ventis mens vecta secundis
Optatos portus non moritura tenet.

De immatura morte Scholasticæ Bestoniæ virgin. Præfectæ.

ET si flere vetat fides & ipsa
Christi religio necem piorum,
Quòd duro atque graui molestiarum
Tandem pondere liberi cupitam
Tendunt in requiem, tamen dolori
Succumbens animus mihi paternos
Fletus imperat, imperat tepentes
Vt fundam lachrymas tuo sepulchro,
Et si flere vetat fides & ipsa
Christi religio necem piorum.

Scholastica respondens loquitur.

QVid raptam tibi me putas? paternis
Quid me tot lachrymisq́, fletibusq́,
Mœstus prosequeris? necis ne tantas
Vires esse putas, tibi quæ alumnam
Caram discipulam piamq́, natam
Me abstulisse queant? proinde cessa
Me iam tot lachrymis tot & querelis
Deplorare pater, mihi ipse nexu
Hæres perpetuo, nec vlla secla
Dissoluisse queunt pios amicos
Quos non impietas iniquitásve,
Cæca nec laqueis suis voluptas
Sed virtus & amor Dei ligauit.
Quinimo in cineres putres soluta
Nostra hæc corpora mortē dum fatiscūt,
Immortalis amor virescit, vt iam
Testatum tibi (si tenes) beatus
Olim Paulus Apostolus reliquit.
Ergo tot lachrymis tot & querelis
Ne me prosequere amplius, tuamq́,
Me raptam tibi me putes alumna.

Ad Christum Redemptorem.

CHriste ô dulce animi mei leuamen,
Tutum præsidiū & decus te amātiū,
Morte quos propria & pio cruore
Vinclis implicitos necis grauisq́,
Oppressos Herebi iugo resoluis.
O verè validam cruoris vndam,
Quæ implexos adamante sola nexus
Rumpit, quanto hominem tibi atque cœlo
Asseris pretio benignè Iesu.
Quis dignè tibi gratiam vicémque
Pro tantis meritis rependet vnquam:
Qui nos exilio procul fugatos
A cœlo & quasi faucibus voracis
Absorptos colubri feruens superno
Patri victima factus & sacerdos
Nos reconcilias, necémque nostram
Vincis morte tua. Quis ergo tantis
Dignam pro meritis vicem reponet?

Fac me grati animi referre saltem
Signum hac vt recolens tibi frequenter
Pro diris cruciatibus sacróque
Sanguinis rosei fluore mœsti.
Heu suspiria pectoris piásque
Et dulces lachrymas amor refundat.

De aduentu Christi ad animam, Ad virgines.

CHristi sponsa pio occupata amore
Quæ cœlo niueum integella florem
Casti corporis integrè,q; fructus
Mentis sub teneris dicauit annis,
Lasciuas fugit impias,procaces,
Quas fœdis petulans libido vinclis
Et fallax amor implicat puellas.
Sola est in thalamis,vbi libellos
Euoluens studiosius refulgens.
Ad legis speculum sacræ,decenter
Detersis maculis genas & ora
Componit,vigilantibúsque ocellis
Cœlestem manet anxiè maritum.
Hunc vnum cupit,hunc decora solum
Scriptura spacians sacra in viretis
Quærit sollicitè,quod ille densis
Illic sit solitus latere in vmbris.
Qui sponsæ vt studium probet fidémque
Et desiderium excitet,cupitos
Vultus subtrahit,hac sui doloris
Pro solatio suaue olentes
Et pictos vario colore flores
Carpit,queis agili manu nitentes
Dum sponsus veniat,serit corollas.
Diuinis etiam sedens in hortis
Dulcem fonte sacro bibit liquorem,
Qui castis refluit subinde ocellis,
Dum sponsi ad numerum chely sonante
Et lens modulatur ore laudes.
Nam blandis teneros beata amores
Irritans modulis leues supernè
Delapsas volucri gradu sagittas
Excipit,rapidósque amoris ignes
Persentit tacito in sinu latentes.
Hinc languens miseras gemit querelas,
Hinc suspiria lassula,hinc frequentes
Erumpunt lachrymæ,quibus benignum
Cit blandè in thalamos benigna Iesum.
Cuius non patiens moras frequenti
Et largo imbre rigat fluente vultus.
Iam vires adimit,dolórque amorq;,
Et cæca tacitè æstuante flamma
Sensim liquitur vt gelu ad tepentes
Absumi radios soles micantis
Solis.Quod studium fidele amoris
Iesus placidè intuens probánsque
Et mœstos miserans piósque questus
Secretè placido serenus ore
Sponsæ illabitur,& graues repentè
Pellit tristitias,nouámque vultu
Spirat lætitiam velut procellis
Propulsis hyemis leues Fauoni
Turbati faciem aëris serenant.
Cordis dehinc humiles amans recessus
Sponsæ se in placidos sinus recondit,
Amplexúque sacro fouet.Cui illa
Arridens nitidis cupita labris.
Sumit oscula,blandulósque amoris
Dum aure percipit & refert susurros,
Paulatim in tenuem soluta somnum
Obdormit placidè.O pium soporem,
O certè vigilem nimis quietem,
In somnis celeres beata mentis
Attollens oculos videt supernas
Admirando acies,stupendáque audit
Quæ nulli liceat referre verba.

Animæ diuino amore languentis deprecatio.

LYmpharum vt vitreos sitit liquores
Ceruus, quem nimius calor perurit,
Sic blandos cupio tuos Iesu
Vultus aspicere,& sacris labellis
Castas imprimere osculationes.
Quare,ô sponse meus tibi pudicas
Effundo lachrymas pudici amoris
Testes,& gemitus trahens anhelos
Heu heu delicias meas requiro.
Eremi incola sollitudinisq;
Vmbrarum virides peto recessus.
Hic quærens animi leuare curas
Pro solatiolo mei doloris
Assumo cytharam ciénsque plectrum
Cantu sollicito pios amores.
Respondent volucres meis camœnis
Illectæ, & querulis strepunt susurris.
Ah,desiderium latens medullis,

Vim

Vim nouam patior furentis æstus,
Quo languens animus liquescit igne.
Dein castum nitido & pio liquore
Os pectúsque madet, tument ocelli.
O dulcis placidos amoris ignes,
Quid vultus retrahis sacros Iesu
Sponsæ num renuis tua querelas,
Quæ te deperit impotente amore?
Pectus langui dulum tibi ecce anhelat
In me splendidulos reflecte ocellos,
Et mi suauiloqui strepant susurri.
Vox certè tua blanduli que ocelli
In risum lachrymas repente vertent.

Ad Barthol. Castellanum Archidi. Auenion.

CAstellane vir eruditione
Insigni, & pietate moribusq;
Puris prædite te vnus ex amicis
Lerinæ incola solitudinisq;
Sectator Dionysius salutat.
Qui te suspiciens amat colitque
Quem non immeritò colunt probiq;
Et docti simul & colunt diserti,
Qui doctos soleas probos, disertos
Multo plus propriis amare ocellis,
Et pluris facere intimis medullis.
Hinc Scholastica virginum pudica
Custos atque chori sacri magistra
Impertit tibi plurimam salutem,
Promissiq; tui memor precatur
Vt librum sibi commodes cupitum.
Vult hinc carpere flosculos nitentes,
Vt libri ad speculum tui decenter
Ornet se, & spatians in his amœnis
Et vernantibus hortulis requirit
Inter lilia candida & rubentes
Rosas virginei indices pudoris
Pungentes animum leuare curas.
Hinc & virgineæ instituta vitæ
Legisse vt teneras puellularum
Informet simul imbuátque mentes.

Ad Ioan. Vulteium Poëtam

DVlce ô delitium nouem sororum
Vultei vitreo cui frequenter
Concessum est labra proluisse fonte,
Musarúmque sinu quiete blanda
Largitum placidos leuésque somnos
Dormisse. Hinc fidibus sonos canoris
Nosti & gutture suauiore lenes
Cantus promere. Da precor pudori
Huic nostro veniam, tibi salutem
Iamdudum voluit Camœna multam.
Nostra hæc dicere, rusticas sed inde
Voces edere cantiunculásque
Assuetam cecinisse non venustas
Pudebat simul & pudens timebat:
Quod sic ausa foret suis ineptis
Indoctísque modis tuas peritas
Aures tundere. Sed timore misso
Excusso quoque rustico pudore
Persuasi facilem, pium, benignum,
Sed (& quod caput est) fidelem amicum
Te secura petat, sereniorem
Cui tu porrigeres piámque frontem.
Quin complexu etiam benigniore
Acceptam faceres tua Camœna
Dignam qua modulos venustiores
Audiret. Docilem proinde sese
Præstaret, posito & procul veterno
Attenta numeros notaret aure,
Tandem discat vt eruditiores
Fœda Barbarie procul repulsa
Doctis sueta sonis referre versus.

Ad Scholasticam de missa ad eam imagine crucifixi.

O Scholastica plurimam salutem
Exopto tibi, paruulúmque posco
Hoc munus placido & sereniore
Vultu suscipe, nec rei pusillum
Perpendas pretium, magis sed ipsos
Affectus animi tibi ipse magna
Pauper mittere non queo, sed ipsum
Vtcunque est, cupio fidelioris
Casti suauis & integelli amoris
Quem in Christi tibi debeo, perenne
Pignus possideas, mei frequenter
Ad Deum memor vt fies, magisq;

Vt Christi inspiciens tui dolores
Quos hæc picta tibi refert tabella
Commori studeas, tuam crucémque
Post hunc sedula baiulans benigne
Et miti domino hanc vicem rependas,
Toto vt pectore & intimis medullis
Illum sedula diligas. Amorem
Iure abs te repetit, tui qui amore
Tantos sustinuit doloris æstus
Et mortem tibi debitam. Proinde hunc
Vnum ex omnibus eligas amicum
Et sponsum, teneros cui pudici
Affectus animi sacrumq́; puri
Florem corporis offeras, grauésque
Illius memorans doloris æstus
Pro diris cruciatibus pióque
Sanguinis rosei cruore casta
Des suspiria lachrymásque dulces.
Quæ grati indicium notent amoris.
Quod si his lachrymulisq́; fletibúsque
Et castis precibus frequentius me
Iunges, rem mihi feceris placentem.
Et gratum nimis, vnde sum futurus
Tibi obnoxius vsque dum supremum
Claudam fine diem, putrémque donec
Soluar in cinerem & leues fauillas.

Ad Delphinam Tornatoriam.

DElphina Dionysius fideli
Gratæ & discipulæ piæq́; natæ
Plurimam ex animo cupit salutem.
Si Delphina Deo dicata virgo
Florem virginei tui pudoris
Intactum, intemeratum, & integellum
Conseruare cupis, quod ipsa certè
Debes, nempè fidem Deo dedisti,
Quam fregisse tibi haud licet, fideli
Affixa & memori teneto mente
Quæ mandata aliàs dedi frequenter,
Hæc salubria sunt, honesta, fida, &
Nostri in te specimen pudici amoris
De nostra faciunt bona piáque
Voluntate fidem sat euidentem.
Turpes ergo procos pudica virgo
Quin porcos potius suésque cœno
Assuetos grauiter magisque olentes
Quam commotæ oleant putreis latrinæ.
Hos inquam procul, hos procul fugato
Abs te, cuius amor Deo dicatus
Annis à teneris, piúmque pectus
Nil spirare nisi Deum Deique
Debet verba, nihil putare pulchrum,
Iucundum nihil, & nihil venustum,
Nihil denique vel bonum aut suaue,
Ni quod Christus amat, cupit, iubétque,
Exemplóque suo tibi suasit.
Nil contra reputare præcauendum,
Nil durum, nihil asperum, insuaue,
Nil putare malum, vel inuenustum,
Ni quod is prohibet, vetat, suóque
Exemplo docuit cauere, comptos
Hos ergo iuuenes venustulósque
Nitenti cute & ore perpolito
Qui puppas referunt, pudica virgo
Vt pestes fuge, nam tuo pudori
Tendunt insidias suis venustis
Verbis muneribúsque blandientes.
Sub illis laquei latent, quibus te
Incautam capiant, ligent, trahántque
Vinctam in vota sua, vt tui instituti
Effecta immemor ad putres lacunas
In quibus varia latere pestes
Et omnis generis solent venena,
Contempto nitidi liquore fontis
Ad quem Christus amor tuus benignè
Te ex Euangelio vocat, recurras.
Vt quæ olim croceis ali solebas
Fœdo stercore nutriare tandem.
Delphina ergo precor tui fidele
Audi concilium patris, silentis
Vt cellæ otia solitudinémque
Sectans sedula diligas grauésque
Hic Christi domini tui dolores
Tecum sola putans recogitánsque
Et sanctæ meditans beata legis
Mandata, ambrosiam sacrúmque nectar
Hoc potes fugiens auerni olentis
Vndas, quas tibi blandiens voluptas
Et calix Babylonius propinat.
Disce & dura pati boni magistri
Gressus atque ducis tui sequuta.
Si certè niueum Deo placentem
Florem Virginei potes pudoris
Intactum, intemeratum, & integellum
Conseruare. Vale, & mei memento
Mi Delphina Deo dicata virgo.

Ad eandem.

SI Delphina cupis Deo placere
Et cordis thalamum parare Christo
Virtutum vario nitore cultum,
Mortis si memor, æstimes & omnem
Diluxisse diem tibi supremum.
Illam volue animo frequenter horam
Cum summi tibi venerint agones.
Tum compressi oculi suo carebunt
Dulci lumine, cæterique sensus
Morte instante vigore destituti
Fatiscent, gemitu & frequente pectus
Concessum trahet halitus supremos.
Hinc migrare necesse erit, nec est qui
Hanc vitare queat necessitatem.
Mortales etenim sumus sub ista
Nati lege, domos potentiorum
Mors æquo pede pauperum & tabernas
Improuisa quatit. Proinde fixa
Istæc mente tene, vt queas vagantes
Corde expellere cogitationes
Et cauta insidias tibi paratas
Sæuo à dæmone præcauere, & illa
Nunc prudens operare, quæ supremo
Te fecisse die iuuet, putas ne
Tunc in delitiis iocisq; vanis
Vitam egisse voles: vel ante mortem
Mortis sæpè memor tibi parasse
Illas diuitias opésque veras
Fures quæ metuunt nihil, nec vllis
Hostis insidiis patent. Proinde
Has dotes tibi quære sanctiores,
Queis ornes thalamum Deo dicatum
Casti pectoris, ô pudica virgo
Sic mortis memor, & mori parata
Mortis impauida anxios timores
Contemnes, simul & molestiores
Atque acres animi cauere morsus
Disces freta Deo, Deique amore
Et desiderio æstuante iam iam
Dissolui cupies, vt esse Christo
Possis iuncta tuo, cui placere
Et cordis thalamum studes parare.

Ad eandem.

HOc mortale animam pudica virgo
Corpus continuo grauat, caduca
Et terrena habitatio molesto
Sensum pondere multa cogitantem
Pessum deprimit hinc frequenter illam
Vocem cogimur anxiè gementes
Pauli promere gentium magistri,
Infælix ego homo nimis, quis isto
Me de corpore vinculisq; mortis
Soluet, libera mens & expedita
Vt Christo domino Deóque tandem
Nexu perpetuo hæreat? nec vlla
Hanc res hinc retrahat creata, nullus
Hanc terror moueat, metúsque nullus,
Non tentatio dæmonis maligni,
Non mortis pauor, aut dolor molestus,
Aut quicquid solet esse nunc acerbum,
Sed iuncta Angelicis choris cupita
Dudum pace fruatur & quiete
Laudes ritè canens Deo perennes.

Ad Scholasticam & Delphinam.

DVlces filiolæ patrisque vestri
Charis pignora chariora ocellis,
Chara inquam magis intimis medullis,
Vestra scripta mihi expetita dudum
Tantam lætitiam tulere, quantam
Verbis aut animo assequi nequirem.
Nam cum sunt animi benè instituti
Et vestræ simul eruditionis
Testes, sunt etiam indices pudici
Optati simul & simul suauis
Quo me diligitis benignè amoris.
Ergo has litterulas legens, tenellos
Et vestros modulos canens frequenter,
Dum vestros reputo subinde mecum
Fructus, in studiisque tam beatos
Progressus facilè explicare nunquam
Possem gaudia, quæ labore fessa
Demulcent mihi pectora, inde totus
Totus lætitia affluens modesta
Mecum gestio, tantum abest & huius
Suscepti vt pigeat laboris vnquam,
Aut me pœniteat, libenter huius
Mandati vt mihi muneris molestas
Et multas animi anxiásque curas
Hoc solatiolo leuem. Suaues
Ergo filiolæ patrisq; vestri
Charis pignora chariora ocellis
Chara inquam magis intimis medullis

Conatu assiduo studes pudicis
Comptam moribus exibere Christo.
Diuinos etiam hauriens liquores
Sacris fontibus irrigas amœnum
Puri pectoris hortulum, vnde tantos
Fructus, diuitias, opésque profers,
Quantas non tituli queant superbi
Aut nullum valeat tulisse regnum:

Ad Annam Cosseiam puellam nobilem.

ANna virgo graues doloris æstus
Quos Christus tulit innocens reatu
Pro nostro meditemur, & profundo
Demus pectore lachrymas piósque
Fletus, obsecro respice vt benignus
Dat tortoribus impiis sacratum
Corpus asperioribus flagellis
Cædendum, aspice quam graui & molesto
Pressus pondere montis ad cacumen
Golgothæ graditur, suam & parentem
Afflictam nimis intuens anhela
Fert suspiria, lassus, & rudente
Vinctus ducitur innocentis instar
Agni, vt sacrificetur, & reatus
Nostros victima factus & sacerdos
Emundet proprij crueris vnda.
Ah, sæuus nimium fuit tenellas
Duro in stipite qui manus pedésque
Fixit. Vertice lustra ad vsque plantas,
En nexam capiti sacro coronam
Ex spinis, speculare Nazareos
Concretos roseo fluore crines.
Contemplare oculos suo carentes
Claro lumine languidósque vultus,
Afflictasq́; genas, siti & molesta
Arentem nimis intuere linguam
Totum denique contuere corpus.
En fossum latus, en cruore membra
Manant vndique, quo lauantur omnes
Qui illum corde pio sequuntur. Ergo
Disce aduersa pati, & tuæ saluti
Prudens inuigila. Sitim benignus
Christus sustinuit tuæ salutis
Causa, tantaq́; pertulit, beatam
Vt discas auidè sitire vitam.
Discas & domini tui sacrata
Per vestigia quærere hanc, crucémque
Post hunc tollere, debitamq́; tanto
Gratiam studeas referre amori.

Ad Salmonium Macrinum.

HVnc Macrine diem notare possem
Fœlix candidulo lapillo, & ipsum
Faustum dicere, dicere & serenum
Et ter dicere & amplius beatum,
Si amplexu mihi contigisset atque
Aspectu placido tuo frui
Regis dum comitatus hic adesset,
In quo erant alij tui sodales.
Nam virtus tua me allicit piúmque
Et suaue ingenium tuiq́; mores,
Mores canduli venustuliq́;
Deuinxere tibi, tibiq́; vinctam
Arctiore tenent amore mentem,
Quam magnes soleat tenere ferrum.
Quare si mihi non licet cupito
Perfrui alloquio, Macrine saltem
Me castis recrees tuis camœnis.

Ad Ioan. Dampetrum Monachum.

EXpectata diu diúque multum
Exoptata mihi fuere tandem
Abs te reddita dulciora flauo
Melle carmina, quæ erudita cum sit,
Sint facunda, pia, & simul diserta,
Dulcis mi referunt pij & diserti
Et docti ingenium sui parentis.
Nam patrum facies solent frequenter
Nati & ingenium simúlque mores
Præse ferre. Proinde quis neget mi
Melle grata magis fuisse? cannis
Vel quæ de siculis fluunt liquores?
Hæc ergo relegens mihi videre
Dampetrum videor bonum sodalem,
Et fidum pariter bonúmque amicum.
Hinc nisi vetitum foret cuiquam
Præsertim monachis, malum imprecari
Illi ego scabiem & grauem chiragram
Lubens imprecer, ac manu reuulsos
Vngues, qui fuit author vt cupitis
Istis delitiis diu carerem,
Tanto & tempore sit frui negatum.
Annos namque duos & amplius iam
Nummulary in ædibus latebant,
Cùm Vulteius amicus vtrúsque
Nostrum illuc veniens iacere chartas

Neglectas doluit, ferénsque secum
Nobis reddidit, illius tenacis
Argentarij in ædibus latere,
Quæ indignè fuerant, nimis qui auarè
Dum contendit, & huic videtur vni
Rei incumbere quæstu vt ampliore
Rem magnā augeat, haud pili æstimauit
Me priuare meo lucro expetito,
Quod pluris facio omnibus tyranni
Lydi diuitiis, opésque nullas
Nullas delitias, caduca nulla,
Nulla denique quæ putare vulgus
Solet maxima confero cum amore
Nostro tam placido, pio, atque honesto,
Quem nec debilitare vel vetustas
Longum vel spatium queat locorum.

Ad eundem.

QVos ad me numeros tuos dedisti
Legi percupidè atque perlibenter,
Quinimo relego frequens, amicæ
Quod nostræ referant sodalitatis
Et nostri referant amoris ingens
Et clarum indicium, simúlque cepi
Magnam lætitiam nouo ex libello,
Illo inquam lepido tuo libello
Æquo pectore quo doces amici
Monentis benè reprehensiones
Ferendas. Liber elegans, disertus,
Et doctus magis est, magisq; tersus,
Quam ferre vt temerarias lituras
Nostras debeat, imperitiórque
Multo Dampetre sum, pudentiórque
Quam doctas temerè & nimis licenter
Carpsisse vt valeam & velim camœnas.
Sed quantum ex animo alterum volumen
De re virginea simúlque longum
Carmen quod mihi iam diu dicatum
Scripsisti, cupiam, æstimare per te
Vales, vnde sitim mihi anxiúmque
Hoc desiderium leuare si vis,
Ad me des operam rogo vt ferantur.

Ad Cardinalem Bellaium.

SAlue Pontificum decus sacraq;
Lerinæ columen, piæ & cateruæ
Illam quæ incolit, excolitque puris
Ritè moribus & sacris camœnis
Instaurans veteres decenter artes,
Artes cœnobij Deiq; cultum
Collapsum penitus sopore inerti,
Lenta & desidia, licentiáque,
Qua per omne nefas licebat olim
Grassari, nec erant relicta priscæ
Signa vel leuia vlla sanctitatis.
Nunc verò auspice te piæ innouantur
Artes, hinc pietas labórque honestus
Suaue exercitiúmque litterarum
Discusso procul impio veterno
Reflorescit, & in dies resumptis
Crescit viribus, impij sed ipsos
Obnixè impediunt pios, malignis
Et dictis lacerant, grauiq; mole
Falsorum scelerum obruunt canino
Docti prælia concitare dente,
Docti crimina cogitata nunquam
Scite effingere, fictáque impudenter
Docti spargere vbique & hos & illos
In tuos rabidis ciere dictis,
Quódque acerbius est amariúsque
Fletu continuóque prosequendum,
Quod tantum scelus atque præter omnem
Execrabile cogitationem
Proles impia perpetrare in ipsam
Audet quæ genuit Deo parentem,
Et vt vipereos solere dicunt
Fœtus, sic laniat maligna matrem,
Quando scilicet obsequi recusans
Euasisse cupit, iugúmque suaue
Audacter refugit proterua ceruix.
Vnde nunc miseri tui clientes
Diris morsibus vndique impetiti
Tanto & pondere persecutionum
Oppressi gemitus trahunt anhelos,
Et suspiria lassa lachrymásque
Squallore obsiti & anxij expetitum
Te te præsidium suæ salutis
Tutelámque suæ beatitatis
Implorant. Igitur pater cupitam
Afflictis fer opem, manúmque fessis
Mitis porrige, porrige & serenam
Frontem tristibus, & tuo fauore
Dignis iam liceat malis repressis
Respirare parum, vt beatiores
Progressus habeant nouata dudum
Fœlici auspicio tuo benignè
Præsul hæc studia artium bonarum.

Ad

Ad Antonium Arlerium.

ARlerij faciles piiq; mores
Et virtus tua me tibi alligatum
Et nexu tenet arctiore vinctum,
Quam vt vllo spatio queat locorum
Vllo aut tempore longiore solui.
Ergo scire volens statum tuámque
Sortem, te volui meis ineptis
Indoctis simul & minus venustis
Conuenire modis, modos venustos
Et doctos simul & simul disertos
Vt abs te elicerem, seueriore
Qui interdum studio soles remisso
Sub Daphnes placida virentis vmbra
Dũ plectrum ad munerũ moues, molestas
Curas pellere, vt interim strepentis
Oblitus varios fori tumultus
Ceu pennis leuibus repente latus
In altum ambrosiam sacrúmque nectar
Fonte è Castalio bibas, & hinc est
Quòd tam suauisono ore cantiones
Profers, & facili manu sonantem
Percurris cytharam. Mihi ergo gratam
Si vis rem facere & nimis placentem,
Ad me carmina mitte nostri amoris
Quæ certam faciant fidem, mihique
Statum significent tuum vicémque.
Quòd si scire meam velis, libenter
Quòd verum est referens fatebor, ergo
Paucis accipe. Iam labore longo &
Dudum sollicitans meam senectam
Annorum numero grauem quietis
Olim præteritæ memor, molestis
Et duris nimium anxiisque curis
Expedire animum volens, silentis
Lerinæ expetij locos amœnos,
Nota & littora solitudinésque
Secretas mihi iandiu expetitas.
Huic ergo modo redditus latentes
Interdum insidias paro voraces
His vt pisciculos vocem trahámque.
Quæ captura mihi dolos & artes
Atri dæmonis indicat monetque,
Vt dum me mala pellicit voluptas
Cautus delitias timere discam.
Vt sub citro etiam iuuat fragranti,
Sub myrto paphia & virente lauro
Vmbrarum placido frui recessu.
Vt lenes iuuat obstrepentis auræ
Hic captare sonos, & æstuantes
Soles, & quæ animum solent molestas
Curas pungere, depulisse, & inter
Frondes Arboreas aues vagantes
Vt videre iuuat, suauiores
Et audire canentium susurros.
Has inter licet & iuuat frequenter
Castas delitias Dauidis hymnos
Sacros pangere, versibúsque castis
Et sonante chely excitare mentem,
Ne torpore iacens graui & veterno
Tandem pressa sui immemor retrorsum
Vergat, dissiliatque ab instituto.
Hoc hortantur aues piis susurris,
Hortatur nemus hoc viréns que sylua,
Quæ dum continuo viret fragratque
Quid virore suo suóque odore
Ni exemplar ingerit vt virere semper
Atque odore bonæ fragrare famæ
Nostra mens studeat, bonúmque nomen
Dum sanctorum operum fragrante famæ
Passim spargitur, optimum parentem
Qui in cælis habitat, pio ore cuncti
Dignis laudibus efferant colántque.

Ad Ioan Arlerium Ant. Arle. filium.

QVam de te omnibus ipse concitasti
Expectatio opinióque vinctum
Me nexu tibi sempiterni amoris
Iunxit. Nam Cicero vim inesse tantam
Virtuti asserit, vt videre nobis
Quos non contigit, hos amare cogat.
Hinc præclara tua indoles tuique
Ingeni specimen boni ac modesti
Vix dum de facie agnitum coëgit.
Vt te diligerem vnicéque amarem.
Huius causa etiam tui parentis
Erga me charitas amoris est, qui
Cùm me plus oculis amet, vicissim
A me plus oculis amatur. Vnde
Mirandum est igitur boni parentis,
Fili, Iamque diu probati amici.
Si prolem quoque diligámque amémque?
Præsertim ingenij probi exhibentem
Tam clarum specimen, patrisq; celsam
Cùm præ se ferat indolem? Ergo fretus

Hoc amore bonáque opinione,
Quam de te omnibus ipse concitasti,
Te nostro volui monere versu,
Vt patris studio pióque amori
Optatam studeas vicem referre.
Quòd si scire velis viam modúmque
Te Christum decet vt prius pudicis
Discas fingere moribus, piisque
Et castis precibus colas tenellos
Gressus firmet, & vt labare nusquam
Sine errare queant, sui timore
Sancto dirigat. Hinc adire honestos
Sudores studiúmque litterarum
Iam tutus poteris, quibus decorem
Illustris cumules domus, velut dum
Candens margarita alligata fuluo
Vel cunctus radiat pyropus auro,
Aurum illustrius efficit, vicissim
Auro gemma nitens ligata, multò
Splendet pulchrius & magis renidet.
Alter alterius nitore fulgor.
Ergo nunc rigidis domanda mens est
Praeceptis, studiisque litterarum
Informanda, manu & pij magistri
Prudenter moderanda, liberales
Artes ingenio tuo modesto
Dignas, vt cupide haurias, deinceps
Has vbi imbiberis, iam ad altiores
Possis scandere ritè disciplinas,
Vel sacras studij aemulus paterni
Leges iuráque, queis fors strepentis
Lites & fremitus pacare discas.
Seu mauis sophiae studere, quae te
Sursum ad sydereos poli recessus
Introducat, vt hinc queas latentes
Naturae varias notare causas.
Vt sol purpureo micans ab ortu
Noctis luce sua fuget tenebras,
Et rursus celeri gradu recurrens
Obfusis tenebris diem recondat,
Mundi & multiplices tegat colores,
Vt defessus homo labore fractas
Alterna reparet quiete vires.
Hinc quàm sint domini Deiq; nostri
Admiranda opera & stupenda cernes,
Qui cuncta haec hominis creauit ergo,
Vt ex his quae oculis videt, latentem
Discat mente Deum coléńsque adoret.
Hinc ergo & gelida citos recursus
Lunae, & stelliferos videbis orbes
Certa lege Deo iubente, motu
Nobis perpetuo vsibúsque nostris
Seruire, & numeris ligata cernes
Rerum prima elementa, & vnde tantos
Quae fluctus agitant maris procellae,
Vnde sint tonitrus, graui trementes
Qui humanos quatiunt fragore sensus,
Affectúsque aliásque passiones
Cernes aëris, & fragrans vbique
Quantis vere nouo decora tellus
Sit vestita coloribus, feráxque
Vnde tam varios tibi affluenter
Autumnus pariat parétque fructus.
Quae si cuncta pio studes frequenter
Corde voluere, senties potestas
Summi quanta Dei sit, atque quanta
Eius sit sapientia, illiúsque
Quanta sit bonitas benignitásque.
Nempè haec de nihilo creauit ecce
Quae cernis sapienter & gubernans
Haec aequis vicibus modisq; miris
Cuncta temperat, vsibúsque nostris
Adoptans tribuit, benignitati,
Vt tanta studeas amoris aptam
Gratus pro meritis vicem referre.
His ergo studiis benè institutus
Quàm putas fueris patri atque amicis
Gratus? nam sapiens solet parentis
Esse gloria filius, sed ipse
In primis tibi quam beatus atque
Faelix visus eris, diu cupitos
Fructus dum capies tui laboris
Cuius ne pigeat, frequenter ipsam
Mentis cerne oculis tibi paratam
Quam sudor pariet pius coronam.
Laudis perpetuae feres honores,
Quos nec mors siquidem nec vlla clades
Abstulisse queant. Opinionem
Ergo & spem studeas bonam tueri,
Quàm de te omnibus ipse concitasti.

Ad Ioannem Dampetrum. Cal. Nouemb. 1543.

DOctos hendecasyllabos tuos hinc
Sexto à mēse datos grauis & molesta
Morbi incommoditate decubanti
Reddidit mihi lentus ille tandem
Nuntius tuus, ex quibus repentè
Tanta laetitia est oberta menti

Vt mi

Vt mi non modicam molestiarum
Ægri corporis abstulisse partem
Visi sint numeri tui diserti,
Et docti hendecasyllabi, nec vlla
Res tunc apposite magis magisq́,
Opportuna mihi accidisse posset.
Sum gauisus enim quod impudicus
Ille Gaueo, perfidus, malignus,
Fallax, impius, atque castitatis
Dirus proditor, & lupus rapacem
Qui vrgens ingluuiem laténsque ouilla
Tectus veste malo exitus furore
Vnam è Christi ouibus dolis & arte
Auersam gregibus sacris vorandam
Secum obduxerat, & fugam latenter
Per lucos iniens tenebricosos
Dum se illic reputat latere, tandem
Cum preda simul est miser repertus.
Reducti inde fuere vterque pœnas
Non quidē vt meritas darent, tamen quæ
Ad summum vsque diem suos sequantur
Auctores. Sed eum breuem libellum
His scriptum numeris quo es exequutus
Enormen nimium grauémque casum
Ad nos mittere non graueris, atque
Si quid est aliud tua officina
Quod emiserit, hac nisi expolitum
Ad vnguem nihil exit, vt nec arbor
Ni bonos bona protulisse fructus.
Nouit. Hinc timui manum intulisse
Doctis hendecasyllabis tuis, quos
Nostra non video indigere lima,
Nempè qua ingenium indicet magistri
Obtusum nimis & iacens, nec illi
Tantum est iudicij, vt queat virorum
Doctorum modulos notare tanquam
Non tersos satis, aut sat expolitos.
Sed quod iam tibi sapè cogitaui
Nostras mittere ineptias, & illas
In hunc vsque diem domi latentes
Apud me teneam, scias quod illa
Tam sordent mihi dum lego aut reuoluo,
Vt illas manibus tuis & horum
Qui sunt persimiles tui extimescam
Tractandas dare, vel dare intuendas.
Attamen quia me fides amico
Macrino data stringit obligatum
Si quenquem potero inuenire fidum
Cui tuto valeam dedisse librum,
Ad vos sollicitè dabo ferendum,
Vt errata quibus scatet notetis,
Annotatáque corrigatis. Hinc si
Vis locos mihi mittere, obligatum
Me tot nominibus tibi arctiore
Fortioréque vinculo obligabis.

Ad eundem.

SI quis fœminei gregis regendi
Curam difficilem nimisq́ duram
Duram inquam nimis & nimis molestam
Suscepit, legat is tuum libellum
Et doctos legat is tuos phaleucos,
Quos de fœminei gregis regendi
Scripsisti arte, quibus probè ac disertè
Nec verè minùs aut minùs venustè
Mores ingeniúmque fœminarum
Depingis. Medicus, sagax, peritus,
Et solers poterit frequenter ipsum
Si euoluat nitidum tuum libellum,
Euasisse, minus nec vnus idem
Discet corporis arte sanitatem
Quam mentis, tenero pióque amore
Pater filiorum habere curam
Discet, solicitus, vigilq́ pastor
Oues pascere, & vt bonus magister.
Castas discipulas docere, & vnus
Multorum officia exhibere discet.
Atque vt vsus erit sciet vicissim
Effici omnia singulis, vt omnes
Lucretur Domino Deo pudicas
Creditus fidei suæ sorores.
Sed & quod caput est, vir esse discet,
Ne haram blanditiis dolisve captus
Mollescat miser, & iugum subire
Cogatur muliebre, qui regendas
Has susceperat, Ergo qui regendi
Curam fœminei gregis molestam
Duro & difficili labore plena
Cœpit, quique volet modos phaleucos
Pulchrè condere, & eruditionem
Multam carpere, voluat is libellos
Et doctos legat is tuos phaleucos
Praestabunt vtique hoc tui elegantes,
Et docti, ac lepidi tui phaleuci
Vt cum ritè docent viam modumq́
Quo Christo valeant regi dicata
Virgines, variam afferant legenti
Et rara simul eruditionem.

De sylua Petri Pylade monachi ad lectorem.

Assuerus manibus suis amœnos
Hortos seuerat, ille tam potentis
Et magni imperij potens Monarcha
Quo summos simul infimósque vili
Qui de plebe fuere conuocauit
Ad conuiuia sumptuosa luxu &
Amplo magnificóque apparatu,
Vt sui populo indicaret ampli
Gloriam imperij potentiámque.
At noster Pylades piè ac benignè
Plantauit tibi frondibus virentem
Florum & germine suauiter fragrantem
Syluam, & fructibus vndique affluentem.
Hos ergo cupiens tibi placere
Affectúmque suum piúmque amorem
Demonstrare volens tuos in vsus
Apparauit, vt vis fruaris. Vnde
Illectus placido hoc odore amœnam.
Hanc syluam pete, spiritúmque anhelus
Sub refrigerio virentis vmbra
Et suaui strepitus sonantis ora
Resumens animum foue æstuantem,
Et fructu tibi splendidè apparato
Fœlix perfruere, vt subinde latus
Et gaudens tibi gratulánsque cantes.
Eius quem cupij sedens sub vmbra
Fructum censeo gutturi placentem
Hyblæo vt pote melle dulciorem.

Ad R. in Christo P.D. Balthazarem Archiepiscopum Ebredunensem de Eglogis ad eum destinatis.

Hos nostros placido benignè Præsul
Vultu suscipe, quos tibi dicatos
Lusus mittimus. Hinc libidinosus
Lasciuæ Veneris puer facessat,
Facessántque ioci licentiores
Turpis scurrilitas facessat omnis,
Et quæcunque queunt Deo dicatas
Aures lædere, & hinc procul molesta
Absint scommata, quæ acriore morsu
Offendisse animos solent piorum.
Comem nam decet esse sed modestum
Et iuncta grauitate Christianum.
Obscœnus, petulans, sed & morosus,
Sermo nec exeat, aut malignus ore
Ex vestro (inquit Apostolus) sed ille
Qui fidem ædificet, Deóque dignas
Qui grates agat, aut piè monendo
Gratiam quoque præstet audienti.
Quos ergo tibi mittimus seueros
Lusus atque iocos modestiores
Æqui consule, & accipe hos sereno
Et vultu placido benignè Præsul.

De libris Logicis editis à Petro Oliuario ad lectorem.

Tu quisquis logices peritus artis
Euasisse cupis benignè lector,
Hos doctos lege quos tibi eruditus,
Et doctus, pius, elegans, disertus
Oliuarius edidit libellos,
Hinc nudas tibi simplicésque voces
Inuenire licet, locos & vnde
Argumenta trahi queant, & artem
Formandi quoque ritè syllogismos.
Vt quæcunque voles queas peritè
De re disserere. Ergo amice lector
Hos doctos lege quos tibi eruditus
Et doctus, pius, elegans, disertus,
Oliuarius edidit libellos
Si esse vis Logices peritus artis.

Ad quandam sanctimonialem.

Affectu tenero, pio, & paterno
Mœstas anxius & gemẽs querelas
Fundo cum lachrymis tua salutis
Causa, & nocte diéque & vsque Christũ
Votis solicito piis, benignus
Vt mentem tibi det bonam, piosq́,
Sensus, propositi vt memor prioris
Non linquas iter à tuo magistro
Et pastore tibi & pio parente
Qui te olim genuit Deo, frequenter
Monstratum. Quid enim misella patrem
Aspernata fugis? putásne tandem
Cuiusquam melius, fideliúsve,
Addo verius, aut amantius, quàm
Patris consilium tibi futurum?
Vulpes atque lupi latent ouillis
Tecti vestibus, hos proinde cauta
Si sapis fugies, procul tuámque

Auertes

Auertes faciem, videre, ne tam
Diram perniciem queas, venena
Qui spirant oculis nocentiora.
Quam quæ Regulus intuens refundit.
Qui & laudum titulis & ore ficto
Tectam blanditiis necem propinant.
Hi sunt qui faciles vias maligni
Instructas Satan artibus dolisq́;
Suadent, quas male blandiens voluptas
Septas obsidet, vt procul reducti
Qui his præbent faciles libenter aures,
Christi à difficili via qua in altum
Sudore æthera scanditur per omne
Acti præcipites nefas ferantur.
Et sicut laceris equus lupatis
Sessorem excutit, & ferox per parua
Excurrens spatiatur, ac proteruus
Duro calce petens herum repellit,
Sic isti monitus pios magistro
Contempto abiiciunt, sacrásque leges
Institutáque, regulasq́; patrum
Sanctorum miseri & suæ salutis
Obliti simul & Dei benignè
Præfectis reuocantibus superbè
Obsequi renuunt, quibus voluntas
Tantum quod iubet, hoc putant licere, &
Quod dissuaserit hoc putant decere.
Quare nata precor tui salubre
Audi consilium patris, nec vllum
Cuiuscunque putes tibi futurum
Vel plus vtile, vel magis fidele.
Christo ego genui, pióque lacte
Te doctrinæ alui docens monensque
Vt quicquid propria imperat voluntas,
Et φιλαυ̃τία suggerit maligna
Consultrix, fugeres, eiq́; amicum
Amœnum licet, attamen periclis
Obsessum variis iter caueres.
Dein præcepta Dei viámque cœli
Angustam arriperes, bonus magister
Quam Christus docuit, suisq́; gestis
Monstrauit, similis proteruiendo
Nequando fieres equo carenti
Et mente & ratione. Quare habenas
Sanctæ regulæ & instituta perfer
Sanctorum. Renues, ne amore Christi
Sustinere parum, tui qui amore
Diram sustinuit necem, reatus
Vt tuos proprio cruore tergens
Te sponsam sibi iungeret? Libenter
Ergo fer monitus patris salubres,
Qui te plus oculis amans frequenter
Mœrens ingemit, & tuæ salutis
Causa cum lachrymis preces refundens
Affectu tenero, pio & paterno
Pro te solicitat Deum. Valeto
Supremúmque diem tuum memento.

Ad Ant. Gilbertum de moribus mulierum malarum scilicet nam bonas nemo bonus insectatus iure fuerit.

INfœlix miser & quietis expers
Tristis, anxius, & grauis sibi ipse
Vitam ducere qui volet, regendi
Curam fœminei gregis, grauémque
Et plenam anxietatis & laboris
Curam suscipiat, malo atque damno
Doctus ipse suo sciet miser quam
Hoc sit fœmineum genus proteruum,
Indomabile, contumax, superbum,
Quam sit instabile, infidele, quámque
Suspicax, querulum, dolisq́; tectis
Instructum, temerarium, inuidúmque,
Ingratum nimis, impium, rebelle
Irarúmque tenax, malignam namque
Iure si mulier leuique causa
Irritata sit, heu miser peristi.
Nam si illam placidis studes loquelis
Ab errore reducere, aut rebellem
Duris niteris increpare verbis,
Contemnet monitus pios, tuásque
Æquè despuet increpationes.
Quin rixas fera pessima impudenter
Irritata magis grauésque lites
Accendet, tibique ingeret minaces
Vultu vocéque sæuiens querelas.
Nec cessabit idoneam vltionis
Explorare vicem modúmque donec
Vlta de te animum expleat malignum.
Post mortem quoque mortuus sat illi
Non videre, ni exprobrando vita
Functum dilaceret, suisque fictis
Verbis crimina cogitata nunquam
In te congerat. Ergo si quietis
Expers, anxius, & grauis tibi ipse
Vitam ducere vis, gregis regendi
Diram fœminei nimisque acerbam

Curam suscipe, senties malignum
Quam sit impatiensq; disciplinæ
Fœmina ingenium. Licere credit,
Quicquid praua sibi iubet voluntas
Et φιλαυτία suggerit. Mihi autem
Si quando datur optio, strepentes
Exoptem magis anseres, loquaces
Aut optem potius domare ranas.

Ad Lectorem.

Nolim me inde putes, amice Lector,
Crudelem nimis aut nimis seuerum
Quod in fœmineum genus querelam
Visus sum tibi fortè duriorem
Impegisse. Sed inde causa oborta est,
Quod certa experientia probaui
Harum difficiles, grauésque mores.
Quanquã sunt, fateor, quibus modestũ est
Et mite ingenium, pium & virile.
Mansuetum, facile; & simul benignum,
Magnis quas puto laudibus ferendas
Hoc maiore & honore prosequendas,
Quod sexu in vario indicant viriles
Constantesq; animos, probósque mores.
In quas nulla mihi est querela. Durum
Crudelem nimis, & nimis seuerum
Nolim me ergo putes, amice lector,

Fœminæ, nec cum flet, nec cum ridet esse credendum.

Ne tu fœmineis iocis, nec ipsis
Fidas lachrymulis, maligna nãque
Compressis digito puella ocellis.
Educit lachrymas amore ficto
Deuictum crocodili ad instar, vt te
Incautum voret, impudénsque cum vult,
Detersis digito dolosa ocellis
Blandis, lætitiam serena monstrat.
In promptu vsque adeò puella vtrumque
Cum vult & lachrymas habet iocósque

Hortulus.

Huius nolo sit hortuli Priapus
Custos immeritò Deus vocatus,
Monstrum turpe nimis nimisq; fœdum
Et quo fœdius est nihil pudicis
Quod spectent oculi. Proinde tale
Portentum procul hinc, procul nec vllus
Huic detur locus, hinc procul procaces
Et lusus procul hinc salaciores.
Facessat procul hinc libidinosus
Lasciua Veneris puer, sed inter
Vernantes violas, rosas, & inter
Fulgentes vario colore flores
Qui suaues arabum ferunt odores,
Et nidos auis exhibent superba,
Nostra personet hic amœna laudes,
Grates ex animo Deo rependens,
Qui cuncta ex nihilo creauit vsus
In nostros, simul & creata seruat.

Christus hominem alloquitur.

Hanc quicunque subis viator aulam
Huc huc flecte oculos, gradũq; siste.
En cernis sceleris tui reatus
Quàm magnus fuit, vt mihi necesse
Insonti fuerit luisse atroces
Has pœnas tibi debitas ob ipsum
Caput respice vepribus foratum
Quam largum vndique sanguinis fluorẽ
Fundit in faciem sacrumq; pectus
Fœdatos etiam intuere vultus
Sputis & colaphis genas cruentis
Liuentes, & amara felle mixto
Pio pocula cerne cogitatu.
Clauis deinde manus pedésque fossos,
Atque ingens lateri tuere vulnus,
Totum denique contuere corpus
Flagris dilacerantibus cruentum,
Et tormenta videns tua salutis
Causa quæ patior frequens memento
Horum, siq; mihi vicem referre
Optas, tolle crucem tuam atque mecum
Angustum per iter veni, viámque
Latam desere sæculi maligni
Quæ ad tristes rapit inferi lacunas
Quid ingrate facis sequens amœna
Blandimenta dolosq; vincientis
Te mundi? Laqueos iacit tenaces
Fallax gaudia dum tibi propinat,
Queis te in tartareas trahat paludes.
Ergo ad me redeas, meósque gressus
Cautus prosequere, & graues dolores
Quos pro te tolero intuens cupiti
Mi vicem studeas referre amoris.
Hoc si feceris ad poli beatam
Hac via venies beatus aulam.

Gratiarum actio pro Vulteio saluti restituto

Grates summe Deus tibi, licet non
Dignas pro meritis ago, sodalem
Quod mi reddideris pium, fidelem,
Integrum, placidum bonumq́ amicum
Vulteium mihi chariorem ocellis
Et qui nil sibi deputat vicissim
Nostro maius amore chariúsque
Hunc mors insatiabilis cruentis
Iam iam dentibus obterens vorabat,
Sucto & sanguine & intimis medullis
Nil nisi ossa remanserant cutisq́,
Herens ossibus aridis, sed imis
Raptum faucibus eruens maligna
Mortis restituis benignè amicis
Illum qui gemitu & dolore mœsto
Lugebant igitur videns sodalem
Iucundum, placidum, bonúmque amicum
Vulteium mihi redditum renasci
Mi rursus videor, die quod ipso
Qui natalis adest meus videre
Hunc saluum licuit necis malignæ
Raptũ faucibus. Hunc diem ergo Faustũ
Puto albo & mihi calculo notandum
In primisque tibi patri superno
Exiles licet, imparésque tantis
Grates pro meritis ago sodalem
Quod mi reddideris pium, fidelem,
Constantem simul, integrúmque amicum
Quem ego plus oculis amo, osculórque
Et qui nil sibi chariùs vicissim
Nostro amore putat suauiúsque

Ad Antonium Arbaudum.

Seraptum placido bonum sodalem
Complexu excipito, & piis lacertis
Hunc stringens Dionysium putato
Te amplecti simul, & duos amicos
Vno in corpore diligens caueto
Nec cures male cui dabis ferenda
Ad me scripta tua expetita dudum
Quod si non stomachum mouebis, vt te
Non sicut soleo iocans frequenter,
Cogar seriò, sed vocare pigrum,
Quin quicquid solet in malum infidelem
Ingratum, immemorem, impium sodalem
Sum dicturus ego tibi. Valeto.

Ad Maximum monachum Lerinensem.

Vim tantam modulis tuis inesse
Quis nam maximè credat, vt suaui
Cantu de tumulo excitet sepultos?
Nanque vt nostra tuos sepulta dudum
Audiuit numeros Thalia tanquam
De graui subitò excitata somno
Reclusis oculis vocata rursus
In lucem è tenebris locuta mecum est
Exorans veniam sibi vt liceret
Ad te pergere nam Diana pleno
Cornu splendida ter quater ve luxit,
Ad te cum statuit venire, sed quis
Commonstraret iter fuisse nullum
Molestè nimium ferens latebat
Obscuris tenebris sepulta, sed dum
Intenta aure tuas amice voces
Agnouit placidis tuis inesse
Vim tantam modulis repentè sensit,
Vt oblita sui & senilis æui
Præ desiderio tui nequiret
Expectare diutiùs fidelem
Cũ esset nacta hominẽ bonúmque amicũ
Qui se duceret, & pio sodali
Offerret tibi. Quare amice noli
Ipsam durius increpare verbis.
Si cessasse diu tibi videtur.
Ætas illius est senilis, atque
Rauca vox nimium gradúsque tardus.
Huic ergo veniam dabis benignè
Vt quæ oblita sui, suásque vires
Non satis reputans iter molestum
Aspero hoc Hyemis rigore prompta
Sit aggressa, tamen, tuis amœnis
Vim tantam modulis inesse sensit.

Ad Carolum Sammarthanum.

Qvas in me innumeras amice laudes
Et præconia congeris tuo tam
Suaui carmine docto & eleganti
Dum mecum tacita reuoluo mente
Ni nossem quis ego siem, repentè
Tanto auctore mihi suasus ipse
Iam pulchellus hŏmo viderer, ad me
Sed sensi rediens tuis camœnis

Me affectum variè, timore partim
Partim lætitia, timore nempè
Exin afficior, quod immerentem
Dum laudas ſtudioſius, tuiſq;
Plumis conſpicuum exhibere amicum
Contendis, videare me periculo
Non paruo obiicere, vt ſi opinionem
De me, non queo ſuſtinere tantam,
Perfuſus nimio pudore ſannas
Et riſum incipiam mouere vt olim
Cornix, quando aliarum inepta plumis
Exornata auium cupit venuſta
Et decora nimis cupit videri.
Id ſed mi placuit pij ſodalis
Quod propenſa mihi patet voluntas
Et dulcis patet hinc fidele amici
Erga me ſtudium, patet fidelis
Et optatus amor, tuos qui ocellos
Ne poſſis liquidò videre verum
Præſtringens facit vt puſilla falſo
Auſis iudicio æſtimare ſumma,
Tanquam ſi ex ocularibus ſpecillis
Pigmeum aſpicias repentè factum
Gigantem, facile tibi ſed iſtam
Condono facili pióque amico
Culpam, in quam nimio te amore ductum
Incidiſſe liquet, tamen caueto
Cum ſis iudicio acri & expolito
Ad vnguem, numeris tuis venuſtis
Indignum me oneres magis quàm honores
Dum te laudibus extuliſſe credis,
Ridendúmque aliis magis propines.

Ad Proſperum Martinengum Monach. amicum ſingularem.

SVnt qui ſe titulis patrum ſuperbis
Attolant proprium nihil parantes
Vnde ſe meritò efferant: ſed ipſis
Maiorum meritis tument, & altum
Seſe iam reputant ferire ſummo
Cœlum vertice, cum tenebricoſis
Obſcurent vitiis genus vetuſtum.
A quo degeneres honore dignum
Nil prorſus referunt, inane tantum
Sed nomen retinent opéſque multo
Maiorum ſtudio & labore partas.
At tu luce nites peculiari,
Nec contentus auorum honore ſolo
Amplum Martigenum genus nitore
Auges, cum ſimul eruditioni
Virtutem ſocias, pióſque mores.

Ad Matthæum Marcillium Alenconienſem.

DOctis me modulis tuis amice
Torpentem ſenio excitans laceſſis
Rauco gutture ſtridulas, ineptas,
Doctis auribus & tuis moleſtas
Voces vt referam. Senilis ætas
Sed iam iam prohibet referre dulces
Cantus, at gemitus ſonare cogit
Pectus concutiens moleſta tuſſis,
Doctis dum modulis tuis amice
Torpentem ſenio excitans laceſſis.

Ad R. mont. Peſſul. Epiſc.

QVam dudum rogo Pōtifex benignè
Innatæ tibi mititatis atque
Manſuetudinis & benignitatis
Oblitus miſeros tuos clientes
Lerinæ Monachos ſacræ fatigas
Linguis vipereis licet ne tantam
Commodare fidem, ſeuerus iræ
Implacabilis vt tenax ſuetis
Illos trudere ſedibus procúlque
Hinc pulſos prohibere cogites, &
Probatos reprobans nouare ritus
Velis, vt per iter viámque latam
Ambulare licenter omnibus ſit
Conceſſum propria vt iubet voluntas
Et φιλαυτία conſulit maligna
Conſultrix? Igitur rogo obſecróque
Iam lætam, facilem, piam, ſerenam
Frontem porrigo triſtibus, ſimúlque
Ne te authore, Deo dicata tellus
Virtutúmque ſacra officina quondam
Doctrinæ ſimul atque ſanctitatis
Impudente licentia & veterno
Profanata vagos, malos, rebelles,
Laruatos monachos alat, cucullo
Qui & tonſo capite exteriſq; ſignis
Mentitæ ſteriliſq; ſanctitatis
Specimen referant. Paternitatem
Quin tuam decet vt pio fauore
Rem dudum foueas benè inchoatam,
Pigros vt vigilent piè monendo
Noſtrorúmque patrum inſtituta rectè

Viuendi

Digitized by Google

Viuendi teneant, & illa discant
Obseruare, quibus viam per arctam
Te adiutore queant ad ampla cœli
Regna ascendere Pontifex benigne.

Ad illustrissimam Margaritam Valesiam Christianiss. Regis Henrici sororem.

GRato Margaritum nitore candens
Oblectare oculos solet tuentis,
Sed si auro socies, vtrinque fulgor
Longe pulchrius emicans coruscat.
Sic amplum genus inclytúmque clarã &
Te illustrem merito exhibet, sed alma
Virtus iuncta simul, simúlque honestum
Doctrinæ studium te honore multo
Augent, dum satagens labore tanto
Amplas mentis opes tibi parasti.
Hinc non tam titulis tuis superbis
Quantum luce nites peculiari
Vt virtus radians piiq; mores
Et lumen variæ eruditionis
Iunctum stemmatibus sacrisq; sceptris
Oblectent oculos tuentis auro vt
Vinctum Margaritum nitore candens.

De lapsu ordinis monastici ad Ioan. Bapt. Folengium, Deploratio.

QVis fontem capiti meo perennes
Fundentẽ lachrymas dabit, nitentẽ
Olim, vt flere queam ordinis decorem
Nostri iam penitùs statúmque sensim
Deflexo veteri rigore lapsum?
Indulgentia mollior parentum
Atque absentia, segniorq; cura
Ignauos solita est & insolentes,
Duros, difficiles, graues, proteruos,
Natos reddere, vbi viam per amplam
Equorum similes proteruiendo
Laxis aut laceris eunt habenis.
Heu quo nunc vetus exulat silentis
Disciplinam procul fugata claustri?
Complures licet, heu, videre, qui nunc
Ampl is nominibus superbientes
Dum tonso capite exterisq; signis
Summam religionis obtinere
Se credunt, titulos gerunt inanes
Quos si quis monitu pio ac salubri
Errantes reuocet, viamq; patrum
Antiquam iubeat tenere, duri
Obsistunt, Rhodanus, Padúsque fontes
In suos potiùs queant reduci,
Horum quàm valeat proterua ceruix
Reflecti, vt veterem viam capessant.
Quinimo grauiúsque acerbiúsque est,
Amaro gemitúque prosequendum,
Quòd multos videas pudore frontis
Perfricto domini & suæ salutis
Et voti immemores, sacróque tandem
Commutato habitu procos repentè.
Factos, vsque adeò mala inualescunt.

Ad Illustriss. Reuerendissimúmque D. Laurentium Strosam Episcopum Bæterrensem.

ILlustre genus & patrum superbi
Te tollunt tituli beate Præsul,
Sed virtus simul eruditióque
Et mite ingenium, piique mores
Te reddunt magis ac magis coruscum.
His ergo meritis beatus ille
E tsummus Pater excitus rubentem
Insignémque tibi Infulam parauit
Vt Christi domini sacrum senatum
Auges dum numero, augeas & ipsum
Doctrina & meritis agénsque Christi
Partes sustineas fidem labantem,
Nostrum & cœnobium diu molestè
Vexatum tuearis, alme Præsul.

Ad illustriss. Petrum Strozam.

ME resides probibent anni cantare, molesta
Et tussis senio pectora fessa quatit.
Inclyta sed virtus tua me Petre Stroza volentem,
Excitat in laudes promere verba tuas
Cæsaris eximia est virtus laudata, quod ille
Non sine Palladiis artibus arma tulit.
Bellica te ars reddit simul & doctrina coruscum,
Clarior & Christi relligione micas

Hinc tua dum cupio prælustria gesta referre,
Me imparilem vocem continuisse iubent.
Vnde rogo tibi sit nostra hæc accepta voluntas,
Quod volo si nequeo, sit voluisse satis.

Ad Franciscum Rascasuim nobilem Senatorem, ne prouentuum acquirendorum pretextu differat se vocare ad solitudinem Modiensem.

ANxia dum longo torques mea pectora voto,
Tempus abit, tacitè & mors inopina venit.
Ergo age rumpe moras, quid enim prouentibus amplis
Est opus, vt poscis iungere corda Deo?
Diuitias habeant illi, quibus ampla supellex
Auri & congeries complacuisse solent.
Me mea delectat tenuis substantia, dum sit
Vnde meus rutilo luceat igne focus.
Et mihi sat fuerit frumenti pauper aceruus,
Et vinum si deest, haustus ab amne latex.
Natura est siquidem minimis contenta, cupido
Improba delitias ventris amica petit.

In senem.

COrpora iam senio dudum vexante caduca
Flante leuis vt morbi flamine pulsa cadunt.
Si sapis ergo senex mortem meditare paratus
Spiritus vt cœlos te moriente petat.

In iuuenem.

VIuere quid iuuenis longos meditaris in annos,
Nec reputas te isto tempore posse mori?
Nonne vides pueros, teneras quoque nonne puellas
Spe vitæ longa deficiente mori?
Non valet ipse senex in longum ducere vitam,
Sæpius at iuuenem mors inopina rapit.

Ad Angelum monachum Lerinensem.

DVm tibi tempus adest aptum iuuenilis & ætas
Angele, & ingenij dexteritate viges,
Fac tibi non desis, cum tot tibi commoda Christus
Suggerat, ingratus ne inueniare Deo.
Virtus exornet mentem & doctrina salubris,
Has tibi diuitias quærere semper ama.
Virtutem doctrina parit, virtúsque beatum
Angelicis poterit te sociare choris.

De morte.

INsidias mortis sapiens meditatur, & horam
Illius incertam voluere mentem solet.

Ad Christum.

MOrtua dum tumulo mea membra sepulta iacebunt,
Christe precor mens te non moritura petat.

Charitas foras mittit timorem.

CHristi amor expellit seruilem corde timorem,
Delitiis implens pectora casta nouis.

Inimicus

Inimicus homo.

SÆpe inimicus homo lolium ſerit inter amicos,
Pectora diſſocians fœdere iuncta pio.

Laus ſolitudinis ad Eucherium Monachum

VItam ducere qui cupit beatam,
Eucheri atque graues fori querelas
Pungentéſque animum cauere morſus,
A turbis procul vrbium remotus
Eremi tacitos amet receſſus.
Hic tutus poterit ſolutus omni
Mundano ſtrepitu & graui tumultu,&
Omni ſollicitudine expeditus
Cœleſti ſtudio vacans,frequenti &
Fœlici experientia probare
Quàm ſuauis dominus,ſilentiique
Fretus munere ſolitudiniſq;
Supra ſe attonitus per alta ferri
Angelorum acies videns beatas.
A turbis igitur procul remotus
Eremi tacitos amet receſſus,
Vitam ducere qui cupit beatam.

Ad Chriſtum.

QVàm dilecta Deus tua ſunt habitacula,ſed quis
Atria ad iſta rogo ſcandere dignus erit?
Qui graditur ſine labe,mea & mandata fideli
Pectore cuſtodit,ſcandere dignus erit.
Chriſte meos igitur tua poſt veſtigia greſſus
Dirige quo fœlix ſcandere ad illa queam.
Quiſquis te ſequitur,tenebras fugit, atque beata
Lumen habet vita,vt te duce tutus eat.
Ægypto populum ducens radiante columna
Huic miſſa è cœlo eat,larga alimenta paras.
Sic quoque me ſceleris ductum de carcere claro
Lumine perfunde,vt te vigil vſque ſequar.
Et ne deficiam cœleſtia pabula prabe,&
Pocula de latere exhauſta benigne tuo.

Ex capite ſecundo Trenorum hiere.ad Eucherium.

SVrgere ne tardes media dum nocte ſileſcunt
Omnia,vt effundas corda tua ante Deum.
Erectis manibus puram ſimul erige mentem,
Ardentes penetrant cœlica regna preces.
Nam Deus affectus animi miſeratur amantis,
Et veniam lachrymis corde gemente dabit.

Ad Bartholemæum Robertum Doriam.

SVnt qui ſtemmatibus patrum tituliſque feruntur,
Et nomen vanum nobilitatis habent.
Obſcuras generi claro obfudere tenebras
Degeneres,vitiis dedecorántque domum.
Diuitiis alieno auctis ſudore ſuperbi
Vertice ſupremo ſe aſtra ferire putant.
At tu non opibus partos meritis honores,
Conſpicuo factus nobilis indicio.
Nam virtute tuis prælucens patribus auges
Amplificáſque noua nobilitate genus.
Cum te antiqua domus ſibi Doria tempus in omne
Adſciuit , quare Doria nomen habes.

Digitized by Google

Primus & in patriam Genua hac cognomina transfers,
Vnde tui hac abs te participata ferent.

Ad Christum Redemptorem.

DA mihi Christe precor mentem tui amore calentem,
In te tota ardens vt liquefacta fluat.
Collige disparsos sensus, animiq; vagantis
Indomitos cursus continuisse velis.
Hunc cohibere volens vano sudore fatigor,
Nam furtim dum non sentio, lapsus abit.
Ergo meis adsis fautor conatibus, vt quam
Natura ipsa nequit gratia prestet opem.
En tibi vota mei non sunt incognita cordis,
Tu secreta mei pectoris ima vides.
Dum mea dilatis anguntur viscera votis,
Corporis, heu, pressus mole grauante gemo.
Carcere quis me ex hoc soluet viscóque tenaci,
Liber vt in cœlum scandere mente queant?
Atras à me quis me pellet densásque tenebras,
Purgato vt possim cernere corde Deum?
Anxia nunc terpidis vrgentibus vndique curis,
Mens mea complexus ambit anhela tuos.
Respice Christe igitur sponsam miseratus amantem,
Te propter quæ orbis prospera cuncta fugit.
Prospera mundi huius ceu stercora fœda recusat,
Vt soli valeat complacuisse tibi.
Ex hac pelle rogo rerum phantasmata, sacros
Libera vt amplexus possit adire tuos.
Sic liquefacta fluens in te tui amore fruetur
Latáque cantabit carmina sancta Syon.

Item ad dominum Christum Saluatorem.

DA mihi sincero Deus vt te amplectar amore,
Soluere & hunc nexum nulla creata queant.
Quàm fœlix est, qui terrena fece solutus
Amplexu gaudet Christe benigne tuo.
Corpore hinc in terris habitat, sed amore leuatus
Iam tenet excelsi regna beata poli.
Heu, multis sed ego ærumnis miser vndique septus
Deploro sortem nocte diéque meam.
Hinc mala me torquent elapsi temporis, inde
Mi ingerit angentem vita futura metum.
Nam pressus grauitate mei mihi pondus iners, &
Sarcina sum, qua non vlla molesta magis,
Me mea nempè premit vitiis corrupta voluntas,
Nec faciem in cœlum ferre proterua sinit.
Semper insidiis latitans fera dira malignis
Artibus instructa, heu retia mille parat,
Quis queat ingenium illius nouisse? quis eius
Tam varios poterit dinumerare dolos?
Illa boni speciem falsa sub imagine monstrat,

In vitia

In vitia in cautos insidiose trahit.
Vt nitidos esca in nassam piscator & hamum
Illectos pisces arte vocare solet.
Hoc rogo quis valeat monstrum superare malignum
Illius technas noscere si nequeat?
Te sine Christe potest nullus, tua gratia si me
Roboret, hac fretus me omnia posse reor.
Christe igitur fidei lumen mihi prafer, amoris
Ardeat in mœsto pectore flamma tui.
Purus amor pellat seruilem corde timorem,
Vim perdat proprij purus amoris amor.
Vt iam perpetuo deinceps tibi iungat amore
Soluere & hunc nexum nulla creata queant.

Ad amplissimum dominum Cardinalem Bertrandum.

QVis tibi digna queat laudum praconia prasul
Æqualem meritis quis ve referre vicem?
Sedibus è propriis qui nos non iure repulsos
Criminibus fictis, exilio reuocas.
Et nostram miserans pater humanissime sortem
Nomen & ablatam rem quoque restituis.
Non opis est igitur nostra tibi soluere dignas
Grates, nec meritis posse referre vicem.
Sed retributor erit factorum Christus, & ampla
Pramia pro factis non peritura dabit.

Ad illustrissimum principem Cardinalémque ampliss. Lotaringiæ.

QVis nostrũ poterit benigne princeps
Condignam tibi gratiam referre?
Æqua & quis meritis repẽdet vnquam
Laudum vota tuis pio fauore
Qui nos criminibus calumniisque
Falsis exonerans procul fugatos
Nostris sedibus ædibúsque sacris
Tandem restituis, licet que nobis
Iam te authore pio diu cupita
Tranquillaque animi frui quiete,
Densis vt tenebris repente pulsis
Arridentique nunc serenitate
Toto corde Deum atque mente tota
Et virtute simul colamus, atque
Totis viribus obsecremus, vt te
Successúsque tuos secundet, vt qui
Tanta nobilitate stemmatúmque
Tam claris titulis in orbe fulges,
Te post fata beans polo locandum
Seruet perpetuò benigne princeps.

De Valle aurea Ad Basilium Monach. Lerin.

O Fœlix nimis & beata vallis
Vallis qua aurea rite nuncuparis,
Cultis septa virentibúsque toto
Anni tempore collibus, placentis
Expressam speciem refers theatri.
Polles frugibus & nites amœno
Aruorum simul atque vinearum
Cultu, in qua gelido fluens perennis os
E fonte vnda rigat vireta & hort
Per vallem mediam means & inde
Diuersi generis tibi virescunt
Anno toto olera arborúmque fœtus

Producis varios ferax, & inter
Hoc poma aurea pendulis coruscant
E curuis onere aggrauante ramis,
Sic, vt me Hesperidum putem sororum
Hortos cernere, & hinc beata vallis,
Vallisque aurea iure nuncuparis.

In diuitem auarum.

INfœlix homo quid labore inani
Te tantum maceras die atque nocte?
Tempus impiger haud remittis vllum,
Dum vanis opibus studes, parandis.
Quas tam continua anxiaq; cura
Quæsitas, nimioq; amoris æstu
Possessas. miser, ô miser nequibis
In morte hinc abiens tulisse tecum,
Solo linteolo obuolutus ibis
In Tellurem hominum omnium parẽtem,
Et quas tam vigil extruis caducas
Orbis diuitias cui relinques,
Nescis, Si ergò sapis, cupisq; verè
Iam diues fieri, tibi has parato,
Quæ sunt perpetuo vsui futura
In cœlis, vbi nec fures, nec vlla has
Abs te vis alia abstulisse possit.

In gratiam nobilis puellæ Franciscæ Griomaldæ, cuidam ipsius formæ laudatori respondentis.

COrpoream hanc cur tot verbis laudare figuram
Niteris? hac nescis quam citò forma perit?
Corpora pulchra cadunt tacitè obrepente senecta,
Nec reuocare vllus tempora lapsa potest.
Nam ridens oculus, roseus quoque fusus in ipso
Ore rubor, tenuis nubis ad instar abit.
Plenáque nunc succi facies sordebit, arata,
Cum exhausto fuerit sanguine laxa cutis.
Vbera quietam quæ vt poma recentia turgent.
Pendula vt è collo mantica fluxa cadent,
Dic mihi, Penelopes vbi nunc est forma pudica,
Quæ tot dum vixit traxerat vna procos?
Et formosa Helene Paridi quæ iuncta decoro
Troiani excidij perfida causa fuit?
Romana illa etiam Lucretia norma pudoris
Quæ sibi lugendam consciit ipsa necem?
Innumeraq; aliæ, quarum speciémque decusq;
Spem & vita longam nos inopina tulit?
Corporis hæc igitur non est laudanda figura,
Quæ veluti vanus fumus & vmbra fugit.
Forma sed interior mentis speciosa putanda est,
In qua cœlestis splendet imago patris.

Ad Cæsarium Abbatem.

FOelix illa dies meliore notanda lapillo,
Qua Lerina pio salua labore tuo est.
Cùm tristis monachos sors extrusisset, alumnos
Illa gemens flebat nocte dieq; suos
Debita nunc ergo laudum præconia pangat,
Læta ferens casto pectore vota Deo.
Quin etiam dignas studeat tibi pendere grates,
Cui est optata tuo parta labore quies.

Animæ diuino amore affectæ deprecatio. Car. Saph.

CHriste quid blãdos gemitus amantis
Sponsæ & affectus teneros repellis,
Spernis & dudum cruciata dulci
Pectora voto?
Anxium pectus validos amoris
Sentiens æstus penitus furentes
Languet, ac sensim velut igne slaua
Cera liquescit.
Cernis vt vultus tenues frequenter
Fletibus castis madeant, quod intus
Mollis est imas tacitè latentes
Flamma medullas.
Cordis interdum hospitio receptus
Me pio amplexu refoues, sed inter
Oscula elapsus fugiens recedis
Ocyor aura.
Et diu solam thalamo gementem
Conficis tardo reditu, benigne
Huc ades, mœstam recrea superno
Munere mentem.
Sæpius mundi stimulata rebus
Prosperis, vanos renui fauores,
Vt tibi fido studio dicata
Pectora seruem.
Gaudia & lusus teneros amicis
Fletibus gaudens fugio, velut dum
Luget amisso viduata turtur
Casta marito.
Interim afflicta calices suaues,
Sunt mihi noctu lachrymæ diéque:
Dum tibi carnis merear soluta
Compede iungi.

Dialogus quo homo & anima sponsi cœlestis amore affecta loquuntur. Carmen dicolon tetrastrophon.

QVid fles & lachrymis te anxia cõficis
Spõsum pulso hyemis frigore cãdidi
Et surgente nouo vere fauonij (Homo.
Cessantem referent tibi.
Absens dulcis amor me cruciat meus,
Quem surgente nouo vere Fauonij Ani.
Si reddent, fuerit nulla beatior
Me, nec iam metuam mori.
Christũ intẽsus amor sollicitat tui, Homo.
Cui tu casta pij propositi tenax
Conseruato fidem, mundus & hic tibi
Plus iusto placeat, caue
Incorrupta mei propositi tenax Ani.
Huic seruabo fidem, flectere nec suis
Orbis me rigidam blanditiis valet,
Nempè optem potiùs mori.
Sponso istæc fueris grata proteruitas Homo.
Sed tentare Satan mille vafer modis
Non cessat, venus & viribus improbi
Viget fulta Cupidinis.
Christi freta mei consiliis, dolos Ani.
Eludam satana, & tela cupidinis
Spernens, assiduis fletibus impiæ
Restinguam veneris faces.
Ergo tristitiam mœstula comprime, Homo.
Sponsum læta auido pectore sustine,
Quem surgente nouo vere Fauonij
Lenes restituent tibi.

De virginitate seruanda ad neptem. Car. dic. tetrast.

O Neptis lepidum delitium meum
Blande sordiduli carnis amoribus
Ne permitte pudoris
Fœdari hoc roseum decus.
Da Christo meum neptula corporis
Florem, da nitida mentis amabiles
Fructus grata pudici
Cui sunt munera pectoris.
Huius dulcis amor possideat piam
Mentem, soláque iam te sibi vendicet
Blande infusa tenellis
Huius gratia sensibus.
Huius suauis odor te trahat, hunc pio
Et toto studio nitere consequi,
Hunc ardentis amoris
Inuentum finibus tene.
Et fœda veneris fletibus obrue
Flammas, & volucris cæca Cupidinis
Tela obtunde virili
Corde & continua prece.
Lasciuos iuuenes nutibus igneas
Qui immittunt teneris cordibus has faces
Ne te virgo latenter
Vrant, solicitè fuge.
Hos vitare procos filia te docet,
Cœlestes thalamos si cupis ingredi,
Et seruare dicatum
Christo virgineum decus.

Accensa rutilo lumine lampade
Obseruare etiam dæmonis improbi
Artes mille nocendi
Quas in nos vafer exerit.
Sed ne te orbis amor vanáque gloria
Vincat sæpè crucis sis memor, & tui
Sponsi exempla sequuta
Iam mundo incipias mori
Nec longo tenuem syrmate puluerem
Verras, palla pedes longior implicat,
Vanas vnde puellas
Ascendisse polum vetat.
Sed quæ virgo semel vestibus est sacris
Induta hæc refugit mollia sæculi
Ornamenta, studétque
Vt Christo placeat magis.
Hoc desiderio virginis æstuat
Castũ pectus, amor quod stimulis premit
Orbi vt mortua, soli
Optet viuere iam Deo.

In Christi nat. ad sodales.

VNde hoc insolitum luminis aurei
Resplendet iubar? en soluitur humi- (dum
Velum noctis opaca
Fulgoris radio noui.
Hoc Christum radiis prædicat editum,
Qui terris tenebras exiget, inscij
Quas vexere parentes
Primi per vetitum nefas.
Hinc & suauisonis vocibus intonat
Æther, & placido pectora carmine
Alto pressa sopore
Lucis nuntius excitat.
Nos ergo teneris cantibus exciti
Et clari iubaris lumine præuio
Ducti, mitis Iesu
Quæramus vigiles domum.
Quæramus vigili solicitudine
Natum, quem peperit virgineo parens
Perdura rite pudore.
Ipsa est quæ caput impij
Serpentis valido sub pede conteret,
Qui spiris hominem complicitum diu
Terræ affixit, Olympi
Ne posset iubar intui
Virus fraude mala hic primitus intulit
Terris, hinc macies tantáque febrium
Hausto ex angue veneno
Nobis incubuit cohors.
Hinc longum exilium diráque funera
Expulsi æthereа perpetimur domo,
Sed nos ortus Iesus
Vagitu tenero vocat.
Infantem tepido virgo fouet sinu,
Hunc & næniolis sedula blandulis
Mulcens dulcia figit
Labris oscula paruulis.
Arrident placidis vultibus inuicem,
Et nutus referunt mutuo amabiles,
Gestit virgine matre
Proles, prole Deo, parens.
Demisso ergo genu fletibus & piis
Profusis veniam oremus vt intimo
Pulsis corde tenebris
Lux nobis radiet noua,
Et dignè superum perpetuo choris
Admixti hymnidica voce puerperæ &
Nato carmen amoris
Cantemus domino nouum.

De tempore veris carmen Monocolon.

QVam multis pacido vere coloribus
Ridet terra leui fœta Fauonio,
Hinc fulgent violæ, hinc & roseus pudor
Fissis folliculis purpureas opes
Ostentat, niueum & lilia gestiunt
Expandisse decus, cunctáque gemmeis
Arrident placidè gramina honoribus.
En cernis virides vitis vt explicet
Crines, & teneris nexibus ambiat
Vlmos, en patulas omne nemus comas
Euoluit, volucres frondibus insident
Mulcentes varius aera cantibus.
Leni graminibus murmure perstrepunt
Dum florum exiguæ summa legunt apes,
E queis conficiunt mella liquentia,
Et dulces rutilis lampadibus fauos
In Christi obsequium dant alimoniam.
Nos fœcunda igitur floribus admonet
Tellus, nos volucres vocibus incitant,
Ingratos strepitans nos apis arguit,
Exemplúmque pigris mentibus ingerit,
Vt puris pariter cordibus & sacris
Laudemus dominum cantibus, omnia
Qui verbo omnipotens condidit, vt patri

Google

Et Christo resonent verè nouo noua
Voces, sitq́ simul laus, honor, & decus
Ambobus parili gloria flamini. Amen.

De amore diuino carm. Saph.

Qui tibi fido placidóque amoris
Heret amplexu Deus alme nullis
Rebus aduersis quatitur, nec vlla hunc
Prospera tollunt.
Ille confertos opibus penates
Spernet, & paruo tenuiq́ sumptu
Gaudet, algoris patiens æstus
Atque laborum.
Orbis inuisi fugiens inanem
Gloriam & vanos populi fauores,
Falsa pro veris renuit caduca
Gaudia vitæ.
Quin & irrisus tolerat malorum
Probra & insultus hominum frequentes,
Fert & ad nunquam meditata promptas
Crimina linguas.
Non eum flectit stimulans Cupido,
Quippe qui putres Veneris lacunas
Odit expertus latices salubris
Fontis Iesu.
Hinc tua fretus bonitate nullo
Criminum morsu premitur, quietus
Viuit, & nulla capitur maligni
Dæmonis arte.
Corde seruilem charitas timorem
Pellit, atque æstus animi latentes
Sedat, vt curis volet expeditus
Liber ad astra,
Ergo diuino appropians calori
Liquitur dulci resolutus igne,
Vt solet Phœbi glacies tepente
Lumine solui.
Hic nouum nomen capit, abditúmque
Manna prægustat specimen futuri
Sæculi, donec capiat polorum,
Regna beatus.
Christe tu nostros miserans dolores
Anxios leni recrea fauore,
Et tua nostro pietate pelle
Corde tenebras.
Temporis lapsi memores molestis
Angimur curis, scelerúmque mentes
Conscias diri exagitant diéque &
Nocte timores.
Hinc malum præsens, metus & futuri
Inde nos torquet, variisq́ nobis
Artibus mundus, caro, dæmonésque
Insidiantur.
Territi tantis igitur periclis
Supplici voto auxilium precamur,
Vt crucis suaui foueas anhelos
Christe sub vmbra.
Vre cor nostrum Deus igne sancti
Spiritus, gratam tibi seruitutem
Corpore vt casto exhibeamus atque
Mente fideli.
Intimos nostri rege cogitatus
Pectoris, vita vt sine labe puris
Moribus pollens tibi vota laudum
Debita soluat. Amen.

De diua Catharina.

Festa lux mundo rutilans coruscat,
Qua Dei virgo Catharina cœlum
Scandit optatos referens subacto
Hoste triumphos.
Candido Christo teneris sub annis
Corporis florem nitideq́ fructus
Vouerat mentis simul & pudici
Cordis amorem.
Vnde cœlesti irradiata luce
Gaudia insani peritura mundi
Cauta contempsit, genus & supremi
Culmen honoris.
Spreuit & latam speciem venusti
Oris, & Christo sociata castis
Nexibus, carnis stimulos virili
Mente repressit.
Quin & inuictam studuit profanus
Hostis à cœlo reuocare mentem,
Cessit at nullis precibus minisq́,
Inclyta martyr.
Vnde nec vultus timuit minaces
Regis infensi, gladios rotásque
Vicit, hinc virgo duplicem recepit
Casta coronam.
Diua virtutum meritis opacas
Vicit Ægypti tenebras, refulgens
Vt iubar solis superat corusca
Lampade noctem.

Digitized by Google

Cui parentantes meritas beati
Angeli Christo cecinere laudes,
Et Syna in sancto posuere sanctum
Vertice corpus.
Ergo nunc nostræ memores salutis
Virginem puris animis rogemus,
Vt piis nostro precibus repellat
Corde tenebras.
Robur inuictúmque animi vigorem
Præstet, vt nulla Satan irruentis
Arte vincamur, domitúmque nobis
Sternere donet.
Præstet & vani renuisse fastus
Orbis, & blandos superare carnis
Impetus, castam vt mereamur inde
Ducere vitam.
Laudibus patrem celebremus almum,
Eius & prolem pariterque sanctum
Spiritum, qui nos recreans superno
Munere donet. Amen.

Ad Salmonium Macrinum.

CVm fides plectro ad numerū Macrinus
Pulsat ecquid plus solito refulgens
Aëris ridet facies, benigna &
Mœsta serenat.
Námque Salmoni fugiunt camœnas
Nubila, & læto comitata plausu
Gaudia & dulces Charites sequuntur
Plectra mouentem.
Mollibus lauri viridísque mixti
Flatibus mota Zephyri strepentis
Sibilo applaudunt tenui, Macrinō
Plectra mouenti.
Ipse Neptunus placidos ab alto
Extulit vultus, tumidámque Tethyn
Auribus captam fidibus Macrinus
Traxit ab vndis.
Quin greges Prothei vitreis ab antris
Et maris nymphæ modulos sequutæ
Saltibus ludunt, resonántque rauco
Murmure pontus.
Macte virtute, ingenio, simúlque
Artibus sacris redimite, blandis
Qui grauem musis socias Macrine
Docte Mineruam.
Te nouem semper celebrent sorores,
Cui ferant castis manibus nitentes
Floribus mixtis viridísque laurus
Fronde corollas.

Ad Ioan. Memmium summum Prouinciæ Præsiden. Car. dico. distr.

CVm mea sæpè tuas contendit promere laudes
Camœna Præses optime,
Debilis insoliti perterrita mole laboris
Hæret stupens & conticet.
Ingenij quis enim tam clara est dote beatus,
Carmen quod fundit tam potens.
Vt tua condigno celebret præconia cantu,
Crescentis & famæ decus?
Iustitia populos solitus frænare superbos,
Togatus & ius dicere.
Nunc hostes fidei dextra expugnare potenti
Aggressus es viriliter.
Vnde triumphatis truculentis hostibus amplam
Victor tulisti gloriam.
Macte ergo ingenio, atque animi virtute, tuorum
Haud immemor natalium,
Extimulas animos, Martísque ferocibus ausis
Turbam insolentem reprimis.
Cuius tanta fuit vertit quæ insania mentem,
Vt impudenti audacia.
Tabificum vomeret infœlix ore scelesto
Mentis venenum perfida.

Quo

Quo iam iam passim totas infecerat vrbes
Pagos & agros occupans.
Vnde hac succrescente lue obrepebat inultus
Sermo licenter in dies,
Affore iam tempus, quo deiicerentur vbique
Dicata Christo altaria.
Nec precibus diuos colerent, delubra crucémque
Igni cremanda traderent.
Heu pietas, heu prisca fides, quam pectora dirus
Humana perculit furor,
Vt libertatis falso sub nomine carni
Seruire suescant improbe.
Hinc alios poterant plures habuisse sequaces,
Sibiq; cunctos iungere,
Vt pote quos facile trahat ad se blanda voluptas,
Libidinisque amor male.
Sed tua iam clara est industria cognita tandem,
Ortis malis quæ obsisteret.
Consilio pollens, Martis quoque viribus audax,
Deique Zelo percitus,
Fortiter hinc cæsis aliis, aliisque sub hasta
Missis triumphas hostibus.
Nam tibi pro sacris pugnanti numina longe
Pulsis periculis fauent.
Vnde tuis meritis & si Prouincia grates
Nequit referre debitas.
Perge tam fœlix, pulsisq; erroribus almam
Fidem labantem sustine,
Et tibi magna Deus persoluet præmia, magnam
Tibi rependet gloriam.

Ad Ant. Aynesium Nisam Renspon.

OTium nobis virides & vmbræ
Sūt, & hic flatus Zephyri strepētis
Mulcet, vt somnos liceat vtramuis
Carpere in aurem.
Lesbium sed non datur aureúmque
Carmen indocto cecinisse, qui non
Alta Parnasi superauit vnquam
Culmina montis.
Te nouem suaues teneris ab annis
Dum fouent musæ, docuere cantum
Et leui scitè tremulos ciere
Pectine neruos.
Vnde cœlestes potis es diserto
Carminis cantu celebrare ciues,
Atque mordaces pepulisse mentis
Pollice curas.

De diuo Nicolao hymnus.

MOribus fulgens Nicolaus almis
Hoc die carnis laqueis solutus
Orbe deuicto meruit polorum
Scandere sedem.
Affluens largis opibus parentum
Pauperes Christi refouens cauebat
Ne fauor vulgi meritum leuisq;
Tolleret aura.
Nobiles pauper genitor puellas
Fornicis turpi maculare probro
Vult, vt insani valeat lucello
Ducere vitam.
Audit horrendum facinus, senisq;
In domum sanctus tacitè talentum
Aureum iactat veniens opaca
Nocte per vmbras.
Vnde virtutum meritis relucens
Voce dilapsa domini creatur

Præsul, & quamuis renuens sacrata
Sede locatur.
Infulis ergo redimitus illum
Mentis inuictam rigida vigorem
Proferens Christi auxilio iuuante
Mira peregit.
Tres bonus pastor iuuenes auari
Consulis iussu gladio necandos
Concito gressu properans iniqua
Morte redemit.
Territis nautis pater inuocatus
Affuit, sæuas pelagi tumentis
Illius Christo meritis fauente
Comprimit vndas.
Christe saluator precibus beati
Huius, insanas animi procellas
Mitiga nostri, simul & periclis
Erue cunctis.
Huius exemplo statuisse vitam
Ritè concede, vt tibi corde puro
Et pio dignas mereamur ore
Promere laudes.
Laudibus patrem celebremus almum,
Eius & natum pariterque sanctum
Spiritum, qui nos recreans superno
Munere donet. Amen.

De S. Martha hymnus.

Virginis Marthæ celebremus almum.
Hunc diem lætis animis precantes
Eius vt nobis meritis corruscet
Sidere dextro.
Ædibus Christum propriis frequenter
Virgo suscepit studióque toto
Seruiens illi meruit beari
Hospite tanto.
Laude sed multo magis est habenda
Digna, quæ puri nitido recessu
Pectoris talem caperet fideli
Cordis amore.
Christus hinc eius precibus sepultum
Fœtidum fratrem reuocans ab orco
Mortis implexos adamante nexus
Voce resoluit.
Nominis Christi auxilio potenti
Fulta crudelem superat draconem,
Qui metu multo variáque cunctos
Clade premebat.
Diua tu nostram miserata sortem
Hospitem Christum rogita reatus
Tollat vt nostros reuocans tremenda
Morte sepultos.
Mortis internæ gradibus solutis
Vinculis nostras placidis reformet
Moribus mentes, simul atque nostros
Dirigat actus.
Renibus cinctis liceat draconem
Fraudibus structum cohibere, blande
Nocte qui nobis pariter diéque
Insidiatur.
Vt Deo nostro valeamus aptum
Pectoris casti hospitium parare
Atque sinceris manibus nitentes
Ferre lucernas.
Et piis sponso veniente votis
Noctis incursu media micante
Lampada cœli thalamos subire
Promereamur,
Laudibus patrem celebremus almum,
Eius & prolem, pariterque sanctum
Spiritum, qui nos recreans supernis
Dotibus ornet. Amen.

De laudibus vitæ ruralis.

Diuitias alius quærat, petat alter honores
Et primas cathedras ambitiosus amet.
Sat mihi parua domus, mihi sat focus igne coruscans.
Sat mihi & vnde queam pane fugare famem.
Sat mihi fonte cadens tenui cum murmure riuus,
Qui hortum perpetuo rore fluente riget.
Delitias ventris cupit insatiata Charybdis
Ingluuiem ructans nocte diéque suam.
Ruris vita placet, victúsque labore paratus,
Partus sudore est dulcis in ore cibus.

Insita quæ nostris manibus fuit arbor onusta
Fructibus, en nobis munera grata refert,
Nam mihi pensilibus dependent dulcia ramis,
Quæ porrecta queat carpere poma manus.
Ambiat vrbanos fastus quicunque molesta
Viuere continuo in anxietate volet.
Rura mihi cordi sunt, & ruralis amica
Vita mihi innocua simplicitate placet.
Nam mihi mordaces animo depellere curas
Hic licet, vt læta degere mente queam.
Sero leues videas super alta cacumina fumos
Surgere, qui cœnæ tempus adesse notant.
Tunc iuuat ex agris fessos vidisse colonos,
Cùm redeunt solis luce cadente domum.
Et vomere & inuerso iuuat aspexisse trahentes
Collo sudante & languido aratra boues.
Adueniente viro coniux pia ponit inemptos
Mensis consueta sedulitate cibos.
Non ibi dira sonant rixarum iurgia, castus
Et sincerus amor inter vtrunque viget.
Ambitus, inuidia, atque auri scelerata cupido
Hinc procul, hoc semper diues auarus eget.
Sufficiunt illis profert quæ pauper agellus,
Sufficit his tantum vincere posse famen.
Puluerulenta æstas rediens optata colonis
Farra fore incurua falce metenda monet.
Tum videas alacres structos ruralibus armis.
His quibus est flaua desicenda Ceres.
Hos audire licet claris lenire laborem
Cantibus, & potu sæpe leuare sitim.
Casta thori consors sudans iuuat ipsa maritum
Spicarum fasces solibus vsta ligans.
Area & excussis resonat simul icta maniplis,
Et lætis hominum vocibus æthra sonat.
Hinc inde auditur rurale celeuma, coloni
Quo defessa graui membra labore leuant.
Furcis iacta suo recidunt dum pondere grana,
Pluma leuis venti flamine rapta volat.
Autumno redeunte graues decerpere botros
Atque inferre lacum plena canistra iuuat.
Omnia calcatis sordent resluentibus vuis,
Vnde merum fiat dat modo musta lacus.
Ergo rura placent, placet & sudore paratus
Victus & inuidia rustica vita carent.
Otia sectetur læta qui inglorius aluo
Illecebras carnis desidiosus amat.
Ructuet hesternam crapulam, ventrémque tumentem
Et vino & dapibus vix trahat ipse suum.

In quendam vitæ longioris cupidum & honorum dignitatúmque ambitiosum.

QVid peregrine putas vano deceptus amore
Fallacis mundi, viuere posse diu?
Arida nonne vides regum vacuata medullis
Ossa? & te credis viuere posse diu?
Cernis & vt pueros, iuuenésque ætate vigentes
Mors rapit, & speras viuere posse diu?
Mors nulli ætati, nulli quoque parcit honori,
Et te stulte putas viuere posse diu?
Supremas cathedras ambis, popularis & aura
Plausus, te credens viuere posse diu.
Sed casu grauiore ruit, qui elisus ab alto est,
Dum sperat sese viuere posse diu.
Si te summa iuuant, cœli mediteris honores,
Si & verè fœlix viuere semper amas.

Ad Beatricem puellam de memoria mortis.

PEnsa coli tanquam vitæ mortalis imago
Te hortantur mortis vt memor esse velis.
Carpuntur sensim tenuem sectantia filum,
Dum ad finem fusus vsque rotando trahat.
Sic nostram Lachesi fusos voluente caducam
Ad sese vitam mors inimica rapit.

Ad seipsum Dionysius.

ANxius & tristis memori cur mente volutas,
Quæ tibi si sapias sunt fugienda magis?
Non mala te vexent transacti temporis, vltrix
Sit tibi præteriti vita futura mali.
Illos esse sinas tristes, qui crimine mersi
Non sperant illinc vellere posse pedem.

De cruce post Christum tollenda.

QVi cupit ætheream fœlix conscendere sedem,
Post Christum gradiens tollat & ipse crucem.
Crux timor est domini, crux est patientia, cœli
Quæ violenta potest sola aperire fores:

In puellam quandam amœnioris cultus nimis cupidam.

QVid tanto studio adsciscis tibi stulta decorem,
Qui leuiter morbo pulsus vt vmbra fugit?
Conciliare procos tibi vis fucata colore,
Sit pudor in vultu, pulchra puella sat et.

De nuptiis nobilis Renati Grimaldi & Violandæ à Villa noua Epithalamium.

IAm votis optata diu lux aurea fulget,
Quæ cantu celebranda nouo noua gaudia nobis
Indixit, Procul ergo hinc tristis & anxia cura.
Contrahat hic frontem nullus, sed lætus amicum
Porrigat aspectum, blandè faciésque renidens
Monstret vt internos titillent gaudia sensus.
Hæc vt honesta decent, nec relligione vetantur,

Quin

igitized by Google

Quin etiem Christus præsens impendit honorem
Connubio, vitis cùm deficiente liquore
In vinum mutauit aquas, hinc voce canora
Pangite io ter Hymen pueri innuptaq; puellæ:
Nam votis optata diu lux aurea fulget,
Qua matris solito amplexu de more, Renatus
Nobilis auulsam vocat in sua iura puellam.
Ergo Hymenæe veni, Paphia quoque tempora myrtho
Cinctus ades, choreas gaudens initura iuuentus
Iam dudum expectat, gliscens & voce canora
Pangit Hymen Hymenæe veni, lux aurea fulget
Quæ votis optata diu noua gaudia mandat.
Huc ergo accelerate gradum, properare ministri,
Spargite veris opes, tota atria floribus habent.
In thalamis arabum suaues profundite rores,
Mascula & hinc atq; hinc fumantia thura vaporem
Spargant, & viridi cingantur limina fronde,
Vnde frequens vario contexta è flore corona
Pendeat, atque viri vxorisq; insignia monstret.
Et paries suspensa tenens aulæa reducat
Ad mentem veterum res & gesta ampla parentum.
Omnia nunc ergo testentur gaudia, cuncti
Pangite io ter Hymen iuuenes simul atque puellæ,
Nam votis optata diu lux aurea fulget,
Qua noua nupta nouo fœlix Violanda marito
Associanda venit, violæ cui nomina rectè
Conueniunt, pulchro vernanti flore iuuentæ.
Compta caput, præ séque ferens roseo ore pudorem
Splendicat aspectu placido, Violentia cuius
Blanda ferit sponsum, cuius specie ipsa vicissim
Capta, latens nutrit sub pectore vulnus amoris.
Nobilibus siquidem insignes natalibus ambo,
Ingenio & forma insignes præstantibus ambo,
Sed virtute magis morúmque nitore coruscant.
Pangite io ter Hymen pueri ingenuaq; puellæ,
Nam votis optata prope est nox sydere fausto,
Qua Violanda pio amplexu auellenda parentum
Casta viri amplexum ferat, atque iugalia iura.
Hinc illi notat ora rubor, frontémque serenam,
Vnde illi geminat roseus pudor ipse decorem.
Nam pudor in vultu vera ornamenta decúsque
Suggerit, & simul est custodia cauta puellis.
Vos igitur superbos precibus pulsate frequentes
Semper vt vnanimes concordi pace fruantur,
Quam neque mors soluat, nec debilitare vetustas
Cladésve vlla queat, & quos Deus ipse sacrato
Fœdere coniunxit, iunctos conseruet vbique,
Vt genus amplificent fœcunda prole, beatis
Moribus vt referant nati & virtute parentes.

Digitized by Google

Religione Deum pura venerentur, améntque
Iustitiam, vt iusti cunctis sua iura ministrent.
Multiplicata etiam natis domus atque redundant
Virgineos Christo fœtus monachósque futuros
Proferat vt pietate fidem fulcire labantem
Doctrina &, titulos patrum illustrare priore
Possint sic & erit fœlici hoc omine cœptum
Coniugium, semper hic prosperè & omnia cedent.

De miseria vitæ humanæ ad Ioan. Faucherium nepotem.

Vita humana quid est, nisi malorum
Succedens series? vidésne vix dum
Infantem ex vtero parentis ortum
Vagitu tenero suam molestam
Et duram nimis increpare sortem
Nudus nascitur impotens, inopsq;
Indigens alienæ opis, locóque
Tanquam truncus iners mouere sese
Infœlix nequit. Obsitus perinde
Hinc atque inde malis nouam recentis
Semper materiam inuenit doloris.
Sic & continuò neci propinquans
Viuens iam moritur, nihilque quam mors
Longa est ista breuis putanda vita.

Epithaphium Laurentij Garini.

Laurea serta decent, qui victo de hoste triumphant,
Et quibus intendit clarus Apollo lyram.
Hinc igitur doctus Laurentius orbe subacto
Astra abiit serta conduplicata gerens.

Item aliud.

Ornatus lauro Laurentius astra petiuit.
Cui longo merita est parta dolore salus.
Ad cœlos illum constans patientia vexit
Quo molli gressu scandere nemo potest.
Nam crucis æthereas aperit violentia portas,
Crux parit æternum sola refrigerium.
Fessa igitur voluit vario vexata labore
Hic sua sub pario marmore membra tegi.
Donec ea in melius Christus mutanda iubebit
Surgere, & æterna lucis honore frui.

Ad illustrissimam Margaritam Valesiam illustriss. Philiberti Ducis Sabaudiæ consortem.

Regia te reddunt illustrem stemmata clara
Sed virtute magis nobilitata nites.
Exterior frontem species tibi & ora venustat,
Interior mentem condecorátque fides.
Dux igitur Philibertus erit te coniuge fœlix,
Túque illo fœlix coniuge semper eris.
Margarita es pretiosa illi, thesaurus & ipse
Est tibi, quo nullus carior esse potest.
Conueniunt mores, ambobus & vna voluntas
Syncera est fidei dogmata sancta sequi.
Ergo qui sacro vos fœdere iunxit amoris,
Perpetuo iunctos seruet vbique Deus.
Illustrémque domum fecundet prole, decoram
Vt matrem referat fœmina masq; patrem.

Egloga

Digitized by Google

Egloga de cœlesti & diuino amore Ευλόγιτος & Maurus, Ad Basilium monachum Lerinensem.

ASpicis vt medio torrens nunc ferueat æstas Eu.
Maure die,& gelida pastum pecus ecce sub vmbra
Ruminat,ardentem patula ergo sub illice solem
Declinare licet,quæ altum caput obuia sursum
Erigit & ramis frondentibus obiicit vmbras,
Frigus & optatum sponte officiosa ministrat.
Quo me quocunque pater ducas,audire paratus Mau.
Sum tibi,nec quicquam gratum magis atque salubre,
Est mihi,quam pia si fuero tua iussa sequutus.
Dum licet ergo refer si qua est tibi fabula nobis Eu.
Non audita prius,huic dum successimus vmbræ.
Ne somnus subrepat iners , vel tempus inane
Transeat.Hoc natura etenim fert,otia quando
Ducimus,vt rerum quicquam didicisse nouarum
Optemus,quin cura gregis dormire volentes
Non sinit,insidias semper metuisse ferarum
Nempè decet,quare nunc si qua recondita seruas.
Profer & alterno hic animum sermone leuemus.
Quando ita vis,referam quæ sunt iucunda relatu, Mau.
Nec minus vtilia,& quæ casto digna recondi
Pectore,quæ & decies possunt repetita placere.
Ante dies paucos cœlesti afflatus amore,
Extitit huic iuuenis nostro vicinus agello,
Quem pater inuitum tæda vincere iugali
Dum studet,is contra obfirmata mente resistens
Fœmineos mores & iura iugalia ferre
Posse negat.Nempè hic secreta silentia solus
Captare assuetus,solus sua rura colebat,
Solus oues pascens,loca solus amica petebat
Fletibus,& lachrymis suspiria lassa frequenter
Admiscens,precibus superos pulsare solebat.
Antra vel amotos nemorum procul ille recessus
Sæpè adiens cytharam plectro pulsabat eburno,
Concordem fidibus doctus componere vocem.
Nec teretes tantum calamos inflare sciebat,
Norat enim & facili percurrere pectine cordas,
Et superum celebrare pio præconia cantu.
Nil triuiale sonans cœlestia sola flagranti
Pectore & conceptos recitabat versibus ignes.
Vt quondam afflatus diuino numine pastor
Tentabat Dauid facili psalteria dextra,
Ventura edicens rerum causásque latentes.
Ergo puer tremulis superum præconia neruis
Dum canit,effigiem quandam vidisse Deorum
Creditur,vt Moses Syna cum celsa subisset,
Innocuis vidit dumos ardescere flammis.

Inde thori iuuenis blandos genialis amores
Exosus spreuit, sanctæ integritatis honorem
Antefereas thalamis: ast importunus & asper
Obstitit his genitor sanctis conatibus, atque
Coniugio ligat inuitum, sed facta sequuta
Iam iam audire libet, nam virgo flagrabat eisdem
Ignibus, & tedas dudum aspernata iugales,
Vt soli Christo placeat, sub iura mariti
Ire recusabat, sed sollicitata parentum
Hortatu, inuiso tandem pia colla subegit
Mœsta iugo, & tristi gemitu testata dolorem.
Iam quasi corruptum flet casta puella pudorem.
Sed Deus omnipotens qui hæc inspirauit vtrique
Vota, dedit finem votis ab vtroque cupitum.
Nempè dies aderat dudum exoptata parentes
Qua desideria expleri & sua gaudia credunt.
Scilicet vt thalamis tandem sibi ritè nepotes
Reddant, iámque micans surgebat vesper Olympo,
Horáque suadebat iam pingues linquere mensas,
Vt sponsam in thalamos vocet & sua iura maritus.
Ergo vbi seclusi secreta silentia noctis
Ceperunt, iuuenum torquent pia pectora curæ,
Dum sibi vterque timet, nam stupa propinquior igni
Vertitur in tenuem citiùs resoluta fauillam.
Ille prior sponsam dictis affatur amicis.
O, mihi delitiis cunctis mage chara, beatam
Te reor, inque vicem memet reputare beatum
Audeo, si de te verum mihi fama loquuta est.
Audio te inuitam thalamos proferre iugales,
Et te virgineum Christo voluisse pudorem
Consecrare, sed huc patrem traxisse coactam.
O te fœlicem, tibi si sententia constet,
Nempè habitura tuis virgo es castissima castis
Qui faueat votis, mihi dummodo vita super sit.
Est mihi mens eadem tecum concórsque voluntas.
Nam mihi luctanti contra pater obstitit, atque
Perpulit, inuitus quare hæc in fœdera veni.
Vnanimes igitur simus, diuina sequamur
Iussa, nec à cœlo quoquam diuertere mentem
Iam liceat, sed perpetuo firmata voluntas
Proposito, constet sibi, nam iubet ire per arctum
Christus iter, magnis quod ad astra doloribus itur.
Lata via est mundi, facilisque, suósque sequaces
Ad pœnas stygias per inania gaudia ducit.
Ergo quid est meliùs, breuia aut per gaudia mundi
Æternos luctus, modicis vel fletibus illa
Quærere, quæ nullo sunt deficientia fine?
Difficiles aditus regni cœlestis, at ipsa
Iam via trita patet Christo ascendente, nec vllus

Pellitur

Digitized by Google

Pellitur inde, nisi si quis violenter ad illud
Non graditur, nempè hoc virtus violenta meretur.
Per crucis opprobrium Christus mortémque cruentam
Hoste triumphato cœli penetrare meatus
Et patris ad celsam meruit conscendere dextram.
Hoc iter innumeri post hunc tenuere beati
Supplicium passi & pulchram per vulnera mortem.
Quin etiam teneræ sexu atque ætate puellæ
Sanguine profuso thalami cœlestis honores
Hoc pretio meruere sibi ceu dote soluta.
Margarita Atroces quam pertulit ecce dolores,
Et Catharina, Agnes, Iustina, Agatéque micantes
Illustris splendore domus tituliſq; superbis,
Inclyta virgo etiam tantis comitata pudicis
Vrsula virginibus, roseo cœlestia regna
Sanguine promeruere sibi conquirere. Sed quis
Illos atque illas numeret, qui morte caduci
Corporis, æterna meruerunt præmia vitæ.
Ecce coronatus meritis & nomine primus
Vi lapidum pulsus fœliciter astra petiuit.
Ad mentem reuoca quos pertulit inclytus ignes
Laurea cui meritum nomen posuisse videtur.
Quinetiam inuictus per qua tormenta tyrannum
Vicit, & ad cœli scandit Vincentius aulam
Ergo quid innumeros frustra numerare laborem?
Huic victor gladio, flammis hic, ille ferarum
Dentibus, ille vndis, hic fustibus, ille tenebris
Carceris inclusus cœli super astra volauit.
Quis monachorum acies, confessorúmque cohortes,
Virgineos cœtus, viduarúmque agmina dignis
Laudibus attollat? calcato qui orbe maligno
Inculti squallore, situ, maciéque rebellem
Spiritui, carnem domuere, eiúsque petulcos
Sensus, & paruo meruerunt tempore magna,
Præmia, quæ finem non sunt habitura modúmque.
Ergo ne condignos quisquam putet esse labores
Ad palmam nobis æterno à patre paratam?
Fac animo sis æqua precor mea casta voluptas,
Difficilis quanquam est inceptio, nulla maligni
Attamen ars hostis nostros deterreat ausus.
Christus adest castis conatibus, ipse fauorem
Suggeret, hoc præsente nihil non possumus, ergo
Virgineum decus & castum seruare cubile
Sit studium, hæc qui vota dedit, sua dona tuetur.
Cæcilia virtus, animus, pectúsque virile
Nos stimulet, sancti quoque pulchra exempla sequamur
Coniugis, intactum qui firmo fœdere florem
Virgineum studio dum seruat vterque fideli,
Angelus è summo veniens delapsus Olympo,

Lilia ad hos roseis portauit mixta corollis.
Eu. *Mira refers fili, & quæ sunt dignissima condi*
Pectore, sed sponsa quæ sunt responsa sequuta?
Mau. *Illa verecundo vultum suffusa pudore*
Et tepido rorante genas testata recentem
Lætitiam fletu, facie manibúsque supinis
In cœlum erectis: gratis tibi Christe benigne
Qui mihi velle dabas, ait, en modo posse dedisti.
Nam nequit integritas sine te inspirante placere,
Quin nec propositum nisi te firmante teneri.
Sed tibi (vera loquar) iuuenis castissime, nexu
Me tua perpetuo vinctam tenet inclyta virtus,
Sic tua dicta animi penetrarunt intima nostri,
Vt si etiam non hæc sententia fixa sederet,
Sola meam poterat ratio tua flectere mentem.
Non minus ergo tuis mea sunt incensa loquelis,
Viscera, quàm si oleum iungas aut sulfura flammis,
Aut si calcar equo currenti subdere pergas.
Accipe consortem, natam simul, atque sororem,
Tu vice rectoris mihi sis, patris, atque magistri,
Vt mea virginitas sub te custode rogatur.
Inter eos igitur conuenit tempore toto
Vt sine congressu morem mentitam iugalem
Vita exacta simul patrum spes ludat inanes.
Interea castis precibus noctuque diéque
Intenti veneris tentamina sueta retundunt.
Mutua & interdum miscent conformia vitæ
Colloquia, & sacris se confirmare loquelis
Certant, & Christi domini pia iussa sequuti
Otia lenta animæ metuenda inimica, repellunt,
Vt pote cunctorum quæ sunt sentina malorum.
Ergo pascendis gregibus vel rure colendo
Exercent corpus, cantu & mala tædia mentis
Expellunt, cytharæ assueti componere vocem.
Hinc psalmis animum refouent, sacrísque legendis
Sæpè voluminibus sancti tutantur amoris
Quos Christus veniens in mundum accenderat ignes.
Interea sponsi genitor decessit, at illi
Vrbe domos, & rure gregem, & magalia linquunt
Et meditata diu subierunt claustra, cucullum
Induit hic monachis admixtus, at illa
Virgineis adiuncta choris tegumenta pudoris
Perpetui quæ sunt insignia sacra recepit.
Eu. *Mira exempla refers, queis nostra nec audijt ætas*
Admiranda magis, nec quæ mage digna relatu
Audituve fient, veterúmque simillima rerum
Cúm sint, qui castos gestant in pectore sensus,
Ne sibi mente fluant, debent curare, proinde
Hortor & admoneo semper meliora sequutus

Illa

Illa tuæ fugias, quæ sunt inimica saluti
A Christoque tuam possunt abducere mentem.
Hæc exempla tibi possunt satis esse superq́;
Attamen attentam mihi si porrexeris aurem,
Et tibi quæ senior sum iussa daturus alumno
Accipis, ipsa tuæ poterunt prodesse iuuentæ.
Nam tua iampridem placuit mihi cognita virtus,
Et mores mihi qui referunt grauitate senectam.
Hinc te præ reliquis dilexi charius vnum,
Cui cupio senior iam iamq́; ætate fatiscens
Hæc tibi quæ cernis liquisse armenta gregésque
Iam premit ecce grauis baculum incuruata senectus
Iamq́; diu intentat tristis mihi mille querelas.
Cura Dei tibi sit, secum quæ militet omni
Tempore, nonne vides quam sit sententia vera,
In domino quicunque suum iactauit amorem,
Ille Deo curæ est, nec eum sinit esse relictum,
Etsi dura pati interdum sinit, atque molesta,
Quæ æternam pariunt illi tolerata salutem.
Quinetiam virtus magno nisi parta labore
Non venit, vt nautæ non est industria nota,
Flamine si optato semper sua cymba feratur.
Laude nec est dignus miles certamine nullo
Tentatus leuitérve manus dans victus in ipso
Primo congressu, à pugna pauidúsve recedens.
Quanta putas iuuenes perpessos bella malignis
Hostibus hinc atque hinc surgentibus, inde molestis
Nunc caro blanditiis tentat, nunc mundus, & ille
Antiquus serpens, artes cui mille nocendi,
Mille modis stimulat, sed eorum pectora nullis
Freta Deo stimulis cedunt, Babilonia fornax
Ignibus accensis glomerabat in æthera flammas,
Tres tamen in medio pueri candente camino
Illæsi domino laudes vno ore canebant.
Sic casti iuuenes virtutis amore flagrantes
Naturæ ardentem iuuenili ætate vigorem
Extinxere pio rorantes pectora fletu,
Et domino laudes & vota vno ore ferebant.
Quid magis exemplar flammæ retulisse videtur,
Quam Moses dumo innocuam vidisse refertur?
Ergo Deo fretus castam traducere vitam
Et carnis poteris motus superare rebelles,
Vt quam vim natura negat, tibi gratia Christi
Suggerat, vt valeas inimici vincere fraudes.
Tantum solus ama tecum vixisse, frequentem
Deuita turbam, prælustria & alta relinquens
Elige nesciri, bene qui latuit, bene vixit.
Ipsa etenim sanctam seruata silentia mentem
In cœlos rapiunt, superis redduntq́; propinquam.

Quare multiloquus non sis, nam sæpè loquaces
Pœnituit piguitq; sui, quia multa necesse est,
Vt vitia incurrat, qui non compescere linguam
Nouerit, & doleat se sæpius esse loquutum.
En Dauid pecudum custos reticenda putauit
Interdum bona præ studio curáque silendi.
Sed si quando iuuat sese recreare vicissim
Alterno sermone, nihil docet ore sonare
Terrenum carnaléve, quod pia pectora possit
A summo abduxisse Deo, qui prompta benignus
Vsibus vt nostris seruirent, cuncta creauit.
Hæc meditata queunt animum cohibere vagantem
Atque vnire Deo, cœli ciuémque locare,
Vt licet in carnis mortali carcere clausus
Sæpè tamen conuexa poli transcendat amore.
Nempe his ceu gradibus structis cœlestia mente
Scandere & ex multis variisque effectibus vnam
Supremámque licet rerum cognoscere causam.
Hinc ingens nobis aperitur campus & ampla
Materies sermonis, vt omnipotentia summi
Artificis laudetur, & hic sapientia, & inde
Excellens bonitas, nam nostris vsibus ista
Condidit omnipotens, & condita ritè gubernat.
Quis referat quanto humanum genus auxit honore
Factus homo Deus, vt factus Deus ille vicissim
Gratus cœlestem noscat redamétque parentem?
Moribus innocuis ergo & sermone, pióque
Corde Deo laudes atque intima vota feramus.
Verba Deum resonent, cœlestem spiret amorem
Pectus, sic legimus quondam euenisse duobus
Discipulis, Christi de morte loquentibus, illo
In medio adsistente illis, nam dixerat olim
Quandocunque meo sub nomine trésve duóve
Conueniunt, medium inter se me semper habebunt.
Sic pridem nostros hæc experientia patres
Pastores docuit, nec enim cantare solebant
Formosos pueros, Amarillida, siue Lycorin,
Sed sua diuinis de rebus dulcia leni
Gutture, vel tremulis cantabant carmina neruis,
Sicut & is de quo paulò ante stupenda canebas.
Vtilia & pecori quænam sint pascua & amnes
Nos tractare decet, norint vt noxia caui
Pabula pastores vitare vndasq; nocentes.
Vana igitur vanis, aut qui torpentia ducunt
Otia linquentes, deserta silentia magnis
Vrbibus & falso mundi anteferamus amori.
Sed nos hora monet finem imposuisse loquelis,
Sol cadit, & longas occumbens porrigit vmbras.

Egloga

Digitized by Google

Egloga de lapsu Monastici ordinis, Ad Ioan. Baptistam Folingium. Candidus & Simplicius.

BRuma riget, summis & pendet stiria tectis, Cand.
Et niueis candent dudum herbida prata pruinis.
Hinc glacialis hyems Borea restante per agros
Ire vetat, quare rutilos contexere ad ignes
Verba iuuat, varióque animum sermone leuare,
Dum pecus in stabulis præmansas ruminat herbas. Simp.
Non mihi de lana lites texisse caprina
Rixando, aut vanis pretiosa hæc tempora verbis
Expendisse placet. Propriis defendere sensus
Dum obfirmato animo contendimus, unde mouentur
Lites, & fructu vacuum irreuocabile tempus
Præterit, & modica de re consurgere magna
Iurgia sæpe, solent puerorum imitantia morem
Fœmineumve, leui nam causa mota querelas
Suscitat ingentes mulier, credas fore magnum
Quid, si rem nescis, sed nos potiora sequuti
Tractemus nostris quæ sunt accommoda rebus.
Vtilis & mihi grata tua est sententia, quare Cand.
Tractemus nostris quæ possunt vsibus esse
Commoda, quæq; ouibus valeant afferre salutem.
Sic olim legimus sanctos fecisse patres, &
Illorum quosdam sacris dum casta loquelis
Corda fouent escam oblitos sumpsisse paratam
Corporis immemores animi dum pabula sumant.
Hi Ægypti deserta gregum impleuere sacrorum, &
Pascendorum ouium leges statuere periti
Artis, & intenti pecudes seruare luporum
Morsibus immunes tandem meruere beati
Istius erepti mortis de corpore paruis
Commutare casis immensa palatia cœli.
His non marmoreis habitatio structa columnis
Extitit, vt nostra hæc ætas malè sana requirit.
His humiles habitare casas, seu rupe cauatas
Speluncas placuit, nec eis fuit ampla suppellex
Rerum aut prouentus, totam in cœlestia curam
Transtulerant, sola his semper cœlestia curæ.
Talis Honoratus quondam, Benedictus, Amandus,
Maximus, Hilarion, Antonius, Ægidiúsque,
Basilius magnus, sed quid numerare laborem,
Quos numerus prohibet? pascendi qui arte periti
Delegere locos à vulgi turbine longè
Semotos montes, alij aut redolentia myrto
Littora, vel densas imis in vallibus vmbras.
Hic tacitas habuere domos, sanctiq; tenaces
Propositi, vigiles morsu incursúque ferarum
Innocuos seruare greges, & amœna solebant

Ducere per prata, aut montes, ripásque virentes,
Pro captu cuiúsque sua & dare pabula gnari.
Non scabies immunda, grauis siue altera pestis
Inuadebat oues, queis solicitudo magistri
Tam pia, tam solers, vigilans studiúmque medendi
Prospexisse solet, doctáq; silentibus antris
Pabula mansa prius, rursum reuocata per ora
Voluere, & impuras suetæ vitare lacunas
Sumebant vitreo puros de fonte liquores.
Simp. *Vera canis, mi Candide, sed mihi tanta malorum*
Colluuies dic vnde in nos exundat, vt hinc &
Inde malis crescentibus, heu deleta gemanus
Illa vetustatis vestigia sancta, nec vllus
Relligionis amor tepefacta, heu, corda remordet.
Cand. *Nescio, ni forsan nimium curamus inanes*
Diuitias & opes, opera & ruralia, & amplas
Ædes dum struimus & Pontificalia tecta
Tecta opere immenso pariis & fulta columnis
Corda sacerdotum stimulis vrgemus, vt illa
Vsibus apta suis cupiant habitare, sed & nunc
Militibus iam sunt effecta habitacula dudum.
Heu pietas, vbi nunc secreta silentia? vbi nunc
Sunt casti gemitus, lachrymæq;, precésque potentes
A gregibus cunctos olim depellere morbos?
Scilicet est mirum varia si peste laborat
Nunc pecus, atque lupi irrumpunt in ouilia, pastor
Cum desit, vigili cura assiduóque labore
Qui insistat, nec enim nitida qui veste videri
Conspicui cupiunt, vilem gestare cucullum
Pallia nec villosa volunt, queis ferre molestos
Praualeant imbres, ventos, & frigora, & æstus
Sed domibus regum mollem traducere vitam
Assueti duros metuunt fugiúntque labores,
Et sat habent si lac detonsáque vellera tollant.
Hinc pecus huc illúcque vagum pastore remisso
Aut absente lupis vltrò obuiat, Inde malorum
Tanta & colluuies, morbi & genus omne fatigat
Vsque greges, languens caput à tellure leuare
Iam nequeunt pecudes, tanta est violentia morbi.
Sed grauius quod amant tantúmque nocentia carpunt
Gramina & exhorrent curam studiúmque medentis.
Nulla tenent prisca vestigia certa salutis,
Prolixis tantum balatibus omnia complent,
Tundentes aures grauia & fastidia gignunt.
Talibus est igitur facilè vt medicina paretur,
Commoda qua renuunt certa & medicamina, tantum
Quærentes quæ sunt propria nocitura saluti?
Simp. *Non opus est ergo vt frustra nitamur inanem*
Ludentes operam, ratis est confracta salubre

Consilium

Digitized by Google

Consilium fuerit, sibi quisque vt consulat, immo
A Christo imploremus opem pastore benigno,
Vt nostras conseruet oues, morsúsque ferarum
Hinc procul auertat, pestes cunctásque repellat
A gregibus clades, & nos antiqua sequentes
Sanctorum documenta patrum sacra pabula sanis
Atque haustos ouibus nitido de fonte liquores
Rite propinemus. Sed iam nos tempus & hora
Tarda monet tandem verbis imponere finem.

Egloga cui tumulus, Religio ad Ioan. Baptistam Folingium, Fortunatus & Iucundus. Monach.

VNde rogo Iucunde venistiad ouilia tandem Fort.
Quis te traxit amor, quorum te obliuio dudum
Cœperat? hinc inter spinosa rubeta relicta
Velleribus laceris pecudes sine lege vagantes
Sponte venenatas detondent dentibus herbas,
Sponte lupos adeunt, & sponte salubria linquunt
Pascua, & immundas inquirunt sponte lacunas.
Innumeri pecudes morbi, innumeræq; malorum
Inuadunt species, quis enim discrimina cuncta
Dinumeret, quæ ouibus sunt impendentia, quanquam
Pastor adest vigilans? ergo hoc absente quot illas
Perpeti acerba putes, cùm sit natura magis nunc
Ad mala procliuis vltróque assueta ruinis?
Quare te Iucunde graues perferre labores
Nocte diéque decet. Pluuias timuisse, vel æstus,
Ventos, aut tonitrus, reliquas aut aëris iras
Officium non est veri pastoris, inertis
Sed serui, siue eius qui mercedis amore
Pascit oues domini tantum sua commoda pendens.
Hinc benè si reputes, ratio reddenda, grauisque
Pœna luenda tibi est, pereat si fortè vel vna
Culpæ quam Iucundè tua periisse liquebit.
Otia tanta tibi nunc fortunate supersunt, Iuc.
Vt missis propriis aliena negotia cures?
An ego si cogar rationem rationem reddere, pro me
Te ipse vadem facies? quare tua sint tibi curæ,
Mitte aliena, pecus nostrum nihil attinet ad te.
Quisque suum portabit onus, quid tempus inane
Anxius amittis, & frustra te ipse fatigas?
Conscio tam longis mihi tædia longa querelis
Attulit, hæc documenta olim inculcare decebat
Patribus antiquis, quibus ætas aurea fulsit,
Et quibus in casto succensus corde flagrabat
Christi amor & pietas validaq; in corpore vires
His inerant, nobiscum nunc agitur benè, si illos.
A longè aspicimus, non quos imitemur inanem
Eludendo operam puerorum more volantes
Qui vano studio venantur in aëre muscas,

Digitized by Google

Siue leues stulto conamine pappiliones.
Iuc. *Nos igitur monuit Paulus debere volantes*
Venari muscas, quando vt sua facta sequamur
Admonet, atque Dei vt simus dignissima proles
Toto hortatur eum studio vt sectemur, & inde
Omnia gesta hominum scriptis mandata piorum
Esse quis ignorat, nempè vt documenta relicta
Posteritati essent viuendi & norma salubris.
Fort. *Sed quis adest nostro hoc qui tempore signa patrare*
Possit, vt ad vitam norit reuocare sepultos,
Et lumen cæcis, auditum reddere surdis,
Insuper insomnes totas traducere noctes
Peruigil in precibus, sola & cælestia gustans
Protrahere ad quartam possit ieiunia lucem?
Non imitanda igitur, mage sed miranda videntur.
Iuc. *Non tibi Christus ait miracula vt edere discas,*
Sed vigil obserues, quia nescis tempus & horam
Iudicij aut mortis, veniens ne fortè sopore
Te incaute pressum inueniat dum torpidus æuum
Transigis, & longas consuesti stertere noctes.
Et docet elatas humilis demittere Cristas,
Sollicitéque monet pecudum curare salutem,
Quodque monet, factis monstrat prior esse sequendum.
Nascitur in stabulo cœli terraq; creator
Pauper, inops, patiens, intensi algoris & æstus,
Pro gregibus tandem tormenta necémque cruentam
Pertulit, vt per iter strictum nos scandere cœlum
Edoceat, dum tu iucundam ducere vitam &
Otia lentus amas genio indulgere suetus.
Et quasi cogaris ieiunia ducere quartam
Vsque diem, aut totas sine somno ducere noctes,
Non sectanda tibi reputas vestigia patrum.
Hæc ab amore venis proprio prudentia carnis,
Quæ est inimica Deo, antiquis sempérque repugnans
Legibus, inde nouas his spretis condere gaudet,
Angustámque viam linquens spatiosa requirit.
Hinc veteris ritus vix vlla insignia profert.
Fort. *Tu veteris ritus sequere, & ne perge molestus*
Esse mihi, dudum sanctorum tempora dixi
Præterisse tibi. Paupertas si tibi cordi est,
Sordidus, abiectus, dura assuetúsque labori
Hanc sequere, & sit tanta tibi penuria rerum,
Vt cogaris egens ad rastros atque ligones
Conuerti, & victus tibi sit sudore parandus.
At mihi longè alia est sententia, & ampla supellex
Résque relicta meo quæ non sit parta labore
Complacuit semper, nec enim tractare ligones
Aut rastros soleo. Quid fortunate lacessis
Me toties? frustra noli me obtundere verbis.

Non

Non ego sum sanctus, fateor, satis est mihi, si non
Cùm veniet Christus sua præmia reddere cunctis,
Hædis me societ statuens in parte sinistra.
Nec benè de superis illi sentire videntur,
Qui esse Deum immitem credunt iraq; tenacem,
Promptior vt non sit nostris ignoscere culpis,
Quàm nos pro factis cupiat damnare merentes.
Ergo abeant quibus est de nobis tam anxia cura,
Vt stimulent scrupis tam pectora nostra minutis.
Vix spirare licet nobis, momenta molestus
Singula persequeris, iam iam sermonis & vsum
Aufers, & tetrica nocturna silentia fronte
Obseruans mussare vetas, iámque hiscere nemo
Audet, & nostros tanta est querimonia mores,
Vt neque quæ in nostros vsus Deus ipse creauit,
Manducare, vel illa etiam contingere fas sit.
Nec iucunda licent, tanquam si morte sepulti
Iam simus, satagénsque nouos inducere mores,
Cogis inauditam in cœlis terráque remotam
E terra natos homines traducere vitam.
Non noua sunt Iucunde tibi quæ dicimus, olim Fort.
Tradita sunt, primi nos hæc docuere parentes,
Curandiq; gregis certam pastoribus artem
Liquerunt, & sollicili statuere salubres
Leges, sed nos degeneres malè sana sequendo
Nunc studia, heu, quantum patribus distamus ab illis.
Stulta igitur res est, sese lassare sequendo Iuc.
Tam procul absentes, quos prendere spes tibi nulla est.
Ast ego contra isthæc Flaccum dixisse recordor. Fort.
Est quodam prodire tenus, si non datur vltra.
Sed mihi si attentè patientem porrigis aurem,
Nec mea te (vt dicis) hortantia verba lacessunt,
Hæc referam, tibi quæ poterunt afferre salubre
Consilium, vnde rogo morbis scabiéque laborant
Tam multa pecudes, spretis & ouilibus vltrò
In discrimen eunt cupidæ faucésque luporum?
Fastidire etiam videas sua pabula & amnes,
Atque aliena sequi & si sunt inimica saluti.
Iampridem requiesse solent, premansáque rursum
Mandere, nunc capreis similes hœdisq; petulcis
Stare loco nequeunt, his tanta licentia creuit.
Segnities pastoris id, ô Iucunde remissi
Efficit, hinc tanta illuuies effusa malorum
Exceptis paucis corripit ouilia passim.
Fortunate, nimis qui emungit, sæpè cruorem Iuc.
Elicit, & nimium restrictus labitur anguis.
Sed curare greges Iacob Patriarcha beatus
Me docuit metuens nimio ne fortè labore
Afflictum vna dies cunctum prosternat ouile.

Segnitiem improperas mihi, si discretio virtus
Pracipua in votis semper fuit, hac sine nulla
Esse potest virtus, semper satis esse putaui
Æris si sonitum sequerer, tanto feruore quid vltra
Est opus? an reliquis prudentior esse putabor.
Si tetrica me fronte velim ostentare seuerum?
Iucundus dicor, quare & Iucundus haberi
Percupio, valeant ergo grauitatate Catones
Qui referunt, alius mihi mos, alia & mihi mens est.
Semper & hac mihi visa fuit prudentia summa,
Plurima quod sequitur pars, hoc statuisse sequendum.
Fort. *Nunc ita sunt mores, vitium vt sub imagine falsa*
Inclyta quo possit virtus vtcunque, videri,
Iuc. *Virtutis titulos & inania nomina sumit.*
Tu ne malum reputas pecudes si pabula mutent,
Cum placeant etiam diuersa cibaria nobis?
Fort. *Non mirum est igitur, si abs te didicere magistro.*
Iuc. *Ne magnum est si aliquam lupus obripuisse videtur.*
Fort. *Sed ne hoc accideret, te prospexisse decebat.*
Iuc. *Tam fœlix quis erit iuuentus cultor agrorum,*
Aëris aduersa qui non aliquando laboret
Tempestate, cui & pro votis omnia cedant?
Fort. *Obfirmata tibi frons est Iucunde, sed istud*
Mente tene, veniet veniet suprema dies, qua
Te inuitum coget suspiria mœsta profundo
Ducere corde, vtinam tibi non contingat inanes
Fundere tunc gemitus, dum mortis venerit hora,
Heu quantum velles abs te excussisse teporem,
Heu quantum velles lachrymas fudisse salubres,
Et Christi meminisse necem, & tormenta sequacem
Téque fuisse crucis, quam tunc spreuisse pigebit.
Sed quid ego saxum voluens male tempora sumo?
Iam finem facio, ne te mea verba fatigent.
Amplius, hora etiam iam iam monet esse silendum.

Egloga de desolatione monasterij Lerinensis & de extrusione monachorum, ad Prosperum Martinengum Mon. Tit. & Cand.

Tit. *DIc rogo cur solito mihi tristior esse videris,*
Et tuus assiduo vultus mœrore macrescens
Indicat occultum cordis nimiúmque dolorem?
Cand. *Tu solus nescis nostris quid ouilibus annos*
Contigit ante duos, ablata vt pascua, pulsi &
Pastores hinc? Quin etiam venisse ferunt, qui
Dispersurus oues procul hac à sede fugabit.
Immò & nos etiam senio languente grauatos
Decreuere locis istis extrudere tandem,
In quibus (heu) dudum iuuenile exegimus æuum.
Ergo ne miraris, demissa fronte dolorem
Si indicat occultum vultus mœrore marcescens.
Tit. *Heu me, quid narras? horum sed causa dolorum*

Dic

Digitized by Google

Dic mihi quæ fuerit? Scabie num fortè laborant?
Aut alio morbo pecudes? stabulisve relictis
Lasciuæ inuadunt aliena an pascua furtim,
Pastores ne etiam quicquam admisisse feruntur.
Vt meritò extrusi tam turpiter esse putentur?
Nil nisi quod normam montis seruare Casini
Dicimur, & veterum ritus renouare parentum.
Hinc grauis hæc in nos conficta calumnia sæuit.
Verius at dicam, nostra hinc nos prædia, nostri
Prouentus abigunt. Nec enim queis mantica sola est,
Sedibus hos pellunt, cupidi qui lucra sequuntur.
Hinc benedicte senex leges morésque perosi
Sancte tuos, cupiunt te transformare Medeæ
Exemplo in iuuenem, quæ herbarum gnara venenis
In iuuenile æuum norat reuocare senectam.
Nomine vel Benedicte tuo introducere certant
Qui iuuenis veteres ritus abolere nouósque
Ferre sciat, cui sit damnosa licentia cordi.
Veste nitente tegi exoptet, renuát que cucullum
Et procul à gregibus solitus sit ducere vitam.
Candide quid dixti? tibi num credenda putabo
Quæ canis? vt possit quisquam reuocare iuuentam, Tir.
Corpora & herbarum succis renouare vetusta.
Titire si nescis quantum hæc medicamina possint,
Plinius ipse docet, docet hoc te carmine Macer. Cand.
Circe nonne homines in bruta animalia verbis
Et potu vertit? hinc auxiliaria iungunt
Carmina, quæ procerum valeant præstringere sensus,
Sontibus vt parcant, insontes sede repellant.
Hinc cantata suas vires medicamina monstrant,
Quod iuniore pecus Benedicto authore vagando
Nunc solitos renuit pastus vndásque salubres,
Pastorisq́; iter antiqui obseruare recusat,
Per latas & ferre vias vestigia gaudet,
Queis patet infœlix inferni ianua Ditis.
Vis verò vt referam quæ dixit Batrachus olim,
Cum quo erat hac de re solitus contendere Mirmix?
Dic rogo, quando etiam sunt temporis otia nobis.
Vir fuit à primo antiquis sub legibus æuo Tit.
Nutritus, qui dignus erat reputatus oues qui Cand.
Pasceret, vnde gregis curam suscepit alendi.
Oblatus sed honor prius acta obliuia vitæ
Induxit, siquidem mores mutantur honore
Sæpius in peius, docet experientia factum.
Incipit hinc mutare cibos, mutare cubile,
Mollibus & vescens odisse legumina iam iam
Cœpit, quinetiam culmus iuncúsque palustris
Displicet, & mollem lecto consternere plumam
Exquirit, valeat suaues vt carpere somnos.

Digitized by Google

Hinc varia iuniore greges pascente laborant
Peste, sed & morsum ignorant vitare luporum
Gressus sectantes & praua exempla magistri.
Hic igitur cupiens sedes habitare beatas,
Dum compulsus ab hac tandem decedere vita,
Pro foribus Paradisi adstans miser, anxius orat
Lampadibus vacuis porta vt radiantis Olympi
Iam dudum adstanti tandem sibi aperta patescat.
Clauiger æthereus pulsu iam sæpe vocatus
Petrus adest percunctans quid petat, ille gemendo
Expetit ingressum Benedicti nomine fretus,
Sub quo olim primis vitam transegerat annis.
Tum Petrus, hic tantisper, ait, te stare decebit,
Dum veniat, si forte suum te agnouerit ille.
Intuitus Benedictus eum, obscura, inquit, amice
Signa refers, nisi quod collo tibi paucula pendent,
Sed facies rubicunda simul quoque venter obesus
Non tua crebra fuisse nimis ieiunia monstrant.
Hæc vbi dicta dedit, distenta vt protinus aluus
Mandat aperta siet, si forte legumine turget,
Aut variis ignaua cibis conserta tumescit.
Non ibi Pythagoræ mensa, sed pinguia cernit
Prandia, commixta & dapibus feruentia vina.
Ista senex cernens, non te cognoscimus, inquit,
Lampade qui extincta, crucis & spoliatus honore
Cœlestem reputas te posse apprendere sedem.
Vi crucis arripitur cœlum, hoc crux sola meretur,
Cœlum crux aperit, tu Sardanapale supinas
Delitias sectans istuc meminisse frequenter
Debueras, mundi qui gaudia falsa requirit,
Non valet infœlix cœli conscendere regna.

Tit. *Apposite responsa dedit, nam impossibile est hic*
Vana lætitia, ac æterna deinde frui sci,
Nec tumidus potis est venter penetrare polorum
Angustos aditus, quos pauci intrare merentur.
Nos æquis animis illata aduersa feramus,
Déque manu nostri sumamus cuncta parentis,
Vsibus & nostris illa euenisse putemus.
Seu iucunda sient, siue iniucunda videntur.
Si Deus ergo patrem tibi se exhibet vltrò benignum,
Cur doleas? longo cur te mœrore fatiges
Candide, dum rebus spoliaris, & inde coactus
Truderis? hoc aliis nobis melioribus ante
Contigit, immò etiam vitam amisere cruore
Effuso Christi vestigia sancta sequuti.
Sed nostris iam iam magalibus ecce paratur
Cœna, rogo venias, video iam culmina fumant.
Illa tibi vt pateant semper volo, semper amicus
Optatus venies, tristi sed corde dolore
Deposito, lætam nobis rogo porrige frontem.

Digitized by Google

Ad Ioannem Faucherium Fratrem charissimum.

ÆTas nostra fluit sensim fugientibus annis
Et nos ad mortem lex violenta rapit.
Et velut vndarum fluctus iactantur ab alto
Littus & extremum flatu agitante petunt.
Dúmque aliis alia succedunt comminus vndæ
In scopulos spumans lympha refracta cadit,
Sic nostræ ætates ad metam mortis & horam
Viribus illisis deficiendo abeunt.
Vix & erunt nostri memores post fata propinqui,
Qui ergo sapit, viuens sit memor ipse sui.
Et bona conquirat nullos metuentia casus,
Quæque solent nullos pertimuisse fures.
Casta pio affectu cœlo sint fixa & amore
Corde vbi perpetuo gaudia vera manent.

Auctoris Aegrotantis deprecatio ad deum.

GLoria laus & honor tibi sit decus atque potestas,
Nunc & semper & in sæcula cuncta Deus.
Qui me verberibus dignatus es atque flagellis
Castigare, igitur sit tibi laus & honor.
Corrigat hic tua me nunc disciplina salubris
Ne ex reprobo videar natus adulterio.
Et tua quæ promerar tandem bona cernere in illa
Viuorum terra, his, & sine fine frui.

Ad Aegrotantem.

DIc rogo quid longam cupis hic traducere vitam,
Vndiq; concussam quam mala tanta premunt?
Incolumis fieri exoptas, sed fortè tibi non
Expedit, hoc nouit cui omnia nota Deus.
Ergo tuas illi studeas committere curas,
Nam quæ commoda sint, prouidet ipse tibi.

Distiticon de cœlesti amore.

FOelix illa anima est, quæ corpore clausa gemiscens
In cœlis auido pectore fixa manet.

Testraticon de cruce amplectenda.

IN cruce respiciens Christum pendere memento
Quod tua sunt eius crimina causa necis.
Hanc ergo amplectens fletus perfunde salubres
Et strictam teneas vltimum ad vsque diem.

In eos qui blaspemant.

ORto manè rubens iam nos aurora corusca
Luce monet laudes domino vt iubilemus, & ipsas
Inspiciamus aues, quæ docto gutture pro se
Quæque suo dulci Christum modulamine laudant.
Sed malè gratus homo longè pietate reiecta,
In cœli & terræ dominum rerumq; parentum
Audet blasphemas insanus fundere voces,
Quæ solo auditu quatium pia corda tremorem.

Digitized by Google

Infœlix idcircò hominum id genus esse videtur
Quod ratione carens volucris damnare probatur.

Non rebus fortunæ aut naturæ sed soli Christo fidendum est.

QVid te tollis homo, quia valdè opulentus heberis.
Et pinguis glebæ iugera magna colis?
Quid te tollis homo, quia sublimaris in alta
Sede, Atque immeritò cultus honore tumes;
Quid te tollis homo, tibi quod popularis ad horam
Aura fauet, vulgi & plausus inanis adest?
Quid te tollis homo, de forma corporis, atque
Quod tibi tam firmo robore membra vigent?
Omnia prætereunt vt inanis in aëre fumus
Et velut excurrens vnda fluentis aquæ.
Nempè hac mors veniens immiti falce secabit
Demptáque cùm fuerint omnia nudus eris.
Christum igitur quæras in quo tibi cuncta manebunt.
Prospera, nec mortis falx metuenda tibi est.

De ridentibus, & beatus, qui Christi aduentum vigilans præstolatur.

QVid rides, quid stulte iocis intendis ineptis,
Hoc lachrymis tempus te dare nempe decet.
Namque breuem gaudes istam traducere vitam,
Cum tibi dum nescis imminet atra dies.
Stultorum si quidem nunc risus abundat in ore,
Lætitia at longam spem rapit hora breuis.
In lachrymas etenim risus mutatus amaras,
Os cogit tristi claudere fine diem.
Ergo horam mortis lugens meditare paratum
Te christus veniens semper vt inueniat.
Eius solicitus qui aduentum sperat in horas
Nocte diéque vigille beatus erit.
Præparat ad mortem sese splendente lucerna,
Pulsanti vt gaudens obuius ire queat.
Audiet hic vocem domini inuitantis amicam
Intra serue bone in gaudia vera Dei.

Ad quendam nouitium exhortatio. Dionysius.

OTia pigra caue, Monachi si nomine dignus
Esse velis, alias nomen inane feres.
Ad quid venisti prudens meditare frequenter
Quo tanquam stimulo torpida corda cites
Dilige virtutes, animum cole moribus almis,
Disce & scripturas voluere mente sacras.
Viue tibi quantùmque potes, consortia vitæ;
Quicquid agant alij, sis memor ipse tui.
Fœdera cum Christo pepigisti, pacta frequenter
Volue animo, & retro ne tueare caue.
Iamq́; voluptatem spernens, iter arripe durum
Digna & pro duo dona labore feres.

Epitaphium

Digitized by Google

Epitaphium Francisci Faucherij per Dionysium filium.

SParge sacros latices ad bustum ô caste sacerdos,
Vocibus & castis funde benigne preces.
Funde preces suauémque simul spirantia odorem,
Imponas sacris mascula thura rogis.
Túque puer teneras dum condimus ossa parentis
Sparge rosas tumulis, spargite veris opes.
Ipse pio gemitu, & tristi squalore sepultum
Persequar, & lachrymis saxa rigabo meis.
Hæc Francisce tuæ prolis cape vota, piósque
Fletus, quæ heu nollem tristia dona dedi.

De loco in agro Modiensi, vbi situm est Sacellum diuæ virgini Mariæ dicatum.

EST in secessu vasto locus vndique celsis
Rupibus hinc, atque hinc sinuoso flumine clausus.
Virginis hic matris pendet de monte sacellum,
Rite die festo quod religiosa frequentat
Plebs deuota Deo, magna & pietate colendo
Sacratas onerat donis ingentibus aras.
Horrida sylua locum dumis atque ilice nigra
Complet, & obscuris horrescunt antra latebris.
Disiecta moles saxa & pendentia sursum
Speluncas faciunt monachis habitacula dudum.
In quibus hi Christo quibus est nil charius, atque
Cœlestem toto sitiunt qui pectore vitam,
Sponte latent taciti & secum sub rupe silenti
Casta pio gemitu cœlo transmittere vota
Gaudent, & leni meditantes gutture carmen
Blandisono inuitant cessantem murmure Christum.
Qui pia dum longo suspendit gaudia voto,
Cœlitus inflicto fœlici vulnere languent.
Temporis hinc lapsi memores admissa gemiscunt.
Aut tibi quanta Deus clemens bona sponte ministret,
Mente reuoluentes studiis cœlestibus ardent,
Corpore vt in terris cum sint, super astra leuati
Spe ac desiderio iam iam sedésque beatas
Possideant. Tanta est animi fiducia amantis.
Quàm iucunda igitur Christum quærentibus isthac
Sunt loca, turbarum longè semota tumultu,
Hoc & amœna magis, quod sunt inculta virente
Perpetuo sylua, quæ optata silentia & vmbras
Suggerit, & fluidos tenui cum murmure riuos.
Qui vitreo de fonte fluunt, errántque per herbas.
Hinc ferrugineos passim decerpere flores,
Hinc & perpetuo herbas humore madentes
Collegisse iuuat, fragra hinc hinc, & mora rubetis
Stringere, & asparagos, lupulos quoque summa tenaci
Qui arbuta complexu cingunt, terraq; feracis
Diuersos fœtus, quos sponte benigna ministrat.

Mordaces igitur valeant curæ, atque fugaces
Orbis delitiæ merita quæ plectere pœna
Cultores proprios norunt, æstróque latenti
Pungere. Quocirca mihi si datur optio, longe hic
Sera velim potius ieiunia soluere glande,
Dulcia quam mundi de spinis lingere mella.

In Christi saluatoris natali. Ad Ioan. Faucherium fratrem.

FEsta dies orbi Christo nascente coruscat,
Vos, ô mortales animo propellite curas
Degeneres, mortale nihil, nil casta caducum
Corda putent, nostræ sed sacramenta salutis
Mente pia cuncti recolant, venerantur, odorent.
Noctis erat media tempus, cum victa sopore
Occupat alta quies mortalia membra, silentíq;
Omnia, tum summi proles generosa parentis
Virginis ex vtero suscepta carne serenam
Prodiit in lucem cœlo applaudente, per auras
Nempè est vox audita piis pastoribus, illa
Qui in regione greges seruabant, nocteque pulsa
Occupat hos subito noua lux, nimióque pauore
Angelus attonitos verbis solatur amicis
Ponite corde metum, vobis magnámque nouámque
Affero lætitiam, quia natus finibus istis
In stabulo est pauper summi fabricator Olympi,
Olim qui patribus multum expectatus, vt alma
Virtutis monstraret iter, tenebrísq; fugatis
Factus homo eximeret hominum genus anguis iniqui
Implexum spiris, celsóque inferret Olympo.
Dixerat, hinc dulci totum modulamine cœlum
Completur, patri cœlestis concio laudes
Terrigenísq; diu exoptatæ nuncia pacis
Læta refert. Illi ergo gradu properante pusillam
Expetiere casam culmo iuncóque palustri
Contectam. Non ergo hic aurea stramina cernunt,
Non famulos famulásve, sed ad præsepe iacentem
Infantem rutila ac diuina luce coruscam.
Cernuus hinc bos, cernuus hinc procumbit asellus,
Húncque fouent trepidum halantes ex ore vaporem.
Quis queat ô virgo digno sermone referre
Quanta tuum tacitè exagitarent gaudia pectus,
Cum iumenta tuis vltro famulantia cunis
Aspiceres, natíq; tui famam ire per agros?
Et tibi sancte senex animus quis signa videnti
Tam manifesta Dei in Christo testantia numen?
Ergo vtroque genu summissi numen adorant
Pastores, & dona ferunt à rure, nouumq;
Carmen, & insolitum tenuis modulantur auena.
Nos igitur veterem vitam emendemus, vt illi
Rite nouos læti valeamus promere cantus.

Digitized by Google

Ad Christum Saluatorem de infœlicitate huius ætatis lamentatio.

CHriste quis has poterit tantas euadere clades,
Cùm mala succedant grauiora prioribus vltro?
Hinc nos bella faméque premunt, atque inde malorum
Tam condensa cohors hominum genus vsque fatigat.
Nempè alia ex aliis incurrimus, vnde Charybdis
Eiectos nos in Scyllam detrudit & inde
Voluimur, atque illinc, atque hinc illudimur vndis.
Nec spirare licet, nec iam sperare secundos
Cursus, aduersa mage crudescente procella
Tristem nostra igitur fœcunda doloribus ætas
Materiam nobis lugendi sponte ministrat.
Sed non vlla magis clades bone Christe dolenda est,
Quam quod relligio contempta iacet, sua passim
Passio despicitur, sacri pretiumq́ cruoris
Et crux conculcata iacet, tibi cultus honosq́,
Debitus abnuitur, cuncti quæ sunt sua, non quæ
Sunt tua conquirunt, tanta excæcatio mentes
Occupat, est igitur mirum si tanta malorum
Colluuies hominum genus inuasisse videtur?
Nostra quidem scelera his multo grauiora merentur,
Quando mortales nulla aut reuerentia summi
Iudicis, intensus vel amor pietásve parentis
A vitiis prohibet. Longo hinc turpiq́ fugata
Exilio virtus sceleri cessisse coacta est.
Nunc latum per iter iuuat ire & amæna viarum,
Queis patent ad mortem sæui horrida ianua Ditis.
Ingluuies ventris velut insatiata Charybdis
Ieiunas acuit fauces nidoribus, atque
Contemnit mandata Dei, dum turpis Orexim
Expleat, & crapulam exhalans ieiunia ridet.
Inde alia exurgens qua nulla nocentior vsquam
Pestis adest, piceam flagranti sulfure pinum
Fœda libido gerens magna comitante caterna;
Heu miserum mortale genus, quod pone sequaces
Blanda trahit ficto arridens fera pessima vultum?
Pocula mortifero Babylonia plena veneno
Porrigit, inque hominum mentes obliuia ducit.
Obliti inde Dei atque sui cœlestia tanquam
Nulla forent, animo terris & corpore adhærent.
Vndeq & adulterium, stupra, incestusq́ nefandi,
Et scelus horrendum, quod mixtis sulfure flammis
Cœlitus emissis olim Deus ipse repressit.
Ardet auaritia, & numquam satiatus habendi
Ardet amor, sæua inuidia, & furor, atque ministra
Sordida auaritiæ fraus, insidiæq́ doliq́,
Furta; venena, neces, violentia dira, rapinæ, &
Cætera monstra Herebi tristi Phlegetontis ab amne

Digitized by Google

Contra nos emissa furunt, tenet Orcus habenas,
Imperióque premit mundum virtute fugata.
Vsque adeò sceleri concessa licentia creuit.
Christe parens rerum roseo qui sanguine nostrum
Venisti instaurare genus spolia ampla reportans
Dum fortem cruce vicisti dirúmque tyrannum.
Heu, nostris quantum damnosa licentia rebus
Atque ignaua patrum segnisq; incuria damnum
Intulit, inde patet vitiis via aperta malignis,
Hinc furiæ, hinc & monstra Herebi reuocata profundo
Imperio immiti toto dominantur in orbe.
Ergo age Christe precor fusum memorare cruorem,
Et memorare crucem, mortem memorare cruentam,
Ne in vanum tolerasse velis tot Christe dolores.
Arma moue in stygias pestes, & monstra ferarum
Hinc procul expelle, vt redeant fœlicia tandem
Tempora, relligio, pietásque fidésque reuecta
Christigenum pia corda regant, morésque reforment,
Vt renouata colant sacris te pectora votis,
Et tibi perpetuum cuncti referamus honorem.

Ad Renatum Grimaldum de pace inter Christianos principes inita.

VEnerunt tandem expectata nuntia pacis,
Quæ suspensa auidis tenuerunt anxia votis
Pectora nostra diu, dum terrificante tumultu
Bellico & assiduis totum quatientibus orbem
Cladibus infaustos nos iam superesse pigebat.
Nempè alia ex aliis pariunt incommoda lites,
Nec facile inuenias tam clara dote beatum
Ingenij quemquam, vel tam sermone disertum,
Qui omnia dinumeret mala, quæ discordia gignit.
Ergo Deum qui huius pacis est amator & autor
Moribus innocuis, vita integritate, sacrisq;
Cantibus & vera mentis pietate colamus.
Omnia testentur communia gaudia, cœli &
Terra creatorem laudent pelagúsque profundum.
Et summis rutilent flagrantes turribus ignes,
Æráque festiuis resonent tinnitibus, atque
Compita & succensis radient lucentia flammis,
Quæ obscuram vincant fulgenti lumine noctem.
Has circum tenero pueri innuptæq; puellæ
Gutture Osanna pium canent, & vbique resultent
Audita voces lætum Pæana canentum.
Hinc fusis sursum crebris miscet ignibus æther,
Inde frequens mittat ardentes machina bumbos,
Queis mare & excelsi reboantes vndique montes
Atque caua referant simulata tonitrua valles.

Finis totius operis Chronologiæ.

Digitized by Google

INDEX.
SANCTORVM LERINENSIVM
ORDINE ALPHABETICO QVORVM
pagina denotat acta & gesta ipsorum.

Tandem admoneberis, Lector, quod vbi reperies b, cum numero, incipiendum esse numerum paginæ, ab I, mediæ partis totius operis.

A

AGricolus Episcopus Aueniœnensis. pagina 321
Amandus Abbas Lerinensis. b,80.
Anselmus Episcopus. 135.
Anselmus Abbas Lerinensis. b,81
Antolius, siue Anatolius Episcopus. 369
Apollinaris Episcopus Valentiæ. 377
Apollinaris monachus Lerinensis. b,149
Ardemius Abbas Lerinensis. b,149
Arnulphus Episcopus Metensis. 394
Attalas Lerinensis Abbas Luxouiensis. 97.
Aygulphus Abbas & martyr cum 37. sociis. 327

B

BAssus Episcopus Niciæ 135
Bernarius monachus Lerinensis, cũ S. Adelhardo. 52
Bononus, seu Cononus Abbas Lerinensis. 186
Bricomus Monachus Lerinensis, cum S. Aygulpho martyr. 327

C

CAprasius Abbas Lerinensis. 191
Cæsarius Episcopus Arelatensis. 229.
Eius sermones. 277
Columbanus Abbas. b,83
Columbus Monachus Lerinensis cum sancto Porcario martyr. 220
Concordius Episcopus Arelatensis. b,149.

E

EBidobius Abbas Lerinensis. b,149
Eleutherius monachus Lerinesis. 220
Eligius monachus Lerinensis in vita S. Mauri Abbatis. 52
Eucherius Episcopus Lugdunensis, 379
Ipsius quædam opera. 390
Eucherius Abbas Lerinensis, cum S. Nazario. 79
Eudo Monachus Lerinensis & Abbas Cameliacensis. b,81
Euodius Abbas Lerinensis. b,149

F

FAustus Episcopus Rhegiensis. 52
Ferriolus confessor. b,149
Florentius Abbas Lerinensis. 367
Fronto Episcopus Petragoniensis. 136

G

GErmanus Episcopus Parisiensis. 184

H

HIlarius Episcopus Arelatensis. 103
Honoratus Episcopus Arelatensis. 15
Hospitius Confessor Niciæ. 129

I

IOannes Abbas Reomensis. 367
Iustus Episcopus Lugdunensis. 316

QQQQq

L

Ambertus Episcopus Ventiæ. 149
Lupus Episcopus Trecensis. 204
Leufredus Abbas 198

M

Maguntius Episcopus Vienna. b, 149
Maximus Episcopus Rhegiensis. b, 115. 120

N

Nazarius Episcopus Arelatensis.b, 149.
Nazarius Abbas Lerinensis. 79

P

De sanctis Philippo & Philippo imperatoribus & Martyribus. 137
Polemius Abbas Lerinensis.b, 149
Porcarius Abbas & martyr cum quingentis sociis. 220

S

Salonius Episcopus. 372
Sedustus Episcopus Viennensis. b,149
Siffredus Episcopus Carpentoratensis. 130
Siacrus Episcopus Niciensis. 132

T

Theodorus monachus & martyr. b, 149.
Thomas Episcopus Tarantaciensis. 149
Translatio S.Honorati Episcopi. 129
Translatio sancti Germani Episcopi. 204
Translatio S.Florentij Abbatis. 193
Translatio S.Aygulphi & sociorum. 129
Turianus Episcopus Dolensis. 186

V

Valerius Episcopus Niciæ. 203
Venantius confessor. 187
Veranus Episcopus Ventiæ S. Eucherij filius. 362
Virgilius Episcopus Arelatensis. 87
Vincentius presbyter & monachus Lerinensis. 138

FINIS.

Varia quædam scitu digna.

Priuilegium Caroli Simplicis Francorum Regis. b,212
De locatione seu fundatione turris Lerinensis. b,213
Instructio perbreuis pro nouitiis sacræ Insulæ Lerinensis. b,215
Vincentij Salernæ epistola. b,217
Corollaria quædam sanctarum Reliquiarum, quæ in Insula Lerinensi asseruantur. b,184
R.Patris D. Dionysij Faucherij monachi Lerinensis varia opera, b,211

INDEX

INDEX
SANCTORVM ORDINE MENSIVM.

Ianuarius.

1. ODilonis Abbatis.
Marini Abbatis.
2. Bernarij Monachi.
15. Eligij Monachi.
16. Honorati Archiepiscopi.
Fausti Episcopi.
20. Translatio S. Honorati.

Martij.

5. VIrgilij Episcopi.
10. Attalæ Abbatis.

Maij.

5. HIlarij Episcopi.
Leontij Episcopi.
15. Translatio S. Honorati iterum.
16. Translatio S. Aygulphi.
21. Hospitij Confessoris.
23. Siacrij Episcopi.
24. Vincentij Lerinensis.
26. Lamberti Episcopi.
28. Germani Episcopi.
29. Boni Abbatis.
30. Venantij Confessoris.

Iunij.

1. CAprasij Abbatis.
21. Leufredi Abbatis.
27. Translatio S. Florentij.

Iullij.

13. TVriani Episcopi.
18. Arnulphi Episcopi.
24. Valerij Episcopi.
25. Translatio T. Germani.
29. Lupi Episcopi.

Augusti.

12. POrcharij Abbatis.
Ilduini Episcopi.
16. Translatio S. Arnulphi.
27. Cæsarij Episcopi.

Septembris.

2. IVsti Episcopi.
Agricoli Episcopi.
3. Aygulphi Abbatis,
10. Verani Episcopi.
22. Florentij Abbatis.
Ioannis Abbatis.
25. Anatolij Episcopi.
28. Salonij Episcopi.
Saluiani Episcopi.

Octobris.

4. DEdicatio Ecclesiæ Lerinensis.
5. Apollinaris Episcopi.

Nouembris.

16. EVcherij Episcopi.
18. Nazarij, Eueherij, Vincentij, Amandi, Siluani, Abbatum.
Anselmi Abbatis.
20. Eudonis Abbatis.
21. Columbani Abbatis.
27. Maximi Episcopi.
29. Siffredi Episcopi.
Translatio eiusdem.

Decembris.

28. Antonij Monachi Lerinensis.

INCERTI DIEI IN CALENDARIO VLTIMO POSITI.

APollinaris Monachi.
Ardemij Abbatis.
Concordi Episcopi.
Ebidobij Abbatis.
Euodij Abbatis.
Ferrioli Confessoris.
Maguntij Episcopi.
Nazarij Episcopi.
Polemij Abbatis.
Sedasti Episcopi.
Theodorij Monachi & martyris.
Thomæ Episcopi.
Vincentij Episcopi Sanctonensis.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX
NOMINVM PROPRIORVM ABBATVM LERINENSIVM DE QVIBVS IN hoc opere fit descriptio.

A

ALdebertus I. pagina, b. 152
Aldebertus II. b,153
Aldebertus III. b,168
Alziarius. b,173
Amalricus. b,151
Andreas de Fontana. b,181
Antonius. b,180
Audebertus. b,165
Augerius. b,ibid.
Augustinus Grimaldus. 183
Aycardus. b,163

B

Bernardus Ayglerius. b,169
Bertrandus Euroni. b,172
Boso. b,163

F

FVlco I. b,158
Fulco II. b,162
Fulco III. b,171

G

GAncelmus. b,170
Garinus. b,160
Gaufredus I. b,165
Gaufredus de monte. b,177
Giraudus. b,167
Giraudus de Susa. b,171
Guilliermus I. b,166
Guillermus II. b,167
Guilliermus III. b,172
Guillermus Vayserius. b,180

H

HVgo. b,162
Hugo Carolus. b,171

I

IAcobus Gastolius. b,179
Ioannes Thornafortis. b,173
Ioannes Andreas. b,183
Isnardus, b,182

L

LEotmundus b,150

N

NIcolaus I. b,170
Nicolaus II. b,171
Nicolaus III. b,174

O

ODilo. b,151

P

PEtrus I. b,158
Petrus II. b,ibid.
Petrus III. b.170
Petrus de Hispania. b,176
Pontius Fortis. b,157

R

RAymondus I. b,163
Raymondus II. b,ibid.
Raymondus III. b,164
Raymondus IIII. b,165
Raymondus V. b,168
Rostagnus I. b,165
Rostagnus II. b,166
Rostagnus III. b,171
Rostagnus IIII. b,173
Rostagnus V. b,174

V

VVarnerius. b,151

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google